बौ. ५
२५३
१६०

॥ नमो बुद्धाय ॥

॥ आर्यश्रीगुह्यसमाजतन्त्रम् ॥

ĀRYA ŚRĪ GUHYASAMĀJATANTRAṂ

गुह्यसमाजतन्त्रप्रदीपोद्योतनटीका षट्कोटी व्याख्या सहित

With Guhyasamājatantrapradīpodyotanaṭīkā Ṣaṭkoṭī Vyākhyā

॥ मूल संस्कृत व नेपालभाषा अर्थ सहित ॥

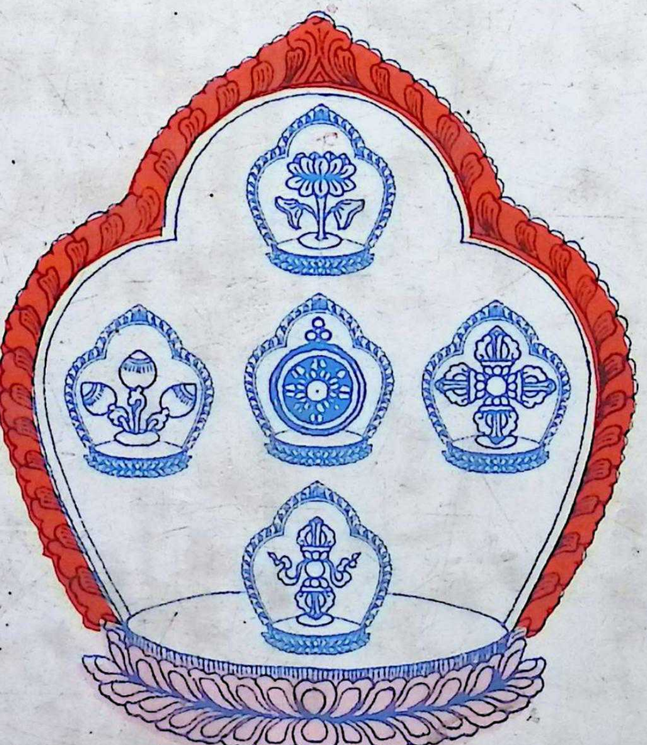

अनुवादक

पं. दिव्यवज्र वज्राचार्य

लोटस रिसर्च सेन्टर

॥ नमो बुद्धाय ॥

॥ आर्यश्रीगुह्यसमाजतन्त्रम् ॥
ĀRYA ŚRĪ GUHYASAMĀJATANTRAṂ

गुह्यसमाजतन्त्रप्रदीपोद्योतनटीका षट्कोटी व्याख्या सहित
With Guhyasamājatantrapradīpodyotanaṭīkā Ṣaṭkoṭī Vyākhyā

॥ मूल संस्कृत व नेपालभाषा अर्थ सहित ॥

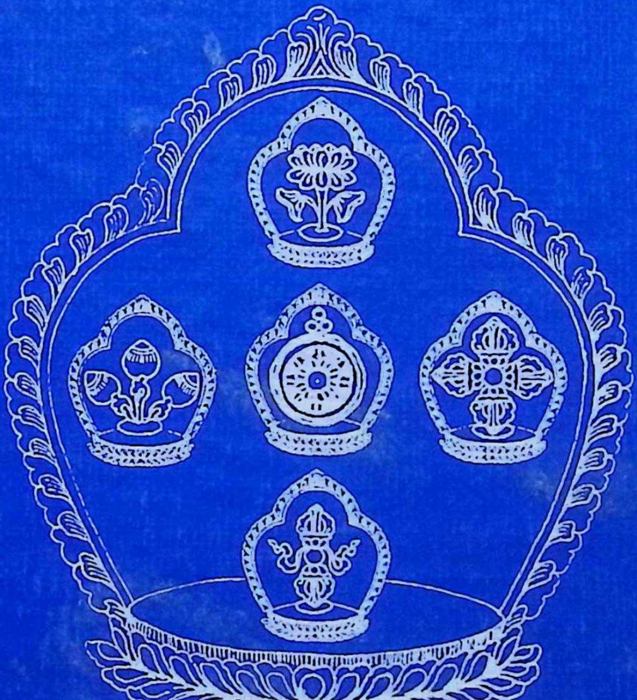

अनुवादक

पं. दिव्यवज्र वज्राचार्य

लोटस रिसर्च सेन्टर

बौ॰द॰
२५३

॥ नमोबुद्धाय ॥

॥ आर्यश्रीगुह्यसमाजतन्त्रम् ॥

ĀRYA ŚRĪ GUHYASAMĀJATANTRAṂ

तथा
आचार्यचन्द्रकीर्ति कृत

गुह्यसमाजतन्त्रप्रदीपोद्योतनटीका षट्कोटी व्याख्या सहित

With Guhyasamājatantrapradīpodyotanaṭīkā Ṣaṭkoṭī Vyākhyā

of
Ācārya Candrakīrti

॥ मूल संस्कृत व नेपालभाषा अर्थ सहित ॥

अनुवादक
पं. दिव्यवज्र वज्राचार्य

सम्पादक
हेराकाजी वज्राचार्य

लोटस रिसर्च सेन्टर

पिकाक :
लोटस रिसर्च सेन्टर
नकिंभ्याः, दौबाहाः, वडा नं. १८
ललितपुर, नेपाल ।
फोन नं. : ५-३६९३२

© लोटस रिसर्च सेन्टर

न्हापांगु संस्करण : ३०० प्रति

बुद्ध सम्वत् : २५४५
नेपाल सम्वत् : ११२१ स्वांयापुन्ही ।
विक्रम सम्वत् : २०५८
ईश्वी सम्वत् : २००१
लसताः : बुद्ध जयन्तीया लसताय् पिथना

मू : रू. ५००।-

Acc. 24208
24204

थाकू :
सुभाष प्रिन्टिङ्ग प्रेस
१६/१४७ नकवहिल, यल ।
फोन नं. : ५३३१९१

धलःपौ

क्र.सं.	विषय	पौ ल्याः
	भूमिका	क-च
	A Few Words	छ-ञ
	ग्रन्थ परिचय	ट-द
	प्रकाशक पाखें निगू शब्द	ध-न
	गुह्यसमाजतन्त्रप्रदीपोद्योतनटीकाषट्कोटी व्याख्या	१-१८
१.	प्रथमः पटलः (सर्वतथागतसमाधिमण्डलाधिष्ठानपटलः)	१९-६१
२.	द्वितीयः पटलः (बोधिचित्तपटलः)	६२-७३
३.	तृतीयः पटलः (वज्रव्यूहनामसमाधिपटलः)	७४-८६
४.	चतुर्थः पटलः (गुह्यकायवाक्चित्तमण्डलपटलः)	८७-९८
५.	पञ्चमः पटलः (समन्तचर्याग्रपटलः)	९९-११३
६.	षष्ठः पटलः (कायवाक्चित्ताधिष्ठानपटलः)	११४-१३८
७.	सप्तमः पटलः (मन्त्रचर्यापटलः)	१३९-१६७
८.	अष्टमः पटलः (चित्तसमयपटलः)	१६८-१८५
९.	नवमः पटलः (परमार्थाद्वयतत्त्वार्थसमयपटलः)	१८६-२०६
१०.	दशमः पटलः (सर्वतथागतहृदयसञ्चोदनपटलः)	२०७-२२३
११.	एकादशः पटलः (सर्वतथागतमन्त्रसमयतत्त्ववज्रविद्यापुरुषोत्तमपटलः)	२२४-२५४
१२.	द्वादशः पटलः (समयसाधनाग्रनिर्देशपटलः)	२५५-२९८
१३.	त्रयोदशः पटलः (समयव्यूहतत्त्वार्थभावनासम्बोधिपटलः)	२९९-३६४
१४.	चतुर्दशः पटलः (कायवाक्चित्ताद्भूतमन्त्राकर्षणविजृम्भितराजोनामसमाधिपटलः)	३६५-४१७
१५.	पञ्चदशः पटलः (सर्वचित्तसमयसारवज्रसम्भूतिर्नामपटलः)	४१८-४८५
१६.	षोडशः पटलः (सर्वसिद्धिमण्डलवज्राभिसम्बोधिर्नामपटलः)	४८६-५३५
१७.	सप्तदशः पटलः (सर्वतथागतसमयसम्बरवज्राधिष्ठानपटलः)	५३६-६१४
१८.	अष्टादशः पटलः (सर्वगुह्यनिर्देशवज्रज्ञानाधिष्ठाननामपटलः)	६१५-६४४

भूमिका

गुह्यसमाजतन्त्रयात कयाः थुइकेमाःगु छुं खँ –

गुह्यसमाजतन्त्रया टीका चन्द्रकीर्तिं च्वयातःगु दु। उगु टीकाया भूमिकाय् गुह्यसमाजयागु प्रत्येक पटलया स्पष्ट विवरण च्वयातःगु दु। अले हानं– थनंनिसें थुलि तक नेयार्थकथं धयातःगु तथा थुलि नीतार्थकथं धयातःगु धकाः नं अति स्पष्ट जुइक च्वयातःगु दु। अथे जूगुलिं थुगु भूमिकाय् विशेष खँ च्वयेमाःगु छुं हे दुथें मच्वं। बरु गुह्यसमाजतन्त्रया अर्थ यायेबले थुइकेमाःगु न्ह्यगू अलंकार मथुइ धकाः वसपोलं बांलाक च्वयाबिज्याःगु दु। वहे खँयात कयाः थन छुं संक्षेपं जिं कनेत्यना।

न्यागू प्रकारयागु उपोद्घाट, प्यंगू प्रकारयागु न्याय, खुगू कोटि (च्वः दुगु) व्याख्या, प्यंगू प्रकारयागु आख्यायिका व पंचमालंकार, षष्ठालंकार, सप्तमालंकार थुलि न्ह्यगू अलंकारया खँ गुरुपिंके न्यनाः सयेकेमाः। अले जक गुह्यसमाजयागु वास्तविक अर्थ थुइ धकाः धयातल।

उपोद्घाट

धायेमाःगु खँया सम्बन्ध न्यागू प्रकारं कने ज्यू। थ्वहे न्यागू प्रकारया खँयात उपोद्घाट धाःगु खः।

१) थ्व ग्रन्थया नां छु ?
२) थ्व ग्रन्थ सुयागु निंतिं च्वयातःगु खः ?
३) थ्व ग्रन्थ दयेकूम्ह सु ?
४) थ्व ग्रन्थया प्रमाण गुलि दु अर्थात् ग्वःगू पटल दु ?
५) थ्व ग्रन्थया प्रयोजन छु अर्थात् फाईदा छु ?

थुकीया उत्तर बिइबले

१) थ्व तन्त्रया नां गुह्यसमाज खः।
२) थ्व ग्रन्थ रागचरित्रपिं मनूतय्गु निंतिं च्वयातःगु खः।
३) थ्व ग्रन्थ दयेकूम्ह वज्रसत्त्व खः।
४) थ्व ग्रन्थया प्रमाण झिंन्हय्गू पटल वा अध्याय दु।
५) थ्व ग्रन्थया प्रयोजन शान्तिस्वस्ति आदि याये फयेकेगु, अष्टसिद्धि लाभ यायेगु व बुद्धत्व प्राप्ति यायेगु खः।

न्याय

सन्तान, निदान, निरुक्ति, हेतुया भेदं न्याय प्यंगू प्रकारयागु दु। व प्यंगू प्रकार नं विरागधर्म व रागधर्मया कथं निगू प्रकारयागु दु।

मनू जुयाः जन्म कायेगुयात सन्तान धाइ। गृहत्यागयाना वनेगुयात निदान धाइ। विनयलय् कनातःगु संवर शीलयात निरुक्ति धाइ। फलयागु इच्छा याना धर्म याइगु जूगुलिं इच्छायात हेतु धाइ। थ्व प्यंगू न्याय विरागधर्म कथं जुल। गुरुपिसं– थ्व वैरोचन कुलयाम्ह खः आदि कथं पंचबुद्धया कुलयाम्ह धकाः धायेकेगुयात रागधर्म कथं सन्तान धाइ (१) व न्यागू कुलयापिं नं छगू हे कुल यायेगुयात निदान धाइ (२) वज्रघण्टा आदि ग्रहण यायेगुयात निरुक्ति धाइ (३) श्रृंगार आदि रसयागु चरिया यायेगुयात हेतु धाइ (४) थुगु प्रकारं न्याय प्यंगूयागु खँ नं सिइकेमाः धैगु टीकाकारया भाव खः।

षट्कोटि व्याख्या

सन्ध्याभाषा (१) नसन्ध्याभाषा (२) नेयार्थ (३) नीतार्थ (४) यथारुत (५) नरुत (६) थ्व खुगूयात षट्कोटि व्याख्या धकाः धाइ। अर्थात् ग्रन्थकारं गनं सन्ध्याभाषा कथं धयातःगु दु धाःसा गनं नसन्ध्याभाषा कथं धयातःगु दु। थुगुकथं थ्व गुह्यसमाजतन्त्रय् खुगू प्रकारं व्याख्या यायेमाःगु खँ टीकाकारं अप्वः प्रधानता बियातःगु खँ स्पष्ट हे जू। (१) संवृतिसत्य कथं कनातःगु खँयात नेयार्थ धाइ (२) परमार्थसत्य कथं कनातःगु खँयात नीतार्थ धाइ (३) लोक व्यवहारय् विरुद्धगु वचनद्वारा धर्मयागु सच्चा खँ प्रकाश यायेगुयात सन्ध्याभाषा धाइ (४) मण्डल, चक्र, पूजा आदि विधियागु खँ स्पष्ट जुइक कनातःगुयात यथारुत धाइ (५) तथागतपिनिगु सांकेतिक शब्दयात नरुत धकाः धाइ (६) साधारण बुद्धि दुपिं जनतातय्‌त थुइकेत अति स्पष्ट रुपं परमार्थसत्ययागु खँ कनातःगुयात नासन्ध्यभाषा धकाः धाइ।

थ्वहे खुगू प्रकारयागु व्याख्यायात प्रधानता बियाः टीकाकारं टीका च्वयातःगु खँ स्पष्ट जू।

चतुर्विध आख्यायिका

अक्षरार्थः, समस्ताङ्ग, गर्भी, कोलिक थ्व प्यंगू व्याख्यानयात चतुर्विध आख्यायिका अलंकार धकाः धाइ। अनेक शास्त्र सःम्ह, शब्दयागु अर्थ जक विचाः याइम्ह व्यक्तियात खँ थुइकेत अक्षरार्थः व्याख्यां कनातइ। नाना सूत्र ग्रन्थ ब्वनातःम्ह मनूयागु कुकृत्य मदयेकेया निंतिं उत्पत्तिक्रमया कथं समस्ताङ्ग व्याख्या याइगु जुल। दुनेच्वंगु रागधर्म प्रकाश याये निंतिं गर्भी व्याख्या यानातइगु जुल। थ्व प्यंगू व्याख्यां संवृतिसत्ययागु बोध याकाबिइगु, स्वंगू प्रकारयागु ज्ञान बोध याकाबिइगु, प्रभास्वर प्रकाश यानाबिइगु, युगनद्धयागु बोध याकाबिइगु ज्या खः। कोल शब्दया अर्थ न्ह्यनेसं च्वंगु धैगु खः। कोलिक धैगु तत्त्वज्ञानया न्ह्यनेसं च्वंगु खँ प्रकाश यायेगु धैगु नं अर्थ क्यनाच्वन।

पंचमालंकार

सद्धर्म न्यनीपिं मनूत न्यागू प्रकारया दु। अर्थात् रत्न पुद्‌गल, चन्दन पुद्‌गल, पद्म पुद्‌गल, पुण्डरिक पुद्‌गल, उत्पल पुद्‌गल धैपिं न्यागू प्रकारया व्यक्तिपिं दु।

थ्व न्यागू प्रकारया व्यक्तितय्‌गु लक्षण जिगु अनुवादय् स्वयाबिज्याहुँ।

सत्र व्याख्यान

च्वय् कनावयागु षट्कोटि व्याख्याया - यथारुत, नसन्ध्या, नेयार्थ थ्व स्वंगू व चतुरविधाख्यायिकाया अक्षरार्थः, समस्ताङ्ग याना थ्व न्यागू प्रकारयागु व्याख्या; चन्दन, पद्म, पुण्डरिक, उत्पलः, पुद्गलपिन्त संवृतिसत्यकथं व्याख्यान यायेगुयात सत्र व्याख्यान धाइ । अर्थात् धर्मशालाय् च्वनाः सकसिनं न्यंके ज्यूगु धर्म धकाः धाइ ।

शिष्य व्याख्यान

षट्कोटि व्याख्याया नरुत, नीतार्थ (नियतार्थ), सन्ध्याभाषा स्वंगू व गर्भी, कोलिक व्याख्या नं दीक्षा कयातःम्ह रत्नपुद्गलयात जक न्यंके ज्यूगु व्याख्यायात शिष्य व्याख्यान धाइ ।

थुगु प्रकारं पात्र व अपात्र अर्थात् योग्य व अयोग्य विचाः याना जक वज्राचार्य सद्धर्म देशना यायेमाः । थुगु प्रकारं विचाः यानाः संवृतिसत्यकथं व परमार्थसत्यकथं निर्णय यायेगुयात षष्ठ अलंकार धाइ । निष्पन्नक्रमकथं साधना यायेगु अर्थात् उत्पन्नक्रमकथं साधना यायेगुयात सप्तम अलंकार धाइ । थुगु प्रकारं न्हय्गू अलंकारया खँ वज्रगुरुपिनिपाखें थःम्हं सिइकाः व्याख्यान यायेमाः । नत्र उपहास याःगु पाप जुइ ।

थन छगू तालिका च्वयाच्वना । व स्वयाः अध्ययन यातधाःसा च्वय् कनावयागु खँ अतिकं स्पष्ट जुइफु ।

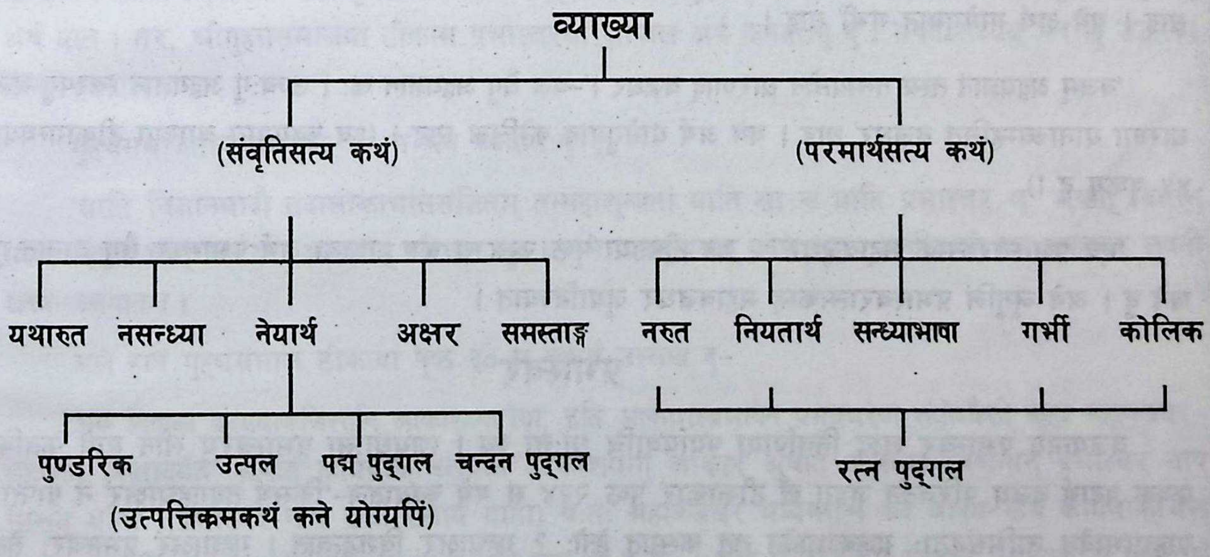
व्याख्या
(संवृतिसत्य कथं)
(परमार्थसत्य कथं)
यथारुत
नसन्ध्या
नेयार्थ
अक्षर
समस्ताङ्ग
नरुत
नियतार्थ
सन्ध्याभाषा
गर्भी
कोलिक
पुण्डरिक
उत्पल
पद्म पुद्गल
चन्दन पुद्गल
(उत्पत्तिकमकथं कने योग्यपिं)
रत्न पुद्गल

च्वय्च्वंगु तालिकाय् यथारुत, नसन्ध्या, नेयार्थ स्वंगू संवृतिसत्यकथं व नरुत, नीतार्थ, संध्याभाषा थ्व स्वंगू परमार्थसत्यकथं कनातगुः धकाः षट्कोटि व्याख्यायागु भेद कनातःगु खः । अथेहे अक्षरार्थ व समस्ताङ्ग संवृतिसत्यकथं तथा गर्भी व कोलिक परमार्थसत्यकथं चतुर्विध आख्यायिकाया भेद कनातःगु जुल ।

("नीतार्थमिति चोदिष्टं धर्माणां शून्यतैवहि ॥ या उत्पादनिरोधादि सर्वज्ञत्वादि देशना नेयार्थ । सा मता नाथ ! भाषिता संवृतिश्च सा" - थ्व नागार्जुनयागु वाक्यं नीतार्थ धैगु शून्यता (परमार्थसत्य) धाःगु व नेयार्थ धैगु संवृतिसत्य धाःगु धका सिइकेमाः)

थनंलि टीकाकारं एक अध्यायनिसें सत्र अध्याय तक प्रथम पटलय् कल्पितक्रम साधन व निस्पन्नक्रम साधन कनातल । अर्थात् थ्वहे किसिमं सत्र अध्याय तक - थ्व अध्याय उत्पत्तिक्रमकथं कनात:गु, थ्व अध्याय निस्पन्नक्रम (उत्पन्नक्रम) कथं कनात:गु धका: विवरण बियातल ।

अले हानं, प्रथम अध्यायया 'एवंमया' निसें 'विजहार' तक चर्तुरविधाख्यायिका कथं व 'अनुभिलाप्यनिसें बोधिचित्तवज्रस्य हृदय विजहार' तक नेयनीतार्थ कथं व्याख्या यानात:गु धका: ककं वनाच्वंगु दु । थुगु कथं प्रथम अध्यायनिसें सत्र अध्याय तक - थ्व नेयार्थ, थ्व नीतार्थ, थ्व सन्ध्याभाषा, थ्व नसन्ध्याभाषा कथं कनात:गु धका: वर्णन यानात:गु ध्यान बिया: स्वयेमा: । थुगु प्रकारं षट्कोटि व्याख्या व चतुर्विधाख्यायिका कथं व्याख्या यानात:गु धका: थाय् थासय् स्पष्ट शब्दं कनात:गु नं विचारणीय ख: । थनं क्वय् टीकाकारं वज्रधर शब्दयागु व्याख्या यानात:गु छुं भाग जिं उद्धरण यानाच्वना ।

वज्रधर

'वज्रं धारयतीति वज्रधर' - वज्र धारणा यानाच्वंम्हसित वज्रधर धाइ धका: अर्थ यायेगुयात अक्षरार्थ: व्याख्या धाइ ।

'वज्रं आदर्शादि ज्ञान पंचकम् तन्मयत्वेन धारणाद् वज्रधर' - आदर्शादि न्यागू ज्ञानयात वज्र धाइ । व वज्र धारणा यानाच्वंम्हसित वज्रधर धाइ । थुगु कथं अर्थ यायेगुयात समस्ताङ्ग व्याख्या धाइ ।

'मनोमयदेह धारणाद् वज्रधर: ।'- वज्र धैगु मनोमयदेह ख: । वयात धारणा यानाच्वंम्हसित वज्रधर धाइ । थथे अर्थ यायेगुयात गर्भी धाइ ।

'वज्रम् अद्वयज्ञानं तस्य तन्मयत्वेन धारणाद् वज्रधर ।'-वज्र धैगु अद्वयज्ञान ख: । उज्व:गु अद्वयज्ञान स्वरुपगु वज्र धारणा यानाच्वम्हसित वज्रधर धाइ । थथे अर्थ यायेगुयात कोलिक धाइ । (थ्व च्वयय्यागु व्याख्या टीकाग्रन्थया ५५ पृष्ठय् दु ।)

'एवं प्रभास्वरात्मकं महावज्रधरं' - थन टीकाया पृष्ठ २२४ स वज्र शब्दया अर्थ प्रभास्वर धैगु यानात:गु खने दु । अथे जूगुलिं प्रभास्वरात्मकम्ह महावज्रधर जुयाबिज्यात ।

प्रभास्वर

वज्रयानय् प्रभास्वर शब्द निर्वाणया पर्यायवाचि धा:सां ज्यू । छाय्धा:सा प्रभास्वरय् लीन याये फतकि फुक्क पदार्थ वज्रय् परिवर्तन जुइगु खँ टीकाकारं पृष्ठ २२४ स थथे च्वयातल-'किमर्थ तद्गुह्याक्षरं न प्राप्ता: ग्राह्याभावेन् नाभिसंबुद्धा: ग्राहकाभावेन तत् कस्मात् हेतो: ? गुह्याक्षर विशुद्धत्वात् । गुह्याक्षरं प्रभास्वर: तेन विशोधितत्वात् तथागतै: तत्वमुद्दीपितम् ।'

थ्व वाक्यकथं प्रभास्वरयात गुह्याक्षर धायेगु नं चलन दु । व गुह्ययाक्षर अर्थात् प्रभास्वरयात तथागतपिन्सं तत्त्व (परमार्थ सत्य) धका: प्रकाश यानात:गु खने दु । अथे जूगुलिं-त्रैधातुक समुच्चय: पृथिव्यादि: स अप्रभास्वर प्रवेशात् स्थितेवज्रं तन्निश्चारितवान्'- थ्व वाक्य कथं प्रभास्वरय् प्रवेश यायेफत धायेवं पृथिव्यादि फुक्कं वज्र जुल धका: टीकाकारं २१४ पृष्ठय् च्वयातल । थुगु कथं वज्रयानय् प्रभास्वरयात अतिकं महत्व बियात:गु दु ।

हानं, टीकाकारं २१६ पृष्ठय् थथे च्वयातल – 'बोधिसत्त्वसंस्पन्दन काले प्रभास्वरात्मको भूत्वातदनन्तरं वज्रपाणिः तथागतोऽक्षोभ्यः गुह्यवज्र[ा] तथागताः ते समाधीयन्ते विलीयन्ते यस्मिन् गुह्यवज्रसमाधिः भूतकोटिः ।' थ्व वाक्य कथं बोधिसत्त्वस्पन्दन जुइबलय् प्रभास्वर जुइ अले वज्रपाणि, तथागत अक्षोभ्य व तथागतपिं नं समाधिइ विलीन जुयावनि । उज्वःगु समाधियात गुह्यवज्र समाधि धकाः धयातल । थ्वयात भूटकोटि धकाः नं धयातल । अथे जूगुलिं वज्रयानय् प्रभास्वर शब्द भूतकोटि समानगु शब्द खः । अर्थात् निर्वाण समानगु शब्द खः धैगु खँ व्यक्त जू ।

आः विचार यायेमाःगु छुं खँ थन न्ह्यथने । स्थविरवादिकथं नं चित्त धैगु पभस्सर (प्रभास्वर) धकाः धयातल । अथे जूगुलिं वज्रयानयागु प्रभास्वर व स्थविरवादियागु प्रभास्वर वहे खःला धकाः विचाः यायेगु योग्य जू ।

धम्मपद अट्ठकथाया यमकवर्ग २१ पृष्ठय् थथे च्वयातल – 'पकति मनोहि भवङ्गचित्त तं अपदुट्ठं । यथा हि पसन्नं उदकं आगन्तुके हि नीलादीहि उपक्किलिट्ठं नीलोदकादि भेद होति, न च नवं उदकं नापि पुरिमं पसन्न उदकमेव, तथा चित्तम्पि आगन्तुके हि अभिज्झादीहि दोस हि पदुट्ठ होति न च नवं चित्तं नापिपुरिम भवङ्गचित्तमेव ते नाह भगवा पभस्सरमिदं भिक्खवे चित्तं तञ्च खो आगन्तुकेहि उपक्किलेसे हि उपक्किलिट्ठं ति ।' अर्थात् सफागु लखय् नीर आदि रङ्ग ल्वाकः छ्यायेबले वचूगु लः आदि धायेथें चित्तय् अभिध्या (लोभ) आदि ल्वाकः ज्याइबले चित्त दूषित जुइ । परन्तु चित्तय् राग, द्वेष आदि ल्वाकः मज्याःगु जूसा निर्मलगु लः थें जुइ । थ्वहे खँ श्री भगवान् बुद्धं नं धयाबिज्याःगु दु–हे भिक्षुपिं ! चित्त ला प्रभास्वर खः । उकी मेगु रागादि ल्वाकः ज्यातकि जक दूषित जुइगु खः । थ्व वाक्यं चित्तयात लःयागु उपमा बियाः अट्ठकथाचार्य बुद्धघोषं प्रभास्वर शब्दया अर्थ यच्चुसे च्वंगु धैगु अर्थ यात । तर, श्रीगुह्यसमाजया टीकास प्रभास्वरया आपाल अर्थ कनातःगु दु । उकी मध्यय् थन छु उद्धरण याना च्वना ।

गुह्यसमाजटीकाया पृष्ठ १४ स थथे च्वयातःगु दु–

'याति विज्ञानमादौ तदालोकाभाससंज्ञितम् तन्महाशून्यतां याति सा च याति प्रभास्वर मू' अर्थात् विज्ञान (मन) न्हापां स्वंगू प्रकारया आभासय् परिणत जुइ । अले महाशून्यताय् प्रवेश जुइ । अनंलि वहे मन प्रभास्वर जूवनी धकाः च्वयातल ।

अले हानं गुह्यसमाज टीकाया पृष्ठ ३० स थुकथं उल्लेख दु–

'एवं निष्पन्न कायवाक्चित्तानि आकाशाकारेण, इति आकाशस्वभावेन प्रभास्वरेण संयोज्यैकी कृत्य महावज्रधर-मात्मानं निष्पादयेत' अर्थात् कायवाक्चित्तयात आकाशयागु आकारं अर्थात् आकाश स्वभावगु प्रभास्वर नाप मिलय् यानाः (प्रभास्वर नाप छधी छपायँ याना) थःतः महावज्रधर यायेमाः । थ्व वाक्य कथं कायवाक्चित्त प्रभास्वर यायेफत कि महावज्रधरत्व लाभ याये फइ धाःगु खः । तथा प्रभास्वरया स्वभाव आकाश थें धकाः नं धाःगु धकाः सिइके फु ।

हानं गुह्यसमाजटीका पृष्ठ ३३ स –

'प्रकृति प्रभास्वर धर्मा इति प्रकृतिश्च प्रभास्वरं च प्रकृति प्रभास्वरं (प्रकृतिः संवृतिसत्य प्रभास्वरं परमार्थसत्यं) (धर्मा) सत्यद्वय स्वभावा बाह्यध्यात्मिक पदार्थाः । अतरेवादिशुद्धा नभः समाः ।' थ्व वाक्यं गुलिनं बाह्य व आध्यात्मिक पदार्थत दु व फुक्कसियां सत्यद्वययागु स्वभाव दु । अथे जूगुलिं फुक्क पदार्थ आदिं निसें

शुद्धगु व आकाशसमानगु खः। अथे जूगुलिं, हानं अनहे क्वसं शुद्धतत्त्वार्थः प्रभास्वर धकाः धयातल। अर्थात् प्रभास्वर धैगु शुद्धतत्त्वया निंतिं खः धैगु भाव जुल।

अले हानं, गुह्यसमाज टीका ३२ पृष्ठय् धाःसा–

'समय प्रभास्वरः' धकाः समय शब्दया पर्यायवाची कथं च्वयातल।

हानं, अनसं 'भाजनभूतैः सर्वभावैर्विगतं पुनः स्कन्धधात्वायतनात्मकै ग्राह्यग्राहकैश्च वर्जितं धर्मनैरात्म्यं प्रभास्वरम्' धकाः उल्लेख दु। अर्थात् थ्व भाजनलोक संसार नं मखुगु, हानं स्कन्ध धातु आयतन सहित ग्राह्य ग्राहक धैगु जि जिगु धैगु नं मदुगु धर्मनैरात्म्य हे प्रभास्वर खः धकाः धयातल।

अथेहे हानं गुह्यसमाज टीका ६५ पृष्ठय् –

'प्रभास्वर इत्युक्त यः सएव महावज्रधर' अर्थात् गुगु वस्तुयात प्रभास्वर धकाः धयातल वहे वस्तु महावज्रधर खः धकाः प्रभास्वर व महावज्रधर छगू हे याना कनातल।

थथे प्रभास्वर धैगु वज्रधर स्वभावगु जूगुलिं गुह्यसमाज टीका ६४ पृष्ठय् 'प्रभास्वरेण निर्दग्धक्लेशाः' अर्थात् प्रभास्वर याये धुंकूगुलिं क्लेश फुक्कं मदये धुंकूम्ह धकाः धयातल।

हानं गुह्यसमाज टीकाया ११८ पृष्ठ स –

'प्रकृत्याभास लयनात् निरभ्रं गगनवत् सतता लोकं प्रभास्वर मात्रं भवति' अर्थात् स्वभावं हे स्वंगू आभास लीन जुयाः मदयेवं सुपाँय् मदुगु आकाश थें सदानं प्रकाशमानगु प्रभास्वर जक उत्पन्न जुयाच्वनी। थ्व वाक्यं प्रभास्वर धैगु आकाशथें सदानं प्रकाशमानगु धैगु अर्थ क्यनाच्वन।

अले हानं गुह्यसमाज टीकाया पृष्ठ ११८ स हे –

'निरोधवज्रं प्रभास्वरं' धकाः षडङ्गयोगकथं चित्त प्रभास्वरय् प्रवेश जुलकि योगयागु निमित्त (लक्षण) उत्पन्न जुइ धकाः धयातल।

थुगु कथं स्थविरवादीया निर्वाण धायेथें, महायानया शून्यता धायेथें वज्रयानया प्रभास्वर शब्द खः।

थुगु कथं मेमेथाय् नं आपालं थासय् प्रभास्वर शब्दया व्याख्या यानाच्वन। अध्ययन याइपिसं प्रभास्वर शब्द टीकाय् गन गन दु धकाः ध्यान तये बहःजू। अले वज्रयानया सारगु खँ थुइमा धकाः जिं मनय् तयाच्वना। मेमेगु खँला टीकां अति स्पष्ट जुइक माःमाःथाय् व्यक्त यानातःगु दु। वहे खँ जिं नं च्वया। चर्वित चर्वण यानाच्वने ह्मांल। श्रीमहावज्रधरयागु अनुभावं महासुखयागु अनुभूति सकल प्राणीपिनि जुयेमा धकाः जिं अधिष्ठान याना।

वि.सं. २०५५ आषाढ ७ गते आदित्यवार।

दिव्यवज्र वज्राचार्य

मासंगल्ली, महाबौद्ध, यें।

Nepal Sanskrit University, Valmeeki Campus, Kathmandu

A Few Words

Lotus Research Centre has great pleasure in bringing out for the first time the translation of Guhyasamaja Tantra and its commentary - Pradipodyotana by Chandrakriti in Nepal Bhasa. According to Pt. Divyavajra Vajracharya who translated this text and the commentary, Tathagata Guhyaka, one of the nine famous sutras of Nepal has been very rare. So, in pursuance of the policy to make translations of nine Vaipulya Sutras available in Nepal Bhasa LRC undertook to publish the translation of Guhyasamaja Tantra to represent the Tathagata Guhyaka as advised by Pt. Divyavajra Vajracharya.

Guhyasamaja Tantra is one of the earliest tantras. According to Benoytosh Bhattacharya GST (Guhyasamaja Tantra) was first composed by Asanga, yogachara philosopher in the third century. This text includes many aspects of Mahayana Sutras in summary form. GST comprises doctrine of Sunyata in Prajnaparamita, theory of Sugatagarbha and mind-only doctrine in Lankavatara Sutra, doctrine of Bodhichitta and virtues of Kalyanamitra in Gandavyuha Sutra, Principles and practices of Samadhi in Samadhiraja Sutra, stages of Bodhisattvahood in Dasabhumika Sutra, twelve principal deeds of Lord Buddha in Lalitvistara, Guyhasamaj is a synthesis of the Sutras as well as an introduction of Buddhist tantra. Based on the sutras especially on emptiness and mind-only Asanga, the teacher of Yogachara philosophy had developed a solid comprehensive system of Buddhist Anutaratantra comprising all the aspects of tantra like mandala and deities, mantras, mudras, nyasa, japa, abhiseka and all activities needed for the generation and completion stages of tantric sadhana. It also includes topics like tantric vows, Bodhichitta and understanding of emptiness, the reality of all phenomena as a basic requisite for tantric practice.

Guhyasamaja provides the general framework of Buddhist tantra consisting of all the essentials in its fold. Within the ground work provided by GST other father and mother tantras seem to have developed later on. As such it is regarded as the forerunner of other tantras.

Guhyasamaja like Namasangiti which has many common aspects of GST is in Sangiti form. Sangiti means chanting together as is peculiar to Buddhism. After obtaining enlightenment Buddha preached all through his life. But he never wrote anything. In order to preserve his teachings his disciples after his death met together, reproduced his teachings and chanted them together. Sangitis begin with the detailed description of the assembly attended by Buddhas, Bodhisattvas, Yakshas etc. in which Buddha appears in Samadhi. This sutra also begins with elaborate description of the assembly. Such type of Sangiti is considered Buddha Bachana and is regarded as very respectful and matter of faith. Even to the present day chanting is very popular in Nepal and other Buddhist countries. This has been the effective method of memorization and transmission of the teachings. It is through the chanting that the teachings have retained and passed down from generation to generation. In the transmission process it is very possible that words are not properly pronounced and meaning not correctly conveyed. Variations appear in the chanting. So Asanga, the learned teacher of Yogachara might have felt the need of a textual written form of the Sangiti in an organized, systematic manner as a uniform Yoga text manual for those who wanted to practice Yoga Tantra in order to gain realization in the shortest time possibly in one life period.

Taranath, the famous writer is of the opinion that tantras were transmitted secretly in an uninterrupted manner from preceptor to disciples for nearly 300 years before they got publicity through the mystic teaching of siddha and vajracharyas. Even today it is guarded secretly because it is a fact of experience that matters of enormous importance loses its power to put them into practice when they are voiced outside. Matters of immense pleasure and sorrow lie hidden in the heart secretly. So these teachings are transmitted only to those who are found to have adequate background and motivation to put them into practice. These teachings are transmitted privately, secretly, individually and orally after the preceptor finds the disciple fit and prepared for undertaking rigourous and risky practices as needed by the teachings.

One of the characteristics of Buddhist Tantra is that a tantra practitioner does not run away from the problems of life, caused by poisons like attachment, anger, ignorance, pride and jealousy. Instead, the practitioner utilizes them and transform them into the tools for gaining wisdom. Strong attachment of Nanda, the cousin of Buddha to lust was turned into tool for gaining wisdom after he came to know the illusory and empty nature of attachment through his experiences of tantric Sadhana. Instead of being slave to the defilement of mind, body and speech, he became the master of attachment and the other defilements through the use of the poisons. Buddha guided Nanda to gain the empty nature of the poisons. So the need of poisons like attachment, anger etc. became necessary as an instrument for understanding their illusory nature and for being free from them.

Again Chandrakirti, the commentator on Guhyasamaja makes us cautious that the lines of Guhyasamaja should be interpreted very carefully. According to him GST should be interpreted in six different ways known as Khatkotibyakhya. He had given specific guidelines to interpret specific lines. Otherwise it is very probable that the matter be misunderstood and would bring about unwanted consequences. Using those ways of interpretation Chandrakriti, the famous disciple of Nagarjuna had made the symbolic language of Guhyasamaja free from misunderstanding to convey the intended meaning in the correct way. Divyavajra Vajracharya, knowing the importance of Khatakotibyakhya for the correct interpretation of symbolic language used in GST explained Khatakotibyakhaya in his preface in Nepal Bhasa. Mr. Vajracharya also used the six fold method of interpretation very carefully in his translation of both the text and the commentory as intended by Chandrakirti. The publication has come out in a form that is understandable. Still it is to be noted that Guhyasamaja is a text of advanced Yogatantra which requires the psychological and philosophical foundation of Buddhism as well as the knowledge and practice of preliminary basic tantras like Kriya, Charya and Yoga as the base for understanding and practising the GST text.

Nepal is very fortunate with the fact that it has Lumbini where Shakyamuni Buddha was born and Swoyambhu Chaitya, the symbol of enlightenment - Jyotirupa. Both of them have been recognized as world heritage by UNESCO. Nepal's Buddhist culture and religion is based on the life of Shakyamuni Buddha who preached about the wisdom of enlightenment in order to get relief from the sufferings of the world.

Swoyambhu Chaitya symbolizing enlightenment - Prabhaswora is the source of Vajrayanic culture in Nepal. Its description has been provided in Swoyambhu Purana, but its essence can be realized only with the practice of Guhyasamaja and other Tantras. To understand the Vajrayana culture of Nepal and other countries the cult of Vajrasattva and five Buddhas together with their wisdom, five Taras, the Boddhisattvas and other deities in the mandalas, Chaityas, dharmadhatus, the study and practice of Guhyasamaja is very essential. Guhyasamaja entails the detailed guidelines of the sadhanas of generation and completion stages etc. It can be said without doubt that it is the tantra which explains our religion and culture in Nepal. In Guhyasamaja recognization and the realization of clear light - Prabhaswora during the process of Sadhana and during the death process has been the main objective of the whole work.

Divyabajra Vajracharya who is the practitioner of Vajrayana Buddhisim is no more with us. We are very fortunate to have this translation of the text and its commentry by Chandrakirti as his important contribution to the Nepalese and the world during the last period of his life. With this publication we have now all the nine Vaipulya Sutras in Nepal Bhasa.

We pay our tribute to Pt. Dibvavajra Vajracharya for his painstaking efforts to translate one of the most difficult Tantric texts which is so essential to understand the Nepalese Dharma and Culture. Equally hard work has been done by Hera Kaji Vajracharya for editing the voluminous work line by line without allowing any mistake at all to occur in the publication. Herakaji has been a great asset for Lotus Research Centre. Though published belatedly the publication has been no less satisfactory and it is hoped that the publication will be a landmark in the history of Buddhist literature in Nepal Bhasa.

We are very much indebted to the President, Executive Director and Members of Shishin-Kai whose compassion has made the publication of such an important work possible.

We would also express our sincere gratitude to Rev. Shucho Takaoka, LRC advisor who has always been a source of inspiration and guidance in the preservation and promotion of Buddhist culture of Nepal Mandala.

All the staff of LRC deserve special thanks for their active cooperation in producing this valuable work. I would like to thank Subhash Printing Press for the beautiful work it has done in the publication of this text.

With the virtues accumulated from the publication
may all beings be happy.

Prof. Dr. Bajra Raj Shakya
President
Lotus Research Centre

Feb. 12, 2001

॥ श्री गुह्यसमाजतन्त्रम् ॥

ग्रन्थ परिचय

नेपाःया बौद्ध समाजय् विशेषयाना नेपालमण्डलय् महायानी बौद्ध ग्रन्थया झ्वलय् नव महायान सूत्र गन्थयात तःधंगु महत्व बियावयाच्वंगु दु। बौद्धदर्शनया मूल जुयाच्वंगु महत्वपूर्णगु नव सूत्र ग्रन्थ मध्यय् गुह्यसमाजतन्त्र छगू नं खः। मूल रूपं संस्कृत भाषा छ्यलातःगु थुगु ग्रन्थ वज्रयान तन्त्रयानया उत्कृष्टगु ग्रन्थ खः। थुगु ग्रन्थय् उल्लेखित तन्त्र सम्बन्धी ज्ञान सरल रूपं थुइकावनेत आचार्य चन्द्रकीर्तिजुं थुकीया टीका 'गुह्यसमाजतन्त्र प्रदीपोद्योतन टीका षट्कोटि व्याख्या' नामगु ग्रन्थ नं च्वयाबिज्याःगु जुल। अथे नं थुगु टीका मूल रूपं संस्कृत भाषां हे च्वयातःगु जुयाः संस्कृत भाषाय् लानाच्वंगु गुह्यसमाजतन्त्रग्रन्थ व थुकीया टीका ग्रन्थयात स्थानीय जनभाषा नेपालभाषां अनुवाद सहित प्रकाशन याना थुकीया ज्ञान आर्जन यानावनेगु हेतुं लोटस रिसर्च सेन्टरपाखें थुगु ग्रन्थ छगू जनसमक्षय् न्ह्यब्वःगु जुल। थ्व झ्मी सकसिगु लागी हर्ष व गौरवया खँ खः। लोटस रिसर्च सेन्टरपाखें थ्वयां न्ह्यः नं नवसूत्रया प्यंगू ग्रन्थयात भाषानुवाद सहित प्रकाशनय् हयेधुंकुगु दु। अथे हे निकट भविष्यय् मेमेगु महायानी बौद्ध ग्रन्थत नं प्रकाशन यानावनेगु लक्ष्य तयातःगु दु।

फुक्क बुद्धपिन्सं अधिस्थान यानातःगु, फुक्क तन्त्रया अधिपति जुयाच्वंगु, सुभाषितगु, उत्कृष्टगु, फुक्क तथागतपिनिगु गुह्यगु ज्ञानं उत्पन्न जुयाच्वंगु, अद्वयज्ञान युक्तगु, बोधिसत्त्वपिनिगु जक विषय जुयाच्वंगु थुगु गुह्यसमाजतन्त्र विद्वतापूर्णगु योगतन्त्रयागु आधारं थुइकेमाःगु व विशेष याना षट्कोटी व्याख्यां जक थुइगु विषय जुयाच्वंगु खः।

वज्रयान तन्त्रयान सम्बन्धी ज्ञान सिद्धिया विषय जुयाच्वंगु थुगु गुह्यसमाज तन्त्र ग्रन्थय् थासं थाय् मण्डल, भावना, साधना, पूजा, न्यास, जाप, मन्त्र, अभिषेक, समाज, बोधिचित्त आदिया विविध विषय दुथ्यानाच्वंगु दु। थुगु ग्रन्थय् पञ्चबुद्धया उत्पत्ति आदर्शादि पञ्चज्ञानया खँ, मन्त्र प्रयोग, फुक्क तथागतपिनिगु कायवाक्चित्तपाखें मन्त्र उत्पत्ति, महामुद्रा, मन्त्रप्रयोग विधि, तथागत एवं तारादिपिनिगु साधना आदिया बारे नं उल्लेख जुयाच्वंगु दु। अथे हे अभिषेकं अभिषित जुयाः मन्त्र सिद्धि प्राप्त यानाः विधिवत् समाधिइ च्वनाः मन्त्रोच्चारणद्वारा स्तम्भन, आकर्षण, वशीकरण, मारण, उच्चाटन आदिया सिद्धि प्राप्तिया विषय नं थुगु गन्थय् दुथ्याकातःगु दु।

गुह्यसमाजतन्त्रयात कयाः बांलाक थुइकावनेत व थुगु ग्रन्थ अध्ययन यानावनेबलेयात माःगु निर्देशनया लागी आचार्य चन्द्रकीर्तिजुं थःगु टीका व्याख्या - प्रदीपोद्योतन टीका व्याख्यां न्हापांगु चरणय् हे गुह्यसमाजतन्त्रयात थुइकावनेत माःगु निर्देशन बियाबिज्याःगु दु। वसपोलं थःगु टीकाया

न्हापांगु अध्यायस गुह्यसमाजतन्त्रयागु विषय अति गहनतम जूगुलिं गुह्यसमाजतन्त्रयागु अर्थ यायेबले सामान्य रूपं जक अर्थ यानायंकेबले अर्थया अनर्थ जुयाः भ्रमय् लायेफइगुलिं सतर्कतापूर्वक वास्तविक शब्दया अर्थ यानावनेत गुरुपिनिगु सत्संगतं थुइकेमाःगु खँ उल्लेख यानातःगु दु। उकिं थुगु ग्रन्थया न्हापांगु पटल अर्थात् टीका व्याख्यां गुह्यसमाजतन्त्र अध्ययन यानावनेत मार्ग दर्शनया रूपय् थुकी दुथ्यानाच्वंगु झिंन्हय्गू पटलया खँ गुगुकथंया व्याख्यां वर्णन यानातःगु धयागु खँ उल्लेख यानातःगु दु। ग्रन्थया परिचयात्मक अध्यायया रूपय् नं प्रस्तुत जुयाच्वंगु प्रथम पटललय् गुह्य समाजतन्त्रग्रन्थया प्रत्येक पटलय् छु छु विषयवस्तु दुथ्याकाः चर्चा यानातःगु, गुगु पटलय् गन गन षट्कोटि व्याख्या व चतुर्विध आख्यायिकाया व्याख्या यानातःगु दु धयागु खँ दुथ्याकातःगु दु।

गुह्यसमाजतन्त्रया वास्तविक अर्थ थुइकेत उपोद्घात आदि न्हय्गू अलंकारयात निं न्हापां थुइकेमाःगु खँ टीकाकारं उल्लेख यानातःगु दु। न्हय्गू अलंकार मध्यय् नं गुह्यसमाजतन्त्रयात ग्रन्थकारं विशेष यानाः षटकोटि व्याख्याकथं वर्णन यानातःगु जुयाः षटकोटि व्याख्यायात टीकाकारं न्हापांगु अध्यायस मूल रूपं टीका व्याख्या यानातःगु जुल। षट्कोटि व्याख्यायात विशेष स्थान बियाः थुकीया आधारय् हे अप्पो व्याख्या यानातःगु जुयाः टीकाकारं थःगु टीका ग्रन्थयात प्रदीपोद्योतन टीका षट्कोटि व्याख्या धकाः उल्लेख यानातःगु खने दु।

सर्वसाधारणपिं – पुण्डरीक, उत्पल, पद्म व चन्दन पुद्गलपिनिगु लागी उत्पत्तिक्रम कथं कने योग्यपिन्त षट्कोटिया यथारुत, नसन्ध्या, नेयार्थ व चतुर्विध आख्यायिकायागु अक्षरार्थ, समस्ताङ्गयात कयाः संवृत्तिसत्यकथं व्याख्या याये योग्यगु अले दीक्षां युक्तपिं रत्नपुद्गलपिनिगु नितिं निष्पन्नक्रम कथं कने योग्यपिन्त परमार्थसत्यकथंया षट्कोटिया नरुत, नीतार्थ, सन्ध्याभाषा व चतुर्विध आख्यायिकाया गर्भी, कोलित व्याख्या याये योग्यगु खँ उल्लेख यानातःगु दु।

थुकथं गुह्यतन्त्रयागु खँ गुजोपिन्त गुकथं कनेमाः धयागु विषयय् थुगु ग्रन्थय् उल्लेख जुयाच्वंगु दु। अर्थात् सर्वसाधारणया लागी व दीक्षां युक्तपिनिगु लागी संवृत्तिसत्य व परमार्थसत्य, उत्पत्तिक्रम व निष्पन्नक्रमकथं षट्कोटी, चतुर्विध आख्यायिकाया आधारं कनेमाःगु खँ उल्लेख जुयाच्वंगु दु।

गुह्यसमाजतन्त्रया मूल व थुकीया टीका व्याख्या सहितगु थुगु गन्थय् प्रथम पटलंनिसें सप्तदश पटल तक्कं मूलया नाप नापं तुं थुकीया टीका व्याख्या नं ज्वःलाक्क न्ह्याकायंकातःगु दु। अले झिंच्यागू पटलय् जक टीका व्याख्या मयाःसे मूल जक दुथ्याकातःगु दु।

प्रथमः पटलः

– 'जिं थथे न्यनातयागु दु' धयागु सङ्गितिकारयागु वाक्यं प्रथम पटल सुरु यानातःगु दु। सर्वतथागतसमाधिमण्डलाधिष्ठान कायवाक्चित्त नाम जुयाच्वंगु थुगु पटलय् सर्वतथागतपिनिगु स्वरूप जुयाबिज्याःम्ह श्री भगवान् महावज्रधरयागु प्रज्ञारूपी भगय् फुक्क बुद्धक्षेत्र व सुमेरुया परमाणु रजः

समान बोधिसत्त्व महासत्त्वपिं नाप विहार यानाबिज्यानाच्वंगुया विषयनिसें गुह्यसमाजतन्त्रया खँ न्ह्यथनातःगु दु । थुगु हे पटलय् सर्वज्ञ परिवार सम्पत्तिया खँ अर्थात् शुद्धोदन महाराज, महामायादेवी, राहुल, शारिपुत्र, आनन्द, देवदत्तपिं क्रमशः मञ्जुश्री, लोकेश्वर, श्रीदेवी, वज्रसत्त्व, सर्वनिवरणविष्कम्भी, समन्तभद्र व देवराज इन्द्रया रूपय् वर्णन यानातःगु दु । नापं श्री शाक्यमुनि महावैरोचनया रूपय् वर्णन यानाः व्याख्या यानातःगु दु ।

प्रथम पटलय् 'एवं मया श्रुतं एकस्मिन् समय भगवान् सर्वतथागत कायवाक्चित्त हृदय वज्रयोषित् भगेषु विहार' थुलि शब्दयात कयाः छगः छगः आखःया वास्तविक अर्थ छ्यानाः ध्वाथुइक व्याख्या यानातःगु स्मरण यानातयेमाःगु विषय खः ।

थुगु हे पटलय् महासमयमण्डल प्रतिष्ठा, समाधि, मन्त्र आदिया व्याख्याया नापं समयवज्र, कायवज्र, वाग्वज्र, चित्तवज्र, समाधिवज्र, जयवज्रया नापं पृथ्वी आपो तेजो वायु आकाश, रूप शब्द गन्ध रस स्पर्श व धर्मधातुवज्रया रूपय् अनेक बोधिसत्त्वपिनिगु वर्णन नं दुथ्याकातःगु दु । अथे हे गुह्यसमाजया शब्दार्थ नं बियाः थुगु पटलय् विशेष रूपं पञ्चबुद्ध, पञ्चतारा व वसपोलपिनिगु विभिन्न रूप एवं अन्य तथागतपिनिगु विषयय् आपालं खँ दुथ्याकातःगु दु ।

द्वितीयः पटलः

प्रथम पटलय् फुक्क खँ सम्पन्न यानाः निष्पन्नक्रमया खँ प्रकाश यायेत सर्वतथागतपिनिगु अनुत्तरगु गुह्य बोधिचित्तया खँ द्वितीय पटलय् कनातःगु जुल । बोधिचित्त पटल नामगु थुगु पटलय् स्कन्ध, धातु, आयतन स्वभावगु ग्राह्य ग्राहक मदुगु धर्म नैरात्म्यं फुक्क धर्म (पदार्थ) समान खंकेफतकी बोधिचित्त धयागु नं न्हापांनिसें अनुत्पन्न तथा शून्यता स्वभाव अर्थात् निःस्वभाव धयागु ज्ञान दयावइगु खँ वर्णन यानातःगु दु ।

थुगु पटलय् शून्यता, बोधिचित्तयात कया अक्षोभ्यादि तथागतपिन्सं विभिन्न समाधिइ बिज्याःगु आज्ञा जुयाबिज्याःगुया विषय खँ दुथ्यानाच्वंगु दु ।

तृतीयः पटलः

तृतीय पटलय् श्री भगवान् सर्वतथागतस्मरणमेघव्यूह नामगु समाधिइ बिज्यानाः थुगु वज्रव्यूह नामगु समाधि पटल आज्ञा जुयाबिज्याःगु खँ वर्णन यानातःगु जुल । पञ्चबुद्धरूपी वज्रमण्डल, चन्द्रमण्डल, रत्नमण्डल, पद्ममण्डल, योगमण्डलादि उत्पन्न यानाः उगु मण्डलय् पञ्चबुद्धादिपिं पिहाँबिज्यानाः मण्डलया दथुइ व प्यरप्यकुने बिज्याइपिं इष्टदेवता पाण्डरादि तारापिं बिज्याइगु क्रम एवं पञ्चबुद्धपिनिगु वर्ण, मुद्रा, ध्यान, आयूध आदिया वर्णनया नापं भावनाद्वारा थः स्वयं शून्यताज्ञानयाम्ह खः धकाः लुमंकाः सर्वज्ञता लाभ यायेगु विषय थुगु पटलय् वर्णन यानातःगु दु ।

चतुर्थः पटलः

गुह्यकायवाक्चित्तमण्डल नामगु प्यंगूगु अध्यायस गर्भमण्डल, वाह्यमण्डलादि च्वयेगुया प्रमाण व विविधविधान अनुसार मुद्रा, न्यास आदि यायेगु भूमिशोधनादि यानाः विविधपूर्वक पञ्चबुद्धादि देवतापिं बिज्याकेगु खँया नापं मण्डलया प्यंगू पाता चतुरार्य सत्यया प्रतीक, प्यकुं चतुर्ब्रम्ह विहारया प्रतीक, प्यंगू द्वार चतुसंग्रह वस्तुया प्रतीकया रूपय् मुक्कं द्वादशाङ्ग प्रतीत्यसमुत्पाद कथं समावेश यानाः चतुर्दिशाय् आदर्शादि ज्ञानया प्रतीक ज्वालां युक्तगु चक्र, रत्न, पद्म, खड्गयात समावेश यायेगु यानाः साधकं मण्डल च्वयाः पूजादि यानाः साधना यायेमाःगु खँ उल्लेख जुयाच्वंगु दु ।

पञ्चमः पटलः

थः नं कतः नं हित सुख जुइगु कथंगु चर्यायात कयाः पञ्चम पटलय् समन्तचर्यायागु वर्णन यानातःगु दु । थुगु पटलय् चण्डाल वा पञ्चमहापाप याइपिं जूसां निष्पन्नक्रमया उपदेश प्राप्तिया लागी गुरु चूलानावनधाःसा महामुद्रा सिद्धि लाभ यानाः बुद्धत्व थ्यंकं प्राप्त यानावनेत सक्षम जुइफइगु खँयात कयाः व्याख्या जुयाच्वंगु दु । उकिं आचार्य गुरुयात निन्दा मयाःसे चर्या यानावनेफत धाःसा चण्डाल पापीपिन्त नं शुद्ध यानाबिइगु यान वज्रयान जुयाच्वंगु खँ थुगु पटलय् उल्लेख जुयाच्वंगु दु ।

षष्ठः पटलः

काय्वाक्चित्ताधिष्ठान नामगु थुगु षष्ठ पटलय् कायवाक्चित्त स्वंगूयागु अधिष्ठान यानाः उगु स्वंगूयागु नं लक्षण निःस्वभाव धकाः भावना यानाः म्हसिकाः ज्ञान दयेकेगु खँ वर्णन यानातःगु दु । थुगु अध्यायस शुद्धगु वज्रधर पद प्राप्त यानाबिइगु उत्तमगु तथा शुद्धगु चर्या भुसुकचर्याया खँ नं उल्लेख यानातःगु दु ।

सप्तमः पटलः

सप्तम अध्यायस श्रीमहावज्रधरं महासमुच्चयमन्त्रचर्याग्रसंबोधि नामं प्रशिद्धगु पटल आज्ञा जुयाबिज्याःगु खँ उल्लेख यानातःगु दु । कठोर एवं दुष्कर चर्याया सत्ता फुक्क विषययात अनुभव एवं अभ्यास याना जक सिद्धि प्राप्त जुइगु मायोपम समाधि यायेगु विषय थुगु अध्यायस उल्लेख जुयाच्वंगु दु । अथे हे वज्रानुस्मृति आदि झिंखुगू प्रकारया अनुस्मृति ज्ञानं वैरोचनादि स्वभावगु षड्ऐश्वर्य युक्तगु काय प्राप्त जुइगुयात कयाः बांलाक व्याख्या यानातःगु दु ।

अष्टमः पटलः

अष्टम पटलय् चित्तसमय पटलया खँ व्याख्या यानातःगु दु । रत्नकेतु तथागतं महावज्रधरयात स्तोत्रादि ब्वनाः बुद्धपिनिगु पूजादि यायेगु विधि आदिया बारे अध्येषणा यानाबिज्यागुयात कयाः आज्ञा

जूगु खँ न्ह्यथनातःगु दु। चतुरत्नमय थ्व शरीररूपी चैत्ययात पञ्चकामगुणं पूजा यायेगुया बारे नं थुगु पटलय् व्याख्या यानातःगु दु। अथे हे थुगु पटलय् बोधिं युक्तगु चित्त बोधिचित्तयागु वर्णन यानाः उगु बोधिचित्त हे महावज्रधर खः धयागु विषय नं उल्लेख यानातःगु दु।

नवमः पटलः

नवम पटलय् परमार्थद्वयतत्त्वार्थसमययात कयाः व्याख्या यानातःगु दु। सर्वधर्म अर्थात् फुक्क वस्तु मृषा झूठ खः, सर्वविम्ब धयागु फुक्क प्राणीपिं नं मायाजाल, जादु, झूठ खः धयागु विषययात कयाः व्याख्या यानातःगु दु। थुगु पटलय् परमार्थसत्ययागु व्याख्या यानाः परमार्थसत्य धयागु हे प्रभाश्वर खः अले प्रभाश्वर धयागु हे वज्रधर खः धकाः व्याख्या यानातःगु दु।

दशमः पटलः

लौकिक लोकोत्तर सिद्धिया नितिं सर्वतथागतयागु हृदय संचोदन यायेगु नां जुयाच्वंगु थुगु पटलय् सर्वतथागतपिनिगु अनुरोधय् तत्त्व जुयाच्वंगु महावज्रधरं मन्त्रसार समुच्चय अर्थात् 'हूँ ओं आः स्वाहा' धैगु मन्त्र उच्चारण यानाबिज्याःगु आदि खँ उल्लेख जुयाच्वंगु दु।

एकादशः पटलः

सर्वतथागतमन्त्रसमयतत्त्ववज्रविद्यापुरुषोत्तम नामगु थुगु एकादश पटलय् सर्वतथागतपिनिगु मन्त्र ओं आः हूँ यागु बारे वर्णन यानाः थ्व हे स्वंगः वीजाक्षर कायवज्र, वाग्वज्र व चित्तवज्रया प्रतीकया नापं वैरोचन, अमिताभ व अक्षोभ्य स्वभाव नं खः धयागु विषय वर्णन यानातःगु दु। नापं थ्व हे स्वंगः वीजाक्षररुपी वैरोचनादिपिनिगु भावना यायेगु न्यास, साधना यायेगु विषय नं थुगु पटलय् व्याख्या यानातःगु दु।

द्वादशः पटलः

थुगु पटलय् वज्रधर शास्तां – गुलि नं साधनत दुगु खः व फुक्क निर्विकल्प स्वभावगु, फुक्क धर्म (वस्तु) नं स्वभावं हे शुद्धगु, आकाश समानगु, परमार्थसत्य समान जुयाः नाटक समान भाःपीमाःगु खँ उल्लेख जुयाच्वंगु दु।

समयसाधनानिर्देशन पटल नामगु थुगु द्वादश पटलय् मञ्जुश्रीवज्राग्रसमयसमाधि, चक्रसमयसमाधि आदि विविध समाधि च्वनेगु, पञ्चबुद्धपिं थः हे भावना यायेगु विषय व उगु समाधिं सिद्धि प्राप्त यानाः बुद्ध समान, मञ्जुवज्र समान जुइ फइगु खँ नं आज्ञा जुयाबिज्याःगु वर्णन यानातःगु दु।

त्रयोदशः पटलः

समयव्यूहतत्त्वार्थभावनासम्बोधि नामगु थुगु त्रयोदश पटलय् वज्रजाप, मन्त्रजाप, चित्तजाप, क्रोधजाप आदि विभिन्न प्रकारया जापया भेद, विभिन्न प्रकारया समाधिइ च्वनेगु विधि व विविध मन्त्रयागु भेद आदि आज्ञा जुयाबिज्याःगुया नापं थुगु समाधिया उपयोगिताया बारे नं थुगु पटलय् व्याख्या यानातःगु दु। अथे हे विभिन्न मण्डलादिया साधन यायेगु अले उगु मण्डलय् देवतापिं बिज्याकेगु विधि नं उल्लेख जुयाच्वंगु दु। थुगु पटलय् रागादिइ पञ्चबुद्धपिनिगु भावना सहित पूजा यानाः सिद्धि लाभ यायेफइगु खँ नं दुथ्याकातःगु दु।

चतुर्दशः पटलः

चतुर्दश पटलय् महावज्रधर विविध नामगु समाधि च्वनाबिज्यानाः उगु समाधिपाखें थःगु कायवाक्चित्तं विविध प्रकारया आपालं मन्त्र उत्पन्न यानाः उकीया गुण वर्णन यानाबिज्याःगु खँ उल्लेख यानातःगु दु। अथे हे वैरोचनादि पञ्चतथागतपिन्सं नं विविध समाधिइ बिज्यानाः थःगु कायवाक्चित्तं अनेक मन्त्रपद उत्पन्न यानाबिज्याःगु व उगु समाधिं मन्त्र सिद्धि लाभ जुयाः बोधि लाभ जुइगु खँ उल्लेख जुयाच्वंगु दु।

कायवाक्चित्ताद्भुतमन्त्राकर्षणविजृम्भितराज नामगु थुगु पटलय् महावज्रधरं वशीकरण, मारण, आकर्षण, उच्चाटन आदि विविध विधित नं आज्ञा जुयाः उकीयात कीलन यायेगु स्तम्भन यायेगु विषय वर्णन यानातःगु दु। थुकी वर्णन यानातःगु वशीकरणादि फुक्कं सन्ध्याभाषा कथं खः धकाः नं उल्लेख जुयाच्वंगु दु।

पञ्चदशः पटलः

सर्वचित्तसमयसारवज्रसम्भूतिर्नामगु पञ्चदशः पटलय् श्रीवज्रधरं मण्डल दयेकाः चण्डाल, रजक वा नटकन्या अथवा ब्राम्हण, क्षेत्री, वैश्य, शुद्र मध्यय् न्हयाम्हसां छम्ह कन्यायात मुलय् तयाः वज्रमण्डल साधन यायेगु खँ आज्ञा जुयाबिज्याःगुया वर्णन यानातःगु दु। थुगु पटलय् विभिन्न समाधि, भावना एवं साधना यानाः विभिन्न मन्त्र उत्पन्न यायेगु व मारण, वशीकरण, उच्चाटन एवं स्तम्भन यायेगुया विधिया नापं म्हगसय् म्हंगुया कारण तथा थुकीया फल, सिद्धि प्राप्ति आदि विविध विषय दुथ्याकातःगु दु। अथे हे विविध रोगादि शान्त जुइगु विधि नं थुगु पटलय् कनाबिज्याःगु दु।

थुगु अध्यायस श्रीवज्रसत्त्वं सर्वतथागत धर्मत थःगु हे कायवाक्चित्तय् च्वनाच्वंगु, उत्पत्ति जुयाच्वंगु खःसां उगु कायवाक्चित्त आकाशय् च्वनाच्वंगु जुल। गुगु आकाश गनं नं च्वनाच्वंगु मदु धयागु सर्वधर्मशून्यताया खँ आज्ञा जुयाबिज्याःगु खँ दुथ्यानाच्वंगु दु।

षोदशः पटलः

गुह्यसमाजतन्त्रया थुगु सर्वसिद्धिमण्डलवज्राभिसम्बोधिर्नामगु षोडश पटलय् च्वय्यागु पटलय् वंगु फुक्क मन्त्र सिद्धि मण्डल अभिषेक कयातःम्हसिनं जक सम्पन्न यायेफइगु खँ उल्लेख जुयाच्वंगु दु। अथे हे साधकं साधन यायेगु ज्वलय् गुह्यकायमण्डलादि च्वयेगु विधिंनिसें तथागत, लोचनादि देवीदेवतापिं गन गुकथं बिज्याकेगु, गुकथं पूजा यायेगु आदिया वर्णन नं उल्लेख जुयाच्वंगु दु।

थुगु हे पटलय् वज्रधरयात अक्षोभ्य तथागतया रूपय् लुमंकाः भावना यानाः वज्रधरया कायवाक्चित्तं विभिन्न समाधिइ च्वनाः वीजाक्षर पिकयाबिज्याःगुया वर्णनया नापं विभिन्न मुद्रा सहित देवमूर्ति दयेकाः उकी गुह्यपूजा यायेगु वैरोचन लोचनादिपिनिगु पूजा यानाः बुद्धत्त्व लाभ यायेगु खँ नं वर्णन जुयाच्वंगु दु।

सप्तदशः पटलः

सर्वतथागतसमयसम्वरवज्राधिष्ठान पटल नाम जुयाच्वंगु थुगु सप्तदश पटलय् सर्वतथागतपिसं अक्षोभ्यादि पञ्चबुद्ध तथा वज्रधरयात स्तुति सहित अध्येषणा यानाबिज्याःगु खँ वर्णन जुयाच्वंगु दु।

थुगु पटलय् वज्रधरं विभिन्न समय थःगु कायवाक्चित्तं समयचतुष्टय अर्थात् प्राणातिपात आदि रक्षा यायेमाःगुया नापं उगु कायवाक्चित्तं प्रत्येक बुद्ध समय, श्रावक समय, बुद्ध समय, रुद्र समय पिकयाः उकी साधना यायेगु, शून्य यानायंकेगुया नापं उगु समयं सर्वसिद्धि बिइगु खँ नं वर्णन जुयाच्वंगु दु।

अष्टादशः पटलः

सर्वगुह्यनिर्देशवज्रज्ञानाधिष्ठान नामगु अष्टादश पटल गुह्यसमाजतन्त्रया विषयवस्तु थुइके सिइकेत सहायक सिद्धगु, गुह्यसमाजतन्त्रया मूल जुयाच्वंगु पटल खः। थुगु पटलयागु अध्ययनं गुह्यसमाजतन्त्र छधालं बुलुहुँ थुइका यंकेफइगु जुल। मैत्रेय प्रमुख महाबोधिसत्त्वपिसं सर्वतथागत कायवाक्चित्त गुह्यया व्याख्यान यथार्थ रूपं खंकाः थुइकाः उद्‌गार व्यक्त यानाः स्तुति यानातःगुया वर्णन थुगु पटलय् उल्लेख जुयाच्वंगु दु।

गुह्यसमाजया शब्दार्थ, भावार्थ व थुकीया सम्बन्धया विषययात कयाः सविस्तार थुगु पटलय् व्याख्या जुयाच्वंगु दु। अथे हे तत्त्व, बोधिचित्त, मोह, द्वेष, राग, वज्र, कुल, रति आदिया नापं पुष्प, चैत्य, पूजा आदि विविध शब्दया शब्दार्थ, प्रयोजन व सिद्धि लाभया बारे न्ह्यथनातःगु दु।

मूल व टीका समेतगु थुगु ग्रन्थ संस्कृत भाषाय् लानाच्वंगुयात पं. दिव्यवज्र वज्राचार्यया अथक परिश्रमं नेपालभाषाय् अनुवाद यानाबिज्याःगु जुल। मूल विषय वस्तुया पौल्याः ६४५ दुगु थुगु ग्रन्थय् भाषानुवादक पं. दिव्यवज्र वज्राचार्ययागु भूमिका, प्रा. डा. वज्रराज शाक्यया महत्वपूर्णगु लेख A Few Words नं दुथ्यानाच्वंगु दु। अथे हे ग्रन्थय् उल्लेखित अष्टदशः पटलः तकयात कयाः वर्णन

यानात:गु ग्रन्थ परिचययया नापं प्रकाशकपाखें निगू शब्दया खँ नं थुकी दुथ्यानाच्वंगु दु ।

थुगु गुह्यसमाजतन्त्रग्रन्थ प्रकाशन यायेगु ज्वलय् थुकीया सम्पादन यायेगु व मुद्रण सम्बन्धी फुक्कं ज्या यानावनेत लोटस रिसर्च सेन्टरपाखें थःत भाला ब्यूगु अनुसार थःम्हं नं थुगु ज्या पूवंका बियागु जुल ।

थुगु ग्रन्थ अनुवाद यायेगु ज्वलय् पं. दिव्यवज्रपाखें निथाय् प्यथाय् अनुवाद यायेगु त्वःफ्यूवंगुयात क. सद्धर्मराज वज्राचार्यजुयागु ग्वहालि कयाः पूवंकेगु ज्या नं जूवंगु दु । थुकीया लागी वसपोलयात शुभाय् देछायाच्वना ।

प्रस्तुत ग्रन्थ सम्पादन यानावनागु ज्वलय् गनं गनं द्वं वंगु, त्वःफ्यूवंगु नं दयेफु । छु जुयाः अथे जूवंगु दतधाःसा भिंका ब्वनाबिज्याइ धकाः मनं तुनाच्वना ।

थुगु ग्रन्थय् दुथ्यानाच्वंगु संस्कृत मूल स्वामी द्वारिकादास शास्त्रीपाखें सम्पादन जुयाः बौद्ध भारती प्रकाशन, वाराणशी पाखें सन् १९८४ स पिकाःगु गुह्यसमाजतन्त्रम् सफू व प्रा. चिन्ताहरण चक्रवर्ती पाखें सम्पादन जुयाः भोट देशीय संस्कृत ग्रन्थ माला २५, काशीप्रसाद जायसवाला अनुशीलन संस्था, पटनापाखें सन् १९८४ स पिकाःगु गुह्यसमाजतन्त्रप्रदीपोद्योतन टीका (षट्कोटि व्याख्या) सफूतिं अनुवाद जूवंगु खः । अनुवादक पण्डितजुपाखें थासं थाय् मूल संस्कृत ग्रन्थय् अशुद्धि जुयाच्वंगु व त्वःफिनाच्वंगुयात समेत शुद्धि यानाः दुथ्याकाबिज्याःगु दु ।

लोटस रिसर्च सेन्टरया विशेष अनुरोधं पं. दिव्यवज्र वज्राचार्यजुं गुह्यसमाजतन्त्र व थुकीया टीकायात कयाः अनुवाद यानाबिज्याःगु खः । थुगु कार्य तन्त्रया विषय ज्ञान आर्जन यानावनेत आपालं ग्वहाली अवश्य जूवनि धकाः मनंतुना । थुगु कार्यया लागी वसपोल पण्डितप्रति कृतज्ञता ज्ञापन यानाच्वना । थौं वसपोल भ्हीगु न्ह्यःने मदयेधुंकल अथे नं बुद्धधर्मय् वसपोलं यानावंगु योगदान सदां स्मरणीय जुयाच्वनी ।

सकलसित भिं जुइ कथंगु बुद्धधर्मया ज्ञानं युक्तगु थुगु ग्रन्थ प्रकाशन यानावनेगु ज्याय् संलग्न जुयाः ग्वहाली ब्यूपिं शिशिन्काइ परिवार, लोटस रिसर्च सेन्टरया अध्यक्ष एवं कर्मचारीपिं, पाण्डुलिपि ल्ह्ययेगु ज्या याःपिं, देवः किपाः च्वमि सहित प्रेस परिवार सकलें धन्यवादया पात्र खः ।

अन्तय्, सकलसिया सदा सद्धर्म चित्त उत्पत्ति जुइमाः धकाः कामना यानागु जुल । अस्तु ।

ने.सं. ११२१ ल्हुतिपुन्ही ।

हेराकाजी वज्राचार्य
सदस्य सचिव
लोटस रिसर्च सेन्टर

प्रकाशकपाखें निगू शब्द

नेपालमण्डलया बौद्ध समाजय् नव महायानसूत्र ग्रन्थया आपालं महत्व दु । बौद्ध दर्शनया मूल जुयाच्वंगु नव महायानसूत्रयात नवग्रन्थ, नवव्याकरण, नववैपुल्य सूत्र, नवधर्मा, नवखण्ड धायेगु नं यानावयाच्वंगु दु । नेपालय् विशेष याना ताडपत्र, नीलपत्र व हरिताल पत्रय् भुजिंम्वः, रञ्जना व प्रचलित नेपालाक्षर लिपि छ्चलाः च्वयातःगु, गुंगू सूत्रयागु गुथू हे ग्रन्थ दयेकातःगु नवग्रन्थया पाण्डुलिपि बौद्ध विहार एवं प्रतिष्ठित व्यक्तिपिनिगु छँय् छँय् सुरक्षित जुयाच्वंगु दनि ।

संस्कृत भाषाय् लानाच्वंगु थुजागु ग्रन्थत ल्हचयेगु, पूजापाठ यायेगु याकेगु थनया न्हापांनिसेंया चलन खः । थनया धार्मिक परम्पराकथं थ्वहे गुथू ग्रन्थरत्नयात त्रिरत्न – स्वंगः रत्न मध्यय् धर्मरत्नया प्रतीकया रूपय् नालाः विशेष पर्व दिनय् सश्रद्धा पञ्चोपचार पूजादि यायेगु, पाठ यायेगु चलन अद्यापि दनि । नापं गुंलाया पर्वय् बहीद्यः ब्वइगु इलय् थुपिं ग्रन्थत नं ब्वयेगु चलन गनं गनं ल्यनाच्वंगु दनि । नवग्रन्थरत्नयात कयाः धर्मदेशना यायेगु चलन न्हापा थासंथाय् जुयाच्वंगु नं मदुगु मखु ।

नवग्रन्थरत्न मूल रूपं संस्कृत भाषाय् लानाच्वंगु जुयाः संस्कृत भाय्या ज्ञान मदुपिनिगु लागी थुकीया वास्तविक ज्ञान आर्जन यायेगु धयागु तापाःगु विषय जूवंगु जुल । अथे जुयाः बौद्धधर्म दर्शनया महत्वपूर्णगु विषय जुयाच्वंगु नवग्रन्थसूत्रयागु ज्ञान सकलसिनं थुइकावनेत ग्वहालि जुइमाः धयागु हेतुं नवग्रन्थ सूत्रयात नेपालभाषां अनुवाद यायेगु ज्या जूवंगु खः ।

नवग्रन्थरत्न मध्यय् पं. निष्ठानन्द वज्राचार्यपाखें 'ललितविस्तर' ग्रन्थ नेपालभाषां अनुवाद जुयाः पिदंबले नवग्रन्थया महत्व व थुकीया विशेषता बुलुहुँ प्रचार जूवंगु जुल । थ्वयां लिपा पं. रत्नबहादुर वज्राचार्यया ग्वहालि कयाः पं. जोगमुनि वज्राचार्यपाखें नवग्रन्थया मेगु ग्रन्थ 'अष्टसाहश्रिका प्रज्ञापारमिता' व पं. आशाकाजी वज्राचार्यपाखें 'सुवर्णप्रभास सूत्र' नेपालभाषां अनुवाद जुयाः पिदंगु जुल । थ्व हे ज्वलय् नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठानपाखें नं नवग्रन्थरत्नया निगू ग्रन्थरत्न – 'सद्धर्मपुण्डरीक सूत्र' व 'सुवर्ण प्रभास सूत्र' नेपालीभाषां अनुवाद जुयाः प्रकाशय् हःगु जुल ।

च्वय् उल्लेखित ग्रन्थया अतिरिक्त संस्कृत भाषाय् लानाच्वंगु नवग्रन्थया मेमेगु ग्रन्थत नेपालभाषां अनुवाद यानाः पिमदंनिगु जुयाः थुकीयात पिथनावनेगु ताःतुनाः लोटस रिसर्च सेन्टरपाखें संस्कृत मूल सहित नेपालभाषाया अनुवाद समेत दुथ्याकाः ग्रन्थ पिथनेगु ज्या न्हचाकावःगु जुल । थ्व हे ज्वलय् सेन्टर पाखें दकले न्हापां पं. आशाकाजी वज्राचार्यया ग्वहालिं क. सद्धर्मराज वज्राचार्यपाखें 'सद्धर्म पुण्डरीक सूत्र' पिथनागु जुल । थ्वयां लिपा पं. दिव्यवज्र वज्राचार्यपाखें भाषानुवाद जुयाः 'लंकावतार सूत्र' व 'गण्डव्यूह सूत्र' निगू ग्रन्थ नं पिथनेगु ज्या जुल । अनं लिपा क. सद्धर्मराज वज्राचार्यपाखें भाषानुवाद जुयाः हानं मेगु छगू ग्रन्थ 'समाधिराज सूत्र' छगू नं पिथनेगु ज्या जुल । थ्व धुंका वज्रयान तन्त्रयान

सम्बन्धी गहनतम ग्रन्थ 'गुह्यसमाजतन्त्र' व थुकीया टीका 'गुह्यसमाजतन्त्रप्रदीपोद्योतनटीकाव्याख्या' नामगु थुगु ग्रन्थरत्न छगू नं पं. दिव्यवज्र वज्राचार्यपाखें हे भाषानुवाद जुया: जनसमक्षय् न्ह्यब्वयागु जुल ।

प्रस्तुत गुह्यसमाजतन्त्र व थुकीया टीका व्याख्या सहितगु थुगु ग्रन्थ मेमेगु बौद्धतन्त्र ग्रन्थया मूल आधारगु ग्रन्थ खः । बुद्धपिनिगु समय जुयाच्वंगु, फुक्क बुद्धपिन्सं अधिष्ठान यानात:गु, बोधिसत्त्वपिनिगु विषय जुयाच्वंगु, अद्वय ज्ञानं युक्तगु तथा षट्कोटि व्याख्यां जक थुइगु, आचार्य चन्द्रकीर्तिजुया विद्वतापूर्णगु टीका व्याख्या सहित दुथ्यानाच्वंगु थुगु ग्रन्थरत्नयात बौद्ध विद्वान् पं. दिव्यवज्र वज्राचार्यया अथक प्रयत्नं संस्कृत भाषायात नेपालभाषाय् रूपान्तर जूवंगु जुल । नापं वसपोलं थुगु ग्रन्थयात कया: महत्वपूर्णगु भूमिका नं च्वयाबिज्या:गु जुल । थुकीया लागी वसपोलप्रति आभार प्रकट यासे सुभाय् बियाच्वना । अथे हे नेपा:या बुद्धधर्म व संस्कृतियात संरक्षण सम्बर्द्धन यायेगु व ग्रन्थ प्रकाशन यायेगु ज्याय् समेत आर्थिक ग्वाहालि यानावयाच्वंगु संस्था शिशिन्काइ जापानया सम्पूर्ण परिवारप्रति आपालं शुभाय् देछायागु जुल । नापं लोटस रिसर्च सेन्टरया सल्लाहकार श्रद्धेय जापानी भिक्षु स्यूचो ताकावकाजुप्रति नं आभार प्रकट यानागु जुल ।

थुगु ग्रन्थय् गुह्यसमाजतन्त्रया परिचयात्मक विषय व थुगु ग्रन्थया महत्व एवं थुकीया उपयोगीतायात कया: ध्वाथुइक अंग्रेजीभाषां निगू शब्द च्वयाबिज्या:म्ह सेन्टरया अध्यक्ष भाजु प्रा. डा. बज्रराज शाक्यप्रति आभार प्रकट यानागु जुल । अथे हे थुगु ग्रन्थय् सम्पादन एवं मुद्रणया सम्पूर्ण ज्याय् अतिकं मिहेनत यानाबिज्या:म्ह नापं थुगु ग्रन्थयात कया: ग्रन्थ परिचय च्वयाबिज्या:म्ह सेन्टरया सदस्य सचिव भाजु हेराकाजी वज्राचार्ययात आपालं सुभाय् देछायागु जुल । हानं, सफू पिथनेत व्यवस्थापन ज्याय् ग्वहाली यानाबिज्या:म्ह सेन्टरया व्यवस्थापक भाजु चूर्णबहादुर वज्राचार्य सहित सेन्टरया कर्मचारीपिन्त नं सुभाय् देछायागु जुल । नापं देव: किपा: च्वया: ग्वहाली यानाबिज्या:म्ह भाजु अष्टमान शाक्य, पाण्डुलिपि ल्ह्ययेत ग्वहाली या:पिं व सुभाष प्रिन्टिङ्ग प्रेस परिवारयात नं सुभाय् बियाच्वना ।

अन्तय्, थुगु ग्रन्थया अध्ययनं मानव कल्याणया ज्याय् सदां न्ह्यचब्वाये फयेका: बोधिचित्त उत्पत्ति यायेफुपिं जुइमा: धका: पाठकवर्गपिन्त थुगु सेन्टर पाखें कामना यानागु जुल ।

लोटस रिसर्च सेन्टर

॥ ऑं नमः श्रीवज्रसत्त्वाय ॥

गुह्यसमाजतन्त्रप्रदीपोद्योतनटीका षट्कोटि व्याख्या

॥ प्रथम पटल ॥

श्रीमत्तन्त्राधिराजं विवृतपटुतरैर्योगतन्त्रैश्च नेयं
बुद्धं षट्कोटिवन्धैर्जिनसुतविषयं यत्समाजं जिनानाम् ।
तत् श्रीनागार्जुनाप्तं क्रमयुगनिलयं मुद्रितं सर्वबुद्धै -
र्नत्वा श्रीवज्रसत्त्वं प्रकटयति विभुं चन्द्रकीर्तिः क्रमेण ॥

विस्तृत व विद्वत्तापूर्णगु योगतन्त्रयागु आधारं थुइकेमा:गु, षट्कोटि व्याख्यां जक थुइगु, बोधिसत्त्वपिनिगु जक विषय जुयाच्वंगु । बुद्धपिनिगु समाज जुयाच्वंगु, फुक्क बुद्धपिसं अधिष्ठान यानात:गु, श्री नागार्जुनयागु अनुग्रह नं प्राप्त जूगु, उत्पत्तिक्रम व उत्पन्नक्रमया आधार जुयाच्वंगु अद्वयज्ञानं युक्तगु तन्त्राधिराज अर्थात् श्री गुहचसमाजतन्त्रयात, चन्द्रकीर्ति श्री विश्वव्यापि वज्रसत्त्व गुरुयात प्रणाम याना: क्रमश: व्याख्यान यानाच्वन ।

उत्पत्तिक्रममादौ स्यान्मन्त्रमूर्तिप्रसाधकः ।
चित्तनिध्यप्तिमात्रं तु द्वितीयः क्रम उच्यते

न्हापां मन्त्रमूर्तियांत सिद्ध यानाबिइगु उत्पत्तिक्रमया खँ वइ । अले चित्तयात निरुपण यायेत निगूगु उत्पन्न क्रमया खँ कनाहइ ।

तृतीयश्च क्रमो रम्यः संवृतेः सत्यदर्शनम् ।
सत्यस्य संवृतेः शुद्धिश्चतुर्थक्रम उच्यते ॥

अनंलि स्वंगूगु स्वाधिष्ठान क्रमया खँ, गुकिइ संवृत्तिसत्ययागु दर्शन दइ । (शून्यय् त्रैधातुक दर्शन जुइगु अर्थात् संवृतिसत्ययागु दर्शन जुइगुयात स्वाधिष्ठानक्रम धका: कालचक्रय् कनातल) । प्यंगू क्रम सुविशुद्धक्रम ख:, उकिइ संवृतिसत्ययात शुद्ध यायेगु खँ वइ ।

पञ्चमो युगनद्धाख्यो यत् सत्यद्वययोजनम् ।
साधनाङ्गमिदं षष्ठं सर्वतन्त्रार्थसंग्रहम् ॥

अनंलि संवृतिसत्य व परमार्थसत्य निगूयां भेदभाव मदुगु खँ क्यनीगु क्रम युगनद्धक्रमया खँ वइ । अले फुक्क तन्त्रयात संग्रह यानात:गु खुगूगु साधानाङ्गक्रमया खँ वइ (सायद कालचक्र तन्त्र आदि साधनाङ्गक्रमयात हे वीरक्रम धका: धयात:गु जुइमा:) ।

एषां क्रमाणां भेदांस्तु प्रस्तारविधिना बहून् ।
संमीलनं च तेषां वै यो वेत्ति स हि तन्त्रवित् ॥

थुलि खुगू क्रमया भेद प्रस्तारयागु हिसाबं आपालं दइगु जुल अर्थात् ६४ प्रकारया भेद दइगु जुल। थ्वयात परस्परय् अलग अलग सिइके फुम्हसित तन्त्रया ज्ञान दुम्ह तन्त्रविद् धका: धाइ।

मन्त्राश्चि त्तादत: कायाद् विशुद्धेर्योगवाहत: ।
क्रमश: पञ्चपिण्डार्थान् ज्ञात्वा षट्कोटिमाविशेत् ॥ इति ॥

मन्त्रयागु आधारय् चित्त तथा काय व विशुद्धि, हानं योगवाहया आधारय् न्यागू प्रकारया पिण्डार्थ (संग्रहया खँ) सिइका: षट्कोटि व्याख्या यायेमा: ।

यावद् यरलवा हान्ता कखघान्ता च झान्तका: ।
डढपास्तथतान्ताश्च ते ते त्र्यक्षरमूलिका: ॥

कखघान्ता धैगु कखगघ, च झान्ताका धैगु चछजझ, डढप व तथत फुक्कं स्वंग: स्वंग: आख: मुख्यगु ख: । (थन जिं स्वये "डढपास्तथतान्ताश्च" या थासय् तटपा धढभान्ताश्च जुइ मा:थें च्वं । अथे जुइबलय् कखगघ, चछजझ धैथें तथदध टठडढ पफबभ, यरलवसह थुलि आख: मुख्यगु धैगु अर्थ बोध जुइ, अले पालि साहित्य कथं वइगु व्यञ्जनयात कया धयात:गु थें च्वनी) ।

चतुरशीतिसाहस्रो धर्मस्कन्धो महामुने: ।
श्रीसमाजकरण्डोऽसौ तस्मात् तत् तन्त्रशेखरम् ॥

श्री भगवान् बुद्धया धर्मस्कन्ध (धर्मया संग्रह) चय्प्यद्व: दु । थ्व गुह्यसमाजतन्त्र श्रीसमाजया (अद्वय ज्ञानया पुच: तयात:गुया) सन्दु ख: । बाकस ख: । अर्थात् थ्व तन्त्रय् फुक्क अद्वयज्ञान तयात:गु दु । अथे जूगुलिं थ्व तन्त्र फुक्क मेगु तन्त्रया सिबे च्वन्हचा:गु ख: ।

स्वल्पग्रन्थे प्रभूतार्थे समाये तन्त्रदुष्करे ।
सप्तालङ्कारदुर्बोधाद् विभ्रमन्ति च सर्वथा ॥
तस्माद् विज्ञाय यत्नेन गुरुपादप्रसादत: ।
तद्विभागं करिष्यामि सत्त्वानुग्रहकाम्यया ॥

ग्रन्थ चीधा:सां खँ यक्व दुगु, मेगु तन्त्र सिबे थुइके थाकूगु गुह्यसमाजय् सप्तालङ्कारया खँ सर्वथा मथूगुलिं श्रद्धावानपिं नं भ्रमय् लानाच्वन । अथे जूगुलिं गुरुपिंगु प्रसादं यत्नपूर्वक खँ थुइका: प्राणीपिनि हित चित्तय् याना: सप्तालङ्कारया खँ अलग अलग कनेत्यना ।

पञ्चसंख्य उपोद्घातो न्यायश्चापि चतुर्विध: ।
षट्कोटिकं तु व्याख्यानमाख्यानं तु चतुर्विधम् ॥
पञ्चमो द्विप्रभेदश्च षष्ठ: पञ्चप्रभेदवान् ।
सप्तमो द्विप्रभेद(:) स्यादलङ्कार समासत: ॥

न्यागू प्रकारया उपोद्घात (१) प्यंगू प्रकारया न्याय (२) खुगू प्रकारया षट्कोटिक व्याख्यान (३) प्यंगू प्रकारया आख्यान (४) निगू प्रकारया पञ्चमालङ्कार (५) न्यागू प्रकारया षष्ठालङ्कार (६) निगू प्रकारया

सप्तमालङ्कार (७) संक्षेप धायेबलय् न्हय्गू प्रकारया अलङ्कार दुगु जुल ।

अलङ्कारस्य सप्तानामेकैकस्य यथाक्रमम् ।
निर्देशं तु करिष्यामि व्याख्यातन्त्रानुसारतः ॥

च्वय् कनावयागु न्हय्गू अलङ्कार छगू छगू यानाः क्रमशः व्याख्यातन्त्र अनुसारं विस्तृत रूपं कने ।

का संज्ञा अस्य तन्त्रस्य किंनिमित्तमिदं कृतम् ।
को वा कर्ता प्रमा कास्य किं वा चास्य प्रयोजनम् ॥

थ्व तन्त्रया संज्ञा छु ? छुया निमित्तय् दयेकातःगु ? थ्व तन्त्र दयेकूम्ह सु ? प्रमा गुलि दु ? थ्वयागु प्रयोजन छु ?

तन्त्रस्य नाम संज्ञा स्यान्निमित्तं रागिणो जनाः ।
कर्ता तु वज्रसत्त्वोऽस्य परिमाणं तु कीर्त्यते ॥
परिच्छेदोऽथ कल्पश्च खण्डः पटल एव च ।
चतुर्विधं भवेत् तच्च ग्रन्थतश्चापि संख्यया ॥
प्रयोजनं तु गणितं शान्तिकादि क्रियाविधिः ।
अष्टौ च सिद्धयश्चैव बुद्धत्त्वमपि चोत्तमम् ॥
अभिक्रान्त उपोद्घातो द्वितीयः कथ्यते पुनः ।

तन्त्रयागु नांयात संज्ञा धाःगु खः । रागं युक्तपिनिगु निमित्तय् थ्व तन्त्र दयेकूगु खः । थ्व तन्त्र कर्ता (दयेकूम्ह) वज्रसत्त्व खः । प्रमा वा परिमाण धैगु तःगु प्रकारया दु । उकीया खँ कने । परिच्छेद कल्प, खण्ड, पटलया ल्याखं परिमाण प्यंगू प्रकारया दु । व परिमाण ग्रन्थया ल्याखं वा श्लोकया संख्याया ल्याखं वइ । थ्वया प्रयोजन गणित तथा शान्तिक पौष्टिक्रिया विधिया ल्याः, अष्टसिद्धि, उत्तमगु बुद्धत्त्व खः । च्वय् कनावयागु विषययात अभिक्रान्त उपोद्घात न्हापांगु धाइ । आः हानं निगूगु उपोद्घातया खँ कने ।

सन्तानश्च निदानं च निरुक्तिर्हेतुरित्यपि ।

निगू उपोद्घात सन्तान खः । स्वंगूगु निदान खः । प्यंगूगु निरुक्ति खः । न्यागू उपोद्घात हेतु खः ।

जन्मोत्पत्तिर्मनुष्येषु सन्तान इति कथ्यते ।
अन्तःपुरस्य मध्याच्च निष्क्रमस्तु निदानकम् ॥
संवरो विनयोद्दिष्टो निरुक्तिरिति गद्यते ।
फलाकांक्षी चरेद्धर्म स हेतुरिति कथ्यते ॥
अयं विरागधर्मस्य चतुर्धा न्यायमिष्यते ।
रागधर्मनये वक्ष्ये प्रस्फुटार्थावबोधनम् ॥

मनुष्य जुयाः जन्म जुइगुयात सन्तान धकाः धाइ । थःगु छेँय् प्रव्रजित जुयाः पिहाँवयेगुयात अभिनिष्क्रमण धाइ । थ्वयात निदान नं धाइ । विनयपिटकय् कनातःगु संवरशीलयात निरुक्ति धकाः

धयातल । फलयागु इच्छा यानाः धर्म याइगुलिं थ्व इच्छायात हेतु धकाः धाइ । च्वय् कनावयागु नियम प्यंगूयात विरागधर्म कथं न्याय धकाः व उपोद्घात धकाः धाइगु खँ सिइकेमाल । थ्व हे प्यंगूयात रागधर्मया ल्याखं स्पष्ट अर्थ थुइक क्वय् कनेत्यना ।

पञ्चबुद्धकुलोत्पत्तिः सन्तान इति कथ्यते ।
पुनरेककुलीभावं निदानं च प्रदर्शितम् ॥
वज्रादिग्रहणं चैव निरुक्तिरिति कथ्यते ।
शृङ्गारादिरसैश्चर्या हेतुरित्यभिधीयते ॥

पञ्चबुद्धपिनिगु कुलय् उत्पन्न जुइगुयात (रागधर्मकथं, वज्रयानकथं) सन्तान धकाः धाइ । अले हानं न्यागू कुलं न छगू जुयाः वज्रसत्त्व कुल जुइगुयात निदान धकाः धयातल । वज्र घण्टा आदि धारण यायेगुयात निरुक्ति धकाः धाइ । श्रृङ्गार आदि रसयागु व्यवहार यानाः यायेगु चर्यायात हेतु धकाः वज्रयानकथं धयातल । (सूचना - थन च्वय् सन्तान, निदान, निरुक्ति, हेतुया अर्थ श्रावकयान (विरागचर्या) कथं व रागचर्या (वज्रयान) कथं अर्थ यानावंगु व थ्व प्यंगूयात न्याय तथा उपोद्घात धकाः नं धाइ धैगु खँ सिइकेमाः ।

पुनस्तृतीयोऽलङ्कारः षट्कोटिपदनिश्चयः ।
योगतन्त्रनयोद्दिष्टो मुद्रितार्थप्रबोधनः ॥
सन्ध्यायभाषानोसन्ध्यानेयनीतार्थभेदतः ।
यथारुतं च नरुतं षट्कोटिरिति कीर्तितम् ॥

आः हानं स्वंगूगु अलंकार षट्कोटी पद धैगुया निर्णय योगतन्त्रया नियम संक्षेप कनातःगु महामुद्रां मुद्रित यानातःगुयात बांलाक अर्थ बोध जुइकथं क्वय् कनेत्यना । संध्याभाषा, नसंध्या, नेयार्थ, नीतार्थ यथारुत, नरुत थुलि खुगूयात षट्कोटि (खुच्वः दुगु व्याख्या) धकाः धयातल ।

प्रच्छन्नदुर्भगानां च नेयार्थं भाषते जिनः ।
सद्भूतार्थप्रकाशाय नीतार्थं भाषते पुनः ॥

गुप्तरूपं दुर्भाग्यपिनि निम्तिं श्री भगवानं नेयार्थ कथं धर्म देशना यानाबिज्यात । सच्चागु खँ कनेत हानं नीतार्थ कथं धर्म देशना यानाबिज्यात ।

विशिष्टरुचित्त्वानां धर्मतत्त्वप्रकाशनम् ।
विरुद्धालापयोगेन यत् तत् सन्ध्यायभाषितम् ॥

विशेष प्रकारगु धर्म देशना न्यनेगु रुचि दुपिन्त धर्मयागु तत्त्व (सत्यगु खँ) व्यवहार नाप विरुद्ध शब्दद्वारा सन्ध्याभाषाकथं धर्म देशना यानाबिज्यात ।

मण्डलादिप्रकल्पेषु चर्यायां च यथायथम् ।
उत्तानमर्थकथनं तद् यथारुतभाषितम् ॥

मण्डलयागु खँ व चर्यायागु खँ नं अन गथे धयातल अथे हे स्पष्ट रूपं अर्थ कनातइ वयात यथारुत धकाः धयातल ।

कोटाख्यकादयः शब्दा लोकशास्त्रवहिष्कृताः ।
तथागतानां संकेता नरुतं तत्प्रकीर्तितम् ॥

लोकय् नं चले मजूगु, शास्त्रय् नं प्रयोग मजूगु कोट आदि शब्दयात नरुत धकाः धाइ । उज्वःगु शब्दत तथागतपिनिगु शांकेतिक शब्द खः धकाः सिइकेमाः ।

मृद्विन्द्रियाणां सत्त्वानां प्रबोधार्थमतिस्फुटम् ।
तत्त्वस्य कथनं व्यक्तं नासन्ध्या समुदाहृतम् ॥
उक्तः षट्कोटिभेदस्तु व्याख्याभेदो निगद्यते ॥

मृदु इन्द्रियपिं (बुद्धि भतिचा मन्दपिं) प्राणीपिनिगु निमित्तय् अति स्पष्ट जुइ । बोध यायेत तत्त्व (सत्यगुखँ, परमार्थ सत्ययागु खँ) नं व्यक्त जुइक कनात:गुयात नासन्ध्या धकाः धयातल ।

थनंनिसें षट्कोटीया खँ क्वचाल । आः व्याख्याया ग्वःगू भेद दु, व कने त्यना ।

अक्षरार्थः समस्ताङ्गं गर्भी वाप्यथ कोलिकम् ।
प्रथमस्त्वेक एव स्यात् समस्ताङ्गं द्विभेदकम् ।
गर्भी च चिविधः ख्यातो द्विविधः कोलिको मतः ॥

अक्षरार्थ व्याख्यांन, समस्ताङ्ग व्याख्यान, गर्भी व्याख्यान, कोलिक व्याख्यानयागु ल्याखं आख्यान प्यंगू प्रकारया दु । थ्व प्यंगू मध्यय् अक्षरार्थ केवल छगू प्रकारयागु जक दु धा:सा समस्ताङ्ग निगू प्रकारया दु । हानं गर्मी स्वंगू प्रकारया जक दु ।

वाह्यशास्त्रविदो नैके शब्दमात्रपरायणाः ।
तद्व्युत्पत्तिप्रकाशाय अक्षरार्थो निगद्यते ॥

बुद्धधर्म पिनेयागु शास्त्र स्यूपिं, शब्दार्थय् जक दुबिनाच्वंपिं मनूत आपालं दु । उज्वःपिन्त व्युत्पत्तिया खँ प्रकाश यायेत अक्षरार्थ व्याख्या याइगु जुल ।

सूत्रान्तादौ प्रपन्नानां कोकृत्याविनिवृत्तितः ।
उत्पत्तिक्रमयोगाच्च समस्ताङ्गं प्रकाशितम् ॥

सूत्रयागु खँ स्यूपिं (सौत्रान्तिक) पिनिगु कौकृत्य (पश्चाताप) शान्त यायेत व उत्पत्तिक्रमया खँ कनेत नं समस्ताङ्ग व्याख्या प्रकाश यानाबिज्या:गु खः ।

गर्भीति गर्भमस्यास्ति रागधर्मप्रकाशनम् ।
संवृत्तेः सत्यसंबोधज्ञानत्रयविवेचनम् ॥
प्रभास्वरप्रकाशश्च युगनद्धप्रबोधनम् ।

थ्वया गर्भ (दुनेयागु खँ) दु धायेत गर्भी धकाः धाइ । (गथे धन दुम्हसित धनी धाये थें) गर्भी व्याख्यां रागधर्म प्रकाश याइगु जुल । संवृत्तिसत्यकथं (व्यवहार सत्यकथं) स्वंगू ज्ञानयागु विवेचन यायेगु तथा

प्रभास्वरयागु खँ प्रकाश यायेगु, हानं युगनद्ध क्रमयागु खँ थुइकाबिइगु नं गर्भी व्याख्याया ज्या खः।

द्विविधः कोलिकः प्रोक्तः कोलः पर्यन्तवाचकः।

कोलिक व्याख्या निगू प्रकारया दु। कोल शब्दया अर्थ अन्त्यतक धैगु खः।

इच्छेच्छ्रावयितुं वक्ता भूयो द्विविधभेदतः।
सत्रव्याख्याननिर्दिष्टं शिष्याख्यानं द्वितीयकम्॥

शास्त्रया ज्ञान बियाबिज्याःम्हं हानं निगू प्रकारयागु व्याख्या भेद कना बिज्यायेत इच्छा यानाबिज्यानाच्वन। अर्थात् सत्र व्याख्यान व शिष्य व्याख्यान थ्व निगू प्रकारया व्याख्यान दु।

यथारुतं न सन्ध्या च नेयार्थ वापि योजयेत्।
अक्षरार्थः समस्ताङ्गं सत्रव्याख्यानमुच्यते॥

यथारुत, नसन्ध्या, नेयार्थ, अक्षरार्थ, समस्ताङ्ग थ्व न्यागू प्रकारया व्याख्यायात सत्र व्याख्यान (धर्मशालाय् अर्थात् सतलय् च्वनाः सकसितं कनेज्यूगु व्याख्यान धर्मदिशना) धयातल।

नरुतं नियतार्थश्च सन्ध्याभाषा तथैव च।
गर्भीवै कोलिकं चापि शिष्यव्याख्यानमिष्यते॥

नरुत, नियतार्थ (नीतार्थ), सन्धाभाषा, गर्भी, कोलिक, थ्व न्यागू प्रकारया व्याख्यायात शिष्य व्याख्यान धाइ अर्थात् दीक्षा काये धुंकूम्ह शिष्ययात कनेगु व्याख्या जूगुलिं थ्वयात शिष्य व्याख्यान धयातल॥३९॥

क्रमद्वयं समाश्रित्य व्याख्याभेदः प्रदर्शितः।
व्याख्यातन्त्रानुसारेण विनेयेषु तथागतैः॥
लोके नियतिसंभूताः सर्वदाश्रवणार्थिनः॥
अनेकाकारबुद्धित्वात् पुद्‌गलाः पञ्च संमताः॥

च्वय् कनावयागु सत्र व्याख्यान व शिष्य व्याख्यान निगू क्रमय् संवृत्ति सत्य व परमार्थ सत्ययागु आधारं निगू भेद यानाः कनातःगु धकाः थुइकेमाः। तथागतपिसं व्याख्यातन्त्रयागु अनुकूल जुइक विनयस कनाबिज्यानातःगु जुल। धर्मयागु खँ न्यनेगु इच्छा याइपिं नं थ्व लोकय् थःथःगु कर्म अनुसार जुइगु खः। अथे जूगु अनेक प्रकारगु बुद्धिया भेद दुपिं प्राणीपिन्त न्यागू प्रकारया पुद्‌गल (व्यक्ति) दु धकाः धयातल।

रत्नचन्दनपद्माश्च पुण्डरीकस्तथोत्पलः।
प्रकृत्या भिन्नसंज्ञास्ते सर्वज्ञेन च भाषिताः॥

रत्नपुद्‌गल, चन्दनपुद्‌गल, पद्मपुद्‌गल, पुण्डरीकपुद्‌गल, उत्पलपुद्‌गलया भेद पुद्‌गल (व्यक्ति अर्थात् मनूत) न्यागू प्रकारया दु धकाः सर्वज्ञ बुद्धं आज्ञा जुयाबिज्यात।

अश्रुत्वा वस्तु निखिलं धारणायां विचक्षणः।
क्षणाद् विस्मरणं याति प्रख्यातोत्पलपुद्‌गलः॥

फुक्क खँ मन्यंसे, मसयेकुसे वयेकेफुम्ह जूसां याकनं ल्व:मंकीम्ह मनूयात उत्पलपुद्गल धाइ ।

ग्राह्यं श्रुत्वाधिकं भूरि न शक्नोति प्रकाशि(तु)म् ।
कुण्डी कर्पासवद् भूयः पुण्डरीकाख्यपुद्गलः ॥

सयेकेमा:गु आपालं सयेकात:म्ह जूसां स्यूगु ज्ञान प्रकाश याये मफुम्ह, हानं फचने मज्यूगु ज्या ख्यले मजूगु कपाय्‌थें जा:म्ह व्यक्तियात पुण्डरीकपुद्गल धका: धाइ ।

श्रद्धावान् जनकारुण्यो विकासहृदयश्रुतेः ।
निष्पर्ववेणुवच्छ्रावी पद्मविख्यातपुद्गलः ॥

श्रद्धावान्म्ह, प्राणीपिनि उपरे करुणा दुम्ह, सद्धर्म न्यनेत मन उदारम्ह, गौ मदुगु पं त्वाचाय् ल: तयेबलय् छफुति हे मथासे ल: हाया वइथें जा:म्ह मनूयात अर्थात् गुप्तगु खँ नं कनीम्ह मनूयात पद्मपुद्गल धका: धाइ ।

अल्पश्रुतिरहङ्कारी निर्मूलं बहुभाषिते ।
न शक्योऽनुग्रहं कर्तुं चन्दनाख्यातपुद्गलः ॥

आपा: ब्वनामत:म्ह, अहंकारीम्ह, विना प्रमाणगु खँ आपा: ल्हाइम्ह, अनुग्रह (कृपा) याये योग्य मजूम्ह व्यक्तियात चन्दनपुद्गल धका: धाइ ।

सुशिलो विशदो दक्षः प्रज्ञावानेकसन्धिकः ।
श्रुत्वा प्रकाशयेत् सम्यक् प्रख्यातो रत्नपुद्गलः ॥

सुशीलम्ह, नुग: यचुम्ह, सरल स्वभावम्ह, प्रज्ञावानम्ह, आपा: मनूत नाप सन्धी या:म्ह अर्थात् मिलनसारम्ह, न्यनागु खँ बांलाक कनेफुम्ह व्यक्तियात रत्नपुद्गल धका: धाइ ।

पुण्डरीकोत्पलौ चैव पद्मचन्दन एव च ।
चत्वारः पुद्गला ह्येते सत्रव्याख्यानपुद्ला: ॥

पुण्डरीकपुद्गल, उत्पलपुद्गल, पद्मपुद्गल व चन्दनपुद्गल थुलि प्यंगू प्रकारयापिं मनूतय्त सूत्र व्याख्यान जक न्यंके बह: जू अर्थात् संवृत्तिसत्ययागु खँ जक न्यंकेमा:पिं ख: ।

निष्पन्नक्रमयोग्यश्च सदाचारविभूषणः ।
रत्नपुद्गलनामायं शिष्यव्याख्यानभाजनं ॥

निष्पन्नक्रम (उत्पन्नक्रम) या खँ कने बह:म्ह सदाचारीम्ह रत्नपुद्गलयात धा:सा शिष्य व्याख्यान कने ज्यूम्ह ख: ।

पात्रापात्रं परीक्ष्यैवं पुद्गलज्ञानभेदतः ।
व्याख्यानं द्विविधं कुर्याद् वज्राचार्यो विचक्षणः ॥

अथे जूगुलिं थ्व सत्पात्रम्ह ख:, थ्व अपात्रम्ह ख: धका: परीक्षा याना: पुद्गल (मनू) म्हसिइका:

विद्वानम्ह वज्राचार्यं निगू प्रकार धर्म देशना (व्याख्यान) यायेमाः ।

एभिः षड्भिरलङ्कारैः सत्यद्वयविनिर्णयः ।
स सप्तमो ह्यलङ्कारो निष्पन्नक्रमसाधनः ॥
व्याख्यातन्त्रानुसारेण प्रोक्ता व्याख्या सुदुर्लभा ।
अनयैव हि नीयन्ते योगतन्त्राणि नान्यथा ॥

थ्वहे खुगू षड् अलङ्कारद्वारा संवृत्तिसत्य व परमार्थसत्ययात निर्णय यानाः निष्पन्नक्रम साधन यायेत माःगु सप्तम अलङ्कार खः । च्वय् कनावयागु न्हय्गू अलङ्कारया व्याख्या व्याख्यातन्त्र अनुसार यानातःगु खः । थ्व व्याख्यायात दुर्लभगु व्याख्या भापेमाः, मामुलिगु मखु । योगतन्त्रयागु व्याख्या नं थ्वहे च्वय् कनावयाकथं नं यायेमाः । मेगु कथं अर्थ यायेगु उचित मजू ।

तस्माद् वज्रगुरोर्यत्नाद् योगतन्त्राणि धारयेत् ।
निदानक्रमयोगाभ्यां व्याख्यातन्त्रविशारदात् ॥

अथे जूगुलिं व्याख्यातन्त्र छर्लङ्ग थूम्ह वज्रगुरुया पाखें प्रयत्नपूर्वकं योगतन्त्र सयेका कायेमाः । नापं निदानयागु क्रम व योग नं सयेका कायेमाः ।

इति सप्तविधालङ्काराख्यायिकान्यायः ॥

थुलि सप्तविध अलङ्कारया व्याख्या यायेगु नियम (न्याय) खः ।

इदानीं सप्तदशपटलानां पिण्डार्थो विधीयते । तत्राभिधानाभिधेयात्मको महावज्रधरः । प्रथमे पटले निर्माणमण्डले श्रवणभव्यानां विद्याभिषेकं दत्वा नेयनीतार्थभेदेन कल्पितनिष्पन्नक्रमसाधनं प्रतिपादितवान् । वक्ष्यमाणषोडशपटलेऽप्यर्थान्तरं प्राप्य द्विविधदेवतायोगमेव वर्णयति । इममर्थमाह समाजोत्तरे

आः थनं क्वय् सप्तदश पटल तक (भिंन्हय्गू पटल तक) यागु पिण्डार्थ (सारांश) च्वयाच्वना । थ्व तन्त्रय् अभिधान (नामं) अभिधेय (नां कायेमाःम्ह) महावज्रधर जुयाबिज्यात । प्रथम पटलया निर्माण मण्डलय् सद्धर्म न्यने योग्यपिं शिष्यपिन्त विद्याभिषेक बियाः नेयार्थ कथं व नीतार्थ कथं कल्पितक्रम व निष्पन्नक्रमं साधना यायेगु खँ कनातःगु जुल । क्वय् वइगु भिंखुगूगु पटलय् नं मेगु आवश्यकताया निम्तिं निगू प्रकारं देवतायोगया खँ कना हे तःगु दु । थ्व हे खँ समाजोत्तरय् नं धयातःगु दु :-

क्रमद्वयं समाश्रित्य बुद्धानां धर्मदेशना ।
क्रम उत्पत्तिकश्चैव निष्पन्नक्रम एव च ॥ इति ॥

उत्पत्तिक्रम व निष्पन्नक्रम (उत्पन्नक्रम) या आधारय् श्रीभगवान् बुद्धपिसं धर्मदेशना थ्वहे निगू क्रमया आधारय् देवतापिनिगु भावना नं निगू दु धैगु भाव खः ।

तत्र द्वितीयपटले केवलं निष्पन्नक्रमं द्योतयति ।

थन द्वितीय पटलय् केवल निष्पन्नक्रमकथं खँ प्रकाश यानात:गु जुल ।

तृतीये पटले परिशुद्धदेवतायोगं स्पष्टयति ।

स्वंगूगु पटलय् विशुद्धगु देवतायोगया खँ स्पष्ट यानात:गु जुल ।

चतुर्थपटलेऽभिषेकमण्डलं दर्शयति ।

प्यंगूगु पटलय् अभिषक मण्डल दर्शन बिइगु खँ कनातल ।

पञ्चमपटले योगचर्यामाह ।

न्यागूगु पटलय् योगचर्याया खँ कनातल ।

षष्ठपटले कायवाक्चित्ताधिष्ठानमाह ।

खुगूगु पटलय् काय वाक् चित्तया अधिष्ठान यायेगु खँ कनातल ।

सप्तमपटले पञ्चमपटलोक्तचर्यां प्रपञ्चयति ।

न्हय्गूगु पटलय् न्यागूगु पटलय् कनात:गु चर्यायात हे कया: विस्तृत रूपं कनातल ।

अष्टमपटले गुह्याभिषेकमाह ।

च्यागूगु पटलय् गुह्याभिषेकया खँ कनातल ।

नवमपटले (तत्त्वाद्वय) व्याकरणमाह ।

दशमपटलेऽभिमतसिद्ध्यभिमुखीकरणानां चापुण्यात्मिकदेवताहृदयसंचोदनमाह ।

गुंगूगु पटलय् परमार्थसत्य धैगु अद्वय तत्त्व ख: धैगु व्याख्या यानाबिज्या:गु खँ कनातल ।

एकादशपटले मन्त्रमूर्तिनिष्पत्तिं ज्ञानमूर्त्तिनिष्पत्तिं च दर्शयति ।

झिंछगूगु पटलय् मन्त्रमूर्ति व ज्ञानमूर्ति उत्पन्न यायेगु खँ कनातल ।

द्वादशपटले महामुद्रापरिणाममाह ।

झिंनिगूगु पटलय् महामुद्रायागु परिणाम (फल) कनातल ।

त्रयोदशपटले चतुर्दशपटले च कर्मप्रसरमाह ।

झिंस्वंगूगु व झिंप्यंगूगु पटलय् कर्मप्रसर (तुनामुना) यागु खँ कनातल ।

पञ्चदशपटले सर्वेसिद्धयस्तत्त्वाधिगतस्यैव सिध्यन्तीति मायोपमसमाधिमाह ।

झिंन्यागूगु पटलय् फुक्क सिद्धि प्राप्त यायेत तत्त्व (स्वभाव) ज्ञान यानात:म्हसिनं जक सिद्ध यायेफइ धका: (तत्त्वया खँ) मायोपम समाधिया खँ कनातल ।

षोडशपटले चतुर्थपटलोक्तरजोमण्डलं प्रपञ्चयति ।

झिंखुगूगु पटलय् चतुर्थ पटलय् कनातःगु रजोमण्डलयागु विस्तृत रुपं वर्णन यानातल ।

सप्तदशपटले समयसम्वरं प्रतिपादितवानिति ॥

झिंन्हय्गु पटलय् समयसम्वरया खँ सम्पन्न यानातल ।

इदानीं सप्तदशपटलानां षट्कोटिपदविभागश्चतुर्विधाख्यायिकाविभागश्च क्रियते ।

आः थनं क्वय् झिंन्हय्गू पटलय् गन गन षट्कोटि पद व्याख्या यायेगु, गन गन चतुर्विधाख्यायिका व्याख्या यायेगु धैगु खँ कनेत्यन ।

एवं मयेत्यादि विजहारेत्यन्तश्चतुर्विधाख्यायिका । अनभिलाप्येत्यादि पर्षदमारभ्य बोधिचित्तवज्रस्य हृदये विजहारेत्यन्तं नेयनीतार्थम् । सर्वतथागताभिभवनवज्रो नाम समाधिम्, ज्ञानप्रदीपरजोवज्रं नाम समाधिम्, कायवाक्चित्तविसंवादनवज्रं नाम समाधिम, चतुर्विधाख्यायिका । महारागविनयं नाम समाधिम्, समयोद्भववज्रं नाम समाधिम्, रत्नसंभववज्रं नाम समाधिम्, महारागसंभववज्रं नाम समाधिम्, सर्वतथागतानुरागणवज्रं नाम समाधिम्, रागधरानुरागवज्रं नाम समाधिम्, वैरोचनवज्रं नाम समाधिम्, सर्वतथागताभिसंबोधिवज्रं नाम समाधिम्, धर्मरत्नाकरं नाम समाधिम्, कायवाक्चित्तवज्रं नाम समाधिम्, नेयनीतार्थम् । कायवाक्चित्तगुह्यमिति वज्रसमयनंभवपदैरिति चतुर्विधाख्यायिका । महाविद्यापुरुषमूर्तिरिति पूजास्फरणसमयरत्नैर्मयैरिति नेयनीतार्थम् ।

एवं मया इत्यादि निसें विजहार तक चतुर्विधाख्यायिका व्याख्या यायेमाः । अनभिलाप्य निसें, हानं पर्षदम् निसे नं बोधिचित्त वज्रस्य हृदये विजहार तक नेयार्थ व नीतार्थ कथं व्याख्या यायेमाः । सर्वतथागताभिभवनवज्र नांगु समाधि तथा ज्ञानप्रदीपरजोवज्र नांगु समाधि, कायवाक्चित्तविंसवादनवज्र नांगु समाधि थ्व स्वंगूयागु व्याख्या चतुविधाख्यायिका कथं यायेमाः । अले महारागविनयं नामगु समाधि, समयोद्भववज्र नामगु समाधि, रत्नसंभववज्र नामगु समाधि, महारागसंभववज्र नामगु समाधि, सर्वतथागतानुरागणवज्र नामगु समाधि, रागधरानुरागणवज्र नामगु समाधि, वैरोचनवज्र नामगु समाधि, सर्वतथागताभिसंबोधिवज्र नामगु समाधि, धर्मरत्नाकर नामगु समाधि, कायवाकचित्तवज्र नामगु समाधि थुलि समाधिया अर्थ नेयार्थ कथं व नीतार्थ कथं यायेमाः । कायवाक्चित्तगुह्च धैगु व वज्रसमयसंभवपद धैगुया अर्थ चतुर्विधाख्यायिका कथं यायेमाः । महाविद्यापुरुषमूर्ति धैगु व पूजास्मरणसमयरत्नमयै धैगुया अर्थ नेयार्थ व नीतार्थ कथं नं यायेमाः ।

अहो हि सर्वबुद्धानां बोधिचित्तप्रवर्तनम् ।
सर्वतथागत गुह्यमप्रतर्क्यमनालयम् ॥

इति नासन्ध्यम् । किं तु सर्वतथागतानामपिं सन्देहऽरोकयमित्यादि कायवाक्चित्तगुह्यं निर्देष्टुं नोत्सहते इत्यन्तं सन्ध्यायभाषा । द्वेषकुलेत्यादि उत्तरद्वारे निषीदयामास इत्यन्तं वज्रसत्त्वोत्सर्गमारभ्य यावदमृतकुण्डलिक्रोधोत्सर्गपर्यन्तं यथारुतम् । वज्रधृक् । जिनजिक् । रत्नधृक् । आरोलिक् ।

प्रज्ञाधृक् । द्वेषरति । मोहरति । (ईर्षारति) । रागरति । वज्ररति । यमान्तकृत् । प्रज्ञान्तकृत् । पद्मान्तकृत् । विघ्नान्तकृत् इत्यादि मन्त्रपदानि यावत् सर्वतथागतसमाधिमण्डलाधिष्ठानपटलपर्यन्तं नेयनीतार्थम् ॥

थ्व श्लोकयागु अर्थ नासन्ध्य कथं यायेमाः । ''परन्तु सर्वतथागता नामपि सन्देह करोऽयमित्यादि'' निसे "कायवाक्चित्तगुहचं निर्देष्टुं नोत्सहते'' तकयागु अर्थ सन्ध्याभाषा कथं यायेमाः । ''द्वेषकुल इत्यादि'' निसें ''उत्तरद्वारे निषीदयामास'' तकयागु व ''वज्रसत्त्वोत्सर्गमारभ्य'' निसे ''अमृतकुण्डलिक्रोधोत्सर्ग'' तकयागु अर्थ यथावत कथं यायेमाः । ''वज्रधृक, जिनजिक्, रत्नधृक, आरोलिक, प्रज्ञाधृक, द्वेषरति, मोहरति, ईर्ष्यारति, रागरति, वज्ररति, यमान्तकृत्, प्रज्ञान्तकृत्, पद्मान्तकृत्, विघ्नान्तकृत् इत्यादि मन्त्रपद'' व ''सर्वतथागत समाधिमण्डलाधिष्ठान'' पटल तकया अर्थ नेयार्थ कथं व नीतार्थ कथं यायेमाः ।

॥ प्रथमपटले षट्कोटिपदविभागः ॥

थुलि प्रथम पटलय् विचाः यायेमाःगु षट्कोटिपदया विभाग जुल ।

अथ भगवानित्यादि परिवितर्कमाज्ञाय तान् बोधिसत्त्वानेव माहेत्यन्तं यथारुतम् । उत्पादयन्त्वित्यादि वाक्यव्याहारेणेत्यन्तं नेयनीतार्थम् ।

आः द्वितीय पटलय् "अथ भगवान्" इत्यादि निसें "परिवितर्कमाज्ञाय तान् बोधिसत्त्वानेव आह'' तकयागु अर्थ यथारुत कथं यायेमाः । "उत्पादन्तु" इत्यादिं निसें "वाक्यव्याहारेण'' तकयागु अर्थ नेयार्थ व नीतार्थ कथं नं यायेमाः ।

**"अहो हि समन्तभद्रस्य कायवाक्चित्तवज्रिणः ।
अनुत्पाद प्रयोगेण उत्पादोऽयं प्रगीयते ॥**

इत्यन्तं नासन्ध्यम् ।

अभावे भावनाभाव इत्यादि महावज्रधरस्य बोधिचित्तगाथा चतुर्विधाख्यायिका । सर्वभावविगतं स्कन्धधात्वायतनग्राहचग्राहकवर्जितं धर्मनैरात्म्यसमतया स्वचित्तमाद्यनुत्पन्न शून्यता स्वभावमित्यादि यावद बोधिचित्त नमोऽस्तु ते इत्यन्तं नासन्ध्यम् ।

॥ द्वितीयः पटलः ॥

ध्व श्लोकयागु अर्थ नासन्ध कथं यायेमाः ।

"अभावे भावनाभाव'' निसें महावज्रधरयागु बोधिचित्त गाथाया अर्थ चतुर्विधाख्यायिका कथं यायेमाः । ''सर्वभावविगतं स्कन्धधात्वायतनग्राहचग्राहकवर्जितं धर्मनैरात्म्यसमतया स्वचित्तमाद्यनुत्पन्नं शून्यतास्वभाव बोधिचित्त नमोऽस्तुते'' तकयागु अर्थ नासन्ध्य कथं यायेमाः ।

थुलि द्वितीय पटलया खँ जुल ।

अथ भगवानित्यादि ओं धर्मधातु (वज्र) स्वभावात्मकोऽहमित्यन्तं नेयनीतार्थम् । पञ्चवर्ण-महारत्नमित्यादि यावत् स्फारयेत् स्फरणात्मकमित्यन्तं चतुर्विधाख्यायिका ।

आकाशधातुमध्यस्थं चन्द्रमण्डलमालिखेत्

इत्यादि यावत् वज्रव्यूहो नाम पटलमित्यन्तं नेयनीतार्थम् ॥

॥ तृतीयः पटलः ॥

"अथ भगवान्" निसें "ओं धर्मधातुवज्रस्वभावात्मकोऽहम्" तकया अर्थ नेयार्थ कथं व नीतार्थ कथं नं यायेमाः । "पञ्चवर्ण महारत्नं" निसें "स्फारयेत् स्फरणात्मकम्" तकयागु अर्थ चतुविधाख्यायिका कथं यायेमाः । "आकाशधातुमध्यस्थं चन्द्रमण्डलमालिखेत्" निसें "वज्रव्यूहो नाम पटलम्" थनतकयागु अर्थ नेयार्थ कथं व नीतार्थ कथं नं यायेमाः ।

थुलि तृतीय पटलयागु खँ जुल ।

अथेत्यादि स्तोत्रराजेनाध्येषितवन्त इत्यन्तं यथारुतम् । सर्वतथागतेत्यादि घोषमण्डलसारथेत्यन्तं नासन्ध्यम् । अथ वज्रधरेत्यादि मण्डलाकृतिमित्यन्तं यथारुतम् । अथातः संप्रवक्ष्यामीत्यादि यावत् सर्वतथागतचित्तमण्डलमित्यन्तं नेयनीतार्थम् ॥

॥ चतुर्थः पटलः ॥

"अथ इत्यादि" निसें "स्तोत्रराजेनाध्येषितवन्त" तक यथारुत कथं व्याख्या यायेमाः । "सर्वतथागत" निसें "घोषमण्डलसारथि" तक नासन्ध्य कथं व्याख्या यायेमाः । "अथ वज्रधर" निसे "मण्डलाकृतिम्" तक यथारुत कथं व्याख्या यायेमाः । "अर्थातः संप्रक्षायामि" निसें "सर्वतथागतचित्तमण्डलम्" तक नेयार्थ कथं व नीतार्थ कथं नं व्याख्या यायेमाः ।

थुलि चतुर्थ पटलयागु खँ जुल ।

अथेत्यादि भाषते चर्यलक्षणमित्यन्तं यथारुतम् । निर्विकल्पार्थसंभूतामित्यादि महायानमनुत्तरमित्यन्तं नासन्ध्यम् । चण्डालेत्यादि

आचार्यनिन्दनपरा नैव सिध्यन्ति साधने

इत्यन्तं यथारुतम् । प्राणातिपातिन इत्यादि भव्यास्ते खलु साधन इत्यन्तं सन्ध्याभाषा । मातृभगिनीत्यादि निर्विकल्पस्य धीमत इत्यन्तं नेयनीतार्थम् । अथ खल्वित्यादि एषा बोधिचरीपदमित्यन्तं यथारुतम् । अथ खल्वनभिलाप्येत्यादि मूर्च्छिता अभूवन्नित्यन्तं नेयनीतार्थम् । अथ भगवन्त इत्यादि स्वेषु स्वेष्वासनेषु स्थिता अभुवन्नित्यन्तं नेयनीतार्थम् । अथेत्यादि समन्तचर्यापटलमित्यन्तं नासन्ध्यम् ॥

॥ पञ्चमः पटलः ॥

"अथ" निसे "भाषते चर्यलक्षणम्" तक यथारुत् कथं व्याख्या यायेमाः । "निर्विकल्पार्थसंभूताम्" निसें

''महायानमनुत्तरम्'' तक नासन्ध्य कथं व्याख्या यायेमाः । ''चण्डाल'' निसें "आचार्यनिन्दनपरा नैव सिध्यन्ति साधने" तक यथारुत कथं व्याख्या यायेमा: । "प्राणातिपातिन:" निसें "भव्यास्ते खलु साधन" तक सन्धाभाषा कथं व्याख्या यायेमा: । "मातृभगिनी" निसें ''निर्विकल्पस्य धीमत:" तक नेयार्थ व नीतार्थ कथं व्याख्या यायेमाः । "अथ खलु" निसे "एषा बोधिचरीपदं" तक यथारुत कथं व्याख्या यायेमाः । "अथ अनभिलाप्य" निसें "मूर्च्छिता अभूवन्" तक नेयार्थ व नीतार्थ कथं अर्थ यायेमाः । "अथ भगवन्त" इत्यादिनिसें "स्वेषु स्वेष्वासनेषु स्थिता अभूवन्" तक नेय व नीतार्थ कथं अर्थ यायेमाः । "अथ" निसें "समन्तचर्या पटलं" तक नासन्ध्य कथं व्याख्या यायेमा: ।

थुलि पञ्चम पटलया खँ जुल ।

अथेत्यादि मन्त्रलक्षणलक्षितमित्यन्तं नेयनीतार्थम् । अथ भगवानित्यादि कायवाक्चितलक्षितमित्यन्तं सन्ध्यायभाषा । अथ वज्रधरः श्रीमानित्यादि कायवाक्चित्तलक्षितमित्यन्तं नेयनीतार्थम् ॥

॥ षष्ठः पटलः ॥

अले "अथ" निसें मन्त्रलक्षणलक्षितमित्यन्तं" तक नेयार्थ व नीतार्थ कथं अर्थ यायेमाः । "अथ भगवान्" निसें ''कायवाक्चित्त लक्षितम्'' तक सन्ध्याय भाषा कथं अर्थ यायेमा: । "अथ वज्रधरः श्रीमान्" निसें ''कायवाक्चित्त लक्षितम्'' तक नेयार्थ व नीतार्थ कथं अर्थ यायेमा: ।

थुलि षष्ठ पटलया खँ जुल ।

अथ भगवानित्यादि सेवयन्नाशु सिध्यतीत्यन्तं यथारुतम् । भिक्षाशिनेत्यादि सर्वकामोपभोगकृदित्यन्तं नेयनीतार्थम् । बुद्धास्त इत्यादि सर्वकामोपसेवनैरित्यन्तं चतुर्विधाख्यायिका । बुद्धानुस्मृतिसंचोद्योरित्यादि बोधिमाप्नुयादित्यन्तं सन्ध्याभाषा । षोडशाब्दिकामित्यादि मनोरमामित्यन्तं नासन्ध्यम् । बुद्धानुस्मृतीत्यादि मण्डलाकारमित्यन्तं सन्ध्याभाषा । तत् कथमित्यादि ममापि तादृशं भवेदित्यन्तं यथारुतम् । तत्र कथमित्यादि सुतरां सिद्धिमाप्नुयादित्यन्तं सन्ध्याभाषा । तत्र कथमित्यादि सुनिर्मलमित्यन्तं नासन्ध्यम् । तत्र कथमित्यादि चर्यापटलमित्यन्तं यथारुतम् ॥

॥ सप्तमः पटलः ॥

हानं "अथ भगवान्" निसें "सेवयन्नाशु सिद्ध्यति" तक यथारुत कथं व्याख्या यायेमा: । "भिक्षाशिना" निसें "सर्वकामोपभोगकृत्" तक नेयार्थ व नीतार्थ कथं व्याख्या यायेमाः । "बुद्धास्ते" निसें "बोधिमाप्नुयात्" तक सन्ध्याभाषा कथं व्याख्या यायेमा: । "षोडशाब्दिकाम्" निसें "मनोरमाम्" तक नासन्ध्य कथं वर्णन यायेमाः । "बुद्धानुस्मृति" निसें "मण्डलाकारम्" तक सन्ध्याभाषा कथं व्याख्या यायेमा: । ''तत्कथं'' निसे "ममापितादृशं भवेत्'' तक यथारुत कथं व्याख्या यायेमाः । "तत्र कथम्" निसें ''सुतरां सिद्धिमाप्नुयात्" तक सन्ध्याभाषा कथं व्याख्या यायेमा: । "तत्र कथम्" निसें "सुनिर्मलं" तक नासन्ध्य कथं व्याख्या यायेमा: । "तत्र कथम्" निसें "चर्या पटलम्" तक यथारुत कथं व्याख्या यायेमाः ।

थुलि सप्तम पटलया खँ जुल ।

अथ भगवानित्यादिं देशपूजां जिनोत्तम इत्यन्तं यथारुतम् । रागद्वेषमहामोहेत्यादि वज्रयान नमोकस्तु त इत्यन्तं नेयनीतार्थम् । अथेत्यादि वज्ररत्नधृगित्यन्तं नासन्ध्यम् । पूजामित्यादि तिर्यग्भ्योकपि प्रकल्पयेदित्यन्तं सन्ध्याभाषा । शुचावित्यादि पूजां मेघां स्फरेद् बुधः इत्यन्तं यथारुतम् । पद्ममित्यादि प्रपूजयेदित्यन्तं नेयनीतार्थम् । योजनशत इत्यादि रहस्यवज्रज्ञानमित्यन्तं यथारुतम् ।

॥ अष्टमः पटलः ॥

"अथ भगवान्" निसें "देश पूजां जिनोत्तम" तक यथारुत कथं व्याख्या यायेमाः । "रागद्वेषमहामोह" निसें "वज्रयान नमस्तुते'' तक नेयार्थ व नीतार्थ कथं अर्थ यायेमाः । "अथ" निसें "वज्ररत्नधृक" तक नासन्ध्या कथं व्याख्या यायेमाः । "पूजाम" निसें ''तिर्यगभ्योपि प्रकल्पयेत्" तक सन्ध्याभाषा कथं व्याख्या यायेमाः । "शुचौ" निसें "पूजामेघं स्फरेद् बुध'' तक यथारुत कथं व्याख्या यायेमाः । "पद्मम्" निसें ''प्रपूजयेत'' तक नेयार्थ व नीतार्थ कथं नं व्याख्या यायेमाः । "योजनशत" निसें "रहस्य वज्रज्ञानम्" तक यथारुत कथं व्याख्या यायेमाः ।

थुलि अष्टम् पटलया खँ जुल ।

अथ वज्रधर इत्यादि बुद्धज्ञानिनामित्यन्तं यथारुतम् । आकाशधातुमध्यस्थमित्यादि वज्रव्यूह इत्यन्तं नेयनीतार्थम् । अथ खल्वित्यादि शुद्धतत्त्वार्थसमय इत्यन्तं सन्ध्याभाषा ॥

॥ नवमः पटलः ॥

"अथ वज्रधर" निसें "बुद्धज्ञानिनाम्" तक यथारुत कथं व्याख्या यायेमाः । "आकाशधातुमध्यस्थम्" निसें "वज्रव्यूह" तक नेयार्थ कथं व नीतार्थ कथं व्याख्या यायेमाः । "अथ खलु" निसें "शुद्धतत्वार्थ समय" तक सन्ध्याभाषा कथं व्याख्या यायेमाः ।

थुलि नवम पटलया खँ जुल ।

अथ भगवानित्यादि समता न क्वचित् स्थितमित्यन्तं नासन्ध्यम् । अथ भगवानित्यादि तदन्तं तस्य जीवितमित्यन्तं यथारुतम् । अथ वज्रधरो राजेत्यादि बोधिचित्तजिनोदधिरित्यन्तं सन्ध्याभाषा ॥

॥ दशमः पटलः ॥

"अथ भगवान्" निसें "समता न क्वचिद् स्थितं" तक नासन्ध्य कथं व्याख्या यायेमाः । ''अथ भगवान्'' निसें "तदन्तं तस्य जीवितम्" तक यथारुत कथं व्याख्या यायेमाः । "अथ वज्रधरो राजा" निसें बोधिचित्त जिनोदधि'' तक सन्ध्याभाषा कथं व्याख्या यायेमाः ।

थुलि दशम पटलया खँ जुल ।

अथ भगवानित्यादि समयवज्रो नाम समाधिरित्यन्तं यथारुतम् । महावज्रधरमित्यादि चन्द्रवज्रो नाम समाधिरित्यन्तं सन्ध्याभाषा । खधातुमध्यगतमित्यादि संबोधिवज्रो नाम समाधिरित्यन्तं नासन्ध्यम् । पर्वतेष्वित्यादि ध्यानसमुच्चमित्यन्तं नेयनीतार्थम् । अक्षोभ्येत्यादि समयाभिज्ञ इत्यन्तं यथारुतम् । पञ्चशूलमित्यादि विद्यापुरुषपटल इत्यन्तं सन्ध्याभाषा ॥

॥ एकादशः पटलः ॥

"अथ भगवान्" निसें " समयवज्र नाम समाधि" तक यथारुत कथं व्याख्या यायेमाः । "महावज्रधर " निसें "चन्द्रवज्रो नाम समाधि" तक सन्ध्याभाषा कथं व्याख्या यायेमाः । "खधातुमध्यगतं" निसें "संवोधि नाम समाधि" तक नासन्ध्य कथं व्याख्या यायेमाः । "पर्वतेषु" निसें "ध्यान समुच्चयं" तक नेयार्थ व नीतार्थ कथं व्याख्या यायेमाः । "अक्षोभ्य" निसें "समयाभिज्ञः" तक यथारुत कथं व्याख्या यायेमाः । "पञ्चशूलं" निसें "विद्या पुरुष पटल" तक सन्ध्याभाषा कथं व्याख्या यायेमाः ।

थुलि एकादश पटलया खँ जुल ।

अथ वज्रधर इत्यादि नाटकोकयं विभाव्यते इत्यन्तं नासन्ध्यम् । महाटवीत्यादि सर्वसिद्धिसमुच्चयमित्यन्तं नेयनीतार्थम् । कायवाक्चित्तेत्यादि मञ्जुवज्रसमप्रभ इत्यन्तं सन्ध्याभाषा । स्वमन्त्रेणेत्यादि सिध्यन्ते ज्ञानवज्रिण इत्यन्तं यथारुतम् । सेवाज्ञानामृतेनेत्यादि मन्त्रतत्त्वार्थसाधक इत्यन्तं सन्ध्याभाषा । महाटवीत्यादि सिद्धिं समश्नुत इत्यन्तं नेयनीतार्थम् । चतुःसन्ध्येत्यादि दिनभेदप्रचोदनैरित्यन्तं यथारुतम् । पक्षाभ्यन्तरतः सिद्धिरुक्ता गुह्याग्रसंभवैः इति सन्ध्याभाषा । तत्रेदमित्यादि साधनाग्रनिर्देशपटल इत्यन्तं यथारुतम् ॥

॥ द्वादशः पटलः ॥

"अथ वज्रधर" निसें "नाटकोकयं विभाव्यते" तक नासन्ध्य कथं व्याख्या यायेमाः । "महाटवी" निसें "सर्वसिद्धिसमुच्चयं" तक नेयार्थ व नीतार्थ कथं व्याख्या यायेमाः । "कायवाकचित्त" निसें "मञ्जुवज्र समप्रभ" तक सन्ध्याभाषा कथं व्याख्या यायेमाः । "स्वमन्त्रेण" निसें "सिध्यन्ते ज्ञानवज्रिणः" तक यथारुत कथं व्याख्या यायेमाः । "सेवा ज्ञानामृतेन" निसें "मन्त्रतत्वार्थ साधकः" तक सन्ध्याभाषा कथं व्याख्या यायेमाः । "महारवि" निसें "सिद्धिं समस्तुते" तक नेयार्थ व नीतार्थ कथं व्याख्या यायेमाः । "चतुः सन्ध्या" निसें "दिनभेद प्रचोदनै" तक यथारुत कथं व्याख्या यायेमाः । "पक्षाभ्यन्तरतः सिद्धिरुक्ता गुह्याग्रसंभवैः" तक सन्ध्याभाषा कथं व्याख्या यायेमाः । "तत्रेदम्" निसें ''साधनाग्र निर्देश पटल" तक तथारुत कथं व्याख्या यायेमाः ।

थुलि द्वादश पटलया खँ जुल ।

अथ भगवन्त इत्यादि वज्रघोषमुदीरयन्नित्यन्तं यथारुतम् । अहोबुद्धनय इत्यादि मन्त्रनयं दृढमित्यन्तं सन्ध्याभाषा । अनुत्पन्नमित्यादि ज्ञानोत्पादः प्रमीयत इत्यन्तं नासन्ध्यम् ।

भाषस्व भगवन् रम्यं सर्वमन्त्रसमुच्चयम् इत्यादि जापो नपुंसकैरित्युच्यते इत्यन्तं सन्ध्याभाषा ।

वज्राधिपतय इत्यादि सेव्यमानैर्यथेप्सत इत्यन्तं यथारुतम् । मोहसमयेत्यादि साधकस्याग्रधर्भिण इत्यन्तं नेयनीतार्थम् । हृदि मध्यगतं वज्रमित्यादि बोधिरक्षार्थमुच्यते इत्यन्तं यथारुतम् । खवज्रमध्यगतमित्यादि वज्ररत्नमन्त्रप्रद्योतको नाम समाधिरत्यन्तं सन्ध्याभाषा । सर्वाकार इत्यादि जलस्योपरि चङ्क्रमेदित्यन्तं यथारुतम् । समयादेत्यादि वज्रोदधिपदाक्रान्तो नाम समाधिरित्यन्तं सन्ध्याभाषा । माहेन्द्रमण्डलमित्यादि यावद् वज्रसुम्भप्रभावनो नाम समाधिरित्यन्तं यथारुतम् । निरोधक्रोधवज्रेणेत्यादि सिध्यन्ते वज्रमण्डलादित्यन्तं नेयनीतार्थम् ।

॥ त्रयोदशः पटलः ॥

“अथ भगवन्त” निसें “वज्रघोषमुदीरयन्” तक यथारुत कथं व्याख्या यायेमाः । “अहो बुद्धनय” निसें “मन्त्रनयं दृढं” तक सन्ध्याभाषा कथं व्याख्या यायेमाः । “अनुत्पन्नम्” निसें “ज्ञानोत्पादः प्रमीयते” तक नासन्ध कथं अर्थ यायेमाः ।

“भाषस्व भगवन् रम्यं सर्वमन्त्र समुच्चयम्” निसें “जापो नपुंसकैः” तक सन्ध्याभाषा कथं अर्थ यायेमाः । “वज्राधिपत्य” निसें “सेव्यमानैयथेसित” तक यथारुत कथं व्याख्या यायेमाः । “मोह समय” निसें “साधकस्याग्र धर्मिण” तक नेयार्थ व नीतार्थ कथं व्याख्या यायेमाः । “हृदी मध्यगतं वज्रं'' निसें ‘ ‘बोधिरक्षार्थमुच्यते” तक यथारुत कथं व्याख्या यायेमाः । “खवज्र मध्यगतं” निसें ''वज्ररत्नमन्त्रप्रद्योतको नाम समाधि” तक सन्ध्याभाषा कथं व्याख्या यायेमाः । “सर्वाकार” निसें “जलस्योपरि अङ्क्रमेत्” तक यथारुत कथं व्याख्या यायेमाः । “समयाद” निसें “वज्रोदधिपदाक्रान्तो नाम समाधि” तक सन्ध्याभाषा कथं व्याख्या यायेमाः । “माहेन्द्रमण्डलम्” निसें “यावत् वज्रसुम्भ प्रभावनो नाम समाधिः” तक यथारुत कथं व्याख्या यायेमाः । “निरोधक्रोधवज्रेण” निसें सिद्धान्ते वज्रमण्डलाद्” तक नेयार्थ व नीतार्थ कथं नं व्याख्या यायेमाः ।

थुलि त्रयोदश पटलया खँ जुल ।

चतुर्दशपटले मालामन्त्राणि कर्मप्रसराणि च यथारुतानि । अन्तरान्तरे कानिचित् सन्ध्याभाषितानि । तथैव पञ्चदशे पटले च सप्तदशपटले च वज्रपदानि कानिचित् सन्ध्याभाषितानि कानिचित् नासन्ध्याभाषितानि कानिचिद् यथारुतानि कानिचिन्नरुतानि । कानिचिन्नेयनीतार्थानीति ।

एषां षट्कोटिपदानां सूत्रं निर्दिष्टं भगवता व्याख्यातन्त्रे
सन्ध्याभाषां न च सन्ध्याभाषं
नेयार्थमर्थ न नेयमर्थम् ।
यथारुतं नैव यथारुतं च
षट्कोटिकायं खलु योगतन्त्रे ॥

झिंप्यंगूगु पटलय् मालामन्त्र व कर्मप्रसरया नं यथारुत कथं व्याख्या याये माल । दथुइ दथुइ धाःसा गनं सन्ध्याभाषा कथं व्याख्या यायेमाः । अथे हे झिंन्यागूगु पटलय् व झिंन्हय्गूगु पटलय् नं वज्रपदतय्गु अर्थ गनं सन्ध्या भाषा कथं धाःसा गनं नसन्ध्याभाषा कथं अर्थ यायेमाः । हानं, गनं यथारुत कथं व गनं नरुत

कथं व्याख्या यायेमा: । हानं, गनं नेयार्थ कथं व नीतार्थ कथं नं अर्थ यायेमा:गु जुल । थ्व षट्कोटि पदया खँ श्री भगवानं व्याख्यातन्त्रय् नं कनाबिज्या:गु दु ।

सन्ध्याभाषा, नसन्ध्याभाषा, नेयार्थ, नीतार्थ, यथारुत, नरुत, थुलि खुगू पदयात योगतन्त्रय् षट्कोटि पद धयातल ।

इति । अनेन क्रमेण विजहारपदमारभ्य षट्कोटिपदाख्यानेन चतुर्विधाख्यानेन च श्रीसमाजार्थो मुद्रितः । तमनधिगम्य यथारुतशब्दार्थमाश्रित्य विषयासक्तसत्त्वा विरुद्धा हृयद्भूतकारणाद्वेलां कृत्वा कर्मवशगा भवन्ति । यथोक्तं भगवता सन्ध्याव्याकरणव्याख्यातन्त्रे,

थुगु क्रम 'विजहार' थ्व पदं निसें षट्कोटि पद कथं व चतुर्विधाख्यान कथं श्रीसमाजतन्त्र छगुलिं व्याप्त जुयाच्वन । थ्व खँ मथुइकं गथे धयातल अथेहे शब्दार्थयागु जक आधारय् विषयय् आसक्तपिं मनूतय्सं व्यवहारय् विरुद्ध जूगुलिं व अद्भुतगु खँ जूगुलिं तन्त्रयात हेला याइ, हेला यानागुया कारणं दुष्कर्मया फल भोग याये माली । थ्वहे खँ श्री भगवानं सन्ध्याव्याकरण व्याख्यातन्त्रय् थथे आज्ञा जुयाबिज्या:गु दु -

इदं नयोत्तमं प्राप्य गुह्यकाधिपतिर्बुधाः ।
उत्तानार्थं समासाद्य ते चोन्मार्गे पतन्ति हि ॥
योगिनो वयमित्येनं वदन्ति प्रहर्षान्विताः ।
अभिमानरता नित्यं मायाकृतकधर्मणः ॥
समाजं ते न जानन्ति कुर्वन्ति समयादिकम् ।
न रक्षयन्ति गुह्यं ते प्रकाशयन्ति सर्वतः ॥
साक्षाद्बुद्धवदाचार्यमिन्द्रं ते पर्युपास्य च ।
क्षणाद् द्वेषं प्रकुर्वन्ति तथैवानुनयं क्षणात् ॥
अगम्यं चैव गच्छन्ति मातरं भगिनीं सुत(ाम्) ।
मातापितृवधं चैव तथान्यप्राणिघातकम् ॥
मृषा वादं वदन्त्येव चौर्यं चैव विशेषतः ।
परदारांश्च गच्छन्ति कुर्वन्त्यन्यच्च गर्हितम् ॥
समाधिं ते न जानन्ति तथताज्ञानसंभवम् ।
स्वल्पमात्रेण दोषेण कुर्वन्त्यप्यभिचारकम् ॥
योगप्रयोगहीनाश्च न च सिध्यन्ति मन्त्रिणः ।
वाह्यशास्त्ररता नित्यं तत्प्रयोगैकनैपुनाः ॥
स्वसमयं परित्यज्य भवन्त्येव निरङ्कुशाः ।
मन्त्रमुद्राप्रयोगेण जीविकां कल्पयन्ति ते ॥
व्याख्यानं च करिष्यन्ति यत्र लब्धिर्भविष्यति ।
एतेषां संग्रहं कर्तुं गुह्यं सन्ध्यायभाषितम् ॥इति॥

श्रीवज्रधर गुह्यचकाधिपतियागु थ्व नियम खनाः थुकियागु अर्थ सामान्य रूपं यानाः विद्वानपिं नं मखुगु लँय् लाःवनेयः । तथा जिपिं योगि खः धकाः प्रहर्षित जुयाः धया जुइ । थुगु कथं अभिमानी जुयाः नित्य मायाजाल यानाः कृत्रिम धर्म यानाजुइ । इमिसं समाज धैगु छुं सिइमखु । अथे नं समय आदि धाःसा यानाजुइ, गुह्यगु खँ नं गुप्त यानाः रक्षा याइमखु । फुक्कभनं प्रकाश यानाजुइ । साक्षाद् बुद्ध समानम्ह आचार्य गुरु इन्द्रयात छुं समय सेवा उपासना याःसां, हानं क्षणभरं हे द्वेष (विरोध) यायेगु यानाहइ । हानं क्षणभरं हे अनुरोध यानाः प्रार्थना यावइपिं जुल । मां, क्यहेँ, म्हचाय् थेंजाःपिं गमन याये योग्य मजुपिंथाय् नं गमन यानाच्वनी । मां अबुयात नं हिंसा याइपिं तथा मेमेपिं प्राणीपिन्त नं हिंसा याइपिं जुयाच्वनी । थुगु प्रकारं मृषीवाद (फटाहा खँ) ल्हायेगु, विशेष यानाः खुया कायेगु नं यानाच्वनी । परस्त्री गमन यायेगु तथा थुज्वःगु हे मेमेगु निन्दनीय कर्म नं यानाच्वनी । थुज्वःपिंसं समाधिया खँ छुंहे सिइमखु, थुइमखु । तथतायागु ज्ञानया खँ नं सिइमखु थुइमखु । भचा जक ज्या द्वंकूसां वयातं अभिचार कर्म (तुनामुना) यानाः दुःख बियाच्वनी । थुजाःपिं योगयागु व प्रयोगयागु खँ मस्यु मसःपिन्त सिद्धि लाभ जुइमखु । उज्वःपिं मनूत बुद्धधर्मं पिनेयागु शास्त्रय् न्ह्यब्वानाः नित्य उज्वःगु हे ज्याय् जक निपुण जुया जुइ । थःगु समय (सिद्धान्त नियम) त्वःताः निरंकुश स्वतन्त्र जुया जुइ । इमिसं मन्त्रमुद्राया खँ ल्हानाः, प्रयोग यानाः जीविका यानाजुइ । यदि लाभ जुइगु जूसा व्याख्यान याना नं जुइ । थुज्वःपिं स्वार्थी मनूतय्त प्वःचिनेत हे गुह्यगु खँ सन्ध्याभाषां कनाबिज्याःगु खः ।

एवं पिण्डार्थ निर्दिश्येदानीमवयवार्थविभक्तये तन्त्रमवतार्यते । अत्र सङ्गीति(कृ)दार्यवज्रपाणिर्यथाश्रुतं चेतस्यारोप्य विनेयानां दर्शयन्नाह-एवं मयेत्यादि ।

थुगु कथं पिण्डार्थ (सारांश) या खँ कना । आः पद पदयागु अवयवार्थ अलग अलग कनेत तन्त्र सुरु यायेत्यना । थन सङ्गीतिकार आर्य वज्रपाणिं थःम्हं गथे न्यना अथे हे थःगु मनय् तयाः सद्धर्मय् विनीत याये योग्यपिन्त व धर्म क्यनाः मूल ग्रन्थय् (श्रीगुह्यसमाज तन्त्रय्) थथे आज्ञा जुयाबिज्यात ।

२०६६।१२।६ आइतवार

॥ ओं नमः श्रीवज्रसत्त्वाय ॥

श्री गुह्यसमाजतन्त्रम्

॥ प्रथम पटलः ॥

मूल :

एवं मया श्रुतम् । एकस्मिन् समये भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तहृदयवज्रयोषिद्भगेषु विजहार ।

जिं थथे न्यनातयागु दु । छगू समयय् (सर्वतथागत धैगु व कायवाक्चित्त धैगु छगू हे खः । अथे जूगुलिं सर्वतथागत व कायवाक्चित्तया हृदय जुयाबिज्याःम्ह महावज्रधर खः । वसपोल वज्रयोषिद् धैम्ह प्रज्ञा खः । क्लेशया भञ्जन भताभुङ्ग याइम्हसित भग धाइ । अथे जूगुलिं प्रज्ञा हे भग खः । वहे प्रज्ञास श्रीभगवान् विहार यानाबिज्यात । अर्थात् छगू समयय् वसपोल भगवानं महावज्रधरयागु क्लेश नाश याइगु प्रज्ञास विहार यानाबिज्यात धैगु थुकिया भाव खः ।)

टीका :

एवमिति सकलतन्त्रार्थसूचकोऽयं निपातः । मयेति साक्षात् परम्परया वा श्रुतं नाधिगतम् । एकस्मिन् समये एकस्मिन् काले एतत् श्रुतम् । अन्यदा अन्यत् श्रुतम् । अथवा अन्यदा एतत् न श्रुतम् । अथवा एकस्मिन् समये एकस्मिन् क्षणे इत्येभिस्त्रिभिरात्मनो वाहुश्रुत्यं तन्त्रदुर्लभत्वं प्रज्ञाप्रकर्षं च प्रकाशयति । कुतः कुत्र कैः सह श्रुतमिति निदानं निर्दिशन्नाहभगवानित्यादि । देशकसम्पदं दर्शयति, भाग्यसम्पन्नत्वादशेषविपक्षभञ्जनाच्च भगवान् । सर्वतथागत इत्यादिना स्थानसम्पदं दर्शयति । तथतां गगस्तथागतः । सर्वश्चासौ तथागतश्चेति सर्वतथागतः । स एव सर्वतथागतात्मकत्वात् । अतः सर्वतथागतश्च कायवाक्चित्तहृदयश्च सर्वतथागतकायवाक्चित्तहृदयो महावज्रधरः । तस्य वज्रयोषित् प्रज्ञा । सैव भगं क्लेशभञ्जनात् तस्मिन् विजहार विहृतवानिति ।

थुगु तन्त्रय् 'एवं' शब्दं फुक्क, सम्पूर्ण तन्त्रयागु अर्थ व्यक्त याइगु, सूचित याइगु निपात शब्द खः । (व्याकरणयागु नियम अनुसारं लिङ्ग, वचन, विभक्ति मदुगु शब्दयात निपात धकाः धाइ ।) 'मयाश्रुत' धैगु शब्दं साक्षत् प्रत्यक्ष रूपं जिं न्यनावया वा गुरु परम्पराकथं न्यनावया, ज्ञान लाभ यानावया धाःगु खः । 'एकस्मिन् समये' धैगु छगू वखतय् थ्व तन्त्र न्यनावया । मेगु समयय् मेगु तन्त्र नं न्यनावयागु दु धैगु भाव खः । अथवा मेगु समयय् थ्व तन्त्र गुबलय् नं न्यनावयागु मदु धाःगु खः । अथवा थ्व भाव नं जुइफु - 'एकस्मिन् समये' धैगु शब्द जिं आपालं न्यनातयागु दु, वा थ्व तन्त्र दुर्लभगु खः, वा जिगु प्रज्ञा उत्कृष्टगु (उत्तमगु) खः धकाः नं व्यक्त यानाच्वन । आः सुयापाखें न्यनागु, गन न्यनागु ? सु नाप च्वनाः न्यनागु ? धैगु निदान (कारण) वर्णयात भगवान् इत्यादि शब्द प्रयोग यानातःगु खः । थन भगवान् शब्दं धर्मदेशना यानाबिज्याम्हसिगु सम्पन्नता व्यक्त यानातःगु जुल । छाय्धाःसा भाग्यं सम्पन्नम्ह व फुक्क

विपक्ष (शत्रु) जुयाच्वंगु क्लेशयात भञ्जन याइम्ह जूगुलिं हे भगवान् धा:गु ख: । थ्व निता हे धर्मदेशना याइम्हसिके दयेमा:गु सम्पत्ति ख: । अले मूलय् सर्वतथागत इत्यादि शब्दं धा:सा स्थानसम्पदं (थाय्यागु सम्पन्नता) क्यनाच्वंगु जुल । 'तथतां गत:' - तथताय् लीन जुयावंम्हसित तथागत धाइ । फुक्क तथागतपिन्त सर्वतथागत धका: धाइ । छाय्धा:सा वसपोल भगवान् हे फुक्क तथागतपिनिगु स्वरुप जुयाबिज्या:म्ह ख: । अथे जूगुलिं सर्वतथागत स्वरुपम्ह कायवाक्चित्तया हृदय धैम्ह महावज्रधर ख: । वसपोल महावज्रधर या वज्रयोषित (वज्रयोगिनी) धैम्ह प्रज्ञा ख: । हानं प्रज्ञा धैगु हे भग ख: । छाय्धा:सा प्रज्ञां हे फुक्क क्लेश भञ्जन याना: (भताभुङ्ग याना:) छ्वइगु ख: । वहे प्रज्ञारूपी भग विहार याना: बिज्यानाच्वन, प्रज्ञा विहार यानाबिज्यानाच्वन धा:गु ख: ।

टीका :

एतदुक्तं भवति । तथताचन्द्रबीजचिन्हकायक्रमेण निष्पन्नो भगवान् चन्द्रमण्डलोपरि यथोक्तकूटागारोदरे निष्पन्न इत्यक्षरार्थः सत्त्वव्याख्या । अत्राह । केन प्रयोजनेन संगीतिकारेण सर्वतथागतप्रवचनेषु एवं मयेति निर्दिश्यते ? एतन्मया इदं भवेत्येवमाद्यपि वक्तुं शक्यत एव । उच्यते । सर्वताथागतसङ्केतकं प्रज्ञोपायसूचकमेव प्रवचनादौ निश्चयेन पठ्यते । आह । यद्येवम्, संङ्गीतिकारेणात्र न भवितव्यम्, मयेत्यादिपदैः संवन्धाभावात् । आह । सत्यमेवैतत्, सङ्गीतिकारोऽत्र न विद्यते । आह । भदन्तानन्दप्रभृतयः सङ्गीतिकाराः किमर्थं लोके संदृश्यन्ते ? आह । आनन्दोऽत्र समन्तभद्रो महाबोधिसत्त्वः वज्रपाणिः पुनर्नान्यो महावज्रधर एव । अन्यथा सूत्रान्तादिचतुरशीतिमित्येतत्साहस्रं धर्मस्कन्धं वज्रयानं च तथागतसकाशात् श्रुत्वा अन्यूनमनधिकं सकृद् ग्रहीतुं कः समर्थः ?

च्वय् मूलय् कनात:गु वाक्यं थथे धा:गु जुइ - तथतारूपी चन्द्रवीजयागु चिन्हं काय (शरीर) क्रमश: उत्पन्न जुयाबिज्या:म्ह भगवान् चन्द्रमण्डलया च्व:ने ग्रन्थय् कनात:कथंगु कूटागारया दुने, उत्पन्न जुयाबिज्या:म्ह धैगु अक्षरार्थ तत्त्व व्याख्या ख: । थ्व विषयय् थथे धया तल - छु प्रयोजनं संङ्गीतिकारं फुक्क तथागतयागु उपदेश उत्थान यायेबलय् "एवंमया श्रुतम्" धका: न्हचब्वयातल ? एवं मया श्रुतंया सत्ताय् "एतन्मयाश्रुतम्" वा "इदं मया श्रुतं" इत्यादि कथं सूत्र उत्थान या:सां नं जिउगु ख:, धायेफुगु ख: । छाय् मधाल धैगु लिसलय् थथे धया तल - एवं धैगु थ्व निग: आख: फुक्क तथागतपिसं संकेत यानात:गु प्रज्ञा व उपाययात सूचित यानाच्वंगु जूगुलिं सद्धर्मसूत्रया आरम्भय् न्हापां निश्चय नं प्रयोग यानात:गु ख: । अले हानं सङ्गीतिकार धैपिं अथे जुसा मदयेमा:गु ख: । छाय्धा:सा 'मया' धैगु शब्द नाप सङ्गीतिकारपिनिगु छुं सम्बन्ध हे मदु धैगु खँ सत्य ख: । अथे धाये धा:सा लोकय् भदन्त आर्य आनन्दपिं आदि सङ्गीतिकार दु धका: धयाच्वन । थुकीयात कया: थथे धयातल - आनन्द धैम्ह समन्तभद्र बोधिसत्त्वया रूप ख: । वज्रपाणि धैम्ह महावज्रधर हे ख:, मेम्ह मखु । अथे मखुसा सूत्रान्त आदि चय्प्यद्व: धर्मस्कन्ध व वज्रयान नं तथागतयागु मुखारविन्दं न्यना: पा: नं मजुइक, अप्व: नं मजुइक छक्वलं फुक्क वयेका:, लुमंकातयेगु गनं समर्थ दइ ?

टीका :

उक्तमेवैतद् भगवता असाधारणगुहचमहायोगतन्त्रे अथापरं सर्वज्ञपरिवारसम्पत्तिं प्रवक्ष्यामि । तद् यथा । शुद्धोदनमहाराजो मञ्जुश्रीर्भवति । महामायादेवी लोकेश्वरो भवति । यशोधरा श्रीदेवी । राहुलो वज्रसत्त्वः, सारद्वतीपुत्रः सर्वनिवरणविष्कम्भी भवति । आर्यानन्दः स्थविरैः समन्तभद्रो भवति । देवदत्तस्थविरो देवेन्द्रः । श्रीशाक्यमुनिसम्यक्संबुद्धो महावैरोचनो भवति । अनेन न्यायेन सङ्गीतिकार इति । पर्षदिति । आदिकर्मिकसत्त्वावतारणाय बुद्धनाटकोऽयं प्रदर्शितः । अत्र आह ।

न शुद्धः परिनिर्वाति न च धर्मोऽन्तर्धीयते ।
सत्त्वानां विनयार्थाय निर्वाणमुपदर्शितम् ॥इति॥

च्वय् धया थें जाःगु खँ भगवानं "असाधारण गुहच महायोगतन्त्रय्" स्पष्टं थथे धयाबिज्याःगु दु - आः थनं क्वय् सर्वज्ञ परिवार सम्पत्तिया खँ कने । गथे धाःसा शुद्धोदन महाराज मञ्जुश्रीया रूप खः । महामायादेवी लोकेश्वरया रूप जुल । यशोधरादेवी श्रीदेवीया रूप खः । राहुल वज्रसत्त्वया रूप खः । शारीपुत्र सर्वनिवरणविष्कम्भीया रूप खः । आर्य आनन्द स्थविर समन्तभद्रया रूप खः । देवदत्त स्थविर देवराज इन्द्रया रूप खः । श्री शाक्यमुनि सम्यक्संबुद्ध महावैरोचनया रूप खः । थ्व हे ल्याखं सङ्गीतिकारं धयातःगु खः । आदिकर्मिक प्राणीपिन्त सद्धर्मय् दुथ्याकेत थ्व बुद्धनाटक क्यनातःगु खः । थ्वहे खँ चतुस्तवस नागार्जुनं थथे धयाबिज्यानातःगु दु -

श्री बुद्ध परिनिर्वाण जुइगु नं मखु, सद्धर्म अन्तर्धान (लोप) जुइगु खँ नं मखु । प्राणीपिन्त विनीत यायेत जक श्री भगवानं निर्वाण जुयाः क्यनाबिज्याःगु खः ।

टीका :

आह । .... एवमित्यक्षरद्वयं प्रज्ञोपायात्मकम् । एतच्च कथं ज्ञायते ? आह । उक्तं भगवता देवेन्द्रपरिपृच्छायाम् । शुक्र आह

किमर्थमेवमित्येतत् कस्मादादौ प्रयुज्यते ।
किमिदं सौगतं वाक्यं किंवा श्रावकभाषितम् ॥
एतन्मे संशयं सर्वमपनेतु भवान्तकः ॥
श्रुत्वा वाक्यं सुरपतेस्तद्धर्मगुणभावितम् ।
साधुकारं ततो दत्त्वा भगवानिदमब्रवीत् ॥
आदावेव मिति प्रोक्तं यदर्थं सर्वदर्शिना ।
तत् शृणु त्वं सुरपते यथावदनुपूर्वशः ॥
धर्मस्कन्धसहस्राणां चतुरशीति संख्यया ।
सर्वाश्रियं पिता माता द्वयक्षरं कथितं तथा ॥
एकारस्तु भवेन्माता वकारस्तु पिता स्मृतः ।
विन्दुस्तत्र भवेद् योगः स योगः परमाद्भुतः ॥

एकारः पद्ममित्युक्तं वकारो वज्रमेव च ।
विन्दुस्तत्र भवेद् बीजं तः प्रसूतं जगत्त्रयम् ॥
एकारस्तु भवेत् प्रज्ञा वकारः सुरताधिपः ।
विन्दुश्चानाहतं तत्त्वं तज्जातान्यक्षराणि च ॥
यो विजानाति तत्त्वज्ञो धर्ममुद्राक्षरद्वयम् ।
स भवेत् सर्वसत्त्वानां धर्मचक्रप्रवर्तकः ॥
यो विदित्वा पठेन्नित्यमक्षरद्वितयं जनः ।
स वाह्यो बुद्धधर्माणां ध्वनिवद् भोगवर्जितः ॥
एवं द्विरक्षरं माया सर्वज्ञोकत्र व्यवस्थितः ।
आदौ सद्धर्मशास्त्राणां तदेवं प्रतिगीयते ॥
तस्मात् सुरधिपः शक्र यदीच्छेत् शाश्वतं पदम् ।
सद्धर्मो गुरु कर्तव्यः स्मर माया द्विरक्षरम् ॥इति॥

(अथे खःसा म्वाल)। 'एवं' धैगु थ्व निगः आखः प्रज्ञा व उपाय स्वरूपगु खः धकाः थ्व गथे सिइकेगु ? थ्व न्ह्यसःया लिसलय् थथे धयातल - श्री भगवानं देवेन्द्र परिपृच्छा धैगु सूत्रय् इन्द्रं थथे न्ह्यसः तयाबिज्यात -

हे भवान्तक ! हे भगवान् ! 'एवं' धैगु थ्व निगः आखः छुया कारणय् सूत्रया आरम्भय् प्रयोग यानातःगु खः ? 'एवं मया' धकाः प्रयोग यानातःगु बुद्धया उपदेशकथं हे खः ला कि अथवा श्रावकतय्सं जक धायेगु यानातःगु खः ? थ्व जिगु मनया संशय (शंका) फुक्कं मदयेकाबिज्याहुँ धकाः इन्द्रं विन्ति यासेंलि देवराज इन्द्रयागु थ्व खँ न्यनाः व खं धर्मयागु गुण वृद्धि जुइगुलिं इन्द्रयात साधु ! साधु ! धकाः आज्ञा जुयाः अले श्रीभगवानं थथे आज्ञा जुयाबिज्यात - हे देवराज इन्द्र ! सर्वज्ञ जुयाबिज्याःम्हं गुगु कारणं सूत्रया आरम्भय् 'एवं' धैगु निगः आखः धयाबिज्यात। हे देवराज ! क्रमशः यथार्थ रूपं छं न्यं। संख्याया ल्याखं धर्मस्कन्ध चय्प्यद्वः दु। व फुक्क धर्मस्कन्धया आधार जुयाच्वंगु निगः आखः मां व बौयागु स्वरूप खः धकाः आज्ञा दयेकाबिज्यात। अर्थात् 'ए' आखः माता खः, 'व' आखः पिता खः । व आखःया च्वसं विन्दु (फुति) छफुति दु। व विन्दु संयोगया प्रतिक खः। व योग परम अद्‌भुतगु जुयाच्वन। अले हानं एकारयात पद्म भाःपियाच्वन। वकारयात वज्र भाःपाः तल। वकारया च्वय्च्वंगु विन्दुयात वीज भाःपाः तल। वहे वीजं (पुसां) स्वंगू लोक (त्रिभुवन) नं उत्पन्न जुयावल। हानं, 'ए' आखः प्रज्ञा खः। 'व' आखः वज्रसत्त्व खः। विन्दु (फुति) अनागत तत्त्व खः । वहे अनाहत ध्वनिं फुक्कं अक्षर(आखः) उत्पन्न जुयावःगु खः । थुगु प्रकारं धर्ममुद्रा धकाः प्रसिद्धगु "एवं" धैगु व निगः आखःया ज्ञान दुम्ह, थूम्हसित हे तत्त्वज्ञ (परमार्थसत्य थूम्ह) धकाः धाइ। वंहे सकल प्राणीपिन्त (हित सुख जुइगु) धर्मचक्र प्रवर्तन याइम्ह जुइ। सुं मनुखं थ्व निगः आखःयागु भाव मथुइकं ब्वनेगु, लुमंकेगु, ध्यान यायेगु याइ, व मनू बुद्धधर्म अलग्ग जुयेकाः (पिने लाकाः) च्वने माली। अर्थ मदुगु ध्वनि (शब्द) थें छुं उपयोग जुइमखु। धात्थें धाय् धाःसा "एवं" धैगु थ्व निगः आखः माया (जादु) खः। थ्व निगः आखःया दुने हे सर्वज्ञ विज्यानाच्वंगु दु। अथे जूगुलिं हे "एवं" धैगु निगः आखः सद्धर्मग्रन्थया आरम्भय् च्वय्गु, धाय्गु यानातःगु खः । अथे जुयाः हे देवराज इन्द्र ! छन्त शाश्वत पद (निर्वाण पद) यागु यदिं इच्छा दुसा सद्धर्मयात गौरव तयेमाः माया स्वरूपगु "एवं" धैगु थ्व निगः आखः लुमंकेगु या ।

टीका :

मयेत्यादि वज्रपदानामप्यर्थो व्याख्यातन्त्रात् अवतार्यते ।
मया श्रुतमिति प्रोक्तं चक्रवर्तिस्वरूपिणा ।
वीजरूपेण यत् स्पृष्टं देवताचक्रमनुत्तमम् ॥
परमानन्दकालोऽसौ एकः समय उच्यते ।
अष्टैश्वर्येण भगवान् सदा सुखपदे स्थितः ॥
सर्वतथागताः प्रोक्ताः पञ्चस्कन्धा जिनैरिह ।
तदात्मकायवाक्चित्तो हृद्वज्रोऽसौ महासुखः ।
योषित्सु संस्कृता मुद्रा भगं पद्मं सुसंस्कृतम् ।
विजहारस्थितस्तत्र विन्दुरूपेण वज्रधृक् ॥

अवोच्यते ।

आः "मया श्रुतं" इत्यादि वज्रपद (वज्रयानया पारिभाषिक शब्द) यागु नं व्याख्यातन्त्रय् 'स्प्रं' धयातःगुकथं थन अर्थ कनाच्वना । "मया श्रुतम्" धकाः चक्रवर्ती स्वरूपम्हं धयाबिज्याःगु खः । च्वय् इन्द्र वीज रूपं न्यंगु खँ देवतापिनिगु चक्रयागु उत्तमगु खँ खः । "एकस्मिन् समये" धकाः धयातःगु समय परमानन्दयागु समय खः । च्यागू ऐश्वर्यं युक्त जुयाबिज्याःम्ह भगवान् सदानं सुखगु थासय् हे बिज्यानाच्वंगु जुल । फुक्क बुद्धपिसं "सर्वतथागताः" धकाः पञ्चस्कन्धयात धयाबिज्याःगु खः । वहे तथागत स्वरूपगु पञ्चस्कन्ध हे काय वाक् चित्त धकाः (वज्रयानय् धायेगु यानाः) धयातल । वयात हे 'हृद्वज्र' धकाः नं धाइ । व हृद्वज्र महासुख स्वरूपगु खः । स्त्री जातिं संस्कृत जुयाच्वंगु (उत्पन्न जुयाच्वंगु) यात मुद्रा धयातल । व मुद्रायात भग व पद्म धकाः नं धयातल । व नं सुसंस्कृतगु खः । वहे मुद्रास विन्दुरूपं वज्रसत्त्व विहार यानाच्वनाबिज्यात । थ्व विषयय् थथे धयातल -

टीका :

कलाद्वितीयं नवमेन चोक्तं
त्रिंशद्दशा पञ्चममेव बीजम् ।
कलाद्वयं पञ्चमषष्ठभिन्नं
विनिर्गतं विन्दुमिमं वदन्ति ॥

इति समस्ताङ्ग सद्रव्याख्यं .... ॥

थ्व व्याख्यायात समस्ताङ्ग व्याख्या धकाः धाइ ।

टीका :

॥ए ॥ एका चापि सती प्रज्ञा विरागादिक्षणात्मिका ।
एतन्मूलं विनिर्दिष्टं परिज्ञानं भवत्रये ॥
॥वं ॥ वंशस्तम्भवदाभाति रागादिप्रसवान्वितम् ।
आलोकाभासविज्ञानमुपायमिति संज्ञितम् ॥

॥म ॥ महाविद्या स्वयं मूलं अविद्याया विलोमतः ।
अविद्याया भवेच्चैतत् तस्मादालोकसंभवः ॥
॥या ॥ याति विज्ञानमादौ तदालोकाभाससंज्ञितम् ।
तन्महाशून्यतां याति सा च याति प्रभास्वरम् ॥
॥श्रु ॥ श्रुतं यदिह विज्ञानमाभासत्रयलक्षणम् ।
प्रकृतीनामिदं मूलं सत्त्वधातोरशेषतः ॥
॥तं ॥ तमेकैकमर्थाभासं वायुः संगृह्य धारयेत् ।
वायुयुक्तं च विज्ञानं शश्वज्जगति वर्तते ॥
॥ए ॥ एष वायुर्महाधातुर्विज्ञानत्रयवाहनः ।
तेभ्यः प्रकृतयः शश्वन्निर्गच्छन्ति यथायथम् ॥
॥क ॥ कःखटाद् धातुरूपश्च तेजोवायुस्तथैव च ।
उपादाय तु विज्ञानं जायते त्रिभवालये ॥
॥स्मिन् ॥ अस्मिंश्च पञ्च संभूताः स्कन्धाः संस्कृतिलक्षणाः ।
रूपविन्नामसंस्कारा विज्ञानं चैव पञ्चमम् ॥
॥स ॥ समता प्रत्यवेक्षा च कृत्वानुष्ठानमेव च ।
आदर्शो धर्मधातुश्च अस्मिन् विज्ञानपञ्चकम् ॥
॥म ॥ मन आयतने चैव लोचने श्रवणे यथा ।
घ्राणं जिव्हा ततः काय इत्यायतनसंभवः ॥
॥ये ॥ ये वै त्रैधातुके सत्ता प्राणायामसमाश्रिताः ।
मन्त्रराजं जपन्त्यज्ञा ध्यानाध्ययनवर्जिताः ॥
॥भ ॥ भवन्त्यस्मिन् प्रकृतयो रागारागादिकाः पुनः ।
ताभ्यः शुभाशुभं कर्म ततो जन्मसमुद्भवः ॥
॥ग ॥ गतिः संभवति स्कन्धाः पञ्चबुद्धात्मकः पुनः ।
पञ्चाकाराभिसंबोधेरिति नाम प्रचोदितः ॥
॥वान् ॥ वायुस्तेजोजलमुर्वी लोचनादि चतुष्टयम् ।
ज्ञानत्रयात्मकं ज्ञेयं बुद्धो बोधिप्रदायकः ॥
॥स ॥ स च तथागतः कायाच्चतुर्मुद्रा समादृतः ।
चक्षुराद्यात्मना तत्र क्षितिगर्भादि जिनौरसाः ॥
॥र्व ॥ अर्वन्ति ये तु दुष्टा वै क्रोधराजमहाबलाः ।
तां दिग्विदिक्षु भावेषु भुजाद्यङ्गेषु लक्षयेत् ॥
॥त ॥ तत्तद्देशसमुद्भूता देवा देव्यः पृथग्विधाः ।
न ते सन्ति न ताः सन्ति सत्त्वार्थं प्रतिदर्शिताः ॥
॥था ॥ स्थातव्यं विषयेष्वस्माद् योगिनाद्वयदर्शिना ।

हीनमध्यप्रणीतेषु ज्ञानत्रयनिदर्शनात् ॥
॥ग ॥ गच्छन्त्ये(वे)न्द्रियं तत्तद् स्वयं स्वविषयं प्रति ।
आभासमात्रकं तत्तद् यद्यदिन्द्रियगोचरम् ॥
॥त ॥ तत्तदिन्द्रियमार्गेण विषयं प्राप्य साधकः ।
तथागतेभ्यः सकलं प्रीणनाय निवेदयेत् ॥
॥का ॥ कायत्रयं समुद्दिष्टं पृथग्भावेन तायिना ।
एकाकारं पुनर्याति निष्पन्नक्रमयोगतः ॥
॥य ॥ यत्सत्यं संवृतेः प्रोक्तं बुद्धानां कायलक्षणम् ।
स एष निष्पन्नयोगः स्यात् प्रभास्वरविशुद्धितः ॥
॥वाक् ॥ वाक्पथस्यैव विषयः कायो ज्ञानमयः प्रभुः ।
सर्वसत्त्वहितार्थाय दृश्यते शक्रचापवत् ॥
॥चि ॥ चित्तं चैत्तसिका विद्या प्रज्ञोपायोपलब्धिकम् ।
शून्यातिशून्यमहाशून्यमिति चापि प्रगीयते ॥
॥त्त ॥ ततश्चर्या प्रकुर्वीत प्रकृत्याभासभेदवित् ।
कर्मभेदं परित्यज्य वज्रदेहत्वमाप्नुयात् ॥
॥हृ ॥ हृदि कृत्वार्थचर्या वै लौकिकी स तथागतः ।
निर्माय सांवृतं कायं कामान् भृङक्ते यथायथम् ॥
॥द ॥ ददाति प्रार्थितं सर्व चिन्तामणिरिवापरः ।
हठादाहृत्य भुङ्क्ते च बुद्धानामपि सम्पदः ॥
॥य ॥ यद् यदिच्छति योगेन्द्रस्तत्तत् कुर्यादनावृतः ।
असमाहितयोगेन नित्यमेव समाहितः ॥
॥व ॥ वज्रपद्म समायोगाज् ज्ञानत्रयविभागवित् ।
लिप्तालिप्तमतिस्तत्र सुखेन विहरेत् सदा ॥
॥ज्र ॥ जृम्भते सर्वभावात्मा मायोपमसमाधिना ।
करोति बुद्धकृत्यानि संप्रदायपदे स्थितः ॥
॥यो ॥ योगश्चैवातियोगश्च महायोगः स्वयं भवेत् ।
वज्रीव डाकिनी चैव तयोर्योगश्च यः स्वयम् ॥
॥षित् ॥ निषिद्धमपि कृत्वा वै कृत्याकृत्यविवर्जितः ।
न लिप्यते स्वभावज्ञः पद्मपत्रमिवाम्भसा ॥
॥भ ॥ भवत्यष्टगुणैस्वर्यैरुपेतः सर्ववित् स्वयम् ।
विचरेज् ज्ञानदेहेन लोकधातुरशेषतः ॥
॥गे ॥ गेहस्तस्याम्वरं चैव यत्र संचरते प्रभुः ।
तत्रैव रमते नित्यं महासुखसमाधिना ॥

॥षु ॥ एष्वेवाभासभेदेषु सन्ध्यारात्रिदिनेषु च ।
व्यवहारः कृतो लोके ज्ञानत्रयनिदर्शनात् ॥
॥वि ॥ विचित्रव्यवहाराश्च लोकिकैः परिकल्पिताः ।
अर्थत्रयविभागेन ज्ञानत्रयसमुद्भवाः ॥
॥ज ॥ जन्म च स्थितिभङ्गेन अन्तराभवसंस्थितिः ।
यावन्त्यः कल्पना लोके चित्तवायुविजृम्भितम् ॥
॥हा ॥ हास्यलास्यक्रियाश्चैव नवनाटचरसान्विताः ।
मुद्रामन्त्रविकल्पाश्च वज्रसत्त्वविचेष्टितम् ॥
॥र ॥ रत्नमन्यन्न चास्तीह स्वाधिष्ठानादृते महत् ।
प्रभास्वरविशुद्धं चेद् वन्हिशुद्धो मणिर्यथा ॥

॥ए॥ प्रज्ञा छगू जक जूसा विरागादि (विचित्रादि) प्यंगू क्षण स्वभावगु खः । स्वंगू लोकय् नं परिज्ञान (सिइकेमाःगु) मुख्यगु मूलगु खँ प्रज्ञा धकाः हे निर्देशन यानातल ।

॥वं॥ उपाय धकाः धयातःगु आलोकया आभास जुयाच्वंगु विज्ञानय् राग आदि उत्पन्न जुयाच्वंगुलिं व विज्ञान वंशयात (कुल परम्परायात) त्यवा बियाच्वंम्ह थें आभास वयाच्वन ।

॥म॥ अविद्याया विपरीत जूगुलिं महाविद्या (प्रज्ञा) स्वतः मूलगु खः (धकाः सिइ दु) । व अविद्यां हे मूलगु दइगु खः । व मूलं आलोक उत्पन्न जुइगु खः ।

॥या॥ आलोकाभास नां जुयाच्वंगु व विज्ञान न्हापां महाशून्यता जूवनी । अले वहे महाशून्यता प्रभास्वर जुइ ।

॥श्रु॥ स्वंगू प्रकारया आभास स्वभावगु विज्ञान धकाः थन धयाच्वंगु दु । सम्पूर्ण सत्त्व प्राणीपिनिगु मूल कारण जुयाच्वंगु तथा प्रकृतिया नं मूल कारण जुयाच्वंगु नं जुल ।

॥तं॥ व स्वंगू प्रकारया आभासयात छगू छगूया वायु नं ज्वनातयातःगु दु । व वायुं युक्तगु विज्ञान बारंबार (हानं हानं) जगतय् चाहिलाच्वंगु दु ।

॥ए॥ स्वंगू विज्ञानया आधार कयाः व महाधातुया रूपय् प्रकट जुयाच्वंगु वायुधातु पाखे यथार्थ रूपं प्रकृतित, बारंबार पिहाँवयाच्वन ।

॥क॥ ठोस रूपगु पृथिवीधातु, तेजोधातु, वायुधातुयात नं ज्वनाः विज्ञान स्वंगू लोकय् नं प्रकट जुयाच्वन ।

॥स्मिन्॥ थ्व विज्ञानय् (आलय विज्ञानय्) रूप, वेदना, संज्ञा, संस्कार, विज्ञान थ्व न्यागू स्कन्ध नं हेतु प्रत्ययं मिलय् जुयाः उत्पन्न जुयाच्वनी ।

॥स॥ थ्व आलय विज्ञानय् - समता, प्रत्यवेक्षणा, कृत्यानुष्ठान, आदर्श, सुविशुद्धधर्मधातु थुलि न्यागू ज्ञान नं उत्पन्न जुयाच्वनी ।

(म) अले हानं, मनायतन, चक्षुरायतन, श्रोत्रायतन, घ्राणायतन, जिव्हायतन, कायायतन, षडायतन (खुगू आयतन) उत्पन्न जुइगु जुल ।

॥ये॥ कामधातु, रूपधातु, अरुपधातु स्वंगुलिसं च्वंपिं प्राणायामया आधारय् च्वनाच्वंपिं (श्वास प्रश्वास) यानाच्वंपिं गुलि नं प्राणीपिं दु, इमिसं ध्यान अध्ययन यानामच्वं । अज्या:पिं अज्ञपिसं नं मन्त्रराजया जप धा:सा यानाच्वन ।

॥भ॥ हानं उगु त्रिधातुइ राग, अराग प्रकृतियापिं दइगु हे जुल । व प्रकृतिं याना: शुभ कर्म व अशुभ कर्म नं जुइगु हे जुल । अले वहे कर्मं जन्म का:वनेमालीगु जुल ।

॥गा॥ अले उगु जन्म जुइगु षड्गति खुगू नं दइगु हे जुल । खला पञ्चस्कन्ध हे पञ्चबुद्ध ख: । अले हानं वहे पञ्चस्कन्धस पञ्चाकार अभिसंबोधिज्ञान धका: नां नं धयात:गु जुल ।

॥वान्॥ वायु, अग्नि, जल, पृथिवी प्यंगू लोचनी, पद्मनी, तारा, मामकी आदि प्यम्ह नं जुइगु जुल । विज्ञान, इन्द्रिय, विषय थ्व स्वंगू स्वभावगु ज्ञेय दुगु जुल । थुजोगु ज्ञान (बोधि) बियाबिज्याइम्ह श्री भगवान् बुद्ध जुयाबिज्यात ।

॥स॥ वसपोल तथागतयागु शरीरं प्यंगू मुद्रायात आदर यानाबिज्यात । अले वहे मुद्राय् चक्षु आदि स्वभावपिं क्षितिगर्भ आदि बोधिसत्त्वपिं उत्पन्न जुल ।

॥र्व॥ दुष्टपिन्त नाश यानाबिज्याइपिं, महाबल जुयाबिज्या:पिं क्रोधराजपिं दिग् विदिग् च्यागुलिइसं व ल्हा: आदि अङ्गय् नं बिज्यानाच्वंगु दु धका: सिइकेमा: ।

॥त॥ उगु, उगु थासय् उत्पन्न जुयाबिज्यात धका: धयावयापिं विभिन्न प्रकारयापिं गुलि नं देव, देवीपिं दु, इपिं फुक्कं देव, देवीपिं धात्थें दुगु मखु । केवल प्राणीपिन्त उद्धार याये मा:गुलिं जक दु धका: भावना यानावयागु ख: ।

॥स्था॥ हीन, मध्य, प्रणीतपिं प्राणीपिन्त स्वंगू ज्ञान अर्थात् श्रावक, प्रत्येकबुद्ध व महायान थुलि स्वंगू ज्ञानया उदाहरण स्वया:, अद्वयज्ञानय् च्वनाच्वंम्ह योगीं विषयय् च्वनेमा: ।

॥ग॥ मिखा, न्हाय्पं आदि इन्द्रिय स्वत: थ:थ:गु विषयय् प्रवृत्त जुइ । गुलि नं इन्द्रियया गोचर जुयाच्वंगु विषयत दु, (रूप रस आदि विषयत दु) व फुक्कं आभास जक ख: ।

॥त॥ न्हाय्, न्हाय्पं आदि इन्द्रियं छु छु विषय प्राप्त यात, व व विषय साधकं प्राप्त याना: तथागतपिन्त अर्थात् पञ्चस्कन्धयात तृप्त यायेत द्वहलपेमा: ।

॥का॥ तायी जुयाबिज्या:म्ह भगवानं स्वंगू प्रकारया काय (संभोगकाय, निर्माणकाय, धर्मकाय) दु धका: अगल अलग याना: कनाबिज्यात । व स्वंगू काय नं निष्पन्नक्रमकथं छगू जुयावनीगु जुल ।

॥य॥ संवृत्तिसत्यकथं बुद्धपिनिगु कायया लक्षण स्वंगू प्रकारं कनाबिज्या:गु दु । प्रभास्वर ज्ञानकथं धा:सा स्वंगूलिं छगू जुया: निष्पन्नयोग धका: प्रसिद्ध जुइगु जुल ।

॥वाक्॥ ज्ञानमय जुयाबिज्या:म्ह वसपोल प्रभुयागु कायया खँ केवल म्हुतुं जक वर्णन यानात:गु जुल । तर, वसपोलया काययागु दर्शन आकाशय् इन्द्रधनु खनेदुथें सकल प्राणीयात हित यायेत खनेदयाच्वन ।

॥ता॥ अनंलि प्रकृतियागु आभासया भेद स्यूम्हं चर्या पालन यायेमा: । थथे यानागुलिं कर्मयागु नाना भेद मदया: वज्रदेह लाभ जुइ ।

॥हृ॥ मनं मनं यायेमा:गु चर्या याना: वंवं व लौकिकम्ह तथागत हे जुल धा:सां जिल । संवृत्तिसत्यकथं निर्माणकाय दयेका: यथार्थ रूपं न्यागू काम भोग यानाच्वनी ।

॥दा॥ लोकय् मेगु हे चिन्तामणियागु रूप कया: प्रार्थना या:गु फुक्कं (व योगीं) बियाच्वनी । बुद्ध तथागतपिनि गुलि गुणसम्पत्ति दुगु ख:, व फुक्कं थ:गु शक्तिं थ:थाय् हया: भोग यानाच्वनी ।

॥य॥ उम्ह योगीन्द्रया छु छु इच्छा दु, उगु उगु छुं खँ सुमचुकुसे यानाच्वनी । (पिनें ज्वाट्ट स्वयेबलय्) सावधानम्ह मखुथें च्वंसां, नित्य हे सावधानम्ह जुयाच्वनी ।

॥व॥ वज्र व पद्मयात सम्मेलन याना: स्वंगू प्रकारया ज्ञान स्यूम्ह योगीं विषयय् लिप्त व अलिप्त धैगु ज्ञान दुम्हं सदानं सुखपूर्वक विहार यानाच्वनी ।

॥ज्र॥ फुक्क भाव पदार्थयागु स्वभावयात माया समान ख: धैगु समाधिद्वारा व्याख्या यानाच्वनी । थ:गु सिद्धान्तय् च्वना: बुद्धं यायेमा:गु ज्या याना नं च्वनी ।

॥यो॥ वज्रीं (वज्रधरं) थें डाकिनी नं इपिं निम्हसिनं नं स्वयं थ: थ:म्हंतुं योग स्वरूप ख: । थुगु कथं योग, अतियोग, महायोग नं थ: थ:म्हंतुं जुयावइ ।

॥षित्॥ फुक्क पदार्थयागु स्वभाव स्यूम्हं मनूयात पलेस्वांया हलय् लखं मथीथें याये मज्यु धका: निषेध यानात:गु ज्याखँ या:सां नं वयात दोष दइमखुत । छाय्धा:सा अज्या:म्ह योगीया कृत्य (यायेज्यूगु) व अकृत्य (याये मज्यूगु) धैगु मदयेधुंकल ।

॥भ॥ अष्टसिद्धि लाभ जुइधुंकूम्ह, स्वयं सर्वज्ञ जुयाविज्याये धुंकूम्ह वसपोल फुक्क लोकधातुइ ज्ञानदेह धारणा याना: विहार यानाबिज्याइ ।

॥गे॥ वसपोल गन गन बिज्यात, अन अन व फुक्क आकाश हे वसपोलयागु छेँ ख: । सदानं वसपोल अन महासुख समाधि याना: न्हचाइपुक बिज्यानाच्वनी ।

॥पु॥ सन्ध्याकाल, चा, न्हि थ्व स्वंगूयागु थें आभासया भेद दु । अथे हे लोकय् स्वंगू ज्ञानयागु नं व्यवहार यानातल ।

॥वि॥ लोकं विचित्रगु व्यवहारयात कल्पना यानातल । थुगु प्रकारं स्वंगू उद्देश्यं ज्ञान नं स्वंगू जुया: उत्पन्न जुल ।

॥ज॥ अर्थात् जन्म जुल धका:, म्वानाच्वन धका:, मरण जुया: अन्तराभव जुयाच्वन धका: नं कल्पना यानातल । तर गुलिनं थ्व लोकय् कल्पना दु, व फुक्कं चित्त रूप वायुयागु खेल ख: ।

॥हा॥ गुलि नं हास्य व लास्य (हाउभाउ) दु, नवरसं युक्तगु नाचगान दु, तथा मुद्रा मन्त्र आदिया भेद दु व फुक्कं वज्रसत्त्वयागु क्रियाकलाप ख: ।

॥र॥ स्वाधिष्ठान चर्या त्व:ता: महारत्न धैगु थ्व लोकय् मेगु मदु । व स्वाधिष्ठान नं प्रभास्वर याना: शुद्ध याये फ:सा मिं छ्वुया: शुद्ध यानातयागु मणि थें उज्ज्वल जुइगु जुल । (थन मणि धा:गु लुँ धा:गु जुइ) ।

टीका :

विजहारपदं त्यक्तं श्रीसमाजपरिस्फुटम् ।
आख्यातं मञ्जुघोषेण वज्रमालानुसारतः ॥इति॥

गर्भी । पुनरपरार्थव्याख्यानमाह ।

थुगु प्रकारं श्री गुह्यसमाजतन्त्र स्पष्ट जुइक विजहार धैगु थ्व पद (शब्द) छ्गुलिं हे व्याख्या यानात:गु सिइ दु । थ्व खँ मञ्जुघोषं वज्रमालातन्त्रानुसार धयाबिज्या:गु ख: ।

थ्व च्वय्यागु व्याख्या गर्भी ख: । हानं मेगु कथं क्वय् व्याख्या यानातल ।

टीका :

एवं मया श्रुतं तत्त्वमेकस्मिन् समये स्फुटम् ।
भगवान् गुह्यवज्रेशस्त्रिवज्रसमयोत्तम ।
सर्वतथागते ज्ञाने अचिन्त्यगुणसम्पदि ।
सदसद्भूतयातीते अस्थानस्थितिसंज्ञिनि ॥
आकाशैकस्वभावेऽस्मिन् सर्वज्ञज्ञानभाविनि ।
जगद्वृत्तिविशुद्धाख्ये विजहार महामुनिः ॥ कोलिकम् ॥

श्री भगवान् गुह्य (काय वाक् चित्त) या वज्रेश जुयाबिज्या:म्ह (महावज्रधर), त्रिवज्रया समय (तत्त्व) या मध्यय् नं उत्तम जुयाबिज्या:म्ह वसपोलं छ्गू समयय् स्पष्ट रूपं तत्त्वया खँ जिं थथे न्यनावया: धका: आज्ञा जुयाबिज्यात ।

अचिन्त्यगु गुण सम्पत्तिं युक्तगु, सकल तथागतपिनिगु ज्ञान स्वरूपगु, सद् व असद् धैगु (द्वन्द) स्वया नं च्वन्हचा:गु, अप्रतिष्ठित निर्वाण नाम जुयाच्वंगु, आकाशया स्वभावगु, जगत्या चित्तवृत्ति शुद्ध याइगु, सर्वज्ञज्ञान भावित याइगु थ्व ज्ञानय् महामुनि विहार यानाबिज्यानाच्वन धैगु थ्व कोलिक व्याख्या जुल ।

मूल :

अनभिलाप्यानभिलाप्यैः सर्वबुद्धक्षेत्रसुमेरुपरमाणुरजःसमैर्बोधिसत्त्वैर्महासत्त्वैः । तद्यथा । समयवज्रेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । कायवज्रेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । वाग्वज्रेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । चित्तवज्रेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । समाधिवज्रेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । जपवज्रेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । पृथिवीवज्रेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । अब्वज्रेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । तेजोवज्रेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । वायुवज्रेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । आकाशवज्रेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । रुपवज्रेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । शब्दवज्रेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । गन्धवज्रेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । रसवज्रेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । स्पर्शवज्रेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । धर्मधातुवज्रेण च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन ।

असंख्य, अप्रमाण, फुक्क बुद्धक्षेत्र व सुमेरुया परमाणु रजः समान बोधिसत्त्व महासत्त्वपिं नाप विहार यानाच्वनाबिज्याःगु जुल । गथे धाःसा - समयवज्र नाम जुयाबिज्याःम्ह अर्थात् अमोघसिद्धि नां जुयाबिज्याःम्ह बोधिसत्त्व महासत्त्व नाप, कायवज्र (क्षितिगर्भ) नामम्ह बोधिसत्त्व महासत्त्व नाप, वाग्वज्र (लोकेश्वर) नामम्ह बोधिसत्त्व महासत्त्व नाप, चित्तवज्र (वज्रपाणि) नामम्ह बोधिसत्त्व महासत्त्व नाप, समाधिवज्र (आकाशगर्भ) नामम्ह बोधिसत्त्व महासत्त्व नाप, जयवज्र (मैत्रेय) नामम्ह बोधिसत्त्व महासत्त्व नाप, पृथिवीवज्र (लोचना) नामम्ह बोधिसत्त्व महासत्त्व नाप, अब्वज्र (मामकी) नामम्ह बोधिसत्त्व महासत्त्व नाप, तेजोवज्र (पाण्डरवासिनी) नामम्ह बोधिसत्त्व महासत्त्व नाप, वायुवज्र (समयतारा) नामम्ह बोधिसत्त्व महासत्त्व नाप, आकाशवज्र (मञ्जुश्री) नामम्ह बोधिसत्त्व महासत्त्व नाप, रुपवज्र (रूप विषय) नामम्ह बोधिसत्त्व महासत्त्व नाप, शब्दवज्र (शब्द विषय) नामम्ह बोधिसत्त्व महासत्त्व नाप, गन्धवज्र (गन्ध विषय) नामम्ह बोधिसत्त्व महासत्त्व नाप, रसवज्र (रस विषय) नामम्ह बोधिसत्त्व महासत्त्व नाप, स्पर्शवज्र (स्पर्श विषय) नामम्ह बोधिसत्त्व महासत्त्व नाप, धर्मधातु (समन्तभद्र) नामम्ह बोधिसत्त्व महासत्त्व नाप श्री भगवान् विहार यानाच्वनाबिज्यात ।

टीका :

शिष्यव्याख्या ॥ एवं विजहारपदेनैव सकलतन्त्राभिप्रायं निर्दिश्य तदनन्दरं पर्षत्सम्पदं दर्शयति । अनभिलाप्येत्यादि । अनभिलाप्या गणनासमतिक्रान्ताः । पुनरनभिलाप्या रूपगुणादिभिर्वाग्गोचरातीतत्वात् । एषामप्रमेयत्वमेव दर्शितम् । बुद्धक्षेत्रपरमाणुरजःसमैरिति । अनन्तबुद्धक्षेत्रसमष्टि(?) परमाणुवत् प्रमाणैरिति यावत् । यैर्देवताचक्रं परिपूर्यते, तन्मात्रमेवोदाहरणमाह । तद्यथा । समयवज्रेणेत्यादि समयवज्रोऽमोघसिद्धिः । अत्र पुनस्तत्त्वलीनः । सर्वनिवरणविष्कम्भी समयवज्रशब्देन विवक्षितः । एवं कायवज्रं क्षितिगर्भः । वाग्वज्रो लोकेश्वरः । चित्तवज्रो वज्रपाणिः । समाधिवज्र आकाशगर्भः । जयवज्रो मैत्रेयः । पृथिवीवज्रो लोचना । अब्वज्रो मामकी । तेजोवज्रः पाण्डरवासिनी । वायुवज्रः समयतारा । आकाशवज्रो मञ्जुश्रीः । रुपवज्रो

रूपविषयः । शब्दवज्रः शब्दविषयः । गन्धवज्रो गन्धविषयः । रसवज्रो रसविषयः । स्पर्शवज्रः स्पर्शविषयः । धर्मधातुवज्रः समन्तभद्रश्चेति । न केवलं बोधिसत्त्वगणैः सार्धं विहृतवान् । अपितु तथागतैश्चेति ।

आः थनं क्वय् शिष्य व्याख्या जुइ । थुगु प्रकारं विजहार धैगु छगू शब्दं हे सम्पूर्ण तन्त्रयागु अभिप्राय व्यक्त यानाः, अनंलि तथागतया धर्मसभा (पर्षद्) यागु सम्पन्नताया खँ कनाच्वन "अनभिलाप्य" इत्यादि वाक्यं मूलय् कनातल । थन न्हापांया अनभिलाप्य शब्दं असंख्य धैगु व्यक्त यानाच्वन, हानं मेगु अनभिलाप्य शब्दं, रूप, गुण आदि नं अनिर्वचनीय धैगु खँ स्पष्ट यानाच्वन । थ्व निगू शब्दं नं अप्रमाण गुण सम्पत्ति व्यक्त यानाच्वंगु जुल । "बुद्धक्षेत्र परमाणु रजः समैः" धकाः टीकां सुमेरु शब्द, मूलय् मदुगु खँ क्यनाच्वन । अनन्त बुद्धक्षेत्रया समस्त परमाणु गुलि दु, उलि प्रमाणं बोधिसत्त्वपिं नाप धाःगु जुल । उपिं फुक्क बोधिसत्त्वपिनिगु नां उल्लेख मयाःसे केवल मूलय् देवतापिनिगु मण्डलय् गुलि बोधिसत्त्वपिं माः, उलि जक च्वयातःगु जुल । गथे धाःसा समयवज्र धैम्ह अमोघसिद्धि खः । तर, थन हानं तत्वय् लीन जुयावनीगु ल्याखं सर्वनिवरणविष्कम्भीयात समयवज्र धाःगु भापेमाः । थुगु प्रकारं कायवज्र क्षितिगर्भ जुल । वाग्वज्र लोकेश्वर जुल । चित्तवज्र वज्रपाणी जुल । समाधिवज्र आकाशगर्भ जुल । जयवज्र मैत्रेय जुल । पृथिवीवज्र लोचना जुल । अब्वज्र मामकी जुल । तेजोवज्र पाण्डरवासिनी जुल । वायुवज्र समयतारा जुल । आकाशवज्र मञ्जुश्री जुल । (अले हानं) रूपवज्र रूप विषय, रसवज्र रस विषय, स्पर्शवज्र स्पर्श विषय, धर्मधातुवज्र समन्तभद्र बोधिसत्त्वपिं नाप धाःगु जुल । केवल बोधिसत्त्वपिं नाप जक मखु, तथागतपिं नाप नं विहार यानाबिज्यात धैगु खँ क्यनेत मूलय् "आकाश धातु समाख्यातैः" धकाः धयातःगु खः ।

मूल :

एवंप्रमुखैरनभिलाप्यानभिलाप्यैसर्वबुद्धक्षेत्रसुमेरुपरमाणुरजःसमैर्बोधिसत्त्वैर्महासत्त्वैराकाशधातुसमाध्मातैश्च तथागतैः । तद्यथा । अक्षोभ्यवज्रेण च नाम तथागतेन । वैरोचनवज्रेण च नाम तथागतेन । रत्नकेतुवज्रेण च नाम तथागतेन । अमितवज्रेण च नाम तथागतेन । अमोघवज्रेण च नाम तथागतेन ।

एवं प्रमुखैः सर्वाकाशधातुसमाध्मातैश्च तथागतैः । तद्यथा । अपि नाम तिलबिम्बमिव परिपूर्णः सर्वाकाशधातुः सर्वतथागतैः संदृश्यते स्म ।

च्वय् कनावयापिं आदि असंख्यय् अप्रमाण रूपयापिं फुक्क बुद्धक्षेत्रयागु सुमेरुया परमाणु रजः गुलि दु, उलि हे प्रमाणं बोधिसत्त्व महासत्त्वपिं नाप व आकाशधातु हे प्राप्त जुइक बिज्यानाच्वंपि तथागतपिं नाप नं, गथे धाःसा अक्षोभ्यवज्र नामम्ह तथागत नाप, वैरोचन नामम्ह तथागत नाप, रत्नकेतुवज्र नामम्ह तथागत नाप, अमितवज्र नामम्ह तथागत नाप व अमोघवज्र नामम्हः तथागत नाप व इत्यादि तथागतपिं, फुक्क आकाश हे व्याप्त जुइक बिज्यानाच्वंपिं तथागतपिं गथे हाम्वः कःछेध्येया दुने हाम्वः ग्वः तम्म मिले जुयाच्वनीगु खः, अथें हे फुक्क आकाश हे तम्म जुइक तथागतपिं बिज्यानाच्वंगु थें खनेदयाच्वन । (थुगुकथं तथागतपिं नाप विहार यानाबिज्यानाच्वन धैगु भाव खः) ।

टीका :

आह । आकाशधातुसमाख्यातैरित्यादि । एवं प्रमुखैरित्येवमादिभिः । पञ्चकुलगृहीतैराकाश धातुसमाख्यातैरिति । व्योमव्याप्तैस्तथागतैश्च विहृतवान् । गगनकुहरगततथागतानां स्थितिः दृष्टान्तेन दर्शयितुमाह । तद्यथेत्यादि । यथा तिलशिम्बे तिलवीजानि अन्योन्यसंपृष्टान्यपरस्पर पीडारूपेण स्थितानि, तथा देशनाकाले सर्वतथागता गगनं व्याप्य स्थिता भावन्त इति भावो । नेयार्थः ।

अनभिलाप्यानभिलाप्य बुद्धक्षेत्रपरमाणुरजः समाः । तथागता बोधिसत्त्वाश्च बुद्धक्षेत्राणि च महावज्रधरस्यैवाङ्गावयवभूताः । पञ्चस्कन्धाः समासेन पञ्चबुद्धाः प्रकीर्तिताः । वज्रायतनान्येव बोधिसत्त्वाश्रयणभू(:) इत्यत्रैव निर्दिशेत् । अतः स एव भगवान् स्वकायमण्डलं विस्फार्यार्यमण्डलचक्राकारेण विनेयजनावर्जनार्थं कूटागारमध्ये निषण्णः । नीतार्थः ।

आकाशधातु समान तथागतपिं नाप धैगु इत्यादि वाक्य क्यनाच्वन धाःगु खः । 'एवं प्रमुखैः' धैगु एवं इत्यादि नापं धाःगु खः । न्यागू कुलयापिं आकाशधातु समानपिं धैगु आकाश हे व्याप्त जुइक (जायेक) तथागतपिं नाप विहार यानाबिज्यात धाःगु खः । आकाशय् गुलि थाय् दु, व फुक्कं जायेक बिज्यानाच्वंपिं तथागतपिं गथे बिज्यानाच्वन धैगु दृष्टान्त बिइत "तद्यथा" इत्यादि वाक्य कनाच्वन । गथे हाम्वः कःछेंध्ये दुने हाम्वः तम्म जायेक परस्परय् मपंक परस्परय् घ्वात्तु मघ्वाःसे च्वनाच्वनी, अथे हे धर्म देशना यानाबिज्याःगु इलय् फुक्क तथागतपिं नं बिज्यानाः आकाश छ्गुलिं जायेक भगवानपिं (तथागतपिं) बिज्यानाच्वन धैगु भाव (नेयार्थ कथं) जुल ।

असंख्य असंख्य बुद्धक्षेत्रया परमाणु रजः समान तथागतपिं व बोधिसत्त्वपिं तथा बुद्धक्षेत्रत नं फुक्कं महावज्रधरयागु अङ्गावय व हे खः (ल्हाः, तुति आदि अङ्ग प्रत्यङ्ग हे खः) । छाय्धाःसा थ्वहे तन्त्रय् क्वय् छ्पु सिलखय् थथे धयातःगु दु । संक्षेपं कनेधाःसा पञ्चबुद्ध धैपिं हे पञ्चस्कन्ध खः । वज्रायतन (द्वादशायतन) धैगु नं बोधिसत्त्वपिनि समूह हे खः धकाः कनातःगु खँ थन नं हंका छ्वयेमाः । अथे जूगुलिं वसपोल भगवानं थःगु शरीर हे फिजय् यानाः तथागतपिनिगु मण्डल चाकःलाक फिंजय् यानाः सद्धर्मय् प्रवेश याये योग्यपिनिगु मनय् आकर्षण यानाः कूटागारया दथुइ बिज्यानाच्वन धैगु नीतार्थ कथं जुल ।

मूल :

अथ भगवान् महावैरोचनस्तथागतः सर्वतगथागतमहारागवज्रं नाम समाधिं समापन्नः तं सर्वतथागतव्यूहं स्वकायवाक्चित्तवज्रेषु प्रवेशयामास । अथ ते सर्वतथागत भगवतः सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्राधिपतेः परितोषणार्थं स्वबिम्बानि स्त्रीबिम्बान्यभिनिर्माय भगवतो वैरोचनस्य कायादभिनिष्क्रान्ता अभूवन् । तत्र केचित् बुद्धलोचनाकारेण केचित् मामक्याकारेण केचित् पाण्डरवासिन्याकारेण केचित् समयताराकारेण संस्थिता अभूवन् । तत्र केचित् रूपस्वभावाकारेण केचित् शब्दस्वभावाकारेण केचित् गन्धस्वभावाकारेण केचित् स्पर्शस्वभावाकारेण संस्थिता अभूवन् ।

अले श्री भगवान् महावैरोचन तथागतं सर्वतथागत महारागवज्र नामगु समाधि यानाबिज्याना: व फुक्क तथागतपिनिगु समूहयात थ:गु काय वाक् चित्तय् दुथ्याकाबिज्यात। अले वसपोल फुक्क तथागतपिसं भगवान् सर्वतथागत कायवाक्चित्तवज्राधिपतियात (महावज्रधरयागु रूप कयाबिज्या:म्ह महावैरोचनयात) संतोष यायेत थ:गु रूप स्त्री रूपय् निर्माण याना: श्री भगवान् महावैरोचनयागु शरीरं पिहाँबिज्या:गु जुल। उपिं तथागतपिं गुम्हं बुद्धलोचनायागु रूप कया:, गुम्हं मामकीयागु रूप कया:, गुम्हं पाण्डर वासिनीयागु रूप कया:, गुम्हं समयतारायागु रूप कया: (महावैरोचनया छ्चाखेरं) बिज्यानाच्वंगु जुल। अले हानं अन मण्डलय् गुम्हं रूप स्वभावयागु रूप कया: (आकार कया:), गुम्हं शब्द स्वभागु रूप कया:, गुम्हं गन्ध स्वभावगु रूप कया:, गुम्हं स्पर्श स्वभागु रूप कया: (तथागतपिं) बिज्यानाच्वंगु जुल।

टीका :

एवं देशकस्थान पर्षत्सम्पदं संदर्श्येदानींकामधात्ववस्थितविषयासक्तसत्त्वानां पञ्चकामगुणद्वारेण युक्तिप्रदर्शनायाह। अथ भगवानित्यादि। अथ इत्यानन्तर्ये। अष्टगुणैश्वर्ययोगाद् भगवान्। महांश्चासौ वैरोचनश्चेति महावैरोचनो वीतरागरूपमपनीय महावज्रधररूपमात्मानमभिनिर्माय रागेण रागप्रहाणार्थं सर्वतथागतानां महा(न्) रागो महाराग: सत्त्वपावनशौचविषयेष्वासक्ति: स एव नयो यस्य समाधे:, तं समापद्य तमनन्तरोक्तं सर्वतथागतव्यूहमिति माण्डलेयान् स्वकाये प्रवेशयामासेति स्वबीजाक्षररश्म्यङ्कुशेनाकृष्य स्वकाये स्कन्धधात्वादिस्वभावेन प्रवेशितवानित्यर्थ:। अथ ते सर्वतथागता महावज्रधरस्य काये प्रतिष्ठा भगवत: परिपोषणार्थमिति भगवत: परमानन्दसुखेनाल्हादनार्थं स्वविम्बानि स्त्रीविम्बान्यभिनिर्मायेति पूर्वावस्थामपनीय दिव्यस्त्रीरुपमभिनिर्माय भगवत: कायान्निष्क्रान्ता निर्गतवन्त:। तत्र केचिदित्यादित्यादिना तामेव दर्शयन्नाह पृथिवीधातुर्लोचनाकारेण। अब्धातुर्मामक्याकारेण। तेजोधातु: पाण्डरवासिन्याकारेण। वायुधातुस्ताराकारेणास्थित(ा):। पुना रूपस्वभावेन वैरोचन:। शब्दस्वभावेन रत्नगुरव:। गन्धस्वभावेनामिताभ:। रसस्वभावेनामोघसिद्धि:। स्पर्शस्वभावेनाक्षोभ्य इति यावत् नेयार्थ:।

महांश्चासौ रागश्चेति महारागो महारागधर्म: तस्य नय:। रागविरागमध्यरागादिक्रमेण विशुद्धि: साक्षात्कारणोपाय: स एव यस्य समाधे: तं समाधिं समापन्न:। तं सर्वतथागतव्यूहं स्वकाये प्रवेशयामासेति। तं वाह्यतथागतव्यूहालम्बनाभिनिवेशमपनीय सर्वतथागतपरिघटिकायोऽहमित्यधिष्ठितवान्।

आत्मा वै सर्वबुद्धत्वं सर्वसैरित्वमेव(?)हि इत्यादिवचनात्।
अथ ते सर्वतथागता इत्यादि पूर्ववत् नीतार्थ:।

थुगु प्रकार धर्म देशना यानाबिज्या:म्ह भगवानं देशनायागु थाय्, धर्मसभायागु सम्पन्नया खँ फुक्क वर्णन याना: आ: कामधातुसइ च्वंपिं, विषयय् आसक्तपिं प्राणीपिन्त पञ्चकामगुणया उपभोग याका हे मुक्त जुइगु खँ क्यनेत मूलय् 'अथ भगवान्' इत्यादि वाक्य उल्लेख यानात:गु ख:। 'अथ' धैगु वयां लिपा (अनंलि) धा:गु ख:। च्यागू गुणया ऐश्वर्य दुम्ह जूगुलिं 'भगवान्' धा:गु ख:। महान जुयाबिज्या:म्ह वैरोचन जूगुलिं महावैरोचन धा:गु ख:। वसपोलं वीतराग स्वरूपगु वैरोचनयागु रूप त्व:ता: महावज्रधरयागु रूप कया: रागं हे राग प्रहाण यायेत (फुकेत), सकल तथागतपिनिगु महानगु रागयात थन महाराग धा:गु ख:। अर्थात्

वसपोलया प्राणीपिन्त सद्धर्मय् परिपक्व यायेगु, शुद्ध यायेगु विषयय् आसक्त जुइगु हे (महाराग खः) । व हे महारागयागु नियमं युक्तगु समाधिइ च्वनाः च्वय् कनावयापिं फुक्क तथागतव्यूह (समूह) धैगु मण्डलय् बिज्यानाच्वंपिं तथागतपिं थःगु शरीरय् दुबीकाबिज्यात । अर्थात् थःगु वीजाक्षरयागु रश्मि रूप अंकुशं क्यंकाः सालाहयाः थःगु शरीरय् स्कन्धधातुया स्वरूपं दुतछ्वयाबिज्यात धाःगु खः । अनंलि वसपोलपिं सकल तथागतपिं, महावज्रधरयागु शरीरय् दुने बिज्यानाच्वंपिं श्री भगवान् (महावज्रधर) यात संतुष्ट यायेत अर्थात् श्री भगवान्यात परमानन्द सुखं लय्तायेकेत थःगु विम्ब (मूर्ति वा रूप) मिसायागु रूपय् निर्माण यानाः अर्थात् न्हापायागु थःगु अवस्था चीकाः दिव्य स्त्री रूप निर्माणः यानाः श्री भगवानयागु शरीरं पिहाँवयाबिज्यात । "तत्र केचिद् इत्यादि" वाक्यं व हे खँ क्यनाः पृथिवीधातुं लोचनायागु रूप कयाबिज्यात । जलधातुं मामकीयागु रूप कयाबिज्यात । अग्निधातुं पाण्डरवासिनीयागु रूप कयाबिज्यात । वायुधातुं तारायागु रूप कयाबिज्यात । अले हानं रूप विषयं वैरोचन, शब्द विषयं रत्नकेतु, गन्ध विषयं अमिताभ, रस विषयं अमोघसिद्धि, स्पर्श विषयं अक्षोभ्ययागु रूप कयाबिज्यात धैगु व्याख्या नेयार्थ कथं जुल ।

महानगु राग धैगु हे महाराग धर्म खः । वयागु नय धैगु वयागु नियम धाःगु जुल । राग, विराग, मध्यरागया कथं विशुद्धियात साक्षात्कार यायेगु उपाय जुयाच्वंगु व समाधिइ च्वनाबिज्यात धाःगु जुल । अले उगु फुक्क तथागत समूह थःगु कायय् दुथ्याकाबिज्यात अर्थात् पिनेबिज्यानाच्वंपिं तथागत धैगु धारणा त्वःताः सर्वतथागतपिं मिलय् जुयाः दयाच्वंम्ह जि हे खः धकाः अधिष्ठान यानाबिज्यात ।

जि हे ला सकल बुद्धपिनि स्वभाव दुम्ह खः, सर्वत्र स्वतन्त्रम्ह खः धैगु इत्यादि वचन कथं धकाः मेमेथाय् नं धयातःगु दु ।

च्वय् "अथ ते सर्वतथागता" इत्यादि वाक्यं कनातःथें थन नं नीतार्थ व्याख्या धकाः सिइकेमाः ।

मूल :

अथ खलु अक्षोभ्यस्तथागतः सर्वतथागतकायवाक्चित्तहृदयवज्रयोषिद्भगेषुचतुरस्रं विरजस्कं महासमयमण्डलमधिष्ठापयामास ।

स्वच्छं च तत्स्वभावं च नानारूपं समन्ततः ।
बुद्धमग्नि समाकीर्णं स्फुलिङ्गगहनज्वलम् ।
स्वच्छादिमण्डलैर्युक्तं सर्वतथागतं पुरम् ॥१॥

अले अनंलि अक्षोभ्य तथागत सर्वतथागतपिनिगु कायवाक्चित्तहृदय धैम्ह महावज्रधर जुल । वसपोलया वज्रयोषित् धैम्ह प्रज्ञा जुल । व प्रज्ञा हे भग खः । छाय्धाःसा क्लेश भञ्जन याइगुलिं धाःगु खः । अथे जूगुलिं महावज्रधरयागु प्रज्ञारूपी भग प्यकुंलाःगु, रागं रहितगु महासमय मण्डल (वज्रधरयागु मण्डल) खः धकाः अधिष्ठान यानाविज्यात ।

व मण्डल स्वच्छगु (पारदर्शकगु) जुल । अथे हे नाना रूपगु छचाखेरं दुगु बुद्धरूपी मेष थें आकाश छगुलिं व्याप्तगु रश्मिं फुक्कभनं उज्वलगु, उज्याःगु सकल तथागतपिनि शहर थें जाःगु स्वच्छ आदि गुणं युक्तगु व महावज्रधर मण्डल जुयाच्वन ॥१॥

टीका :

एवं धारणीमण्डलनिर्माणेन कामैश्वर्यं प्रदर्श्येदानीमस्य तन्त्रस्य चित्तप्राधान्यादक्षोभ्यस्य संग्रहमण्डलनिर्माणव्यापारं दर्शयन्नाह । अथेत्यादि । अधिष्ठापयामासेति यावत् । सर्वतथागतयोषिद्भगेष्विति पूर्ववत् प्रज्ञालये तदन्तर्गतचतुरस्रादिकं मण्डलं निर्मिणोति सर्वमलापगतत्वात् । विरजस्कमहासमयो महावज्रधरः तस्य मण्डलं महासमयमण्डलमधिष्ठापयामासेति निर्मितवानित्यर्थः । स्वच्छं तत्स्वभावमिति । कूटागारवहिःस्थितानामपि स्फटिकान्तर्गतरूपदर्शनवन्माण्डलेयदेवतारूपदर्शनात् । नानारूपं समन्तादिति । इन्द्रनीलादिविचित्रवर्गविशेषमाह । बुद्धमेघसमाकीर्णमिति । उत्सर्गमण्डलेयदेवताभिर्व्याप्तम् । स्फुलिङ्गगहनाकुलमिति । दशदिक्क्रोधरश्मिप्रज्वलितगहनम् । स्वच्छादिमण्डलैर्युक्तमिति । चन्द्रमण्डलाद्यासनानि स्वच्छादिमण्डलानि तैर्युक्तं सर्वताथागतं पुरमिति । सर्वताथागतानामिदं पुरं मण्डलमित्यर्थः ।

थुगु प्रकारं धारणामण्डल निर्माण याना: (दयेका:) कामधातुयागु ऐश्वर्य आदि गुण प्रदर्शन याना: आ: थ्व तन्त्रयागु चित्त प्रधानता जूगुलिं संग्रहमण्डल निर्माणयागु ज्याखँ क्यनेत थथे धयातल । "अथ इत्यादि" वाक्यं निसें अधिष्ठापयामास तक, सर्वतथागतयोषिद्भगेयुयागु अर्थ च्वय् कनावया थेंतुं ख: । अले प्रज्ञा मन्दिरय् दुने प्यकुंला:गु मण्डल निर्माण यानात:गु जुल । छाय्धा:सा व मण्डल फुक्क मलं (दोषं) रहितगु ख: । 'विरजस्क' धैगु रागं रहितम्ह, महासमय नाम जुयाबिज्या:म्ह महावज्रधर ख: । वसपोलया मण्डलयात महासमयमण्डल धा:गु ख: । उगु मण्डलयात अधिष्ठापयामास धैगु निर्माण यानाबिज्यात (दयेकाबिज्यात) धैगु अर्थ ख: । 'स्वच्छं तत्स्वभावं' धैगु कूटागारया पिनेच्वंपिंसं नं न्हाय्कंया दुनेच्वंगु खने दइ थें मण्डलय् दुने बिज्यानाच्वंपिं देवतापिं खने दुगुलिं स्वच्छ निर्मलगु स्वभावगु धा:गु ख: । 'नाना रूपं समन्ताद' धैगु इन्द्रनील (नीर) आदिरत्न (ज्वाहारात आदि रत्न) थें विचित्रगु वर्णया विशेषता दुगुलिं धका: धा:गु ख: । 'बुद्ध मेघ समाकीर्णम्' धैगु मण्डलं पिने अलग बिज्यानाच्वंपिं देवतापिंसं (आकाश छ्गुलिं मेघं त्व:पुया च्वनी थें) व्याप्त जुयाच्वंगु धा:गु ख: । 'स्फुलिङ्गगहनाकुल' धैगु झिगू दिशाय् बिज्यानाच्वंपिं क्रोधराजपिनिगु रश्मिं उज्वल जुया: गहन जुयाच्वंगु (वनदुर्ग थें जुयाच्वंगु), 'स्वच्छादिमण्डलैर्युक्तम्' धैगु चन्द्रमण्डल आदियागु आसन जूगुलिं स्वच्छगु मण्डलं युक्त जुयाबिज्या:पिं धा:गु ख: । उजा:पिं तथागतपिनिगु उगु पुर (शहर) ख:, मण्डल ख: धैगु अर्थ जुल ।

मूल :

अथ भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्राधिपतिः सर्वतथागतमण्डलमध्ये प्रतिष्ठापयामास । अथ खलु अक्षोभ्यस्तथागतः रत्नकेतुस्तथागतः अभितायुस्तथागतः अमोघसिद्धिस्तथागतः वैरोचनस्तथागतः बोधिचित्तवज्रस्य तथागतस्य हृदये विजहार ।

अले श्री भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्राधिपति अर्थात् महावज्रधर च्वय् कनावयागु सर्वतथागतपिनिगु मण्डलया दथुइ च्वनाबिज्यात । अले अक्षोभ्य तथागत, रत्नकेतु तथागत, अमितायु तथागत, अमोघसिद्धि तथागत, वैरोचन तथागतपिं बोधिचित्तवज्र तथागतया हृदयय् विहार यानाबिज्यात ।

टीका :

अथेत्यादिना कायवाक्चित्ताधिपतिर्महावज्रधरो ह्यनन्तरोक्तमहासमयमण्डलमध्ये आत्मानं प्रतिष्ठापितवान्। अथ स्वल्वित्यादि। बोधिचित्तवज्रस्य हृदये विजहारेति पञ्चकुल प्रतिवद्धदेवताचक्रम्। पुनरपि बोधिचित्तवज्रस्य काये स्थितिं चकार इति नेयार्थः।

'अथ इत्यादि' वाक्यं काय वाक् चित्तया अधिपति जुयाबिज्याःम्ह महावज्रधर, च्वय् कनावयागु महासमय मण्डलया दथुइ, थःत प्रतिष्ठित यानाबिज्यात।

'अथ खलु इत्यादि' वाक्यं बोधिचित्तवज्रयागु हृदयय् विहार यानाबिज्यात (च्वनाबिज्यात) अर्थात् पञ्चकुलया देवतापिनिगु चक्र हानं नं बोधिचित्तवज्रयागु कायय् (शरीरय्) च्वनाबिज्यात धैगु नेयार्थ जुल।

टीका :

अक्षोभ्य(:) तथागतो विज्ञानस्कन्धात्मकः। सर्वतथागता रूपस्कन्धादयः। तैर्या उषिता निलयीकृता योषित्। कासौ ? प्रज्ञापारमिता। सैव भगं योनिः बुद्धोत्पत्तिकारणत्वात्। यथोक्तं भगवता सन्ध्याव्याकरणतन्त्रे।

सर्वबुद्धोषिता या वा भूमिः स्यात् सा त्रयोदशी।
सा च योषित्समाख्याता तद्धर्मं भग उच्यते ॥इति॥

तस्मिन् विरजस्कमहासमयमण्डलमात्मानं प्रतिष्ठापयामास स्थापितवान्। कीदृग्विधमित्याह, स्वच्छं स्फटिकवत् तत्स्वभावम् आभासस्वभावं नानारूपं पञ्चरश्मिसमाकीर्णत्वात् सर्वतथागतात्मकत्वाद् बुद्धमेघसमाकीर्णकिरणामलक्रोधत्वात्। स्फुलिङ्गगहनाकुलम्। आलोकाद्याभासत्रयनिर्मितत्वात्। स्वच्छादिमण्डलैर्युक्तम् सर्वतथागतं पुरम् महावज्रधरदेहम्। कीदृग्विधम् ? महासमयमण्डलं प्रभास्वरं प्रवेशितवानिति यावत्।

अथ प्रभास्वरप्रवेशादनन्तरं भगवान् महावज्रधरः सर्वतथागतकायवाक्चित्ताधिपतिः सर्वकुलात्मकमात्मानं परमार्थसत्याद् व्युत्कायभवनिर्वाणैकरसस्वभावेन सर्वतथागतमहासमय-मण्डलमध्ये प्रतिष्ठापयामासेति। त्रैलोक्याधिपतित्वेन स्थापितवानित्यर्थः। सर्वाकाशावकाशे श्रीवज्रसत्त्व(:) प्रतिष्ठित इति सम्बरे वचनात्।

अथ खल्वक्षोभ्यस्तथागत इत्यादिना सत्त्वार्थक्रियां प्रति स्कन्धाद्यनुप्रवेशेन निर्माणकायग्रहणं दर्शयतीति नीतार्थः।

(सूचं : अक्षोभ्य निसें नितार्थ तकया खँ मूलय् गुगुं दु, गुगुं मदु। थ्व सुधार यायेत निधाः स्वधाः मेगु गुह्यसमाजतन्त्र स्वयाः यायेमाःगु खने दु।)

थन अक्षोभ्य तथागत विज्ञानस्कन्ध स्वभावम्ह जुल। सर्वतथागत धैगु रूपादि स्कन्ध धाःगु जुल। वसपोल तथागतपिं विज्यानाच्वंगु योषित् (मिसा) धैम्ह प्रज्ञापारमिता धाःगु खः। उगु प्रज्ञापारमिता हे भग (योनि) खः। छाय्धाःसा वसपोल प्रज्ञापारमितां हे बुद्ध उत्पन्न यानाबिइगुया कारण खः। थ्व हे खँ

श्री भगवानं सन्ध्या व्याकरण तन्त्रय् थथे धयाबिज्या:गु दु -

फुक्क बुद्धपिं च्वनाबिज्या:गु भूमि त्रयोदश भूमि ख: । व हे त्रयोदश भूमियात योषित् (मिसा) धका: धयात:गु जुल । वसपोलयागु (प्रज्ञापारमितायागु) धर्मयात थन भग धका: धयातल । उकिं हे विरजस्कगु (राग मदुगु) महासमय मण्डय् थ:त प्रतिष्ठित यानाबिज्यात (तयाबिज्यात) । व मण्डल गुज्या:गु धा:सा - स्फटिक थें यच्चुगु (पारदर्शकगु) स्वभावगु जुल । व स्वभावयात थन आभास स्वभावगु धयातल । उगु आभास नाना रूपगु पञ्चरश्मिं युक्तगु ख: । छाय्धा:सा फुक्क बुद्धपिनिगु स्वभाव व ख: । बुद्धमेघं व्याप्तगु, निर्मलगु जूगुलिं ख: (थन क्रोधत्वात्या न्हच:ने व ल्यूने छगू निगू शब्द त्व:फचूगु जुइमा:), चिचीकूगु अग्निकण अर्थात् स्फुलिङ्ग पिहाँवयाच्वंगुलिं दुर्गम व आकुल व्याकुलगु, आलोक आदि स्वंगु प्रकारया आभासं युक्त जुयाच्वंगुलिं धा:गु ख: । स्वच्छ आदि गुणं युक्तगु सर्वतथागतपिनिगु पुर धैगु हे महावज्रधरया शरीर ख: । व शरीर गुज्व:गुले धा:सा - महासमय मण्डल प्रभास्वर धका: प्रसिद्धगु खँ वयात प्रवेश यानाबिज्यात अर्थात् महासमय मण्डलयात प्रभास्वर भा:पियाबिज्यात धैगु भाव ख: ।

अले प्रभास्वरय् प्रवेश यायेधुंका: भगवान् श्री महावज्रधर जुयाबिज्या:म्ह सर्वतथागतकायवाक्चित्तया अधिपतिं फुक्क कुलयागु स्वभाव दयाबिज्या:म्हं थ:त परमार्थ सत्य भावनां अलग याना: भव व निर्वाण छगू हे स्वभावं सर्वतथागत महासमय मण्डलय् दथुइ प्रतिष्ठित यानाबिज्यात । अर्थात् स्वंगू लोकया नं अधिपतिया रूपय् स्थापना यानाबिज्यात धैगु अर्थ ख: । "सर्वाकाशावकाशे श्रीवज्रसत्व: प्रतिष्ठित" अर्थात् फुक्क आकाशय् व्याप्त जुइक वज्रसत्त्व बिज्यानाच्वन धैगु सम्वरयागु वचन कथं अथे अर्थ यानागु जुल धका: धयातल ।

मूलय् - अथ खलु अक्षोभ्यतथागत इत्यादि वाक्यं प्राणीपिनिगु हित सुख यायेगु ज्याखँ यायेत स्कन्ध आदि आभास्वरय् प्रवेश याना: निर्माणकाय ग्रहण यायेमा: धैगु खँ क्यना तल । थ्व नीतार्थ व्याख्या ख: ।

मूल :

अथ भगवान् बोधिचित्तवज्रस्तथागत: सर्वतथागताभिभवनवज्रं नाम समाधिं समापन्न: । समनन्तरसमापन्नस्य च सर्वतथागताधिपते: अथायं सर्वाकाशधातु: सर्वतथागतवज्रमय: संस्थितोऽभूत् । अथ यावन्त: सर्वाकाशधातुसंस्थिता: सर्वसत्त्वा: सर्वे च तेन वज्रसत्त्वाधिष्ठानेन सर्वतथागतसुखसौमनस्य-लाभिनोऽभूवन् ।

अतिपाी

अले श्री भगवान् बोधिचित्तवज्र तथागतं सर्वतथागतअभिभवनवज्र नामगु अर्थात् पञ्चस्कन्धरूपी तथागतपिन्त नं क्वत्यले फुगु वज्रसमान अभेद्यगु नाम जुयाच्वंगु समाधिइ च्वनाबिज्यात । समाधिइ च्वना बिज्याये मात्र नं वसपोल सर्वतथागतया अधिपति जुयाबिज्या:म्ह (महावज्रधर) फुक्क आकाश हे फुक्क तथागतपिं वज्रमय (वज्रं दयेकात:पिं, वज्रं ज्यानात:पिं) थें आकार जुयाबिज्यात । अले फुक्क आकाशय् गुलितक च्वनाच्वंपिं प्राणीपिं दु, इपिं फुक्क हे वज्रसत्त्व जुइमा धैगु अधिष्ठान याना: सर्वतथागतपिनि मनय् तथा शरीरय् सुख सौमनस्य युक्तपिं जुयाबिज्यात ।

टीका :

तमर्थं द्योतयन्नाह । अथेत्यादि । अतीतानागतवर्तमानतथागतानां चन्द्रवज्रादिक्रमेण एकीकरणं सर्वतथागताभिभवनम् । तदर्थं वज्रं (?) तदेव नाम यस्य समाधेः तं समाधिं समापन्नः ।

समनन्तरेत्यादि सर्वतथागतवज्रसमयसंस्थितोऽभूदिति । महावज्र एव माण्डलेयाः संवृत्ता इत्यर्थः । तेन महावज्रधरमाण्डलेयेन् किं कृतमित्याह । सर्वसत्त्वाः श्रीवज्रसत्त्वावेगेनाविष्टाः वज्रसत्त्वत्वं प्राप्ताः । अत आह सुखसौमनस्यलाभिनोऽभूवन्निति । समस्ताङ्गम् ॥

सर्वतथागताः स्कन्धादिस्वभावाः संवृतिबोधिचित्ताकारेणाभिभूयन्ते एकीक्रियन्ते येन समाधिना स एव वज्रमिवाभेद्यत्वात् । तदेव नाम यस्य समाधेः तं समापन्नः । समनन्तरेत्यादि । सर्वाकाशधातुरित्यत्र द्वासप्तति नाडीसहस्राणां सुशिरं सर्वतथागतानां वज्रमत्र उपायज्ञानं तन्मयं तत्स्वभावमभूत् भूतवानित्यर्थः । सर्वसत्त्वा इति स्थाणवादयः । वज्रसत्त्वाधिष्ठानेनेति उपायज्ञानोदयेन सर्वतथागतसुखसौमनस्यलाभिनोऽभूवन्निति । द्वयेन्द्रियसमायोगान्महारागानलेन द्रवीभूताः परमानन्दसुखमनुभवन्त इत्यर्थः ।

गर्भी । सर्वतथागताः पञ्चस्कन्धाः तेषामभिभवनं परमार्थसत्ये चैकीकरणम्, तदेव वज्रमभेद्यत्वात् । तन्नामकंसमाधिमापन्नः समाधिसमापन्नानन्तरमेवमाकाशधातुः । शून्यवयं सर्वतथागतवज्रं सर्वशून्यं तन्मयस्तत्स्वभावो भूतः । अथ यावन्त इत्यादिनापि इममेवार्थं द्योतयति कोलिकव्याख्या ।

अथ इत्यादिया प्रकरणय् भूत वर्तमान भविष्यया तथागतपिन्त चन्द्रवज्र आदि सम्प्रदाय कथं एकाकार यायेगु (छम्ह भाःपेगु) समाधियात अभिभवन धकाः धाइ । अथे यायेत माःगु अभेद्यज्ञान नामगु समाधि यानाबिज्यात । अर्थात् सर्वतथागताभिभवन नामगु समाधि यानाबिज्यात ।

समनन्तर इत्यादि वाक्यं व समाधि च्वनेखतं फुक्क तथागतपिं वज्रसमयय् बिज्यानाच्वंपिं जुल ।

(सूचना : मूलय् वज्रमय जक दुकथं जिं अनुवाद यानाः, गुगु ठीक खः विचारणीय विषय जुल)

महावज्रधर हे मण्डलया देवतापिं जुल धैगु अर्थ खः । अले महावज्रधररूपी मण्डल देवतापिसं छु यानाबिज्यात धाःसा - सकल प्राणीपिं हे श्री वज्रसत्त्वयागु आवेश (दुविनाः) फुक्क प्राणी वज्रसत्त्व स्वभावपिं जुयाबिज्यात । अथे जूगुलिं हे व प्राणीपिंसं सुख सौमनस्य लाभ यायै दुगु खः । थ्व व्याख्या समस्ताङ्ग व्याख्या खः ।

सर्वतथागतपिं पञ्चस्कन्ध स्वभावपिं खः । इपिं फुक्कं संवृत्ति बोधिचित्तयागु आकार यानाः (संवृत्ति बोधिचित्त भाःपाः) एकाकार यायेगुयात अभिभवन धकाः धाइ । उज्वःगु सर्वतथागताभिभवन समाधि हे वज्र खः । छाय्धाःसा व समाधि अभेद्यगु जुल । अथे जूगुलिं व समाधिया नां हे सर्वतथागताभिभववज्र धाःगु खः । अले मूलय् समन्तर इत्यादि वाक्यं सर्वाकाशधातु धाःगु थन न्हय्निद्वः ७२००० नाडीया प्वः (खालिगु

थाय्) सर्वतथागतपिनिगु वज्र खः। थन वज्र धैगु उपायज्ञान धाःगु खः। अथे जूगुलिं 'वज्रमय जुयाः' धैगु उपाय ज्ञान स्वभाव जुयाबिज्यात धैगु अर्थ खः। (सू :- थन धाःसा वज्रमय हे धयातल। थ्व नं विचारणीय खः।) थन सर्वसत्त्वा धैगु स्थाणु आदि (सिंग्वः आदि) धाःगु खः। 'वज्रसत्त्व जुइमा धैगु अधिष्ठानया बलं' धैगु उपाय ज्ञानया उदय जूगुलिं धाःगु खः। थ्व उदय जूगुलिं सकल प्राणीपिनि (सर्वतथागतपिनि) सुख सौमनस्य लाभ जुल अर्थात् द्वीन्द्रिय संयोग जुयाः महाराग उत्पन्न जूगु अग्निं नायावं थें परमानन्द सुख अनुभव याःपिं जुल धैगु अर्थ खः। थ्व व्याख्या गर्भी व्याख्या कथं जुल।

मूल :

अथ भगवान् बोधिचित्तवज्रस्तथागतः सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रसमयोद्भववज्रं नाम समाधिं समापद्येमां महाविद्यापुरुषमूर्तिं सर्वतथागतसत्त्वाधिष्ठानमधिष्ठापयामास। समनन्तराधिष्ठितमात्रे स एव भगवान् बोधिचित्तवज्रस्तथागतस्त्रिमुखाकारेण सर्वतथागतैः सन्दृश्यते स्म।

अले बोधिचित्तवज्र तथागतं सर्वतथागत कायवाक्चित्तवज्र समयोद्भववज्र नामगु समाधि च्वनाबिज्यानाः उम्ह महाविद्या पुरुष मूर्ति जि जुयेमा धकाः सर्वतथागत जुयाबिज्याःपिं प्राणीपिनिगु अधिष्ठानं थः अधिष्ठित यानाबिज्यात। थथे अधिष्ठान याये मात्र नं वसपोल श्री बोधिचित्तवज्र तथागत भगवान् फुक्क तथागतपिंसं स्वयेबलय् स्वपाः ख्वाः दुम्ह (त्रिमुखी) जुयाः खनेदुगु जुल।

टीका :

इममधिमोक्षेण महावज्रधरं निष्पाद्येदानीं परिशुद्धापरिशुद्धदेवतामूर्तिं दर्शयन्नाह। अथेत्यादि सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रं त्र्यक्षरम् अलङ्घ्यत्वात्। तदेव समयस्तस्यानुभवः। उद्भूत्ताभेद्यत्वात्। वज्रं समाधिं समापन्नः। महाविद्यापुरुषमूर्तिमिति महाविद्यामन्त्राक्षराणि तैर्निष्पादिता पुरुषमूर्तिर्यस्य स महाविद्यापुरुषमूर्तिः सर्वतथागतमन्त्राधिष्ठानमधिष्ठापयामासेति सर्वतथागतानां मन्त्राः ओंकारादयः तैरधिष्ठानं न्यासो यस्य स तथोक्तः। अनेनैतत् सूचितं स्यात्। साधनोक्तन्यायेन चतुर्योगक्रमेण त्रिसत्त्वपर्यन्तं यावत् सर्वमन्त्रमूर्तिं महावज्रधरमात्मानमधिष्ठितवान्। सत्याधिष्ठाने किमाकरः ? संवृत्त इत्याह। त्रिमुखाकारेण विनेयानां दृश्यतां गतः। अत आह। सर्वलोकधातुस्थितैः संदृश्यते स्मेति नेयार्थः। सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रिणः समयः प्रभास्वरः तस्मादुद्भवः उत्पादो वज्रवदभेद्यो यस्य स तथोक्तः, महा श्रेष्ठोऽप्रमेयो विद्वांश्च वीर्योत्साहक्रियात्मकः।

अत्यद्भुतस्य कर्ता च महानित्यभिधीयते।

महाविद्या परमार्थसत्यम्, पुरुषः संवृतिसत्यम्। ताभ्यां निष्पादिता सर्वाकारवरोपेतादियुक्ता पुरुषाकारदेवतामूर्तिः महाविद्यापुरुषमूर्तिः। महावज्रधरः सर्वतथागतमन्त्राधिष्ठानमधिष्ठापयामासेति। सर्वतथागतपरमाणुपरिघटितमात्मानं निष्पादितवानित्यभिप्रायः। समनन्तर इत्यादि पूर्ववत् नीतार्थः।

थ्व हे खँ दृढ निश्चय यानाः (अधिमोक्ष यानाः) महावज्रधर उत्पन्न यानाः, आः परिशुद्धपिं व अपरिशुद्धपिं देवता मूर्तिया खँ क्यनेत मूलय् अथ इत्यादि वाक्यं कनाच्वन। थन सर्वतथागतपिनिगु काय

वाक् चित्तवज्र धैगु अक्षर खः (ओँ, आः, हूँ धाःगु खः)। व आखः अलङ्घ्य अभेद्य जूगुलिं वज्र धाःगु खः। वज्र हे थन समय खः। व वज्रयागु अनुभव उत्पन्न जूगु व अभेद्य जूगु जुल। अथे जूगुलिं सर्वतथागत कायवाक्चित्तवज्र समयोद्भववज्र नामगु समाधिइ च्वनाबिज्यात। थन महाविद्या पुरुषमूर्ति धैगु महाविद्याया मन्त्राक्षर धाःगु खः। वहे मन्त्राक्षरं उत्पन्न जुयाबिज्याःम्ह पुरुषमूर्तियात थन महाविद्या पुरुषमूर्ति धाःगु खः। अले सर्वतथागत मन्त्राधिष्ठानमधिष्ठापयामास धैगु फुक्क तथागतपिनिगु मन्त्र जुल। ओँकार आदि वहे मन्त्रं अधिष्ठान यानाः धैगु तयाः धाःगु जुल। थ्व वाक्यं थथे सूचित यानाच्वंगु जुल। साधन यायेगु नियम जुयाच्वंगु चतुर्योग कथं त्रिसत्त्व तकयात मन्त्रमूर्ति महावज्रधर जि हे खः धकाः अधिष्ठान यानाबिज्यात। थथे सत्याधिष्ठा यासेंलि वसपोलया गुज्वःगु रूप जुल धाःसा त्रिमुख (स्वपाः ख्वाः दुम्ह) जुयाः विनयजनपिंसं खंगु जुल। अथे जुयाः ला सकल लोकधातुइ च्वंपिंसं खंगु जुल धकाः धयातल। थुलि नेयार्थ व्याख्या जुल। सर्वतथागत कायवाक्चित्तवज्रीया समय धैगु प्रभास्वर धाःगु खः। व प्रभास्वर उत्पन्न जूगु वज्र थें अभेद्यगु धाःगु खः।

महाश्रेष्ठम्ह, अप्रमेयम्ह, विद्वानम्ह, वीर्य उत्साह क्रियाशीलम्ह, अद्भुतगु ज्या यानाबिज्याइम्हसित महान धकाः धाइ।

थन महाविद्याया अर्थ परमार्थसत्य धाःगु जुल। पुरुष धैगु संवृतिसत्य जुल। वनिगुलि उत्पन्न जुयाबिज्याःम्ह, सर्वाकारवरोपेत आदि गुणं युक्तम्ह, पुरुषाकार (पुरुषार्थ) रूपी देवतामूर्तियात थन महाविद्या पुरुषमूर्ति धाःगु खः। अथे धैम्ह महावज्रधर हे खः। वसपोलं सर्वतथागतपिनिगु मन्त्रं अधिष्ठान यानाबिज्यात। अर्थात् सर्वतथागतरुपी परमाणु पुचः मिलय् जुयाः उत्पन्न जुयाबिज्याःम्ह जि खः धकाः अधिष्ठान यानाबिज्यात धैगु अभिप्रायः जुल। समन्तर इत्यादियागु नं थ्व नीतार्थ व्याख्या जुल।

मूल :

अथ अक्षोभ्यप्रमुखाः सर्वतथागता भगवतो बोधिकचित्तवज्रस्य हृदयादमिनिष्क्रम्य इदमुदानमुदानयामासुः -

अहो हि सर्वबुद्धानां बोधिचित्तप्रवर्तनम् ।
सर्वतथागतं गुह्यं अप्रतर्क्यमनाविलम् ॥२॥ इति ॥

अले अक्षोभ्य आदि सकल तथागतपिं श्री भगवान् बोधिचित्तवज्रयागु हृदयं पिहाँबिज्यानाः थ्व उदान (दुनुगलं पिहाँवःगु वाक्य) ब्वनाबिज्यात -

सम्पूर्ण बुद्धपिनि बोधिचित्तं उत्पन्न जुइगु खँ आश्चर्यगु खँ खः। थ्व खँ फुक्क तथागतपिनिगु निमित्तय् नं गुह्य तथा तर्क वितर्क यायेे मफइगु निर्मलगु खँ जुल ॥२॥

टीका :

अथेत्यादि। अक्षोभ्यादयस्तथागताकृष्टचित्ताः पूर्वोक्ताद् हृदयसमूहान्निष्क्रम्योदानमुदीरितवन्तः। अहो आश्चर्ये। हि शब्दो यस्मादर्थे। बोधिचित्तप्रवर्तनमिति। द्विविधदेवतारूपम्। विनेयानां सन्ताने

प्रवर्तनं बोधिचित्तप्रवर्तनम् । सर्वतथागतानामिदं सार्वताथागतम् । गोपनीयं गुह्यम् । ऊहापगतत्वादप्रतर्क्यम् । त्रैधातुकान्निःसृतत्वादनालयमिति नासन्ध्यम् ।

इदानीमनागतविनेयानां शिष्याचार्यसंबन्धप्रतिपादनायाह ।

अथ इत्यादि वाक्यय् अक्षोभ्य आदि तथागतपिनिगु चित्त आकृष्ट जुयाच्वंगु वर्णन यानातःकथंया हृदय समूह पिहाँवयाः थ्व "अहो हि" इत्यादि उदान (उद्‌गार) उच्चारण यानाबिज्यात । थ्व उदानय् 'अहो' शब्दं आश्चर्य प्रकट याःगु जुल । 'हि' शब्दं गुगु कारण धैगु व्यक्त यानाच्वंगु जुल । बोधिचित्त प्रवर्तन धैगु निगू प्रकारयापिं देवतापिनिगु रूप विनेयजनपिनिगु मनया प्रवाहस प्रकट जुल धाःगु खः । थ्वयात हे "बोधिचित्त प्रवर्तन" धाइ । फुक्क तथागतपिनिगु धायेत "सार्वताथागतम्" धाःगु खः । गोपनीय वस्तुयात गुहच धाःगु खः । तर्क वितर्क याये मफइगु जूगुलिं 'अप्रतर्क्यम्' धाःगु खः । त्रिधातुं अलग्गगु खँ जूगुलिं अनालय धाःगु खः । नासन्ध्य व्याख्या धैगु थ्व हे खः ।

आः भविष्यया सद्धर्मय् विनीत यायेबहःपिं शिष्य व आचार्य (गुरु) पिनिगु परस्परय् सम्बन्ध दयेकेत माःगु खँ कनेत मूलय् अथेत्यादि वाक्यं कनाच्वन ।

मूल :

अथ भगवन्तः सर्वतथागताः पुनः समाजमागम्य भगवन्तं बोधिचित्तवज्रं सर्वतथागतपूजास्फरणसमयतत्त्वरत्नमेघैः सम्पूज्य प्रणिपत्यैवमाहुः –

भाषस्व भगवन् तत्त्वं वज्रसारसमुच्चयं ।
सर्वतथागतं गुहचं समाजं गुह्यसम्भवम् ॥३॥ इति ॥

अले भगवान् सर्वतथागतपिं हानं फुक्कं मुनाः श्री भगवान् बोधिचित्तवज्रयात फुक्क तथागत पूजा (रुप रस आदिं पूजा) माक्व यायेगु रुपी समय व तत्त्वरत्न (त्रिरत्न) पिनिगु समूहं पूजा यानाः प्रणाम वन्दना सहित थथे विन्ति यात -

हे भगवान् (छ्लपोल जिमिगु निंतिं) वज्रसारया समूह जुयाच्वंगु तत्त्व (परमार्थया खँ) आज्ञा दयेकाबिज्याहुँ । हानं सकल तथागतपिनिगु सुरक्षित यानातयेमाःगु गुहचज्ञानं उत्पत्ति जूगु प्रभास्वरगु समाज (मिलन) या खँ नं उजं दयेकाबिज्याहुँ ।

टीका :

अथेत्यानन्तर्ये । समाजमागम्येति । मीलनं कृत्वा सर्वतथागतपूजास्फरणसमयतत्त्वरत्नानां समूहा मेघा स्तैः । संपूज्य प्रणम्य चोक्तवन्तः । नेयार्थः । सर्वतथागतरूपादयः तैः कृता पूजा सर्वतथागतपूजा तस्याः स्फरणं वहुलीकरणं तदेव समयोऽलङ्घ्यत्वात् । तत्त्वरत्नानि स्त्री(?त्रि) रत्नानि तेषां मेघाः समूहास्तैः संपूज्य प्रणिपत्यैवमाह । नीतार्थः ॥ भाषस्व समाजमिति संबन्धः । तत्त्वं यथाभूतम् । वज्रसारास्तथागताः तेषामेकीभावलक्षणं समुच्चयः । सर्वतथागतगुह्यमिति सर्वतथागतपरम्परायातं गुहचं गोपनीयम् । गुह्यसंभवमिति रहस्यात्मभूतं समाजमिति ।

द्वयोरेकीभावः समाजम् । अक्षरार्थः । चन्द्रपद्मसमायोगं । समाज समस्ताङ्गम् । प्रज्ञोपायसमायोगं समाजम् । गर्भी । संवृतिपरमार्थसत्ययोर्मीलनं समाजम् । गुह्यसंभवमित्यस्यैव विशेषणम् । गुह्यं प्रभास्वरं तस्मात् संभूतमद्वयज्ञानात्मकं महावज्रधरमिति यावत् । कोलिकम् ।

अथ इत्यादि वाक्यय् 'अथ' धैगु निरन्तता प्रकट याइगु शब्द खः । अर्थात् अनंलि धाःगु जुल । 'समाजमागम्य' धैगु मिलय् जुयाः नापं च्वना धाःगु खः । सर्वतथागत पूजा यायेत माक्व यायेगु समयतत्त्व रत्नया समूहद्वारा पूजा यानाः थथे विन्ति यात धैगु नेयार्थ व्याख्या जुल । सर्वतथागत धैगु रूप रस गन्ध आदि धाःगु खः । व रूपादि पूजा आपालं यानागु हे थन समय खः । छाय्धाःसा व समय अलङ्घ्य जुल । थन तत्त्वरत्न धैगु त्रिरत्न धाःगु खः । वसपोलपिनिगु मेघ धैगु समूह धाःगु जुल । व त्रिरत्न समूहं पूजा व प्रणाम यानाः थथे विन्ति यात धैगु नीतार्थ जुल । थ्व श्लोकय् समाजया खँ आज्ञा जुयाबिज्याःहुँ धकाः खँ हंकेमाः । तत्त्व धैगु यथार्थगु खँ धाःगु खः । वज्रसाराया अर्थ तथागतपिं धाःगु खः । वसपोलपिं छ्थाय् मुनेगुयात समुच्चय धाःगु जुल । सर्वतथागतगुह्यं धैगु फुक्क तथागतपिनिगु परम्परां वयाच्वंगु गोपनीयगु, गुप्त यानातयेमाःगु खँ धाःगु खः । गुह्यसंभव धैगु रहस्यात्मकगु समाज धाःगु खः । थन निगूयां छ्गू जुइगु यात समाज धाःगु खः । अक्षरार्थ व्याख्याकथं थ्व जुल । चन्द्र व पद्मयागु संयोगयात समाज धाःगु खः धैगु समस्ताङ्ग व्याख्या जुल । प्रज्ञा व उपाययागु संयोगयात समाज धाःगु धैगु गर्भी व्याख्या जुल । संवृत्ति सत्य व परमार्थ सत्ययागु मिलनयात समाज धाःगु धैगु अर्थ खः । गुह्यं वज्रसारसमुच्चय, गुह्यसंभव आदि शब्द फुक्क समाज शब्दया विशेषण खः । थन गुह्यया अर्थ प्रभास्वरगु धाःगु खः । अथे जूगुलिं गुह्यसंभव शब्दया अर्थ प्रभास्वर अर्थात् अद्वयज्ञान स्वभावम्ह महावज्रधर धैगु भाव खः । थ्व अर्थ कोलिक व्याख्या कथं खः ।

मूल :

अथ भगवान् बोधिचित्तवज्रस्तथागतस्तान् सर्वतथागतान् एवमाह । साधु साधु भगवन्तः सर्वतथागताः । किन्तु सर्वतथागतानामपि संशयकरोऽयं कुतोऽन्येषां बोधिसत्त्वानामिति ।

अले श्री भगवान् बोधिचित्तवज्र तथागतं वसपोल सर्वतथागतपिन्त साधु साधु ! हे भगवन् तथागतपिं !! धकाः आज्ञा जुयाबिज्यात । थ्व गुह्यसमाजया खँ सकल तथागतपिन्त हे नं संदेह जुइगु खँ खः धाःसा मेमेपिं बोधिसत्त्वपिन्त ला गनं संदेह मजुइ ।

टीका :

अथेत्यनन्तरं योऽधिचित्तवज्रधरः सर्वतथागतानेवं वक्ति । साधु साध्वित्वभ्युपगमे । अभिमतार्थद्योतकत्वात् प्रश्नस्य । किं तु शब्दो वितर्के । सर्वतथागतानामपि सन्देहकरोऽयमिति । घटमानयोगिनोऽत्र तथागताः बोधिसत्त्वाश्च द्रष्टव्याः । न हि क्लेशवासनाप्रहीणानां बुद्धबोधिसत्त्वानां संशयोऽस्ति । तथागता अत्र रत्नपुद्गलाः परिपक्वकुशलमूलाः श्रुतिपारङ्गता बुद्धत्वाभिलाषिणो नियतगोत्राः । गुरुवक्त्रेण विना तेषामप्यविषयः समाजार्थः ऊहापगतत्वात् । कुतोऽन्येषां बोधिसत्त्वानामिति ? चन्द्रनादीनां पुद्गलानाम् परिपक्वकुशलमुलानां हीनाधिमुक्तीनां प्रतिपादितेऽपि दुर्ग्राह्यत्वादनुत्साहमावेदयति ।

अथ धैगु अनंलि धा:गु ख: । बोधिचित्तवज्रधरं सम्पूर्ण तथागतपिन्त साधु ! साधु !! धका: स्वीकार याना: धयाबिज्या:गु जुल । छाय्‌धा:सा थ्व प्रश्न यायेबह:गु हे खँ ख: । अथेनं शब्द वितर्क (जुइ नं फु, मजुइ नं फु धैगु वितर्क) व्यक्त यानाच्वन । सम्पूर्ण तथागतपिन्त नं शङ्का जुइफूगु थ्व खँ ख: । भावनाय् दुबिनाच्वंपिं योगितय्‌त थन तथागत बोधिसत्त्व धा:गु धका: खनेमा: (भा:पेमा:) । छाय्‌धा:सा क्लेशयागु वासना मदयेधुंकूपिं बुद्ध बोधिसत्त्वपिन्त संशय (शङ्का) धैगु दइमखुत । थन तथागतपिं धैगु रत्नपुद्‌गलपिं, कुशलमूल परिपक्व जुइधुंकूपिं, माक्व सिइके सयेके धुंकूपिं, पारंगतपिं, बुद्धत्त्व लाभ यायेगु अभिलाषा दुपिं, निश्चित रूपं बुद्ध जुइगु कुलय् उत्पन्न जूपिं (नियत गोत्रपिं) धा:गु ख: । समाज शब्दया अर्थ - तर्कवितर्क यानामवइगुलिं बिना गुरुं वसपोल रत्नपुद्‌गलपिन्त नं अविषय जुयाच्वन धा:सा मेमेपिं बोधिसत्त्वपिन्त अर्थात् चन्दनादि पुद्‌गलपिन्त तथा परिपक्व कुशलमूल दुपिन्त, अधिमुक्ति दृढ निश्चय हीनपिन्त (म्हजूपिन्त) कना हे ब्युसां थुइके थाकुइगुलिं इमित थुइकेगु उत्साह वइमखु ।

मूल :

अथ भगवन्तः सर्वतथागताः आश्चर्यप्राप्ताः अद्‌भुतप्राप्ताः । सर्वतथागत संशयच्छेत्तारं भगवन्तं सर्वतथागतस्वामिनं पप्रच्छुः । यद्‌भगवानेवंगुणविशिष्टेऽपि सर्वतथागतपर्षदि सर्वतथागत-कायवाक्‌चित्तगुह्यं निर्देष्टुं नोत्सहते तद्‌भगवान् सर्वतथागताधिष्ठानं कृत्वा सर्वतथागतवज्रसमय-सम्भवपदैः सर्वतथागतानां सुखसौमनस्यानुभावनार्थं यावत्सर्वतथागत ज्ञानाभिज्ञावाप्तिफलहेतोः संप्रकाशयत्विति ।

अले भगवान् सर्वतथागतपिं सकलें आश्चर्य चायाबिज्यात । अद्‌भुत जुयाबिज्यात । अले वसपोलपिंसं सर्वतथागतपिनिगु शङ्का निवारण यानाबिज्याइम्ह, भगवान् सर्वतथागतपिनि स्वामी जुयाबिज्या:म्हसिके थथे प्रश्न यानाबिज्यात - थुगु प्रकारं विशेषतां युक्त जुयाबिज्या:पिं फुक्क तथागतपिनिगु धर्मसभाय् नं सर्वतथागत कायवाक्‌चित्त गुहचयागु खँ छलपोल श्री भगवानं छाय् कना बिज्यायेत उत्साह यानाबिमज्याना:गु ? अथे जूगुलिं छलपोल श्रीभगवानं सर्वतथागतपिन्त अधिष्ठान यानाबिज्याना: सर्वतथागत वज्रसमयसंभवपदद्वारा सर्वतथागतपिन्त सुख सौमनस्य उत्पन्न जुइमा धका: निसें कया: फुक्क तथागतपिन्त ज्ञान व अभिज्ञा नं लाभ यानाबिइत छलपोलं गुहचसमाजयागु उपदेश बियाबिज्याहुँ, प्रकाश यानाबिज्याहुँ धका: अनुरोध यानाबिज्यात ।

टीका :

एवं भगवद्वचनमुपश्रुत्य नियत्तगोत्रकाणां रत्नपुद्‌गलानामप्यविषयोऽयमित्याश्चर्यप्राप्ताः । किं पुनर्नियतगोत्रकाणां पुण्डरीकादीनामित्यद्‌भुतप्राप्तास्ततः पुनरपि सर्वतथागता भगवन्तमेवमाहुः । यदिह यस्मादेवंगुणविशिष्टेऽपीति रत्नपुद्‌गलानेव सूचयति । सन्ध्याभाषा । सर्वतथागतानां कायवाक्चित्तगुह्यं समयसंवरादिकुलत्रयपरिणामः । अक्षरार्थ । सर्वतथागतानां कायवाक्चित्तगुह्यं त्र्यक्षरं समस्ताङ्गम् । सर्वतथागतानां कायवाक्चित्तगुह्यं ज्ञानत्रयप्रकृत्याभासवायुवाहनम् । गर्भी । सर्वतथागतकायवाक्चित्तगुह्यं ज्ञानमयदेहः । कोलिकम् । सर्वतथागतवज्रसमयसंभवपदैरधिष्ठानं कृत्वा प्रकाशयत्विति संबन्धः । सर्वतथागताधिष्ठानं कायाद्यावेशः ते कृत्वा । कैः ? सर्वतथागत-

वज्रसमयसंभवपदैः । सर्वतथागतवज्रसमयाः कायवज्रादयः तेषां संभवपदानि तदुत्पत्तिबीजाक्षराणि । समस्ताङ्गम् ।

वज्रसमयो द्वयेन्द्रियसमापत्तिः । तत्संभवपदानि । बोधिचित्तविन्दवः तैरधिष्ठानमभिषेकः तं कृत्वा ॥ गर्भी ॥ वज्रसमयः प्रभास्वरं तत्संभवपदानि महाशून्यातिशून्यशून्यानि तैरधिष्ठानं विनेयजनसन्ताने द्विविधदेवतामूर्तिप्रद्योतनं कृत्वा संप्रकाशयतु भगवानिति । कोलिकम् ।

थुगु प्रकारं मूलय् भगवानयागु वचन न्यनाः नियत गोत्रपिं, रत्नपुद्गलपिं बोधिसत्त्वपिन्सं नं सिइके थुइके मफइगु थ्व विषय खः धयाबिज्याःगुलिं आश्चर्य जुयाबिज्यात धाःगु खः । नियत गोत्रपिं पुण्डरीक व्यक्तिपिन्सं ला छु धाये ? अर्थात् थुइ हे मखु धयाबिज्याःगुलिं अद्‌भुत जुयाबिज्यात धाःगु खः । अनंलि हानं नं सर्वतथागतपिन्सं श्री भगवानयात थथे विन्ति यात - मूलय् "यदि यस्मा देवं गुण विशिष्टऽपि" अर्थात् (थुगु कथं विशेष गुणवानपिं) धैपिं रत्नपुद्‌गलयात धाःगु धकाः सूचित यानाच्वन । थ्व अर्थ सन्ध्याभाषाकथं खः । सर्वतथागतपिनिगु कायवाक्चित्तयागु गुहच धैगु समयसंवर आदि स्वंगू कुलयागु परिणाम धाःगु खः । थुज्वःगु अर्थयात अक्षरार्थ व्याख्या धाइ । सर्वतथागतानां कायवाक्चित्त गुहच धैगु अक्षर अर्थात् ओँ आ हूँ थ्व स्वंगः आखः धाःगु खः । थ्व समस्ताङ्ग व्याख्या कथं जुल । सर्वतथागतानां कायवाक्चित्त गुहचं धैगु स्वंगू ज्ञानयागु स्वभाव कथं आभास वायुयात वाहन यायेगु धैगु अर्थ गर्भी व्याख्या जुल । सर्वतथागत कायवाक्चित्त गुहचम् धैगु ज्ञानमय देह धाःगु खः । थ्व अर्थ कोलिक व्याख्या कथं जुल । सर्वतथागतपिनिगु वज्रसमयसंभव पदं अधिष्ठान यानाः धैगु काय आदि आवेश यानाः धाःगु खः । छुकें आवेश यानाः धाःसा वहे सर्वतथागत वज्रसमयसंभव पदं आवेश यानाः धाःगु खः । थन सर्वतथागत वज्रसमय धैगु कायवज्र आदि धाःगु खः । व कायादिवज्रं उत्पन्न जूगु पद धैगु वीजाक्षर धाःगु खः । थ्व अर्थ समस्ताङ्ग व्याख्या कथं खः ।

हानं, वज्रसमय धैगु द्वयेन्द्रिय समापत्ति धाःगु खः । उकिं उत्पन्न जूगु पद धैगु बोधिचित्त विन्दु धाःगु खः । उकिं अधिष्ठान यानाः धैगु अभिषेक यानाः धाःगु खः । थुगु प्रकारयागु अर्थयात गर्भी व्याख्या धाइ । वज्रसमय धैगु प्रभास्वर धाःगु खः । उकिं उत्पन्न जूगु पद धैगु महाशून्य, अतिशून्य, शून्य धाःगु खः । थ्व स्वंगू शून्यं अधिष्ठान यानाः विनीत यायेबहःपिं जनपिनिगु मनय् निगू प्रकारया देवतापिनिगु मूर्ति प्रकट यानाः 'प्रकाश यानाःबिज्याहुँ भगवान्' धैगु व्याख्या कोलिक व्याख्या जुल ।

मूल :

अथ भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रस्तथागतः सर्वतथागताध्येषणां विदित्वा ज्ञानप्रदीपवज्रं नाम समाधिं समापद्येदं द्वेषकुलपरमसारहृदयंस्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥ वज्रधृक् ॥ अथास्मिन् भाषितमात्रे स एव भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्यापुरुषः अक्षोभ्यमहाभुद्रासंयोग-परमपदैः कृष्णसितरक्ताकारेण सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रस्य सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रे निषीदयामास ।

अले श्री भगवान् सर्वतथागत कायवाक्चित्तवज्र तथागतं सर्वतथागतपिनिगु प्रार्थना (अध्येषणा) यानाविज्याःगु अनुभव यानाः ज्ञानप्रदीपवज्र नामगु समाधि यानाः द्वेषकुलया परम सार जुयाच्वंगुया

हृदययात थःगु शरीर वचन मनरूपी वज्रं पिकयाबिज्याात। अर्थात् वज्रधृक धैगु मन्त्र पद पिकयाबिज्यात। अले थ्व मन्त्र पद उच्चारण यायेे मात्र नं वसपोल भगवान् हे अर्थात् सर्वतथागत कायवाक्चित्त विद्यापुरुष भगवान् हे अक्षोभ्य महामुद्रायागु सम्वन्ध दुगु परमपदद्वारा कृष्ण, सित, रक्त वर्णगु स्वपाः ख्वाः धारणा यानाः सर्वतथागत कायवाक्चित्तवज्रया सर्वतथागत कायवाक्चित्तवज्रय् च्वनाबिज्यात।

टीका :

एवमध्येषितो भगवानध्येषणां विदित्वा तेषामभिषेकार्थं ज्ञानमण्डलं निर्मिणोति। ज्ञानमेव प्रदीपो ज्ञानप्रदीपः। अक्षरार्थः। ज्ञानप्रदीप अक्षोभ्यः सत्त्वसन्तानेषु ज्ञानलोककरत्वात्। समस्ताङ्गम्। ज्ञानमेव विज्ञानत्रयाभासं दशदिगवभासनात्। प्रदीप इव प्रदीपस्तं समाधिं समापन्नः। गर्भी॥ ज्ञा अवबोधने। नः प्रतिषेधे वर्तते। अववोधाभाबो यस्मिन् तज्ज्ञानम्। किं तत्? परमार्थसत्यमनभिलाप्यम्। अशेषतेजांस्यभिभुयानन्तलोकधात्ववभासनात् तदेव प्रदीपः। अभेद्यत्वाद् वज्रम्। तन्नामकं समाधिं समापद्य। कोलिकम्। प्रभास्वरसमाधेर्व्युत्थाय पञ्चक्लेशाकीर्णसत्त्वधातुं विलोक्य क्लेशस्वभावपरिज्ञानमेव बोधिः तत्स्वभावोऽहमिति कृत्वा विनेयानां द्वेषक्लेशविशोधनाय इदं द्वेषकुलपरमसारहृदयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्योनिश्चारयेदिति। इदमिति बुद्धिस्थम्। महाकरुणोपायक्रोधो द्वेषः। तस्य कुलं द्वेषकुलम्। आकाङ्क्षितफलावाहकत्वात् परमसारं हृदयमन्त्रं स्वकायादिभ्यो निश्चारयेत् समापत्तितः समुत्सृष्टवान्। यथारुतम् वज्रधृगिति पञ्चाकाराभिसंबोधिसंसूचकम्। वज्रं धारयतीति वज्रधृक्। नेयार्थः। सत्यद्वयात्मकं वज्रज्ञानं धारयतीति वज्रधृक्। नीतार्थः।

अथास्मिन्नित्यादि। निषीदयामासेति संबन्धः। स एवेति पूर्वोक्तो महावज्रधरः। कायवाक्चित्तेति त्र्यात्मको विद्यापुरुष इति। सत्यद्वयात्मकः। अक्षोभ्यमहामुद्राकृष्टसुखाद्यात्मिका। तया संयोगः एकीभावः। स एव परमपदं कृष्णसितरक्ताकारेणेति पूर्ववत्। कायवाक्चित्तवज्रे निषीदयामासेति। महावज्रधरस्य कायवाक्चित्तवज्रे निषण्णवानित्यर्थः॥ वज्रसत्त्वात् सर्गः प्रथमः॥ यथारुतम्॥

थुगु प्रकारं श्री भगवानं थःत अध्येषणा यानाबिज्याःगु अनुभव यानाः व तथागतपिन्त अभिषेक बियाबिज्यायेत ज्ञानमण्डल निर्माण यानाबिज्यात। मूलय् ज्ञानप्रदीप शब्दया अर्थ ज्ञानरूपी मत धाःगु खः। थ्व अर्थयात अक्षरार्थ व्याख्या धाइ। ज्ञानप्रदीप धैम्ह अक्षोभ्य तथागत खः। छाय्धाःसा वसपोलं हे प्राणीपिनिगु चित्त प्रवाहय् ज्ञानालोक प्रकाश यानाबिज्याइम्ह खः। (थन ज्ञान धैगु महासुख धाःगु खः।) थ्व समस्ताङ्ग व्याख्या कथं जुल। ज्ञानरूपी विज्ञान (मन) यागु स्वंगू आभास हे ज्ञानप्रदीप खः। छाय्धाःसा थ्व हे विज्ञानाभासं झिगू दिशाय् प्रकाश याइगु खः। थ्व आभास हे मत थें जुयाच्वंगु, मतयागु समाधिइ (एकाग्रतपिं) च्वनाबिज्यात। थ्व गर्भी व्याख्या कथंया अर्थ जुल। 'ज्ञा' धैगुया अर्थ थुइकेगु, ज्ञान यायेगु धाःगु खः। 'न' धैगु मदु, मखु धैगु खः। ज्ञान धैगु ज्ञानया अभाव, बुद्धिया अभावगु ज्ञान धैगु छु धाःसा - परमार्थ सत्य धाःगु खः। छाय्धाःसा परमार्थ सत्य धैगु बुद्धगम्य मखुगुलिं म्हुतुं व्यक्त यानाः कने मफइगुलिं परमार्थ सत्य ज्ञानाभाव खः। थ्व परमार्थ सत्यरूपी मतं फुक्क तेज (प्रकाश) यात क्वत्यलाः अनन्त लोकधातु तक नं उज्ज्वल याइगु खः। उज्वःगु प्रदीप वज्रसमान अभेद्य खः। थ्वहे ज्ञानप्रदीपवज्र नामगु समाधिइ

च्वनाबिज्यात धैगु व्याख्यायात कोलिक व्याख्या धाइ । अले व प्रभास्वरगु समाधिं दनाः न्यागू प्रकारया क्लेशं व्याप्त जुयाच्वंपिं प्राणीपिन्त स्वयाः क्लेशया स्वभाव बांलाक सिइकेगु हे बोधिज्ञान खः । जि वहे बोधिज्ञान स्वभावम्ह खः धकाः मनय् तयाः सद्धर्मय् विनीत यायेबहःपिनिगु द्वेषरूपी क्लेश विशुद्ध यायेत द्वेषकुलया परम सारगु हृदय जुयाच्वंगु (मन्त्रपद) थःगु कायवाक्चित्तवज्र पिकयाबिज्यात । मूलं इदं (थ्व) धकाः निर्देशन यानातःगु खँ - बुद्धि च्वंगु धाःगु खः । महाकरुणा उत्पन्न यायेगु उपाय हे क्रोध खः, वहे द्वेष खः । व द्वेषयागु कुलयात थन द्वेषकुल धाःगु खः । मनं कामना यानागु वस्तु पूवंकाः बिइगु जूगुलिं परम सारगु धाःगु खः । वहे हृदय मन्त्र खः । व मन्त्र थःगु काय आदिं पिकयाबिज्यात अर्थात् समाधिं पिकयाबिज्यात । थ्व यथारुत व्याख्या कथं जुल । वज्रधृग् धैगु मन्त्रपदं पञ्चाकाराभिसंबोधियात सूचित यानाच्वंगु दु धकाः सिइकेमाः । वज्रयात धारणा यानाच्वंम्ह वज्रधृक खः । थ्व अर्थ नेयार्थ कथं खः । परमार्थ सत्य व संवृत्ति सत्य निगूयां स्वभाव दुगु वज्रज्ञानयात धारणा यानाबिज्याःम्हसित वज्रधृक धाइ धैगु अर्थ नीतार्थ कथं जुल ।

मूलय् "अथास्मिन्" इत्यादि वाक्य नाप निषीदयामास (च्वनाबिज्यात) धैगु क्रियापद हंकेमाः (सम्बन्ध), तयेमाः । "स एव" धैम्ह वसपोल महावज्रधर हे धाःगु खः । कायवाक्चित्त स्वंगूयां स्वभावम्ह विद्यापुरुष खः । अथवा निगू सत्यया स्वभावम्ह खः । हानं, अक्षोभ्य महामुद्रां सालाकयातःगु सुख आदि स्वभावम्ह खः । व महामुद्रा नाप संयोग धैगु मुद्रा व सुख छगू हे यायेगु धाःगु खः । व अवस्था हे परम पद खः । कृष्ण, सित, रक्त स्वंगू वर्णगु ख्वाः जुयाः धैगु न्हापाथेंतुं वर्णन यायेमाः । "कायवाक्चित्तवज्रे निषीदयामास" धैगु महावज्रधर कायवाक्चित्तवज्रय् च्वनाबिज्यात धाःगु खः । वज्रसत्त्व पाखें थ्व न्हापांगु सृष्टि खः । थ्व यथारुत व्याख्या जुल ।

मूल :

अथ भगवान् सर्वतथागतसमयसम्भववज्रं नाम समाधिं समापद्येदं मोहकुलपरमसारहृदयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥ जिनजिक् ॥ अथास्मिन् भाषितमात्रे स एव भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्यापुरुषो वैरोचनमहामुद्रासंयोगपरमपदैः सितकृष्णरक्ताकारेण सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रस्य पुरतो निषीदयामास ।

अले श्री भगवान् सर्वतथागतसमयसंभववज्र नामगु समाधिइ च्वनाः थुगु मोहकुलया परम सारगु हृदय (मन्त्रपद) थःगु कायवाक्चित्तवज्र जिनजिक् धैगु मन्त्रपद पिकयाबिज्यात । अले थ्व मन्त्रपद धयाबिज्याये मात्र नं वसपोल भगवान् सर्वतथागतपिनिगु कायवाक्चित्त विद्यापुरुष हे वैरोचन महामुद्रा नाप संयोग जूगु परमपदद्वारा तुयूगु, हाकुगु, हचाउँगु स्वपाः ख्वाः जुयाः सर्वतथागत कायवाक्चित्तवज्रया न्हयःने च्वनाबिज्यात अर्थात् पूर्वपाखे च्वनाविज्यात ।

टीका :

आदियोगानन्तरमुत्सर्गमण्डलं निर्दिशति । अथ भगवान् हृदयं निश्चारयामासेति संबन्धः । समयोद्भववज्रं नाम समाधिः । विभक्तार्थः । मूढसत्त्वविशोधनाय शान्तरसो मोहः स एव परमपदं

तस्य कुलम् । परमसारेत्यादि गतार्थम् । जिनजिगिति । जयनशीला जिना माराः तान् द्वादशाकार धर्मचक्रेण जयतीति जिनजिक् । नेयार्थः । वज्रोपमसमाधिना चतुर्माराभिभवनात् जिनजिक् । नीतार्थः ।

स एव भगवान् पुरतो निषीदयामासेति संबन्धः । वैरोचनमहामुद्रया सहैकीभूय पुरत इत्यग्रतो भगवन्तमेवालोकयन् निषण्णवान् । यथारुतम् ।

च्वय् कनावयागु आदियोगया खँ धुंका आः उत्सर्ग मण्डलयागु वर्णन यानाच्वना । “अथ भगवान् हृदयं निश्चारयामास” अर्थात् भगवानं हृदयमन्त्र पदय् धयाबिज्यात धकाः क्वय्यागु खँ हंकेमाःगु जुल । समयोद्भववज्र नामगु समाधि खः धैगु विभक्तार्थ जुल । मन्द बुद्धिपिं (मूढपिं) प्राणीपिन्त शुद्ध यायेत मोह धैगु शान्तरस स्वभावगु खः । व शान्तरस हे परम पद जुयाच्वंगु कुल खः । परमसार शब्दया अर्थ च्वय् हे वने धुंकल । जिनजिक् थ्व हृदयमन्त्र पद जुल । त्याकेगु स्वभाव दुपिन्त थन जिन धाःगु खः । अर्थात् जिन धैपिं मार धाःगु खः । व मारतय्त द्वादशाकार धर्मचक्र परिवर्तन यानाः त्याकाबिज्याम्हसित जिनजिक् धाःगु खः । थ्व नेयार्थ कथं जुल । वज्रोपमसमाधिद्वारा चतुर्मारपिन्त क्वत्यलीम्हसित जिनजिक् धाःगु खः । थ्व अर्थ नीतार्थ कथं जुल ।

वसपोल भगवान् हे न्हचःने (पूर्व) पाखे च्वनाबिज्यात धैगु खँ हंकेमाः । वैरोचनमुद्रा नाप निगुलिं छगू जुयाः पुरत धैगु अग्रय् च्वनाः भगवानयात जक स्वयाच्वनाबिज्यात धैगु अर्थ यथारुत कथं खः ।

मूल :

अथ भगवान् सर्वतथागतरत्नसम्भववज्रश्रियं नाम समाधिं समापद्येदं चिन्तामणिकुलपरमसारहृदयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास । रत्नधृक् । अथास्मिन् भाषितमात्रे स एव भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्यापुरुषो रत्नकेतुमहामुद्रासंयोगपरमपदैः पीतसितकृष्णाकारेण सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रस्य दक्षिणे निषीदयामास ।

अले श्री भगवानं सर्वतथागतरत्नसम्भववज्रश्री नामगु समाधिइ च्वनाबिज्यानाः थुगु चिन्तामणिकुलया परमसार हृदय जुयाच्वंगु रत्नधृक धैगु मन्त्रपद थःगु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात । अले थुगु मन्त्रपद उजं दयेकाबिज्याये मात्र नं वसपोल भगवान् सर्वतथागत कायवाक्चित्तविद्यापुरुषं हे रत्नकेतुमहामुद्रासंयोग-परमपदद्वारा म्हासुगु, तुयूगु, हाकुगु स्वपाः ख्वाः धारणा यानाः सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रया जव (दक्षिण) पाखे च्वनाबिज्यात ।

टीका :

अथेत्यादि पूर्ववत् संबन्धः । सर्वतथागतानां रत्नं संवृतिबोधिचित्तं ततः संभवतीति रत्नसंभवः । वज्रश्रीः सा एव महामुद्रा सम्पद्यस्मिन् समाधी तनामुखीकृत्य । नेयार्थः । सर्वतथागतानां रत्नं परमार्थबोधिचित्तं तस्मात् संभवतीति रत्नसंभवः वज्रश्रीरविनश्वरश्रीः । तदेव नाम यस्य समाधेः तं समापन्नः । नीतार्थः । सर्वाशापरिपूरकत्वाच्चिन्तामणिः तस्य कुलं परमसारेत्यादि

गतायेम् । रत्नधृगिति । सर्वाशापरिपूरकं रत्नं धारयतीति रत्नधृक् । नेयार्थः । भूतकोटिरत्नं धारयतीति रत्नधृक् । नीतार्थः । रत्नसंभवमहामुद्रासमयसहैकीभावः संयोगः । स एव गगनपदम् । गगनवन्निर्लेपसमताज्ञानं गगनपदमुच्यते । धनमदगर्वितसत्त्वानां दाने बुद्धासनं कृत्वा मानविशुद्धिपदे संस्थाप्य भगवतो दक्षिणपार्श्वे निषण्णाः । यथारुतम् ।

अथ इत्यादियागु न्हापा थें तुं च्वनाबिज्यात धकाः सम्बन्ध तयेमाः । सकल तथागतपिनि रत्न धैगु संवृत्ति बोधिचित्त खः । वहे बोधिचित्तं उत्पन्न जुयाबिज्याःम्ह जूगुलिं रत्नसंभव धाःगु खः । वज्रश्री धैगु हे महामुद्रा खः । वहे महामुद्रायागु समाधिइ च्वना धैगु नेयार्थ कथंया अर्थ जुल । सकल तथागतपिनिगु रत्न धैगु परमार्थ बोधिचित्त जुल । व परमार्थ बोधिचित्तं उत्पन्न जुयाबिज्याइम्हसित थन रत्नसंभव धाःगु खः । वज्रश्री धैगु अविनश्वरगु श्रीशोभा दुम्ह धाःगु खः । वहे वज्रश्री नामगु समाधि च्वना धैगु अर्थ नीतार्थ कथं जुल । सकलसिगु आशा पूर्ण याइम्ह जूगुलिं चिन्तामणि धाःगु खः । वयागु कुलयात चिन्तामणिकुल धाइ । व परमसारगु हृदयया अर्थ च्वय् थें तुं खः । सकलसिगु आशा पूर्ण याइगु रत्न धारणा याइम्ह जूगुलिं रत्नधृक धाःगु खः । थ्व अर्थ नेयार्थ कथं जुल । भूतकोटि (निर्वाण) रुपी रत्न धारणा याइम्ह जूगुलिं रत्नधृक धाःगु खः । थ्व अर्थ नीतार्थ कथं जुल । रत्नकेतु महामुद्राया समय नाप मिलय् जुयाः छगू जुयाच्वनेगुयात थन संयोग धाःगु खः । वहे संयोग हे परमपद खः (गगन पद खः) । आकाश थें निर्लेपगु, छुं मकीगु समताज्ञानयात थन गगनपद धाःगु खः । धनयागु मदं गर्व याइपिं प्राणीपिन्त दान यायेगुली बुद्धासन यानाः मान (अभिमान) शुद्ध यायेत दानय् तयाः (अर्थात् दानय् मन वंकाः) भगवानया दक्षिणपट्टि च्वनाबिज्यात । थ्व यथारुत व्याख्या खः ।

मूल :

अथ भगवान् सर्वतथागतमहारागसम्भववज्रं नाम समाधिं समापद्येदं वज्ररागकुल परमसारहृदयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥ आरोलिक् ॥ अथास्मिन् भाषितमात्रे स एव भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्यापुरुषो लोकेश्वरमहाविद्याधिपतिमहामुद्रासंयोगपरमपदै रक्तसितकृष्णाकारेण सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रस्य पृष्ठतो निषीदयामास ।

अले श्री भगवानं सर्वतथागतमहारागसंभववज्र नामगु समाधिइ बिज्यानाः थ्व वज्ररागकुलया परम सागरगु, हृदय जुयाच्वंगु आरोलिक् धैगु मन्त्रपद थःगु काय्वाकचित्तय् पिदनाबिज्यात । अले थ्व मन्त्रपद उच्चारण याये मात्रं वसपोल भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्यापुरुष हे लोकेश्वर महाविद्याधिपति महामुद्रा नाप संयोगयागु परमपदया प्रभावं (द्वारा) ह्याउँगु, तुयूगु, हाकुगु वर्णगु स्वपाः ख्वाःपाः धारणा यानाः सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रया लिउने (पश्चिमय्) च्वनाबिज्यात ।

टीका :

एवं रागरति सत्त्वानां रागेण रागप्रहाणार्थममिताभयोगं दर्शयन्नाह । अथेत्यादि । तथैव संबन्धः । सर्वतथागतानां महारागः परमानन्दः । तन्निष्पन्नबोधिचित्तं तस्मात् संभवोऽभिताभः । नेयार्थः । सर्वतथागतानां महारागः प्रभास्वरं तस्मादुद्भवोऽमिताभः । तदेव वज्रान्तमालम्ब्य ।

नीतार्थः । प्रत्यवेक्षणाज्ज्ञानेष्वासक्तिः वज्ररागः तस्य कुलं परमसारेत्यादिर्विभक्तार्थः । आरोलिगिति । आ समन्ता(त्) रोः संसारः तस्माल्लिक् गच्छतीति आरोलिक् । नेयार्थः । रो इति ज्ञानत्रयं तस्मात् परमार्थसत्यं गतवानिति । नीतार्थः ।

थुगु प्रकारं रागय् भुलय् जुयाच्वंपिं प्राणीपिन्त रागं हे रागय् प्रहाण यायेगु (फुकेगु) अमिताभ तथागतयागु योग वर्णन याना: 'अथेत्यादि' शब्दं कनाच्वन । थनंलि च्वय् थें लिउने च्वनाबिज्यात धका: खँ हंकेमा: (सम्बन्ध तयेमा:) । सकल तथागतपिनिगु महाराग धैगु परमानन्द धा:गु ख: । वहे परमानन्द उत्पन्न जूगु बोधिचित्तं उत्पन्न जुयाबिज्या:म्ह अमिताभ तथागत ख: धैगु अर्थ नेयार्थ जुल । सकल तथागतपिनिगु महाराग धैगु प्रभास्वर ख: । वहे प्रभावस्वरं उत्पन्न जुयाबिज्या:म्ह अमिताभ तथागत ख: । वसपोलयात हे वज्रया अन्तय् आलम्बन याना: धैगु अर्थ नीतार्थ जुल । प्रत्यवेक्षणा ज्ञानय् आसक्त जुइगुयात वज्रराग धा:गु ख: । व वज्ररागया कुल परमसार हृदय जुयाच्वंगु धैगु शब्दया अर्थ च्वय् थें तुं जुल । थन 'आ' या अर्थ छ्चाखेरं धा:गु ख:, 'रो' धैगु संसार धा:गु ख: । 'लिक' धैगु बिज्याइम्ह धा:गु ख: । अर्थात् 'आरोलिक' धैगु संसारया छ्चाखेरं बिज्या:म्ह धा:गु ख: । थ्व नेयार्थ कथंया अर्थ जुल । 'रो' धैगु स्वंगू ज्ञान धा:गु ख: । व स्वंगू ज्ञान परमार्थ सत्यय् बिज्यात धा:गु ख: । अर्थात् छ्चाखेरं फुक्क संसारं अलग जुया: परमार्थ सत्यय् बिज्या:म्ह धैगु आरोलिकया अर्थ नीतार्थ कथं जुल ।

मूल :

अथ भगवान् सर्वतथागतामोघसमयसम्भववज्रं नाम समाधिं समापद्येदं समयाकर्षणकुल-परमसारहृदयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥ प्रज्ञाधृक् ॥ अथास्मिन् भाषितमात्रे स एव भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्यापुरुषोऽमोघवज्रमहामुद्रासंयोगपरमपदैः हरितसितकृष्णा-कारेण सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रस्य उत्तरे निषीदयामास ।

अले श्री भगवानं सर्वतथागतअमोघसमयसम्भववज्र नामगु समाधिइ च्वनाबिज्याना: समययात आकर्षण याइगु कुलया परम सारगु हृदय जुयाच्वंगु थुगु प्रज्ञाधृक धैगु मन्त्रपद थ:गु कायवाक्चित्तवज्रं पिदनाबिज्यात । थथे थ्व मन्त्रपद पिकया बिज्याये मात्र नं (न्ववाना बिज्याये मात्र नं) वसपोल सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्यापुरुष भगवान् हे अमोघवज्र महामुद्रा नाप संयोग याना: (छ्गू जुइगु) परमपदया प्रभावं वाउँगु, तुयूगु, हाकुगु स्वपा: ख्वा:पा: धारण याना: सर्वतथागतक्कायवाक्चित्तवज्रया उत्तरय् च्वनाबिज्यात ।

टीका :

अथेत्यादि पूर्ववत् संबन्धः । सर्वतथागतामोधो अमोघसिद्धिः । स एव समयः कृत्यानुष्ठानलक्षणसकलजगदर्थसम्पादनेनालङ्घ्यनीयत्वात् । तदेव वज्रं यस्मिन् समाधौ स तथोक्तः । नेयार्थः । अमोघसमयः प्रभास्वरः अनिमित्तफलदानात् तदेव वज्रं तमालम्बनः समाधिस्तथोक्तः नीतार्थः । ईर्ष्याक्लेशविशोधनेनैवाकृष्य समयभ्रंशादिदोषापनयनार्थं कुलं समयाकर्षणकुलम् । नेयार्थः । समयः सूक्ष्मधातु(:) तेनोपायज्ञानमाकृष्य परमानन्दमुत्पाद्य परिशोधनकुलं समयाकर्षणकुलम् । नीतार्थः ।

परमसारेत्यादि विभक्तार्थम् । प्रज्ञाधृगिति । प्रविचयलक्षणा प्रज्ञा । तां धारयतीति प्रज्ञाधृक् । नेयार्थः प्रज्ञा चन्द्रभासः तां सूक्ष्मधातुना धारयतीति प्रज्ञाधृक् । नीतार्थः । उत्तरे निषण्णः । यथारुतम् ।

अथ इत्यादिया खँ न्हापाथेंतुं हंकेमाः । अर्थात् उत्तरय् च्वनाबिज्यात धकाः सम्बन्ध तयेमाः । सर्वतथागतअमोघो धैगु अमोघसिद्धि धाःगु खः । व अमोघ धैगु हे समय खः । छाय्धाःसा कृत्यानुष्ठानज्ञानयागु लक्षण सकल जगतयात माःमाःगु सम्पन्न यायेगुली अलङ्घ्य जूगुलिं धाःगु खः । थुज्वःगु वज्र स्वभावगु समाधिइ च्वनाबिज्यानाः धैगु अर्थ नेयार्थ कथं जुल । अमोघसमय धैगु प्रभास्वर धाःगु खः । छाय्धाःसा व प्रभास्वर ज्ञानं अनिमित्त विमोक्ष फल बिइगु जुल । थुगु प्रकारया फल हे वज्र खः । वयात समाधिइ च्वनाः आलम्बन याये धैगु अर्थ नीतार्थ जुल । ईर्ष्यारुपी क्लेश विशुद्ध यानाः हे समयभ्रंशादि (समय भङ्ग यायेगु आदि) दोष चिइकाः छ्वयेगु निम्ति माःगु कुल हे समयाकर्षण कुल धाःगु खः । थ्व नेयार्थ जुल । समय धैगु थन सूक्ष्मधातुं धाःगु खः । व सूक्ष्म धातुया प्रभाव उपाय ज्ञानयात आकर्षण यानाः परमानन्द उत्पन्न यानाः शुद्ध यायेगु कुल हे समयाकर्षण कुल खः । थ्व नीतार्थ खः ।

परमसार आदिया अर्थ च्वय् कनाथेंतुं खः । प्रज्ञाधृक् अर्थात् थन प्रज्ञा धैगु धर्म प्रविचय धाःगु खः । उज्वःगु प्रज्ञा धारणा याइम्हसित प्रज्ञाधृक धाइ । थ्व नेयार्थ कथं जुल । प्रज्ञा धैगु चन्द्रयागु आभास धाःगु खः । अर्थात् बोधिचित्तयागु आभास धाःगु खः । उज्वःगु प्रज्ञायात धारणा याइम्ह प्रज्ञाधृक धाःगु खः । थ्व नीतार्थ जुल । वसपोल अमोघसिद्धि उत्तरय् च्वनाबिज्यात । थ्व अर्थ यथारुत कथं जुल ।

मूल :

द्वेषमोहस्तथारागश्चिन्तामणिसमयस्तथा ।
कुला ह्येते तु वैं पञ्च काममोक्षप्रसादकाः ॥४॥इति॥

द्वेष कुल, मोह कुल, राग कुल, चिन्तामणि कुल, समय कुल - थ्व न्यागू कुल कामना पूर्ण याइम्ह व मोक्ष बियाबिज्याइम्ह खः ।

टीका :

द्वेष इत्यादि । विनेयानां मोक्षाभिलाषोत्पादनं कामः । अनास्रवमहासुखं मोक्षः । नेयार्थः । कुला ह्येते काममोक्षप्रसाधका इति एते कुलाः पञ्चस्कन्धस्वभावाः कामोपभोगेन मोक्षप्रसाधकाः । अथवा कामप्रसाधका मोक्ष प्रसाधकाश्चेति । यथारुतम् । अत आह व्याख्यातन्त्रे

स्कन्धा एते हि बुद्धास्स्यं बोध्यर्थप्रत्ययोद्भवाः ।
तेऽपि तथागताः ख्यातास्तथताद्वययोगतः ॥

इति । नीतार्थः । पुनर्वैरोचनादीनामुपभोगाय देवीचतुष्टयमुत्सृजति ।

थ्व श्लोकं - मोक्षयागु अभिलाषा उत्पन्न यानाबिइगुयात काम धाःगु खः । आस्रवं रहितगु महासुखयात (वज्रयानय्) मोक्ष धकाः धयातल । थ्व अर्थ नेयार्थ कथं खः । थ्व न्यागू कुल पञ्चस्कन्ध

स्वभावगु खः । थ्व न्यागू कुलं कामसुख (रूप, गन्ध आदि पञ्चकामगुणया सुख) उपभोग याना: मोक्ष बिइगु खः । अथवा काम सुख नं बिइम्ह, मोक्ष सुख नं बिइम्ह धैगु अर्थ खः । थ्व यथारुत व्याख्या कथं जुल । अथे जूगुलिं व्याख्या तन्त्रय् थथे धयात:गु जुल -

थ्व पञ्चस्कन्ध पञ्चबुद्ध स्वभावपिं खः । थ्व स्कन्ध बोधिज्ञान लाभ यायेमा:गु कारणया रूपय् उत्पन्न जुयाच्वंगु खः । अथे जूगुलिं व पञ्चस्कन्ध हे तथागतपिं खः धकाः धयातल । तथताज्ञान व अद्वयज्ञानयागु योगं (सम्बन्धं) तथागत धा:गु जुल । थ्व अर्थ नीतार्थ कथं जुल । आ: क्वय् हानं वैरोचन आदि तथागतपिन्सं उपभोग यायेत प्यम्ह देवीपिं नं उत्पन्न यानाबिज्यानाच्वन ।

मूल :

अथ भगवान् सर्वतथागतवज्रधरानुरागणसमयं नाम समाधिं समापद्येमां सर्ववज्रधराग्रमहिषी स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥ द्वेषरति ॥ अथास्यां विनि:सृतमात्रायां स एव भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्यापुरुष स्त्रीरुपधरो भूत्वा (सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रे) निषीदयामास ।

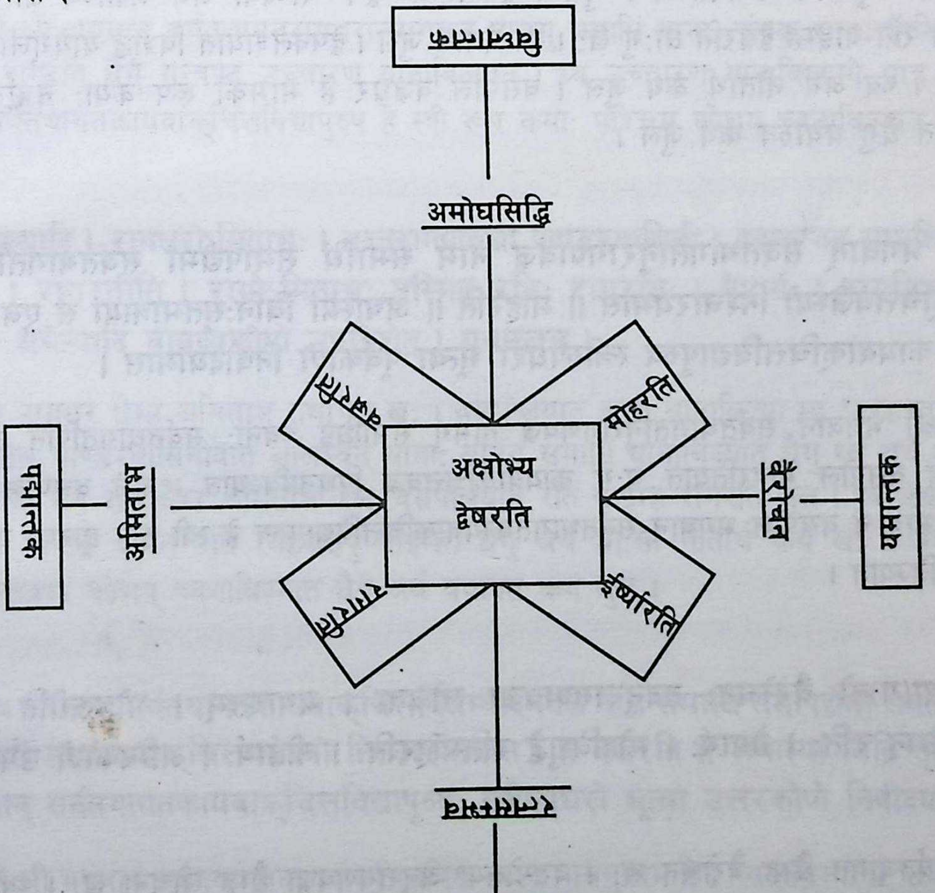
विघ्नान्तक
अमोघसिद्धि
वज्ररति
मोहरति
पद्मान्तक
अमिताभ
अक्षोभ्य
द्वेषरति
वैरोचन
यमान्तक
रागरति
ईर्ष्यारति
रत्नसम्भव
प्रज्ञान्तक

अले श्री भगवानं सर्वतथागतवज्रधरानुरागणसमय नामगु समाधिइ च्वनाबिज्यानाः सर्ववज्रधरया अग्रमहिषी (वड़ामहारानी) जुयाबिज्याःम्ह वसपोल द्वेषरतियात थःगु कायवाक्चित्तवज्र पिथनाबिज्यात । वसपोल द्वेषरतिं पिहाँबिज्याये मात्र नं श्री भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्यापुरुष हे स्त्री रूप कया (दक्षिण कोणय् ?) च्वनाबिज्यात ।

टीका :

अथेत्यादि निश्चारयामासेति संबन्धः । वज्रधरानुरागणसमया मामकी तदालम्बनसमाधिं समापन्नः । यथारुतम् । द्वेषरतीति । द्वेषोऽक्षोभ्यस्तस्मिन् रतिः । द्वेषरतिः । नेयार्थः । द्वेषक्लेशविशुद्धे रतिः द्वेषरतिः । नीतार्थः । स एव वज्रधरो मामकीरूपो भूत्वा नैर्ऋतकोणे उपविशेत् । यथारुतम् ॥

अथ इत्यादि वाक्य निश्चारयामास (पिथनाबिज्यात) धैगु क्रियापद नाप खँ हंकेमाः । थन वज्रधरानु-रागणसमया धैम्ह मामकी खः । अथे जूगुलिं मामकीयात आलम्वन यानाः यायेगु समाधि यानाबिज्यात धैगु अर्थ यथारुत कथं जुल । द्वेषरतिया 'द्वेष' शब्दया अर्थ अक्षोभ्य धाःगु जुल । वसपोलयात रति याइम्ह द्वेषरति धाःगु खः । थ्व नेयार्थ जुल । द्वेषक्लेशयात विशुद्ध यायेगुली लगेजूम्ह द्वेषरति खः । थ्व अर्थ नीतार्थ कथं जुल । वसपोल वज्रधर हे मामकी रूप कयाः नैर्ऋत कोणय् च्वनाबिज्यात धैगु यथारुत कथं जुल ।

मूल :

अथ भगवान् सर्वतथागतानुरागणवज्रं नाम समाधिं समापद्येमां सर्वतथागताग्रमहिषीं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयमास ॥ मोहरति ॥ अथास्यां विनिःसृतमात्रायां स एव भगवान् सर्वतथागत कायवाक्चित्तविद्यापुरुष स्त्रीरुपधरो भूत्वा पूर्वकोणे निषीदयामास ।

अले श्री भगवानं सर्वतथागतानुरागणवज्र नामगु समाधिइ च्वनाः सर्वतथागतपिनि अग्रमहिषी जुयाबिज्याःम्ह वसपोल मोहरतियात थःगु कायवाक्चित्तवज्रं पिथनाबिज्यात । अले वसपोल मोहरति पिहाँबिज्याये मात्र नं वसपोल भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्यापुरुष हे स्त्री रूप धारणा यानाः पूर्व कोणय् च्वनाबिज्यात ।

टीका :

सर्वतथा(ग)तो वैरोचनः तदनुरागणवज्रा लोचना । यथारुतम् । मोहरतीति । मोहो वैरोचनः तस्मिन् रतिः । नेयार्थः । मोहविशुद्धे रतिर्मोहरतिः । नीतार्थः । अग्निकोणे उपविशेत् । यथारुतम् ।

थन सर्वतथागत धैम्ह वैरोचन खः । वसपोलया अनुरागणवज्रा धैम्ह लोचना खः । थ्व व्याख्या यथारुत् कथं जुल । मोहरति, थन मोह वैरोचन जुल । वसपोलयात रति (प्रेम) याइम्ह मोहरति जुल । थ्व नेयार्थ कथं जुल । मोह विशुद्ध यायेत रति याइम्ह मोहरति जुल । थ्व अर्थ नीतार्थ जुल । वसपोल अग्निकोणय् च्वनाबिज्यात ।

मूल :

अथ भगवान् सर्वतथागतरत्नधरानुरागणवज्रं नाम समाधिं समापद्येमां सर्वेर्ष्याधराग्रमहिषीं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥ ईर्ष्यारति ॥ अथास्यां विनिःसृतमात्रायां स एव भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्यापुरुषः स्त्रीरुपधरो भूत्वा दक्षिणकोणे निषीदयामास ।

अले श्री भगवान् सर्वतथागतरत्नधरानुरागणवज्र नामयागु समाधिइ बिज्याना: फुक्क ईर्ष्या धारणा यानाबिज्यानाच्वंपिनि अग्र महिषी जुयाबिज्या:म्ह वसपोलं ईर्ष्यारति धैगु उच्चारण यानाबिज्यात । अले ईर्ष्यारति धैगु उच्चारण याये मात्र नं वसपोल श्री भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्यापुरुष स्त्री रूप धारणा याना: दक्षिण कोणय् च्वनाबिज्यात । (थुकीयागु टीका त्व:फियाच्वंगु दु)

मूल :

अथ भगवान् सर्वतथागतरागधरानुरागणवज्रं नाम समाधिं समापद्येमां सर्वरागधराग्रमहिषीं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥ रागरति ॥ अथास्यां विनिःसृतमात्रायां स एव भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्यापुरुषः स्त्रीरुपधरो भूत्वा पश्चिमकोणे निषीदयामास ।

अले श्री भगवानं सर्वतथागतरागधरानुरागवज्र नामगु समाधि याना: फुक्क रागधरपिनि अग्रमहिषी जुयाच्वंगु रागरति धैगु मन्त्रपद उच्चारण यानाबिज्यात । थ्व उच्चारण यानाबिज्याये मात्र नं वसपोल भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्यापुरुष हे स्त्री रूप कया: पश्चिम कोणय् च्वनाबिज्यात ।

टीका :

अथेत्यादि । रागधरोऽमिताभः । तदनुरागणवज्रा पाण्डरवासिनी । तदालम्बन समाधिस्तथोक्तः । यथारुतम् । रागरतीति । रागोऽमिताभः तस्मिन् रतिः रागरतिः । नेयार्थः । रागविशुद्धे रतिः । नीतार्थः । अथेत्यादि वायव्यकोणे उपविशेत् । यथारुतम् ।

थन रागधर धैम्ह अमिताभ तथागत ख: । वसपोलयात खुसी यानाबिज्या:म्ह पाण्डरवासिनी धा:गु ख: । वसपोल पाण्डरवासिनीयात आलम्वन याना: यायेगु समाधि यानाबिज्यात धैगु थ्व अर्थ यथारुत कथं ख: । रागरति थन राग धैम्ह अमिताभ जुल, वसपोलयात रति याइम्ह रागरति जुल । थ्व अर्थ नेयार्थ कथं ख: । राग विशुद्ध यायेत रति (न्हचाइपु ताइम्ह) धैगु अर्थ धा:सा नीतार्थ कथं ख: । अथ इत्यादिया प्रकरणय् वायव्य कोणय् च्वनाबिज्यात धैगु अर्थ यथारुत कथं जुल ।

मूल :

अथ भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तविसम्वादनवज्रं नाम समाधिं समापद्येमां सर्वतथागतप्रज्ञाधराग्रमहिषीं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास । ॥ वज्ररति ॥ अथास्यां विनिःसृतमात्रायां स एव भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्यापुरुषः स्त्रीरुपधरो भूत्वा उत्तरकोणे निषीदयामास ।

अले श्री भगवानं सर्वतथागतकायवाक्चित्तविसम्वादन नामगु समाधिइ च्वनाबिज्याना: सर्वतथागतपिनि प्रज्ञा धारणाया अग्र महिषी जुयाच्वंगु वज्ररति धैगु मन्त्रपद थ:गु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात । थ्व वज्ररति धैगु पद पिकयाबिज्याये मात्र नं वसपोल सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्यापुरुष भगवान् हे स्त्रीयागु रूप धारणा यानाबिज्याना: उत्तर कोणय् च्वनाबिज्यात ।

टीका :

अथेत्यादि । कायवाक्चित्तान्यनित्यानीति परेभ्यः प्रकाशनं कायवाक्चित्तविसंवादनम् । अक्षरार्थः । शून्याः सर्वधर्मा इत्यालम्वनं कायवाक्चित्तविसंवादनम् । समस्ताङ्गम् । आभासत्रयस्वभावानि कायवाक्चित्तानि श्लक्ष्णधातोस्तदाभासे प्रविश्य क्षणक्षणमनुभवं कारयित्वा पुनर्निःस्वभावापादनं कायवाक्चित्तविसंवादनम् । गर्भी । स्कन्धधात्वायतनादीनां पिण्डग्राहानुभेदक्रमेण निराभासीकरणं कायवाक्चित्तविसंवादनम् । अभेद्यत्वात् तद्वज्रम् । तदालम्बनं समाधिः सर्वतथागतकायवाक्चित्तविसंवादनं वज्रो नाम । कोलिकम् । सर्वतथागतप्रज्ञाधरोऽमोघसिद्धिः । तदनुरागणवज्रा समयतारा तदाकाराचित्तैकाग्रतां कृतवानिति यावत् । यथारुतम् । वज्ररतीति । वज्रोऽमोघसिद्धिः तस्मिन् रतिः । वज्ररतिः । नेयार्थः । वज्रज्ञाने रतिः । नीतार्थः ।

अथेत्यादि । उत्तरे ऐशानकोणे उपविशेत् । यथारुतम् । एताश्चतुर्देव्यः सहचर्यः । ताभिः सह संयोगं कुर्वतां सर्वतथागतानामग्रसम्पन्निष्पद्येत इति । अग्रमहिषी कामैश्वर्यम् । अग्रमहिषी सम्पच्छब्देनोक्तम् । यथारुतम् ।

अथ इत्यादि वाक्यय् कायवाक्चित्त अनित्य धकाः खँ कनेगुयात थन कायवाक्चित्तयात विसंवाद यायेगु (वदनाम यायेगु) धाइ । थ्व अर्थ अक्षरार्थ कथं जुल । सर्वधर्म (फुक्क वस्तु) शून्य खः धकाः धायेगु तथा थ्व हे आलम्वन यानाच्वनेगु (भाःपियाच्वनेगु) यात कायवाक्चित्तविसंवादन धाइ । थ्व अर्थ समस्ताङ्ग कथं खः । काय वाक् चित्त धैगु स्वंगू स्वभावगु आभास खः । वहे स्वंगू आभासय् श्लण धातुयात प्रवेश यानाः प्रत्येक क्षणय् वहे आभास अनुभव यानाः हानं वयात निःस्वभाव धकाः भावना यायेगुयात कायवाक्चित्तविसंवादन यायेगु धैगु अर्थ गर्भी व्याख्या कथं खः । स्कन्धधातु आयतन आदियात पिण्डग्राह छम्ह मनू धकाः छधिइ छपाँय् भाःपेगुयात त्वःताः रुपस्कन्ध भिन्नै वेदना भिन्नै धकाः अलग्ग अलग्ग भाःपाः निराभांस यायेगु तथा वयात नं शून्य यानाछ्वयेगुयात काय्वाक्चित्तविसंवादन धाइ । व शून्यता अभेद्य जूगुलिं वयात वज्र धाःगु खः । वहे आलम्वन यानाः यायेगु समाधियात सर्वतथागत कायवाक्चित्तविसंवादवज्र नामगु समाधि धाःगु खः । थ्व व्याख्या कोलिक जुल । सर्वतथागतप्रज्ञाधर धैम्ह अमोघसिद्धि खः । वसपोलयात अनुरागन (खुसी याइम्ह) समयतारा जुल । समयतारायात लुमंकाः चित्त एकाग्रता यानाबिज्यात धैगु भाव खः । थ्व अर्थ यथारुत कथं जुल । वज्ररति - थन वज्र धैगु अमोघसिद्धि धाःगु खः । वसपोलयात रति याइम्ह वज्ररति खः । थ्व अर्थ नेयार्थ कथं जुल । वज्रज्ञानय् रति यायेगु वज्ररति धाःगु खः । थ्व अर्थ नीतार्थ कथं जुल । उत्तर कोणय् धैगु इशान कोणय् धाःगु खः । अन च्वनाबिज्यात । थ्व अर्थ यथारुत कथं जुल । वसपोलपिं प्यम्ह देवीपिं सहचरी जुयाबिज्यात । वसपोलपि नाप संयोग यानाः सर्वतथागतपिंनिगु अग्र सम्पत्ति उत्पन्न यायेमाल धाःगु जुल । अग्रमहिषी धैगु कामैश्वर्य धाःगु खः । थ्व अर्थ अग्रमहिषी सम्पद शब्दं व्यक्त यानाच्वन धैगु यथारुत व्याख्या जुल ।

मूल :

अथ भगवान् महावैरोचनवज्रं नाम समाधिं समापद्येदं सर्वतथागतमण्डलाधिष्ठानं नाम महाक्रोधं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥ यमान्तकृत् ॥ अथास्मिन् विदिःसृतमात्रे स एव भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्यापुरुषः सर्वतथागतसन्त्रासनाकारेण पूर्वद्वारे निषीदयामास ।

अले श्री भगवान् महावैरोचन नामगु समाधिइ च्वनाबिज्याना: सर्वतथागतपिनि मण्डलयागु अधिष्ठान नामगु महाक्रोध स्वभावगु यमान्तकृत् धैगु मन्त्रपद उच्चारण यानाबिज्यात । थ्व उच्चारण याये मात्र नं वसपोल सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्यापुरुष श्री भगवानं सर्वतथागतपिन्त नं संत्रास उत्पन्न यानाबिइगु रूप कया: पूर्व द्वारय् च्वनाबिज्यात ।

टीका :

अथेत्यादि । क्रोधं निश्चारयामासेति सम्बन्धः । वैरोचन एवाभिषेकस्वभावो वज्रं यस्य स विरोचनवज्र तदालम्बनसमाधिः । वैरोचनवज्रो नाम सर्वतथागतमण्डलमधिष्ठीयते निष्पाद्यते येन स तथोक्तः । यथारुतम् । यमान्तकृदिति । यमो नरकस्तस्य भगवान् महाक्रोधसमाधिनान्तं करोति नाशयतीति यमान्तकृत् । नेयार्थः । यमो मोहान्धकारः अविद्या तस्य परमार्थसत्येनान्तं करोति नाशयतीति यमान्तकृत् । नीतार्थः । अथेत्यादि पूर्वद्वारे निषण्णवान् । यथारुतम् ।

अथेत्यादि - थ्व प्रकरणय् क्रोधयात पिकयाबिज्यात धैगु खँ हंकेमा: । वैरोचनरूपी अभिषेक स्वभावगु वज्र धायेत वैरोचनवज्र धा:गु ख: । थ्व हे वैरोचनवज्रयात आलम्वन याना: (लुमंका:) यायेगु समाधि धा:गु ख: । थ्व अर्थ यथारुत कथं ख: । यम धैगु नरक धा:गु ख: । वयात भगवानं महाक्रोध समाधिया प्रभावं अन्त याइम्ह (नाश याइम्ह) सित यमान्तकृत धा:गु ख: । थ्व नेयार्थ जुल । यम मोहान्धकार, अविद्या जुल । वयात परमार्थ सत्ययागु प्रभावं अन्त (नाश) याइम्ह यमान्तकृत ख: । थ्व अर्थ नीतार्थ जुल । अथेत्यादि फुक्क वाक्यं यमान्तक पूर्व द्वारय् बिज्यात धा:गु जुल । थ्व खँ यथारुत कथं जुल ।

मूल :

अथ भगवान् सर्वतथागनाभिसम्बोधि नाम समाधिं समापद्येमं सर्वतथागतमण्डलाधिष्ठानं नाम महाक्रोधं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥ प्रज्ञान्तकृत् ॥ अथास्मिन् विनिःसृतमात्रे स एव भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्यापुरुषो वज्रसमयसन्त्रासनाकारेण दक्षिणद्वारे निषीदयामास ।

अले श्री भगवानं सर्वतथागताभिसंबोधिवज्र नामगु समाधिइ बिज्याना: थ्व सर्वतथागतमण्डलाधिष्ठान नामगु महाक्रोधयात थ:गु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात । अले प्रज्ञान्तक धैगु थ्व मन्त्र उच्चारण यानाबिज्यात । थ्व उच्चारण याये मात्र नं वसपोल सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्यापुरुष भगवानं हे वज्रसमयसन्त्रास रुप धारणा याना: दक्षिण द्वारय् बिज्यात ।

टीका :

अथेत्यादि । सर्वतथागतानामभिसंबोधिः रत्नसंभवः । समुकुटे वज्रो यस्यापराजितस्य क्रोधस्य तदालम्बनः । समाधेरभिसंबोधिवज्रो नाम । नेयार्थः । सर्वतथागतानामभिसंबोधिः प्रभास्वरं तदेव वज्रं तमालम्ब्य । नीतार्थः । प्रज्ञान्तकृदिति । प्रज्ञया क्लेशं नाशयतीति प्रज्ञान्तकृत् । नेयार्थः । विकल्पात्मिका प्रज्ञा । तस्याः प्रभास्वरप्रवेशेनान्तं करोति प्रज्ञान्तकृत् । नीतार्थः । अथेत्यादि । वज्रसमयैर्दुष्टसंत्रासनं वज्रसमयसंत्रासनम् । अथवा वज्रसमयालौकिकडाकिन्यः तेषां संत्रासनं वज्रसमयसंत्रासनम् ।

दक्षिणद्वारे निषण्णवान्। यथारुतम्।

अथेत्यादिया प्रकरणय् सर्वतथागतपिनि अभिसंबोधि धैम्ह रत्नसंभव खः। थःगु मुकुटय् वज्र दुम्ह अपराजित (सुनानं बुके मफइम्ह) महाक्रोधराजयात आलम्वन यानाः यायेमाःगु समाधि अभिसंबोधिवज्र नामगु खः। थ्व नेयार्थ जुल। सकल तथागतपिनिगु अभिसंबोधि धैगु प्रभास्वर धाःगु खः। वहे वज्र भाःपाः यायेगु समाधि धैगु नीतार्थ जुल। प्रज्ञायागु शक्तिं क्लेश नाश याइम्ह प्रज्ञान्तकृत धैगु अर्थ नेयार्थ खः। कल्पना स्वभावगु प्रज्ञा अन्त याइम्ह (नाश याइम्ह) प्रज्ञान्तकृत खः। थुलि प्रकारयागु अर्थ नीतार्थ जुल। अले वज्रयागु समयं दुष्टपिन्त सन्त्रास उत्पन्न यायेगु धायेत वज्रसमयसन्त्रासन धाःगु खः। अथवा वज्रसमय धैपिं अलौकिक वज्रडाकिनीपिं खः। इमित नं सन्त्रास उत्पन्न यायेगुयात वज्रसमयसंत्रास धाःगु खः। वसपोल दक्षिण द्वारय् च्वनाबिज्यात। थ्व यथारुत जुल।

मूल :

अथ भगवान् सर्वतथागतधर्मवशङ्करिं नाम समाधिं समापद्येमं सर्वतथागतरागधर मण्डलाधिष्ठानं नाम महाक्रोधं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास॥ पद्मान्तकृत॥ अथास्मिन् विनिःसृतमात्रे स एव भगवान् सर्वतथागत कायवाक्चित्तविद्यापुरुषः सर्वतथागतवागाकारेण पश्चिमद्वारे निषीदयामास।

अले श्री भगवानं सर्वतथागत धर्मवशङ्करि नामगु समाधिइ च्वनाबिज्यानाः सर्वतथागतरागधर मण्डलाधिष्ठान नामगु महाक्रोध थःगु शरीरं पिकयाबिज्यात। अले थ्व पद्मान्तकृत धैगु मन्त्रपद उच्चारण यानाबिज्यात। थ्व उच्चारण यायेमात्र नं वसपोल सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्यापुरुष श्री भगवानं हे सर्वतथागतपिनि वाक्यागु आकार धारणा यानाः पश्चिम द्वारय् च्वनाबिज्यात।

टीका :

अथेत्यादि। धर्मरत्नोऽमिताभः। स एवाकरो गोत्रं यस्य हयग्रीवस्य तन्नामकं समाधि समापद्य। नेयार्थः। धर्मरत्नं प्रभास्वरं स एवाकर उत्पत्तिस्थानं यस्य हयग्रीवस्य तदालम्बनसमाधिस्तं समापन्नः। नीतार्थः। पद्मान्तकृदिति। उदकालिप्तपद्मवत् क्लेशैरवलिप्तो कृत्वा तानेव नाशयतीति पद्मान्तकृत्। नेयार्थः। पद्मं योनिः। तस्मिन् द्वयेन्द्रियसमापत्युपायेन परमानन्दसुखं करोति उत्पादयतीति पद्मान्तकृत्। नीतार्थः।

अले इत्यादि निसेंया प्रकरणय् धर्मरत्न धैम्ह अमिताभ खः। वसपोलरुपी आकार (गोत्र) धैगु खानि धाःगु खः। उज्वःम्ह हयग्रीव नामगु समाधि यानाबिज्यात धैगु नेयार्थ जुल। धर्मरत्न धैगु प्रभास्वर धाःगु खः। वहे आकार धैगु उत्पत्तिस्थान धाःगु जुल। उज्वःम्ह हयग्रीवयात आलम्वन यानाः समाधिइ च्वना धैगु नीतार्थ जुल। लखं थाहाँवःगु पलेस्वां थें क्लेशं मथिइक च्वनाः वहे क्लेश नाश याइम्हसित पद्मान्तकृत् धाःगु खः। थ्व नेयार्थ जुल। पद्म धैगु योनि खः। उकिं द्वयेन्द्रियसमापत्तियागु उपायं परमानन्द सुख उत्पन्न यानाबिज्याइम्ह पद्मान्तकृत् धाःगु खः। थ्व अर्थ नीतार्थ जुल।

मूल :

अथ भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रं नाम समाधिं समापद्येमं सर्वतथागतकायवाक्चित्तमण्डलाधिष्ठानं नाम महाक्रोधं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥ विघ्नान्तकृत् ॥ अथास्मिन् विनिःसृतमात्रे स एव भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्यापुरुषः सर्वतथागतकायवाक्चित्ताकारेण उत्तरद्वारे निषीदयामास ।

अले भगवानं सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्र नामगु समाधि याना: सर्वतथागतकायवाक्चित्तमण्डलाधिष्ठान नामगु थ्व महाक्रोधयात थ:गु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात । अले थ्व विघ्नान्तकृत् धैगु मन्त्रपद पिकायेमात्र नं श्री भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तविद्यापुरुषं हे सर्वतथागतकायवाक्चित्ताकार रुप कया: उत्तर द्वारय् च्वनाबिज्यात ।

टीका :

अथेत्यादि । पश्चिमे निषण्णवान् । यथारुतम् । सर्वतथागतकायवाक्चित्तो भगवानमोघसिद्धिः स एव वज्रो यस्यार्यामृतकुण्डलिक्रोधस्य तदालम्बनसमाधिस्तथोच्यते । नेयार्थः । सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्राणां विशुद्धिस्थानं प्रभास्वरं तदालम्ब्य । नीतार्थः । विघ्नान्तकृदिति । विघ्नानामन्तं विनाशं करोतीति विघ्नान्तकृत् । नेयार्थः । विघ्नाश्चत्वारो धातवः । ते क्षयवृद्धिभ्यां शरीरपीडनाद् विघ्नाः । तेषामुपायज्ञानोदयेन विनाशं करोतीति विघ्नान्तकृत् नीतार्थः ।

अथेत्यादि । उत्तरे निषण्णवान् । यथारुतम् । माण्डलेयसन्तोषणाय समयसत्त्वामण्डलम् । समयसत्त्वाः सर्वविघ्नविध्वंसकत्वात् । यथारुतम् । एवं द्वारचतुष्टये न्यसेत् । पूर्वकोणादारभ्य कलादीन् न्यसेत् । पूर्वपट्टिकामारभ्य मैत्रेयादीन् न्यसेत् । गर्भमण्डलाद् वाह्ये पूर्वकोणादारभ्य रूपवज्रादीन् न्यसेत् । सर्वेषामासनादिनियमः साधनोपयिकायां कृत एव । अनाचार्यकं प्रवर्तनं मा भूदिति । यथैव देवतायोगो मण्डलं चान्यत्र परिपूर्णं भगवता प्रदर्शितम्, तथैवात्रापि यथाकायमण्डलं द्वात्रिंशद्देवताविन्यासं भवति, तथोत्सर्गमण्डलमपीति । कायमण्डल एव तावत् द्वाविंशद्देवताविन्यासेन भवितव्यमिति । कथमेतद् गम्यते ? भगवतैव विवृतं व्याख्यातन्त्रे

थ्व प्रकरणय् पश्चिमय् च्वनाबिज्यात धैगु यथारुत कथं जुल । थन सर्वतथागतकायवाक्चित्त धैम्ह श्री भगवान् अमोघसिद्धि जुल । आर्य अमृतकुण्डलि क्रोधराजया वसपोल अमोघसिद्धि हे वज्र जुल । उज्व:म्ह अमृतकुण्डलयात लुमंका: यायेगु समाधि यानाबिज्यात धैगु नेयार्थ जुल । विघ्नयागु अन्त धैगु नाश यानाबिज्याइम्ह विघ्नान्तकृत् जुल । पृथिवी, आप, तेज, वायु थुलि प्यंगू धातुयात थन विघ्नं धा:गु ख: । वहे प्यंगू धातु मगायेवं वा वृद्धि जुइवं शरीरय् रोग जुइगुलिं विघ्न धा:गु ख: । व धातुयात समताय् तयेगु उपायरूपी ज्ञान दयेवं विघ्न नाश याइम्ह जूगुलिं विघ्नान्तकृत् धा:गु ख: । थ्व अर्थ नीतार्थ कथं जुल ।

अथेत्यादि प्रकरणय् उत्तरय् च्वनाबिज्यात धैगु अर्थ यथारुत जुल । मण्डलय् बिज्यानाच्वंपिं देवतापिन्त सन्तोष यायेत समयसत्त्वमण्डल मा:गु ख: । समसत्त्व धैगु फुक्क विघ्न विध्वंस यानाबिज्याइपिं जूगुलिं धा:गु ख: । थ्व नं यथारुत अर्थ जुल । थुगु प्रकारं प्यंगू द्वारय् प्यम्ह यमान्तक आदि देवतापिं बिज्याकेमा: । पूर्व

कोणंनिसें कला आदि बिज्याकेमाः। पूर्व पट्टिकानिसे मैत्र्यादि बोधिसत्त्वपिं बिज्याकेमाः। गर्भमण्डलं पिने पूर्व कोणंनिसें रूपवज्रा आदि बिज्याकेमाः। वसपोलपिनिगु आसनयागु खँ साधनोपायिका ग्रन्थय् वर्णन यानात:गु दुगु हे जुल। आचार्य मदयेकं साधन नं यायेमज्यू धकाः धयात:गु द हे दु। गथे देवतापिनिगु योगया खँ व मण्डलया सम्पूर्ण खँ नं मेथाय् श्री भगवानं कनात:गु दु। अथे हे थन नं कायमण्डल थें स्वीनिम्ह देवतापिं बिज्याकेमा:गु जुल। हानं, अथे हे उत्सर्गमण्डलय् नं बिज्याकेमाः। कायमण्डलय् जक स्वीनिम्ह देवतापिं बिज्याकेमा:गु खँ गथे सिइकेगु धैगुया बारे श्रीभगवानं हे व्याख्या तन्त्रय् वर्णन यानाबिज्या:गु दु धकाः सिइकेमाः।

टीका :

सामाजिकानां निःसन्दिग्धार्थमवतार्यते।
शृणुत्वं महासत्त्व नान्यचित्तेन संस्मरेत्।
वज्राचार्यस्य कायेऽस्मिन् क्रमः कायजिनस्थितिः॥
प्रथमं कायवज्रेण रूपस्कन्धेन संस्थितः।
अनुरागणवज्रेण वेदनास्कन्धेन संस्थितः॥
वागवज्रेण भगवान् संज्ञास्कन्धेनं संस्थितः।
सर्वप्रजनवज्रेण संस्कारस्कन्धेन संस्थितः॥
चित्तवज्रेण भगवान् विज्ञानयन्त्रसंस्थितौ॥
मांसादि पृथिवीधातुर्भगवती लोचना स्थिता।
शोणितादिर्जलधातुर्भगवती मामकी स्थिता॥
उष्णादितेजोधातुर्भगवती पाण्डरवासिनीस्थिता।
प्रेरणादिमरुद्धा तुस्तारा भगवती स्थिता॥
नेत्रद्वयेन्द्रियं तस्य क्षितिगर्भस्तथागतः।
गोत्रद्वयेन्द्रियं तस्य वज्रपाणिस्तथागतः॥
घ्राणस्थितेन्द्रियं तस्य गगनगञ्जस्तथागतः।
जिव्हास्थितमिन्द्रियं तस्य लोकेश्वरस्तथागतः॥
मनसि स्थितमिन्द्रियं तस्य मञ्जुघोषस्तथागतः।
चतुर्धातुमयं पिण्डं शरीरं तु संज्ञितम्॥
सर्वनिवरणविष्कम्भितस्तथागतस्तत्र तिष्ठति।
सर्वसन्धिशरीरस्य समन्तभद्रस्तथागतः।
सर्वस्नायुशरीरस्य मैत्रेयस्तथागतः।
दक्षिणे भुजमूले तु यमान्तकस्तथागतः॥
वामे च भुजमूले तु अपराजितस्तथागतः॥
मुखपद्मे संतिष्ठतो हयग्रीवस्तथागतः।
गुह्यप्रदेशे तिष्ठति अमृतकुण्डलिस्तथागतः॥

दक्षिणवाहौ तिष्ठति अचलोऽसौ तथागतः ।
वामवाहौ तिष्ठति टक्किराजस्तथागतः ॥
दक्षिणजानौ च तिष्ठति नीलदण्डस्तथागतः ।
वामे जानौ च तिष्ठति महाबलतथागतः ।
स्वशीर्षमूर्ध्नि तिष्ठति चक्रवर्ती तथागतः ।
अधः पादे च तिष्ठति सुम्भराजस्तथागतः ।
समस्ता चैव कायेऽस्मिन् सर्वतथागताः स्थिताः ।
कायमण्डलमित्युक्तं वज्राचार्यस्य कायिकम् ॥
एते सकलसंबुद्धा समस्ता बुद्धकायिकाः ।
प्रवेशयन्ति निर्वाणं वज्री संस्कृतदेशनम् ॥
शीघ्रं निर्वासि भगवं परिपक्वकुशलो भव ।
तस्माद् वज्रगुरोः काये जिनाः सर्वे प्रतिष्ठिताः ॥
पश्चात्कालं महासत्त्व शृणु हे अमोघदर्शक ।
सदा च सर्वसत्त्वैश्च गुरुः सेव्यः प्रयत्नतः ॥
तथामोघदर्शना महाबोधिसत्त्वा महायशाः ।
तुष्टाः प्रमुदिता हृष्टा प्रणम्याग्रपतिताः ॥

इत्याह वज्रमाल(ा)याम् । अनेन न्यायेन लेख्यमण्डलेऽपि द्वात्रिंशद्देवताविन्यासः कर्तव्य इति ।

प्राणीपिन्त संदेह (शङ्का) मदयेकेत व्याख्यातन्त्र क्वय् च्वय् त्यना -

हे महासत्त्व ! मेमेगु खँ मनय् मतःसे छःपिन्सं न्यनाबिज्याहुँ । वज्राचार्यपिनिगु शरीरय् क्रमशः बुद्धपिनिगु स्थान लुमंकाः तये माल ।

न्हापां ला कायवज्रयागु रूपं रूपस्कन्ध च्वनाच्वन । अनुरागणवज्रया रूपं वेदनास्कन्ध च्वनाच्वन । वाक्वज्रया रूपं भगवान् संज्ञास्कन्ध बिज्यानाच्वन । सर्वप्रजनवज्रया रूपं संस्कारस्कन्ध बिज्यानाच्वन ।

भगवान् चित्तवज्रया रूपं विज्ञानस्कन्ध बिज्यानाच्वन । मांस आदि पृथिवीधातु भगवतीया रुपं लोचना बिज्यानाच्वन । हि आदि जलधातु भगवती मामकीया रूपं बिज्यानाच्वन ।

क्वाःगु तेजोधातु आदि भगवती पाण्डरवासिनीया रूपं बिज्यानाच्वन । प्रेरण क्रिया आदि वायुधातु भगवती ताराया रूप जुयाच्वन ।

निगः मिखा इन्द्रिय वज्राचार्यया क्षितिगर्भ तथागत हे जुल । न्हाय्पं निपा इन्द्रिय वज्राचार्यया गगनगञ्ज तथागत खः । मे (जिव्हा) इन्द्रिय वसपोलया लोकेश्वर तथागत जुल ।

मन इन्द्रिय वसपोलया मञ्जुघोष तथागत जुल । थुगु प्रकारं प्यंगू धातु मिलय् जुयाः

ग्वाराचिनात:गुयात लोकय् शरीर धाक: धयाच्वन । व पिण्ड (ग्वारा) सर्वनिवरणविष्कम्भि तथागत रुप बिज्यानाच्वन ।

शरीरयागु फुक्क स्नायु (सँय्‌प्वाँय्) मैत्रेय तथागतया रूप ख: । जवगु ल्हा:या लप्पाय् यमान्तक बिज्यानाच्वन । देपागु ल्हाया लप्पाय् अपराजित तथागत बिज्यानाच्वन ।

म्हुतुइ हयग्रीव तथागत बिज्यानाच्वन । गुह्यय् अमृतकुण्डलि तथागत बिज्यानाच्वन ।

जव ल्हातय् अचल तथागत देपा ल्हातय् टक्किराज तथागत बिज्यानाच्वन ।

जवगु पुलिइ नीलदण्ड व देपागु पुलिइ महावल बिज्यानाच्वन ।

थ:गु छचँनय् चसुप्वालय् चक्रवर्ती तथागत व क्वय् तुतिइ सुम्भराज तथागत बिज्यानाच्वन ।

थुगु प्रकारं वज्राचार्यया शरीरय् समस्त तथागतपिं बिज्यानाच्वन । शरीरया थ्वहे मण्डलयात कायमण्डल धयाच्वन ।

वसपोलपिं सकल बुद्धपिं दुगु समस्त बुद्धकाय ख: । वज्री (वज्रधरं) थ्व देशनाद्वारा निर्माण जुयाच्वंगु देहयात निर्वाणय् प्रवेश यानाच्वनाबिज्यात । छलपोलपिं याकनं याकनं निर्वाणपद लाभ यानाबिज्याइपिं जुइ । सद्धर्म परिपक्व यायेत कुशल जुयाबिज्याहुँ । अथे जूगुलिं वज्राचार्य गुरुयागु शरीरय् फुक्क बुद्धपिं बिज्यानाच्वन ।

हे महासत्त्व ! भविष्ययागु खँ न्यनाबिज्याहुँ । हे अमोघगु दृष्टि जुयाबिज्या:म्ह ! सकल प्राणीपिन्सं सदानं प्रयत्नपूर्वक गुरुयात सेवा यायेबह: जू ।

अले अमोघदर्शन जुयाबिज्या:पिं महाबोधिसत्त्वपिं, यशस्वीपिं सन्तुष्ट जुया:, खुसी हर्षित जुया: ल्हा: ज्वजलपा यानाच्वनाबिज्यात ।

थ्व खँ वज्रमाला तन्त्रय् नं कनातल । थ्व ल्याखं च्वयेगु मण्डलय् नं स्वीनिम्ह देवतापिं बिज्याकेमा: ।

मूल :

सर्वतथागतकायवाक्चित्तसम्भाषणमण्डलसमयसत्त्वा: ।

इति श्री सर्वतथागतकायवाक्चित्तरहस्यातिरहस्ये गुह्यसमाजे महागुह्यतन्त्रराजे सर्वतथागतसमाधिमण्डलाधिष्ठानपटल: प्रथमोऽध्याय: ।

सर्वतथागतकायवाक्चित्तसम्भाषणमण्डलया समयसत्त्वपिं जुयाबिज्यात ।

थुलि श्री सर्वतथागतकायवाक्चित्तया रहस्य जुयाच्वंगुया नं अति रहस्यगु गुह्य समाज महागुह्यगु तन्त्रराजया सर्वतथागतसमाधिमण्डलाधिष्ठान नामगु पटलया न्हापांगु अध्याय क्वचाल ।

टीका :

निदानमधिकृत्यापि योऽर्थः संदर्शितो भवेत् ।
उक्तस्तत्रैव तन्त्रार्थः शेषः प्रासङ्गिको भवेत् ॥ इति ॥

सर्वतथागतकायवाक्चित्तरहस्ये गुह्यसमाजे सर्वतथागतमण्डलाधिष्ठानपटल इति । कायवाक्चित्तरहस्यमालोक्याधिगम्य कृतेऽस्मिन् गुह्यसमाजे समाधिमण्डलाधिष्ठानं यस्मिन् स तथोक्तः । सर्वतथागतपटलः । पटो यथा दंशमशकाद्युपद्रवं निवारयति, तथायं तन्त्रार्थः क्लेशकर्मजन्माद्युपद्रवनिवारणात् पट इव पटः । तं लाति गृण्हातीति तद्धारको ग्रन्थसमुहः पटलः ॥

॥ प्रदीपोद्योतनटीकायां प्रथमपटले षट्कोटिव्याख्या ॥

निदान (मूल कारण) या अधिकारं जूसा थन गुगु खँ कनात:गु दु, अन हे तन्त्रया अर्थ कनातल । ल्यँ दुगु शेष खँ फुक्कं प्रासङ्गिक (प्रसङ्गवश कनात:गु) जुल ।

सर्वतथागतकायवाक्चित्तरहस्ये गुह्यसमाजे सर्वतथागतमण्डलाधिष्ठानपटल धैगु कायवाक्चित्तयागु रहस्यया बिचाः यानाः सिइकात:गु थ्व गुह्यसमाज तन्त्रय् समाधिमण्डल अधिष्ठान यानात:गु, सम्पन्न यानात:गु जुल । सर्वतथागतया पटल धा:गु छु धा:सा - गथे पट (काप:) ल भुजिं, पति आदि उपद्रव याइपिन्त पनाच्वनि, अथे हे थ्व तन्त्रया अर्थ नं क्लेशकर्म जन्म आदि उपद्रव पनाच्वनीगुलिं 'पट' धा:गु खः । व पटयात लाति धारणा याना भुनाच्वनिगुथें थ्व ग्रन्थ समूहं नं धारणा यानाच्वनिगुलिं पटल धा:गु खः ।

॥ प्रदीपोद्योतन टीकाया न्हापांगु पटलय् षट्कोटि व्याख्या क्वचाल ॥

◆◆◆

॥ द्वितीयः पटलः ॥

मूल :

अथ भगवन्तः सर्वतथागताः भगवतः सर्वतथागतकायवाक्‌चित्ताधिपतेः पूजां कृत्वा प्रणिपत्यैवमाहुः -

भाषस्व भगवन् सारं कायवाक्‌चित्तमुत्तमम् ।
सर्वतथागतं गुह्यं बोधिचित्तमनुत्तरम् ॥१॥

अले भगवान् सर्वतथागतपिन्सं भगवान् सर्वतथागतकायवाक्‌चित्ताधिपतियात (महावज्रधरयात) पूजा, वन्दना (नमस्कार) यानाः थथे विन्ति यात :-

हे भगवान्! सारगु, उत्तमगु, कायवाक्‌चित्त स्वरुपगु, सर्वतथागतपिनिगु अनुत्तरगु, गुहचगु बोधिचित्तयागु खँ आज्ञा जुयाबिज्याहुँ ॥१॥

टीका :

एवं प्रथमपटलेन सर्व सम्पाद्य निष्पन्नक्रमद्योतनाय द्वितीयं बोधिचित्तपटलमाह। अथेत्यादि। भगवन्तं प्रणिपत्यैवमाहुरिति संबन्धः। कायवाक्चित्ताधिपतिर्महावज्रधरः। तस्य पूजां कृत्वा प्रणम्य च भगवन्तमध्येषयन्ति। भाषस्व बोधिचित्तमनुत्तरमिति संबन्धः। सर्वावरणविमुक्तत्वात्। सारं कायवाक्चित्तत्रयाणामभेदरूपत्वादुत्कृष्टम्, कारणे कार्योपचारात्। क्रियादिनयाश्रितेष्वप्रकाश्यत्वात् गुह्यम्। अतएवानुत्तरम्।

थुगु प्रकार प्रथम पटलय् फुक्क खँ सम्पन्न यानाः निष्पन्नक्रम (उत्पन्नक्रम) या खँ प्रकाश यायेत निगूगु पटल बोधिचित्त पटल कनातःगु जुल। अथ इत्यादि प्रकरणय् श्री भगवान् महावज्रधरयात प्रणाम यानाः थुगु प्रकारं विन्ति यात धैगु खँ हंकेमाः। थन मूलय् कायवाक्‌चित्ताधिपति धैम्ह महावज्रधर खः। वसपोलयागु पूजा यानाः प्रणाम नं यानाः श्री भगवानयात अध्येषणा (प्रार्थना) यानाच्वन। लोकय् अनुत्तरगु बोधिचित्त आज्ञा जुयाबिज्याहुँ धकाः सम्बन्ध मिलय् यायेमाः। फुक्क आवरणरहितगु जूगुलिं सारगु धाःगु खः। कायवाक्‌चित्त छगू हे जुयाच्वंगु, भेद मदुगु रूप जूगुलिं उत्कृष्टगु धकाः धाःगु खः। कारणयात कार्य भाःपाः तःगुलिं क्रिया आदियागु नियमया आधारय् च्वनाच्वंगु खँ प्रकट यायेमज्यूगुलिं गुहचगु धाःगु खः। (थुगु प्रकारं बोधिचित्त सारगु, उत्कृष्टगु, गुहचगु जूगुलिं हे अनुत्तरगु धकाः नं धयातःगु खः।)

मूल :

अथ भगवान् सर्वतथागतकायवाक्‌चित्तवज्रस्तथागतः सर्वतथागतानामध्येषणां विदित्वा सर्वबोधिसत्त्वानां चेतसैव चित्तपरिवितर्कमाज्ञाय बोधिसत्त्वानेवं आह। उत्पादयन्तु भवन्तः चित्तं

कायकारेण कायं चित्ताकारेणं चित्तं वाक्प्रव्याहारेणेति ।

अथ ते महाबोधिसत्त्वाः सर्वतथागतकायवाक्चित्ताकाशाकारेण संयोज्य इदमुदानमुदानयामासुः

अले श्री भगवानं सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्र तथागत (महावज्रधरं) सकल तथागतपिनिगु प्रार्थना यानाच्वनाबिज्यात धैगु फुक्क बोधिसत्त्वपिनिगु मनयागु खँ थःगु मनं हे सिइकाः बोधिसत्त्वपिन्त थथे आज्ञा जुयाबिज्यात :- छलपोलपिन्सं चित्तयात काययागु आकार भाःपाः, काययात चित्तयागु आकार भाःपाः चित्तयात वाक्प्रव्याहार (बोचि वचन) या रूपय् उत्पन्न यानाबिज्याहुँ ।

अहो ! वसपोल महाबोधिसत्त्वपिन्सं सर्वतथागतपिनि कायवाक्यात चित्तयागु आकार खः धकाः खँ मिलय् यानाः थ्व क्वय् च्वंगु उदान (दुनुगःयागु खँ) धयाबिज्यात -

टीका :

अथ भगवान् बोधिसत्त्वानेवमाहेति संबन्धः । चेतसैवेत्यादिना । यदि भगवानस्माकं परिशुद्धदेवतामूर्तिनिष्पत्तये महाबोधिचित्तोपदेशं दद्यात्, तदा महासत्त्वार्थः स्यादिति । एवं चेतसैव चेतःपरिवितर्कमाज्ञायेत्याह । यथारुतम् ।

उत्पादयन्तु भवन्त इत्यादि त्रिवज्राभेद्यस्वरूपेण बोधिचित्तमुत्पादयन्तु । तत्कथमित्यत्राह चित्तं कायाकारेणेति कायवज्राकारेण । कायं चित्ताकारेणेति चित्तवज्राकारेण । चित्तं वाक्प्रव्याहारेणेति । वाचः प्रव्याहारोऽभिलपन् । तेन वाग्वज्रेणेत्यर्थः ।

अथेत्यादि कायवाक्चित्तानि आकाशाकारेण शून्यतास्वभावेन । संयोज्य एकीकृत्येति । नेयार्थः । उत्पादयन्तु मनोमयदेहं निष्पादयन्तु । कथमित्याह चित्तं कायाकारेणेति । चित्तत्रयं सूक्ष्मधातुना सह संभोगिकदेहाकारेण यत्कायनिष्पादनं भवितुमेव तदिति कायं चित्ताकारेण । न हि चित्तादन्यत् किञ्चिदस्ति । चित्तं वाक्यव्याहारेणेति । योवाक्प्रव्याहारस्तेन स्वरूपेण चित्तमेवोत्पादयन्त्विति । कायेत्यादि । एवं निष्पन्नकायवाक्चित्तानि आकाशाकारेणेति । आकाशस्वभावेन प्रभास्वरेण संयोज्यैकीकृत्य महावज्रधरमात्मानं निष्पादयेदिति । उक्तं च श्रीवज्रमालामहायोगतन्त्रे

त्रैधातुकसमं नास्ति सारभूतं स्वजीवितम् ।
पश्यति स्वपुरं भास्वत्प्रसंख्यायुतधातुकम् ॥
त्रैधातुके परं नास्ति सारभूतं स्वजीवितम् ।
जीवितं पश्यति स्वप्नं अथवा यस्त्रिधातुकम् ॥ इति ॥

योगान्तरम् ।

त्रैधातुकाकार तत्त्वं एकत्वं संप्रयच्छति ।
अधिष्ठानपदं तत्कार्यसिद्धिमवाप्नुयात् ॥

अले भगवानं बोधिसत्त्वपिन्त थथे आज्ञा जुयाबिज्यात धकाः हंकेमाः । चेतसैव इत्यादि वाक्यय् - यदि

भगवानं जिमित परिशुद्ध देवताया मूर्ति उत्पन्न यायेत महाबोधिचित्तयागु उपदेश बियाबिज्यासा ज्यू । अथेजूसा आपालं प्राणीपिनिगु हित जुइ, धैगु खँ मनं मनं हे सिइकाबिज्यानाः धैगु अर्थ यथारुत कथं जुल ।

“छलपोलपिन्सं उत्पन्न यानाबिज्याहुँ” इत्यादि धाःगु कायवाक्चित्त (त्रिवज्र) यात भेदभाव मयाःसे छगू हे भाःपाः बोधिचित्त उत्पन्न यानाबिज्याहुँ धाःगु खः । व कायवाक्चित्तयात गथे छगू भाःपेगु धाःसा चित्तयात काययागु आकार भाःपाः अर्थात् कायवज्रयागु आकार भाःपेगु । हानं, काययात चित्तयागु आकार भाःपाः अर्थात् चित्तवज्रयागु आकार भाःपेगु । हानं, चित्तयात वाक्प्रव्याहर (वाक्य उच्चारण यायेगु) भाःपाः अर्थात् वाक्वज्र भाःपेगु धैगु अर्थ खः ।

अर्थत्यादि प्रकरणय् कायवाक्चित्तयात आकाशया आकार अर्थात् शून्यता स्वभाव धाःगु खः । संयोज्य धैगु मिलय् यानाः छगू छधी यानाः धैगु नेयार्थ कथं जुल । उत्पादयन्तु धैगु थन मनोमय देह उत्पन्न यानाबिज्याहुँ धाःगु खः । मनोमय देह गथे उत्पन्न यायेगु धाःसा - चित्तयात काय स्वभाव भाःपाः धाःगु खः । कायवाक्चित्त - थ्व स्वंगूयात सूक्ष्मधातु नाप संभोगकाययागु स्वभावं धाःगु खः । गुगु शरीर उत्पन्न जुइत दुगु खः, व कायचित्ताकार हे खः । छाय्धाःसा चित्तं अलग्गु मेगु छुं नं वस्तु मदु । चित्तयात बोलि वचनयागु आकार (स्वभाव) धैगु, गुगु खँ झीसं ल्हानाच्वना, व खँ चित्तयागु रूप हे उत्पन्न यानाः ल्हानाच्वना । काय इत्यादि प्रकरणय् थुगु प्रकारं उत्पन्न जूगु कायवाक्चित्त आकाशयागु स्वभावं धैगु आकाश स्वभावगु प्रभास्वर नाप संयोग यानाः (मिलय् यानाः) छधी छपाँय् यानाः महावज्रधरयात थः भाःपाः (जि हे महावज्रधर खः धकाः दृढ यानाः) च्वनेमाः । थ्व खँ श्रीवज्रमाला महायोग तन्त्रय् नं धयातःगु दु । त्रिधातु (काम, रुप, अरुप) धातुसमानगु थःगु जीवन थें सार गु वस्तु मेगु छुं नं मदु धकाः मतिइ तःसा थःगु शरीर हे प्रभास्वरगु, असंख्य अभुत प्रमाणगु धातुया रूपय् खनी ।

थ्व त्रिधातुइ परमसार जुयाच्वंगु थःगु जीवित सिवे मेगु मदु । उज्वःगु जीवन नं सपना समान भाःपाः च्वने अथवा जीवन धैगु त्रिधातु खः धकाः भाःपेमाः ।

हानं मेगु छगू भावना यायेगु योग नं दु । परमार्थसत्य (तत्त्व) धैगु हे त्रिधातुयात एकाकार यायेगु खः । थ्व अधिष्ठान हे कार्यसिद्धि जुइगु खः ।

मूल :

अहो हि समन्तभद्रस्य काययवाक्चित्तवज्रिणः ।
अनुत्पादप्रयोगेण उत्पादोऽयं प्रगीयते ॥२॥

कायवाक्चित्तवज्र जुयाबिज्याःम्ह समन्तभद्रयागु बोधिचित्तं उत्पन्न यानाबिज्याइगु नियम अहो ! आश्चर्य खः । छाय्धाःसा अनुत्पाद (उत्पत्ति मजूगु) अर्थात् परमार्थसत्यया अयं (थ्वं), उत्पादया खँ आज्ञा जुयाविज्यात । अर्थात् परमार्थसत्यया भावना यायेबलय् प्रभास्वर स्वभाव उत्पन्न जुयावइगु खँ आज्ञा जुयाविज्यात ॥२॥

टीका :

अहो हीत्यादि । समन्ततो भद्रः महावज्रधरस्तस्य बोधिचित्तप्रवर्तनम् । अहो आश्चर्ये, हिर्यस्मात् । येनानुत्पादप्रयोगेणेति । अनुत्पादः परमार्थसत्यम् । तस्मिन् मनोमयकायस्य प्रवेशः अनुत्पादप्रयोगः । तेन उत्पाद इति प्रभास्वरः परिशुद्धदेवतामूर्तिग्रहणलक्षणम् । व्युत्थानमयमुत्पादो येन प्रगीयते कथ्यत इति नासन्ध्यम् । षट्तथागतां यथास्वं बोधिचित्तगाथाभिरिममेव समाधिद्योतयति ।

थ्व श्लोकय् छ्चाखेरं भद्रम्ह (कल्याणमयम्ह) सित समन्तभद्र धा:गु ख: । समन्तभद्र जुयाबिज्या:म्ह महावज्रधरया बोधिचित्त उत्पन्न जुइगु खँ अहो ! आश्चर्यगु खँ ख: । हि (छाय्‌धा:सा) गुगु अनुत्पादया खँ कना अर्थात् परमार्थसत्यया खँ कना धा:गु ख: । व परमार्थसत्यय् साधकं थ:गु मनोमय देह प्रवेश यायेगुयात थन अनुत्पाद प्रयोग धा:गु ख: । व प्रयोग याना: उत्पाद अर्थात् प्रभास्वरगु, विशुद्धगु देवता मूर्ति दर्शन यायेगु धा:गु ख: । थुज्व:गु व्युत्थानमयगु (शून्यतामयगु) उत्पादया खँ आज्ञा जुयाबिज्यानाच्वन । थ्व अर्थ नासन्ध्य जुल । आ: थनं क्वय् षट्तथागतपिन्सं नं छ्सिकथं बोधिचित्त सम्बन्धी गाथाद्वारा थ्व हे समाधिया खँ प्रकाश यानाबिज्यानाच्वन ।

मूल :

अथ भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रस्तथागतः सर्वतथागताभिसम्बोधिनयवज्रं नाम समाधिं समापद्येदं बोधिचित्तमुदाजहार -

अभावे भावनाभावो भावना नैव भावना ।
इति भावो न भावः स्याद् भावना नोपलभ्यते ॥३॥

इत्याह भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रस्तथागतः ।

अले श्री भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्र तथागतं सर्वतथागतपिनिगु अभिसंबोधि (ज्ञान) यागु नय वज्र जुयाच्वंगु अर्थात् वज्र थें अभेद्यगु नियम धैगु नामं प्रसिद्धगु समाधिइ च्वना: बोधिचित्तयागु खँ क्वय् च्वंगु श्लोकं आज्ञा जुयाबिज्यात -

अभावगु (दहे मदुगु वस्तुयागु) भावना दु धका: धा:सां व भावनायात भावना धाइमखु । थुगु प्रकार भाव पदार्थ नं अभाव जुयावनी । अथे जूगुलिं भावना नं मदुथें जुयावनी ॥३॥

थुलि खँ श्रीभगवान् कायवाक्चित्तवज्र तथागतं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

सर्वतथागतानामभिसंबोधिः सत्यद्वयाद्वैधीकारलक्षणः । तस्य नयः । तत्साक्षत्करणोपायः स एव वज्रवदभेद्यत्वाद् वज्रं यस्य समाधेः । स तथोक्तः नासन्ध्यम् ।

स्थिरवलसर्वपदार्थनामाभवे सति भावनाया अभावः भाव्याभावात् । भावना नैव भावनेति । यापि सतो भावना सा न भावना, विनापि भावनाया विद्यमानत्वात् इति । इत्थं भावाभावयुक्तो यो

भावः स न स्यात् । तस्माद् भाव्यो भावको भावना नोपलभ्यते । अक्षरार्थः । उर्व्यादिभेदेन सर्वधर्मान् निराकृत्य शून्याः संस्कृतासंस्कृता धर्मा इति या भावना तस्या अभावः शून्यताभिनिवेशदृष्टित्वात् । निमित्तनिराकरणायाह भावना नैव भावनेति । यापि हेतुफलाकाराभिनिवेशभावना सापि नैव युक्ता हेतुफलाद्वयत्वात् । प्रणिधानं निराकर्तुमाह । इति भाव इत्यादि । इत्येवं वाहयाकारं यत्प्रणिधानफलं तदपि न विद्यते प्रणिधानाद्युपलम्भाभावात् । तेन वाहयवस्त्वाकार भावना नोपलभ्यते । न विद्यते चित्तमयत्वात् । समस्ताङ्गम् । अभावेति । ये स्वप्नादयः तेषामभावे यद्भाव्यभूतं चित्तमात्रं तदभावाविशुद्धं सर्वासत्त्वात् । संवृतिसत्यं निराकर्तुमाह भावना नैव भावनेति । या संवृतिसत्यात्मिका मायोपमदेवतारूपभावना सापि न युक्ता । प्रभास्वरेणापि विशुद्धत्वात् । इत्येवं संवृतिसत्यभावो न भावः स्यात् । तस्य सत्यद्वयाभिन्नत्वात् । तेन भावना सत्यद्वयाद्वयाकारभावना नोपलभ्यते । कृच्छ्रादुपलभ्यत इति यावत् । गर्भी ।

अभावे परमार्थसत्ये भावनाया अभावः आदिशुद्धत्वात् । या संवृत्तिसत्यात्मिका भावना सापि न भाव्यते । सत्यत्वादित्यनेन प्रकारेण सत्यद्वयात्मको भावः । भाव्यो न स्यात् । सत्यद्वयाद्वैधीकार दर्शनमात्रेण मोक्षत्वात् । तेन भावको भावना भाव्यमित्ये(व) योऽभिनिवेशः । युगनद्धक्रमाधिगतानां नोपलभ्यते न विद्यते इत्यक्तवान् महावज्रधरः । कोलिकम् ।

सकल तथागतपिं अभिसंबोधि धैगु परमार्थ सत्य व संवृत्ति सत्य निगुलिं अलग्गगु मखु धैगु ज्ञान धा:गु खः । व ज्ञानयागु नय धैगु व अभिसंबोधि ज्ञान साक्षात्कार यायेगु, लाभ यायेगु उपाय धा:गु खः । वज्र थें अभेद्य (तछ्यायेथाकुगु) लिं अभिसंबोधिवज्र धा:गु खः । वहे नामं प्रसिद्धगु समाधि यानाबिज्याना बोधिचित्त प्रकाश यानाबिज्यात । थ्व अर्थ नासन्ध्य कथं जुल ।

पर्वत वृक्ष थें स्थिर पदार्थ प्राणीपिं थें चल पदार्थया अभाव जुइबलय् भावना नं मदइगु जुल । छाय्धा:सा भावना यायेगु हे अभाव जूगुलिं धा:गु खः । वहे खँ व्यक्त यायेत भावना धैगु भावना हे जुइमखुगु वस्तु विद्यमान दु । वयागु भावना, व नं भावना मखु । छाय्धा:सा भावना धैगु हे मदुगुलिं धा:गु जुल । थुगु प्रकार भाव (दुगु), अभाव (मदुगु) निगुलिं दुगु, गुगुयात भाव (दुगु) धयाच्वन व भाव जुइ हे मखु । अथे जूगुलिं भाव्य (भावना यायेगु वस्तु), भावक (भावना याइम्ह मनू), भावना (भावना यायेगु विधि) स्वंगुलिं मदु धैगु अक्षरार्थ व्याख्या जुल । पृथिवी आदि स्थिर वस्तुया भेदं फुक्क वस्तु शून्य धका: निराकरण याना: (मदु धका: धया:) संस्कृत धर्म व असंस्कृत धर्म नं शून्य धका: गुगु भावना याइ, व मदु धायेबलय् शून्यताय् आसक्तगु दृष्टि जुइगु जुल धैगु भाव खः । अनिमित्त (लक्षण) नं मदु धका: निराकरण यायेत श्लोकय् “भावना नैव भावना” धका: धयात:गु खः । गुगु हानं, हेतु फल (कारण व कार्य) य् आसक्त जुया: यायेगु भावना खः, व नं योग्यगु खँ मखु । छाय्धा:सा हेतु व फल धैगु छगू हे वस्तु खः । प्रणिधान मदु धका: निराकरण यायेत “इति भाव” इत्यादि वाक्य धयातल । थुगु कथं पिने खने दुगु खँ, गुगु झीसं प्रणिधान, प्रार्थना यानाच्वना, व फल नं दुगु मखु । छाय्धा:सा, प्रणिधान आदियागु नं उपलम्भ यानाच्वंगु मदु । (निमित्त ग्रहण यानाच्वंगु मदु) । अथे जूगुलिं वाहय वस्तुया आकारयागु भावना नं मदु धा:गु खः । मनोमय जूगुलिं मदु धा:गु खः । थ्व अर्थ समस्नाङ्ग कथं खः । अभाव धैगु म्हगसे म्हंगु आदि नं दुगु मखु, अभाव हे

खः । तर, गुगु म्हगसे खंगु भावना यानाच्वना, व भाव्य चित्त हे जक खः । व म्हगस अभाव खः, अविशुद्धगु खः । छाय्धाःसा व म्हंगु फुक्कं हे मदुगु खः । आः संवृत्ति सत्य नं मदु धकाः निराकरण यायेत श्लोकय् "भावना नैव भावना" धकाः धयातल । गुगु संवृत्ति सत्यकथं मायोपम देवतायागु रूप भावना यानाच्वना, व नं योग्य मखु । प्रभास्वर स्वभावं भावना यायेबलय् नं चित्त विशुद्ध जुहे जू । थुगु कथं संवृत्ति सत्य कथं दु धाःसां दुगु मखु । व दु धैगु वस्तुइ (मूर्तिइ) नं निगू सत्य नं दहे दु । अथे जूगुलिं निगू सत्ययां अद्वयाकार भावना नं दुगु मखु धायेत नं मेहनत यायेमाः धैगु भाव खः । थ्व व्याख्या गर्भी कथं खः ।

अभावय्, शून्यताय् अर्थात् परमार्थ सत्यय् भावना धैगु मदु । छाय्धाःसा परमार्थ सत्य न्हापांनिसें शुद्ध जुल । हानं, गुगु संवृत्ति सत्यया भावना खः, व नं भावना यायेगु मखु । संवृत्ति नं ला सत्य हे जुल । थुगु प्रकारं फुक्क भाव पदार्थय् निगू सत्य नं दहे दु । वयात भावना यायेमाःगु जुइमखु । संवृत्ति व परमार्थ सत्य निगुलिं छगू खनेगु हे मोक्ष खः । अथे जूगुलिं भावक, भावना, भाव्य धकाः गुगुलिइ म्ही आसक्त जुयाच्वना, व खँ युगनद्धक्रम भावनाया ज्ञान दुपिन्सं आलम्वन याइमखु । दुगु मखु धकाः श्री महावज्रधर भगवानं आज्ञा जुयाबिज्यात । थ्व व्याख्या कोलिक जुल ।

मूल :

अथ भगवान् वैरोचनवज्रस्तथागतः सर्वतथागताभिसमयवज्रं नाम समाधिं समापद्येदं बोधिचित्तमुदाजहार । सर्वभावविगतं स्कन्धधात्वायतनग्राह्यग्राहकवर्जितं धर्मनैरात्म्यसमतया स्वचित्तमाद्यनुत्पन्नं शून्यताभावम् । इत्याह भगवान् वैरोचनवज्रस्तथागतः ।

अले श्री भगवान् वैरोचनवज्र तथागतं सर्वतथागताभिसमयवज्र नामगु समाधिइ च्वनाः थुगु बोधिचित्तयात आज्ञा जुयाबिज्यात । फुक्क भाव पदार्थं रहितगु स्कन्ध, धातु, आयतन, ग्राह्य ग्राहक मदुगु धर्मनैराम्य नाप समता जूगुलि थःगु चित्त आदिंनिसें अनुत्पन्नगु शून्यता स्वभावगु बोधिचित्त जुइ धकाः श्रीभगवान् वैरोचनवज्र तथागतं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

अथ भगवान् वैरोचनवज्र उदाजहारेति संबन्धः । सर्वतथागतानां अभिसमन्ताकारेण समयः प्रभास्वरं तदेव वज्रं तदालम्बनः समाधिः । सर्वभावेत्यादि । भाजनभूतैः सर्वभावैर्विगतं पुनः स्कन्धधात्वायतात्मकै ग्राह्यग्राहकैश्च वर्जितम् धर्मनैरात्म्यं प्रभास्वरम् । तेन समताद्वयीभावः । तथा धर्मनैरात्म्यसमतया आद्यनुत्पन्नं स्वचित्तं त्रिवज्राभेद्यविग्रहं शून्यतास्वभावं चक्षुर्मात्रगोचर त्वादित्युक्तवान् वैरोचनस्तथागतः । नासन्ध्यम् ।

अले श्री भगवान् वैरोचनवज्र तथागतं थुगु प्रकारं आज्ञा जुयाबिज्यात धकाः खँ हंकेमाः । सकल तथागतपिनि 'अभि' धैगु छचाखेरं 'समय' धैगु प्रभास्वरगु धाःगु खः । अभेद्य स्वभावगु जूगुलिं व प्रभास्वरगु हे वज्र खः । उज्व:गु प्रभास्वरयात (अभिसमययात) आलम्वन यानाः यायेगु समाधि धाःगु जुल । सर्वभाव इत्यादि प्रकरणय् सर्वभाव धैगु भाजन लोक जुयाच्वंगु फुक्क पदार्थ रहितगु धाःगु खः । हानं, स्कन्ध, धातु, आयतन स्वभावगु ग्राह्य ग्राहक मदुगु धर्मनैरात्म धैगु प्रभास्वरगु धाःगु खः । अथे जूगुलिं समतागु अर्थात्

अद्वय स्वभावगु खः । वहे धर्मनैराम्य समता जूगुलिं आदिंनिसे अनुत्पन्न स्वभावगु थः बोधिचित्त खः । त्रिवज्र (कायवाक्चित्तवज्र) नाप भेदभाव मदुगु शरीर जुयाच्वंगु, शून्यता स्वभावगु, चक्षु इन्द्रियं मात्र गोचर यायेगु स्वभाव जुयाच्वंगु (बोधिचित्त खः ।) धकाः वैरोचनवज्र तथागतं आज्ञा जुयाबिज्यात धैगु अर्थ नासन्ध्य व्याख्या कथं जुल ।

मूल :

अथ भगवान् अक्षोभ्यवज्रस्तथागतः सर्वतथागताक्षयवज्रं नाम समाधिं समापद्येदं बोधिचित्तमुदाजहार –

अनुत्पन्ना इमे भावा न धर्मा न च धर्मता ।
आकाशमिव नैरात्म्यमिदं बोधिनयं दृढम् ॥४॥

इत्याह भगवान् अक्षोभ्यवज्रस्तथागतः ।

अले श्री भगवान् अक्षोभ्यवज्रतथागतं सर्वतथागतपिनिगु अक्षयगु, वज्रसमानगु नामं प्रसिद्धगु समाधिइ बिज्याना: थुगु प्रकारं बोधिचित्तयागु वर्णन यानाबिज्यात –

थ्व भाव पदार्थ उत्पन्न जुयाच्वंगु मखु, अनुत्पन्न खः । धर्म (मनया विषय) नं मखु, धर्मता (धर्मया स्वभाव) नं मखु । आकाश थें नैरात्म्यगु (शून्यगु) थ्व बोधियागु नय खः । थ्व दृढगु खः ॥४॥

थुलि श्री अक्षोभ्यवज्रतथागत भगवानं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

सर्वतथागतानामक्षयं भूतकोटिः तदेव वज्रं तदालम्बनः समाधिः । सर्वतथागतानामक्षयवज्रो नाम अनुत्पन्ना इमे भावा इति । अमी वाह्यात्मिकाः पदार्थाः अनुत्पन्नाः प्रकृतिप्रभास्वरत्वात् । तस्माद् धर्मास्तावन्न सन्ति । न च धर्मतेति । तेषां धर्मतापि न विद्यते धर्माभावात् । अतएव इदं बोधिनयं बोध्युपायः दृढः सार आकाशवत् । नैरात्म्यलक्षणः प्रभास्वर इत्युक्तवान् अक्षोभ्यस्तथागतः । नासन्ध्यम् ।

फुक्क तथागतपिनिगु अक्षय धैगु भूतकोटि खः । व भूतकोटि हे अभेद्य जूगुलिं वज्र धाःगु खः । वहे सर्वतथागताक्षयवज्र नामगु समाधि लुमंकाः अर्थात् आलम्वन यानाः यायेगु समाधि धाःगु खः । व सर्वतथागताक्षयवज्र धैगु अनुत्पन्न भाव पदार्थ खः । हानं, थ्व पिने खनेदयाच्वंगु पदार्थत नं अनुत्पन्न हे खः । छाय्धाःसा व नं प्रकृति प्रभास्वर हे खः । अथे जूगुलिं धर्म (पदार्थ) धायेगु खःसा दुगु हे मखु । अथे हे धर्मता धैगु नं दुगु हे मखु । अर्थात् धर्मया धर्म स्वभाव नं दुगु हे मखु । छाय्धाःसा धर्म धैगु हे मदुसा धर्मता (धर्मया स्वभाव) गनं दइ । अथे जूगुलिं थ्व बोधिनय अर्थात् बोधि लाभ यायेगु उपाय दृढ खः (सार खः आकाश थें) नैरात्म्यया लक्षण धैगु चिन्ह, प्रभास्वर खः धकाः अक्षोभ्यवज्रतथागतं आज्ञा दयेकाबिज्यात । थ्व व्याख्या नासन्ध्य कथं जुल ।

मूल :

अथ भगवान् रत्नकेतुवज्रस्तथागतः सर्वतथागतनैरात्म्यवज्रं नाम समाधिं समाधिं समापद्येदं बोधिचित्तमुदाजहार –

अभावाः सर्वधर्मास्ते धर्मलक्षणवर्जिताः ।
धर्मनैरात्म्यसम्भूता इदं बोधिनयं दृढम् ॥५॥

इत्याह भगवान् रत्नकेतुवज्रस्तथागतः ।

अले रत्नकेतुवज्र (रत्नसंभववज्र) तथागतं सर्वतथागतपिनिगु नैरात्म्यवज्र नामगु समाधिइ बिज्याना: थ्व बोधिचित्तयागु वर्णन यानाबिज्यात –

फुक्क व धर्मय् धर्मया लक्षण (चिन्ह) हे मदु । व ला धर्मनैरात्म्यं (शून्यतां) संभवतः दुगु खः । थ्व बोधिनय (बोधिज्ञान लाभ यायेगु उपायं) खः । थ्व दृढगु (सारगु) खः ॥५॥

थुलि श्री भगवान् रत्नकेतुवज्रतथागतं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

अथेत्यादि तथैव संबन्धः । सर्वतथागतनैरात्म्यं परमार्थसत्यं तदेव वज्रं तदालम्बनः समाधिः । सर्वतथागतनैरात्म्यवज्रो नाम समाधिः । अभावा इति निर्निमित्तत्वात्, सर्वधर्मा इति सास्रवानास्रवाः । धर्मलक्षणवर्जिता इति धर्मा एव तावत् न सिद्धाः कुतस्तेषां लक्षणम् ? वन्ध्यासुतस्य च श्यामत्वगौरत्वादिवत् । कथं तर्हि देवतानिष्पत्तिरिति चेत् ? धर्मनैरात्म्यसंभूता इति । धर्मनैरात्म्यं परमार्थसत्यं तस्मात् स्वाधिष्ठानक्रमेण संभूताः धर्मनैरात्म्यसंभूताः । पूर्वायेध(?) सामर्थ्यादित्युक्तवान् । रत्नसंभवः । नासन्ध्यम् ।

अथ इत्यादियागु नां धयाबिज्यात धकाः क्वय् न्हापा थें तुं खँ हंकेमाः (सम्बन्ध तयेमाः) । थन सर्वतथागतनैरात्म्य धैगु परमार्थ सत्य धाःगु खः । वहे परमार्थ सत्य अच्छेद्य अभेद्य जूगुलिं वज्र धाःगु खः । सर्वतथागतनैरात्म्यवज्रयात आलम्वन यानाः (लुमंकाः) यायेगु समाधि यानाः धाःगु खः । निमित्त मदुगुलिं अभाव धाःगु खः । सर्वधर्म धायेबलय् शास्त्र व धर्म तथा अनास्रव धर्म निगुलिं धाःगु जुल । धर्म धैगु हे मदुसा धर्मया लक्षण गनं दइ ? बाँझीम्ह जुयाः कायमचा हे मदुसा व मचायागु ख्वाः हाकु, तुयू धैगु आदि मदइ थें धाःगु जुल । धर्मनैरात्म्यसंभूता धैगु थन धर्मनैरात्म्य धाःगु परमार्थ सत्य धाःगु खः । वहे परमार्थ सत्य पाखें स्वाधिष्ठानक्रमकथं (जिं धया थें दयावयेमा धैगु अहंकार स्वभावं) दयावःगुयात धर्मनैरात्म्यसंभूता धाःगु खः । पूर्वधिय (न्हापांनिसें मानय् यानावःगु आधारं दुगु) आधेय जूगुलिं धैगु भाव खः । (थन कारण कार्य धाये थें आधार आधेय धाःगु धकाः सिइकेमाः) । थ्व श्लोकं बोधिचित्तयागु वर्णन श्रीरत्नसंभवतथागतं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

मूल :

अथ भगवान् अमितायुर्वज्रस्तथागतः सर्वतथागतज्ञानार्चिःप्रदीपवज्रं नाम समाधिं समापद्येदं बोधिचित्तमुदाजहार –

अनुत्पन्नेषु धर्मेषु न भावो न च भावना ।
आकाशपदयोगेन इति भावः प्रगीयते ॥६॥

इत्याह भगवान् अमितायुर्वज्रस्तथागतः ।

अले अमिताय (अमिताभ) वज्र तथागत भगवान् सर्वतथागतज्ञानार्चिप्रदीपवज्र नामगु समाधिइ च्वनाबिज्याना: बोधिचित्तयागु वर्णन थथे यानाबिज्यात -

धर्म धैगु हे उत्पन्न जूगु मदुसा भाव (द्) धैगु नं दइमखु । भावना धैगु नं दइमखु । आकाश व पद (परमार्थसत्य व संवृत्तिसत्य) निगुलिं मिलय् याना: (निगुलिं मानय् याना:) भाव (द्) धका: धयाच्वन ॥६॥

थुगु कथं श्री भगवान् अमितायुर्वज्रतथागतं आज्ञा दयेकाबिज्यात ।

टीका :

अथेत्यादिज्ञानार्चिरेव प्रदीपोज्ञानार्चिः प्रदीपः । किम्भूत(:) प्रभास्वरलोकः । तदेव वज्रं तदालम्बनः समाधिः ज्ञानार्चिःप्रदीपवज्रो नाम । अनुत्पन्नेष्वजातेषु धर्मेष्विति संस्कृतासंस्कृतेषु । न भाव इति भाव्यत्वं नास्ति । न च भावनेति । भावनापि न विद्यते । भाव्याभावात् । कथं देवतायोगः स्यादित्याह । आकाशपदयोगेनेति । आकाशं परमार्थसत्यं पदं संवृत्तिसत्यं तयोर्योगे एकीभावे । एतेनाकाशपदयोगेन । इति भावः प्रगीयते इत्यनेन न्यायेन भावो महावज्रधरमूर्त्तिः । प्रगीयते कथ्यते इत्युक्तवानमिताभस्तथागतः । नासन्ध्यम् ।

अथ इत्यादियागु प्रकरणय् ज्ञानार्चि धैगु हे मत ख: । व गुज्व:गु धा:सा प्रभास्वरा लोक ख: । व ज्ञानार्चिरूपी वज्रयात आलम्वन याना: यायेगु समाधि ज्ञानार्चिप्रदीपवज्र नामगु समाधि ख: । अनुत्पन्नगु, जन्म हे मजूगु संस्कृत असंस्कृत धर्मत ख: । अथे जुइबलय् भाव धैगु भाव्य स्वभावगु वस्तु नं मदु । भावना धैगु नं मदु । थथे भाव्य नं मदु, भावना नं मदुसा देवतापिनि योग गथे याना: यायेगु ? (धैगु) न्ह्यस:या लिसलय् आकाश धैगु परमार्थसत्य ख:, पद धैगु संवृत्तिसत्य ख: । थ्व निगूयागु नं योग धैगु मिलय् याना: छगू यायेगुयात 'आकाश पद योगेन' धा:गु ख: । थुगु कथं भाव: (द्) धका: धयाच्वन । थ्व हे नियमं महावज्रधरयागु मूर्ति (भाव) दुगु ख: । थ्व हे धयाच्वंगु ख: धका: अभिताभ तथागतं आज्ञा जुयाबिज्यात । थ्व अर्थ नं नासन्ध्य कथं जुल ।

मूल :

अथ भगवान् अमोघसिद्धिवज्रस्तथागतः सर्वतथागतभिभवनवज्रं नाम समाधिं समापद्येदं बोधिचित्तमुदाजहार -

प्रकृतिप्रभास्वरा धर्माः सुविशुद्धा नमः समाः ।
न बोधिर्नाभिसमयमिदं बोधिनयं दृढम् ॥७॥

इत्याह भगवान् अमोघसिद्धिवज्रस्थतागतः ।

अले भगवान् श्री अमोघसिद्धि तथागतं सर्वतथागताभिभवनवज्र नामगु समाधिइ च्वना: । थ्व बोधिचित्तया खँ वर्णन यानाबिज्यात :-

धर्मत, प्रकृतिं हे प्रभास्वरगु खः। अथे जूगुलिं बोधि धैगु नं मदु। अभिसमय धैगु नं मदु। थ्व दृढगु (सारगु) बोधिनय, (बोधिज्ञान) लाभ यायेगु उपाय खः ॥७॥

थुगु कथं श्री भगवान् अमोघसिद्धिवज्र तथागतं आज्ञा जुयाबिज्यात।

टीका :

अथेत्यादि पूर्ववत् सम्बन्धः। सर्वतथागताभिभवनवज्रः समाधिः। विभक्तार्थः। प्रकृतिप्रभास्वरधर्मा इति। प्रकृतिश्च प्रभास्वरं च प्रकृतिप्रभास्वरम्। प्रकृतिः संवृतिसत्यम्। प्रभास्वरं परमार्थसत्यम्। सत्यद्वयस्वभावा वाह्याध्यात्मिकपदार्थाः। अतएवादिशुद्धा नभःसमाः। परिशुद्धत्वान्न बोधिः। फलरूपा नाभिसमयः। तत्प्रापको हेतुः। हेतुफलयोरभेदाभावादिदमिति। हेतुफलयोरभेदपरिज्ञानमेव दृढो बोधिमार्ग इत्युक्तवानमोघसिद्धिः। नासन्ध्यम्।

अथ इत्यादि प्रकरणय् नं न्हापा थें तुं आज्ञा जुयाबिज्यात धकाः खँ हंकेमाः। सर्वतथागताभिभवनवज्र समाधिया अर्थ च्वय् वने धुंकल। प्रकृतिप्रभास्वरधर्माः - थन प्रकृति धैगु संवृत्तिसत्य खः। प्रभास्वर धैगु पर मार्थसत्य खः। अथे जूगुलिं प्रकृतिप्रभास्वराधर्माया अर्थ वाहच (पिनेयागु) व आध्यात्मिका - शरीरयागु धर्म (वस्तुत) नं निगू सत्यया नं स्वभाव दुगु धर्मत खः धैगु जुल। अथे जूगुलिं आदिकालंनिसें शुद्धगु व आकाशसमानगु धाःगु खः। फुक्कं हे परिशुद्ध जुइबलय् बोधि धैगु म्वाल। फल स्वरूपगु अभिसमय नं म्वाल अर्थात् मदु धाःगु खः। फल प्राप्त याकाबिइगु हेतु खः। थुगु प्रकारं हेतु व फलया भेद मदुगु मखुगुलिं 'इदं' थ्व धैगु हेतु व फलया भेद मदु धैगु सिइकेगु हे दृढगु, क्वातुगु बोधिमार्ग खः धकाः श्री अमोघसिद्धि तथागतं आज्ञा जुयाबिज्यात। थ्व अर्थ नं नासन्ध्य कथं हे खः।

मूल :

अथ खलु मैत्रेयप्रमुखा महाबोधिसत्त्वाः सर्वतथागतकायवाक्चित्तगुह्यधर्मतत्त्वाक्षरं श्रुत्वा आश्चर्यप्राप्ताः अद्‌भुतप्राप्ता इदमुदानमुदानयामासुः।

अहो बुद्ध अहो धर्म अहो संघस्य देशना।
शुद्धतत्त्वार्थ शुद्धार्थ बोधिचित्त नमोऽस्तु ते ॥८॥
धर्मनैरात्म्यसंभूत बुद्धबोधिप्रपूरकः।
निर्विकल्प निरालम्ब बोधिचित्त नमोऽस्तु ते ॥९॥
समन्तभद्र सत्त्वार्थ बोधिचित्तप्रवर्तक।
बोधिचर्य महावज्र बोधिचित्त नमोऽस्तु ते ॥१०॥
चित्तं ताथागतं शुद्धं कायवाक्चित्तवज्रधृक्।
बुद्धबोधिप्रदाता च बोधिचित्त नमोऽस्तु ते ॥११॥

इति सर्वतथागतकायवाक्चित्त रहस्यातिरहस्ये गुह्यसमाजे महागुह्यतन्त्रराजे बोधिचित्तपटलो द्वितीयोऽध्यायः।

अले मैत्रेय प्रमुख महाबोधिसत्त्वपिन्सं सर्वतथागतपिनिगु कायवाक्चित्तयागु गुह्यधर्मया तत्त्वाक्षर यागु खँ न्यना: आश्चर्य, अद्भुत जुया: थ्व क्वय् च्वंगु उदान (उद्गार) धयाबिज्यात -

अहो ! (धन्य) बुद्ध, धन्य संघ, धन्य संघयागु देशना ! शुद्ध तत्त्वया अर्थ दुगु, अर्थ शुद्धगु हे बोधिचित्त ! छलपोलयात नमस्कार ॥८॥

धर्मनैरात्म्यं उत्पन्न जूगु बुद्धबोधियात पूर्ण याइगु, निर्विकल्प, निरालम्वगु हे बोधिचित्त। छलपोलयात नमस्कार ॥९॥

समन्तभद्रगु, सकल सत्त्वपिनिगु हित सुख जुइगु, बोधिचित्त प्रवृत्ति याकीगु, बोधिचर्या स्वरूपगु, महावज्र स्वरूपगु हे बोधिचित्त ! छलपोलयात नमस्कार ॥१०॥

तथागतयागु शुद्धगु चित्त स्वरूपगु, कायवाक्चित्तवज्रयात धारणा यानात:गु, बुद्धबोधि प्रदान याइगु हे बोधिचित्त ! छलपोलयात नमस्कार ॥११॥

इति सर्वतथागत कायवाक्चित्तगुह्य रहस्याति रहस्यगु गुह्यसमाज महागुह्यगु तन्त्रराजय् बोधिचित्त पटलया निगूगु अध्याय क्वचाल ।

टीका :

अथ खल्वित्यादि। सर्वतथागतानां कायवाक्चित्तगुह्यं मनोमयदेहः। तस्य धर्मता परमार्थसत्येन विशुद्धिः। तस्या अक्षरं तद्वरद्योतको वाक्यवन्धः। तं श्रुत्वा आश्चर्यप्राप्ताः। संवृतिसत्येनाद्भुतप्राप्ताः परमार्थसत्येन। अहो बुद्धेति संवृतिसत्यद्वारेण स्तवः। अहो धर्मेयति परमार्थसत्यद्वारेण। अहो धर्मस्य देशनेति सत्यद्वयाभिन्नाकारो द्योतिकाया धर्मदेशनायाः कारणत्वेत स्तौति। शुद्धतत्त्वार्थः प्रभास्वरः। तेन शुद्धार्थः परिशुद्धदेहः। एवंगुणविशिष्ट बोधिचित्त महावज्रधर तुभ्यं नमः।

धर्मनैरात्म्यसंभूतेति परमार्थसत्यात् सञ्जात इत्यर्थः। बुद्धबोधिनिष्पन्नक्रमः। तेन विनेयान् निष्पादयतीत बुद्धबोधिप्रपूरकः। सर्वकल्पनातीतत्वात् निर्विकल्पः। अतएवानालम्बनत्वात् निरालम्बतुभ्यं नमः।

समन्तेत्यादि। संसारनिर्वाणयोर्भद्रत्वात् समन्तभद्रः। सर्वसम्पत्स्वभावत्वात् सर्वार्थः। देवताचक्रस्फरणात् बोधिचित्तप्रवर्तकः। बोधिः परमार्थसत्यम्। तच्चर्यते प्राप्यते येन बोधिचर्या संवृतिसत्यम्। महावज्र सत्यद्वयात्मक तुभ्यं नमः।

चित्तमित्यादि। चित्तस्वरूपं कीदृग्विधम् ? ताथागतं तथतां गतस्तथागतः तथागत एव ताथागतः। अतएव शुद्धं परमार्थसत्यम्। परिशुद्धमनोमयदेह इत्यर्थः। कायवाक्चित्तवज्रेण इति वज्राद्याकारेण विनेयानां दृश्यमानत्वात् कायवाक्चित्तवज्री बुद्धबोधिप्रापकत्वादिप्रतिष्ठित निर्वाणधातौ स्थापनात् बुद्धबोधिप्रणेतारः तुभ्यं नमः। यथारुतव्याख्या।

बोधिचित्तप्रदीपकः पटलः बोधिचित्तपटलः ॥

॥ प्रदीपोद्योतनटीकायां द्वितीयपटलषट्कोटिव्याख्या ॥

अथ खलु इत्यादि प्रकरणय् फुक्क तथागतपिनिगु कायवाक्चित्तगुह्यच धैगु मनोमय देह धा:गु खः। व मनोमय देहयागु धर्मता धैगु परमार्थसत्यं विशुद्धगु धा:गु खः। वयागु अक्षर धैगु व विशुद्धिया अर्थ प्रकाश याइगु वाक्य विन्यास धा:गु खः। व न्यना: संवृत्तिसत्यकथं आश्चर्य जुया, परमार्थसत्यकथं अद्भूत जुया धा:गु खः। अहो बुद्ध ! धका: संवृत्तिसत्यकथं स्तुति या:गु जुल। अहो धर्म। धैगु परमार्थ सत्यकथं स्तुति जुल। अहो धर्मस्य देशना ! धैगु निगू सत्यकथं नं स्तुति जुल। अर्थात् निगू सत्यया भिन्नता मदु धका: धर्म देशना यानाबिज्या:गु भाव व्यक्त याइगु स्तुति जुल। शुद्ध तत्त्वार्थ धैगु प्रभास्वर धा:गु खः। व हे प्रभास्वर शुद्धार्थ धैगुलि परिशुद्धगु देह जुयाबिज्या:म्ह धा:गु खः। थुज्व:गु गुण विशेषता दुगु बोधिचित्तया अर्थ थन महावज्रधर धा:गु खः। वसपोलयात नमस्कार।

धर्मनैरात्म्य धैगु परमार्थसत्य जुल। उकिं उत्पन्न जूगु धायेत धर्मनैरात्म्यसंभूत धा:गु खः। बुद्धबोधि धैगु थन निष्पन्नक्रम धा:गु खः। वहे निष्पन्नक्रमं सद्धर्म विनीत यायेबह:पिन्त इच्छापूर्ण याइगुलिं बुद्धबोधिप्रपूरक धा:गु खः। फुक्क तर्कवितर्क कल्पना मदुगुलिं निर्विकल्प धा:गु जुल। अथे जूगुलिं छुं नं मनं ग्रहण यानामत:गुलिं निरालम्व जुयाबिज्या:म्ह वसपोलयात नमस्कार।

संसारय् व निर्वाणय् नं मङ्गल कल्याणमय जूगुलिं समन्तभद्र धा:गु जुल। फुक्क सम्पत्ति स्वभावम्ह जुयाबिज्यागुलिं सर्वार्थ धा:गु खः। देवताचक्र स्फरण जुइगुलिं (उत्पन्न जुइगुलिं) बोधिचित्त प्रवर्तक धा:गु जुल। बोधि धैगु परमार्थसत्य खः व प्राप्त यायेगु चर्या बोधिचर्या संवृत्ति जुल। महावज्र धैगु निगू सत्य स्वभावम्ह छलपोल महावज्रयात नमस्कार।

चित्तया स्वरुप गथे च्वं धैगु खँ क्वय् कनाच्वन -

तथतां व:म्ह तथागत जुल। ताथागत धैगु नं तथागत धा:गु हे खः। अथे जूगुलिं शुद्धगु धैगु परमार्थसत्य खः। परिशुद्ध धैगु मनोमय देह धैगु अर्थ खः। वज्र आदियागु आकारं (रूपं) विनेयजनपिन्सं खनीगु जूगुलिं कायवाक्चित्तवज्र धा:गु खः। बुद्ध बोधि प्राप्त याकाबिइम्ह जूगुलिं अप्रतिष्ठित निर्वाणधातु लाभ याकाबिइम्ह जूगुलिं बुद्धबोधिप्रणेतार धा:गु खः। छलपोलयात नं नमस्कार। (मूलय् 'दाता च' पाठ सिबय् बांला:)।

थ्व यथारुत व्याख्या खः।

बोधिचित्त प्रदीपकगु पटल, बोधिचित्त पटल खः।

प्रदीपोद्योतन टीकाया निगूगु पटलया षट्कोटि व्याख्या क्वचाल।

◆◆◆

॥ तृतीयः पटल : ॥

मूल :

अथ भगवान् कायवाक्चित्तवज्रस्तथागतः सर्वतथागतस्फरणमेघव्यूहं नाम समाधि मापद्येदं वज्रव्यूहं नाम समाधिपटलमुदाजहार ॥

ओं शून्यताज्ञानवज्रस्वभावात्मकोऽहम् ॥

अले श्री भगवान् कायवाक्चित्तवज्र तथागतं सर्वतथागतस्फरणमेघव्यूह नामगु समाधिइ बिज्यानाः थ्व वज्रव्यूह नामगु समाधि पटल आज्ञा जुयाबिज्यात ।

औँ शून्यताज्ञानवज्रस्वभावात्मकोऽहम् ॥ अर्थात् जि शून्यता ज्ञानवज्र स्वभावम्ह खः धैगु अधिष्ठानमन्त्र आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

द्विविधयोगिनां विविधसूक्ष्मयोगभावना कर्तव्येति तृतीयपटलमुपक्षिपन्नाह । अथेत्यादि उदाजहारेति संबन्धः । कायवाक्चित्तवज्रस्तथागतो महावज्रधरः । सर्वतथागताक्षोभ्यादयः तेषां सत्त्वार्थनिमित्तं दशदिग्व्याप्तये स्फरणानि तान्येव मेघाः धर्माम्बुप्रवर्षणात् । स एवं व्यूहो वैचित्र्यसत्त्वाशयभेदेन विचित्रनानारूपदर्शनात् । एवं विचित्राभेद्यं समाधिमालम्ब्य इदमिति बुद्धिस्थं वज्रव्यूहमिति वज्रास्तथागताः तेषां व्यूहः समूहो यस्मिन् स वज्रव्यूहः तन्नामकः समाध्याधारपटलः समाधिपटलः तमुदाजहार ॥

एवं पटलमवतार्य देवतानिष्पत्त्यङ्गभूतो मन्त्रः आदौ निर्दिश्यते । ओं शून्यताज्ञानवज्रस्वभावात्मकोऽहमिति

निगू प्रकारया योगिपिन्त तःगु प्रकारया भावना यायेमाः (सूक्ष्मयोग यायेमाः) धकाः तृतीय पटलयात चुल्हनाविज्यात । थन नं अथ इत्यादिया प्रकरणय् उच्चारण यानाबिज्यात धकाः खँ हंकेमाः । कायवाक्चित्तवज्र तथागत धैम्ह श्री महावज्रधर हे खः । सर्वतथागत धैपिं अक्षोभ्य आदि हे खः । वसपोलपिं सत्त्व प्राणीपिन्त हित सुख यायेगु निमित्त फिंजे जुयाबिज्यानाः सुपाचं थें धर्मरूपी जलवृष्टि यानाबिज्याःगु हे मेघया व्यूह थें जूगुलिं वयागु नामं वहे जुल । थन व्यूह धैगु शब्दं विचित्रपिं प्राणीपिनि मनसायया भेद स्वयाः विचित्रगु नाना रूप कयाः दर्शन बियाबिज्याइगु जूगुलिं विचित्र शब्द प्रयोग यानातःगु खने दु । थुगु प्रकारं विचित्रगु व अभेद्यगु समाधि यानाविज्यानाः ‘इदं’ धैगु थ्व धाःगु खः । बुद्धिया दुनेच्वंगु वज्रव्यूह धैगु थन ‘वज्राः’ धैपिं तथागतपिं जुल । वसपोलपिनिगु व्यूह धैगु समूह जुल । उज्वःगु थ्व वज्रव्यूह नामगु समाधिया लिधंसाय् च्वंगु पटल जूगुलिं थ्व समाधि पटल आज्ञा जुयाबिज्यात ।

थुगु प्रकार पटल चुल्ह्वना देवता निष्पति (उत्पत्ति) या अङ्ग जुयाच्वंगु मन्त्र न्हापां “ओं

शून्यताज्ञानवज्रस्वभावात्मकोऽहम्" धका: निर्देशन यानाबिज्या:गु जुल ।

मूल :

आकाशधातुमध्यस्थं भावयेद् बुद्धमण्डलम् ।
रश्मिमेघमहाव्यूहं बुद्धज्वालासमप्रभम् ॥१॥

पञ्चरश्मिसमाकीर्णं समन्तात् परिमण्डलम् ।
पञ्चकामगुणकीर्णं पञ्चोपमहारमण्डितम् ॥२॥

भावयित्वा समासेन बिम्बमध्ये विभावयेत् ।
वैरोचनमहामुद्रां कायवाक्‌चित्तलक्षिताम् ॥३॥

कायवाक्‌चित्तवज्रस्य मुद्रां वाऽथ विभावयेत् ।
अक्षोभ्य प्रवरां मुद्रां सम्भारद्वययोगतः ॥४॥

आकाशधातुया दथुइ बिज्यानाच्वंगु रश्मियागु मेघया महासमूह जुयाच्वंगु, बुद्धपिनिगु ज्वाला समानगु प्रकाश जुयाच्वंगु बुद्धमण्डल भावना यायेमा: ॥१॥

पञ्चरङ्गि रश्मिं युक्तगु, छ्चाखेरं ग्व:ला:गु (मण्डलाकारगु) पञ्चकाम गुणं युक्तगु पञ्चोपहार पूजा यानात:गुलिं भ्र:भ्र: धा:गु ॥२॥

संक्षेप भावना याना: व मण्डलया दथुइ बिम्बं थुगु (मूर्ति) भावना यायेमा: । अले कायवाक्‌चित्तं युक्तगु वैरोचन मुद्रा भावना यायेमाल ॥३॥

संहार धैगु थन महावज्रधरयात अद्वययोगकथं भेदभाव मया:से अक्षोभ्य मुद्रा श्रेष्ठ भा:पा: भावना यायेमाल ॥४॥

टीका :

आकाशधातुमध्यस्थमिति धर्मोदयस्थः । भावयेदित्यादि वैरोचनादि देवताचक्रम् । रश्मिमेघमहाव्यूहमिति रश्मयः तत्तत्कुलपतिवद्धदेवताः तासां मेघः समूहः स एव व्यूहः यथास्थानसन्निविष्टत्वात् । बुद्धज्वालासमप्रभमिति स्वाधिपतिसमानवर्णम् ।

पञ्चरश्मिसमाकीर्णमिति पञ्चवर्णभूभागयुक्तम् । समन्तात्परिमण्डलमिति सर्वतोभद्रम् । पञ्चकामगुणाकीर्णम् रूपवज्रादिसहितम् । पञ्चोपहारमण्डितम् देवादिसन्निधापितपञ्चोपहार-सहितम् ।

भावयित्वेत्यादि । संक्षेपेणैव देवताचक्रं ध्यात्वा बिम्बमात्मानं मध्ये चक्रमध्ये विभावयेदधिपतित्वेन स्थापयेदित्यर्थः । अथ वैरोचनादीनां महामुद्रां महावज्रधरविम्बमिव मध्ये भावयेदिति दर्शयितुमाह। वैरोचन इत्यादि कायवाक्चित्तलक्षितां वज्रधरस्य निमाणभूत वैराचनमहामुद्रां

कायवज्रत्वेऽपि वैरोचनस्य कायवाक्चित्तयोर्गुणभावेन विद्यमानत्वात् कायवाक्चित्तलक्षिताम् । संहाराद्वययोग इति संहियतेऽस्मिन् देवताचक्रमिति संहारो महावज्रधरः । तेनाद्वययोगतोऽक्षोभ्यमहामुद्रां भावयेत् ।

'आकाशधातु मध्यस्थं' धैगु धर्मोदयय् च्वंगु धाःगु खः । 'भावयेद् इत्यादि' वाक्यं वैरोचन आदि देवताचक्र भावना या धाःगु जुल । 'रश्मिमेघ महाव्यूहं' धैगु उगु उगु कुलया देवतापिनिगु रश्मिमेघ समूह गन गन च्वनेमाःगु खः, अन अन च्वनाच्वंगु धाःगु जुल । 'बुद्धज्वाला समप्रभं' धैगु प्रत्येक मण्डलया प्रधानम्ह अधिपति देवतासमान वर्णपिं धाःगु जुल ।

'पञ्चरश्मि समाकीर्णम्' धैगु न्यागू रङ्गगु भूमिं युक्तगु जुल । 'समान्तापरिमण्डलम्' धैगु सर्वतो भद्रगु धाःगु खः । 'पञ्चकामगुणाकीर्णम्' धैगु रूप वज्रादिपिं सहितगु धाःगु खः । पञ्चोपहारमण्डितम् धैगु वहे रूप वज्रादि देवतापिन्सं न्हयःने ब्वयेहयातःगु पञ्चोपचारं सहितगु धाःगु खः ।

भावयित्वेत्यादि प्रकरणय् संक्षेपं हे देवताचक्र ध्यान यानाः 'विम्वं' धैगु थःगु मूर्तिचक्रया दथुइ प्रधानम्ह अधिपतिया रूपय् स्थापना यानाः भावना या धाःगु खः । अनंलि वैरोचन आदियागु महामुद्रायात नं महावज्रधर यागु मूर्ति थें भावना यायेमाः धैगु खँ कनेत मूलय् वैरोचन इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । अनं 'कायवाक्चित्तलक्षिताम्' धैगु वज्रधरं निर्माण यानाबिज्याःम्ह वैरोचन महामुद्रा कायवज्र स्वरूपगु जुसां नं वैरोचन याके कायवाक्चित्त स्वंगूया गुण विद्यमान जुयाच्वंगु दुगुलिं कायवाक्चित्तं युक्तगु धाःगु खः । 'संहारद्वय योग' धैगु थ्व देवताचक्रयात छ्याः बिज्याकेगु जूगुलिं संहार धाःगु खः । संहार धैगुया अर्थ थन महावज्रधर जुल । अथे जूगुलिं अद्वययोग कथं (भेदभाव मजुइ कथं) अक्षोभ्य मुद्रा भावना यायेमाः ॥१॥२॥३॥४॥

मूल :

रत्नकेतुमहामुद्राममितायुः प्रभाकरीम् ।
अमोघसिद्धिमहामुद्रां भावयेद् बुद्धमण्डले ॥५॥

थुगु प्रकारं रत्नकेतु महामुद्रा, प्रभां (प्रकाश) युक्तगु अमितायु मुद्रा, अमोघसिद्धि महामुद्रा नं बुद्धमण्डलय् भावना यायेमाः ॥५॥

टीका :

एवं रत्नकेत्वादिमहामुद्रां मण्डलमध्य विभावयेदिति ।
यस्य वज्रधराग्रस्य मध्ये विम्वं समालिखेत् ।

स भवेन्मण्डलपदं तस्य

इति वचनात् ।

थुगु प्रकारं रत्नकेतु आदि देवतापिनिगु महामुद्रा मण्डलया दथुइ भावना यायेमाः । छाय्धाःसा मेगु ग्रन्थय् 'गुम्ह वज्रधरया न्हयःने दथुइ विम्व च्वयेगु खः, वया व मण्डलपद धकाः सिइकेमाः, थ्वहे वचनकथं [illegible] व्याख्या यानागु जुल ।

मूल :

इन्द्रनीलप्रभाकारं कायवाक्चित्तवज्रिणम् ।
वज्रहस्तं महाज्वालं विकटोत्कटभीषणम् ॥६॥

नीरमणि थें वचूगु वर्णम्ह, कायवाक्चित्तवज्र हे वज्र ल्हा:तं ज्वनाबिज्या:म्ह, महाज्वालां उज्वलम्ह, धंवा पिहाँवयाच्वंगुलिं ग्यानापुसेच्वंम्ह अक्षोभ्य जुयाबिज्यात ॥६॥

टीका :

एषां वर्णादिप्रभेदं दर्शयन्नाह । इन्द्रनीलेत्यादि । कायवाक्चित्तवज्रो महावज्रधरः अक्षोभ्यानुप्रवेशेन द्वेषवज्रो भूत्वेन्द्रनीलवर्णः संजातः । अतएव विकटोत्कटभीषणः । इषद्दंष्ट्राकरालः क्रोध-महारागमिश्रीभावात् ।

अक्षोभ्य आदि बुद्धपिनिगु वर्णया भेद कनेत इन्द्रनील इत्यादि श्लोक वर्णन यानातल । थन कायवाक्चित्तवज्र (महावज्रधर) हे अक्षोभ्ययागु आवेश जुया: द्वेषवज्र रूप कया: इन्द्रनील (नीररत्न) थें जा:गु वर्णम्ह जुयाबिज्यात । अथे जूगुलिं हे विकटोत्कट भीषणम्ह अर्थात् भतीचा धंवा पिहाँव:गुलिं वा थहाँवं क्वहाँवं जुयाबिज्या:म्ह, क्रोध व महाराग निगुलिं मिश्रित स्वभावम्ह जुयाबिज्यात ।

मूल :

स्फटिकेन्दुप्रभाकारं जटामुकुटमण्डितम् ।
चक्रहस्तं महाज्वालं नानालङ्कारभूषितम् ॥७॥

स्फटिक चन्द्रमा थे तुयूगु वर्णम्ह, कायवाक्चित्तवज्र हे ल्हा:तं चक्र ज्वनाबिज्या:म्ह, महाज्वालाम्ह, नाना प्रकारया निसां तियाबिज्या:म्ह वैरोचन जुयाबिज्यात ॥७॥

टीका :

स्फटिकेन्दुप्रभाकारो वैरोचनः तं जटाकक्षापमण्डितं प्रभामण्डलसहितं सर्वलक्षणालङ्कृतदेहं प्रधानहस्तेन चक्रधरं ध्यायात् ।

स्फटिक, इन्द्रया थेंजागु प्रभा जुयाबिज्या:म्ह वैरोचन, जटाप्वलं विभूषितम्ह, प्रभामण्डल सहितम्ह, फुक्क सुलक्षणं युक्तगु शरीरम्ह, प्रधानगु ल्हातं चक्र धारणा यानाबिज्याम्हसित ध्यान यायेमा: ।

मूल :

जाम्बूनदप्रभाकारं बुद्धमेघसमाकुलम् ।
नवशूलं महावज्रं पाणौ तस्य विभावयेत् ॥८॥

लुँ थें म्हासु वर्णम्ह, नवशूलगु (गुच्व: दुगु) महावज्र ल्हा:तं ज्वनाबिज्या:म्ह, बुद्धमेघ युक्तम्ह, रत्नसंभवयात भावना यायेमा: ॥८॥

टीका :

जाम्बूनदप्रभाकारं कनकवर्णरत्नसंभवम् स्फुरत्तथागतव्यूहं ध्यायात्। नवशूलमित्यादि। तस्य द्वेषवज्रस्य पाणौ विभावयेत्।

जाम्बूनद प्रभाकारं कनक वर्णम्ह, छचाखेरं तथागतपिन्सं चाहुयेकात:म्ह, नवशूल महावज्र ज्वनाबिज्या:म्ह वसपोल द्वेषवज्रयागु हे रूप जुयाबिज्या:म्ह रत्नसंभव भावना या, ध्यान या।

मूल :

मरकतप्रभाकारं वज्रज्वालाविभूषितम्।
रत्नहस्तं विभावित्वा ज्वालामेघं समन्ततः ॥९॥

पन्ना थें वाउँ वर्णम्ह, वज्रया थें उज्ज्वलगु ज्वाला दुम्ह, छचाखेरं ज्वालाया मेघ थें दुम्ह, ल्हा:तं रत्न ज्वनाबिज्या:म्ह भावना यायेमा: (थन वर्ण अमोसिद्धियागु व ज्वंसा रत्नसंभवयागु धका: सिइकेमाल) ॥९॥

टीका :

मकरतेत्यादिना अमोघसिद्धिस्वरूपमाह। हस्ते रत्नमित्यादिना रत्नसंभवस्य चिन्हं कथयति।

थन पन्नायागु वर्णम्ह धका: अमोघसिद्धिया स्वरूप कनातल। 'हस्ते रत्न इत्यादि' वाक्यं धा:सा रत्नसंभवया चिन्ह (ज्वसा) कनातल।

मूल :

पद्मरागप्रभाकारं जटामुकुटमण्डितम्।
पद्महस्तं महाज्वालं भावयेद् रागवज्रिणम् ॥१०॥

पद्मराग (माणिक) थें हचाउँ वर्णम्ह, जटामुकुट धारणा यानाबिज्या:म्ह, पलेस्वां ल्हा:तं ज्वनाबिज्या:म्ह, महाज्वालां युक्तम्ह रागवज्रियात भावना यायेमा: ॥१०॥

टीका :

पद्मरागेत्यादिना अमिताभचिन्हमाह।

पद्मराग इत्यादि वाक्यं अमिताभयागु चिन्ह (परिचय) बियातल।

मूल :

पञ्चरश्मिप्रभाकरं बिम्बममोघवज्रिणम्।
खड्गहस्तधरं सौम्यं भावयेद्बुद्धमण्डलम् ॥११॥

पञ्चरशिम वर्णगु विम्व (मूर्ति) अमोघवज्रयागु जुल। ल्हा:तं खड्ग धारणा यानाबिज्या:म्ह, सौम्य रूपगु बुद्धमण्डल भावना यायेमा: ॥११॥

टीका :

पञ्चरश्मीत्यादि सितादिकिरणोपेतं विश्वं सकलं जगदर्थसाधनरूपत्वात्। अमोघवज्रिणं

खड्गहस्तं ध्यायात् ॥

पञ्चरश्मि इत्यादि 'तुयूगु आदि न्यागू किरणं युक्तगु' विश्वय् फुक्क जगतया हे हीत सुख यायेगु निम्तिं साधन (उपाय) स्वरूपगु जूगुलिं उज्व:गु रूपम्ह धा:गु ख: । वसपोल अमोघवज्रयात ल्हा:तिइ खड्ग दु भा:पा: ध्यान यायेमा: ।

मूल :

अथ भगवान् कायवाक्चित्तवज्रस्तथागतः धर्माधातुस्वभाववज्रं नाम समापद्येदं कायवाक्चित्ताधिष्ठानमन्त्रमुदाजहार ॥ ओं धर्मधातुवज्रस्वभावात्मकोऽहम् ॥

अले कायवाक्चित्तवज्र तथागतं (महावज्रधरं) धर्मधातुस्वभावात्मकवज्र नामगु समाधिइ च्वनाबिज्याना: थ्व क्वसंच्वंगु कायवाक् चित्तया अधिष्ठायायेगु मन्त्र उच्चारण यानाबिज्यात । ओं धर्मधातुवज्रस्वभावात्मकोऽहम् अर्थात् जि धर्मधातुवज्र स्वभावम्ह ख: धा:गु जुल ।

टीका :

एषामुत्पादनायाङ्गभूतमादियोगं दर्शयितुमाह । अथेत्यादि । धर्मधातुरेव स्वभावो यस्य तं समाधि समापद्य कायवाक्चित्तान्यधिष्ठीयन्ते निष्पाद्यन्ते येन स कायवाक्चित्ताधिष्ठानः तन्मन्त्रमुक्तवान् महावज्रधरः । ओं धर्मधातुस्वभावात्मकोऽहमिति । अनेनात्मानं चन्द्रमण्डलाकारमधिष्ठाय तदुपरि त्र्यक्षरादिना देवताविग्रहं निष्पाद्य वक्ष्यमाणक्रमेण सूक्ष्मयोगं विभावयेदिति । नेयार्थः । उत्पत्तिक्रमसमाधिः । अथेत्यादि । सर्वतथागताः पञ्चरश्मयः तेषां स्फरणमूर्ध्वद्वारेण प्रवृत्तिः मेघाच्चन्द्रं एकैकस्मिन् मण्डले चतुर्मण्डलप्रवृत्ते व्यूहः सितादिवर्णेनाभिन्नत्वात् । तं समाधिमालम्ब्य वज्रं त्र्यक्षरं तस्य व्यूहो वृन्दं आलिकालीनान्नपुंसकादिस्वरूपाणां त्र्यक्षरे निविष्टत्वात् । समाधाय तं अहर्निशं प्रवेशस्थितिव्युत्थानेन जाप्यत इति समाधिः । इदृग्विधः समाधिः यस्मिन् स तथोक्तः । तं पटलमाह । ओं शून्यतेत्यादिमन्त्रेण पुनरुच्यते ।

ओमित्याद्येकसंयुक्तं शून्यतेति द्वितीयकम् ।
तृतीयज्ञानमित्येवं चतुर्थं वज्रसंज्ञकम् ॥
पञ्चमं तु स्वभावाख्यं षष्ठोऽहमिति चोच्यते ।
एवं तथागतं षट्कं कथितमुत्तमे जने ॥
ओं शून्यतेति युग्मादि ज्ञानवज्रं द्वितीयकम् ।
तत्स्वभावात्मकोऽहं स्यात् त्रितत्त्वं चात्र कल्पितम् ॥
त्रितत्त्वमेकं भवेत् सम्यक् । व्यक्तं व्यक्तसंज्ञकमित्यार्षम् ।

आकाशधातुमध्यस्थं बुद्धमण्डलं त्रिसंयोगदेहं भावयेत् ध्यायात् । किंभूतम् ? रश्मिमेघमहाव्यूहमिति । आभासत्रयसमूहमालोकपुञ्जं बुद्धज्वालासमप्रभमिति इन्द्रायुधवत् सितादिपञ्चप्रभालङ्कृतम् । पञ्चरश्मिसमाकीर्णमिति । सूक्ष्मधातुपरिघटितम् । समन्तात्परिमण्डलमिति । सर्वभावस्वभावम् । पञ्चकामगुणाकीर्णमिति उद्वाहादिपञ्चरश्मयः तैरुपेतम् ।

पञ्चोपहारमण्डितमिति उपहरन्ति विषयान् इत्युपहाराः पञ्चेन्द्रियाणि तैर्भूषितं सकलाक्षकत्वात्। ईदृग्विधं बुद्धमण्डलं प्रभास्वरं प्रवेशयेत् । भावयित्वेति । एवंविधमात्मानं प्रभास्वरगतं ध्यात्वा समासेनेति झटित्याकरेण विम्बं महावज्रधरस्वरुपं मध्य इति संसारनिर्वाणयोर्मध्ये सदसत्पक्ष-रहितमात्मानं विभावयेत् विजानीयादित्यर्थः ।

अनेनैव क्रमेण वैरोचनादिकं यथाशयभेदेन स्वात्मानं निष्पाद्य स्वार्थं कुर्यादिति अत आह ।

वैरोचनमहामुद्रां कायवाक्चित्तलक्षिताम्

इत्यादि । इममेद महावज्रधरयोगं दृढीकर्तुमाह । अथ भगवानित्यादि । धर्मधातुप्रभास्वरः तं समाधिमालम्ब्य कायवाक्चित्तान्यधिष्ठीयन्ते निष्पाद्यन्ते येन स कायवाक्चित्ताधिष्ठानं स्वं मन्त्रमुक्तवान् महावज्रधरः । ओं धर्मधातुस्वभावात्मकोऽहम् ॥ अस्यार्थो व्याख्यातन्त्रेणोच्यते

ओमिति प्रथमं ज्ञेयं द्वितीयो धर्मसंज्ञितः ।
तुतीयो धात्विति प्रोक्तः स्वभावाख्याश्चतुर्थकः ॥
आत्मकः पञ्चमो ज्ञेयः स्यादहं षष्ठयोगतः ।
उच्चार्येदं ततो मन्त्रं भावयेद् भावनात्मकः ॥ इति ॥ नीतार्थः ।

च्वय् कनावयागु ध्यान उत्पन्न यायेत मा:गु अङ्ग जुयाच्वंगु आदियोगया खँ कनेत मूलय् 'अथ इत्यादि' वाक्यं कनाच्वन । धर्मधातु हे स्वभाव जुयाच्वंगु थ्व समाधि याना: कायवाक्चित्त अधिष्ठान यायेमा: (उत्पन्न यायेमा:) । महावज्रधरं वहे कायवाक्चित्त अधिष्ठान यायेगु मन्त्र 'ओं धर्मधातुस्वभावात्मकोऽहम्' धका: आज्ञा जुयाबिज्यात । थ्व मन्त्रं थ:त चन्द्रमण्डलाकार अधिष्ठान याना: (भा:पिया:) वया द्य:ने 'ओँ आ:हूँ' त्यक्षर आदि मन्त्रं देवतापिनिगु शरीर उत्पन्न याना: क्वय् कनात:गुकथं सूक्ष्मयोग भावना या । थ्व नेयार्थ जुल । उत्पत्तिक्रम समाधि जुल । आ: हानं अथ इत्यादि प्रकरणय् सर्वतथागता धैगु पञ्चरश्मि धा:गु ख: । व रश्मियात स्फरण यायेगु धैगु उर्ध्वद्वारं प्रवृत्त यायेगु (छ्वयेगु) धा:गु ख: । अर्थात् मेघं चन्द्रय् छ्वयेगु, व चन्द्र नं छगू छगू प्रत्येक मण्डलय् अर्थात् चतुर्थ मण्डलय् छ्वयेबलय् व्यूह रचना जुइगु जुल । छाय्धा:सा तुयू आदि वर्णया फुक्क छधी छपाँय् जुया: पुच: प्वाँय्चिनाच्वनिगु जुल । थुगु प्रकारं उगु समाधिइ च्वना: वज्र धैगु त्यक्षर धा:गु ख: । वज्रयागु व्यूह धैगु समूह धा:गु जुल । अर्थात् आलि व कालि आख:, नपुंसक स्वभावगु त्यक्षर 'ओँ आ: हूँ' या दुने अन्तर्भाव जुयाच्वंगु दु । व 'ओँ आ: हूँ' स्वंग: आख: दुहाँवना:, दुने च्वना:, पिहाँवया: चानं न्हिनं सास: ल्हायेगु क्रमय् जप यानाच्वंगु धैगु हे समाधि जुल । थुज्व:गु समाधिया पटल जूगुलिं थ्व पटलयात समाधि पटल धयातल । थ्वहे पटल थन कनात:गु ख: । 'ओँ शून्यता ज्ञानवज्र' आदि मन्त्र नं थन हानं कनातल ।

'ओं' न्हापांगु आख: जुल । अले 'शून्यता' धैगु निगूगु जुल । स्वंगूगु 'ज्ञान' धैगु पद जुल । 'वज्र' धैगु प्यंगूगु पद जुल । 'स्वभाव' धैगु न्यागूगु पद जुल । 'अहं' धैगु खुगूगु पद धयातल । थुगु प्रकारं खुम्ह तथागतपिनिगु सम्वन्ध दुगु धका: उत्तमजनपिन्त आज्ञा जुयाबिज्यात । अले हानं 'ओँ शून्यता' थ्व निगू व 'ज्ञानवज्र' थ्व निगू, 'स्वभावात्मकोऽहम्' थ्व स्वंगू याना: त्रितत्व धका: नं कल्पना यानातल । अले त्रितत्व नं बांलाक छगू जुइफु । थ्व छगू बांलाक, स्पष्ट जुइक जुलकि वयात व्यक्त धका: धयातल ।

अनंलि आकाशधातुया दथुइ बिज्यानाच्वंगु बुद्धमण्डलयात स्वंगू संयोग जुया: दयाच्वंगु देह भावना या, ध्यान या धा:गु जुल । गुज्व:गु देह धा:सा रश्मिमेघमहाव्यूह जुयाच्वंगु अर्थात् स्वंगू प्रकारया आभास समूह (आलोकया पुच:) जुयाच्वंगु, बुद्धपिनिगु रश्मि समूह थें जा:गु अर्थात् इन्द्रधनुष थे नाना रङ्ग - तुयू आदि न्यागू रङ्गयागु रश्मिं झ:झ: धा:गु व नं सूक्ष्मधातुं बनेजुयाच्वंगु, छचाखेरं ग्व:ला:गु, फुक्क भाव पदार्थया स्वभाव दुगु, पञ्चकाम गुणं युक्तगु अर्थात् उद्वाह आदि पञ्चरश्मि दुगु, पञ्चोपहार पूजां युक्तगु (थन रूप रस आदि विषययात उपहरण याइम्ह जूगुलिं पञ्च इन्द्रिययात उपहार धा:गु ख: ।) अर्थात् पञ्च इन्द्रिय युक्तगु धायेत 'पञ्चोपहार मण्डितम्' धका: मूलय् धा:गु ख: । थ्व शरीरय् फुक्क इन्द्रिय दुगुलिं धा:गु जुल । थुज्व:गु बुद्धमण्डल प्रभास्वरय् प्रवेश यायेमा: धा:गु ख: । 'भावयित्वा' धा:गु थुगु प्रकारं थ:त प्रभास्वर भा:पा:, संक्षेपं याकनं याकनं विम्व धैगु महावज्रधरया मूर्तियात, मध्ये धैगु संसार व निर्वाणया दुने सद् असद् पक्ष रहितम्ह (दु, मदु धैगु भाव मनय् मदुम्ह) जि धका: थ:त भा:पेमा:, भावना यायेमा: । अर्थात् सिइकेमा: धैगु अर्थ ख: ।

थ्व हे क्रमं वैरोचन आदिपिनिगु नं आशययागु भेदं थ:त भावना यायेमा:, थ:त मा:गु ज्या सिद्ध यायेमा: । थ्व हे खँ व्यक्त यायेत थथे धयातल - "वैरोचनमहामुद्रां कायवाक्चित्त लक्षिताम्" ।

इत्यादि कथं थ्व हे महावज्रधर योग दृढ यायेमा: (क्वातुकेमा:) । अथ भगवान् इत्यादि प्रकरणय् धर्मधातुया अर्थ प्रभास्वर धा:गु ख: । व प्रभास्वर समाधिइ च्वना: कायवाक्चित्त अधिष्ठान यायेमा: (उत्पन्न यायेमा:), गुगु मन्त्रं कायवाक्चित्त अधिष्ठान यायेगु ख:, वहे मन्त्र श्री महावज्रधरं आज्ञा जुयाबिज्यात धा:गु ख: । 'ओं धर्मधातुस्वभावात्मकोऽहम्' । थ्वया अर्थ व्याख्या तन्त्र कथं कने -

'ओं' धैगु न्हापांगु पद जुल । 'धर्म' धैगु निगूगु पद जुल । 'धातु' धैगु स्वंगूगु पद जुल । 'स्वभाव' धैगु प्यंगूगु पद जुल । 'आत्मक' धैगु न्यागूगु पद जुल । 'अहं' धैगु खुगूगु पद जुल । थुगु कथं मन्त्रय् उच्चारण यानालि भावना याइम्हं भावना यायेमा: । थुलि नीतार्थ कथं अर्थ जुल ।

मूल :

पञ्चवर्णं महारत्नं सर्षपस्थलमात्रकम् ।
नासिकाग्रे प्रयत्नेन भावयेद् योगत: सदा ॥१२॥

न्यागू रङ्गगु अर्थात् न्यागू कुलयागु महारत्न थें अमूल्यगु तथागतपिनिगु वज्रादि चिन्ह ईका पाय्ग्व:गु न्हाय् च्वकाय् प्रयत्नपूर्वक तया: दुगु भा:पा: सदानं (चान्हं न्हिनं) भावना यायेमा: ॥१२॥

टीका :

इदानीं स्वचित्तदृढीकरणार्थं त्रिविधसूक्ष्मयोगभावनामाह । पञ्चवर्णमित्यादि । पञ्चकुलप्रभवं महारत्नं वज्रादिचिन्हं रत्नमिव महार्घत्वात् तत् सर्षपफलप्रमाणं नासिकाग्रे भावयेत् स्वदेवतायोगेन । सदा अहर्निशम् ॥

आ: थ:गु चित्त दृढ यायेत स्वंगू प्रकारया सूक्ष्मयोगया अभ्यास यायेगु खँ कनाच्वना - पञ्चवर्ण धैगु

पञ्चकुलं उत्पन्न जूगु, महारत्न धैगु रत्न थें अमूल्य जूगुलिं वज्रादि चिन्हयात धा:गु ख: । व चिन्हयात न्हाय् च्वकाय् थ: थ:म्ह देवतायागु भा:पा: चान्हं न्हिनं सदानं भावना यायेमा: ।

मूल :

स्थिरं तु स्फारयेद् रत्नमस्थिरं नैव स्फारयेत् ।
स्फारयेत् प्रवरैर्मेघैर्वज्रज्वालासमप्रभैः ॥१३॥

व भावना यानागु वज्रादि चिन्ह स्थिर जुइक लुमंकातयेफतकि फुक्क भव व्याप्त जुइक फिजय् यायेमा: । स्थिर मजूनिसा फिजय् यायेमज्यू । उत्तमगु मेघ आकाश छ्गुलिं त्व:पू थें मतया ज्वालासमानं (उज्वल जुइक) फिजय् यायेमा: ॥१३॥

टीका :

स्थिरमित्यादि । यदा दर्शननिमित्तं प्रकाशितुं चोपजायते तदा वज्रादिकं भावनाया निश्चलं विदित्वा भावनावशित्वोत्पादनाय स्फारयेत् । अस्थिरं नैव स्फारयेदिति । भाव्यमानं न स्फारयेत् । स्फारयेदित्यादिना वज्रादौ स्फरणेन स्थिरीकृते महामुद्रारूपमपि स्फारयेदित्याह । स्फारयेत्प्रवरैरित्यादि । प्रवरैर्मेघैः बुद्धसंदोहैर्बुद्धज्वालासमप्रभैः सितादिवर्णोपेतैः ॥

गुबलय् खने दुगु निमित्त प्रकाशित जुइ, उबलय् वज्रादि चिन्ह भावना याना: निश्चल स्थिर जुइ । अले व भावना थ:गु वशय् तयफय्केत फिजय् यायेमा:, अस्थिर तिनिसा फिजय् यायेमज्यू । भावना यानाच्वनागु वज्रादि चिन्ह फिजय् यायेगु धा:गु ख: । 'स्फारयेत इत्यादि' वाक्यं वज्रादि चिन्ह फिजय् याना: स्थिर जुइवं महामुद्राया स्वरूप नं फिजय् या धायेत 'स्फारयेत प्रवरै इत्यादि' शब्द तयात:गु ख: ।

थन उत्तमगु मेघ शब्दं बुद्धपिनि समूह बुद्धपिनिगु ज्वालासमान प्रकाशं तुयू आदि वर्ण युक्तगु धा:गु ख: ।

मूल :

चक्रवज्रमहामेघैः पद्मकोशवरायुधैः ।
बोधिसत्त्वमहामेघैः स्फारयेत् स्फरणात्मकः ॥१४॥

फिजय् याइम्ह साधकं चक्र व वज्रया महामेघं थें पद्म व खड्गया महामेघं बोधिसत्त्वपिनिगु महामेघं अर्थात् समूहं आकाश छ्गुलिं त्व:पुइमा:, फिजय् यायेमा: ॥१४॥

टीका :

चक्रवज्रमहामेघैरिति । चक्रवज्ररत्नमेघोपलक्षितैः । पद्मकोशवरायुधैरिति । पद्मखड्गधरैरित्यर्थः बोधिसत्त्व महामेघैरित्युपलक्षणत्वात् । पञ्चकुलसंबन्धिनीभिर्देवताभिरपि स्फरणात्मकः साधकः गगनकुहरं स्फारयेत् । छादयेदिति समस्ताङ्गम् । महारत्नं संवृतिर्बोधिचित्तं सर्षपफलमात्रं नासिकाग्रे स्वकुलिशमुखे पञ्चवर्णं पञ्चतथागतात्मकं कृत्वा सदा भावयेत् । स्थिरं तु स्फारयेद्रत्नमिति । यथोक्तविधिना वज्रपद्मसंस्कारपूर्वकं स्वचित्तरत्नं स्थिरीकृत्य योगतः समापत्तितः

स्फारयेत् निश्चारयेत् । स्फारयेत् । प्रवरैर्मेघैरित्यादिना बोधिचित्तनिर्यातपुत्रपौत्राद्युत्सर्गमण्डले कथयति । गर्भी ।

परपदं सर्वतथागतगतात्मकम् । महारत्नमनाहताख्यम्, बुद्धरत्नोत्पादनात् सर्षपस्थलमात्रकम् । सर्षपफलप्रमाणं विन्दुरूपत्वात् । नासिकाग्र इति । हृत्पद्मकर्णिकायां प्रयत्नेन तात्पर्येण प्रवेशस्थितिव्युत्थानसंहारयोगेन सदाहर्निशं भावयेत् । स्थिरं शाश्वतम् । किं तत् ? अनाहतम् । तस्मात् रत्नपञ्चवर्णरश्मिवृन्दं स्फारयेत् प्रवेशस्थितिव्युत्थानैः प्रवर्तयेत् । अस्थिरमित्यादिना-नाहततत्त्वाधिगम एवेमं योगं कुर्यादिति दर्शयति । इदानीं स्फारणविधान प्रदर्शयितुमाह । बुद्धज्वालेत्यादि । बुद्धज्वालां पञ्चरश्मयः । तत्समप्रभैः? मण्डलचतुष्टयैर्दक्षिणादिभेदेन स्फारयेत् तथागतमेघैर्गगनकुहरं पूरयेदिति । कोलिकम् ।

चक्रवज्रमहामेघ धकाः धाःसा चक्र, वज्र, रत्नया नं मेघं (समूहं) धाःगु थुइकेमाः । 'पद्मकोशवरायुधैः' धैगु पद्म, खड्ग धारण यानाबिज्याःपिं बोधिसत्त्व, 'महामेघैः' धैगु न्यागू कुल सम्बन्धी देवतापिन्सं स्फरण याइम्ह साधकं आकाश छगुलिं व्याप्त जुइक फिजय् यायेमाः, त्वःपुयेमाः धैगु समस्ताङ्ग व्याख्या जुल । महारत्न धैगु थन संवृत्ति बोधिचित्त धाःगु जुल । ईका पाय्गवः न्हाय् च्वकाय् धाःगु इन्द्रियया च्वकाय् पञ्चवर्णपिं पञ्चतथागतपिं भाःपाः सदानं भावना या, रत्नस्थिर जूसा फिजय् या धैगु कनातःगु विधिपूर्वक वज्र व पद्मयात संस्कार यानाः थःगु चित्तय् स्थिर यानाः योगपूर्वक (समापत्तिपूर्वक) स्फारयेत् धैगु थन पिका धाःगु खः । 'प्रवरैर्मेघैः' धाःगु थन बोधिचित्त उत्पन्न जूपिं पुत्र पौत्रपिनिगु उत्सर्गमण्डल धाःगु खः । थ्व अर्थ गर्भी व्याख्या कथं जुल ।

'परपद' धैगु सर्वतथागतपिंगु स्वभावगु स्थान धाःगु खः । 'महारत्न' धैगु थन अनाहत धाःगु खः । छाय्धाःसा उकिं हे बुद्धरत्न धायेका बिइगु खः । 'सर्षप' धैगु ईकागवः पाय्गवः प्रमाणगु धाःगु खः । छाय्धाःसा व विन्दुरूपगु जूगुलिं खः । 'नासिकाग्रे' धैगु थन हृत्पद्मया कर्णिका (कमलगट्टा) स प्रयत्नपूर्वक (तत्पर जुयाः) दुहाँवंगु, दिनाच्वंगु, हानं पिहाँवंगुया योग यानाः सदानं (चान्हंन्हिनं) भावना यायेमाः । 'स्थिरं' धैगु थन नित्यगु धाःगु खः । व छु ? धाःसा अनाहत खः । व हे अनाहतद्वारा पञ्चवर्णगु रत्नया रश्मि समूह 'स्फारयेत्' धैगु थन दुहाँवनाच्वन, दिनाच्वन, पिहाँवन यानाच्वं धाःगु खः । 'अस्थिरमित्यादि' वाक्यं अनाहत ज्ञान जुइधुंका जक थ्व योग या धैगु सूचं बियाच्वन । आः स्फरण यायेगु विधि क्यनेत 'बुद्धज्वाला' इत्यादि वाक्यं मूलय् कनाच्वन । थन बुद्धज्वाला धैगु पञ्चरश्मि धाःगु खः । वहे रश्मिसमानगु प्रकाश दुगु प्यंगू मण्डलं दक्षिण आदि दिशाय् स्फारयेत् धैगु थन तथागतपिनि मेघ (समूह) आकाशमण्डल फुक्कं त्वःपुयेमाल धैगु अर्थयात कोलिक व्याख्या धाइ ।

मूल :

आकाशधातुमध्यस्थं वज्रमण्डलमालिखेत् ।
स्वच्छमण्डलमध्यस्थं भावयेत् चक्रमण्डलम् ।१५॥
पद्ममण्डलसङ्काशं भावयेत्पद्मभावनैः ।
रत्नमण्डलसङ्काशं भावयेत् रत्नतत्परः ॥१६॥

योगमण्डलसम्भूतं लिखेदाकाशसन्निधौ ।
एते वै प्रवरा बुद्धाः कायवाक्चित्तभावनैः ।
मण्डलवज्रसम्भूताः सर्वज्ञाकारलाभिनः ॥१७॥

इति श्री सर्वतथागतकायवाक्चित्तरहस्यातिरहस्ये गुह्यसमाजे महागुह्यतन्त्रराजे वज्रव्यूहो नाम समाधिपटलस्तृतीयः ।

आकाशधातुया दथुइ वज्रमण्डल कोरे याये (च्वये) माल । अले स्वच्छ निर्मलगु मण्डलया दथुइ चक्र मण्डलयागु भावना यायेमाः ॥१५॥

अथे हे पद्ममण्डल थें च्वंगुयात पद्म भावना याइम्हं भावना यायेमाः । रत्नमण्डल थें च्वंगुयात रत्न भावना यायेत तत्परम्हं भावना यायेमाः ॥१६॥

आकाश थें च्वंगुलिं योगमण्डलं उत्पन्न जूगुयात कोरे यायेमाः (च्वयेमाः) । वसपोलपिं, प्रवर पञ्चबुद्धपिं कायवाक्चित्त भावना यानागुलिं मण्डलवज्रं उत्पन्न जुयाः सर्वज्ञाकार लाभ याइपिं जुइ ॥१७॥

थुलि श्री सर्वतथागतकायवाक्चित्त रहस्यातिरहस्यगु गुहचसमाज नामगु महागुहच तन्त्रराजया वज्रव्यूह नामगु समाधि पटल क्वचाल ।

टीका :

वैरोचनादीनामुत्पत्तिक्रमं दर्शयन्नाह
आकाशधातुमध्यस्थं बुद्धमण्डलमालिखेत् ।

इत्यादि । तथतालम्बनपूर्वकं चन्द्रमण्डलं ध्यात्वा तदुपरि चक्रं विभाव्य तत्परावृत्त्या यथावद् वैरोचनं भावयेत् । एवं पद्मपरावृत्त्या पद्ममण्डलसंकाशं पद्मरागप्रभममिताभं पद्मकुले योगी भावयेत् । रत्नतत्परः रत्नकुलयोगी रत्नसंभवं रत्नमण्डलसंकाशं पीतवर्णं ध्यायात् ।

योगमण्डलं विश्ववज्रं तत्संभूतममोघसिद्धिं ध्यायात् । आकाशसन्निधाविति । आकाशेन सन्निधिः सादृश्यं तस्मिन्नाकाशसादृश्ये स्थितम् । गगनश्याममित्यर्थः । एत इत्यादि । कायवाक्चित्तसाधनैरुपलक्षितं यत्कायमण्डलं किं तत् ? अक्षोभ्यः सर्ववज्रसंभूतः । एते वै प्रवरा बुद्धाः । सर्वज्ञाकारलाभिन इति योगः । सर्वज्ञत्वं सत्त्वैर्लम्भयितुं ग्राहयितुं शीलं येषां ते ।

वज्रव्यूह इति । वज्रस्तथागताः तेषां व्यूहः संघातो यत्र वज्रव्यूहपटल इति । नेयार्थः । आकाशधातुप्रभास्वरं तद्व्यवस्थितं चन्द्रमण्डलमनाहतं अखिलेत् विजानीयात् । स्वच्छमण्डलमध्यस्थमनाहतसंभूतं चक्रमण्डलं वारुणमण्डलमक्षोभ्यस्वभावं शुक्लवर्णं मन्दप्रचारत्वात् स्तब्धं भावयेत् प्रवर्तमानं विजानीयात् । पद्ममण्डलसंकाशं रक्तवर्णमग्निमण्डलं पद्मभावनैरमिताभस्वभावैर्दक्षिणेन प्रवर्तमानं विजानीयात् । रत्नमण्डलसंकाशं पीतवर्णं माहेन्द्रमण्डलं रत्नतत्परः रत्नसंभवजापी त्वद्भुतः प्रवर्तमानं विजानीयात् । योगमण्डलं वायव्यमण्डलं

कृष्णवर्णममोघसिद्धिस्वभावं वामप्रचारं विजानीयात् । एते तथागतस्वभावाः चत्वारो रश्मिप्रचाराः कथिताः । तैः कायवाक्चित्तसाधनैः कायादिनिष्पादकैः वज्रसंभूतं प्रभास्वरमुत्थितं सत्यद्वयात्मकदेवताचक्रं जायते । कस्य सर्वज्ञाकारलाभिनः सर्वज्ञपदं लब्धुकामस्य वज्रात्मको व्यूहः परिनिष्पन्नदेवतामूर्तिः । तद्वाचकः पटलस्तथोच्यते । अयमेव सूक्ष्मयोगो व्याख्यातन्त्रे विस्पष्टं दर्शितः । तदिहावतार्यते ।

अनादिनिधनं योगं सुसूक्ष्ममिति कल्पयेत् ।
अव्यक्तव्यक्तसंयोगं निःस्वभावस्वभावजम् ॥
प्रकृतिसिद्धिमाद्यैकमेकानेकविवर्जितम् ।
प्रतीत्योत्पादधर्माख्ये सर्वभावैकसंभवम् ॥
आत्मानमीदृशं कृत्वा संलिखेद्धर्ममण्डलम् ।
रक्तकृणं तथा पीतं सितं चैव समासतः ॥
तुर्यतुर्यैकसंयोगात् संलिखेत् पाण्डरादिकम् ।
तासां मध्ये स्वदैवत्यं तुर्ययोगपरमं परम् ॥
ऊर्ध्वं तिर्यक्समाधस्तात् पाण्डरादि यथायथम् ।
अग्निवायव्यमाहेन्द्रवारुणे प्रतिमण्डले ॥
इत्याह भगवानिति । नीतार्थः ।

॥ प्रदीपोद्योतनटीकायां तृतीयपटले षट्कोटिव्याख्या ॥

आः वैरोचन आदिपिनिगु उत्पत्तिक्रमया खँ कनेत मूलय् "आकाशधातुमध्यस्थं बुद्धमण्डलमालिखेत्" इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । न्हापां तथता (शून्यता) भावना यानांलि चन्द्रमण्डल ध्यान यायेमाः । अनं वया द्यःने चक्र भावना यायेमाः । अले वहे चक्रं परिवर्तन जुयाबिज्याःम्ह वैरोचन भावना यायेमाल । थुगु हे कथं पद्म चिन्ह परिवर्तन जुयाः पद्मयागु थें प्रकाशम्ह, पद्मराग (पन्ना थें वर्णम्ह) अमिताभयात पद्मकुलया योगी भावना यायेमाः । अथे हे रत्नततपर धैगु रत्नकुलया योगी रत्नसंभवंयात रत्नमण्डल थें च्वंगु पीत वर्णम्ह धकाः ध्यान यायेमाः ।

थन योगमण्डल धैगु विश्ववज्र धाःगु जुल । वहे विश्ववज्रं उत्पन्न जुयाबिज्याःम्ह अमोघसिद्धियागु ध्यान भावना यायेमाः । 'आकाश सन्निधौ' धैगु थन आकाशसमानगुली बिज्यानाच्वंम्ह अर्थात् आकाश थें श्याम वर्णम्ह धैगु अर्थ खः । कायवाक्चित्तरूपी साधनं उत्पन्न जूगु कायमण्डल धैगु छु ? धाःसा अक्षोभ्य धाःगु खः । वसपोल सर्ववज्रसंभूतम्ह खः । वसपोलपिं न्याम्हं प्रवर (अत्यन्त श्रेष्ठपिं) बुद्धपिं खः । थ्व न्यागू योग हे सर्वज्ञाकार लाभ जुइगु योग खः । प्राणीपिन्सं सर्वज्ञत्व लाभ याकेबिइगु स्वभावगु थ्व योग खः ।

वज्रव्यूहया अर्थ थन - 'वज्रा' धैगु तथागतपिं धाःगु जुल । वसपोलपिनि व्यूह धैगु समूह धाःगु जुल । उज्वःगुयात थन वज्रव्यूह पटल धाःगु खः । (सूचं - थ्व व्याख्या पटलया अन्त्यय् तयेमाःगु खः) । थ्व नेयार्थ कथं जुल । आकाशधातु थें प्रमास्वरगु, उज्वःगुलिइ च्वनाच्वंगु चन्द्रमण्डलयात अनाहत धाइ । थन आलिखेतया अर्थ सिइकेमाः धाःगु खः । उज्वःगु स्वच्छगु (निर्मलगु) मण्डलया दथुइच्वंगु अनाहतं उत्पन्न

जूगु चक्रमण्डल धैगु वारुणमण्डल धाःगु खः । व मण्डल अक्षोभ्य स्वभावगु तुयूगु वर्णगु, मन्द गतिगु जूगुलिं 'स्तब्धं भावयेत्' धैगु थन पिहाँवयाच्वंगु धकाः सिइकेमाः । 'पद्ममण्डल संकाश' धैगु रक्त वर्णगु अग्निमण्डल धाःगु खः । वयात 'पद्मभावनै' धैगु अमिताभ भावना याइम्हं दक्षिण पाखें पिहाँवयाच्वंगु धकाः सिइकेमाः । 'रत्नमण्डलसंकाश' धैगु पीत वर्णगु माहेन्द्रमण्डलयात रत्नतत्पर धैगु रत्नसंभव कुलया योगी अद्भुत रूपं पिहाँवयाच्वंगु सिइकेमाः । 'योगमण्डलं' धैगु वायव्य मण्डल, कृष्णवर्ण, अमोघसिद्धि स्वभावगु देपा पाखे पिहाँवयाच्वंगु सिइकेमाः । थुलि तथागतपिनिगु स्वभाव प्यंगूयात रश्मिप्रचार धकाः धयातल । वहे 'कायवाक्चित्त साधनं' धैगु कायादियात उत्पन्न याइगु धाःगु खः । 'वज्रसंभूतम्' धैगु प्रमास्वरं उत्पन्न जूगु धाःगु खः । परमार्थसत्य व संवृत्तिसत्य स्वभावगु देवताचक्र उत्पन्न जुइ धाःगु जुल । अथे सुया उत्पन्न जुइ ? धाःसा सर्वज्ञाकार लाभ जूपिनि उत्पन्न जुइ । सर्वज्ञ धैगु पद (दर्जा) लाभ यायेगु इच्छा दुम्ह व्यक्तिया वज्र स्वभावगु व्यूह धैगु परिनिष्पन्न देवतामूर्ति धाःगु खः । वहे वज्रव्यूह नामगु थ्व पद लाभ जुइगु खः । थ्व सूक्ष्म योग हे व्याख्यातन्त्रय् विशेष रूपं कनातःगु दु । उकीया हे छुं श्लोक क्वय् च्वयाच्वना -

आदि अन्त मदुगु योगयात सूक्ष्म योग धाइ । व योग अव्यक्त व व्यक्तया संयोग जुयाच्वंगु, निःस्वभाव हे स्वभाव जुयाच्वंगु, प्रकृतिं हे सिद्धगु, आदि निसे छगू जकगु, तर एक व अनेक धैगु मदुगु, प्रतीत्योत्पादयागु नियमय् फुक्क भाव पदार्थ हे छगुलिं उत्पन्न जूगु, संक्षेपं हचाउँ, हाकु, म्हासु, तुयू - थ्व प्यंगू छगू जुइकाः संयोग यानाः पाण्डरादि नं च्वयेमाः व प्यंगूया दथुइ थःम्हं इष्टदेवता तुर्ययोग स्वया नं उत्तमगु च्वयेमाः । च्वय् तेर्सो क्वय् पाण्डरादि क्रमशः अग्नि, वायव्य, माहेन्द्र, वारुण, प्रत्येक मण्डलय् च्वयेमाः धकाः श्री भगवानं आज्ञा जुयाबिज्यात - थ्व अर्थ नीतार्थ कथं जुल ।

प्रदीपोद्योतन टीकाया स्वंगूगु पटलया षट्कोटि व्याख्या क्वचाल ।

◆◆◆

॥ चतुर्थः पटलः ॥

मूल :

अथ भगवन्तः सर्वतथागताः पुनः समाजमागम्य भगवन्तं सर्वतथागतगुहय कायवाक्चित्तवज्राधिपतिं अनेन स्तोत्रराजोनाध्येषितवन्तः ।

सर्वतथागतं शान्तं सर्वतथागतालयम् ।
सर्वधर्माग्रनैरात्म्यं देश मण्डलमुत्तम् ॥१॥

अले श्री भगवान् सर्वतथागतपिन्सं हानं फुक्क छगू थासय् मुनाबिज्याना: श्री भगवान् सर्वतथागतगुहचकायवाक्चित्तवज्राधिपति (महावज्रधर) यात क्वय्च्वंगु थ्व स्तोत्रद्वारा अध्येषणा (अनुरोध) यानाबिज्यात -

फुक्क तथागतपिनि शान्तगु, फुक्क तथागतपिनि आलय (मन्दिर) जुयाच्वंगु, सर्वधर्म नैरात्म्य जुयाच्वंगु मण्डल देशना यानाबिज्याहुँ ॥१॥

टीका :

देवतालम्बनपूर्वकं सूक्ष्मयोगभावनासाधितविशेषाणां शिष्याणां रजोमण्डलाभिषेकाय गुरोध्येषणविधिमाह । अथेत्यादि अध्येषितवन्त इति यावत् । यथारुतम् । सर्वत(ा)थागतमिति अक्षोभ्यद्वारेण स्तुत्वा आराधयति । शान्तमिति । वैरोचनस्वभावेन । सर्वताथागतालयमिति । रत्नकेतुस्वभावेन । सर्वधर्म इत्यमिताभस्वभावेन । अग्रनैरात्म्यमित्यमोघसिद्धिस्वभावेन ॥

न्हापां देवतापिनिगु ध्यान यासें सूक्ष्मयोगयागु भावना याना: विशेषता प्राप्त यायेधुंकूपिं शिष्यपिन्त रजोमण्डलय् अभिषेक बियाबिज्यायेत गुरुयात अध्येषणा (अनुरोध, प्रार्थना) यायेगु विधि अथेत्यादि वाक्यं कनाच्वन। मूलय् अथनिसें अध्येषितवन्त तकया अर्थ यथारुत कथं यायेमा: । सर्वताथागतम् (फुक्क तथागत सम्बन्धी) शब्दं छलपोल अक्षोभ्य स्वभावम्ह ख: धका: स्तुति याना: सेवा या:गु जुल । शान्त धैगु शब्दं छलपोल वैरोचन स्वभावम्ह ख: धका: व्यक्त यानाच्वन । सर्वताथागतालय शब्दं रत्नसंभव स्वभावम्ह छलपोल ख: धा:गु जुल । सर्वधर्म शब्दं अमिताभ स्वभावम्ह छलपोल ख: धा:गु जुल । अग्रनैरात्म्य शब्दं अमोघसिद्धि स्वभावम्ह छलपोल ख: धका: स्तुति या:गु जुल ।

मूल :

सर्वलक्षणसम्पूर्ण सर्वलक्षणवर्जितम् ।
समन्तभद्रकायाग्रं भाषमण्डलमुत्तमम् ॥२॥

फुक्क लक्षणं पूर्णगु, फुक्क अलक्षणं रहितगु, समन्तभद्र (महावज्रधर) या श्रेष्ठगु काय जुयाच्वंगु, उत्तमगु मण्डया खँ आज्ञा जुयाबिज्याहुँ ॥२॥

टीका :

पुनः कुलत्रयस्वभावेन संस्तौति सर्वलक्षणसंपूर्णमित्यादि । सर्वलक्षणसंपूर्णं सर्वालक्षणवर्जितं मण्डलं भाषेति संबन्धः । यथोक्तं मण्डलं लक्षणोपेतं न्यूनातिरिक्तदोषरहितं समन्तभद्रकायाग्रं प्रवरं मण्डलं प्रकाशयेत्यार्थः ।

हानं, सर्वलक्षण सम्पूर्ण इत्यादि शब्दं कुलत्रय स्वभावकथं स्तुति यानाबिज्याত । फुक्क लक्षणं सम्पूर्णगु, फुक्क अलक्षणं वर्जितगु मण्डलया खँ कनाबिज्याहुँ धकाः खँ हंकेमाः । तन्त्रय् कनातःकथं लक्षणं युक्तगु मण्डल, न्यून नं मखुगु, अधिक नं मखुगु, दोषं रहितगु, समन्तभद्रया अग्रगु काय जुयाच्वंगु, प्रवरगु मण्डल प्रकाश यानाबिज्याहुँ धैगु अर्थ खः ।

मूल :

शान्तधर्माग्रसम्भूतं ज्ञानचर्याविशोधकम् ।
समन्तभद्रवाचाग्रं भाषमण्डलमुत्तमम् ॥३॥

शान्तगु धर्म धैगु परमार्थसत्य जुल । अग्रगु व धर्मं उत्पन्न जूगु धैगु आभासत्रय धाःगु खः । ज्ञानचर्या धैगु राग चर्या खः, वयात विशुद्ध याइगु समन्तभद्रया वचन मध्यय् अग्रगु, उत्तमगु मण्डलया खँ आज्ञा जुयाबिज्याहुँ ॥३॥

टीका :

शान्तधर्माग्रसंभूतं परमार्थसत्यनिर्जातज्ञानमाभासत्रयं तच्चर्या रागादयः । ताः प्रकृतीः अभिसंबोधिभावना या विशोधयतीति ज्ञानचर्याविशोधकः, प्राप्तसर्वैश्वर्यत्वात् । समन्तभद्रः वागीश्वर्यप्राप्तत्वात् वाचाग्रः ।

'शान्तधर्माग्रसंभूत' धैगु परमार्थसत्यं उत्पन्न जूगु ज्ञान अर्थात् आभासत्रय धाःगु खः । व ज्ञानया चर्या रागचर्या खः । उज्वःगु प्रकृतियात अभिसंबोधि भावना यानाः विशुद्ध याइगुयात 'ज्ञानचर्याविशोधक' धाःगु जुल । फुक्क ऐश्वर्य प्राप्त यानाबिज्याःम्ह जूगुलिं 'समन्तभद्रकायाग्र' धाःगु खः । वागीश्वर जुयाबिज्यागुलिं 'वाचाग्र' धाःगु खः ।

मूल :

सर्वत्त्वमहाचित्तं शुद्धं प्रकृतिनिर्मलम् ।
समन्तभद्रचित्ताग्रं घोषमण्डलमुत्तमम् ॥४॥

सकल प्राणीपिनि सिबय् महानगु चित्त जुयाच्वंगु, शुद्धगु, प्रकृतिं हे निर्मलगु, समन्तभद्रया अग्रगु चित्त जुयाच्वंगु उत्तमगु मण्डलया खँ घोषणा यानाबिज्याहुँ ॥४॥

टीका :

सर्वसत्त्वमहाचित्तस्त्वं सर्वसत्त्वचित्तवज्रत्वात् । शुद्धः रागादिमलापगमात् । विचार्यमाणे रागदीनामनुपलम्भात् । प्रकृतिनिर्मलः । अतएव समन्तभद्रः स्वचित्तप्रतिषेधात् । चित्ताग्रः

सर्वसत्त्वनिर्वाणपुरप्रापणात्। भाष वज्रं मण्डलविधिं प्रकाशय। नासन्ध्यम्।

सकलसत्त्वपिनिगु चित्तवज्र जुयाबिज्याःगुलिं छलपोल सर्वसत्त्वमहाचित्त खः (मूलय् फुक्कं द्वितीय विभक्ति यानाः मण्डलया विशेषण थें च्वंका तल)। रागादि मल मदुगुलिं शुद्ध जुल। बिचाः यानाः स्वयेबलय् रागादि मल प्राप्त मजूगुलिं प्रकृतिं हे निर्मल जुयाबिज्यात। अथे जूगुलिं छलपोलयात समन्तभद्र धकाः धयातल। थःगु चित्त नं मदु धकाः प्रतिषेध यानाबिज्याइम्ह जूगुलिं चित्ताग्र धकाः धयातल। सर्वसत्त्वपिन्त निर्वाणपुरय् थ्यंकाबिज्याइम्ह जूगुलिं छलपोलं वज्रमण्डल विधि प्रकाश यानाबिज्याहुँ। थ्व व्याख्या नासन्ध्य कथं जुल।

मूल :

अथ वज्रधरः शास्ता त्रिलोकस्तु त्रिधातुकः।
त्रिलोकवरवज्राग्र्यस्त्रिलोकाग्रानुशासकः ॥५॥
भाषते मण्डलं रम्यं सर्वतथागतालयम्।
सर्वतथागतं चित्तं मण्डलं मण्डलाकृतिम् ॥६॥

अले शास्ता जुयाबिज्याःम्ह; स्वर्ग, मर्त्य, पाताल स्वंगू लोकया स्वभावम्ह; कामधातु, रुपधातु, अरुपधातु स्वंगू धातुया नं स्वरूप जुयाबिज्याःम्ह, त्रिलोकय् (श्रेष्ठ) पिं, वज्रपिं मध्यय् नं अग्रम्ह, त्रिलोकया शास्ता जुयाबिज्याःम्ह श्री वज्रधरं स्वये हे न्हचाइपुसेच्वंगु, फुक्क तथागतपिनि आलय (निवासस्थान) जुयाच्वंगु, फुक्क तथागतपिनिगु सम्बन्ध दुगु ग्वःलाःगु चित्तमण्डल आज्ञा जुयाबिज्यात ॥५॥६॥

टीका :

वज्रधरवचनावतारायाह संगीतिकारः। अथेत्यादि। वज्रमद्वयज्ञानं तद्धारणाद् वज्रधरः। विनेयानुगुणशासनात् शास्ता। त्रिलोकः भूर्भुवःस्वःस्वभावत्वात् त्रिधातुकः, कामधात्वादिस्वभावेन स्थितत्वात्। त्रिलोकवरवज्राः प्रत्येकबुद्धादयः तेषामग्रः प्रभुः, त्रिलोकाग्रा ब्रम्हादयस्ताननुशास्ति। एवंभूतो महावज्रधरः॥

रम्यं मनोज्ञं सर्वताथागतागतालयं तन्निकेतभूतम्। सर्वतथागतागतत्वात् सर्वतथागतं चित्तमण्डलमिति कायवाङ्मण्डलाभ्यां व्यावृत्तिः। मण्डः मारः तं लाति गृण्हातीति मण्डलं तस्याकारो यस्मिन् तन्मण्डलाकृतिमिति एवंभूतं चित्तमण्डलं भाषते। यथारुतम्।

अथ इत्यादि वाक्यं - मूलय् वज्रधरयागु थ्व वाक्य खः धैगु क्यनेत सङ्गीतिकारं धाःगु वाक्य खः। थन वज्र धैगु अद्वयज्ञान खः। उज्वःगु वज्र धारणा यानाबिज्याःम्ह वज्रधर जुल। सद्धर्मय् विनीत याये योग्यपिन्त अनुशासन (उपदेश) बियाबिज्याइम्ह जूगुलिं शास्ता धाःगु खः। त्रिलोक धैगु भूर्भुवःस्वः स्वभावम्ह जूगुलिं त्रिलोक धाःगु खः। कामधातु आदि स्वभावं च्वनाबिज्याःम्ह जूगुलिं त्रिधातुक धाःगु खः। त्रिलोकवरवज्राः धैपिं प्रत्येक बुद्धपिं खः। वसपोलपिनि मध्यय् नं अग्रम्ह जूगुलिं, समर्थवानम्ह जूगुलिं त्रिलोकवर वज्राग्र धाःगु खः। त्रिलोकाग्राः धैपिं ब्रम्हादि धाःगु खः। अनपिन्त नं अनुशासन बियाबिज्याइम्ह महावज्रधर जुयाबिज्यात।

रम्यं धैगु मनोहरगु धाःगु खः । सर्वतथागतालयम् धैगु फुक्क तथागतपिनि मन्दिर जुयाच्वंगु धाःगु खः । चित्तमण्डलम् धैगु काय वाक् मण्डलं भिन्नैगु थ्व मण्डल धाःगु जुल । मण्डल धैगु सारगु, अले सार गुयात लाति धैगु ग्रहण यानाः काइगु जूगुलिं वयात मण्डल धाःगु खः । उज्वःगु आकार दुगु वहे चित्तमण्डल कनाबिज्याहुँ । थ्व यथारुत जुल ।

मूल :

अथातः सम्प्रवक्ष्यामि चित्तमण्डलमुत्तमम् ।
चित्तवज्रप्रतीकाशं कायवाक्चित्तमण्डलम् ॥७॥

चित्तवज्रसमानगु कायवाक्चित्तयागु मण्डल जूसा उत्तमगु चित्तमण्डल आः क्वय् कनेत्यना ॥७॥

टीका :

महावज्रधरवचनेन मण्डलं दर्शयन्नाह । अथात इत्यादि । अथेति वाक्योपादाने अतःशब्दो हेत्वर्थे । शिष्यवचनमङ्गीकृत्य । एस्मादयं श्रद्धादिगुणसम्पन्नः अतोऽस्य मण्डलं संप्रवक्ष्यामीत्यभिप्रायः । चित्तप्रधानं मण्डलं चित्तमण्डलं वज्रकुलप्राधान्यादुत्तमम् । अत एवेदं प्रथममुक्तम् । चित्तवज्रोऽक्षोभ्यः । तद्वत् मारादिभिरकम्प्यत्वा(त्) चित्तवज्रप्रतीकाशं कायवाक्चित्तानां मण्डः सारं गुह्यं तलतीति कायवाक्चित्तमण्डलं तत्सम्यक प्रवक्ष्यामीति योगः ।

थ्व मण्डलया उपदेश महावज्रधरं आज्ञा जुयाबिज्याःगु खः धैगु खँ व्यक्त यानाः मूलय् 'अथात इत्यादि' वाक्यं कनेत्यन । अथ धैगु आः धकाः धया वाक्य चुल्व्हंगु जुल । अतः धैगु थुगु हेतुं धाःगु जुल । शिष्यं अनुरोध याःगु स्वीकार यानाबिज्याना । छाय्धाःसा थ्व शिष्य श्रद्धावानम्ह खः, मेमेगु गुणं नं सम्पन्नम्ह खः । अथे जूगुलिं मण्डलया खँ कने धैगु अभिप्रायः खः । चित्त प्रधानगु मण्डलयात चित्तमण्डल धाइ । वज्रकुल प्रधानगु जूगुलिं उत्तमगु खः । अथे जूगुलिं हे चित्तमण्डल न्हापां कनाबिज्याःगु खः । थन चित्तवज्र धैगु अक्षोभ्य धाःगु खः । अथे हे मारादिपिन्सं कम्पित यायेमफइगुलिं चित्तवज्रसमानगु धाःगु खः । कायवाक्चित्तया नं सारगु जूगुलि मण्ड धाःगु खः । अर्थात् गुहचगु धाःगु जुल । व मण्ड 'लाति' धैगु हयाबिइम्ह जूगुलिं कायवाक्चित्तमण्डल धाःगु खः । उज्वःगु मण्डल थन कनेत्यना धैगु खँ हंकेमाः ।

मूल :

नवेन सुविशुद्धेन सुप्रमाणेन चारुणा ।
सूत्रेण सूत्रयेत् प्राज्ञः कायवाक्चित्तभावनैः ॥८॥
द्वादशहस्तं प्रकुर्वीत चित्तमण्डलमुत्तमम् ।
चतुरस्रं चतुर्द्वारं चतुष्कोणं प्रकल्पयेत् ॥९॥
तस्याभ्यान्तरतश्चक्रमालिखेत्परिमण्डलम् ।
मुद्रान्यासं ततः कुर्यात् विधिदृष्टेन कर्मणा ॥१०॥

न्हुगूगु, शुद्धगु, पायछि प्रमाणगु, बांलाःगु कां (सूत्रं) सःम्ह आचार्य कायवाक्चित्त भावना यानाः सूत्रपात यायेमाः (कां दानाः चिं तयेमाः) ।

झिंनिकु हाकःगु प्यकुंलाःगु, प्यध्वः दुगु, प्यंगू द्वारं युक्तगु यानाः उत्तमगु चित्तमण्डल दयेकेमाः । व प्यकुंलाःगुया दुने ग्वःलाःगु चाकः च्वयेमाः । अले विधि विधान कथं मुद्रा न्यास यायेमाः ॥८॥९॥१०॥

टीका :

नवेनेत्यादिना तत्सूत्रेण विधिं दर्शयति । नवेन नान्योपयुक्तेन सुनियुक्तेन सम्यक् वलितेन सुप्रमाणेन मण्डलद्विगुणेन चारुणा पञ्चरङ्गिकेन । एवंविधेन सूत्रेण सूत्रयेत् विभजेत् । प्राज्ञः अदुष्टकर्माचार्यः । मण्डलसूचनात् सूत्रम् । कथं ? कायवाक्चित्तभावनैः कायवाक्चित्तसमाधानैः । मण्डलप्रमाणं दर्शयति । द्वादशहस्तमिति । चतुरस्रं चतुष्कोणत्वात् । चतुर्द्वारमिति । प्रागादिचतुर्द्वार युक्तं वाहयमण्डलमर्थात् ।

तस्येत्यादि । चतुरस्रादिगुणोपेतस्य तस्य वाहयमण्डलस्याभ्यन्तरतश्चक्रं गर्भमण्डलं परिमण्डलं वृत्ताकारमालिखेत् । मुद्रान्यासमित्यादिविधिः भूसंशोधनादिको वि(धानं) विधिः । तत्र दृष्टं विधिदृष्टं तेन कर्मणा ।

नवेन इत्यादि वाक्यं मूलय् सूत्रपातन यायेगु विधि क्यनाच्वन । मेगु ज्या मकाःनिगु धायेत नवेन (न्हूगु) धाःगु खः । (सुविशुद्धेन पाठया पलेसा टीकां सुनियुक्तेन पाठया अर्थ च्वयातल) । सुनियुक्तेन धैगु बांलाक्क, क्वात्तुक निलातःगु धाःगु खः । मण्डल स्वयां निदुगं ताःहाकःगु धायेत सुप्रमाणेन धाःगु जुल । चारुणा अर्थात् बांलाःगु धैगु पञ्चरङ्गि धाःगु खः । थुगु प्रकारगु कां (सूत्रं) सूत्रयेत् धैगु ब्वथलाः चिं ति (सूत्र पातन या) धाःगु जुल । प्राज्ञः धैगु मभिंगु कर्म मयाइम्ह आचार्य धाःगु खः । मण्डलया सूचं बिइगुयात सूत्र धाइ । व गथे धाःसा 'कायवाक् विभावने' धैगु कायवाक्चित्तयात नं समाधान (एकचित्त) यानाः धाःगु खः ।

आः थन मण्डलया प्रमाण क्यनाच्वन - 'झिंनिकु हाकःगु धकाः धया' प्यकुंलाःगु, प्यंगू द्वारं युक्तगु प्यंगू दिशाय् तयेमाः । अर्थात् अनं पिने नं वाह्यमण्डल दु ।

तस्य इत्यादिया क्रमय् व प्यकुंलाःगु आदि गुणं युक्तगु वाहयमण्डलया दुनेच्वंगु चक्र गर्भमण्डल वृत्ताकारगु (ग्वःलाःगु) च्वयेमाः । मुद्रान्यास इत्यादि विधिं धयातःगुलिं भूमि शोधन आदि विधि नं यायेमाः । व फुक्कं विधिपूर्वकगु कर्म यायेमाः ।

मूल :

तस्य मध्ये लिखेद् वज्रमिन्द्रनीलसमप्रभम् ।
पञ्चशूलं महाज्वालं भयस्यापि भयङ्करम् ॥११॥

व मण्डलया दथुइ इन्द्रनील (नीर) थें च्वंगु, न्याचलः दुगु, महाज्वाला पिहाँवयाच्वंगु, भययात हे भय उत्पन्न यानाबिइगु वज्र च्वयेमाः ॥११॥

टीका :

आधारमण्डलं निष्पाद्य ततस्तदनन्तरमाचार्यो वज्रादिमुद्रान्यासं कुर्यात् । धर्ममुद्रा चिन्हमुद्रा

महामुद्रेति त्रिविधा मुद्रा हूँकारादीन् धर्ममुद्रा । वज्रादीन् चिन्हमुद्रा । अक्षोभ्यादिदेवताचक्रं महामुद्रा । सर्वसत्त्वसन्तानाद्यपेक्षया आसां त्रिप्रकाराणामपि मुद्राणां न्यासं कुर्यात् ॥

तत्रोपलक्षणार्थं चिन्हमुद्रां दर्शयितुमाह तस्य मध्य इत्यादि । भयस्यापि भयप्रदमिति । भयस्यापि भयजनकं वज्रं द्वेषतत्त्वत्वात् ।

आधारमण्डल तयार याये धुंकालि आ: आचार्य वज्रादि मुद्रायागु न्यास यायेमा: (तयेमा:) । धर्ममुद्रा, चिन्हमुद्रा, महामुद्रा धैगु स्वंगू मुद्रा दु । हुँकार आदियात धर्ममुद्रा धाइ । वज्रादियात चिन्हमुद्रा धाइ । अक्षोभ्यादि देवताचक्रयात महामुद्रा धाइ । सकल प्राणीपिगि परम्परा आदिया अपेक्षा याना: च्वय् कनावयागु स्वंगू प्रकारया मुद्रायागु नं न्यास यायेमा: ।

थ्व हे खँ क्यनेत मूलय् "तस्य मध्ये" इत्यादि वाक्यं कनात:गु ख: । 'भवस्यापि भयप्रदम्' धैगु भययात नं भयं उत्पन्न यानाबिइगु वज्र द्वेषतत्व जूगुलिं ख: ।

मूल :

पूर्वेण तु महाचक्रं वज्रज्वालाविभूषितम् ।
दक्षिणेन महारत्नं स्फुलिङ्गगहनाकुलम् ॥१२॥
पश्चिमेन म्हापद्मं पद्मरागसमप्रभम् ।
उत्तरेण महाखड्गं रश्मिज्वालाकुलोज्वलम् ॥१३॥
पूर्वकोणे लिखेन्नेत्रं मेघमध्य समप्रभम् ।
दक्षिणेन ततो वज्रं मामकीकुलसम्भवम् ॥१४॥
पश्चिमेन लिखेत्पद्मं सकन्दं विकचाननम् ।
उत्तरेणोत्पलं कुर्यान्नीलाभ्रमिव शोभनम् ॥१५॥
आलिखेत् पूर्वद्वारे तु मुद्‌गरं ज्वालसुप्रभम् ।
दक्षिणेनालिखेद्दण्डं वज्रज्वालादिसुप्रभम् ॥१६॥
पश्चिमेनालिखेत्पद्‌मं खड्‌गज्वालाप्रभाकरम् ।
उत्तरेण लिखेद्वज्रं वज्रकुण्डलिवज्रिणम् ॥१७॥
परिस्फुटं तु विज्ञाय मण्डलं चित्तमुत्तमुत्तमम् ।
पूजां कुर्वीत यत्नेन कायवाक्चित्तपूजनैः ॥१८॥

पूर्वय् वज्र (तथागतपिनिगु) ज्वाला, न्यागू प्रकारया रश्मिं भ: भ: धा:गु, महाचक्र च्वयेमा: । दक्षिणय् नं रश्मिसमूह युक्तगु महारत्न च्वयेमा: ॥१२॥

पश्चिमय् पद्मरागमणि (माणिक) थें च्वंगु महापद्म च्वये माल । हानं, उत्तरय् रश्मिया ज्वालां उज्वलगु महाखड्‌ग च्वयेमा: ॥१३॥

पूर्व कोणय् मेघ वर्णगु नेत्र (मिखा) च्वयेमा: । दक्षिण कोणय् मामकीकुल उत्पन्न जूगु वज्र च्वयेमा: ॥१४॥

पश्चिम कोणय् सकि (हा:) समेत दुगु क्ययाच्वंगु पद्म च्वयेमा: । उत्तर कोणय् वचुगु सुपाँय्थें च्वंगु वांला:गु उफ्व:स्वां च्वयेमा: ॥१५॥

पूर्व द्वारय् रश्मिं उज्वलगु मुद्गर (मुग:) च्वयेमा: । दक्षिण द्वारय् वज्रयागु रश्मिथें च्वंगु दण्ड च्वयेमा: ॥१६॥

पश्चिम द्वारय् खड्गयागु रश्मिं उज्वलगु पद्म च्वयेमाल । उत्तर द्वारय् वज्र कुण्डलियागु वज्र च्वयेमा: ॥१७॥

थुगु प्रकारं स्पष्टगु, उत्तमगु मध्यय् नं उत्तमगु मण्डल- चित्तमण्डल ख: । व मण्डलय् प्रयत्नपूर्वकं कायवाक्चित्तयात सावधान याना: पूजा यायेमा: ॥१८॥

टीका :

वज्रास्तथागता: तेषां ज्वाला: पञ्चरश्मय: तैर्विभूषितं चक्रं विस्फुलिङ्गगहनाकुलं रश्मिच्छटाकीर्णम् ।

रत्नमयत्वं पद्मस्य प्रत्यवेक्षणज्ञानात्मकत्वेन तदमिताभस्य पद्मरागसदृशदीप्तिं पश्चिमदिग्भागे लिखेत् । उत्तरेणेत्यादि । रश्म

... येदित्यत आह ।

थन 'वज्रा:' या अर्थ तथागतपिं जुल । वसपोलपिनिगु ज्वाला धैगु न्याता प्रकारया रश्मि जुल । व रश्मिं भ: भ: धा:गु ख: । 'विस्फुलिङ्गगहनाकुलम्' धैगु रश्मिया समूहं व्याप्तगु चक्र धा:गु ख: ।

प्रत्यवेक्षणज्ञान स्वभावगु जूगुलिं पद्मरत्नमयगु जुल । व पद्म अमिताभ तथागतयागु जूगुलिं पद्मराग (माणिक) थें उज्वलगु जुल । व पश्चिमपाखे च्वयेमा: । (थन उत्तरेण इत्यादिनिसें टीका मदु ॥ संम्पादकया धापुकथं मूल लिखित सफूया २९a पत्रयागु फोटो मया:से २९b यागु फोटो दोहरय् जुयाच्वन ।)

मूल :

षोडशाब्दिकां संप्राप्य योषितं कान्तिसुप्रभाम् ।
गन्धपुष्पाकुलां कृत्वा तस्य मध्ये तु कामयेत् ॥१९॥
अधिवेष्टच च तां प्रज्ञां मामकीं गुणमेखलाम् ।
सृजेद्बुद्धपदं सौम्यमाकाशधात्वलंकृतम् ॥२०॥

यच्चुसे पिच्चुसे च्वना: बांला:म्ह, भिंखुदँ दुम्ह मिसामचायात प्राप्त याना: सुगन्धगु स्वां छुका:, वया दथुइ तया: गुणं युक्तम्ह प्रज्ञापारमिता मामकी धका: अधिष्ठान याना: कामना याये माल । अले आकाशधातुं युक्तगु बुद्धपिं उत्पन्न जुइगु सौम्यगु (सोमगुण युक्तगु) सृष्टि याये माल ॥१९॥२०॥

टीका :

समाधिष्य च इत्यादि । तां पूर्वोक्तां योषितं कुशलो मन्त्री । गुणमेखलामिति । मेखलेव मेखला । गुणैः कृता मेखला माला यस्याः सा गुणमेखला तां साक्षात् मामकीमिव समाधिष्य प्राकृतभावमपनीय पञ्चकुलकलापिनीं कृत्वा रमयेत् । ततः सौम्यं शुक्रं सृजेत् । वज्रमार्गावहिष्कुर्यात्। कथं बुद्धपदं बुद्धप्रभवम्। आकाशधात्वलङ्कृतं गगनाभोगालङ्कारभूतं सृजेत्। बोधिचित्तपरमाणुघटितगगनकुहरव्यापितथागतव्यूहं भावयेदित्युक्तं भवति ।

'समाधिष्य च इत्यादि' वाक्यय् न्हापांगु श्लोकय् कनात:थें जा:म्ह अर्थात् बांला:म्ह, भ्रिंखुदँ दुम्ह मिसामचायात कुशलमन्त्र साधक धा:गु जुल । 'गुणमेखला' धैगु गुण तयाः हनात:गु मेखला (माला वा मा:) क्वखानात:म्ह, वयात साक्षत् मामकीयात थें समाधि याना:, साधारणम्ह मिसा धैगु भाव त्वनाः न्यागू कुलया समूह जुयाबिज्या:म्ह धकाः भा:पा: रमण याये माल । अले सौम्य धैगु शुक्र सृष्टि याये माल धैगु वज्रमार्गं पिकाये माल धा:गु जुल । गुज्व:गु पिकाये माल धा:सा बुद्धपद, बुद्धपिं उत्पन्न जुइगु आकाशधातुं अलंकृतगु अर्थात् आकाश भावना यानात:गुलिं भ्रः भ्रः धा:गु, सौम्यगु सृष्टि याये माल । बोधिचित्तयागु परमाणु परमाणु मिलय् जुयाः दयाच्वंगुलि आकाशमण्डल हे व्याप्त जुइक तथागतपिनिगु समूह उत्पन्न जुल धकाः भावना याये माल धैगु धापु जुल ।

मूल :

विण्मूत्रशुक्ररक्तादीन् देवतानां निवेदयेत् ।
एवं तुष्यति सम्बुद्धाः बोधिसत्त्वा महाशयाः ॥२१॥

इति श्रीसर्वतथागतकायवाक्चित्तरहस्यातिरहस्ये गुह्यसमाजे महागुह्यतन्त्रराजे गुह्यकायवाक्चित्तमण्डलपटलश्चतुर्थोऽध्यायः ।

दिसा, पिसाप, शुक्र, रजः आदि शरीरया फुक्क वस्तु देवतापिन्त द्वहलपेमाः । थथे द्वहलपियागुलिं सम्यक्संबुद्ध, बोधिसत्त्व महासत्त्वपिं सन्तुष्ट जुयाबिज्याइगु जुल ॥२१॥

इति श्री सर्वतथागत कायवाक्चित्त रहस्याति रहस्यगु गुह्यसमाज धैगु महागुह्यगु तन्त्रराजय् गुह्यकायवाक्चित्तमण्डल नामगु प्यंगूगु अध्याय क्वचाल ।

टीका :

न केवलं बोधिचित्तमात्रेणैव पूजाविधानं अपि तु कायनिष्यन्दैरपीति दर्शयन्नाह । विण्मूत्रेत्यादि । पञ्चामृतं देवतानां निवेदयेत् । चरुभावेन मण्डलचक्रस्य प्रतिपादयेत् । तेनैवात्मानं प्रीणयेदिति । एवं कृते को गुण इत्याह । एव मित्यादि । बुद्धा रूपस्कन्धादयः । बोधिसत्त्वाश्चक्षुराद्यायतनानि । एते बुद्धबोधिसत्त्वास्तुष्यन्ति तुष्टिं गच्छन्ति । महायशाः पटुप्रचाराः लोकनयनानन्दकरा भवन्ति । नेयार्थः ॥

आर्षव्याख्यानमुच्यते ।

अथातः कथयिष्यामि मण्डलं चित्तमुत्तमम् ।
वज्रज्ञानप्रतीकाशं कायवाक्चित्तमण्डलम् ॥
नवात्मकमिदं श्रेष्ठं सुनियुक्तं तथोदितम् ।
द्विविधागमसङ्केतं सुप्रमाणं तदुच्यते ॥
संवृतिः परमार्थं यदद्वयं शोभनं मतम् ।
प्रज्ञासूत्रमिदं तस्मात् तदुपायानुवर्णितम् ॥
प्रज्ञोपायैकसूत्रेण धर्मात्संभोगमुत्तमम् ॥
सूत्रितं मण्डलं चैतं प्रतीत्या द्वादशाङ्गतः ॥
सत्वार्थ चतुरस्त्रं स्यात् ब्रम्हविहारकोणकम् ।
द्वारसंग्रहवस्त्वाख्यं प्रत्येकं तुर्यसंज्ञकम् ॥
धर्मतत्त्वार्थसंकेतं चक्राभ्यन्तरमण्डलम् ।
अभेद्यज्ञानचिन्हं तद् वज्रेन्द्रनीलमुद्रकम् ।
प्राक्स्थितादर्शमात्रं तु चक्रं ज्वालाविभूषितम् ॥
समन्तसमताज्वाल रत्नं याम्येकसंज्ञितम् ।
प्रत्यवेक्षणपद्माख्य पद्मरागा विपश्चिमम् ॥
उत्तरोत्तरचित्तं यज्जगद्विकल्पदालनम् ।
कृत्यानुष्ठानखड्गं स्याद् रश्मिज्वालासमप्रभम् ॥
आग्नेय्यां नेन्द्रं(?) मैत्रीं तु नीलमेघसमप्रभम् ।
नैर्ऋत्यो करुणाख्या स्यान्मामकीकुलवज्रकम् ॥
वायव्यां पद्मसंज्ञा तु मुदिता सुस्थितानना ।
ऐशान्युत्पलमाभाति सोपेक्षा नीलसंज्ञिता ॥
दानपूर्वं तथा द्वारे मुद्गरं कान्तिसुप्रभम् ।
तथैव प्रियवाद्याख्यं दण्डं वज्रार्चिसुप्रभम् ॥
अर्थचर्या तु पद्माख्यं पश्चिमे हयकन्धरे ।
वज्रं समानचर्यार्थं वज्रकुण्डलि वज्रिनः ॥
तदित्थं कथितं सम्यक् मुद्राविन्यासलक्षणम् ।
यथा संस्थानतः पूजा भवेत् त्रिविधभावनैः ॥
महत्त्वपूर्वकं ह्येतन्मुद्रामण्डलमुच्यते ।
क्षणादिकालभेदेन संज्ञा स्यात् षोडशाब्दिका ॥
अनुत्पादोषिताशान्तयोषिता इति निश्चिता ।
शान्तधर्मानपेताख्या कान्ति(?) सुप्रभोदिताम् ॥
प्रतीत्यवासना गन्धं पुष्पं ज्ञानविकासनम् ।
निःस्वभावकुले ज्ञेयं सर्वज्ञज्ञानमव्ययम् ।

कामयेदीदृशीं प्राज्ञो योषितं धर्मधातुकम् ।
न चाध्यात्मं न वाह्योऽन्तं नोभयेऽन्यत्र संस्थिताः ॥
अस्थानस्थितियोगा(स्यात्) स्यादतो मामकी मता ।
तत्स्वभावैकयोगस्तु अधिष्ठानं तदुच्यते ॥
आकाशैकत्वसंवाससौम्यं बुद्धपदं भवेत् ।
अतः संहरणाद् विद्याद् विषयाः परिकल्पिताः ॥
सूत्रं ज्ञानेन्द्रियं शस्तं शुक्रं विशुद्धिधर्मता ।
रक्तं सर्वज्ञताज्ञानं ये धर्माः परिकल्पिताः ॥
त एव देवता ख्याता निःस्वभावो निवेदनम् ।
एवं तुष्यन्ति ते बुद्धा जिनौरसा विशेषतः ॥
लौकिकी कल्पना येषां तेषामेव यथोदितम् ॥ इति ॥

एवं लेख्यमण्डलादिव्यपदेशेन परिशुद्धदेवतारूपमेव प्रतीपादयतीति । नीतार्थः ॥

सर्वतथागतेत्यादि । चित्तवज्राधिपतिमण्डलश्चित्तमण्डलमिति । मण्डं सारं संवृतिसत्यम् । तं लाति गृण्हातीति मण्डलम् । नेयार्थः । मण्डं सारं परमार्थसत्यम् । तं लाति गृण्हातीति मण्डलम् । यथोक्तं भगवता व्याख्यातन्त्रे ।

सर्वाङ्गं भावनातीतं कल्पनाकल्पवर्जितम् ।
मात्राविन्दुसमातीतं एतन्मण्डलमुत्तमम् ॥ इति ॥ नीतार्थः ।

॥ प्रदीपोद्योतनटीकायां चतुर्थपटले षट्कोटिव्याख्या ॥

केवल बोधिचित्त जक द्वहलपियां पूजायागु विधि पूर्ण जुइमखु धैगु खँ क्यनेत 'विण्मूत्र' इत्यादि श्लोक कनाच्वन । पञ्चामृत हे देवतापिन्त द्वहलपेमाः । चरु भाःपाः मण्डलचक्रय् सम्पन्न यायेमाः । थुगु प्रकारं हे थःत तृप्त यायेमाः । थथे तृप्त यानागुया छु गुण दु धैगु व्यक्त यायेत 'एवं' इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । 'बुद्धा' धैपिं रूपस्कन्ध आदि धाःगु खः । 'बोधिसत्त्वा' धैगु चक्षु आदि आयतन धाःगु खः । वसपोल बुद्ध बोधिसत्त्वपिं सन्तुष्ट जुइ धाःगु खः । 'महायशाः' धैपिं याकनं लोकजनपिनिगु मिखायात आनन्द यानाबिइपिं जुल । थ्व नेयार्थ व्याख्या खः ।

थ्वहे खँ आर्यजनपिनिगु व्याख्याकथं कने -

आः थनंलि उत्तमगु चित्तमण्डलया खँ कने। थ्व चित्तमण्डल वज्रज्ञान समानगु खः । कायवाक्चित्तमण्डल धाःसां ज्यू ।

थ्व नवात्मकगु (गुंगू स्वभावगु), श्रेष्ठगु, बांलाक निर्माण यानातःगु, निगू आगम (निगू सत्यया आधारय्) कनातःगु, बांलाःगु प्रमाण कनाच्वना ।

अर्थात् परमार्थसत्य व संवृत्तिसत्य निगू आगम नं अद्वय खः (भेदभाव मदुगु, छगू हे खः)। थ्व बांलाःगु मत (सिद्धान्त) खः। अथे जूगुलिं प्रज्ञा धैगु सूत्र (का) जुल। वयात उपायद्वारा वर्णन यानातल। अर्थात् प्रज्ञायात (परमार्थसत्ययात) उपाय संवृत्तिसत्यं व्यक्त जुइक वर्णन यानातल। प्रज्ञा व उपाय - थ्व निगू सूत्रं हे धर्मकाय उत्पन्न जुल। व धर्मकायं संभोगकाय उत्पन्न जुल। थ्व हे दृष्टिकोणं मण्डलय् सूत्रपात यानातःगु खः। थ्व मण्डलय् द्वादशाङ्ग प्रतीत्यसमुत्पाद नं समावेश यानातल। प्यंगू पाता चतुरार्यसत्यया प्रतीक जूसा प्यकुं चतुर्ब्रम्हविहारया प्रतीक जुल। प्यंगू द्वार चतुः संग्रह वस्तुया प्रतिक खः। प्रत्येक प्यंगू प्यंगू जुइबलय् द्वादशाङ्ग प्रतीत्यसमुत्पादया प्रतीक जुल धैगु भाव खः।

थुगुकथं धर्मतत्त्व संकेत यानाः दुनेयागु मण्डलचक्रया खँ कनातल। इन्द्रनीलरत्न (नीर) वर्णगु वज्र अभेद्यज्ञान चिन्ह खः, प्रतीक खः।

न्यागू प्रकारया भेद दुगु, पन्चाकाराभिसंबोधिया प्रतीक जुयाच्वंगु शूलं संसार तरय् याइगु जुल। पूर्वपाखे च्वंगु आदर्शज्ञानया प्रतीक जुयाच्वंगु मिंया ज्वाला थें उज्वलगु चक्र जुल।

दक्षिणपाखे च्वंगु रत्न छचाखेर ज्वाला दुगु जुल। व रत्न समताज्ञानया प्रतीक खः। पश्चिमपाखे पद्मराग (माणिक) थें वर्णगु पद्म प्रत्यवेक्षणज्ञानया चिन्ह खः।

उत्तरपाखे जगत्संसारयागु विकल्प मदयेकाबिइगु रश्मिया ज्वाला थें च्वंगु खड्ग कृत्यानुष्ठानज्ञानया प्रतीक खः।

आग्नेय कोणय् नेत्र (मिखा) वचूगु मेघ वर्णगु, मैत्रीया प्रतीक खः। नैऋत्य कोणय् मामकीया कुलय् उत्पन्न जूगु वज्र करुणाया प्रतीक खः।

वायव्य कोणय् बांलासेच्वंगु पलेस्वां मुदिताया प्रतीक खः। ईशान कोणय् वँचुगु उफ्वःस्वां उपेक्षाया प्रतीक खः।

पूर्व द्वारय् दानया प्रतीक - बांलाःगु मुद्गर (मुगः), अथे हे प्रियवचनया प्रतीक वज्रया थें रश्मि दुगु दण्ड जुल। अर्थचर्या (माःमाःपिन्त माःमाःगु यानाबिइगु) या प्रतीककथं पश्चिम द्वारय् सलया ब्वहले तयातःगु पद्म जुल। वज्रकुण्डलि वज्रसमान चर्याया प्रतीक खः।

थुगु प्रकारं बांलाक मुद्रायागु (विन्यास यायेगु) लक्षण कनातल। कायवाक्चित्त समाधान यानाः संस्थान (आकार, चिन्ह) स्वयाः पूजा भाव यायेमाः।

महत्वपूर्वक थ्व मुद्रामण्डल कनातःगु दु। क्षण, लव, मुहूर्तया भेदं झिंखुदँ दुम्हसिगु संकेत यानातल। अनुत्पाद शान्तया प्रतीक जुयाच्वंम्ह, बांलासेच्वंम्ह, यच्चुसेच्वंम्ह मिसामचा धाःगु धकाः निश्चय यायेमाः।

स्वांयागु कारणं (प्रतीत्यं) गन्ध वल । अथे हे निःस्वभावगु कुलय् अव्ययगु, सर्वज्ञज्ञान स्वरूपगु धर्मधातुयात मिसामचा धकाः धाःगु खः । वयात 'प्राज्ञ कामयेत्' धैगु सेवन या, उपभोग या धाःगु खः । व धर्मधातु अध्यात्मय् (शरीरय् दुने) नं मदु, वाह्यय् (पिने जगतय्) नं मदु, निगुयां अन्त्यय् नं मदु, निगुलिइ नं मदु, मेमे थाय् नं मदु ।

थ्वयात अस्थान स्थितियोग धाइ थ्व । योग मामकीया प्रतीक खः । उज्वःगु स्वभावम्ह जि खः धकाः भावना यायेगुयात अधिष्ठान धकाः धाइ ।

आकाश एकत्व यानाः च्वनेगु, सौम्यगुयात बुद्धपद धाःगु खः । थ्व भावना त्वःताः कल्पना यानाः च्वनेगुयात विषय (संसार) धकाः धाइ ।

मूत्र ज्ञानेन्द्रियया प्रतीक खः । शुक्र सुविशुद्ध धर्मधातु खः । रक्त (रजः) सर्वज्ञता ज्ञानया प्रतीक खः । धर्म (फुक्कं मनं लुमंकेगु धर्म) परिकल्पित स्वभावगु खः ।

थ्व च्वय् उल्लेख जूगु फुक्क वस्तु देवताया प्रतीक खः । शुक्र, मूत्र, रजः आदिइ निःस्वभाव भावना यायेगु, द्वहलपेगु धाःगु जुल । थुगु प्रकारं निवेदन यानागुलिं, द्वहलपियागुलिं बुद्ध बोधिसत्त्वपिं संतुष्ट जुयाबिज्याइगु जुल । लोकं कल्पना यानातःगुली निःस्वभाव भावना यायेगु हे थ्व धयातःगुया कारण खः ।

थुगु प्रकारं च्वयातःगु लेखामण्डल कनेगु त्वहःचिनाः परिशुद्ध देवतायागु स्वरुप कनातःगु जुल ।

सर्वतथागत इत्यादिया प्रकरणय् चित्तवज्राधिपतिमण्डल हे चित्तमण्डल खः । मण्डया अर्थ सारगु अर्थात् संवृत्तिसत्य धाःगु खः । व सारगु लाति धैगु ग्रहण याइगुयात मण्डल धाःगु खः । थ्व अर्थ नेयार्थ कथं जुल । मण्ड धैगु सारगु अर्थात् परमार्थसत्यं वयात ग्रहण याइगु धायेत मण्डल धाःगु खः । थ्व अर्थ नीतार्थ जुल । थ्वहे खँ भगवानं व्याख्यातन्त्रय् थथे कनाबिज्यात -

फुक्क अङ्ग कल्पनां रहितगु, भावनां नं रहितगु, मात्रा व विन्दुं नं रहितगुयात उत्तमगु मण्डल धकाः धयातल । थ्व नीतार्थ कथं मण्डलया व्याख्या जुल ।

॥ प्रदीपोद्योतन टीकाय् प्यंगूगु पटलया षट्कोटि व्याख्या क्वचाल ॥

◆◆◆

॥ पञ्चमः पटलः ॥

मूल :

अथ भगवान् सर्वतथागतकायवाक् -
चित्तवज्रधरोराजा सर्वाग्र्यो भुवनेश्वरः ।
धर्मचर्याग्र्यधर्मार्थं भाषते चर्यलक्षणम् ॥१॥
निर्विकल्पार्थसम्भूतां रागद्वेषमहाकुलम् ।
साधयेत् प्रवरां सिद्धिमग्र्यानेह्यनुत्तरे ॥२॥

अले भगवान् कायवाक्चित्तवज्रधरराजां सकलसिबय् अग्र जुयाबिज्याःम्ह, फुक्क भुवनया ईश्वर जुयाबिज्याःम्हं धर्मचर्या मध्यय् अग्रगु धर्म लाभ याये निम्ति चर्याया लक्षण आज्ञा जुयाबिज्यात ॥१॥

अनुत्तरगु थ्व अग्र यानय् (वज्रयानय्) निर्विकल्प प्राप्त यायेत उत्पन्न जुयाच्वंगु, राग द्वेषयागु महाकुल जुयाच्वंगु, प्रवरगु (श्रेष्ठगु) सिद्धि साधना याये योग्य जू ॥२॥

टीका :

अधिगतक्रमद्वयः प्राप्ताभिषेकश्चापि चर्यां विना न सिध्यतीति दर्शयन्नाह । अथेत्यादि । सर्वतथागतानां कायवाक्चित्तात्मको राजा त्रैलोक्याधिपतिः हरिहरादिलौकिकदेवतानां श्रावकादिलोकोत्तराणां च ऋद्ध्यादिभिरभिभवनादग्रः । भुर्भुःस्वरर्थशासकत्वाद् भुवनेश्वरः । स्वपरयूथ्यानां चर्या सर्वचर्या । अर्थ्यत इत्यर्थः । अग्रधर्मश्चासावर्थश्चाग्रधर्मार्थः । महावज्रधरः सर्वचर्याभिः प्राप्तो ह्यग्रधर्मार्थः । स तथोक्तः? सर्वैरपि मुमुक्षुभिः । सर्वज्ञत्वस्य प्राधान्यात् । प्रपञ्चता निष्प्रपञ्चता अत्यन्तनिष्प्रपञ्चतेति त्रिविधा चर्या । चरत्यनयेति चर्या । तस्या लक्षणं स्वरूपं भाषते । यथारुतम् ।

निर्विकल्पेत्यादि । निर्विकल्पः परमार्थसत्यं गाम्भीर्यलक्षणम् । अर्थ संवृतिसत्यमौदार्यलक्षणम् । एतद् द्वयमद्वयाकारेण सम्यक् भावयन्ति ये निर्विकल्पार्थसंभूतास्ते योगिनः । रागाद्याकुला अपि प्रवरामुत्कृष्टां सिद्धि महामुद्रासिद्धिं साधयन्ति निष्पादयन्ति । अग्रयानं वज्रयानं सर्वयानाधःकरणात् । अनुत्तरम् अत्युत्कृष्टं तमाश्रित्येति वाक्यशेषः । नासन्ध्यम् ।

उत्पत्तिक्रम व उत्पन्नक्रम निगूलिं ज्ञान जूम्ह (दुम्ह), अभिषेक प्राप्त जुइधुंकूम्ह जूसां नं चर्या मयायेकं सिद्धि लाभ जुइमखु धैगु क्यनेतः अथ इत्यादि वाक्यं मूलय् कनातल । सर्वतथागतपिनि नं कायवाक्चित्तया राजा जुयाबिज्याःम्ह, स्वंगू लोकया अधिपति जुयाबिज्याःम्ह, हरिहर आदि लौकिक देवतापिं व श्रावकादि लोकोत्तरपिन्त नं ऋद्धि आदि गुण क्वत्यलाबिज्यायेफुम्ह जूगुलिं अग्रम्ह धाःगु खः । भुर्भुवस्वलोक स्वंगूयात नं अनुशासन यानाबिज्याइम्ह जूगुलिं भुवनेश्वर धाःगु खः । थःगु मत व परमतयापिनिगु चर्यायात सर्वचर्या धाइ (मूलय् धर्मचर्या दुगुलिं वहे कथं अनुवाद जुयाच्वन) । दसांज्यू धकाः प्रार्थना यायेगु जूगुलिं अर्थ

धा:गु ख: । थन अग्रधर्मया अर्थ (प्राप्त यायेगु इच्छा ख:) । व अग्रधर्मया अर्थ महावज्रधरं फुक्क चर्या याना: प्राप्त यानाबिज्याये धुंकल । अथे जूगुलिं वसपोल अग्रधर्मार्थ जुयाबिज्यात धैगु भाव ख: । उज्व:गु अग्रधर्म फुक्क मेपिं मुमुक्षुपिन्सं नं प्राप्त यायेमा: । थन सर्वज्ञत्व लाभ यायेगु हे प्रधानगु जुल । प्रपञ्च चर्या, निष्प्रपञ्च चर्या, अत्यन्त निष्प्रपञ्च चर्या समेत याना स्वंगू प्रकारया चर्या दु । "चरति अनया इति चर्या"- थ्व मार्ग जुइगु धैगु अर्थयात कया: चर्या धा:गु ख: । व चर्याया लक्षण धैगु स्वरुप कनाबिज्यात । थ्व अर्थ यथारुतकथं जुल ।

निर्विकल्प इत्यादि प्रकरणय्, निर्विकल्प धैगु परमार्थसत्य धा:गु ख:, व लक्षण गम्भीरगु जुल अले अर्थ धैगु संवृत्तिसत्य धा:गु ख: । वया लक्षण उदारगु (स्पष्टगु) जुल । थ्व निगू सत्य छगू भा:पा: (अद्वय भा:पा: बांलाक भावना यानाबिज्याइपिं योगिजनपिन्त निर्विकल्पार्थसंभूत धयात:गु ख: । (थ्व पदय् नं मूलय् योगिपिनिगु विशेषण मया:से "सिद्धि" या विशेषण यानातल व अनुसार हे अनुवाद जुयाच्वन) । वसपोल योगिजनपिं राग आदि आकुल व्याकुलपिं जुयाबिज्या:सां प्रवरगु (उत्कृष्टगु) सिद्धि (महामुद्रा सिद्धि) यात सिद्ध यानाबिज्यानाच्वन । अग्रयान धैगु वज्रयान धा:गु ख: । छाय्धा:सा थ्व यान मेमेगु यान सिबय् च्वन्हचा:गु जुल । अनुत्तरं धैगु नं अति उत्कृष्टगु धा:गु ख: । उज्व:गु अग्रयानया आधारय् सिद्ध यानाच्वन धैगु खँ तनेमा: ।

मूल :

चण्डालवेणुकाराद्या मारणार्थार्थचिन्तका: ।
सिद्धयन्त्यग्रयानेऽस्मिन् महायाने ह्यनुत्तरे ॥३॥

चण्डाल जाति, वेणुकार जाति थें क्वजात आदिपिं व बगरे आदि प्राणी हत्या याना: धन कमाय् याइपिंत नं थ्व अनुत्तरगु अग्रयान जुयाच्वंगु वज्रमहायानय् च्वना: महामुद्रासिद्धि लाभ जुयाच्वन ॥३॥

टीका :

स्वभावपरिज्ञानभेव बुद्धत्वकारणम्, न जात्यादिकमिति दर्शयन्नाह । चण्डालेत्यादि । जात्या जुगुप्सितत्वं दर्शयति । वेणुकार इति कर्मणा नाम आदिशब्दादन्येषामपि कर्मणाम्, मारणार्था: कूटयन्त्रशस्त्रवागुरादय: । तैरर्थं प्रयोजनं चिन्तयन्तीति मारणार्थनुचिन्तका: । सिध्यन्त्यग्रयानेऽस्मिन् महायाने ह्यनुत्तरे । अथा रत्नपुद्गला: । ते यान्त्यनेनेत्यग्रयानम् । अनुत्तरमहायानं वज्रयानम् । तस्मिन् सिध्यन्ति ।

स्वभाव (थ:गु स्वभाव) म्हसिइकेगु हे बुद्धत्वया हेतु ख:, जात आदि मखु धैगु खँ चण्डाल इत्यादि वाक्यं व्यक्त यानाच्वन । क्वजातया घच्चाइपुसे च्वंगु खँ कनाच्वन । वेणुकार धैगु शब्दं पंयागु ज्या याइपिं जुया: ज्या स्वया: नां तयात:गु ख: । आदि शब्द मेमेगु ज्या स्वया: नां तयात:पिं धैगु सिइकेमा: । धराप, पाँय्, शस्त्र, जा: आदि प्रयोग याना: धन कमाय् याइपिन्त मारणार्थ चिन्तक धा:गु ख: । थ्व अग्रयानय्, महायानय् 'ह्यनुत्तर' धैगु अग्रपिं मनूत रत्नपुद्गलपिं जुल । इपिं वनीगु यान अग्रयान ख: । अनुत्तर महायान धैगु वज्रयान ख: । इपिं नं (व यानं) सिद्ध जुइ धा:गु जुल ।

२५२०४

मूल :

आनन्तर्यप्रभृतयः महापापकृतोऽपि च ।
सिद्ध्यन्ते बुद्धयानेऽस्मिन् महायानमहोदधौ ॥४॥

पञ्चमहापाप याइपिं, महापापयाइपिं मनूत नं थ्व वज्रयानं महासमुद्र थें जा:गु महायानं बुद्धयानं सिद्ध जुयाच्वन ॥४॥

टीका :

आनन्तर्येत्यादि । मातृपितृभिक्षुवधबुद्धप्रतिमाभेदसद्धर्मप्रतिक्षेकाख्यानि पञ्च कर्माणि मरणान्तरं नरकयातनादानन्तर्याणि । अत्रोपचारादानन्तर्यशब्दः तत्कारिष वर्तते । प्रभृतिशब्देनोपानन्तर्यपरिग्रहः ।

दूषणं मातु अर्हन्त्या नियतिस्थस्य मारणम् ।
बोधिसत्त्वस्य शैक्षस्य सद्य आपद्वारिहारिका ।
आनन्तर्यसभागानि पञ्चमं स्तूपभेदनम् ।
उपानन्तर्याण्येतानि महापापकृता इति ॥

चतसृभिर्मूलापत्तिभिः च्छिन्नतालवद् बुद्धशासनाद् भ्रष्टा नरकपरायणाः, तेऽप्यत्र गुरुप्रसादेन निष्पन्नक्रमं प्राप्य सिध्यन्ति । बुद्धत्वं प्राप्नुवन्ति । किं पुनश्चण्डालादय इति तद्दोषान् लघयति ।

मां, अबु, भिक्षुपिं हिंसा याइम्ह, बुद्धयागु प्रतिमा स्यंकीम्ह, सद्धर्मया खँ खण्डन याइम्ह, थुलि कर्म याइम्ह व्यक्ति मरणं लिपा निरन्तर नरकयागु दु:ख भोगय् यायेमालीगुलिं आनन्तर्य शब्द लाक्षणिक रूपय् उज्व:गु ज्या याइपिन्त नं प्रयोग यानाहल । प्रभृति शब्दं उप-आनन्तर्य कर्म नं ग्रहण यानातल ।

मां, अर्हतनीपिन्त दूषित यायेगु, दैवसंयोगं हिंसा यायेगु, बोधिसत्त्व, शैक्षपिन्त हिंसा यायेगु तत्काल आपत् वइगु कर्म ख: । स्तूप स्यंकेगु ला न्यागूगु आनन्तर्य समानगु जुल । थ्वयात हे उप-आनन्तर्य धाइ । थुज्व:गु कर्म याइम्हसित महापाप या:म्ह धका: धाइ ।

प्यंगू मूलापत्ति या:म्ह व्यक्ति त्वा:ल्हानात:गु लहरा (गुंखि) थें बुद्धशासनं भ्रष्ट जुया: नरकय् वनेमालीम्ह जुल । उज्व:पिं व्यक्ति नं गुरुयागु प्रसादं निष्पन्नक्रम (उत्पन्नक्रम) या उपदेश प्राप्त याना: महामुद्रासिद्धि लाभ यानाच्वन, बुद्धत्व प्राप्त यानाच्वन धा:सा चाण्डल आदिपिं जक व दोषं तरय् जुया: छाय् मवनी ?

मूल :

आचार्यनिन्दनपरा नैव सिद्ध्यन्ति साधने ॥४$^{१}/_{२}$॥

थथे च्वय् कनात:गु पाप याइपिं सिद्ध जुइफुसां, तर आचार्य (दीक्षा व्यूम्ह गुरु) यात निन्दा यायेगुलिइ तत्परम्हं साधन या:सां गुबलय् नं सिद्ध जुइमखु । (टीकाय् निन्दकपरया अर्थ भचा पा:) ॥४$^{१}/_{२}$॥

टीका :

एवं पात्रापात्रनिरपेक्षार्थकारणात् यानमाहात्म्यं प्रकटितम् । एवं सकलपापिष्ठजनविशोधकं वज्रयानं गुरुद्रोही कदाचित् साधयतीति कस्यचिदाशङ्का स्यात् । अतस्तस्मिन् निरासायाह । आचार्यनिन्दकपरेत्यादि । पूर्वमाचार्यं पर्युपास्य श्रुतचिन्तानुक्रमेण तत्त्वमधिगम्येदानीं किमनेनेति यो गुरुमवमन्यते स आचार्यनिन्दकः । तेन सहामिषादिसंभोगैः संमोदनं प्रीणनमुदरादिपूरणं वा कुर्वन्ति, येऽन्ये आचार्यनिन्दकाः परास्तावन्न सिध्यन्ति । किं पुनराचार्यनिन्दकः ? नैवेति कदाचिदपि नैव सिध्यतीत्यवधारयति । सर्वपापकारिणं साधयतीति असाध्यसाधनात् । समाज एव साधनं तस्मिन् साधने न सिध्यन्ति । किं पुनरन्यत्रेति । यथोक्तं श्रीमायाजालतन्त्रे

अ(कृ)त्वाचार्यनिन्दां वै स्वप्नेऽपि दर्शनं भवेत् ।
ये वाचार्यनिन्दकास्ते ग्रस्ताविघ्नविनायकैः ॥

क्रूरकर्मा दुरात्मानो वर्जनीयाः सदा भुवि ॥ इति । यथारुतम् ॥

तन्त्रराजं विशेष्यानाचार्थकमिदं मा भूदिति लोकविरुद्धापलापेन चर्याविशेषं दर्शयन्नाह । प्राणातिपातिन इत्यादि । अस्यार्थो व्याख्यातन्त्रादवतार्यते

थुगु प्रकारं पात्र व अपात्र बिचाः मयाःसे याःसां ज्यूगु हे यानया महात्म्य क्यंगु जुल । थुगु प्रकारं पापीपिन्त नं शुद्ध यानाबिइगु यान वज्रयान जूसां छुं जुयाः गुरुद्रोही साधना यानाच्वन धाःसा सिद्धि दइला कि मदइ धैगु सुयां शङ्का दःसा व शङ्का निवारण यायेत मूलय् 'आचार्य निन्दनपरा' इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । न्हापां आचार्ययात सेवा यानाः, ब्वनाः - अध्ययन यानाः, चिन्तन मन यानाः तत्त्वज्ञान सिइकाः सयेकाः आः थ्व गुरु छु यायेत मानि धकाः अपमान याइम्हसित थन "आचार्य निन्दक" धाःगु खः । व आचार्ययात निन्दा याइम्ह नाप च्वनाः आमिष आदि सेवन यात, वयागु खँ खः धकाः अनुमोदन यात, नये त्वने यानाः प्वाः जायेकल धाःसा, अथे हे मेमेपिं आचार्य निन्दकपिन्त थन 'परा' धाःगु खः । इपिं नं सिद्ध जुइमखु धकाः निश्चय यानाः धयातःगु जुल । अथे जूसां व फुक्क पाप याःपिन्सं नं सिद्ध याइ । छाय्‌धाःसा असाध्यगु नं सिद्ध यानाबिइगु वज्रयान जूगुलिं खः । समाजय् हे साधन याःगु खः । उकी हे साधन याःसां सिद्ध जुइ थ्व हे खँ श्री मायाजाल तन्त्रय् थथे धयातल -

आचार्ययात निन्दा यानाः धकाः म्हगसे जक म्हंम्हसित वा आचार्ययात निन्दा, हेला याःपिन्त विघ्न विनायकं ज्वन धाःसां ज्यू । उज्वःपिं क्रुरकर्म याइपिं दुरात्मातय्‌त थ्व लोकय् न्ह्याबलें वर्जित यानातल । थुलि अर्थ यथारुतकथं जुल ।

तन्त्रराजयागु विशेषता क्यनाः बिना आचार्य गुरुयागु अनुग्रह मदयेकं थ्व तन्त्र मथुइमा धकाः लोकय् मिले मजूगु खँ कनाः चर्या विशेषया खँ थुइकेत 'प्राणातिपातिन' इत्यादि मूल वाक्यया अर्थ व्याख्यातन्त्रकथं कनाच्वन ।

मूल :

प्राणातिपातिनः सत्त्वा मृषावादरताश्च ये ॥५॥
ये परद्रव्याभिरता नित्यं कामरताश्च ये
विण्मूत्राहारकृत्या ये भव्यास्ते खलु साधने ॥६॥

प्राणी हिंसा याइपिं प्राणीपिं, मखुगु, फटाहा खँ ल्हायुत तत्परपिं, पर धनय् लोभ दुपिं, नित्य कामभोगय् लम्पटपिं विण्मूत्र आहारा याइपिं (नइपिं) गुलि नं प्राणीपिं दु, इपिं फुक्कं साधनकर्म यायेत योग्यपिं व्यक्तित खः ॥५॥६॥

टीका :

स्कन्धादिनिस्वभावत्वं ये कुर्वन्ति शमथोदितम् ।
प्राणातिपातिनस्ते स्युरग्रयानव्यवस्थिताः ॥
अध्यात्म्यं च तथा वाह्यं प्रत्ययोद्भवदेशकाः ।
मृषावादरतास्ते स्युरस्थानस्थितियोगिनः ॥
सम्यक्संबुद्धज्ञानं यद् द्रव्यं तदभिधीयते ।
तदाहरणशीला ये परद्रव्यरता मताः ॥
तथतैकस्वभावा ये तथतानित्ययोगिनः ।
ते ते कामरताः सत्त्वाः श्रेष्ठाः स्युरग्रसाधने ॥
त्रस्यते (?) शून्यतामोहान्मूत्रमिन्द्रियमुच्यते ।
विषयाविति विख्याता भोक्तारः शमनास्तयोः ।
महायानाग्रधर्मेऽस्मिन् भव्यास्ते खलु साधने ॥

सन्ध्याभाषेयम् ॥

शमथ भावनाकथं स्कन्धादिइ निःस्वभाव भावना याइपिन्त प्राणातिपाति धायेगु चलन वज्रयानय् व्यवस्था यानातल ।

अध्यात्म्य धैगु शरीरय् दुनेच्वंगु व पिनेच्वंगु गुलि नं वस्तु दु, व फुक्क हेतु प्रत्यय जुया उत्पन्न जूगु धकाः धाइपिन्त मृषावाद ल्हाइपिं धकाः धयातल । इपिं अप्रतिष्ठित निर्वाणया योग याइपिं नं जुल ।

सम्यक्संबुद्धयागु ज्ञानयात द्रव्य धाइ । व द्रव्य हरण यायेगु स्वभाव दुपिन्त परद्रव्यय् लोभ याइपिं धकाः वज्रयानय् धयातल ।

फुक्क वस्तुया तथता छगू जक स्वभाव दु धाइपिन्त व नित्य तथतायागु योग याइपिन्त नं कामभोगय् लम्पटपिं धकाः धाइ । इपिं हे अग्रसाधनय् श्रेष्ठपिं प्राणीपिं जुल ।

मूत्र धैगु इन्द्रिय धाःगु खः । विड् धैगु विषय खः । विण्मूत्र नयेगु धैगु शमन (शान्त) यायेगु धाःगु जुल । अथे जूगुलिं च्वय् कनातःथें याइपिन्त थ्व महायानया अग्रज धर्मय् साधन यायेत योग्यपिं व्यक्तित धकाः धयातल । थ्व अर्थ सन्ध्याभाषाकथं जुल ।

मूल :

मातृभगिनीपुत्रींश्च कामयेद्यस्तु साधकः ।
स सिद्धिं विपुलां गच्छेत् महायानाग्रधर्मताम् ॥७॥
मातरं बुद्धस्य विभोः कामयन्न च लिप्यते ।
सिद्धयते तस्य बुद्धत्त्वं निर्विकल्पस्य धीमतः ॥८॥

मां, क्यहँ, म्हचाय्पिं नाप साधकं उपभोग यायेमाः । अथे यानागुलिं महायानया अग्रगु धर्मता (स्वभाव) जुयाच्वंगु विशालगु सिद्धि लाभ जुइ ॥७॥

व्यापक जुयाबिज्याःम्ह बुद्ध, बुद्धया मां नाप उपभोग यानागुलिं छुं नं पाप लाइमखु । धीमान् जुयाबिज्याःम्ह, निर्विकल्पम्ह वयात बुद्धत्व नं सिद्ध जुइ ।८॥

टीका :

माभगिनीमित्यादि । मातेति मातृवदनुकुला । एवं भागिनीदुहित्र्यः । असामन्यतमां स्वकुलाङ्गनामादाय साधनोक्तक्रमेण पञ्चकुलकलापिनीं कृत्वा यां साधकः कामयेत् स विपुलामुत्कृष्टां सिद्धिं गच्छेत् । महायानाख्यः अग्रधर्मः येषां ते महायानाग्रधर्माणः । तेषां मध्ये विपुलां सिद्धिं गच्छेत् । अननुकूलमुद्रासमायोगात् अवश्यं चित्तविक्षेपः संजायते । अनुकुल्यं पुनर्जन्मान्तरेऽपि सौहार्दाद् भवति । मन्त्रतन्त्रादिषु शिक्षिता साधनानुकूला मुद्रा यदि नासाद्येत तदा कथमित्याह । बुद्धस्येत्यादि । बुद्धस्य मातरं प्रज्ञापारमितां स्वहृदि स्थितां निश्चार्य तया सह समापत्तिं कुर्यात् ।

हृदयस्था महादेवी योगिनो योगवाहिनी ।
जननी सर्वबुद्धानां वज्रक्षत्रेश्वरी स्मृता ॥

इति वचनात् । कामयन्निति । मातेभगिनीदुहितृवद्धितैषिणीभीः समयज्ञाभिः । ज्ञानमुद्राया च परमानन्दसुखमनुभवन् न च लिप्यत इति रागादिक्लेशैर्नैव स्पृश्यते । न केवलं रागादिदोषैर्नलिप्यते, अपि तु सर्वसम्पत्तिमासाद्यत इत्याह । सिध्यत इत्यादि । तस्य साधकस्य धीः सुशिक्षिता मुद्रा यस्य तस्य धीमतः निर्विकल्पस्य स्वभावज्ञस्य । बुद्धत्वं महावज्रधरत्वम् सिध्यते स्वयमेव निष्पद्यते । नेयार्थः ॥

पुनरार्षव्याख्यानमुच्यते ।

प्रज्ञापारमितां प्रज्ञां धर्मकायैकमातृकाम् ।
कामये निस्वभावाख्यां तथताद्वययोगतः ॥
संभोगतुल्यतां जातां तामेव भगिनीं मताम् ।
कामयेन्मन्त्रमूर्त्या तु स्वाधिदैवतयोगवान् ॥
साधको भावयेत् तां तु पुत्रीं निर्माणरूपिणीम् ।
कामयन्नीदृशीं योगी भगिनीमातृपुत्रिकाम् ।
स सिद्धिं विपुलां गच्छेन्महायानांग्रधर्मसु ॥ नीतार्थः ॥

'मातृभगिनीम्' इत्यादि प्रकरणय् माता धैगु मां थें अनुकुलम्ह धा:गु ख: । अथे हे भगिनी थें अनुकुलम्ह, म्हचाय् थें अनुकुलम्ह धा:गु जुल । असाधारणम्ह सुं छम्ह थ:गु कुलयाम्ह मिसा हया: साधन यायेगु विधि कनात:थें न्यागू कुल नं छम्ह जुयाच्वंम्ह भा:पा: गुम्हसित साधकं उपभोग याइ, व साधकं विपुलगु अर्थात् उत्कृष्टगु सिद्धि (मुद्रा सिद्धि) लाभ यायेफइ । अनुकुल मदुम्ह मुद्रा नाप समागम यानागुलिं अवश्य चित्त विक्षेप जुइ । अनुकुल जुइगु धैगु पूर्व जन्मयागु सौहार्द जुइगु ख: । अथवा हानं मेगु जन्मय् नं सौहार्द जुइ फु । यदि मन्त्र तन्त्र आदिइ सुशिक्षितम्हं साधन यायेत अनुकुलम्ह मुद्रा (मिसा, कला) प्राप्त मजूसा अले गथे यायेगुले ? धैगु खँ व्यक्त यायेत मूलय् 'बुद्धस्य' इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । थन बुद्धया मांयात धा:गु प्रज्ञापारमितायात धा:गु ख: । थ:गु नुगलय् बिज्यानाच्वंम्ह वसपोलयात पिकया: वसपोल नाप समापत्ति यायेमाल (उपभोग यायेमाल) छाय्धा:सा -

योगीपिनि हृदयय् बिज्यानाच्वंम्ह, योगयात प्रवाहित यानाबिज्याइम्ह, सकल बुद्धपिनि जननी (जन्मदाता मां) जुयाबिज्या:म्ह वज्रधात्वेश्वरी धका: धयातल ।

थ्व वचनकथं "कामयन्" धैगु मां, क्यहें, म्हचाय्पिन्सं थें हितैषीपिं, ईया नियम स्यूपिं नाप ज्ञानमुद्रा नाप नं परम आनन्द सुख अनुभव यानागुलिं रागादि क्लेशं थिफइमखु । हानं, केवल रागादि क्लेशं जक मथिइगु मखु, परन्तु सर्वसम्पत्तिं सम्पन्न जुइ धका: धयातल । वहे खँ मूलय् "सिद्धान्ते" इत्यादि वाक्यं धा:गु ख: । व साधकया 'धी' धैगु थन सुशिक्षितम्ह मुद्रा (कला) धा:गु ख: । 'धीमत:' धैगु थन निर्विकल्प स्वभावम्हया, 'बुद्धत्वं' धैगु थन महावज्रधरत्व धा:गु ख: । 'सिध्यते' धा:गु थ:थम्हंतुं सम्पन्न जुइ । थ्व अर्थ नेयार्थकथं जुल । आ: हानं आर्ष व्याख्यानया अर्थ कने -

धर्मकायया केवल मां जुयाबिज्या:म्ह प्रज्ञा अर्थात् प्रज्ञापारमितायात उपभोग यायेमा: । वसपोल प्रज्ञापारमिता नि:स्वभावम्ह ख: धका: तथता, अद्वययागु योग याना: सिइकेमा: ।

वहे प्रज्ञापारमिता भावना यानागुलिं संभोग यानागु तुल्य जुइ । अथे जुलकि वयात हे भगिनी (क्यहें) धा:गु ख: । स्वाधिदेवतायागु योग याना: वसपोल मन्त्रमूर्ति जुयाबिज्या:म्ह नाप उपभोग यायेमा: ।

हानं, वसपोलयात हे निर्माणरूपीम्ह पुत्री धका: साधकं भावना यायेमा: । थुज्व:म्ह भगिनी, माता, पुत्रीयात उपभोग यानागुलि महायानया अग्रगु धर्मय् उत्कृष्टगु सिद्धि लाभ याइम्ह जुइ । थ्व नीतार्थ जुल ।

मूल :

अथ खलु सर्वनिवरणविस्कम्भिप्रभृतयो महाबोधिसत्त्वा आश्चर्यप्राप्ता अद्भुतप्राप्ताः । किमयं भगवान् सर्वतथागतस्वामी सर्वतथागतपर्षन्मण्डलमध्ये दुर्भाषितवचनोदाहारं भाषते । अथ ते सर्वतथागताः सर्वनिवरणविस्कम्भिप्रभृतीनां महाबोधिसत्त्वानां आश्चर्यवचनमुपश्रुत्यैतान् बोधिसत्त्वानेवं आहुः -

अले सर्वनिवरणविस्कम्भी आदि महाबोधिसत्त्वपिं आश्चर्य तथा अद्भुत जुयाबिज्यात । छाय् वसपोल भगवान् सर्वतथागतपिनि नं स्वामी जुयाबिज्या:म्हं फुक्क तथागतपिनिगु सभामण्डलया दथुइ दुर्भाषित वचनं

उदाहरण बियाबिज्या:गु जुइ ? अले वसपोल फुक्क तथागतपिन्सं सर्वनिवरणविस्कम्भी आदि महाबोधिसत्त्वपिनिगु आश्चर्यगु वचन न्यना: वसपोल बोधिसत्त्वपिन्त थथे आज्ञा जुयाबिज्यात -

टीका :

अथेत्यादिना आश्चर्यप्राप्ताः चण्डालादीनां बुद्धत्वसिद्धिश्रवणेन । अद्भुतप्राप्ताः आनन्तर्यादिपापकारिणां महासुखपदप्राप्तिश्रवणेन । एवमाश्चर्याद्भुतोपेताः सर्वनिवारणविष्कम्भिप्रभृतयः पुण्डरीकादिमृद्विन्द्रियाः प्राणातिपातिन इत्यादि वज्रपदानां सन्ध्याभाषितानां यथारुतमर्थमभिनिविशमानाः किमियं भगवानित्यादि चोदयन्ति । किं भाषत इति योगः । भगवान् संभारद्वयोपेतः सर्वतथागत आर्यभूतः । अनेन पदद्वये दुर्वचनस्यास्थागता दर्शिता । सर्वतथागता निष्पन्ना अनिष्पन्नाः । तेषां परिषत् समूहः तन्मध्ये । तत्रापि दुर्भाषितं वक्तुं नैव युज्यते । दुर्भाषितस्य वचनं दुर्भाषितवचनम् । प्राणातिपातिन इत्यादि अनार्यकर्मप्रवर्तनं लक्षणम् । उदाहृयत इत्युदाहारः दुर्भाषितवचनं च तदुदाहारश्च दुर्भाषितोदाहारः ।

तं किमर्थं कुरुत इति । अथेत्यादि । बोधिसत्त्वानां वचनसमनन्तरं सर्वतथागताः अक्षोभ्यादयः तानेवमाहुः ।

अथेत्यादि प्रकरणय् 'आश्चर्य प्राप्त जुल' धा:गु चाण्डाल आदिपिन्सं नं बुद्धत्व लाभ याये फइ धा:गुलिं ख: । 'अद्भुत प्राप्त जुल' धा:गु आनन्तर्य आदि पापकारिपिन्सं नं महासुख पद प्राप्त याये फइ धा:गु न्यनागुलिं ख: । थुगु प्रकारं आश्चर्य व अद्भुत चा:पिं सर्वनिवरणविष्कम्भि आदि पुण्डरीक आदि स्वभावपिं मृदु इन्द्रियपिन्सं प्राणातिपादि आदि वज्रपदयागु सन्ध्याभाषाकथं अर्थ मथूगुलिं मात्र यथारुत (पदार्थ) कथं जक यागु अर्थय् लगे जुया: श्री भगवानं थथे छाय् आज्ञा जूगु जुइ ? छु प्रेरणा बियाबिज्या:गु जुइ ? छाय्धा:सा श्री भगवान् ला ज्ञानसंभार व पुण्यसंभारं युक्त जुयाबिज्या:म्ह, सकल तथागतपिं मध्यय् आर्य जुयाबिज्या:म्ह ख: । थ्व निगू विशेषणं याना: वसपोलं दुर्वचन गुबलय् नं ल्हानाबिज्याइगु संभव मदु । थन सर्वतथागतपिं निष्पन्न व अनिष्पन्नपिं नं धा:गु ख: । अर्थात् सम्पन्नपिं व असम्पन्नपिं नं धा:गु ख: । उज्व:पिं तथागतपिनिगु परिषद् (सभा) अथवा समूहया दथुइ दुर्भाषित वचन न्वंवानाबिज्याइगु बिलकुल योग्य मखु । दुषित रुपं न्वंवानाविज्या:गु वचनयात दुर्भाषित वचन धाइ । गथे धा:सा प्राणातिपाती इत्यादि मूलय् च्वयात:गु अनार्यपिन्सं याइगु कर्म यायेत प्रेरणा बिइगु पहः दुगु उदाहरण बिइगु, धायेगु, न्वंवायेगुयात दुर्भापितोदाहार धा:गु ख: ।

अथे छाय् आज्ञा जूगु धैगु खँ मूलय् 'अथ इत्यादि' वाक्यं बोधिसत्त्वपिन्सं न्वंवाये धुनेखतं सर्वतथागतपिं अर्थात् अक्षोभ्यादिपिन्सं इमित थथे अलमित्यादि वाक्यं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

मूल :

अलं कुलपुत्रा मा एवम् वोचत ।
इयं सा धर्मता शुद्धा बुद्धानां सारज्ञानिनाम् ।
सारधर्मार्थसम्भूता एषा बोधिचरिपदम् ॥९॥

हे कुलपुत्रपिं ! थथे धाये गात धायेमते, छाय्‌धाःसा :-

सारगु ज्ञान दुपिं बुद्धपिनिगु थ्व वहे शुद्धगु धर्मता (स्वभाव) खः। थ्व हे सारगु धर्मया अर्थ उत्पन्न जूगु बोधिचर्याया पद खः। (शब्द खः) ॥९॥

टीका :

अलमित्यादि। अलं पर्याप्तौ। युष्मदभिप्रायो ज्ञातः। किं वहुनेत्यभिप्रायः। सन्ध्यायोक्तं भगवद्वचनम् यथारुतं गृहीत्वा दुर्भाषितमिति मन्यमाना एवं वदिष्यथ। कस्मात्? प्राणातिपातिन इत्यादि वज्रपदोक्ताया धर्मताया बुद्धानाम् अत्यन्तबोद्धृणां रत्नपुद्गलानां सारज्ञानिनां सारोऽप्रतिष्ठितनिर्वाणं तस्मिन् ज्ञानमवबोधो येषां ते यथेक्ताः। सारधर्मं परमार्थसत्यम्। अर्थः संवृतिसत्यम्। ताभ्यामभिन्नाकारेण संभूताः संप्राप्ताः सारधर्मार्थसंभूताः। एवं विशिष्टरूपा धर्मता। रत्नपुद्गलानामेव देया नान्येषाम्। अतएव सन्ध्याभाषया देशितेति तथागतानामभिप्रायः एष बोधिचरीपदमिति एष इयं बोधिचरी बोधिचर्यापदं वज्रधरत्वम्। अनया ध्रुवं वज्रधरत्वमवश्यमवाप्यत इति चर्यापदमित्युक्तम्। यथारुतम्॥

'अलं' धैगु पर्याप्त जुल (गात) धाःगु खः। अर्थात् छिमिगु अभिप्रायः सिल, आपाः धयाच्वनेमाःगु मदु धैगु भाव खः। सन्ध्याभाषाकथं धयाबिज्याःगु बुद्धवचन यथारुतकथं (पद पदार्थकथं) थुइकाः दुर्भाषित धकाः मनय् तयाः छिमिसं थथे धयाच्वंगु खः (दोष बियाच्वंगु) खः। छाय्‌धाःसा प्राणातिपाति आदि मूलय् च्वंगु शब्दत वज्रपद खः। वहे वज्रपदं कनाबिज्याःगु धर्मताया खँ बुद्धपिं अर्थात् अत्यन्त बोध दुपिं रत्नपुद्गलपिनिगु सार धैगु अप्रतिष्ठित निर्वाण खः। वहे सारगु ज्ञान थुपिं धाःगु खः। थन सार धर्म धैगु निर्वाण खः। अर्थ धैगु संवृतिसत्य खः। वहे संवृति व परमार्थ निगुलिं अभिन्न जुयाः संभूता उत्पन्न जूगु वा निगुलिं अभिन्न जूगुयात सारधर्मार्थसंभूता धाःगु खः। थुज्वःगु विशेषतागु थ्व धर्मता खः। थ्व धर्मतायागु खँ रत्नपुद्गलपिन्त जक कनेबहः जू, मेपिन्त कनेबहः मजू। अथे जूगुलिं सन्ध्याभाषाकथं उपदेश बियाबिज्यागु खः धकाः थुइकाः तथागतयागु अभिप्रायकथं थ्व बोधिचर्या पद खः। अर्थात् बोधिचर्याया पद धैगु वज्रधरत्व धाःगु खः। थ्व चर्या निश्चय नं वज्रधरत्व अवश्य प्राप्त जुइगु जूगुलिं चर्यापद धाःगु खः। थ्व अर्थ यथारुत कथं जुल।

मूल :

अथ खल्वनभिलाप्यानभिलाप्यबुद्धक्षेत्रपरमाणुरजःसमा बोधिसत्त्वा भीताः सन्त्रस्ता मूर्च्छिता अभूवन्। अथ भगवन्तः सर्वतथागतास्तान् सर्वबोधिसत्त्वान् मूर्च्छितान् दृष्ट्वा भगवन्तं सर्वतथागतकायवाक्चित्ताधिपतिमेवमाहुः। उत्थापयतु भगवन्नेतान् महाबोधिसत्त्वान्।

अले अनभिलाप्य अनभिलाप्य (धयां धायेथाय् मदयेक) बुद्धक्षेत्रया (गुलि) परमाण रजः (धू दु), उलि प्रमाणं बोधिसत्त्वपिं ग्यानाः, थारान्हुयाः, मूर्च्छित जूपिं जुल। अले भगवान् सर्वतथागतपिन्सं फुक्क बोधिसत्त्वपिं मूर्च्छित जूगु खनाः सर्वतथागतकायवाक्चित्त जुयाबिज्याःम्ह (महावज्रधर) भगवान्यात थथे विन्ति यात - हे भगवान्! थ्व बोधिसत्त्वपिन्त होसय् हयाबिज्याहुँ (थनाबिज्याहुँ)।

टीका :

अथ खल्वनभिलाप्येत्यादि विभक्तार्थम् । पूर्वं प्राणातिपातादीनामितिकर्तव्यतया विधानेन भीता भयमापन्नाः कटुकविपाकत्वात् । अकरणेन च भगवदाज्ञालंघनेन च भयात् संत्रस्ताः किंकर्तव्यविमूढतया संभ्रान्तः सन्तः । पश्चात् प्राणातिपातिन इत्यादि वज्रपदं तथागतसकाशात् निश्चयार्थं श्रुत्वा हर्षपरवशतया मूर्छिता अभूवन् । अनधिगतपूर्वधर्मताधिगमेन, तदेकाग्रमनस्कत्वात् निरुद्धा शेषेन्द्रियवृत्तयः संजाता इत्यभिप्रायः । नेयार्थः ॥

पुनरार्षव्याख्यानमुच्यते ॥

अस्थानकमिदं गुह्यं शान्तैकं सुखमुत्तमम् ।
सन्ध्याय कथितं चेदं सम्यक्संबोधिप्रापकम् ॥
आकाशानन्ततायोगाद् रूपादीनामनन्तता ।
ते वै तथागताः प्राक्ता बोधिसत्त्वास्तथैव च ॥
तत्त्वसंग्रहमेवेदं मण्डलं यत् स्वकायतः ।
कल्पयन्तीह सत्काया बोधिसत्त्वा हि मूर्च्छिताम् ॥
न जानन्ति तदित्थं ते सुखेनोन्मादचोदिताः ।
बोधिसत्त्वान्महासत्त्वान् वक्ष्यन्ति मूर्च्छिता इति ॥ नीतार्थः ॥

अथेत्यादि एतान्महाबोधिसत्त्वानिति यावत् सुगमम् । यथारुतम् ।

अथ खलु अनभिलाप्य इत्यादियागु अर्थ च्वय् नं धायेधुन । न्हापां च्वय् प्राणातिपात आदियात यायेमाः धकाः धयातःगुलिं 'भीता' धैगु भय उत्पन्न जूपिं धाःगु खः । छाय्धाःसा उज्वःगु पापया फल अति दुःखदायी जूगुलिं धाःगु खः । उज्वःगु पाप मयाःसा श्री भगवानयागु वचन उल्लंघन यायेमालीगु भयं थारान्हुपिं, छु याये छु याये जुयाः भ्रमय् लानाच्वंपिं धाःगु जुल । लिपा हानं प्राणातिपाति इत्यादि वज्रपदयागु अर्थ तथागतयागु कृपां न्यनाः निश्चय यासेंलि हर्ष विवश जुयाः मूर्छित जूपिं जुल । न्हापा गुबलय् नं न्यनामवयागु धर्मता (धर्मया स्वभाव) थूगुलिं वहे खँय् एकाग्र यानाच्वंगुलिं फुक्क इन्द्रिययागु ज्या-खँ दिनावंगु जुल धैगु अभिप्रायः खः । थ्व अर्थ नेयार्थकथं जुल ।

आः हानं आर्ष व्याख्याकथं क्वय् कने -

गुह्यगु, शान्तगु, केवल उत्तमगु, सुख जुयाच्वंगु, स्थानया विषय मखुगु, थ्व खँ सन्ध्याभाषाकथं कनाविज्याःगु खः । थ्व ज्ञानं सम्यक्संबोधि प्राप्त याकीगु जुल ।

आकाश गथे अनन्त खः, अथे हे रूपादि स्कन्ध नं अनन्त खः । वहे रूपादि स्कन्ध हे तथागत धकाः धयातल । अथे हे बोधिसत्त्वपिं धकाः नं धयातल ।

थःगु शरीरयात तत्त्वसंग्रह खः धकाः सिइकाः वयात हे मण्डल धकाः धयातल । बोधिसत्त्वपिन्सं सत्कार्य दृष्टियात हे मुर्छितपिं धकाः कल्पना यानाच्वन । थ्व थुगुकथं इमिसं मस्यू, छाय्धाःसा इपिं सुखं

उन्मत्त जुया: भ:भ: न्हुयाच्वन। अथे जूगुलिं सत्कायदृष्टि मदुपिन्सं बोधिसत्त्व महासत्त्वपिन्त मूर्च्छितपिं धका: धयाच्वन। थुलि नीतार्थकथं जुल।

अथेत्यादिं निसें एतान्महाबोधिसत्त्वान् तकया अर्थ यथारुतकथं जूगुलिं सुगम हे जुल, अ:पुगु हे जुल। यथारुतं व्याख्या -

मूल :

अथ भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रस्तथागतः आकाशसमताद्वयवज्रं नाम समाधिं समापन्नः। समनन्तरसमापन्नस्य च भगवतः सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्राधिपतेः प्रभया स्पृष्टमात्रा अथ ते बोधिसत्त्वाः स्वेषु स्वेष्वासनस्थानेषु स्थिता अभूवन्।

अले श्री भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्र (महावज्रधर) तथागतं आकाशसमताअद्वयवज्र नामगु समाधिइ च्वनाबिज्यात। समाधिइ च्वनाबिज्यायेधुनेवं वसपोल श्री भगवानया (सर्वतथागत कायवाक्चित्तवज्राधिपतिया) रश्मिं खये मात्र नं अथे वसपोल बोधिसत्त्वपिं थ:थ:गु आसनय् च्वनाबिज्या:गु जुल।

टीका :

आकाशसमता तत्तुसल्यता। न द्वयमद्वयम्। आकाशसमताद्वयम्। तदेव वज्रं तन्नामकं समाधिं समापन्नः। समनन्तरसमापन्नस्य समाधिरसमापन्नतमात्रस्य भगवत इत्यादि विभक्तार्थः। एवंभूतस्य महावज्रधरस्य प्रभया रश्मिसंहत्या स्पृष्टमात्रया स्पर्शमात्रया स्वेषु स्वेष्वासनेषु स्थिता अभूवन्निति। पुनः स्मृतिं प्रतिलब्धवन्त इति। नेयार्थः।

आकाशं शून्यत्रयं समता प्रभास्वरं तयोरद्वयं युगदद्धता। अभेद्यत्वाद् वज्रम्। तन्नामकं समाधिं समापन्न इति। अस्थानकसमाधिस्थितेषु बोधिसत्त्वरूपावस्थितस्वात्मसु प्रापितवान् समनन्तर समापन्नस्येति एवं कृताधिष्ठानमात्रस्य महावज्रधरसंबन्धिन्या प्रभया आलोकपुञ्जेन स्पृष्टमात्रयेति प्रभाविशेषणं स्पृश्यत इति स्पृष्टो वायुः तस्य मात्रा यस्याः तया प्रभया सूक्ष्मधात्वनुप्रविष्टज्ञानर श्मिप्रसरैः प्रभास्वरात् व्युत्थितवन्त इत्यर्थ। स्वेषु स्वेष्वासनेष्विति। यथास्वं लोकधातुषु स्थिता इति। सत्त्वार्थक्रियानिष्पादनसमर्था अभूवन्। नीतार्थः॥

आकाशसमता धैगु आकाश तुल्य धा:गु खः। द्वय मखुगु अद्वय जुल। अथे जूगुलिं 'आकाशसमताद्वयम्' धैगु आकाश समानगु अद्वय धा:गु जुल। वहे ज्ञान वज्र जुल। थुज्व:गु नाम जुयाच्वंगु समाधिइ च्वनाबिज्यात। समनन्तर समापन्नस्य धैगु 'समाधियागु रस प्राप्त जुइ मात्र नं श्री भगवानया' धैगु अर्थ कनेधुनागु हे जुल। थुगु प्रकारयागु समाधिइ च्वनाबिज्या:म्ह महावज्रधरया प्रभा धैगु रश्मिया समूहं स्पष्टमात्रया धैगु थिये मात्र नं (रश्मि खये मात्र नं) थ:थ:गु आशनय् च्वनाबिज्या:पिं जुल। अर्थात् हानं होस वया: स्मृति दया: (चाया:) व:पिं जुल धैगु अर्थ नेयार्थकथं जुल।

आकाश धैगु शून्य स्वंगू धा:गु खः। समता धैगु प्रमास्वर धा:गु खः। थ्व निगूलिं अद्वय खः, युगनद्धगु

खः । थ्व आकाशसमताद्वय धैगु ज्ञान अभेद्यगु जूगुलिं वयात वज्र धाःगु खः । थ्व हे आकाशसमताद्वय नामगु समाधिइ च्वनाबिज्यात । अले अस्थानक समाधि च्वनाबिज्याःपिं, बोधिसत्त्वयागु रूप कयाबिज्यानाच्वंपिं जि स्वयं खः धकाः भाःपे मात्र नं अर्थात् थथे अधिष्ठान याये मात्र नं महावज्रधरयागु रश्मिं (आलोकया पुचलं) खये मात्र नं धाःगु जुल । थन रश्मियागु विशेषता दुगु वायुयात धाःगु खः । व वायुया मात्रा हे प्रभासूक्ष्म धातुइ प्रवेश याइगु ज्ञानया रश्मि फिंजय् जुयाः धाःगु खः । अथे जुइ मात्रं प्रभास्वर समाधिं दनाबिज्यात धैगु अर्थ जुल । स्वेषु-स्वेषु आसनेषु धैगु थःथःगु लोक धातुइ च्वंबिज्यात । अर्थात् सत्त्व प्राणीपिनिगु हित सुख जुइगु ज्या-खँ सम्पन्न यायेफुपिं जुयाबिज्यात थ्व धैगु अर्थ नीत्यार्थकथं जुल ।

मूल :

अथ ते सर्वतथागता आश्चर्यप्राप्ता अद्भुतप्राप्ताः प्रीत्योद्वेलप्रायाः एवं धर्मघोषमकार्षुः ।

अहो धर्म अहो धर्म अहो धर्मार्थसम्भव ।
धर्मशुद्धार्थनैरात्म्य वज्रराज नमो नमः ॥१०॥

अले वसपोल फुक्क तथागतपिं आश्चर्य जुयाः, अद्भुत चायाः, प्रीतिसुखं हथाय् चायाः थुगु प्रकार धर्मघोष पिकयाबिज्यात -

अहो धर्म ! अहो धर्म !! धकाः व अहो धर्मया अर्थ उत्पन्न जुयाबिज्याःम्ह, धर्मया शुद्धगु अर्थ हे नैरात्म्य धयाबिज्याइम्ह हे वज्रराज ! छलपोलयात बारम्बार नमस्कार ॥१०॥

टीका :

अथेत्यादि । भगवतो गम्भीरधर्मदेशनाकौशल्येनाश्चर्यप्राप्ताः । अभूतपूर्व भूतमित्यद्भुतः । अत्यद्भुतेनौद्विल्यं अत्यद्भुतौद्विल्यं संभ्रमः । देशनाधिगतसमाधिविशेषेण निष्पन्नंसत्त्वराशिदर्शनात् । अत्यद्भुतौद्विल्यप्राप्ताः । एवं धर्माणां एवंप्रकारं धर्मघोषमिति धर्मसंप्रयुक्तं घोषमकार्षुः कृतवन्तः । धर्मदेशनाप्रसन्नास्तथागताः धर्मस्तवनद्वारेण तद्देशकमेव अहो इत्यादिभिः गाथाभिः स्तुतवन्तः ॥

अहो विस्मये । धर्म इति देशनालक्षणो धर्मः । द्वितीयेन धर्मशब्देन तत्प्रतिपाद्योऽर्थो विवक्षितः । धर्मार्थसंभव इति । धर्मोऽभिधानलक्षणः अर्थोऽभिधेयलक्षणः तत्संभवो धर्मार्थसंभवः । कोऽसौ ? धर्मशुद्धयार्थनैरात्म्यमिति । धर्म(:) श्रुतमयः शुद्धार्थः चिन्तामयः । ताभ्यामामुखीकृतं नैरात्म्यम् । किं तत् ? भावनामयवज्रराज इति । वज्रास्तथागताः तेषां राजा अधिपतिर्महावज्रधरः । एवंविधाय तुभ्यं नमो नमः । भगवतः सत्यद्वयात्मकत्वात् आम्रेडितवचनम् ।

अथ इत्यादियागु प्रकरणय् - भगवान् बुद्धयागु गम्भीरगु धर्म देशना आश्चर्य प्राप्त जुइगु, भिंगु ज्ञान कौशल्य लाभ जुइगु खः । अभूतपूर्व जूगु थ्व भूमि धकाः तस्सकं हे अद्भूत आश्चर्य जुयाच्वनीगु खः । 'अत्यद्भूतेनौद्विल्यं' धाःगु अत्यन्त हे अद्भूत जूगुलिं 'औद्विल्य' जूगुयात 'अत्यद् भूतौद्विल्यं संभ्रम' अर्थात् तस्सकं हे आश्चर्य लगे जूगु, 'सम्भ्रम' - श्रद्धापूर्वक आश्चर्य चायाच्वनीगु धकाः कनातःगु खः । थुज्वःगु

प्रकारं धर्म घोषण या:गुयात धर्म संप्रयुक्त घोषण यानाबिज्यात धका: प्रशंसा या:गु जुयाच्वन । थुगु प्रकारं धर्म संप्रयुक्त घोषना या:गु व यानाच्वंगु जुल । थुज्व:गु अद्भुतगु धर्म देशना याना: तथागतपिं प्रशन्न जुयाच्वनी। थुकथं धर्म देशना या:गु यात अहो (आश्चर्य जुल) ! इत्यादि कथं गाथा ब्वना: स्तुति यानाच्वंगु जुल ।

(पं. दिव्यवज्रजुया अनुवाद यायेगु भ्वलय् 'अथेत्यादि .... स्तुतवन्त: ॥' तकया अनुवाद यायेगु त्व:फ्यूवंगुयात थन दुथ्याकागु जुल - सं.) ।

अहो शब्द विस्मयार्थ बोधक ख: । धर्म धैगु थन देशना यानाबिज्या:गु धर्म धा:गु ख: । मेगु धर्म शब्दं व देशना यानाबिज्या:गु धर्म व्यक्त या:गु अर्थ धा:गु ख: । 'धर्मार्थसंभव' धैगु, थन धर्म धैगु नाम व अर्थ धैगु व नामं व्यक्त या:गु वस्तु धा:गु ख: । व निगुलिं उत्पन्न जूगुयात धर्मार्थसंभव धा:गु ख: । हानं, धर्म धैगु श्रुतमय प्रज्ञा धा:गु ख: । शुद्धार्थ धैगु चिन्तामय प्रज्ञा धा:गु ख: । व निगू प्रज्ञां प्रत्यक्ष या:गु नैरात्म्य धा:गु जुल । अथे धैगु छु धा:सा - भावनामय वज्रराज धा:गु जुल । वज्रा: धैगु तथागतपिं, वसपोलया राजा धैगु अधिपति धा:गु ख: । अर्थात् महावज्रधर धा:गु ख: । थुगु प्रकारयाम्ह छलपोलयात नमो नम: धैगु बारम्बार नमस्कार धा:गु जुल ।

श्री भगवान् संवृत्ति व परमार्थ निगू सत्यया स्वभाव जुयाबिज्या:म्ह जूगुलिं आम्रेडित वचन अर्थात् दोहरे याना: धयाबिज्या:गु ख: ।

मूल :

कायवाक्चित्तसंशुद्ध आकाशसमतालय ।
निर्विकार निराभास वज्रकाय नमो नम: ॥११॥

कायवाक्चित्तं विशुद्धम्ह, आकाशसमता हे आलय जुयाबिज्या:म्ह, निर्विकारम्ह, निराभासम्ह हे वज्रकाय ! छलपोलयात बारम्बार नमस्कार ॥११॥

टीका :

कायवाक्चित्तै: संशुद्ध: कायादिनामन्योऽन्यमपृथक्त्वात् आकाशसमता प्रभास्वरं तदालयं यस्य स तथोक्त: उत्पादनिरोधापगमात् । निर्विकारविशुद्धा भासत्वात् निराभास । वज्रकाय इति इन्द्रायुधवत् पञ्चरश्मिपरिघटिताविनश्वरसर्वाकारवरोपेतदेहो वज्रकाय तुभ्यं नमो नम इति पूर्ववदाम्रेडितम् ।

कायवाक्चित्त धैगु परस्परय् अभिन्न स्वभावपिं जूगुलिं कायवाक्चित्त शुद्धम्ह धा:गु ख: । आकाशसमता धैगु प्रभास्वर धा:गु जुल । व प्रभास्वर हे वसपोलया आलय (मन्दिर) ख: । छाय्धा:सा वसपोल उत्पन्न जुयाबिज्या:म्ह व विनाश जुयाबिज्या:म्ह मखु । निर्विकार व विशुद्धम्ह जूगुलिं निराभासम्ह धा:गु ख: । वज्रकाय धैगु इद्रायणी (इन्द्रधनुष) थें ख: । न्यागू प्रकारया रश्मि मिले जुया: अविनश्वरगु सर्वाकारवरोपेतगु देह जूगुलिं वज्रकाय धा:गु ख: । उज्व:म्ह छलपोलयात बारम्बार नमस्कार धका: थन नं निक: नम: शब्द दोहरे या:गु जुल ।

मूल :

चित्तं तथागतं श्रेष्ठं त्रैयध्वपथवर्तिनम् ।
धातुभूतमहाकाश आकाशार्थ नमो नमः ॥१२॥

श्रेष्ठगु तथागतयागु चित्त स्वरुपम्ह, स्वंगू कालय् नं विद्यमान जुयाबिज्या:म्ह छलपोल धातु जुयाबिज्या:म्ह खः । छलपोल महाकाश खः, आकाशार्थ खः । छलपोलयात बारम्बार नमस्कार ॥१२॥

टीका :

सर्वबुद्धगुणैश्चितत्वात् चित्तं तथागतानामादिभूतत्वात् श्रेष्ठः प्रधानः । त्र्यध्वपथे वर्तितुं शीलं येषां ते त्र्यध्वपथवर्तिनः । अतीतादिकालवर्तिनः पदार्थाः त्वम् सर्वभावस्वभावत्वात् । महाकाश-प्रभास्वरस्त्वमेव । त्वमेव धातुभूतः । त्रैधातुकत्वं आकाशपदं ऋद्धयैश्वर्यप्राप्तत्वात् । तुभ्यं नमो नम इति सत्यद्वयात्मकत्वादाम्रेडितम् ।

फुक्क बुद्धपिनिगु गुण पुचःचिनाच्वंगुलि चित्तम् धा:गु खः । तथागतपिनि स्वयां न्हापांयाम्ह जूगुलिं श्रेष्ठम्ह (प्रधानम्ह) धा:गु खः । स्वंगू कालय् च्वनाबिज्यायेगु स्वभावम्ह जूगुलिं त्यध्यपदवर्तिन धा:गु खः । अर्थात् भूत भविष्यत स्वंगू कालयागु फुक्क पदार्थ न छलपोल हे खः धा:गु जुल । छाय्धा:सा फुक्क भाव पदार्थया स्वभाव छलपोलयाके दु । त्रिधातु फुक्कयात आकाशपद धाइ । छाय्धा:सा ऋद्धि आदि ऐश्वर्य छलपोलयाके दु । उज्व:म्ह छलपोलयात नमो नमः बारम्बार नमस्कार । अर्थात् निगू सत्य स्वभावम्ह जूगुलिं निकः नमः शब्द प्रयोग या:गु जुल ।

मूल :

आकाशकायसम्भूत आकाशवाक्प्रवर्तक ।
आकाशचित्तधर्माग्र चर्यापद नमोऽस्तु ते ॥१३॥

इति श्रीसर्वतथागतकायवाक्चित्तरहस्यातिरहस्ये गुह्यसमाजे महागुह्यतन्त्रराजे समन्तचर्याग्रपटलः पञ्चमोऽध्यायः ।

छलपोल आकाश समानगु कायं उत्पन्न जुयाबिज्या:म्ह, आकाश समानगु वाक् (वचनं) आज्ञा जुयाबिज्या:म्ह खः । छलपोल आकाश समानगु चित्तयागु धर्म मध्यय् अग्रम्ह खः । छलपोल चर्या पद खः । छलपोलयात (जिगु) नमस्कार दु ॥१३॥

थुलि श्रीसर्वतथागतकायवाक्चित्त रहस्यातिरहस्यगु गुह्यसमाज नामगु महागुह्यतन्त्रराजया समन्तचर्या पटल नामगु न्यागूगु अध्याय क्वचाल ।

टीका :

आकाशकायसंभूत इति । आकाशवत् कायो यस्य तदाकाशकायज्ञानमादर्शज्ञानं तस्मात् संभूतो वैरोचनः, तन्मयत्वात् । आकाशपथं समताज्ञानं तस्माद् वर्तते निष्पाद्यते तत्संभवतया यः स आकाशपथवर्तको रत्नसंभवः । आकाशवच्चित्तं यस्य स आकाशचित्तोऽक्षोभ्यः सुविशुद्ध-

धर्मधातुस्वभावत्वात्। धर्माः पद्मलीनास्तेषामग्रः प्रत्यवेक्षणाज्ञानात्मकोऽमिताभः। सकलजगदर्थाश्चर्याः तेषां पदं प्रतिष्ठां कृत्वानुष्ठानज्ञानस्वभावोऽमोघसिद्धिः। अनया गाथया पञ्चकुलात्मकत्वेन भगवन्तं महावज्रधरं स्तौति ॥

स्वपरार्थसाधिका चर्या समन्तचर्या सैवाग्रं विशिष्टं समन्तचर्याग्रं तदर्थप्रतिपादकः पटलः समन्तचर्याग्रो नाम ॥ नासन्ध्यम् ॥

॥ प्रदीपोद्योतनटीकायां पञ्चमपटले षट्कोटिव्याख्या ॥

आकाशकायसंभूत धैगु आकाश समानगु काय धैगु ज्ञानयात आदर्शज्ञान धाइ। व ज्ञानं उत्पन्न जुयाबिज्याःम्ह वैरोचन खः। छाय्धाःसा महावज्रधर वैरोचनमय खः। आकाशपथ धैगु समताज्ञान खः। व ज्ञानं पिहाँवःम्ह आकापथवर्तक खः अर्थात् रत्नसंभव खः। आकाश समानगु चित्तयात आकाशचित्त धाइ। वसपोल अक्षोभ्य खः। छाय्धाःसा वसपोल सुविशुद्ध धर्मधातु स्वभावम्ह खः। धर्म धैगु थन पद्मय् लीन जुयाच्वंगु पदार्थ धाःगु खः। व फुक्क धर्म मध्यय् अग्रगु धैगु प्रत्यवेक्षणज्ञान धाःगु खः। व ज्ञान स्वभावम्ह अमिताभ जुयाबिज्यात। सकल जगतयात हित सुख जुइगु ज्यायात चर्या धाइ। व चर्यायागु पद धैगु प्रतिष्ठा खः। चर्यापद धैगु कृत्यानुष्ठानज्ञान खः। व ज्ञान स्वभावम्ह अमोघसिद्धि खः। थुगु प्रकार थ्व गाथां श्री भगवान् महावज्रधर पञ्चकुल स्वभावम्ह खः धकाः स्तुति यानातःगु जुल।

थःत व कतःयात नं हित सुख जुइगु चर्यायात समन्तचर्या धाइ। व चर्या हे विशेष रूपं याइगुलिं वयात समन्तचर्याग्र धाःगु खः। थ्व हे अर्थयात सम्पन्न याइगु पटल जूगुलि थ्वया नाम हे समन्तचर्याग्र धाःगु खः। थ्व अर्थ नासन्ध्यकथं जुल।

प्रदीपोद्योतन टीका (मत च्याके थें अर्थ प्रकाशन याइगु टीका) या न्यागूगु पटलया षट्कोटि व्याख्या क्वचाल।

◆◆◆

॥ षष्ठः पटलः ॥

मूल :

अथ खलु अक्षोभ्यवज्रस्तथागतः सर्वतथागतकायवाक्चित्तगुह्यवज्रं नाम समाधिं समापद्येदं चित्ताधिष्ठानमन्त्रमुदाजहार ।

॥ ओं सर्वतथागतचित्तवज्रस्वभावात्मकोऽहम् ॥

अले अक्षोभ्यवज्र तथागतं सर्वतथागतकायवाक्चित्तगुहचवज्र नामगु समाधिइ च्वनाबिज्याना: थुगु चित्ताधिष्ठान मन्त्र उच्चारण यानाबिज्यात । अर्थात् -

ओँ सर्वतथागतचित्तवज्र स्वभावात्मकोऽहम् धका: आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

स्वाधिष्ठानक्रमाहङ्कारपूर्विका चर्या कर्तव्येति कायाद्यधिष्ठानक्रमः प्रदर्श्यते । अथेत्यादि । सर्वतथागतकायवाक्चित्तोऽक्षोभ्यः । तस्य गुह्यं तदधिष्ठायको मन्त्रः स यस्मिन् तन्नामकं समाधिं चित्तैकाग्रतां समापद्य आमुखीकृत्य इदं वक्ष्यमाणं चित्तमधिष्ठीयते । येन सचित्ताधिष्ठानः मनस्त्रायते इति मन्त्रः तमुदाजहार कथितवान् ।

ओं सर्वतथागतचित्तवज्रस्वभावात्मकोऽहम् । इति ॥

वसपोल जि ख: धका: भावना यायेगु (अहङ्कारपूर्वक) चर्यायात स्वाधिष्ठानक्रम धका: धाइ । व चर्या यायेमा: धका: काय आदि अधिष्ठान क्रम क्यनाच्वंगु जुल । सर्वतथागतकायवाक्चित्त धैम्ह थन अक्षोभ्य जुल । वसपोलयागु गुहचगुयात अधिष्ठान यायेगु मन्त्र दुगु समाधि अर्थात् चित्त एकाग्रता सम्पन्नया प्रत्यक्ष याना: थुगु क्वय् कनेत्यंगु चित्त अधिष्ठान यानातल ।

गुगु चित्ताधिष्ठान: यानागुलिं मन सुरक्षित जुइ, उज्व:गु मन्त्र उच्चारण यानाबिज्यात (धयाबिज्यात) ।

ओँ सर्वतथागतचित्तवज्रस्वभावात्मकोऽहम् धका: आज्ञा जुयाबिज्यात ।

मूल :

अथ भगवान् वैरोचनवज्रस्तथागतो विरजपदवज्रं नाम समाधिं समापद्येदं कायाधिष्ठानमन्त्रमुदाजहार ।

॥ ओं सर्वतथागतकायवज्रस्वभावात्मकोऽहम् ॥

अले भगवान् वैरोचनवज्रतथागतं विरजपदवज्र नामगु समाधिइ बिज्याना: वाक् अधिष्ठान यायेगु थुगु काय अधिष्ठान मन्त्र आज्ञा जुयाविज्यात -

ओँ सर्वतथागतकायवज्रस्वभावात्मकोऽहम् धका: ब्वनाबिज्यात ।

टीका :

अथेत्यादि । विरजवज्र आदर्शज्ञानात्मको वैरोचनः । तस्य पदं तदधिष्ठायको मन्त्रः । स यस्मिन् । तन्नामक समाधिमालम्ब्य कायाधिष्ठानमन्त्रमुदाजहार ।

ओं सर्वतथागतकायवज्रस्वभावात्मकोऽहम् ॥ इति ॥

अथ इत्यादिया प्रकरणय् विरजवज्र धैम्ह आदर्शज्ञान स्वभावम्ह वैरोचन धा:गु ख: (मूलय् विरजवज्र मधा:से वैरोचनवज्र धैगु पाठ ब्वनातल) । वयागु पद धैगु वयात अधिष्ठान यायेगु मन्त्र धा:गु ख: । व काययात अधिष्ठान यायेतमा:गु समाधिइ च्वनाबिज्याना: कायाधिष्ठान मन्त्र धयाबिज्यात -

अर्थात् ओँ सर्वतथागतकायवज्रस्वभावात्मकोऽहम् धका: आज्ञा जुयाबिज्यात ।

मूल :

अथ भगवानमितायुवज्रस्तथागतः सर्वतथागतसमताद्वयवज्रं नाम समाधिं समापद्येदं वागधिष्ठानमन्त्रमुदाजहार ।

॥ ओं सर्वतथागतवागवज्रस्वभावात्मकोऽहम् ॥
त्रिवज्रं ताथागतं शुद्ध पदं पदविभावनम् ।
निष्पादयेदेभिः प्रवरैर्मन्त्रलक्षणलक्षितम् ॥१॥

अले श्री भगवान् अमितायुर्वज्र तथागतं सर्वतथागतसमताद्वयवज्र नामगु समाधिइ च्वना: थुगु वाक् अधिष्ठान मन्त्र आज्ञा जुयाबिज्यात । अर्थात् ओँ सर्वतथागतवागवज्रस्वभावात्मकोऽहम् धैगु मन्त्रपद आज्ञा जुयाबिज्यात ।

तथागतपिनिगु शुद्धगु त्रिवज्र पद (स्वंगू मन्त्र) भावना यायेमा: । थ्व स्वंगू प्रवरगु मन्त्रं थ:याके नं व मन्त्रयागु लक्षण उत्पन्न यायेमा: ॥१॥

टीका :

अथेत्यादि । अमितमप्रमाणमायु यस्मात् लभ्यते सोऽमितायुः समताद्वयप्रत्यवेक्षणाज्ञानात्मकोऽमिताभ । तस्य वज्रस्तदधिष्ठायकाऽभेद्यस्वभावो मन्त्र । स यस्मिन् तन्नामकं समाधिमामुखीकृत्य वागधिष्ठानमन्त्रमुदाजहार ।

ओं सर्वतथागतवागवज्रस्वभात्वकोऽहम् । इति ॥

एवं कायाद्यधिष्ठानमन्त्रमुद्दिश्य पुनर्निर्दिशन्नाह । त्रिवज्रमित्यादि । त्रयः कायवाक्चित्तवज्राः यस्मिन् तत् त्रिवज्रम् । किं तत् ? पदं शरीरम्, देवताचक्रस्याधारत्वात् । ताथागतं अक्षोभ्यादिस्वभावम् । गुह्यं श्रावकादिभिरपरिज्ञातत्वात् । पदविभावनमिति । पदं लोचनादिव्यूहत्रितयम्,

स्वपरार्थसम्पदाधारत्वात् । तस्य विभावनम् । कायवज्राद्यधिष्ठानार्थम् स्फरणं यस्मिंस्तदेवम् । मन्त्रा अक्षोभ्यादयः । ते लक्ष्यन्ते यैस्तानि मन्त्रलक्षणानि त्र्यक्षराणि । तैः शिरः कण्ठहृद्देशेषु विन्यस्य तैर्लक्षितम् । तदेव एभिरनन्तरोक्तैः कायाद्यधिष्ठानमन्त्रैः प्रवरैरुत्कृष्टै निष्पादयेदधितिष्ठेदिति । नेयार्थः ।

निष्पन्नक्रमयोगिनां कायवाक्चित्ताधिष्ठानं व्याख्यातन्त्रादवतार्यते ।

अथाक्षोभ्यो महावीरः कायवाक्चित्तगुह्यकम् ।
समाधिं तु समापद्य चित्तधिष्ठानसंज्ञकम् ॥
उदाजहार मन्त्रं स ओमित्यादि प्रकीर्तितम् ।
सर्वतथागतेति द्विगुणाख्यापरिकल्पितम् ॥
चित्तवज्रेति द्विद्विसंयुक्तं स्वभावात्मकपञ्चमम् ।
अहं षष्ठाभिधाने स्यात् षट्कायत्रिकसंज्ञिकम् ॥
अथ वैरोचनः श्रीमान् विरजवज्रसंज्ञिकम् ।
समाधिं तु समापद्य कायाधिष्ठानकं वदेत् ॥
ओमिति ब्रम्हणाख्यातं सर्वताथागताद्विकम् ।
कायरागगतो ह्येष वज्रवेदः प्रकीर्त्तितः ॥
स्वभावात्मककामः स्यात् तदहं कार्त्तिक उच्यते ।
सन्ध्याय कलितं सम्यक् प्रज्ञाभेदेन भेदयेत् ॥
अथामिताभसंज्ञी तु समताद्वयवज्रकम् ।
समाधिं च समापद्य वागधिष्ठानकं वदेत् ॥
ओमित्यादि समाख्यातं सर्वताथागताद्विकम् ।
वागिति त्रिगुणं ज्ञेयं युगं वज्रसंज्ञकं भवेत् ॥
स्वभावात्मककामाख्यमहमिति स तु स्मृतः ।
त्रयश्चैते समाख्याता प्रत्येकं षट्त्रिकोदिताः ॥
क्रमव्यतिक्रमं चोक्तं स्याच्चित्तकायवाक्तथा ।
त्रिवज्रसंज्ञिनो जाता अधिपत्यैकधर्मतः ॥

इति त्रिवज्रं तथागतं गुह्यमिति । त्रिवज्रं ज्ञानत्रयम् । कीदृक् ? ताथागतं तथागतादायातम् गुह्यं उत्पत्तिक्रमयोगिनामगोचरत्वात् । पदं पदविभावनमिति । पदं परमार्थसत्यम् । विज्ञानत्रयप्रतिष्ठाभूतत्वात् पदं संवृतिसत्यम् । तद् विभाव्यते उत्पद्यते यस्मात् तत्पदविभावनम् । परमार्थसत्यस्यैव तद्विशेषणम् । एभिरनन्तरोक्तैः प्रवरैश्चतुःशून्यैः । मन्त्रास्तथागताः । तेषां लक्षणानि पञ्चरश्मयः । तैः पञ्चलक्षणैर्लक्षितम् विषयीभूतं वज्रदेहं निष्पादयेत् घटयेदिति । नीतार्थः ।

थ्व प्रकरणय् अमित धैगु अप्रमाणगु धाःगु खः । उज्वःगु अप्रमाणगु आयु दुम्हसित वा अप्रमाण आयु वियाबिज्याइम्हसित अमितायु धाइ । वसपोल समता व अद्वययात प्रत्यवेक्षण यानाः ज्ञान यानाबिज्यायेगु

स्वभावम्ह अभिताभ जुल। वसपोलयागु वज्र धैगु अधिष्ठान याइगु अभेद्य स्वभावगु मन्त्र जुल। उज्व:गु मन्त्र दुगु समाधि साक्षात्कार याना: वाक् अधिष्ठान यायेगु मन्त्र आज्ञा जुयाबिज्यात।

ओँ सर्वतथागतवाग्वज्रस्वभावात्मकोऽहम् धका: उच्चारण यानाबिज्यात।

थुगु प्रकारं काय आदि अधिष्ठान यायेगु मन्त्र आज्ञा जुया: हानं, त्रिवज्र इत्यादि श्लोक आज्ञा जुयाबिज्यात। थन स्वंगू - काय, वाक्, चित्त दुगुलिं त्रिवज्र धा:गु ख:। व छु धा:सा पद अर्थात् शरीर धा:गु ख:। छाय्धा:सा शरीर हे देवतापिनिगु चक्रया आधार ख:। व शरीर ताथागतम् धैगु अक्षोभ्यादि स्वभावगु ख:। गुहचं धैगु श्रावकादिपिन्सं व खँ मस्युगुलिं धा:गु जुल। पदविभावन, थन पद धैगु लोचनादिपिनिगु समूह स्वंगू नं धा:गु ख:। छाय्धा:सा थ: व कत:या नं आधार जूगुलिं धा:गु ख:। वयात विभावन धैगु कायवज्र आदि अधिष्ठान यायेगु, स्फरण यायेगु (फुक्कभनं फिजय् यायेगु) धा:गु ख:। थन मन्त्रा धैगु अक्षोभ्यपिं धा:गु जुल। वसपोलपिन्त म्हसिइकेगु चिन्ह स्वंग: आख: ख:। व स्वंग: आख: शिर, कण्ठ, हृदयस बिज्याकातल कि वसपोलपिं म्हसिइके फइ धा:गु जुल। थथे यायेत च्वय् कनावयागु काय आदि अधिष्ठान यायेगु मन्त्र उत्कृष्ट रूपं सम्पन्न यायेमा:। अर्थात् अधिष्ठान यायेमा:। थ्व नेयार्थ व्याख्या जुल।

निष्पन्नक्रमकथं योग याइपिन्सं याइगु काय आदि अधिष्ठान विधि व्याख्यातन्त्र अनुसार क्वय् कने।

महावीर जुयाबिज्या:म्हं काय, वाक्, चित्त रक्षा याइगु समाधिइ च्वनेगुयात चित्ताधिष्ठान धाइ।

व अधिष्ठान यायेगु मन्त्रय् ओँ इत्यादि कनातल। उर्की सर्व व तथागत निगू पद कल्पना यानातल। अथे हे चित्त व वज्र, निगू पद नं कनातल। स्वभावात्मक समेत न्यागूगु जुल। अहं शब्द खुगूगु जुल। थुलि खुगूलीं स्वंगू - काय, वाक् चित्त दुथ्याका तल।

अले श्रीमान् जुयाबिज्या:म्ह श्री वैरोचनं काययागु अधिष्ठान यायेत विरजवज्र नामगु समाधिइ बिज्याना: काय अधिष्ठान यानाबिज्यात।

ओंकारयात ब्रह्मां नं वर्णन यानावल। सर्वताथागत - थ्व निगू शब्द जुल। थ्व काययागु रागं युक्तगु वज्रवेद जुल। स्वभावात्मक धैगु कामना जुल। अहं धैगु कार्तिक धा:गु धका: धयातल। थ्व खँ सन्ध्याभाषा कथं धयात:गु प्रज्ञा बलं थुइका कायेमाल।

अले अमिताभ तथागतं समताद्वयवज्र नामगु समाधिइ च्वना: वाक् अधिष्ठान यायेगु मन्त्र आज्ञा जुयाबिज्यात।

न्हापां ओँ इत्यादि कथं कना: अले निगू पद सर्वतथागत, स्वंगूगु पद वाक्, अले वज्रस्वभावात्मक शब्द इच्छा व्यक्त याना: अहं धका: धयातल।

थुगु प्रकारं खुगू खुगू दुगु स्वंगू मन्त्र आज्ञा जुयाबिज्या:गु जुल। थन काय वाक् चित्त धया मबिज्या:से चित्त काय वाक् धका: क्रम अ:ख: याना: आज्ञा जुयाबिज्यात। चित्त अधिपति, काय अधिपति, वाक् अधिपति स्वभावकथं थ्व स्वंगूयात त्रिवज्र धका: धयातल।

थ्वयात हे त्रिवज्र, ताथागत गुह्य धा:गु ख:। थन त्रिवज्र धैगु स्वंगू ज्ञान धा:गु ख:। गुज्व:गु ज्ञान ले ? धा:सा तथागतयागु ज्ञान धा:गु ख:। अर्थात् खास तथागतपाखें व:गु ज्ञान धा:गु ख:। थ्व ज्ञान उत्पत्तिक्रमकथं योग याइपिन्सं स्यूगु विषय मखुगुलिं गुह्य धा:गु ख:। "पदं पद विभावनम्" धैगु थन पदया अर्थ परमार्थसत्य धा:गु ख:। अले हानं, पदं धैगु संवृत्तिसत्य नं ख:। छाय्धा:सा स्वंगू प्रकारया विज्ञान, अर्थात् आलय विज्ञान, क्लिष्ट मनोविज्ञान, मनोविज्ञान स्वंगूया संवृत्तिसत्य हे पद ख:, आधार ख:। व पदयात विभावन यायेगु धैगु हे उत्पन्न यायेगु धा:गु ख:। थ्व विशेषण नं परमार्थसत्ययागु हे विशेषण ख:। थ्व हे च्वय् कनावयागु प्यंगूलिं प्रवरगु ख: धा:गु चतु: शून्य धा:गु ख:। थन "मन्त्रा:" या अर्थ तथागतपिं धा:गु जुल। वसपोलपिनि लक्षण पञ्चरश्मि ख:। व हे न्यागू रश्मि दुगु वज्रदेह उत्पन्न यायेगु स्व। उत्पन्न यायेत उद्योग या। थुलि नीतार्थकथं जुल।

मूल :

अथ भगवान् रत्नकेतुवज्रस्तथागतः ज्ञानप्रदीपवज्रं नाम समाधिं समापद्येदं अनुरागणमन्त्रमुदाजहार।

॥ ओं सर्वतथागतानुरागणवज्रस्वभावात्मकोऽहम् ॥

अले श्री भगवान् रत्नकेतुवज्रतथागतं ज्ञानप्रदीपवज्र नामगु समाधिइ च्वना: थ्व अनुरागण मन्त्र आज्ञा जुयाबिज्यात अर्थात् -

ओं सर्वतथागतानुरागणवज्रस्वभावात्मकोऽहम् धका: मन्त्र उच्चारण यानाबिज्यात।

टीका :

एवमात्मानः कायाद्यधिष्ठानं कृत्वा स्वकुलाङ्गना पञ्चकुलकलापिनीं कृत्वा उभयचक्रानुरागणमन्त्रावतारणायाह। अथ भगवानित्यादिः विभक्तार्थः।

ओं सर्वतथागतानुरागणवज्रस्वभावात्मकोऽहम्। इति॥

थुगु प्रकारं काय आदि अधिष्ठान याये धुंका: थ: कुलस्त्रीयात पञ्चकुलया समूह स्वरूपम्ह भा:पा: निगू चक्रयात नं अनुराग (प्रेम) उत्पन्न जुइगु मन्त्र कनेत मूलय् अथ भगवान् इत्यादि वाक्यं कनात:गु जुल। थुकीया अर्थ स्पष्ट हे जुल।

ओं सर्वतथागतानुरागणवज्रस्वभावात्मोऽहम् धैगु मन्त्र उच्चारण यानाबिज्यात। थ्व मन्त्र ब्वना: आलिङ्गन यायेमाल। अले समापित्तिइ च्वनेधुंका: सर्वतथागतपिन्त पूजा यायेगु मन्त्र कनेत मूलय् अथ भगवान् इत्यादि वाक्यं आज्ञा जुयाबिज्यात।

मूल :

अथ भगवानमोघसिद्धिवज्रस्तथागतोऽमोघवज्रं नाम समाधिं समापद्येदं पूजामन्त्रमुदाजहार ।

॥ ओं सर्वतथागतपूजावज्रस्वभावात्मकोऽहम् ॥

अले भगवान् अमोघसिद्धिवज्र तथागतं अमोघवज्र नामगु समाधिइ बिज्याना: थ्व पूजामन्त्र आज्ञा जुयाबिज्यात । अर्थात् -

ओँ सर्वतथागतपूजावज्रस्वभावात्मकोऽहम् धैगु मन्त्र आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

अनेन लिङ्गयेत् । समापत्त्यनन्तरं सर्वतथागतपूजामन्त्रावतारणायाह । अथ भगवानित्यादि । एतदपि गतार्थम् ॥

ओं सर्वंतथागतपूजावज्रस्वभावात्मकोऽहम् । इति ॥

थुकिया अर्थ च्वंसं वनेधुंकल । अले ओँ सर्वतथागतपूजावज्रस्वभावात्मकोऽहम् धैगु पूजामन्त्र जुल ।

मूल :

पञ्चकामगुणैर्बुद्धान् पूजयेद्विधिवत्सदा ।
पञ्चोपहारपूजाभिर्लघुबुद्धत्वमाप्नुयात् ॥२॥

इत्याह भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्राधिपतिर्वज्रधरः ।

रूप रस आदि पञ्चकामगुणं युक्तगु वस्तुकं विधिपूर्वक सदानं बुद्धपिन्त पूजा याये योग्य खः । अथे हे पञ्च उपहार पूजा यानागुलिं याकनं बुद्धत्व लाभ जुइफु ॥२॥

थुलि निगू पूजा विधि श्री भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्राधिपति महावज्रधरं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

अनन्तरोक्तो यो विधिस्तेनै(व) सदामन्त्रिणा वर्तितव्युमिति । तस्मिन्नेव दाढर्यमुत्पादयितुमाह । पञ्चकामगुणैर्बुद्धान् पूजयेद् विधिना सदा इति । निष्पन्नक्रमयोगिनां पुनरन्यं पूजाविधिं निर्दिशन्नाह । पञ्चोपहारमित्यादि । उपह्रियन्ते लीयन्ते इत्युपहाराः । पञ्चोपहारा यस्मिन् स पञ्चोपहारः । षष्ठस्तथागतः । तस्य पूजा । पञ्चतथागतस्वभावेनादर्शादिपञ्चज्ञानैर्हेतुभूतैः प्रभास्वराधिगतः । ताभिः पूजाभिः । लघु क्षिप्रम् । इहैव जन्मनि बुद्धत्वं त्रिकायात्मकं सौगतपदमाप्नुयात् ।

इति इत्थं द्विप्रकारां पूजामाह । भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्ताधिपतिर्महावज्रधरः । अमुमेव पूजाविधिं दर्शयन्नाह व्याख्यातन्त्रे ।

रूपं शब्दं गन्धं स्प्रष्टव्यं धर्मधातुकम् ।
कृत्वा तन्निस्वभावं स्याद् बुद्धपूजा तदुत्तमा ॥
चक्षुरादिज्ञानसम्भूतैः पञ्चाभिज्ञोपशोभितैः ।
एभिः पञ्चोपहाराख्यैर्लधु बुद्धत्वमाप्नुयात् ॥ इति । सन्ध्याभाषा ॥

च्वसं कनावयागु विधि सदानं मन्त्र साधकं प्रयोग यायेमाः । व हे विधि मनय् क्वात्तुक लुमंकातयेत "पञ्चकामगुणैर्बुद्धा पूजयेद् विधिना सदा" धकाः धयाबिज्यात । हानं, निष्पन्नक्रम योगिपिनिगु पूजाविधि नं मेगु हे दु धैगु क्यनेत पञ्चोपहार इत्यादि वाक्यं कनातःगु जुल । उपन्हियन्ते धैगु लीन जुयाः छगू हे जूवनिगुयात थन उपहार धाःगु खः । न्याम्ह बुद्धपिं नं लीन जुइगु थाय्यात पञ्चोपहार धाःगु खः । अर्थात् खुमम्ह तथागत धाःगु खः । वसपोलयात यायेगु पूजा अर्थात् पञ्च तथागत स्वभाव आदर्श आदि पञ्चज्ञानया कारणं प्रभास्वर लाभ जुइ । व हे प्रभास्वररूपी पूजा यानागुलिं लघु धैगु याकनं अर्थात् थ्व हे जन्मय् बुद्धत्व त्रिकाय स्वभावगु सौगत धैगु पद (दर्जा) प्राप्त जुइफु ।

थुलि, थुगुकथं निगू प्रकारयागु पूजा आज्ञा जुयाबिज्यात । अर्थात् भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्ताधिपति जुयाबिज्याःम्ह महावज्रधरं आज्ञा जुयाबिज्यात । थ्व हे पूजाविधि व्याख्यातन्त्रय् थथे कनातल -

रूप, शब्द, गन्ध, रस, स्पर्श, धर्मधातु थुलि खुगू विषययात नं निःस्वभाव भाःपाः बुद्धयात पूजा यायेगु उत्तमगु खः ।

चक्षु आदि ज्ञानं उत्पन्न जूगु, पञ्चाभिज्ञां शोभायमानगु पूजायात पञ्चोपहार पूजा धाइ । थ्व पञ्चोपहार पूजां याकनं बुद्धत्त्व लाभ जुइफु । सन्ध्याभाषाकथंया थ्व व्याख्या जुल ।

मूल :

अथ भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्राधिपतिर्वज्रधरं इदं सर्वतथागतमन्त्ररहस्यमुदाजहार ।

॥ ओं सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रस्वभावात्मकोऽहम् ॥

अले श्री भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्राधिपति जुयाबिज्याःम्ह श्री महावज्रधरं थुगु सर्वतथागतपिनिगु मन्त्रया रहस्य जुयाच्वंगु मन्त्र उच्चारण यानाबिज्यात । अर्थात् ओँ सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रस्वभावात्मकोऽहम् धैगु मन्त्र आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

एवं वाह्याध्यात्मिकपूजां निर्दिश्य निष्पन्नक्रमेण विना शीघ्रं बोधिर्न लभ्यत इति दर्शयितुमाह । अथेत्यादि । महावज्रधर इदं वक्ष्यमाणकं सर्वतथागतमन्त्रं सर्वतथागतवाक्कायमनसी च (?) उपलक्षणान्मन्त्रस्य । तेषां सर्वतथागतकायवाक्चित्तानां रहस्यं विशुद्धिपदमुदाजहार ।

थुगु प्रकारं वाहच व आध्यात्मिक पूजाया खँ कनाः बिना निष्पन्नक्रमं याकनं बोधि लाभ जुइमखु धैगु

खँ कनेत मूलय् अथ इत्यादि वाक्य कनातःगु खः । महावज्रधरं थ्व क्वसं च्वंगु सर्वतथागत मन्त्र कनाबिज्यागु खः । फुक्कं तथागतपिनिगु काय वाक् चित्तयागु सामीप्य दुगुयात सर्वतथागत मन्त्र धाःगु खः । वसपोलपिं फुक्क तथागतपिनिगु काय वाक् चित्तयागु रहस्य जुयाच्वंगु विशुद्धि पद आज्ञा जुयाबिज्यात ।

मूल :

मन्त्रनिध्यप्तिकायेन वाचा मनसि चोदितः ।
साधयेत् प्रवरां सिद्धिं मनः सन्तोषणप्रियाम् ॥३॥

मन्त्रं निरुपण यानातःगु कायं व वचनं नं मनय् चोदना यानाः (च्वयेकाः, प्रेरणा यानाः) मनयात संतुष्ट याइगु, यःगु उत्कृष्टगु सिद्धि साधना यायेमाः ॥३॥

टीका :

मन्त्रनिध्यप्ति इत्यादि । मन्त्रा आलिकालिजमिताः (?) सर्पादिस्वभावाः तेषां स्त्रीपुंनपुंसकत्वेन त्र्यक्षरावरोधान्मन्त्राः त्र्यक्षराणि । तेषां प्रवेशस्थितिव्युत्थानस्वभावेन परिज्ञानं मन्त्रनिध्यप्तिः । तत्र पूर्वकं कायेन वज्रजापस्य साधनभूतेन निर्माणशरीरेण वाचा वज्रज्ञापेनोपलक्षितः । मनसि हृदिस्थितो वज्रसत्त्वः चोदितः । यथाभूतपरिज्ञानेन विषयीकृतः । भावयेदिति । योगिसन्तानस्य वक्ष्यमाणकाश्चतस्रोऽवस्था निष्पादयेत् । कास्ता इत्याह । प्रवरामित्याह । प्रवरामुत्कृष्टां चित्तविवेकलक्षणां वज्रजापादधिकत्वात् सिद्धिमिति । स्वाधिष्ठानलक्षणा महामुद्रा मनः सन्तोषयतीति मनः सन्तोषणं महामुद्राविशुद्धिकरत्वात् । प्रियामिष्टां भवसम एकलक्षणां महावज्रधरमूर्त्तिं निष्पादयेत् । अनेन वज्रजापस्यानुशंसा वर्णिता भवति ।

मन्त्र धैगु आलि (स्वर) व कालिं (व्यञ्जनं) उत्पन्न जूगु फुक्क वस्तुया स्वभाव जुयाच्वंगु, स्त्री पुरुष व नपुंसकया प्रतीक जुयाच्वंगु स्वंगः आखःया मन्त्र दुकायेगु, दिनाच्वनेगु, पिकायेगु यानाः वयागु स्वभाव म्हसीकेगु हे मन्त्रनिध्यप्ति धाःगु खः । थन न्हापा शरीरं वज्रजाप साधन याइगु, निर्माणकाय व वचनयागु वज्रजाप नं धाःगु धकाः सिइकेमाः । व काय वाक्या वज्रजापं नुगलय् च्वंम्ह (मनय्च्वंम्ह) वज्रसत्त्वयात च्वयेकूगु (प्रेरित याःगु) जुल । यथार्थ रूपं सिइकाः गोचर याना भावना यायेमाः । अर्थात् योगीया चित्तयागु परम्पराय् क्वय् कनातःगु प्यंगू अवस्था उत्पन्न यायेमाः । व अवस्था गुज्वःगु ले ? धाःसा प्रवरगु धाःगु खः । अर्थात् उत्कृष्टगु, मनयागु विशुद्धगु लक्षण दुगु वज्रजापं लाभ जूगु सिद्धि धाःगु खः । स्वाधिष्ठानक्रमयागु लक्षण दुगु, महामुद्रां मनः सन्तोष याइगु धाःगु खः । छाय्धाःसा मुद्रा विशुद्ध जुल कि मन सन्तोष जुइ । प्रियगु (यःगु) भव व निर्वाणया छगू हे लक्षण जुयाच्वंगु, महावज्रधरया मूर्ति उत्पन्न या (मनय् लुमंकी) । थ्व खं वज्रजापयागु प्रशंसा यानातःगु जुल ।

मूल :

चित्तनिध्यप्तिनैरात्म्यं वाचा कायविभावनम् ।
निष्पादयन्ति संयोगमाकाशसमतालयम् ॥४॥

चित्तयागु निध्यप्ति धैगु यथाभूत रूपं ज्ञान यायेगु धाःगु खः । अथे यायेगु हे चित्तयात नैरात्म्य

भावना यायेगु खः । वचनं नं कायं नं नैरात्म्य भावना यायेमाः । थथे यानागुलिं स्वंगू नैरात्म्य ज्ञान त्रिसंयोग जुयाच्वंगु आकाश समता (परमार्थसत्य) आलय जुयाच्वंम्ह (उत्पत्ति स्थान जुयाच्वंम्ह) अर्थात् वज्रधरयात उत्पन्न यायेमाः ॥४॥

टीका :

चत्वार्युद्देशपदानि निर्दिशन्नाह। चित्तनिध्यप्तीत्यादि। चित्तस्य निध्यप्तिर्द्वितीयक्रमेण यथाभूत-परिज्ञानं तत्कृतम्। चित्तस्य नैरात्म्यं यत् तत् चित्तनैरात्म्यम्। वाचा काय इत्यादि। वाक्काययोरपि नैरात्म्यम् । विभावनमिति । चित्तप्रतिवेधं निष्पादयेत् कुर्यादित्यर्थः । अनेन कायवाक्चित्तलक्षणं प्रज्ञोपायोपलब्धत्रयं दर्शितं भवति। ततः किमित्याह। त्रिसंयोगमित्यादि। त्रयाणां ज्ञानानां संयोगः एकीभावो यस्मिन् तं त्रिसंयोगं मनोमयदेवतारूपम् । आकाशसमता परमार्थसत्यम् । तदालय उत्पत्तिस्थानं यस्य वज्रधरस्य निष्पादयेत् ।

प्यंगू उद्देशपद (संक्षिप्त कनातःगु खँ) क्वय् चित्तनिध्यप्ति इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । चित्तनिध्यप्ति धैगु निगूगु क्रमं यथाभूत (यथार्थ रूपं) ज्ञान यायेगु धाःगु खः ।

अथे यायेगु हे चित्तयागु नैरात्म्य भावना यायेगु खः । अथे हे काय व वचनयागु नं नैरात्म्य भावना यायेमाः धायेत मूलय् "वाचा काय विभावनम्" इत्यादि धयातःगु खः । विभावन भावना या धैगु चित्त धैगु मदु धका भाव उत्पन्न या धाःगु खः । थ्व नियमं काय वाक् चित्तया लक्षण जुयाच्वंगु प्रज्ञा, उपाय व उकिं लाभ जूगु ज्ञान - थ्व स्वंगू खँ नं क्यनाच्वंगु जुल । व छु खः ? धाःसा त्रिसंयोग इत्यादि खः । स्वंगू ज्ञानया संयोग धैगु छपाँय् छधी जुइगु (भेदभाव मदयेगु) धाःगु खः । उज्वःगु अवस्थायात त्रिसंयोग धाःगु जुल । वयात हे मनोमय देवताया रूप धाइ । आकाश समता धैगु परमार्थसत्य धाःगु खः । व परमार्थसत्य हे वज्रधरया आलय खः (उत्पत्ति स्थान खः) । उज्वःम्ह वज्रधरयात उत्पन्न यायेमाल ।

मूल :

कायवाक्चित्तनिध्यप्तेः स्वभावो नोपलभ्यते ।
मन्त्रमूर्तिप्रयोगेण बोधिचित्ते च भावना ॥५॥

काय, वाक्, चित्तयागु यथार्थ ज्ञान यायेगुया स्वभाव दइमखु । व स्वंगूलिं निःस्वभाव खः । अथे हे मन्त्रमूर्तियागु प्रयोगं बोधि (बुद्धत्त्व) प्राप्त याये फमखु । वयागु भावना नं जुइमखु । (छाय्धाःसा फुक्कं निःस्वभाव, शून्य खः) ॥५॥

टीका :

कायवाक्चित्तनिध्यप्तेः स्वभावो नोपलभ्यत इति । कायवाक्चित्तानां निध्यप्त्या निरूपणेन यः प्राप्तः स्वभावः संवृतिसत्यं स नोपलभ्यते, सर्वेषां परमार्थसत्यगमनात् । अनेनाभिसंबोधिक्रमः प्रकटितः । इत्थं ज्ञानमयेऽपि काये प्रतिष्ठामलभमानस्य कदाचित् कल्पितयोगेन देवतामूर्तौ स्थितिर्लभ्यत इत्याशङ्का स्यात् । तन्निराकर्तुमाह मन्त्रमूर्त्तिप्रयोगेणेत्यादि । मन्त्राः प्रणवादयः । तैः कृता मूर्तिः ।

मन्त्रमूर्तिः । तस्याः प्रयोगो वज्रचतुष्कं तेन न बोधिर्न बुद्धत्वम् । यस्मान्मन्त्राद्यक्षराणि तावत्सामाग्रीजनितान्युत्पन्नप्रध्वंसित्वात् । खसमानि कुतस्तैर्जनिता मूर्तिः । न च भावनेति । भाव्यमानदेवतारूपाभावात् तद्भावनायाप्यभावः । एवं धर्मसंभोगकायादीनामपि हेयत्वात् ।

"कायचित्तनिध्यप्तेः स्वभावो नोपलभ्यते" धैगु काय, वाक्, चित्त निध्यप्तियागु (निरुपणयागु) स्वभाव संवृत्तिसत्यकथं प्राप्त याये फइमखु । छाय्धाःसा फुक्क हे निःस्वभाव, शून्य धकाः परमार्थसत्यकथं सिद्ध जुइगु जुल । थ्व ज्ञान अभिसंबोधियागु क्रम (कथं) प्रकट जुइगु जुल । थुगुकथं ज्ञानमयगु शरीरय् नं दु धैगु प्रतिष्ठा मदयावंगुलिं संभवत कदाचित् कल्पना यानातयापिं देवताया मूर्ति दु ला धैगु शङ्का उत्पन्न जुइफु । व नं मदु धैगु खँ क्यनेत मूलय् - "मन्त्रमूर्ति प्रयोगेन" इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । थन मन्त्राःया अर्थ ओंकार आदि धाःगु खः । व ओंकार आदि प्रयोग यानाः (वीजाक्षर भाःपाः) दयावःगु मूर्तियात मन्त्रमूर्ति धाःगु खः । मन्त्रमूर्तियागु प्रयोग धैगु वज्रचतुष्क (प्यंगः वज्र) धाःगु जुल । व वज्रचतुष्कं बोधि धैगु बुद्धत्व दइगुमखु । छाय्धाःसा मन्त्र आदियागु आखः ला सामग्रीं (हेतु प्रत्यय निगुलिं) उत्पन्न जूगु खः (अर्थात् कल्पना यानाः दयेकातःगु खः) । अथे जूगुलिं उत्पत्ति जुयाः स्यनावनीगु खः । उज्वःगु आखलं उत्पन्न जुयाविज्याःपिं देवतापिंनिगु मूर्ति ला आकाशसमान खः । न च भावना धकाः मूलय् धयातःगु ला भावना यायेबहःपिं देवतापिं मदुगुलिं भावना नं मदु धाःगु खः । थुगु प्रकारं धर्मकाय, संभोगकाय आदि नं मदु धकाः त्वताछ्वयेमाः ।

मूल :

विचार्येदं समासेन कायवाक्चित्तलक्षणम् ।
भावयेद् विधिसंयोगं समाधिं मन्त्रकल्पितम् ॥६॥

थुगु प्रकार संक्षेपं काय वाक् चित्तयागु लक्षण म्हसीका (बिचाः यानाः) बोधियागु संयोग जुयाच्वंगु मन्त्र कल्पित (दयेकातःगु) समाधि भावना यायेमाः ॥६॥

टीका :

समाजात्मप्रतिष्ठानलक्षणं महावज्रधरपदं दर्शयन्नाह । विचार्येत्यादि । इदमित्यनन्तरोक्तं कायवाक्चित्तलक्षणं मन्त्रनिध्यप्त्यादिक्रमेण विचार्य परिज्ञाय कायवाक्चित्तानि यैर्लक्ष्यन्ते तत्कायवाक्चित्तलक्षणं शून्यत्रयं समासेन संवृत्तसत्यस्य परमार्थसत्येनैकीकरणेन बोधिसंयोगं समाधिं मन्त्रकल्पितं भावयेदिति । बोधिः परमार्थसत्यं तेन संयोगो यस्य तं बोधिसंयोगं समाधिवज्रोपम समाधिम् । मन्त्राः पञ्चरश्मयः । तैः कल्पितं घटितं भावयेत् अभ्यसेत् । अनेन युगनद्धवाहिक्रमः प्रदर्शितो भवति । सन्ध्याभाषा ॥

गुह्यसमाज तन्त्रयागु प्रतिष्ठा स्वरूपगु महावज्रधरयागु पद (दर्जा) क्यनेत मूलय् "विचार्येत्यादि" श्लोकं कनाच्वन । च्वय् कनावयागु काय, वाक्, चित्तयागु लक्षण मन्त्रनिध्यप्ति आदि क्रमं बिचाः यानाः (सिइकाः) अर्थात् काय वाक् चित्त म्हसीकेगु हे काय वाक् चित्त लक्षण खः (शून्यत्रय धाःगु खः) । समास यानाः (संक्षेप यानाः) धैगु संवृतिसत्य नं परमार्थसत्यय् मिलय् यानाः (छगू यानाः) तःगुयात हे बोधिसंयोग

धाइ । उज्व:गु बोधिसंयोग स्वरूपगु समाधि मन्त्र कल्पित याना: भावना यायेमा: (अभ्यास यायेमा:) । थन बोधि धैगु परमार्थसत्य ख: । व नाप संयोग जुयाच्वंगु समाधि धैगु वज्रोपम समाधि धा:गु ख: । हानं, मन्त्रया अर्थ थन पञ्चरश्मि धा:गु ख: । व हे पञ्चरश्मिं कल्पित धैगु दयेकात:गु धा:गु जुल । अथे याना: भावना या धैगु अभ्यास या धा:गु ख: । च्वय्च्वंगु व्याख्याकथं युगनद्ध क्रम क्यनाच्वंगु जुल । अर्थात् संवृत्ति व परमार्थ निगुलिं छथाय् तयेगु क्रम क्यनात:गु जुल । थ्व सन्ध्याभाषा जुल ।

मूल :

अथ वज्रधरः श्रीमान् सर्वतथागतान्वितः ।
सर्वबुद्धाग्रसर्वज्ञो भाषते भावनोत्तमम् ॥७॥

अले फुक्क तथागतयागु स्वभावं युक्तम्ह श्रीमान् वज्रधर फुक्क बुद्धपिनि मध्यय् अग्रम्ह सर्वज्ञ जुयाबिज्या:म्ह उत्तमगु भागनाया खँ आज्ञा जुयाबिज्यात ॥७॥

टीका :

इदानीं तृतीयपटलोक्तमेव सूक्ष्मयोगं पुनरपि वायुविज्ञानसहितं निर्दिष्टमाह । अथेत्यादि । अथशब्दो निष्पन्नक्रमप्रदर्शनानन्तरम् । वज्रधर इति । वज्रं धारयतीति वज्रधरः । अक्षरार्थः । आदर्शादिज्ञानपञ्चकं तन्मयत्वेन धारणाद् वज्रधरः । समस्ताङ्गम् । मनोमयदेहधारणाद् वज्रधरः ॥ गर्भी ॥

वज्रमद्वयज्ञानं तस्य तन्मयत्वेन धारणाद् वज्रधरः ॥ कोलिकम् । उभयसंभारोपेतत्वात् श्रमिान् । सर्वतथागतलोचनादयस्ताभिरर्चितः सर्वतथागताचित्तः । सर्वबुद्धा वैरोचनादयस्तेषां मध्ये अग्रः सर्वज्ञश्चित्तवज्रः वक्ष्यमाणकं भावनोत्तमं भाषते ।

आ: हानं स्वंगूगु पटलय् कनावयेधुंकूगु सूक्ष्मयोग हानं छक: वायुविज्ञान नाप तया क्यनेत मूलय् अथेत्यादि श्लोक कनाच्वन । अथ अले धैगु निष्पन्नक्रमया खँ कनेधुंका धा:गु ख: । वज्रधर धैगु वज्र धारणा यानाच्वंम्ह धा:गु ख: । थ्व अक्षरार्थकथं जुल । वज्र धैगु आदर्शादिज्ञान न्यागू स्वभावगु वज्र धारणा यानाबिज्या:म्ह जूगुलिं वज्रधर धा:गु जुल । थ्व अर्थयात समस्ताङ्ग धाइ । वज्र धैगु मनोमय देह धा:गु ख: । व धारणा यानाच्वंम्ह वज्रधर ख: । थ्व अर्थयात गर्भी धाइ । वज्र धैगु अद्वयज्ञान ख: । व अद्वयज्ञान स्वभावगु वज्र धारणा यानाच्वंम्ह वज्रधर ख: । थ्व अर्थ कोलिक जुल । पुण्य संभार व ज्ञान संभार निगुलिं दुम्ह जुयां श्रीमान् धा:गु ख: । फुक्क तथागत धैपिं लोचनादि धा:गु ख: । वसपोलपिन्सं अर्चना (पूजा) यानात:म्ह धा:गु ख: । (मूलय् अन्वित पाठ तयातल । अथे जूगुलिं अनुवादय् अथे हे अर्थ यानावया ।) सर्वबुद्धा: धैपिं वैरोचन आदि ख: । वसपोलपिं मध्यय् अग्रम्ह सर्वज्ञचित्तवज्र ख: । उत्तमगु भागना क्वय् कनाच्वना धका: वज्रधरं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

मूल :

आकाशधातुमध्यस्थं भावयेच्चन्द्रमण्डलम् ।
बुद्धबिम्बं विभावित्वा सूक्ष्मयोगं समारभेत् ॥८॥

नासाग्रे सर्षपं चिन्तेत् सर्षपे सचराचरम् ।
भावयेत् ज्ञानदं रम्यं रहस्यं ज्ञानकल्पितम् ॥९॥

आकाशया दथुइ चन्द्रमण्डल भावना या । अले उकी बुद्धविम्ब (बुद्धमूर्ति) भावना यानाः सूक्ष्मयोग यायेमाः ॥८॥

न्हाय् च्वकाय् ईका छगः दु धकाः चिन्तन या । व ईकाय् सकल चर अचर संसार दु धकाः भावना या । थ्व भावनां ज्ञान दयावइ । न्हचाइपुसेच्वंगु, रहस्यगु ज्ञानं कल्पना यानातःगु थ्व भावना खः ॥९॥

टीका :

आकाशधातुमध्यस्थं प्रभास्वरस्कं चन्द्रमण्डलमालोकपुञ्जं भावयेदिति । पूर्वं संभोगकायं निष्पादयेत् । बुद्धविम्बं प्रभावित्वेति पश्चात् । पञ्चस्कन्धाद्यनुप्रवेशेन सर्वतथागतपरमाणुघटितं निर्माणकायामात्मानं निष्पाद्य वक्ष्यमाणक्रमेण सूक्ष्मयोगं समारभेत् ॥

नासाग्रे सर्षपं चिन्तेत् सर्षपे सचराचरम् ।
भावयेज्जानप्रदं रम्यं रहस्यं ज्ञानकल्पितम् ॥

इत्यनेन वज्रपदेन सूत्रेण प्राकृतसत्त्वानामुत्पत्तिं कल्पितदेवतालम्बनं वायुतत्त्वं मन्त्रतत्त्वं ज्ञानतत्त्वं परिशुद्धदेवतातत्त्वं च निर्दिशति। आदौ सत्त्वोत्पत्तिकारणं निर्दिश्यते। ऊर्ध्वस्थिताः प्राणायामाद्वयेन्द्रिय-समागमे आध्यात्मिकप्रज्ञोपायसमापत्त्या हर्षप्रेरिते सकलाङ्गं महारागानलेन द्रवीभूय बोधिचितविन्दुरूपेण पद्मनासाग्रे पतति । एतद्भवोत्पत्तिक्रमभावकानां तथागतैः सर्षपशब्देन संकेतितम् । इनमाह समाजोत्तरे

पञ्चज्ञानमयं श्वासं पञ्चभूतस्वरूपकम् ।
निश्चार्य पञ्चनाशाग्रे पिण्डरूपेण कल्पयेत् ॥
पञ्चवर्ण महारत्नं प्राणायाम इति स्मृतः ॥ इति ।

सर्षपे सचराचरमिति । सर्षपे शुक्रविन्दुमध्ये सचराचरलोकं चिन्तयेत् उत्पद्यमानं विजानीयात् ।

अमृतं शुक्रमित्युक्तं तत्प्रसूतं जगत्त्रयम् ।

इति वचनात् । अस्मिन्नेवं सर्षपे कल्पितयोगाभ्यासं सचराचरं वज्रसत्वं चिन्तयेत् । अस्यैव विशेषणं भावयेत् ज्ञानपदं रम्यं रहस्यं ज्ञानकल्पितमिति । नेयार्थः ।

निष्पन्नक्रमस्य चाह । नासाग्रे सर्षपं चिन्तेदित्यादि । हृदये गुहये कण्ठे नाभौ सर्वशरीरेषु स्थिताः पञ्चज्ञानस्वभावाः पञ्चरश्मयः प्राणायामो भूत्वा नासाग्रे ऊर्ध्वनासिकायां घ्राणविवराच्चतुर्मण्डलावर्तेन परिपाट्या निश्चरन्ति । यथोक्तं वज्रमालायाम् ।

नासाग्रे सर्षपं नाम प्राणायामस्य कल्पनात् ।
प्राणायामे स्थिताः पञ्चरश्मयो बुद्धभावतः ॥

ऊर्ध्वं प्राणाद् विनिष्क्रान्ता वामदक्षिणद्वन्द्वतः ।
स्तब्धश्चेति चतुर्धा स्याद् वेला त्वाध्यात्मिकी स्मृता ॥
स्वमन्त्राधारयोगेन दिवा रात्रौ च सर्वतः ।
विहरेदर्द्धयामिका वेला परिपाटया यथाक्रमम् ॥

नासाग्रे सर्षपं चिन्तेदित्यस्य वज्रपदस्यार्थः । अनेन वायुतत्त्वं मन्त्रतत्त्वं कथितं भवति । सर्षपे सचराचरमिति । सर्षपे सूक्ष्मधातौ । आधाराधेयभूतं सचराचरं विज्ञानत्रयं बोधात्मकं चिन्तेत् विजानीयादिदं ज्ञानतत्त्वं प्रभावयेत् । ज्ञानपदं रम्यं रहस्य ज्ञानकल्पितमिति । इममर्थं महायानसूत्रेऽपि सन्ध्याभाषया निर्दिष्टम् ।

एक हि वाल यथेव हु बुद्धा
यन्तिक वालिक गङ्ग नदीय इति ।
एक रजाशिर जोयमबुद्धा
न बुद्धसुतान निषण्णहु मध्य ॥ इति ।
देवतातत्त्वमुच्यते । नीतार्थः ॥

आकाशधातुया दथुइच्वंगु प्रभास्वरगु चन्द्रमण्डल धैगु रश्मिया पुचः धाःगु खः । वया भावना या । न्हापां बुद्धविम्ब भावना यानाः संभोगकाय उत्पन्न यायेमाः । अले पञ्चस्कन्ध आदि मिलय् जुयाः फुक्क तथागतपिं रूपी परमाणुं जिगु शरीर निर्माण कायया रूपय् उत्पन्न यानाः क्वय् कनातःथें सूक्ष्मयोग आरम्भ यायेमाः ।

नासाग्रे निसें ज्ञानकल्पितं तकया श्लोकं वज्रपदरूपी सूत्रं साधारण प्राणीपिनिगु उत्पत्ति, कल्पित देवतापिन्त लुमंकेगु, वायुतत्त्व, मन्त्रतत्त्व, ज्ञानतत्त्व, अले हानं परिशुद्धम्ह देवतायागु तत्त्वया खँ नं क्यनातःगु जुल । न्हापां प्राणीपिं उत्पत्ति जुइगुया कारण क्यनाच्वन । च्वय्च्वंगु प्राणायामं निगू इन्द्रियया समागम जुइबलय् आध्यात्मिक प्रज्ञा व उपायया सम्पत्ति जुयाः हर्षप्रेरित जुइ । अले फुक्क अङ्ग प्रत्यङ्ग महारागरूपी मिं नायाः बोचिचित्त विन्दु रूपय् पद्मया नासाग्रे तिकि ननावइ धैगु थ्व हे तथागतपिन्सं भवोत्पत्तिक्रम भावना याइपिन्त सर्षप शब्दं संकेत यानातःगु खः । थ्व खँ समाजोत्तरे नं कनातःगु दु -

आदर्शादि पञ्चज्ञानमयगु पञ्चभूतया स्वभाव नं दुगु श्वास वायु पिहाँवयाः न्यागुलिं न्हाय् च्वकाय् छ्धी छपाँय् जुयाः (पिण्ड रूप जुयाः) च्वनाच्वन धकाः कल्पना यायेमाः । पञ्चवर्गगु व महारत्नयात हे थन प्राणायाम धाःगु खः ।

"सर्पपे सचराचरम्" - थुकी सर्षप धैगु शुक्रविन्दुया बिचय् धाःगु खः । उकीं चर, अचर लोक दु धकाः चिन्तन मनन यायेमाः । अर्थात् उकी उत्पन्न जुयावल धकाः सिइकेमाः । छाय्धाःसा -

शुक्र धैगु अमृत खः । व अमृतं हे स्वंगू लोक नं उत्पन्न जुयावल ।

थ्व वचनकथं थ्व हे सर्षपस कल्पित योगाभ्यास याइम्हं चर-अचर सहित वज्रसत्त्व नं लुमंकेमा: । थ्व हे सर्षप ज्ञानप्रदगु, रम्यगु, रहस्यगु, ज्ञानं कल्पना यानात:गु धका: भावना यायेमाल । थ्व नेयार्थकथं व्याख्या जुल ।

हानं, निष्पन्न क्रमयागु खँ नं थथे कनातल - "नासाग्रे सर्षपं चिन्तेद्" इत्यादि वाक्यय्- हृदय; गुहच, कण्ठ, नाभि फुक्क शरीरय् च्वंगु पञ्चज्ञान स्वभावगु न्यागू रश्मि प्राणायामया रूप कया: न्हाय् च्वकाय् (च्वय् च्वंगु न्हासय्) न्हाय्या व्हतं प्यंगू मण्डल आवृत्ति जुइगु कथं पिहाँवयाच्वन । थ्व हे खँ वज्रमाला तन्त्रय् नं च्वयातल -

न्हाय् च्वकाय् सर्षप नामं प्राणायाम धका: कल्पना यानातल । व प्राणायामय् न्यागू रश्मि बुद्धपिनिगु स्वभावं च्वनाच्वंगु दु ।

च्वं प्राण पिहाँवया: खवं वा जवं अथवा जवं नं खवं नं पिहाँवयाच्वन । अथवा स्तब्ध जुयावयाच्वन । थुगुकथं प्राणवायु प्यंगू प्रकारं पिहाँवयाच्वन । शरीरयागु समय (बेला) धका: वयात धयातल ।

थ:गु मन्त्रया आधार चान्हं न्हिनं फुक्कभनं पिहाँवनाच्वन । कथहं अर्धयामया छगू बेला जुइगु जुल ।

थ्व हे "नासाग्रे सर्षपं चिन्तेत्" धैगु वज्रपदया अर्थ जुल । थ्व श्लोकं वायुतत्त्व, मन्त्रातत्त्वया खँ कनात:गु जुल । सर्षपे सचराचरम्" - थुकी सर्षप धैगु सूक्ष्मधातु धा:गु ख: । आधार व आधेय जुयाच्वंगु चराचर सहित धैगु स्वंगू प्रकारया विज्ञान अर्थात् आलय विज्ञान, क्लिष्ट मनोविज्ञान, मनोविज्ञान थ्व स्वंगूलिं नं बोधात्मक (ज्ञान स्वभावगु) धका: चिन्तन यायेमाल । अर्थात् सिइकेमाल । थ्व ज्ञानतत्त्वयागु भावना यायेमाल । थ्व यानागु ज्ञानप्रदगु, रम्यगु, रहस्यगु ज्ञानं कल्पना यानात:गु धका: सिइकेमाल । थ्व हे खँ महायानया सूत्रय् (अर्थात् गण्डव्यूह सूत्रय् नं सन्ध्याभाषां कनात:गु दु ।

छपु सँ च्वकाय् नं आपालं बुद्धपिं बिज्यानाच्वन । गुलि गङ्गानदीया फिग्व: दु, उलि हे बुद्धपिं वालपथे (सँ छपुइ) दु । छगू रज: कणय् छम्ह छम्ह बुद्धपिं बिज्यानाच्वन । अथे हे रज: कणया मध्यय् (दथुइ) बोधिसत्त्वपिं नं बिज्यानाच्वन ।

थथे देवतातत्त्वया खँ कनातल । थ्व व्याख्या नीतार्थकथं जुल ।

मूल :

आकाशधातुमध्यस्थं भावयेत् सूर्यमण्डलम् ।
बुद्धबिम्बं विभावित्वा पदं तस्योपरिन्यसेत् ॥१०॥

॥ हूँ ॥

आकाशधातुमध्यस्थं भावयेच्चक्रमण्डलम् ।
लोचनाकारसंयोगं वज्रपद्मे विभावयेत् ॥११॥

आकाशया दथुइ सूर्यमण्डल दु धका: लुमंकेगु अभ्यास या । अले वया द्य:ने बुद्धयागु विम्ब (मूर्ति) दु धका: भावना या । वया नुगलय् पद वीज तयेमाल ॥१०॥

अले हानं, आकाशया दथुइ चन्द्रमण्डल दु धका: भावना या । अले लोचनाया आकार जुयाच्वंगु मिलय् जुया: वज्र व पद्म च्वनाच्वन धका: भावना या ॥११॥

टीका :

इदानीं मन्त्रवायुसमायोगाच्चतुर्मण्डलोदये कुलभेदेनाभिन्नाङ्गजापक्रमं प्रदर्शयितुमाह । आकाशधातुमध्यस्थ इत्यादि । आकाशधातुरत्र(ा)नाहतं तन्मध्यस्थं तत्प्रभवं सूर्यमण्डलं अग्निमण्डलं रक्तरश्मिस्वभावं दक्षिणाद् विनिष्क्रान्तं रश्मिकलापं भावयेद् विजानीयात् । बुद्धविम्बं पदं ध्यात्वेति । बुद्धो वैरोचनः । विम्बममिताभः । तयोः पदं प्रणवाकारौ तत्प्रवेशस्थितिध्यानोपलक्षितयोः ओंकाराकारयोरुपरिष्टात्पदं हूंकारं व्युत्थानात्मकं न्यसेत् । परिकल्पयेत् । अयममिताभजापः । चन्द्रमण्डलं वारुणं मण्डलं स्तब्धस्वभावं लोचनाया आकारः तेन संयोगो यस्य तदवदातमस्फुटप्रचारं लक्षयेत् । वज्रपद्मेऽथ भावयेदिति । अथ ओंकारपरावृत्त्यनन्तरं पद्मं आःकारे तस्मिन् परावृत्ते वज्रहूँकारं व्युत्थानं प्रवर्तयेत् । अयं वज्रजापः ।

आ: थन मन्त्र व वायु निगूलिं मिलय् याना: च्वय् कनावयागु चतुर्मण्डलया उदय जुयबलय् कुलयागु भेदं भिन्न मजुइक जाप यायेगु क्रम क्यनेत मूलय् "आकाशधातुमध्यस्थ" इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । थन आकाशधातु धैगु अनाहत धा:गु ख: । व हे अनाहतया दथुं उत्पन्न जूगु सूर्यमण्डल अर्थात् अग्निमण्डल, हचाउँगु रश्मिया स्वभावगु, जवगु न्हाय्प्वालं पिहाँवयाच्वंगु रश्मिया समूहय् भावना यायेगु सिइकेमाल । थन "बुद्धविम्बं पदं ध्यात्वा:" धैगु 'बुद्ध' धैम्ह वैरोचन, 'विम्ब' धैम्ह अमिताभ धा:गु ख: । वसपोलपिनिगु "पद" धैगु वीजाक्षर - ओंकार व आ:कार धा:गु ख: । व निग: वीजाक्षर मध्यय् ओंकारं श्वास दुहाँवनाच्वन । आ:कार दुने दिनाच्वन । अले व ओंकार व आ:कारया द्य:ने हूँ च्वनाच्वंथें च्वंक पिहाँवयाच्वन धका: भा:पा: तयेमा: । अर्थात् कल्पना यानाच्वनेमा: । थथे भावना यायेगुयात अमिताभ जाप धाइ । (मूलय् 'चक्रमण्डल' तयातल । टिकाय् 'चक्रमण्डलम्' तयातल थ्वहे पाय्छि ख: ।)

चन्द्रमण्डल धैगु वारुणमण्डल धा:गु ख: । वया स्वभाव स्तब्ध (निश्चल थें) जुइ । वया आकार लोचनाया थें तुयूगु स्पष्ट जुयाच्वनी । व हे तुयूगु आकार वज्र व पद्मय् भावना यायेमा: । अनंलि ओंकार परिवर्तन जुइधुंका: आ:कार पद्मय् परिवर्तन जुल । व आ:कार नं परिवर्तन जुया: वज्रहूँकार रूपं पिहाँवयाच्वन धका: भावना यायेमा: । थथे भावना यायेगुयात वज्रजाप धका: धाइ ।

मूल :

आकाशधातुमध्यस्थं भावयेद् रत्नमण्डलम् ।
आदियोगं प्रयत्नेन तस्योपरि विभावयेत् ॥१२॥

आकाशधातुया दथुइ रत्नमण्डल दु धका: प्रयत्नपूर्वक वया द्य:ने भावना यायेमाल । वयां द्य:ने अर्थात् मण्डलया द्य:ने आदियोग अर्थात् ओं, आ:, हूँ, थुलि स्वंग: आख: भावना यायेमाल ॥१२॥

टीका :

रत्नमण्डलं रत्नसंभवस्य माहेन्द्रमण्डलं द्वन्द्वप्रचारं पीतवर्णं आदियोगं प्रयत्नेन तस्योपरि विभावयेदिति । तस्य मण्डलस्योपरिष्टात् आदियोगं त्र्यक्षरं स्फरणसंहरणानिलयात्मकं प्रयत्नेन एकाग्रतया भावयेत् । लक्षयेत् अयं रत्नजापः ।

रत्नमण्डल धैगु रत्नसंभवयागु माहेन्द्रमण्डल खः । व न्हाय्‌प्वाः निप्वालं नं श्वास पिहाँवइगु लक्षण दुगु व म्हासु वर्णगु जुयाच्वन । उकिइ आदियोग प्रयत्नपूर्वक भावना यायेमाल । थन व मण्डलया द्यःने आदियोग धैगु स्वंगः आखः धाःगु खः । व स्वंगः आखः स्फरण (पिहाँवनेगु), संहरण (दुहाँवनेगु), निलय (दुने दिनाच्वनेगु) स्वभाव दुगु धकाः प्रयत्नेन धैगु एकाग्र यानाः भावयेत्- अभ्यास या धाःगु जुल । थ्व योगयात रत्नजाप धाइ ।

मूल :

आकाशधातुमध्यस्थं भावयेत् पद्ममण्डलम् ।
पद्माकारसुसंयोगं भावयेद् रागवज्रिणम् ॥१३॥
आकाशधातुमध्यस्थं भावयेद् रश्मिमण्डलम् ।
सृजेद्‌बुद्धपदं सौम्यं परिवारं विशेषतः ॥१४॥

आकाशधातुया दथुइ पद्ममण्डल भावना यायेमाल । अले पद्मया आःकार नाप संयोग जूगु रागवज्रियात भावना यायेमाल ॥१३॥

हानं, आकाशधातुया दथुइ रश्मिमण्डल भावना या । अले सौम्यगु, विशेष यानाः परिवार सहितगु बुद्धपद उत्पन्न यायेमाल ॥१४॥

टीका :

आकाशधातुमध्यस्थं भावयेद्रश्मिमण्डलम् ।

इति । हनाहताद्रश्मिमण्डलं वायव्यमण्डलं कृष्णवर्णं वामाद्विनिष्क्रान्तं तस्योपरि बुद्धपदं हुंकारं सौम्यं ह्रस्वं प्रवेशस्थित्यनन्तरं सृजेत् स्फरेद् । अयममोघसिद्धिजापः । परिवारं विशेषत इति । एषां चतुर्णां मण्डलानामेकैकस्य मण्डलस्य प्रवृत्त्या वितरणं मण्डलत्रितयं परिवारभूतं तदन्तर्भाविन सृजेदिति ।

अस्य वज्रजापस्याहोरात्रं जापसंख्या व्याख्यातन्त्रादवतार्यते ।

पाण्डरादिजापः प्रोक्तः पञ्चविंशत्शतद्वयम् ।
चतुर्गुणितं सम्यक्चतुर्योगं शतं नव ॥
नवशतं तु यद् दृष्टं चतुर्विंशत्परिक्रमैः ॥
प्रत्युत्पादाद् भवेत्तस्य द्वययुतं शतषोडशम् ॥ इति ॥

"आकाशधातुमध्यस्थं भावयेद्रश्मिमण्डलम्" इत्यादि प्रकरणय् आकाशधातु धैगु अनाहत धा:गु जुल। व हे अनाहतं रश्मिमण्डल धैगु वायुमण्डल धा:गु जुल, वया वर्ण कृष्णवर्ण जुया: खवगु न्हाय्‌व्हतं पिहाँवयाच्वन। वया द्य:ने बुद्धपद धैगु हुंकार जुल। सौम्यगु धैगु न्हस्वगु हुँ प्रवेश जुल, दुने दिनाच्वन, अले पिहाँवल (स्फुरण जुल) धका: भावना यायेमाल। थथे यायेगुयात अमोघसिद्धि जाप धका: धाइ। "परिवारं विशेषत" धैगु थुलि प्यंगू मण्डलया प्रत्येक मण्डल परिवर्तन जुयाव:गु स्वंगू मण्डल नं वया परिवार जुल। अर्थात् उकीं अन्तर्भाव जुल धा:गु ख:।

थ्व मन्त्रजाप अहोरात्रया दुने ग्वक: जाप याइ धैगु संख्या व्याख्यातन्त्र पाखें कनेत्यना।

पाण्डरा आदि जाप २२५ क्व: धका: कनातल। व संख्यायात प्यक: गुणय् यायेबलय् अर्थात् प्यंगू योगया मुक्कं गुस:क्व: जुइ। गुस:क्व: धका: गुगु धयाच्वन, व ला नीप्यक:या नं प्यक: गुणय्याना: धा:गु जुइ। प्रत्येकया उत्पत्तियागु ल्या २१६०० श्वास जुइ।

मूल :

नीलोत्पलदलाकारं पञ्चशूलं विशेषतः।
यवमात्रं प्रयत्नेन नासिकाग्रे विचिन्तयेत् ॥१५॥

चणकास्थिप्रमाणं तु अष्टपत्रं सकेशरम्।
नासिकाग्र इदं स्पष्टं भावयेद् बोधितत्परः ॥१६॥

नीलकमल (उफ्व:स्वां) आकारगु (वर्णगु) पञ्चशूकगु (प्यखेरं प्यचल: दथुइ छचल: याना: न्याचल: दुगु वज्र) विशेष याना: तच्छ्व पाय्‌ग्व:गु प्रयत्नपूर्वक नासिकाया च्वकाय् दु धका: लुमंकाच्वनेमाल ॥१५॥

अले हानं, चाना पायेफ्व:गु च्याह: दुगु, केशरं युक्तगु पद्म (पलेस्वां) नासिकाया च्वकाय् स्पष्ट रूप बोधिज्ञान बिइगु धका: भावना यायेमाल ॥१६॥

टीका :

उभययोगिनामपरं सूक्ष्मयोगान्तरमाह। नीलोत्पलेत्यादि। नीलोत्पलवर्णं वज्रं यवफलप्रमाणं स्वकुलिशच्छिद्रे भावयेत्। चणकास्थिप्रमाणपद्मं केशरपंक्त्यालंकृतं धर्मोदयान्तर्गतं बोधिपरायणं बोधिप्रापकं भावयेत्। तत्र योषिन्नासिकाग्रे चक्ररत्नवज्राणां भावनं चणकास्थिप्रमाणेनैव कुलभेदेन भावयेत्।

योगीपिन्त नं ज्यूगु निगू प्रकारया मेगु सूक्ष्मयोग कनेत नीलोत्पल इत्यादि श्लोकं कनाच्वन। वँचु वर्णगु वज्र, व नं तच्छ्व पाय्‌ग्व:गु थ:गु वज्रया च्वकाय् दु धका: भावना यायेमाल। अले चणकास्थि प्रमाणगु (चाना पाय्‌ग्व:गु) पलेस्वां, व नं केशरं युक्तगु धर्मोदयय् अन्तर्भाव जुयाच्वंगु बोधिपरायणगु अर्थात् बोधिप्राप्त याकाबिइगु धका: भावना या। अले मिसाया नासिकाया च्वकाय् चक्र, रत्न, वज्र

च्वनाच्वन धका: भावना यायेमा: । व चक्र वा रत्न वा वज्र कुलभेदं मा:गु दु धका: भावना यायेमा: । व नं चाना पाय्ग्व:गु हे चक्र आदि धका: नं सिइकेमा: ।

मूल :

चक्रादीनां विशेषेण भावनां तत्र कल्पयेत् ।
सिद्ध्येद्बोधिपदं रम्यं मन्त्रसिद्धिगुणालयम् ॥१७॥

च्वय् कनात:थें चाना पाय्ग्व:गु चक्र, रत्न वा वज्र कुल स्वया: विशेष रूपं भावना यायेमा: । थथे यानागुलिं बुद्धत्व लाभ जुइ । फुक्क सिद्धि व गुणया धुकू हे लाभ जुइ ॥१७॥

टीका

ततः किमित्याह । सिध्यत इत्यादि । बोधिपदं बोधिरद्वयज्ञानं तस्य पदं कारणम् । किं तत् ? परमार्थसत्यम् । क्लेशविशोधनाद् रम्यं मनोहरम् । सर्वसिद्धयः शान्तिकादयः । गुणाः कामैश्वर्यादयोऽष्टौ । एषां सर्वसिद्धिगुणानामालयं स्थानभूतं बोधिपदं सिध्यते । तस्य योगिनः प्रत्यक्षो भवति ।

अले च्वय् कना थें भावना यानागुलिं छु जुइ ? धैगु खँ कनेत मूलय् "सिध्यते" इत्यादि कनाच्वन । बोधिपद, थन बोधि धैगु अद्वयज्ञान जुल । व ज्ञानया पद धैगु कारण धा:गु ख: । व कारण छु ख: ? धा:सा परमार्थसत्य ख: । क्लेश विशुद्ध यानाबिइगु जूगुलिं रम्य, बांला:गु धा:गु ख: । सर्वसिद्धि धैगु शान्ति स्वस्ति आदि जुल । गुण धैगु कामैश्वर्यादि च्यागू गुण धा:गु ख: । थ्व सर्वसिद्धि व गुणयागु नं आलय धैगु थाय् (धुकू) धा:गु ख: । उज्व:गु बोधिपद सिद्ध जुइ । अर्थात् व सिद्धं योगीं बोधिपदया प्रत्यक्ष अनुभव याये दइ धा:गु ख: ।

मूल :

सृजेत्तत्र समासेन बुद्धबोधिप्रतिष्ठितम् ।
निश्चारयेद्धर्मपदं कायवाक्चित्तलक्षितम् ॥१८॥

अनंलि संक्षेपं बुद्धबोधि च्वनाच्वंगु, काय वाक् चित्तं युक्तगु धर्मपद उत्पन्न यायेमाल ॥१८॥

टीका :

कथं परमार्थसत्यं प्रत्यक्षीकरोतीत्याह । सृजेदित्यादि । बुद्धान् स्कन्धादीन् बोधिप्रतिष्ठितान् । निर्माणकायावस्थितान् । समासेनेति ज्ञानत्रयं संयोगेन स्थितं कृत्वा तत्र परमार्थसत्ये सृजेत् निक्षिपेत् । एवं परमार्थसत्यप्रवेशानन्तरं व्युत्थानं प्रदर्शयितुमाह । निश्चारयेदित्यादि । कायवाक्चित्तलक्षितं त्रिकायात्मकं धर्मप्रभास्वरं तत् पदं कारणं यस्य । तद् धर्मपदं महावज्रधरमात्मानं निष्पादयेदिति । सन्ध्याभाषा ।

परमार्थसत्यय् गथे प्रत्यक्ष याइ धैगु खँ कनेत मूलय् 'सृजते' इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । थन 'बुद्धानां' धैगु पञ्चस्कन्ध आदि धा:गु ख: । व स्कन्धय् बोधि च्वनाच्वंगु दु, निर्माणकाय च्वनाच्वन धा:गु जुल ।

समासेन धैगु स्वंगू ज्ञान नं मिलय् जुयाः च्वनाच्वंगुलिं परमार्थसत्य उत्पन्न यायेमाल (अन तयेमाल)। थुगु प्रकारं परमार्थसत्य प्रवेश यायेधुंकाः लिपा व्युत्थान (त्वःतेगु) गथ्रे धैगु क्यनेत मूलय् "निश्चारयत्" इत्यादि वाक्यं कनाच्वन। काय, वाक्, चित्तं युक्तगु; त्रिकाय स्वभावगुधर्म प्रभास्वरं धैगु पद हे कारण जुयाच्वंगु धर्मपद अर्थात् महावज्रधर जि हे खः धकाः थःत सम्पन्न या (भाःप्यू)। थ्व व्याख्या सन्ध्याभाषा खः।

मूल :

अथ वज्रधरः श्रीमान् सर्वतत्त्वार्थदेशकः।
सर्वचर्याग्रसम्भूतो भाषते गुह्यमुत्तमम् ॥१९॥
षण्मासान् भावयेत् प्राज्ञो रुपशब्दरसान्वितः।
गुह्यतत्त्वमहापूजां सम्पूज्य च विभावयेत् ॥२०॥

अले फुक्क चर्या मध्यय् अग्रगु चर्यां उत्पन्न जुयाबिज्याःम्ह, फुक्क तत्त्वयागु अर्थ देशना यानाबिज्याःम्ह श्रीमान् वज्रधर भगवानं उत्तमगु, गुह्यगु ज्ञान आज्ञा जुयाबिज्यात ॥१९॥

प्राज्ञम्ह बुद्धिमानं रूप रस शब्दं युक्त जुयाः खुलातक भावना यायेमाल। गुह्यगु तत्त्वं महापूजा नं यायेमाल। भावना नं यायेमाल ॥२०॥

टीका

इदानीं पञ्चकामगुणद्वारेण निष्पन्नक्रमं द्योतयन्नाह। अथ वज्रधर इत्यादि। अथ सूक्ष्मयोगानन्तरं सर्वसत्त्वार्थः अद्वयज्ञानं तस्य देशकः सर्वसत्त्वार्थदेशकः।

सर्वचर्याप्रपञ्चनिष्प्रपञ्चात्यन्तनिष्प्रपञ्चचर्यास्तासामग्रचर्या भुसुकु चर्या तथा संशुद्धं वज्रधर पदप्रापणादुत्तमं गुह्यं वक्ष्यमाणकं भाषते। षण्मासमित्यादि। रूपशब्दरसान्वित इति त्ववज्राभेद्यस्वभावात्मानं ज्ञात्वा च षण्मासं सततं भावयेत्।

आः पञ्चकामगुणं निष्पन्नक्रमया खँ प्रकाश यायेत 'अथ वज्रधर' इत्यादि वाक्यं मूलय् कनाच्वन। अले सूक्ष्मयोग याये धुंका "सर्वसत्त्वार्थ" धैगु अद्वयज्ञान खः, व ज्ञान उपदेश बियाबिज्याःम्ह धायेत सर्वसत्त्वार्थ देशक धाःगु खः।

सर्वचर्या धैगु प्रपञ्चचर्या, निष्प्रपञ्चचर्या, अत्यन्त निष्प्रपञ्चचर्या धाःगु खः। थ्व स्वंगू चर्या मध्यय् अग्रगु चर्या भुसुकुचर्या खः। व हे चर्या शुद्धगु वज्रधरपद प्राप्त याकाबिइगु जूगुलिं उत्तमगु तथा गुह्यगु चर्याया खँ क्वय् कनाच्वना। (षण्मासमित्यादि वाक्यं कनाच्वना)। रूप, शब्द, रसं युक्तगु तत्त्ववज्रं अभेद्य स्वभावगु जिगु स्वभाव धकाः थःत सिइकाः खुलातक सदानं भावना या। अभ्यास या।

मूल :

विण्मूत्राहारकृत्यार्थं कुर्यात् सिद्धिफलार्थिनः।
सिद्ध्यतेऽनुत्तरं तत्त्वं बोधिचित्तमनाबिलम् ॥२१॥

मांसाहारादिकृत्यार्थं महामांसं प्रकल्पयेत् ।
सिद्ध्यते कायवाक्चित्तरहस्यं सर्वसिद्धिषु ॥२२॥
हस्तिमांसं हयमांसं श्वानमांसं तथोत्तमम् ।
भक्षेदाहारकृत्यार्थं न चान्यत्तु विभक्षयेत् ॥२३॥

सिद्धि फल (प्राप्त) यायेगु इच्छा दःसा विट्, मूत्र आहारा यायेमाः । अथे याःसा अनुत्तरगु तत्त्व, निर्मलगु बोधिचित्त नं सिद्ध जुइ ॥२१॥

हानं आहाराया निम्तिं महामांस तयार यायेमाः । अथे यानागुलिं सर्वसिद्धि लाभ यायेत काय वाक् चित्तयागु रहस्य नं सिद्ध जुइ ॥२२॥

हानं हस्तिमांस, अश्वमांस, श्वानमांस नं आहाराया निम्ति नयेमाः, अन्न नयेमज्यू ॥२३॥

टीका :

विण्मूत्र इति । विण्मूत्राहारकृत्यर्थं शरीरस्थित्यर्थं सिद्धिफलार्थी कुर्यात् । ततः किम् ? अनुत्तरं तत्वं सिध्यते । तदेव दर्शयति । बोधिचित्तमनाविलमिति ।

मांसमित्यादि । आहारकृत्यर्थं उपहारार्थं क्रोधदेवतानां निवेद्यार्थं यदि मासं कल्पयेत् तदा महामासं प्रकल्पयेत् । रहस्यं मारणादि कर्म तस्मिन् भवं तद्विषयं रहस्यम् । किं तत् ? कायवाक्चित्तं सिध्यते अ(ा)नुकूल्ये समापद्यते । न केवलं मारणादिषु इति दर्शयति । सर्वसिद्धिष्विति । गुलिकादिसिद्धिष्वातेनस्या (?) योगिनः कायवाक्चित्तसौस्थित्यं जायते ।

एवं वज्रकुलिनः क्रोधानामुपहारमुक्त्वा तथागतादिकुलक्रोधानामुपदर्शयन्नाह । हस्तिमांसेत्यादि । उत्तममिति । गोमांसं भक्षयेदिति । एतन्मांसचतुष्टयमाहारकृत्यर्थं निवेद्यार्थं तथागतकुलादि-क्रोधगणैर्भक्षयेत् । एतेषामभावे किं कुयादित्याह । अन्यद् यत्किञ्चिदपि मांसं दद्यात् । अन्नं तु ओदनं पुनः न च नैव भक्षयेत् खादयेत् ।

'विण्मूत्राहारकृत्यर्थं' धैगु थःगु शरीर स्थिर यानातयेत धाःगु जुल । सिद्धिफल यःम्हसिनं अथे यायेमाः । अथे यानागुलिं छु जुइ ? धाःसा अनुत्तरगु तत्त्व सिद्ध जुइ । व छु वस्तु धैगु क्यनेत हे 'बोधिचित्त मनाविलम्' धाःगु खः । अर्थात् निर्मलगु बोधिचित्त हे अनुत्तरगु तत्त्व खः ।

मांसमित्यादि श्लोकय् आहारकृतार्थं धैगु उपहार द्वहलपेत धाःगु खः । क्रोधदेवतापिन्त निवेद्य रूपं यदि ला छायेगु जूसा महामांस हे छायेमाः । रहस्य धैगु मारणादि कर्म जूगुलिं रहस्य धाःगु खः । व छु ? धाःसा काय, वाक्, चित्त सिद्ध जुइ । अर्थात् अनुकूल जूसा सम्पन्न जुइ । केवल मारण आदि कर्म जक मखु धैग क्यनेत सर्वसिद्धिषु अर्थात् गुलिका, अञ्जन आदि सिद्धि नं जुइ । अर्थात् योगीया काय वाक् चित्त नं स्थिर जुइ ।

थुगु प्रकारं वज्रकुलम्ह क्रोधदेवतापिन्त उपहार बिइगु वस्तु कनाः तथागत आदिपिनि कुलया

क्रोधदेवतापिन्त बिइगु उपहार नं कनेत “हस्तिमांस” इत्यादि वाक्यं कनाच्वन। उत्तमं धैगु गोमांस भक्षयेत् - गोमांस न धाःगु खः। थ्व प्यताजि ला आहारारकृत्यार्थं धैगु निवेध रूपय् द्वहलपिये। तथागत कुल आदि क्रोधगणपिन्सं भक्षण नं या। छुं जुया मदुसा छु यायेगु धैगु क्यनेत मेगु छुं ला नं द्वहलपे ज्यू। अन्न (जाः) हानं गुबलय् नं नयेमज्यू।

मूल :

प्रियो भवति बुद्धानां बोधिसत्त्वश्च धीमताम्।
अनेन खलु योगेन लघुबुद्धत्वमाप्नुयात् ॥२४॥
कामधात्वीश्वरो लोके स भवेत्पर कर्मकृत्।
तेजस्वी बलवान् श्रेष्ठः कान्तिमान् प्रियदर्शनः ॥२५॥
सन्मानयदिमं लोके दर्शनेन्नैव चोदितः।
इदं तत् सर्वबुद्धानां रहस्यं बोधिमुत्तमम्।
मन्त्रगुह्यमिदं तत्त्वं कायवाक्चित्तलक्षितम् ॥२६॥

इति श्रीसर्वतथागतकायवाक्चित्तरहस्यातिरहस्ये गुह्यसमाजे महागुह्यतन्त्रराजे कायवाक्चित्ताधिष्ठानपटलः षष्ठोऽध्यायः ॥

थथे पूजा याःम्ह बोधिसत्त्वपिनि व प्रज्ञावान् बुद्धपिनि नं प्रिय (यःम्ह) जुइ। हानं, अथे पूजा यानागुलिं, योग यानागुलिं याकनं बुद्धत्व लाभ जुइ ॥२४॥

कामधात्वीश्वर जुयाः लोकय् वं परजनपिनिगु हित सुख जुइगु ज्या यायेफइ। तेजस्वी, बलवान्, श्रेष्ठ, कान्तिमान्, प्रिय दर्शनम्ह जुइ ॥२५॥

थ्व लोकय् वं स्वये मात्र नं व मनू प्रेरित जुयाः, हर्षित जुयाः सम्मान याःवइ। थ्व थुज्वःगु रहस्यगु, उत्तमगु फुक्क बुद्धपिनिगु बोधि खः। हानं, काय वाक् चित्तं युक्तगु मन्त्रं गुह्यगु थ्व तत्त्व खः ॥२६॥

थुलि श्री सर्वतथागतपिनिगु काय वाक् चित्तया रहस्य जुयाच्वंगु गुह्यसमाज नामगु महागुह्यगु तन्त्रराजय् काय वाक् चित्त अधिष्ठान याइगु पटलया खुगूगु अध्याय क्वचाल।

टीका :

क्रोधानां रौद्रकर्माणि। अन्नस्यानिवेद्यत्वात् फलं दर्शयति। बुद्धानामक्षोभ्यादीनां स्वकुलीनपूजाकरणात् प्रियो भवति। धीमतां स्वमुद्रासहितानां तत्कुलप्रतिवद्धबुद्धबोधिसत्त्वानामपि पुनरप्यनुशंसामेव दर्शयति। अनेनेत्यादि ॥

अनेन वलिप्रदानयोगेन लघु क्षिप्रं बुद्धत्वं बोध्यत्वं प्राप्नुयात् न केवलं ज्ञानी भवति किंतु कामधात्वीश्वरो लोके स भवेत पदकर्मकृत् इति। कामधातुः सर्वाः स्त्रियः तासु विश्वरमणेश्वरो भवति। षट्त्रिंशन्मेरूणां यावन्तः परमाणवः योषितस्तस्य तावत्यो भविष्यन्ति। गुणालयेत्यत्रैवोक्तत्वात्। लोके कर्मभूमौ पदमवैवर्तिकं पदं तस्य कर्म। स तु पावनमोचनलक्षणं तत् करोतीति पदकर्मकृदिति।

सर्वदु:खदौर्मनस्याभिभवनं तेजः तद् यस्यास्ति स तेजस्वी अष्टाभिर्लोकधर्मैरलंघन्नात्वाद् बलवान् परिकल्पितयोगिनामधिक्तरत्वात्। श्रेष्ठः वज्रसत्त्वो यौवनसमन्वितत्वात्। कान्तिमान् सदा प्रमुदितत्वात्। प्रियदर्शनः धर्मतायोगं महायोगो इमं लोकं मित्रादिप्रकारभिन्नं जनं दर्शने। दर्शनमवबोधः। तत् त्रिविधं चक्षुषा श्रवणेन मनसा वा। तस्मिन् दर्शनमात्रे संजाते वशमानयेदिति। आनयतीति प्राप्ते विपर्ययः। नैव चोदितः वाह्ययन्त्रमुद्रादिभिश्चोदितः प्रेरितः। नैव निमित्तं समाधिस्थितस्य निर्निमित्त फलमिति वैरोचनाभिसंबोधितन्त्रे वचनात्। सर्वसौख्यस्नाभोगेनैव संपद्यते।

इदमनन्तरोक्तं तत्सर्वबुद्धानामिति। सर्वे कल्पितयोगिनः तेभ्यो विशिष्टा बुद्धा बोद्धारः निष्पन्नक्रमयोगसमाधिस्थाः। तेषां रहस्यं गुह्यं बोधिचित्तमुत्तममिति। उत्तमा बोधिः तत्प्रापणादुपचारात्। इदमनन्तरोक्तमेव मन्त्रगृह्यं तथागतरहस्यं प्राकृतकायवाक्चित्तं लंघ्यते येन तत् कायवाक्चित्तलंघनं तत्त्वम्॥

एतदुक्तं भवति। प्राकृतदेहमपनीय येन वज्रमयदेहमाप्यते तादृग्विधं तत्त्वमिदमेवेति तथा चोक्तं,

एवं समाधियुक्तेन निर्विकल्पेन मन्त्रिणः।
कालावधिं परित्यज्य प्राप्यतेऽनुत्तरं पदम्॥ इति। नेयार्थः॥

एषामेव वज्रपदानां व्याख्यातन्त्रानुसारेण विभङ्गोऽवतार्यते।

अथ तथागते सोऽपि भाषते गुह्यमुत्तमम्।
सर्वचर्याप्रसंशोद्धा सर्वसत्त्वार्थभाषकः॥
क्षणं लवं मुहूर्तं च पक्षमासाब्दकालकम्।
त्रिसंख्यैककालांख्यं क्षणमेकं विधीयते॥
षण्मासाख्यं तदेव स्यात् संभोगं निस्वभावतः।
क्षणैकमुद्भवेच्छस्तं त्र्यध्वातीतं च भावतः॥
रूपशब्दरसैर्युक्तं षण्मासं भावयेत् कृती।
कृत्वा वै स महापूजां गुह्यं तत्त्वं विभावयेत्॥
विषयेन्द्रियनिःसत्त्वं विण्मूत्राहारकृत्यकम्।
कुर्वन्ति तन्मयां सिद्धिं महारं निर्विकल्पकम्॥
तत्त्वानुत्तरमेवेदं बोधिचित्तैकसंभवम्।
सिध्यते निर्विकल्पार्थमनाविलमसंस्कृतम्॥
मामिति मामकी प्रोक्ता समभिसंबोधिसंज्ञकम्।
तत्त्वध्यानप्रीतिकाहारं मांसं चेति तदुच्यते॥
आकाशानन्तयोगाश्वमहामांसं तु तद्भवेत्।
त्रिवज्रं सिध्यते क्षिप्रं रहस्यं परमं पद्म॥
महासमयहस्त्यश्वं तथा श्वानादिमांसकम्।

स्कन्धादिकुलभेदेन यदुक्तं समसंख्यत: ॥
उद्योगाद्वयमाहारं ध्यानप्रीत्यैकसंज्ञिनाम् ।
कवेलिक: स्वरूपं स्यात् लोकोत्तरं च लौकिकम् ॥
लोकोत्तरतमा ये च निर्विकल्पविशारदा: ।
तथतैकस्वभावास्ते संसारेतरवर्जिता: ॥
प्रिया भवन्ति बुद्धानां योगेनानेन सुव्रता: ।
धीमतां बोधिसत्त्वानां बोधिं शीघ्रमवाप्नुयात् ॥
कामधात्वीश्वरा लोके भवन्ति पदयोगिन: ।
तेजस्विनो बलाढ्याश्च कान्तिमान् प्रियदर्शना: ॥
वशं कुर्वन्ति ते लोकं दर्शनेनैव चोदका: ।
रहस्यं तदिदं श्रेष्ठं बुद्धानां बोधिमुत्तमम् ॥
गुह्यमन्त्रमिदं तत्त्वं त्रिवज्रालंघनं परम् ।
सर्वताथागतं श्रेष्ठं समयं समयोत्तमम् ॥ इति नीतार्थ: ॥

कायवाक्चित्तनित्येन (?) तत्त्वेनाविनश्वरस्वभावेनाधिष्ठीयन्ति निष्पाद्यन्ते तद्वाचको ग्रन्थसमूह: पटल: कायवाक्चित्ताधिष्ठानो नाम ॥

॥ प्रदीपोद्योतनटीकायां षष्ठपटले षट्कोटिव्याख्या ॥

क्रोधानांया अर्थ ग्यानापुगु कर्म यानाबिज्याइपिं धा:गु ख: । वसपोलपिन्त अन्न छाये मज्यू ? अथे मयासा छु फल दइ ? धैगु खँ क्वय् श्लोकय् कनाच्वन । बुद्धानां धैपिं अक्षोभ्य आदिपिनि धा:गु ख: । थ:गु कुलया देवतापिन्त पूजा या:गुलिं वसपोलपिनि प्रिय जुइ (यइ) धा:गु ख: । धीमताम् धैगु थ:म्ह मुद्रासहितपिं, व हे कुलय् च्वंपिं बुद्ध बोधिसत्त्वपिनि नं यइ । हानं नं "अनेन" इत्यादि वाक्यं प्रशंसा हे यानाच्वन ।

थथे बलि प्रदान यानागुलिं लघु (याकनं) बुद्धत्त्व प्राप्त जुइ । केवल ज्ञानी जक जुइगु मखु, थ्व लोकय् कामधात्वीश्वर नं जुइ । परोपकार याइम्ह नं जुइ । कामधातुया फुक्क स्त्रीपिनि ईश्वर जुइ । विश्वर मणेश्वर जुइ । स्वीखुगू सुमेरु पर्वतया गुलि परमाणु दु जुइ, उलि हे वया मिसात दइ । गुणालय धका: मूलय् धयात:गुलिं "लोके" धैगु थन कर्मभूमि धा:गु ख: । पद धैगु अवैवर्तिक पद धा:गु ख: । वया कर्म पाप शुद्ध यायेगु, व दु:खं मुक्त यायेगु ख: । थ्व हे कर्म याइम्हसित 'पदकर्मकृत' धा:गु ख: (मूलय् "परकर्मकृत्" तयातल । व हे ल्याखं अर्थ यानावया ।) फुक्क दु:ख (शरीरयागु दु:ख), दौर्मनस्य (मनयागु दु:ख) क्वत्यले फुगु शक्तियात 'तेज:' धाइ । उज्व:गु तेज दुम्हसित तेजस्वी धाइ । च्वागू लोकधर्म थिइमफुम्हसित बलवान् धाइ । छाय्धा:सा परिकल्पित योगीपिं सिबय् अनपिं बलवान् धायेमा: । यौवनं युक्तम्ह वज्रसत्त्व जूगुलिं श्रेष्ठ धा:गु ख: । सदानं प्रसन्नम्ह जूगुलिं कान्तिमान् धा:गु ख: । स्वय् हे यइपुसे च्वंम्ह (प्रिय दर्शनम्ह) महाभोगीं धर्मताया योगं थ्व लोकयात, व नं मित्रादि मखुपिन्त नं दर्शन याये मात्र नं (ज्ञान याये मात्र नं) अर्थात् मिखां खने मात्र नं, न्हाय्पन न्यने मात्र नं, मनं लुमंके मात्र नं व मनूयात वशय् तयेफइ । वशय् तयाच्वनी धायेमा: थाय् तयेफइ धैगु विपरीत रूप कनात:गु जुल । वाहच मन्त्र मुद्रा आदिद्वारा प्रेरित याना: वशय् त:गु

मखु । अथें हे वशय् वइ धा:गु ख: । समाधिइ च्वंम्ह व्यक्तिया निमित्त ग्रहण यायेगु ज्या दइमखु । छाय्धा:सा वैरोचनाभिसंबोधि तन्त्रय् समाधि च्वंम्ह मनूयात फल स्वरूपय् निर्निमित्त विमोक्ष लाभ जुइ धका: धयात:गुलिं ख: । अर्थात् फुक्क सुख सम्पत्ति जित: द:सा ज्यू धका: मनय् तयेम्वाय्कं हे लाभ जुइ ।

च्वय् कनाव:गु "तत्सर्वबुद्धानाम्" धैगु फुक्क कल्पित योगीपिं सिबय् विशेष प्रकारयापिं बुद्धपिं (थूपिं), अर्थात् निष्प्रपञ्च योग समाधिइ च्वनाबिज्या:पिं धा:गु ख: । अनपिनिगु रहस्यगु, गुहचगु बोधिचित्त उत्तम धा:गु ख: । बोधि प्राप्त याकाबिइगु जूगुलिं बोधि उत्तम जुल । थ्व च्वसं कनावयागु खँ हे मन्त्रगुहचगु खँ ख: । तथागतपिनिगु रहस्य साधारण मनूतय्गु काय वाक् चित्त स्वयां च्वन्हचा:गु जुल । अथे जूगुलिं व हे काय वाक् चित्त लंघन याइगु हे तत्त्व (परमार्थसत्य) धा:गु ख: ।

साधारण मनूतय्गु शरीर (देह) यात चीका: छ्वया: वज्रमय देह प्राप्त याकाबिइगुयात हे तत्त्व धा:गु ख: । व हे खँ तन्त्रय् थथे धयातल -

थुगु प्रकारयागु समाधिं युक्तम्ह, निर्विकल्पम्ह मन्त्रिपिन्सं थुलि समय वन, थ्व:दँ वन इत्यादि कालावधि त्व:ताच्वंसा अनुत्तर पद लाभ जुइ । थुलि खँ नेयार्थकथं जुल ।

आ: हानं, थ्व हे वज्र पदतय्गु अर्थ व्याख्या तन्त्रया अनुसारं भेदया खँ कने -

अले फुक्क चर्या मध्यय् अग्रगु चर्या नं संशोधन यानाबिज्या:म्ह, सकल प्राणीपिन्त मा:गु खँ आज्ञा जुयाबिज्याइम्ह वसपोल श्रीतथागतं गुहचगु, उत्तमगु खँ नं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

क्षण, लव, मूहूर्त, पक्ष, मास, वर्ष आदि काल (समय) व भूत, भविष्यत्, वर्तमान आदि काल नं छगू जक काल भा:पा: एकक्षण यायेमाल । च्वय् मूलय् षण्मास (खुलाया) दुने सिद्ध जुइ धयात:गु नं व हे एकक्षण भा:पा: अर्थात् नि:स्वभाव भा:पा: च्वंसा संभोगकाय उत्पन्न जुइ । भावनाद्वारा शुभ मङ्गलगु भूत, वर्तमान, भविष्यत् काल नं पुलावना: एकक्षण उत्पन्न जुयावइ ।

रूप, शब्द, रसं युक्तगु वस्तु सेवन याना: बुद्धिमानम्ह योगीं खुला भावना यायेमाल । वं थथे महापूजा याना: उकीयात हे उत्तमगु गुहचगुतत्त्व भावना यायेमाल ।

थुगु प्रकारं विषय इन्द्रिय मनं नं नि:स्वभाव भावना यायेगु हे विण्मूत्र आहार कृत्य यायेगु धा:गु ख: । थथे यानागुलिं निर्विकल्पगु तन्मयगु आहार जुया: सिद्धि लाभ जुइ ।

केवल बोधिचित्त छगुलिं जक उत्पन्न जूगु अनुत्तरगु थ्व परमार्थतत्त्व ख: । थथे यानागुलिं हे निर्विकल्पगु, निर्मलगु, असंस्कृतगु सिद्ध जुइ ।

मां धैगु वीजाक्षरं मामकीदेवी धा:गु ख: । सम् धैगु अभिसंबोधि धा:गु ख: । अथे जूगुलिं तत्त्वयागु ध्यान याना: उत्पन्न जूगु प्रीति सुखरूपी आहार धायेत "मांसम्" धका: धा:गु ख: ।

आकाशानन्त्यायतन समापत्ति यायेगुयात अश्वमांस महामांस धाःगु खः । थ्व भावना यानागुलिं त्रिवज्र (काय वाक् चित्तवज्र) याकनं सिद्ध जुइ । थ्वं खँ परम रहस्यगु पद खः ।

महासमय स्वरूपगु हस्ति, अश्व, श्वान आदिया मांस नं पञ्चस्कन्ध आदि कुलयागु भेदं न्यागू संख्या समान यानाः कनातःगु खः ।

थ्वयात योग यानाः अद्वय स्वरूपगु आहार हे ध्यानं लाभ जूगु प्रीतिसुख रूप आहर खः धकाः भाःपाः च्वन । वयात हे कवल (छ्पे, छ्भ्वाः) आहारया स्वरूप यानाच्वन । थुगुकथं थ्व आहार लौकिक व लोकोत्तर निगूकथं नं जुल ।

लोकोत्तर सिबय् उत्तमगु आहार स्यूपिं, निर्विकल्प भावनाया विशारदपिं, तथता छ्गूया जक स्वभाव जुयाच्वंपिं, वसपोलपिं संसारय् नं मदु निर्वाणय् नं मदुपिं जुल ।

उज्वःपिं योगीपिं उत्तमगु व्रत (आचरण) यानाच्वनाबिज्याःपिं बुद्धपिनि प्रिय जुइगु जुल ।

हानं, उज्वःपिं धीमानपिं बोधिसत्त्वपिन्सं याकनं बोधि लाभ यानाबिज्याइ । थ्व लोकय् कामधात्वीश्वर धैगु पद (दर्जा) प्राप्त यानाबिज्याःपिं जुइ । तेजस्वी, बलवान्, कान्तिमान्, प्रियदर्शनपिं जुयाबिज्याइ ।

वसपोलपिन्सं लोकजनपिन्त स्वये मात्र नं वशय् तयाबिज्याये फइ । लोकजनपिं अनयागु आज्ञा पालन यायेत प्रेरित जुयाच्वनी । थ्व हे श्रेष्ठगु, रहस्यगु, उत्तमगु बुद्धपिनिगु बोधि खः ।

थ्व हे गुहचगु मन्त्र खः । त्रिवज्र उल्लंघन याये मफइगु परम तत्त्व खः । सकल तथागतपिनिगु श्रेष्ठगु, समय मध्यय् नं उत्तमगु समय खः । थ्व अर्थ नीतार्थकथं जुल ।

काय वाक् चित्त निःस्वभाव जुयाच्वंगु तत्त्व अविनश्वर स्वभाव धकाः अधिष्ठान यानातःगु (सम्पन्न यानातःगु) धैगु अर्थ जुयाच्वंगु ग्रन्थ समूहयात पटल धाःगु खः । अथे जूगुलिं थ्व पटलयात कायवाकचित्ताधिष्ठान पटल धकाः नामकरण यानातल ।

प्रदीपोद्योतन नामगु टीकाया खुगूगु पटल षट्कोटि व्याख्या क्वचाल ।

◆◆◆

॥ सप्तमः पटलः ॥

मूल :

अथ भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्ताधिपतिर्महासमुच्चयमन्त्रचर्याग्रसंबोधिपटलमुदाजहार ।

अले श्री भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तया अधिपतिं (महावज्रधरं) महासमुच्चयमन्त्रचर्याग्रसंबोधि नामं प्रसिद्धगु पटल आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

एवं सामान्येनोत्तमयोगिनां चर्या संप्रदर्श्य तामेव पुनरपि प्रपञ्चयितुमाह । अथेत्यादि । महासमयो महावज्रधरः तस्य तत्त्वं षडङ्गं मन्त्रचर्यासामान्यसाधनं ताभ्यां प्राप्ता संबोधिः वज्रधरत्वम् । महासमयतत्त्वमन्त्रचर्यासंबोधिः । तदर्थः पटलः तत्प्रतिपादको ग्रन्थसमूहः । तमुदाजहार भगवानिति योगः ।

थुगु प्रकारं सामान्य रूपं उत्तम योगीपिनिगु चर्याया खँ आज्ञा जुयाः, हानं नं व हे चर्या विस्तृत रूपं कनेत मूलय् अथ इत्यादि वाक्य कनातल । थन महासमय धैम्ह महावज्रधर धाःगु खः । वसपोलया तत्त्व धैगु षडङ्गयोग धाःगु खः । मन्त्रचर्या धैगु सामान्य साधन धाःगु खः । थ्व निगूलिं प्राप्त जुइगु संबोधि धैगु वज्रधरत्व धाःगु खः । थ्व हे महासमयतत्त्वमन्त्रचर्या संबोधि जुल । थुज्वःगु संबोधिया निम्ति च्वयातःगु पटल अर्थात् व वज्रधरत्व सम्पन्न यानाबिइगु ग्रन्थसमूह धाःगु खः । उज्वःगु पटल श्री भगवानं आज्ञा जुयाबिज्यात धैगु सम्बध जुल (मूलय् 'महासमुच्चय मन्त्रचर्या' धकाः धयातःगु सिबय् टीकाय् 'महासमयतत्त्व मन्त्रचर्या' धकाः धाःगु हे बांलाः ताया) ।

मूल :

सर्वकामोपभोगैश्च सेव्यमानैर्यथेच्छतः ।
अनेन खलु योगने लघुबुद्धत्वमाप्नुयात् ॥१॥

फुक्क प्रकारया सुख सुविधां युक्तगु, उपभोग यायेगु वस्तु इच्छा अनुसार सेवन यानाः यायेगु थ्व योगं याकनं बुद्धत्व लाभ जुइफु ॥१॥

टीका :

सर्वकामेत्यादि । सर्वकामा रूपादयो विषयाः । तेषामुपभोगोऽनुभावः । तैः नेव्यमानैः । कथमित्यत आह । यथेच्छत इति । इच्छाच्छन्दः । या या इच्छायथेच्छन्तः । इच्छाग्रहणप्रकारः । चक्षुरादीनि चक्षूरूपादीनि हीनमध्यप्रणीतान्येकाकारेण विषयी कुर्वन्ति । योगिनामपि इन्द्रियेच्छानुरूपेण

च भोक्तव्यम् । सेव्यमानैर्यथेच्छत इत्यत्र प्रपञ्चचर्यां चरेदिति वाक्यशेषः । ततः किमित्याह । अनेनेत्यादि । अनेनानन्तरोक्तेन योगेनेति विषयेन्द्रिसमायोगेन । खलु निश्चयेन । बुद्धत्वं वज्रधरत्वं लघु क्षिप्रमिहैव प्राप्नोति ।

सर्वकामाः धैगु रूपादि विषय धाःगु खः । उकीयात उपभोग धैगु अनुभव धाःगु खः, उगु व अनुभवयात सेवन याना धाःगु खः । गथे सेवन याना धाःसा यथेच्छ रूपं अर्थात् इच्छा धैगु छन्द (अनुभव यायेगु इच्छा) धाःगु जुल । छु छु इच्छा जुल, व व यानाः चक्षु आदि इन्द्रिय रुप आदि विषययात - हीन, मध्य, प्रणीत फुक्क विषययात छगू यानाः भेदभाव मयाःसे एकाकार यानाः ग्रहण यानाच्वनी । अथे हे योगीपिन्सं नं इन्द्रियं फ्वंगुकथं विषययात उपभोग यायेमाः । 'सेव्यमानैर्यथेच्छत' धायेधुंकाः थन "प्रपञ्चचर्यां चरेत्" अर्थात् प्रपञ्च चर्या यायेमाः धैगु खँ छगू तनेमाः धकाः टीकाय् च्वयातल । अले छु यायेमाः ? धैगु खँ कनेत मूलय् "अनेनेत्यादि" वाक्य कनातल । अर्थात् थ्व हे यःयःगु विषय उपभोग यानाः यायेगु योग यानाः अर्थात् विषय इन्द्रिययागु संयोग जुल धकाः जक भाःपाः खलु (निश्चय नं) बुद्धत्व अर्थात् वज्रधरत्व लघु (याकनं) थ्व हे थन लोकय् प्राप्त जुइ ।

मूल :

**सर्वकामोपभोगैस्तु सेव्यमानैर्यथेच्छतः ।
स्वाधिदैवतयोगेन पराङ्गैश्च प्रपूजयेत् ॥२॥**

फुक्क काययागु उपभोग सेवन यानाः अर्थात् इच्छा अनुसार रूपरसादियागु अनुभव सेवन यानाः, 'स्वाधिदैवतयोग' यानाः अर्थात् मायोपम समाधि यानाः थःत व मेपिन्त नं पूजा यायेमाः ॥२॥

टीका :

एवं प्रपञ्चचर्यां निर्दिश्य निष्प्रपञ्चचर्यामधिकृत्याह । सर्वेत्यादि । यथेच्छत इति आत्मेच्छानुरूपतः । यथासुखमनुभूयमानैः पञ्चकामगुणैः स्वात्मानं परांश्च पूजयेत् तर्पयेत् । कथं स्वाधिदैवतयोगेन मायोपमसमाधिना ।

थुगु प्रकारं प्रपञ्च चर्याया खँ कनाः निष्प्रपञ्च चर्याया खँयात कयाः मूलय् सर्ग इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । 'यथेच्छत' धैगु थःगु इच्छा अनुसार धाःगु खः । सुखपूर्वक अनुभव यानातयागु पंचकामया गुणं थःत व कतपिन्त नं पूजा यायेमाः । अर्थात् तृप्त यायेमाः । गथे धाःसा स्वाधिदैवंतयोगद्वारा अर्थात् मायोपम समाधिद्वारा तृप्त यायेमाः धाःगु खः । (सू. - मूलय् पराङ्गैश्च पाठ तयातःगु दु । टीका अनुसार स्वपराङ्गम पाठ तयातल । अथे जूगुलिं थतः नं परयात नं पूजा या धैगु पाठ हे बांलाः जू ।)

मूल :

**दुष्करैर्नियमैस्तीव्रैः सेव्यमानो न सिद्ध्यति ।
सर्वकामोपभोगैस्तु सेवयंश्चाशु सिद्ध्यति ॥३॥**

याये थाकुगु दुष्करगु, कडागु नियमयात सेवन यानाः अर्थात् अभ्यास यानाः सिद्ध जुइगु मखु । फुक्क काम अर्थात् विषय अनुभव यानाः अभ्यास याःसा याकनं सिद्ध जुइ ॥३॥

टीका :

अतएवाह। दुष्करैरित्यादि। कायक्लमयोगेन विहारादिनिवर्तनानि दुष्कराणि। वृक्षमूलादि-द्वादशव्रतगुणैः। नियमाः गिरिपातनाग्निप्रवेशादीनि तीव्राणि काष्ठानि। एतैः सेव्यमानः पीडयमानो न सिध्यति। बोधिं न लभते। तर्हि कथमित्याह। सर्वकामोपभोगैस्तु सेवयन्नाशु सिध्यतीति। सर्वैः काम्यन्ते प्रार्थ्यन्त इति सर्वकामाः तेषामुपभोगैः सेवयन् महावज्रधरमाराधयन्नाशु इहैव जन्मनि महामुद्रासिद्धिलाभी भवति। यथारुतं निष्प्रपञ्चचर्या।

अथे जूगुलिं मूलय् 'पुष्करै' इत्यादि वाक्यं कनाच्वन। शरीर न्यलीगु (दुःख जुइगु) योग यानाः अर्थात् चतुर्ब्रम्ह विहार आदि दुष्करगु ज्या यानाः अथवा वृक्षमूल आदि झिंनिगू प्रकारयागु धूताङ्ग व्रत आदि यानागुलिं धाःगु खः। 'नियमा' धैगु पहाडं क्वब्वायेगु (गिरीपातन), मिंगालय् क्वहाँवनेगु आदि कष्टदायकगु नियम सेवन यानाः शरीरयात पिडा बियागुलिं सिद्ध जुइमखु। अर्थात् बोधिज्ञान लाभ जुइमखु। अथे खःसा गथे यायेबलय् सिद्ध जुइ धैगु खँ क्यनेत मूलय् 'सर्वकामोपभोगैः' इत्यादि धयातःगु खः। अर्थात् फुक्क प्रकार यागु कामसुख आदि सेवन यानागुलिं याकनं सिद्ध जुइ। सर्वैः - फुक्कसिनं, काम्यन्ते - कामना यानाच्वनीगु प्रार्थना यानाच्वनीगु वस्तुयात सर्वकामा धाःगु खः।

उज्वःगु अनुभव यानागुलिं अर्थात् महावज्रधरयागु आराधना यानागुलिं याकनं थ्व हे जन्मय् महामुद्रा सिद्धि लाभ जुइ। थ्व व्याख्या यथारुत कथं निस्प्रपंचचर्याया व्याख्या जुल।

मूल :

भिक्षाशिना न जप्तव्यं नैव भैक्ष्यरतो भवेत्।
जपमन्त्रैरभिन्नाङ्गः सर्वकामोपभोगकृत् ॥४॥

भिक्षा फ्वना नयेमते, जप यायेमते, भिक्षा चन्दा कायेगुली तत्पर नं जुइमते। जप व मन्त्रं थः अभिन्नम्ह जुयाः फुक्क कामसुख उपभोग याइम्ह जुइमाः ॥४॥

टीका :

एवं कायपीडाद्वारेण महामुद्रासिद्धेः प्राप्ति परिहृत्य मनःपीडामपि साधकस्य निषेद्धुमाह। भिक्षाशिनेत्यादि। भिक्षाशनशीलेन न जप्तव्यं न प्रलपितव्यम्। भिक्षाशनमुपलक्षणार्थम्। तस्माद् भिक्षाटनवत् अन्याभिरपि पर्येषणादिदैन्यवृत्तिभिः समन्वितेन न जप्तव्यमिति। न भैक्षरतो भवेदिति। भैक्षमित्यामिषोपलक्षणम्। भैक्षरत आहारप्रसक्तो न भवेत्। यावन्मात्रेण शरीरस्थितिर्भवति तावता सन्तुष्टेनात्यन्तनिष्प्रपञ्चचर्या चरितव्या। एवंभूतचर्यास्थितः किं कुर्यादित्याह। जपेदित्यादि। मन्त्रं त्र्यक्षरं अभिन्नाङ्गं अभिन्नदेवतायोगः सर्वकामोपभोगकृत् मन्त्री जपेदिति।

थुगु प्रकारं शरीरयात दुःख यानाः महामुद्रा सिद्धि प्राप्त जुइमखु। मनयात दुःख जुइगु यानाः नं साधकयात लाभ जुइमखु धैगु खँ व्यक्त यायेत मूलय् 'भिक्षाशिना' इत्यादि वाक्यं कनातःगु खः। भिक्षा फ्वना नयेगु शील कयाः जप यायेमते। अर्थात् खँ ल्हाना जुइमते। भिक्षाशन शब्द थन उपलक्षणार्थ खः। अर्थात् लाक्षणिक खः। अथे जूगुलिं भिक्षा फ्वने थें जाःगु मेमेगु नं दुःख कष्ट जुइगु, माः जुइगु आदि मनय् दिग्दार

वइगु खँ युक्त जुया: जप यायेमते धैगु भाव ख: । भिक्षाय् आसक्त नं जुइमते । थन 'भैक्ष्य' शब्दं लाक्षणिक अर्थ क्यनाच्वन । अथे जूगुलिं आमिष वस्तुयात भैक्ष्य धा:गु ख: । उज्व:गु वस्तु आहारय् आसक्त नं जुइमते । गुलि नयेबलय् थ:गु शरीरयात पाय्छि जुइ, उलि जक नया: सन्तोष यायेमा: । थ्व नियमयात अत्यन्त निष्प्रपंच चर्या धाइ । थ्व हे चर्या याये बह: जू । थुगु प्रकारयागु चर्या पालना यानाच्वंम्ह व्यक्तिं छु यायेमा: धैगु खँ कनेत मूलय् 'जपेत' इत्यादि वाक्यं कनात:गु ख: । मन्त्र धैगु त्र्यक्षर मन्त्र धा:गु ख: । अभिन्नाङ्गम् धैगु देवतायोगं भिन्न मजूसे फुक्क कामसुखयात उपभोग याइम्ह मन्त्रीं जपे यायेमा: धा:गु ख: ।

मूल :

कायवाक्चित्तसौस्थित्यं प्राप्य बोधिं समश्नुते ।
अन्यथाऽकालमरणं पच्यते नरके ध्रुवम् ॥५॥

काय वाक् चित्त स्वस्थ तथा स्थिर याना: बोधिज्ञान लाभ यायेमा: । अथे मया:सा अकाल मरण जुया: नरकयागु दु:ख निश्चय नं अनुभव यायेमाली ॥५॥

टीका :

एवं कृते को गुण इत्याह । कायवाक्चित्तेत्यादि । कायवाक्चित्तानां सौस्थित्यं समाहितता । तत् प्राप्यते बोधिं महावज्रधरत्वं समश्नुते सम्यक् अश्नुते प्राप्नोति । अन्यथेत्यादिना दुष्करचर्यायां दोषं सौख्यचर्यायामनुशंसामुद्द्योतयति । विषमां परिहारेण मरणं कालक्रियां कृत्वा ततश्च्युत: सन् नरकेऽवीच्यादौ पच्यते । नेयार्थ: । आर्षव्याख्यानमुच्यते ।

भिन्नाकारक्षेत्रं भिक्षा तदुच्चारणमशनम् ।
एभिर्भिक्षाशिना नेष्टां योजयन्ति हितव्रता: ॥
आश्वासं प्रश्वासं योगी चतुर्योगैकतत्पर: ।
जपेन्मन्त्रमभिन्नाङ्गं प्रज्ञोपायपदे स्थित: ॥
अयुतद्वयं सहस्रं च षट्शतानि तथैव च ।
अहोरात्रेण योगीन्द्रो जपसंख्यां करोति च ॥ नीतार्थ: ॥

थथे चर्या पालना यानागुया छु गुण दु धैगु खँ व्यक्त यायेत मूलय् 'काय वाक् चित्त' इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । काय वाक् चित्तयागु सौस्थित्य (स्वास्थ्यया स्थिरता) धैगु एकाग्र चित्तता धा:गु ख: । अथे यानागुलिं थन बोधि धैगु महावज्रधरत्व धा:गु ख:, उज्व:गु महावज्रधरत्व पद बांलाक भोग याये दइ धैगु प्राप्त जुइ धा:गु ख: । 'अन्यथा' इत्यादि वाक्यं दुष्करचर्या यानागुलिं दइगु दोष व सुखचर्या यानागुया अनुशंसा (गुण) प्रकाश यानाच्वन । मखु मखुगु कष्टद्वारा मरण जुइगुयात थन अकाल मरण धा:गु ख: । उगु कथं अकाल मरण जुया: अर्थात् थुलि जुया: अवीच्यादि नरकय् ला:वनी धैगु थ्व अर्थ नेयार्थकथं जुल । आर्षव्याख्याकथं थ्वया अर्थ क्वय् च्वय् -

भिक्षा धैगु थ्व शब्दय् 'भि' आखलं भिन्नाकारगु, 'क्ष' आखलं क्षेत्र धैगु अर्थ क्यनाच्वन । उज्व:गु भिक्षा शब्द उच्चारण यायेगुयात अशन धा:गु ख: । थुज्व:गु अर्थ लुमंका: भिक्षाशिना धयात:गु ख: । अर्थात् बुद्ध धर्म भिन्नगु खँ उच्चारण यायेगुयात भिक्षाशिना धा:गु ख: । थथे यायेगु हितसुख जुइगु व्रत याइपिन्त असल मजू ।

सासः दुकायेगु, सासः पिकायेगु यानाः प्यंगू प्रकारयागु योग यायेत तत्परम्ह योगीं अर्थात् काय, वाक्, चित्त ज्ञानयागु योग यायेत तत्परम्ह योगीं प्रज्ञा व उपायया आधारय् च्वनाः मन्त्र जप या। थथे यात धाःसा अभिनाङ्गम्ह जुइ। भिद्वः भिद्वः निथीयात अयुत्तद्वय धाःगु खः। अले सहश्र धैगु द्वःछि धाःगु खः। षटशत धैगु खुसः धाःगु खः। थ्व फुक्कं धैगु नीछद्वः व खुसः (२१,६००) क्वः चच्छि न्हिच्छिया दुने योगीं जपयागु संख्या पूवंकाच्वनी। थ्व व्याख्या नीतार्थकथं खः। अर्थात् २१,६०० क्वः सासः ल्हानाच्वनी।

मूल :

बुद्धाश्च बोधिसत्त्वाश्च मन्त्रचर्याग्रचारिणः।
प्राप्ता धर्मासनं श्रेष्ठं सर्वकामोपसेवनैः ॥६॥

मन्त्रचर्या मध्यय् नं अग्रगु चर्या यानाबिज्याःपिं बुद्धपिं व बोधिसत्त्वपिन्सं फुक्क कामसुख अनुभव यानाः श्रेष्ठ धर्मासन प्राप्त यानाबिज्यात ॥६॥

टीका :

अतीता अपि ज्ञानिनोकनयैव चर्यया महावज्रधरत्वं प्राप्ता इति निर्देष्टुमाह। बुद्धाश्चेत्यादि। बुद्धा रत्नपुद्गलाः बोधिसत्वाः पुण्डरीकाः। मन्त्रचर्याः क्रियाचर्योभयं तत्रोक्ताः चर्यास्ताः समग्रा योगचर्या तां चरितुं शीलं येषां ते तथा। धर्माः संवृतिसत्यं अक्षरं परमार्थसत्यं धर्मयुक्तमक्षरं तद् युगनद्धात्मकं महावज्रधरत्वं सर्वैश्वर्यपदत्वात्। श्रेष्ठमुत्कृष्टं प्राप्ताः साक्षात्कृतवन्तः। सर्वकामोपसेवनैरिति पुनर्दुष्करादिकमेव निषेधयति। असमाधानकरत्वात्। नासन्ध्यम्।

न्हापा न्हापायापिं ज्ञानीजनपिन्सं थ्व हे चर्या यानाः महावज्रधरत्व प्राप्त यानाबिज्यात धैगु खँ क्यनेत बुद्धाश्च इत्यादि वाक्य मूलय् कनाच्वन। बुद्धा धैपिं रत्नपुद्गल धाःगु खः। बोधिसत्त्वा धैपिं पुण्डरीक पुद्गल धाःगु खः। मन्त्र चर्या, क्रियाचर्या निगूलिं उकी हे कनातयाःगु चर्या खः। व फुक्कं चर्यायात योगचर्या धाइ। व योगचर्या यानाच्वंपिन्त मन्त्रचर्यायधारिण धाःगु खः। धर्म धैगु संवृतिसत्य धाःगु खः। अक्षर धैगु परमार्थसत्य धाःगु खः। थुगु प्रकारं धर्म युक्तगु अक्षर धैगु युगनद्ध स्वभावगु वज्रधरत्व धाःगु खः। व वज्रधरत्व धैगु सर्व ऐश्वर्यया आधार खः। श्रेष्ठ धैगु उत्कृष्टगु धाःगु खः। वयात प्राप्ता धैगु साक्षात्कार यानाच्वंपिं धाःगु खः। सर्वकामोपसेवनै धैगु शब्द हानं नं दुष्करचर्या यायेमते धकाः निषेध यायेत तयाःगु खः। छाय्धाःसा दुष्करचर्या यायेबलय् एकचित्त जुइमखु। थ्व नासन्ध्यकथं जुल।

मूल :

सेवयेत्कामगान् पञ्च ज्ञानार्थिगणिनः सदा।
तोषयेद्बोधिसत्त्वांश्च रागयेद् बोधिसौरिणा ॥७॥

ज्ञानार्थिपिसं सदां नं न्याम्ह महाबलपिंत सेवा याये। बोधिसत्त्वपिंत हर्ष जुइकाः बोधिरत्न (बोधिचित्तं) प्रार्थना (प्रणिधान) याये ॥७॥

(- पं. दिव्यवज्र वज्राचार्यजुया अनुवादया झ्वलय् 'सेवये .... बोधिसौरिणा ॥७॥ तकया अनुवाद यायेगु त्वःफ्यूवंगुयात थन दुथ्याकागु जुल। - सं.)

टीका :

तेषां सेव्यभूतविषयाणां त्रैविध्यं दर्शयितुं पीठिकामारचयति । सर्वेत्यादि । काम्यन्ते सर्वसत्त्वैः प्रार्थ्यन्त इति कामाः । बुद्धत्वं प्रदानगुणयोगाद् गुणाः । कामाश्चैते गुणाश्च कामगुणाः । तान् पञ्चपञ्चेन्द्रियविषयभूतान् रागिणः रागीति प्राप्ते विषयेष्वासक्तः । अद्वयक्रमो ………… सवैर्यापथेषु सेवेत् अभ्यसेत् । एवं कृते किमित्याह । तोषयेदित्यादि । बोधिसत्त्वांश्चक्षुरादिस्वभावान् क्षितिगर्भादींस्तोपयेत् । तुशब्दोऽवधारणे । क्षितिगर्भादयस्तुटाः किं कुर्वन्ति इत्याह । रागयेदित्यादि । बोधिः पृथिव्यादिस्वभावा लोचनादयः । ताभिर्युक्ताः प्रभास्वरेण निर्दग्धक्लेशाः तेजस्विनः बोधिसौरिणः वैरोचनादयः तान् लोचनादियुक्तवैरोचनादितथागतान् रूपस्कन्धादिस्वभावान् रागयेत् । सन्तोषयेयुः प्रीणयेयुः आर्षत्वात् । कर्मणि षष्ठी ।

अनुभव यायेमाःगु विषय स्वंगू प्रकारया दु धकाः क्यनेत मूलय् 'सर्व' इत्यादि वाक्य कनाच्वन । सकल सत्त्वपिन्सं कामना यानातःगु वस्तुयात काम धाइ । बुद्धत्व बिइगु गुण दुगुलिं गुणा धाःगु खः । कामयागु गुणयात सेवन या । न्यागू विषयय्, न्यागू इन्द्रियय् आसक्त जुइमाः ।

अले हानं "पंचज्ञानार्थिगणिनः"या थासय् पंचपंचार्थीरागिणः तयातल । थ्व खँ च्वय्वंगु श्लोकय् नं च्वय्धुन । थथे जूगुलिं टीकाया अर्थकथं न्यागूगु इन्द्रिय, न्यागू विषयय् आसक्त जुयाः कामरागयात सेवन या । अथे हे बोधिसत्त्वपिन्त नं सन्तोष या । बोधिसौरिणः वैलोचन आदिपिन्त नं तृप्त या ।

(सुचं : टीकाय् छुं पाठ लोप जूगु खने दु । 'अद्वयक्रम - अद्वय भावना याये धुंकाः' थुलि च्वयाः टीकाय् पाठ त्वःफियाच्वन ।) फुक्क प्रकारयागु इरिया पथय् अर्थात् ग्वःतुलाच्वनेबलय् फ्यतुनाच्वनेबलय्, दनाच्वनेबलय्, न्यासिवनाच्वनेबलय् थ्व प्यंगू प्रकारयागु इरिया पथय् नं अद्वयक्रमं सेवा या । अर्थात् अभ्यास या । थथे यानागुलिं छु जुइले धाःसा - मूलय् "तोषयत्" इत्यादि वाक्यं कनातल । थन बोधिसत्त्वां धैगु मिखा आदि स्वभावपिं क्षितिगर्भ आदि बोधिसत्त्वपिन्त तोषयेत् - खुशी या, सन्तोष या धाःगु खः । थन 'तु' शब्दया अर्थ निश्चय नं धैगु भाव खः । श्लोकय् ला 'तु' शब्दया थासय् 'च' तयातल । क्षितिगर्भ आदि खुशी जुल धाःसा छु जुइ धैगु खँ क्यनेत मूलय् "रागयेत" इत्यादि वाक्यं कनातल । थन बोधि धैगु पृथ्वी आदि स्वभावपिं लोचनादि देवीपिं धाःगु खः । अनपिन्सं युक्त जुया धैगु प्रभास्वरगु तेजं क्लेश भस्म यानाविइगुलिं सौरिण धैगु तेजस्वीपिं धाःगु खः । अथवा बोधिसौरिण धैगु वैलोचन आदि धाःगु खः । वैरोचन आदिपिन्सं वसपोल लोचनादिं युक्त जुयाः रुपस्कन्धादि स्वभावपिन्त रागयत धैगु सन्तोष या, तृप्ति या धाःगु खः । वहुवचन च्वय् माःसां एकवचन जक च्वयातःगुलिं आर्ष वाक्य धकाः सिइकेमाः । सौरिण - थ्व शब्द कर्मणिषष्ठि विभक्ति जूगु खः ।

मूल :

रूपं विज्ञाय त्रिविधं पूजयेत् पूजनात्मकः ।
स एवं भगवान् विज्ञो बुद्धो वैरोचनः प्रभुः ॥८॥

स्वंगू प्रकारया रूप दु धकाः सिइकाः पूजा याइम्ह मनुखं पूजा यायेमाः । थुगु प्रकारं स्यूम्ह भगवान् वसपोल वुद्ध वैरोचन प्रभु खः ॥८॥

टीका :

त्रैविध्यं दर्शयति । रूपमित्यादि । हीनमध्यप्रणीता त्रिविधं त्रिप्रकारम् । रूपं चक्षुर्विषयं विज्ञाय ज्ञात्वा तत्र प्रणीतेन देवतानां स्वकुलीनानां नानारूपेण पूजनात्मकः प्रपञ्चचर्यास्थितो मन्त्री देवताचक्रं पूजयेत् संतर्पयेत् । स एव भगवानिति । त्रिविधं रूपमिति यदुक्तं तत्रान्यत् विश्वः सर्वात्मकः स भगवान् वैरोचन एव ॥

स्वंगू प्रकारयागु दु धैगु क्यनेत मूलय् 'रूपं' इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । भच्चा क्वहचंगु, मझौलागु, उत्तमगु अर्थात् हीन, मध्य, प्रणीतगु स्वंगू प्रकारयागु रूप अर्थात् मिखायागु विषय सिइकाः व स्वंगू मध्यय् प्रणीतगु रूपं थःगु कुलयापिं देवतापिन्त पूजा याइम्ह व्यक्तिं अर्थात् निष्प्रपंच चर्या याइम्ह मन्त्रीं देवताचक्रयात पूजा या, तृप्त या । अथे याइम्ह हे वसपोल भगवान् वैरोचन खः । थन त्रिविधं रूपं धकाः धयातःसां मेगु फुक्क विश्व स्वभावम्ह भगवान् वैरोचन हे खः ।

मूल :

शब्दं त्रिविधं विज्ञाय देवतानां निवेदयेत् ।
स एवं भगवान् बुद्धो बुद्धरत्नाकरः प्रभुः ॥९॥

स्वंगू प्रकारयागु हीन, मध्य, प्रणीतगु शब्द सिइकाः देवतापिन्त द्वहलपेमाः । थुगु प्रकारं वसपोल भगवान् बुद्ध रत्नया आकार जुयाबिज्याःम्ह (खानी जुयाबिज्याःम्ह) प्रभु खः ॥९॥

टीका :

तथैव त्रिविधं शब्दं श्रोत्रविषयं ज्ञात्वा तत्र प्रणीतं देवतानां स्वकुलीनानां निवेदयेत् प्रतिपादयेत् । स एवेति । यः त्रिप्रकारः शब्दः स भगवान् रत्नकेतुर्नान्यः ।

अथे हे हीन, मध्य प्रणीतगु स्वंगू प्रकारयागु शब्द अर्थात् न्हाय्पंया विषय जुयाच्वंगु सिइकाः व स्वंगू मध्यय् प्रणीतगु शब्द थःगु कुलयाम्ह देवतापिन्त द्वहलपेमाः । वसपोल हे अर्थात् स्वंगू प्रकारयागु शब्द हे भगवान् रत्नकेतु खः । मेम्ह मखु ।

मूल :

गन्धं ज्ञात्वा तु त्रिविधं बुद्धादौ तु निवेदयेत् ।
स एवं भगवान् बुद्धो रागधर्मधरः प्रभुः ॥१०॥

स्वंगू प्रकारयागु गन्ध सिइकाः बुद्ध आदिपिन्त नं द्वहलपेमाः । व हे गन्ध भगवान् बुद्ध रागधर्म धारणा यानाच्वंम्ह प्रभु जुयाबिज्याःम्ह खः । (सूचं - च्वंनिसें मूल श्लोकय् 'एवम् एवम्' तयातल । टीकां अथे मच्वःसे फुक्कभनं 'सएव सएव' धकाः च्वयातल । टीका अनुसारं रूप हे वैरोचन खः । शब्द हे रत्नसंभव खः । गन्ध हे अमिताभ खः धैगु भावं च्वयातल) ॥१०॥

टीका :

तथा त्रिविधं गन्धं ज्ञात्वा विशिष्टबुद्धादीनाममिताभकुलीनानां निवेदयेत् उपढौकयेत् । स

एवेति। गन्धो नाम कश्चित् स एव धर्मधरोऽमिताभः।

स्वंगू प्रकारयागु गन्ध सिइकाः विशेष बुद्ध आदिपिं अमिताभ कुलयापिं तथागतपिन्त निवेदन या, द्वहलप्यु। वसपोल हे गन्ध धैम्ह धर्मधर अमिताभ तथागत खः।

मूल :

रसं ज्ञात्वा तु त्रिविधं देवतानां निवेदयेत्।
स एवं भगवान् बिम्बो बुद्धो याऽमोघवज्रिमान् ॥११॥

हीन, मध्य, प्रणीतगु स्वंगू प्रकारयागु रस सिइकाः देवतापिन्त द्वहलपेमाः। वसपोल रस हे भगवान् बुद्ध अमोघवज्र खः ॥११॥

टीका :

रसमित्यादि। त्रिविधं रसं ज्ञात्वा तत्र प्रणीतं देवतानां कर्मकुलीनानां निवेदयेत्। यस्त्रिविधो रसः स भगवानमोघसिद्धिरेव।

हीन, मध्य, प्रणीतगु स्वंगू प्रकारयागु रस सिइकाः व स्वंगू मध्यय् प्रणीतगु रस कर्मकुलया देवतापिन्त द्वहलपेमाः। व स्वंगू प्रकारयागु रस हे वसपोल भगवान् अमोघसिद्धि खः।

मूल :

स्पर्शं ज्ञात्वा तु त्रिविधं स्वकुलस्य निवेदयेत्।
स एवं भगवान् वज्री अक्षोभ्याकारलाभिनः ॥१२॥

स्वंगू प्रकारयागु स्पर्श बांलाक सिइकाः थःगु कुलया देवतापिन्त द्वहलपेमाः। व स्पर्श हे भगवान् वज्रि अक्षोभ्याकार लाभ यानाबिज्याःम्ह खः ॥१२॥

टीका :

स्पर्शमित्यादि। तथैव त्रिप्रकारं स्पर्शं ज्ञात्वा प्रणीतेन स्वकुलं वज्रकुलं निवेदयेत् तर्पयेत्। स एवेति यस्त्रिविधः स्पर्शः स एवाक्षोभ्यः।

च्वय् कनाथें तुं हीन, मध्य, प्रणीतगु स्वंगू प्रकारयागु स्पर्श म्हसिकाः प्रणीतगु स्पर्शद्वारा थःगु कुलया देवतापिन्त द्वहलपेमाः, तृप्त यायेमाः। व स्पर्श हे (स्वंगू प्रकारया स्पर्श) अक्षोभ्य तथागत खः।

मूल :

रूपशब्दरसादीनां सदा चित्ते नियोजयेत्।
इदन्तत् सर्वबुद्धानां गुह्यसारसमुच्चयम् ॥१३॥

रूप, शब्द, रस आदियात सदानं मनय् लुमंका तयेमाः। थ्व हे फुक्क बुद्धपिन्त लुमंकेगु खः। थ्व खँयात गुह्यसारसमुच्चय धाइ। अर्थात् गुह्यचगु, सारगु वस्तुया समूह खः ॥१३॥

टीका :

रूपेत्यादिनानन्तरोक्तमेवार्थ पिण्डीकृत्य कथयति । एवं रूपादिनां वैरोचनादिस्वरूपत्वात् । तेषु सदाहर्निशं चित्तं मनस्कारं नियोजयेदुत्पादयेत् ।

इदं तदित्यादि । योऽनन्तरोक्तश्चित्तोत्पादः सर्वबुद्धानां अध्ववर्तिनां गुहयं रहस्यभूतं बुद्धत्वफलवाहकत्वात् सारसमुच्चयम् ।

रूपेत्यादि मूलयागु वाक्यं क्वय् कनावयागु खँयात हे छ्थाय् तयाः हानं कनाच्वंगु जुल । थुगु प्रकारं रूपादि स्वभावपिं वैरोचन आदि स्वरूपयात सिइकेमाः । व रूपादिइ सदानं, चान्हं न्हिनं चित्त अर्थात् मन वंकेमाः अर्थात् उत्पन्न यायेमाः । 'इदं तद' इत्यादि वाक्यं च्वय् कनावये धुंकूगु मन उत्पन्न यायेगु विधि, स्वंगू कालयापिं फुक्क बुद्धपिनिगु गुहचगु अर्थात् रहस्यमयगु बुद्धत्व फल बिइगु जूगुलिं सारसमुच्चय धाःगु खः ।

मूल :

स्पर्शशब्दादिभिर्मन्त्री देवतां भावयेत् सदा ।
अथवा भावयेत्तत्र कुलभेदविभावनै ॥१४॥-

(सूचना- मूलय् स्पर्श शब्दादि च्वयातल । टीकाय् रूप शब्दादि च्वयातल । अथे जूगुलिं रूप शब्दादि कथं हे अर्थ च्वयेत्यना ।)

रूप शब्दादि द्वारा देवतापिन्त सदानं मन्त्री भावना यायेमाः । अर्थात् सिइकेमाः । अथवा कुलयागु भेद स्यूम्हसिनं अन भावना यायेमाः ॥१४॥

टीका :

एवं रूपादीन्युपायस्वभावेन व्यवस्थाप्य पुनस्तेषामेव लोचनादिप्रज्ञास्वभावपरिणतिं दर्शयितुमाह । रूपेत्यादि ।

अथवेति पक्षान्तरद्योतको निपातः । रूपादिभिर्विषयैर्देवतां प्रज्ञां भावयेत् । सदा । पुनस्तेषामेव रूपवज्रादीनां कुलभेदेन परिणातिं दर्शयितुमाह । अथवेति । कुलानां भेदः कुलभेदः । स विभाव्यते ज्ञायते यैस्तैः । कुलभेदभावनारूपवज्रादयः पञ्चकुलोनाः तैः कुलभेदविभावनैः भावयेत् महावज्रधरमालम्बयेत् ।

सर्वयोगो हि भगवान् वज्रसत्त्व इत्यादि सम्वरे वचनात् समस्ताङ्गम् । प्रपञ्चचर्यारूपमित्यादि मनआयाम ... नापाव्याकृतभेदेन त्रिविधम् आभासत्रयोद्भुतरागविरागोपेक्षाप्रकृतिभिः । विषयभावे चक्षुषा विज्ञायानुभूय पूजानात्मकः पूजनाग्रहणस्योपलक्षणत्वात् । अयमेव पूज्यपूजकस्वभावः सन् पूजयेदात्मानमेव । तस्माद्विशवः स्थिरचलात्मकः सर्वकुलात्मकः बुद्धो वैरोचनालय इति । वैरोचनो यस्मिन् लीयते स वैरोचनालयः वैरोचननिष्पादको भगवान् । संभारद्वयो बुद्धो महावज्रधरो यः स

एवं योगी । तथैव त्रिप्रकारं शब्दमनुभूय देवानां प्रज्ञोपायोपलब्धानां निवेदयत् । रत्नाकारः प्रभवत्यस्मादिति रत्नाकरः प्रभुः विश्वात्मको महावज्रधरो यः विज्ञानत्रयात्मको योगी स एव । तथा त्रिप्रकारं गन्धं प्राप्य विपयीकृत्य बुद्धादीनामालोकादीनां निवेदयेत् । रागधर्मधरोऽमिताभः महावज्रधरः स एव रस इत्यादि । अमोघवज्रो अमोघसिद्धिः तमुत्पादकस्वभावेन धारयतीत्यमोघवज्रधृक् । महावज्रधरः स एवास्पर्शमित्यादि । स्वकुलमात्मानं निवेदयेत् । अक्षोभ्याकारमक्षोभ्याभासं लभ्ययितुं प्रसवितुं शीतं यस्य स अक्षोभ्याकारलाभी वज्री महावज्रधरो यः स एवेति । लाभीति प्राप्ते लाभिन इत्यार्षम् । रूपेत्यादिनानन्तरोक्तमर्थमवद्योतयति । रूपादिषु सदेति । अतीतानागतक्षणयोरभेदवत् वर्तमानक्षणे चित्तं विज्ञानत्रयं नियोजयेदिति । रूपादिश्चित्तमेवेदमिति जानीयादित्यभिसन्धिः । इदमेवानन्तरोक्तं यत् परिज्ञानं सर्वबुद्धानां रत्नपुद्गलानां देयभूतं चन्दनादीनामप्रकाश्यत्वात् । गुह्यं सारसमुच्चयमिति सम्यक् उद्धृत्य चीयते राशीक्रियते इति समुच्चयम् । सारास्त्र्यध्ववर्तिनस्तथागताः । तेषां समुच्चयमनन्तरोक्तनयः । रूपेत्यादि । मन्त्री अभिन्नाङ्गजापी त्रिप्रकारै रूपादिभिः देवतां विज्ञानत्रयं भावयेत् । जानीयात् । ज्ञानत्रयस्यैव प्रकृतिभेदं दर्शयितुमाह । अथवेत्यादि । तत्र तेषु रूपादिषु कुलानि रागविरागमध्यरागप्रभृतयः । तेषां भेदा विशेषाः तेषां विभावनैरनुभावनैः भावयेत् जानीयात् । एतदुक्तं भवति । रूपादि विषयान् वाह्याभिनिवेशपरिहारेण मृद्वादिमात्रस्थितरागादिषष्ट्युत्तरशतप्रकृतिस्वभावानुभवनेन जानीयादिति ॥ गर्भी ॥

निष्प्रपञ्चचर्यारूपमित्यादि प्रणीतादित्रिविधरूपं विज्ञायेति । आभासत्रयत्वेन परिज्ञाय पूजनात्मकः स्वभावज्ञः पूजयेत् प्रभास्वरस्वभावेन परिणामयेत् । इयमेदानुत्तरा पूजा । प्रभास्वर इत्युक्तो यः स एव महावज्रधरः । तस्योत्पत्तिकारणत्वात् । एवं शब्दादीनामपि प्रभास्वरस्वभावो विज्ञेयः । यथोक्तं व्याख्यातन्त्रे ।

अध्यात्मं च तथा वाह्यमुभयानुपलब्धितः ।
रूपादि त्रिविधं तद् स्यात् देवतानां निवेदयेत् ॥ इति ।
इयमत्यन्तनिष्प्रपञ्चचर्या । कोलिकम् ।

थुगु प्रकारं रूपादि उपाय स्वभावं भावना यानाः हानं रूपादि हे लोचनादि प्रज्ञा स्वभावय् परिवर्तन जुयावंगु खँ कनेत मूलय् 'रूप' इत्यादि वाक्यं कनातःगु खः ।

थन "अथवा" शब्दया अर्थ मेकथं नं अर्थ याःसां ज्यू धैगु खँ व्यक्त यायेगु निपात शब्द खः । रूपादि विषयं देवता धैगु प्रज्ञाय् सदानं भावना यायेमाल । हानं व हे रूपादि कुलभेदद्वारा परिवर्तन जुयावंगु क्यनेत मूलय् अथवा इत्यादि शब्दं व्यक्त यानाच्वन । कुलयागु भेदयात कुलभेद धाइ । व कुलभेद विभावन धइगु स्यूम्हसित कुलभेद विभावन धाःगु खः । कुलभेद भावना रूप वज्रादि न्यागू कुल स्यूम्ह मनूखं महावज्रधर भावना या अर्थात् आलम्बन या धाःगु खः । संवरतन्त्रय् - सर्वयोगो हि भगवान् वज्रसत्त्व इति स्मृतः, अर्थात् महावज्रधर (वज्रसत्त्व) भगवान् सर्वयोग खः धैगु वचन अनुसारं च्वय् अर्थ यानागु खः । थ्व व्याख्यायात समस्तांग धाइ ।

'प्रपञ्चचर्यारूपं' इत्यादि धैगु मनआप, अमनआप, अव्याकृतयागु भेदं स्वंगू प्रकारयागु आभासत्रयो पाखें उत्पन्न जूगु राग, विराग, उपेक्षा स्वभावगु स्वंगू प्रकारयागु चर्या धाःगु खः । न्हचःने विषय दःसा मिखां सिइकाः अर्थात् खंकाः अनुभव यानाः पूजा स्वभावम्ह मनूखं धाःगु खः । थन पूजनयात ग्रहण मयाःसे धैगु लाक्षणिककथं थन पूजा यायेबहःम्ह, पूजा याइम्ह छम्ह हे जुया थथे हे पूजा यायेमाल । अथे जूगुलिं विश्वः, स्थावर व जंगम फुक्कं कुल स्वभावयापिं जूगुलिं 'बुद्धो वैरोचनालयः' धकाः मूलय् च्वयातःगु खः । वैरोचनय् लीन जुयावनीगु थाय्यात वैरोचनालय धाःगु खः । अर्थात् वैरोचन उत्पन्न यानाबिज्याःम्ह भगवान् धाःगु खः । पुण्य संभार व ज्ञान संभार निगूयात बुद्ध महावज्रधर धाःगु खः । व हे योगी नं खः । अथे हे स्वंगू प्रकारयागु शब्द अनुभव यानाः देवतापिन्त अर्थात् प्रज्ञा व उपाय जुयाबिज्याःपिन्त निवेदन या अर्थात् द्वहलप्यु धाःगु खः । रत्नाकरः, थुकिं उत्पन्न जुइगुलिं रत्नाकर प्रभु धाःगु खः । विश्व स्वभावम्ह महावज्रधर स्वंगू विज्ञान स्वभावम्ह नं योगी खः । थुगु प्रकारं स्वंगू प्रकार यागु गन्ध सिइकाः बुद्ध आदिपिन्त अर्थात् आलोक आदिपिन्त निवेदन या (द्वहलप्यु) । रागधर्मधर धैम्ह अमिताभ नं महावज्रधर नं खः । व हे रस नं खः इत्यादि । अमोघवज्र धैगु अमोघसिद्धि धाःगु खः । वसपोलयात उत्पन्न यानाबिज्यायेगु स्वभावम्ह जुयाः धारणा यानाच्वनीम्ह जूगुलिं अमोघवज्रधृक धकाः धयातल (सूचना - मूल सफुतिइ ला अमोघ वज्रिमान धकाः च्वयातल । थ्व पाय्छि मजुल) । 'महावज्रधर' हे स्पर्श खः धैगु खँ व्यक्त यायेत मूलय् 'स्पर्शज्ञात्वा' इत्यादि च्वयातःगु खः । थन स्वकुलं धैगु थःत धाःगु खः । निवेदयेत् धैगु द्वहलप्यु धाःगु खः । अक्षोभ्याकार धैगु अक्षोभ्ययागु आभाष आलम्बनयात धैगु उत्पन्न यायेगु स्वभावम्हयात अक्षोभ्यकार लाभी धाःगु खः । वज्रि धैगु महावज्रधर धाःगु खः । अर्थात् स्पर्श नं महावज्रधर हे खः, लाभि धकाः धयां गाथाय् हे मूलय् लाभि नं तयातःगु आर्ष धकाः सिइकेमाः ।

रूप इत्यादि शब्दय् च्वय् कनावयागु फुक्कं खँ धकाः सिइकेमाः । रूपादियात सदानं भूत भविष्यत वर्तमान धैगु भेद मयाःसे केवल वर्तमान समय जक चित्तय् अर्थात् स्वंगू विज्ञानय् तयेमाः । रूपादि धैगु नं चित्त हे खः धकाः सिइकेमाः धकाः धाःगु खः । च्वय् कनावयागु फुक्क ज्ञान फुक्क बुद्धपिनि धैगु रत्नपुद्गलपिन्त छायेमाःगु (द्वहलपेमाःगु) अर्थात् कनेबहःगु धाःगु खः । छाय्धाःसा चन्दनादि पुरुषपिन्त थ्व खँ कनेमज्यूगुलिं गुहचगु धाःगु खः । सारसमन्वयम् धैगु बांलाक लिकयाः छथाय् तयातःगु, मुनातइगु धैगु अर्थय् समुच्चय धाःगु खः । स्वंगू कालयापिं तथागतपिन्त सार धाःगु खः । अथे जूगुलिं तथागतपिनिगु छगू पुचः थें जाःगु धायेत सारसमुचेयम् धकाः धयातःगु खः । रूप इत्यादि प्रकरणय् मन्त्री धैगु भेदभाव मयाःसे जप याइम्ह धाःगु खः । अर्थात् स्वंगू प्रकारयागु रूपादि विषयं देवता धैगु स्वंगू प्रकारया विज्ञानयात भावना या, अर्थात् सिइकि । आः स्वंगू प्रकारया विज्ञानयागु प्रकृतिया भेद क्यनेत मूलय् अथवा इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । थन रूपादि धैगु कुल धाःगु खः । व कुल राग, विराग, मध्यराग आदि दु । इमिगु भेद धैगु विशेषता धाःगु खः । व विशेषतायात विभावन यानाः अर्थात् अनुभव यानाः भावना या धैगु सिइकि धाःगु खः । थुकीया सारांश थथे खः । रूपादि विषययात पिनेयागु आशक्ति त्वःताः मृद मध्य प्रणीत आदि अवस्थाय् च्वनाच्वंगु रागादि सच्छि व ख्वीगू प्रकृति स्वभावयात अनुभव यानाः सिइकि धैगु भाव खः । थ्व च्वय् कनावयागु व्याख्या गर्भी व्याख्या खः ।

निष्प्रपञ्च चर्या रूपं इत्यादिया प्रकरणय् हीन मध्य प्रणीत आदि स्वंगू प्रकारयागु रूप सिइकाः स्वंगू प्रकारयागु आभास स्वभावगु धकाः भाःपाः पूजा यायेगु स्वभावम्हसित स्वभावज्ञ धयातल । अथे जुयाः पूजा यायेमाः । अर्थात् प्रभास्वर स्वभावं परिणमना यायेमाः । थ्व हे अनुत्तर पूजा खः । थन प्रभास्वर धकाः धयातःगु हे महावज्रधर धाःगु खः । छाय्धाःसा प्रभास्वरया उत्पत्ति जुइगु कारण हे महावज्रधर जूगुलिं खः । थुगु प्रकारं शब्दादियागु नं प्रभास्वर स्वभाव सिइकेमाः । थ्व खँ व्याख्यातन्त्रय् थथे च्वयातल ।

अध्यात्म वस्तु व वाह्य वस्तु निगुलिं उपलब्ध मजुइगुलिं (मदुगुलिं) स्वंगू प्रकारयागु रूपादि नं अथे हे भाःपाः देवतापिन्त द्वहलपे माः ।

थ्व अत्यन्त निष्प्रपञ्च चर्या खः । थुज्वःगु व्याख्यायात कोलिक व्याख्या धाइ ।

मूल :

बुद्धानुस्मृतिसञ्चोद्योपस्थानस्मृतिभावना ।
भावनाकायवाक्चित्तवज्रानुस्मृतिभावना ॥१५॥
कुलानुस्मृतियोगेन क्रोधानुस्मृतिभावना ।
समयानुस्मृतियोगात् भावयन् बोधिमाप्नुयात् ॥१६॥

(सू.- मूलय् संचोद्य तयातःगु दु । तर टीकाय् संयोग शब्द तयातल ।) अथे जूगुलिं बुद्धानुस्मृतिया संयोगयात उपस्थानस्मृति भावना धकाः धाइ । अथे हे काय भावना, वाक् भावना, चित्त भावना, वज्रानुस्मृति भावना नं सिइकेमाः ।

कुलानुस्मृति भावना यानाः क्रोधानुस्मृति भावना यायेमाः । समयानुस्मृति योग यानाः भावना या यां वोधिज्ञान प्राप्त जुइ ॥१५॥१६॥

टीका :

इदानीं षडनुस्मृतिराह । बुद्धानुस्मृतीत्यादि । भावयन् कायवाक्चित्तमिति । भावयत इति । प्राप्ते कायं भावयतः शतकुलप्रभेदेन कायविवेकं कुर्वतो बुद्धानुस्मृतिर्भवति । एवं वज्रजापपर्यन्तेन वाचं विवेचयतो धर्मानुस्मृतिः । प्रकृत्याभासक्रमेण चित्तं विवेचयतो वज्रानुस्मृतिः कुलानुस्मृतिरिति । कुलं कायवाक्चित्तं तस्यानुस्मृतिः । ज्ञानत्रयस्वभावेन पृथक्परिज्ञानं संयोगः । पश्चादेकीकरणम् तस्मात् त्रिसंयोगात् क्रोध उपायं ज्ञानं तस्यानुस्मृतिर्भावना नैरन्तर्योत्पादः । तथा क्रोधानुस्मृतिभावनया देवतामहामुद्रारूपं तस्यानुस्मृतिः जलचन्द्राद्याकारेण परिज्ञानं तया संयोगः परमार्थसत्येन एकीकरणं तस्मात् संयोगात् भावयन् सत्यद्वयाकारमालम्वयन् । बोधिं महासुखैकलक्षणं वज्रधरत्वं प्राप्नुयात् । अयमेवार्थ द्योतयन्नाह व्याख्यातन्त्रे

सर्वबुद्धोपिते रम्ये भगे शान्तैकसंज्ञिते ।
स्वं तत्त्वाद्वयसंभूतं वज्रं तत्रैव योजयेत् ॥
बुद्धानुस्मृतिसंयोगं भगे लिङ्गं प्रकीर्तितम् ।

प्रक्षेपाद्वययोगः स्याद् बुद्धविम्बं विभावनम् ॥
ततो विस्फारयेद् धीमान् रोमकूपाग्रसंस्थितम् ।
बुद्धमेघैः स्फरेत् तत्र मण्डलैस्तु विशेषतः ॥ इति ॥ सन्ध्याभाषा ॥

आः षड् अनुस्मृतिया (खँ) कनेत 'बुद्धानुस्मृति' इत्यादि वाक्यं मूलय् च्वयातल । काय वाक् चित्तयागु 'भावयन्' धैगु भावना या धाःगु खः। अर्थात् मूलय् भावयत् धायेमाःथाय् भावयन् तयातल । थुगु प्रकारं काययागु भावना याइम्ह षट्कुलयागु प्रभेदं कायविवेक यानाः बुद्धानुस्मृति भावना याःगु जुइ । थुगु प्रकारं वज्रजाप फुक्कं यानागुलिं अर्थात् वचनयात विवेचना यायेबलय् (शून्यता भावना यायेबलय्) धर्मानुस्मृति भावना याःगु जुइ । प्रकृतिं हे आभाषयागु क्रमं चित्तयात विवेचना यायेबलय् (शून्यता भावना यायेबलय्) वज्रानुस्मृति भावना याःगु जुइ । अर्थात् कुलानुस्मृति भावना याःगु जुइ । थन कुलं धैगु काय वाक् चित्त धाःगु खः । थ्व स्वंगूयागु अनुस्मृति जुल । स्वंगू प्रकारयागु ज्ञानया स्वभावं अलग्ग अलग्ग सिइकेगुयात संयोग धाइ । अर्थात् लिपा छगू हे यायेगु जूगुलिं व स्वंगू ज्ञान स्वभावयात त्रिसंयोग धाइ । उकिं क्रोध धैगु उपाययागु ज्ञान धाःगु खः । वयात लुमंकेगु अनुस्मृति भावना खः । अर्थात् निरन्तर उत्पन्न यायेगु धाःगु जुल । व क्रोधानुस्मृति भावनाद्वारा देवतापिनिगु महामुद्रा रूप उत्पन्न यानाः वयात लुमंकेगुयात अनुस्मृति धाःगु खः । अर्थात् लखय् खनेदुगु चन्द्रमाया आकार थें भाःपीगु व ज्ञानं संयोग धैगु परमार्थसत्य नाप छगू यायेगु धाःगु खः । अथे छगू यानाः भावना यानागुलिं परमार्थसत्य व संवृतिसत्य निगू नं नाप्पं आलम्बन यायेगु धाःगु खः । बोधि धैगु महासुख छगू जक लक्षण दुगु वज्रधरत्व धाःगु खः, उज्वःगु महासुखमयगु बोधि प्राप्त जुइ । थ्व हे अर्थ व्याख्यातन्त्रय् थथे च्वयातल -

फुक्क बुद्धपिं बिज्यानाच्वंगु न्हचापुसेच्वंगु, शान्त धकाः नां जुयाच्वंगु भगय् थःगु अद्वयतत्त्वं उत्पन्न जूगु वज्र अन हे तयेमाल ।

थुगु प्रकारं बुद्धानुस्मृतियागु संयोगयात भगय् लिंग धकाः धयातल । संक्षेपं धायेधाःसा नं अद्वययोग खः । वयात हे बुद्धविम्ब अनुभव यायेगु धाइ । अनंलि धीमानम्ह व्यक्तिं चिमिसँप्वाः पत्तिं च्वनाच्वंगु बुद्धमेघ फिंजय् यायेमाल । विशेष यानाः अन बुद्धपिनिगु समूहयात हे पिकायेमाल धकाः संध्याभाषाकथं कनातल ।

मूल :

तां तां तच्छक्तिका प्राप्य योषितं रूपसुप्रभाम् ।
प्रच्छन्नमारभेत् पूजामधिष्ठानपदस्मृतिः ॥१७॥

भिंखुदँ दुम्ह, न्हयाम्हसां बांलाःम्ह मिसामचायात प्राप्त यानाः गुप्त रूपं पूजा याइम्हं थथे यायेगुयात अधिष्ठानस्मृतिपद धकाः धाइ ॥१७॥

टीका :

एवं षडनुस्मृतिद्वारेण परिशुद्धं देवतारूपं निष्पाद्य सर्वयोगिसाधारणं समापत्तिक्रमं दर्शयितुमाह। षोडशाब्दिकामित्यादि। नवयौवनाद्यलङ्कृतां योषितं प्राप्य यथालब्धरूपामविकलाङ्गतया सुप्रभां सुलावण्यां प्रच्छन्ने मनोनुकूले रूपादिविषयलक्षणां स्वात्मपूजां प्रारभेत् । कैः

अधिष्ठानपदैस्त्रिभिरिति अधित्तिष्ठति विषयान् इत्यधिष्ठानं रागादिप्रकृतित्रयं तस्य पदानि मनोज्ञादिविषयाः । एवमधिष्ठानपदैस्त्रिभिः त्रिप्रकारैर्विषयैः स्वात्मानं पूजयेत् ।

थुगु प्रकारं खुगू अनुस्मृतिद्वारा परिशुद्धम्ह, देवता स्वरूपम्ह भाःपाः फुक्क योगीपिनिगु साधारणगु समापत्तिक्रम क्यनेत मूलय् 'षोडशाब्दिकाम्' इत्यादि वाक्यं कनातल । नवयौवनं सम्पन्नम्ह मिसामचायात प्राप्त यानाः न्हचागु रूपम्ह जूसां अपांग मखुम्ह, बांलाःम्ह, लावण्य युक्तम्हं, शून्यगु न्हचाइपुसेच्वंगु थासय् रूपादि विषयं स्वरूपगु पूजा थःत यायेमाः । छुकें पूजा यायेगु धाःसा स्वंगू प्रकारयागु अधिष्ठान पदं पूजा यायेमाः । विषय अधिस्थान यानातःगु रागादि स्वंगू प्रकृतियात थन वयागु पद धाइ । अर्थात् यःगु विषय धाःगु खः । थुगु प्रकारं अधिष्ठानपद जुयाच्वंगु स्वंगू प्रकारया विषयं थःतः पूजा यायेमाः ।

मूल :

तथागतमहाभासां लोचनां वा विभावयेत् ।
द्वयेन्द्रियसमापत्या बुद्धसिद्धिमवाप्नुयात् ॥१८॥

तथागतया कुलयाम्ह, महाभार्या जुयाबिज्याःम्ह लोचनादेवी धकाः भावना याः । निगू इन्द्रियया समापतिं बुद्धसिद्धि प्राप्त जुइ ॥१८॥

टीका :

एवं महावज्रधरस्य स्पर्शवज्रया समापत्तिमुक्त्वा वैरोचनादीनादर्शयन्नाह । ताथागतीमित्यादि । तथागतस्येयं ताथागती । तत्कुलीनान्यमुद्राणां प्रधानत्वात् महाभार्या । तां पूर्वोक्तां वैरोचनयोगी विभावयेत् ध्यायात् ।

वाशब्दोऽनुक्तसमुचुच्चयार्थः । तेन रत्नयोगी तामेव मामकीं भावयेदित्यध्याहार्यम् । एवं भावयित्वा किं कुर्यादित्यादि । द्वयेन्द्रियेति स्त्रीपुरुषेन्द्रियं तस्य समापत्तिः । अन्योन्यानुरागणपूर्वकमालिङ्गनादिस्वकर्मानुष्ठानम् । तथा बुद्धो महावज्रधरः तस्य सिद्धिः । परमानन्दैकलक्षणं तामाप्नुयात् ।

थुगु प्रकारं महावज्रधरया स्पर्शवज्रा नापं समापति (समाधि) यायेगु खँ कनाः, वैरोचनादियागु नं खँ कनेत मूलय् 'तथागतम्' इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । तथागतयाम्ह धायेत ताथागती धाःगु खः । अर्थात् तथागतया कुलयापिं मेगु मुद्रा मध्यय् प्रधानम्ह जूगुलिं महाभार्या धाःगु खः । वसपोलयात, च्वय् कनातःम्ह देवीयात 'वैरोचन योगीं विभावयत्' धैगु ध्यान या धाःगु खः ।

मूलय् 'वा' शब्द तयातःगुलिं श्लोकय् कनामतःसां व योगीं वयात हे मामकी भापेमाः धैगु अर्थ यायेमाः । थथे भाःपाः छु यायेमाः धैगु खँ कनेत "द्वयेन्द्रिय" धकाः स्त्री पुरुष इन्द्रिययागु समापति (योग) यायेमाः । अर्थात् परस्पर प्रेमपूर्वक आलिङ्गन आदि कर्म यायेमाः । अथे यानागुलिं, बुद्ध थन महावज्रधरयागु सिद्धि अर्थात् परमानन्द स्वरूपगु सिद्धि प्राप्त जुइ ।

मूल :

हूँकारं च ऑंकारं च पँकारं च विकल्पयेत्।
पञ्चरश्मिसमाकीर्णं वज्रपद्मं च भावयेत् ॥१९॥

वज्र व पद्मयात ऑंकार व हुँकार अले पँकार कल्पना यायेमा: । व वज्र पद्म नं पञ्चरश्मिं संयुक्तगु धका: भावना यायेमा: ॥१९॥

टीका :

अत्र मन्त्रपरायणानां विधानान्तरं दर्शयन्नाह । हूमित्यादि । स्वकुलिशं हूंनिर्मितं ओङ्काराधिष्ठितमणिभागं ध्यात्वा आःकारेण मुद्रापद्ममभिसंस्कृत्य रत्नसंभवाहङ्कारवान् ओं हूंकार गीतनिरतः स्वमुद्रामाराध्य फट्कारेण बोधिचित्तं पातयेतित्यस्य वज्रपदस्यार्थः । विकल्पयेदित्यनेन सर्वमेतत्त्रिकायरूपं विकल्पमात्रं न तत्त्वत् इति दर्शयति । पञ्चरश्मीत्यादि । समापत्तिकाले सितादिपञ्चरश्मिभिः समकीर्णं परिपूर्णकुहरं वज्रपद्मं भावयेत् ।

थन मन्त्रयानय् तत्परपिनिगु विधि मेकथं नं कनेत मूलय् "हूँकार" इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । थ:गु वज्रयात हूँकारं दयेकात:गु, मणिया भागय् धा:सा ऑंकार दुगु धका: लुमंका: आ:कारं मुद्रा स्वरूपगु पद्म संस्कार याना: थ:त रत्नसंभव भा:पा: 'ओं हूँकार' धैगु चर्चागीत हाला: थ:गु मुद्रायात आराधना याना: फट्कारद्वारा बोधिचित्त पातन यायेमा: । थ्व थुलि वज्रपदयागु अर्थ जुल । 'विकल्पयेत्' धैगु थ्व पदं फुक्कं थ्व खँ अर्थात् त्रिकायया रूपय् कल्पना जक ख: । वास्तविक रूप मखु धैगु क्यनाच्वन । पञ्चरश्मि इत्यादि प्रकरणय् समापत्तियागु इलय् तुयूगु आदि न्यागू रश्मिं युक्तगु, परिपूर्णगु गालय् अर्थात् वज्रपद्म भावना या ।

मूल :

वज्रांशुमिव सज्ज्वालां भावयेत्तां मनोरमाम् ।
बुद्धानुस्मृतियोगादीन् भावयेद् बोधिकाङ्क्षिणः ॥२०॥

वज्रयागु रश्मि थें उज्वलगु, न्हचापुसेच्वंगुयात भावना यायेमा: । थुगु प्रकारं बुद्धानुस्मृति योग आदि बोधियागु इच्छा याइम्हं भावना यायेमा: ॥२०॥

टीका :

तामिति । पूर्वोक्तां लोचनां चन्द्रांशुमित्यादिना विशिनष्टि । चन्द्रज्योत्स्नामिव शुक्लां सज्वालां देदीप्यमानां मनोहरां साधकहृदयग्राहिणीं योषितं भावयेद् ध्यायात् । उपलक्षणं चैतत् । नासन्ध्यम् ।

पूर्वोक्तां षडनुस्मृतिं निर्देष्टुकामः बुद्धानुस्मृतीत्यादिना पीठिकां रचयति । बोधिकाङक्षीति प्राप्ते बोधिकाङ्क्षण इत्यार्षम् ।

'ताग इति' थ्व प्रकरणय् च्वय् कनावयाम्ह लोचनादेवीयात चन्द्रमाया किरण थें धका: विशेष वर्णन यानातल । (सू.- मूलय् वज्रांसु धका: धयातल । टीकाय् चन्द्रांशु तयातल ।) चन्द्रमाया किरण थें तुयूगु

वर्णम्ह, उज्वलम्ह, देदीप्यमानम्ह, बांलासेच्वंम्ह, साधकयागु हृदय प्रसन्न याइम्ह मिसामचा थें भावना या । अर्थात् ध्यान या । थ्व फुक्क लाक्षणिक खः । थ्व व्याख्या नासन्ध्य कथं खः ।

च्वय् कनावयागु षड् अनुस्मृतिया खँ कनेत 'बुद्धानुस्मृति' इत्यादि वाक्यं चुल्ह्नाच्वन । बोधिकांक्षी जक धयां गाःथाय् मूलय् बोधिकांक्षिण धकाः धयातःगु आर्षवचन धकाः सिइकेमाः ।

मूल :

तत्र कथं बुद्धानुस्मृतिभावना ।
(द्वयेन्द्रियसमापत्या) बुद्धबिम्बं विभावयेत् ।
रोमकूपाग्रविवरे बुद्धमेघान् स्फरेद्बुधः ॥२१॥

खुगू अनुस्मृति मध्यय् बुद्धानुस्मृति भावना गथे यायेगु ?

द्वयेन्द्रिय समापति यानाः बुद्धविम्बयात भावना यायेमाः । चिमिसँप्वाः पत्तिकं बुद्धमेघ पिहाँवल धकाः बुधजनं स्फरण यायेमाः ॥२१॥

टीका :

तत्र कथमित्यादिना देशकः स्वयमेव चोदयित्वा स्वयमेव प्रश्नं विसर्जयति । बुद्धो वैरोचनः । तस्यानुस्मृतिरनुस्मरणम् । सैव पुनः पुनरुत्पद्यमानत्वाद् भावना । भगः परमार्थसत्यं तस्मिन् लीयत इति लिङ्गम् । किं तत् ? संवृतिसत्यम् प्रतिष्ठाप्य प्रभास्वरे प्रवेशस्य बुद्धविम्बं महावज्रधरं भावयेत् । परमार्थसत्याद् व्युत्थापयेदित्यर्थः । रोमकूपाग्रविवरैरिति रोमकूपात् रोमाग्राद् रोमविवरं रोमद्वयान्तरालं तस्माद् बुद्धमेघाद् वैरोचनामेघात् स्फारयेत् निश्चारयेत् । बुधः स्वभावज्ञः । एवं स्फारयित्वा दशदिग्व्यवस्थितगङ्गानदीवालुकोपमलोकधातुपर्यापन्नामोहचरित्वसत्त्वं धातून् विशोध्य पुनरागत्य स्वशरीरे प्रविष्टान् ध्यायात् ॥

मूलय् 'तत्र कथं' इत्यादि वाक्ययागु उत्तरदेशक जुयाबिज्याःम्ह थःथम्हं तुं हे प्रश्न यानाः थःम्हसिनं तुं उत्तर बियाबिज्यात । थन बुद्ध धैम्ह वैरोचन धाःगु खः । वसपोलयागु अनुस्मृति धैगु लुमंकेगु धाःगु खः । व हे लुमंकेगु बारम्बार यानाच्वनेमाःगुलिं भावना धाःगु खः । 'भग' धैगु परमार्थसत्य धाःगु खः । उकीं लीन जुइम्हसित लिंग धाःगु खः । व छु ले धाःसा संवृत्तिसत्य धाःगु खः । वयात प्रभास्वर यानाः बुद्धविम्ब अर्थात् महावज्रधरयागु भावना या धाःगु जुल । अर्थात् संवृतिसत्ययात परमार्थसत्य यानाछ्व धैगु अर्थ खः । 'रोगकूपाग्रविवरे' धैगु चिमिसँ प्वाःया चिमिसँ च्वकाय् थ्व निगूया बिचय् बुद्धमेघ वैरोचनयागु समूह 'स्फारयेत' पिकाये माल । थन बुधः धैगु स्वभाव स्यूम्ह धाःगु खः । थथे पिकयाः दशदिगय् बिज्यानाच्वंपिं गंगानदीया फिग्वः प्रमाणया लोकधातुइ मोह चरितपिं प्राणीपिन्त विशुद्ध यानाः हानं लिहाँवयाः थःगु हे शरीरय् दुहाँविज्यात धकाः ध्यान यायेमाः । (सू.- मूलय् द्वयन्द्रिय समापत्या धकाः तयातल । टीकाय् भगेलिंगम् प्रतिस्थाप्य धकाः तयातल ।)

मूल :

तत्र कथं धर्मानुस्मृतिभावना ।
(द्वयेन्द्रियसमापत्या) वज्रधर्मं विभावयेत् ।
रोमकूपाग्रविवरे धर्ममेघान् स्फरेद्बुधः ॥२२॥

भगय् लिंग तयाः अर्थात् परमार्थसत्यय् संवृत्तिसत्य लीन यानाः वज्रधर्मयात भावना यायेमाः । अले स्वभाव स्यूम्ह बुधजनं रोमकुपया अग्रविदरे अर्थात् प्रत्येक चिमिसँ प्वालं धर्ममेघ फिंजय् यायेमाः ॥२२॥

टीका :

धर्मोऽमिताभः । वज्रधर्मोऽत्र महावज्रधरः अविनश्वरस्वभावत्वात् । धर्ममेघोऽमिताभसमूहस्तान् पूर्वोक्तक्रमेण स्फारयित्वा संहरेत् । वज्रोऽक्षोभ्यः वजसत्त्वो महावज्रधरः । वज्रमेघा अक्षेभ्यमेघाः कुःपृथिवी तान्तद्व्यवस्थितान् सत्त्वान् रत्नदानेन लाति स्वीकारोति इति कुलो रत्नकेतुः बुद्धो महावज्रधरः । कुलमेघो रत्नकेतुसंमोहः ।

धर्मया अर्थ अमिताभ खः । थन वज्रधर्म धैम्ह महावज्रधर खः । छाय्धाःसा वसपोल अविनश्वर स्वभावम्ह खः । धर्ममेघ धैगु अमिताभया समूह धाःगु खः । व समूहयात न्हापा कनावयाथें तुं भिगू दिशाय् फिंजय् यानाः थःगु शरीर तुं लिहाँवल धकाः भावना यायेमाः । वज्र धैम्ह अक्षोभ्य, वज्रसत्व, महावज्रधर धाःगु खः । वज्रमेघ धैगु अक्षोभ्यमेघ धाःगु खः । कु धैगु पृथ्वी धाःगु खः । व पृथ्वीलय् च्वनाच्वंपिं प्राणीपिन्त रत्न आदि दान यानाः लाती धैगु स्वीकार यानाच्वन धैगु अर्थय् कुल धाःगु खः । अथे जूगुलिं कुल धैगुया अर्थ रत्नकेतु, बुद्ध धैगु वज्रधर धाःगु जुल । कुलमेघ धैगु रत्नकेतुया समूह धाःगु जुल ।

मूल :

तत्र कथं वज्रानुस्मृतिभावनाः ।
(द्वयेन्द्रियसमापत्या) वज्रसत्त्वं विभावयेत् ।
रोमकूपाग्रविवरे वज्रमेघान् स्फरेद्बुधः ॥२३॥

वज्रानुस्मृति भावना गथे यायेगु धैगु खँया लिसलय् क्वय् च्वयातःगु जुल । भगय् लिंग तयाः वज्रसत्त्वयात भावना या । रोगकुपया अग्रनिसें फुक्कभनं वज्रमेघ फिंजय् यायेमाः । थथे बुधजनपिसं क्वय् कना थें तुं यायेमाः ॥२३॥

टीका :

(सू.- थुगु श्लोकया टीका च्वय् हे संक्षेपं व्याख्या याःगु जुल । छाय्धाःसा वज्रमेघ, अक्षोभ्यमेघ तथा कुलमेघ व रत्नकेतुमेघ धकाः वर्णन यानातल । थुगु कथं संक्षेपं २४ गू श्लोक तक्कया व्याख्या च्वय्याग् टीका हे संक्षेप जुल) ।

मूल :

तत्र कथं कुलानुस्मृतिभावना ।
(द्वयेन्द्रियसमापत्या) बुद्धबिम्बं विभावयेत्

रोमकूपाग्रविवरे कुलमेघान् स्फरेद्बुधः ॥२४॥

भगय् लिङ्ग तयाः अर्थात् परमार्थसत्यय् संवृत्तिसत्य प्रवेश यानाः (छगू यानाः) बुद्धविम्बयात भावना यायेमाः। अले न्हापा थें तुं रोमकूप रत्नकेतु बुद्धया समूह फिंजय् यानाः लोक उद्धार यानाः हानं लिहाँवल धकाः बुधजनं भावना यायेमाः ॥२४॥ (सू.- थुकियागु नं टीका मदु)।

मूल :

तत्र कथं क्रोधानुस्मृतिभावना।
(द्वयेन्द्रियसमापत्या) क्रोधेश्वरं विभावयेत्।
रोमकूपाग्रविवरे क्रोधमेघान् स्फरेद्बुधः ॥२५॥
तत्र कथं समयानुस्मृतिभावना।
स्ववज्रं पद्मसंयुक्तं द्वयेन्द्रियप्रयोगतः।
स्वरेतोबिन्दुभिर्बुद्धान् वज्रसत्त्वांश्च पूजयेत् ॥२६॥

आः क्रोधानुस्मृति गथे भावना यायेगु धाःसा परमार्थसत्यय् संवृतिसत्य प्रवेश यानाः (छगू हे यानाः) क्रोधेश्वर (महावज्रधर) यागु भावना यायेमाः। अले न्हापा थें तुं चिमिसँ प्वाः पत्तिकं अक्षोभ्यया समूह फिंजय् यानाः, लोक उद्धार यानाः हानं अन हे लिहाँवल धकाः भावना यायेमाः ॥२५॥

अनं समयानुस्मृति गथे भावना यायेमाः धाःसा- थःगु वज्र पद्मसंयुक्त यानाः निगू इन्द्रिय प्रयोग यानाः थःगु वीर्यया विन्दुं बुद्धपिन्त व वज्रसत्त्वपिन्त नं पूजा यायेमाः ॥२६॥

टीका :

समयद्रुभ्यः क्रुध्यतीति क्रोधोऽमोघसिद्धिः। तस्यानुस्मृतिः। क्रोधेशमिति। क्रोधोऽक्षोभ्यः तस्यैषो महावज्रधरः। क्रोधमेघाः अमोघसिद्धिसमूहाः समयो महावज्रधरः। ज्ञानमयदेहः। तस्यानु पश्चात् स्मर्यते चिन्त्यते इत्यनुस्मृतिनिर्माणकायः। तत्पुष्टचर्थभावना समयानुस्मृतिभावना। सा कतमा ? स्ववज्रं जिव्हावज्रं पद्मं तालुपद्मं तेन संयुक्तं कृत्वा कथं द्वयेन्द्रियप्रयोगत इति वज्रपद्मयोरिव प्रयोगः घर्षणं तस्मात् स्वरेतो मस्तुलुङ्गस्थितममृतं तस्य विन्दवश्चोदनानिष्यन्दिताः कलाः तैर्बुद्धादीन् रूपस्कन्धादीन् वज्रसत्त्वांश्च चित्तचैतसिकान् पूजयेत् तर्पयेत्। अनेनामृतपानेन कायवाक्चित्तसौस्थित्यं प्रजायते।

समययात द्रोह याइपिं खनाः तंचाइम्ह (क्रोध) धैम्ह अमोघसिद्धि खः। वसपोलयात लुमंकेगु (क्रोधानुस्मृति खः।) अले क्रोध धैम्ह अक्षोभ्य जूसा वसपोलया नं ईश्वर महावज्रधर खः। अले क्रोधमेघा धैगु अमोघसिद्धिपिनि समूह धाःगु खः। 'समयः' धैगु थन महावज्रधर ज्ञानमय देह जुयाबिज्याइम्हसिगु अनंलि ल्यू स्मरण चिन्तन यायेगुयात अनुस्मृति धाःगु जुल। अनुस्मृति धैगु हे निर्माणकाय खः। निर्माणकार्ययात पुष्ट यायेत यायेगु भावनायात हे समयानुस्मृति भावना धाइ। व भावना गथे यायेगु धाःसा- थन स्ववज्र धैगु थःगु जिव्हावज्र (मे) धाःगु जुल। पद्मं धैगु तालु (थक्व) रुपी पद्म धाःगु जुल। व मे व थक्व ल्वाकाः द्वयेन्द्रिय थें प्रयोग यानाः धाःगु खः। वज्र पद्मयागु प्रयोग धैगु घर्षण यायेगु (च्वलेगु), अले उकिं 'स्वरेत' धैगु न्हचपुइ

च्वंगु अमृत विन्दु तिकीदनाव:गु कला (थन कला शब्द प्रयोग यानात:गु नं अर्थ व्यक्त मजू) द्वारा रूपस्कन्ध आदि बुद्धपिन्त व वज्रसत्त्वपिन्त नं अर्थात् चित्त चैतसिकपिन्त पूजा या। अर्थात् सन्तोष या। थथे अमृतपान यानागुलिं काय वाक् चित्त स्थिर जुइ। (सू. - थन क्रोध, अक्षोभ्य व अमोघसिद्धियात प्रयोग याना: भ्रम उत्पन्न जुल। अत: टीका शुद्ध मजूगु जुइ)।

मूल :

तत्र कथं मण्डलानुस्मृतिभावना ।
(द्वयेन्द्रियसमापत्या) स्वरेतस्तु विचक्षणः ।
निःसारयेत् सदा योगी मण्डलान् मण्डलाकारान् ॥२७॥

आ: मण्डलानुस्मृति भावना गथे यायेगु धा:सा- भगय् लिंग तया: अर्थात् परमार्थसत्यय् संवृतिसत्य तया: थ:गु वीर्य सदानं पिकाये माल। थथे योगी मण्डलया आकार जुयाच्वंगु (खानी जुयाच्वंगु) मण्डल दयेकेमा: ॥२७॥

टीका :

तस्यैवोत्तमसाधवस्थस्य नाह्याङ्गनासंयोगेनामृतसृष्टिप्रयोजनं दर्शयन्नाह । मण्डलमुत्सर्गमण्डल इन्दति इष्टे ते स्वकायमितीन्द्रियमिति । स्त्रीपुमिन्द्रियं तस्य समापत्तिक्रिया तया विचक्षणः आलिङ्गनादिप्रयोगकुशलः स्वरेतं स्वशुक्रं निःसारयेदिति । द्वासप्ततिनाडीसहस्रं संचोद्य हृदि प्राप्तं वज्रमार्गान् पातयेन्महायोगी । ततः किमित्याह । मण्डलं पुत्रपौत्रादिमण्डलं संजायते । कीदृङ्मण्डलम् ? मण्डलं भूषणम् । किं तत् ? बुद्धत्वं तस्याकारं हेतुभूतं तादृग्विधमुत्सर्मण्डलं निष्पादयेदित्यभिप्रायः ॥ सन्ध्याभाषा ॥

वसपोल उत्तम साधकया वाह्य अंगना (स्त्री) नाप संयोग याना: अमृत सृष्टि यायेगुया प्रयोजन क्यनेत मूलय् थथे धयातल। थन मण्डल धैगु उत्सर्गमण्डल धा:गु ख:। इन्दति चाहना यानाच्वन। इमिसं थ:गु काययात धैगु अर्थय् इन्द्रिय धा:गु जुल। स्त्री इन्द्रिय व पुरुष इन्द्रिय निगूया योगं आलिंगनादि प्रयोग यायेगु कुशलम्ह अर्थात् विचक्षणम्ह पुरुषं थ:गु वीर्य पिकायेमा:। अर्थात् ७२ हजार नाडीयात प्रेरणा बिया: नुगलय्च्वंगु वज्रमार्गं पिकायेमा: धैगु भाव ख:। थथे यानागुलिं छु जुइ ले धा:सा 'मण्डलम्' धैगु पुत्र पौत्र आदिपिनिगु समूह उत्पन्न जुइ। थन मण्डल धैगु छु धा:सा तिसा धा:गु ख:। व गुज्व:गु तिसा धा:सा बुद्धत्त्वयागु आकार जुयाच्वंगु अर्थात् कारण जुयाच्वंगु उत्सर्गमण्डल उत्पन्न या धैगु अभिप्राय ख:। थ्व सन्ध्याभाषाकथं व्याख्या जुल।

मूल :

तत्र कथं कायानुस्मृतिभावना ।
यत्कायं सर्वबुद्धानां पञ्चस्कन्धप्रपूरितम् ।
बुद्धकायस्वभावेन ममापि तादृशं भवेत् ॥२८॥

पंचस्कन्ध परिपूर्णगु फुक्क बुद्धपिनिगु गुज्व:गु काय ख: (शरीर ख:), उज्व:गु बुद्धकाय स्वभावगु जिगु नं शरीर जुइमा ॥२८॥

टीका :

योगानुयोगाभियोगं कृत्वा यत् करणीयं तद् दर्शयन्नाह । तत्रेत्यादि । कायो वैरोचनः । तस्मानुस्मृतिः । सैव भावना सर्वबुद्धानां त्र्यध्ववर्तिदशदिग्व्यवस्थितवैरोचनानां संबन्धि पञ्चस्कन्धप्रपूरितं निर्मितं यत् कायमस्ति मम घटमानस्यापि तं स्वभावं कायं बुद्धकायस्वभावेन हेतुना भवेदिति प्रार्थना ।

योग, अनुयोग आदि यानालि यायेमाःगु खँ कनेत मूलय् 'तन्त्र' इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । काय धैगु वैरोचन धाःगु खः । वसपोलयागु अनुस्मृति हे कायानुस्मृति खः । स्वंगू कालयापिं झिगू दिशास बिज्यानाच्वंपिं वैरोचनपिनिगु शरीर पंचस्कन्धं निर्माण यानातःगु खः । जिगु नं व हे स्वभावगु शरीर जुयाः बुद्धकाय स्वभावगु अर्थात् बुद्धकायया हेतु जुयाच्वंगु जुइमा धकाः प्रार्थना यायेगु हे कायानुस्मृति भावना खः ।

मूल :

तत्र कथं वाचानुस्मृतिभावना ।
यदेव वज्रधर्मस्य वाचो निर्युक्ति सम्पदः ।
ममापि तादृशो वाचो भवेद्धर्मधरोपमः ॥२९॥

आः वाचानुस्मृति भावना गथे यायेगु धाःसा - वज्रधर्म जुयाबिज्याम्हसिगु वचन निरुक्तिं सम्पन्न जुयाच्वनी । उज्वःम्ह धर्मधर समानम्हसिगु वचन थुज्वःगु जुइ, उज्वःगु हे जिगु नं वचन जुइमा ॥२९॥

टीका :

वाचोऽमिताभः तत्स्वभावत्वात् । तस्यानुस्मरणं कथं वज्रधर्मस्य यदिति या इति प्राप्ते । वाचा वाचः कीदृशः निश्चयोक्तिर्निरुक्तिः । सा सम्यक् यासां ता निरुक्तिसम्पदः । निरुक्तिग्रहण-मुपलक्षणम् । तेन धर्मार्थप्रतिभानानां ग्रहणं ममापि तादृशी वाचा तादृशो वाचः धर्मधरोपमस्य भवेत् भवेयुः ।

वाचो धैम्ह अमिताभ धाःगु खः । छाय्धाःसा वसपोलयागु वचन स्वभाव निरुक्तिं युक्तगु जुयाच्वनी । निश्चयगु उक्तियात निरुक्ति धाइ । व बांलाक दुगुयात निरुक्ति सम्पद् धाइ । थन निरुक्ति शब्द लाक्षणिक खः । अथे जूगुलिं धर्म, अर्थ, प्रतिभा आदिं नं सम्पन्नम्ह धकाः सिइकेमाः । उज्वःगु धर्म अर्थ प्रतिभां युक्तगु वचन जिगु नं जुइमा । अर्थात् धर्मधर समानम्हसिगु वचन थें जिगु वचन नं जुइमा ।

मूल :

तत्र कथं चित्तानुस्मुतिभावना ।
यच्चित्तं समन्तभद्रस्य गुह्यकेन्द्रस्य धीमतः ।
ममापि तादृशं चित्तं तद्वद्वज्रधरोपम् ॥३०॥

आः चित्तानुस्मृति भावना गथे यायेगु धाःसा- धीमान जुयाबिज्याःम्ह, गुह्यकपिनि इन्द्र जुयाबिज्याःम्ह समन्तभद्रयागु गुज्वःगु चित्त जुइ, उज्वःगु चित्त अर्थात् वज्रधर समानगु चित्त जिगु नं जुइमा ॥३०॥

टीका :

चित्तोऽक्षोभ्यः । तस्यानुस्मरणं सैव भावना समन्तभद्रस्य समन्तभद्राणां गुह्यकेन्द्रस्य धीमत इति गुह्यमद्वयज्ञानं तत् कायन्ति कथयन्तीति गुह्यकः । कै शब्दे धातुः । इन्दतीति इन्द्रः । गुह्यकानामिन्द्रः तत्त्वदेशकानां प्रधानभूत इत्यर्थः । धीमत इति धीः स्पर्शवज्रा सा यस्य धीमान् इदृग्विधस्याक्षोभ्यस्य यश्चित्तं ममापि चित्तं तादृशं भवेत् वज्रधरोपमस्य ममेति प्रार्थना । यथारुतम् ।

थन चित्त धैम्ह अक्षोभ्य खः । वसपोलयात लुमंकेगु हे चित्तानुस्मृति भावना खः । फुक्कभनं कल्याणम्ह जूगुलिं समन्तभद्र धाःगु खः । गुह्य धैगु अद्वयज्ञान धाःगु खः । व अद्वयज्ञानयात कायन्ति अर्थात् कनाबिज्यानाच्वनीम्ह धैगु अर्थ गुह्यक धाःगु खः । थ्व 'क' आखः 'कै शब्दे' धैगु धातुं दयेकातःगु खः । इन्द्रतिति इन्द्र अर्थात् चाहना यानाच्वनिम्हसित थन इन्द्र धाःगु खः । अथे जूगुलिं गुह्यकपिनि इन्द्र धैगु तत्त्व देशना याइपिं मध्ये प्रधानम्ह धैगु अर्थ खः । 'धीः' धैगु स्पर्शवज्रा धाःगु खः । स्पर्शवज्रा दुम्हसित धीमान धाःगु खः । उज्वःम्ह धीमानया धैगु अक्षोभ्यया धाःगु खः । वसपोलया थुज्वःगु चित्त जुइ, उज्वःगु हे चित्त जिगु नं जुइमा । अर्थात् वज्रधर समानम्ह जुयाः जिगु चित्त उज्वःगु हे जुइमा धैगु प्रार्थना खः । थ्व हे चित्तानुस्मृति भावना खः । थ्व व्याख्या यथारुक्तकथं खः ।

मूल :

तत्र कथं सत्त्वानुस्मृतिभावना ।
यच्चित्तं सर्वसत्त्वानां कायवाक्चित्तलक्षितम् ।
ममापि तादृशं चित्तं आकाशसमसारिणम् ॥३१॥

आः सत्त्वानुस्मृति भावना गथे यायेगु धाःसा- काय वाक् चित्त स्वंगूलिं दुगु सकल प्राणीपिनिगु गुज्वःगु चित्त खः, उज्वःगु हे आकाशसमान धकाः स्यूम्ह चित्त जिगु नं जुइमा ॥३१॥

टीका :

इदानीमुत्तमसाधनस्य स्वभावपरिज्ञानमात्रेणैवाधिष्ठानत्रयमाह । तत्र कथं सत्त्वानुस्मृति भावनेत्यादि । सत्त्वाः अण्डजजरायुजसंस्वेदज औपपादुकाः । तेषामनुस्मृतिभावनां । कथं सर्वसत्त्वानामनन्तरोक्तानां कायवाक्चित्तलक्षितमिति । अयं काय इयं वाक् इदं चित्तमिति कल्पनास्पदीभूतं यदेकं चित्तं यादृशं ममापि तादृशम् । कस्मादित्याह । आकाशसमसौरिणां तत्त्वविदाम् ॥

आः उत्तमगु साधनयागु स्वभाव बांलाक सिइ, सये मात्रं हे अधिष्ठान स्वंगू दइगु खँ मूलय् 'तत्र' इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । सत्त्व धैपिं अण्डज, जरायुज, संस्वेदज, औपपादुक थुलि प्यंगू योनीयापिं प्राणी धाःगु खः । इमित लुमंकेगु हे सत्त्वानुस्मृति भावना खः । सकलसत्वपिनिगु कायवाक्चित्तं लक्षितगु धैगु छु धाःसा - थ्व शरीर, थ्व वचन, थ्व चित्त धैगु कल्पना यानाच्वनागुया आधार जुयाच्वंगु थ्व चित्त धाःगु खः । उज्वःगु चित्त जिगु नं जुइमा । छाय्धाःसा आकाशसमान धैगु तत्त्वज्ञान दुपिनिगु चित्त थें जुइमा धाःगु जुल ।

मूल :

तत्र कथं सर्वमन्त्रमूर्तिकायवाक्चित्तानुस्मृतिभावना ।
यत्कायं मन्त्रवज्रस्य वाचा कायविभावनम् ।
ममापि तादृशं चित्तं भवेन्मन्त्रधरोपमम् ॥३२॥

आ: सर्व मन्त्रमूर्ति जुयाच्वंगु कायवाक्चित्तयागु अनुस्मृति भावना गथे यायेगु धा:सा - वचनं काययात व्यक्त यानाच्वंगु मन्त्रवज्रयागु शरीर व उज्व:गु हे चित्त जिगु नं जुइमा । अर्थात् मन्त्रधरोपम जुइमा ॥३२॥

टीका :

यस्मात् तच्चित्तमाकाशतुल्यसमरसगन्धोपपादनेन सर्वगतैश्वर्यकथनेन चित्ताधिष्ठानं स्यात् तत्र । कथमित्याह । वाक्कायाधिष्ठानमुपक्षिपति । मन्त्र्यन्ते भाव्यन्ते इति मन्त्रा वाचनानि । तेषां मूर्तिः समूहैः । वाक्संघातः काय इत्युच्यमानं यच्चित्तं कायस्वभावेन परिणतं तत् कायवाक्चित्तं सर्वेषां सर्वसत्त्वानां मन्त्रमूर्तिः । कायवाक्चित्तेन तयोरनुस्मृतिः । सैव भावना । सा कतमा ? मन्त्रवज्रस्येति । मन्त्रो वचनं तदेवाभेद्यत्वाद् वज्रम् । तस्य यत्कायं यच्छरीरम् । अण्डजादिसत्त्वानां यः शब्दसंदोहः विभाव्यते संकल्प्यत इति विभावनं वाचा वचनेन कायविभावनम् । वाक्प्रज्ञप्त्यायत् काय इति सङ्केतितं वाचा कायविभावनं तादृशं कायमिति । यदनन्तरोक्तं सर्वसत्वानां मन्त्रकायं तेषामेव महावज्रकायं च यादृशं ममापि कायं तादृशं । नित्यमध्वत्रये प्रत्युत्पन्नः सदा चैव स्वभावो दुरतिक्रम इति निर्देशात् । मन्त्रधरोपम इति । मन्त्रास्तथागताः । तान् धारयतीति मन्त्रधरो महावज्रकरः मन्त्रधरोपमस्य ममेति षष्ठीविषये प्रथमा । सन्ध्याभाषा ॥

छायध:सा चित्त धैगु आकाशसमान समस्त समरस, समगन्ध धका: धया: सर्वगत ऐश्वर्य सम्पन्नगु धका: कनात:गुलिं चित्तयात अधिष्ठान यानात:गु जुल । गथे ले धा:सा - वाक् व कायायात नं चित्त अधिष्ठान यानात:गु दु । थन 'मन्त्रयन्ते भाव्यन्ते इति मन्त्रा' अर्थात् भावना याइम्ह, मनन याइम्ह जूगुलिं मन्त्र धा:गु ख: । थन अथे जूगुलिं मन्त्र शब्दया अर्थ वचन धा:गु ख: । व वचनया अर्थात् मन्त्रया मूर्ति धैगु समूह धा:गु ख: । मन्त्रमूर्ति धैगु खँया पुच: धा:गु ख: । काय धका: धयाच्वंम्ह गुगु चित्त ख:, व काय स्वभावं परिणत (परिवर्तन जुया:) जुया: कायवाक्चित्त जुयाच्वन । व फुक्क सत्त्वप्राणीपिनिगु मन्त्रमूर्ति जुल । उज्व:गु कायवाक्चित्त अनुस्मरण यायेगुयात हे थन भावना धा:गु ख: । व गथे ले धा:सा मन्त्र धैगु वचन जुल । व वचन अभेद्य रूपगु जूगुलिं वज्र धा:गु जुल । व मन्त्र वज्रयागु थें च्वंगु काय जुल । अण्डज आदि प्राणीपिनिगु शब्दयागु समूह भावना यायेगु अर्थात् कल्पना यायेगुयात विभावनं धा:गु ख: । अर्थात् वचनं काय कल्पना यायेगु धा:गु ख: । वाक् प्रज्ञप्तिं काय धैगु नां छूगु जुल । अथे वचनं नां छुयात:गु कायया भावना यायेगु धा:गु ख: । च्वय् कनात:गु थें सकल प्राणीपिनिगु मन्त्रकाय गथे च्वं, इमिगु हे महावज्रकाय नं गथे च्वं, जिगु नं व काय उज्व:गु हे जुइमा । अर्थात् नित्य स्वंगू कालय्स सदानं व हे स्वभावगु जुयाच्वनेमा । छायध:सा 'स्वभावोदुरतिक्रम' अर्थात् वानि धैगु तंके फइगु मखुगु नियम अनुसारं अथे हे जुइमा धा:गु ख: । 'मन्त्रधरोपय' धैगु थन मन्त्रा धैगु तथागतपिं धा:गु ख: । व तथागतपिन्त धारणा यानात:म्हसित मन्त्रधर

धाइ । अर्थात् महावज्रधर समानम्ह जिगु उज्व:गु मन्त्रमूर्ति कायवाक्चित्त जुइमा धैगु अर्थ जुल । मूलय् प्रथमा विभक्तिं तयात:सां षष्ठि विभिक्तियागु अर्थ यायेमा: । थ्व व्याख्या सन्ध्याभाषाकथं ख: ।

मूल :

तत्र कथं समयानुस्मृतिभावना ।
समयाक्षरेन्द्रविधिना विधिवत्फलकांक्षिण: ।
मानयेत् ताथागतं व्यूहं सुतरां सिद्धिमाप्नुयात् ॥३३॥

आ: समयानुस्मृति भावना गथे यायेगु धा:सा - समय अनुसार अक्षरया नं इन्द्र जुयाच्वंगु (मुख्यगु) विधिं व नं विधिअनुसार फल इच्छा याइम्ह व्यक्तिं तथागतपिनिगु समूह वा रचनायात मान सम्मान यायेमाल । अथे यानागुलिं बांला:गु सिद्धि लाभ जुइ ॥३३॥

टीका :

इदानीं सर्वयोगिसाधारणपरमार्थमण्डलक्रमेण भूतकोटिप्रवेशं दर्शयन्नाह । तत्रेत्यादि । समय: अलङ्घ्योक्त: प्रभास्वर: अनुस्मृतिरिति संपादितबुद्धकायस्य अनु पश्चात् परमार्थसत्यगमनं तस्य स्मृति: । तदधिगम: सैव भावना । समयात् क्षरेद् रेतमिति । समयात् प्रज्ञोपायसंयोगात् रेतं शुक्रं क्षरेदिति निश्चरति । तत: कललादिक्रमेणाभिवर्धते तदेव वीजाङ्कुरवत् वालतरुणमध्यावस्था: प्राप्य वैरोचनादिकायमाण्डलेया: परिपूर्णा: अविकलास्तिष्ठन्ति । पञ्चकामगुणाननुभवन्ति । तत: किं कुर्यादित्याह विधिनापि चेत् फलाकाङ्क्षया इति । रूपस्कन्धगतेत्यादि वज्रमालोक्तपरमार्थमण्डलप्रवेशविधिना पञ्चाशत: प्रभृति शनै: स्कन्धादीन् पिवेत् । परमार्थसत्यं प्रवेशयेत् । किमर्थम् ? फलकाङ्क्षया । फलं प्रभास्वरपरिशुद्धवज्रसत्त्वरूपं तत्राकाङ्क्षा प्रार्थना तया । मारयेत् ताथागतं व्यूहमिति । यथा परमार्थमण्डलक्रमेण गता विलीनास्तथा पुनरागता इति तथागता: । वैरोचनादिसङ्केतिता रूपस्कन्धादय: । तेषां व्यूहं मारयेदिति । प्राणायामस्थितं तद्विच्छित्त्या परमार्थसत्यं प्रवेशयेत् । तत: किं भवतीत्याह । सुतरां सिद्धिमाप्नुयादिति । सुतरां विशिष्टतरां महामुद्रासिद्धिमश्नुयात् । एतदुक्तं भवति । निष्पन्नक्रमाधिगतोऽपि यद्यनुत्तप्तवीर्य:, तदा जगत्सन्तन्त्येव (?) कालं कृत्वा उत्कायमायोपमसमाधिं साक्षात्करोतीति । अस्यैव वज्रपदस्यार्थ द्योतयन्नाह सन्ध्याव्याकरणव्याख्यातन्त्रे

समयानुस्मृतिभिस्तस्मा ब्रम्हादृतं क्षरेद् भृश(म्) ।
नि:स्वभावैकसंयोगात् पिवेद् विधिना बुध: ॥
मारणं नि:स्वभावाख्यं व्यूहं ताथागतं महत् ।
अनेन मारयेद् धीमान् सुतरां सिद्धिमावहेत् ॥ इति ॥

वज्रोष्णीषतन्त्रेऽप्याह

मृत्युनामविकल्पेन प्रज्ञापारमितानया ।
प्रज्ञापारमिता जाति: प्रज्ञापारमिता स्मृति: ॥

प्रज्ञापारमिता बोधिः प्रज्ञापारमितालया ।
प्रज्ञापारमिता मुक्तिः सर्वाशापरिपूरकः ॥

इति । सन्ध्याभाषा ।

आः सकल योगिपिनिगु साधारणगु (समान हक दुगु) परमार्थसत्ययागु मण्डलया क्रमकथं भूतकोटिइ (निर्वाणय्) प्रवेश यायेगु खँ क्यनाः मूलय् 'तत्र' इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । थन समय धैगु अलङ्घ्यगु वचन अर्थात् प्रभास्वरयागु अनुस्मृति धाःगु खः । अर्थात् बुद्धकाय सम्पन्न याये धुंकाः लिपा परमार्थसत्यय् वनेगुयात लुमंकेगु धाःगु खः । व प्रभास्वर प्राप्त यायेगु हे भावना खः । (मूलय् समयाक्षरेन्द्रविधिना धकाः मनपरी पाठ च्वयाः शुद्धि यानाः धकाः जुल, तर टीकाय् समायात् क्षरेद् रेतम् तन्त्रयागु समयअनुसार वीर्य पतन यायेमाः धकाः च्वयातल । थन 'समयात्' धैगु प्रज्ञा व उपाययागु संयोग यानाः रेतः (वीर्य) पिकाये माल । अथे यानागुलि (गर्भय्) कलल आदि क्रमशः वृद्धि जुयाः व हे हानं वीज व अङ्कुर थें मचा, ल्याय्म्ह व मध्यावस्था प्राप्त यानाः, वैरोचनादि कायमण्डलया देवतापिं परिपूर्ण जुयाः विकलाङ्ग मजूसे च्वनाच्वने दइ । थुगुकथं व व्यक्तिं पञ्चकामगुण अनुभव यानाच्वनी । अले छु यायेगु धैगु खँ कनेत हे मूलय् "विधिनापि चेत् फलाकाङ्क्षया" धयातःगु खः । "रूपस्कन्धगत" इत्यादि वज्रमालाय् च्वयातःगु परमार्थमण्डलय् प्रवेश यायेगु विधिकथं न्यय् दँ निसे बुलुहँ बुलुहँ स्कन्धादि पान यायेमाः । अर्थात् परमार्थसत्यकथं प्रवेश यायेमाः । अथे छाय् यायेमाःगु ?, छाय्धाःसा फलयागु इच्छा यानाः यायेमाःगु खः । थन फल धैगु प्रभास्वरगु, परिशुद्धगु, वज्रसत्त्व स्वरूपगु फल धाःगु खः । उज्वःगु फलयागु इच्छा अर्थात् प्रार्थना याइम्ह जुइमा. । तथागतयागु समूहयात मदयेका छ्वयेमाः । गथे परमार्थमण्डलकथं गत (वन), लीन जुयावन तथा अथे हे हानं आगता (वल) धैगु अर्थय् तथागता धाःगु खः । वैरोचन आदि संकेत यानातःगु रूपस्कन्ध आदि धाःगु जुल । इमिगु व्यूह (समूह) यात मारयेत (मदयेका छ्वः) । प्राणायाम रूपय् च्वनाच्वंपिन्त विशेष रूपं परमार्थसत्य प्रवेश यायेमाःगु जुल । अथे यायेबलय् छु लाभ जुइ धाःसा - सुतरां (विशिष्ट रूपगु) महामुद्रा सिद्धि प्राप्त जुइ । थ्व खँ धाःगु खः । अर्थात् निष्पन्नक्रम प्राप्त याना नं यदि वीर्य उत्तप्त मजूसा अले व जयेत् संसारया परम्पराकथ हे मरण जुयाः उत्काय मायोपम समाधि साक्षात्कार यानाच्वनी धाःगु जुल । थ्व हे वज्रपदयागु अर्थ प्रकाश यायेत सन्ध्या व्याकरण व्याख्यातन्त्रय् थथे थ्वयातल -

समयानुस्मृति यानाः ब्रम्हामृत अत्यन्त क्षरण यानाः विधिपूर्वक बुधजनं निःस्वभाव छ्गू जक योग यानाः तथागतपिनिगु महान समूहयात त्वनाछ्वयेमाः । थन निःस्वभाव भावना यायेगु हे मारण यायेगु खः । थथे धीमानं मारण यायेमाः । थथे यानागुलिं बांलाःगु सिद्धि लाभ जुइ ।

वज्रोष्णीपरण तन्त्रय् नं थथे हे धयातल -

प्रज्ञापारमियागु नियम नीति मृत्युनाप भेद मदु, जन्म धैगु नं प्रज्ञापारमिता खः । मरण धैगु नं प्रज्ञापारमिता खः । बोधि धैगु नं प्रज्ञापारमिता खः । आलय धैगु नं प्रज्ञापारमिता खः । फुक्कसिगु आशा पूर्ण यानाबिइगु मुक्ति धैगु नं प्रज्ञापारमिता खः ।

थ्व व्याख्या संध्याभापाकथं जुल ।

मूल :

तत्र कथं प्रज्ञापारमितासमयानुस्मृतिभावना ।
प्रकृतिप्रभास्वराः सर्वे अनुत्पन्ना निराश्रवाः ।
न बोधिर्नाभिसमयो नवान्तं न च सम्भवः ॥३४॥

प्रज्ञापारमिता समयानुस्मृति भावना गथे यायेगु धाःसा - फुक्क वस्तु प्रकृति प्रभास्वर खः । अनुत्पन्न अनास्रव खः । बोधि नं मखु, अभिसमय नं मखु । उत्पत्ति नं मदु अन्त्य नं मदु धकाः भावना यायेमाः ॥३४॥

टीका :

तत्र कथमित्यादिना अमुमेवार्थं द्रढयति । प्रज्ञा आलोकः । अत्रादिशब्दलोपो द्रष्टव्यः । तस्मात् प्रज्ञोपायोपलब्धयः प्रज्ञेत्यभिमताः । तेषां पारमन्तम् इता गता प्रज्ञापारमिता । किं तत् परमार्थसत्यं सैव समयः । सर्वसत्त्वैरलङ्ध्यत्वात् । तस्यानुभेदः पिण्डग्राहक्रमेणानुस्मृतिः । सैव नैरन्तर्येणाभ्यस्यमानत्वाद् भावना । प्रकृतिप्रभास्वरा सर्व इति । सर्व आलोकाद्याभासाः त्रयः । रागादिषु व्युत्तरशप्रकृतिभिः साकं प्रभास्वराः निर्मलाः सर्वशून्याधीनत्वात् । मायोपमदेहाग्रहणादनुत्पन्नाः निराभासत्वात् । निरास्रवाः बोधिः फलम् अभिसमयः । तत्प्रकारको हेतुः । एतत्कल्पनाद्वयं तत्र नास्ति । धारणाद् धातुराधारः । संभवनीति संभव आधेयम् । आधाराधेयद्वयमपि तत्र प्रभास्वर प्रवेशो नोपलभ्यते । नासन्ध्यम् ।

'तत्र कथं' इत्यादि वाक्यं थ्व हे खँयात दृढ यायेत कनाच्वना । प्रज्ञा धैगु आलोक खः । मूलय् आदि शब्द लोप जुयाच्वन धकाः सिइकेमाः । अथे जूगुलिं प्रज्ञा धैगु शब्दं प्रज्ञा, उपाय, उपलब्धि धाःगु धकाः मति तयेमाः । थ्व स्वंगूयागु पार धैगु अन्त्य धाःगु खः । अंनतकं इनाः बिज्याम्हसित प्रज्ञापारमिता धाःगु खः । अथे धाःगु छु धाःसा- परमार्थसत्य हे समय खः । छाय्धाःसा फुक्क प्राणिपिन्सं नं व समय उल्लंघन याये फइमखु । वसपोल प्रज्ञापारमितायागु अनुभेदः फुक्कं छथाय् तयाः लुमंकेगुयात थन अनुस्मृति धाःगु खः । व हे अनुस्मृति निरन्तर अभ्यास याये माःगुलिं भावना धाःगु खः । फुक्कं प्रकृति प्रभास्वर धकाः, थन सर्व धैगु आलोक आदि स्वंगू आभास धाःगु खः । रागादि सच्छि व खुइगू प्रकृति नापं प्रभास्वर निर्मल धाःगु खः । छाय्धाःसा फुक्कं हे शून्य जूगुलिं खः । मायोपम देह ग्रहण यानामतःगुलिं अनुत्पन्न धाःगु खः । निराभास जूगुलिं नं अनुत्पन्न धाःगु खः । आस्रव मदुगुयात बोधि धाइ । व बोधियागु फलयात अभिसमय धाइ । बोधियात प्राप्त याकाबिइम्हसित हेतु धाइ । थुगु प्रकारं थ्व निगूलिं कल्पना मदुगुलिं अथे धाःगु खः । धारणा यानातयेगुयात आधार धाइ, धातु नं धाइ । संभव धैगु आधेय खः । (आधारय् च्वनाच्वंगु वस्तुयात आधेय धाइ) । थुगु प्रकारं आधार व आधेय निगुलिं मदुगु उज्वःगु वस्तु प्रभास्वर प्रवेश नं जूगु खने दइमखु । थ्व व्याख्यायात नासन्ध्यम् धाइ ।

मूल :

तत्र कथमनुत्पादस्मृतिभावना ।
प्रकृतिप्रभास्वरं सर्वं निर्णिमित्तं निरक्षरम् ।
न द्वयं नाद्वयं शान्तं खसदृशं सुनिर्मलम् ॥३५॥

अनुत्पादानुस्मृति भावना यायेगु गथे धा:सा - फुक्क वस्तु प्रकृति प्रभास्वर खः । निमित्त मदुगु खः । निरक्षर खः । द्वय मखु । अद्वय नं मखु । शान्तगु, आकाश समानगु निर्मलगु खः धका: भावना यायेमा ॥३५॥

टीका :

इदानीं युगनद्धक्रमेणव्युत्थानस्य पीठिकां रचयितुमाह । तत्र कथमित्यादि । अनुत्पादो धारणाङ्गम् । तस्माद्नुपश्चात् स्मृतिव्युत्थानं स्मृत्याख्यं तस्य भावना । सत्यद्वयात्मकमहावज्रधर समाधिः । सा कथमित्याह । प्रकृतीत्यादि । अथशब्दो भिन्नक्रमः । अथ धारणाङ्गानन्तरं प्रकृतिप्रभास्वरमिति योज्यम् । प्रकृतिः संवृतिसत्यम् । प्रभास्वरः परमार्थसत्यम् । प्रकृतियुक्तं प्रभास्वरम् । किं तत् ? अद्वयज्ञानात्मकं महावज्रधरवपुः । तत् कीदृक् ? आकाशमित्यादि । आकाशशब्देन तत्स्थं शक्रचापं विवक्षितं तत्तुल्यत्वात् आकाशम् । हुतुफलाद्वयत्वात् निर्निमित्तम् । क्षरति नश्यतीतिक्षरम् । ततोऽन्यदक्षरं तद्विनिर्गतं निरक्षरं उत्पादनिरोधरहितमिति यावत् । न द्वयं नाद्वयमिति सत्यद्वयैकरसत्वात् न द्वयं युगनद्धात्मकत्वात् नाद्वयम् । सर्वदुःखोपशमनलक्षणत्वात् शान्तम् । स्प्रष्टव्याविषयत्वात् खसदृशम् । निरास्रवत्वादनिर्मलमिति । सन्ध्याभाषा ।

आः युगनद्ध क्रमकथं उत्थानयागु श्लोकं कनाच्वन । अर्थात् पीठिका दयेकेगु खँ कनाच्वन । मूलय् 'तत्र कथं' इत्यादि प्रकरणय् अनुत्पाद धैगु धारणाङ्ग खः । अथे जूगुलिं वयांलिपा धायेत अनु धा:गु खः । स्मृति उत्पन्न यायेगु जूगुलिं अनुस्मृति धा:गु खः । वयात हे भावना यायेगु, अभ्यास यायेगु धा:गु जुल । अर्थात् सत्यद्वय स्वरूपम्ह महावज्रधरयागु समाधि यायेमा: धा:गु खः । व गथे धा:सा - धैगु खँ 'प्रकृत्यादि' वाक्यं कनाच्वन । अथ शब्दं क्रम मत्व:तुसे धैगु खँ क्यनेमा:गुलिं 'अथ धारणाङ्गात्तरं प्रकृति प्रभास्वरं' धका: धायेमा: । अर्थात् धारणाङ्ग धुंका: प्रकृति प्रभास्वर भावना यायेमा: धा:गु जुल । थन प्रकृति धैगु संवृत्तिसत्य धा:गु खः । प्रभास्वर धैगु परमार्थसत्य धा:गु खः । अर्थात् प्रकृतिं युक्तगु प्रभास्वरं धा:गु खः । व छु धा:सा अद्वयज्ञान स्वभावम्ह महावज्रधरयागु शरीर धा:गु खः । व गुज्या:गु ले धा:सा 'आकाशं' इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । आकाश शब्दं उकीच्वंगु इन्द्रधनु धा:गु धका: सिइकेमा: । छाय्धा:सा इन्द्रधनु समानगु आकाश धा:गु खः । (सूचना - मूलय् आकाश शब्द मदु) । हेतु नं फल नं निगुलिं मदुगुलिं निर्निमित्तं धा:गु खः । नास जुयावनीगुयात क्षर धाइ । क्षर मजुइगुयात अक्षर धाइ । अतिशय अक्षरयात निरक्षर धाइ । अर्थात् उत्पत्ति व निरोध नं मदुगु धैगु भाव खः । नद्वयम् न अद्वयम् धैगु निगू सत्य नं दगू जुयाच्वंगुलिं धा:गु खः । नद्वयम् युगनद्ध स्वभावगुलिं धा:गु जुल । फुक्क दु:ख शान्त जुयावनीगुलिं शान्तम् धा:गु खः । थिया: स्वये मजीगुलिं खसदृशम् (आकाश समानगु) धा:गु खः । आस्रव मदुगुलिं निर्मल धा:गु खः । थ्व व्याख्या सन्ध्याभाषाकथं जुल ।

मूल :

तत्र कथं द्वेषकुलपूजानुस्मृतिभावना ।
द्वादशाब्दिकां संप्राप्य योषितं स्थिरचेतसम् ।
कुलयोगप्रभेदेन स्वशुक्रेण प्रपूजयेत् ॥३६॥
अनेन ताथागतं कायं चित्तं वज्रधरस्य च ।

वाचं धर्मधराग्रस्य प्राप्येतेहैव जन्मनि ॥३७॥
कायवाक्चित्तसंसिद्धौ ये चान्ये हीनजाः स्मृताः ।
सिद्धयन्ति तस्य जापेन त्रिवज्राभेद्यभावनैः ॥३८॥

इति श्री सर्वतथागतकायवाक्चित्तरहस्यातिरहस्ये गुहयसमाजे महागुहयतन्त्रराजे मन्त्रचर्यापटलः सप्तमोऽध्यायः ।

आः द्वेषकुल पूजानुस्मृति भावना गथे यायेगु धाःसा - स्थिर चित्तम्ह, भिंनिदँ दुम्ह मिसामचायात कुलयागु भेदं थःगु वीर्य पूजा यायेमाः ॥३६॥

थथे यानागुलिं तथागतयागु काय व वज्रधरयागु चित्त धर्मधर मध्यय् अग्रम्हसिगु वचन नं थ्व हे जन्मय् प्राप्त जुइ ॥३७॥

काय वाक् चित्त सिद्ध यायेत मेमेपिं हीनजातिपि नं कनातःगु दु । इमिसं नं त्रिवज्रयात अभेद्य भावना यानाः जप यानागुलिं वया सिद्ध जुइ ॥३८॥

इतिश्री सर्वतथागत कायवाक्चित्त रहस्यातिरहस्यगु गुहयसमाजय् महागुहय तन्त्रराजय् चर्यापटल नामगु न्हय्गूगु अध्याय क्वचाल ।

टीका :

एवं धर्मसंभोगकायमद्वैधीकारलक्षणं निश्चित्येदानीं निर्माणकायस्य पीठिका(मारचयति) । तत्र कथमित्यादि । द्वषेऽक्षोभ्यश्चित्तवज्रः । तस्य कुलं स्वात्मनिर्यातदेवताचक्रम् । स्त्रीविम्बमभिनिर्माय भगवतो वैरोचनस्य काये अभिनिष्क्रान्ता अभूवन्नित्यत्रैवोक्तत्वात् । तेन कृत्वा सोत्तरादिपूजा कुलपूजा । अनुस्मृती रागाद्यनुभवः सैव भावना । सा कथम् ? द्वादशाब्दिकामित्यादि । द्वादशवर्षप्रमाणां योषितं कन्यां स्थिरचेतसं स्थिरप्रकृतिं प्राप्य लब्ध्वा कुलं पद्मिन्यादिकुलचतुष्टयं तेन योगः । तत्कृतप्रभेदेन कर्मणा स्व इति स्वात्मा । शुक्रेणेति । शुगिति शोकं तं क्रकच इव भिनत्तीति शुक्रं परमानन्दः । तेन परमानन्देन शुक्रेण तयात्मानं पूजयेदित्यन्तेनैव कामैश्वर्यं प्रकटयति । अनुस्मृतिफलं दर्शयितुमाह । अनेनेत्यादि । अनन्तरोक्तषोडशानुस्मृतिपरिज्ञानेन ताथागतं वैरोचनादिस्वभावं स(ा)द्वैश्वर्यकायम् अवाप्यते । अनेन वज्रसत्त्वायुर्यौवनारोग्यसन्मुखपरिग्रहः । चित्तं वज्रधरस्य चेति । अक्षोभ्यस्य संबन्धिश्चित्तैश्वर्यं प्रतिलभते । निष्पन्नक्रमस्थो मनसा यद्यत् प्रार्थयति तत्तदयत्नेनैव संपद्यत इत्यर्थः । धर्महरोऽमिताभः । तस्य वाचा तत्सवन्धि रागैश्वर्यमवाप्यते । कथं प्रतिश्रुत्कोपमारुतस्वभावज्ञो यत् प्रव्याहरति तत्सर्वं संपद्यते इति वागैश्वर्यं तस्य चरमभविकस्य युगनद्धात्मकस्य । इहैव जन्मनीति कर्मवशेन जन्मोत्पत्तिं निषेधयति । दृष्टे धर्मे च निर्वाणमित्यादि वचनात् ।

अस्यैव समाधेः फलविशेषं दर्शयितुमाह । कायवाक्चित्तेंत्यादि । कायवाक्चित्तसंसिद्धि(ः) महामुद्रासंसिद्धि(ःतया) हीनाः मन्त्रपरायणाः । तज्जा(ः) तत्संवन्धिन्यश्चान्या लौकिकसिद्धयः तस्य

युगनद्धसमाधिस्थस्य सिध्यन्ति । जपेन अभिन्नाङ्गजपेन दृष्टसत्येन त्रिवज्राभेद्यभावनैरिति । त्रिवज्रं त्रैधातुकम् । तेनाभिन्नम् । भावनैरभिन्नाकारभावनया हेतुभूतया सिध्यन्ति । यदि भिन्नाकारभावनास्यात् तदा लौकिकसिद्धयोऽपि न सिध्यन्ति किं पुनर्लोकोत्तरा इति । सामर्थ्यादुक्तं भवति । सर्वयोगो हि भगवान् वज्रसत्त्वस्तथागतस्योपभोगं सर्वं वै त्रैधातुकमशेषत इति वचनात् ।

मन्त्रचर्यापटल इति । मन्त्रयन्ति जपन्तीति मन्त्राः साधकास्तेषां चर्या निष्प्रपञ्चाभ्यासस्वभावा । सैवाग्रः श्रेष्ठ उद्योतकः शब्दसमूहः पटलो मन्त्रचर्याग्रो नाम । यथारुतम् ।

॥ प्रदीपोद्द्योतनटीकायां सप्तमपटले षट्कोटिव्याख्या ॥

थुगु प्रकारं धर्मसंभोगकाययात अद्वैधिकार लक्षणम् (भेदभाव मदुगु) भाःपाः आः निर्माणकाययागु पीठिका रचना यानाच्वन । 'तत्र कथं' इत्यादियागु प्रकरणय् द्वेष धैम्ह अक्षोभ्य, चित्तवज्र खः । वसपोलयागु कुलय् थःगु शरीर द्वहलपेगु देवताचक्र जुल । थ्व हे ग्रन्थय् स्त्रीविम्ब (स्त्रीयागु रूप) निर्माण यानाः भगवान् वैरोचनया शरीरय् उत्पन्न जूगु जुल धकाः धयातःगु दु । अथे जूगुलिं, अथे मती तयाः पूजा यायेगु हे सोत्तर ादिपूजा कुलपूजा खः ।

अनुस्मृति धैगु रागादि अनुभव यायेगु खः । वयात हे भावना यायेगु जुल । गथे भावना यायेगु ले धाःसा 'द्वादशाब्दिकां' इत्यादि प्रकरणय् भिनिदँ दुम्ह कन्या मचा, स्थिर चित्तम्ह, स्थिर प्रकृतिम्ह हयाः - पद्म आदि प्यंगू कुलयाम्ह म्हसिइका योग यायेमाः । थुगु प्रकारं स्वात्मा (थःगु शरीर) धाःगु खः । शुक्रेण धैगु थ्व प्रकरणय् 'शुक्र' धैगु शोक धाःगु खः । वयात 'क्र' धैगु कःतिं थें चानाछ्वइगु जूगुलिं शुक्र धाःगु खः अर्थात् परमानन्द धाःगु खः । व हे परमानन्द स्वरूपगु शुक्रं थःत पूजा यायेमाः । थ्व वाक्यं कामैश्वर्य लाभ जुइगु खँ प्रकट यानाच्वन । आः अनुस्मृतियागु फल कनेत मूलय् अनेन इत्यादि वाक्यं कनाच्वन ।

च्वय् कनावयागु झिंखुगू प्रकारयागु अनुस्मृति ज्ञानं वैरोचनादि स्वभावगु षडैश्वर्यं युक्तगु काय प्राप्त जुइ । थ्व भावना यानागुलिं वज्रसत्त्वया थें जाःगु आयु, यौवन, आरोग्य षट्सुख लाभ जुइ । 'चित्तं वज्रधरस्य च' धैगु प्रकरणय् अक्षोभ्ययागु चित्तैश्वर्य लाभ जुइ । थुगु प्रकारं निष्पन्नक्रम भावनाय् च्वनाच्वंम्ह योगीं मनं छु छु प्रार्थना यात, व व वस्तु परिश्रम मयाःसे हे प्राप्त जुइ धैगु अर्थ खः । थन धर्मधर धैम्ह अमिताभ खः । वसपोलयागु वचन सम्बन्धी वागैश्वर्य नं प्राप्त जुइ । प्रतिध्वनि समानगु शब्दया स्वभाव स्यूम्ह योगीं छु न्ववानाविज्यात, व फुक्क खँ पूर्ण जुइ, सम्पन्न जुइ । थ्वयात वागैश्वर्य धाइ । अन्तिम जन्म काःवःम्ह व योगी युगनद्ध स्वभावम्हसिगु नागैश्वर्य खः । थ्व हे जन्मय् कर्मयागु वशं जन्म काःवये मालीमखुत । दृष्ट धर्मे- थ्व हे जन्मय् निर्वाण जुइ धकाः वचन दुगुलिं थथे धयातःगु खः ।

थ्व हे समाधियागु विशेष फल क्यनेत मूलय् कायवाक्चित्त इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । 'कायवाक्चित्त संसिद्धि' धैगु महामुद्रासिद्धि धाःगु खः । वयासिबे नं भचा कम्तिगु मन्त्र जाप आदि खः । व मन्त्र जाप आदि व मेमेगु सिद्धि नं व युगनद्ध समाधि याइम्ह योगीयात सिद्ध जुइ । त्रिवज्रया भेदभाव मयाःसे भावना याइम्ह, परमार्थसत्य व संवृतिसत्य स्यूम्हं अभिन्न अंग भाःपाः जप यानागुलिं सिद्ध जुइ धाःगु खः । थन त्रिवज्र धैगु त्रैधातुक धाःगु खः । व नाप भेदभाव मयाःसे भावना यानागुलिं धैगु अभिन्नाकारं भावना यानागुलिं धाःगु

खः । अर्थात् थ्व हे हेतुं सिद्ध जुइ धाःगु खः । यदि भिन्नाकार भावना जुल धाःसा लौकिक सिद्धि नं दइमखु । लोकोत्तर सिद्धि ला हानं गनं दइ ? धैगु खँ च्वय्यागु वाक्यं पिहाँ वः । 'सर्व योगोः हि भगवान् वज्रसत्त्व तथागत तस्योप भोगम् सर्व वै त्रैधातुकमशेषतः इति वचनात्' अर्थात् भगवान् वज्रसत्त्व सर्वयोग खः । वसपोलयात उपभोग यायेगु धैगु फुक्क त्रैधातुकयात हे उपभोग यायेगु खः धैगु वचन दु । मन्त्रचर्या पटल धैगु 'मन्त्रयन्ति जपन्ति इति मन्त्रा' अर्थात् जप याइपिन्त मन्त्रा धाइ अर्थात् साधक धाइ । इमिगु चर्या धैगु निष्प्रपंच अभ्यास स्वभावगु खः । व हे चर्या अग्रगु, श्रेष्ठगु खः । थ्व खँ प्रकट याइगु शब्द समूहयात थन पटल धयातल । अर्थात् मन्त्रचर्या नामगु पटल धयातल । थ्व व्याख्या यथारुतकथं खः ।

प्रदीपोद्द्योतन टीका अर्थात् मत च्याःथें च्याकाबिइगु नां जुयाच्वंगु थुगु टीकाय् न्हय्गूगु पटलय् षट्कोटि व्याख्या क्वचाल ।

◆◆◆

॥ अष्टमः पटलः ॥

मूल :

अथ भगवान् रत्नकेतुस्तथागतो भगवन्तं सर्वतथागतकायवाक्चित्ताधिपतिं परमेश्वरं महावज्रधरमनेन स्तोत्रराजेणाध्येषयामास ।

अले श्री भगवान् रत्नकेतु (रत्नसंभव) तथागतं श्री भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्ताधिपति अर्थात् महावज्रधर परमेश्वरयात थ्व (क्वय्च्वंगु) स्तोत्रराज ब्वना: अध्येषणा (प्रार्थना) यानाबिज्यात ।

टीका :

एवं चर्यास्थितेन योगिना संभारपरिपूरणार्थमनुत्तरपूजा कर्तव्येति प्रदर्शनायाष्टमं पटलमुपक्षिपन्नाह। अथ भगवानित्यादि। अथेति चर्याश्रवणानन्तरम्। रत्नकेतुर्भगवन्तमध्येषयामासेति संबन्धः । रत्नं बोधिचित्तं तदेव केतुर्ध्वजं यस्य स रत्नकेतुः बोधिचित्ताभिषेकप्रार्थकत्वात् । भगे व्यवस्थितत्वात् भगवान् । सर्वेत्यादि । सर्वकुलात्मकं परमेश्वरमिति । परमालोचनादयः तासामीश्वरं प्रभुं महावज्रधरं स्तुवन्त्यनेनेति स्तोत्रं वक्ष्यमाणकम् । तेन स्तोत्रराजेनाध्येषयामासाराधितवानित्यर्थः ।

थुगु प्रकारं चर्या पालना यानाच्वंम्ह योगीं दानसंभार व ज्ञानसंभार पूर्ण याये निम्तिं अनुत्तर पूजा यायेमा: धैगु खँ क्यनेत च्यागूगु पटलय् 'अथ भगवान् इत्यादि' वाक्यं कनाच्वन । अथे धैगु च्वय् कनावयागु चर्या न्यनेधुंका: धा:गु ख: । रत्नकेतु तथागतं श्री भगवानयात अध्येषणा यानाबिज्यात धैगु सम्बन्ध ख: । रत्न धैगु थन बोधिचित्त धा:गु ख: । व बोधिचित्त हे केतुध्वाँय् जुयाच्वंम्हसित रत्नकेतु धा:गु ख: । छाय्धा:सा वसपोलं बोधिचित्ताभिषेक प्रार्थना यानाच्वंम्ह जूगुलिं ख: । भगय् व्यवस्थित रूपं बिज्यानाच्वंम्ह जूगुलिं भगवान् धा:गु ख: । सर्व इत्यादि प्रकरणय् फुक्क कुलया स्वभाव दुम्ह परमेश्वर धा:गु ख: । 'परमा' धैगु लोचनादी देवी धा:गु ख: । वसपोलपिनि ईश्वर प्रभु जुयाबिज्या:गुलिं परमेश्वर धा:गु ख: । महावज्रधरयात थ्व स्तोत्रं, क्वय् च्वंगु श्लोकं स्तुति यानाच्वन । अर्थात् व स्तोत्रराज ब्वना: अध्येषणा, आराधना यानाबिज्यात धैगु अर्थ ख: ।

मूल :

वज्रसत्त्व महायानाकाशचर्य विशोधकः ।
समन्तभद्र पूजाग्र देश पूजां जिनोत्तम ॥१॥

हे प्रभु वज्रराज ! महायानरूपी आकाश चर्या विशुद्ध यानाबिज्या:म्ह, समन्तभद्र चर्या याना: अग्र जुयाबिज्या:म्ह, हे जिनोत्तम ! पूजा यायेगु विधि देशना यानाबिज्याहुँ, आज्ञा जुयाबिज्याहुँ ॥१॥

टीका :

तद्दर्शयति वज्रराजेत्यादि । वज्रवदभेद्यस्वरूपेण राजत इति वज्रराजः महायान इति महान्तः वहवः सत्त्वा येन बुद्धत्वं यान्ति स महायानः । त्वं आकाशचर्याविशोधक । आकाशं परमार्थसत्यम् । तद्विशुद्धा चर्या आकाशचर्या । तया योगिसन्तानं विशोधयतीति आकाशचर्याविशोधकः । सर्वविकल्पप्रपञ्चापगता चर्या समन्तभद्रचर्या । तयाग्रः श्रेष्ठः । जयन्तीति जिनाः प्रत्येकबुद्धादयः तेषामुत्तमः त्वं पूजां देश प्रकाशय । यथारुतम् ।

च्वय् कनावयागु अध्येषणा क्यनेत मूलय् वज्रराज इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । वज्र थें अभेद्य स्वरूपम्ह जुयाः प्रकाशमान जुयाबिज्याःम्ह जूगुलिं वज्रराज धाःगु खः । महाम् धैगु आपालं प्राणीपिं गुगु यानद्वारा बुद्धत्त्व प्राप्त यायेत वनाच्वनि, व यानयात महायान धाइ । छःपिं आकाशचर्या विशुद्ध यानाबिज्याःम्ह खः । थन आकाश धैगु परमार्थसत्य धाःगु खः । व परमार्थ सत्यम् विशुद्धगु चर्यायात आकाशचर्या धाःगु खः । उगु चर्याद्वारा योगीपिनिगु चित्तया प्रवाह विशुद्ध यानाबिज्याइम्ह जूगुलिं आकाशचर्या विशोधक धाःगु खः । फुक्क विकल्प व प्रपंच त्वःतातय्गु चर्या समन्तभद्रचर्या खः । उगु समन्तभद्रचर्याद्वारा श्रेष्ठ जुयाबिज्याःम्ह जूगुलिं समन्तभद्रचर्याग्र धाःगु खः । जिनं धैपिं प्रत्येक बुद्ध आदिपिं धाःगु खः । वसपोलपिनि मध्यय् उत्तमम्ह धायेत जिनोत्तम धाःगु खः । छलपोलं पूजा यायेगु विधि, देश धैगु देशना यानाबिज्याहुँ, प्रकाश यानाबिज्याहुँ धाःगु खः । ध्व व्याख्या यथारुतकथं खः । (सूचना - छापा सफुतिइ वज्रराजया थासय् वज्रसत्त्व तयातल । चर्याग्र धायेमाःथाय् पूजाग्र धयातल, ध्व पाठ उचित्त मखु ।)

मूल :

रागद्वेषमोहवज्र वज्रयानप्रदेशक ।
आकाशधातुकल्पाग्र घोष पूजां जिनालय ॥२॥

राग, द्वेष, मोह शुद्ध यायेगु वज्रयान देशना यानाबिज्याःम्ह, आकाशधातुसमान जूगुलिं श्रेष्ठ जुयाबिज्याःम्ह, फुक्क तथागतपिनि आलय जुयाबिज्याःम्ह छलपोलं पूजायागु विधि घोषः अर्थात् घोषणा यानाबिज्याहुँ । कनाबिज्याहुँ ॥२॥

टीका :

रागद्वेषमहामोहशोधकं वज्रयानं रागद्वेषमहामोहवज्रयानम् । तत्प्रकर्षेण देशकः वज्रयानप्रदेशकः । आकाशधातुतुल्यत्वादग्रः । पूजां घोष भाषस्व । जिना(श्चक्र)वर्तिनः तथागताः । तेषामालयः जनकत्वात् ।

राग, द्वेष, महामोह शुद्ध यायेगु; वज्रयान प्रकर्ष रूपं, उत्कृष्ट रूपं अर्थात् देशना यानाबिज्याम्हसित थन राग द्वेष महामोह वज्रयान प्रदेशक धाःगु खः । आकाशधातु तुल्य जूगुलिं अग्र जुयाबिज्याःम्ह, श्रेष्ठ जुयाबिज्याःम्ह छःपिन्सं पूजा यायेगु विधि घोषणा यानाबिज्याहुँ । भाषण यानाबिज्याहुँ । छःपिं चक्रवर्ति जुयाबिज्याःपिं जिनं धैगु तथागतपिनिगु आलय जुयाबिज्यात । छाय्धाःसा छःपिन्सं हे व जिन तथागतपिन्त उत्पन्न यानाबिज्याःगु खः । (सू. - तुल्याग्र धायेमाःथाय् छापा सफुतिइ कल्पाग्र तयातल) ।

मूल :

मोक्षमार्गप्रणेता च त्रियानपथवर्तक ।
बुद्ध सौभाग्यशुद्धात्म भाष पूजां नरोत्तम ॥३॥

मोक्ष मार्ग यंकाबिज्याइम्ह, स्वंगू यानया मार्ग नं क्यनाबिज्याइम्ह, बुद्धया सौभाग्यं शुद्धगु स्वभाव जुयाबिज्या:म्ह, नरोत्तम जुयाबिज्या:म्ह छ:पिन्सं पूजायागु विधिं भाषण यानाबिज्याहुँ, आज्ञा जुयाबिज्याहुँ ॥३॥

टीका :

सकलवासनाविरहितमसंसारप्रवर्तनं ज्ञानं मोक्षः । तत्प्रापको हेतुर्मार्गः । तस्य प्रणेतारः देशकः प्रणेत इति प्राप्ते प्रणेतार इत्यार्षम् । यान्त्यनेनेति यानम् । श्रावकादियानत्रयम् । तदेव पन्थाः तत्स्वभावेन प्रवर्तनात् । त्रियानपथवर्तको भगवान् । बुद्धसौभाग्यशुद्धात्म इति । बुद्धा वैरोचनादयः तेषु सौभाग्यं अधिपतित्वं तेन शुद्धात्म भाषा पूजां नरोत्तम ॥

फुक्क वासनां रहितगु, संसारय् जन्म मरण जुइम्वालीगु ज्ञानयात मोक्ष धाइ । व मोक्षय् थ्यंकाबिइगुया कारण जुयाच्वंगुयात मार्ग धाइ । व मार्गय् प्रणेतार धैगु देशना यानाबिज्याइम्ह, यंकाबिज्याइम्ह धा:गु ख: । मूलय् प्रणेता तयेमा:थाय् प्रणेतार तयातल । उज्व:गु शब्दयात आर्ष वाक्य धाइ । (छापा सफुतिइ ला आर्ष वाक्ययात नं शुद्ध याना: प्रणेता च तयातल) । थ्व लँ वा थ्व साधनं वनाच्वनीगु धायेत यान धाइ । श्रावक आदि यान धा:गु ख: । व यान हे लँ जुयाच्वंगुलिं त्रियानपथवर्तक धा:गु ख: । अयं धैगु भगवान् धा:गु ख: । बुद्ध धैपिं वैरोचन आदि ख: । वसपोलपिंके गुलि सौभाग्य दु, आधिपत्य दु व आधिपत्यद्वारा शुद्ध स्वभावम्ह छलपोलं पूजा यायेगु विधि भाषण यानाबिज्याहुँ । कनाबिज्याहुँ, छ:पिं हे नरोत्तम ख: ।

मूल :

बोधिचित्त विशालाक्ष धर्मचक्रप्रवर्तक ।
कायावाक्चित्तसंशुद्ध वज्रयान नमोऽस्तु ते ॥४॥

बोधि स्वभावगु चित्त जुयाबिज्या:म्ह, विशालाक्ष जुयाबिज्या:म्ह (दूरदर्शी जुयाबिज्या:म्ह), धर्मचक्र प्रवर्तन यानाबिज्याइम्ह, काय वाक् चित्त सम्यक् रूपं शुद्धम्ह, वज्रयान स्वरूपम्ह, छलपोलयात नमस्कार ॥४॥

टीका :

बोधिचित्त विशालाक्षेति । बोधिस्वभावं चित्तं यस्य स बोधिचित्तः । विशालान्यक्षीति यस्य स विशालाक्षः । धर्मचक्रं द्वादशाकारं तस्य त्रैलोक्येषु प्रवर्तनात् धर्मचक्रप्रवर्तकः त्रिवज्राभेद्यलक्षितत्वात् । कायवाक्चित्तसंशुद्धः वज्रयान तुभ्यं नमः ॥ नेयार्थः ॥

रागद्वेषमहामोहेति । ज्ञानत्रयद्वारेण भगवन्तमामन्त्य स्तौति । राग उपायप्रकृतिः । द्वेषः प्रज्ञाप्रकृतिः । महामोहोऽविद्याप्रकृतिः । वज्रयानप्रदेशक इति । वज्रं प्रभास्वरं तदेवानन्तरोक्तं प्रकृत्याभासं विशोधयतीति यानम् । तस्य प्रदर्शकत्वाद् । वज्रयानं प्रदर्शको भगवान् प्रधानेन्द्रियमात्रग्राह्यत्वात् ।

आकाशधातुतुल्यः । सर्वेषामादिभूतत्वादग्रः । घोष पूजां जिनालय इति । पूजामद्वयज्ञानात्मिकां घोष प्रकाशय । जिना वैरोचनादयः आलीयन्ते यस्मिन् । स जिनालयः ।

मोक्षमार्गप्रणेतार इति । वज्रकायत्वेनाप्रमेयदेवीसमापत्त्या आसंसारं परमानन्दलक्षणे देवमनुष्यादतिक्रान्तास्ते गुणैश्वर्यसुखस्यानुभवना सकलसत्त्वमोचना लेस(?) क्षयकरणेन मोक्षः, तत्प्राप्त्युपायदेशकत्वात् मोक्षमार्गप्रणेता भगवान् प्रज्ञोपायोपलब्धिस्त्रयं त्रियाणं स एव पन्थाः मार्गः परमार्थसत्यपत्तनस्य । तत्प्रवर्त्तकः त्रियानपथवर्तकः । सर्वसौख्यात्मसाधनाद् बुद्ध सौभाग्य सत्यद्वयात्मकत्वात् । शुद्धात्मा । एवं गुणविशिष्ट भाष पूजां नरोत्तम ॥

बोधिः परमार्थसत्यम् । चित्तं संवृतिसत्यम् । बोधिसंयुक्तं चित्तं बोधिचित्तं स एव महावज्रधरः । विशालानि विस्तीर्णानि पञ्चाक्षीणि यस्य स विशालाक्षः तानि कतमानि ? मांसदिव्यप्रज्ञाधर्मबुद्धाख्यानि । धर्मचक्रप्रवर्तक इति । धर्माः संस्कृता असंस्कृताः सत्यद्वयात्मकाः । तेषां चक्रं समूहः तं सत्त्वलोके प्रवर्तयतीति धर्मचक्रप्रवर्तकः, भूतकोटिविशुद्धकायवाक्चित्तात्मकत्वात् । कायवाक्चित्तसंशुद्धो भगवान् । अभ्रंशयानात्मकत्वाद् वज्रयानं तुभ्यं नमोऽस्तु नीतार्थः ।

बोधिचित्त विशालाक्ष, थ्व प्रकरणय् बोधि स्वभावगु चित्त दुम्ह जूगुलिं बोधिचित्त धाःगु जुल । विशालगु (ततःग्वःगु) मिखा जुयाबिज्याःम्ह जूगुलिं विशालाक्ष धाःगु खः । स्वंगू लोकसं द्वादशाकार धर्मचक्र प्रवर्तन यानाबिज्याःगुलिं धर्मचक्र प्रवर्तक धाःगु खः । त्रिवज्रयात अभेद्य रूपं स्वयाबिज्याःम्ह जूगुलिं अथे धाःगु खः । काय वाक् चित्तं नं शुद्धम्ह, वज्रयान स्वभावम्ह छःपिन्त नमस्कार । थ्व नेयार्थकथं व्याख्या जुल ।

(सूचना - आः हानं २, ३, ४ स्वपू श्लोकया नीतार्थकथं क्वय् च्वयातःगु धकाः सिइकेमाल)

राग द्वेष महामोह इत्यादि श्लोकं स्वंगू ज्ञानकथं भगवान् महावज्रधरयात संबोधन यानाः, स्तुति यानातःगु जुल । राग धैगु उपाय स्वभाव खः । द्वेष धैगु प्रज्ञा स्वभाव खः । महामोह धैगु अविद्या स्वभाव खः । वज्रयान प्रदेशक धैगु, थन वज्रया अर्थ प्रभास्वर, थ्व प्रभास्वर च्वय् कनावयागु राग, द्वेष, मोह प्रकृतिया आभास विशुद्ध यानाबिइगु उपदेश बियाबिज्याइम्ह धाःगु खः । वज्रयान प्रदेशक धैम्ह भगवान्यात प्रधानगु इन्द्रियं जक ज्ञान याये फइगु जुल । वसपोल आकाश समानम्ह जुयाबिज्यात । वसपोल सकल प्राणीपिं मध्यय् अग्रम्ह (श्रेष्ठ तथा प्रधानम्ह खः) । “घोष पूजा जिनालयः” धैगु प्रकरणय् पूजा धैगु अद्वयज्ञान स्वभावगु पूजा धाःगु जुल । घोष धैगु घोषणा यानाबिज्याहुँ, प्रकाश यानाबिज्याहुँ धाःगु जुल । जिन धैगु वैरोचन आदि जुल । वसपोलपिं लीन जुयावनीगु थाय् जूगुलिं आलय धाःगु जुल ॥२॥

‘मोक्ष मार्ग प्रणेतारः’ धैगु प्रकरणय् वज्रकाय स्वभावं असंख्य देवीपिं नाप समापत्ति यानाः संसार दत्तले परमानन्दयागु लक्षण देव मनुष्य स्वयां च्वय् थहाँवयाः गुण ऐश्वर्ययागु सुख अनुभव यानाः सकल सत्त्व प्राणीपिनिगु क्लेश क्षय यानाः मुक्त याइगुयात मोक्ष धाइ । व मोक्ष प्राप्त जुइगु उपाय कनाबिज्याइम्ह जूगुलिं वसपोलयात मोक्षमार्ग प्रनेता धाःगु खः । भगवान् वसपोल हे प्रज्ञा, उपाय, उपलब्धि (मोक्ष) स्वंगूयात थन त्रियान धाःगु खः । व हे मार्ग खः । व मार्गं हे परमार्थसत्यरूपी नगरय् थ्यनीगु खः । अन थ्यंकाबिइम्ह

जूगुलिं त्रियान पथ प्रवर्तक धाःगु जुल । फुक्क सुखमय साधन जूगुलिं व सत्यद्वय स्वभाव जूगुलिं नं बुद्धसौभाग्य धाःगु खः । शुद्ध स्वभावगु धाःगु खः । थुज्वःगु विशेष गुण दुम्ह छलपोलं पूजा विधि कनाबिज्याहुँ । छलपोलपिं हे नरोत्तम खः । ॥३॥

बोधि धैगु परमार्थसत्य जुल । चित्त-संवृत्ति सत्य जुल । अले बोधि युक्तगु चित्त-बोधिचित्त जुल । व बोधिचित्त हे महावज्रधर खः । विशालगु धैगु विस्तृतगु धाःगु खः । उज्वःगु न्यागू प्रकारया मिखा दुम्ह जूगुलिं विशालाक्ष धाःगु खः । थन न्यागू प्रकारया मिखा धैगु मासंचक्षु, दिव्यचक्षु, प्रज्ञाचक्षु, धर्मचक्षु, बुद्धचक्षु धाःगु खः । धर्मचक्र प्रवर्तक धैगु प्रकरणय् धर्म धैगु संस्कृत असंस्कृत रूपगु सत्यद्वय स्वभावगु धर्म धाःगु जुल । व धर्मयागु चक्र धैगु समूह जुल । व चक्र लोकप्रवर्तन यानाबिज्याइम्हसित धर्मचक्रप्रवर्तक धाःगु खः । भूतकोटिद्वारा शुद्धगु कायवाक्चित्त दुम्ह जूगुलिं वसपोलयात कायवाक्चित्तं संशुद्धम्ह धाःगु खः । वसपोल हे भ्रष्ट मजुइगु वज्रयान खः । वसपोलयात नमस्कार ॥४॥

मूल :

अथ वज्रधरो राजा सर्वाकाशमहाक्षरः ।
सर्वाभिषेकसर्वार्थः सर्वेशो वज्ररत्नधृक् ॥५॥
पूजां ताथागतीं श्रेष्ठां त्रिवज्राभेद्यसंस्थिताम् ।
कायवाक्चित्तसौभाग्यां भाषते जिनसम्भवाम् ॥६॥

अले वज्रधर राजा फुक्क आकाश समानम्ह अक्षर (अविनाशीम्ह) पिं सिबय् महानम्ह, फुक्क अभिषेक लाभ यानाबिज्याःम्ह, फुक्क अर्थ सम्पन्नम्ह, सकलया ईश्वर जुयाबिज्याःम्ह, वज्ररत्न धारणा यानाबिज्याःम्ह प्रभु नं तथागतपिनिगु श्रेष्ठगु, त्रिवज्रय् भेदभाव मयाःसे च्वनाच्वंगु, काय वाक् चित्तया सौभाग्य स्वभावगु, जिन (बुद्ध) पिनि पाखें आविष्कार जूगु पूजा आज्ञा जुयाबिज्यात ॥५॥६॥

टीका :

सर्वाकाशो महाक्षर इति । सर्वाकाशं सर्वशून्यं तद्विशुद्धया भगवानपि सर्वाकाशः । महांश्चासावक्षरश्चेति महाक्षरः । सर्वेषामभिषेकभूतत्वात् सर्वाभिषेकः, गगनगञ्जसमाधिना सर्वसत्त्वमनोरथपरिपूरणात् सर्वार्थः । त्रैलोक्याधिपत्यात् सर्वेशः । वज्रं परमार्थसत्यं सर्वाशापरिपूरणात् । रत्नमिव(रत्नं) संवृतिसत्यं तत्स्वभावेन तद्धारयतीति वज्ररत्नधृक् । नासन्ध्यम् ।

पूजां ताथागतीं श्रेष्ठामिति । ताथागतास्त्र्यध्ववर्तिनो जिनाः । तत्संबन्धिनीं पूजां ताथागतीं पूजां श्रेष्ठामुत्पत्तिमारुढानामसाधारणत्वाद् विशिष्टतनाम् । कस्मादित्याह । त्रिवज्राभेद्यात् स्वरूपेण संस्थिता पूजा ताम् । त्रैधातुकस्य स्वकायवाक्चित्तैः समाजीकरणात् कायवाक्चित्तसौभाग्याम् । जिनाः संभवन्त्यस्या इति जिनसंभवा तां पूजां भाषते स्म लोकः । सन्ध्याभाषा ।

'सर्वाकाशो महाक्षर' धैगु थ्व प्रकरणय् सर्वाकाशं धैगु सर्वशून्यं धाःगु खः । व सर्वाकाश थें विशुद्धगुलिं श्री भगवान् नं सर्वाकाश जुल । महानगु अक्षर (अविनाशीम्ह) जूगुलिं महाक्षर जुल । सकलया

अभिषेक स्वरुपम्ह जूगुलिं सर्वाभिषेक जुल । गगनगञ्ज समाधि याना: सकलसत्त्व प्राणीपिनिगु इच्छापूर्ण यानाबिज्याइम्ह जूगुलिं सर्वार्थ जुल । स्वंगू लोकया नं अधिपति जूगुलिं सर्वेश धा:गु ख: । वज्र धैगु परमार्थसत्य ख: । व वज्रं फुक्क आशा परिपूर्ण याइगुलिं रत्नं थें संवृत्तिसत्य स्वभाव धारणा यानाच्वनाबिज्याम्ह जूगुलिं वज्ररत्नधृक् धा:गु ख: । थ्व व्याख्या नासन्ध्यकथं जुल ।

'पूजां ताथागती श्रेष्ठाम्' धैगु प्रकरणय् तथागता धैगु स्वंगू लोकयापिं जिन बुद्धपिं धा:गु जुल । वसपोलपिन्सं यानाबिज्याइगु पूजायात ताथागतीं पूजां धा:गु ख: । श्रेष्ठगु धैगु उत्पत्ति जूगु पूजा मध्यय् असाधारणगु, विशेष प्रकारयागु धा:गु जुल । छाय्धा:सा त्रिवज्रयात भेदभाव मया:से छगू हे भा:पा: याइगु पूजा धा:गु जुल । थ:गु काय वाक् चित्तयात समाजीकरण यानात:गुलिं (छगू यानात:गुलिं) काय वाक् चित्त सौभाग्यां धा:गु ख: । थ्व पूजा यानागुलिं जिनपिं उत्पन्न जुइगु जुया: जिनसंभवा धा:गु ख: । उज्व:गु पूजा धका: लोकं नं धयाच्वन । थ्व सन्ध्याभाषाकथं जुल ।

मूल :

प्राप्य कन्यां विशालाक्षीं रूपयौवनमण्डिताम् ।
पञ्चविंशतिकां गुहये तिर्यगस्याः प्रकल्पयेत् ॥७॥

विशालगु (तत:ग्व:गु) मिखा दुम्ह, रूप यौवनं भ: भ: धा:म्ह, कन्या प्राप्त याना:, व नं नीन्यादँ दुम्ह तक ग्रहण यायेमा: । अथवा वयां च्वय् क्वय्या उमेर दुम्ह जूसां ग्रहण याना: पूजा यायेमा: ॥७॥

टीका :

तामेव दर्शयन्नाह । प्राप्येत्यादि । कमनीयरूपत्वात् कन्या । विशाले सत्यद्वयात्मके अक्षिणी यस्या महामुद्रायाः तां विशालाक्षीम् । तस्या एव विशेषणं रूपयौवनमण्डितेति । पञ्चविंशतिकां गृहयेति । पञ्चविंशतिदेवतात्मिकां महामुद्रां स्वाधिष्ठानलक्षणां तां प्राप्य गुरुमुखा(त्) लबध्वा तामेवानुत्तरपूजां प्रकल्पयेत् कुर्यात् । तिर्यग्भ्योऽपि गृहय प्रकल्पयेदिति पुनर्योज्यम् । तिर्यक्शब्दस्य पार्श्वचारित्वात् । तेनाधिपतेरन्यन्माण्डलेयदेवतारूपं महावज्रधरवत् गृहयते महावज्रधर-विकुर्वीतत्वान् । सन्ध्याभाषा ।

व हे खँ कनेत मूलय् 'प्राप्य इत्यादि' वाक्यं कनाच्वन । कमनीय रूपम्ह (यइपुसेच्वंम्ह) जूगुलिं कन्या धा:गु ख: । विशालगु धैगु निगू सत्य स्वभावगु निग्व: मिखा दुम्ह महामुद्रायात विशालाक्षी धा:गु ख: । वया हे मेगु विशेषण रूपयौवनमण्डिता धका: धयात:गु ख: । 'पञ्चविंशतिकां गृहच' धैगु प्रकरणय् नीन्याम्ह देवता स्वभावम्ह महामुद्रा, उकीसनं थ:म्हं हे स्वाधिष्ठान यानातयाम्ह (थ: भा:पा: तयाम्ह), वयात प्राप्त याना: (गुरुयागु वचनं प्राप्त याना:) वयात हे अनुत्तर पूजाय् प्रयोग यायेमा: । "तिर्यग्भ्योऽपि गृहच प्रकल्पयेत्" धैगु वाक्य हान छ्यलेमा: । थन तिर्यक् शब्दं जवं खवं च्वंपिं धा:गु ख: । अथे जूगुलिं अधिपतिं भिन्नैम्ह (मेम्ह) हे माण्डलेय देवता रूपम्ह महावज्रधरं थें ग्रहण यायेमा: । छाय्धा:सा थ्व विकुर्वीत महावज्रधरयागु ख: । (वसपोलयागु ऋद्धि ख:) । थ्व सन्ध्याभाषाकथं ख: ।

मूल :

शुचौ विविक्ते पृथिवीप्रदेशे
जिनात्मजं शान्तशिवालये च ।
विशुद्धतोयादिविलेपनं वा
कुर्वीत शश्वज्जिनपूजहेतोः ॥८॥

गनं छथाय् पृथ्वीस एकान्तगु, शुद्धगु, शान्तगु देवताया मन्दिरय् बोधिसत्त्व साधकं शुद्धगु लः आदि तयाः बँथिले माल । थथे यायेमाःगु सदा नं बारंबार बुद्धपूजा यायेमाःगुलिं खः ॥८॥

टीका :

लोकोत्तरतमयोगिनां पूजां निर्दिश्येदानीमुत्पत्तिक्रमयोगिनां पूजां दर्शयितुमाह । शुचावित्यादि । वाशब्दो भिन्नक्रमः पक्षान्तरप्रदर्शनार्थो द्रष्टव्यः । सर्वभूमिशोधनक्रमेण परिशुद्धे विविक्ते जनसंपातरहिते पृथिवीप्रदेशे भूभागे । जिनात्मजो मन्त्री । शान्ताः सज्जनाः तेषां गृहे शिवालये देवताकुले ईदृग्विधे प्रदेशे । विट् गोविष्ठा मूत्रं गोमूत्रं तोयं केवलमुदकं आदिशब्देन गन्धकल्कादि गृह्यते । एभिर्विडादिभिः पूर्वोक्ते प्रदेशे विलेपनं मण्डलं कुर्वीत कुर्यात् । वाशब्दोऽनुक्तसमुच्चयार्थः । तेन पुष्पादिपरिग्रहः । शश्वत् प्रत्यहं किमर्थम् ? जिनपूजहेतोः स्वदेवताराधनार्थम् ।

लोकोत्तरतमगु योगिपिनिगु पूजा यायेगु खँ कनेधुंका, आः उत्पत्तिक्रम भावना याइपिं योगीपिनिगु पूजाया खँ कनेत मूलय् 'शुचौ इत्यादि' वाक्यं कनाच्वन । थन श्लोकय् 'वा' शब्द तयातःगु - मेकथं याःसां ज्यू धैगु खँ व्यक्त यायेत खः । भूमिशोधन यायेगु फुक्क खँ कथं शुद्ध याये धुंकाः, विविक्त धैगु मनूतय्गु हुलमुल मदुथाय् धाःगु खः । 'पृथ्वी प्रदेशे' धैगु गनं छथाय् बँय् धाःगु खः । जिनात्मज धैम्ह मन्त्रसाधकं धाःगु खः । शान्त धैगु सज्जनतय्गु देव मन्दिरय् वा थुज्वःगु हे थासय् (छापा सफुतिइ 'विशुद्ध' शब्द तयातल, तर टीकाय् 'विण्मूत्र' शब्द तयाः व्याख्या यानातल) । विट् धैगु गोवर जुल, मूत्र धैगु साच्व जुल, तोय धैगु केवल लः खः । थन आदि शब्दं सुगन्धगु वस्तुया चूर्ण नं तयेज्यू धाःगु जुल । थुगु प्रकारं च्वय् कनावयागु थासय् गोवर आदिं बँ थिलेमाः धाःगु खः । थन 'वा' शब्द तयातःगुलिं मेमेगु नं माःमाःगु यायेमाः धैगु भाव खः । अथे जूगुलिं स्वां सिन्हः आदि नं तालाकेमाः धाःगु जुल । शश्वत् धैगु न्हिं न्हिं धाःगु खः । अथे छाय् यायेगु धाःसा - देवता बुद्धपिन्त पूजा यायेमाःगुलिं खः ।

मूल :

स्तनान्तरं यावच्छिखान्तमध्ये
कल्गान्तरे चापि न्यसेद्विधिज्ञः ।
नाभिकटिगुह्ये जिनात्मजानां
न्यासं प्रकुर्यात् कुलपञ्चकानाम् ॥९॥

स्तनया अन्तरय् अर्थात् नुगलय्, सिखान्त मध्यय्, सिखा व वया च्वय् मध्यय् अर्थात् छ्यनय्, चरणान्तरे चसुप्वाःया दथुइ विधिज्ञ (विधि स्यूम्हस्यां) नाभिकटिगुह्ये-नाभिकटि कम्मर गुह्ये जिनात्मज

अर्थात् साधकपिनिगु पञ्चकुलयापिनि नं (मन्त्र) न्यास यायेमाः (सू.- मूलय् चरणन्तरे तयेमाथाय् वलगान्तरे तयातल । थुगु कथं पाठ भेद जूगुलिं छुं अर्थ उखे थुखे लाःसां टीका स्वयाः मिलय् याःसा बांलाइ) ॥९॥

टीका :

एवं पूजोपकरणं संपाद्य साधनोक्तक्रमेण कृतयोगानुयोगस्यात्मनः स्वमुद्रायाश्च पञ्चकुलीकरणं दर्शयन्नाह । स्तनान्तरमित्यादि । स्तनान्तरमिति प्राप्ते हृदयस्थाने । यावदिति । यावदत्र हूंकार जमक्षोभ्यकुलं न्यसेत् । शिखान्तमिति शिखाशब्देन केशा उपलक्ष्यन्ते यावत् केशान्तम् । केशभूमौ ओंकारजं वैरोचनं न्यसेत् । मध्य इति हृत्शिखान्तयोर्मध्ये किं तत् कण्ठप्रदेशे मुखमण्डलं तत्र आःकारं संभवममिताभं न्यसेत् । चरणान्तरमिति यावत् । पदस्योरुमूलस्य चान्तरं चरणान्तरम् । तस्मिंश्चरणान्तरे । वाशब्दश्चरणद्वये इति समुच्चयार्थः । तत्र हाकारजममोघसिद्धिं न्यसेत् । विधिज्ञः उत्पत्तिक्रमज्ञः । नाभिकटीगुह्य इत्यत्र सप्तमीलोपः । एषु प्रदेशेषु स्वकारजं रत्नसंभवकुलं न्यसेत् । जिनाः वैरोचनादयः । जिनात्मजास्तत्कुलीनाः जिनाः स्वजिनात्मजाश्चेति जिनात्मजाः तेषां वैरोचनादीनां तत्कुलीनानां च साधनोक्तविधिना पञ्चकुलात्मकानां न्यासं यथायथं कुर्यात् इति यावत् ।

थुगु प्रकारं पूजाया उपकरण (सामान) सम्पन्न यानाः साधनयागु क्रमअनुसार योग, अनुयोग याइम्ह, थःम्ह मुद्रायात पञ्चकुलयाम्ह सिद्ध यायेत मुलय् 'स्तानान्तरम् इत्यादि' वाक्यं कनाच्वन । स्तानान्तरम् धैगु नुगलय् धाःगु खः । थन हूँकारं उत्पन्न जूम्ह अक्षोभ्य कुलम्हसित न्यास यायेमाः (तयेमाः) । शिखा शब्दया अर्थ सँ धैगु उपलक्षणा यानाः केशान्तम धाःगु धकाः सिकेमाः । अर्थात् सँ बुया वइगु थाय् धाःगु खः । अन ओँमकार बीजं उत्पन्न जूम्ह वैरोचनयात न्यास यायेमाः । मध्य शब्दया अर्थ नुगःस्यँ व शिखान्तया दथुइ धाःगु खः । व छु धाःसा - कथुइ धाःगु खः । अर्थात् मुखमण्डलय् धाःगु खः । अन आःकार वीजं उत्पन्न जुयाबिज्याःम्ह अमिताभयात न्यास यायेमाः । पालि व खम्पाया बीचय्यात चरणान्तर धाःगु खः । अन अथवा तुति निपाया बिचय् धैगु नं 'वा' शब्दं पिहाँ वः । थ्व समुच्चयार्थ कथं धाःगु जुल । अन ‍ह्निं वीजं उत्पन्न जूम्ह अमोघसिद्धियात न्यास यायेमाः । विधिज्ञ धैगु उत्पत्तिक्रमया खँ स्यूम्ह धाःगु खः । नाभिकटि गुहय शब्दय् फुक्कभनं सप्तमि विभक्ति लोप जुयाच्वन धकाः मतिइ तयाः सप्तमि विभक्तियागु अर्थ यायेमाः । थुलि थासय् खंकार वीजं उत्पन्न जुयाबिज्याःम्ह रत्नसंभव कुलम्हसित न्यास यायेमाः । जिनाः धैगु वैरोचना आदि धाःगु खः । जिनात्मज धैगु वसपोलपिंनिगु कुलयापिं धाःगु खः । थन बोधिसत्त्वपिं धैगु नं पिहाँ वः । वसपोल वैरोचना आदि व वैरोचना आदिया कुलयापिं नं धाःगु खः । साधनाया विधि कनातःकथं पञ्चकुल स्वभावयापिन्त न्यास क्रमशः यायेमाः धैगु भाव खः ।

मूल :

आकाशधातुमध्यस्थं भावयेद् ज्ञानसागरम् ।
आत्मानं चन्द्रमध्यस्थं भावयेद् हृदये पुनः ॥१०॥

आकाशधातुया दथुइच्वंगु, ज्ञानया सागर जुयाच्वंगु चन्द्र (बोधिचित्त) या दथुइ च्वनाच्वंम्ह थःत हानं नुगलय् भावना यायेमाः ॥१०॥

टीका :

एवं कृतं समापत्तेः भवोत्पत्तिक्रमं दर्शयितुमाह । आकाशधातु इत्यादि । आकाशधातुः स्वमुद्राधर्मोदयः । तन्मध्यस्थं ज्ञानसागरं बोधिचित्तमात्मानं चन्द्रमध्यस्थमनन्तरोक्तसंवृतिबोधिचित्तमध्यस्थं भावयेत् ध्यायात् ।

थुकथं समापति यायेधुंकाः थन उत्पत्ति जुइगु क्रम क्यनेत मूलय् 'आकाशधातु इत्यादिं' वाक्यं कनाच्वन । थन आकाशधातु धैगु थःम्ह मुद्राया धर्मोदय धाःगु खः । वया दथुइ च्वनाच्वंगु ज्ञानया सागर थें जाःगु बोधिचित्तयात थः भाःपाः वया दथुइ च्वनाच्वंगु अर्थात् 'चन्द्रमध्यस्थम्' धैगु संवृत्ति बोधिचित्तया दथुइ च्वनाच्वंम्ह थःतः भावना या अर्थात् ध्यान या ।

मूल :

संहारं च प्रकुर्वीत यदीच्छेत् शान्तवज्रधृक् ।
चतूरत्नमयं स्तूपं रश्मिज्वालाविभूषितम् ॥११॥

शान्तगु वज्र धारणा यानाच्वनीम्हं थः यःतले भावना यानाः संहार यायेमाः । (हानं) थःगु नुगलय् लिहाँवल धकाः भाःपेमाः । चतूर्रत्नमयगु स्तूप छ्याखेरं रश्मिया ज्वालां भः भः धाःम्ह थःतः भापेमाः ॥११॥

टीका :

तदनन्तरं तथागतां स्फरित्वा बुधः शान्तवज्रधृक् । हृदये आत्मनि संहारं च प्रकुर्वीत । यदीति । स्फरणसंहरणं यदीच्छा स्यात्, तदा कुर्यादिति भावः । शान्तं चितसमाधानं तदेव वज्रां तद्धारणात् शान्तवज्रधृक् । एवमात्मानं निष्पाद्य पुनः स्तूपं च पञ्चभूरत्नमयादिकं कुर्यात् । चतूरत्नं धातुस्वभावं लोचनादिचतुष्टयं तन्मयत्वात् । चतूरत्नमयं रश्मिमाला सितादिरश्मिमाला ताभिर्भूषितं शोभितम् ॥

अनं लिपा तथागतपिन्त फिंजय् यानाः ज्ञानवानम्ह, शान्त वज्रधृक जुयाबिज्याःम्हं थःगु नुगलय् संहार यायेमाः । स्फरण यायेगु, संहरण यायेगु थः यतले याये ज्यू । थथे भावना यायेबलय् यायेमाः धैगु भाव खः । शान्तम् धैगु चित्त समाधानगु धाःगु खः । व हे शान्त रुपपिं वज्र धारणा यानातःम्ह जूगुलिं शान्तवज्रधृक धाःगु खः । थथे थःतः भावना यायेधुंकाः हानं चतूरत्नमयगु स्तूप भावना यायेमाः । चतूरत्न धैगु धातु स्वभावयापिं लोचनादि प्यम्ह देवीपिं धाःगु खः । अर्थात् लोचनादिमयगु धाःगु खः । व चतूरत्नमयगु जूगुलिं तुयूगु आदि रश्मिया मालां भः भः धाःगु, बांलाःगु धकाः भावना यायेमाः ।

मूल :

ज्ञानोदधिं स्त्रियं प्रस्थाप्य आलयन्तु विचिन्तयेत् ।
स्वरोमकूपविवरे पूजामेघान् स्फरेद्बुधः ॥१२॥

स्वंगू कालय्स विज्यानाच्वंपिं, ज्ञानया सागर जुयाच्वंपिं बुद्धपिनि आलय जुयाच्वंगु चैत्ययात थःगु चिमिसँ प्वाः पत्तिकं विज्यानाच्वंगु भावना या । अले चिमिसँ प्वाः पत्तिकं पूजामेघ पिहाँवल धकाः बुद्धजनं भावना या ॥१२॥

टीका :

ज्ञानोदधीति । त्र्यध्वेभ्य इत्यस्य विशेष्यरूपं ज्ञानोदधयस्तथागताः त्र्यध्वास्त्रैकाल्यवर्तिनः त्र्यध्ववर्ति तथागतानामालयं क्षेत्रभूतं चिन्तयेत् । स्वकाये चैत्यं भावयेत् । पूर्ववत् स्वरोमकूपविवरेभ्यः पूजामेघां यथाभिलषितार्थसंपादनेन सत्त्वधातून् पूजयन्त्यनुगृण्हन्तीति पूजाः तथागताः तेषां मेघाः सन्दोहास्तान् स्फरेत् निश्चारयेत् । बुद्धो बुद्धानुत्पत्तिक्रमनिपुणः । यथारुतम् ॥

ज्ञानोदधी धैगु प्रकरणय् स्वंगू कालय्स बिज्यानाच्वंपिं, ज्ञानसागर जुयाबिज्याःपिं तथागतपिनिगु आलय जुयाच्वंगु, थाय् जुयाच्वंगु चैत्य थःगु शरीरय् चिन्तन या, भावना या धाःगु जुल । अले न्हापा थें तुं थःगु चिमिसँ प्वालं पूजामेघ पिहाँवयाः माःमाःपिन्त माःमाःगु खँ पुरय् यानाः प्राणीपिन्त पूजा यानाच्वन । थन पूजा धैगु तथागतपिं धाःगु खः । वसपोलपिनिगु मेघ धैगु समूह धाःगु खः । व समूह स्फरेत धैगु पिकायेमाल धाःगु जुल । थन बुधः धाःगु बुद्धयागु उत्पत्तिक्रिम स्यूम्ह धाःगु खः । थ्व व्याख्या यथारुतकथं जुल ।

मूल :

पद्मं पञ्चविधं ज्ञात्वा उत्पलं च विचक्षणः ।
जातिकां त्रिविधं कृत्वा देवतानां निवेदयेत् ॥१३॥

न्यागू प्रकारया पद्म व उत्पल (उफ्वःस्वां) नं दुगु सिइकाः विचक्षण अर्थात् विद्वानं स्वंगू प्रकारया जातिका (जीस्वां) नं तालाकाः देवतापिन्त दोहलपेमाः ॥१३॥

टीका :

इदानीमुभययोगिसाधारणं पूजाङ्गं दर्शयन्नाह । पद्ममित्यादि । श्वेतादिपञ्चवर्णत्वात् पञ्चविधं कुलभेदेन ज्ञात्वा विचक्षणः विभागज्ञः । उत्पलं च तथैव पञ्चवर्णम् । जातिपुष्पं त्रिविधां त्रिवर्णां कृत्वा देवतानां निवेदयेत् ।

आः निगू प्रकारया योगीपिनि नं मिलय् जूगु पूजांग (पूजायागु अंग) क्यनेत मूलय् 'पद्मं इत्यादि' वाक्यं कनाच्वन । तुयूगु आदि न्यागू वर्णया न्यागू प्रकारया कुलया भेद सिइकाः विचक्षण धैगु भाग ब्वथलेसःम्ह व्यक्तिं उत्पलयागु नं न्यागू वर्ण दुगु जातिपुष्प (जीस्वां) स्वंगू रंगया स्वता प्रकारयागु तयाः देवतापिन्त द्वहलपेमाः ।

मूल :

कर्णिकारस्य कुसुमं मल्लिकां यूथिकां तथा ।
करवीरस्य कुसुमं ध्यात्वा पूजां प्रकल्पयेत् ॥१४॥

कर्णिकार स्वां, मल्लिका (चमेली स्वां), युथिका (अजू स्वां), कनिवः स्वां (करवीर कुसुम) थुलि नं मदुसां दु धकाः मनय् भाःपाः पूजा यायेमाः ॥१४॥

टीका :

तथैव कर्णिकारपुष्पं मल्लिकां यूथिकां करवीरकुसुमं च ध्वात्वा ध्यानबलेन निष्पाद्य मन्त्री सर्वथा तथागतान् योजयेदिति । नेयार्थः ।

अथे हे कर्णिकार पुष्प, मल्लिका, युथिका, करवीर कुसुम नं धात्वा अर्थात् ध्यानयागु बलं उत्पन्न यानाः मन्त्रि (साधकं) फुक्क प्रकारं तथागतपिन्त द्वहलपेमाः । थ्व नेयार्थ व्याख्या जुल ।

टीका :

आर्षव्याख्यानमाह ।
ये दशवायवः प्रोक्तास्ते पद्मोत्पलसंज्ञकाः ।
त्रिवज्रतत्त्वमाख्यातं जात्येकता त्रिधा मता ॥
कर्णिकारं तथा मल्लिका यूथिका करवीरकम् ।
लोकचनादि यथासंख्यं माहेन्द्रादीं तु योजयेत् ॥
निःस्वभावपदन्यासाद् देवतारूपयोगतः ।
सा भवेन्महती पूजा सर्वबुद्धैकतोषणे ॥
तदेतत्पुष्पसन्ध्येयं न प्रतिपत्स्यन्तीतरे जनाः ।
अनवबोधतस्तेषां सिद्धिः स्याद् दूरतः स्थिता ॥
अभव्या वयमित्येवमुक्त्वात्मानं क्षिपन्ति ते ।
तथा ह्यात्मप्रतिक्षेपात् सर्वबुद्धान् क्षिपन्ति हि ॥
क्षिप्त्वा तु सर्वबुद्धान् वै निर्वाणेतरगामिनः ॥ इति नीतार्थः ॥

शरीरय् झिगू प्रकारयागु वायु दु धकाः कनातल । व झिगू वायु हे न्यागू प्रकारयागु पद्म व न्यागू प्रकारयागु उत्पल धाःगु खः । जाति (जीस्वां) स्वंगू प्रकारयागु धकाः धयातःगु त्रिवज्रतत्त्वयात कनातःगु खः । कर्णिकार, मल्लिका, युथिका, करवीर धैगु क्रमशः लोचनादि देवीपिं धाःगु खः । अथे हे माहेन्द्र आदियात नं मिले यानाः तयेमाः । देवतायागु रूपयात निःस्वभाव भावना यानाच्वनेगु हे तःधंगु पूजा खः । व पूजां हे फुक्क बुद्धपिन्त सन्तोष याइगु खः । थ्व सन्ध्याभाषां धयातःगु स्वांयागु, मेपिं मनूतय्सं थुइगु खँ मखु । थथे मथुइगुलिं हे इमित सिद्धि तापानावनीगु जुल । थथे सिद्धि लाभ मजूगुलिं जिपिं ला अभव्य (अयोग्य) खनि धकाः धया थःतः थम्हं तुं इमिसं कोतिथुनाच्वन । थथे थःत थम्हं कोतिथुनाच्वंगुलिं फुक्क बुद्धपिन्त कोति थुंगु थें जुयाच्वन । थुगु प्रकारं थःगु शरीरय् बिज्यानाच्वंपिं बुद्धपिन्त हेला याःगुलिं निर्वाण लाभ मजुइपिं जुयाच्वन । थ्व व्याख्या नीतार्थकथं जुल ।

मूल :

योजनशतविस्तारं भावयेत् चक्रमण्डलम् ।
कुलानान्तु प्रकुर्वीत सदाध्यानविचक्षणः ॥१५॥
पद्मं वज्रं तथा खड्गं उत्पलं भावयेद्बुधः ।
योजनकोटिविस्तारं चतुरस्रं सुशोभनम् ॥१६॥
चतूरत्नमयं चैत्यं स्वच्छं प्रकृतिनिर्मलम् ।
भावयेच्चामरं प्राज्ञः कुलानां पूजहेतुना ॥१७॥

सच्छिगु योजन विस्तृतगु चक्रमण्डल भावना यायेमाः । अले सदा नं ध्यानय् चतुरम्ह मनू नं कुलयागु

नं मण्डलयात तयेमा: । अथे हे पद्ममण्डल, वज्रमण्डल, खड्गमण्डल, उत्पलमण्डल नं बुधजनं भावना यायेमा: । प्यकुंला:गु, अतिकं बांला:गु, कोटि योजन विस्तृतगु, चतुरत्नमयगु, स्वच्छगु, प्रकृतिं हे निर्मलगु चैत्य नं भावना यायेमा: । छाय्धा:सा पञ्चकुलयापिं देवतापिनिगु आधार जुयाच्वंगु चैत्यमण्डल पूजा यायेत प्राज्ञ मनू नं चामरयात भावना यायेमा: ॥१५॥१६॥१७॥

टीका :

इदानीमुभययोगिसाधारणं गुह्याभिषेकमण्डलं दर्शयितुमाह । योजनेत्यादि । प्रतिपार्श्वं पञ्चविंशति योजनत्वात् योजनशतविस्तारं चक्रशब्देनोपचाराच्चक्रम् । वैरोचन एवाभिमतः । तस्य मण्डलं चक्रमण्डलं भावयेत् निष्पादयेत् । मनसा लिखनेन वा । चतुरस्रमित्यादि वक्ष्यमाणकमत्रापि योजनीयम् । कुलानामक्षोभ्यादिकुलानां पूर्वादिदिक्षु न्यासं कुर्यात् । सदा विचक्षणः सर्वकालाप्रमत्तः । यथा चक्रमण्डलशब्देन वैरोचनमण्डलमुपात्तं तथा पद्ममभिताभमण्डलम् । चन्द्रमण्डलमक्षोभ्यमण्डलम् । खड्गमण्डलममोघसिद्धिमण्डलम् । उत्पलमुपलरत्नं तकारच्छन्दोनुरोधार्थः दशदिशीति । यथा उत्पलं रत्नसंभवमण्डलं बुधः विज्ञो भावयेत् शतयोजनात् प्रभृति यावत् । कोटियोजनप्रमाणं महेच्छानां रुचिवशान्मण्डलं चतुर्वर्णोपेतत्वात् चतुरत्नमयं स्वच्छं स्फटिकवत् । अनेन श्वेतवर्णपरिग्रहः । चैत्यमिव चैत्यं मण्डलं प्रकृतिनिर्मलमिति । मण्डलतत्त्वात्मकत्वात् । कुलानां पञ्चकुलानामालयमाधारभूतं प्राज्ञो गुह्याभिषेकज्ञो योगी पूजाहेतुना गुह्याभिषेकार्थं भावयेदिति यावत् ।

आ: निष्पन्नक्रम (उत्पत्तिक्रम) कथं योग याइपिं निम्हसितं समानगु (ज्यूगु) गुहचाभिषेक मण्डलया खँ कनेत मूलय् 'योजन इत्यादि' वाक्यं कनाच्वन । प्यखेरं नीन्यागू योजनशत विस्तृतगु जूसां, चक्र शब्द थन लाक्षणिक जूगुलिं चक्र हे धा:गु ख: । थन चक्र धयात:गुलिं वैरोचन धायेगु हे ल्व: । वैरोचनयागु मण्डल - चक्रमण्डल मनं मनं अथवा च्वया: भावना या, सम्पन्न या धा:गु जुल । क्वय् कनात:थें थन नं प्यकुंला:गु धका: खँ हंकेमा: । कुलानां धैगु अक्षोभ्य आदि कुलयागु नं पूर्व आदि दिशाय् न्यास यायेमा: (तयेमा:) । सदा बिचक्षण धका: धयात:गुलि सदा नं अप्रमादी जुया धा:गु जुल । गथे चक्रमण्डल शब्दं वैरोचनमण्डल ग्रहण यानातल, अथे हे पद्मं अमिताभमण्डल, वज्रमण्डलं अक्षोभ्यमण्डल, खड्गमण्डलं अमोघसिद्धिमण्डल, (उपलं धाये मा:थाय् छन्द मिलय् यायेत उत्पल च्वयात:गु ख:) । गथे धा:सा उत्पलरत्नमण्डल धैगु उपलरत्नमण्डल रत्नसंभवमण्डल धा:गु धका: बुधजन (विज्ञजनं) भावना यायेमा: । शतयोजनं निसे कया: कोटियोजन प्रमाणगु मण्डलं नं महेच्छा दुपिन्सं थ:गु इच्छानुसारं मण्डलयात प्यंगू वर्ण युक्तगु, चतुरत्नमयगु, स्फटिक थें स्वच्छगु (पारदर्शकगु) भावना यायेमा: । स्फटिक धयात:गुलिं तुयूगु वर्णगु संकेत यानाच्वन । चैत्य थें जा:गु जूगुलिं चैत्यमण्डल धा:गु ख: । व प्रकृतिं हे निर्मलगु जुल । छाय्धा:सा मण्डल धैगु परमार्थ स्वभावगु ख: । कुलानां धैगु न्यागू कुलयापिनिगु, आलय धैगु आधार जुयाच्वंगु धा:गु ख: । वयात प्राज्ञ धैगु गुहचाभिषेकया ज्ञान दुम्ह योगीं पूजा यायेया नितिं अर्थात् गुहचाभिषेक बिइत भावना यायेमा: धा:गु ख: ।

मूल :

पञ्चकामगुणैः स्वच्छां यादवीं च समारभेत् ।
रत्नवस्त्रादिभिर्नित्यं पूजयेद्बोधिकांक्षया ॥१८॥

पञ्चकाम गुणं युक्तगु, स्वच्छगु पूजारूपी समुद्रयात आरम्भ यायेमाः । थुगु प्रकारं बोधिया इच्छा याइम्ह व्यक्तिं रत्न, वस्त्र, आदि वस्तु नं तयाः नित्य पूजा यायेमाः । (सू. - छापा सफुतिइ "यादविं च" धकाः छचलातःगु पायृछि मजू । टिकाय् पूजोदधिं धकाः तयातल । थ्व हे उचित खः ।) ॥१८॥

टीका :

एवं गुरुव्यापारानन्तरं गुह्याभिषेककामेन शिष्येण यदनुष्ठेयं तद्दर्शयन्नाह । पञ्चकामगुणैरित्यादि । पञ्चकामगुणरूपादि पञ्चविषयाः तेषामिति मण्डलाधेयभूतदेवतानां पूजोदधिं विविधपूजासमुद्रं समारभेत् कर्तुमुपक्रमेत् ।

तान्येव पञ्चकामगुणान् प्रपञ्चयितुमाह । रत्नेत्यादि । रत्नं पद्मरागादि वस्त्रं पत्त्रोर्णादिकं चक्षुरिन्द्रियविषयमुक्त्वा आदिशब्देन श्रोत्रादीन्द्रियानां विषयं विदधाति । नित्यं यावदभिषेकपरिसमाप्ति प्रत्यहं पूजायेदाराधयेत् । किमर्थम् ? सर्वकलिमलप्रक्षालनेन ज्ञानोदयकारणाद् बोधिरभिषेकः तस्मिन् कांक्षया च्छन्दने पूजयेत् ॥

थुगु प्रकारं गुरुं यायेमाःगु ज्या कनेधुंकाः गुह्याभिषेक कायेगु इच्छा दुम्ह शिष्यं यायेमाःगु खँ कनेत मूलय् 'पञ्चकाम इत्यादि' वाक्यं कनाच्वन । थन पञ्चकामगुण धैगु रूप, शब्द, गन्ध, रस, स्पर्श थुलि न्यागू विषययागु मण्डलया आधेय (च्वनाच्वनीपिं) देवतापिन्त, पूजादधि धैगु विविध प्रकारयागु पूजारूपी समुद्रं पूजा न्हचाकेमाः, आरम्भ यायेमाः । वहे पञ्चकाम गुण विस्तृत रूपं कनेत मूलय् 'रत्न वस्त्रादि' इत्यादि वाक्यं कनातःगु खः । रत्न धैगु मानिक आदि धाःगु खः । वस्त्र धैगु रेशम, पात, ऊन आदियागु कापः खः । थुगु प्रकारं चक्षु इन्द्रियया विषय कनेधुंकाः आदि शब्दं न्हाय्‌पं आदि इन्द्रिययागु विषययात नं आदि शब्दं कनातल । नित्यम् धैगु थन अभिषेकया ज्या सिमधतले न्हिं न्हिं पूजा यायेमाः, आराधना यायेमाः धाःगु खः । छाय्‌धाःसा फुक्क कलिमल (ल्वापु ख्यापु) विघ्न मदयेकेत ज्ञानोदयया कारण जुयाच्वंगु बोधि धैगु अभिषेकयागु इच्छा यानाः, चाहना यानाः पूजा यायेमाः ।

मूल :

पञ्चोपहारपूजाग्रैर्देवतां तोषयेत् सदा ।
कन्यां रत्नकरीं श्रेष्ठां नानारत्नाद्यलंकृताम् ॥१९॥
दद्याद्वै सर्वबुद्धानां सिद्धये तीव्रसाधकाः ।
सप्तरत्नैरिदं कृत्वा परिपूर्ण विचक्षणः ॥२०॥
दद्यात् प्रतिदिनं प्राज्ञो दानाब्धिसिद्धिकांक्षया ।
अर्चिपति मुद्रां समादाय बुद्धमण्डलमध्यतः ॥२१॥

पञ्चोपहार पूजा याना: देवतापिन्त सदानं सन्तोष यायेमा: । रत्न उत्पन्न यायेमा: । श्रेष्ठम्ह, नाना रत्न आदि तिसां भ्र: भ्र: धा:म्ह कन्या फुक्क बुद्धपिन्त द्वहलपेमा: । फुक्क खँ सिद्ध यायेत साधकं अथे द्वहलपेमा: । सप्तरत्नं परिपूर्णगु याना: विचक्षणम्ह शिष्यं न्हिंयान्हिथं द्वहलपेमा: । दान सागर सिद्ध यायेगु इच्छां प्राप्तम्ह मनूखं न्हियान्हिथं बुद्धमण्डलं अधिपति मुद्रा कया: दान बिइमा:, द्वहलपेमा: ॥१९॥२०॥२१॥

टीका :

पञ्चोपहारा: पुष्पादय: । तै: पूजा पञ्चोपहारपूजा । तासामग्रैर्विशिष्टतरैर्देवतां च गुरुं(च) तोषयेत् । सदेति । देवतागुरुसाधारणीं पूजामुक्त्वा गुरोर्विशेषपूजां कन्यामित्यादिना दर्शयति । कन्यामभ्रष्टयौवनां रत्नमासंसारस्थायि परमानास्रवमहासुखं तस्योत्पत्तिक्षेत्रत्वाद् रत्नकरीं श्रेष्ठां पद्मिनीं सर्वस्त्रीगुणोपेतत्वात् । अनेकप्रकाररत्नवस्त्रगन्धविलेपनाद्यलङ्कृताम् ईदृग्विधां कन्यां कमनीयरूपां सर्वबुद्धानामिति गुरो: सर्वबुद्धमयत्वात् । गुरुरेकोऽपि सर्वबुद्धशब्देन विवक्षित: । तस्मै दद्यात् प्रतिपादयेत् । कस्मादिस्याह सिध्यतेऽतीवसाधने इति । साध्यते निष्पाद्यते इति साधनं सामान्यफलम् । अतीवसाधनं विशिष्टसाधनम् । किं तत् ? बुद्धत्वं तस्मिन् सिद्धये सिद्धिनिमित्तं दद्यात् । गुरुविषये देयधर्मप्रतिपत्तये परिच्छेदाभावं दर्शयितुमाह । सप्तरत्नेत्यादि । पद्मरागेन्द्रनीलवैदूर्यमरकतवज्रमुक्ताप्रवालमितिं सप्तरत्नानि । तै: परिपूर्णमिदं क्षेत्रं प्रतिदिनं दद्यात् । ता: (?) स्त्री पुरुषमणिचक्रखड्गगजाश्वरत्नैर्वा विचक्षण: पुण्यसंभारज्ञानकुशल: । प्रत्यहं प्राज्ञ: प्रकर्षज्ञानवान् ज्ञानार्थी गुरुसकाशाद्द्वयज्ञानप्रतिषेधं कर्तुकाम: । तदुपदेशेन महामुद्रासिद्धिसाधनकाङ्क्षया दद्यात् । प्राज्ञो ध्यानेनपि सर्वं सम्पादयोदिति ।

एवं संपादितपूजोपकरणै शिष्ये गुरु: कि कुर्यादित्याह । अधिपतीत्यादि । यथा स्वमण्डलाधिपतेर्या महामुद्रा तां समादाय गुहीत्वा मण्डलाचार्यो बुद्धमण्डलमध्यत: तथागतचक्रमध्ये ।

पञ्चोपहार धैगु स्वां आदि धा:गु ख: । व वस्तुद्वारा पूजा यायेगुयात पञ्चोपहार पूजा धाइ । व पूजा मध्यय् नं श्रेष्ठगु, विशेष प्रकारगु पूजां देवतायात व गुरुयात नं सन्तोष यायेमा: । मूलय् सदा धयात:गुलिं देवता व गुरुयागु समानता दुगु पूजा यायेगु खँ कनेधुंका आ: गुरुयात विशेष पूजा यायेगु कनेत मूलय् 'कन्या इत्यादि' वाक्यं कनाच्वन । कन्याम् धैगु जवानी मफुनिम्ह धा:गु ख: । परम धैगु संसार दत्तले च्वनाच्वनीगु, परम अनास्रवगु महासुख उत्पत्ति याइगु क्षेत्र जुयाच्वंगु जूगुलिं रत्नकरीं धा:गु ख: । श्रेष्ठम्ह पद्मिनी सर्वगुणं युक्तम्ह स्त्री धा:गु ख: । अनेक प्रकारयागु रत्न, वस्त्र, सुगन्ध, लेपन आदिं याना: अलंकृत यानात:म्ह, थुज्व:म्ह यइपुसे च्वंम्ह कन्या, फुक्क बुद्धपिन्त धैगु गुरुयात धा:गु ख: । छाय्धा:सा गुरु धैम्ह सर्वबुद्धमय जुयाबिज्यात । गुरु छम्हसित नं सर्वबुद्ध शब्दं कनात:गु दु । अथे जूगुलिं वसपोलयात द्वहलप्यु, दान या धा:गु ख: । छाय्धा:सा अत्यन्त सिद्धि साधन यायेत कनात:गु ख: । साधन धैगु सम्पन्न या:गु धा:गु ख: । थ्व सामान्यगु फल जुल । अतीवसाधन धैगु विशेष साधन धा:गु ख: । अथे धैगु छु धा:सा - बुद्धत्व धा:गु ख: । व बुद्धत्व सिद्ध याये नितिं दान बिइमा:गु ख: । गुरुयात दान बिइगु वस्तु सिइकेत दान बिइगु वस्तुया सिमा मदु (थुलिउलि मदु) धैगु खँ क्यनेत मूलय् 'सप्तरत्न इत्यादि' धयात:गु ख: । थन मानिक, पन्ना, लसुने, नीर, हिरा, मोति, भिम्पु थुलियात सप्तरत्न धाइ । थ्व सप्तरत्न जाय्क दुगु बुँ (क्षेत्र) न्हियान्हिथं दान

या:सां ज्यू । अथवा त्रिरत्न - पुरुषरत्न, मणिरत्न, चक्ररत्न, खड्गरत्न, गजरत्न, अश्वरत्न थुलि सप्तरत्नं पूर्णगु क्षेत्र दान यायेमा: । थथे दान यायेगु पुण्यसंभार व ज्ञानसंभार दुम्ह मनूं विचक्षण ख: । न्हिं न्हिं उत्कृष्टगु ज्ञान दुम्ह प्राज्ञं गुरुया पाखें द्वयज्ञान मदयेका: अद्वयज्ञान प्राप्त यायेगु इच्छा दुम्हसित प्राज्ञ धाइ । थुकथं गुरुयागु उपदेशं महामुद्रा सिद्धि इच्छा याइम्हं दान यायेमा: धा:गु ख: । थ:के सप्तरत्न मदुसां मनं मनं फुक्क रत्न लुमंका: दान सम्पन्न यायेमा: ।

थुगु प्रकारं तालाका तयागु पूजायागु ज्वलंत शिष्यं गुरुयात छु यायेमा: धैगु खँ व्यक्त यायेत मूलय् 'अधिपति इत्यादिं' कनाच्वन । गथे थ:गु मण्डलया अधिपतियाम्ह मुद्रा, वयात कया, ग्रहण याना: मण्डलाचार्यं बुद्धमण्डलया दथुइ तथागतचक्र मध्यय् दान बिइमा: धा:गु जुल ।

मूल :

दद्यात् स्पर्शसमायोगं बुद्धानां रागबुद्धिना ।
आकाशधातुमध्यस्थं भावयेद् बुद्धमण्डलम् ॥२२॥

बुद्धपिनि नं रागबुद्धि वयेमा धका: स्पर्श समायोग नं द्वहलपेमा: । व बुद्धमण्डल आकाशधातु मध्यय् च्वनाच्वंगु धका: नं भावना यायेमा: ॥२२॥

टीका :

रागो महासुखं तत्र बुद्धिर्येषां ते रागबुद्धय: । तेषां रागबुद्धीनां बुद्धानां तथागतानां स्पर्शसंयोगं स्पर्शवज्राजनितसुखं दद्यात् । तत् कथमित्याह । आकाशेत्यादि । आकाशधातु गगनं तन्मध्यस्थं व्यूहं मण्डलं भावयेत् ध्यायात् । ध्यात्वा रूपस्कन्धादिभावेन वैरोचनादिज्ञानमयदेहे निर्माणकायग्रहणार्थ प्रवेशयेत् ।

थन राग धैगु महासुख धा:गु ख: । उकी बुद्धि तयाच्वंपिं मनूतय्त "रागबुद्धय:" धा:गु ख: । उज्व:पिं रागबुद्धिपिं बुद्धपिं अर्थात् तथागतपिन्त स्पर्श संयोग अर्थात् स्पर्शवज्रा पाखें उत्पन्न जूगु सुख द्वहलपेमा: । दान यायेमा: । व गथे ले धा:सा मूलय् 'आकाश इत्यादि' वाक्यं कनाच्वन । आकाशधातु धैगु आकाश हे ख: । वया दथुइच्वंगु व्यूह अर्थात् मण्डलयात भावयेत् धैगु ध्यान या धा:गु जुल । अर्थात् ध्यान याना: रुपस्कन्ध आदि स्वभावयापिं वैरोचन आदिपिनिगु ज्ञानमय शरीरय् निर्माणकाय ग्रहण यायेया नितिं प्रवेश या, दुबिकि धैगु भाव ख: ।

मूल :

बिम्बं ताथागतमयं विधिभि: पूजयन्ति ये ।
तूर्णं सम्प्राप्य सुभगां चारुवक्त्रां सुशोभनाम् ॥२३॥

अले थ:गु शरीरयात तथागतमय भा:पा: विण्मूत्र अर्थात् विषय व इन्द्रियं गुरुयात पूजा यायेमा:, सन्तोष यायेमा: । तृप्त यायेमा: । सौभाग्यं सम्पन्नम्ह, ख्वा: बांला:म्ह, यइपुसेच्वंम्ह कन्यायात याकनं प्राप्त याना: द्वहलपेमा: ॥२३॥

टीका :

ततः स्वबिम्बं महावज्रधरस्वरूपमात्मदेहं तथागतमयं वैरोचनादिसर्वतथागतपरमाणुपरिघटितं कृत्वा विडिति विषया .... मिन्द्रियं विषयै रूपादिभिः गुरुं मान्यं पूजयेत् प्रीणयेत् । तामेव पूजां योषितमित्यादिना दर्शयति । योषितं शिष्यप्रतिपादितां चारुवक्त्रां हर्षेण प्रसन्नचेतनां मनोल्हादनकरत्वात् मनोरमाम् ।

अले थ:गु मूर्तियात अर्थात् महावज्रधर स्वरुप थ:गु शरीरयात तथागतमयगु अर्थात् वैरोचन आदि फुक्क तथागतरुपी परमाणुं दयाच्वंगु याना:; विड धैगु विषय, मूत्र धैगु इन्द्रिय थ्व द्वारा अर्थात् रूपादि द्वारा हनेबह:म्ह गुरुयात पूजा यायेमा: । सन्तोष यायेमा: । व हे पूजा यायेत मूलय् 'योषितं इत्यादि' वाक्यं कनाच्वन । थन योषितं धैगु शिष्यं द्वहलप्यूम्ह कन्या धा:गु ख: । व कन्या ख्वा: बांला:म्ह हर्ष प्रसन्न चित्तम्ह, मन आनन्द याइम्ह जूगुलिं मनोरमाम् धा:गु ख: ।

(सू. - थ्व श्लोक फुक्क हे पा: अर्थात् "विम्बं ताथागतमयं विण्मुत्रैः पूजयेत गुरुम् । तूर्ण योषितं सुभगां चारुवक्त्रां मनोरमाम्" ॥ टीका कथं श्लोक थ्व जुल) ।

मूल :

अधिष्ठानपदं ध्यात्त्वा तत्त्वपूजां प्रकल्पयेत् ।
गुह्यशुक्रं विशालाक्षो भक्षयेत् दृढबुद्धिमान् ॥२४॥

अधिष्ठानपद धैगु वैरोचन आदिपिनिगु विजाक्षर ध्यान याना: तत्त्व पूजा यायेमा: । अले विशालाक्षयागु शुक्र कया: दृढ बुद्धिम्ह व्यक्तिं नयेमा: ॥२४॥

टीका :

अधिष्ठानपदं ध्यात्वेति । अधितिष्ठन्तीत्यधिष्ठानानि वैरोचनादयः तेषां पदं प्रणवादिवीजान् मुद्रादेहे यथास्थानं ध्यात्वा विन्यस्य पञ्चकुलकलापिनीं कृत्वा तत्त्वपूजां समापत्तिलक्षणां प्रकल्पयेत् अधितिष्ठेत् । वाह्यपूजापेक्षया इयं(दे)वतत्त्वपूजा रागविरागमध्यरागानुक्रमेण क्लेशविशुद्धिपदसाक्षात्करणात् । शुक्रे गुह्यविशालाक्ष्यामिति । समापत्तिपूजानन्तरं विशालाक्ष्याः शुक्रं गृह्य स्त्रियां मुद्रापद्मस्थितं बोधिचित्तं बोधिचलिताध्याशयत्वात् । दृढबुद्धिमान् वज्रशिष्यः गुरुणा दत्तमनेन स्वकायस्थानसर्वतथागतान्तर्यामीति भक्षयेत् अभ्यवहरेदिति । गुरुश्च तेनेव बोधिचित्तेन संख्यादिसंस्थितं गन्धोदकममोघमङ्गलगाथादिपूर्वकं शिष्यमभिषिञ्चेत् । यथोक्तं भगवता गुह्येन्द्रतिलके ।

उत्सृज्य रत्नोज्वलपद्ममध्यतः
संगुह्य मूर्तिः सकलं जिनानाम् ।
अभिषिञ्चय मूर्ध्नामलरत्नवर्षै -
विंशुद्धवज्रोद्भवज्ञानतोयैः ॥ इति ।

'अधिष्ठान पदं ध्यात्वा' धैगु प्रकरणय् अधिष्ठान यायेमा:पिं वैरोचन आदियागु पद धैगु ओंकार आदि वीजाक्षर मुद्रायागु शरीरय् यथास्थान ध्यात्वा धैगु तया: पञ्चकूलया कला:पिनि पुच: याना: तत्त्व पूजा अर्थात् समापति यायेमा: । अधिष्ठान यायेमा: । वाहचपूजा यायेगु सिबय् थ्व हे तत्त्वपूजाद्वारा राग, विराग, मध्यरागयागु क्रमं वयाच्वंगु क्लेशयात शुद्ध यायेगु साक्षात्कार यायेगु भिं । मूलय् 'शुक्रं गृहच विशालाक्षा' धैगु समापति पूजा धुंका: विशालाक्षीयागु शुक्र कया: अर्थात् कन्यायागु मुद्रा पद्मय् च्वंगु बोधिचित्त बोधिच्यूति मजुइमा: धैगु आशयं अथे धा:गु ख: । दृढ बुद्धिवज्र शिष्यं गुरुं ब्यूगु थ्व हे वस्तुं थ:गु कायया फुक्क थासय् फुक्क तथागतपिं प्रवेश याये धका: भक्षण यायेमा: । नयेमा: ।

गुरुं नं व हे बोधिचत्तं शंख आदिइ च्वंगु सुगन्धगु लखं अमोघमण्डल गाथा ब्वना: शिष्ययात अभिषेक बिइमा: । थ्व हे खँ श्री भगवानं गुहचेन्द्रिय तिलकय् नं थथे कनातल -

उज्वलगु पद्मया दथुइच्वंगु रत्नयात कया:, फुक्क बुद्धपिनिगु मूर्ति संग्रह याना:, छचनय् निर्मलगु रत्न वर्षा याये थें विशुद्धगु वज्रं उत्पन्न जूगु ज्ञानरुपी जलं अभिषेक बिइमा: ।

मूल :

इदं तत् सर्वमन्त्राणां कायवाक्चित्तपूजनम् ।
मन्त्रसिद्धिकरं प्रोक्तं रहस्यं ज्ञानवज्रिणाम् ॥२५॥

इति श्री सर्वतथागतकायवाक्चित्तरहस्यातिरहस्ये गुह्यसमाजे महागुह्यतन्त्रराजे चित्तसमयपटल: अष्टमोऽध्याय: ।

फुक्कं मन्त्रयागु थ्व काय वाक् चित्तं पूजा यायेगु ख: । ज्ञानवज्रितय्गु रहस्य जुयाच्वंगु, मन्त्र सिद्धि यानाबिइगु धका: धयातल ।

इति श्री सर्वतथागतकायवाक्चित्तया रहस्य मध्यय् नं अति रहस्यगु गुहचसमाज नां जुयाच्वंगु महागुहच तन्त्रराजयागु चित्तसमय पटलय् च्यागूगु अध्याय क्वचाल ॥

टीका :

इदं तदिति । यदनन्तरोक्तं पूजाव्यपदेशेन गुह्याभिषेचनम्, तत्सर्वमन्त्राणां सर्वतथागतानां संवन्धिभूतं तज्ज्ञानवज्रिणां घटमानयोगिनां मन्त्रसिद्धकरं मन्त्रालौकिकसिद्धिप्रदायका: आलिकालिजनिता: सर्पादयो मन्त्रा: । तेषां सिद्धिरविकलसिद्धिसंपादनं तत्र करोतीति मन्त्रसिद्धिकरं क्रियातन्त्रादिनयप्रवृत्तानां गोप्यत्वाद् रहस्यम् । अविनश्वरकायवाक्चित्तनिवर्तनात् कायवाक्चित्तपूजनमिति । यथारुतम् ।

॥ प्रदीपोदद्योतनटीकायामष्टमपटले षट्कोटीव्याख्या ॥

थ्व 'इदं तत' धैगु प्रकरणय् पूजा यायेगु खँ कने थें याना: गुगु गुहचाभिषेक बिइगु खँ च्वयातल, अन सर्वमन्त्राणं धैगु फुक्क तथागतपिनिगु सम्बन्ध दुगु धा:गु ख: । उज्व:गु ज्ञानवज्रितय्गु अर्थात् भावना यायेत च्वनाच्वंपिं योगीपिन्त मन्त्र सिद्धि बिइगु अर्थात् मन्त्र धैगु लौकिंक सिद्धि बिइगु आलिकालि आदि आखलं उत्पन्न जूगु फुक्क वस्तु हे मन्त्र धा:गु जुल । उज्व:गु मन्त्रया सिद्धि धैगु अविकल सिद्धि सम्पन्न यानाबिइगु जूगुलिं मन्त्रसिद्धिकरं धा:गु ख: । क्रियातन्त्र आदियागु नियमअनुसार यायेमा:गु गोप्यगु जूगुलिं रहस्यम् धा:गु ख: । अभि - अविनासिगु काय वाक् चित्त उत्पन्न यानाबिइगुलिं काय वाक् चित्त पूजनं धा:गु ख: । थ्व व्याख्या यथारुतकथं जुल ।

प्रदीपोद्योत टीकाया च्यागूगु पटलया षट्कोटि व्याख्या क्वचाल ।

◆◆◆

॥ नवमः पटलः ॥

मूल :

अथ वज्रधरो राजा सर्वाकाश महाक्षरः ।
सर्वाभिषेकचर्याग्रः सर्ववित् परमेश्वरः ॥१॥
कायवाक्चित्तसंयोगं त्रिवज्राभेद्यमण्डलम् ।
घोषयेत् परमं रम्यं रहस्यं बुद्धज्ञानिनाम् ॥२॥

अले श्री वज्रधर राजा सर्वाकाश (फुक्क आकाश समानम्ह) तथा महानगु अक्षर स्वभावम्ह , फुक्क अभिषेक चर्याय् अग्रम्ह, फुक्क खँ सियाबिज्या:म्ह परमेश्वर ख ॥१॥

कायवाक्चित्त उपभोग यानाबिज्याइम्ह (श्री महावज्रधरं) बुद्धज्ञान दुपिनि निमित्ते परम रम्यगु, रहस्यगु, त्रिवज्राभेद्यगु मण्डलया खँ आज्ञा जुयाबिज्यात ॥२॥

टीका :

निवर्तिताभिषेकस्याद्भुतकरणेनापि बोधिसाधनमाह । अथेत्यादि । अथ गुह्याभिषेकानन्तरं चतुर्व्योमात्मकतया सर्वाकाशो भगवान् । अतएव महाक्षरः । सर्वेषां क्रियातन्त्रादिप्रपन्नानामभिषेकचर्या सर्वाभिषेकचर्या तासामुपरिस्थितत्वात् सर्वाभिषेकचर्याग्रः । सर्वैः सिद्धिकामैरर्थ्यन्ते याच्यन्ते इति सर्वार्था वैरोचनादयः तेषां परमेश्वरः षष्ठस्तथागतः । एवंविधो भगवान् त्रिवज्राभेद्यमण्डलं घोषत इति संबन्धः ।

कायवाक्चिंत्तसंभोग इति । आत्मनः कायवाक्चित्तानां संभोग उपभोगो यस्मिन् मण्डले तत् कायवाक्चित्तसंभोगं त्रिवज्राभेद्या वैरोचनादयः तेषां मण्डलमत्यद्भूतमण्डलं परमं विशिष्टतरं रत्नपुद्गलानामेव विषयत्वाद् रहस्यम् अप्रकाश्यम् । केषाम् ? बुद्धज्ञानिनां श्रावकादीनां तत्त्रासकरत्वात् ।

अभिषेक कायेधुंकूपिन्सं अद्भुतगु प्रक्रिया याना: नं बोधि साधन यायेगु खँ कनेत मूलय् 'अथ इत्यादि' वाक्यं कनाच्वन । थन अथ (अले) धैगु गुह्याभिषेक कायेधुंका: धा:गु ख: । प्यंगू आकाश अर्थात् प्यंगू शुन्यता स्वभावम्ह जूगुलिं सर्वाकाश भगवान् धा:गु ख: । अथे जूगुलिं वसपोल महाक्षर नं ख: । फुक्क क्रियातन्त्र आदि कथं पूजा कर्म यानाविज्याइपिनिगु अभिषेक चर्या सर्वाभिषेक ख: । व चर्या सिबय् च्वन्ह्या:गु चर्या जूगुलिं सर्वाभिषेक चर्याग्र धा:गु ख: । सिद्धि कामना याइपिं सकसिया प्रार्थना यायेमा:पिं (फ्वनेमा:पिन्त) सर्वार्था धा:गु ख: । अर्थात् वैरोचन आदिपिं धा:गु ख: । अनपिनि नं परमेश्वर जुयाबिज्या:म्ह "षष्ठस्तथागत:" (खुमम्ह तथागत) अर्थात् महावज्रधर ख: । थुज्व:म्ह श्री भगवानं त्रिवज्राभेद्यमण्डलयागु खँ कनाबिज्यात धका: खँ हंकेमा: (सू.- मूलय् "सर्ववित् परमेश्वर" धका: तयातल, टीकाय् "सर्वार्थ परमेश्वर" धका: व्याख्या यानातल ।

कायवाक्चित्त संभोग धैगु थ:गु कायवाक्चित्तयागु संभोग (अथे) धैगु उपभोग यायेगु ज्या उगु मण्डलय् जुइगु जूगुलिं कायवाक्चित्त संभोग धा:गु ख: । त्रिवज्राभेद्य धयापिं वैरोचन आदि ख: । वसपोलपिनिगु मण्डल अद्भुत मण्डल ख: । अथे जूगुलिं परमगु, विशेष प्रकाया रत्नपुद्गलपिन्सं जक थुइगु विषय जुयाच्वंगु जूगुलिं रहस्यगु, प्रकट यायेमज्यूगु, बुद्धज्ञानिपिन्त प्रकट यायेमज्यूगु अर्थात् श्रावकपिन्त प्रकट यात धा:सा इमित भय उत्पन्न जुइगु धा:गु ख: ।

मूल :

आकाशधातुमध्यस्थं भावयेद्बुधमण्डलम् ।
अक्षोभ्यवज्रं भावित्वा पाणौ वज्रं विभावयेत् ॥३॥

आकाशधातुया दथुइच्वंगु बुद्धमण्डल भावना यायेमा: । अले अक्षोभ्यवज्र भावना याना: वसपोलया ल्हातय् वज्र दुगु भावना यायेमा: ॥३॥

टीका :

एवंविधलोकविरुद्धालापद्वारेण बोधिप्राप्त्युपायं यो भाषते स्मेति प्राप्ते यथारुतम् । आकाशधातुमध्यस्थं बुद्धमण्डलं महावज्रध(र)विम्बमक्षोभ्यवज्रं प्रभावित्वेति तत्परावृत्त्या अक्षोभ्यं निष्पाद्य पाणौ वज्रं विभावयेदिति प्रधानचिन्हकथनम् । नान्येषां चिन्हानां निषेधः ।

थुगु प्रकारं लोकय् विरुद्धगु खँ ल्हाना: नं बोधि प्राप्ति जुइगु उपाय वसपोलं कनाबिज्यात । थन 'भाषते स्म' धायेमा:थाय् 'घोषते' जक तयातल । थ्व व्याख्या यथारुतकथं ख: ।

आकाशधातुया दथुइच्वंगु बुद्धमण्डल अर्थात् महावज्रधरया मूर्ति अक्षोभ्यवज्रं प्रभावित्वा धैगु वज्रधर परिवर्तन जुया: अक्षोभ्य उत्पन्न याना: वसपोलया ल्हातिइ वज्रयागु भावना या धा:गु ख: । थन वज्र धैगु अक्षोभ्यया प्रधानगु चिन्ह कनात:गु ख: । अथे कनातयेवं मेमेगु चिन्ह ज्वनेमज्यू धका: निषेध यानात:गु मखु ।

मूल :

स्फुलिङ्गगहनाकीर्णं पञ्चरश्मिप्रपूरितम् ।
बुद्धस्य प्रभुतां ध्यात्वा तत्र वज्रेण चूर्णयेत् ॥४॥

स्फुलिङ्ग धैगु मिंया कणं व्याप्त जुयाच्वंगु पञ्चरश्मिं युक्तगु वज्र भावना यायेमा: । अर्थात् अक्षोभ्यया ल्हातिइ उज्व:गु वज्र भावना यायेमा: धैगु भाव ख: । अले आपालं बुद्धपिं ध्यान याना: वसपोलपिन्त वज्र पूर्ण यायेमा: ॥४॥

टीका :

स्फुलिङ्गानि विप्रुषः व्यतिगहनं घनीभूतम् अतएव दीप्तं सितादिरश्मिभिराप्लुतं वज्रं भावयेत् । अनेन त्रैकाल्यसंभूततथागतान् ध्यात्वा चूर्णयेत् ।

स्फुलिङ्ग धैगु मिंया झिल्का, उकिं गहन धैगु जायेक दुगु धा:गु ख: । अथे जूगुलिं उज्वलगु तुयूगु आदि न्यागू रश्मिं युक्तगु वज्र भावना यायेमा: । अले व हे वज्रं स्वंगू कालयापिं तथागतपिन्त नं ध्यान याना: वसपोलपिन्त चूर्ण यायेमा: ।

मूल :

कायवाक्चित्तसंयोगं अष्टवज्रेण चूर्णितम् ।
भावयेत् परमं ध्यानं चित्तसिद्धिसमावहम् ॥५॥

कायवाक्चित्तया सम्भोग धैगु - समूहयात वज्रं चूर्ण याना: नष्ट जुल धका: ध्यान यायेमा: । थ्व ध्यान त:धंगु ध्यान ख: । थुकिं चित्तसिद्धि बिइगु जुल ॥५॥

टीका :

तेषां कायवाक्चित्तानां संभोगः समूहः तं वज्रेण चूर्णितं नष्टमस्तङ्गतं भावयेत् । एतदनन्तरोक्तं परमं ध्यानं चित्तसिद्धिसमावहं चित्तैश्वर्यावाहकम् ।

कायवाक्चित्तयागु सम्भोग धैगु थन समूह धा:गु ख: । वयात वज्रं चूर्ण याना: नष्ट जुल, छुं हे मन्त धका: भावना यायेमा: । थथे च्वय् कनात:थें भावना यायेगु त:धंगु परम ध्यान ख: । थुकिं चित्तयागु सिद्धि बिइगु जुल । अर्थात् चित्तयागु ऐश्वर्य पूर्ण यानाबिइगु जुल ।

मूल :

अनेन गुह्यवज्रेण सर्वसत्त्वं विघातयेत् ।
येऽप्यस्य तस्य वज्रस्य बुद्धक्षेत्र जिनौरसाः ।
द्वेषकूलसमायोगं ज्ञेयः सर्वकुलोन्नतम् ॥६॥

थ्व गुहचवज्रं सर्वसत्त्वपिन्त स्याना छ्वव (मदयेका छ्वव) । थ्व वज्रं मदया: विनाश जुयावंपिं फुक्कं वज्रयागु अर्थात् अक्षोभ्ययागु बुद्ध क्षेत्रय् बोधिसत्त्व जुया: जन्म का: वनी । थ्व ध्यानयात द्वेषकुलसमय धाइ ॥६॥

टीका :

अनेनैव गुह्यवज्रेण सर्वसत्त्वान् विधातयेद् विनाशयेत् । अनेन ध्यानविशेषेण विनष्टा अक्षोभ्यवज्रस्य बुद्धक्षेत्रे जिनौरसा बोधिसत्त्वा जायन्ते अयं द्वेषकुलतत्त्वसमयः । अत्राह,

यद्येकस्यां निवृत्तायां बहवः सन्ति निर्वृताः ।
स महापुण्यराशिः स्यादन्यथा पापकं परम् ॥ इति ।

थ्व हे गुहचवज्रं सर्वसत्त्वपिन्त स्याना: छ्वव, विनाश याना: छ्वव । थ्व विशेष प्रकारया ध्यानं विनाश जुयावंपिं अक्षोभ्यवज्रयागु बुद्ध क्षेत्रय् जिनौरस जुया: (बुद्धपुत्र जुया: अर्थात् बोधिसत्त्व जुया:) जन्म का: वनी । थ्व ध्यानयात द्वेषकुलतत्त्वसमय धका: धयातल । थ्व विषयय् थथे नं धयातल -

यदि सुं छम्ह निर्वाण जूगुया कारणं वया नापं आपालं मेमेपिं नं निर्वाण जुल धा:सा व न्हापां निर्वाण जूम्ह महापुण्यराशि ख: । अथे मखुसा परं पाप धायेमा: ।

मूल :

अथ वज्रधरो राजा ज्ञानमोक्षप्रसाधकः ।
स्वभावशुद्धनिर्लेपो बोधिचर्याप्रवर्तकः ॥७॥

भाषते समयं तत्त्वं बुद्धबोधिप्रसाधकम् ।
आकाशधातुमध्यस्थं भावयेच्चक्रमण्डलम् ॥८॥
वैरोचनं विभावित्वा सर्वबुद्धान् विभावयेत् ।
सर्वरत्नप्रयोगेण वज्रबिम्बं प्रकल्पयेत् ॥९॥

अले वज्रधरराजं अज्ञान (मोह वा अविद्या) द्वारा मोक्ष लाभ जुइम्ह, स्वभावं हे शुद्धम्ह, निर्लेपम्ह, बोधिचर्या प्रचार यानाबिज्या:म्ह, बुद्धबोधि सिद्ध यानाबिइगु द्रव्याकर्षण समय तत्त्व नामगु ज्ञान आज्ञा जुयाबिज्यात ।

आकाशधातुया दथुइच्वंगु चक्रमण्डलयात भावना या । अले वहे मण्डलयात वैरोचन भा:पा: फुक्क बुद्धपिन्त भावना या । नाना वर्णया रत्नयागु वज्रबिम्वत कल्पना यायेमाल । अर्थात् अक्षोभ्य आदि तथागतपिं कल्पना यायेमाल ॥७॥८॥९॥

टीका :

अथेत्यादिना मोहकुलसमयमाह । स एव महावज्रधरः अज्ञानं मोह अविद्या । तेन मोक्षप्रसाधको भूतकोटिप्रापकः ज्ञानमोक्षप्रसाधकः स्वभावशुद्धः प्रकृतिशुद्धः । पुण्यापुण्याभ्यामलेप्यत्वात् निर्लेपः । सत्त्वसन्तानगतमात्सर्यक्लेशापनयनात्मिका चर्या बोधिचर्या । तां प्रकर्षेण देशयतीति बोधिचर्याप्रदेशकः । बुद्धबोधिनिष्पादकं तत्त्वमविपरीतं द्रव्याकर्षणसमयं भाषते । आकाशेत्यादि गतार्थः । वज्रमण्डलं महावज्रधरमहामुद्राम् ।

तत्परावृत्या वैरोचनमात्मानं भावयित्वा सर्वबुद्धान् माण्डलेयान् विभावयेत् उत्सृजेत् । कथमित्याह । सर्वरत्नप्रयोगेणेति । सर्वरत्नं सितादिवर्णोपेतं रत्नजातं तदर्थः प्रयोगः सर्वरत्नप्रयोगः । तेन वज्रबिम्बानक्षोभ्यादितथागतान् विभावयेत् प्रेरयेत् । यद् रत्नं येन येन तथागतेन सवर्णं तदुद्धरणार्थं तं तं प्रेरयेदिति ।

'अथ इत्यादि' प्रकरणय् मोहकुलसमयया खँ कनातल । वसपोल महावज्रधर हे अज्ञान, मोह, अविद्या ख: । वहे मोहं मोक्ष साधन यानाबिइगु अर्थात् भूतकोटि लाभ याकाबिइगु ज्ञान मोक्ष प्रसाधक जुया: स्वभाव शुद्धम्ह (प्रकृति शुद्धम्ह), पुण्य व अपुण्यं मथीगु (मकीगु) लिं निर्लेपम्ह जुइगु जुल । सत्त्व प्राणीपिनिगु चित्तयागु सन्तान (प्रवाह) स च्वंगु क्लेश चीकाछ्वयेगु स्वभाव जुयाच्वंगु चर्या बोधिचर्या ख: । व चर्यायात प्रकर्ष रूपं देशना यानाबिज्याइम्ह जूगुलिं बोधिचर्या प्रदेशक धा:गु जुल । बुद्ध बोधियात सम्पन्न यानाबिइगु तत्त्व (अविपरित स्वभावगु) द्रव्याकर्षण समययात आज्ञा जुयाबिज्यात । आकाशधातु मध्यस्थ इत्यादियागु अर्थ च्वय् कनाथें तुं जुल । वज्रमण्डल धैगु महावज्रधर, महामुद्रा धा:गु ख: । (मूलय् वज्रमण्डलया थासय् चक्रमण्डल तयातल) वहे मण्डल परिवर्तन जुया: (हिलावना:) वैरोचन जुयावल धका: थ:त: भावना यायेमाल । अले मण्डलय् बिज्यानाच्वंपिं फुक्क बुद्धपिं विभावना यायेमाल (उत्पन्न यायेमाल) । गथे उत्पन्न यायेगु धा:सा सर्वरत्न प्रयोग याना: अर्थात् तुयूगु वर्ण आदि फुक्क रत्नयापिं धायेत "सर्वरत्न प्रयोग" धा:गु ख: । व रत्नयापिं वज्रबिम्ब धैगु अक्षोभ्य आदि तथागतपिन्त अले विभावयेत् धैगु प्रेरणा या (च्वयेकी) धा:गु

खः । अर्थात् गुगु रत्नं गुहच तथागतपिनिगु वर्ण नाप समान जू (मिलय् जू), उगु उगु रत्नं दयाच्वंपिं तथागतपिन्त प्रेरणा या धाःगु जुल ।

मूल :

हरणं सर्वद्रव्याणां त्रिवज्रेणविभावयेत् ।
भवन्ति चिन्तामणिसमा द्रव्योदधिप्रपूरिताः ॥१०॥

त्रिवज्रद्वारा फुक्क द्रव्य हरण याना धकाः भावना यायेमाल । अथे यानागुलिं चिन्तामणि समानम्ह जुयाः द्रव्यसागरं परिपूर्णम्ह जुइ ॥१०॥

टीका :

एवं तथागतान् संप्रेर्य साधकेन यदनुष्ठेयं तद् दर्शयति । हरणमित्यादि । हरणं तथागतैर्द्रव्याकर्षणं त्रिवज्रेणेति कायेन वाचा मनसा च विभावयेत् । तद्यथा रोमकूपविवरनिर्गतसितादिरश्मियोगैर-भिमतरत्नजातमावध्य निश्चलीकृत्य ततः स्वजिव्हाब्जदलविनिर्गत ह्रीःकाराङ्कुशेनाकृष्यस्वगृहे स्थापितम् । मनसा ध्यायादिति भागवन्नित्यादिना । मात्सर्यदोषकलुषितसन्तानानां विशुद्धिमाह चिन्तामणिरभिलषितार्थप्रदायको मणिविशेषः । तत्समा द्रव्योदधिर्द्रव्यासमुद्रोऽक्षयत्वात् । तेन प्रपूरिताः प्रीता भवन्ति ये द्रव्यपतयः । न केवलं लौकिकसम्पत्सम्पन्ना भवन्ति ।

थुगु प्रकारं तथागतपिन्त प्रेरणा बिये धुंका साधकं यायेमाःगु खँ मूलय् 'हरणं इत्यादि' वाक्यं कनाच्वन । थन हरण धैगु तथागतपिन्सं द्रव्याकर्षण (धन हरण यानाः कायेगु) काय वाक् चित्त थुलि स्वंगू वज्रं (त्रिवज्रं) नं भावना यायेमाः । गथे धाःसा चिमिसँ प्वालं पिहाँवःगु तुयू आदि रश्मियागु बलं यःयःगु रत्न आदि प्वःचिनाः, निश्चल यानालि थःगु मैं रुपी पलेस्वांहःलं उत्पन्न जूगु ह्रीःकाररूपी अंकुशं क्यंकाः सालाहयाः थःगु छेँय् तया धकाः मनं भाःपियाः ध्यान या । अर्थात् 'हे भगवान्' इत्यादि वाक्यं प्रार्थना या धाःगु जुल । मात्सर्य (नुगःस्याःगु, कपति स्वभावगु) दोषं मन खिउँसे च्वंपिनिगु मन विशुद्ध यायेत थथे धयातल । चिन्तामणि धैगु मनं तुनागु बिइगु मणि विशेष धाःगु खः । व समानगु द्रव्यसागर (धनया समुद्र), गुवलें मफुइगु जूगुलिं अक्षयगु, उज्वःगु सम्पत्ति परिपूर्ण जुइ । थुगु प्रकार धनपति जुयाः प्रीतिं पूर्ण जुयाच्वने दइ । केवल लौकिक सम्पत्ति जक दइगु मखु धैगु खँ व्यक्त यायेत औरसा इत्यादि वाक्यं कनाच्वन ।

मूल :

औरसाः सर्वबुद्धानां भवन्ति मुनिपुंगवाः ।
मोहकुलसमं तत्त्वं ज्ञेयं सर्वकुलोद्भवैः ॥११॥

फुक्क बुद्धपिनि पुत्र जुयाः मुनिश्रेष्ठ जुयाच्वने दइ । फुक्क कुलं उत्पन्न जूगु मोहकुलसमय तत्त्व धकाः थ्वयात धाइ ॥११॥

टीका :

औरसा इत्यादि । उरसिजाता औरसाः सर्वबुद्धानां प्रधानपुत्रा भवन्ति । पश्चात् तथागतश्च भवन्ति । सर्वकुलार्णवे अक्षोभ्यादिकुलार्णवमध्ये मोहकुलस्य वैरोचनसंबन्धिदेवताचक्रस्य तत्त्वं

रहस्यं अयमेवालंघ्यत्वात् समयः। अत आह भगवान् श्रीवैरोचनाभिसंबोधिचर्यातन्त्रे इह बोधिसत्त्वः सर्वेण सर्वमदत्त्वादानात् प्रति विरतो भवति अन्यत्र मत्सरिण इति ॥

'औरसा इत्यादि' प्रकरणय् - नुगलं (मनं) उत्पन्न जूपिं जूगुलिं औरसा धाःगु खः । अर्थात् फुक्क बुद्धपिनि प्रधानम्ह पुत्र धकाः धाइ । लिपा वनाः इपिं तथागत नं जुइतिनि । फुक्क कुलार्णव धैगु अक्षोभ्य आदि कुलसागरय् मोहकुलया वैरोचन सम्बन्धी देवताचक्रयागु तत्त्व रहस्य धैगु थ्व नियम अलंकार जूगुलिं समय धाःगु खः । अथे जूगुलिं भगवान् श्रीवैरोचनाभिसंबोधिचर्या तन्त्रय् थथे आज्ञा जुयाबिज्यात - थन बोधिसत्त्वपिं सकसिनं फुक्क प्रकारयागु अदत्तादान त्वःतेमाः, तर मत्सरपिन्सं धाःसा त्वःते मज्यू ।

मूल :

अथ वज्रधरो राजा रागमोहप्रसाधकः ।
गुह्यशुद्धनिरालम्ब उद्घोषयति मण्डलम् ॥१२॥

अले श्री वज्रधर राजा रागमोक्ष सिद्ध यानाबिज्याइम्ह खः । वसपोलं गुह्यं शुद्धगु निरालम्बयागु मण्डल घोषणा यानाबिज्यात (आज्ञा जुयाबिज्यात) ॥१२॥

टीका :

अथेत्यादि । रागकुलसमयावतारः स एव भगवान् स्वकारार्षणेन विज्ञानं रञ्जयतीति रूपादयो रागान्तैर्मुमूक्षूणां मोक्षं सर्वदुःखापशमनलक्षणं प्रसाधयतीति रागमोक्षप्रसाधकः । गुह्यशुद्धः सत्यद्वयात्मकः । अप्रतिष्ठितनिर्वाणस्थितत्वान्निरालम्बः अमिताभ(:) समयचक्रमुद्घोषयति कथयति ।

'अथ आदि' प्रकरणय् रागकुलया समयावतार जुयाबिज्याःम्ह भगवानं थःगु आकार अर्पण याना (बियाः) विज्ञान (मन) यात रञ्जित यानाबिज्याइम्ह जूगुलिं, रूप आदिं रागयात अन्त यानाः (फुकाः) मोक्ष जुइगु इच्छा दुपिन्त फुक्क दुःख मदइगु मोक्ष बियाबिज्याइम्ह जूगुलिं वसपोलयात रागमोक्ष प्रसाधक धकाः धाःगु खः । गुह्य शुद्ध धैगु निगू सत्यं स्वभावम्ह धाःगु खः । अप्रतिष्ठित निर्वाणय् च्वनाबिज्याःम्ह जूगुलिं निरालम्ब धैम्ह अमिताभ खः । वसपोलं समयचक्रयागु उद्घोषणा यानाबिज्यात धैगु कनाबिज्यात धाःगु जुल ।

मूल :

आकाशधातुमध्यस्थं भावयेत्पद्ममण्डलम् ।
अमिताभं प्रभावित्वा बुद्धैः सर्व प्रपूरयेत् ॥१३॥

आकाशधातुया दथुइ पद्ममण्डलयागु भावना या । व पद्ममण्डल अमिताभ जुयाबिज्यात धकाः भाःपियाः वसपोलया मण्डलय् बिज्याइपिं फुक्क बुद्धपिन्सं पूर्णगु भावना यायेमाल ॥१३॥

टीका :

आकाशेत्यादि । पद्ममण्डलं महावज्रधरविम्बम् अमिताभोत्पादकत्वात् । उपचारेण पूर्ववत् । महावज्रधरपरावृत्त्या अमिताभं ध्यात्वा बुद्धैर्माण्डलेयदेवताभिः सर्वकूटागारोदरं पूरयेत् । यथास्थानं स्फरेत् ।

थ्व प्रकरणय् पद्ममण्डल धैगु महावज्रधरया विम्ब (मूर्ति) खः । छाय्धाःसा वसपोलं हे अमिताभ नं उत्पन्न यानाबिज्याइगु खः । थन नं लाक्षणिक कथं न्हापा थें तुं महावज्रधर परिवर्तन जुयाः अमिताभ जुयाबिज्यात धकाः भाःपाः बुद्धैः धैगु मण्डलय् बिज्याइपिं देवतापिं धाःगु खः । वसपोलपिन्सं फुक्क कूटागारया दुने जायेक च्वनाबिज्याःगु भावना याः । अन थः थःगु आसनय् बिज्यानाच्वन धकाः भावना यायेमाल ।

मूल :

योषिदाकारसंयोगं सर्वेषां तत्र भावयेत् ।
चतुःसमययोगेन इदं वज्रनयोत्तमम् ॥१४॥

अन (उगु) मण्डलय् बिज्यानाच्वंपिं सकल देवदेवतापिं मिसायागु रूप कयाबिज्यात धकाः भावना या । थुगु प्रकारं चतुः समयया प्रयोग कथं स्त्री रूप काःगु वज्रनयया उत्तमगु खँ जुल ॥१४॥

टीका :

तत्र मण्डले सर्वेषां माण्डलेयानां स्त्रीपुरुषाकाराणां योषिदाकारसंयोगं विभावयेत् ध्यायात्। योषिदाकारः स्त्र्याकारः । तेन संयोगः संयोजनं स्त्रीरूपाकारेण परिणामनम् । कथमित्याह । चतुःसमययोगेनेति। चतुःसमयश्चतुर्योगः तेन योगो देवाताकारनिष्पादनं चतुःसमययोगः । चतुःसमययोगेन योषिदाकारं भावयेदिति योजनीयम् ।

इदमनन्तरोक्तं ध्यानं वज्रनयेति महायाने कामैश्वर्यप्रधानत्वादुत्तमम् ।

व मण्डलय् बिज्यानाच्वंपिं फुक्कं देवतापिं, देवी अथवा देवपिं स्त्री पुरुषपिं फुक्कं मिसायागु आकार जुयावःपिं विभावयेत् धैगु ध्यान या । योषिदाकार धैगु स्त्री आकारयापिं धाःगु खः । उज्वःगु स्त्री रूपय् संयोग यायेगु धैगु मिसाया रूपय् परिवर्तन यायेगु धाःगु जुल । गथे याना धाःसा - चतुः समय योग याना धाःगु खः । थन चतुः समय धैगु चतुर्योग धाःगु खः । उकिं योग धैगु देवतायागु आकार दयेकेगुयात चतुः समय योग धाःगु जुल । अर्थात् चतुः समय योगद्वारा मिसायागु आकार यानाः भावना या धकाः खँ हंकेमाः ।

थ्व योग (ध्यान) यात वज्रनये धैगु महायानय् कामैश्वर्य प्रधान जूगुलिं उत्तम धयातल ।

मूल :

द्वयेन्द्रियप्रयोगेण सर्वास्तानुपभुञ्जयेत् ।
इदन्तत् सर्वबुद्धानां त्रिकायाभेद्यभावनम् ॥
रागकुलसमायोगं भावनीयं तु मन्त्रिणा ॥१५॥

निगू इन्द्रियया प्रयोग यानाः व फुक्कसितं उपभोग यायेमाल । थ्व ध्यान फुक्क बुद्धपिनिगु त्रिकाययात अभेद्य (भेदभाव मयायेगु) भावना खः । थ्व भावनायात मन्त्रिं (योगी) रागकुल समय धकाः भावना यायेमाः ॥१५॥

टीका :

एवं ध्यात्वा किमित्याह । द्वयेन्द्रियप्रयोगेणानुरागणादिपूर्वकं वज्रपद्मसमायोगेन सर्वास्तान् विश्वरमणक्रियया स्वरमणक्रियया एकक्षणमुपभुञ्जयेत् कामयेत् । इदमनन्तरोक्तं यत्सर्वमन्त्राणां

सर्वसाधकानां त्रिकायं भेद्यसाधनमिति धर्मसंभोगनिर्माणरूपत्रिकायाभेद्यत्वसाधनं निष्पादकं ध्यानम् । अयं रागकुले समयः करणीयः । मन्त्रिणोत्पत्तिकर्मारूढेन साधनीयोऽनुष्ठातव्यः । ओंशब्दोऽवधारणे । साधनीय एवेति ।

थथे ध्यान यायेधुंका छु यायेगु धैगु खँ मूलय् 'द्वयेन्द्रियप्रयोगेण इत्यादि' वाक्यं कनाच्वन । थन द्वयेन्द्रियप्रयोगेण धैगु अनुरागपूर्वक वज्र व पद्म संयोग याना: व फुक्कसित विश्वयागु रमण क्रियायात थ:गु रमण क्रिया नापं छगू क्षण उपभोग यायेमाल । कामना यायेमाल । थ्व च्वय् कनावयागु फुक्क मन्त्रयात साधकपिनिगु त्रिकाययात अभेद्य साधन यायेगु अर्थात् धर्म संभोग निर्माणरूपी त्रिकाययात अभेद्य साधना यायेगु (सम्पन्न यायेगु) धा:गु जुल । थ्व रागकुलय् यायेमा:गु समय ख: । मन्त्रिणा धैगु उत्पत्तिक्रम भावना याइम्ह योगीं साधना यायेमा:, अनुष्ठान यायेमा: । ओँ शब्दया अर्थ निश्चय नं धा:गु ख: । (मूलय् ओँया थासय् तु च्वयातल) थ्वया अर्थ निश्चय नं साधना याये बह: जू धा:गु ख: ।

मूल :

अथ वज्रधरो राजा वज्रमन्त्रार्थसाधकः ।
ज्ञानसम्भूतनैरात्म्य इदं वचनमब्रवीत् ॥१६॥
आकाशधातुमध्यस्थं भावयेद्बुद्धमण्डलम् ।
वज्रामोघं प्रभावित्वा सर्वबुद्धांस्तु भावयेत् ॥१७॥
मृषावादं वज्रपदं सर्वबिम्बान् विभावयेत् ।
विसम्बादयेज्जिनान् सर्वांस्तथा सर्वजिनालयान् ॥१८॥
इदन्तत् सर्वबुद्धानां वागाकाशं सुनिर्मलम् ।
मन्त्रसिद्धिकरं प्रोक्तं रहस्यं ज्ञानबुद्धिनाम् ॥१९॥
समयाकर्षणकुलं प्रेरणीयं यथार्थतः ।

थुकथं वज्रधर राजा वज्रमन्त्रयागु अर्थ साधना यानाबिज्याइम्ह ख: । वसपोल ज्ञानं उत्पन्न जूगु नैरात्म्यम्ह नं ख: । वसपोलं थ्व वचन आज्ञा जुयाबिज्यात ॥१६॥

आकाशधातुया दथुइच्वंगु बुद्धमण्डल भावना यायेमाल । व हे बुद्धमण्डलयात वज्रामोघ भा:पिया: अन फुक्क बुद्धपिं बिज्यानाच्वंगु दु धका: भावना यायेमाल ॥१७॥

वाग्वज्रपद धैगु मृषा ख: (भूठगु ख:) । सर्वविम्बत धैगु फुक्क प्राणीपिन्त नं भावना यायेमा: । फुक्क बुद्धपिन्त व फुक्क जिनालय अर्थात् फुक्क प्राणीपिन्त नं विसंबाद् - भूठ धका: धायेमा: ॥१८॥

फुक्क बुद्धपिनिगु थ्व वागाकाश (आकाश समान शून्यगु वचन) सुनिर्मलगु ख: । मन्त्रसिद्धि बिइगु ज्ञान बुद्धिपिनिगु निम्तिं रहस्यगु धका: धयातल ॥१९॥

यथार्थ रूपं थ्व समयाकर्षणकुलयात प्रेरणा याये माल अर्थात् बारंबार भावना याये माल ।

टीका :

अथेत्यादि । अमोघसिद्धिः समयावतारः स एव भगवान् वज्रमन्त्रः प्रवेशादिलक्षणो वज्रजापः । तदुपदेशेन विनेयानामभिप्रेतार्थ साधयतीति वज्रमन्त्रार्थसाधकः । ज्ञानं धर्मकायः तस्माद् व्युत्थितः ज्ञानसंभूतः । अथ च मायोपमदेहत्वात् नैरात्म्यः निर्गत आत्मा यस्य स निरात्मा । निरात्मा एव नैरात्म्यः महावज्रधरः इदं वक्ष्यमाणं वचनमब्रवीदिति सङ्गीतिकारवचनम् ॥

आकाशेत्यादि । बुद्धमण्डलं महावज्रधरं ध्यायात् । तत्परावृत्त्या वज्रामोघसिद्धिं भावयित्वा तदनन्तरं सर्वबुद्धान् माण्डलेयान् भावयेत् ॥

मृषा वागवज्रपदमिति । मृषा सर्वधर्माः मायोपमत्वादित्यस्य वज्रपदस्यार्थे स्थित्वा सर्वविम्बान् सर्वसत्त्वान् तत्रैव स्थितान् विभावयेद् विजानीयात् ।

ततः किं कुर्यादित्याह । विसंवादयेदित्यादि । जिनान् सर्वान् । जिनानामालया जिनालयाः सत्त्वाः तथागतगर्भत्वात् । सर्वे च ते जिनालयाश्च सर्वजिनालयाः । ताश्च विसंवादयेत् सर्वतथागतान् सर्वसत्त्वांश्च सर्वधर्माविसंवादका मायास्वभावा इति वचनमुच्चायतो ध्यायादिति यावत् । तथा चोक्तम् । मृषा माया देवपुत्र सर्वधर्माः । तथैवाहं प्रकाशयामि तेनाहं मृषावादीति ।

इदमनन्तरोक्तं सर्वबुद्धानां सर्वतथागतायत्तं वागाकाशमिव निःस्वभावत्वात् वागाकाशं सुनिर्मलम् । एतन्मन्त्रसिद्धिकरं प्रोक्तं रहस्यं ज्ञानबुद्धिनामिति अद्वयज्ञानी बुद्धिरधिमोक्षो येषां तेषां ज्ञानबुद्धीनां घटमानानां मन्त्रसिद्धिकरम् ।

सुसमयेन सर्वसत्त्वानामाकर्षणं यत् तत् समयाकर्षणकुलममोघसिद्धिकुलं तस्य तत्त्वसमयः यथाभूतसमयः प्रेरणीयः । पुनः पुनरभ्यसनीयः यथार्थतः यावत् । अत्राह ।

परेषां च सुखार्थाय आचार्या सुखहेतुना ।
रत्नत्रयोपकाराय मृषावादं वदेदिति ॥

अथ इत्यादि प्रकरणय् अमोघसिद्धि समयावतार धैम्ह वसपोल भगवान् हे वज्रमन्त्र उपदेश आदिं युक्तगु वज्रजाप खः । वहे उपदेशं विनीत याये योग्यपिन्त यःयःकथं सिद्ध यानाबिज्यानाच्वंगुलिं वसपोलयात वज्रमन्त्रार्थ साधक धाःगु खः । ज्ञान धैगु थन धर्मकाय धाःगु जुल । व धर्मकायं उत्पन्न जुयाबिज्याःम्ह ज्ञानसंभूत जुल । हानं, व मायोपम देह जूगुलिं नैरात्म्य धाःगु जुल । आत्मा मदुगुयात निरात्मा धाइ । निरात्मा हे नैरात्म्य खः । अथे जूगुलिं ज्ञानसंभूतनैरात्म्य धैम्ह महावज्रधर खः । वसपोलं थ्व वचन (क्वय्‌च्वंगु खं) आज्ञा जुयाबिज्यात धकाः सङ्गीतिकारयागु वचन जुल ॥१६॥

मूलय् आकाश इत्यादि प्रकरणय् 'बुद्धमण्डलं' धैगु - थन नं महावज्रधरयात ध्यान या धाःगु खः । वसपोल हे परिवर्तन जुयाः (हिलावनाः) वज्र अमोघसिद्धि जुल धकाः भावना यानालि मण्डलय् बिज्याइपिं फुक्क वुद्धपिन्त भावना यायेमाल ॥१७॥

'मृषावागवज्रपदम् इत्यादि' प्रकरणय् फुक्क वस्तु मायाजालं दुगु थें जूगुलिं सर्वधर्म (फुक्क वस्तु) मृषा खः (भूठगु खः) धैगु थ्व हे वज्रपदयागु उपदेशय् च्वनाः सर्वविम्ब धैगु थन फुक्क प्राणीपिं नं मायाजाल (जादु) हे खः धकाः विभावयेत् धैगु सिइकेमाः धाःगु जुल ।

अले छु यायेगु ? धैगु खँ कनेत मूलय् 'विसंबादयेत् इत्यादि' धयातल । थन फुक्क जिनपिनि धैगु आलय प्राणीपिं धाःगु खः । छाय्धाःसा प्राणीपिनि नुगलय् तथागतपिं दु । अथे जूगुलिं फुक्क प्राणीपिन्त धायेत 'सर्वजिनालयान्' धयातःगु खः । इमित नं, फुक्क तथागतपिन्त नं, फुक्क वस्तुयात नं माया स्वभावगु धकाः म्हुतुं नं धयाः ध्यान यायेमाः धायेत विसंबादयेत् धाःगु खः । थ्व खं थथे नं धयातल - मृषा धैगु माया जाल खः । देवपुत्रपिं व फुक्क वस्तु नं मृषा खः । अथे हे जि नं मृषा खः धकाः जिं प्रकाश यानाच्वना । अथे जूगुलिं जि नं मृषावादी खः ॥१८॥

च्वय् कनावयागु थ्व खँ फुक्क बुद्धपिनिगु, फुक्क तथागतया अधीनय् च्वंगु वागाकाश अर्थात् आकाश थें शून्यगु वचन, अति निर्मलगु खः । "एतन्मन्त्रसिद्धिकरं प्रोक्तं रहस्यं ज्ञानबुद्धिनाम" धैगु थन अद्वयज्ञानया अधिमोक्ष (दृढ निश्चय) याइम्हसित ज्ञान बुद्धि धाइ । इमिसं प्रयत्न याःसा मन्त्र सिद्धि जुइ धैगु भाव खः ॥१९॥

उत्तमगु समयद्वारा सकल सत्त्वप्राणीपिन्त आकर्षण याइम्हसित समाकर्षण कुल धाइ । अथे धैगु अमोघसिद्धि कुल जुल । वसपोलयागु तत्त्व समय धैगु यथार्थगु समय खः । व समययात प्रेरणा यायेमाः धैगु बारंबार अभ्यास यायेमाः, यथार्थ रूपं अभ्यास यायेमाः धाःगु खः । थ्व हे खँयात कया थथे नं धयातल :-

कतःपिन्त हित सुख यायेत, आचार्य गुरुयात सुख सुविधा बिइत, त्रिरत्नयागु उपकार यायेत मृषावाद ल्हाःसां ज्यू ।

मूल :

अथ वज्रधरो राजा त्रिवज्राभेद्यवज्रिणम् ।
सिद्धिवज्रप्रणेता च इदं वजचनमब्रवीत् ॥२०॥
आकाशधातुमध्यस्थं भावयेत् समयमण्डलम् ।
रत्नकेतुं प्रभावित्वा सर्वबिम्बैरिदं स्फरेत् ॥२१॥
पारुष्यवचनाद्यैस्तु सेवयन् ज्ञानमाप्नुयात् ।
इत्याह भगवान् सर्वतथागतवज्रव्यूहः ॥२२॥

अले काय वाक् चित्तरूपी त्रिवज्रयात, अभिन्न रूपगु बुद्धपिनिगु आलय जुयाबिज्याःम्ह वज्रधर राजां सिद्धिरूपी अभेद्यगु वज्रयात दयेकाबिज्याइम्हं क्वय्च्वंगु थ्व वचन आज्ञा जुयाबिज्यात ॥२०॥

आकाशधातुया दथुइच्वंगु समयमण्डल भावना यायेमाल । अले वहे समयमण्डल रत्नकेतु भाःपाः फुक्क, अन बिज्यानाच्वंपिं मूर्ति फुक्कं रत्नकेतु हे भावना यायेमाल ॥२१॥

अले पारुष्य वचन आदि द्वारा अनपिन्त सेवन यानागुलिं ज्ञान लाभ जुयावइ धका: सर्वतथागतपिनि वज्रव्यूह (वज्र समूह) जुयाबिज्या:म्ह श्री भगवानं आज्ञा जुयाबिज्यात ॥२२॥

टीका :

अथेत्यादि । रत्नसंभवसमयावतारः स एव भगवान् त्रयाणां कायादिवज्राणां समाहारः । त्रिवज्रं भिद्यते पृथक् पृथक् क्रियते इति भेद्यं न भेद्यमभेद्यम् । त्रिवज्राभेद्यमपृथग्रूपं यस्य स त्रिवज्राभेद्यः जिनास्त्र्यध्ववर्तिनो बुद्धास्तेषामालयः उत्पत्तिस्थानत्वात् । त्रिवज्राभेद्यश्च जिनालयश्चासौ त्रिवज्राभेद्यजिनालयः । सिद्धि वज्रधरत्वम् तदेवाभेद्यत्वाद् वज्रं तत्प्रकर्षेण प्रापयतीति सिद्धिवज्रप्रणेतार इत्यार्षम् । इदं वक्ष्यमाणकं वाक्यमुदीरितवान् ।

आकाशेत्यादि विभक्तार्थः । समयमण्डलं महावज्रधरमहामुद्रा तत्परावृत्त्या रत्नकेतुमात्मानं भावयित्वा सर्वविम्बैरितं स्फरेत् इति । सर्वविम्बैः पार्षदीयैः । इदं कूटागारोदरं स्फरेत् पूरयेत् ।

पारुष्यवचनाद्यैरिति । परुषं निष्ठुरं परुषमेव पारुष्यं पारुष्यं च तद्वचनं च पारुष्यवचनम् । तदाद्यैर्वचोभिस्तदुपायेन सर्वसत्त्वसंग्रहार्थमाविर्भूतैः सेवयन् महावज्रधरमाराधयन् अद्वयज्ञानमाप्नुयात् ।

इत्याह भगवानित्यादिना समयमुपसंहरति संगीतिकारकः इत्यनेन प्रकारेणोक्तवान् सर्वतथागतवज्रव्यूहो महावज्रधरः । नेयार्थः । आर्षव्याख्यानमाह ।

अथ सन्ध्याय धर्मैकं सर्वज्ञं सर्ववित्प्रभुम् ।
वज्रपाणिर्वदिन्नाथं समयसत्त्वार्थभाषणम् ॥
तथतैकस्वभावा च ये बुद्धास्त्र्यध्वसम्भवाः ।
धर्मकायैकनिर्याता कथं वज्रेण चूर्णिताः ॥
चूर्णयित्वा तु तां सम्यक् चित्तसिद्धिर्नयेत् कथम् ।
अतीता उपदेष्टारः वर्तमानानुशासकाः ॥
आराध्यागामिकाः बुद्धाः सम्यक्संबोधिदायकाः ।
हन्यास्ते वै कथं नाथ वज्रेणाक्षोभ्यरूपतः ॥
कथं ते प्रतिपत्स्यन्ति वाक्यं नानार्थतत्वतः ।
भाषस्व भगवन् तत्त्वं आगामिजनितां प्रति ॥
यज्ज्ञात्वा निर्विकल्पाः स्युः सन्ध्यायार्थं जिनौरसाः ।
अथ वज्रधरोक्तं तु श्रुत्वा वाणीं जगद्धिताम् ॥
प्रत्युवाच ततः स्वामी भूयो वज्रधरं विभुम् ।
साधु वत्स महासाधु साधु समन्तभद्रकः ॥
अध्येशयासमां यस्त्वं सन्ध्यायभाषितां प्रति ।
तमहं प्रतिवक्ष्यामि भावितार्थं यथायथम् ॥

अक्षोभ्य इति निर्माणं वज्रं तत्स्यादभेदतः ।
सविद्या तस्य पाणि(:)स्यात् तत्र वज्रं प्रभास्वरम ॥
तस्माज् ज्ञानमयः कायः पञ्चरश्मिसमुज्वलः ।
बुद्धाः स्कन्धादयः प्रोक्तास्त्र्यध्वज्ञास्ते त्रिवज्रता ॥
चूर्णनं देहवज्रेण प्राकृतस्कन्धनाशनम् ।
एतद्द्वेषकुलं रम्यमक्षोभ्यं ज्ञानवज्रजम् ॥
प्राप्तुवन्ति महासिद्धिं तत्क्षेत्रे जातिरुत्तमा ।
अथ महासुखः श्रीमान् ज्ञानमोक्षप्रसाधकः ॥
प्रकृतिशुद्धनिर्लेपो बोधिचर्याप्रसाधकः ।
आमन्त्र्य सर्वगुहयेशं वज्रपाणिं महाद्युतिम् ।
भाषते समयं तत्त्वं सम्यक्संबुद्धसाधनम् ॥
धर्मरत्नप्रवेशेन वज्रसत्त्वं प्रभावयेत् ।
वैपाकिकानां हरणं तेन कायेन सर्वथा ॥
सर्वद्रव्यापहरणं बुद्धबोधिप्रसाधकम् ।
चिन्तामणिः समस्तेन द्रव्योदधिः प्रपुरितः ॥
मोहकुलस्य तत्वोऽयं समयः परिकीर्तितः ।
मायादेहोऽमितायुः स्यात्तत्र स्कन्धादिप्रपूरणम् ॥
प्रज्ञापारमितायुक्तान् स्कन्धादीन् तत्र कारयेत् ।
चतुःशून्यसमायोगात् कुर्याद् बोधिनयोत्तमम् ॥
संवृत्तिः परमार्थश्च द्वयेन्द्रियमिहेन्दनात् ।
युगनद्धसमाख्यातस्तत्प्रयोगस्तदद्वयम् ॥
तत्समापत्तियोगेन सर्वांस्तानुपभुञ्जयेत् ।
इदं तत्सर्वबुद्धानां महारागमयोत्तमम् ॥
अथ भगवान् विश्वः त्रिवज्राभेद्यजिनात्मकः ।
वज्रसिद्धिप्रणेता वै वचनमिदमब्रवीत् ॥
पारुष्यादियदश्राव्य स्कन्धाद्यभाववाचकः ।
तदर्थमभ्यसेद् योगी लघु बोधिमवाप्नुयात् ॥ इति नीतार्थः ॥

थ्व प्रकरणय् रत्नसंभवसमयावतार नं वसपोल भगवान् हे खः । कायवाक्चित्तयात त्रिवज्र धाइ । त्रिवज्रयात भेदन याइम्ह जूगुलिं भेद्य धाइगु, अले भेदन मयाइम्ह जूगुलिं अभेद्य धाःगु खः । अर्थात् त्रिवज्रयात अलग अलग भाःपियाः बिमज्याइम्हसित त्रिवज्राभेद्य धाःगु खः । अथे धैगु जिन तथागत स्वंगू कालयापिं बुद्ध धाःगु जुल । अनपिनिगु आलय धैगु उत्पत्तिस्थान धाःगु खः । अथे जूगुलिं वज्रधरयात त्रिवज्राभेद्य जिनालय धाःगु जुल । सिद्धिया अर्थ वज्रधरत्व धाःगु खः । वज्रधरत्व हे अभेद्य स्वभावगु जूगुलिं सिद्धिवज्र धाःगु जुल । वयात अति उत्कृष्ट रूपं प्राप्त याकाबिइम्ह जूगुलिं सिद्धिवज्रप्रणेतारः धाःगु खः । थ्व वहुवचन

प्रयोगयात आर्ष धका: सिइकेमाल । तर मूलय् ला "प्रणेता च" धका: जान्नेपिन्सं शुद्ध याये धुंकल । थ्व क्वय् कनेत्यंगु वाक्य आज्ञा जुयाबिज्यात धका: खँ हंकेमाल ॥२०॥

आकाश इत्यादि प्रकरणय् 'आकाशधातुमध्यस्थं' यागु अर्थ तक्क च्वय् कनेधुंगु हे जुल । 'समयमण्डलं' धैगु महावज्रधरमहामुद्रा धा:गु ख: । वहे परिवर्तन जुया: रत्नकेतु जुयाबिज्यात । वसपोल जि हे ख: धका: भा:पा: सर्वविम्ब धैपिं मण्डलय् बिज्यानाच्वंपिं फुक्कं नं रत्नकेतु ख: धका: स्फरण यायेमा: । अर्थात् अनपिं थ्व कुटागार दुने जायेक च्वनाबिज्यात धका: भापेमा: ॥२१॥

"पारुष्य वचनाद्यै:" धैगु प्रकरणय् परुष धैगु निष्ठुरगु (करुणा मदुगु) ख: । थ्वयात हे पारुष्य नं धाइ । उज्व:गु पारुष्यगु वचन आदि उपायद्वारा सकल सत्त्व प्राणीपिन्त संग्रह यायेत (संगठन यायेत) आविष्कार जूगु वचनं सेवा यानागुलिं अर्थात् श्री वज्रधरयात आराधना यानागुलिं अद्वयज्ञान प्राप्त जुइ ॥२२॥

थुलि उपदेश श्री भगवान् महावज्रधरं आज्ञा जुल धैगु प्रकरणय् - सङ्गीतिकारं समयया खँ थुलि प्रकार न्हचब्वया बिज्यात । थन सर्वतथागतवज्रव्यूह धैम्ह महावज्रधर हे ख: । थ्व च्वयच्वंगु व्याख्या नेयार्थ कथं जुल । आ: क्वय् आर्ष व्याख्यान कथं धयाबिज्यानाच्वन -

अले वज्रपाणिं सन्ध्याभाषाया छगू धर्म स्वभावगु खँ, सर्वज्ञ जुयाबिज्या:म्ह, फुक्कं खँ स्यूम्ह समयतत्त्वया खँ कनाबिज्याइम्ह, नाथ जुयाबिज्या:म्ह प्रभुयात थथे विन्ति यात -

तथताया अभिन्नगु स्वभावपिं, स्वंगू कालय् नं उत्पन्न जुयाबिज्या:पिं बुद्धपिं, धर्मकाय छगूलिं जक उत्पन्न जुयाबिज्या:पिं बुद्धपिन्त वज्रं गथे चूर्ण यायेगु (चुं चुं थनेगु) ।

अले हानं बुद्धपिन्त अथे चुं चुं यायेवं बांलाक चित्तयागु सिद्धि गथे दये फइ । अतित कालय् धर्म देशना यानाबिज्या:पिं, वर्तमान कालय् धर्मयागु अनुशासन यानाबिज्याइपिन्त व भविष्यय् जुयाबिज्याइपिं बुद्धपिन्त, सम्यक्संबोधि ज्ञान जुयाबिज्याइपिं, आराधना याये बह:पिं बुद्धपिन्त अक्ष्योभ्य स्वरुपगु वज्रं गथे हिंसा याये योग्य जुइ हे नाथ कनाबिज्या:हुँ ।

भविष्यया जनतापिन्त उपकार यायेया निम्ति नाना अर्थयागु तत्त्व दुगु वाक्य गथेयाना थुइके फइ अथे याना: तत्त्वया खँ, हे भगवान आज्ञा जुयाबिज्याहुँ ।

वोधिसत्त्वपिन्सं सन्ध्याभाषायागु अर्थयात ज्ञान याना: निर्विकल्प जुइफइ धका: वज्रधरं बिन्ति या:गु जगत हित जुइगु वचन न्यना ।

अनंलि स्वामि जुयाबिज्या:म्ह भगवान् वज्रधरयात थथे लिस: बियाबिज्यात - हे समन्तभद्र ! हे बाबु ! साधु महासाधु (साप हे असल ख:) ।

छं सन्ध्याभाषा विषययागु खँ, भावना यायेमा:गु यथार्थगु खँ जित: अध्येषणा यानाच्वन, छन्त जिं कने ।

अक्षोभ्य धैम्ह निर्माणकाय स्वरुपगु वज्र खः । छाय्धाःसा व वज्र अभेद्य स्वरूपगु खः । विद्यां सहितगु अक्षोभ्यया ल्हाःतिइ प्रभास्वरगु वज्र दु ।

अथे जूगुलिं पञ्चरश्मि उज्वलगु व काय ज्ञानमय खः । बुद्धाः धैगु पञ्चस्कन्धत धकाः कनातल । व पञ्चस्कन्ध स्वंगू कालयागु नं खः । वयात त्रिवज्र धकाः धाइ ।

वज्रं व देहयात चूर्ण यायेगु धैगु प्राकृतस्कन्धयात नाश यायेगु धाःगु खः । थुगु प्रकारयागु द्वेषकुल याम्ह, न्हचाइपुसे च्वंम्ह अक्षोभ्य ज्ञानवज्रं उत्पन्न जुयाबिज्याःम्ह खः ।

थथे भावना यानागुलिं अक्षोभ्यया बुद्धभूमिइ उत्तमगु जन्म कायेगुली महासिद्धि प्राप्त जुइ धकाः धयातल । अले हानं, महासुख स्वरुपम्ह, श्रीमान् जुयाबिज्याःम्ह, ज्ञान व मोक्ष जुयाबिज्याइम्ह, प्रकृतिं हे शुद्धम्ह, निर्लेपम्ह ।

भगवानं फुक्क गुहचया ईश्वर जुयाच्वंम्ह, महातेज दुम्ह वज्रपाणियात सम्बोधन यानाः सम्यक् संबुद्ध साधना यायेगु समयतत्त्व कनाबिज्यात ।

धर्मरत्नयात प्रवेश यानाः वज्रसत्त्वयात भावना यायेमाः । वहे वज्रसत्त्वयागु कायं फुक्क प्रकारं वैपाकिकपिनिगु फुक्क द्रव्य अपहरण यायेमाः ।

थथे फुक्क द्रव्य अपहरण यानागुलिं बुद्धबोधि लाभ जुइ । चिन्तामणिसमान जुयाः फुक्क द्रव्यया सागर नं पूर्ण जुयावइ ।

आः मोहकूलयागु समयतत्त्व कने धुन । मायादेह जुयाबिज्याःम्ह अमितायु जुयाबिज्यात । व मायामय देहस स्कन्ध आदिं परिपूर्ण जुयाच्वंगु दु । व पञ्चस्कन्धयात प्रज्ञापारमितां युक्तगु यायेमाः । अथे यायेगुयात चतुःशून्य नाप मिलय् याःगुलिं वयात उत्तमगु बोधिनय भाःपीमाः ।

संवृत्तिसत्य व परमार्थसत्य निगूयात थन द्वयेन्द्रिय धाःगु खः । व निगूलिं मिलय् याःगुयात युगनद्ध धकाः धयातल । थ्वयात हे अद्वय नं धयातल ।

थ्वहे समाधि यानाः व फुक्क उपभोग यायेमाः । व फुक्क बुद्धपिनिगु महारागनययात उत्तमगु नियम धकाः धयातल ।

अले विश्व स्वरूपम्ह, भगवान् त्रिवज्रयात अभेद्य भाःपीम्ह, बुद्धपिनिगु स्वभावम्ह तथा वज्रसिद्धि बियाबिज्याइम्हं थ्व वाक्य आज्ञा जुयाबिज्यात ।

पञ्चस्कन्ध आदि मदु धैगु वाक्यं धायेमजिइगु पारुष्य आदि वचन खः । योगीपिन्सं वहे स्कन्धादि मदु धैगु वचनयात लुमंकाः अभ्यास यायेमाः । अथे यानागुलिं याकनं बोधि लाभ जुइ ।

मूल :

अथ खलु सर्वतथागतसमयवज्रकेतुप्रमुखास्ते महाबोधिसत्त्वा आश्चर्यप्राप्ता अद्भुतप्राप्ता इदं वागवज्र घोषमकार्षुः । किमयं भगवान् सर्वतथागताधिपतिः त्रैधातुव्यतिरिक्तान् सर्वलोकधातुव्यतिरिक्तान् सर्वतथागतसर्वबोधिसत्त्वपर्षन् मध्ये अद्भुतवाक्यार्थवज्रपदं भाषते स्म ।

अले सर्वतथागत समयवज्रकेतु प्रमुखपिं महाबोधिसत्त्वपिं आश्चर्य जुयाः थ्व वागवज्र घोषणा यानाबिज्यात । भगवान् सर्वतथागताधिपतिं त्रैधातुस मदुगु, फुक्क लोकधातुस मदुगु खँ छु धकाः सर्वतथागत व सर्वबोधिसत्त्वपिनिगु धर्मसभाया दथुइ थुजाःगु अद्भुतगु वाक्यया अर्थ दुगु वज्रपद भाषण यानाबिज्यात ।

टीका :

महावज्रधरपर्षन्मध्यस्थितमहाबोधिसत्त्वा अनन्तरोक्तसमाधिविशेषद्योतकवज्रपदानां निश्चयार्थमजानाना इवानागतपद्माादिमृद्विन्द्रियाणां सत्त्वानां हिताय यथा चोदयन्ति तद्दर्शयितुं संगीतिकृदथेत्याह । अथ खल्विति । पञ्चमसमयप्रकाशनानन्तरं सर्वतथागतसमतां यातीति सर्वतथागतसमयः । कोऽसौ वज्रकेतुः वज्रचिन्हत्वात् वज्रपाणिः तत्प्रमुखाः तत्पुरःसरा बोधिसत्त्वा लोकविरुद्धवाचोयुक्त्या समाधिविशेषप्रकाशनादाश्चर्यमद्भुतप्राप्ताः इदं वक्ष्यमाणरूपं वज्रघोषमप्रतिहतरुतमकार्षुः कृतवन्तः ।

किमित्यादिना पर्षद्गततथागतपृच्छाव्याजेन भगवन्तमेव यथा परिपृच्छन्ति तद्दर्शयितुमाह । किमिति प्रश्ने । अयं भगवान् महावज्रधरः सर्वतथागतस्वामी त्रैधातुकव्यतिवृत्तं वज्रपदं भाषत इति संबन्धः । स्वलक्षणधारणाद् धातुः । प्रविचयलक्षणा प्रज्ञा । सा त्रिधा मृदुमध्याधिमात्रभेदात् त्रैधातुकं विशेषेणातिवर्तते व्यतिक्रामति नानुसरतीति त्रैधातुकव्यतिवृत्तम् । अतएव सर्वलोकधातुव्यतिवृत्तं सर्वलोकधातूनां मृद्वादिभेदेन स्थितत्वात् । सर्वतथागतसर्वबोधिसत्त्वपर्षन्मध्ये अग्नेः शैत्यमिवाद्भुतमपूर्वम् । अभूतमजातनित्यद्भुम् । तद्द्योतिका वाक् अद्भुतवाक् । तदेव पन्थाः प्रवर्तकत्वात् । वज्रमभेद्यं आदेयत्वात् । तस्मादेव पदं प्रतिष्ठा सर्वेषां तथागतवचनानुसारित्वात् । अद्भुतवाक्यपथःवज्रपदम् । पर्षद्द्वयमध्ये कौकृत्यजनकम् । किमिति भाषते न वक्तव्यमिति यावत् ।

महावज्रधरयागु धर्मसभाय् विज्यानाच्वंपिं महाबोधिसत्त्वपिन्सं च्वय् कनावयागु विशेष समाधि प्रकट याइगु वज्रपदयागु निश्चित अर्थ मसिया थें भविष्ययापिं पद्मपुद्गल आदि मृदु इन्द्रिययापिं बोधिसत्त्वपिन्त हीत यायेत गथे मूलय् न्ह्यसः तःगु खः, व खँ क्यनेत संङ्गीतिकारं अथ खलु इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । न्यागूगु समय प्रकाश यायेधुंका सकल तथागतपिं समान खः धैगु खँ कनेतं मूलय् सर्वतथागतसमय धाःगु खः । अथे धैम्ह सु धाःसा - वज्रकेतु खः । वसपोलया चिन्ह वज्र जूगुलिं वज्रकेतु प्रमुख धाःगु खः । थन वज्रकेतु धैम्ह वज्रपाणि धाःगु जुल । प्रमुख शब्दं मेमेपिं नं वोधिसत्त्वपिं धाःगु जुल । लोकय् मिलय् मजूगु, विरुद्धगु वचन प्रयोग यानाः विशेष प्रकारयागु समाधियागु खँ प्रकाश यानाबिज्याःगुलिं आश्चर्य जुल, अद्भुत जुल धाःगु खः । थ्व वाक्य क्वयच्वंगु वज्रघोष धैगु सुना नं खण्डन याये मफइगु वचन धयाबिज्यात धाःगु खः ।

व वज्रपद छाय् प्रकाश यानाबिज्यात धैगु खँ धर्मसभाय् बिज्यानाच्वंपिं तथागतपिन्सं न्यं थें याना: भगवानयात हे गथे न्यन व खँ क्यनेत मूलय् 'किंमयम्' धैगु प्रश्न यानाबिज्या:गु ख: । किं शब्दं थन प्रश्न बोध यानाच्वन । वसपोल भगवान् महावज्रधर सर्वतथागतपिनि स्वामी जुयाबिज्या:म्हं नं त्रैधातुकय् मदुगु वज्रपद धयाबिज्यानाच्वन धैगु खँ थ्व वाक्यय् हंकेमा: । थन व:गु धातु शब्दया अर्थ - थ:गु लक्षण धारणा यानातयागुलिं धातु धा:गु ख: । म्हसिकेगु ज्ञान यायेगु लक्षण दुगुयात प्रज्ञा धाइ । व प्रज्ञा स्वंगू प्रकारयागु दु । अर्थात् मृदु, मध्य, अधिमात्रयागु भेदं दुगु ख: । त्रैधातुकयात विशेष याना: पुला:वनीगु अर्थात् त्रैधातुक नाप मिलय् मजूगुयात त्रैधातुक व्यतिवृत्त धा:गु ख: । अथे जूगुलिं सर्व लोकधातु व्यतिवृतम धैगु फुक्क लोकधातुयागु मृदु, मध्य, अधिमात्रया भेदं च्वनाच्वंगु खँ नाप नं मिलय् मजूगु धा:गु ख: । सर्वतथागत व सर्वबोधिसत्त्वपिनिगु धर्मसभाया दथुइ मिं ख्वाउँगु धाय् थें अपूर्व जूगुलिं अद्भूत धा:गु ख: । अर्थात् गुबलें उत्पन्न मजुइगु, जन्म मजुइगु जूगुलिं अद्भुत धा:गु ख: । व अद्भूतगु प्रकट याइगु वाक्ययात अद्भूत वाक् धा:गु ख: । व वचनं सन्मार्गय् यंकीगु जूगुलिं पथ धा:गु ख: । ग्रहण यायेमा:गु, सिइकेमा:गु जूगुलिं व पथ वज्र जुल । अथे जूगुलिं व वज्रपद धैगु अभेद्यगु प्रतिष्ठा धा:गु जुल । फुक्क तथागतपिनिगु वचन अनुसार यागु जूगुलिं अथे धा:गु ख: । अर्थात् अद्भूत वाक् पथ: वज्रपद्मम् धा:गु ख: । निगू धर्मसभा मध्यय् नं पश्चाताप उत्पन्न यानाबिइगु थ्व वज्रपद छाय् न्ववानाबिज्यात जुइ ? थ्व खँ थन ल्हाय् बह: मजू ।

मूल :

अथ भगवन्तः सर्वतथागतास्तानभिलाप्यानभिलाप्यबुद्धक्षेत्रसुमेरुपरमाणुरजःसमान् सर्वतथागतसमयवज्रकेतुप्रमुखान् महाबोधिसत्त्वानेवमाहुः । मा कुलपुत्रा इमां हीनसंज्ञां जुगुप्सितसंज्ञां चोत्पादयथ । ततः कस्माद्धेतोः । रागचर्या कुलपुत्रा यदुत बोधिसत्त्वचर्या यदुत अग्रचर्या । तद्यथा अपि नाम कुलपुत्रा आकाशं सर्वत्रानुगतं आकाशानुगतानि सर्वधर्माणि । तानि न कामधातुस्थितानि न रूपधातुस्थितानि नारूपधातुस्थितानि न चतुर्महाभूतस्थितानि । एवमेव कुलपुत्राः सर्वधर्मा अनुगन्तव्याः । इदमर्थवशं विज्ञाय सर्वतथागताः सर्व सत्त्वानामाशयं विज्ञाय ततो धर्मं देशयन्ति ।

अले भगवान् सर्वतथागतपिन्सं अन बिज्यानाच्वंपिं अभिलाप्यनभिलाप्य बुद्धक्षेत्रया (म्हुतुं धयां धाये मफयेक असंख्य) सुमेरु पर्वतया गुलि परमाणु रज: दइ, व समान फुक्क तथागतपिनिगु समय जुयाच्वंगु वज्रकेतु प्रमुख बोधिसत्त्वपिन्त थथे आज्ञा जुयाबिज्यात - हे कुलपुत्रपिं ! थथे हीन संज्ञा व जूगुप्सित संज्ञा (क्वहचंगु व घृणितगु भाव) नं उत्पन्न यायेमते । अर्थात् मनय् तयेमते । छु कारणं धा:सा हे कुलपुत्रपिं ! रागचर्या धैगु बोधिसत्त्वचर्या ख: । अथे जूगुलिं अग्रचर्या ख: (श्रेष्ठगु चर्या ख:) । गथे धा:सा हे कुलपुत्रपिं ! आकाश धैगु फुक्कभनं दु । फुक्क वस्तु नं व आकाशय् हे च्वनाच्वंगु दु । तर, व फुक्क धर्म न काम धातुइ दु, न रुप धातुइ दु, न अरुप धातुइ दु, न चतुर्महाभूतय् दु । थुगु प्रकार हे कुलपुत्रपिं ! फुक्क धर्म म्हसिइकेमा: । थ्व हे खँ सिइका:, फुक्क तथागतपिन्सं सकल प्राणीपिनिगु आशय सिइका: अनंलि धर्मदेशना यानाच्वनी ।

टीका :

अनन्तरोक्तबोधिसत्त्वभणितमाकर्ण्य भगवत्पर्षत्सन्निपतिततथागता भगवन्तः अभिप्रायमभिलक्ष्य

प्रश्नं यथा विसर्जयन्ति संगीतिकृत् तद्दर्शनाय पीठिकां रचयितुमाह । अथेत्यादि । भगवन्त एवमाहुरिति संबन्धः । तान् पुर्वोक्तानभिलाप्येत्यादि विभक्तार्थः ।

मा कुलपुत्रेत्यादि परिहारः । मा प्रतिषेधे कुलपुत्र इत्यामन्त्रणं कुलं वज्रकुलादिकं तत्र जाताः कुलपुत्राः । कुलपुत्रैवमित्यार्षम् । एवामनन्तरोक्तं समयविचिकित्सामुखेन हीनं निकृष्टमिति संज्ञा हीनसंज्ञा । जुगुप्सितां लोकगर्हितमिति संज्ञा जुगुप्सितसंज्ञा तां द्विविधामपि संज्ञां नोत्पादयत मा कुरुत । हीनसंज्ञाद्युत्पादेन दोषप्रकशनायाह । तत् कस्माद्धेतोरिति केन कारणेनैवं न कर्तव्यमित्यत आह । अग्रचर्येत्यादि । यदुत या बोधिसत्त्वचर्या सा अग्रचर्या श्रावकादिचर्यापेक्षया अग्रचर्या । का बोधिसत्त्वचर्या ? लोकविरुद्धेनाविरुद्धेन वा येन प्रकारेण सत्त्वार्थः सम्पद्यते, तेन तेन प्रकरेण मन्त्रिणां यथाशक्त्या प्रवृत्तिः बोधिसत्त्वचर्या । यदुत या मन्त्रचर्या सा तथागतचर्या । गुरवो येभ्यः तत्त्वं मन्त्रं कथयन्ति ते मन्त्रा रत्नपुद्गलाः । तेषां चर्या निष्पन्नक्रममधिगम्य यदसमाहितयोगेन चरणं सेयं तथागतचर्या । इहैव जन्मनि स्वरूपपरिवर्तनात् ।

एवं चर्याद्वयस्य निर्देशं प्रतिपाद्य सत्यद्वयविभागेन तत्साधनमाह । तद् यथेत्यादि । तद् यथापिनामेति निपातसमुदायो यथेत्यस्मिन्नर्थे प्रवर्तते । आकाशं परमार्थसत्यम् । सर्वत्रानुगतं सर्वेषु प्रतीत्यसमुत्पन्नेषु धर्मेष्वनुगतं व्याप्तम् । सर्वधर्माणि स्कन्धधात्वायतनानि आकाशानुगतानि धर्मधर्मतयोर भिन्नत्वात् । न कामधातुमास्थितानीत्यादिनामुमेवार्थं विवृणोति । रूपादीनि कामयन्ति प्रार्थयन्तीति कामाः चातुर्महाराजकायिकादयो देवाः । तेषां वासनाद् (?) वास्तुर्भवनं तानि स्कन्धादीनि । तत्रापि न स्थितानि । कामधातोरपि परमार्थसत्यगतत्वात् । यस्मिन् भवे रूपरागमात्रं स रूपधातुः यस्मिन् भवे रूपवैराग्येण विज्ञप्तिमात्रं स आरूप्यधातुः । तयोरपि न स्थितानि । न चतुर्महाभूतस्थितानीति वायुमण्डलादिक्रमेण स्थितं यन्मण्डलचतुष्टयं स्थावरजङ्गमाधारभूतं तच्चतुर्महाभूतं तत्रापि न स्थितानि । सर्वेषां प्रभास्वरमयत्वात् ।

एवभवानेनैव प्रकारेण सर्वधर्माः स्कन्धादयः अनुगन्तव्याः । इममर्थवशमिति । इममनन्तरोक्तं अर्थाः प्रतीत्यसमुत्पन्नाः तेषां वशं परमार्थसत्यं पारतन्त्र्यं स्वतोऽप्यसिद्धत्वं विज्ञायाधिगम्यापि तथागताः सत्त्वानां मृद्वादिभेदस्थितानामाशयमधिमुक्तिं विदित्वा परिच्छिद्य धर्मं वाग्विज्ञप्तिलक्षणं सत्त्वेभ्यो देशयन्ति प्रकाशयन्ति चिन्तामणिभद्रघट्टवदनाभोगेन सत्त्वानामाशयं …… रूपेण धर्मदेशानाप्रादुर्भावो देशना ।

च्वय् कनावयागु बोधिसत्त्वपिनिगु खँ (भनाई, धापू) न्यनाः भगवानयागु धर्मसभास मुनाच्वंपिं फुक्क तथागतपिन्सं अभिप्राययात विचाः यानाः न्ह्यसःया लिसः बिइगु कथं संगीतिकारं लिसः बिइत वहे व्यक्त यायेगु तालिका च्वयाच्वन । अथ इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । भगवानपिन्सं थथे आज्ञा जुयाबिज्यात धकाः च्वय् क्वय् खँ हंकेमाः । थन अनभिलाप्याभिलाप्य शब्दयागु व्याख्या च्वय् च्वये धुन ।

कुलपुत्र इत्यादि वाक्यं निषेध यानातःगु जुल । थन 'मा' धैगु हे निषेध अर्थय् व कुलपुत्र शब्दं संबोधन यानातःगु व कुल शब्दं वज्रकुलादियात बोध यानाच्वन । थ्व अर्थय् जन्मजूपिं पुत्रपिन्त कुलपुत्र धाःगु

खः। (मूलय् 'कुलपुत्रैवम' तयेमाःथाय् शुद्ध यानाः प्रकाश यानातल। टीकाकारं 'कुलपुत्रैवम्' थ्व आर्ष प्रयोग खः अर्थात् मान्यजनपिनिगु प्रयोग खः धकाः धयातल) धैगु च्वय् कनावयागु समययात शंका यानाः हीनगु क्वहचंगु संज्ञायात हीनसंज्ञा धाःगु खः। लोकय् निन्दनीयगुयात जूगुप्सित धाःगु खः। उज्वःगु संज्ञायात जूगुप्सित संज्ञा धाःगु खः। थ्व निगू प्रकारयागु संज्ञायात उत्पन्न यायेमते, मनय् तयेमते। थथे हीनसंज्ञा जूगुप्सितसंज्ञा यानागुया दोष कनेत मूलय् "तत्कस्मात हेतोः" धकाः धयातःगु खः। अर्थात् छु कारणं उज्वःगु संज्ञा उत्पन्न याये मज्यूगु धैगु खँ कनेत मूलय् 'अग्रचर्या इत्यादि' वाक्यं कनाच्वन। बोधिसत्त्वचर्या धैगु हे अग्रचर्या खः। अर्थात् श्रावक आदि चर्या स्वयां अग्रचर्या खः। बोधिसत्त्वचर्या धैगु छु धाःसा लोकय् विरुद्ध जूसां, विरुद्ध मजूसां न्हचाथे याना नं प्राणीपिन्त हित सुख सम्पन्न यायेगु चर्या खः। थ्वहे ल्याखं मन्त्री (योगी) पिन्सं थःगु शक्तिं चाः थें यायेगु बोधिसत्त्वचर्या खः। अर्थात् मन्त्रचर्या खः। वहे तथागतचर्या नं खः। गुरुपिन्सं सुयात तत्त्वयागु खँ - मन्त्र कनाबिज्यानाच्वन, इमित मन्त्रा धाइ। अर्थात् रत्नपुद्गल धाइ। इमिगु चर्या निष्पन्नक्रम सिइकाः असमाहित योग यानाः च्वनेगुयात हे तथागतचर्या धाइ। थ्व हे जन्मय् स्वभाव परिवर्तन हयाबिइगु जूगुलिं तथागतचर्या धाःगु खः।

थुगु प्रकारं उत्पन्नक्रम व उत्पत्तिक्रम निगूयागु चर्याया खँ कनेधुंका संवृत्ति सत्य व, परमार्थ सत्ययागु ल्याखं व योग साधन यायेगु खँ कनेत मूलय् "तद्यथापिनाम" इत्यादि वाक्यं कनाच्वन। तद् यथापि नाम धैगु निपात समूहया अर्थ - गथे धाःसा धाःगु खः। आकाश धैगु थन परमार्थ सत्य खः। 'सर्वत्रानुगतम्' धैगु फुक्क प्रतीत्यसमुत्पन्न वस्तु नाप व्याप्त जुयाच्वंगु दु, 'सर्वधर्माणि' धैगु पञ्चस्कन्ध, अष्टादशधातु, द्वादशायतन नाप व्याप्त जुयाच्वंगु दु। छाय्धाःसा धर्म व धर्मता अभिन्न जूगुलिं खः। मूलय् 'न कामधातुमास्थितानि' इत्यादियागु अर्थ नं थ्व हे वर्णन यानाच्वन। रूप आदियात कामयन्ति अर्थात् कामना यानाच्वन, प्रार्थना यानाच्वन धैगु अर्थ कथं 'कामा' धैगु चातुर्महाराजकायिक देवतापिं धैगु जुल। अनपिन्सं वास यानाच्वंगु थाय्यात वास्तु वा भवन धाइ। अथे धैगु वहे पञ्चस्कन्ध आदि खः। अन नं व च्वनाच्वंगु मदु। छाय्धाःसा कामधातु नं परमार्थ सत्यय् (शून्यताय्) लानाच्वंगुलिं खः। गुगु भवय् रूप राग जक दु, व भवयात रूपधातु धाइ। गुगु भवय् रूप वैराग्य जूगुलिं, विज्ञप्ति जक दु (मन जक) दु, व भवयात आरुप्यधातु धाइ। व रूपधातु व आरूप्यधातु निगूलिं नं मदु। अथे हे चतुर्महाभूत अर्थात् वायुमण्डल आदि क्रमं च्वनाच्वंगु प्यंगू मण्डल दु। व मण्डलय् हे स्थावर जङ्गम प्राणीपिनि आधार खः। उज्वःगु चतुर्महाभूतय् नं च्वनाच्वंगु मदु। छाय्धाःसा थ्व चतुर्महाभूत नं प्रभास्वर खः (शून्य खः)।

थ्व हे क्रमं फुक्क वस्तु (सर्वधर्म) स्कन्धादि नं प्रभास्वरमय धकाः सिइकेमाः। "इममर्थवशम्" धैगु च्वय् कनावयागु "अर्था" (वस्तुगत) प्रतीत्यसमुत्पन्न खः। वस्तुयागु "वशं" धैगु परमार्थ सत्यया अधीनयागु धाःगु खः। फुक्क वस्तु स्वतः (थःथम्हं हे) असिद्धगु खः धकाः सिइकाः हे तथागतपिन्सं मृदु, मध्य, अधिमात्रया प्राणीपिनिगु आशय, आधिमुक्तियात म्हसिइकाः, निर्णय यानाः धर्म धैगु वागविज्ञप्ति अर्थात् बुद्धवचन प्राणीपिन्त देशना यानाबिज्यानाच्वन, प्रकाश यानाच्वन। चिन्तामणि व भद्रघट थें मनं मतुंसें हे प्राणीपिनिगु आशय पूर्ण यानाबिज्यानाच्वन। थुगु रूपगु धर्म देशनाया उत्पत्तियात थन देशना धाःगु खः।

मूल :

एवमेव कुलपुत्रा आकाशधातुपदनिरुक्त्या ते तथागतसमया अनुगन्तव्याः । तद्यथा अपि नाम कुलपुत्राः काण्डं च मथनीयं च पुरुषहस्तव्यायामं च प्रतीत्यधूमः प्रादुर्भवति अग्निमभिवर्तयति सचाग्निर्न काण्डस्थितो न मथनीयस्थितो न पुरुषहस्तव्यायामस्थितः । एवमेव कुलपुत्राः सर्वतथागतवज्रसमया अनुगन्तव्या । गमनागमनाद्यैरिति । अथ ते सर्वे बोधिसत्त्वा आश्चर्यप्राप्ता अद्भुतप्राप्ता विस्मयोत्फुल्ललोचना इदं घोषमकार्षुः ।

महाद्भुतेषु धर्मेषु आकाशसदृशेषु च ।
निर्विकल्पेषु शुद्धेषु संवृतिस्तु प्रगीयते ॥२३॥

इति श्री सर्वतथागतकायवाक्चित्तरहस्यातिरहस्ये गुह्यसमाजे महागुह्यतन्त्रराजे परमार्थद्वयतत्त्वार्थासमयपटलः नवमोऽध्यायः ।

थुगु प्रकारं, हे कुलपुत्रपिं ! आकाशधातु धैगु पदयागु निरुक्ति केवल न्वंवायेगु, धायेगु जक खः (वास्तवय् दुगु मखु), व तथागतपिनिगु समय (उल्लंघन याये मज्यूगु नियम) नं अथे हे शून्य धकाः सिइकेमाः । गथे धाःसा - हे कुलपुत्रपिं ! काण्ड (च्वय् क्वय् च्वनीगु सिंग्वः) मथनीय (खिपः हिनातःगु, च्वय् क्वय् च्वंगु सिंग्वलय् दुछ्वयातःगु मदानी-सिंत्याः) पुरुषव्यायाम (मदानी मथय् याइम्ह मनूया ल्हाःयागु बल मेहनत) या कारणं कुँ पिहाँवइ, मिं च्याना वइ । व च्यानावःगु मिं काण्डय् च्वनाच्वंगु नं मखु, मथनीय (मदानीस) च्वंगु नं मखु । मनूयागु वाहुबलयागु मेहनतय् च्वनाच्वंगु नं मखु । हे कुलपुत्रपिं ! अथे हे सर्वतथागतपिनिगु वज्रसमय नं गनं नं च्वनाच्वंगु मदु धकाः सिइकेमाः । वल वन धैगु नं अथे हे धकाः सिइकेमाः । अले वसपोलपिं सकलें बोधिसत्त्वपिं आश्चर्य जुयाबिज्यात, अद्भुत चायाः तःतःग्वयक मिखा कनाः थ्व घोषण यानाबिज्यात -

महा अद्भुतगु धर्मय् (वस्तुइ) आकाश समानगु धर्मय्, अथे हे निर्विकल्पगु तथा शुद्धगु धर्म संवृत्ति सत्ययागु खँ (व्यवहार कथं दु थें च्वंक) श्री भगवानं व्याख्यान यानाबिज्यानाच्वन ॥२३॥

थुलि श्री सर्वतथागत कायवाक्चित्तया रहस्यय् नं अतिरहस्यगु गुह्यसमाजय् महागुह्यगु तन्त्रराजय् परमार्थ अद्वयतत्त्वार्थसमय नामगु गुंगूगु पटल अध्याय क्वचाल ।

टीका :

यथेयं देशना एवमेवानेन प्रकारेण पदानां निरुक्तिः प्रत्याहारः आकाशतुल्यपद-निरुक्तिराकाशपदनिरुक्तिः । तया आकाशपदनिरुक्त्या तुल्याः सर्वतथागतसमयाः अनन्तरोक्ता अनुगन्तव्याः ।

एवं सर्वधर्माणां परमार्थसत्यविशुद्धिमुपदिश्यान्ययानसाधारणवज्रकायनिष्पादकमुपायविशेषं दर्शयन्नाह । तद्यथापीत्यादि । काण्डमरणिः अग्निमथनेराधारभूतं काष्ठं अनेनाग्निर्मथ्यत उत्पाद्यत इति मथनिः उपरिकाष्ठं पुरुषहस्तव्यायामः मथनं घटनं एतात्त्रितयं प्रतीत्याश्रित्य औष्ण्यानन्तरं

धूमः प्रादुर्भवति ततो धूमानन्तरप्रादुर्भाव्यग्निः ज्वलद्भासुराकारो भूतसंघातः समुत्तिष्ठति समेति। उष्मा धूमः पावकश्च एते त्रयः काण्डे न स्थिता इति प्राप्ते न काण्डस्थितो (न) मथनिस्थितः न पुरुषहस्तव्यापारस्थितः। एवमेवेति यथोष्मादयः काण्डादिषु पृथङ्नोपलभ्यन्ते अथ च समवायात् तैरेव तारतम्येनोत्पद्यन्ते, एवमेव सर्वतथागतवज्रसमया अनुगन्तव्याः सर्वतथागतालयत्वात्। सर्वतथागताः सर्वशून्यं वज्रं महाशून्यं समयोऽतिशून्यं अनुगन्तव्यः शून्यम्। एतेषां त्रयाणामनु पश्चाद् गम्यते ज्ञायत इति कृत्वा। एवं सर्वतथागतादयो ज्ञायन्ते। गमनागमनाद्यैरिति। गमनं नाम शून्यत्रयक्रमेण परमार्थसत्यगमनम्। तस्मान्महाशून्यातिशून्यशून्यताप्राप्तिरागमनम्। आदिशब्देन गमनागमनाभावपरिग्रहः, निष्पन्नस्य प्रवेशव्युत्थानाभावात्। इतिशब्दः परिसमाप्तौ।

एवं परमगम्भीरधर्मतत्त्वमाकर्ण्यावधार्यार्तमनसो यथोदानमुदानयन्ति, तद् दर्शयन्नाह। अथेत्यादि। आपातक्षणे आलोकोदयेनाश्चर्यमुपगतास्ततो धर्मतागधिगम्य विस्मयेन विकसितनयनाः उपायज्ञानोदयेन संजाता इदं वक्ष्यमाणकं स्वप्रतिविध्यधर्मतोद्दयोतनस्वरुपं वचनमकार्षुः कृतवन्तः।

महाभूतेष्वित्यादि। अत्र महाभूतो धर्मः परमार्थसत्यम्। जात्या बहुवचनम्। सर्वव्यापित्वात् तदेवाकाशसदृशम्। तार्किकैर्विकल्पयितुमशक्यत्वात् निर्विकल्पः। संवृत्तिसत्यपरिशोधनात् शुद्धम्। तस्मिन् परमार्थसत्ये संवृणोत्याच्छादयति चक्षुष्पथं विषयताभावेनेति। संवृतिः वज्रधरमूर्तिः। तुशब्दः पुनरर्थः। परमार्थसत्याभिगमनेन शून्यीभूय पुनर्दृश्यतां यातीति यद् गीयते तदिदमाश्चर्यमिति यावत्।

परमार्थः प्रभास्वरम्। तेन शुद्धः परमार्थशुद्धश्चासौ तत्त्वार्थश्च महावज्रधरः। स एवालंघ्यत्वात् समयः। तत्प्रतिपादको ग्रन्थसन्दर्भश्च परमार्थशुद्धतत्त्वार्थः। सन्ध्याभाषा॥

॥ प्रदीपोद्द्योतनटीकायां नवमपटले षट्कोटिव्याख्या॥

थ्व देशना गथे शन्य खः, अथे हे शब्दयागु निरुक्ति व्यवहार नं आकांश तुल्य पद निरुक्ति थें तुं खः। व आकाश पद निरुक्तिगु समान हे फुक्क तथागतपिनिगु समय नं खः धकाः सिइकेमाः धैगु खँ च्वय्यागु वाक्यं सिइ दु। थुगु प्रकारं फुक्क धर्म (वस्तुत) परमार्थ सत्ययागु दृष्टिं स्वयेबलय् आकाश तुल्य धैगु खँ उपदेश यानाः मेगु यान स्वयां थ्व वज्रयान असाधारणगु खः। थ्वहे यानं वज्रकाय उत्पन्न याइगु उपाय विशेष नं क्यनेत मूलय् 'तद्यथापि इत्यादि' वाक्यं कनाच्वन। काण्ड धैगु अरणि खः। अर्थात् गिनेरी सिमायागु कथि खः। वयात मथय् यायेबलय् क्वय् दिनाच्वंगु सिं थ्वहे काण्डं मथय् यायेबलय् मिं पिहाँवइगु खः। अथे जूगुलिं थ्वयात मथनि धैगु च्वय्च्वंगु सिं धाःगु खः। पुरुष हस्तव्यायाम धैगु मनूयागु ल्हाःतं मथय् यायेगु, च्वलेगु धाःगु खः। थ्व स्वंगूया कारणं क्वानावयेधुनेवं कुँ पिहाँवइ। अले कुँ पिहाँवये धुंका मिं पिहाँवइ। व्हानाक्क च्यानावयाः उज्वल जुइ। थुगु प्रकारं वस्तु मिलय् जुयाः मिं च्यानावइगु, कुँ वइगु, क्वानावइगु थ्व स्वंगूलिं काण्डय् नं च्वनाच्वंगु मदु धायेत मूलय् 'नकाण्डस्थित न मथनियस्थित न पुरुषहस्तव्यायामस्थित' धकाः धयातल। थथे हे थुगु प्रकारं क्वाःगु, कुँ वःगु, मिं च्यानावःगु, काण्ड आदि मदयेक नं वइगु मखु। परन्तु फुक्क मिलय् जुयाः वहे स्वंगू वस्तुं परस्परं उत्पन्न जुइगु खः। थथे हे फुक्क तथागतपिनिगु वज्रसमय नं परस्परय् मिलय् जुयाः हे वइगु धकाः सिइकेमाः। छाय्धाःसा थ्व फुक्कं

तथागतपिनिगु आलय खः । थन सर्वतथागतता धैगु फुक्क शून्य धाःगु खः । वज्र धैगु महाशून्य धाःगु खः । समय धैगु अति शून्य धाःगु खः । थुगु कथं फुक्क खँ शून्य धकाः सिइकेमाः । थ्व स्वंगूयागु अनु धैगु ल्यू ल्यू, 'गम्यते' धैगु सिइके फइ धकाः थुगु प्रकारं फुक्क तथागत आदिपिन्त सिइकेमाः धाःगु खः । "गमनागमनाद्यैः" धैगु, थन गमन धैगु स्वंगू शून्य धाःगु खः । थ्वहे क्रमं परमार्थ सत्य गमन यात । अथे जूगुलिं महाशून्य अतिशून्य शून्यता प्राप्ति यायेगुयात आगमन धाःगु जुल । आदि शब्दं गमन व आगमन निगूलिं मदु धकाः नं ग्रहण यायेमाः । छाय्धाःसा निष्पन्नयागु अर्थात् परमार्थ सत्ययागु प्रवेशयात थहाँवल धैगु दुगु मखु । थन इति शब्दं थ्व खँ क्वजित । अर्थात् थुलिं का धकाः धाःगु जुल ।

थुगु प्रकारं परम गम्भिरगु धर्मयागु तत्त्व न्यनाः, विचाः यानाः, आत्तमन जुयाः थ्व उदान धयाहल धैगु खँ क्यनेत मूलय् 'अथ इत्यादि' वाक्यं कनाच्वन । न्यनेखतं आलोक उदय जूगुलिं आश्चर्य जुल । अले धर्मतायात थुयाः, आश्चर्य जुयाः, मिखा चक्कंकाः उपाय ज्ञान उदय जूपिं जुल । थ्व क्वय् कनेत्यंगु खँ थःम्हसिनं साक्षात्कार याःगु धर्मतायागु स्वरूप प्रकट यायेत थ्व उदान धयाबिज्यात ।

'महाभूतेषु इत्यादि' प्रकरणय् महाअद्भूतगु धर्म धैगु परमार्थ सत्य खः । जातिवाचक शब्द जूगुलिं वहुवचन प्रयोग यानातःगु खः । संर्वव्यापि जूगुलिं व नं आकाशसमान जुल । तार्किकतय्सं कल्पना याये मफइगु जूगुलिं निर्विकल्प धाःगु खः । संवृत्तिसत्ययात शुद्ध यानाब्यूगुलिं 'शुद्धं' धाःगु खः । उज्वःगु परमार्थ सत्य संवृणोति धैगु त्वःपुयातइ अर्थात् मिखां मखनिगु यानातइ धैगु अर्थय् संवृत्ति शब्द बने जूगु खः । अथे जूगुलिं संवृतिया अर्थ वज्रधरया मूर्ति धाःगु खः । थन 'तु' शब्दया अर्थ हानं धाःगु खः । परमार्थसत्ययात त्वःपुया शून्य जुया नं हानं खनेदयाच्वन धकाः गुगु धयातल, थ्व खँ आश्चर्यगु खः, धैगु भाव खः ।

थन परमार्थ धैगु प्रभास्वरगु धाःगु खः । व प्रमास्वरं शुद्धगुयात परमार्थ शुद्ध धाःगु खः । परमार्थ शब्द धैगु व तत्त्वार्थ धैगु महावज्रधर धाःगु खः । वसपोल अलंध्यम्ह जूगुलिं समय धाःगु खः । उज्वःगु खँ प्रतिपादन याइगु ग्रन्थ समूहयात थन 'परमार्थशुद्धतत्त्वार्थ' धकाः धाइ । थ्व व्याख्या सन्ध्याभाषा कथं जुल ।

प्रदिपोद्योतन टीका अर्थात् मत च्याकाबिइ थें अर्थ कनाबिइगु टीकाया गुंगू पटलयागु षट्कोटि व्याख्या क्वचाल ।

◆◆◆

✓ २०६८।१२।८
२।।।११५

॥ दशमः पटलः ॥

मूल :

अथ भगवन्तः सर्वतथागताः पुनः समाजमागत्य भगवन्तं सर्वतथागताधिपतिं महासमयवज्रसत्त्वाभिसम्बोधिकायवाक्चित्तगुह्यं तथागतं नमस्यैवमाहुः ।

अले भगवान् सर्वतथागतपिं हानं धर्मसभास मुनाबिज्याना: भगवान् सर्वतथागतपिनि नं अधिपति जुयाबिज्या:म्ह महासमयवज्रतत्वया अभिसंबोधिकायवाक्चित्तं गुहच जुयाबिज्या:म्ह तथागतयात नमस्कार याना: थथे विन्ति यात -

टीका :

सामान्योत्तमसाधनाश्रिता प्रपञ्चादिविविधचर्यासु जितश्रमा योगिनो यदा सिद्धिर्न लभन्ते तदा स्वदेवताहृदयसंचोदना कर्तव्येति । अथेत्यादिना दशमपटलमुपक्षिपति । अथाहुरिति संबन्धः । पुनः समाजमागम्येति । प्रथमपटलोक्तक्रमेण महासमयवज्रो महावज्रधरः तं तत्त्वाभिसंबोधिसत्यद्वयाद्वैधीभावलक्षणं तमेव कायवाक्चित्तरहस्यत्वात् कायवाक्चित्तगुहचं विनेयानां यथाशयभेदोपगत्वात् तथागतः तं नमस्यैवमाहुः ।

सामान्य व उत्तमगु साधनय् च्वंगु प्रपञ्च आदि त:गु प्रकारया चर्या यानाबिज्याये धुंकूपिं योगीपिनि सिद्धि लाभ मजुलकि थ:म्ह देवताया हृदययात संचोदना (प्रेरणा) यायेमा: धैगु खँ क्यनेत अथ इत्यादि वाक्यं दशम पटलयात च्वल्ह्नाच्वन । अथ निसें आहु (धयाबिज्यात) धैगु खँ हंकेमा: । "पुनः समाजमागम्य" धैगु प्रथम पटलय् कनात:गु कथं मुना: धा:गु जुल । महासमयवज्र धैम्ह महावज्रधरं व "तत्वाभिसंबोधि" धैगु सत्य निगूलिं छगू हे ख:, भेदभाव मदु, धैगु ज्ञान हे कायवाक्चित्तया रहस्य ख: । व ज्ञान हे गुहचगु जुल । तर, विनेयजनपिनि आशय भेदं युक्त जुयाच्वंगुलिं तथागतपिन्सं वसपोलयात नमस्कार याना: थथे विन्ति यानाबिज्यात धा:गु जुल ।

मूल :

भाषस्व भगवन् तत्त्वं मन्त्रसारसमुच्चयम् ।
कायवाक्चित्तगुह्याख्यं महासिद्धिनयोत्तमम् ॥इति॥१॥

हे भगवान् ! तत्त्व जुयाच्वंगु मन्त्रया सारयात "समुच्चयम्" धैगु उद्दीपन याइगु (प्रेरणा बिइगु) कायवाक्चित्तया गुहचगु अर्थात् रहस्य जुयाच्वंगु महासिद्धिया नय अर्थात् उपाय जुयाच्वंगु ज्ञान आज्ञा जुयाबिज्याहुँ ॥१॥

टीका :

तत्त्वमविसंवादकं मन्त्रा मालिकालिजनिताः सर्पकवन्धादयस्तेषां साराः प्रधाना ओंकारादयस्त्रयः तेषां समुच्चय उद्दीपनं कायवाक्चित्तास्तथागताः तेषां गुह्याख्यं रहस्यसंज्ञकं महासिद्धिनयाः महासिद्ध्युपायास्तेषामुत्तमं विशिष्टं तं भाषस्व प्रकाशयेत्यध्येषणा ।

तत्त्व धैगु विपरीत मखुगु ज्ञान, मन्त्रा धैगु आलि व कालिं (स्वर व व्यञ्जनं) उत्पन्न जूगु सर्ववन्ध आदि अर्थात् ओँ न्हापा तयाः लिपा स्वाहाः तयातःगुयात सर्ववन्ध धायेगु चलन दु धकाः थ्व हे टीका पृ. १४३ स च्वयातल । व मन्त्रया सारगु धैगु प्रधानगु, मूख्यगु धाःगु जुल । अर्थात् ओँ आः हुँ आदि स्वंगः धाःगु खः । वयात समुच्चं धैगु उद्दीपन यायेगु धाःगु खः । थन कायवाक्चित्त धैगु तथागतपिं धाःगु खः । वसपोलपिनिगु गुह्यगु धैगु रहस्यगु धाःगु जुल । महासिद्धिया नय जुयाच्वंगु, उपाय जुयाच्वंगुया नं उत्तमगु, विशेष प्रकारयागु ज्ञान भाषण यानाबिज्याहुँ, प्रकाश यानाबिज्याहुँ धकाः अध्येषणा (प्रार्थना) याःगु जुल ।

मूल :

अथ वज्रधरो राजा सर्वक्लेशान्तकृत् प्रभुः ।
दीप्तवर्णो विशालाक्ष इदं वचनमब्रवीत् ॥२॥

अले फुक्क क्लेशरुपी समुद्रयात प्रभु धैगु क्वत्यलाछ्वयाबिज्याइम्ह, मिं च्याथें च्वनाबिज्याःम्ह, ग्यानापुसे च्वनाबिज्याःम्ह, मिखा ततःग्वयेक कनाबिज्यानाच्वंम्ह श्री वज्रधर राजां थ्व वचन आज्ञा जुयाबिज्यात ॥२॥

टीका :

अध्येषणानन्तरं वज्रधरः उपायज्ञानात्मकप्रज्ञोपायोपलब्धापेक्षया विराजमानत्वात् राजा । सर्वक्लेशा रागादयः ते च प्रभेदानुभेदभिन्नत्वात् सागरोपमा इति । सर्वक्लेशार्णवाः तेषु दुःखदौर्मनस्यादिप्रकृतिरभिभूय परमानन्दस्वरूपेण प्रभवति क्रीडत इति प्रभुः । सर्वदुःखेन्धनदहनाद् दीप्तः अतएव चण्डः क्रोधात्मकत्वात् । तस्योदये प्राकृतानामपि प्रोत्फुल्लनयनत्वापादनाद् विशालाक्षः इदं घोषमकार्षीत् । घोषप्रवर्तनस्य तदायत्तत्वात् ॥

अध्येषणा यायेधुंकाः लिपा श्री वज्रधरं उपाय व ज्ञान स्वभावगु प्रज्ञा व उपायद्वारा लाभ जुइगु अपेक्षा यानाः (आशा यानाः) विराजमान जुयाच्वनाबिज्याःम्ह जूगुलिं राजा धाःगु खः । "सर्वक्लेशाः" धैगु रागादि धाःगु खः । व राग नं भेद, अनुभेदया कारणं आपालं भेद जुयाच्वंगु दुगुलिं सागरसमान धाःगु खः । उज्वःगु क्लेशया अणर्व (सागर) पाखे दयावइगु दुःख (शारीरिक दुःख) दौर्मनस्य (मानसिक दुःख) आदियात अभिभूत यानाः (क्वत्यला) परमानन्द स्वरुपं क्रीडा (लीला) यानाबिज्याःम्ह जूगुलिं प्रभु धाःगु खः । थुगु प्रकारं फुक्क दुःखरूपी इन्धन (सिं) यात दग्ध यानाबिज्याइम्ह जूगुलिं दीप्त (च्याःम्ह) धाःगु खः । अथे जूगुलिं चण्ड (ग्यानापुसेच्वंम्ह) क्रोधी स्वभावम्ह धाःगु खः । व परमानन्द उदय जुइबलय् साधारण प्राणीया नं मिखा चक्कनाः प्रोत्फुल जुइगुलिं विशालाक्ष (मिखा विशालम्ह) धाःगु खः । थ्व वाक्य आज्ञा जुयाबिज्यात धाःगु परामानन्दया अधीनं जक उज्वःगु वाक्य पिहाँवइ धाःगु जुल ।

मूल :

कायवाक्चित्तवज्राणां कायवाक्चित्तभावनम् ।
निर्विकल्प निरालम्बसमता न क्वचित् स्थितम् ॥३॥

कायवाक्चित्तरूपी वज्रयात कायवाक्चित्त धका: 'भावनं' धैगु थन ज्ञान यायेगु म्हसिइकेगु धा:गु ख: । थथे बांलाक सिइकागुलिं व स्वंगूलिं निर्विकल्प निरालम्व जुया: समतायागु अनुभव जुयावइ । व स्वंगूलिं गनं नं च्वनाच्वंगु दु धका: मनय् वइमखु, निराधार धका: नं ज्ञान जुया वइ ॥३॥

टीका :

कायेत्यादि । कायादीनां कायवाक्चित्तभावनं कायवाक्चित्तस्वरूपेण भावनं परिज्ञानं कायवाक्चित्तवज्राणां भावनं तत् कर्तव्यम् । कथम् ? निर्विकल्पं निरालम्बमिति क्रिया विशेषणम् । अयं काय इयं वाक् इदं चित्तमिति तत्त्वतो भेदाभावान्निर्विकल्पं अन्योन्याश्रयाभावन्निरालम्बम् । त्रयाणामेकरसता समता तया न क्वचिम् स्थितम् । समतयेति प्राप्ते समतेत्यार्षम् । नासन्ध्यम् ।

काय इत्यादि प्रकरणय् - काय आदियात कायवाक्चित्त धका: भावना यायेगु धैगु कायवाक्चित्तयागु स्वरूप म्हसिइकेगु धा:गु ख: । अथे जूगुलिं कायवाक्चित्त रूप वज्रयात भावना यायेमा: (ज्ञान यायेमा:) धा:गु ख: । मूल श्लोक निर्विकल्प व निरालम्व शब्द क्रिया विशेषण ख: । थ्व काय ख: । थ्व वाक् ख: । थ्व चित्त ख: धका: "तत्त्वत:" परमार्थ सत्य कथं शून्य धका: सिइकल धायेव परस्परय् भेदभाव मदइगुलिं निर्विकल्प धा:गु ख: । परस्परय् आश्चर्य धैगु नं मदुगुलिं निरालम्व (निराधार) धा:गु ख: । कायवाक्चित्त स्वंगूलिं शून्य जूगुलिं एकरस (छगू स्वभावगु) जुल । समता जूगुलिं गनं नं च्वनाच्वंगु मदु । 'समतया' धायेमाथाय् केवल समता तयातल । व आर्ष वाक्य धका: सम्मान यायेमा: । थ्व व्याख्या नासन्ध्य कथं ख: ।

मूल :

अथ भगवान् स्वभावशुद्धस्तथागतः पारमितामन्त्रनयवज्रं नाम समाधिं समापन्नः तांश्च सर्वतथागतानेवं आह । अस्ति भगवन्तः सर्वतथागताः अक्षोभ्यप्रमुखाः सर्वतथागता अनेकविद्याकोटिनियुतशतसहस्रैः सर्वार्थक्रियानाटकं दर्शयन्ति । दशदिग्लोकधातुपर्यवसानेषु सर्वलोकधातुषु पञ्चकामगुणैः क्रीडन्ति रमन्ते परिवारयन्ति । न च ते मन्त्र चर्याभियुक्तमवलोकयन्ति । तत्कस्माद्धेतोः ? निष्पन्नो बतायं तथागतमन्त्रचर्यानियधर्मातत्त्वे । तत्र तेषां महासत्पुरुषाणां व्यवलोकनार्थमिदं सर्वतथागतकायवाक्चित्तमन्त्ररहस्यं मन्त्र हृदयसंचोदनं नाम महापरमगुह्यं सर्वतथागतकायवाक्चित्तसमयालम्बनं सर्ववज्रधरकायवाक्चित्तसमयालम्बनं सर्वधर्मधर कायवाक्चित्तसमयालम्बनं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो वाक्पथ निरुक्त्या इदं मन्त्रसमुच्चयमुदाजहार ।

॥ हूँ ओँ आः स्वाहा ॥

अले श्री भगवान् स्वभावं हे शुद्ध जुयाबिज्या:म्ह तथागत पारमिता व मन्त्रयागु सम्बन्धरूपी वज्र नामगु अर्थात् पारमिता मन्त्रोपनय वज्र नामगु समाधिस च्वनाबिज्याना: वसपोलपिं फुक्क तथागतपिन्त थथे आज्ञा जुयाबिज्यात - भगवान् जुयाबिज्या:पिं हे सर्वतथागतपिं ! अक्षोभ्य आदि फुक्क तथागतपिन्सं अनेक विद्याकोटि नियुक्त शतसहश्र प्रकारं फुक्क प्राणीपिनिगु निंतिं नाटक थें जा:गु ज्या याना: क्यनाच्वनाबिज्यात । उज्व:पिं तथागतपिं दुगु भिगू दिशाय् च्वंगु लोकधातुया अन्त अन्ततक्क फुक्क लोक धातुइ नं पञ्चकाम गुण सेवन याना: म्हिताच्वन, न्हचाइपुकाच्वन । मेपिन्त याकाच्वन । तर, व लोकधातुइ च्वंपिन्सं मन्त्रचर्या युक्तगु धका: विचा: मया:, मखं । अथे छाय्धा:सा तथागतयागु मन्त्रचर्यानय धर्मया तत्त्व निष्पन्न स्वभावगु ख: । अर्थात् परमार्थसत्य स्वभावगु ख: । थ्व विषयलय् वसपोल महाषड्पुरुषपिन्सं स्वये ब्यु धका: थ्व सर्वतथागत कायवाक्चित्त मन्त्र रहस्य जुयाच्वंगु मन्त्र हृदययात चोदना याइगु, महापरम गुह्यगु, फुक्क तथागतपिनिगु कायवाक्चित्तया समययात आलम्बन याइगु, महावज्रधरयागु कायवाक्चित्तया समययात नं आलम्वन याइगु, फुक्क धर्मधरपिनिगु कायवाक्चित्तया समययात नं आलम्बन याइगु, कायवाक्चित्तवज्रं पिहाँव:गु वाक्पथ निरुक्ति अर्थात् म्हुतुं पिहाँव:गु शब्दयागु ल्याखं थ्व मन्त्रसमुच्चययात आज्ञा जुयाबिज्यात । अर्थात् हूँ ओँ आ: स्वाहा धैगु मन्त्र उच्चारण यानाबिज्यात ।

टीका :

एवं भगवद्वचनेन कायादीनां परमार्थतोऽभेदं प्रदर्श्य सङ्गीतिकृत् हृदयसञ्चोदनोपयोगिनीं समासेन पीठिकां रचयन्नाह । अथेत्यादि । अनन्तरोक्तक्रमेण स्वभावशुद्धतगथागतः । पारमितालोचनादयो मन्त्रः । विरोचनादयस्तूपनयः तयोरन्योन्याराधनं तदेव वज्रमविनश्वरत्वात् । तन्नामकं समाधिं चित्तैकाग्रतां समापन्नः प्राह भगवान् महावज्रधरः तानध्येषकान् सर्वतथागतानेवमाह । अस्तीत्यादि । अयं वक्ष्यमाणोऽर्थोऽस्ति । भगवन्तः सर्वतथागता इत्यामन्त्रणम् । अक्षोभ्यप्रमुखाः सर्वतथागता इत्यस्य प्रदर्शनक्रियाभियोगः सर्वतथागताः स्त्रीविम्बनिष्पण्णाः विद्यादेव्यः ताः सहचरादिभेदेनानेकाः । तासां कोटिनियुतशतसहस्रैरप्रमेयत्वादुपलक्षणभूतैः सार्धं सत्त्वाः विषयोपभोगेन मोक्षकामाः तेषामर्थक्रिया छन्दानुरूपेण बोधिप्रापणं तस्यानात्मरङ्गं प्रविष्टसूत्रधारवत् प्रवर्तनं नाटकं तत्प्रदर्शयन्ति ।

कथमित्याह । दशदिग्लोकधातुपर्यवसानेषु लोकधातुषु पञ्चकामगुणैः सतताल्हादनकरै रूपादिभिः क्रीडन्ति विकुर्वन्ति रमन्ति विश्वरमणेन देवीभिः सह रमन्ति परिवारयन्ति विद्यागणैः पूजिताः पुनस्तां प्रतिपूजयन्ति । इयं परिचर्या । न च ते मन्त्रचर्याभियुक्तमवलोकयन्तीति । ते तथागताः क्रीडद्वारेण परमानन्दसुखमनुभवन्तः मन्त्रः चतुर्विधो मन्त्रवादः यदुत मन्त्रसंज्ञा मन्त्रार्थः मन्त्रविदर्भणं वज्रवाक् स्वरवर्जिता चेति । एतैरुपायैः शान्तिकादिषु प्रवृत्तिः मन्त्रचर्या तत्राभियुक्तं तदभिनिविष्टचित्ता नावलोकयन्ति । न बहु मन्यन्ते । अनवलोकनकारणं निष्पन्नो वतेत्पादिना दर्शयति । अयमिति मन्त्रपरायणः तथागतास्त्र्यध्ववर्तिनः मन्त्रयते गुरुभिरुपांशु कथ्यते यः स मन्त्रः तद्विषयचर्या मन्त्रचर्या तां नयति प्रापयतीति नयः सप्तविधः । यदुत

मण्डलं गणकुण्डं च वलिर्मेलापकक्रमः ।
तत्त्वं सप्तविधाख्यानं स मन्त्रनय उच्यते ॥ इति ।

स एव निष्पन्नक्रमः समाधिस्थै(रे)वार्यत इति धर्मः। एवंविधतथागतपरस्परागतमन्त्रचर्यानयधर्मा(त्) निष्पन्नो निर्गतो वाह्यः। धर्मादिति प्राप्ते धर्म इत्यार्षः। वत इत्यनादरे। इतिशब्दो लुप्तनिर्दिष्टः।

एवं मन्त्रपरायणेषु तथागतवैमुख्यं दृष्ट्वा तेषां सिद्ध्यर्थिनामनुग्रहाय तथागतावलोकनोपायं यथा कथयति भगवांस्तद्दर्शयन्नाह सङ्गीतिकृत्। तदित्यादि। यस्मात् क्रीडदिद्वारेण परमानन्दसुखमनुभवन्तस्तथागताः साधकं नाद्रियन्ते, तस्मात् तेषां महासत्पुरुषाणां तथागतानां व्यवलोकनार्थ साधकाभिमुखीकरणेन प्रसादोत्पादनार्थ इदं वक्ष्यमाणकमुदाजहार। सर्वेत्यादि। सर्वतथागतानां कायवाक्चित्तरहस्यभूतं सर्वमन्त्राः सर्पादिमन्त्रदेवता तेषां हृदयं जीवितं संचोद्यते प्रवोध्यते येन तत्। सर्वमन्त्रहृदयसंचोदनं नाम परमगुह्यम् अपात्राणामत्यन्तगोप्यं सर्वतथागतमोहकुलीनाः तेषां कायवाक्चित्तानि सम्यगयन्ति गच्छन्तीति समयः स मन्त्रिभिरालम्ब्यते मनस्कारेणेति आलम्बनस्तं समवलम्बनं प्रणवम्। एवं सर्ववज्रधरकायाद्यालम्बनं मेघनादं सर्वधर्मपरकायाद्यालम्बनम् आःकारं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्य इति। स्वो महावज्रधरस्तस्य कायादोंकारं वाचः आःकारं चित्तात् हूँकारं यथाक्रममुदाजहार निश्चारयामास। कथं वाक्पथनिरुक्त्या वाक्पथं वचनमास्यं तेन निरुक्तिः कथनम्। तया निरुक्त्या मनःकायाभ्यामपि वक्त्रया(?) वाचा उदाजहार। किमुत वाचा। स्त्रीपुंनपुंसकस्वभावा वर्णास्ते समुच्चीयन्ते संग्रहं गच्छन्ति यस्मिन् स मन्त्रसमुच्चयः। तमक्षरत्रयमुदाजहार॥

थुगु प्रकारं भगवानयागु वचन अनुसारं कायवाक्चित्त परमार्थसत्य कथं भेद मदु धैगु खँ क्यनाः सङ्गीतिकारं हृदय संचोदन यायेत उपयोग जुइगु तालिका संक्षेपं कनेत मूलय् अथ इत्यादि वाक्यं कनाच्वन।

च्वय् कनावया कथं स्वभावं शुद्धम्ह तथागतं पारमिता धैगु लोचना आदि देवीपिं, मन्त्र धैगु वैरोचन आदि तथागतपिनिगु, उपनय धैगु परस्परय् आराधना यायेगु धाःगु खः। वहे आराधना अविनश्वर स्वभाव जूगुलिं वज्र धाःगु खः। थ्वहे नाम प्रसिद्धगु अर्थात् चित्तयागु एकाग्रता यानाः भगवान् महावज्रधरं अध्येषणा यानाबिज्याःपिं वसपोलपिं फुक्क तथागतपिन्त थथे आज्ञा जुयाबिज्यात। अस्ति इत्यादि प्रकरणय् क्वय् कनीगु खँ दु धाःगु खः। भगवन्त सर्वतथागत धकाः वसपोलपिन्त संबोधन याःगु जुल। अक्षोभ्य प्रमुख फुक्क तथागतपिं धकाः क्यनेत्यंगु ज्या खँ नाप सम्बन्ध दुगु जुल। फुक्क तथागतपिं स्त्री रूप धारणा यानाः बिद्यादेवीपिं जुयाः वसपोलपिनि सहचर आदि भेदं अनेक दयाच्वंगुलिं अनपिनिगु कोटिनियुतशतसहस्र धाःगुलिं अप्रमेय असंख्यय धैगु लाक्षणिक अर्थ कथं जुल। अनपिं नापं प्राणीपिन्सं विषययागु उपभोग यानाः मोक्ष जुइगु इच्छा यानाच्वंपिनिगु अर्थ क्रिया धैगु इच्छा अनुसार बोधिज्ञान प्राप्त यानाबिइगु निंतिं रङ्गमञ्चय् पिहाँवःम्ह सूत्रधारं थें नाटक यानाः क्यनाच्वन।

कथं इत्यादि धैगु प्रकरणय् गथे यानाः नाटक क्यनाच्वन धाःसा झिगू दिशास लोकधातुया अन्तय् तक्क फुक्क लोकधातुस पञ्चकाम गुणं सदा नं न्हचाइपुसेच्वनिगु रूपादि विषयं क्रिडा यानाच्वन। ऋद्धि

विकुर्वित यानाच्वन । विश्वया रमण जुयाबिज्या:म्ह फुक्क देवीपिं नापं न्हचाइपुकाच्वन । विद्यागणपिन्सं पूजा याका: हानं इमित नं पूजा यानाच्वन । थ्व चर्या इमिसं मन्त्रचर्या यानाच्वना धका: मस्यू, मखं । वसपोल तथागतपिन्सं क्रीडा याना: परमानन्द सुख अनुभव यानाच्वन । थन मन्त्र धैगु प्यंगू प्रकारया दु । वयात मन्त्रवाद धाइ । अर्थात् मन्त्र संज्ञा, मन्त्रार्थ, मन्त्रविदर्भण, स्वरवर्जित वज्रवाक् धैगु प्यंगू प्रकारया जुल । थ्वहे प्यंगू उपायद्वारा शान्तिक पौष्टिक आदि चले जुयाच्वन । उज्व:गुयात मन्त्रचर्या धाइ । उकी लगय् जुयाच्वंसां आसक्त जुयाच्वंगु चित्तं मखं, त:धंगु धका: मनय् मत: । अथे मनय् मत:गुया कारण निश्चय नं निष्पन्न (परमार्थसत्य) ख: धैगु खँ कनेत मूलय् 'निष्पन्नोवत् इत्यादि' वाक्यं कनाच्वन । अयम् धैगु मन्त्रय् लगे जुयाच्वंम्ह थ्व धा:गु ख: । स्वंगू कालयापिं तथागतपिन्सं नं, मन्त्रयते धैगु गुरुपिन्सं एकान्तय् कनाबिज्यानाच्वन धा:गु ख: । उज्व:गु मन्त्रया विषय जुयाच्वंगु चर्या हे मन्त्रचर्या ख: । व चर्यायात नयति प्रापयति अर्थात् यंकाबियाच्वन धायेत 'नय' धा:गु ख: । व नय न्हय्गू प्रकारया दु । अर्थात् -

मण्डल, गण, कुण्ड (गणकुण्डया थासय् जिं स्वय्बलय् ला होमकुण्ड जुइमा:थें च्वं) बलि, मेलापक व क्रम तत्त्व थ्व न्हय्गू सप्तविधानयात मन्त्रनय धका: धयातल । वहे निष्पन्नक्रमयात समाधिइ च्वंपिन्सं धारण यानातइगु जूगुलिं धर्म धा:गु ख: । थुगु प्रकारं तथागतपिनिगु परम्परां वयाच्वंगु मन्त्रचर्यानय धर्मं, निष्पन्न धैगु पिहाँव:गु धा:गु ख: । मूलय् धर्मा धायेमा: थाय् धर्म जक तयातल । थ्व आर्ष वाक्य धका: सम्मान यायेमा: । 'वत' शब्दया अर्थ अनादर धा:गु ख: । थन 'इति' शब्द लुप्त यानात:गु दु । थुगु प्रकारं मन्त्रय् आसक्त जुयाच्वंपिन्सं तथागत नाप विमुख जूगु खना: इपिं सिद्धि कामना याइपिन्त बिइगु अनुग्रह यायेगु निंतिं तथागतपिनिगु दर्शन याये दइगु उपाय गथे भगवानं आज्ञा जुयाबिज्यात धैगु खँ क्यनेत सङ्गीतिकारं मूलय् 'तदित्यादि' वाक्यं कनाच्वन । थन क्रीडा आदिद्वारा परमानन्द सुख अनुभव यानाबिज्यानाच्वंपिं तथागतपिन्सं साधकयात आदर याइमखु । अथे जूगुलिं वसपोलपिं महासत्पुरुष जुयाबिज्या:पिं तथागतपिन्त दर्शन यायेत, साधकया समीपय् हया: प्रसन्न यायेत थ्व क्वय् कनेत्यंगु खँ मूलय् "सर्वेत्यादि" वाक्यं कनाच्वन । सर्वतथागतपिनिगु कायवाक्चित्तया रहस्य जुयाच्वंगु सर्वमन्त्रा धैगु सर्वादिमन्त्र देवतापिं धा:गु ख: । वसपोलपिनि हृदय धैगु जीवनयात संचोदना याना: प्रबोध यानाच्वनीगु धायेत सर्वमन्त्रहृदयसंचोदन नामगु परम गुह्यगु अर्थात् अपात्र (अयोग्य) पिं वा अत्यन्त गोप्यगु, फुक्क तथागतपिनिगु मोहकुलपिनिगु कायवाक्चित्तयात "सम्यक् आयन्ति" बांलाक यंकाच्वन धैगु अर्थय् "समय" धा:गु ख: । व समययात मन्त्रिपिन्सं (योगीपिन्सं) मनं आलम्वन यानाच्वंगुलिं 'समयावलम्वनम्' धा:गु ख: । अर्थात् प्रणव (ओंकार) धा:गु ख: । थुगु हे प्रकारं फुक्क वज्रधरपिनिगु 'कायवाक्चित्त समयावलम्वनम्' धैगु मेघनाद जुल । अले 'सर्वधर्मपरकायवाक्चित्तालम्वनम्' धैगु आ:कार जुल । अर्थात् वसपोल महावज्रधरया शरीरं ओंकार वचनं, आ:कार चित्तं, हूँकार क्रमश: आज्ञा जुयाविज्यात (पिकयाविज्यात) । गथे पिकयाबिज्यात धा:सा वाक्पथनिरुक्ति रूपं पिकयाविज्यात । थन वाक्पथ धैगु म्हुतुं, निरुक्ति धैगु धया:, न्वंवाना: धा:गु ख: । थथे म्हुतुं न्वंवायेवलय् मन व शरीरं नं न्वंवा:गु (धयाबिज्या:गु) जुल । थन वचन धैगु स्त्री, पुरुष, नपुंसक स्वभावगु आख: मुना: (नापं तया:) त:गुयात मन्त्रसमुच्चय धा:गु ख: । अर्थात् वहे ओँ आ: हूँ, थुलि स्वंग: आख: न्वंवानाविज्यात ।

मूल :

अथास्मिन् भाषितमात्रे सर्वबुद्धाः सहौरसाः ।
कम्पिता मूर्च्छामापेदे वज्रसत्त्वमनुस्मरन् ॥४॥

अले थ्व स्वंगः आखः न्वंवाये मात्र नं फुक्क बुद्ध बोधिसत्त्वपिं थरथर खानाः वज्रसत्त्वयात लुमंकाः मूर्च्छा जुयाबिज्यात ॥४॥

टीका :

अथेत्यादि । अथ मन्त्रसमुच्चयोदाहरणानन्तरम् अस्मिन्नक्षरत्रये भाषितमात्रे उच्चारितक्षणे सर्वबुद्धा अक्षोभ्यादय सऔरसा बोधिगणसहिता महावज्रधरानुग्रहायास्य सत्त्वानां अवलोकनेन कम्पिता मूर्च्छामापेदे । वज्रसत्त्वं सर्वकुलाधिपमनुस्मरन् सर्वसत्त्वानुग्राहकस्वभावं स्मरन्तः मूर्च्छां प्रीत्यौद्वेल्यमापेदे आपेदिरे प्राप्तवन्तः ।

थ्व प्रकरणय् - अथ धैगु मन्त्रसमुच्चय न्वंवाये मात्र नं अर्थात् थ्व स्वंगः आखः भाषण याये मात्र नं, उच्चारण याये मात्र नं सर्वबुद्धा धैपिं अक्षोभ्य आदि व औरस धैपिं काय्पिं (बोधिसत्त्वपिं) सहितं महावज्रधर यात अनुग्रह यायेत वसपोलया प्राणीपिन्त स्वयाः कम्पित जुयाः मूर्च्छा जुल । वज्रसत्त्वयात, कुलया अधिपति जुयाबिज्याम्हसित लुमंकाः अर्थात् सर्वसत्त्वयात अनुग्रह यानाबिज्यायेगु स्वभावम्हसित लुमंकाः मूर्च्छा अर्थात् प्रतिसुखं विव्हल जुल । आपेदिरे धायेमाःथाय् मूलय् आपेदे धाःगु खः । अर्थात् धाःगु जुल ।

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिरिमं समयमुदाजहार ।
आकाशधातुमध्यस्थं भावयेद् बुद्धमण्डलम् ।
हुँकारं तत्र मध्यस्थं स्वबिम्बेन प्रकल्पयेत् ॥५॥

अले वज्रपाणिं सर्वतथागतपिनि नं अधिपति जुयाबिज्याःम्हं थ्व समययात आज्ञा जुयाबिज्यात :-

आकाशधातुया दथुइ बिज्यानाच्वंगु व्यूहमण्डलयात भावना याये माल । अले वहे व्यूहमण्डलया दथुइ हूँकार वीजं थःगु मूर्ति उत्पन्न जूगु कल्पना याये माल ॥५॥

टीका :

अथ स्मरणानन्तरं वज्रपाणिर्महावज्रधर इदं वक्ष्यमाणकं देवतासमयालङ्ध्यरूपमुदाजहार । आकाशेत्यादि । आकाशं तथता तत्र धार्यते स्थाप्यत इति आकाशधातुः समयसत्त्वं तस्य मध्यं हृदयं तत्स्थं व्यूहमण्डलं ज्ञानसत्त्वं भावयेत् ध्यायात् । तत्र तस्मिन् ज्ञानसत्त्वमध्यस्थं हृदयस्थं हूंकारं समाधिसत्त्वाख्यम् । एतद्द्वितयं स्वविम्बेन स्वरूपेण प्रकल्पयेत् निष्पादयेत् ।

अले स्मरण याये धुनेवं वज्रपाणि महावज्रधरं थ्व क्वय् कनेत्यंगु अलङ्ध्यगु देवतासमययात 'आकाशेत्यादि' वाक्यं कनाबिज्यात । आकाश धैगु थन तथता खः । उकीं धारणा यानातयेमाःगु अर्थात् तयातयेमाःगु जूगुलिं

आकाशधातु धाःगु खः । आकाशधातु धैगु थन समयसत्त्व जुल । वसपोलया मध्य धैगु हृदय धाःगु जुल । व हृदयय्च्वंगु व्यूहमण्डल धैगु ज्ञानसत्त्व खः । वसपोलयात भावना या धैगु ध्यान या धाःगु जुल । तत्र धैगु अन, ज्ञानसत्त्वया मध्य धैगु हृदयय्, हूँ धैगु वीजाक्षरं समाधिसत्त्व ध्यान या । अले वसपोलपिं निम्हं स्वविम्बेन धैगु थःगु रुपयात कल्पना या, उत्पन्न या धाःगु जुल ।

मूल :

वज्ररश्मिमहादीप्तं विस्फुरन्तं विचिन्तयेत् ।
बुद्धानां कायवाक्चित्तं हृतं तेन विभावयेत् ॥६॥

ज्ञानसत्त्वपिं मध्यय् समाधिसत्त्वयात वज्रयागु रश्मि महादीप्त जुयाच्वंम्ह (च्यानाच्वंम्ह), विशेष रुपं उज्वलम्ह भावना यायेमाल । वयागु रश्मिं बुद्धपिनिगु कायवाक्चित्त हरण यानाहल धकाः भावना यायेमाल ॥६॥

टीका :

तेषु समाधिसत्त्वं वज्ररश्मिमहादीप्तं स्फुरन्तं विभावयेत् । वज्राः पञ्चतथागताः तेषां रश्मयः सितादयः तैर्महादीप्तमत्यर्थदीप्तम् विस्फुरन्तं ज्वलन्तं विचिन्तयेत् । बुद्धानां वैरोचनादिनिष्पन्नानिष्पन्नतथागतानां दशग्लोकधातुव्यवस्थितानां कायवाक्चित्तं कायवाक्चित्तशक्तिं समाधिसत्त्वविनिर्गतसितादिरश्म्यङ्केन हृदयमाकृष्टं विचिन्तयेत् ध्यायात् ।

वसपोलपिं मध्यय् समाधिसत्त्व वज्रयागु रश्मिं महादीप्तम्ह स्फुरण जुयाच्वंम्ह भावना या । थन वज्रा धैगु पञ्चतथागतपिं धाःगु खः । वसपोलपिनिगु तुयूगु आदि रश्मि, महादीप्त जुयाच्वन धैगु अत्यन्त च्यानाच्वन धाःगु खः । विस्फुरन्त धैगु उज्वल जुयाच्वंगु धकाः चिन्तन या । बुद्धानां धैगु वैरोचन आदि निष्पन्न (उत्पन्न) अनिष्पन्नपिं तथागतपिनिगु दशदिग् लोकधातुसं बिज्यानाच्वंपिंनिगु, कायवाक्चित्तयात धैगु कायवाक्चित्तयागु शक्ति (प्रभाव) यात समाधिसत्त्वयागु पिहाँवयाच्वंगु तुयूगु आदि रश्मिं सालाहयाः नुगलय् तयातल धकाः विचिन्तयेत् धैगु ध्यान या धाःगु जुल ।

मूल :

स भवेत्तत्क्षणादेव कायवाक्चित्तवज्रधृक् ।
वज्रसत्त्वो महाराजः सर्वाग्रः परमेश्वरः ॥७॥

च्वय् कनावया कथं भावना याये मात्र नं व साधक तुरन्त कायवाक्चित्तरुपी वज्रधारण यानाबिज्याःम्ह, दक्व सिबे श्रेष्ठ, अग्रम्ह परमेश्वर महाराजा वज्रसत्त्व जुयाबिज्याइ ॥७॥

टीका :

एवपमभ्यस्यन् साधकस्तत्क्षणादेवाकृष्य समाधिसत्त्वे प्रवेशितमात्रादेव सर्वमभिभूय वज्रसत्त्वो भवेदिति संवन्धः । किं स्वरूपः ? अभेद्यकायादिस्वभावत्वात् । कायवाक्चित्तवज्रधृक् महान्तस्तथागताः तेषां रञ्जकत्वात् महाराजा । सर्वे स्थावरजङ्गमाः तेषामग्र्या हरिहरादयः । तेषामपि निग्रहानुग्रहकरणात् सर्वाग्रः परमेश्वरः । एवं प्रकारं महावज्रधरमात्मानं भावयेदिति यावत् ।

थथे अभ्यास यायां साधकं तुरन्त हे अर्थात् आकर्षण याना: समाधिसत्त्वय् प्रवेश याये मात्रं हे फुक्क खँ वांछूवया: वज्रसत्त्व जुइफू धका: श्लोकय् खँ हंकेमा: । गुज्व:गु स्वरुपम्ह वज्रसत्त्व धा:सा अभेद्य कायवाक्चित्त स्वभावम्ह जुइ । कायवाक्चित्त वज्रधृक धैगु महान तथागतपिं धा:गु ख: । अनपिन्त नं रञ्जन यानाबिज्या:म्ह जूगुलिं महाराजा धा:गु ख: । सर्वे धैगु स्थावर जङ्गम प्राणीपिं फुक्कं ख: । इपिं सिबे अग्रा धैपिं हरिहर आदि देवतापिं ख: । इमित नं निग्रह व अनुग्रह यानाबिज्याइम्ह जूगुलिं 'सर्वाग्र परमेश्वर' धा:गु ख: । थुगु प्रकारयाम्ह महावज्रधर जि हे ख: धका: थ:त: भावना यायेमा: धैगु भाव ख: ।

मूल :

स्वमण्डलं स्वमन्त्रेण निष्पादनविधिर्भवेत् ।
इदन्तत् सर्वबुद्धानां सारं वज्रसमृच्चयम् ॥८॥

थ:गु मण्डलयात (थ:गु शरीरयात) स्वमन्त्रेण- थ:गु मन्त्रं (थ:गु चित्तं) सम्पन्न यायेगु विधि ख: । गथे धा:सा फुक्क बुद्धपिनिगु सार जुयाच्वंगु वज्र धैगु तथागतपिनिगु चित्तयात समुच्चय (मुनाहया: सालाकायेगु) हे संपादन विधि जुल ॥८॥

टीका :

स्वमण्डलं स्वकायमण्डलं तस्य स्ववज्रेण स्वचित्तेन निष्पादनविधेरयं इदं यदनन्तरोक्तं सर्वबुद्धानां त्र्यध्ववर्तिनां सारं स्थिरीभूतं वज्राणि तथागतचित्तानि तेषां समुच्चयमाकर्षणम् । समुच्चीयते आकृष्यते अनेनेति कृत्वा ।

थन स्वमण्डल धैगु थ:गु शरीररुपी मण्डल धा:गु ख: । व मण्डलयात स्ववज्र धैगु थ:गु चित्तं उत्पन्न यायेगु विधि थ्व ख: । थनं क्वय् कनेत्यनागु थ्व विधि थथे ख: - फुक्क बुद्धपिनिगु, व नं स्वंगूकालयापिनिगु नं सार जुयाच्वंगु (स्थिर जुयाच्वंगु) वज्र धैगु थन तथागतपिनिगु चित्त धा:गु ख: । व चित्तयात समुच्चयम धैगु आकर्षण यायेगु ख: । छाय्धा:सा 'समुचियते आकृष्यते अनेन' धैगु विग्रह याना: समुच्चयया अर्थ आकर्षण धैगु ख: ।

मूल :

स्वमन्त्रपुरुषं ध्यात्वा चतु:स्थानेषु रूपत: ।
त्रिमुखाकारयोगेन त्रिवर्णेन विभावयेत् ॥९॥

पूर्व आदि प्यंगू थासय् थ:गु मण्डल व मन्त्र पुरुषयात नं गुजा:गु रुप जुइमा:गु ख:, उज्व:गु रुप ध्यान याना: स्वपा: ख्वा: दुम्ह, स्वंगू रंगयाम्ह व मन्त्रपुरुषयात भावना यायेमा: ॥९॥

टीका :

एवं सर्वतथागतचित्तमयमात्मानं निष्पाद्य यथापरिवारचक्रं निष्पादयति । तद्दर्शयन्नाह । स्वेत्यादि । स्वात्मानं चतुर्षु स्थानेषु पूर्वादिस्थानेषु रूपत: यथोक्तवर्णभुजादिस्वरूपत: । त्रिमुखाकार योगेनेति । आक्रियन्ते व्यज्यन्ते गुहयन्त इत्याकारा: रागादयस्तैर्योग: त्रिमुखाकारयोग: तेनोपलक्षितं कृत्वा विवर्णेन त्र्यक्षरेण मन्त्रपुरुषा वैरोचनादय: तांश्च तत्स्थानेषु ध्यात्वा भावयेदभ्यसेत् । अनेन न्यायेन यथास्वं तत्कुलप्रतिवद्धदेवता: तथागतव्यूहं स्फरेत् । तथागतचतुष्टयस्योपलक्षणार्थत्वात् ।

थुगु प्रकारं फुक्क तथागतपिनिगु चित्तमय जुयाच्वंम्हं थ:त उत्पन्न याना: गथे परिवारचक्र उत्पन्न यायेगु धैगु खँ क्यनेत स्व इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । थन प्यंगू थासय् अर्थात् पूर्वादि दिशाया थासय् रुपत: धैगु गुज्व:गु वर्ण, भुजा आदि जुइमा:गु ख:, वहे स्वरुपं धा:गु ख: । त्रिमुखाकारयोगेन धैगु आक्रियन्ते धैगु व्यक्त जुइगु, ग्रहण याये फइगु धैगु अर्थय् आकास धा:गु ख: । अथे जूगुलिं आकास धैगु राग आदि धा:गु ख: । व राग आदि नाप मिले जुया धायेत त्रिमुखाकार योग धा:गु ख:। वहे भावं स्वंगू रङ्गयागु स्वंग: आख:यात मन्त्रपुरुष धा:गु ख: । अर्थात् वैरोचनना आदि धा:गु ख: । वसपोलपिन्त व थासय् ध्यान याना: भावना या, अभ्यास या धा:गु जुल । थ्व नियमं थ:थ:गु कुल नाप सम्बन्ध दुपिं देवतापिं व तथागत व्यूहय् तथागतया समूह फरण यायेमा: (फिजय् यायेमा:) । तथागतपिं प्यम्ह धका: धयात:सां थ्व लाक्षणिक जूगुलिं तथागतपिनिगु समूह धा:गु ख: ।

मूल :

इत्याह भगवान् खवज्रसमय: । तत्रेदं परमं वज्ररहस्यम् ।
हृदयमध्यगतं सूक्ष्मं मण्डलानां विभावनम् ।
तस्य मध्यगतं चिन्तेदक्षरं परमं पदम् ॥१०॥
पञ्चशूलं महावज्रं भावयेत् योगवित् सदा ।
चिन्तयेत् त्रीणि वज्राणि वज्रांकुशप्रभेदत: ॥११॥

श्री भगवानं थुगु प्रकारं, थुलि स्ववज्रसमयं आज्ञा जुयाबिज्याना: प्रत्येक मण्डलय् हृदयया दथुइ च्वंगु सुक्ष्मगु ज्ञानसत्त्वया भावना यायेमा: । वसपोलया दुनुगलय् दथुइ परमपद जुयाच्वंगु हूँ आख: लुमंकेमा: ॥१०॥

योगत: धैगु समाधिसत्त्व पाखें पंचशूक महावज्रयात भावना यायेमा: । अले समयसत्त्व, ज्ञानसत्त्व, समाधिसत्त्व स्वम्हसितं वज्र भावना यायेमा: । गथे धा:सा वज्राङ्कुश प्रयोगत धैगु व वज्रयात अंकुश भा:पा: ध्यान यायेमा: धैगु भाव ख: ॥११॥

टीका :

इत्येवमाह अवोचद् भगवान् खवज्रसमयो महावज्रधर: । एवं संग्रहमण्डलमभिनिर्माय पुन: किं कुर्यादित्याह । तत्रेत्यादि । तत्र तथागतहृदयसंचोदने इदं वक्ष्यमाणं परममुत्कृष्टं वज्ररहस्यं तथागतरहस्यं मण्डलान्येवाभेदान्माण्डलेयास्तेषां मण्डलानां प्रत्येकं हृदयमध्यगतं हृच्चन्द्रस्थं सूक्ष्मं विभावनं कुर्यात् । विशेषेण विभाव्यत इति विभावनं ज्ञानमयत्वात् सूक्ष्मं ज्ञानसत्त्वं भावयेदिति यावत् । तस्य ज्ञानसत्त्वस्य मध्यगतं हृच्चन्द्रगतं तथैव प्रत्येकमक्षरमविनश्वरस्वभावं परममुत्कृष्टमनाहतोद्भवत्वात् पदं हूङ्कारं योगत: श्रेयसा साधकं योजयति इति योग: समाधिसत्त्व: । तस्मात् पञ्चशूकं महावज्रं विकरालं भावयेत् ध्यायात् । अनेन प्रकारेण त्रीणि समयज्ञानसमाधिसत्त्वाख्यानि ते (?) अभेद्यत्वात् वज्राणि चिन्तयेत् । वज्राङ्कुश प्रयोगत इति । वज्रास्तथागता: तेषामङ्कुशमिवाङ्कुशम् यथा गजस्य । तस्य प्रयोगो वज्राङ्कुशप्रयोग: तस्माद् वज्राङ्कुशप्रयोगं त्रीणि वज्राणि चिन्तयेत् ।

थुगु प्रकारं थुलि खँ स्ववज्रसमय धैम्ह महावज्रधर भगवानं आज्ञा जुयाबिज्यात (धयाबिज्यात) धाःगु जुल। थुगु प्रकारं संग्रहमण्डल अभिनिर्माण यानाः हानं छु यायेमाः धैगु खँ कनेत मूलय् तत्र इत्यादि वाक्य तयातःगु खः। तत्र धैगु तथागतपिनिगु हृदययात चोदना यायेगु (प्रेरणा बिइगु) विषय, थ्व क्वय् कनेत्यनागु परम उत्कृष्टगु वज्ररहस्य धैगु तथागत रहस्य धाःगु खः। मण्डलत हे भेद मदुगुलिं माण्डलेय धाःगु खः। अनपिनिगु मण्डलया प्रत्येकस हृदयया मध्यय् च्वंगु धैगु हृदयचन्द्रय् च्वंगु सुक्ष्मगु भावना यायेमाः। अर्थात् विशेष रुपं भावना यायेमाःगुलिं विभावनं धाःगु खः। ज्ञानमय जूगुलिं सूक्ष्मं धैगु ज्ञानसत्त्व धाःगु खः। वसपोलयात भावनां यायेमाः धैगु भाव खः। व ज्ञानसत्त्वया दथुइ च्वंगु हृद्चन्द्रस च्वंगु, अथे हे प्रत्येक आखः अविनस्वर स्वभावगु, परम उत्कृष्टगु, अनाहतं उत्पन्न जूगुलिं परम धैगु हूँकार धाःगु खः। योगतः धैगु कल्याण नाप साधकयात मिले याना बिइगुलिं योग धैगु थन समाधिसत्त्व धाःगु खः। अथे जूगुलिं पञ्चशुक दुगु महावज्र व नं (विकरालगु) छुकिंबुकिंगु भावाना यायेमाः, ध्यान यायेमाः धाःगु खः। थुगु प्रकारं स्वम्ह समयसत्त्व, ज्ञानसत्त्व, समाधिसत्त्वयात अभेद्य जूगुलिं वज्र धकाः भापेमाः धाःगु खः। वज्रांकुश प्रयोगत धैगु थन वज्रा धैपिं तथागतपिं जुल। वसपोलपिनिगु अंकुश थें जाःगु किसियात क्यंकीगु अंकुश थें जाःगु यात प्रयोग यानाः धायेत वज्रांकुश प्रयोगत धाःगु खः। अर्थात् स्वंगू वज्रयात अंकुश भाःपाः प्रयोग यानाः धकाः भाःपेमाः धाःगु खः।

मूल :

हृदयं ताडयेत्तेन देवताद्यं प्रचोदयेत्।
इदं तत्सर्ववज्रांणां बुद्धबिम्ब प्रसाधनम्॥१२॥

वहे स्वंगू वज्रं साधना याये त्यनाम्ह देवतायागु हृदयय् ताडना यायेमाः अथवा देवतायात चोदना (प्रेरणा) यायेमाः। थ्व विधि सर्ववज्राणां धैगु फुक्क साधकपिनिगु 'बुद्धबोधि प्रसादनम्' धैगु बुद्धपिनिगु बोधिचित्त प्रसन्न यायेगु अर्थात् आकर्षण यायेगु विधि खः॥१२॥

टीका :

तमेव प्रयोगं दर्शयितुमाह। हृदयमित्यादि। तेन वज्रत्रयेण हृदयं साध्यदेवताहृदयं ताडयेत् चालयेत्। अधिपतिप्रमुखत्रिसत्त्वात्मक माण्डलेयानामेकीभूतेन रश्मिसमूहेनाङ्कुशाकारेण साध्यदेवताहृदयं त्रिसत्त्वाख्यं कम्पयेत् यावद् देवतां वा प्रचोदयेदिति। वाशब्दः समुच्चये। वज्राङ्कुशभेदनेन साधकः। स्फरणोत्पादानन्तरं देवतां पुरोवर्तिनं निशुम्भराजं आज्ञां मार्गयन्तं विचिन्त्य तं तथागतैः समयसिद्धिं दापयेत्। चोदयेत् आज्ञापयेत्। इदं यदनन्तरोक्तं विधानं तत् सर्ववज्राणां सर्वसाधकानां बुद्धबोधिप्रसाधनमिति। बुद्धास्तथागतास्तेषां बोधिचित्तप्रसाधनमाकर्षणम्।

वहे प्रयोगयात क्यनेत मूलय् 'हृदयं इत्यादि' श्लोकं क्यनाच्वन। वहे स्वंगू वज्रं साधना यायेमाःम्ह देवतायागु हृदययात ताडना यायेमाः (संकेमाः)। अधिपति आदि त्रिसत्त्व स्वभावयापिं माण्डलेय देवतापिन्त स्वंगुलिं छगू जुयाच्वंगु रश्मिया समूहयात अंकुशयागु आकार भाःपाः साध्य देवताया हृदययात अर्थात् त्रिसत्त्वयात कम्पित यायेमाः अथवा देवतायात चोदना यायेमाः। थन 'वा' शब्दं समुच्चा फुक्कं धैगु भाव खः। वज्रांकुशयागु भेदं साधकं स्फरण उत्पन्न याये धुंकाः देवतायात अर्थात् न्हचःने बिज्यानाच्वंम्ह निशुम्भराजयात (आज्ञा जूगु याये धकाः बिज्यानाच्वंम्हसित) लुमंकाः वयात तथागतपिन्त्सं समयसिद्धि बिइके माल। थन चोदयेत् धैगु आज्ञा बिइमाल धाःगु खः। थ्व

कनावयागु विधान सर्ववज्राणां धैगु थन फुक्क साधकतय्त धा:गु ख: । अनपिन्त बुद्ध बोधि प्रसादन याइगु थ्व विधि ख: । बुद्धा: धैगु तथागतपिं जुल, अनपिनिगु बोधि धैग बोधिचित्त जुल । वयात प्रसाधनम् धैगु आकर्षण याइगु धा:गु ख: ।

मूल :

चक्रपद्मकराभ्यां तु वज्रांकुशविभावनम् ।
चोदनं हृदये प्रोक्तमिदं नाटकसम्भवम् ॥१३॥

वज्रकुल, पद्मकुल आदियात नं वज्रांकुश भावना यायेगुलिं अनपिनिगु हृदयय् चोदन यायेगु (प्रेरणा यायेगु) धका: कनातल । थ्व विधि नाटकय् पिहाँवये थें तुं ख: ॥१३॥

टीका :

वज्रेत्यादि । अनन्तरोक्तं त्रिसत्त्वात्मकवज्राङ्कुशविभावनं वज्रपद्मकुलाद्यैरिति । तथागतरत्नकर्मकुलैश्च साधकैरनुष्ठेयम् । इदमनन्तरोक्तं हृदये चोदनं तथागतहृदयसंचोदनं तत्सर्वं नाटक इव संभूतत्वात् नाटकसंभवम् । यथा नाटक एक एव सूत्रधार इन्द्रादिस्वरूपेण नेपथ्यादिभि: परिकल्प्यते, तथेहाप्येक एव चित्तवज्र: साध्यसाधकसाधनरूपेण परिकलप्यत इति यावत् ।

थ्व श्लोकय् च्वसं कनात:गु त्रिसत्त्वात्मक वज्रांकुश भावना यायेगु खँ मूलय् 'वज्रपद्मकुलाद्यै: इत्यादि' वाक्यं कनाच्वन । तथागतकुल, रत्नकुल, कर्मकुलयापिं साधकं नं अनुष्ठान यायेमा: (साधन यायेमा:) धा:गु जुल । च्वसं कनावयागु हृदयय् चोदना यायेगु विधि तथागतपिनिगु हृदययात चोदना यायेगु विधि नं ख: । थ्व फुक्कं नाटक थें उत्पन्न जुइगुलिं मूलय् "नाटक संभवम्" धका: धयात:गु ख: । गथे नाटकय् व हे छम्ह सूत्रधार (नाटकया नेता) इन्द्रादियागु रूप कया: नाचघरय् (दबुली) पिहाँवइगु ख: । अथे हे थन नं वहे चित्तवज्र साध्य देवता, साधक योगी, साधन पूजा सामग्री रूपं कल्पना यानात:गु दु धैगु भाव ख: ।

मूल :

सप्ताहं यावत्कुर्वीत इदं वज्रनयोत्तमम् ।
सिद्धयते कायवाक्चित्तरहस्यं ज्ञानवज्रिणाम् ॥१४॥

थ्व वज्रनयोत्तम विधि सप्ताह (छवा) तक यायेमा: । अले साधकयात कायवाक्चित्तयागु रहस्य सिद्ध जुइ ॥१४॥

टीका :

अस्य हृदयसंचोदनविधानस्य कालप्रमाणं दर्शयितुमाह । सप्ताहमित्यादि । आरम्भदिवसात् प्रभृति सप्तदिनानि तावत्कुर्वीत । इदं वज्रनयोत्तममिति । वज्रास्तथागतास्ते नीयन्ते आकृष्यन्ते यैर्विधानैस्तानि वज्रनयानि तेषूत्तममूत्कष्टं वज्रनयोत्तमम् । तद्विधानमनुतिष्ठेत् । सिध्यत इत्यादिना विधानस्यानुशंसनमाह । कायवाक्चित्तसाध्यं तथागतकायवाक्चित्तं ज्ञानवज्रिणां साधकानां सिध्यते रहस्यं गुरुपदेशलभ्यत्वात् ॥

थ्व हृदयसंचोदन यायेगु विधि गुलि तक यायेमा: धैगु कालयागु प्रमाण कनेत मूलय् 'सप्ताहमित्याह श्लोक' कनाच्वन । आरम्भ यानागु दिं नं निसें कया: न्हय्न्हूतक यायेमा: । "इदं वज्रनयोत्तमम्" धैगु थन वज्रा

धैपिं तथागतपिं खः । अनपिन्त नीयन्ते धैगु आकर्षण यायेगु विधियात वज्रनय धाःगु जुल । व नय मध्यय् नं उत्कृष्टगु, उत्तमगुयात वज्रनयोत्तम् धाःगु खः । थ्व विधिया अनुष्ठान यायेमाः धाःगु जुल । "सिद्धते" इत्यादि वाक्यं विधियागु अनुशंसा (गुण प्रशंसा) कनाच्वंगु जुल । सिद्ध यायेमाःगु कायवाक्चित्त अर्थात् तथागतयागु कायवाक्चित्त साधकयात सिद्ध जुइ । गुरुयागु उपदेश लाभ जुइगुलिं रहस्यगु धाःगु खः ।

मूल :

व्यवलोकयन्ति वरदा भीताः सन्त्रस्तमानसाः ।
ददन्ति विपुलां सिद्धिं मनःसन्तोषणप्रियाम् ॥१५॥

ग्यापिं थें च्वनाः, मनय् सन्त्रास कयाः वरदान बिइत स्वयाबिज्यानाच्वनी । हानं, मन हे लुधंक यःगु, विशालगु सिद्धि नं बियाबिज्यानाच्वनी ॥१५॥

टीका :

भीता इति भीरिताः अतिक्रान्ताः भीता एवंभूता अपि तथागताः संत्रस्तमनसा इति । कृपावशगतयोऽविघ्नचेतसः साधकवरदा व्यवलोकयन्ति । काङ्क्षितवरप्रदानेनानुगृह्णन्ति । अनुगृह्य किं कुर्वन्तीत्याह । ददन्तीत्यादि । विपुलां महतीं मनःसन्तोषणेन प्रियामिष्टां सिद्धिं लौकिकलोकोत्तर लक्षणां ददन्ति ढौकयन्ति ।

भीता, थन भीः व इता धकाः विग्रह यानाः भय मदुपिं जूसां नं तथागतपिं थारान्हुपिं थें जुयाबिज्यानाः, करुणायागु वशं मनय् विघ्न मदुपिं जुयाबिज्यानाः साधकपिन्त वर बियाबिज्यायेत स्वयाच्वनाबिज्यात । अर्थात् इच्छा याःगु वरदान बियाः अनुग्रह तयाबिज्यानाच्वन । थथे अनुग्रह यानाः छु यानाबिज्याइ धैगु खँ स्पष्ट यायेत मूलय् "ददन्तीत्यादि" शब्दं कनाच्वन । विपुलां धैगु महानगु मनःयात सन्तोष यानाः प्रियां धैगु यःगु सिद्धि अर्थात् लौकिक लोकोत्तरयागु सिद्धि बियाबिज्याना (लःल्हानाः) च्वन धाःगु खः ।

मूल :

बुद्धाश्च बोधिसत्त्वाश्च मन्त्रचर्याग्रसाधकाः ।
अतिक्रामेद्यदि मोहात्तदन्तं तस्य जीवितम् ॥१६॥

बुद्धपिन्सं, बोधिसत्त्वपिन्सं, मन्त्रचर्याया अग्र साधकपिन्सं नं यदि च्वय् च्वंगु विधियात मोहं अतिक्रमण यात धाःसा वयागु जीवनया अन्त जुल धाःसां ज्यू ॥१६॥

टीका :

के ददन्तीत्याह । बुद्धाश्चेत्यादि । बुद्धा अक्षोभ्यादयः बोधिसत्त्वा मैत्रेयादयः मन्त्रचर्याग्रधारिणो बोध्यर्थं घटमानसिद्धपुरुषाः एवमप्रतिपत्तेः साधकस्य किं स्यात् इत्याह । अतिक्रमदित्यादि । यदि चेन्मोहात्मा इमे तथागताः अहंप्राकृता या परिकल्पना स मोहः । एवंविधो मोहः आत्मा स्वभावो यस्य स मोहात्मा । स तस्य साधकस्य जीवितं तदन्तम् । येन कर्मणा सिद्धिमिच्छति । तेनैव कर्मणा जीवितं क्षपयति न पुनः सिद्धिं प्रतिलभते हृदयसंचोदनविरहितश्चेदित्यभिप्रायः । यथारुतम् ।

थथे यानागुलिं सुनां छु बिइ धैगु खँ कनेत 'बुद्धाश्च इत्यादि' वाक्यं कनाच्वन। (थ्व वाक्य च्वय्च्वंगु श्लोकय् तयेमा: थें च्वं)। बुद्धा: धैपिं अक्षोभ्य आदि धा:गु जुल। बोधिसत्त्वा धैपिं मैत्रेय आदि ख:। मन्त्रचर्याग्र चारिण: धैपिं बोधिज्ञानया लागी न्हचज्यानाच्वंपिं साधकत धा:गु जुल। थथे मसिल धा:सा साधकयात छु जुइ धैगु खँ कनेत मूलय् 'अतिक्रमेत् इत्यादि' वाक्यं कनाच्वन। यदि सुं व्यक्ति, मोह स्वभावपिं तथागतपिन्सं नं अहंकार या:गु ज्याखँयात मोह धाइ। थुज्व:गु मोह आत्मा जुयाच्वंम्ह अर्थात् स्वभाव जुयाच्वंम्हसित मोहात्मा धा:गु ख:। व साधकयागु जीवनया अन्त जुल। अर्थात् गुगु कर्म याना: सिद्धि इच्छा यानाच्वन, व हे कर्मं याना: वं जीवन फुकेमाली। हानं, सिद्धि धा:सा लाभ जुइमखु। छाय्धा:सा वं हृदयस चोदन मया:गुलिं ख:। थ्व व्याख्या यथारुत जुल।

मूल :

अथ वज्रधरो राजा त्रिलोकाग्रानुशासकः।
त्रिलोकवरवज्राग्रमिदं घोषमकार्षीत् ॥१७॥
यावन्तो मन्त्रपुरुषास्त्रिवज्रज्ञानपूरिताः।
द्वयेन्द्रियप्रयोगेण सर्वभावविकल्पनम् ॥१८॥
इदन्तत् सर्वबुद्धानां मन्त्रसमयसाधनम्।

अले स्वंगू लोकया अग्रम्ह, श्रेष्ठम्ह, अनुशासन बियाबिज्याइम्ह वज्रधर राजां त्रिलोकवरवज्र धका: प्रसिद्धगु थुगु वचन आज्ञा जुयाबिज्यात ॥१७॥

Acc २४२०८ / २५२०९

त्रिवज्रयागु ज्ञानं पूर्णपिं गुलिनं मन्त्र पुरुषपिं दु, अनपिन्सं द्वयेन्द्रिय प्रयोग याना: अर्थात् निगू सत्ययागु प्रयोग याना: फुक्क ज्याखँ यायेमा: ॥१८॥

थ्व विधिं हे फुक्क बुद्धपिन्सं मन्त्रसमय साधन यानाबिज्याइगु ख: ॥१८१/२॥

टीका :

एवं सामान्यसाधनप्रवृत्तानां हृदयसंचोदनप्रयोगं निर्दिश्येदानीमुत्तमसाधनस्थानमाह। अथेत्यादि विभक्तार्थः। इदं घोषमिदं वचनमकार्षीत् अब्रवीत् ॥

यावन्तः केचिन्मन्त्ररहस्यं तत्र प्रवृत्ताः पुरुषाः मन्त्रपुरुषाः त्रिवज्रज्ञानास्तथागताः तैः पूरिताः परिपूर्णाः सन्तः तेषां सर्वभावविकल्पनं द्वयेन्द्रियप्रयोगेण भवति नान्यथा। सर्वभावाः अनन्तरोक्ताः वक्ष्यमाणाश्च साध्यसाधनादिप्रयोगास्तेषां विकल्पनं निष्पादनं सर्वभावविकल्पनं तत्। द्वयेन्द्रियप्रयोगेणेति द्वयेन्द्रियं सत्यद्वयं तस्य प्रयोगो मीलनं तेन भवति या काचित् लौकिकलोकोत्तरा सिद्धिः सा द्वयेन्द्रियप्रयोगेण निष्पादितं साधनं तदिदं सर्वबुद्धानां तथागतसंबन्धिमन्त्रसमयोऽलङ्घ्यो यैस्ते मन्त्रसमयाः तेषां साधनं साधनोपायम्।

थुगु प्रकारं सामान्य साधन यानाबिज्याइपिनिगु हृदयसंचोदन प्रयोगया खँ कना:, आ: उत्तम साधनया स्थान कनेत अथ इत्यादि श्लोकं कनाच्वन। थ्व श्लोकया अर्थ च्वय् नं कनेधुन। इदं घोषं धैगु थ्व वचन आज्ञा जुयाविज्यात।

गुलि नं मन्त्ररहस्य विधिइ न्हचज्यानाच्वंपिं पुरुषत दु, इमित मन्त्र पुरुष धाइ । त्रिवज्रज्ञाना धैपिं तथागतपिं खः । अनपिन्सं बिलिबिलि जाःगु, परिपूर्णगु सर्वभाव विकल्पनम् धैगु फुक्क ज्या खँ यायेगु द्वयेन्द्रिय प्रयोग यानाः जक जुइ । मेगु विधिं जुइमखु । सर्वभावा धैगु थन च्वय् कनावयागु तथा क्वय् कनेमानिगु गुलिनं साध्यसाधन आदि विधि दु, व फुक्क धाःगु खः । 'विकल्पनं' धैगु सम्पन्न यायेगु धाःगु खः । थ्वहे सर्वभाव विकल्पनया अर्थ खः । द्वयेन्द्रिय प्रयोगेन धैगु निगू सत्ययागु, प्रयोग धैगु मिलय् यायेगु धाःगु खः । अर्थात् गुलिनं लौकिक लोकोत्तर सिद्धि दु, व फुक्कं सिद्ध यायेत द्वयेन्द्रिय प्रयोग यानाः हे फुक्क ज्या खँ सम्पन्न यायेमाः । व मयायेकं छु नं सिद्ध जुइमखु धैगु भाव खः । च्वय् कनावयागु प्रयोग यानाः निष्पादन धैगु साधन यायेगु धाःगु खः । थ्वहे खँ सकल बुद्धपिनिगु तथागत सम्बन्धी मन्त्रयागु समय खः । (अलङ्घ्य नियम खः) । थ्वयात हे मन्त्रसमय धाइ । थ्वयात साधन धैगु उपाय धाःगु जुल ।

मूल :

विश्वेश्वरीप्रविष्टेषु वज्रसंयोगभावना ।
रक्तां रक्तेक्षणां वीक्ष्येत् इदं समयमण्डलम् ॥१९॥

विद्येश्वरी (प्रज्ञापारमिता) शरीरय् प्रवेश जुइ मात्र नं वज्रसंयोग धैगु शरीर प्रज्ञापारमिता छगू जुइवं अर्थात् शून्य जुइवं संसारय् आशक्तम्ह, संसारयात आसक्त जुयाः स्वयाच्वंम्हसित सिइकेमाः । थ्व हे समयमण्डल खः ॥१९॥

टीका :

विद्येश्वरीत्यादिना द्वयेन्द्रियप्रयोगनिष्पादनोपायमाह । विद्येश्वरी प्रज्ञापारमिता । तया प्रविष्टेषु स्कन्धादिषु निराभासीकृतेषु वज्रं संयोगः एकीकरणं तस्य भावना कार्या । ततः सिद्धःसन् किं कुर्यादित्याह । रक्तामित्यादि । परमार्थसत्यप्रवेशानन्तरं सत्यद्वयात्मिकां स्वमहामुद्रां निष्पाद्य तां त्रैधातुकीं तदपरित्यागसंयोगेन रक्तां सक्ताम् । रक्तेक्षणां त्रैधातुकस्थितसत्त्वराशिरयमस्माकं पितेत्यादिबुद्धिमुत्पाद्य सरागं सबहुमानं च वीक्षेद् विजानीयात् । इमं यदनन्तरोक्तं तत् समयमण्डलम् । समयो महावज्रधरः तस्य मण्डः सारभूतो विधिः तं लाति गृह्णातीति समयमण्डलम् । किं तद्विधानम् ?

थ्व प्रकरणय् द्वयेन्द्रिय प्रयोग सम्पन्न यायेगु उपाय कनाच्वन । विद्येश्वरी धैम्ह प्रज्ञापारमिता खः । व स्कन्ध आदि प्रवेश जुइवं धैगु निराभास जुइवं वज्रसंयोग धैगु स्कन्ध व प्रज्ञापारमिता छगू यायेगु धाःगु जुल । थथे याना भावना यायेमाः । अले अथे यायेगु सिद्ध जुल कि छु यायेगु धैगु खँ कनेत मुलय् 'रक्तां इत्यादि' शब्द च्वयातल । परमार्थ सत्य प्रवेश जुइधुंकाः लिपा निगू सत्य स्वभावम्ह थःम्ह मुद्रायात भाःपाः, त्रिधातुयात मत्वःतूगुलिं रक्तम्ह (आसक्तम्ह) रक्तेक्षणां धैगु त्रैधातुकस च्वनाच्वंपिं प्राणी समूह फुक्क जिमि बौपिं खः, पितापिं खः धैगु विचार उत्पन्न यानाः रागपूर्वक, संमानपूर्वक नं स्वयेमाः, सिइकेमाः । थ्व च्वय् कनागु विधियात समयमण्डल धाइ । व छु यायेगु धाःसा यायेमाः धाःगु खः ।

मूल :

अथ वज्रधरो राजा सर्वताथागतात्मजः ।
सर्वाभिषेकबुद्धाग्र इदं वचनमब्रवीत् ॥२०॥

लोकधातुषु सर्वेषु यावत्यो योषितः स्मृताः ।
महामुद्राप्रयोगेण सर्वास्ता उपभुञ्जयेत् ॥२१॥
स्फरेद्बुधपदं तत्र असंख्या कोटिवज्रिणाम् ।
इत्याह भगवान् बोधिसमयः ।

फुक्क तथागतपिनिगु स्वभावं उत्पन्न जुयाबिज्याःम्ह, फुक्कं अभिषेक स्वरुपपिं बुद्धपिनि नं अग्रम्ह वज्रधर राजां थ्व वचन उजं दयेकाबिज्यात ॥२०॥

फुक्क लोकधातुइ गुलि योषित (स्त्री स्वभावगु) वस्तु दु, व फुक्क वस्तुकय् महामुद्रा प्रयोग यानाः उपभोग यायेमाः ॥२१॥

अथे यानागुलिं वज्रीयात असंख्य कोटि बुद्धपद, बुद्धनिर्माण स्फुरण जुयावइ (व्यक्त जुयावइ) । थुलि खँ भगवान् बोधिसमयं आज्ञा जुयाबिज्यात ॥२१$^{१}/_{२}$॥

टीका :

एवं सोपायं सफलं च हृदयसंचोदनं संप्रदर्श्य तत्सिद्धस्य योगिनः प्रवृत्ति दर्शयितुमाह । अथित्यादि । सर्वतथागताः वैरोचनादिस्वभावपरिकल्पिताः रूपस्कन्धादयः । तेषामात्मा स्वभावः परमार्थसत्यं तस्माज्जातः सर्वतथागतात्मजः महावज्रधरः । सर्वबुद्धानामभिषेकभूतत्वात् सर्वाभिषेकः । अतएव सर्वबुद्धाग्रः । इदं वक्ष्यमाणवचनमब्रवीत् । सर्वेष्वनन्तापर्यन्तेषु लोकधातुषु यावन्तो हीनमध्यमप्रणीतभेदभिन्ना योषितः स्मृताः रूपवज्रादयः परिकल्पिता महामुद्राः द्विविधाः यदुत मन्त्रमूर्तिर्ज्ञानमूर्तिश्च तस्या आदियोगः तथागतालम्बनं तेन तान् रूपादिविषयान् उपभुञ्जयेत् ।

स्फरेद् बुद्धपदं तत्र असंख्यकोटिवज्रेण

तत्र महामुद्रादियोगे बुद्धपदं बुद्धनिर्माणमसंख्यप्रमाणमप्रमेयं वज्रिणा वज्री स्फरेत्याह भगवान् बोधिसमयो महावज्रधरः ।

थुगु प्रकारं उपाय व फलसहित हृदयसंचोदन विधि कनाः हृदयसंचोदन सिद्ध जुइ धुंकूम्ह योगीं यायेमाःगु ज्या क्यनेत 'अथ इत्यादि' वाक्यं कनाच्वन । सर्वतथागता धैपिं वैरोचन आदि स्वभावं कल्पना यानातःपिं रूपस्कन्ध आदि धाःगु खः । अनपिनिगु आत्मा धैगु स्वभाव खः । अर्थात् परमार्थसत्य खः । उकिं उत्पन्न जूम्ह धायेत सर्वतथागतात्मज धाःगु खः । अर्थात् महावज्रधर धाःगु खः । फुक्क बुद्धपिनि अभिषेक स्वभावम्ह जूगुलिं सर्वाभिषेक धाःगु खः । अथे जूगुलिं सर्वबुद्धाग्र नं धाःगु खः । वसपोलं क्वय् वइगु वचन आज्ञा जुयाविज्यात । सर्वेषु धैगु अनन्तापर्यन्त लोकधातुइ धाःगु खः । उकी गुलि हीन, मध्य, प्रणीतया भेदं भिन्नपिं योषित दु । अर्थात् रूपवज्रा आदिपिं परिकल्पना यानातःपिं दु । थन महामुद्रा निगू प्रकारया अर्थात् मन्त्रमूर्ति व ज्ञानमुद्रा दु । इमित आदि योग कथं तथागतालम्वन यायेगु (थन तथतालम्वनं जुइमाः) यानाः व रूपादि विषययात उपभोग यायेमाः धाःगु खः । थथे यानागुलिं वज्रीयात असंख्य कोटि बुद्धपद स्फरण जुइ । थन महामुद्रादि योग यायेवलय् बुद्धपद अर्थात् वुद्धनिर्माण असंख्य प्रमाणं अप्रमेय रूपं वज्रीयात स्फरण जुइ धकाः श्री भगवान् वोधिसमयं अर्थात् महावज्रधरं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

मूल :

अनेन प्राप्नुयाद्बोधिं त्रिवज्राकाशसन्निभाम् ।
स भवेद् वज्रसत्त्वाग्रो बोधिचित्तजिनोदधिः ॥२॥

इति श्री सर्वतथागतकायवाक्चित्तरहस्यातिरहस्ये गुह्यसमाजे महागुह्यतन्त्रराजे सर्वतथागतहृदयसञ्चोदनो नाम पटलः दशमोऽध्यायः ॥

थ्व विधिं त्रिवज्रयात आकाशसमान याइगु बोधि प्राप्त जुइ । अले व साधक बोधिचित्तरूपी जिनपिनिगु सागर समानम्ह वज्रसत्त्व स्वपम्ह जुइगु जुल ॥२२॥

थुलि श्री सर्वतथागत कायवाक्चित्तया रहस्यय् नं अति रहस्यगु गुह्यसमाज धकाः प्रसिद्धगु महागुह्य तन्त्रराजया सर्वतथागतहृदयसंचोदन नामगु भिगूगु पटल अध्याय क्वचाल ।

टीका :

अनेन योगेन बोधिं प्राप्नुयात् । सत्त्वात् बोधयति आत्मस्वरूपमिति बोधिः कीदृशीति ? वज्राकाशसन्निभा । कायवज्रादिस्वभावा । अस्पृश्यत्वादाकाशसन्निभा । तां बोधिं प्राप्नोति । घटमानावस्थायामप्यनुशंसां दर्शयति । स भवेदित्यादि । घटमानो बोधिसत्त्वैः वज्रसत्त्वस्येव संमुखारोग्यादि समर्पितम् । दीर्घमायुर्यस्य स वज्रसत्त्वायुः उपचाराज्जिना गुणजिनाः तेषामुदधिः स्थानं भवेद् यथा सर्वरत्नानामुदधिरिति । सन्ध्याभाषा ।

लौकिकलोकोत्तरसिद्ध्यर्थं तथागतहृदयसंचोदनपटलः ॥

॥ प्रदीपोद्द्योतनटीकायां दशमपटले षट्कोटिव्याख्या ॥

थ्व योग यानगुलिं बोधिज्ञान प्राप्त जुइ । प्राणीपिन्त आत्मस्वरुप (थःगु रुप) थुइकाबिइगुयात बोधि धाइ । गुज्वःगु बोधि धाःसा वज्राकाशसन्निभा अर्थात् कायवज्रादि स्वभावगु धाःगु खः । ल्हाःतिं थिइमज्यूगु, मफइगु जूगुलिं आकाश समानगु धाःगु खः । उज्वःगु बोधि प्राप्त जुइ धाःगु जुल । अभ्यास यानाच्वनेबलय्यागु नं अनुशंसा दु, गुण दु धैगु खः । (थ्व खँ) 'स भवेदित्यादि' वाक्यं कनाच्वन ।

अभ्यास यानाबिज्यानाच्वंपिं बोधिसत्त्वपिन्सं वज्रसत्त्वया थें जाःगु वसपोलया हे पाखें आरोग्यादि गुण नं बियाबिज्याइ । वज्रसत्त्वया थें दीर्घायु व बोधिचित्त तथा जिन लाक्षणिक रुप बुद्धगुणया सागरय् अर्थात् बुद्धगुणया स्थान जुइ । गथे फुक्क रत्नया उदधि स्थान खः । (थ्व) सन्ध्याभाषा कथं जुल । लौकिक व लोकोत्तर सिद्धिया निम्ति तथागतयागु हृदयसंचोदन यायेगु पटल खः ।

प्रदीपोद्द्योतन टीकाया भिगूगु पटलय् षट्कोटि व्याख्या क्वचाल ॥

◆◆◆

॥ एकादशः पटलः ॥

मूल :

अथ भगवान् कायवाक्चित्तवज्रस्तथागतो वज्रपुरुषोत्तमं नाम समाधिं समापद्येदं सर्वतथागतमन्त्रवज्रपुरुषोत्तमपटलमुदाजहार ।

अले कायवाक्चित्तवज्र तथागत भगवानं वज्रपुरुषोत्तम नामगु समाधिस च्वनाबिज्याना: थ्व सर्वतथागतमन्त्रवज्रविद्यात्मा नामगु पटल आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

एवमुभययोगिनां द्विप्रकारेण हृदयसंचोदनमभिधायेदानीं विकल्पितनिष्पन्नयोगिनां प्रथमपटलोक्तद्विविधदेवतारूपोद्द्योतनार्थमेकादशमपटलमुपक्षिपन्नाह । अथेत्यादि । सर्वतथागतवज्रं प्रणवाद्यक्षरत्रयं तेनोत्पद्यमाना पुरुषोत्तमा देवता यस्मिन् समाधौ तन्नामकं समाधिं चित्तैकाग्रतां समापद्यामुखीकृत्य इदमुदाजहार । किं तत् ? सर्वतथागतानां मन्त्रः । गुह्यभूता वज्रविद्या सर्वतथागतमन्त्रवज्रविद्या ओङ्कारादित्रितयमेव तैर्निष्पाद्यते पुरुषदेवता यस्मिन् तत्पटलमुक्तवानिति सङ्गीतिकारः अमुमेवार्थं भगवद्वचनेन दर्शयन्नाह ।

थुगु प्रकारं निगू क्रमं योग याइपिनिगु निगू प्रकारं हृदय संचोदन यायेगु खँ कना:, आ: विकल्पित निष्पन्न योग याइपिनिगु प्रथम पटलय् कनातयात:थें निगू प्रकारया देवतापिनिगु रुपया खँ प्रकाश यायेगुया नितिं भिंछगूगु पटल चुल्हनेत 'अथ इत्यादि' वाक्यं कनाच्वन । 'सर्वतथागत वज्र' धैगु ओँकार आदि स्वंगः आखः धा:गु खः । व आखलं उत्पन्न जुयाबिज्या:पिं पुरुषोत्तम देवतापिं दुगु समाधि जूगुलिं वहे नामगु समाधि (चित्तयागु एकाग्रता) याना: (प्रत्यक्ष याना:) थ्व वाक्य आज्ञा जुयाबिज्यात । व छु ले धा:सा फुक्क तथागतपिनिगु मन्त्र खः । गुह्य जुयाच्वंगु वज्रविद्यायात सर्वतथागतमन्त्रवज्रविद्या धका: धा:गु खः । अथे धैगु ओँकारादि स्वंगः खः । उकिं उत्पन्न जुयाबिज्या:पिं पुरुषोत्तम देवतापिं खः । व हे देवतापिनिगु विषयय् थ्व पटल आज्ञा जुयाबिज्यात धका: सङ्गीतिकारं भगवानयागु वचनयात क्यना: थ्वहे अर्थ कनाच्वन ।

मूल :

त्रिवज्राक्षरमन्त्राग्रैर्महामुद्राविभावनम् ।
कर्तव्यं ज्ञानवज्रेण सर्वबोधिसमावहम् ॥१॥

त्रिवज्रयागु स्वंगः मन्त्राक्षरं महामुद्रायागु भावना यायेमा: । व भावना यायेबलय् ज्ञानवज्रं यायेमा: । अथे यानागुलिं फुक्क बोधि प्राप्त जुइगु जुल ॥१॥

टीका :

त्रिवज्रान् कायवाक्चित्तवज्राः तन्निष्पादकान्यक्षराणि ओङ्कारादीनि त्रिवज्राक्षराणि तानि मन्त्राग्राणि सर्वमन्त्रप्रभावत्वात्। तैर्महामुद्राविभावनं कर्तव्यम्। महामुद्रेति भूर्भुवः स्वः प्रपूज्यत्वान्महतीं मुदं हर्ष द्रवति गच्छतीति महामुद्रा । तस्या विभावनं कर्तव्यमनुष्ठेयम् । ज्ञानवज्रेण साधकेन सर्वबोधिः पञ्चाकाराभिसंबोधिः तत्समावहम् ।

त्रिवज्र धैगु कायवज्र, वाक्वज्र, चित्तवज्र धाःगु खः । काय वाक् चित्तयात उत्पन्न याइगु आखः धैगु ओँकारादि खः । थ्व त्रिवज्राक्षर धैगु मन्त्र मध्यय् अग्रगु खः । छाय्धाःसा थ्व स्वंगः वीजाक्षरय् फुक्क मन्त्रयागु प्रभाव दु धाःगु खः । व स्वंगः आखलं महामुद्रायागु भावना यायेमाः । महामुद्रा धैगु भूर्भुवः स्वः - स्वंगू लोकं नं पूजा याये बहःगु जूगुलिं महान धाःगु खः । 'मुद' धैगु हर्षयात, 'द्रवति' धैगु हयाबिइगु जुइगु धैगु अर्थय् महामुद्रा धयातःगु खः । व महामुद्रायागु भावना यायेमाः, अनुष्ठान यायेमाः । 'ज्ञानवज्रेन' धैगु साधकं फुक्क, 'बोधि' धैगु पंचाकाराभिसंबोधियात प्राप्त याये फइ ॥१॥

मूल :

ओँकारं ज्ञानहृदयं कायवज्रसमावहम् ।
आःकारं बोधिनैरात्म्यं वाक्यवज्रसमावहम् ॥२॥
हूँकारं कायवाक्चित्तं त्रिवज्राभेद्यमावहम् ।
इत्याह भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तमन्त्रपुरुषः ।

ओँकार धैगु ज्ञानहृदय खः । उकिं कायवज्र उत्पन्न जुइगु जुल । आःकार धैगु बोधिनैरात्म्य खः । उकिं वाकवज्र लाभ जुइ । हूँकार धैगु कायवाक्चित्त खः । उकिं त्रिवज्रभेद्य लाभ जुइ धकाः श्री भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तमन्त्रपुरुषं आज्ञा जुयाबिज्यात ॥२$^{१}/_{२}$॥

टीका :

ओङ्कारमित्यादिना अक्षरत्रयस्य कारित्रं दर्शयति । ओङ्कारं तथागतहृदयं तद् योगिनोऽभेद्यकायनिवर्तकत्वात् वज्रकायसमावहम् । बोधिस्तथता ततो निर्मितो निष्पन्न आत्मा यस्य स बोधिर्निरात्मा अमिताभः । तस्य भावो नैरात्म्यम् । नैरात्म्यमाःकारं तत्स्वभावं योगिनोऽभेद्यवाङ्निवर्तकत्वात् वाग्वज्रमावहम् । कायवाचोराश्रयभूतं चित्तं कायवाक्चित्तम् अक्षोभ्यस्वभावम् । त्रिवज्राणामभेद्यमभिन्नत्वं यस्मिन् तत् त्रिवज्राभेद्यं चित्तं तद्योगिसन्ताने निष्पादयतीति त्रिवज्राभेद्यसमावहं हूङ्कारमित्येवमाह सर्वतथागतकायवाक्चित्तमन्त्रपुरुषो महावज्रकरः ।

ओँकार इत्यादिं स्वंगः आखःयागु ज्या क्यनाच्वन । ओँकार धैगु तथागतया हृदय खः । व हृदय योगीपिनिगु अभेद्यकाय उत्पन्न यानाबिइगुलिं वज्रकायसमावहम् धयातःगु खः । बोधि धैगु तथता धाःगु खः । उकिं निर्मित यानातःगु, उत्पन्न यानातःगु आत्मायात बोधिनिरात्मा धाःगु खः । निरात्मा धैगु अमिताभ खः । वसपोलयागु स्वभावयात नैरात्म्य धाःगु खः । अथे जूगुलिं नैरात्म्य धैगु आःकार जुल । व स्वभावयात योगीपिसं अभेद्यगु वाक् उत्पन्न याइगुलिं वाक्वज्रसमावहम् धयातःगु खः । काय व वाक्यागु

आधार जुयाच्वंगु चित्त खः । अथे जूगुलिं कायवाक्चित्त धैगु अक्षोभ्य स्वभाव खः । थ्व स्वंगू वज्र नं अभेद्य जूगुलिं, परस्परय् भेद मदुगुलिं त्रिवज्राभेद्यगु चित्त योगीपिनिगु जीवनय् उत्पन्न यानाच्वनी धैगु अर्थ व्यक्त यायेत त्रिवज्राभेद्यसमावहम् धयातःगु खः । अथे धैगु हूँकार धाःगु जुल । थुलि खँ सर्वतथागतकायवाक्चित्तमन्त्रपुरुषं अर्थात् महावज्रधरं आज्ञा जुयाबिज्यात धाःगु खः ॥२१/२॥

मूल :

खवज्रमध्यगं चिन्तेन्मण्डलं सर्ववज्रगम् ।
भ्रुँकारं भावयेत्तत्र वज्रमेघस्फरा वहम् ॥३॥
तत्रेदं ज्ञानवजहृदयम् ॥
॥ भ्रुँ ॥

खवज्रया दथुइ बिज्यानाच्वंगु फुक्क वज्र दुगु मण्डलयात ध्यान या । अन हे भ्रुँकारं उत्पन्न जूगु भावना या । अथे यानागुलिं वज्रमेघ स्फरण यायेफइगु जुइ । थन थ्व 'भ्रुँ' धैगु वीजाक्षर ज्ञानवज्रहृदय खः ॥३॥

टीका :

अनन्तरोक्तमहामुद्रानिष्पत्तिरानुपूर्व्यं दर्शयन्नाह । खवज्रेत्यादि । खवज्रमाकाशं मध्यं तद्गतं सर्ववज्रं मण्डलं चिन्तयेत् । सर्ववज्राणि लोचनादिचतुर्देव्यः ताभिरानुपूर्व्येण निर्वर्तितं भावयेत् । तत्र भूभागोपरि भ्रूङ्कारं कूटागारनिष्पत्तिहेतुभूतं वज्रमेघास्तथागतसमूहाः । तेषामधिमोक्षेण यथास्थानं स्फरणं तदावहति धारयतीति वज्रमेघस्फरावहम् । भ्रूङ्कारं तत्रेत्यादिना भ्रूङ्कारं प्रदर्शनं वज्रमण्डलं सूर्यमण्डलं तन्मध्यस्थं हूङ्कारं प्रभावयेत् । हूङ्कारनिष्पन्नं सूर्यमण्डलं भावयेदित्यभिप्रायः ।

च्वसं कनावयागु महामुद्राया उत्पत्तियागु खँ कथं नं क्यनाः 'खवज्र इत्यादि' श्लोकं कनाच्वन । खवज्र धैगु आकाश धाःगु खः । वया दथुइ सर्ववज्रमण्डलयात लुमंकि । थन सर्ववज्रमण्डलानि धैगु लोचनादि चतुर्देवीपिं धाःगु खः । अनपिं कथं नं बिज्यानाः मण्डल भावना याये माल । अन न्हापां ओँया द्यःने भ्रुँकार वीजं उत्पन्न जूगु कूटागार (देगः) या हेतु जुयाच्वंगु व भ्रुँकार खः । वज्रमेघा धैपिं तथागतपिनिगु समूह धाःगु खः । वसपोल बिज्यानाच्वन धकाः दृढ निश्चय यानाः थः थःगु आसनय् बिज्यानाच्वन धायेत स्फरण यात, आवहति धैगु धारणा यानाच्वन धायेत 'वज्रमेघस्फरावहम्' धाःगु खः । भ्रुँकारं तत्र इत्यादि प्रकरणय् 'भ्रूँकार' थन तयातःगु वज्रमण्डल धैगु सूर्यमण्डल, वया दथुइ हूँकार भावना या धाःगु खः । अर्थात् हूँकार उत्पन्न जूगु सूर्यमण्डल भावना या धैगु अभिप्रायः खः ॥३॥

मूल :

वज्रमण्डलमध्यस्थं ओँकारं तु प्रभावयेत् ।
स्वच्छमण्डलमध्यस्थं आःकारं तु विचिन्तयेत् ॥४॥
धर्म्ममण्डलमध्यस्थहूँकारस्य विभावना ।
भ्रुँकारमालयं ध्यात्वा त्रिवज्रोत्पत्तिभावना ॥५॥

इत्याह भगवान् गुह्यसमयः ।

वज्रमण्डलया अर्थात सूर्यमण्डलया दथुइ च्वंगु ओँकारयात भावना याये माल। अले स्वच्छमण्डलया दथुइ आ:कारयात लुमंकि ॥४॥

अले धर्ममण्डलया दथुइ हूँकारयात भावना याये माल । थ्व त्रिवज्रो भावना याये न्हच: आलय जुयाच्वंगु भ्रूँकारनिं ध्यान याना: वया दुने त्रिवज्र भावना याये माल ॥५॥

थुलि खँ श्री भगवान् गुहचसमयं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

तथैवोंकारा:कारनिष्पन्नं चन्द्रपद्ममण्डलं भावयेत्। एवं मण्डलत्रयं निष्पाद्य पद्मकर्णिकोपरि तदेव बीजत्रयं विन्यसेदित्याम्नायः। भ्रूङ्कारमालयमित्यादिना पूर्वोक्तमर्थं निगमयति। आधारमण्डलं ध्यात्वैवं(च) चिन्हत्रयं भावयेत्। नान्येथेति ॥

अथे हे ओँकार व आ:कारं उत्पन्न जूगु चन्द्र व पद्ममण्डल भावना याये माल। थुगु प्रकारं स्वंगू मण्डल उत्पन्न याना: पलेस्वांया दथुइ च्वंगु गट्टाया द्य:ने व हे स्वंगू वीज बिज्याकि धैगु आम्नाय दु (शास्त्र दु)। 'भ्रूँकार मालयं इत्यादि' प्रकरणय् च्वय् कनावयागु खँ हे धयाच्वन। अर्थात् आधारमण्डल ध्यान याना: वया द्य:ने स्वंग: चिन्ह भावना यायेमा:। मेगु कथं भावना याये मज्यू ॥४॥५॥

मूल :

हृदयं त्र्यध्व बुद्धेभ्यः कायवाक्चित्तरञ्जनम्।
ओँकारं बुद्धकायाग्रं आ:कारं वाक्पथं तथा ॥६॥
हूँकारं चित्तज्ञानौघं इदं बोधिनयोत्तमम्।
इदं तत्सर्वबुद्धानां बुद्धबोधिप्रसाधकम् ॥७॥
निर्मितं ज्ञानवज्रेण बुद्धहेतुफलोदयम्।
एते वै बुद्धपुरुषां मन्त्रविद्येति कीर्तिताः ॥८॥
निष्पादनादिसमयैस्त्रिवज्राभेद्यभावनैः।

॥ सर्वतथागत समयतत्त्व ज्ञानवज्राधिष्ठानहेतुर्नाम समाधिः ॥

स्वंगू कालयापिं बुद्धपिनि पाखें नं हृदयय् कायवाक्चित्त अनुरक्त याइगु जूगुलिं ओँकार बुद्धकायया अग्रगु प्रतीक ख:। अथे हे वाक्पथया (वचनया) आ:कार प्रतीक जुल ॥६॥

'हूँकार' चित्तया ज्ञान प्रवाहया प्रतीक ख:। थ्व स्वंग: आख: हे उत्तमगु बोधिनय ख:। थ्व हे फुक्क बुद्धपिनिगु बुद्धबोधि सिद्ध यानाबिइगु ख: ॥७॥

थ्व स्वंग: आख: बुद्धयागु हेतु व फलयात उदम यानाबिइगु जूगुलिं ज्ञानवज्र निर्माण यानाविज्या:गु ख:। थ्व स्वंग: आख:यात हे बुद्ध पुरुष व मन्त्रविद्या धका: गुणगान यानातल ॥८॥

थ्व स्वंगः आखः उत्पादन यायेगु आदि क्रम, अलंकारगु नियम व त्रिवज्र परस्परय् अभेद्य भावना यानाः कनातःगु खः ।

थ्व च्वय्च्वंगु विधियात सर्वतथागत समयतत्त्व ज्ञानवज्राधिष्ठान हेतु धैगु नामं प्रसिद्धगु समाधि धकाः धाइ ।

टीका :

हृदयमित्यादि। त्र्यध्वबुद्धेभ्यः त्र्यध्वतथागतानां त्र्यध्वबुद्धानामिति प्राप्तत्वात्। हृदये चन्द्रमण्डलं चित्तसंकेतितत्वात् । कायवाक्चित्तं त्र्यक्षरं तेन यस्मिन् रज्यते स्थीयते तत् कायवाक्चित्तरञ्जनं चन्द्रविम्बं चिन्हत्रयमुपमर्द्यतां भावयेत् । ततः किमित्याह ओमित्यादि । तस्मिंश्चन्द्रमण्डले बुद्धकायसंज्ञकमोङ्कारं तथा बुद्धवाक्पथमाःकारम् ॥

ज्ञानानां प्रकृतीनामोघः समूहो यस्मिन् तज्ज्ञानौघं चित्तं तत्स्वभावं हूङ्कारम् । इदमक्षरत्रयं बोधिनयोत्तममिति । बोधिर्महासुखपदम्। तन्नीयते प्राप्यते येन तद् बोधिनयम्। किं तदक्षरत्रयपरावृत्त्या संजातं पञ्चाकाराभिसंबोधिसूचकं वज्रं तदेवोत्तमं सर्वकुलविशिष्टत्वात् । इदमिति अनन्तरोक्तं यद्वज्रं तत् सर्वबुद्धानां महावज्रधरयोगिनां बुद्धबोधिप्रसाधकम् । उत्पत्तिक्रमेण महामुद्रानिष्पादकम् ।

निर्मितमित्यादि। एतन्महामुद्रारूपं ज्ञानवज्रेण महावज्रधरेण निर्मितं प्रदर्शितम्। किमर्थम् ? बुद्धा रत्नपुद्गलास्तेषां हेतु

: संवृतिसत्यम्। फलं च परमार्थसत्यम्। हेतुफलाभ्यामुदेति निष्पाद्यते इति हेतुफलोदयम्। परिशुद्धदेवतारूपं तदर्थं निर्मितं महावज्रधरेण । एत इत्यादि । मन्त्रा विद्या इति च कल्पादौ कीर्तिताः निष्पादनादिसमयैरिति। निष्पादनं पूर्वमेवारक्षणभक्षणादिसमयैः सार्ध कथिताः। बुद्धपूरुषा अक्षोभ्यादय एव नान्यैः । कैरिन्याह । त्रिवज्राभेद्यभावनैस्तथागतैः ॥

सर्वतथागतेत्यादिना अमुमेवार्थमुपसंहरति। सर्वतथागतकायवाक्चित्तत्र्यक्षरं तस्य समयं तदुद्भुतं सूर्यादिमण्डलत्रितयं तस्मिन् तत्त्वं पद्मोपरि त्र्यक्षरं ज्ञानमिति सर्वपरावृत्तिनिष्पन्नं चन्द्रमण्डलं वज्रं चन्द्रमण्डलोपरि विन्यस्ताक्षरत्रितयनिवृत्तं पञ्चसूचिकमहावज्रं तेनाधिष्ठीयते निष्पाद्यत इत्यधिष्ठानं महामुद्रारूपं तस्य हेतुः कारणम्। तन्निष्पादिका चित्तैकाग्रता समाधिः । स तथोक्तः ॥

'हृदयम् इत्यादि' प्रकरणय् 'त्यध्वबुद्धेभ्यः' धैगु स्वंगू कालया तथागतपिंगु धाःगु खः । तृतीया विभक्ति जूसां षष्ठी विभक्तियागु अर्थ थन प्राप्त जुयाच्वन (मिलय् जुयाच्वन)। हृदयय् चन्द्रमण्डल दु धकाः भाःपीमाः । चित्त शब्द थन संकेत यानातःगुलिं मदुसा अथे धायेमाः । कायवाक्चित्तं धैगु स्वंगः आखः धाःगु खः । वहे स्वंगः आखलं रञ्जन याइ (च्वनाच्वनि) गु यात कायवाक्चित्त रञ्जन धाःगु खः । अर्थात्

चन्द्रविम्ब धा:गु ख: । थ्वया द्य:ने थ्व स्वंगू चिन्ह भावना याये माल । व स्वंगू चिन्ह छु ? धा:सा ओँ इत्यादि धा:गु ख: । व चन्द्रमण्डलय् बुद्धकायया प्रतीक जुयाच्वंगु ओँकार तथा बुद्धवाक्पथ: जुयाच्वंगु आ:कार नं भावना याये माल ॥६॥

ज्ञानीनां धैगु जनतातय् धा:गु ख: । ओघ धैगु समूह जुल । व जनतातय्गु समूह धैगु चित्त धा:गु ख: । वया स्वभाव धैगु प्रतीक हूँकार ख: । थ्व स्वंग: आख: बोधिनयोत्तम ख: । थन बोधि धैगु महासुख पद ख: । व पदय् नयन धैगु यंकाबिइगु, प्राप्त याकाबिइगु धा:गु जुल । वहे अर्थय् थन बोधिनय धयातल । व छु धा:सा स्वंग: आख: परिवर्तन जुया: उत्पन्न जूगु पञ्चाकाराभिसंबोधि सूचित यानाच्वंगु वज्र धा:गु ख: । फुक्क कुल मध्यय् विशिष्टगु कुल जूगुलि वज्रकुल उत्तम ख: । इदं धैगु थन च्वसं कनावयागु वज्र धा:गु ख: । व वज्र फुक्क तथागतपिनिगु अर्थात् महावज्रधरयागु योग याइपिं योगीपिन्त बुद्धबोधि सिद्ध यानाबिइगु ख: । अर्थात् उत्पत्तिक्रम कथं महामुद्रा सम्पन्न यानाबिइगु ख: ॥७॥

'निर्मितं इत्यादि' प्रकरणय् थ्व महामुद्राया रूपयात ज्ञानवज्रं अर्थात् महावज्रधरं निर्मित यानाबिज्या:गु ख: (आविष्कार याना: क्यनाबिज्या:गु ख:) । छाय् क्यनाबिज्या:गु धा:सा बुद्ध धैपिं रत्नपुद्गलतय्त, हेतु धैगु संवृतिसत्य, फलं धैगु परमार्थसत्य थ्व निगुलिं इमित उदेति धैगु सम्पन्न यानाबिइ धायेत हेतुफलोदयम् धा:गु ख: । अर्थात् परिशुद्ध देवता रूप जुयाच्वंगुयात महावज्रधरं निर्माण यानाबिज्यात । एत इत्यादि प्रकरणय् 'मन्त्रा' धैगु विद्या धा:गु ख: । वयात कल्पया आदि, उत्पत्ति क्रम आदियागु समय कथं कनाबिज्या:गु ख: । अर्थात् निष्पादन धैगु रक्षा यायेगु, हुर्के यायेगु, नकेगु आदि समयया नाप नापं कनाबिज्या:गु ख: । बुद्ध पुरुषा धैगु अक्षोभ्य आदिपिसं हे कनाबिज्या:गु ख: । मेपिसं कनाबिज्या:गु मखु । सु मेपिं धा:सा त्रिवज्राभेद्य भावना याइपि तथागतपिसं मखु धा:गु ख: ॥७$^{१}/_{२}$॥

सर्वतथागत इत्यादि वाक्यं नं थ्व खँ क्वछिना तल । सर्वतथागतपिनिगु कायवाक्चित्तरूपी स्वंग: आख:यागु समय उकिइ उत्पन्न जूगु सूर्यादि मण्डल स्वंगूलि तत्त्व धैगु पद्मया द्य:ने च्वंगु स्वंग: आख:यागु ज्ञान प्रत्येक परिवर्तन जुया: उत्पन्न जूगु चन्द्रमण्डल, वया द्य:ने च्वनाच्वंगु स्वंग: आख:, उकिं उत्पन्न जूगु पञ्चसूचक महावज्र ख: । वहे महावज्रं अधिष्ठान यानात:गु धैगु उत्पन्न यानाब्यूगु महामुद्रा जुल । वया हेतु धैगु कारण ख: । उकिं सम्पन्न यानाबिइगु चित्तयागु एकाग्रतायात समाधि धा:गु जुल ॥८॥

मूल :

विविक्तेषु च रम्येषु इदं योगं समारमेत् ।
सिध्यते कायवाक्चित्तं पक्षैकेन न संशयः ॥९॥
खवज्रमध्यगं चिन्तेत् स्वच्छमण्डलमुत्तमम् ।
निष्पाद्यस्वमन्त्रसमयं ओँकारं हृदये न्यसेन् ॥१०॥
पञ्चरश्मिमहामेघान् वैरोचनाप्रभावनैः ।
अनेन कायं बुद्धस्य वज्रवैरोचनोदधिः ॥११॥
सिद्ध्यते पक्षमात्रेण बुद्धकायसमप्रभः ।

त्रिवज्रकल्पं तिष्ठेयुः सेवयम् पञ्चज्ञानिनाम् ॥१२॥

इत्याह भगवान् कायवज्रगुह्यः ।

॥ सर्वतथागतकायरश्मिव्यूहो नाम समाधिः ॥

सुं मदुगु न्हयाइपुसेच्वंगु थासय् च्वनाः थ्व योग आरम्भ यायेमाः । थथे यानागुलिं छगू पक्षया दुने कायवाक्चित्त सिद्ध जुइ । थ्व खँय् संदेह मदु ॥९॥

खवज्रया दथुइ च्वंगु उत्तमगु स्वच्छ मण्डलयागु ध्यान या । अले थःगु मन्त्रसमय उत्पन्न या ॥१०॥

व समयया हृदयय् ओँकारयागु न्यास या (तयाब्यु) । ओँकारयाकें पञ्चरश्मि पिहाँवल । अले वैरोचनयात श्रेष्ठ अग्र धकाः भावना याइपिसं महामेघ अर्थात् वैरोचनया समूह ओँकार पिहाँवल धकाः भावना याये माल ॥११॥

थथे यानागुलिं छगू पक्षया दुने हे बुद्धया समानगु काय सिद्ध जुइ । स्वंगू वज्रकल्प तक पञ्चज्ञानिपिनिगु सेवा यानाः स्थिर जुया च्वने दइ ॥१२$^{१}/_{२}$॥

भगवान् कायवज्रगुह्य जुयाबिज्याःम्ह (महावज्रधरं) थ्व सर्वतथागत कायरश्मिव्यूह नामगु समाधि आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

विविक्तेष्वित्यादिना साधकस्य प्रतिपत्तिं दर्शयति । विविक्तेषु जनसम्पातरहितेषु रम्येष्विति पुष्पफलपल्लवोपेतविविधतरुलतोपगूढमनोज्ञसलिलाशयविराजितमनोऽनुकूलेषु स्थानेषु स्थित्वा यः साधकः इममनन्तरोक्तं योगं समारभेदभ्यसेत्, तेन कायवाक्चित्तं महावज्रधरत्वं सिध्यते साध्यते । पक्षैकेनेति । पक्षः गुरुदेवताविषये सम्प्रत्ययः । तस्मिन्नेकेन निश्चितेन तत्परेण न संशयः । नियतं कायवाक्चित्तं साध्यतेऽनेन क्रमेणोत्पत्तिक्रममभ्यसन् मन्त्री निष्पन्नक्रमसमाधिमधिगम्य नियतमिहैव जन्मनि महावज्रधरत्वं प्राप्नोतीत्यभिप्रायः ॥

एवं महावज्रधरयोगिनामुत्पत्तिक्रमसाधनं संदर्श्य वैरोचनादियोगिनामेकस्मृतिसमाधिं दर्शयन्नाह । खवज्रमध्यगं चिन्तेत् स्वच्छं मण्डलमुत्तममिति । अभावेत्यादि गाथानुपूर्वेण कूटागारोदरे द्वात्रिंशद्देवताविन्यासपर्यन्तगाधिमोक्षेण समापद्य ओंशून्यतेत्यादिमन्त्रेण सर्वं निराभासीकृत्य ओङ्काराद्यक्षरत्रयेण चन्द्रसूर्यपद्मानि निष्पाद्य पद्मकर्णिकोपरि त्र्यक्षरं विचिन्त्य सर्वपरावृत्त्या स्वच्छमण्डलं चन्द्रमण्डलं विचिन्तयेत् । निष्पाद्य स्वमन्त्रसमयमिति । चन्द्रमण्डलोपरि त्र्यक्षरं विन्यस्य तत्परावृत्त्या चक्रं भावयित्वा तज्जातं वैरोचनं समयसत्त्वं भावयेत् ।

तस्य हृदये ज्ञानसत्त्वं विभाव्य तस्यापि हृदये ओङ्कारं समाधिसत्त्वाख्यं हृदयभूतं पञ्चरश्मि पञ्चरश्म्युपेतं न्यसेत् । वैरोचनाग्रभावनैः वैरोचनयोगिभिः महामेघाः वैरोचनसमूहाः तान् । ओङ्कारं स्फारयन् ध्यायात् ।

अनेन समाधिना बुद्धस्योत्पत्तिक्रमज्ञस्य वज्रवैरोचनस्योदधिरिव स्वकुलीनानां प्रभवत्वात्। स यस्य साधकस्य कायं कायः सिध्यतो पक्षमात्रेण समाध्यासक्तिमात्रेण क्रियाप्रपञ्चनिरपेक्षयैवेत्यभिप्रायः। बुद्धकायः सर्वलक्षणोपेतवज्रकायः। तत्समप्रभः तत्समर्द्धिः सिध्यति। त्रिवज्रकल्पं महावज्रधरप्रक्षो भूत्वा सेवयन् पञ्चज्ञानिनां तिष्ठेयुः तिष्ठेत्। पञ्चज्ञानानि चक्षुरादीनि विज्ञानानि तानि ग्राहकस्वभावेन येषां ते पञ्चज्ञानिनो रूपादयो विषयाः। ताननुभवन्नासंसारा तिष्ठेदित्याह भगवान् कायवज्रगुह्यो महावज्रधरः। सर्वतथागतचन्द्रमण्डलं तत्र वज्रमभेद्यस्वभावं चक्रं तस्य रश्मिव्यूहो महामुद्रारूपं तन्निष्पादकः समाधिः सर्वतथागतवज्ररश्मिव्यूहो नाम ॥

थ्व प्रकरणय् साधकयात प्रतिपत्ति (शिक्षा) बियाच्वन। विविक्तेषु धैगु मनुतय्गु हुलमुल मदुगु धाःगु खः। रम्येषु धैगु फलफूल पल्लव आदिं युक्तगु, जातंजातया लहरा आदिं झ्वाम्म त्वःपुयाच्वंगु, न्ह्याइपुसेच्वंगु तथा पुखू आदिं भः भः धाःगु, मनय् ल्वःकथं अनुकूलगु स्थानय् धाःगु खः। अन च्वनाः गुम्ह साधकं थ्व च्वसंच्वंगु योग आरम्भ याइ, अभ्यास याइ व साधकं कायवाक्चित्त अर्थात् महावज्रधरत्व सिद्ध याये फइ। पक्षैकेन पक्ष धैगु गुरुदेवताया विषयय् पत्याः, विश्वास धाःगु खः। साधकं व विश्वास छगू जक निश्चयं तत्पर जुयाः नियमित रूपं हे कायवाक्चित्त साधना याःसा, उत्पत्तिक्रम रूपं अभ्यास याःसा निष्पन्नक्रम समाधि लाभ यानाः निश्चय नं थ्व हे जन्मय् महावज्रधरत्व प्राप्त जुइ धैगु अभिप्रायः खः ॥९॥

थुगु प्रकारं महावज्रधरयागु योग याइम्हसित उत्पत्तिक्रम कथं साधना यायेगु खँ क्यनाः (थुइकाः) आः वैरोचन आदि योग याइपिन्त एकस्मृति समाधिया खँ क्यनेत (थुइकेत) "खवज्र मध्यगं चिन्तेत् स्वच्छं मण्डलमुत्तमम्" इत्यादि श्लोकं कनाच्वन। थनं नं च्वय् 'अभावेत्यादि' श्लोकय् कनातःकथं कूटागारया दुने स्वीनिम्ह देवतापिं बिज्याकाः अनपिन्त दृढ निश्चय यानाः, ओँ शून्यता ज्ञान स्वभाव इत्यादि मन्त्रं फुक्क निराभास यानाः (शून्य यानाः), ओँ आदि स्वंगः आखलं चन्द्र, सूर्य, पद्म, उत्पन्न यानाः पद्मकर्णिका (पलेस्वांया दथुइ च्वंगु ग्वारा) या द्यःने स्वंगः आखः लुमंकाः वहे आखः परिवर्तन जुयाः स्वच्छ मण्डल धैगु चन्द्रमण्डलयात ध्यान याये माल। "निष्पाद्य स्वमन्त्र समयम्" धैगु चन्द्रमण्डलया द्यःने स्वंगः आखः बिज्याकाः व आखः परिवर्तन जुयाः चक्र उत्पन्न जुल धकाः भाःपियाः, व चक्रं हानं वैरोचनरूपी समयसत्त्वं भावना याये माल ॥१०॥

वसपोलया हृदयय् ज्ञानसत्त्व भावना यानाः वसपोलया नं नुगलय् ओँकाररूपी समाधिसत्त्व भावना याये माल। व हृदय जुयाच्वंगु ओँकारं पञ्चरश्मिं युक्तगु भाःपे माल। अले "वैरोचनाग्र भावनैः" धैगु वैरोचन साधना याइपिं योगीपिसं धाःगु खः। "महामेघाः" धैगु वैरोचनपिनिगु समूह धाःगु जुल। अनपिं सकसिनं नं ओँकारं रश्मि फिंजे यानाः बिज्यानाच्वन धकाः ध्यान याये माल।

थ्व समाधिं, बुद्धयागु उत्पत्तिक्रम स्यूम्हं वज्रवैरोचनपिनिगु सागर थें मेमेपिं थःथःगु कुलयापिं नं उत्पन्न जुइगु जुल। गुम्ह साधकया काय सिद्ध जुल, वयागु काययात 'पक्षमात्रेण' धैगु समाधिइ आसक्त जुयेमात्र नं धाःगु खः। अर्थात् मेमेगु क्रियाकलाप मयाःसे हे सिद्ध जुइ धैगु अभिप्रायः खः। बुद्धकाय धैगु फुक्क लक्षणं युक्तगु वज्रकाय धाःगु खः। 'तत्समप्रभः' धैगु व समान संमृद्धि दुम्ह जुइ धाःगु खः।

'त्रिवज्रकल्पं' धैगु महावज्रधरया पक्ष जुयाः पञ्चज्ञान सेवा याना च्वने दइ धाःगु जुल । थन पञ्चज्ञानानि धैगु चक्षु आदि विज्ञान धाःगु खः । व विज्ञानत ग्राहक स्वभावं रूप दुपिं पञ्चज्ञानी नं जुल । अथे धैगु रूपादि विषय जुल । व रूपादियात अनुभव यायां थ्व संसार दत्तले च्वने दइ धकाः श्री भगवान् कायवज्र धैम्ह महावज्रधरं आज्ञा जुयाविज्यात । सर्वतथागतपिनिगु चन्द्रमण्डल, उकी वज्र धैगु अभेद्य स्वभावगु चक्र, वयागु रश्मिसमूह धैगु महामुद्रा स्वरूप जुल । वयात उत्पन्न यानाबिइगु समाधियात सर्वतथागतवज्ररश्मिव्यूह नामगु समाधि धाःगु जुल ॥११॥१२॥

मूल :

खवज्रमध्यगं चिन्तेत् धर्ममण्डलमुत्तमम् ।
निष्पाद्य स्वमन्त्रपुरुषमाःकारं वाक्पथे न्यसेत् ॥१३॥
पञ्चवर्णमहावज्रं लोकेश्वराग्रभावनैः ।
निष्पाद्य समयज्ञानवाक्समयप्रपञ्चकम् ॥१४॥
धर्मवाक्यसमारूढो धर्मवज्रसमो भवेत् ।
त्रिवज्रकल्पं तिष्ठेयुः सेवयन् पञ्चज्ञानिनाम् ॥१५॥

इत्याह भगवान् वाग्वज्रगुह्यः ।

॥ सर्वतथागतवाग्वज्रसमयसम्भवो नाम समाधिः ॥

खवज्रया दथुइ च्वंगु उत्तमगु धर्ममण्डलयागु ध्यान याये माल । अले थःम्ह मन्त्रपुरुषयात उत्पन्न यानाः वाक्पथय् आः वीजाक्षर न्यास या । व आःकार अभेद्य स्वभावगु, पञ्चरश्मिं युक्तगु भावना या । अले "निष्पाद्य समयज्ञानवाक्प्रपञ्चकम्" धैगु समय सत्त्व, ज्ञान सत्त्व व वाक्समय धैगु समाधिसत्त्व, निष्पाद्य धैगु थ्व स्वंगू सत्त्व नं छगू यानाः धाःगु खः । थथे यानाः भावना याये माल । थथे यानागुलिं धर्मरूपी वाक्पथ समाधि लाभ याइम्ह, धर्मवज्र समानम्ह जुइ । अले पञ्चज्ञानीयात (विषययात) सेवन यानाः त्रिवज्रकल्प तक च्वने दइ ॥१३॥१४॥१५$^{१}/_{२}$॥

धकाः श्री भगवान् वाग्वज्रगुह्यचं आज्ञा दयेकाबिज्यात । अर्थात् सर्वतथागतवाग्वज्रसमयसंभव नामगु समाधि आज्ञा जुयाविज्यात ।

टीका :

खवज्रेत्यादि । तथैव सर्वं संपाद्य धर्ममण्डलं पद्ममुत्तमं रक्तमष्टदलं ध्यात्वा तत्परावृत्त्या स्वमन्त्रपुरुषममिताभं निष्पाद्य तद्धृदि ज्ञानसत्त्वं ध्यात्वा वाक्पथे ज्ञानसत्त्वे आःकारसमाधिसत्त्वं पञ्चवर्णं महावज्रमभेद्यस्वरूपं लोकेश्वराग्रभावनैरमिताभगतचेतोवृत्तिभिः न्यसेत् । निष्पाद्य समयज्ञानवाक्समयप्रपञ्चकमिति । समयः समयसत्त्वः ज्ञानं ज्ञानसत्त्वम् । वाक्समयः समाधिसत्त्वः । निष्पाद्यैतत्सत्त्वत्रितयमेकीकृत्य भावयेत् । अनेनैव न्यायेत पञ्चकं तथागतपञ्चकं त्रिसत्त्वसंपुटीकरणेन भावयेत् ॥

धर्मवाक्पथोऽमिताभसमाधिः समारुढः संप्राप्तः धर्मः परमार्थसत्यं वज्रं संवृतिसत्यम् । धर्मसमायुक्तं वज्रं धर्मवज्रं महावज्रधरपदं समावहेत्, प्राप्नुयात् । त्रिवज्रकल्पमित्यादि विवृतार्थम् ।

सर्वतथागतो ज्ञानसत्त्वः वाग्वज्रसमाधिसत्त्वसमयः समयसत्त्वः सर्वतथागतवाग्वज्रसमयानां संभवो यस्मिन् स तथोक्तः समाधिः ॥

थ्व प्रकरणय् नं च्वय् कनातःथेंतुं फुक्कं सम्पन्न यानाः धर्ममण्डल धैगु पद्म, उत्तमगु अष्टदल दु धाःगु खः । वयात ध्यान यानाः, वहे परिवर्तन जुयाः स्वमन्त्रपुरुष धैम्ह अमिताभ उत्पन्न यानाः वसपोलया नुगलय् ज्ञानसत्त्व ध्यान यानाः वाक्पथे धैगु ज्ञानसत्त्वय् धाःगु खः । उकी आःकाररूपी समाधिसत्त्व पञ्चवर्णम्ह, अभेद्य स्वरुपम्ह जूगुलिं महावज्र धैम्ह लोकेश्वराग्र अर्थात् अमिताभयात भावना यानाः (मनय् तयाः) तये । "निष्पाद्य समयज्ञानवाक्समयप्रपञ्चकम्" धैगु थन समय धायेबलय् समयसत्त्व, ज्ञान धायेबलय् ज्ञानसत्त्व, वाक्समय धैगु समाधिसत्त्व धाःगु खः । थ्व स्वंगू सत्त्वयात निष्पाद्य धैगु छगू हे यानाः भावना यायेमाः धाःगु जुल । थ्व हे ल्याखं न्याम्ह तथागतपिन्त नं त्रिसत्त्व संपुटिकरण यानाः अर्थात् छगू यानाः भावना याये माल ।

(सू. - मूलय् धर्मवाक्यसमारुढ दु, थ्वया थाय् टीकाय् धर्मवाक्यपथसमारुढ तयातल ।)

थन धर्मवाक्पथ धैम्ह अमिताभ समाधिइ समारुढ धैगु च्वनाबिज्याःम्ह धाःगु खः । धर्म धैगु परमार्थसत्य जुल । वज्र धैगु संवृतिसत्य जुल । अले धर्म युक्तगु वज्र - धर्मवज्र जुल । अथे धैगु महावज्रधर पद जुल । व पद 'समावहेत्' धैगु प्राप्त जुइ धाःगु खः । 'त्रिवज्र कल्पं' या अर्थ च्वय् थें तुं जुल ।

थन सर्वतथागत धैम्ह ज्ञानसत्त्व खः । वाग्वज्र समाधिसत्त्व जुल । समय ला समयसत्त्व हे जुल । थुगु समाधिइ च्वनेबलय् सर्वतथागत, वाग्वज्र, समय (थुलि) स्वंगूलिं उत्पन्न जुइ, उज्वःगु समाधि धाःगु जुल ॥१३॥१४॥१५$^{१}/_{२}$॥

मूल :

खवज्रमध्यगं चिन्तेत् वज्रमण्डलमुत्तमम् ।
निष्पाद्य स्वमन्त्रपुरुषं हुँकारं चित्तसंस्थितम् ॥१६॥
महासमयसत्त्वं वै पञ्चवर्णं विभावयेत् ।
कर्तव्यं ज्ञानवज्रेण सर्ववज्रजिनालयम् ॥१७॥
वज्रचित्तसमः शास्ता स भवेद्ज्ञानगुणोदधिः ।
त्रिवज्रकल्पं तिष्ठेयुः सेवयन् पञ्चज्ञानिनाम् ॥१८॥

इत्याह भगवान् वज्रचित्तगुह्यः ।

॥ सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रो नाम समाधिः ॥

खवज्रया दथुइच्वंगु उत्तमगु वज्रमण्डलयात ध्यान याये माल । अले मनय् च्वंगु स्वमन्त्र पुरुष विम्ब, हूँकारयात नं ध्यान याये माल ॥१६॥

अले महासमयसत्त्वयात पञ्चवर्णगु रश्मिं युक्तम्ह धकाः भावना या । अले ज्ञानवज्र जुयाच्वंम्ह साधकं सर्ववज्रजिन जुयाबिज्याःम्हसिया आलययात उत्पन्न यायेमाः ॥१७॥ अले वज्रचित्तमय जुयाः शास्ता

जुया: ज्ञान व गुणया सागर जुइफइ । पञ्चज्ञानि (विषय) यागु अनुभव याना: त्रिवज्र कल्प तक स्थिर जुयाच्वने दइ ॥१८॥

धका: श्री वज्रचित्त जुयाबिज्या:म्ह भगवानं सर्वतथागत कायवाक्चित्तसमयवज्र नामगु समाधि आज्ञा जुयाबिज्यात ॥१८॥

टीका :

खवज्रेत्यादि । महावज्रधरसमाधिवत् सर्वं संपाद्य स्वविम्बपुरुषं समयसत्त्वं निष्पाद्य चित्तं ज्ञानसत्त्वस्तत्संस्थितं ज्ञानसत्त्वहृदयसंस्थितम् हूङ्कारं समाधिसत्त्वाख्यं चिन्तयेत् ।

एवं त्रिसत्त्वकायं महासमयसत्त्वमक्षोभ्यं पञ्चवर्णरश्मिप्रभामण्डलोपेनं विभावयेत् । ज्ञानवज्रेणाक्षोभ्ययोगिना । सर्ववज्रजिनोऽक्षोभ्यः तस्यालयं महामुद्रासिद्धिं प्रतिलभत इति दर्शयितुमाह । वज्रचित्तेत्यादि । वज्रं परमार्थसत्यं चित्तं संवृतिसत्यं ताभ्यां घटितः वज्रचित्तमयः देवमनुष्याणामनुशासकत्वात् शास्ता । ज्ञानगुणाः कामैश्वर्यादयोऽष्टौ तेषामुदधिराकरत्वात् । त्रिवज्रकल्पमित्यादि गतार्थम् ।

वज्रं समयसत्त्वः चित्तं ज्ञानसत्त्वः गुह्यं समाधिसत्त्वः । एवं त्रिसत्त्वात्मकत्वाद् वज्रचित्तगुह्यो महावज्रधर इत्याह । सर्वतथागतेत्यादिना प्रकणार्थमुपसंहरति । सर्वतथागतो महावज्रधरः कायं वाक्चित्तं वैरोचनादित्रयं समयोऽमोघसिद्धिः । वज्रो रत्नसंभवः एषां समाधिरभेदोपचारात् सर्वतथागतकायवाक्चित्तसमयवज्रो नाम । यथारुतम् ।

थुगु प्रकरणय् नं च्वय् थें तुं त्रिसत्त्व (ज्ञान, समय, समाधि) छगू जुयाच्वंगु काययात थन महासमयसत्त्व धा:गु ख: । अर्थात् अक्षोभ्य धा:गु ख: । वसपोल पञ्च वर्णगु रश्मिया प्रभामण्डलं युक्तम्ह धका: भावना यायेमा: । 'ज्ञानवज्रेण' धैगु थन अक्षोभ्ययागु योग याइम्ह साधक धा:गु ख: । 'सर्ववज्रजिन' धैम्ह अक्षोभ्य ख: । वसपोलयागु आलय महामुद्रासिद्धि ख: । व फल प्राप्त जुइ धैगु खँ क्यनेत (थुइकेत) मूलय् वज्रचित्त इत्यादि श्लोक कनाच्वन । थन 'वज्र' धैगु परमार्थ सत्य ख: । 'चित्त' धैगु संवृति सत्य ख: । व निगूलिं दयाच्वंगु वज्रचित्तमय जुयाबिज्यात । वसपोल देव मनुष्यपिनि अनुशासक जूगुलिं शास्ता ख: । ज्ञान व गुण धैगु कामैश्वर्यादि च्यागू धा:गु ख: । थ्व च्यागूया नं 'उदधि' धैगु सागर धा:गु ख: । त्रिवज्रकल्पं इत्यादियागु अर्थ च्वय् थें तु ख: ।

अले 'वज्र' धैगु समयसत्त्व ख: । 'चित्त' धैगु ज्ञानसत्त्व ख: । 'गुह्य' धैगु समाधिसत्त्व ख: । थुगुकथं स्वंगू सत्त्व दुगुलिं वज्रचित्तगुह्य धैम्ह महावज्रधर धा:गु जुल । अनं आज्ञा जुयाबिज्यात । मूलय् 'सर्वतथागतेत्यादि' वाक्यं प्रकरणया खँ क्वछिनाच्वन । सर्वतथागत धैम्ह महावज्रधर जुल । वसपोलयागु काय, वाक्, चित्त धैगु वैरोचन, अमिताभ, अक्षोभ्य स्वम्ह धा:गु जुल । समय धैम्ह अमोघसिद्धि धा:गु जुल । वज्र धैगु रत्नसंभव जुल । थुलि न्याम्हसितं भेदभाव मया:से यायेगु समाधियात थन सर्वतथागतकायवाक्चित्तसमयवज्र नामगु समाधि धा:गु जुल । थ्व व्याख्या यथारुत कथं ख: ॥१६॥१७॥१८॥

मूल :

महावज्रं समाधाय ज्ञानमण्डलमध्यतः ।
खँकारं सर्वकार्येषु खवज्रज्ञानसमोभवेत् ॥१९॥
॥ खँ ॥

ज्ञानमण्डलया दथुइ महावज्रया ध्यान यानाः फुक्क कार्य अर्थात् वस्तुत खँकार भावना यानागुलिं खवज्रज्ञानसम जुइ ।

टीका :

एवं कल्पितयोगस्य फलरूपेण निष्पन्नक्रमं सूचयित्वा तच्छाक्षादेव दर्शयितुमाह । महावज्रधर मित्यादि । ज्ञायत इति ज्ञानं स्थिरबलं तस्य मण्डलं समूहः त्रैलोक्यं तन्मध्ये महावज्रं स्वं महामुद्रारूपं समाधायाधिपतित्वेन स्थापयित्वा सर्वकायेषु स्थावरजंगमेषु खंकारमाकाशीकरणमनुभेदक्रमेण सर्वं निराभासीकृत्यात्मन्यनुक्रमेण प्रवेशः । तंकृत्वा खवज्रज्ञानसमो भवेत् । त्रिसत्त्वात्मक एकः स्यात् । खमिति प्रभास्वरः ॥

थुगु प्रकारं कल्पित योगयागु फलस्वरुप निष्पन्नक्रम (उत्पन्नक्रम) यात सूचना यायेधुंकाः वयात साक्षात्कार रूपं व्यक्त यायेत मूलय् महावज्रधरमित्यादि श्लोकं कनाच्वन । सिइकेगु वस्तुयात ज्ञान धाइ । अर्थात् स्थिरगु बल धाइ । वयागु मण्डल धैगु समूह धाःगु खः । अर्थात् स्वंगू लोक धाःगु खः । वया दथुइ महावज्र धैगु थःगु महामुद्रा स्वरुप धाःगु खः । वयात समाधाय अधिपति रूपं स्थापना याना धाःगु खः । सर्वकार्य धैगु स्थावर जंगमयात, खँकारं धैगु आकाश भाःपाः थ्वहे कथं नं फुक्कं निराभास यानाः थःगु शरीरय् कथहं प्रवेश यायेमाः । अथे यानागुलिं खवज्र ज्ञानसमान जुइ । अर्थात् त्रिसत्त्व स्वभावगु स्वंगूलिं छगू जुइ । थन 'खँ' धैगु प्रभास्वर धाःगु खः ॥१९॥

मूल :

बुद्धैश्च बोधिसत्त्वैश्च पूज्यमानो मुहुर्मुहुः ।
तिष्ठेत् त्रिकल्पसमयं बुद्धैरपि न दृश्यते ॥२०॥

इत्याह भगवान् खवज्रसमयः ।

कायवाक्चित्तवज्रान्तर्ज्वालसम्भवव्यूहमाली नाम समाधिः ।

थथे फुक्क वस्तु खँकार प्रभास्वर धकाः भावना यानागुलिं बुद्ध बोधिसत्त्वपिन्सं नं बारंबार पूजा याकाः त्रिकल्प समय तक स्थिर जुयाच्वने दइ । वयात बुद्धपिन्सं नं खंके फइमखु । थुलि खँ श्री भगवान् खवज्रसमयं कायवाक्चित्तवज्रान्तर्ज्वालसम्भवव्यूहमालि नामगु समाधि आज्ञा जुयाबिज्यात ॥२०॥

टीका :

तस्य च बुद्धैः वैरोचनादिस्वभावैः रूपस्कन्धादिभिर्बोधिसत्त्वैः क्षितिगर्भादिस्वभावैः चक्षुरादिभिर्मुहुर्मुहुरिति । रूपस्कन्धगतेत्यादिक्रमेण प्रतिक्षणं पूज्यमानः । ज्ञानत्रयात्मके स्वस्मिन्

प्रवेश्यमानस्त्रिधा प्रज्ञोपायोपलब्धस्वभावेन कल्प्यत इति त्रिकल्पं ज्ञानत्रयं तत् समयति विलयं गच्छति यस्मिन् तत् विकल्पसमयं प्रभास्वरं तं तिष्ठेत्। तिष्ठत् बुद्धैरपि न दृश्यत इति। बुद्धाः त्रीणि ज्ञानानि। तैरपि यथा न दृश्यते यथादर्शनमनाभासः तथा तिष्ठेदित्याह भगवान् खवज्रसमय इति। खवज्रं प्रभास्वरं तस्मात् समेति उद्गच्छतीति खवज्रसमयो महावज्रधरः वक्ष्यमाणकं व्युत्थानसमाधिं सूचयन्नाह कायेत्यादि। कायवाक्चित्तवज्रं महामुद्रा तस्या अन्तर्द्धानं प्रभास्वरं तस्मात् संभवतीति संभवः व्यूहः स्थिरचलसर्वभावात्मकं ज्ञानकायं तस्य माला यथाशयं वैरोचनादिरूपेण प्रवृत्तिः सा यस्मिन् समाधौ चित्तक्षणे स तथोक्तः।

व प्रभास्वर खँकार भावना याःम्ह योगीयात वैरोचनादि स्वभावपिं बुद्धपिसं (रुपस्कन्धादि स्वभावपिं), बोधिसत्त्वपिं क्षितिगर्भ आदि स्वभावपिं चक्षु आदि इन्द्रियं नं बारंबार पूजा याकाच्वनेदइ। रूपस्कन्धगत इत्यादि क्रमं प्रतिक्षण पूजा याकाच्वनेदइ। स्वंगू प्रकारयागु ज्ञान स्वभावगु थः दुने प्रवेश याकाः प्रज्ञा, उपाय, उपलब्ध स्वभावगु स्वंगू कल्पयात थन त्रिकल्प ज्ञानत्रय धाःगु खः। वयात समयति धैगु विलीन जुयावन धैगु अर्थय् थन त्रिकल्प समय धाःगु खः। अर्थात् प्रभास्वर रूपय् स्थिर जुयाच्वनी धाःगु जुल। अथे च्वनिबलय् वयात बुद्धपिन्सं नं खंके फइमखु। थन 'बुद्धा' धैगु स्वंगू ज्ञान धाःगु खः। स्वंगू ज्ञानं गथे खनीमखु धाःसा अनाभास जूगुलिं धाःगु खः। अर्थात् अनाभास जुयाच्वनी। थ्व खँ भगवान् खवज्रसमयं आज्ञा जुयाबिज्यात। थन खवज्र धैगु प्रभास्वर धाःगु खः। व प्रभास्वरं समेति धैगु थहाँवयाच्वंगु धैगु अर्थय् खवज्र समय प्रयोग यानागु खः। अथे धैम्ह महावज्रधर खः। वसपोलं क्वय् वइगु व्युत्थान समाधियात सूचित यायेत कायेत्यादि वाक्यं कनाच्वन। कायवाक्चित्तवज्र धैगु महामुद्रा धाःगु खः। वयात मदयेकाछ्वयेगुयात प्रभाश्वर धाःगु खः। उकिं उत्पन्न जूगु धायेत सम्भव धाःगु खः। 'व्यूह' धैगु स्थिर चल स्वभावगु फुक्क वस्तुयात ज्ञानकाय धाइ। वयागु माला धैगु थःथःगु थासय् वैरोचनादि क्रमशः च्वनीगु जूगुलिं अज्याःगु समाधि एकचित्तयागु क्षण धाःगु खः ॥२०॥

मूल :

ध्यात्वा स्वमन्त्रपुरुषं वज्रमण्डलमध्यतः।
हृदये हूँकारवज्राख्यं कृत्वा रश्मिविभावनम् ॥२१॥
॥ हूँ ॥

वज्रमण्डलया बिचं थःम्हं मन्त्रपुरुष पिहाँवःगु ध्यान यानाः हृदयय् हूँकारवज्र नामगु रश्मि भावना याये माल ॥२१॥

टीका :

तमेव सर्वसमाधिं दशयन्नाह ध्यात्वेत्यादि। स्वमन्त्रपुरुषो त्रयपरिशुद्धमहामुद्रारूपं वज्रमण्डलमध्यतः प्रभास्वरमध्यादुत्थितं ध्यात्वा तदनन्तरं प्राकृतसत्त्वानां विषयीभूतनिर्माणकायं परिगृह्य प्राणायामाङ्गभूतमनाहतं हूंकारवज्राख्यं हृदये कृत्वा स्थापयित्वा तदनन्तरं रश्मिविभावना कार्या। दश रश्मयः प्राणायामे स्थिता। तेषां विभावना दक्षिणादिभेदेन प्रवेशादिक्रमेण प्रवृत्तिः ॥

हूमिति अनभिलाप्यानभिलाप्य सूचकम्।

वहे सर्वसमाधियात क्यनेत 'ध्यात्वा इत्यादि' श्लोकं कनाच्वन । स्वमन्त्रपुरुष धैगु परिशुद्धगु महामुद्रा स्वरुपगु स्वंगः आखः 'वज्रमण्डलमध्यत' धैगु प्रभास्वरया बिचं थहाँवयाच्वन धकाः ध्यान यानाः अनंलिपा साधारण प्राणीपिनगु विषय जुयाच्वंगु निर्माणकाय ग्रहण यानाः प्राणायामया अंग जुयाच्वंगु अनाहत अर्थात् हूँकार वज्र नां जुयाच्वंगु 'हृदये कृत्वा' धैगु स्थापना यानाः अनंलिपा रश्मि पिहाँवल धकाः भावना यायेमाः । झिगू प्रकारयागु रश्मि प्राणायामय् च्वनाच्वंगु दु । व रश्मियात 'विभावना' धैगु जवं आदियागु भेदं दुहाँवंगु पिहाँवंगु नियम जुयाच्वंगु रश्मि धाःगु खः । 'हूँ' धैगु वीजाक्षर अनभिलाप्यानभिलाप्य सूचना याइगु आखः खः ॥२१॥

मूल :

मञ्जुश्रीसमयसम्भोगं कायवाक्चित्तवज्रिणः ।
स भवेद् बोधिसत्त्वात्मा दशभूमिप्रतिष्ठितः ॥२२॥

मञ्जुश्रीसमयं दयावःगु संभोगकाययात प्राप्त यानाः कायवाक्चित्तवज्री जुयाबिज्याःम्ह तथा बोधिसत्त्वया आत्मा जुयाबिज्याःम्ह जुइ दइ । अथे हे दशभूमिइ प्रतिष्ठित जुयाच्वने दइ ॥२२॥

थ्व समाधियात बोधिसत्त्वज्ञानसमयचन्द्रवज्र धकाः धाइ ।

टीका :

मञ्जुरविनश्वरः श्री प्रभाश्वरः । तस्मात् समुदेतीति मञ्जुश्रीसमयः । संभुज्यतेऽवैवर्तिकैर्विषयी क्रियते इति स एव संभोगः ज्ञानसमयः कायः तं प्राप्य कायवाक्चित्तवज्राणि निर्मितकायवाक्चित्तानि तानि सन्ति यस्य स कायवाक्चित्तवज्रिणः वज्रीति प्राप्ते । बोधिः परमार्थः सत्त्वः सम्वृतिसत्यं ते आत्मा देहो यस्य स बोधिसत्त्वात्मा । दशभूमयः दशरश्मयः । तेषु प्रतिष्ठितः । योऽनन्तरोक्तत्रक्रमेण भावकः स एवं संभवेत् ।

बोधिसत्त्वेत्यादिना समाधिं समापयति । सत्यद्वयेन परिगृहीतं रूपं बोधिसत्त्वः । तच्च ज्ञानं स एव समयः । स एव त्रैधातुकाच्छादकत्वाच्चन्द्र .... सत्त्वार्थकरणाद् वज्रः । तन्निष्पादकसमाधिरपि तथोच्यते । सन्ध्याभाषा ।

'मञ्जुः' धैगु अविनश्वरगु धाःगु खः । 'श्री' धैगु प्रभास्वरगु धाःगु खः । व मञ्जुश्री पाखें समुदय जुयावःगुयात मञ्जुश्री समय धाःगु जुल । वयात भोग याइगु अर्थात् अवैवर्तिकपिनिगु अधिकार जुइगुयात संभोग अर्थात् ज्ञानसमय काय दुम्ह धाःगु खः । अथे जुया कायवाक्चित्तवज्र धैगु निर्मित कायवाक्चित्त दुम्ह वज्री धाःगु खः । (थन वज्री जक धयां गाःसां "वज्रिणः" धयातःगु अर्थ प्रयोग धकाः सिइकेमाः) । थन बोधि धैगु परमार्थसत्य, सत्त्व धैगु संवृतिसत्य (खः) । थ्व निगू हे आत्मा धैगु शरीर दुम्ह धायेत बोधिसत्त्वात्मा धाःगु खः । 'दशभूमयः' धैगु झिगू रश्मि धाःगु खः । उकिइ 'प्रतिष्ठित' अर्थात् च्वनाच्वंम्ह धाःगु जुल । अर्थात् च्वय् कनातया कथं भावना याइम्ह थुज्वःम्ह व जुइ धाःगु जुल ।

'बोधिसत्त्व इत्यादि' वाक्यं समाधियागु खँ समाप्त यानाच्वन । सत्यद्वयं दयाच्वंगु रूपयात बोधिसत्त्व धाइ । वयागु ज्ञानयात हे समय धाःगु खः । व समयं हे त्रैधातुक आल्हाद यानाबिइगु (लय्तायेका बिइगु) लिं चन्द्रमा धाःगु खः । व चन्द्रं हे प्राणीपिन्त माःमाःगु परिपूर्ण यानाबिइगुलिं वज्र धाःगु खः । थ्व फुक्कं सम्पन्न यानाबिइगु समाधियात बोधिसत्त्वज्ञानसमयचन्द्रवज्र नामगु समाधि धाइ । थ्व सन्ध्याभाषा कथं धयातःगु जुल ॥२२॥

मूल :

॥ बोधिसत्त्वज्ञानसमयचन्द्रवज्रो नाम समाधिः ॥

खधातुमध्यगं ध्यात्वा थ्लींकारं ज्वालसुप्रभम् ।
परमास्त्रोवज्रकायेन वज्रकायसमो भवेत् ॥२३॥

॥ थ्लीं ॥

खधातुया दथुइ च्वंगु ज्वालां उज्वलगु थ्लींकारयात वज्रकायं, थन क्षितिगर्भ स्वभावगु काय परमास्त्र रूपं ध्यान यानागुलिं वज्रकाय समानम्ह जुइ ॥२३॥ थ्व थ्लीं वीजाक्षर खः ।

टीका :

अनन्तरोक्तक्रमेण निर्माणकायस्य चक्षुराद्यायतनविशुद्धिद्वारेण फलं दर्शयितुमाह । खधात्वित्यादि । आदौ चक्षुर्गोलकशून्यीकरणेन लब्धं यत्सौसीर्यं तत् खधातुः । तन्मध्यगतं थ्लींकारं ज्वालसुप्रभं सूर्येन्दुरश्मिभिः दीप्यमानं अस्यन्ते क्षिप्यन्ते येनेत्यस्त्रं परमाः शक्रादिविघ्नगणाः तदर्थमस्त्रं परमास्त्रम् तन्निष्पन्नेन चक्षुर्भ्रमणेन सर्वविघ्नविध्वंसनात् परमास्त्रं थ्लींकारं तं वज्रकायेन क्षितिगर्भस्वभावेन ध्यात्वा खवज्रकायसमो भवेदिति । महावज्रधर इवानन्तलोकधातुस्थितः सर्वभावान् हस्तामलकवत् पश्येत् थ्लीं इति उक्तार्थसूचकं बीजम् ।

च्वय् उल्लेख जू कथं निर्माणकाययागु चक्षु आदि आयतन विशुद्धि यानागुलिं दइगु फल क्यनेत मूलय् 'खधात्वित्यादि' वाक्यं क्यनाच्वन । न्हापां मिखाग्वलय् शून्य भावना यानाः लाभ जूगु खालीगु (प्वंगु) व्हःयात थन खधातु धाःगु खः । व व्हःया दथुइ 'थ्लीं' धैगु वीजाक्षर, 'ज्वालसुप्रभं' धैगु चन्द्रसूर्यया रश्मिं देदीप्यमान जुयाच्वंगु धाःगु जुल । अले 'अस्यन्ते' धैगु थ्वं वांछ्वयाच्वन धैगु अर्थय् अस्त्र धाःगु जुल । इन्द्र आदिपिनिगु विघ्न नं नाश याये फुगुलिं व अस्त्रयात परमास्त्र धाःगु जुल । उज्वःगु परमास्त्र उत्पन्न यानाच्वंगु मिखायात छचाखेरं स्वयाः फुक्क विघ्न नाश यानाच्वंगु परमास्त्र धैगु थ्लींकार हे खः । वयात वज्रकायं धैगु क्षितिगर्भ स्वभावगु काय धाःगु खः । व काययात ध्यान यानागुलिं खवज्र कायसमान जुइ धाःगु खः । अर्थात् महावज्रधरं थें अनन्त लोकधातुइ दनाच्वंगु फुक्क वस्तुयात ल्हातीच्वंगु अम्बः खं थें स्पष्टं खंकाच्वने फइ धाःगु खः । थ्लीं धैगु वीजाक्षरं च्वय् कनागु थें शक्ति दुगु धैगु सूचित यानाच्वन ॥२३॥

मूल :

॥ खवज्रसमयव्यूहालयो नाम समाधिः ॥

बुद्धाभिज्ञाग्रसमयैः पञ्चाभिज्ञसमो भवेत् ।
इदन्तत् सर्वबुद्धानां बुद्धाभिज्ञाग्रसाधनम् ॥२४॥

च्वय् कनावयागु समाधियात खवज्रसमयव्यूहालय नामगु धका: धाइ।

बुद्धपिनिगु अभिज्ञा थें अग्रगु समयं साधक पञ्चाभिज्ञसमान जुइ फइ। थ्व साधन फुक्क सिद्धियागु साधन ख:। बुद्धयात म्हस्यूम्हसिगु अग्र साधन नं ख: ॥२४॥

टीका :

खवज्रसमयो महावज्रधरः। तस्य व्यूहो महामुद्रा। सा आलयः स्थानं यस्य क्षितिगर्भस्य स खवज्रसमयव्यूहालयः। तत्सूचकसमाधिरपि तथोच्यते।

एवमनन्तरोक्तक्रमेण वक्ष्यमाणेन च दिव्यचक्षुः श्रोत्रादिकं भावयति यः स योगी पञ्चाभिज्ञासमो महावज्रधरतुल्यो जायते। कथम्? बुद्धाभिज्ञाग्रसमयैः बुद्धाः व्यध्ववर्तिनो जिनाः तेषामभिज्ञाग्रसमया दिव्यनेत्रादयः। तैर्महावज्रधरसमो भवेत्। इदमिति यदनन्दरोक्तं दिव्यं चक्षुः सर्वसिद्धिनामिति। सर्वे स्वपरयूथ्याः तेषां सिद्धिनां बुद्धं स्वचित्तं तद् यथाभूतमभिजानन्तीति बुद्धाभिज्ञा महायोगिनः। तेषामग्रसाधनम् सर्वसिद्धीनामपि प्रधानसाधनम्।

थन खवज्रसमय धैम्ह महावज्रधर ख:। वसपोलया व्यूह धैगु महामुद्रा हे ख:। व मुद्रा हे आलय ख:, थाय् ख:। वसपोल क्षितिगर्भया आलय ख: धायेत खवज्रसमयव्यूहालय धा:गु जुल। थ्व हे खँ सूचना याइगु समाधियात नं खवज्रसमयव्यूहालय हे धयातल।

थुगु प्रकारं च्वय् कनात:कथं दिव्यचक्षु लाभ जूम्ह श्रोत्र आदियात नं भावना यानाच्वन धा:सा व योगी पञ्चाभिज्ञासम जुइ। अर्थात् महावज्रधर तुल्य जुइ धा:गु जुल। गथे धा:सा बुद्धाभिज्ञाग्रसमयै धैगु थन बुद्ध धैपिं स्वंगू कालयापिं बुद्धपिं धा:गु ख:। अनपिनिगु अभिज्ञाग्रसमया धैगु दिव्यनेत्रादि धा:गु ख:। थ्वहे दिव्यनेत्रादि गुणं महावज्रधरसमान जुइ धा:गु जुल। थन 'इदं' धैगु च्वसं कनावयागु दिव्यचक्षु आदि फुक्क सिद्धियागु धा:गु जुल। 'सर्वे' धैगु थ:गु मतयापिं व कत:पिनिगु मतयापिं फुक्कं धा:गु ख:। इमिगु सिद्धिया मध्यय् थन बुद्ध धैगु थ:गु चित्त धा:गु ख:। व चित्त यथार्थ रूपं म्हस्यूम्हसित बुद्धाभिज्ञा अर्थात् महायोगीपिं धा:गु जुल। अनपिनिगु अग्र साधन धैगु फुक्क सिद्धिया नं प्रधानगु साधन धा:गु ख: ॥२४॥

मूल :

खधातुमध्यगं चिन्तेत् वज्रमण्डलमुत्तमम्।
वज्रसत्त्वं प्रभावित्वा ज्ञानाकारं प्रभावयेत् ॥२५॥

॥ ओँ ॥

त्रिवज्रसमयध्यानेन त्रिवज्राक्षोभ्यसमो भवेदित्याह भगवानक्षोभ्यवज्रः।
अक्षोभ्यसमकायेन वाक्चित्ताग्रधृक् सदा।
लोकधातुषु सर्वेषु पूज्यतेऽक्षोभ्यवज्रिणः ॥२६॥

॥ अक्षोभ्यसमयकायाभिसम्बोधिवज्रो नाम समाधिः ॥

बुद्धमण्डल धैगु थन फुक्क तथागतपिनिगु समय धा:गु ख:। व उत्तम ख:। वज्र थें अभेद्य स्वभावम्ह

सत्त्वयात वज्रसत्त्व धाःगु खः । वसपोलयात भावना यानाः, उत्पन्न यानाः 'खधातुमध्यगतं' धैगु न्हाय्‌पनय् प्रभास्वर भावना यानाः वया दथुइ ज्ञान धैगु वज्रपाणियात सूचित याइगु ओँकार भावना या । अथे धैगु ज्ञानोँकार भावना याये माल धाःगु जुल ।

थुगु कथं त्रिवज्रसमययागु साधन यानागुलिं त्रिवज्र अक्षोभ्यसमान जुइ धकाः श्री भगवान् अक्षोभ्यवज्रं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

'अक्षोभ्यसमकायेन' धैगु महावज्रधरयागु काय समानगु कायं धाःगु जुल । 'वाक्‌चित्ताग्रधृक' धैगु असाधारणगु वाक् व चित्त धारणा यानाः सदानं फुक्क लोकधातुस अक्षोभ्यवज्रीं पूजा याकाच्वने दइ ॥२५॥२६॥

थ्व समाधियात अक्षोभ्यसमयकायाभिसम्बोधिवज्र नामगु समाधि धाइ ।

टीका :

बुद्धमण्डलं सर्वतथागतसमयमुत्तमम् । वज्रवदभेद्यात्मकः सत्त्वः वज्रसत्त्वः । तं भावयित्वा निष्पाद्य खधातुमध्यगतं श्रोत्रस्थानभावितप्रभास्वरमध्यगतं ज्ञानं वज्रपाणिः तन्निष्पादकमोङ्कारं ज्ञानोङ्कारं भावयेत् ।

त्रिवज्रसमयो वज्रपाणिः । तस्य साधनेन तन्मयीकरणेन त्रिवज्राक्षोभ्यो महावज्रधरः अनन्तलोकधातुस्थितविविधशब्दानां श्रोत्रविलपतितैकशब्दवत् ग्रहणेन तत्समत्वात् त्रिवज्राक्षोभ्यसमो भवति योगीत्याह भगवानक्षोभ्यवज्रो महावज्रधरः ।

अक्षोभ्यसमकायेनेति । महावज्रधरतुल्यकायः तथैवाप्राकृतवाक्चित्तधारणात् वाक्चित्ताग्रधृक् सदा सर्वकालं सर्वेषु लोकधातुषु पूज्यते अक्षोभ्यवज्रिणेति श्रोत्रस्थेन वज्रपाणिना पूज्यते सेव्यते । अक्षोभ्यसमयोऽक्षोभ्यः तस्मात् संभवतीति अक्षोभ्यसमयाभिसंभवो वज्रपाणिः । तदुत्पादकः समाधिरपि तथोक्तः ।

'बुद्धमण्डलं' धैगु सर्वतथागतसमय धाःगु खः । व उत्तमगु जुल । वज्र थें अभेद्य स्वभावगु जूम्ह सत्त्वयात वज्रसत्त्व धाइ । वसपोलयात भावना यानाः, उत्पन्न यानाः 'खधातुमध्यगतं' धैगु श्रोत्र स्थानय् भावना यानातयागु प्रभास्वरया दथुइच्वंगु ज्ञान धैम्ह वज्रपाणि धाःगु खः । वसपोलयात उत्पन्न यानाबिइगु ओँकार जूगुलिं ज्ञानोंकार धाःगु खः । वयात भावना यायेमाः ।

त्रिवज्रसमय धैम्ह वज्रपाणि जुल । वसपोलयागु साधन यानाः धैगु तन्मय जुयाः धाःगु खः । त्रिवज्राक्षोभ्य धैम्ह महावज्रधर धाःगु खः । अनन्त लोकधातुइ उत्पन्न जूगु विविध शब्द नं न्हाय्‌पनय् वयाः कंवःगु छगू शब्द थें ज्ञान यानागु समान जुइगुलिं त्रिवज्राक्षोभ्यसम व योगी जुइ धाःगु खः । थुलि खँ भगवान् अक्षोभ्यवज्र अर्थात् महावज्रधरं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

'अक्षोभ्यसमयकायेन' धैगु महावज्रधरया तुल्यगु काय धाःगु खः । अथे हे असाधारण वाक्‌चित्त धारण यानातःगुलिं वाक्‌चित्ताग्रधृक् धाःगु खः । सदासर्वकालं नं सर्वलोकय् "पूज्यते अक्षोभ्य वज्रिणा" धैगु न्हाय्‌पनय् च्वंम्ह वज्रपाणिं पूजा याके दइ, सेवा याके दइ ।

अक्षोभ्यसमय धैम्ह अक्षोभ्य हे जुल। अन पाखें उत्पन्न जूम्ह वज्रपाणि जुल। वसपोलयात उत्पन्न यानाबिइगु समाधियात नं अक्षोभ्यसमयसंभव हे धाइ ॥२५॥२६॥

मूल :

खधातुमध्यगतं चिन्तेत् बुद्धमण्डलमुत्तमम्।
आकाशवज्रं प्रभावित्वा त्रामाकारं प्रभावयेत् ॥२७॥
॥ त्राँ ॥

त्रिवज्रसमयध्यानेन त्रिवज्रकेतुसमो भवेदित्याह भगवान् रत्नकेतुवज्रः।

कायवाक्चित्तवज्रेण रत्नकेतुसमप्रभः।
स भवेद्बोधिनैरात्म्यज्ञानवज्र समावहः ॥२८॥
॥ रत्नकेतु समयसम्भोगवज्रो नाम समाधिः ॥

खधातु (आकाश) या दथुइ उत्तमगु बुद्धमण्डल लुमंकी। अले आकाशवज्रया भावना याना: रत्नौंकार यात भावना याये माल ॥२७॥

त्रिवज्रसमययागु ध्यान यानागुलिं त्रिवज्रकेतु समान जुइ धका: भगवान् रत्नकेतुवज्रं आज्ञा दयेकाबिज्यात।

कायवाक्चित्तवज्रयाकें रत्नकेतुसमान प्रभा (तेज) दुम्ह जुइ। उलिजक मखु, बोधिनैरात्म्यया ज्ञानय् गुहचगु आलय (शरीर) नं प्राप्त जुइ ॥२८॥

थ्व समाधियात रत्नकेतुसमयसंभोगवज्र नामगु समाधि धाइ।

टीका :

खधात्वित्यादिना आकाशगर्भसमाधिमाह। खधातुमध्यगतं प्रभास्वरमध्यगं बुद्धमण्डलं महावज्रधर कायमण्डलं चिन्तयेत्। आकाशवज्रं प्रभावित्वेति। महामुद्रारूपस्यापि घ्राणेन्द्रियदेशे आकाशवज्रं प्रभास्वरं ध्यात्वा रत्नः आकाशगर्भः तन्निष्पादक ओंकारो रत्न ओंकारस्तं विभावयेत्।

त्रिवज्रसमयध्यानेनेति। त्रिवज्रः त्रिविधो गन्धः। तं समेति गच्छतीति त्रिवज्रसमयः आकाशगर्भः। तस्य ध्यानेन तत्स्वभावालम्बनेन। त्रिवज्रकेतुर्महावज्रधरोऽनेकलोकधातुस्थितगन्धग्रहणेन तत्समो भवेत् इत्याह भगवान् रत्नकेतुवज्रो महावज्रधरः।

कायेत्यादि। एवं भावकः अप्राकृतकायवाक्चित्तेन रत्नकेतुसमप्रभ इति। गगनगञ्जसमाधिना रत्नकेतुसमर्द्धिः स भवेत्। बोधिनैरात्म्यं प्रभास्वरम् तत्र त्रानं चतुःशून्यात्मकं महावज्रधररूपम्। तदेव श्रावकाद्यविषयत्वाद् गुह्यम्। तेन सममालयं शरीरं यस्य स बोधिनैरात्म्यज्ञानगुह्यस्यसमालयः साधकः रत्नसमयः।

त्रिप्रकारो गन्ध(:) संभुज्यते अनुभूयते येन स रत्नसमयसंभोगवज्रः आकाशगर्भः। तन्निवर्तकसमाधिरपि तथा।

खधात्वित्यादि वाक्यं आकाशगर्भ समाधिया खँ कनाच्वन । 'खधातुमध्यगतं' धैगु प्रभास्वरया दथुइ च्वंगु, बुद्धमण्डलं धैगु थन महावज्रधरयागु मण्डलयात धाःगु खः । वयात लुमंके माल । 'आकाशवज्र प्रभावित्वा' धैगु महामुद्राया नं न्हासय् आकाशवज्र धैगु प्रभास्वर धकाः ध्यान यानाः रत्न धैगु आकाशगर्भ, वयात उत्पन्न यानाबिइगु वीजाक्षर ओँकार खः । गुकीयात थन रत्नोँकार धयातल, वयात भावना याये माल ।

'त्रिवज्रसमयध्यानेन' धैगु त्रिवज्र (स्वंगू प्रकारया गन्ध), वयात 'समेति' धैगु ज्ञान याइम्ह धायेत थन त्रिवज्र समय धयातल । अर्थात् आकाशगर्भ धाःगु खः । 'तस्य ध्यानेन' धैगु वसपोलयागु स्वभाव धारणा यानागुलिं धाःगु जुल । त्रिवज्रकेतु धैम्ह महावज्रधर खः । वसपोलं अनेक लोकधातुइ च्वंगु गन्ध (वासना) यात ज्ञान यायेफु । अथे हे व योगीं नं याये फइ धकाः भगवान् रत्नकेतुवज्रं अर्थात् महावज्रधरं आज्ञा दयेकाबिज्यात ।

कायेत्यादि श्लोकय् थुगु प्रकारं भावना याइम्हं असाधारणगु काय वाक् चित्तं रत्नकेतु समप्रभ धैगु गगनगञ्ज समाधिरत्नकेतुया थें ऋद्धि दुम्ह जुइ धाःगु खः । बोधि नैरात्म्य धैगु प्रभास्वर धाःगु खः । उकिया ज्ञान धैगु चतुः शून्य स्वभावगु महावज्रधर रूपगु ज्ञान धाःगु खः । व हे ज्ञान श्रावक आदिपिसं मस्यूगुलिं गुह्यगु धाःगु जुल । व समानगु आलय धैगु शरीर दुम्ह धायेत थन 'बोधिनैरात्म्यज्ञानगुह्यसमालय' धकाः धयातःगु खः । उज्वःम्ह रत्नसमय जुयाच्वंम्ह साधक धकाः धयातल ।

स्वंगू प्रकारयागु गन्ध नं संभोग (अनुभव) याइम्हसित थन रत्नसमयसंभोगवज्र धकाः धयातःगु जुल । अथे धैम्ह आकाशगर्भ हे खः । वसपोल उत्पन्न जुइगु समाधियात नं व हे नामं धयातल ॥२७॥२८॥

मूल :

खधातुमध्यगतं चिन्तेत् बुद्धमण्डलमुत्तमम् ।
लोकेश्वरं प्रभावित्वा धर्मोंकारं विभावयेत् ॥२९॥
॥ ओँ ॥

त्रिवज्रसमयध्यानेन त्रिवज्रामितसमो भवेदित्याह भगवानमितवज्रः ।

कायवाक्चित्तवज्रेण अमितायुः समप्रभः ।
स भवेत्सर्वसत्त्वानां महायानपथोदयः ॥३०॥
॥ अमित वज्रप्रभावश्रीर्नाम समाधिः ॥

खधातुया दथुइ उत्तमगु बुद्धमण्डलया ध्यान याये माल । अले लोकेश्वरयात भावना यानाः धर्मोंकार या भावना यायेमाः ॥२९॥

थुगु प्रकारं त्रिवज्रसमय ध्यान यानागुलिं त्रिवज्र अमित समान जुइ धकाः श्री भगवान् अमितवज्रं आज्ञा दयेकाबिज्यात ।

कायवाक्चित्तवज्रयाकें भावना यानागुलिं अमितायुः समानगु प्रभा दइ । वहे सकल प्राणीपिन्त महायान मार्गयागु उदय यानाविइम्ह जुइ ॥३०॥

थ्व समाधियात अमितवज्रप्रभावश्री नामगु समाधि धका: धयातल।

टीका :

खधात्वित्यादि । पूर्ववन्महामुद्रारूपं निष्पाद्य तस्मिन् जिव्हाप्रदेशे लोकानामीश्वरो भूतकोटिस्तत्प्रभादित्वा(त्) धर्मो लोकेश्वरः तन्निवर्तक ओंकारो धर्म ओंकारः तं भावयेत् ।

त्रिवज्रेत्यादि । त्रिवज्रं त्रिविधो रसः तं समेति गच्छतीति त्रिवज्रसमयो लोकेश्वरः । तस्य ध्यानेत तद्द्वारेण त्रिविधरसानुभावनात् त्रिवज्रामितो महावज्रधरः दशदिग्लोकधातुपर्यायं नवर सानुभवनेन तत्समो भवेत् इत्याह भगवानमितवज्रः ।

य एवमालम्बयति, भवेत् स कायादीनाममितायुःसमतेजाः । त्रिद्वीन्द्रियादि सर्वसत्त्वानां महायानपथः बुद्धमार्गः । तदर्थ उपायो यस्य स महायानपथोदयो भवेत् ।

आमितगुणो महावज्रधरः तस्मिन् त्रैधातुकस्थितसर्वरसानां जिव्हेन्द्रियस्थैकरसवत् ग्रहणेन प्रभा सा शोभमाना श्रीर्यस्य सोऽमितगुणप्रभाश्रीः लोकेश्वरः । तत्सूकसमाधिरपि तदाख्यः ।

थ्व प्रकरणय् नं न्हापा थें तुं महामुद्रा रूप उत्पन्न याना: उकिं में (जिव्हा) च्वकाय् लोकपिनि ईश्वर जुयाच्वंगु, भूतकोटिं प्रभावितगु जूगुलिं धर्म धैगु थन लोकेश्वरयात उत्पन्न याइगु आँकारयात थन धर्म आँकार धा:गु ख: । वयात हे भावना याये माल धा:गु जुल ।

त्रिवज्रेत्यादि प्रकरणय् त्रिवज्र धैगु स्वंगू प्रकारया रस जुल । वयात समेति धैगु ज्ञान याइम्ह त्रिवज्रसमय अर्थात् लोकेश्वर जुल । वयागु ध्यानद्वारा स्वंगू प्रकारया रस अनुभव याइगु जूगुलिं त्रिवज्रामित अर्थात् महावज्रधर धा:गु ख: । भिगू लोकधातुइ च्वंगु नवरस अनुभव याना: वसपोल समान जुइमा धका: श्री भगवान् अमितवज्रं आज्ञा दयेकाबिज्यात ।

थुगु कथं आलम्वन या:म्हसिया काय आदि फुक्कं अमितायु: सम तेज जुइ । स्वंगू वा निगू इन्द्रिय आदि दुपिं सकल प्राणीपिन्त नं महायानया मार्ग अर्थात् बुद्ध मार्गया उपाय कनीम्ह महायान पथोदय: जुइ ।

अमितगुण धैम्ह महावज्रधर ख: । वसपोलं जिव्हेन्द्रिय् च्वंगु छगू स्वाद (रस) या थें त्रिधातुस च्वंगु फुक्क रसया ज्ञान यायेगु प्रभा शोभाश्री दुम्हयात अमितगुणप्रभाश्री अर्थात् लोकेश्वर नांम्ह धा:गु ख: । वहे नामगु समाधि नं जुल ॥२९॥३०॥

मूल :

खधातुमध्यगतं चिन्तेत् बुद्धमण्डलमुत्तमम् ।
वज्रोत्पलं प्रभावित्वा समयौंकारं प्रभावयेत् ॥३१॥

॥ आँ ॥

त्रिवज्रसमयध्यानेन त्रिवज्रामोघसमो भवेदित्याह भगवानमोघव्रजः ।

कायवाक्चित्तवज्रेण वज्रामोघसमप्रभः ।

स भवेद् ज्ञानोदधिः श्रीमान् सर्वसत्त्वार्थसम्भवः ॥३२॥
॥ अमोघसमयरश्मिज्ञानाग्रसम्भवो नाम समाधिः ॥

खधातुया दथुइ च्वंगु उत्तमगु बुद्धमण्डल लुमंके माल । अले वज्रोत्पल भावना याना: समय ओँकार भावना याये माल ॥३१॥

अले त्रिवज्रसमय ध्यान यानागुलिं त्रिवज्र अमोघ समान जुइ धका: श्री भगवान् अमोघवज्रं आज्ञा दयेकाबिज्यात ।

कायवाक्चित्तवज्रयाकें वज्र अमोघ समानगु प्रभा दुम्ह जुइ । व साधक श्रीमान् ज्ञानया सागर, सकल सत्त्वपिनिगु निंतिं उत्पन्न जुयाबिज्या:म्ह जुइ फइ ॥३२॥

थ्व समाधियात अमोघसमयरश्मिज्ञानाग्रसंभव नामगु समाधि धका: धयातल ।

टीका :

खधात्वित्यादि । पूर्ववदादियोगं कृत्वा समय ओंकारं प्रभावित्वा वज्रोत्पलं प्रभावयेदित्याम्नायः समयः सर्वनिवरणविष्कम्भी तन्निष्पादकं बीजं समय ओंकारः स्पर्शेन्द्रिस्थाने प्रभास्वरशोधनपूर्वकं तत्समय ओंकारं प्रभावित्वा वज्रमेवोत्पलं मुकुलाकारत्वाद् वज्रोत्पलं तं प्रभावयेत् ।

त्रिवज्रं त्रिविधं स्पर्शं तत् समेति गच्छतीति त्रिवज्रसमयः । सर्वनिवरणविष्कम्भी । तस्य ध्यानेन त्रिवज्रोऽमोघसिद्धिः अपर्यन्तलोकधातुस्थितानेकस्पर्शानामेकमुद्रापद्मगतस्पर्शवज्रवदनुभवनेन तत्समो भवेत् । इत्याह भगवानमोघवज्रो महावज्रधरः ।

अस्यानुशंसाप्रदर्शनं कायेत्यादि । य एवं भावयति स कायादिना वज्रमोघः अमोघसिद्धिः तत्समा प्रभा यस्य स तथोक्तः । ज्ञातं सर्वनिवरणविष्कम्भी तस्योदधिः स्थानममोघसिद्धिः । श्रीः परमानन्दसुखं तदस्यास्तीति श्रीमान् सर्वसत्त्वानामर्थः सर्वसत्त्वार्थः । सर्वसत्त्वार्थजननलक्षणः स संभवति यस्मादिति सर्वसत्त्वसंभवः अमोघसमयोऽमोघसिद्धिः । तस्मात् संभवो यस्य स सर्वनिवरणविष्कम्भी । तस्य रश्मयः तद्विनिर्गतबोधिचित्तविन्दवः । तेषां संभवः प्रसवो यस्मिन् समाधौ युक्तः स तथोक्तः ॥

थ्व प्रकरणय् न्हापाथें तुं आदि योग याना: समय ओँकार भावना याना: वज्रोत्पल भावना या धैगु आम्नाय (शास्त्र) जुल । थन समय धैम्ह सर्वनिवरणविष्कम्भीयात उत्पन्न यानाबिइगु बीजयात समय ओँकार धा:गु ख: । स्पर्श इन्द्रियया थासय् प्रभास्वर भावना याना: शुद्ध जुइधुंका, अले व समय ओँकार भावना याना: मुकुल आकार जूगुलिं वज्रयात हे उत्पल (उफ्व:स्वां) भा:पीगुयात वज्रोत्पल धा:गु ख: । वयात हे भावना याये माल धा:गु जुल ।

त्रिवज्र धैगु थन स्वंगू प्रकारयागु स्पर्शयात समेति धैगु ज्ञान यानाच्वन धैगु अर्थय् त्रिवज्रसमय धा:गु ख: । अथे धैम्ह सर्वनिवरणविष्कम्भी धा:गु ख: । वसपोलयात ध्यान याना: त्रिवज्र धैम्ह अमोघसिद्धिं अपर्यन्त

लोकधातुसं च्वनाच्वंगु अनेक प्रकारयागु स्पर्शयात, एक मुद्रा स्वरूपगु पद्मयागु स्पर्शयात वज्रं थें अनुभव यायेगु समान जुइ धकाः भगवान् अमोघवज्र धैम्ह महावज्रधरं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

थ्व समाधियागु अनुशंसा क्यनेत काम इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । थुगु प्रकारं भावना याःम्ह साधकया काय आदि वज्रामोघ धैम्ह अमोघसिद्धि समानगु प्रभा (तेज) दुम्ह जुइ । थन ज्ञान धैम्ह सर्वनिवरणविष्कम्भी धाःगु खः । वयागु सागर धैगु थाय् जुयाच्वंम्ह अमोघसिद्धि धाःगु खः । थन श्री धैगु परमानन्द सुख धाःगु खः । व सुख दुम्हसित श्रीमान धाःगु खः । सकल प्राणीपिन्त माःगु खँ उत्पन्न याकेगु समर्थ दुम्हसित सर्वसत्त्वार्थ सम्भव धाःगु खः । अमोघसमय धैगु अमोघसिद्धि धाःगु खः । वसपोलया पाखें उत्पन्न जूम्ह सर्वनिवरणविष्कम्भी जुल । वसपोलयागु रश्मित धैगु वसपोल पाखें प्याहाँवःगु बोधिचित्त विन्दु धाःगु खः । व विन्दुत संभव धैगु उत्पन्न जुइगु समाधियात अमोघसमयरश्मिसंभव समाधि धकाः धाइ । (सू.- थन ज्ञानाग्र शब्दयागु व्याख्या याना मतःगुलिं मूलय् नं उगु शब्द मदु जुइ ।) ॥३१॥३२॥

मूल :

खधातुमध्यगतं चिन्तेत् बुद्धमण्डलमुत्तमम् ।
वैरोचनवज्रं प्रभावित्वा त्रिरोँकारं प्रभावयेत् ॥३३॥
॥ ओँ ओँ ओँ ॥

त्रिवज्रसमयध्यानेन वैरोचनवज्रसमो भवेदित्याहं भगवान् वैरोचनवज्रः ।

कायवाक्चित्तवज्रेण वैरोचनसमप्रभः ।
स भवेज्ज्ञानसम्बोधिस्त्रिकायाभेद्यसाधकः ॥३४॥
॥ कायवाक्चित्तालम्बनसम्बोधिवज्रो नाम समाधिः ॥

खधातुया दथुइ च्वंगु उत्तमगु बुद्धमण्डल ध्यान याये माल । अले वैरोचनवज्रयात भावना यानाः त्रिकाय ओँकार भावना याये माल । (मूलय् दथुइ दथुइ तयातःगु स्वंगः ओँ दःसां थुकीया व्याख्या यानामतःगुलिं मतःसां ज्यू थें च्वं) ।

त्रिवज्रसमय ध्यान यानागुलिं वैरोचनवज्र समान जुइ धकाः श्री भगवान् वैरोचनवज्रं आज्ञा दयेका बिज्यात ।

कायवाक्चित्तवज्रं यानाः वैरोचनसमप्रभ दुम्ह तथा ज्ञानं फुक्क स्यूम्ह एवं त्रिकायाभेद्ययात साधना याइम्ह व साधक जुइ फइ ॥३३॥३४॥

थ्व समाधियात कायवाक्चित्तालम्बनसंबोधिवज्र नामगु समाधि धाइ ।

टीका :

एवं बोधिसत्त्वानां चक्षुरिन्द्रियादिषु न्यासमुक्त्वा तथागतन्यासेनापि निष्पादयेदिति दर्शयन्नाह । खधात्वित्यादि । खधातुस्तथता तन्मध्यादागतं खधातुमध्यगतं उत्पत्तिक्रमेण निष्पन्नं

सुप्रभं बुद्धमण्डलं महावज्रधररूपं चिन्तेदान्मानं भावयेत् । तस्य चक्षुःस्थाने वैरोचनवज्रं प्रभावित्वा त्रिकाय ओंकारं प्रभावयेदिति । प्रभावित्वा त्रिकाय ओंकारं वैरोचनवज्रं प्रभावयेदित्यानुपूर्व्या योगः । त्रिकायो वैरोचनः तन्निष्पादक ओंकारः त्रिकाय ओंकारः । तं चक्षुर्गोलके भावयित्वा तत्परावृत्त्या वैरोचनमेव चक्षुरिन्द्रियस्वरूपेण तावत् ॥

त्रिवज्रं त्रिविधरूपं चक्षुरिन्द्रियस्वभावेन समेत्यालम्बयतीति त्रिविधवज्रसमयो वैरोचनः । तस्य चक्षुर्भावेन ध्यानेन त्रिवज्रवैरोचनमहावज्रधरः पूर्ववत् तत्समो भवेत् । इत्याह भगवान् वैरोचनमहावज्रः ।

कायेत्यादिनानुशंसामाह । एवं भावयति यः साधकः स कायादिवज्रेण वैरोचनसमप्रभः वैरोचनसमानतेजाः ज्ञानस्वरूपेण ज्ञानमूर्तित्वेन संबुध्यते ज्ञायत इति ज्ञानसंबोधिः त्रिकायभेद्यं महावज्रधरपदं तत् साधयतीति त्रिकायाभेद्यसाधकः स साधको भवेत् ।

कायवाक्चित्ततत्त्वेनालम्ब्यते गृह्यत इति कायवाक्चित्तालम्बनं महावज्रधररूपं तस्य चक्षुरिन्द्रियस्थाने स्थित्वा त्रिविधं रूपं संबुध्यते जानातीति संबोधिः । स एवाप्रतिहतप्रसरत्वाद् वज्रः तन्निष्पादकसमाधिरपि कायवाक्चित्तालम्बनसंबोधिवज्रो नाम । नासन्ध्यम् ।

थुगु प्रकारं बोधिसत्त्वपिन्त मिखा आदि इन्द्रियय् न्यास यायेगु खँ कने धुंकाः आः तथागतपिन्त न्यास याना नं सम्पन्न यायेमाः धैगु खँ कनेत मूलय् 'खधातु इत्यादि' श्लोकं कनाच्वन । थन नं खधातु धैगु तथता धाःगु खः । वया दथुं पिहाँविज्याःम्ह धायेत 'खधातु मध्यगतं' धाःगु खः । उत्पत्ति क्रम कथं निष्पन्न (उत्पन्न) जुयाबिज्याःम्ह बांलासेच्वंगु प्रभा दुम्ह बुद्धमण्डल धैगु थन महावज्रधर रूपयात 'चिन्तेत्' धैगु थःत भाःपी धाःगु खः । वया मिखाय् वैरोचनवज्र भावना यानाः त्रिकाय ओँकार भावना याये माल । थन त्रिकाय ओँकार भावना यानाः वैरोचनवज्रयात भावना याये माल धैगु कथं नं यायेगु योग खः । त्रिकाय धैम्ह वैरोचन खः । वसपोल उत्पन्न याइगु ओँकार खः धायेत त्रिकाय ओँकार धाःगु खः । व ओँकार मिखा ग्वलय् भावना यानाः व त्रिकाय ओँकार परिवर्तन जुयाः वैरोचन धैम्ह हे चक्षुन्द्रिय खः धकाः भावना यानाः त्रिवज्र धैगु स्वंगू प्रकारया रूपयात चक्षुरिन्द्रिय स्वभावं समेत्य (ज्ञान यानाः) आलम्बयति, आलवन याइम्ह धैम्ह त्रिवज्रसमय अर्थात् वैरोचन खः । वसपोलयात मिखा भाःपाः ध्यान यानाः न्हापा थें तुं त्रिवज्र वैरोचन धैम्ह महावज्रधर सम जुइ धकाः भगवान् वैरोचनमहावज्रं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

थथे ध्यान यानागुया आनुशंसा (गुण) कनाच्वन । थथे भावना याइम्ह साधक कायवाक्चित्तवज्र (वैरोचन) या समान तेज दुम्ह तथा ज्ञान स्वरूपं ज्ञानमूर्ति रूप संवुध्यते धैगु ज्ञान यानाच्वनी धायेत ज्ञानसंबोधि धाःगु खः । त्रिकायभेद्यं धैगु महावज्रधरयागु पदया साधना याइम्ह धायेत त्रिकायभेद्यसाधक धाःगु जुल । अर्थात् व साधक उज्वःम्ह जुइ फइ धाःगु खः ।

कायवाक्चित्त तत्त्व रूपं आलम्बन याइम्ह (ग्रहण याइम्ह) धायेत 'कायवाक्चित्तालम्बन' धाःगु खः । अथे याइम्ह महावज्रधर स्वरूपम्ह, वया मिखा ग्वलय् बिज्यानाः स्वंगू प्रकारया रूपयाके संबुध्यते धैगु ज्ञान याइम्ह धायेत संवोधि धाःगु जुल । वसपोलयात सुनानं पनेमफुम्ह जूगुलिं वज्र धाःगु खः । थुगु कथं

उत्पन्न यानाविइगु समाधियात कायवाक्चित्तालम्बनसंबोधिवज्र नामगु समाधि धाइ। थ्व व्याख्या नासन्ध्या कथं खः ॥३३॥३४॥

मूल :

पर्वतेषु विविक्तेषु नदीप्रस्रवणेषु च।
श्मशानादिष्वपि कार्यमिदं ध्यानसमुच्चयम् ॥३५॥

च्वय् कनावयागु फुक्क ध्यान सुं मदुगु पर्वतय्, खुसी वा झरणाया सिथय्, श्मशान आदिइ नं याये बहः जु ॥३५॥

टीका :

पर्वतेष्वित्यादिना साधनस्थानमाह। पर्वतेषु फलपुष्पाद्यलङ्कृतेषु गिरिशिखरेषु विविक्तेषु जनसंपातरहितेषु नदीप्रस्रवणेषु उद्यानादिनिकटप्रदेशेषु श्मशानादिष्विति। आदिशब्दादेकवृक्षशून्यागार देवतालयाद्यन्येष्वपि मनोऽनुकूलेषु इदमनन्तरोक्तं ध्यानसमुच्चयं क्षितिगर्भादिसमाधिवृन्दं कार्यं करणीयम्। नेयार्थः ॥

पर्वतेषु पीतस्तनजघनादिसमन्वितेषु नारीजनेषु विविक्तेषु कन्याजनेषु नदीप्रस्रवणेषु सर्वजन–साधारणेषु वेश्यादिस्त्रीजनेषु श्मशानादिष्विति श्मशानबल्लोकगर्हितेषु चण्डालरजकादिस्त्रीजनेष्विदं ध्यानसमुच्चयं कार्यमिति नीतार्थः ॥

पर्वत इत्यादि स्थानय् साधन यायेगु (योग यानाः वज्रधर साधन यायेगु) यात कयाः थुकथं धयातःगु दु – 'पर्वतेषु फलपुष्पाद्यलंकृतेषु' धाःगु पर्वत स्थानय् फलफूल, स्वां आदि अनेक विकशित जुयाच्वंगु, जातंजातया सुगन्धितगु स्वां नं अलंकृत जुयाच्वंगु पर्वतया च्वकाय्, मनूत सुं नं मदुगु स्थानय्, 'नदी प्रस्तवेषु' धैगु नदीया लः प्रवाह जूगु, लः मुनाः पुखू जुयाच्वंगु स्थानय्, 'उद्यानादि निकट प्रदेशेषु' अर्थात् बगैंचाया न्ह्यःने चक्कनाच्वंगु स्थानय्। 'श्मशानेषु इति' अर्थात् श्मशानया मण्डपय् च्वनेगु धाःगु खः। आदि शब्द कथं सिमा छमा जक दुगु शून्य स्थान, आगम कोथा, देवालय मनोनुकूल स्थानय् एकान्तय् च्वनाः योग यायेमाः धाःगु खः। 'ध्यान समुच्चयं' अर्थात् ध्यानय् च्वनाच्वंपिं क्षितिगर्भ बोधिसत्त्व आदिपिन्सं समाधि योग यानाच्वंगु थें साधकं क्रिया चर्य यायेमाः धाःगु खः। थ्व नेयार्थ जुल।

(-पं. दिव्यवज्रजुया अनुवाद यायेगु ज्वलय् 'पर्वतेषु ... नेयार्थ तकया अनुवाद यायेगु त्वःफ्यूवंगुयात थन दुथ्याकागु जुल। - सं.)

पर्वतेषु धैगु स्तन जघन आदि हृष्टपुष्टपिं नारीजन धैगु भाव खः। विविक्तेषु धैगु कन्याजनपिं धाःगु जुल। नदी प्रस्रवणेषु धैगु सकसिया मंकाःम्ह वेश्या आदि स्त्रीजन धाःगु खः। श्मशानादिषु धैगु श्मशान थें लोकं हेला यानातःपिं चण्डाल रजकादि स्त्रीजनपि धाःगु खः। उजोथाय् थ्व ध्यान समुच्चय (फुक्कं ध्यान) याये माल, धैगु नीतार्थ व्याख्या जुल ॥३५॥

मूल :

अक्षोभ्यज्ञानवज्रादिन् ध्यात्वा खवज्रमध्यतः ।
पञ्चाभिज्ञप्रयोगेण स्थाने बुद्धाग्रभावना ॥३६॥

इत्याह भगवान् महावज्रसमयवज्राभिज्ञः ।

खवज्रया दथुइ (प्रभास्वरया दथुइ) अक्षोभ्यज्ञानवज्र आदि ध्यान याना: चक्षु आदि थासय् पञ्चाभिज्ञयागु प्रयोग याना: बुद्धपिनिगु अग्र भावना यायेमा: ॥३६॥

थुलि खँ श्री भगवान् महावज्रसमयवज्राभिज्ञं आज्ञा दयेका बिज्यात ।

टीका :

एवं स्थानसम्पदमासाद्य वैरोचन्यासेन दिव्यचक्षुः साधनमभिधाय तथैवाधिपत्यादिन्यासेन दिव्यश्रोत्रादिसाधनमाह । अक्षोभ्येत्यादि । अक्षोभ्यनिष्पादकं ज्ञानमोंकारवीजं तत्परावृत्त्या संभूतं वज्रमक्षोभ्यः अक्षोभ्यज्ञानवज्रादयोऽक्षोभ्यरत्नसंभवामिताभामोघसिद्धयः तान्। पूर्ववत्। श्रोत्रायतनादिषु प्रभास्वरालम्बनपूर्वकं ध्यात्वा पञ्चाभिज्ञाप्रयोगेण महावज्रधरयोगेन स्थाने क्षितिगर्भादिस्थाने बुद्धाग्रा वैरोचनादयः तेषां भावना कार्या। इत्याह भगवान्। महावज्राः साधकाः तेषां समयवज्रः अभेद्यसमयः तमुपदेष्टुं जानातीति महावज्रसमयः वज्राभिज्ञो महावज्रधरः। यथारुतम् ॥

थुगु प्रकारं थाय्या सम्पन्नता प्राप्त याना: वैरोचनयात न्यास याना: दिव्यचक्षु साधन यायेगु खँ कना:, अथे हे अधिपति जुयाबिज्या:पिं देवता आदिपिन्त न्यास याना: दिव्यश्रोत्र आदि साधन यायेगु खँ अक्षोभ्येत्यादि श्लोकं कनाच्वन। अक्षोभ्ययात उत्पन्न यानाबिइगु ज्ञान धैगु ओँकार बीज खः । व परिवर्तन जुया: उत्पन्न जुयाबिज्या:गु वज्र धैगु अक्षोभ्य खः । अले अक्षोभ्यज्ञानवज्र आदि धैगु अक्षोभ्य, रत्नसंभव, अमिताभ, अमोघसिद्धि आदि धा:गु जुल। वसपोलपिन्त न्हापाथें तुं न्हाय्पं आदि प्रभास्वर भावना याये धुंका: ध्यान याना: पञ्चाभिज्ञा लाभ जुइगु प्रयोग धैगु महावज्रधर, योगस्थाने धैगु क्षितिगर्भ आदियागु थासय् बुद्धाग्रा धैगु वैरोचन आदिपिनिगु भावना यायेमा: धा:गु जुल। थुलि भगवानं आज्ञा जुल। थन महावज्राः धैपिं साधकत धा:गु खः । व साधकतय्गु समयवज्र धैगु अभेद्यगु समय धा:गु खः । वयात स्यूम्ह धायेत महावज्रसमयवज्राभिज्ञ धा:गु जुल। अथे धैम्ह नं महावज्रधर हे खः । थ्व व्याख्या यथारुत कथं जुल ॥३६॥

मूल :

पञ्चशूलं महावज्रं पञ्चज्वालाविभूषितम् ।
पञ्चस्थानप्रयोगेण पञ्चाभिज्ञसमो भवेत् ॥३७॥

न्याच्वः दुगु, न्यागू ज्वाला भः भः धा:गु महावज्रयात न्यागू थासय् प्रयोग याना: वज्राभिज्ञ समान जुइ फइ ॥३७॥

टीका :

उत्पत्तिक्रमेण वीजविन्यासपूर्वकं पञ्चाभिज्ञासाधनमुपदिश्य निष्पान्नक्रमेणोपक्षिपन्नाह । पञ्चशूलमित्यादि । पञ्चशूलपञ्चेन्द्रियाणि शूलवद्विषयेषु निमज्जनात् तदेव महावज्रमव्याहत-

प्रसरत्वात् । पञ्चज्वाला उद्वाहादिपञ्चरश्मयः तैर्विभूषितं मण्डितं स्फरणसंहरणनिर्वर्तनात् । पञ्चस्थानं रूपंशब्दादिकं तस्मिन् प्रयोगेण प्रसरणेन वज्राभिज्ञो महावज्रधरः तत्समो भवेत् ।

च्वय् उत्पत्तिक्रम कथं बीज न्यास यानाः पञ्चाभिज्ञा साधन यायेगु खँ उपदेश यानाः । आः निष्पन्नक्रम कथं नं साधन यायेगु धैगु खँ क्यनेत मूलय् 'पञ्चशूल इत्यादि' श्लोकं कनाच्वन । थन पञ्चशूल धैगु पञ्च इन्द्रिय धाःगु खः । शूल थें विषयस धसे जुइगुलिं इन्द्रिययात शूल धाःगु खः । सुनानं पनेमफइगु जूगुलिं महावज्र धाःगु खः । पञ्चज्वाल धैगु उद्वाह आदि न्यागू रश्मि धाःगु खः । व रश्मिं भूषितगु-छायेपियातःगु धाःगु खः । छाय्धाःसा स्फरण, संहरण, निवर्तन आदि क्रिया जुइगुलिं धाःगु जुल । पञ्चस्थानं धैगु रूप शब्द आदि धाःगु खः । व रूपादिस प्रयोग यानाः धैगु फिंजय् यानाः धाःगु जुल । वज्राभिज्ञ धैम्ह महावज्रधर खः । वसपोल समानम्ह जुइ धाःगु जुल ॥३७॥

मूल :

स्वमन्त्रं भावयेच्चक्रं स्फुलिङ्गगहनाकुलम् ।
पञ्चवज्रप्रयोगेण पञ्चाभिज्ञसमो भवेत् ॥३८॥

औँ आः हूँ - थ्व स्वंगः आखः थःगु मन्त्र खः । वयात चाहिलाच्वंगु चक्र थें मिंयागु आपालं झिल्का थें वयाच्वंगुलिं दुर्गम व आकुल व्याकुलगुयात पञ्चवज्र प्रयोग यानागुलिं पञ्चाभिज्ञ धकाः मूलय् तयातःसां टीकाय् वज्राभिज्ञ धकाः तयातल । अथे जूगुलिं वज्राभिज्ञ समान जुइ फइ ॥३८॥

टीका :

स्वमन्त्रं प्रवेशादिस्वभावमक्षरत्रयम् अनवरतं घटीयन्त्रवत् । अहर्निशं प्रवर्तमानत्वात् । चक्रं स्फुलिङ्गगहनाकुलं पञ्चरश्म्यात्मकपञ्चवज्राणि तेषु प्रयोगेण प्रेरणे वज्राभिज्ञासमो भवेत् ।

स्वमन्त्रं धैगु दुहाँवनाः दुने दिनाः पिहाँवयाच्वंगु औँ आः हुँ प्रतीकगु श्वास प्रक्रियारूपी स्वंगः आखः घडी यन्त्र थें दिपाः मदयेक न्हचाबलें चान्हं न्हिनं न्हचानाच्वंगु चक्र (कुमाया घःचाः) थें जूगुलिं स्फुलिङ्गगहनाकुलं धैगु पञ्चरश्मिं युक्तगु पञ्चवज्र धाःगु खः । उकी प्रयोग याना धैगु प्रेरणा यानागुलिं वज्राभिज्ञा समान जुइ फइ धाःगु जुल ॥३८॥

मूल :

खवज्रमध्यगं चिन्तेत् बुद्धज्वालासमप्रभम् ।
ध्यात्वा बुद्धप्रवेशेन बुद्धाश्रयसमो भवेत् ॥३९॥

खवज्रया दथुइ च्वंगु चक्रयात बुद्ध वैरोचनापिनिगु ज्वाला रश्मिसमान प्रभा तेज दुगु धकाः ध्यान यानाः उकी बुद्ध प्रवेश यानागुलिं बुद्धपिनिगु आश्रय जुयाच्वंम्ह समान जुइ फइ ॥३९॥

टीका :

खवज्रं स्वमहामुद्रारूपं तन्मध्यगतं स्थितं चक्रमिन्द्रियवृन्दं बुद्धा वैरोचनादयः तदुपलक्षितज्वाला सितादिरश्मयः तत्समप्रभं तत्समानवर्णं ध्यात्वा विज्ञाय बुद्धा रूपादयो विषया तेषु प्रवेशेन समायोगेन

बुद्धास्त्वत्र पञ्चस्कन्धाः तेषामाश्रयः ज्ञानमूर्तिर्महावज्रधरः तत्समो भवेदिति ॥

थन खवज्र धैगु थ:गु महामुद्रा स्वरूपगुया दथुइ च्वंगु चक्र धैगु इन्द्रियया समूह धा:गु जुल । बुद्धा धैपिं वैरोचन आदि जुल । वसपोलपिनिगु ज्वाला धैगु तुयूगु आदि रश्मि जुल । व समान प्रभा दुम्ह धैगु व समान वर्णयाके ध्यान याना: अर्थात् सिइका: । बुद्धा धैगु रूपादि विषय जुल । उकी प्रवेश याना धैगु मिलय् याना: बुद्धा धैगु पञ्चस्कन्धत जुल । अनपिनिगु आश्रयम्ह धैगु ज्ञानमूर्ति जुयाबिज्या:म्ह महावज्रधर समान जुइ धा:गु ख: ॥३९॥

मूल :

बुद्धमण्डलमध्यस्थं काये वैरोचनं न्यसेत् ।
ओँकारं हृदये ध्यात्वा मन्त्रविज्ञानभावना ॥४०॥
निरोधवज्रगतं चित्ते यदा तस्य प्रजायते ।
स भवेच्चिन्तामणिः श्रीमान् सर्वबुद्धाग्रसाधकः ॥४१॥

बुद्धमण्डलया दथुइ च्वंगु (थ:गु) शरीरय् वैरोचन बिज्याके माल । अले नुगलय् ओँकार लुमंका: मन्त्रय् विज्ञान भावना यायेमाल ॥४०॥

अले चित्तय् निरोधवज्रया दुने जक वयात प्रभास्वरता जुइ । अले व साधक चिन्तामणि थें श्रीमान् जुया: फुक्क बुद्धपिनि मध्यय् अग्रम्ह महावज्रधरया साधक जुइ फइ ॥४१॥

टीका :

निष्पन्नक्रमेणैव समाध्यन्तरमुपक्षिपन्नाह । बुद्धमण्डलमित्यादि । बुध्यत इति बुद्धं किं तत् ? ज्ञेयमण्डलं स्वकायम् । त्रैधातुककायमधिमुच्य वैरोचनं न्यसेदिति वैरोचनं कल्पयेत् । ओंकारं हृदये ध्यात्वेति । त्रैधातुकस्वभावकायवज्रहृदये ओंकारज्ञानसत्त्वं ध्यात्वा मन्त्रे ज्ञानसत्त्वे विज्ञानभावना विन्द्वात्मकसमाधिसत्त्वभावना कर्तव्या ॥

एवमभ्यस्यतो योगिनश्चितं यदा निरोधमध्यगतं विन्दुभावनामप्यपहाय यदा प्रभास्वरनिष्ठं जायते, तदा स योगी चिन्तामणिवत् अभिलषितार्थप्रपूरकः संभाराद्वयोपेतत्वात् । श्रीमान् सर्वबुद्धाग्रो महावज्रधरस्तं साधयतीति सर्वबुद्धाग्रसाधको भवति ।

निष्पन्नक्रमं हे मेगु समाधिया खँ कनेत मूलय् बुद्धमण्डल इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । 'बुध्यते इति' धैगु वोध दुम्ह धैगु अर्थय् बुद्ध धा:गु ख: । अथे धैगु हे ज्ञेयमण्डल जुयाच्वंगु थ:गु शरीरयात त्रैधातुक काय धका: दृढ निश्चय (अधिमोक्ष) याना: "वैरोचनं न्यसेत" धा:गु वैरोचन कल्पना या धा:गु ख: । "ओँकारं हृदये ध्यात्वा" धैगु त्रैधातुक स्वभावगु कायवज्रया हृदयय् ओँरूपी ज्ञानसत्त्व ध्यान याना: अर्थात् 'मन्त्रे' धैगु ज्ञानसत्त्वय् विज्ञान भावना याना: विन्दु स्वभावम्ह समाधिसत्त्व भावना यायेमा: ।

थुगु कथं भावना यायां योगीयागु चित्तं गुबले निरोधया दथुइ च्वंगु विन्दु भावना नं त्व:ता: प्रभास्वर जुइ, अले व योगी चिन्तामणि थें मनंतुनागु फल बिइम्ह जुया: ज्ञानसंभार व पुण्यसंभार निगूलिं युक्त जुइ । अले

श्रीमान् जुया: सर्वबुद्धपिनि अग्रम्ह महावज्रधरया साधक जुइ धायेत सर्वबुद्धाग्र साधक जुइ धा:गु जुल ।

मूल :

बुद्धमण्डलमध्यस्थं वज्राक्षोभ्यं प्रभावयेत् ।
हूँकारं हृदये ध्यात्वा चित्तबिन्दुगतं न्यसेत् ॥४२॥

बुद्धमण्डलया दथुइ च्वंम्ह वज्राक्षोभ्ययात भावना याये माल । अले वसपोलया हृदयय् हूँकार ध्यान याना: विन्दुया दुने चित्तया न्यास याये माल ॥४२॥

टीका :

एवं स्वचित्तं त्रैधातुकचित्तस्वभावं अक्षोभ्यं प्रभावयेत् । ततस्त्रैधातुकसमयसत्त्वहृदये हूंकारं ज्ञानसत्त्वं ध्यात्वा चित्तं विन्दुगतं न्यसेदिति समयसत्त्वहृदयस्थज्ञानसत्त्वाख्यो विन्दुगतं स्वचित्तं स्माधिसत्त्वरूपं न्यसेत् ।

थुगु प्रकारं थ:गु चित्तयात त्रैधातुक चित्त स्वभावम्ह अक्षोभ्य भावना याये माल । अले त्रैधातुक समयसत्त्वया हृदयय् हूँकार रूपगु ज्ञानसत्त्व ध्यान याना: "चित्तं विन्दुगतं न्यसेत" धैगु समयसत्त्वया हृदयय् च्वंम्ह ज्ञानसत्त्व धका: प्रसिद्धम्ह "विन्दुगतं स्वचित्तं" धैगु समाधिसत्त्व स्वरूपम्ह न्यास या धैगु भाव ख: ॥४२॥

मूल :

बुद्धमण्डलमध्यस्थं अमिताभ प्रभावयेत् ।
आ:कारं हृदये ध्यात्वा चित्त बिन्दु गतं न्यसेत् ॥४३॥

बुद्धमण्डलया दथुइ बिज्यानाच्वंम्ह अमिताभया भावना याये माल । वसपोलया हृदयय् आ:कारयात ध्यान याना: चित्तयात विन्दुस च्वनाच्वंगु न्यास याये माल ॥४३॥

टीका :

स्ववागवज्रं तु पूर्ववत् त्रैधातुकवाक्स्वभावं ध्यात्वा तदमिताभं प्रभावयेत् । समयसत्त्वस्य हृदये आ:कारं ज्ञानसत्त्वरूपं ध्यात्वा वज्रं स्वचित्तं समाधिसत्त्वगतं न्यसेत् स्थापयेत् ।

थ:गु वाक्वज्रयात न्हापा थें तुं त्रैधातुक स्वभावगु धका: ध्यान याना: वयात अभिताभ धका: भा:पे माल । वसपोल समयसत्त्वया हृदयय् आ:कार ज्ञानसत्त्व ध्यान याना: वज्र अर्थात् थ:गु चित्तयात समाधिसत्त्वस च्वनाच्वंगु धका: न्यास याये माल । अर्थात् स्थापना-याये माल ॥४३॥

मूल :

इदन्तत् समयाग्रात्यं त्रिवज्रा भेद्यभावनम् ।
निरोधसमयज्ञानं बुद्धसिद्धिसमावहम् ॥४४॥

थ्व समयाग्रया नं अग्रगु त्रिवज्रयात अभेद्य रूपं भावना यायेगुयात निरोधसमयज्ञान धाइ । थ्व यानागुलिं बुद्धपिनिगु सिद्धि लाभ जुइ ॥४४॥

टीका :

इदमित्यादिनानन्तरोक्तं समाधित्रयस्यानुशंसामुपसंहरति। समयाग्रमुत्पत्तिक्रमभावनं तस्याग्रं त्रिवज्रं सर्वसत्त्वकायवाक्चित्तं तेन स्वकायवाक्चित्तवज्रस्याभेद्यत्वेन भावनं त्रिवज्राभेद्यत्वेन भावनं निरोधसमयो धारणं तज्ज्ञायते यते तन्निरोधसमयज्ञानं बुद्धा रूपादयस्कन्धाः तेषां सिद्धिः प्राकृतदेहापगमेन औदार्यगाम्भीर्यात्मकज्ञानदेहपरिग्रहः। तत्समावहति प्रापयतीति बुद्धसिद्धिसमावहम् ॥

इदम् इत्यादि श्लोकं च्वय् कनावयागु स्वंगू समाधियागु अनुशंसा कनाः खँ क्वःछिनाच्वन। समयाग्र धैगु उत्पत्तिक्रम भावना धाःगु खः। व स्वया नं अग्रगु त्रिवज्र खः। अर्थात् सकल सत्त्व प्राणीपिनिगु काय वाक् चित्त धाःगु खः। उगु काय वाक् चित्त व थःगु काय वाक् चित्तया भेद मदु धकाः भावना यायेगुयात 'त्रिवज्राभेद्य भावनम्' धाःगु खः। निरोधसमय धैगु धारणा यायेगु धाःगु खः। व धारणा यायेगु ज्ञानयात निरोधसमयज्ञान धाःगु जुल। बुद्धा धैपिं रूपादि पञ्चस्कन्ध खः। अनपिंनिगु सिद्धि धैगु साधारण मनुष्यपिनिगु शरीर त्वःताः उदारगु, गम्भीरगु ज्ञानदेह लाभ यायेगु धाःगु खः। व सिद्धियात समावह धैगु प्राप्त यायेगु धाःगु जुल। अथे धायेत हे मूलय् 'बुद्धसिद्धिसमावहम्' धयातःगु खः ॥४४॥

मूल :

खवज्रधातुमध्यस्थं भावयेत् स्वच्छमण्डलम्।
ओँकारं कायवाक्चित्ते ध्यात्वा कल्पं स तिष्ठति ॥४५॥
खवज्रधातुमध्यस्थं भावयेद्धर्ममण्डलम्।
आःकारं कायवाक्चित्ते ध्यात्वा कल्पं स तिष्ठति ॥४६॥
खवज्रधातुमध्यस्थं भावयेद्वज्रमण्डलम्।
हूँकारं कायवाक्चित्ते ध्यात्वा कल्पं स तिष्ठति ॥४७॥

खवज्र धातुया दथुइ च्वंगु स्वच्छमण्डल (काय मण्डल) यात भावना याये माल। अले कायवाक्चित्तय् ओँकार ध्यान यानाः छगू कल्प तक व च्वनाच्वनी ॥४५॥

अथे हे खवज्र धातुया दथुइ च्वंगु धर्ममण्डल भावना याये माल। अले काय वाक् चित्तस आःकार ध्यान यानागुलिं कल्प तक व स्थिर जुयाच्वनी ॥४६॥

अथेहे खवज्र धातुया दथुइ वज्रमण्डल भावना याये माल। अले काय वाक् चित्तय् हूँकार ध्यान यानाः छगू कल्प तक व साधक स्थिर जुयाच्वने दइ ॥४७॥

टीका :

अमुमेवार्थं प्रकारान्तरेण द्योतयन्नाह। खवज्रेणेत्यादि। खवज्रं प्रभास्वरं तत्र धार्यत इति खवज्रधातुः त्रैधातुकं तत्रस्थं भावयेत्। स्वच्छमण्डलं कायवज्रं त्रैधातुकं कायवाक्चित्ते ओँकार ज्ञानसत्त्वं ध्यायात्। त्रैधातुकं कायवाक्चित्तोपगर्दनेन ज्ञानकायं भावयेदिति यावत्। एवं ध्यात्वा किमित्याह। कल्पं संतिष्ठतीति सर्वसत्त्वमनोरथस्य कल्पनं संपादनं कल्पः। तस्मिन् तिष्ठति

आसंसारं त्रिकायात्मको भूत्वा सकलजगदभिप्रेतार्थसंपादनसमर्थस्तिष्ठतीति यावत्। समाधिद्वयमप्यनेनैव व्याख्यानेन बोध्यव्यम्।

थ्वहे च्वय् कनावयागु खँ मेगु प्रकारं नं साधन यायेज्यू धैगु प्रकट यायेत "खवज्रेणेत्यादि" वाक्यं कनाच्वन। खवज्र धैगु प्रभास्वर धाःगु खः। व प्रभास्वरं धारणा यानातःगु धायेत धातु धाःगु खः। अर्थात् खवज्रधातु धैगु त्रैधातुक वस्तु धाःगु खः। उकी च्वनाच्वंगु भावना याये माल धाःगु खः। "स्वच्छमण्डलं" धैगु कायवज्र धाःगु खः। त्रैधातुक काय वाक् चित्तय् ओँकाररूपी ज्ञानसत्त्व ध्यान याये माल। अर्थात् त्रैधातुकयागु काय वाक् चित्तयात क्वत्यलाः ज्ञानकाय भावना याये माल धैगु भाव खः। थुगु प्रकारं ध्यान यानाः छु जुइ ? धैगु फल क्यनेत "कल्पसंतिष्ठति" धाःगु खः। अर्थात् सर्वसत्त्व प्राणीपिनिगु मनंतुनागु खँयात "कल्पन" धैगु सम्पन्न यानाबिइगु धैगु अर्थय् कल्प धाःगु खः। अथे सम्पन्न यानाः संसार दत्तले त्रिकाय स्वभाव जुयाः सकल जगत्या इच्छाया खँ सम्पन्न यायेगु समर्थ दुम्ह जुयाच्वने दइ धैगु भाव खः। थ्व व्याख्या थें तुं मेगु नं जुल ॥४७॥

मूल

इत्याह भगवान् त्रिवज्रज्ञानसमयः।
यः प्रभूतमिमं योगं कायवाक्चित्तवज्रिणः।
पठेद्वा चिन्तयेद्वापि सोऽपि वज्रधरो भवेत् ॥४८॥

इति श्रीसर्वतथागतकायवाक्चित्तरहस्यातिरहस्ये गुहचसमाजे महागुहचतन्त्रराजे सर्वतथागतमन्त्रसमयतत्त्ववज्रविद्यापुरुषोत्तमपटल एकादशोऽध्यायः ॥

थुलि खँ श्री भगवान् त्रिवज्रकल्पसमयं आज्ञा जुयाबिज्यानाः हानं क्वय् च्वंगु श्लोक नं आज्ञा जुयाबिज्यात।

कायवाक्चित्तवज्री जुयाबिज्याःम्ह महावज्रधरयागु थ्व अनुभूतगु योग पाठ जक याःसां, चिन्तन मनन जक याःसां नं व साधक नं वज्रधर जुइ फइ ॥४८॥

थुलि श्री सर्वतथागतकायवाक्चित्तयागु रहस्यय् नं अति रहस्यगु गुहचसमाज नामगु महागुहचगु तन्त्रराजया सर्वतथागतमन्त्र समयतत्त्ववज्रविद्यापुरुषोत्तम नामगु झिंछगूगु पटलया अध्याय क्वचाल।

✓

टीका :

त्रिवज्रकल्पसमय इति। कायादिवज्रैर्जगदर्थं कल्पयति संपादयतीति त्रिवज्रकल्पसमयो महावज्रधरः। यतः प्रभृतीत्पाद्यनुशंसा। इमं द्विविधं योगं प्राप्ताभिषेको गुरुभिरनुज्ञातो यतः प्रभृत्यारभ्य कायवाक्चित्तवज्रिणो महावज्रधरस्य यः पठे(दि)ति यः परेभ्य उपदिशेत्, चिन्तयेदिति स्वयमभ्यसेत्, स च वज्रधरो भवेत्। न केवलं भावक इत्यभिप्रायः।

सर्वतथागतमन्त्रा ओंकारादयः । तैर्निष्पन्नसमयो महावज्रधरः । तदेव मन्त्रपरायणानां तत्त्वं विद्या प्रज्ञापारमिता तत्समुत्थितपुरुषो विद्यापुरुषः । स एव ज्ञानसमयत्वादुत्तगः सर्वतथागतमन्त्रसमयतत्त्वं च विद्यापुरुषोत्तमश्च यस्मिन् सर्वतथागतमन्त्रसमयतत्त्वविद्यापुरुषोत्तमः पटलः । सन्ध्याभाषा ।

॥ प्रदीपोद्द्योतनटीकायामेकादपटलें षट्कोटिव्याख्या ॥

(सू. - मूलय् त्रिवज्र ज्ञान दु। टीकाय् कल्प नं दु)। 'त्रिवज्रकल्पसमय' धैगु काय वाक् चित्तरूपी वज्रं जगतया हित सुखयात 'कल्पयतीति' धैगु सम्पन्न यानाबिइम्ह धैगु अर्थय् त्रिवज्रकल्पसमय धा:गु ख: । अथे धैम्ह महावज्रधर ख: । "यतः प्रभृतीति" श्लोक निसें अनुशंसा जुल ।

थ्व निगू प्रकारयागु योग नं अभिषेक काये धुंकूम्ह गुरुयागु आज्ञा कया: गुबलय्निसें आरम्भ याना: कायवाक्चित्तवज्रीयागु अर्थात् महावज्रधरयागु योग "य:पठेदिति" धैगु गुम्हसिनं मेपिन्त ब्वना उपदेश बिइ वा "चिन्तयेद्" धैगु थ:थमंतु अभ्यास याइ धा:गु ख:, व नं वज्रधर जुइ फइ। केवल भावना या:म्ह जक मखु धैगु अभिप्राय: ख: ।

"सर्वतथागतमन्त्रा" धैगु ओँकार आदि सहितगु मन्त्र धा:गु ख: । व मन्त्र आदिं उत्पन्न जुयाबिज्या:म्ह समय धैम्ह नं महावज्रधर हे ख: । वसपोल हे मन्त्र जप यायेगुली तत्परपिनिगु तत्त्व विद्या ख: । अर्थात् प्रज्ञापारमिता ख: । वहे प्रज्ञां उत्पन्न जूम्ह विद्या पुरुषोत्तम ख: । थ्व पटलय् सर्वतथागतमन्त्रसमयतत्त्व विद्यापुरुषोध्मयागु खँ दुगुलिं थ्व पटलया नाम हे सर्वतथागतमन्त्रसमयतत्त्वविद्यापुरुषोत्तम पटल धा:गु ख: । थ्व व्याख्या सन्ध्याभाषा कथं ख: ॥४८॥

प्रदीपोद्द्योतन धैगु टीकाया भिंछगूगु पटलया षट्कोटि व्याख्या क्वचाल ।

◆◆◆

॥ द्वादशः पटलः ॥

मूल :

अथ वज्रधरःशास्ता स्रष्टा ज्ञानाग्रसाधकः त्रिवज्रसमयतत्त्ववाक्वज्रमुदाजहार ।
खधातुसमभूतेषु निर्विकल्पस्वभाविषु ।
स्वभावशुद्धधर्मेषु नाटकोऽयं प्रभाव्यते ॥१॥

अले शास्ता जुयाबिज्याःम्ह, स्रष्टा जुयाबिज्याःम्ह वज्रधरं त्रिवज्रया समयतत्त्व जुयाच्वंगु वाक्वज्र आज्ञा जुयाबिज्यात ।

आकाश समानगु परमार्थसत्यसमान प्राणीपिं जुइगु समयय् तथा निर्विकल्प स्वभावगु जुइबलय् हानं फुक्कं धर्म (वस्तु) नं स्वभावं हे शुद्ध जुइबलय् थ्व क्वय् कनेत्यनागु फुक्क साधन नं नाटक समान हे भाःपीमाः ॥१॥

टीका :

एवं कर्मपथविशुद्धिं प्रतिपाद्योभयक्रमस्य महामुद्रापरिणामप्रदर्शनाय द्वादशपटलमुपक्षिपन्नाह । अथेत्यादि । भूर्भुवःस्वःशासनात् शास्ता । तस्यैव जनकत्वात् स्रष्टा । ज्ञानाग्रा रत्नपुद्गलाः तान् वज्रोपमसमाधौ प्रतिष्ठापनेन साधयतीति ज्ञानाग्रसाधकः त्रिवज्रसमयो महावज्रधरः तस्य तत्त्वं परमार्थसत्यं तस्मिन् तद्वाग्वज्रं वक्ष्यमाणलक्षणमुदाहरेत् उदाजहार इति प्राप्ते । खतुल्येत्यादि । खमाकाशं तेन तुल्यं परमार्थसत्यं तेन सममेकं खतुल्यसमयम्, सर्वेषां परमार्थसत्यनिष्ठत्वात् । खतुल्यसमतां भुतेषु गतेषु निर्विकल्पस्वभावो येषां ते निर्विकल्पस्वभावितः । तेषु निर्विकल्पस्वभाविषु । अतएव स्वभावशुद्धधर्मेषु अयं वक्ष्यमाणो नाटक इव प्रपञ्चो विभाव्यते प्रदर्श्यते । नासन्ध्यम् ।

थुगु प्रकारं कर्मपथयात विशुद्ध यायेगु खँ कनाः निगू क्रमकथंया महामुद्राया परिणाम क्यनेत द्वादश पटलयात चुल्ह्नेत अथत्यादि वाक्यं कनाच्वन । भू भूवः स्वः (त्रिलोक) यात नं शासन यानाबिज्याइम्ह जूगुलिं शास्ता धाःगु खः । वहे त्रिधातु उत्पन्न यानाबिज्याइम्ह जूगुलिं स्रष्टा धाःगु खः । ज्ञानाग्रा धैपिं रत्नपुद्गल खः । अनपिन्त वज्रोपम समाधिसं प्रतिष्ठित यानाबिया साधन याइपिन्त 'ज्ञानाग्र साधक' धाःगु खः । त्रिवज्रसमय धैम्ह महावज्रधर खः । वसपोलया तत्त्व परमार्थ सत्य खः । व सत्यय् क्वय् आज्ञा जुयाबिज्यायेत्यंगु 'वाक्वज्र उदाहरेत्' धैगु आज्ञा जुयाबिज्याइ । (थन मूलय् उदाहरेत दु । उदाजहार धायेमाः थासय् अथे धयातःगु आष वचन धकाः भाःपेमाः) । खतुल्येत्यादि प्रकरणय् 'ख' धैगु आकाश जुल । व तुल्यगु परमार्थ सत्य जुल । वया सम धैगु छगू जुयाच्वंगु धायेत 'खतूल्यसमभूतेष' धाःगु खः । फुक्क वस्तु परमार्थ सत्यय् विलीन जुयाच्वंगु दुगुलिं अथे धाःगु खः । 'खतुल्य समतां भूतेषु' धैगु फुक्क वस्तु परमार्थ सत्य हे छगू जुइगु समयय् धाःगु जुल, अले निर्विकल्प स्वभावगु जुइ । अथे जुइबलय् फुक्क वस्तु स्वभावं हे शुद्ध जुइ ।

उबलय् क्वय् कनेगु साधन नं नाटक थें प्रपञ्च याना:, नाना भेदभाव याना: 'विभाव्यते' धैगु क्यनेत्यना। थ्व व्याख्या नासन्ध कथं जुल।

मूल :

महाटवीप्रदेशेषु फलपुष्पाद्यलङ्कृते।
पर्वते विजने साध्यं सर्वसिद्धिसमुच्चयम् ॥२॥
॥ मँ ॥

स्वां, फलफूल आदिं भ: भ: धा:गु, महानगु जङ्गलया प्रदेशय् वा मनू जू मदुगु पर्वतय् नं फुक्क सिद्धि समुच्चय सिद्ध यायेमा:, साधन याये माल ॥२॥

टीका :

सर्वसिद्धिसाधनस्थानमाह। महाटवीत्यादि। महाटव्या: प्रदेशेषु प्रकृष्टेषु देशेषु जलाशयादि-मनोहरत्वात्। फलपुष्पाद्यलङ्कृते पर्वते विजने अन्यस्मिन्नपि विविक्ते सर्वलौकिक-लोकोत्तरा: सिद्धयो यस्मिन् समुच्चीयन्ते सग्रहं गच्छन्ति तत् सर्वसिद्धिसमुच्चयं बुद्धत्वं साध्यं साधनीयम्। नेयार्थ:।

आर्षव्याख्यानमाह

आकाशकल्पनायोगै: स्कन्धमहाटवी मता:।
अस्थानस्थितियोगेन प्रदेशे महतालये॥
संभोगकल्पवृक्षेऽस्मिन् विविधे सिद्धिपुष्पिते।
निर्माणफलसंशोभे सम्यक्संबोधिपर्वते॥
नि:स्वभावविजने रम्ये साध्यं तद् वज्रसंज्ञकम्॥

इति नीतार्थ:॥

फुक्क सिद्धि साधन यायेगु थाय् कनेत मूलय् महाटवी इत्यादि श्लोकं कनाच्वन। 'महाटवी प्रदेशेषु' धैगु महाअटवी (घोर जङ्गल) या उत्कृष्टगु थासय् अर्थात् पुखू आदि मनोहरगु थासय् स्वां फलफूल आदि दुगुलिं न्हचाइपुसेच्वंगु पर्वतय् वा गनं मेथाय् मनू जूमदुगु थासय् लौकिक लोकोत्तर सिंद्धि फुक्कं समुच्चीयते धैगु छथाय् मुनाच्वंगु धायेत सर्वसिद्धि समुच्चय धा:गु ख:। उज्व:गु समुच्चय धैगु बुद्धत्त्व धा:गु ख:। वयात साध्यं धैगु साधना यायेत योग्य जू धा:गु ख:। थ्व व्याख्या नेयार्थ कथं जुल।

आ: आर्ष व्याख्या कथं थथे धयातल - पन्चस्कन्धयात आकाश भा:पीगुयात थन महाटवी (घोर जङ्गल) धका: धयातल। अस्थान (स्थान मदुगु थासय्) स्थिति च्वनेगु योग हे महाटवीया प्रदेश धा:गु ख:। संभोगकायरूपी कल्पवृक्षया क्वय् नाना प्रकारया सिद्धिरूपी स्वां व्हयाच्वंगु, निर्माणकायरूपी फलफूलं सुशोभितगु, सम्यक् संवोधिरूपी पर्वत नि:स्वभावरूपी मनू जूमदुगु (शून्यगु) रमणीयगु थासय् वज्रसंज्ञा जुयाच्वंगु सिद्धियात साधना यायेमा:। थ्व व्याख्या नीतार्थ कथं जुल। 'मँ' थ्व वीजाक्षर ख:।

मूल :

कायवाक्चित्तवज्रेषु मञ्जुवज्रप्रभावना ।
स्फरणं कायवाक्चित्ते मञ्जुवज्रसमो भवेत् ॥३॥
योजनशतविस्तारं प्रभया दीप्तवज्रया ।
आभासयति सिद्धात्मा सर्वालङ्कार भूषितः ॥४॥
ब्रम्हरुद्रादयो देवा न पश्यन्ति कदाचन ।
॥ मञ्जुश्रीवज्राग्रसमयान्तर्द्धानकरी नाम समाधिः ॥५॥

काय वाक् चित्त स्वंगूलिं वज्र थें अभेद्य स्वभावगुलि मञ्जुवज्र भा:पीगु, अले त्रिधातुइ च्वंपिनिगु काय वाक् चित्त नं मञ्जुवज्र स्फरण यायेगु (अननं मञ्जुवज्र भावना यानागुलिं मञ्जुवज्र समान जुइफइ) ॥३॥

अथे यानागुलिं व साधक सिद्ध स्वभावम्ह जुया: फुक्क अलङ्कारं भूषित जुया: वज्रं दीप्त जूगु प्रभां याना: सलंस: योजन तक तेज फिजय् याना: प्रकाशमान यानाच्वनीम्ह जुइ ॥४॥

ब्रम्हा रुद्र आदि देवतापिसं नं वयात गुबलय् नं खंके फइमखु । थ्व समाधियात मञ्जुश्रीवज्राग्रसमयान्तर्धानकरी नामगु समाधि धाइ धका: शास्ता महावज्रधरं आज्ञा जुयाबिज्यात ॥५॥

टीका :

मं इति वक्ष्यमाणसमाधिसूचकम् बीजम् । कायेत्यादि । मनः स्वभावेन युज्यते सेव्यत इति मञ्जुः । स एवाभेद्यत्वाद् वज्रः । तस्य प्रभावना मञ्जुवज्रप्रभावना कार्या । कुत्र स्वकायवाक्चित्तवज्रेषु न केवलं स्वकायादिषु ततः त्रैधातुककायवाक्चित्तस्फरणमपि ततः मञ्जुवज्रस्य समो भवेदिति ।

योजनानां शतं योजनशतं असंख्येयप्रमाणविस्तारं दीप्तवज्रं स्वकार्ये यया सा दीप्तवज्रा तया प्रभया अनन्तलोकधातुमवभासयत्यालोकं करोति । शुद्धात्मा मायोपमदेहत्वात् । द्वात्रिंशन्महापुरुषलक्षणाद्यलङ्कृतत्वात् सर्वालङ्कारभूषितः ।

तमेवंविधं ज्ञानकायलाभिनं ब्रम्हादयो देवाः कदाचन कदायदापि न पश्यन्ति किं पुनरन्ये, अवैवर्तिकगोचरत्वात् । मञ्जुश्रीवज्राग्रसमयो मञ्जुश्रीमहामुद्रारूपं तस्य पृथग्जनानागदृश्यास्पृश्यत्वेनान्तर्धानकारी नाम समाधिरयम् ॥

'मं' धैगु थ्व वीजाक्षरं कनाच्वंगु समाधियात सूचना बियाच्वन । कायेत्यादि प्रकरणय् मनया स्वभावं योग यायेमा:गु (सेवा यायेमा:गु) धैगु अर्थय् मञ्जु धा:गु ख: । अभेद्यगु जूगुलिं मञ्जु धैगु नं वज्र हे ख: धायेत मञ्जुवज्र शब्द प्रयोग यानातल । वसपोलयात भावना या धैगु भावे 'मञ्जुवज्र प्रभावना' धा:गु जुल । व भावना गन यायेगु धा:सा: थ:गु काय, वाक्, चित्त स्वंगूलिं मञ्जुवज्र ख: धका: भावना यायेमा: । उलिजक मखु अनंलि त्रिधातुस च्वंपिनिगु काय, वाक्, चित्त नं मञ्जुवज्र ख: धका: स्फरण यायेमा: (मनं फिजय् याना: छ्वयेमा:) । अथे यानागुलिं साधक मञ्जुवज्र समानम्ह जुइफइ ।

सच्छिगु योजनयात योजनशतं धाइ । अर्थात् असंख्येय प्रमाण विस्तृत रूपं थःगु कार्यय् दीप्त जुयाच्वंगु वज्रया प्रभाद्वारा अनन्त लोकधातु अवभासित यानाच्वन (प्रकाशमान यानाच्वन) । मायोपम धकाः थःगु शरीरयात भाःपियाच्वंम्ह जूगुलिं शुद्धात्मा धाःगु खः (मूलय् सिद्धात्मा दुगुलिं अनुवादय् नं उग कथं अर्थ यानागु जुल) । स्वीनिगु महापुरुष लक्षण आदिं अलंकृत जुयाच्वंगुलिं सर्वालंकार भूषित धकाः धाःगु खः ।

थुगु प्रकारयागु ज्ञानकाय लाभ जूम्ह साधकयात ब्रम्हादि देवतापिसं हे गुबलय् नं खंके फइमखु धाःसा मेपिसं गथे खंकेफइ । वसपोलयात ला अवैवर्तिकपिसं जक खंकेफइगु जुल । "मञ्जुश्रीवज्राग्रसमय" धैगु मञ्जुश्रीया महामुद्रा स्वरूपगु धाःगु खः । वसपोलयात साधारण मनुतय्सं खंकेमफइम्ह, थी मफइम्ह जूगुलिं अन्तर्धानकारी नामगु थ्व समाधि खः धकाः धयातल ।

मूल :

विण्मूत्रपञ्चसमयैस्त्रिवज्राभेद्यसम्भवैः ।
कृत्वा त्रिलोहसहितं मुखे प्रक्षिप्य भावयेत् ॥६॥
अभेद्यं सर्वबुद्धानां चित्तं तत्र प्रभावयेत् ।
स भवेत्तत्क्षणादेव मञ्जुवज्रसमप्रभः ॥७॥

विण्मूत्र धैगु इन्द्रिय व विषययात संयोग जुइबलय् न्यागू समय जुइ । थ्व न्यागू समय अभेद्यगु त्रिवज्रं उत्पन्न जूगु खः । थ्व समययात त्रिलोह अर्थात् स्वंगू आभास युक्त यानाः मुखे (प्रभास्वरय्) तयाः भावना याये माल ॥६॥

अथे याये मात्र नं व साधकं सकल बुद्धपिनिगु अभेद्यगु चित्तयात भावना याये माल । अले तत्क्षणं हे व साधक मञ्जुवज्र समानम्ह जुइ ॥७॥

टीका :

इममेव मायामयदेहं प्रभास्वरविशोधनेन साधयितुमाह । विण्मूत्रेत्यादि । विण्मूत्रमिन्द्रियविषयाः तैरन्योस्यमीलनात् पञ्चसमयैः । त्रिवज्राभेद्यं चित्तं तत्संभूतैः इन्द्रियविषयैस्त्रिलोहसहितामाभासत्रयसंयुक्तां मूर्तिं कृत्वा संपाद्य मुखे प्रभास्वरे पिण्डग्राहानुभेदाभ्यां प्रवेश्य भावयेत् ।

तत्र प्रभास्वरे सर्वबुद्धानां सर्वतार्किकाणामभेद्यमविषयं चित्तं ज्ञानकार्यं प्रभावयेत् । य एवं भावयति योगी तत्क्षणोदेव व्युत्थानलक्षणादेव मञ्जुवज्रसमप्रभो भवेदिति । सन्ध्याभाषा ।

थ्वहे मायामय देहयात प्रभास्वरं शुद्ध यानाः साधन यायेगु खँ मूलय् 'विण्मुत्र इत्यादि' श्लोकं कनाच्वन । थ्व प्रकरणय् "विण्मूत्र" धैगु इन्द्रिय व विषय धाःगु खः । व निगूया संयोग जुयाः मिलय् जुइवं वयात पञ्चसमय धाइ । त्रिवज्रं अभेद्यगु चित्तं उत्पन्न जूगु वहे पञ्चसमययात त्रिलोहं अर्थात् आभास स्वंगूलिं मिलय् यानाः छधी छपाँय् यानाः मुखे धैगु प्रभास्वरय् प्यय् प्यय् नये थें दुतछ्वयाः भावना याये माल ।

अले वहे प्रभास्वरय् सर्वबुद्धानां धैगु फुक्क तार्किकतय्सं अभेद्यगु अर्थात् मस्यूगु चित्तयात ज्ञानकाय धकाः भावना याये माल । अथे यानागुलिं व योगी तत्क्षणं हे अर्थात् ध्यान यानाः दनावयेबलय् हे मञ्जुवज्रसमप्रभ जुइफइ । थ्व व्याख्या सन्ध्याभाषा कथं खः ॥७॥

मूल :

स्वमन्त्रेण प्रभावित्वा चक्रं स्फुलिङ्गसुप्रभम् ।
आलयं सर्वबुद्धानां ध्यात्वा बुद्धसमो भवेत् ॥८॥
षट्त्रिंशत्सुमेरूणां यावन्तः परमाणवः ।
भवन्ति तस्यानुचराः सर्ववज्रधरोपमाः ॥९॥
॥ चक्रसमयो नाम समाधिः ॥

थःगु कुलयागु मन्त्रं अर्थात् ओँकारं छ्याखेरं मिंयागु कण पिहाँवयाच्वंगुलिं बांलाःगु रश्मि दुगु नं फुक्क बुद्धपिनिगु आलय जुयाच्वंगु (स्थान जुयाच्वंगु) चक्रयात ध्यान यानागुलिं बुद्धसमान जुइ दइ ॥८॥

स्वीखुगू सुमेरु पर्वतया गुलि परमाणु दइ, उलिहे संख्या वसपोल साधकया अनुत्तरत, उपिनं फुक्कं वज्रधर समानपिं (सेवकत) दयाच्वनी ॥९॥

थ्व समाधियात चक्रसमय नामगु समाधि धकाः धाइ ।

टीका :

एवं मञ्जुश्रीसमयसमाधिमुपदिश्य चक्रविद्याधरादिसिद्धिमुपक्षिपन्नाह । स्वमन्त्रेणेत्यादि । आदौ वैरोचनसमाधिमामुखीकृत्य स्वमन्त्रेण वैरोचननिष्पादकेन प्रणवेन चक्रमष्टारं श्वेतवर्णं स्फुलिङ्गसुप्रभं स्फुलिङ्गाकृतिरश्मिभिर्ममण्डितं पुरतो ध्यात्वा सर्वबुद्धानां तथागतकुलीनानां आलयं स्थानभूतं ध्यात्वेति यावत् धूमायति रुष्मायति प्रज्वलति वा तावदभ्यस्यते गृहीत्वा निष्ठेत् यः स योगी बुद्धसमो महावज्रधरसदृशो भवेत् ।

एवं सिद्धस्य विद्याधरस्यः महिमानमाह षट्त्रिंशदित्यादि । षडधिकानां त्रिंशत्प्रमाणानां सुमेरूणां यावत् संख्याः परमाणवः तावत्प्रमाणा अनुचराः परिवाराः तस्य भवन्ति । कीदृग्विधाः सर्ववज्रधरवदविनश्वरस्वभावाः ।

चक्रं येन समाधिना समेति प्राप्नोति स चक्रसमयनाम समाधिः ॥

थुगु प्रकारं मञ्जुश्रीसमयसमाधिया खँ कनाः आः चक्रविद्याधरादि सिद्धियागु खँ न्हचथनाः मूलया श्लोक 'स्वमन्त्रेणेत्यादि' वाक्यं कनाच्वन । न्हापां वैरोचनसमाधियात साक्षात्कार यानाः 'स्वमन्त्रेण' धैगु वैरोचन उत्पन्न याइगु प्रणवं (ओँकारं) च्यागू आरा (दण्डी) दुगु चक्र, तुयूगु वर्णगु मिंयागु कण व उज्वलगु प्रभां युक्तगु अर्थात् स्फुलिङ्ग थें च्वंगु रश्मिप्रभां छायेपियातःगु चक्र न्हचनेसं ध्यान यानाः फुक्क बुद्धपिंगु अर्थात् तथागत कुलयापिनिगु आलय अर्थात् स्थान जुयाच्वंगु ध्यान यानाः व चक्रं गुबलेतक कुँ वःथें, हा थहाँवःथें, मिब्वाला कयावःथें मजूतले अभ्यास यायेमाः । अर्थात् व चक्र ज्वनाच्वनेमाः । अथे साधना याःम्ह

साधक बुद्धसमान जुइ अर्थात् महावज्रधरसमान जुइ धाःगु खः ॥८॥

थुगु प्रकारं सिद्ध जूम्ह विद्याधरया महिमा कनेत मूलय् 'षट्त्रिंशत इत्यादि' श्लोक कनाच्वन। खुगू अधिकगु त्रिशत धैगु स्वीखुगू प्रमाणगु सुमेरु पर्वतया गुलि परमाणुया संख्या दु, उलि हे प्रमाण अनुचर अर्थात् परीवार दइ। व परीवार नं साधारणपिं मखु, फुक्कं वज्रधरपिं थें अविनश्वर स्वभावपिं जुल ॥९॥

गुगु समाधि यायेबलय् 'चक्रं समेति' धैगु प्राप्त जुइ धैगु अर्थय् चक्रमय नामगु समाधि धाःगु खः।'

मूल :

स्वमन्त्रेण महावज्रं ध्यात्वा मण्डलमध्यतः।
आलयं सर्ववज्राणां चित्तवज्रसमो भवेत् ॥१०॥
षट्त्रिंशत्सुमेरूणां यावन्तः परमाणवः।
योषितस्तस्य तावन्त्यो भविष्यन्ति गुणालयाः॥
त्रैधातुकमहावज्रो भवेद्रुद्रनमस्कृतः ॥११॥
॥ वज्रसमता नाम समाधिः ॥

स्वमन्त्रेण इत्यादि वैरोचन योग थें थन नं अथे हे सिइकेमाः। थनं स्वमन्त्र धैगु हूँकार जुल। उकिं उत्पन्न जूगु महावज्रमण्डलया दथुइ ध्यान यानाः वयात सकल वज्रया आलय जुयाच्वंगु ध्यान यानागुलिं चित्तवज्रसम जुइ ॥१०॥

स्वीखुगू सुमेरु पर्वतय् गुलि परमाणुया संख्या दइ, उलि हे मिसात, व नं गुणं युक्तपिं वया (साधकया) दइतिनी। त्रैधातुकपिनिगु महावज्र जुयाः रुद्र आदि देवतापिसं नं नमस्कार याका च्वनेदुम्ह जुइ ॥११॥

थ्व समाधियात वज्रसमता नामगु समाधि धाइ।

टीका :

स्वमन्त्रेणेत्यादि वैरोचनयोगवद् द्रष्टव्यम्। स्वमन्त्रो हूंकारो मण्डलमाकाशमण्डलं योषितो भविष्यन्तीत्यस्य कामैश्वर्यं दर्शयति महावज्रधरोपमत्वात् महावज्रधरो भवेत्। रुद्रनमस्कृत इत्याधिकवचनेन त्रैधातुकनमस्कृतत्वं सूचयति। रुद्रस्य त्रैधातुकनमस्कृतत्वात्।

वज्रो महावज्रधरः समतीति समं सह अतन्ति गच्छन्तीति समता डाकिन्यः। वज्रश्च समताश्च सहचर्यः प्रियाः। स च ताश्च यस्मिन् समाधौ स तथोक्तः।

थन वैरोचनयागु योगय् थें फुक्क अर्थ थन यायेमाः। स्वमन्त्र धैगु थन हूँकार धाःगु खः। मण्डल धैगु आकाशमण्डल धाःगु जुल। योषिते भविष्यन्ति धैगु वाक्यं कामैश्वर्य क्यनाच्वंगु जुल। महावज्रधरयागु उपमा वियातःगुलिं चित्तवज्रसम धैगु महावज्रधर जुइ धाःगु खः। रुद्र नमस्कृत धैगु अधिक वचनं त्रैधातुकं नमस्कार यानातःम्ह धैगु सूचित यानाच्वन। छाय्धाःसा रुद्रयात त्रिधातुं नमस्कार यानाच्वंगु दु ॥१०॥

वज्रया अर्थ थन महावज्रधर जुल। समतैति धैगु सम नापं अतन्ति जुयाच्वनी धैगु अर्थय् थन समता

धा:गु खः । अथे धैगुया अर्थ डाकिनीत धा:गु जुल । वज्र व समता सहचरीपिं, प्रियपिं खः । व वज्र व समता दुगु समाधियात थन वज्रसमता समाधि धा:गु जुल ॥११॥

मूल :

पद्मं स्वमन्त्रवज्रेण ध्यात्वा अष्टदलं महत् ।
आलयं सर्वधर्माणां चिन्त्यधर्मसमो भवेत् ॥१२॥
षट्त्रिंशत्सुमेरूणां यावन्तः परमाणवः ।
संस्थापयति शुद्धात्मा बुद्धपूजाग्रमण्डले ॥१३॥

॥ पद्मसमता नाम समाधिः ॥

च्वय् अर्थ याना: थें तुं थन 'धर्मा' धैगु अमिताभ कुलयापिनि आलय (थाय्) जुयाच्वंगु च्याहः दुगु तःफ्वःगु पलेस्वांलय् थःगु मन्त्र रूप वज्रयात ध्यान यानागुलि वज्रधर्म (लोकेश्वर) समानम्ह जुइफइ ॥१२॥

स्वीखुसः सुमेरु पर्वतया गुलि परमाणु दइ, उलि हे संख्या शुद्धात्मापिं अर्थात् पद्मकुलयापिं बुद्धपिनि व पुजाग्रपिनि मण्डलय् 'संस्थापयन्ति' धैगु अभिषेक यानाच्वनी ॥१३॥

थुज्वःगु समाधियात पद्मसमता नामगु समाधि धाइ ।

टीका :

एवं धर्मा अमिताभकुलीनाः तेषामालय उत्पत्तिस्थानं वज्रधर्मो लोकेश्वरः तत्समो भवेत् ।

षट्त्रिंशत्सुमेरुसंभूताः यावत्प्रमाणाः परमाणवः तावत्संख्यकाः शुद्धात्मा पद्मकुलीना बुद्धा उपायरूपाणि पूजाग्राः प्रज्ञारूपाणि । तेषां मण्डल समूहः । तस्मिन् स्थापयन्ति सर्वे मन्त्रमुद्रागणा स्वाधिपतित्वेन साधकमभिषिञ्चन्तीति यावत् ।

पद्माः पद्मकुलीनास्तैः समता यस्मिन् समाधावभेदात् स तथोच्यते ।

थुगु प्रकारं धर्मा धैगु थन अमिताभ कुलयापिं धा:गु खः । इमिगु आलय धैगु उत्पत्ति स्थान जुयाच्वंगु धा:गु जुल । वज्रधर्म धैगु लोकेश्वर जुल । वसपोलया समानम्ह जुइ फइ धा:गु खः ॥१२॥

स्वीखुगू सुमेरुयागु गुलि प्रमाणं परमाणु दु, उलि संख्याया शुद्धात्मात (पद्म कुलयापिं) बुद्धपिं, व नं उपाय स्वरुपपिं, पूजाग्रा धैगु प्रज्ञा स्वरूपपिं, इपिं फुक्कसिगु मण्डल धैगु समूह खः । उकिं स्थापना यानाच्वन । अर्थात् फुक्क मन्त्रमुद्रातयसं स्वाधिपति स्वभावं साधकयात अभिषेक यानाच्वन धा:गु जुल ।

पद्मा धैगु पद्म कुलयापिं धा:गु खः । वसपोलपिं नापं समता जुइगु समाधि जूगुलिं अर्थात् अनपिं नाप छुं मपाइगुलिं अथे धा:गु खः ॥१३॥

मूल :

तिष्ठेत् त्रिकल्पसमयं सेवयन् पञ्चज्ञानिनाम् ।
दशदिक्सर्वबुद्धानां त्रिगुह्यं पर्य्युपासते ॥१४॥

पञ्चज्ञानितय्त सेवन याना: (अर्थात् रूपादि विषययात सेवन याना:) त्रिकल्प समय तक स्थिर जुयाच्वने दइ । तथा झिगू दिशाय् बिज्यानाच्वंपिं फुक्क बुद्धपिनिगु त्रिगुहचयात उपासना यानाच्वने दइ ॥१४॥

टीका :

तिष्ठेदित्यादि विभक्तार्थः । त्रिगुह्यं पर्युपासत इति । सर्वबुद्धसंबन्धिकायवाक्चित्तगुह्यं पर्युपासते अधिगच्छ्यति तदात्मको भवतीति यावत् ।

तिष्ठेत् इत्यादि श्लोक च्वय् नं वने धुंकल, अन हे व्याख्या यायेधुन । 'त्रिगुह्यं पर्युपासते' धैगु फुक्क बुद्धपिनिगु काय वाक् चित्तयागु गुहचयात पर्युपासते धैगु सिइके फइ तथा वहे स्वभावम्ह जुइफइ धैगु भाव ख: ॥१४॥

मूल :

स्वमन्त्रं भावयेत्खङ्गं पञ्चरश्मिसमप्रभम् ।
पाणौ गृह्यविशालाक्षः वज्रविद्याधरो भवेत् ॥१५॥
त्रैधातुकमहापूज्यो दैत्यब्रम्हेन्द्रनमस्कृतः ।
त्रिसाहस्रमहाशूरो भवेद्ब्रम्ह नरोत्तमः ॥१६॥
यदभिलषति चित्तेन कायवाक्चित्तवज्रिणः ।
ददाति तादृशीं सिद्धिं चित्तवज्रप्रभाविताम् ॥१७॥
॥ सर्वखड्गोत्तमो नाम समाधिः ॥

थ:गु मन्त्रयात पञ्चरश्मि समानगु तेज दुगु खड्ग भावना या । अले विशालगु मिखा दुम्ह साधकं व खड्ग ल्हा:तं ज्वना: भावना यानागुलिं त्रिवज्र उत्पन्न जूम्ह विद्याधर जुइफइ ॥१५॥

अले व साधक त्रैधातुकस महापूज्यम्ह, दैत्य, ब्रम्हा, इन्द्रपिसं नमस्कार याका: त्रिसाहस्रय् छम्ह जक महाशूराम्ह जुया: गुहचधरपिनि मध्यय् उत्तमम्ह जुइफइ ॥१६॥

व कायवाक्चित्तवज्रीम्ह साधकं मनं छु छु म्हल (फ्वन), व व चित्तवज्रं प्रभावितगु सिद्धि बियाच्वनी ॥१७॥

थ्व समाधियात सर्वखड्गोत्तम नामगु समाधि धका: धाइ ।

टीका :

स्वमन्त्रं स्वमन्त्रादिति प्राप्ते । पञ्चरश्मयः अन्यूनाधिकत्वेत समाः यस्यां प्रभायां सा पञ्चरश्मिसमा प्रभा यस्य तं खड्गं पञ्चरश्मिसमप्रभं पाणौ पाणिना गृह्य गृहीत्वा विशालाक्षः साधकः त्रिवज्रा निष्पन्नाः विद्या महामुद्राः तान् तदात्मकत्वेन धारयतीति त्रिवज्रविद्याधरः ।

त्रैधातुकेषु ये महान्तो महर्धिकाः तैः पूज्याः दैत्येन्द्राः असुरप्रधाना ब्रम्हेन्द्र(ा) ब्रम्हप्रधानाः तैरपि नमस्कृतश्च भवेत् । त्रिसाहस्रे लोकधातौ एकशूरः तत्राधिपतित्वात् गुह्यधराः सामान्यसाधनस्थाः तेषामुत्तमः प्रधानः कायवाक्चित्तवज्रिणः कायवाक्चित्तवज्री साधकः यदभिलषति यत्प्रार्थयति तादृशीं तत्स्वभावां चित्तवज्रप्रभावितां मनः संकल्पितां सिद्धिं लोकिकलोकोत्तरां ददाति प्रयच्छति ॥

सर्वतथात्मकः खड्गः सर्वखड्गः अभेदात् समाधिरपि सर्वखड्गो नाम ।

स्वमन्त्राद् धायेमाःथाय् स्वमन्त्रं प्रयोग आर्ष खः । पञ्चरश्मि नाप म्ह नं मखु आपाः नं मखुगुलिं सम धाःगु खः । उज्वःगु प्रभा (तेज) दुगु धायेत पञ्चरश्मिसमप्रभा धाःगु खः । उज्वःगु पञ्चरश्मिसमप्रभा दुगु खड्ग ल्हाःतं ज्वनाः (गृहच) विशालाक्ष जुयाच्वंम्ह साधकं त्रिवज्र उत्पन्न जूगु विद्या धैगु महामुद्रायात उज्वःगु हे स्वभावगु भाःपाः धारणा यानाच्वनिम्ह धायेत त्रिवज्र विद्याधर धाःगु खः । त्रिधातुस गुलि महानपिं, महर्धिकपिं दु, अनपिसं पूजा याकाः दैत्येन्द्र (असुरपिनि प्रधानम्ह), अथे हे ब्रम्हेन्द्र (ब्रम्हापिनि प्रधानम्ह), इमिसं नं नमस्कार याके दइ । त्रिसाहस्र लोकधातुस छम्ह जक शूराम्ह धायेकाः, गुहचय् आधिपत्य दइगुलिं गुहचधरपिं, सामान्य साधकपिं मध्यय् उत्तम (प्रधान) म्ह धायेकाः कायवाक्चित्तवज्रीम्ह साधकं छु छु इच्छा यात व व उज्वःगु हे चित्तवज्र प्रभाविता धैगु मनय् कल्प यानागु सिद्धि (लौकिक लोकोत्तर सिद्धि) प्रदान याइ ॥१५॥१६॥१७॥

थ्व समाधियात सर्वतथागत स्वभावगु खड्ग धायेत सर्वखड्ग धाःगु जुल । व खड्ग नाप भेदभाव मदुगु समाधि जूगुलिं नं सर्वखड्गोत्तम समाधि धाःगु खः ।

मूल :

ओंकारगुटिकां ध्यात्वा चणकास्थिप्रमाणतः ।
मध्ये स्वदेवताबिम्बं मुखे चिन्त्य विभावयेत् ॥१८॥
स भवेत्तत्क्षणादेव बोधिसत्त्वसमप्रभः ॥
उदितादित्यसङ्काशो जाम्बूनदसमप्रभः ॥१९॥

चाना पाय्ग्वःगु ओँकारयागु गुटिका (गुलि़, ग्वः) भाःपियाः वया दथुइ थःम्हं देवताया मूर्ति लुमंकाः म्हुतुइ तयातया धकाः भावना याये माल ॥१८॥

अथे भावना यानागुलिं तत्कालं हे बोधिसत्त्वपिनिगु समान प्रभा दुम्ह, नकतिनि उदय जूम्ह सूर्य थें च्वंम्ह, लुँ थें तेज दुम्ह जुइ फइ ॥१९॥

टीका :

एवं वज्रचक्रादिसिद्धिं निर्दिश्येदानीं वाह्यद्रव्यनिर्वृत्तगुलिकासिद्धिमपनीय मन्त्रेणैव गुलिकासिद्धिनिदर्शनायाह । ओङ्कारमित्यादि । आङ्कारमेव चणकास्थिप्रमाणगुलिकां ध्यात्वा मध्ये गुलिकाभ्यन्तरतः स्वदेवताविम्बं ध्यात्वा मुखे शिरोद्वारे प्रवेश्य स्वरूपेण विचिन्त्य विभावयेत् पुनः पुनरभ्यसेदिति ।

य एवमभ्यस्यति, स तत्क्षणादेव तदारभ्य बोधिसत्त्वसमप्रभ इति । बोधिः परमार्थसत्यम्, सत्त्वः संवृतिसत्यं तयोरद्वयस्वरूपेण यः स्थितः स बोधिसत्त्वः महावज्रधरः । तस्य समा प्रभा ऋद्धिर्यस्य स बोधिसत्त्वसमप्रभः साधकः संजायते तेजसा दुर्निरीक्ष्यत्वात् । उदितादित्यसंकाशः जाम्बूनदसमप्रभ इत्यनुशंसा ।

थुगु प्रकारं वज्रचक्र आदि सिद्धिया खँ कनाः, आः वाहच वस्तुयागु गुलिकासिद्धि त्वःताः मन्त्रयात हे गुलिका भाःपाः सिद्ध यायेगु खँ क्यनेत मूलय् 'ओंकार इत्यादि' श्लोक कनाच्वन । ओँकार मन्त्रयात हे चाना पाय्‌ग्वःगु गुलिका भाःपाः, वया दथुइ अर्थात् ओँकारयागु लिकया दथुइ थः देवताया मूर्ति ध्यान यानाः 'मुखे' धैगु छ्‌चनेच्वंगु द्वारय् दुने छ्वया धकाः स्वरूपयात चिन्तन यानाः विभावयेत धैगु बारंबार अभ्यास याये माल ॥१८॥

थथे अभ्यास यायां व तत्कालं हे अर्थात् उबलय्‌निसें हे बोधिसत्त्वसमप्रभः धैगु, (थन) बोधि धैगु परमार्थ सत्य व सत्त्व धैगु संवृति सत्य, थ्व निगूलिं अभेद भाःपाः (अद्वय भाःपाः) च्वनाच्वंम्ह धाःगु खः । अथे जूगुलिं बोधिसत्त्व धैम्ह थन महावज्रधर धाःगु खः । वसपोलया प्रभा धैगु ऋद्धि धाःगु खः । अर्थात् महावज्रधर समान ऋद्धि दुम्ह धायेत बोधिसत्त्वसमप्रभः धाःगु जुल । व साधकया तेजयात सुनानं स्वये फइमखु । उदय जूम्ह सूर्य समानम्ह, जाम्बूनद लुँ समान तेज दुम्ह धकाः अनुशंसा (गुण वा प्रशंसा) कंगु जुल ॥१९॥

मूल :

आःकारगुटिकां ध्यात्वा चणकास्थिप्रमाणतः ।
मध्ये स्वदेवताबिम्बं मुखे चिन्त्य विभावयेत् ॥२०॥
स भवेत्तत्क्षणादेव बोधिचित्तसमप्रभः ।
उदितादित्यसङ्काशो जाम्बूनदसमप्रभः ॥२१॥

च्वय् थें तुं चाना पाय्‌ग्वःगु आःकार मन्त्रयागु गुलिका लुमंकाः वया दथुइ थः देवताया मूर्ति भाःपाः वयात म्हुतिइ दुने तयातया धकाः भावना याये माल ॥२०॥

अथे याःम्ह साधक नं तत्कालं बोधिसत्त्वसमप्रभा दुम्ह, उदितादित्यसङ्काशम्ह, जाम्बूनदसमप्रभा दुम्ह जुइ फइ ॥२१॥

मूल :

हूँकारगुटिकां ध्यात्वा चणकास्थिप्रमाणतः ।
मध्ये स्वदेवताबिम्बं मुखे चिन्त्य विभावयेत् ॥२२॥
स भवेत्तत्क्षणादेव वज्रकायसमप्रभः ।
उदितादित्यसङ्काशो जाम्बूनदसमप्रभः ॥२३॥

चाना पाय्‌ग्वःगु हूँकार मन्त्रयागु गुलिका भाःपाः वया दथुइ स्वदेवताया मूर्ति लुमंकाः व गुलिका समेत मुखय् तया धकाः भावना यायेमाः ॥२२॥

अथे भावना या:म्ह साधक तत्क्षणं हे बोधिसत्त्वसमप्रभम्ह, उदितादित्यसङ्काशम्ह, जाम्बूनदसमप्रभम्ह जुइ दइ ॥२३॥

टीका :

एवमाकारः स्थित्यात्मकं रक्तवर्णं मुखे कण्ठस्थाने ध्यायत् । बोधिज्ञाने महावज्रधर-हुङ्कारमपि गुलिकारूपेण हृत्पुण्डरीकोपरि व्युत्थानात्मकं ध्यायात् ।

थुगु हे प्रकारं आ:कारया गुलिका रक्त वर्णगु, 'मुखे' धैगु कथुइ (कण्ठ स्थानय्) ध्यान यायेमा: । बोधिज्ञानकथं महावज्रधर स्वरूपगु हूँकार नं गुलिका रूपं हृदयकमलय् च्वनाच्वंगु भावना यायेमा: (मेगु अर्थ फुक्क न्हापा थें तुं जूगुलिं टीकां अर्थ मच्व:गु जुल) ॥२२॥२३॥

मूल :

खधातुस्वच्छमध्यस्थं वैरोचनं प्रभावयेत् ।
हस्ते चक्रं प्रभावित्वा चक्रविद्याधरो भवेत् ॥२४॥
महाचक्रकुलं ध्यात्वा इदं चक्राग्रसाधनम् ।
कर्तव्यं ज्ञानवज्रेण चक्रकायाग्रयोगतः ॥२५॥

खधातुया दथुइ स्वच्छ धैगु चन्द्रमण्डल, वया दथुइ वैरोचन भावना याये माल । वसपोलया ल्हा:तिइ चक्र भावना यानागुलिं साधकयात चक्र विद्याधर सिद्धि दइ ॥२४॥

थ्व साधना यायेबलय् ज्ञानवज्रं अर्थात् साधकं चक्रकायाग्र (महावैरोचन) भा:पा: योग यानागु महाचक्र कुल (वैरोचन कुल) यात ध्यान याना: थ्व चक्र साधन यायेमा: ॥२५॥

टीका :

इदानीं महामुद्रारूपेणापि सिद्धिमुपक्षिपन्नाह । खधात्वित्यादिं । खधातुस्तथता । तत्र स्वच्छं चन्द्रमण्डलं विभाव्य तन्मध्यस्थं वैरोचनमात्मानं तस्य हस्ते चक्रमष्टारं ध्यात्वा विद्याधरो भवेत् ।

एतच्च कथं कुर्यादिति चेत् ? महाचक्रकुलमित्यादि । महाचक्रकुलं वैरोचनकुलं तत् पूर्ववत् ध्यात्वा ज्ञानाग्रस्य वैरोचनस्य ज्ञानवज्रेण साधकेन कायाग्रयोगतः वैरोचनयोगवान् ।

आ: महामुद्रा रूपं नं सिद्धि लाभ जुइगु खँ कनेत मूलय् 'खधात्वित्यादि' श्लोकं कनाच्वन । खधातु धैगु तथता (शून्यता) धा:गु ख: । उकि स्वच्छं धैगु चन्द्रमण्डल धा:गु ख: । वयात भावना याना: वया नं दथुइ बिज्यानाच्वंम्ह वैरोचन थ:त भा:पिया: थ:गु ल्हा:तिइ च्यागू आरा (दण्डी दुगु) ध्यान यानागुलिं विद्याधर जुइफइ ॥२४॥

थ्व साधना यायेबलय् गुगु कथं यायेगु धा:सा, धैगु खँ कनेत मूलय् 'महाचक्रकुलम् इत्यादि' श्लोक

कनाच्वन । महाचक्रकुल धैगु वैरोचन खः । वयात न्हापां ध्यान यानाः ज्ञानाग्र जुयाबिज्याःम्ह वैरोचनया ज्ञानवज्रम्ह साधकं 'कायाग्रयोगतः' धैगु वैरोचन योग याइम्ह धाःगु जुल ॥२५॥

मूल :

खधातुवज्रमध्यस्थं ज्ञानाक्षोभ्यं विभावयेत् ।
हस्ते वज्रं प्रभावित्वा वज्रविद्याधरो भवेत् ॥२६॥
महावज्रकुलं ध्यात्वा इदं वज्राग्रसाधनम् ।
कर्तव्यं ज्ञानवज्रेण वज्रकायाग्रयोगतः ॥२७॥

न्हापाथें तुं खधातुया दथुइ वज्र, वयां दथुइ अक्षोभ्य बिज्यानाच्वंगु सिइकाः थःतः भावना याये माल । अले थःगु ल्हाःतिइ वज्रयात भावना यानागुलिं वज्रविद्याधर सिद्धि दइ ॥२६॥

थ्व वज्राग्र साधन यायेबलय् महावज्रकुलया ध्यान यानाः, वज्रकायाग्रयागु योग यानाः ज्ञानवज्र जुयाबिज्याःम्ह साधकं साधन यायेमाः ॥२७॥

टीका :

खधात्वित्यादि खधातौ वज्रं सूर्यमण्डलं ध्यात्वा तन्मध्यस्थमद्वयज्ञानात्मकमक्षोभ्यमात्मानं भावयेत् । हस्ते वज्रमित्यादि पूर्ववत् ।

थ्व प्रकरणय् खधातुइ वज्र धैगु सूर्यमण्डल ध्यान यानाः वया दथुइ अद्वयज्ञान स्वभावम्ह अक्षोभ्य बिज्यानाच्वंम्ह थःत भाःपाः ल्हाःतिइ वज्र ज्वनाः इत्यादि च्वय् कनाथें तुं भावना यायेमाः ॥२६॥२७॥

मूल :

खधातुरत्नमध्यस्थं रत्नवज्रं प्रभावयेत् ।
हस्ते रत्नं प्रभावित्वा रत्नविद्याधरो भवेत् ॥२८॥
महारत्नकुलं ध्यात्वा इदं रत्नाग्रसाधनम् ।
कर्तव्यं ज्ञानवज्रेण रत्नकायाग्रयोगतः ॥२९॥

खधातुया दथुइ रत्न भाःपियाः, वया दथुइ रत्नवज्र (रत्नसंभव) बिज्यानाच्वंम्ह थः भाःपाः भावना याये माल । थःगु ल्हाःतिइ रत्न ज्वनागु भावना यानागुलिं रत्नविद्याधर सिद्धि लाभ जुइ ॥२८॥

थ्व रत्नाग्र साधन यायेत महारत्न कुलया ध्यान यानाः, रत्नकायाग्रयागु हे योग यानाः ज्ञानवज्र जुयाच्वंम्ह साधकं साधन याये माल ॥२९॥

टीका :

खधातौ रत्नं विभाव्य तन्मध्यस्थं रत्नवज्रं रत्नसंभवमात्मानं भावयेत् । हस्ते रत्नमित्यादि विवृतम् ।

खधातुइ रत्न भावना याना: वया दथुइच्वंम्ह रत्नवज्र (रत्नसंभव) थ:हे भा:पा: ल्हा:तिइ रत्न तया: भावना यायेमा: इत्यादि च्वय् थें हे व्याख्या याये माल ॥२८॥२९॥

मूल :

खधातुपद्ममध्यस्थं अमिताभं प्रभावयेत् ।
हस्ते पद्मं प्रभावित्वा पद्मविद्याधरो भवेत् ॥३०॥
महापद्मकुलं ध्यात्वा इदं पद्माग्रसाधनम् ।
कर्तव्यं ज्ञानवज्रेण धर्मकायप्रयोगतः ॥३१॥

खधातुया दथुइ पद्म, वयां दथुइ अमिताभ, वयात थ: भा:पा: भावना याये माल । अले ल्हा:तिइ पद्म ज्वना धका: भावना यानागुलिं पद्मविद्याधर सिद्धि दइ ॥३०॥

महापद्मकुलया ध्यान याना: धर्मकाययागु ध्यान याइम्ह ज्ञानवज्र जुयाबिज्या:म्हं थ्व पद्माग्रसाधन याये योग्य जू ॥३१॥

टीका :

खधातौ धर्माष्टदलपद्मं धात्वा तत्मध्यस्थममितायुपमात्मानं विभाव्य सर्व पूर्ववत् संपादयेत् ।

खधातुइ अष्टदल पद्मया ध्यान याना: वया दथुइ अमितायु बिज्यानाच्वंम्हसित थ: भा:पा: भावना यायेमा: । मेगु फुक्कं अर्थ न्हापाथें तुं यायेमा: ॥३१॥

मूल :

खधातुसमयमध्यस्थं अमोघाग्रं प्रभावयेत् ।
हस्ते खड्गं प्रभावित्वा खड्गविद्याधरो भवेत् ॥३२॥
महासमयकुलं ध्यात्वा इदं समयाग्रसाधनम् ।
कर्तव्यं ज्ञानवज्रेण कायसमययोगतः ॥३३॥

खधातुया दथुइ समय भा:पिया: वया दथुइ अमोघाग्र बिज्यानाच्वंम्ह थ:हे भा:पा: भावना याये माल । ल्हा:तिइ खड्ग ज्वना धका: ध्यान यानागुलिं खड्ग विद्याधर सिद्ध जुइ ॥३२॥ कायसमय योग याइम्ह, ज्ञानवज्र जुयाबज्या:म्ह साधकं महासमयकुल ध्यान याना: थ्व समयाग्र साधन याये माल ॥३३॥

टीका :

खधातौ समयमध्यस्थं विश्ववज्रस्थममोघाग्रमित्यादिः विवृतार्थः ।

खधातुइ समयया दथुइ बिज्यानाच्वंम्ह अर्थात् विश्ववज्रय् बिज्यानाच्वंम्ह अमोघाग्र (अमोघसिद्धि) थ:हे ख: धका: भा:पा: इत्यादि अर्थ फुक्क न्हापाथें तुं जुल ॥३२॥३३॥

मूल :

त्रिशूलज्ञानांकुशादयः साध्या वज्रप्रभेदतः ।
सिध्यन्ति तस्य ध्यानेन कायवाक्चित्तसाधनैः ॥३४॥

इत्याह भगवान् महासमयसिद्धिवज्रः ।

वज्र प्रयोजन यानाः अर्थात् अक्षोभ्य समाधि यानाः त्रिशूल ज्ञानांकुश आदि नं साधना याये ज्यू । काय वाक् चित्त साधन यानातःपिसं जक सिद्धि लाभ याये फइ । अथे जूगुलिं वयागु ध्यान यानाः जक सिद्ध जुइ ॥३४॥

धकाः श्री भगवान् महासमयसिद्धिवज्रं आज्ञा दयेका बिज्यात ।

टीका :

एवं चक्रादिचिन्हं साधनमुक्त्वा अन्यदपि क्रोधराजचिन्हं साधयितव्यमिति त्रिशूलादयो गृहयन्ते । वज्रप्रयोगत इति अक्षोभ्यसमाधिना साध्यः । तस्याक्षोभ्यस्य ध्यानेनैते त्रिशूलादयः सिध्यन्ति साध्यन्ते । कैः कायवाक्चित्तसाधनैरिति । कायवाक्चित्तानि ये प्राकृतभावमपनीय विशिष्टभावेन निष्पादयितुं शक्तास्ते कायवाक्चित्तसाधनाः तैः साध्यन्ते नेतरैरिति महासमयो महायानं तत्रसिद्धिरनन्तरोक्ता तत्प्रकाशको वज्रः महासमयसिद्धिवज्र इत्याहेति प्रकरणोपसंहारः ।

थुगु प्रकारं चक्रादि चिन्ह साधनया खँ कनाः मेगु क्रोधराजपिनि चिन्ह नं साधना यायेमाः धैगु कनेत त्रिशूलादि नं कनाच्वन । वज्रप्रयोगत धैगु अक्षोभ्य समाधि याना धाःगु खः । (मूलय् प्रभेदतः तयातल, व पाय्छि मजू) अथे यानाः साधन यायेमाः । वसपोल अक्षोभ्ययागु ध्यान यानाः थ्व त्रिशूल आदि सिद्ध यायेमाः । साध्यन्ते धायेमाःथाय् सिध्यन्ति तयातल, व आर्ष प्रयोग खः । सुनां साधन यायेमाः धाःसा काय वाक् चित्त साधनैः अर्थात् काय वाक् चित्त साधन यानातःम्हं साधन यायेमाः अर्थात् साधारणगु काय वाक् चित्त मदयेकाः विशेष प्रकारयागु काय वाक् चित्तम्हं सम्पन्न यायेफइ । मेपिसं साधन याये फइमखु । महासमय धैगु महायान धाःगु खः । उकिं सिद्धि धैगु च्वय् कनावयागु खँ प्रकट यायेफुम्ह वज्रयात महासमयसिद्धिवज्र धाःगु खः । अनं आज्ञा जुयाबिज्यात धकाः प्रकरण क्वचायका छ्वःगु जुल ॥३४॥

मूल :

चतुष्पथैकवृक्षे वा एकलिङ्गे शिवालये ।
साधयेत् साधको नित्यं वज्राकर्ष विशेषतः ॥३५॥
त्रियोगमन्त्रपुरुषं ध्यात्वा त्रियोगवज्रिणम् ।
अंकुशं कायवाक्चित्तं बुद्धानां ज्ञानबुद्धिनाम् ॥३६॥
वायव्यमण्डलाग्रस्थ बुद्धाकर्षणमुत्तमम् ।
दशदिक्समयसम्भूतं वज्रेणाकृष्य भुञ्जयेत् ॥३७॥

॥ खधातुसमयवज्राकर्षणम् ॥

प्यपु लँ चूलाःगु दुवाटय्, याकः सिमा क्वय्, छगू जक लिंग दुगु शिवालयय्, विशेष यानाः साधकं नित्य वज्राकर्षण सिद्धि साधन यायेमाः ॥३५॥

त्रियोगमन्त्रपुरुष जुयाबिज्या:म्ह त्रियोगवज्रीयात ध्यान याना: प्रबुद्धपिं, ज्ञानया विषयय् बुद्धि दुपिं व्यक्तितय्त काय वाक् चित्तरूपी अंकुशं आकर्षण यायेमा: ॥३६॥

वायु मण्डलया अग्र भागय् च्वनाच्वंपिं प्रबुद्धपिं जनतापिन्त आकर्षण यायेगु उत्तमगु विधि ख: । थुगु हे प्रकारं दशदिकय् च्वंपिं, समय पालन यानाच्वंपिं स्त्रीजनपिन्त नं आकर्षण याना: उपभोग यायेमा: ॥३७॥

थुलियात खधातुसमयवज्राकर्षण धाइ ।

टीका :

सिद्धिसाधनोपायमाह चतुष्पथेत्यादि । ब्राम्हणादिकुलसंभूतमुद्राचतुष्टयी । अथवा एकवृक्षे एकाकिन्या वा एकलिङ्गे स्वसमानवेशधारणात् शिवालये चण्डालादिवनितासु । एषु यथालब्धस्थानेषु वज्रं ज्ञानत्रयं अकृष्यते साक्षादनुभूयते यो न तद्वज्राकर्षणं समापत्तिलक्षणं तत्साधयेत् विशेषतोऽतिशयेनान्यस्मिन् विषये मन्दप्रचारत्वात् । सन्ध्याभाषा ।

एवं चाधिगतविशेषेण स्वार्थसम्पत्तिमुपदिश्य विनेयजनचित्तावनंर्ज त्रियोग इत्यादिनाह । त्रियोगमन्त्रपुरुषं त्रिवज्रात्मकमन्त्रपुरुषं त्रियोगवज्रिणमिति त्रिसत्त्वात्मकं ध्यात्वात्मानं निष्पाद्य आत्मनः कायवाक्चित्तमङ्कुशस्वभावं ध्यायात् । किमार्थं बुद्धानां रत्नपुद्गलानां ज्ञानबुद्धीनामद्वयज्ञानार्थिनामाकर्षणार्थम् ।

तत्रैव प्रयोगं दर्शयन्नाह वायव्येत्यादि यङ्कारोद्भवं वायुमण्डलं चञ्चलरूपं ध्यात्वा साध्यं तत्र संस्थाप्य तस्य कायवाक्चित्तेषु आत्मानं कायवाक्चित्तरश्म्यङ्कं व्यवसज्य शनैः शनैः आत्मसकाशमागत्य वायुमण्डलादवरुह्य लङ्कारोद्भवं माहेन्द्रमण्डले स्थित्वा प्रणतं ध्यायात् । बुद्धाकर्षणमिति यदनन्तरोक्तविधानं तद् भव्यजनचित्ताकर्षणमुत्तममन्यत्रासाधारणं विधानम् । अनेनैव प्रयोगेण दशदिक्समयव्यवस्थिता योषितो व्याकृष्योपभुञ्जयेत् स्वाज्ञायां नियोजयेत् ।

खधातुसमया देव्यः तासां वज्राकर्षणमभेद्याकर्षणम् ।

चतुष्पथेत्यादि श्लोकं सिद्ध साधनया उपाय कनाच्वन । ब्राम्हणादि कुलय् उत्पन्न जूपिं प्यंगू प्रकार या मुद्रा नाप अथवा 'एक वृक्षे' धैगु याक:चा नाप, 'एक लिङ्गे' धैगु थ: समानगु वेश धारणा यानात:गुली, 'शिवालये' धैगु चण्डाल आदि महिलापिं नाप, थुपिं मध्यय् दु दुगु थासय् ज्ञानत्रय आकर्षण याना: अनुभव यायेगुयात वज्राकर्षण समापत्तियागु लक्षण धाइ । वयात साधना यायेमा: विशेष याना: मेगु विषयय् अतिशय रूपं मन्दता, ढिला सुस्ती जुइफु । थ्व संध्याभाषा कथं जुल ॥३५॥

थुगु प्रकारं विशेषता लाभ याये धुंका: स्वार्थ सम्पत्तियागु खँ कना: विनीत यायेमा:पिं जनतापिनिगु चित्तय् भुकाव हयेत मूलय् 'त्रियोग इत्यादि' श्लोकं कनाच्वन । त्रियोगमन्त्रपुरुष धैगु त्रिवज्र स्वभावगु मन्त्रपुरुष धा:गु ख: । त्रियोगवज्रिनं धैगु त्रिसत्त्व स्वभावम्हसित, ध्यात्वा धैगु थ: भा:पा: थ:गु काय वाक् चित्तरूपी अंकुश स्वभावगु ध्यान यायेमा: । छाय्धा:सा बुद्धानाम धैपिं रत्नपुद्गलतय्त, ज्ञानबुद्धिनाम धैगु अद्वयज्ञान लाभ यायेगु इच्छा दुपिन्त आकर्षण याये नितिं धा:गु ख: ॥३६॥

अनसं हे प्रयोगया खँ कनेत मूलय् वायव्येत्यादि श्लोकं कनाच्वन । यंकार वीजाक्षरं उत्पन्न जूगु वायुमण्डल, चंचल स्वभावगु ध्यान यानाः साध्यम्ह व्यक्तियात उकी तयाः वयागु काय वाक् चित्तय् थःगु काय वाक् चित्तयागु रश्मिया अंग मिलय् यानाः बिस्तार बिस्तारं थःगु न्हचवने वयाः, वायुमण्डलं क्वाहाँवयाः लङ्कारं उत्पन्न जूगु महेन्द्रमण्डलय् (पृथ्वीस) च्वनाः क्वछुनाः विन्ति यानाच्वंम्ह ध्यान याये माल । बुद्धाकर्षण धैगु च्वय् कनावयागु विधि धाःगु खः । व विधिं भव्यजनपिनिगु चित्त आकर्षण यायेगु उत्तमगु अर्थात् मेगु स्वयां असाधारणगु विधि विधान खः । थ्वहे प्रयोगं झिगू दिसास समय पालन यानाच्वंपिं स्त्रीजनपिन्त नं आकर्षण यानाः 'उपभुन्जयेत्' धैगु थःगु आज्ञा पालन याकेमाः ॥३७॥

खधातुसमया धैपिं देवीपिं खः । अनपिन्त वज्राकर्षण धैगु अभेद्यगु आकर्षण धाःगु खः ।

मूल :

वैरोचनं महाचक्रं ध्यात्वांकुशं जिनालयम् ।
वज्रपद्मादिभिः कार्यं समयाकर्षणमुत्तमम् ॥३८॥
॥ त्रैधातुकसमयाकर्षणम् ॥

वैरोचनया चिन्ह जुयाच्वंगु महाचक्र तथा बुद्धपिनिगु आलय जुयाच्वंगु अंकुशया ध्यान यानाः समयाकर्षण यायेमाः । अथे हे वज्रपद्म आदिं नं अंकुश भाःपाः उत्तमगु समयाकर्षण याये माल ।३८॥

थ्व विधियात त्रैधातुक समयाकर्षण धकाः धाइ ।

टीका :

वैरोचनेत्यादि । वैरोचनमहाचक्रं वैरोचनचिन्हभूतं चक्रं वैरोचनकुलीनानामुत्पत्तिकारणत्वात् । जिनालयं तदङ्कुशाकारेण ध्यात्वा साध्यहृदये अवसज्य पूर्ववदाकर्षयेत् । अनेनैव क्रमेणावशिष्टैरपि चिन्हैराकर्षणं कुर्यादित्याह वज्रेत्यादि । त्रैधातुकसमया यक्षिण्यादयः । तासामाकर्षणं त्रैधातुकसमयाकर्षणम् ।

थ्व प्रकरणय् वैरोचनमहाचक्रं धैगु वैरोचनया चिन्ह जुयाच्वंगु चक्र धाःगु खः । छाय्धाःसा वैरोचन कुलयापिं व्यक्तित उत्पत्ति जुइगु कारण चक्र हे खः । जिनालयम् व चक्र बुद्धपिनिगु स्थान खः । वयात अंकुश आकार भाःपाः साध्यजनपिनिगु नुगलय् तक्यंकाः न्हापाथें तुं आकर्षण यायेमाः । थुगु हे कथं ल्यंदनीगु चिन्ह नं आकर्षण यायेमाः धकाः वज्रेत्यादि श्लोकं कनाच्वन । त्रैधातुक समया धैपिं यक्षिणी आदि धाःगु खः । इमित आकर्षण याःगु धायेत त्रैधातुक समयाकर्षणम् धाःगु खः ॥३८॥

मूल :

सर्वाकारवरोपेतं बुद्धबिम्बं विभावयेत् ।
पाणौ च कायवाक्चित्तं अंकुशादीनि भावयेत् ॥३९॥
अनेन खलु योगेन स भवेत्परकर्मकृत् ।
सर्वाकारवरोपेतं कायवज्रं विभावयेत् ॥४०॥

जिव्हावज्रयोगेण ध्यात्वा वागवज्रसमो भवेत् ।
त्रिगुह्यसमयपूजाग्रीं पूजां पूज्य प्रभावयेत् ॥४१॥
इदन्तत् सर्वसिद्धीनां सारं गुह्यसमुच्चयम् ।

इत्याह भगवान् महागुह्यसमयः ।

सर्वाकारवरोपेतम् धैगु वैरोचना आदि पिनिगु आकारं युक्तगु, बुद्धबिम्बं धैगु महावज्रधर स्वरूपम्ह थःतः भाःपाः ल्हाःतय् काय वाक् चित्त स्वरूपम्ह साध्ययात अंकुश आदि भाःपे माल ॥३९॥

थ्वहे योगं व साधकं वज्रसत्त्वया पदयागु कर्म याइम्ह जुइ । च्वय् कनाथें सर्वाकारवरोपेतगु कायवज्र अर्थात् थःगु शरीरयात भावना याये माल ॥४०॥

जिव्हायात वज्र भाःपाः ध्यान यानागुलिं वागवज्र समान जुइ । अर्थात् अमिताभ समान जुइ । अथे हे त्रिगुह्यसमयपूजांग्री नामगु पूजा यानाः भावना याये माल । थ्व थथे सर्वसिद्धिया सार जुयाच्वंगुलिं गुह्य समुच्चय खः धकाः श्री भगवान् महागुह्यसमयं आज्ञा जुयाबिज्यात ॥४१॥

टीका :

सर्वाकारवरोपेतमिति । वैरोचनाद्याकारपरिघटितं बुद्धविम्बं महावज्रधरमात्मानं विभावयेत् ।

पाणौ तस्य हस्ते कायवाक्चित्तं साध्यं तमङ्कुशादीन् विभावयेदिति । अङ्कुशादिभिरिति ग्राह्यम् । अङ्कुशेनाकृष्य पाशेन वध्वा वायुमण्डलमारोप्य आनीय पाणिना गृहीत्वा मुद्रयेदित्यभिप्रायः ।

अनेन मुद्रणप्रयोगेण साधकः पदं वज्रसत्त्वपदं तस्य कर्म तदनुष्ठेया क्रिया तत् करोतीति पदकर्मकृद् भवेत् ।

सर्वाकारेत्यादिना अनन्दरोक्तमेवार्थं विवृणोति । कायवज्रं स्वकायं यथोक्तलक्षणोपेतं ध्यायात् । तदेतद् वैरोचनीकरणम् ।

जिव्हैव वज्रं जिव्हावज्रं तस्य प्रयोगो मन्त्रजल्पनं तेन वागमिताभः तत्समो भवेदित्यमिताभीकरणम् ।

स्वदेवताहङ्कारवान् हस्तस्थसाध्यं जप्यमन्त्राक्षरार्थं च ध्यात्वा वज्र समो भवेदिति तत्समो भवेदित्यक्षोभ्यकरणम् ।

अनेन प्रकारेण त्रिगुह्यं कायवाक्चित्तं तत्समयं त्रिकायादिस्वभावं यान्तीति त्रिगुह्यसमया वैरोचनादयः तेषां पूजाग्रीं पूजां यथास्वभावपरिज्ञानलक्षणां पूजां पूज्य कृत्वा प्रसाधयेत् । इदमनन्तरोक्तप्रयोगं संपादयेत् ।

यदनन्तरोक्तं विधानं तत् सर्वबुद्धानां सर्वतथागतसंबन्धिसारं विशिष्टभूतं गुह्यं रहस्यं समुच्चीयते आकृष्यते येन तद्विधानं गुह्यसमुच्चयं महागुह्यं देवाद्याकर्षणं समयमलंघ्यभूतं यस्य स महागुह्यसमयः महावज्रधर एवमाहेति संगीतिकारः

सर्वाकारवरोपेत धैगु वैरोचन आदि आकारं निर्माण यानात:गु धा:गु ख: । बुद्धविम्बं धैगु महावज्रधर धा:गु ख: । थ:त: वसपोल भा:पा भावना याये माल । अले वसपोलया ल्हा:तिइ कायवाक्चित्तरूपी साध्यात अंकुश आदि भावना याये माल । अर्थात् अंकुश आदिं ग्रहण यायेमा: धा:गु ख: । अंकुशं क्यंका: साला:, पासं चिना: वायुमण्डलय् तयेहया:, ल्हा:तिं ज्वना: मुद्रा याये माल धैगु अभिप्राय: ख: ॥३९॥

थ्वहे मुद्रायागु प्रयोग याना: साधकं पद धैगु वज्रसत्त्वयागु पदयात कर्म याये माल धैगु धायेत पदकमंकृत भवेत धका: मूलय् धयात:गु ख: । सर्वाकार इत्यादिद्वारा न्हापा कनात:थें हे अर्थ व्याख्या याये माल । कायवज्रं धैगु थ:गु शरीर फुक्क लक्षणं युक्तगु धका: भावना याये माल । थथे यानागुलिं वैरोचन समान यायेगु जुल । में हे वज्र धका: भा:पा: धायेत जिव्हावज्रं धा:गु ख: । वयात प्रयोग यायेगु धैगु मन्त्र जपे यायेगु धा:गु ख: । अथे यानागुलिं वाक् धैगु अमिताभ धा:गु ख: । अमिताभ समान धायेत वाक्वज्रसम धा:गु ख: । अथे भावना यानागु थ:त अमिताभ तुल्य यायेगु विधि जुल ॥४०॥

थ:म्ह देवतायात जि धका: भा:पा: ल्हा:तिइ साध्य धैगु जपे यायेमा:गु मन्त्राक्षरत लुमंकागुलिं वज्रसम जुइ । अर्थात् अक्षोभ्य समान जुइ । थुगु प्रकारं त्रिगुह्य धैगु काय वाक् चित्त ख: । वयागु समय धैगु त्रिगुह्यसमय जुल । अथे धैगु वैरोचन अदि धा:गु जुल । अनपिंगु पूजाग्री पूजां धैगु वयागु स्वभाव गुज्व:गु ख: उज्व:गु रूपं सिइकेगुरूपी पूजा याना: साधना याये माल । अर्थात् च्वय् कनावयागु फुक्क प्रयोग सम्पन्न याये माल ।

च्वय् कनावयागु विधान फुक्क बुद्धपिनिगु अर्थात् फुक्क तथागतपिनिगु सार जुयाच्वंगु विशेष प्रकारयागु गुह्य धैगु रहस्य जुयाच्वंगुयात समुचियते धैगु सालाहया: छथाय् तयेगु धायेत महागुह्य समुच्चयं धा:गु ख: । अर्थात् देव आदिपिन्त नं आकर्षण यायेत उल्लंघन याये मफइगु धायेत समय धा:गु ख: । अले महागुह्यसमय धैगु महावज्रधर धा:गु हे ख: ॥४१॥ वसपोलं थथे आज्ञा जुयाबिज्यात धका: संगीतिकारं धा:गु जुल ।

मूल :

महामांससमयाग्रेण साधयेत् त्रिवज्रमुत्तमम् ।
विण्मूत्रसमयाग्रेण भवेद्विद्याधर: प्रभु: ॥४२॥
हस्तिसमयमांसेन पञ्चाभिज्ञत्वमाप्नुयात् ।
अश्वसमयमांसेनान्तर्द्धानाधिपो भवेत् ॥४३॥
श्वानसमयमांसेन सर्वसिद्धिप्रसाधनम् ।
गोमांससमयाग्रेण वज्राकर्षणमुत्तमम् ॥४४॥
अलाभे सर्वमांसानां ध्यात्वा सत्त्वं विकल्पयेत् ।
अनेन वज्रयोगेन सर्वबुद्धैरधिष्ठचते ॥४५॥
सर्वाकारवरोपेतं कायवाक्चित्तवज्रिणम् ।
हृदये ज्ञानसमयं मुकुटे वज्राग्रधारिणम् ॥४६॥

प्रीणनं सर्वबुद्धानां इदं समयनयोत्तमम् ।
कर्तव्यं समयाग्रेण सर्वसिद्धिकरं परम् ॥४७॥
॥ सर्वसमयज्ञानवज्राहारो नाम समाधिः ॥

महामांसरूपी श्रेष्ठगु समयद्वारा उत्तमगु त्रिवज्र साधना याये माल । विन्मुत्ररूपी अग्रगु समयद्वारा विद्याधरप्रभु जुइफइगु जुल ॥४२॥

हस्तिसमयमांसद्वारा पंचाभिज्ञा लाभ जुइगु जुल । अश्वसमयमांसद्वारा अन्तरधान जुइगुया अधिपति जुइफइगु जुल ॥४३॥

श्वानसमयमांसद्वारा सर्वसिद्धि साधन याइगु जुल । गोमांससमयद्वारा उत्तमगु वज्राकर्षण सिद्धि लाइगु जुल ॥४४॥

फुक्क मांस लाभ मजूसा ध्यान याना: फुक्क कल्पना यायेमा: । थ्व वज्रयोगद्वारा सकल बुद्धपिसं अधिष्ठान याकेदइगु जुल ॥४५॥

सर्वाकारवरोपेतम्ह काय वाक् चित्तवज्रीयात, हृदय ज्ञानसमययात, मुकुटय् वज्राग्रधारीयात भा:पा: ध्यान याये माल ॥४६॥

थथे यानागुलिं सकल बुद्धपिं तृप्त जुइगु जुल । थ्व विधियात उत्तमगु समयनय धका: धाइ । अथे जूगुलिं श्रेष्ठगु समयं फुक्क सिद्धि बिइगु उत्तमगु विधि यायेमा:गु जुल ॥४७॥

थ्व समाधियात सर्वसमयज्ञानवज्र आहार नामगु समाधि धकाः धाइ ।

टीका :

कर्माभेदे मांसाहारप्रदर्शनायाह महामांसेत्यादि । महान्तो मनुष्याः तेषां मांसं मृतकोद्भूतत्वात् समयाग्रं तेन बलिं दत्वा त्रिवज्रमुत्तमं स्वदेहं साधयेत् रभसा प्रापयेत् । निरवद्यलब्धनरपिशितेन विघ्नोपशमनार्थ सर्वभूतानां बलिं दत्वा खेचरत्वं साधयेदिति । समयाग्रेणेति नरमांसादिकं विन्मूत्रैर्युक्तं समयाग्रं तेन विद्याधरत्वं साधयितुकामो बलिं दद्यात् ।

हस्ती एव समयो मृतकत्वात् । तस्य पिशितेन पञ्चाभिज्ञकामो बलिंदद्यात् । तथैवाश्वमांसेनान्तर्धानसिद्धिं साधयेत् ।

कर्मभेदे नोक्तमांसलाभे विधिमाह श्वानेत्यादि । श्वानमांसेन निर्दिष्टां सिद्धिं प्रसाधयेदिति ज्ञेयम् । तथैव निरवद्यगोमांसोपहारेण वज्रा दुःसाध्याः राजादयः ।

निरवद्यमांसाभावे विधिमाह उक्तमांसालाभेऽपि पिशितं ध्यात्वा संपादयेत् । अथवा पिष्टादिना नरादिमृतकं कृत्वा तत्स्वरूपेण निष्क्रान्तं जीवितं च ध्यात्वा तदवयवेन साधयेदिति । अनेनानन्तरोक्तवज्रयोगेनाभेद्योपहारविधिना सर्वबुद्धैरधिष्ठचते । साधकः अभिप्रेतार्थसिद्धिं प्राप्यते ।

देहपुष्टयर्थमाप्यायनविधिमाह । सर्वाकारेत्यादि । कायवाक्चित्तवज्रिणं महावज्रधरमात्मानं ध्यात्वा तदनन्तरं हृत्पद्मस्थितचन्द्रमण्डले ज्ञानसमयं ज्ञानसत्त्वं ध्यात्वा तस्यापि हृदये समाधिसत्त्वं ध्यायात् । मुकुटे उष्णीषस्थाने वज्राग्रधारिणं महावज्रधरं चन्द्रांशुपुञ्जसन्निभं स्रवत्सुधं सर्वबुद्धानां समयज्ञानसत्त्वाख्यानं प्रीणनं ध्यायात् ।

इदमनन्तरोक्तसर्वसमयनये उत्तमं विशिष्टं समयाग्रेण साधकेन परं सर्वासिद्धिकरं ध्यानं कर्तव्यं करणीयमेव ।

सर्वसमयाः साधकाः तेषां ज्ञानवज्रं बोधिचित्तमाहारः प्रीणनं यस्मिन् समाधौ स तथा ।

कर्मयागु भेदं मांसहार यायेगु क्यनेत महामांस इत्यादि श्लोकं मूलय् कनाच्वन । थन महान्तः धैपिं मनुष्यत धाःगु खः । इमिगु ला सीपिनिगु जूगुलिं समयाग्र जुल । उकिं बलि बियाः उत्तमगु त्रिवज्र अर्थात् थःगु शरीरयात साधना यायेमाः । बलपूर्वक प्राप्त यायेमाः धैगु भाव खः । निर्दोषगु प्राप्त जूगु नरमांसद्वारा विघ्न शान्त याये नितिं सकल भूतपिन्त बलि बियागुलिं खेचरत्व सिद्ध यायेमाः । समयाग्र धैगु नरमांस आदियात विद व मूत्रं युक्तगुयात समयाग्र धाइ । व समयाग्रं विद्याधरत्व साधना यायेगु इच्छा दुम्हं बलि बिइमाः धैगु भाव खः ॥४२॥

किसि हे समय खः छाय्धाःसा सीम्ह जूगुलिं धाःगु खः । वयागु लां पंचाभिज्ञ कामना याइम्हेसिनं बलि बिइमाः । अथे हे सलयागु लां अन्तरधानसिद्धि साधना यायेमाः ॥४३॥ कर्मयागु भेदं कनातःगु ला दुसा श्वानेत्यादि श्लोकं कनाच्वन । थन खिचायागु लां कनातःगु सिद्धि साधना यायेमाः धाःगु सिइकेमाः । अथे हे दोषरहितगु गोमांस द्वहलपा वज्रा धैगु दुःसाध्यपिं राजा आदिपिं धाःगु खः ॥४४॥

दोषं रहितगु मांस लाभ मजूसा यायेगु विधि कनेत मूलय् अलाभे इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । कनातःगु ला लाभ मजूसा नं ला धकाः भाःपाः सम्पन्न यायेमाः । अथवा छुचुं आदियागु मनू आदि सीपिं दयेकातयाम्ह मनू आदियागु ज्यान मदये धुंकल धकाः भाःपाः उकीयागु अवयवद्वारा साधना यायेमाः । थ्व च्वय् कनातयागु वज्रयोगद्वारा भेदभाव मदुगु उपहार विधिं फुक्क बुद्धपिसं अधिष्ठान यानातल । थथे जूगुलिं साधकं इच्छा याःगु सिद्धि प्राप्त जुइ ।

शरीर हृष्टपुष्ट यायेगुयात आप्यायन विधि धाइ । वयात कनेत सर्वाकार इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । थन काय वाक् चित्त वज्रिणम् धैगु महावज्रधर धाःगु खः । वसपोल जि हे खः धकाः भाःपियाः अनं लिपा नुगलय् च्वंगु पलेस्वांया द्यःने चन्द्रमण्डलय् ज्ञानसमय धैगु ज्ञानसत्त्व ध्यान यानाः वसपोलया नं नुगलय् समाधिसत्व ध्यान यायेमाः । अले मुकुटय् (उष्णीष स्थानय्) वज्राग्रधारिणम् धैगु महावज्रधरयात चन्द्रयागु किरणया पुञ्ज थें च्वंगु अमृत तिकिदनाच्वंगुलिं फुक्क बुद्धपिनिगु समयसत्त्व व ज्ञानसत्त्वयात तृप्त यानाच्वन धकाः ध्यान याये माल । थ्व च्वसं कनाच्वनागु फुक्क समयनय स्वया नं उत्तमगु विशेषगु समयाग्र धैम्ह साधकं फुक्क सिद्धि लाभ जुइगु थ्व ध्यान धकाः यायेबहः जू ॥४६॥४७॥

सर्वसमय धैगु साधक धा:गु ख: । व साधकयागु ज्ञानवज्र धैगु बोधिचित्त धा:गु ख: । आहार धैगु तृप्त याइगु जूगुलिं थ्व समाधियात सर्वसमयज्ञानवज्राहार नामगु समाधि धका: धाइ ।

मूल :

जिव्हासमयवज्राग्रे ध्यात्वा हूँकारवज्रिणम् ।
पञ्चामृतप्रयोगेण वज्रसत्त्वत्वमाप्नुयात् ॥४८॥
आ:कारौंकारसमयमिदं वज्रनयोत्तमम् ।
अनेन खलु योगेन वज्रसत्त्वसमो भवेत् ॥४९॥
॥ समयवज्रामृतमालिनी नाम समाधिः ॥

जिव्हासमयवज्रया अग्रय् हूँकार वज्र ध्यान याना: पंचामृत प्रयोग यानागुलिं त्रिवज्रत्त्व प्राप्त जुइ ॥४८॥

अथेहे जिव्हासमयवज्राग्र च्वकाय् आकार व ओँकार समय नं भावना यानागुलिं वयात थ्व उत्तमगु वज्रनय लाभ जुइ । थ्व योग यानागुलिं वज्रसत्त्व समानम्ह जुइ ॥४९॥

थ्व समाधियात समयवज्रामृतमालिनी धका: धाइ ।

टीका :

कुलभेदनाह जिव्हासमयवज्राग्र इति । समयवज्राः पञ्चकुलयोगिनः । तेषामग्रमक्षोभ्यकुलम् । तस्मिंस्थितः । जिव्हाहूङ्कारवज्रिणं हूङ्कारपरावृत्तं वज्रं ध्यायात् । किञ्चिदन्नादिकमभ्यवहरन् पञ्चामृतप्रयोगेण पञ्चामृतीकरणेनोपयुज्य त्रिवज्रं कायवाक्चित्तप्रस्रब्धिमाप्नुयात् ।

इदमनन्तरोक्तमाहारकृत्यलक्षणं वज्रनयोत्तमम् । आ:कारौङ्कारसमयादपि कर्तव्यम् । अमिताभयोगिना जिव्हा आ:कारपरावृत्तिलक्षणं पद्मं ध्यात्वा वैरोचनयोगिना प्रणवनिर्वृत्तं चक्रं ध्यात्वा कर्तव्यमिति यावत् । अनेनाहारकृत्ययोगेन कायादिप्रस्रब्धिं लब्धा महावज्रधरतुल्यो भवेत् ।

समयवज्रं पञ्चामृतीकरणलक्षणो ध्यानविशेषोऽमृतमालामृतपुञ्जसमयवज्रेण निष्पादिता अमृतमाला यस्मिन् समाधौ । स तथोच्यते ।

कुलयागु भेदं जिव्हासमयवज्राग्र धैगु थन "समयवज्रा" धैपिं पञ्चकुलया योगीपिं धा:गु ख: । अनपिनि मध्यय् अग्रम्ह अक्षोभ्य कुलम्ह ख: । वहे कुलय् च्वंम्ह जिव्हाहूँकारवज्रिणम् धैगु हूँ वीजाक्षर परिवर्तन जुया उत्पन्न जूगु वज्रय् ध्यान याये माल । छुं भ:चा अन्न आदि नया:, पञ्चामृत नया: धका: भा:पा: पञ्चामृत दयेका: उपभोग याना: त्रिवज्र धैगु काय वाक् चित्त, प्रश्रब्धि धैगु शान्ति याये माल ॥४८॥

थ्व च्वय् कनावयागु, आहार यायेमा:गु वस्तुयात वज्रनयोत्तम धाइ । आ:कार, ओँकार समय कथं नं च्वय् थें यायेमा: । अमिताभयागु योग याइम्हं मेंयात आ: वीजाक्षरय् परिवर्तन जुया: उत्पन्न जूगु पद्म भा:पा:, वैरोचनयागु योग याइम्हं ओँकार परिवर्तन जुया: उत्पन्न जूगु चक्र धका: भा:पा: ध्यान यायेमा:गु जुल । थ्व आहार यायेगु विधिं शरीर आदि प्रश्रब्धि (शान्ति) जुया: महावज्रधर तुल्य जुइ ॥४९॥

समयवज्र धैगु पञ्चामृत जुल धकाः भाःपीगु जुल । थ्व छगू प्रकारया ध्यान विशेष खः । अमृतमाला धैगु अमृतयागु पुचः रूपी समयवज्रं उत्पन्न जूगु अमृतमाला दुगु समाधि धाःगु खः । (छापा सफुतिइ "समयवज्रामृतमालिनी" तयातल । तर टीकां धाःसा समयवज्रामृतमाला जक धयातल) ।

मूल :

त्रिवज्रसमयसिद्धचर्थं भवेत्त्रिकायवज्रिणः ।
दशदिक्सर्वबुद्धानां भवेच्चिन्तामण्योदधिः ॥५०॥

त्रिवज्रसमयसिद्धाग्र जुइबलय् अर्थात् परमार्थ सत्य लाभ जुइबलय् त्रिकायवज्री जुइफइ । अर्थात् धर्मकाय, संभोगकाय, निर्माणकाय स्वंगूलिं दुम्ह जुइ । अले झिगू दिशां बिज्यानाच्वंपिं बुद्धपिनिगु चिन्तामणिया सागर थें जुइ फइ ॥५०॥

टीका :

व्यापारतां योगिक्रियामुखेन लोकिकसिद्धिं निर्दिश्येदानीं निष्पन्नक्रमस्थानां मुदासिद्धचुपायं त्रिवज्रेत्यादिनाक्षिपति । त्रिवज्रं कायवाक्चित्तं समेति लीयते यस्मिन् स त्रिवज्रसमयः परमार्थसत्यं तदेव सिद्धचग्रं तस्मिन् त्रिकायं धर्मसम्भोगनिर्माणलक्षणं कायत्रयं तद् वज्रं यस्मास्ति स त्रिकायवज्रिणो महावज्रधरो भवेत् जायते । वज्रीति प्राप्ते वज्रिण इत्यार्षम् । एवं निष्पण्णस्य प्रातिहार्यसन्दर्शनं दशदिगित्यादि दशदिग्व्यवस्थित निष्पन्नसर्वसत्त्वानां चिन्तामणीनामुदधिश्चिन्तामण्योदधिः तत् प्र(प्तो) भवेत् ।

माःगु ज्यायात योगीयागु ज्याया प्रधानता बियाः लौकिक सिद्धियागु खँ कनेधुंका, आः निष्पन्नक्रम भावना याइपिन्त मुद्रासिद्धियागु उपाययात कयाः मूलय् त्रिवज्र इत्यादि श्लोकं कनाच्वन ।

थन त्रिवज्र धैगु काय, वाक्, चित्त धाःगु खः । व त्रिवज्र समेति धैगु लीन जुयावनी (दुसुनावनी) धैगु अर्थय् त्रिवज्रसमय धाःगु खः । अथे धैगु परमार्थसत्य धाःगु खः । व परमार्थसत्य हे सिद्धि मध्यय् अग्रगु खः । उकिं त्रिकाय धैगु धर्म, संभोग, निर्माणकाय स्वंगू धाःगु खः । व त्रिकाय वज्र यानाबिज्याःम्हसित त्रिकायवज्रि धाःगु खः । अर्थात् महावज्रधर धाःगु खः । वसपोल थें जुइफइ धाःगु जुल । थन वज्री धयां गाःसां वज्रिण धयातःगु आर्ष वचन धायेमाः । थथे वज्रधर समानम्हसिया प्रातिहार्य (ऋद्धि) क्यनेत मूलय् दशदिग् इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । झिगू दिशां बिज्यानाच्वंपिं निष्पन्न फुक्क प्राणपिनि चिन्तामणिया सागर थें जाःम्ह जुइ दइ ॥५०॥

मूल :

आभासयति वज्रात्मा लोकधातुं समन्ततः ।
चक्रसमयसिद्धचन्ते बुद्धकायसमो भवेत् ॥५१॥

चक्रसमयसिद्धिया अन्तय् उम्ह साधक वज्रकायम्ह जुयाः फुक्क लोकधातुया छचाखेरं थःगु रश्मि प्रकाशमान यायेफुम्ह जुइ तथा वुद्धकाय समानम्ह जुइ दइ ॥५१॥

टीका :

वज्रात्मा वज्रकायः अवभासयति स्वदेहप्रभ(या) लोकधातुं समन्तत इति दशदिग्लोकधातुं आलोकयति ..... तस्या व्याप्तिकथनं चक्रसमयेत्यादि । चक्रसमयो वैरोचनः तत्प्रतिवद्धा सिद्धिश्चक्रसमयसिद्धिः सैवाग्रचा तस्मिन् बुद्धकायसमो भवेत् तत्सदृशो भवेत् ।

वज्रात्मा धैगु वज्रकाय धाःगु खः । अवभासयति धैगु थःगु शरीरया रश्मिं, लोकधातुं समन्ततः धैगु झिगू दिशाय् च्वंगु लोकधातु प्रकाश यानाबिइ । उगु रश्मिया व्यापकता क्यनेत चक्रसमय इत्यादि मूलय् कनाच्वन । थन चक्रसमय धैम्ह वैरोचन खः । वसपोलयागु सिद्धि धायेत चक्रसमयसिद्धि धाइ । व सिद्धि अग्रगु (श्रेष्ठगु) खः, व सिद्धिया विषयय् बुद्धकाय सम जुइ (वसपोल तुल्य जुइ) धाःगु खः ॥५१॥

मूल :

विचरेत् समन्ततः सिद्धो गङ्गावालुकसर्वतः ।
सर्वेषु समयाग्रेषु विद्याधरप्रभुर्भवेत् ॥५२॥

च्वय् कनाथें मेमेगु फुक्क अग्रगु सिद्धि नं प्राप्त जुइबलय् विद्याधरप्रभु धायेकाः गङ्गानदी वालुका प्रमाण लोकधातुइ फुक्कभनं विहार यानाबिज्याइम्ह सिद्ध धायेका च्वनेदइ ॥५२॥

टीका :

एवमक्षोभ्यादिप्रतिवद्धसिद्धिनिमित्तम्, तस्योपलक्षणत्वात् । समन्ततः सिद्ध इति । अनन्तरोक्तसर्वभावेन सिद्धिः सर्वतः दशसु दिक्षु गङ्गानदीवालुकासमां लोकधातून् विचरेत् । सर्वेष्वित्यादि । सर्वसमयाः डाकडाकिन्यादिसमयाः तेषामग्रास्तेषु विद्या तत्साधनमन्त्रः तं धार यतीति विद्याधरः तेषामपि प्रभुः भवेत् ।

थुगु प्रकारं अक्षोभ्य आदिपिनिगु सिद्धि नं च्वय् कनाथें हे खः धैगु खँ लाक्षणिक कथं जुल । समन्ततः सिद्धिः धैगु च्वय् कनाथें फुक्कं सिद्धियागु प्रभावं फुक्कभनं अर्थात् झिगू दिशाय् च्वंगु गङ्गा नदीया फिवः समानगु लोकधातु फुक्कभनं विचरण यानाः जुइफइ । सर्वेषु इत्यादि प्रकरणय् सर्वसमय धायेबलय् डाक डाकिनी आदिपिनिगु नं समय धाःगु जुल । (आलङ्घ्यगु नियम जुल) । व समयया नं अग्रगु विषयया विद्या धैगु व साधना यायेगु मन्त्र धाःगु खः । वयात धारणा यानातःम्हसित थन विद्याधर धाःगु खः । इमि नं प्रभु (नायः) जुइफइ ॥५२॥

मूल :

सर्वसमयसिद्धयग्रे कायवज्रप्रभावतः ।
अन्तर्द्धानेषु सर्वेषु साहस्रैकावभासकः ।
हरते सर्वसिद्धीनां भुङ्क्ते कन्यां सुराग्रजाम् ॥५३॥

फुक्क समय सिद्धिया नं अग्रगु लाभ जुइबलय् कायवज्रया प्रभावं फुक्क अन्तर्धान यायेफइ तथा छम्ह नं द्वःछिम्ह जुया क्यनेफइ (द्वःछिम्ह नं छम्ह जुयाः क्यनेफइ) । सकल बुद्धपिनिगु सिद्धि नं थःम्हं कया हये फइ । इन्द्रया कन्यायात नं भोग याये फइ ॥५३॥

टीका :

सर्वेत्यादि । अनन्तरोक्तडाकादिसमयसिद्ध्यग्रे सति कायवज्रप्रभावना सुमहामुद्राप्रभावना । अन्तर्धानेषु सर्वेष्विति वा(क्)क्रियाकायावयवान्तर्धानेषु स्थित्वा त्रिसाहस्रैकावभासकः । त्रिसाहस्रलोकधातूनेकावभासेनावभासयन्नपि सर्ववुद्धानां सर्वसिद्धीनां संबन्धिनीं विकृतिं हरतिं गृण्हाति । सुराग्राः शक्रादयः । तेषां कन्यामाकृष्योपभुङ्क्ते अनुभवति ।

सर्वेत्यादि प्रकरणय् च्वय् कनावयागु डाक डाकिनी आदियागु समयसिद्धिया अग्र प्राप्त जुइबलय् कायवज्र प्रभावना धैगु महामुद्रा प्रभावना धाःगु खः । अन्तर्धानेषु सर्वेषु धैगु क्रिया व शरीरयागु अङ्ग प्रत्यङ्ग खने मदयेकाच्वना तथा त्रिसाहस्रैका व भासक जुयाः अर्थात् त्रिसाहस्र लोकधातु एकावभास यानाः, अथे हे फुक्क बुद्धपिनिगु फुक्क सिद्धि सम्बन्धि क्रियाकलाप ग्रहण याये फइ (दयेके फइ) । सुराग्राः धैपिं इन्द्रादि धाःगु जुल । अनपिनि कन्यायात आकर्षण यानाः अनुभव याये फइ, उपभोग याये फइ धाःगु जुल ॥५३॥

मूल :

गङ्गावालुकसमान् बुद्धांस्त्रिवज्रालयसंस्थितान् ।
पश्यते चक्षुर्वज्रेण स्वहस्तैकं यथामलम् ॥५४॥

त्रिवज्ररूपी आलयस बिज्यानाच्वंपिं, गङ्गा नदीया फिगवः प्रमाणयापिं बुद्धपिन्त थःगु ल्हाःतिइच्वंगु अम्ब खं थें चक्षुरूपी वज्रं खंके फइ ॥५४॥

टीका :

गङ्गेत्यादि । गङ्गावालुकाप्रमाणान् जिनान् त्रिवज्रो महावज्रधरः । तस्यालयमनन्तापर्यन्तो लोकधातुः तत्रस्थं स्थितान् चक्षुर्वज्रेण सूक्ष्मविशुद्धिदिव्यनेत्रेण पश्यते पश्यति । हस्ततलगतमामलकमिव ॥

थ्व प्रकरणय् गङ्गाया फिगवः प्रमाणयापिं बुद्धपिं, थन त्रिवज्र महावज्रधर खः, वसपोलपिनि आलय अनन्त पर्यन्त लोकधातु खः । अन बिज्यानाच्वंपिन्त चक्षुर्वज्रं अर्थात् सूक्ष्मगु विशुद्धगु, दिव्यगु मिखां धाःगु जुल, पश्यते धैगु खनी धाःगु खः । ल्हाःपाय् च्वंगु अम्ब थें खनी धाःगु खः ॥५४॥

मूल :

गङ्गावालुकसमैः क्षेत्रैः ये शब्दाः संप्रकीर्तिताः ।
श्रृणोत्यभिज्ञावशतः श्रोत्रस्थमिव सर्वतः ॥५५॥

गङ्गा वालुकासमान क्षेत्रं वःगु गुलिनं शब्द दु, व फुक्क शब्द अभिज्ञाय् श्रेष्ठम्ह प्रभुं न्हाय्पने थ्यंक वःगु थें तायेदइ ॥५५॥

टीका :

गङ्गावालुकसमैः क्षेत्रैः क्षेत्रेषु ये शब्दाः उपात्तानुपात्तोभयमहाभूतजाः तान् सर्वान् श्रोत्रे विलगतं शब्दमिव शृणोति । अभिज्ञा ऋद्धिस्तत्र ऋषभः प्रभुः प्रधानः अभिज्ञार्षभः ।

गङ्गाया फिग्व: प्रमाणया क्षेत्रं व:गु गुलिनं शब्दत दु अर्थात् प्राणीज (उपात्त), अप्राणीज (अनुपात्त) अथवा निगुलिं नं नापं व:गु वा महाभूत पाखें व:गु फुक्क शब्द न्हाय्पं प्वालय् व:गु शब्द थें तायेदयाच्वनी। अभिज्ञा धैगु ऋद्धि ख: । ऋषभ धैगु श्रेष्ठम्ह, प्रधानम्ह प्रभु धायेत अभिज्ञार्षभ: धा:गु ख: ।

मूल :

गङ्गावालुकसमैः क्षेत्रैः कायवाक्चित्तलक्षणम् ।
स वेत्ति सर्वसत्त्वानां चित्ताख्यं नाटकोद्भवम् ॥५६॥

गङ्गाया फिग्व: प्रमाणं क्षेत्रय् च्वंपिनिगु काय वाक् चित्तया लक्षण दुगु, सकल प्राणीपिनिगु नाटकय् थें उत्पन्न जूगु चित्तयात व साधकं म्हसिके फइ ॥५६॥

टीका :

कायवाक्चित्तलक्षणैः कायादिस्वभावैः गङ्गावालुकासमेषु कायवाक्चित्तलक्षणेषु लोकधातुषु सर्वसत्त्वानां नाटकवन्नानाप्रकारेण स्पन्दमानं चित्ताख्यं षष्ट्युत्तरशतप्रकृतीनां कारणभूतं स वेत्ति ।

कायवाक्चित्तलक्षणै धैगु काय आदि स्वभावगु गङ्गाया फिग्व: तूल्यगु लोकधातुइ च्वंपिं फुक्क प्राणीपिनिगु नाटकय् थें नाना प्रकारं स्पन्दन जुयाच्वंगु (व्यक्त जुयाच्वंगु) चित्तयात अर्थात् सच्छि व खुइगू प्रकारया प्रकृतिया कारण जुयाच्वंगु मन म्हसीके फइ ॥५६॥

मूल :

गङ्गावालुकसमैः कल्पैः संसारस्थितिसम्भवम् ।
पूर्वनिवाससमयं दिनत्रयमिव स्मरेत् ॥५७॥

गङ्गा नदीया फिग्व: प्रमाणया कल्पस जूगु संसारया स्थिति (विद्यमानता) या कारणं दुगु पूर्व जन्मया खँ नं स्वन्हू न्हच:जक जूगु खँ थें लुमंके फइ ॥५७॥

टीका :

संसारस्थितिसंभवमिति । शुभाशुभकर्मवशेनानादिसंसारे पञ्चगतिपरिभ्रमणं तत्संभवं पूर्वनिवासे पूर्वजन्मनि समयं कालविशेषं दिनत्रयमिव अतीतदिनत्रयमिव स्मरेत् ।

संसार स्थितिसंभवतम् धैगु शुभाशुभ कर्मयागु वशं अनादिगु थ्व संसारय् पञ्चगतिइ जन्म कया: चा:हिला च्वने मा:गुलिं उत्पन्न जूगु, पूर्वे निवास धैगु पूर्व जन्मयागु समय धैगु कालविशेष दिनत्रयमिव न्हापायागु स्वन्हू न्हच:यागु थें लुमंके फइ ॥५७॥

मूल :

गङ्गावालुकसमैः कार्यैः बुद्धमेघाद्यलंकृतैः ।
गङ्गावालुकसमान् कल्पान् स्फरेद् दृढाग्रवज्रिणः ॥५८॥

इत्याह भगवान् समयाभिज्ञः ।

गङ्गाया फिग्वः प्रमाणगु कायं (शरीरं) बुद्धमेघादिं अलंकृत जुयाः गङ्गाया फिग्वः प्रमाणया कल्प कल्प तक ऋद्धिया अग्रवज्रीं स्फरण यानाबिज्यात, निर्माण यानाबिज्यात ॥५८॥

धकाः श्री भगवान् समयाभिज्ञं आज्ञा दयेकाबिज्यात ।

टीका :

गङ्गानदीवालुकाप्रमाणैरात्मानः कायैर्बुद्धमेघाद्यलङ्कृतैः वैरोचनादिपञ्चकुलीन-देवताचक्राद्यलङ्कृतैः गङ्गावालुकोपमेषु कल्पेषु स्थित्वा स्फरेत् निर्मिणोति । ऋद्धया अग्रवज्रं प्रभास्वरं बुद्धस्यास्ति सो ऋद्धाग्रवज्रिणः वर्जीति प्राप्ते ।

समयाभिज्ञो महावज्रधरः एवमाह ।

गङ्गा नदीया फिग्वः प्रमाणगु थःगु कायं बुद्धमेघाद्यलंकृतैः धैगु वैरोचन आदि पञ्चकुलया देवतापिनिगु चक्रं आदिं अलंकृतगु गङ्गा वालुकासमान कल्प स्थिरं च्वनाः स्फरेत् धैगु निर्माण यानाच्वने फइ । ऋद्धियागु अग्रवज्र धैगु प्रभास्वर थ्वया दु धैगु अर्थय् 'ऋद्धाग्रवज्रिणः' धयातःगु आर्ष जुल ॥५८॥

थन समयाभिज्ञ धैम्ह महावज्रधर धाःगु खः । अनं थथे आज्ञा जुयाबिज्याःगु जुल ।

मूल :

वज्रचक्षुर्वज्रश्रोत्रं वज्रचित्तं वज्रपाणी वज्रऋद्धिश्चेति ।
बुद्धाभिज्ञार्थसंसिद्धौ बुद्धकायसमो भवेत् ।

वज्रचक्षुः, वज्रश्रोत, वज्रचित्त, वज्रपाणि, वज्रऋद्धि थुलि न्यागू व बुद्धाभिज्ञायागु अर्थ सिद्ध जुल कि बुद्धकाय समान जुइ (थन श्रावक यानय् दिव्य धायेथाय् वज्र तयातःगु धकाः सिइकेमाः) ।

टीका :

वज्रचक्षुरित्यादि । वज्रो महावज्रधरः तस्य चक्षुः प्रभास्वरविशुद्धा दृष्टिः वज्रचक्षुः । एवमन्यत् । अनेन परार्थं प्रति किमित्याह । बुद्धेत्यादि । बुद्धाभिज्ञा दिव्यचक्षुरादयः तैरर्थसिद्धिः सम्यक्परार्थसम्पत् । बुद्धकायसमो भवेदिति । यथा बुद्धकाया अनन्ताः तत्त्वार्थाः क्रियाश्च साप्यनन्ता ।

वज्र धैगु थन महावज्रधर धाःगु खः । वसपोलयागु चक्षु (मिखा) धैगु प्रभास्वरं विशुद्धगु मिखा जूगुलिं वज्रचक्षुः धाःगु जुल । थुगु प्रकार वज्रश्रोतः आदियागु नं अर्थ यायेमाः । थ्व वज्रचक्षु दयां परोपकार आदिया ज्याखँय् छु ज्याख्यले जू धैगु शंका निवारण यायेत बुद्ध इत्यादि शब्दं व्यक्त यानाच्वन । बुद्धाभिज्ञा धैगु दिव्यचक्षु आदि खः । व अभिज्ञां अर्थ सिद्धि जू । अर्थात् बांलाक परहित सम्पन्न जू । 'बुद्धकाय समो भवेत्' धैगु गये बुद्धयागु काय अनन्तगु खः, तत्त्व ज्ञानया नितिं माःगु खः, अनन्त ज्याखँय् उपयुक्तगु खः, अथे हे वज्रचक्षु आदि नं खः ।

मूल :

गङ्गावालुकसंख्यैश्च परिवारैः परीवृतः ।
विचरेत कायवाग्वज्रो लोकधातुं समन्ततः ॥५९॥

गङ्गाया वालुकया गुलि संख्या दु, उलिहे प्रमाणं परिवारपिं जवं खवं तयाः वसपोल कायवाग्वज्र अर्थात् महावज्रधर भगवान् नं फुक्क लोकधातुया छचाखेरं चाहिला बिज्यानाच्वन ॥५९॥

टीका :

एवं परार्थसम्पद्युक्तां सिद्धिं कथं विहरतीत्याह । गङ्गेत्यादि । गङ्गावालुकाप्रमाणैः परिवारैरभेद्यचेटादिभिः पूजाप्रसरसहितैः परिवृतः पुरस्कृतः समन्ततो दशदिग्व्यवस्थितेषु लोकधातुषु कायवाक्चित्तो महावज्रधरः विचरेत् विहरतीति फलैकदेशः ।

थुगु प्रकारं परोपकार सम्पन्न यायेगु सिद्धिं युक्त जुयाः गथे विहार यानाच्वनी धैगु खँ कनेत मूलय् गङ्गेत्यादि श्लोकं कनाच्वन । गङ्गाया फिग्वः प्रमाणं परिवार धैपिं सेवा टहल याइपिं; पूजा, मान, सम्मान यायेगु सामान समेत ज्वनाच्वंपिं, न्हचः न्हचः ल्यू ल्यू छचाखेरं तयाः झिगू दिशाय् च्वंगु लोकधातुइ काय वाक् चित्त धैम्ह महावज्रधर विचरण यानाबिज्याये फु । थ्वला फल गुणयागु छगू अंश जक खः ॥५९॥

मूल :

सेवासमयसंयोगमुपसाधनसम्भवम् ।
साधनार्थसमयं च महासाधनचतुर्थकम् ॥६०॥

सेवासमयसंयोग प्रथम अङ्ग जुल । उपसाधनसम्भव द्वितीय अङ्ग जुल । साधनार्थसमय तृतीय अङ्ग जुल । महासाधन चतुर्थ अङ्ग जुल ।

टीका :

विजहारपदादारभ्य यथासंभवं सामान्योत्तमसाधनमुपदिश्येदानीमुत्पत्तिक्रमसाधनाङ्गं पुनः स्पष्टयन्नाह । सेवेत्यादि । सेव्यते आलम्ब्यत इति सेवा तथता । सैव समयः भूभागादिनां संयोजनं निष्पानदं सेवासमयसंयोगं प्रथममङ्गं शून्यतालम्बनं सूर्याद्यालम्बनमुपसाधनम् । तदेव मन्त्रविन्यासपर्यन्तं संभवतीत्युपसाधनसंभवो द्वितीयं साधनार्थ च समयमिति । साधनोपस्थापनायार्थः अध्येषणं साधनार्थः समयः । स(मे)ति गच्छतीति समयः समाधिसत्त्वो ज्ञानसत्त्वश्च साधनार्थश्च समयश्च तृतीयम् । अवशिष्टस्य मण्डलराजाग्रीकर्मराजाग्रीपर्यन्तस्य महतः परार्थस्य साधनं महासाधनं तच्चतुर्थकम् ।

विजहार धैगु थ्व शब्दं निसें आरम्भ यानाः यथासंभव रूपं सामान्य तथा उत्तमगु साधनया खँ कनाः, आः उत्पत्तिक्रमया साधनाङ्गया खँ हानं स्पष्ट यायेत मूलय् सेवा इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । सेव्यते धैगु आलम्बन यायेगु धैगु अर्थय् सेवा धाःगु खः । अर्थात् थन आलम्बन यायेगु शून्यता (तथता) खः । व तथता हे समय खः (अलङ्घ्य नियम खः) । भूभाग आदि फुक्क तथताय् संयोजन यायेगु अर्थात् फुक्क पदार्थ तथतां सम्पन्न यायेगुयात थन सेवासमयसंयोग धाःगु खः । अर्थात् शून्यता आलम्बन यायेगु प्रथम अङ्ग

जुल । सूर्य आदि आलम्बन यायेगु उपसाधन जुल । व हे खँ मन्त्र विन्यास तक नं उत्पन्न जुइगुलिं उपसाधनसंभव धा:गु ख: । थ्व द्वितीय अङ्ग जुल । साधन उपस्थापन यायेत अर्थ धैगु अध्येषण यायेगु धा:गु ख: । वयात साधनार्थ समय धा:गु ख: । थन समेति धैगु वनाच्वन धैगु अर्थय् समय धा:गु ख: । अथे जूगुलिं समाधिसत्त्व, ज्ञानसत्त्व नं साधनार्थ समय जुल । थ्व तृतीय अङ्ग जुल । आ: ल्यं दनिगु मण्डलराजाग्री, कर्मराजाग्री नं महा धैगु परोपकार जुल । वहे नितिं यायेगु साधन महासाधन चतुर्थ अङ्ग जुल ॥६०॥

मूल :

विज्ञाय वज्रभेदेन तत: कर्माणि साधयेत् ।
सेवासमाधिसंयोगं भावयेत् बोधिमुत्तमम् ॥६१॥

वज्रयागु भेद अर्थात् कुलयागु भेद सिइका: अनंलि सेवा समाधिसंयोग व कर्म साधन यायेमा: । अले उत्तमगु बोधि भावना यायेमा: ।

टीका :

एतदङ्गचतुष्टयं विज्ञाय वज्रभेदेन कुलभेदेन ततस्तदनन्तरं कर्माणि वक्ष्यमाणान्युक्तमिव साधयेदित्युद्देश: । सेवासमाधीत्यादिना उद्दिष्टान्यङ्गानि निर्दिशति । बोधिलिङ्गालम्बनं सेवा । सैव समाधीयते चेतसि स्थाप्यत इति समाधि: । संयोजनं संयोग: किं तत् ? भूभागादेर्मण्डलचक्रं पर्यन्तस्याधिमुक्त्या निष्पादनं सेवा समाधिश्च संयोगश्च सेवासमाधिसंयोगं तत् कृत्वा ओं शून्यतेति मन्त्रार्थप्रचयोदयभूतामुत्तमां गुह्यसंबोधिं तथतालक्षणां भावयेदिति ।

थ्व प्यंगू अंगया खँ सिइका: वज्रभेदन धैगु कुलयागु भेदं (नं सिइका:) अले अनंलिपा क्वय् कनेत्यनागु कर्मय् व च्वय् कनावयागु कर्म नं साधना या धैगु उद्देश (संक्षेपया खँ) जुल । सेवासमाधिसंयोग इत्यादिद्वारा अङ्गया खँ कना: उकीयात हे निर्देश यानाच्वन (विस्तृत रूपं कनाच्वन) । बोधियागु लिङ्ग (लक्षण) आलम्बन यायेगुयात सेवा धाइ । व सेवा समाधियते धैगु मनय् तयेगुयात समाधि धाइ । संयोजन धैगु व संयोग धैगुया अर्थ छगू हे ख: । अथे धैगु छु धा:सा भूभाग आदियात मण्डलचक्रं तक दृढ निश्चय याना: सम्पन्न यायेगुयात सेवा, समाधि, संयोग धा:गु ख: । थ्व हे सेवा समाधि संयोग याना: ओँ शून्यता इत्यादि मन्त्रयागु अर्थ प्रेरणा याना: उत्पन्न जूगु उत्तमगु गुह्य संबोधि अर्थात् तथताय् भावना याये माल ॥६१॥

मूल :

उपसाधनसिद्धचग्रे वज्रायतनविचारणम् ।
साधने चोदनं प्रोक्तं मन्त्राधिपतिभावनम् ॥६२॥

उपसाधनयागु सिद्धिया न्हच: वज्रायतनयागु भावना यायेमा: । थन साधन यायेगु, चोदना यायेगु (च्वयेकेगु, प्रेरणा बिइगु) छगू हे अर्थ ख: धयातल । अले मन्त्राधिपति भावना यायेगु कनातल ॥६२॥

टीका :

सूर्यचन्द्रपद्मानि क्रमेणैवोपर्युपरि व्यवस्थाप्य तदुपरि त्र्यक्षरं विन्यस्य सर्वोपमर्दनेन शशाङ्कमण्डलं तदुपरि पुनस्त्र्यक्षरं तत्परावृत्त्या चिन्हं चिन्हपरावृत्त्या महामुद्रारूपनिष्पादनं उपसाधनं उप समीपे

साध्यं निष्पाद्यते इति कृत्वा । सिद्धिर्महामुद्रासिद्धिः तस्या अग्रा आदिभूताः प्रणवादयो मन्त्राः यस्मिन् तदुपसाधनसिद्धचग्रं विन्यस्तसमस्तमन्त्राक्षरं महामुद्रारूपं यस्मिन् वज्रा वैरोचनादि- सप्तपर्यन्ताः तेषामायतनानि रूपस्कन्धादयः तेषां तृतीयव्यवस्थालिक्रमेण निर्णीय कार्यकारणपरिज्ञानविचारणा साध्यते अधिष्ठानायाराध्यते येन तत्साधनचोदनं प्रोक्तमिति पर्यायकथनम् ॥

किं तत् ? बुद्धकायधर इत्यादिगाथाद्वयम् । मन्त्राधिपतिविभावनमिति । मन्त्रा ओंकारादयः समाधिसत्त्वा अधिपतयः ज्ञानसत्त्वाः मन्त्राधिपतीनां कुलभेदेन यथासंभवं ध्यानमन्त्राधिपति-विभावनमिति ।

सूर्य, चन्द्र, पद्म, क्रमशः वयां द्यःने व वयां द्यःने व तयाः अनंलि पद्मया द्यःने त्यक्षर तयेमाल । वयां द्यःने सकसितं क्वत्यलाः चन्द्रमण्डल, अले हानं वयां द्यःने त्यक्षर तयाः व त्यक्षर नं परिवर्नत जुयाः चिन्ह उत्पन्न जुल । व चिन्ह नं परिवर्तन जुयाः महामुद्रायागु रूप सम्पन्न यायेगु उपसाधन खः । अर्थात् उप धैगु हचःने साध्य उत्पन्न यायेगु धैगु अर्थय् उपसाधनं धाःगु खः । सिद्धि धैगु महामुद्रा सिद्धि खः । वया अग्राः धैगु न्हापां वइगु अर्थात् प्रणवादि मन्त्र खः । वयात थन उपसाधन सिद्धचग्रा धाःगु खः । फुक्क मन्त्राक्षर तयातःगु महामुद्रा रूपगु वज्रा धैगु वैरोचन आदि न्हय्गू पर्यन्तयागु आयतन धैगु थन रूपस्कन्ध आदि धाःगु खः । वया स्वंगूगु व्यवस्था आलि आदि क्रमं निर्णय यानाः कार्य व कारण विचाः यायेगुलिइ सिद्ध यायेमाः । अर्थात् अधिष्ठान यायेत आराधना यायेमाः । अथे जूगुलिं साधनं 'चोदनं प्रोक्तम्' धकाः साधनाया अर्थ चोदन खः धकाः पर्याय बियातल ।

व छुले धाःसा क्वय् वइगु बुद्धकायधर इत्यादि निगू गाथा खः । मन्त्राधिपति विभावनम् धैगु थन मन्त्रा धैगु ओँकार आदि समाधिसत्त्व जुल । अधिपति धैगु ज्ञानसत्त्व जुल । अले मन्त्राधिपतियागु कुल भेदं यथासंभव कथं ध्यान यायेगुयात मन्त्राधिपति विभावन धाःगु जुल ॥६२॥

मूल :

महासाधनकालेषु बिम्बं स्वमन्त्रवज्रिणः ।
मुकुटेऽधिपतिं ध्यात्वा सिद्धचते ज्ञानवज्रिणः ॥६३॥

महासाधन यायेगु समयय्, ज्ञान वज्रियागु मुकुटय् स्वमन्त्रवज्रीयागु विम्ब अधिपति भाःपाः साधना यानागुलिं सिद्ध जुइ ॥६३॥

टिका :

महासाधनेत्यादि । यदुद्दिष्टं महासाधनं तत्सम्पादनकालेषु ज्ञानवज्रिणः स्वाधिदैवतयोगवान् मन्त्री वज्रपद्मसंस्कारपूर्विकां समापत्तिं कृत्वा स्वमन्त्रा वज्रधृगादयः तत्संभूतास्तथागताः स्वमन्त्रवज्रिणः तेषां बिम्बं महामुद्राख्यं ध्यात्वा मुकुटेऽधिपतिं ध्यात्वेति पञ्चतथागतानां महामुद्रारूपस्य जटामुकुट-महावज्रधरमधिपतिं परिशिष्टे तत्कुलीनानां मुकुटे वैरोचनादीन् ध्यात्वा सिध्यते सिद्धिमाप्नोति । यथारुतम् ।

थ्व प्रकरणय् कनाव:गु महासाधन सम्पन्न यायेगु समयय् ज्ञानवज्रि अर्थात् स्वाधिदेवतायागु योग याइम्ह मन्त्री वज्र व पद्म संस्कार याना: (शुद्ध याना:) समापत्तिइ च्वना: स्वमन्त्र धैगु वज्रधृग् आदि व उकिं उत्पन्न जूपिं तथागतपिं धायेत स्वमन्त्र वज्रिण धा:गु ख: । वसपोलपिनिगु विम्ब धैगु थन महामुद्राया ध्यान याना: मुकुटय् अधिपति भा:पा: धैगु पञ्चतथागतपिनिगु महामुद्रा रूपया अधिपति महावज्रधर जटा मुकुटय् व मेपिं ल्यं दनिपिनिगु कुलया मुकुटय् वैरोचन आदि ध्यानं सिद्धि लाभ जुइ धैगु व्याख्या यथारुत कथं जुल ॥६३॥

मूल :

सेवाज्ञानामृतेनैव कर्तव्यं सर्वतः सदा ।
एषो हि सर्वमन्त्राणां सर्वमन्त्रार्थ साधकः ॥६४॥

फुक्कभनं सदा नं ज्ञानामृत (षड्ङ्ग योग) याना: हे सेवा यायेमा: । थ्व ज्ञानामृत हे फुक्क मन्त्रया अर्थात् फुक्क तथागतया फुक्क मन्त्रया अर्थ सिद्ध यानाबिइम्ह ख: ॥६४॥

टीका :

वं चतुर्योगक्रमेण वज्रसत्त्वसमाराधनं प्रतिपाद्येदानीं षडङ्गक्रमेण महावज्रधरनिष्पत्तिमाह समाजोत्तरे

सामान्योत्तमभेदेन सेवा तु द्विविधा भवेत् ।
वज्रचतुष्केण सामान्यमुत्तमं षड्भिरङ्गतः ॥

सेवा ज्ञानामृतेनैव कर्तव्या

इत्यादि ।

सेव्यते मुमुक्षुभिरभ्यस्यत इति सेवा । किं तत् ? परिशुद्धदेवतामूर्तिः । सा ज्ञानामृतेनैव षडङ्गयोगेनैव कर्तव्या निष्पाद्य(ा) सर्वतः सर्वात्मना सदा सर्वकालं सर्वेर्यापथेषु । एवकारोऽवधारणे । एषो हि ज्ञानामृताख्य षडङ्गयोगः सर्वमन्त्राणां सर्वतथागतानां मन्त्राः सर्वादयः तत्त्वं देवतातत्त्वं तयोरर्थः फलं युगनद्धसमाधिं तत्साधनान्मन्त्रं तत्त्वार्थसाधकः । हिर्यस्मादर्थे । यस्मादेवं षडङ्गयोगः तस्मात्तेनैव सेवा कार्येति ।

तानि प्रत्याहारादीनि षडङ्गानि निर्दिष्टानि समाजोत्तरे

सर्वेषां षडङ्गयोगेन कृत्वा साधनमुत्तमम् ।
साधयेदन्यथा नैव जायते सिद्धिरुत्तमा ॥
प्रत्याहारस्तथाध्यानं प्राणायामश्च धारणा ।
अनुस्मृतिः समाधिश्च षडङ्गो योग उच्यते ॥

इत्युद्देशपदानां निर्देशमाह

दशानामिन्द्रियाणां तु स्ववृत्तिस्यं तु सर्वतः ।
प्रत्याहार इति प्रोक्तः कामाहारं प्रति प्रति ॥

पञ्च कामाः समासेन पञ्चबुद्धप्रयोगतः ।
कल्पनं ध्यानमुच्येत तद्ध्यानं पञ्चधा भवेत् ॥
वितर्कं च विचारं च प्रीतिं चैव सुखं तथा ।
चित्तस्यैकाग्रता चैव पञ्चैते ध्यानसंग्रहाः ॥
गुह्यत्रयं वितर्कश्च विचारं तत्प्रभोगता ।
तृतीयं प्रीतिसंकाशं चतुर्थं सुखसंग्रहम् ॥
स्वचित्तं पञ्चमं ज्ञेयं ज्ञानज्ञेयोदयक्षयः ।
सर्वबुद्धायं शान्तं सर्वाकाशप्रतिष्ठितम् ॥
पञ्चज्ञानमयं श्वासं पञ्चभूतस्वभावकम् ।
निश्चार्य पद्मनासाग्रे पिण्डरूपेण कल्पयेत् ॥
पञ्चवर्ण महारत्नं प्राणायाम इति स्मृतिम् ।
स्वमन्त्रं हृदये ध्यात्वा प्राणं विन्दुगतं न्यसेत् ॥
निरुद्धे स्वेन्द्रिये रत्ने धारयेद् धारणं स्मृतम् ।
निरोधवज्रगते चित्ते निमित्तोद्ग्राह जायते ॥
पञ्चधातुनिमित्तं तु बोधिवज्रेण भावितम् ।
प्रथमं मरीचिकाकारं धूम्राकारं द्वितीयकम् ।
तृतीयं खद्योतकाकारं चतुर्थं दीपवज्जलन् ॥
पञ्चमं तु सदालोकं निरभ्रगगनोपमम् ।
स्थिरं वै वज्रमार्गेण स्फारयेत्तं स्वधातुषु ॥
विभाव्य यदनुस्मृत्या तदाकारं तु संस्मरेत् ।
अनुस्मृतिरिति ज्ञेयं प्रतिभासं तत्र जायते ॥
प्रज्ञोपायसमापत्त्या सर्वभावाः समासतः ।
संहृत्य पिण्डयोगेन बिम्बमध्ये विभावयेत् ॥
झटिति ज्ञाननिष्पत्तिः समाधिरिति संज्ञितम् । इति ॥

दशानामित्यादि । इन्द्रियाणि इन्द्रियार्थाश्च इन्द्रियाणि तेषां दशानामिन्द्रियाणां विषयविषयिणां स्ववृत्तिः यथास्वं ग्राह्यग्राहकस्वरूपेण प्रवृत्तिः स्ववृतिः । तत्र स्थितं स्ववृत्तिस्थम् । सर्वतो हीनमध्योत्तमभेदेन कामाचारं प्रति प्रतीति । काम्यन्ते अभिलष्यन्त इति काम रूपादयस्तेषामिन्द्रियैर्यदाहरणं ग्रहणं प्रति प्रति पुनः पुनः तत्प्रत्यहाकार इत्याद्यङ्गस्य प्रतिनिर्देशः ।

प्रत्याहार विशोधनाय द्वितीयमङ्गमाह पञ्चत्यादि । पञ्चकामा रूपादयः इन्द्रियाणि विषयभूताः समासेन इन्द्रियैरेकीभावेन पञ्चबुद्धाः चक्षुरादयः तेषां संयोजनं योजनं पञ्चबुद्धप्रयोगतः । तस्मान् रूपादयोऽपि पञ्च बुद्धा इत्येवंविधं यत् परिशुद्धकल्पनं तद् ध्यानम् । तद् वितर्केत्यादिभेदेन पञ्चविधं भवति । वितर्केत्यादि तद्भेदकथनम् । गुह्यत्रयेत्यादि । इन्द्रियविषयेन्द्रियज्ञानानि गुह्यत्रयम् ।

पञ्चेन्द्रियाणि इन्द्रियज्ञानानि तद्विषयाश्च पञ्चतथागतात्मका इति । यत् परिकल्पनं स वितर्कः । तस्मिन्नेव विचारणं स्थितिविचारः एवं विचारयतः तत्त्वप्रवेशाभिमुख्येन यत् सौमनस्यलक्षणं तत् प्रीतीति संकाशं तत्त्वाभिनिवेशेन कायप्रश्रब्ध्यादिलक्षणं यत् प्राप्तं सुखं तत् सुखसंग्रहम्। एवमभ्यस्यतः प्रकर्षपर्यन्तगमनात् । ज्ञानस्य चक्षुरादिषट्प्रवृत्तिर्विज्ञानस्य ज्ञेये रूपादिधर्मधातुपर्यन्ते । उदयो ज्ञानज्ञेयोदयः । तस्य क्षयः । चित्तस्य ग्राह्यग्राहकशून्यत्वपरिज्ञानलक्षणा चित्तैकाग्रता स्वचित्तमित्युक्तम् । तदेवंविधं स्वचित्तं योगिनः । सर्वबुद्धमयं शान्तमिति ग्राह्यादिविकल्पशमनात् । शान्तमाभासमात्रं तत्सर्वशून्यतैकनिष्ठं जायते । पञ्चप्रभेदं द्वितीयमङ्गम् ।

पञ्चेत्यादि । आदर्शादिपञ्चज्ञानस्वभावमधः श्वासं तमेव पृथिव्याद्यात्मकं स्ववज्रविवरान्निःसार्य पद्मनासाग्रे पिण्डरूपेण बोधिचित्तविन्दु रुपेण ध्यायात्। तमेवोच्चप्रवृत्तश्वासं पञ्चवर्णं पञ्चतथागतात्मकमतएव महारत्नं प्राणोज्जीवितम् आयास्यते दीर्घं विस्तार्यते येनेति स प्राणायाम इति। स्मृतः ज्ञातः। तमेव प्रवेशादिस्वभावेनाहर्निशं जाप्यमानत्वात्। स्वमन्त्रं हृदये स्वहृत्पुण्डरीके ध्यात्वा प्राणं विन्दुगतं समाहतं न्यसेदिति तृतीयमङ्गम् ।

निरुद्धेत्यादि। स्वं रूपादय इन्द्रियं चक्षुरादयः तस्मिन् स्वेन्द्रिये निरद्धे विलीने ततो विषयेन्द्रियाधार भूते रत्ने चित्तरत्ने च प्राणायामेन सह निरुद्धेऽस्तं गते यद्धारयेत् तद् धारणम् । किं तत् ? भूतकोटि । एतद् धारणाख्यं चतुर्थमङ्गम् ।

निरोधवज्रगते चित्ते निमित्तोद्ग्राहो जायते इति। निरोधवज्रं प्रभास्वरं तद्भूते तज्जाते चित्ते निमित्तानामुद्ग्रहः निमित्तप्रतिभासो जायते उत्पद्यते ।

पञ्चधातुनिमित्तं तु बोधिवज्रेण भावितम् ।

इति पृथिव्या अम्भसि लयनान्मरीचिकाकारं प्रतिभासते प्रथमं निमित्तम्। एवमम्भसस्तेजसि लयनात् धूम्राकारं द्वितीयम्। तेजसो वायौ लयनात् खद्योताकारं तृतीयम्। सूक्ष्मधातोराभासत्रयगमनाद् दीपवदालोकपुञ्जस्वभावं चतुर्थम्। प्रकृत्याभासलयनात् निरभ्रं गगनवत् सततालोकं प्रभास्वरमात्रं भवति पञ्चमम्। एतानि पञ्चनिमित्तानि निर्वाणं प्रापयन्ति । यथोक्तं कर्मान्तविभागे

प्राङ्महीं सलिलं गच्छेज्जलं गच्छति पावकम् ।
पावको वायुमन्वेति वायुर्विज्ञानमाविशेत् ॥
विज्ञानं धारणां त्वित्थं प्रभास्वरमथाविशेत् ॥

इति ॥

स्थिरमित्यादिना वज्रमार्गेण अलंघनीयं पञ्चनिमित्तानुपूर्वेण प्रभास्वर प्रवेशेन स्थिरं विशुद्धं स्वधातुषु लोकधातुषु स्फारयेत् ध्यायेत् धर्मकायरूपेण ।

एवमात्मानं प्रभास्वरगतं विभाव्य साक्षात्कृत्वा यत् पूर्वमनुस्मृत्या मरीचिकाद्याकारेण भूतकोटिं प्रापितम्, तदाकारेण तेनैव क्रमेण संस्फरेत् निष्पादयेत् ।

एतदनन्तरोक्तं पञ्चममङ्गमनुस्मृतिरिति ज्ञेयं ज्ञातव्यम् । प्रतिभासं संवित् तत्रानुस्मृत्यङ्गे जायते नान्यत्र ।

प्रज्ञोपायेत्यादि। सर्वभावा स्थावरजङ्गमं प्रज्ञोपायसमापत्त्या संवृत्तिपरमार्थयोगेन स्थितिपिण्डरूपेण महामुद्रारूपेण एकीकृत्य तस्य स्थावरजङ्गमस्य मध्ये युगनद्धात्मकमहावज्रधरविम्बं विभावयेत् जानीयात् ।

अनेन क्रमेण झटिति क्षणेन ज्ञाननिष्पत्तिः ज्ञानदेहनिष्पात्तिः समाधिरिति षष्ठमङ्गं कथ्यते ।

श्रीमायाजालोऽपीममेव देवतानिष्पत्तिभेदमुद्द्योतयन्नाह

योगस्तु त्रिविधो ज्ञेयोऽधिष्ठानः परिकल्पिनः ।
निष्पन्नो चित्तविम्बस्य योगो बुद्धैस्तु वर्णितः ॥
अधिष्ठानमात्राहंकारयोगोऽधिष्ठान उच्यते ।
बोधिचित्तविशुद्धिस्तु मन्त्रबीजोदयो महान् ॥
क्रमनिष्पन्नविम्बस्तु मुद्रा गणैस्तु कल्पितः ।
तत् कल्पितेति कथितो योगः कल्पित उच्यते ॥
सर्वाकारवरोपेतः स्फरेत् संहारकारकः ।
झटिति ज्ञाननिष्पन्नो योगो निष्पन्न उच्यते ॥ इति ।

वैरोचनाभिसंबोधितन्त्रेऽपि द्विविधदेवतायोगं निर्दिशति। देवतारूपमपि गुह्यकाधिपते, द्विविधं परिशुद्धमशुद्धं च। तत्र परिशुद्धमधिगतरूपं सर्वनिमित्तापगतम्। अपरिशुद्धं सर्वनिमित्तं रूपवर्णसंस्थानं च। तत्र द्विविधेन देवतारूपेण द्विविधकार्यनिष्पत्तिर्भवति। सनिमित्तेन सनिमित्ता सिद्धिरुपजायते। अनिमित्तेतानिमित्ता सिद्धिरिष्टा जिनवरैः सदा अनिमित्ते स्थित्वा वै सनिमित्तं प्रसाध्यते। तस्मात् सर्वप्रकारेण निर्निमित्तं निषेध्यत इति ॥ सन्ध्याभाषा ॥

थुगु प्रकारं चतुःयोगया क्रमं वज्रसत्त्वयात आराधना यायेगु खँ सम्पन्न यानाः आः षड्ङ्ग कथं महावज्रधरयागु उत्पत्ति यायेगु खँ समाजोत्तर तन्त्रय् थथे धयातल -

समाजोत्तरया मूल :-

सामान्योत्तमया भेद सेवा निगू प्रकार दुगु जुल। वज्रचतुष्क कथंगु सेवा सामान्यगु खः। षडङ्ग कथंगु सेवा उत्तमगु जुल। धात्थें धायेधाःसा सेवा ज्ञानामृत कथं (षड्ङ्ग योग कथं) हे यायेबहः जू इत्यादि।

सेव्यते धैगु मोक्षयागु कामना याइपिसं अभ्यास याइगु जूगुलिं सेवा धाःगु खः। व सेवा धैगु छु ? धाःसा परिशुद्धगु देवताया मूर्ति खः। वयात ज्ञानामृत धैगु षड्ङ्ग योग कथं हे कर्तव्या धैगु सम्पन्न यायेमाः धाःगु खः। सवर्तः धैगु फुक्क शक्ति पिकयाः धाःगु खः। सदा धैगु न्हचाबलय् अर्थात् फुक्क ईर्यापथय् नं धाःगु खः। एवं धैगु निश्चय नं धाःगु खः। थ्व ज्ञानामृत धैगु षड्ङ्ग योगं फुक्क मन्त्र धैगु फुक्क

तथागतपिं धाःगु खः । वसपोलपिनिगु मन्त्र धैगु सर्वादि मन्त्र धाःगु खः । तत्त्व धैगु देवतातत्त्व धाःगु जुल । व निगूयागु फल युगनद्ध समाधि खः । व युगनद्ध समाधि साधन यायेगु मन्त्र धायेत तत्वार्थ साधक धयातःगु खः । हि धैगु गथे यायेबलय् धाःगु खः । अर्थात् गथे यायेबलय् षड्ङ्ग योग जुइ, वहे सेवा यायेबहः जू धाःगु खः ।

वहे प्रत्याहार आदि षड्ङ्ग योग समाजोत्तर तन्त्रय् थथे कनातल (थन समाजोत्तर तन्त्रयागु १$^{१}/_{२}$ श्लोक बियाः व्याख्या नं यानातःगु दु धकाः सिइकेमाः ।

फुक्क सिद्धिइ नं षड्ङ्ग योगं यानाः साधन यायेगु उत्तम खः । यानाः मेकथं उत्तमगु सिद्धि जुइमखु ।

प्रत्याहार, ध्यान, प्राणायाम, धारणा, अनुस्मृति, समाधि थुलि खुगूयात थन षड्ङ्ग योग धकाः धयातल ।

(सू- थन क्वय् १२$^{१}/_{२}$ श्लोक धुंकाः टीका व्याख्या बियातल । अथे जुइबलय् गुगुया व्याख्या गुगु धैगु संदेह मदयेमाः धकाः प्रत्येक श्लोक व टीका व्याख्या नापं तयाः अनुवाद यानातया) ।

दशानामिन्द्रियाणां तु स्ववृत्तिस्थं तु सर्वतः ।
प्रत्याहार इति प्रोक्त कामाहारं प्रति प्रति ॥

थ्व श्लोकया व्याख्या अनुवाद 'दशाना इत्यादि' श्लोकय् इन्द्रिय व इन्द्रियार्थ धायेत थन 'इन्द्रियानां दशानां' धकाः झिगू धाःगु खः । अर्थात् विषय न्यागू विषयि न्यागूया स्ववृत्ति धैगु ग्राह्य व ग्राहक रूपं ज्या यानाच्वनेगु धाःगु खः । 'स्थं' धैग व थःथःगु ज्याय् च्वनाच्वंगु धाःगु जुल । फुक्कभनं हीन मध्य उत्तमया भेदं 'कामाचार प्रति प्रति' धैगु थन कामना यायेगु अभिलाषा यायेगु धायेत कामाः धाःगु खः । अर्थात् रूपादि विषययात कामाः धाःगु जुल । व रूपादिइ इन्द्रियं आहरण यायेगु धैगु ज्ञान यायेगु धाःगु खः । थ्व ज्ञान प्रति प्रति धैगु बारंबार यायेगु धाःगु जुल । थ्व ज्ञान यानाच्वनेगु हे प्रत्यहार खः । थ्व प्रथम अङ्गया व्याख्या जुल ।

पञ्च कामाः समासेन पञ्चबुद्ध प्रयोगतः ।
कल्पनं ध्यानमुच्यते तद्ध्यान पञ्चधा भवेत् ॥
वितर्क च विचारश्चं प्रीतिस्चैव सुखं तथा ।
चित्तस्यैकाग्रता चैव पञ्चैते ध्यानसंग्रहाः ॥

व्याख्या -

प्रत्याहार विशुद्ध यायेत द्वितीय अङ्ग पञ्च इत्यादि श्लोक कनाच्वन । पञ्चकाम धैगु रूपादि विषय वा आलम्वन धाःगु खः । थ्व रूपादि इन्द्रिय च्वनीगु थाय् देश जूगुलिं विषय धाःगु खः । संक्षेपं विषय व इन्द्रिय छगू जुइवलय् (ज्ञान जुइवलय्) चक्षुरादि हे पञ्चबुद्ध जुल । व पञ्चबुद्धया संयोगयात पञ्चबुद्ध प्रयोगतः धाःगु खः । उवलय् अथे जूगुलिं रूपादि नं पञ्चबुद्ध धकाः थुगु प्रकारं परिकल्पना यायेगु हे ध्यान खः । व ध्यान वितर्क आदियागु भेदं न्यागू प्रकारया दु । श्लोक वितर्क इत्यादि शब्दं ध्यानया भेद क्यनाच्वन (स्थविरवादितय्सं ध्यानया भेद मधाःसे ध्यानाङ्ग धायेगु यानाच्वन) ।

वितर्क आदि न्यागू ध्यानयागु संग्रह खः, भेद कनातःगु खः ।

गुहचत्रयं वितर्कश्च विचारस्तत्प्रयोगता ।
तृतीयं प्रीतिसंकाशश्चतुर्थं सुखसंग्रहम् ॥
स्वचित्तं पञ्चमं ज्ञेयं ज्ञान ज्ञेयोदयक्षयः ।
सर्व बुद्धमयं शान्तं सर्वाकाशप्रतिष्ठितम् ॥

गुहचत्रयं इत्यादि प्रकरणय् इन्द्रिय, विषय, इन्द्रिय ज्ञान थुलि स्वंगूयात गुहचत्रय धाःगु खः । न्यागू इन्द्रिय, न्यागू इन्द्रिय ज्ञान, न्यागू वया विषय हे पञ्चतथागत खः धकाः कल्पना यायेगु हे वितर्क खः । वहे वितर्क स्थिर जुयाच्वनेगुयात विचार धाइ । थथे विचार यायां तत्त्व प्रवेश जुइगु परमार्थ सत्यय् प्रवेश जुइगुलिं उत्पन्न जूगु सौमनस्ययागु अनुभव हे प्रीति धाःगु खः । संकाशं धैगु तत्त्वय् आसक्त जुयाः कायप्रश्रब्धि आदि जुइगुयात सुखसंग्रह धाःगु जुल । थुगु प्रकारं अभ्यास यानाःच्वनिम्हसिया उत्कृष्ट रूपं अन्तिमगु अवस्थाय् थ्यनिबलय् ज्ञानया अर्थात् चक्षु आदि खुगू प्रवृत्ति विज्ञानया ज्ञेये धैगु रूपादि निसें धर्मधातु तक उदय जुइगुयात 'ज्ञेयोदयः' धाःगु खः । अले उकीयागु नं क्षय (नाश) जुइ । अर्थात् छुं हे अनुभव जुइमखुत । चित्तया ग्राहच ग्राहक भाव, जि जिगु धैगु ज्ञान शून्य जुयाच्वंगु ज्ञान जुल कि उगु अवस्थायात एकाग्रता वा स्वचित्त धकाः धाइ । थुगु प्रकारया योगीपिनिगु स्वचित्तयात सर्व बुद्धमयगु, शान्तगु धाइ । छायेधाःसा उबलय् ग्राहच व ग्राहक विकल्प मदयेधुंकल । शान्तगु, आभास मात्रगु फुक्क शून्य धैगु भाव जक उत्पन्न जुइ । थ्व वितर्क आदि न्यागू प्रभेद दुगु द्वितीय अङ्ग जुल ।

पञ्चज्ञानमयं श्वासं पञ्चभूतस्वभावकम् ।
निश्चार्य पद्मनासाग्रे पिण्डरूपेण कल्पयेत ॥
पञ्चवर्ण महारत्नं प्राणायाम इति स्मृतः ।
स्वमन्त्रं हृदये ध्यात्वा प्राणं विन्दुगतं न्यसेत् ॥

व्याख्या -

पञ्चेत्यादि प्रकरणय् आदर्शादि पञ्चज्ञान स्वभावगु अधः श्वासं (क्वय्यागु श्वास) हे पृथिव्यादि स्वभावगु भाःपाः थःगु वज्रया व्हतं पिकयाः पद्म नासिकाया च्वकाय् ग्वाराचिनाच्वंगु बोधिचित्तया विन्दूरूपय् ध्यान याये माल । वहे श्वास च्वं वयाच्वंगु पञ्चवर्णगु धैगु पञ्चतथागत स्वरूपगु, अतएव महारत्न स्वरूपगु प्राण अर्थात् जीवन आयम्यते धैगु ताःहाकः जुइक फिजय् यानाबिइगु जूगुलिं प्राणायाम धाःगु खः । स्मृतः धैगु सिल, ज्ञान जुल धाःगु खः । वयात दुहाँ वं पिहाँ वं यानाः चानं न्हिनं जप यानाच्वन । स्वमन्त्रं (थःगु मन्त्र) हृदयकमलय् दु धकाः चिन्तन यानाः प्राण विन्दु च्वनाच्वन धकाः सावधानपूर्वक न्यास याये माल । थुलि तृतीय अङ्ग जुल ।

विरुद्धे स्वेन्द्रिये रत्ने धारयेद् धारणं स्मृतम् ।

व्याख्या -

निरुद्धे इत्यादि प्रकरणय् 'स्वं' धैगु रूपादि विषय धाःगु खः । इन्द्रिय धैगु चक्षु आदि धाःगु खः । थ्व विषय व इन्द्रिय निगूलिं निरोध जुल कि (दितकि, बन्द जुलकि) अर्थात् विलीन जुयावनकि, अले विषय व इन्द्रियया आधार जुयाच्वंगु रत्न अर्थात् चित्तरत्न प्राणायाम नाप नापं मदयावनी । अर्थात् बन्द जुयावनी ।

थुगु अवस्थाय् भूतकोटी धारणा यानातयेगुयात धारणाङ्ग धाइ थ्व । प्यंगूगु अङ्ग जुल ।

निरोधवज्रयते चित्ते निमित्तोद् ग्राह जायते ॥

व्याख्या -

निरोध इत्यादि प्रकरणय् निरोधवज्र धैगु प्रभास्वर धाःगु खः । प्रभास्वर उत्पन्न जुयाच्वंगु चित्तय् निमित्तयागु उद्ग्रह जुइ । अर्थात् निमित्त (समाधियागु लक्षण) उत्पन्न जुइ ।

पञ्चधातुनिमित्तं तु बोधिवज्रेण भावितम् ।
प्रथमं मरीचिकाकारं धूम्राकारं द्वितीयाकम् ॥
तृतीयं खद्योतकाकारं चतुर्थं दीपमुज्वलम् ।
पञ्चमं तु सदालोकं निरभ्रगगनोपमम् ॥

व्याख्या -

पञ्चधातु थ्व प्रकरणय् पञ्चधातुयागु निमित्त वइ धकाः बोधिवज्रं धयाबिज्यात । अथे धैगु छु धाःसा पृथिवीधातु लखय् विलीन जुयावनि, उबलय् मरीचि (मृगतृष्णा) थें मनय् लुयावइ । थ्व प्रथम निमित्त जुल । थुगु प्रकारं लः अगिन लानाः सुनावनी । उबलय् कुँवःथें मनय् लुयावइ । थ्व द्वितीय निमित्त जुल । अगिन फसय् विलीन जुयावनि । उबलय् खद्योत (फुटि फुटि किरा) थें मनय् लुयावइ । थ्व तृतीय निमित्त जुल । सूक्ष्म धातुइ आभास स्वंगूलिं विलीन जुयावनी । उबलय् मतः थें आलोकया पुञ्ज मनय् लुयावइ । थ्व चतुर्थ निमित्त जुल । अले प्रकृतियागु आभास नं विलीन जुयावनेवं सुपाँय् मदुगु आकाश थें सदानं आलोकगु प्रभास्वर मात्र मनय् लुयावइ । थ्व न्यागूगु 'पञ्चम' निमित्त जुल ।

थ्व पञ्च निमित्तया प्रभावं निर्वाण लाभ जुइगु जुल । थ्वहे खँ कर्मान्त विभागय् नं थुकथं धयातल :-

न्हापां पृथिवीलय् लीन जुइ । लः अगिनइ विलीन जुइ । अगिन वायुसं विलीन जुइ । वायु मनय् लीन जुइ । मन नं (विज्ञान नं) धारणा यानातयागुलिं थुगु कथं प्रभास्वर जुयावनी ।

स्थिरं वै वज्रमार्गेण स्फारयेत्तं स्वधातुषु ॥

व्याख्या -

स्थिरमित्यादि प्रकरणय् वज्रमार्गद्वारा अलङ्गनीयगु पञ्च निमित्त क्रमशः प्रभास्वरय् प्रवेश यायेधुंकाः प्रभास्वर स्थिरत जुलकि स्वधातुषु धैगु लोकधातुस फिजय् यानाः थ्व हे धर्मकाय खः धकाः भावना यायेमाः ।

विभाव्य यदनुस्मृत्त्या तदाकारं तु संस्मरेत् ।
अनुस्मृतिरिति ज्ञेयं प्रतिभासं तत्र जायते ॥

व्याख्या -

थुगु प्रकारं थःत प्रभास्वर जूगु, विभाव्य धैगु साक्षात्कार यानाः गुगु न्हापा अनुस्मृति जूगु (नुगलय् लुयावःगु, मरीचिका आदि रूपं भूतकोटि प्राप्त जूगु खः, वहे प्राप्तगु आकार क्रमशः सस्फरते धैगु सम्पन्न या धाःगु खः ।

थ्व च्वय् कनावयागु खँ हे पन्चम अङ्ग जुयाच्वंगु अनुस्मृति धका: सिइकेमाल। थन प्रतिभास धैगु संवेदना (अनुभूति) ख:। थ्वं संवेदना अनुस्मृति अङ्ग जक उत्पन्न जुइ, मेगुलिं उत्पन्न जुइमखु।

प्रज्ञोपाय समापत्त्या सर्वभावा: समासत:।
संहृत्य पिण्डयोगेन विम्बमध्ये विभावयेत्॥
झटिति ज्ञाननिष्पत्ति: समाधिरिति संज्ञित:॥

व्याख्या -

प्रज्ञोपाय इत्यादि प्रकरणय् 'सर्वभावा:' धैगु स्थावर जङ्गम फुक्क पदार्थ संक्षेपं प्रज्ञोपाय समापत्त्या धैगु संवृत्ति सत्य व परमार्थ सत्यया दुने लाका: फुक्क छधी छपाँय् याना: महामुद्रा रूपं भा:पा: (छगू याना:) व स्थावर जङ्गमया दथुइ युगनद्ध स्वभावम्ह महावज्रधर ख: धका: विभावयेत धैगु सिइकि धा:गु जुल।

थुगु कथं झट्ट अर्थात् याकनं ज्ञाननिष्पत्ति धैगु ज्ञानदेहया उत्पत्ति जुइगु हे समाधि ख:। थ्व षष्ठ (खुगूगु) अङ्ग धका: धाइ।

थ्व हे देवता निष्पत्ति (उत्पत्ति) यागु भेद प्रकाश याना: श्री मायाजाल तन्त्रय् नं थथे धयातल -

निष्पन्न, अधिष्ठान, परिकल्पितया भेदं योग स्वंगू प्रकारया दु धका: बुद्धपिसं वर्णन यानातल। चित्तविम्बयागु उत्पत्तियात योग धाइ। जि अमुक धका: अहंभाव उत्पन्न याना: यायेगुयात अधिष्ठान योग धका: धाइ। बोधिचित्तयागु विशुद्धि तथा महानगु मन्त्र वीजादि, हानं मुद्रायागु गण (समूह) द्वारा विम्ब उत्पत्ति यायेगुयात कल्पित योग धाइ। छाय्धा:सा मन्त्र, वीज, मुद्रा आदि फुक्कं कल्पना याना: दुगुलिं कल्पित योग धा:गु ख:। सर्वाकारवरोपेतगु फुक्क संहार जुया: मदयावनीगु, झट्ट ज्ञान उत्पन्न जुइगुयात निष्पन्न योग धका: धाइ।

अथे हे वैरोचनाभिसंबोधि तन्त्रय् नं निगू प्रकारया देवतापिनिगु योग विस्तृत रूपं कनात:गु दु। गथे धा:सा - देवताया रूप नं निगू प्रकारया दु। गुहचकाधिपति अर्थात् परिशुद्धगु व अशुद्धगु निगू प्रकार दु। वं निगू मध्यय् परिशुद्धगु फुक्क निमित्त (लक्षण) मदुगु अधिगम स्वरूपगु ख:। अपरिशुद्धगु फुक्क निमित्त (लक्षण) दुगु रूप वर्ण आकार दुगु ख:। व निगू प्रकारया देवतां नं निगू फल बियाच्वनी। सनिमित्तम्ह देवतां सनिमित्तगु सिद्धि बिइ। अनिमित्तम्ह देवतां अनिमित्तगु सिद्धि बिइ। बुद्धपिसं सदानं अनिमित्त भावना याना: सनिमित्त सिद्ध यानाच्वनी। अथे जूगुलिं सर्वप्रकारं निनिर्मित जक जुइगु निषेध यानातल। थ्व व्याख्या संध्याभाषा कथं ख: ॥६४॥

मूल :

महाटवीप्रदेशेषु विजनेषु महत्सु च।
गिरिगव्हरकुलेषु सदा सिद्धिरवाप्यते ॥६५॥

इत्याह भगवान् महासाधनवज्र:।

महानगु जङ्गलय्, मनू जू मदुगु थासय्, महानगु पर्वत, गुफा, खुसी सिथे सदानं सिद्धि लाभ जुइ ॥६५॥ थुलि खँ भगवान् सहासाधनवज्रं आज्ञा जुयाबिज्यात ॥६५॥

टीका :

एवं द्विविधदेवतायोगं निर्दिश्येदानीं साधनस्थानमाह महाटवीप्रदेशेष्वित्यादि । नेयार्थः ।

आदर्शाख्यमहाटव्या प्रवेशे समताव्हयि ।
प्रत्यवेक्षाख्यविजये विशुद्धगिरिगव्हरे ॥

प्रकृत्यानुष्ठानात्त्रिकुञ्जेषु येष्वेवं प्राप्यते सुखम् ॥ नीतार्थः ॥

थुगु प्रकारं निगू प्रकारयागु देवतायोग वर्णन याना:, आ: साधन यायेथाय् कनेत मूलय् 'महाटवी प्रदेशेषु इत्यादि' वाक्य कनाच्वन । साधारण च्वय् च्वंगु अनुवाद नेयार्थ कथं जुल ।

महाटवी धैगु आदर्शज्ञान धा:गु ख: । व ज्ञानया प्रदेश धैगु समताज्ञान ख: । विजन (मनू जू मदुगु) धैगु प्रत्यवेक्षणाज्ञान धा:गु ख: । गिरीगव्हर धैगु विशुद्ध धर्मधातुज्ञान धा:गु ख: । त्रिकुञ्जषु धैगु कृत्यानुष्ठानज्ञान धा:गु ख: । थुलि न्यागू ज्ञानय् सुखपूर्वक सिद्धि लाभ जुइ धैगु थ्व अर्थ नीतार्थ कथं जुल ॥६५॥

मूल :

अथ वज्रचतुष्केण सेवा कार्या दृढव्रतैः ।
त्रिवज्रकायमन्त्रेण भावयन् सिद्धिमश्नुते ॥६६॥

दृढव्रतम्ह (उत्तप्त वीर्यम्ह) साधकं वज्रचतुस्कद्वारा सेवा यायेमा: । थुगुकथं त्रिवज्रकायमन्त्रद्वारा भावना यायां (अभ्यास यायां) सिद्धि लाभ यायेफइ ॥६६॥

टीका :

एवमुमययोगिनां स्थाननिर्देशं कृत्वा तेषामेव संक्षेपतः साधनं निर्देष्टुमाह । अथेत्यादि । नोत्पत्तिक्रमसाधनस्थान् प्रति । वज्रचतुष्कं समाजोतरे विवेचितम् ।

प्रथमं शून्यता बोधिः द्वितीयं वीजसंहृतः ।
तृतीयं विम्बनिष्पत्तिश्चतुर्थे न्यासमक्षरम् ॥

इति नेयार्थः ॥

उत्तमसाधनस्थानां तु वज्रचतुष्कं शून्यताचतुष्टयं तेन सेवा कार्या । महावज्रधरप्राप्तये प्रयतितव्यम् । दृढव्रतैरुत्तप्तवीर्यैः । त्रिवज्रकायो महावज्रधरः । तेन तुल्यमात्मानम् । एतेनानन्तरोक्तवज्रचतुष्केण भावयत्स्वभावपरिज्ञानेनाभ्यस्यत्सिद्धिं महामुद्रासिद्धिमश्नुते । नीतार्थः ॥

थुगु प्रकारं निगू प्रकार योग याइपिन्त नं ज्यूगु थाय्यागु वर्णन याना: वहे साधन संक्षेपं यायेगु विधि वर्णन यायेत अथ इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । उत्पत्तिक्रमं साधन यानाच्वंपिन्त थ्व धयाच्वंगु मखु । वज्रचतुष्क धैगु छु ? व खँ समाजोत्तर तन्त्रय् थथे विवेचना यानातल -

दकले न्हापां शून्यता बोधि जुल । द्वितीयगु वीज संग्रह जुल । तृतीयगु विम्बनिष्पत्ति जुल । चतुर्थगु अक्षर न्यास जुल । थ्वहे प्यंगू वज्रचतुष्क खः । थ्व नेयार्थ कथं जुल ।

उत्तमगु साधना याइपिनिगु वज्रचतुष्क ला प्यंगू शून्यता खः । थ्वहे प्यंगू शून्यता यानाः सेवा यायेमाः । अर्थात् महावज्रधरत्व प्राप्त यायेत प्रयत्न यायेमाः धाःगु खः । दृढव्रत धैगु उत्तप्त वीर्यम्ह धाःगु खः । अर्थात् अत्यन्त जांगर दुम्ह धाःगु जुल । त्रिवज्रकाय धैम्ह महावज्रधर खः । वसपोल तुल्य जुयाः, समान जुयाः च्वय् कनावयागु वज्रचतुष्कद्वारा भावना यायेमाः । अर्थात् स्वभावम्ह सिइकाः अभ्यास यायेमाः । अले सिद्धि धैगु महामुद्रा सिद्धि लाभ जुइ । थ्व व्याख्या नीतार्थ कथं जुल ॥६६॥

मूल :

चतुःसन्ध्यप्रयोगेण पञ्चस्थानेषु बुद्धिमान् ।
ओंकारज्ञानवज्रेण ध्यात्वा सम्बरमाविशेत् ॥६७॥

चतुः सन्ध्यायागु प्रयोग यानाः न्यागू थासय् (न्यागू विषयय्) बुद्धिमानम्ह साधकं ओँकार ज्ञानवज्रय् ध्यान यानागुलिं सम्वरयागु आवेश जुइ ॥६७॥

टीका :

चतुःसन्ध्येत्यादि । पञ्चस्थानेष्विति । रूपादिविशिष्टपञ्चविषयेषु सन्निहितेषु चतुःसन्ध्याश्चतस्त्रो देव्यस्ताभिः प्रयोग आलिङ्गनादिप्रकरेण तदाराधनं तेन चतुःसन्ध्यप्रयोगेण बुद्धिमान् सुरतज्ञः । ओङ्कारं कुलिशाग्रे ध्यात्वा ज्ञानवज्रेण तेन ओङ्काराधिष्ठितस्वकुलिशेन रमित्वा संवरं सत्सुखमादिशेत् दद्यात् ।

थ्व प्रकरणय् पञ्चस्थानेषु धैगु रूप आदि विशेष प्रकारयागु विषय चूलाइबलय्, चतुःसन्ध्या धैगु प्यम्ह देवीपिं धाःगु खः, इपिं नाप प्रयोग यानाः धैगु आलिङ्गन आदि प्रकारं इमित आराधना यानाः धायेत चतुःसन्ध्य प्रयोगेण धाःगु खः । बुद्धिमान् धैम्ह सुरतज्ञः धाःगु खः । कुलिशया च्वकाय् ओँकार लुमंका ज्ञानवज्रं धैगु वहे ओँकार अधिष्ठान यानातयागु थःगु कुलिशं रमण यानागुलिं सम्वर धैगु सत्सुख, आदिशेत् धैगु बिइ धाःगु जुल ॥६७॥

मूल :

दिनानि सप्त पक्षं च मासमप्यब्दमेव च ।
उत्पाद्य वज्रसमयं लघु सिद्धिरवाप्यते ॥६८॥

न्हयन्हु, छगू पक्ष (भिंन्यान्हु), लच्छि वा दच्छि वज्रसमय उत्पन्न यानागुलिं याकनं सिद्धि प्राप्त जुइ ॥६८॥

टीका :

एवमप्यविकलसामग्रीकस्य स्वचित्त(?) मुद्राभिः सह महासुखसमाध्यर्थं घटमानस्यानुशंसां

दर्शयन्नाह । दिनानीत्यादि । अधिमात्रेन्द्रियस्य सिद्धिकालः दिनानि सप्त । मध्येन्द्रियस्य पक्षः पञ्चदशदिनानि । मासं मृद्विन्द्रियस्य । अध्य(र्ध)मासेन । पक्षेणाधिको मासः अध्यर्धमासः । तस्मिन् वा मृद्विन्द्रियः सिध्यति । वज्रं प्रभास्वरं तेन सममेककालमेति निष्पत्तिं गच्छतीति वज्रसमयो महावज्रधरः । तमुत्पाद्य तद्‌भावेनात्मानं निष्पाद्यः लघु क्षिप्रं सिद्धर्महामुद्रात्मिका अवाप्यते ।

थुगु प्रकार फुक्क सामग्री पूर्णम्ह साधकया थः यःम्ह मुद्रा नाप महासुख समाधि लाभ यायेत अभ्यास यानाच्वंम्ह साधकयागु अनुशंसा क्यनेत मूलय् दिनानि इत्यादि श्लोक कनाच्वन । अधिमात्र इन्द्रियम्ह अर्थात् श्रद्धादि इन्द्रिय प्रवलम्ह साधकयागु सिद्धि लाभ जुइगु समय न्हयन्हु खः । मध्यय् इन्द्रियम्ह साधकयागु समय पक्ष (भिंन्यान्हु) खः । मृदु इन्द्रियम्ह साधकयागु सिद्धि समय दच्छि जुल । थन वज्रया अर्थ प्रभास्वर खः । व प्रभास्वर नाप छगू जुयाच्वनि, निष्पन्न योग याइ धायेत वज्रसमय धाःगु खः । अर्थात् महावज्रधर धाःगु खः । वसपोलयात उत्पन्न यानागुलिं याकनं महामुद्रा सिद्धि प्राप्त जुइ ॥६८॥

मूल :

विस्तरेण मया प्रोक्तं दिनभेदप्रचोदतः ।
पक्षाभ्यन्तरतः सिद्धिरुक्ता गुह्याग्रसम्भवैः ॥६९॥

दिंया ल्याखं जिं विस्तृत रूपं सिद्धि लाभ जुइगु समय कने धुन । गुह्याग्रद्वारा उत्पन्न जुइगु सिद्धि ला छगू पक्षया दुने हे जुइ धकाः धयाच्वना ॥६९॥

टीका :

कल्पितसमाधिस्थस्य कालभेदमुक्त्वा तद्वैपरीत्येन उत्तमसाधनस्थानां कालस्यानियमं दर्शयन्नाह । विस्तरेणेत्यादि । अदिकर्मिकानां मया पूर्वं विस्तरेण प्रपञ्चेन दिनभेदप्रभेदनैः दिनानि सप्तेत्यादिकथनैरुक्तम् । इदानीमुत्तमसमाधिस्थस्य वक्ष्यत इति पूर्वार्धाभिप्रायः । यथारुतम् ।

पक्षः संवृतिः परमार्थश्च तयोरभ्यन्तरं मध्यम् । किं तत् ? सत्यद्वयाद्वैधीकारेण स्थितिः । ततः पक्षाभ्यन्तरतः सिद्धिः महावज्रधरपदमुक्ता कथिता । कैः गुह्याग्रसम्भवैः गुह्याग्रप्रभास्वरं तत्सम्भवो येषां तैः अध्ववर्तिभिस्तथागतैः ॥ सन्ध्याभाषा ॥

कल्पित समाधि साधन याइम्हसिगु सिद्धिया समय कनाः, वया नाप विपरीतगु समय उत्तम साधन याइम्हसिगु जुइ धकाः कालयागु नियम मदु धैगु खँ क्यनेत मूलय् विस्तरेण इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । विस्तरेण धैगु प्रपञ्चपूर्वक, दिन भेद प्रभेदनै धैगु श्लोकय् दिनानि सप्त इत्यादि कथं कनातयागु जुल । आः उत्तम समाधि याइम्हसिगु खँ कने धकाः न्हापायागु श्लोक बापु कनाच्वंगु जुल । थ्व व्याख्या यथारुत कथं खः ।

पक्ष धैगु संवृत्ति सत्य व परमार्थ सत्य खः । व निगूया दथुइ धैगु छु धाःसा निगू सत्यया भेदभाव मयायेगु (अद्वैधीकार रूपं च्वनेगु) धाःगु खः । थथे च्वनेबलय् सिद्धि जुइगुलिं 'पक्षाभ्यन्तरत सिद्धि' धाःगु खः । व सिद्धि धैगु महावज्रधर पद प्राप्त यायेगु धकाः कनातल (धयातल) । छु याना धाःसा गुह्याग्रसंभवैः यानाः धाःगु खः । थन गुह्याग्र धैगु प्रभास्वर धाःगु खः । उकी उत्पन्न जूगु स्थिति धैगु तथागतपि धाःगु खः । थ्व व्याख्या संध्याभापा कथं खः ॥६९॥

मूल :

तत्रेदमुपसाधनसम्बरविषयम् ।

बुद्धकायधरः श्रीमान् त्रिवज्राभेद्यभावितः ।
अधिष्ठानपदं मेऽद्य करोतु कायवज्रिणः ॥७०॥

च्वय् कनावयागु विषयय् थन उपसाधन सम्वरया विषय बुद्धकायधर इत्यादि श्लोक जुल ।

त्रिवज्रय् अभेद्य भावना याइम्ह जितः बुद्धकायधरम्ह श्रीमान्म्ह कायवज्री अधिष्ठा पद लाभ यानाबिज्याहुँ ॥७०॥

टीका :

अनन्तरोक्तक्रमेण महामुद्रासिद्धौ योगिनः कायाद्यधिष्ठानपूर्विकाप्रवृत्तिरिति दर्शयन्नाह । तत्रेत्यादि । तत्रेति वाक्यालङ्कारे । साधकस्य कायमुपेत्य प्राप्य साधकं साधयति पात्रीकरोतीत्युपसाधनः कायवज्रः । स एव संव्रियते प्रार्थ्यत इति संवरः । उपसाधनसंवरो वैराचनः । तस्य विषयं वक्ष्यमाणबुद्धकायधर इत्यादिगाथा ।

बुद्धास्त्र्यध्ववर्तिनस्तथागताः । तेषां कायं तदात्मकतया धारयतीति बुद्धकायधरः । श्रीः लोचना सा यस्य विद्यते स श्रीमान् । त्रिवज्रो महावज्रधरः । तेनाभेद्यत्वेनैकात्म्येन भावितः । मे मम कायेन तदधिष्ठानेन पदं प्रतिष्ठां करोतु कायवज्रिणः वैरोचनः । कायवज्रीति प्राप्ते ।

च्वय् कनावयागु कथं महामुद्रा सिद्धि लाभ यायेत योगीं न्हापा काय आदि अधिष्ठान याना जक यायेमाः धैगु खँ क्यनेत तत्र इत्यादि वाक्यं क्यनाच्वन । 'तत्र' थ्व पद वाक्यालङ्कार खः । अर्थात् खँ हंकेत "गथेधा:सा" धकाः धाये थें खँ हंकेत प्रयोग यानातःगु शब्द खः धाःगु जुल । साधकयागु शरीरय् च्वनाः साधकयात साधयति धैगु सत्पात्र यानाच्वन धैगु अर्थय् उपसाधन अर्थात् कायवज्र धाःगु खः । वहे कायवज्रय् संव्रियते धैगु प्रार्थना यानाच्वन धैगु अर्थय् संवर धाःगु खः । अले उपसाधन संवर धैगु थन वैरोचन धाःगु जुल । वसपोलयागु विषयं क्वय् च्वंगु श्लोक बुद्धकायधर इत्यादि गाथा खः ।

बुद्धाः धैपिं स्वंगू कालया तथागतपिं धाःगु खः । वसपोलपिनिगु काय स्वभावं धारणा यानाच्वन धायेत बुद्धकायधर धाःगु खः । श्री धैगु थन लोचना जुल । व दुम्ह धायेत श्रीमान् धाःगु खः । त्रिवज्रया अर्थ महावज्रधर खः । वसपोल व थः भेद मदु धकाः भावना याइम्ह जिगु काययात अधिष्ठान यानाः थः भाःपाः पद धैगु प्रतिष्ठान यानाबिज्याहुँ, कायवज्री (वैरोचन) धैगु भाव खः । थन नं वज्री धयां गाःथाय् वज्रिण प्रयोग आर्ष खः ॥७०॥

मूल :

दशदिक्संस्थिता बुद्धास्त्रिवज्राभेद्यभाविताः ।
अधिष्ठानपदं मेऽद्यं कुर्वन्तु कायलक्षितम् ॥७१॥

झिगू दिशासं बिज्यानाच्वंपिं बुद्धपिसं त्रिवज्रय् अभेद्य भावना यानाच्वनाम्ह जिगु काययात अधिष्ठान पद प्राप्त याकाबिज्याहूँ ॥७१॥

टीका :

एवमधिपतिमध्येष्य दशदिगित्यादिना तच्चक्रमध्येषते ।

थुगु प्रकार अधिपति (मुख्यम्ह) यात अध्येषणा याना: दशदिग् इत्यादिं वसपोलया चक्रय् बिज्यानाच्वंपिन्त नं अध्येषणा यानाबिज्या:गु जुल ॥७१॥

मूल :

तत्रेदं साधनसम्बरविषयम् ॥

धर्मो वै वाक्पथः श्रीमान् त्रिवज्राभेद्यभावितः ।
अधिष्ठानपदं मेऽद्य करोतु वाक्यवज्रिणः ॥७२॥
दशदिक्संस्थिता बुद्धास्त्रिवज्राभेद्यभाविताः ।
अधिष्ठानपदं तस्य कुर्वन्तु वाक्पथोद्भवम् ॥७३॥

आ: थन साधन सम्वरयागु विषय थथे ख: -

धर्म धैगु वचनद्वार जुल । वसपोल श्रीमान्म्हं त्रिवज्रया अभेद्य भावना याइम्ह जित: छलपोल वाक्यवज्रीं आ: अधिष्ठान पद बियाबिज्याहूँ ॥७१॥

अथे हे झिगू दिशां बिज्यानाच्वंपिं बुद्धपिंसं त्रिवज्रयात अभेद्य भावना यानाच्वनाम्ह जित: आ: वाक्पथं उत्पन्न जूगु अधिष्ठान पद प्राप्त याकाबिज्याहुँ ॥७३॥

टीका :

तत्रेत्यादिना वागधिष्ठानमवतारयति । वचसि स्थित्वा साधकं साधयति निष्पादयतीति साधनः स एव संव्रियते प्रार्थ्यत इति साधनसंवरोऽमिताभः । तस्य विषयं वक्ष्यमाणगाथा ।

धर्मोऽमिताभः वाक्पथः वाक्स्वभावत्वात् । श्रीः पाण्डरवासिनी । तया युक्तः श्रीमान् । त्रिवज्रेत्यादि पूर्ववत् ।

तत्र इत्यादि वाक्यं वाग् अधिष्ठान प्रार्थना यानाच्वन, वचनय् च्वन । साधकयात साधयति धैगु सम्पन्न यानाच्वन धैगु अर्थय् साधन धा:गु ख: । वहे साधन संव्रियते धैगु प्रार्थना यानाच्वन धैगु अर्थय् साधन सम्वर धा:गु ख: । वसपोल अमिताभयागु विषय क्वय्च्वंगु श्लोकं कनाच्वन ।

धर्म धैगु अभिताभ ख: । वसपोल वाक्पथ वचन स्वभावम्ह जुल । थन श्री धैम्ह पाण्डरवासिनी जुल । वसपोल नापं दुम्हसित थन श्रीमान् धा:गु ख: । अले त्रिवज्र इत्यादि शब्दयागु अर्थ ला च्वय् कनाथें तुं जुल ॥७२॥७३॥

मूल :

तत्रेदं महासाधनसम्बरविषयम् ।

चित्तवज्रधरः श्रीमान् त्रिवज्राभेद्यभावितः ।
अधिष्ठानपदं मेऽद्य कुर्वन्तु चित्तवज्रिणः ॥७४॥
दशदिक्संस्थिता बुद्धाः त्रिवज्राभेद्यभाविताः ।
अधिष्ठानपदं मेऽद्य कुर्वन्तु चित्तसम्भवाः ॥७५॥

आः थन थ्व महासाधनसम्वरया विषय खः । वज्रचित्त धारणा यानाबिज्या:म्ह, श्रीमानम्ह चित्तवज्री त्रिवज्र अभेद्य भावना याइम्ह जितः आः चित्तवज्री अधिष्ठान पद प्राप्त याकाबिज्याहुँ ॥७४॥

अथेहे झिगू दिशाय् बिज्यानाच्वंपिं बुद्धपिसं त्रिवज्र अभेद्य भावना यानाच्वनाम्ह जितः आः चित्तं उत्पन्न जूगु अधिष्ठान प्राप्त याकाबिज्याहुँ ॥७५॥

टीका :

तत्रेत्यादिना चित्ताधिष्ठानं महच्चित्तं तस्मिन् स्थित्वा साधकं चित्तवशित्वेन यो भ्रमतीति महासाधनः स एव संवरोऽक्षोभ्यः तद्विषयं गाथा ।

वज्रवच्चित्तं वज्रचित्तं संसारनिर्वाणयोरलीनत्वादेवंभूतं चित्तं धारयतीति वज्रचित्तधरोऽक्षोभ्यः मामकी ममायुक्तत्वात् श्रीमान् । शेषं पूर्ववत् ।

थ्व प्रकरणय् चित्ताधिष्ठान धैगु महान्गु चित्त धा:गु खः । वहे अधिष्ठाय् च्वनाः साधकयात चित्तवशिस्वभावं साधना याकाबिइम्ह धायेत महासाधन धा:गु खः । महासाधनरूपी सम्वर धैम्ह अक्षोभ्य धा:गु जुल । व विषययागु गाथा धैगु भाव खः ।

वज्र थें जा:गु चित्तयात वज्रचित्त धा:गु खः । व चित्त संसार व निर्वाण निगू नाप नं लीन जुयामवनीगु जुल । उज्व:गु चित्तयात धारणा यानाच्वनीम्हसित वज्रचित्तधर धकाः धाइ । अथे धैम्ह अक्षोभ्य हे जुल । मामकी नाप दुम्ह जूगुलिं श्रीमान् धा:गु खः । मेगु व्याख्या न्हापा थें तुं जुल ॥७४॥७५॥

मूल :

बुद्धो वा वज्रधर्मो वा वज्रसत्त्वोऽपि वा यदि ।
अतिक्रमेद्यदि मोहात्मा स्फुटेयुर्नात्र संशयः ॥७६॥

इति श्रीसर्वतथागतकायवाक्चित्तरहस्यातिरहस्ये गुह्यसमाजे महागुह्यतन्त्रराजे समयसाधनाग्रनिर्देशपटलो द्वादशोऽध्यायः ।

बुद्ध जुइब्यु, वज्रधर्म जुइब्यु, वज्रसत्त्व हे जुइब्यु, यदि सुनानं मोह स्वभावम्ह, च्वय् कनावयागु साधन अतिक्रमण यात धा:सा व व्यक्ति असफल जुइ, थ्व खँय् शङ्का मदु ॥७६॥

थुलि श्री सर्वतथागत काय वाक् चित्तया रहस्यय् नं अति रहस्यगु गुह्यसमाजय् महागुह्यतन्त्रराजय् समय साधनाग्र निर्देश पटलया झिंनिगूगु अध्याय क्वचाल ।

टीका :

एवं कायवाक्चित्ताधिष्ठानपर्यन्तं देवतायोगं विस्तरेण प्रदर्श्य तदवश्यकर्तव्यतामुखेनोपसंहरन्नाह। बुद्धो वेत्यादि। बुद्धोऽभेदात् वैरोचनयोगी धर्मोऽमिताभयोगी वज्रसत्त्वोऽक्षोभ्ययोगी यदि चेत् मोहात्मा अलब्धोपदेशत्वात् मोहाक्रान्तः अतिक्रमेत् कायवाक्चित्ताधिष्ठानं पृथक्त्वेन कल्पयेत् स्फुटेति निष्पन्नक्रमाद् दूरीभवति। अत्रास्मिन् मद्वचसि संशयो विमतिर्न कार्या इत्याह महावज्रधरः।

सर्वतथागताः कायवज्रादयः तेषाममेद्यस्वभावश्चतुर्योगो वज्रयोगः सममीयते गम्यत अनेनेति समयः। स एव साध्यस्वरूपत्वात् साधनः निष्पन्नक्रमावाहकत्वादग्रः निर्देश(:) प्रकाशः पटलः ग्रन्थसन्दर्भः पृथगभिधेयापेक्षया द्वादशः। यथारुतम् ॥

॥ प्रदीपोद्योतनटीकायां द्वादशपटले षट्कोटिव्याख्या ॥

थुगु प्रकारं काय वाक् चित्त स्वंगूया अधिष्ठान तक देवतायोग विस्तृत रूपं क्यना:, थ्व अवश्य यायेमा: धका: खँ क्वछिइत मूलय् बुद्धो वा इत्यादि श्लोक कनाच्वन ।

बुद्ध धैम्ह थन भेदभाव मयायेबलय् वैरोचनयागु योग याइम्ह धा:गु ख: । धर्म धैम्ह अमिताभयागु योग याइम्ह धा:गु ख: । वज्रसत्त्व धैम्ह अक्षोभ्ययागु योग याइम्ह धा:गु ख: । यदि थुमिसं नं मोह स्वभावं उपदेश प्राप्त यानामत:गुलिं मोहं युक्त जुया: अतिक्रम यात अर्थात् काय वाक् चित्तयागु अधियष्ठान धैगु यायेमा:गु मखु धका: अलग यायेगु स्वत धा:सा स्फुटेतीति धैगु निष्पन्नक्रम साधन तापनावनी । थन थ्व जिगु वचनयात संशय (शङ्का) यायेमते धका: महावज्रधरं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

थन सर्वतथागता धैपिं कायवज्र आदि धा:गु ख: । इमिगु अभेद्यगु स्वभावयात चतुर्योग वा वज्रयोग धाइ । व वज्रयोगय् 'समीयते' धैगु थ्वं यंकाबिइ धैगु अर्थय् समय धा:गु ख: । व समय हे सिद्ध यायेमा:गुलि साधन धा:गु ख: । व समय साधन निष्पन्नक्रम योग पूर्ण यानाबिइम्ह जूगुलिं समय साधनाग्र धा:गु जुल । निर्देश धैगु प्रकाश यानाविइगु पटल धायेत निर्देश पटल धा:गु जुल । उज्व:गु थ्व ग्रन्थ समूह भिन्नै नांयागु अपेक्षा कथं झिंनिगूगु जुल । थ्व व्याख्या यथारुत कथं जुल ॥७६॥

प्रदीपोद्योतन टीकाया झिंनिगूगु पटलय् षट्कोटि व्याख्या क्वचाल ।

◆◆◆

॥ त्रयोदशः पटलः ॥

मूल :

अथ भगवन्तः सर्वतथागता ज्ञानवज्राग्रचारिणः सर्वसत्त्वार्थसम्भूता बोधिसत्त्वाश्च धीमन्तः प्रणिपत्य महाशास्तारं मुनिं सत्त्वार्थवज्रिणं पूजासमयतत्त्वज्ञं वज्रघोषमुदीरयन् ।

अले भगवान् सर्वतथागतपिं, ज्ञानवज्ररूपी अग्रगु चर्या यानाच्वनाबिज्या:पिं सकल सत्त्वपिनि हित सुखया निम्तिं उत्पन्न जुयाबिज्या:पिं व बोधिसत्त्वपिं धीमानपिसं नं महाशास्ता जुयाबिज्या:म्ह, सत्त्वार्थवज्री जुयाबिज्या:म्ह, पूजारूपी समयया तत्त्व सियाबिज्या:म्ह मुनियात वज्रघोषं न्यंकाबिज्यात -

टीका :

द्विविधक्रमाभ्यासप्रवृत्तेन साधकेन विनेयजनावर्जनार्थं कर्मप्रसरोऽप्यनुष्ठेय इति तत्प्रदर्शनार्थं त्रयोदशपटलमुपक्षिपन्नाह । अथेत्यादि । अथआसेवादिविद्यानन्तरं कामैश्वर्यादियुक्तत्वाद् भगवन्तः सर्वतथागता अक्षोभ्यादयः ज्ञानवज्रमद्वयज्ञानं तदेव प्रधानत्वादग्रं तद्धारणाद् ज्ञानवज्राग्रधारिणः । सर्वसत्त्वानामर्थः प्रयोजनं शान्तिकादि तदर्थसंभूताः उद्यताः के ते ? बोधिसत्त्वाः क्षितिगर्भादयः धीमन्तः मुद्रास्थिताः एवंविधा बुद्धबोधिसत्त्वा महाशास्त्रं शास्तारं महावज्रधरं सर्वतथागतमनोवर्तित्वात्, मुनिं लौकिकलोकोत्तरसंप्रदायेष्वव्याहतशक्तित्वात्, सर्वार्थवज्रिणं सत्यद्वयपरिज्ञानात् समयतत्त्वज्ञं वाह्याध्यात्मिकपूजाभिः पूजयित्वा वज्रघोषमुदीरयन् कर्मप्रसराध्येषणवचनं वज्रघोषमुदीरयन् कृतवन्तः । यथारुतम् ।

निगू प्रकारयागु क्रमकथं नं अभ्यास याइम्ह साधकं विनेयजपिन्त आकर्षण यायेत कर्मप्रसर नं यायेमाः धकाः कर्मप्रसर कनेत त्रयोदश पटल चुल्ह्नाच्वन । 'अथ इत्यादि वाक्यम्' थन अथ धैगु सेवा आदि विद्याया खँ कने धुंका कामैश्वर्य आदि गुणं युक्त जूगुलिं भगवानपिं सर्व तथागतपिं धैगु अक्षोभ्य आदिपिं ज्ञानवज्र धैगु अद्वयज्ञान धा:गु खः । व ज्ञान हे प्रधानगु जूगुलिं अग्रगु जुल । व ज्ञानवज्राग्र धारणा या:पिन्त ज्ञानवज्राग्रधारिणः धा:गु खः । सकल प्राणीपिनिगु अर्थ धैगु प्रयोजन धा:गु खः । अर्थात् शान्ति स्वस्ति धा:गु खः । वहे शान्ति स्वस्ति यानाबिइत संभूताः धैगु तम्से जुयाच्वनाबिज्या:पिं धा:गु खः । उज्व:पिं सु धा:सा क्षितिगर्भ आदि बोधिसत्त्वपिं धा:गु जुल । धीमन्तः धैगु मुद्रा सहित धा:गु खः । थुज्व:पिं बुद्ध बोधिसत्त्वपिसं महाशास्ता जुयाबिज्या:म्ह महावज्रधरयात अर्थात् फुक्क तथागतपिनि नुगलय् बिज्यानाच्वंम्हसित मुनि अर्थात् लौकिक लोकोत्तर संप्रदायय् नं अकाटच शक्ति दुम्ह, निगू सत्यया नं पूर्ण रूपं ज्ञान दुगुलिं सर्वार्थवज्री जुयाबिज्या:म्ह, समयतत्त्वज्ञं धैगु वाहच व आध्यात्मिक पूजाद्वारा पूजा याना: वज्रघोष अर्थात् कर्मप्रसर अध्येषणा यायेगु वाक्य उदीरयन् धैगु प्रार्थना यानाबिज्यात । थ्व व्याख्या यथारुत खः ।

मूल :

अहो बुद्धनयं दिव्यमहो बोधिनयोत्तमम् ।
अहो धर्मनयंशान्तमहो मन्त्रनयं दृढम् ॥१॥

थ्व दिव्यगु बुद्धनय अहो आश्चर्य खः । थ्व बोधिनयोत्तमगु नं अहो आश्चर्यगु खः । थ्व शान्तगु धर्मनय नं अहो आश्चर्यगु खः । दृढगु थ्व मन्त्रनय नं अहो आश्चर्यगु खः ॥१॥

टीका :

अहो आश्चर्ये । बुद्धनयः प्रत्याहारादिषडङ्गयोगः वज्रचतुष्कातिक्रमणात् दिव्यम् षडङ्गयोगं प्रपश्य । सत्यद्वयमीलनेनाभिस्तुवन्नाह पुनरहो इति । बोधिषडङ्गयोगः तस्य नयः सत्यद्वयनियोजनं तदेवोत्तमं विशिष्टं सर्वतथागतवचनार्थसंग्रहणात् । पुनरप्यहो इति । धर्मः सत्यद्वयं तस्य नयः एकीकरणं तच्छान्तं निष्प्रपञ्चम् । पुनप्यहो इत्यादिना स्तुतिमुपसंहरति । मन्त्रास्तथागताः तेषां नयं बोधिप्रापणोपायः । दृढमभेद्यं श्रावकादिभिरभेद्यत्वात् । सन्ध्याभाषा ।

अहो धैगु आश्चर्य धाःगु खः । बुद्धनय धैगु प्रत्याहार आदि षडङ्गयोग धाःगु खः । वज्रचतुष्क सिबे नं च्वन्हचाःगु जूगुलिं दिव्यगु थ्व षडङ्गयोग खनाः आश्चर्य धाःगु खः । निगू सत्य नं छगू यानाः मिलय् यानाः स्तुति यायेत मूलय् हानं अहो धकाः धयातःगु खः । थन बोधिः धैगु षडङ्गयोग धाःगु खः । व षडङ्गयोगया नय धैगु निगू सत्य छगू यायेगु हे उत्तमगु विशिष्टगु खः । छाय्धाःसा फुक्क तथागतपिनिगु वचनया अर्थ थुकी संग्रह यानातःगु दु (मुनातःगु दु) । अले हानं, अहो धयातःगु थन धर्म धैगु निगू सत्य धाःगु खः । वयागु नय धैगु छगू यायेगु शान्तगु खः (निष्प्रपञ्चगु खः) । अले हानं, अहो धाःगु स्तुति यानाः खँ क्वछीत खः । मन्त्राः धैगु थन तथागतपिं जुल । वसपोलपिनिगु नय धैगु बोधि प्राप्त याकाबिइगु उपाय खः । दृढं धैगु अभेद्यगु, श्रावकपिसं तःछचाये मफइगु धाःगु खः । थ्व व्याख्या सन्ध्याभाषा कथं खः ॥१॥

मूल :

अनुत्पन्नेषु धर्मेषु स्वभावातिशयेषु च ।
निर्विकल्पेषु धर्मेषु ज्ञानोत्पादः प्रगीयते ॥२॥

उत्पत्ति जुल धकाः धाये मछिंगु (अनुत्पन्नगु), धर्म (वस्तु) तथा स्वभाव मदुगु, निःस्वभावगु, भेदभाव मदुगु (निर्विकल्पगु) धर्मय् नं ज्ञान उत्पन्न जुल धकाः आज्ञा जुयाबिज्यानाच्वन ॥२॥

टीका :

अनुत्पन्नेष्वादिशान्तेषु धर्मेषु स्कन्धादिषु बोधिप्रापकत्वेन स्वभावातिशयविशिष्टेषु निर्विकल्पेषु मन्यनारहितेषु अविचारैकरम्यत्वेनास्तित्वात् । भूतेषु सत्सु । 'एवंभूतेषु धर्मेषु षडङ्गयोगोपायेन ज्ञानोत्पादः वज्रसत्त्वोत्पादः भगवता संप्रगीयते कथ्यते । तदाश्चर्यम् । नासन्ध्यम् ॥

अनुत्पन्न जूगुलिं आदिं निसें शान्तगु, धर्म धैगु पञ्चस्कन्ध आदिस बोधिज्ञान प्राप्त याकाबिइगु जूगुलिं विशेष स्वभावगु, निर्विकल्पगु (कल्पना मदुगु), विचाः यानाः मस्वयेबलय् जक न्हचाइपुगु जूगुलिं दु थें च्वंगु, उज्वःगु जुयाच्वंगु धर्मय् नं षडङ्गयोगोपायं ज्ञानोत्पाद धैगु वज्रसत्त्वयागु उत्पत्तिया खँ

कनाच्वनाबिज्यात । थ्व खँ आश्चर्यगु खः । थ्व व्याख्या नासन्ध्य कथं जुल ॥२॥

मूल :

भाषस्व भगवन् रम्यं सर्वधर्म समुच्चयम् ।
वज्रजापं महाज्ञानं त्रिकायाभेद्यमण्डलम् ॥३॥

हे भगवान् ! न्हचाइपुसेच्वंगु फुक्क धर्म मुनातयातःगु, महाज्ञान स्वरूपगु त्रिकायय् भेदभाव मयाइगु (अभेद्यगु) मण्डलया खँ आज्ञा जुयाबिज्याहुँ ॥३॥

टीका :

एवं स्तुत्वा भगवन्तमाराध्याभिप्रेतार्थं प्रत्यध्येषयन्नाह । भाषस्वेति । सर्वे मन्त्रा आलिकालितनिभास्ते यस्मिन् समुच्चीयन्ते संग्रहं गच्छन्ति तं वज्रजापसमोपजापं महाज्ञानमनुत्तर ज्ञानप्रापकत्वात्, त्रिकायाभेद्यो महावज्रधरः तस्य प्रवेशस्थितिव्युत्थानस्वरूपेण प्रवर्तनस्थानं मण्डलं भाषस्व ।

थुगु प्रकारं स्तुति यानाः, भगवानयात आराधना यानाः, थःतः यःगु खँ प्रार्थना यानाः "भाषस्व" इत्यादि श्लोकं धयाच्वन । फुक्क मन्त्र धैगु आलि, कालि थें जाःगु मन्त्र संग्रह यानातःगु वज्रजाप नामगु महाज्ञानगु, छाय्धाःसा अनुत्तरज्ञान प्राप्त याकाबिइगु जूगुलिं धाःगु खः । त्रिकायाभेद्य धैम्ह वज्रधर खः । वसपोलयात दुहाँवनीगु, दिनाच्वनीगु, पिहाँवइगु ज्या जुइगु थाय् स्वरूपगु मण्डलया खँ आज्ञा जुयाबिज्याहुँ ॥३॥

मूल :

प्राप्यन्ते बुद्धज्ञानानि त्रिवज्राभेद्यभावनैः ।
जपन् वज्रप्रयोगेण सर्वबुद्धैरधिष्ठचते ॥४॥

त्रिवज्रयात अभेद्य भावना यानागुलिं बुद्धज्ञान प्राप्त जुइगु जुल । वज्रजाप यानाःगुलिं फुक्क बुद्धपिसं अधिष्ठान यानाबिज्याइगु जुल ॥४॥

टीका :

तमेव विशिनष्टि बुद्धज्ञानानि दशमतवैशारद्यादीनि येन त्रिवज्राभेद्यभावनैः साधकैः प्राप्य स्थितं भाषस्वेति योगः । तस्यैव विशेषणं जापवज्रः वज्रजापः तस्य प्रयोगः प्रवेशादिस्वरूपेण परि कल्पनं तेन सर्ववज्रैस्तथागततैरधिष्ठचते स्वीक्रियते ।

वहे खँ विशेष रूपं व्यक्त यायेत बुद्धज्ञान धैगु दशबल, वैशारद्य आदि धाःगु जुल । त्रिवज्र अभेद्य भावना याइम्ह साधकं व दशबल आदि बुद्धज्ञान प्राप्त यानातःगु योग कनाबिज्याहुँ धकाः थन नं खँ हंकेमाः धैगु टीकाया भाव जुल । व योगयागु हे विशेषण खः । वज्रजाप धैगु व वज्रजाप यानागुलिं अर्थात् दुहाँवन, दिनाच्वन, पिहाँवल धकाः कल्पना यानागुलिं फुक्क वज्रपिसं (तथागतपिसं) अधिष्ठचते धैगु स्वीकार यानाबिज्याइ धाःगु खः ॥४॥

मूल :

कुलानां सर्वमन्त्राणां कायवाक्चित्तलक्षणम् ।
मन्त्रजापं प्रघोषाथ वज्रजापमुदाहरन् ॥५॥

कुलयागु फुक्क मन्त्रय् काय वाक् चित्तयागु लक्षण दु । उज्वःगु वज्रजापया (खँ) कनाः आः मन्त्रजाप नं आज्ञा जुयाबिज्याहुँ ॥५॥

टीका :

कुलानामित्यादि । सर्वमन्त्राणां सर्पादीनां कुलानां वृन्दानां कायवाक्चित्तलक्षणं कायादिस्वभावः । मन्त्रजापं वज्रजापं अद्येदानीं प्रघोष कथय । किमर्थं ज्ञानसागराः रत्नपुद्गलाः शृण्वन्तु जानन्तु ।

थन सर्वमन्त्राणां धैगु सर्वादि मन्त्रया समूह, पुचःयागु काय वाक् चित्तया लक्षण (स्वभाव) दुगु मन्त्रजाप तथा वज्रजाप थौं (आः) घोषणा यानाबिज्याहुँ (कनाबिज्याहुँ) । छाय्धाःसा ज्ञानसागर जुयाच्वंपिं रत्नपुद्गलपिसं न्यनेमाः, सिये सयेमा धकाः खः ॥५॥

मूल :

बुद्धाश्च त्र्यध्वसम्भूताः कायवाक्चित्तवज्रिणः ।
संप्राप्ता ज्ञानमतुलं वज्रमन्त्रप्रभावनैः ॥ इति ॥६॥

वज्रमन्त्रयागु ज्ञानं यानाः स्वंगू कालयापिं बुद्धपिसं कायवाक्चित्तवज्री जुयाः अतुलगु (असाधारणगु) ज्ञान प्राप्त यानाबिज्यानाच्वन ॥६॥

टीका :

त्र्यध्वसंभूताः प्रवेशस्थितिव्युत्थानात्मका भूत्वा संभूता निष्पन्नाः । के ते ? कायवाक्चित्तवज्रिणः .... सर्वे बुद्धाः ज्ञानमतुलमद्वयज्ञानं संप्राप्ताः वज्रमन्त्रप्रभावनैरिति वज्राजापपरिज्ञानैः ॥

थन त्र्यध्वसंभूताः धैगु प्रवेश, स्थिति, व्युत्थान स्वभावगु जुयाः उत्पन्न जुयाच्वंपिं, इपिं सु धाःसा कायवाक्चित्तवज्रीपिं खः । वसपोलपिं फुक्क बुद्धपिसं अतुलगु ज्ञान धैगु अद्वय ज्ञान प्राप्त यानाबिज्यात । व प्राप्त याःगु वज्रमन्त्र प्रभावनय् यानाः खः । अर्थात् वज्रजापयागु ज्ञान हे खः ॥६॥

मूल :

अथ वज्रधरः शास्ता खवज्रज्ञानसम्भवः ।
कर्ता स्रष्टा वराग्राग्रचो वज्रजापमुदाहरत् ॥७॥

अले शास्ता जुयाबिज्याःम्ह खवज्र (परमार्थ) सत्य ज्ञानं धैगु संवृतिसत्यं उत्पन्न जुयाबिज्याःम्ह, कर्ता स्रष्टा जुयाबिज्याःम्ह वज्रधरं वज्रजापया खँ आज्ञा जुयाबिज्यात ॥७॥

टीका :

अथाध्येषणानन्तरम्। खवज्रं परमार्थसत्यं ज्ञानं संवृतिसत्यमुभाभ्यां निष्पन्नत्वात् खवज्रज्ञानसंभवो महावज्रकरः किन्ते (? कर्ते) त्यादिना तमेव विशिनष्टि शान्त्यादिनिष्पादकत्वात् कर्ता । अनधिकृताभिचारकादिकर्मच्छेदनात् स्रष्टा वरा वृक्षादयः तेषामग्राः अर्हत्प्रभृतयः तेषामप्यधिकत्वात् वराग्राग्रो भगवानेव स्ववज्रजापमुदाहारदुक्तवान् ।

अथ (अले) धैगु अध्येषणा यायेधुंका धाःगु खः । खवज्र धैगु परमार्थ सत्य जुल, ज्ञान धैगु संवृति सत्य जुल । थ्व निगुलि उत्पन्न जुयाबिज्याःम्ह धायेत खवज्रज्ञानसंभव धाःगु खः । अथे धैम्ह महावज्रधर धाःगु खः । कर्ता इत्यादि वाक्यं वसपोलयागु हे विशेषण बियाच्वंगु जुल । शान्ति स्वस्ति आदि यानाबिज्याइम्ह जूगुलिं कर्ता धाःगु खः । अधिकारं रहितगु अभिचार आदि कर्मनिषेध यानाबिज्याइम्ह जूगुलिं स्रष्टा धाःगु जुल । वरा धैपिं भिक्षु आदिपिं खः । अनपिनि मध्यय् नं अग्रपिं अर्हत्पिं जुल । अर्हत्पिं सिबे तःधंजूगुलिं वराग्राग्र धाःगु खः । वसपोल श्री भगवानं थःगु वज्रजाप आज्ञा जुयाबिज्यात ॥७॥

मूल :

सर्वमन्त्रार्थजापेषु त्रिवज्राभेद्यलक्षणम् ।
त्रिभेदे वज्रपर्य्यन्तो न्यासोऽयं त्रिवज्रमुच्यते ॥८॥

इत्याह च ।

सर्वमन्त्रया अर्थ धैगु त्र्यक्षर मन्त्र खः । उगु जप यायेबलय् त्रिवज्र अभेद्य स्वभावगु योग कनाबिज्यात । त्रिभेद धैगु काय, वाक्, चित्त स्वंगूलिं वज्रयागु च्वकाय् न्यास यायेगु (तयेगु) यात त्रिवज्र धकाः धाइ ॥८॥ थुलि आज्ञा नं जुयाबिज्यात ।

टीका :

सर्वमन्त्रेत्यादि । सर्वमन्त्राः सर्पादयः तेषामर्थोऽक्षरत्रयं तस्य जापः प्रवेशादित्रयः तेषु सत्सु त्रिवज्राभेद्यलक्षणं तत्स्वभावं वज्रजापमुदाहरदिति । योगः शृण्वन्नाह त्रिभेदे इत्यादि । त्रिभेदः कायादिभेदः तस्य वज्रपर्यन्तो वज्रधारैकनिष्ठो न्यासः प्रवेशादिस्वरूपेण परिज्ञानं तत् त्रिवज्रमुच्यते ज्ञायते ।

थन सर्वमन्त्र धैगु सर्वादि मन्त्र धाःगु खः । अर्थात् न्हचःने 'ओँ' लिउने 'स्वाहा' दुगु मन्त्रयात थन सर्वादि धाःगु खः । व सर्वादि अर्थ (निमित्त) धैगु 'ओँ आः हूँ' स्वंगः आखः धाःगु खः । थ्व जप यायेगु धैगु दुहाँवन, दिनाच्वन, पिहाँवल धैगु लक्षण दुगु (स्वभाव जुयाच्वंगु) यात वज्रजाप धयाबिज्यात । थ्व योग न्यनाः त्रिभेद धैगु काय आदिया भेद जुल । उकीयात वज्रपर्यन्त धैगु वज्रयागु आधारय् जक तयाः धाःगु खः । न्यास धैगु प्रवेश आदिइ बांलाक ज्ञान यानाः (चायेकाः) च्वनेगुयात त्रिवज्र धाइ । अर्थात् त्रिवज्रयागु ज्ञान धाइ ॥८॥

मूल :

**त्रिविधं स्फुरणं कार्यं कायवाक्चित्तसन्निधौ ।
अनेन जापवज्रेण वज्रचित्तसमो भवेत् ॥९॥**

काय, वाक्, चित्तया न्हच:ने स्वंगू प्रकार स्फुरण याये माल । थथे याना: वज्रजाप यानागुलिं वज्रचित्त समान जुइ । अर्थात् महावज्रधर समान जुइ ॥९॥

टीका :

तस्य विषयं दर्शयन्नाह । त्रिविधमित्यादि । कायवाक्चित्तानां सन्निधिरुपादनं किं तत् ? निर्माणकायग्रहणं तस्मिन् सति त्रिविधं स्फुरणं प्रवेशादिलक्षणं कार्यं निष्पाद्यम् । अस्यानुशंसामाह अनेनानन्तरोक्तेन जापवज्रेण वज्रजापेन त्रिवज्रं कायादिकं तस्य चित्तं कायादिभावेनापृथग्भूतो ज्ञानदेहस्वभावो महावज्रधरः तत्समो भवेत् ।

व वज्रजापयागु विषय क्यनेत मूलय् त्रिविधं इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । काय, वाक्, चित्तयागु सन्निधि धैगु थन उपादान यायेगु अर्थात् निर्माणकाय ग्रहण यायेगु धा:गु जुल । थथे निर्माणकाय ग्रहण जुल कि प्रवेश, स्थिति, निष्क्रमण स्वभावगु कार्य यायेमा: । थथे यानागुया आनुशंसा थथे धयातल । च्वय् कनाथें जापवज्र (वज्रजाप) यानागुलिं त्रिवज्र धैगु काय, वाक्, चित्त स्वंगूलिं छ्गू जुया: भेदभाव मदया: ज्ञानदेह स्वभावम्ह महावज्रधर समान जुइ दइ ॥९॥

मूल :

**बुद्धानां कायवाक्चित्तं ध्यात्वा पूजाप्रकल्पनम् ।
कर्तव्यं ज्ञानवज्रेण इदं बोधिसमावहम् ॥१०॥**

बुद्धपिनिगु कायवाक्चित्तया ध्यान याना: वसपोलपिन्त ज्ञानवज्रद्वारा अग्रगु पूजा याना: धका: कल्पना यानाच्वनेमा: । थथे यानागुलिं बोधिज्ञान लाभ जुइगु जुल ॥१०॥

टीका :

अनुत्तरपूजां दर्शयन्नाह । बुद्धानामित्यादि । कायवाक्चित्तनिर्माणरूपग्रहणं ध्यात्वा निष्पाद्य बुद्धानां दशदिग्लोकद्धधातुस्थितानां पूजाविशेषकल्पनं कर्तव्यम् । केन ? ज्ञानवज्रेण निष्पन्नक्रम-समाध्यारूढेन त्रिवज्रेत्याद्यनुशंसा पूर्ववत् ।

आ: अनुत्तर पूजाया खँ क्यनेत बुद्धानामित्यादि श्लोक कनाच्वन । बुद्धपिनिगु काय वाक् चित्त निर्माण याना: धका: ध्यान याना: झिगू दिशाय् बिज्यानाच्वंपिं बुद्धपिन्त विशेष पूजा याना: धका: कल्पना याये माल । छुकिं पूजा यायेगु ? धा:सा ज्ञानवज्रं अर्थात् निष्पन्नक्रम समाधिइ च्वना: पूजा यायेमा: । थथे यानागुया अनुशंसा च्वय् त्रिवज्र इत्यादि धयात:थे तुं जुल ॥१०॥ (थन बुद्धानां इत्यादि श्लोक छपू मूल छापा सफुतिइ मदु, तर टीकाय् थथे व्याख्या यानातल) ।

टीका :

वाह्यपूजाभिनिवेशाय नयनायाह पुनर्बुद्धानामित्यादि । पूजाग्रकल्पनं अशेषपूजाव्यूहं ध्यात्वा लोकधातुषु संकल्प्य बुद्धानां कायवाक्चित्तपूजनं कर्तव्यम् । सोत्तरादिपूजाव्यूहस्तथागत-कायादिभावेनावगन्तव्यः । ज्ञानवज्रेण इदमीदृग्विधं परिज्ञानं बोधिसमावहं महावज्रधर पदनिष्पादकर्मेत्यनुशंसा ।

वाह्य पूजाय् आसक्ति मदयेकेत हानं बुद्धानाम इत्यादि श्लोकं धयाच्वन । पूजाग्रकल्पनं धैगु अशेष पूजाया व्यूह (समूह) कल्पना याना: लोकधातुइ बिज्यानाच्वंपिं फुक्क बुद्धपिन्त काय वाक् चित्तं पूजा यायेमाः । अनुत्तर पूजाया व्यूह तथागतपिनिगु काय हे खः धकाः भावना याये धैगु खँ सिइकेबहः जू । ज्ञानवज्रद्वारा थ्व थुज्वःगु परिज्ञान यानागुलिं बोधिसमावह धैगु महावज्रधर पद प्राप्त याकाबिइगु कर्म खः । थ्व अनुशंसा जुल ।

मूल :

अथवा स्फुरणं कार्यं त्रिभेदेन प्रति प्रति ।
कायवाक्चित्तनैरात्म्यं ज्ञानचित्तेन संस्फरेत् ॥११॥

अथवा काय वाक् चित्त स्वंगू भेदं प्रत्येकयात स्फरण याये माल । व काय, वाक्, चित्तयात नैरात्म्य (शून्यता) भावना याना: ज्ञानचित्तं स्फरण याये माल ॥११॥

टीका :

३०८) एवमधिमात्रेन्द्रियस्य पूजाविधिं संप्रदर्श्य मृद्विन्द्रियस्यापि दर्शयन्नाह । अथवेत्यादि । अथवेति प्रकारान्तप्रदर्शको निपातः । त्रिभेदेन एकैकमपि देवतानिर्माणं कायभेदेन प्रति प्रति पृथक् पृथक् स्फरणं स्वकायमण्डलादुत्सर्जनं कार्यं करणीयम् । निर्मितमण्डलेषूपलम्भनिरासार्थमाह । कायेत्यादि । कायवाक्चित्तनैरात्म्यं तासां देवतानां कायादिनैःस्वाभाव्यं ज्ञानचित्तेन प्रत्यवेक्षणात्मकेन ज्ञानविशेषेण संस्फरेत् प्रकटीकुर्यात् ।

थुगु प्रकारं अधिमात्रेन्द्रियपिनिगु पूजाविधि वर्णन याना: आः मृदु इन्द्रियपिनिगु नं पूजाविधि क्यनेत मूलय् अथवा इत्यादि श्लोक कनाच्वन । अथवा धैगु मेगु प्रकारं धायेत प्रयोग जुइगु निपात शब्द खः । स्वंगू भेदं छम्ह, छम्ह नं देवता निर्माण यायेगु प्रत्येक काय भेदं अलग अलग स्फरण यायेमाः । अर्थात् थःगु कायमण्डल पिकायेगु यायेमाः । थुगु कथं निर्माण यानागु मण्डलय् आसक्ति मवयेमा धकाः मूलय् काय इत्यादि पद तयातःगु खः । कायवाक्चित्तनैरात्म्यं धैगु वसपोल मण्डलया देवतापिगु काय आदि निःस्वभाव खः धकाः ज्ञानचित्तं अर्थात् प्रत्यवेक्षणा स्वभावगु विशेष ज्ञान संस्फरेत् धैगु प्रकट या धाःगु खः ॥११॥

मूल :

उच्चारयन् स्फरेद्वज्रं समाप्तौ संहारमादिशेत् ।
इदन्तत् सर्वबुद्भावनां ज्ञानोन्मीलितचक्षुषाम् ॥१२॥

कायवज्राभिसम्बोधिं भावाभावविचारणम् ।
बुद्धकाय इति प्रोक्तः कायजापः स उच्यते ॥१३॥

वज्र उच्चारण याना: स्फरण यायेमा: । अथे याये धुंका: समाप्त जुइवं संहार यायेमा: । ज्ञानया मिखा कनाच्वंपिं फुक्क बुद्धपिनि थ्व कायवज्राभिसंबोधि ख: । थ्व दुगु नं मखु, मदुगु नं मखु धका: विचा: यायेमा: । थ्वयात बुद्धकाय धका: धयातल । तथा कायजाप धका: नं धयातल ॥१२॥१३॥

टीका :

संपुटीकरणमाह । उच्चार्येत्यादि । वज्रं निर्मितदेवतार्विग्रहं(स्था)नादुच्चार्य स्थानादुत्थाप्य संस्फरेत् स्कन्धादिस्वरूपेणात्मन्यवस्थापयेत् । समाप्तो स्फुटीकरणक्रियावस्थाने संहारं समाधिसत्त्वप्रवेशमादिशेत् कुर्यात् । इदमनन्तरोक्तं यत् सर्वबुद्धानां सर्वपुद्गलानां ज्ञानोन्मीलितचक्षुषां विवृतज्ञाननेत्राणां कायवज्रो वैरोचनः सोऽभिसंवध्यते निष्पाद्यते येन स कायवज्राभिसंबोधिः ओंकारः तस्य श्रुतिपथगोचरत्वादस्तित्वेन स्वभावरहितत्वनास्तित्वेन परिज्ञानं तद्भावाभावविचारणं चेद् बुद्धकाय इति प्रोक्तं स कायजाप उच्यते ।

आ: संपुटीकरण यायेगु खँ उच्चार्य इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । वज्रं धैगु निर्माण याना: तयातइपिं देवतापिनिगु शरीरयात स्थानादुच्चार्य धैगु थासं ल्व्हना: संस्फरेत् धैगु स्कन्धादि स्वरूपं थ:गु शरीरय् बिज्याकि धा:गु ख: । समाप्तौ धैगु स्फुटीकरण क्रियाया अन्तय् संहारमादिशेत् धैगु समाधिसत्त्व प्रवेश यायेमा: धा:गु ख: । थ्व च्वय् कनावयागु व फुक्कं सर्वबुद्धानां धैगु फुक्क व्यक्तिपिं ज्ञानया मिखा कनाच्वंपिंनिगु कायवज्र ख: (वैरोचन ख:) । व हे वैरोचन अभिसंवुध्यते (उत्पन्न यायेगु) यात कायवज्राभिसंबोधि धाइ । अर्थात् ओँकार धाइ । व ओँकार न्हाय्पनं तायेदुगुलिं दु धायेमा: । हानं, ओँकारया स्वभाव मदुगुलिं मदु धायेमा: धका: परिज्ञान यायेगुयात भाव अभाव विचारण धाइ । थथे यायेफ:सा बुद्धकाय धका: धाइ । अले कायजाप धका: नं धाइ ॥१२॥१३॥

मूल :

वाक्यसमयसम्बोधिः शब्दाशब्दविचारणम् ।
वाग्वज्र इति प्रोक्तो वाग्जापः स उच्यते ॥१४॥

थ्व शब्द ख:, थ्व शब्द मखु धका: विचा: यायेगुयात वाक्समयसंबोधि धाइ । वयात वाग्वज्र तथा वाग्जाप धका: नं धाइ । ॥१४॥

टीका :

वाक्समयोऽमिताभः । तस्याभिसम्बोधिकारः स शब्दचते श्रोत्रेन्द्रियेण गृह्चत इति शब्दः तद्विपर्यासादशब्दः श्रोत्रेण गृहीतोऽगृहीत इति यावत् जापः(?) यः परामर्शः शब्दाशब्दविचारणम् तद् वाग्वज्र इति प्रोक्तम्, स वाग्जाप इत्युच्यते ।

वाक्समय धैम्ह अमिताभ खः । वसपोलयागु संबोधि धैगु आकार खः । वयात शद्वयते श्रोत्र इन्द्रिय ग्रहण धैगु अर्थय् शब्द धाःगु खः । शब्दं विपरीतगुयात अशब्द धाइ । अशब्द ग्रहण यात वा मयात धकाः विचाः यायेगु जाप खः । अर्थात् शब्दाशब्द विचरणयात वाग्वज्र तथा वाग्जाप धकाः धाइ ॥१४॥

मूल :

चित्तसमयसम्बोधिः स्थितिवज्रविचारणम् ।
वज्रचित्तमिति प्रोक्तं चित्तजापः स उच्यते ॥१५॥

स्थित (दिनाच्वंगु) वज्र धकाः विचाः यायेगु चित्तसमयसंबोधि खः । वयात वज्रचित्त तथा चित्तजाप धकाः नं धाइ ॥१५॥

टीका :

चित्तसमयोऽक्षोभ्यः तस्य बोधि हूङ्कारः तस्य स्थितः वज्रस्वभावः तस्य विचारणं यथाभूतचित्ताचित्तपरमर्शः । चित्तवज्र इति प्रोक्तं स चित्तजाप इत्युच्यते ।

चित्तसमय धैम्ह अक्षोभ्य खः । वसपोलयागु बोधि हूँकार खः । हूँकार च्वनाच्वंगु वज्रस्वभावयात विचाः यायेगु, यथार्थ रूपं चित्त व अचित्त धकाः विचाः यायेगुयात चित्तवज्र तथा चित्तजाप धकाः धाइ ॥१५॥

मूल :

अर्थानुगमज्ञापेन निःस्वभावेन चारुणा ।
विचारणं त्र्यध्वबुद्धेभ्यो रत्नजापः स उच्यते ॥१६॥

स्वंगू कालयापिं बुद्धपिं नं निःस्वभाव खः धकाः ज्ञान यायेगु (विचाः यायेगु) यात बांलाःगु अर्थानुगमजाप तथा रत्नजाप धकाः धाइ ॥१६॥

टीका :

एवं कायवाक्चित्तद्वरेण वज्रजापमुक्त्वा मुख्यं वज्रजापं दर्शयन्नाह । अर्थानुगमेत्यादि । ओंकारादीनामर्थः प्रवेशादि तदनुगमेन तदनुसारेण यः कृतो जापः स अर्थानुगमजापः तेन हेतुना निःस्वभावेन निर्गतस्वभावेननाहतेन चारुणा निरन्तरं प्रस्फुरद्रुपेण त्र्यध्वत्वादभेद्यः त्रिकाल्यवर्ती तथागततानां निवारणाय विज्ञानं सर्वतथागतानामनाहतरूपेणाधिगमः । स रत्नजाप इच्युच्यते ।

थुगु प्रकार कायवाक्चित्तद्वारा वज्रजाप यायेगु खँ कनाः मुख्यगु वज्रजापया खँ क्यनेत मुलय् अर्थानुगम इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । ओँकार आदियागु अर्थ प्रवेश, स्थित, निर्गम खः । थ्व खँ अनुगम धैगु अनुसारं यायेगु जापयात अर्थानुगमजाप धाइ । थ्वया कारण निःस्वभाव (स्वभाव मदुगु) अनाहत जूगुलिं बांलाःगु अर्थात् निरन्तर स्फुरण रूपं स्वंगू कालस दुगुलिं अभेद्यपिं, त्रिकालयापिं तथागतपिं नं मदु धैगु ज्ञान यायेत फुक्क तथागतपिन्त अनाहत रूपं ज्ञान यायेगुयात रत्नजाप धाइ ॥१६॥

मूल :

स्फरणं कायमेघेन बुद्धक्षेत्रात् समन्ततः ।
गमनागमनवज्रार्थममोघजापः स उच्यते ॥१७॥

बुद्धक्षेत्रया छचाखेरं कायमेघद्वारा गमन व अगमन यानाच्वंगु वज्रया ज्यायात स्फरण यायेगु अमोघजाप धकाः धाइ ॥१७॥

टीका :

पुनर्व्युत्थानं दर्शन्नाह । स्फरणमित्यादि । बुद्धक्षेत्रात् हृत्पुण्डरीकात् समन्ततः चक्षुराद्यायतयनेषु। कायमेघेनानाहतेन गमनागमनवज्रार्थ प्रवेशस्थित्युत्थानात्मकं स्फरणं यत् तदमोघजाप उच्यते ।

आः हानं व्युत्थानया खँ क्यनेत मूलय् स्फरण इत्यादि श्लोक क्यनाच्वन । थन बुद्धक्षेत्रात् धैगु हृत्कमलया धाःगु खः । वया छचाखेरं धैगु चक्षु आदि आयतनय् धाःगु खः । अन कायमेघं धैगु प्रवेश, स्थिति, व्युत्थान स्वभावगु स्फरणयात अमोघजाप धकाः धाइ ॥१७॥

मूल :

श्रृणोति मन्त्राक्षरपदं स्ववज्रैर्घुष्टमण्डलम् ।
क्रोधसमयज्ञानेन क्रोधजापः स उच्यते ।१८॥

थःगु वज्रं (में) पिकाःगु मन्त्राक्षर पद तायेदयाच्वनी कथं क्रोधसमयज्ञानं जपे यायेगुयात क्रोधजाप धकाः धाइ ॥१८॥

टीका :

एवं मानसजापमुक्त्वा वाग्जापं दर्शयन्नाह । शृणोतीति । मन्त्राः सर्पादयः तेषामक्षरपद ओंकारादितः स्ववज्रं स्वजिव्हा तेनोद्घृष्टं शब्दितं मण्डलं शरीरं तत् स्ववज्रोद्घृष्टमण्डलं शृणोति स्वयं परो वा । क्रोधानां यमान्तकादीनां मन्त्राः तेषां समयः उच्चारणाविधिः तत्परिज्ञानेन जापः क्रोधजाप उच्यते ।

थुगु कथं मानसजापया खँ कनाः वाग्जाप क्यनेत "शृणोति" इत्यादि शब्द कनाच्वन । मन्त्राः धैगु सर्वादि मन्त्र धाःगु जुल । वयागु अक्षरपद धैगु ओँकार आदि धाःगु खः । स्ववज्र धैगु थन थःगु में धाःगु खः । व में पिकाःगु शब्दं मण्डल धैगु शरीरयात नं ध्वयेक धायेत "स्ववज्रंधृष्टमण्डलम्" धाःगु खः । व उगु वःगु शव्द थम्हं नं मेपिसं नं तायेदयाच्वनी । क्रोधानां धैगु यमान्तक आदिपिनिगु, मन्त्रयागु समय धैगु उच्चारण यायेगु विधि सिइकाः जाप यायेगुयात क्रोधजाप धकाः धाइ ॥१८॥

मूल :

कामार्थ विव्हलीभूतान् सर्वत्राणहितैषिणः ।
सत्त्वान् मोहपदे स्थाप्य मोहजाप इति स्मृतः ॥१९॥

कामार्थं धैगु रूपरसादि विषयया निम्तिं आकुल व्याकुल जुयाच्वंपिं फुक्कसितं रक्षा याये, हित याये धैगु इच्छा दुपिं प्राणीपिन्त मोह धैम्ह वैरोचन, वसपोलयागु पदे धैगु मोह शुद्ध यायेगु थासय् तयेगुयात मोहजाप धकाः धयातल ॥१९॥

टीका :

कामा रूपादयो विषयाः तदर्थं विव्हलीभूतान् तदन्वेषणपरान् सर्वसत्त्वहितकामाः स्वार्थैकनिष्ठत्वात् तान् सत्त्वान् मोहो वैरोचनः तस्य पदं मोहविशुद्धिः तस्मिन् संस्थाप्य या चिन्ता स मोहजाप इति स्मृतः ।

कामा धैगु रूपादि विषय खः । वया निम्तिं विव्हल जुयाच्वंपिं धैगु कामरस मालाच्वंपिं धाःगु खः । फुक्क प्राणीपिन्त हित यायेगु ईच्छा दुपिं अर्थात् स्वार्थय् जक रत जुयाच्वंपिं इपिं प्राणीपिन्त, मोह धैम्ह वैरोचन जुल, वसपोल पदे धैगु मोह विशुद्ध यायेगु थासय् संस्थाप्य धैगु तया यायेगु चिन्तन मननयात मोहजाप धकाः धाइ ॥१९॥

मूल :

रागवज्रोद्भवं वाचं कायवाक्चित्तसंस्थिताम् ।
सत्त्वान् रागपदे स्थाप्य रागजाप इति स्मृतः ॥२०॥

रागरूपी वज्रं उत्पन्न जूगु वाक्य काय वाक् चित्तय् नं तयाः प्राणीपिन्त राग धैम्ह अमिताभ, वसपोलयागु पदे धैगु राग विशुद्धगु थासय् तया यायेगु भावनायात राग जाप धकाः धाइ ॥२०॥

टीका :

रागः स्त्रीपुरुषाणामन्योन्यस्यासक्तिः संहतत्वाद् वज्रं तदुद्भवान् तदुत्थापितो वाचं वाणीं कायवाक्चित्तसंस्थितां कायादिसौन्दर्यपतितां वाचं श्रुत्वा सर्वान् तान् रागिणः रागोदधिरमिताभः तस्य पदं रागपरिशुद्धिः तस्मिन् स्थापयित्वा या भावना योगिनः स रागजाप इति स्मृतः ॥

राग धैगु स्त्री पुरुषया परस्परगु आसक्ति धाःगु खः । व राग सुनानं तछ्याये मफइगुलिं वज्र हे जुल । उकिं उत्पन्न जूगु वचन (बोलियात) अर्थात् काय वाक् चित्तयागु सौन्दर्यं युक्तगु वचन न्यनाः फुक्क प्राणीपिन्त रागया सागर जुयाबिज्याःम्ह अमिताभया पद धैगु रागविशुद्धि जुल । उकिइ तया यायेगु भावना योगीपिनिगु व रागजाप खः ॥२०॥

मूल :

द्वेषवज्रोद्भवं चित्तं कायवाक्चित्तसंस्थितम् ।
सत्त्वान् द्वेषालये स्थाप्य द्वेषजापः स उच्यते ॥२१॥
त्रिवज्रसमयं तत्त्वं मध्यमं समयवज्रिणम् ।
तदेव सर्ववज्राणां जापो नपुंसक उच्यते ॥२२॥

वज्रसमानगु (अभेद्यगु) द्वेषं उत्पन्न जूगु काय वाक् चित्तय् च्वनाच्वंगु चित्त (म्हसिका) प्राणीपिन्त द्वेष धैम्ह अक्षोभ्य जुल, वसपोलयागु आलय धैगु प्रभास्वर जुल, उकी तयेत यायेगु ज्ञान हे द्वेषजाप खः ॥२१॥

त्रिवज्रसमयया धैगु थन महावज्रधरया तत्त्व जुयाच्वंगु प्रभास्वरसमयवज्रितय् नं मध्य खः अर्थात् हृदय खः। वहे प्रभास्वर फुक्क साधकतय्गु नपुंसकजाप खः धकाः धयातल ॥२२॥

टीका :

द्वेषः सत्त्वाभिद्रोहः तदेव वज्रं तदन्तर्गतं चित्तं कायवाक्चित्तसंस्थितं कायादिविषयं ज्ञात्वा सत्त्वान्वेषिणः द्वेषः अक्षोभ्यः तस्यालयं प्रभास्वरं तस्मिन् संस्थाप्य कृतं यत् परिज्ञानं स द्वेषजापः त्रिवज्रसमयो महावज्रधरः तस्य तत्त्वं प्रभास्वरं समयवज्रिणां तथागतानां मध्यं हृदयभूतं तदेव समयवज्राणां साधकानां नपुंसकजापो निःस्वभावजाप इत्युच्यते। सन्ध्याभाषा ॥

द्वेष धैगु प्राणीपिन्त दुःख बिइगु इच्छा खः। वहे वज्र खः। उकिं उत्पन्न जूगु चित्त - काय, वाक्, चित्त स्वंगूलिंस च्वंगु सिइकाः प्राणीपिन्त द्वेष धैगु छिद्रान्वेषा (कुंखिनेगु) खः। अथे धैम्ह अक्षोभ्य खः। वसपोलया आलय प्रभाश्वर खः। व प्रभास्वरय् द्वेष तयाः लाभ जूगु ज्ञान द्वेषजाप खः ॥२१॥

त्रिवज्रसमय धैम्ह महावज्रधर खः। वसपोलयागु तत्त्व प्रभास्वर जुल। व प्रभास्वर समयवज्री धैपिं तथागतपिनि नं मध्य खः। अर्थात् हृदय खः। वहे प्रभास्वर समयवज्र जुयाबिज्याःपिं साधकतय्गु नपुंसक जाप खः। अर्थात् निःस्वभाव जाप धकाः नं धाइ ॥२२॥ थ्व व्याख्या सन्ध्याभाषा कथं जुल।

मूल :

वज्राधिपतयः सर्वे रागतत्त्वार्थचिन्तकाः।
कुर्वन्ति रागजां बोधिं सर्वसत्त्वहितैषिणीम् ॥२३॥

वज्राधिपति जुयाबिज्याःपिं, रागतत्त्वया अर्थ चिन्तन मनन यानाबिज्याइपिं सकलसिनं सर्वसत्त्व प्राणीपिन्त हित सुख याइगु रागज बोधि प्राप्त याइगु जुल ॥२३॥

टीका :

वज्रो महावज्रधरः सोऽधिपतिर्येषां ते वज्राधिपतयः ते सर्वे द्विप्रकाराः साधकाः।

न रागो न विरागश्च मध्यमा नोपलभ्यते

इति रागतत्त्वम्। तस्यार्थः। यथाभूतपरिज्ञानं तज्जानन्ति रागतत्त्वार्थसाधकाः। रागजापं च कामगुणोपभोगजा सर्वसत्त्वहितकारिणीं बोधिं महावज्रधरपदं कुर्वन्ति निष्पादयन्ति।

थन वज्र धैम्ह महावज्रधर खः। वसपोलयात अधिपति मानेयाइपिन्त वज्राधिपति धाःगु खः। अनपिं फुक्कं निगू प्रकारया साधकपिं दु।

राग नं मखु, विराग नं मखु। थ्व राग व विरागया दथुइ छु नं दइमखु अर्थात् शून्य जुइ धैगु वचनयात रागतत्त्व धाइ। वयागु अर्थ यथाभूत परिज्ञान खः। अर्थात् वास्तविक ज्ञान धाःगु खः। व ज्ञान स्यूपिन्त थन रागतत्त्वार्थ साधकाः धकाः धाःगु खः। रागजां धैगु कामगुण उपभोग यानाः उत्पन्न जूगु

धा:गु खः । सकल सत्त्वपिन्त हित याइगु बोधि धैगु महावज्रधर पद खः । वहे पद उत्पन्न यानाबिइ । दयेकाबिइ धा:गु जुल ॥२३॥

मूल :

लोचनाद्या महाविद्या नित्यं कामार्थतत्पराः ।
सिध्यन्ति कामभोगैस्तु सेव्यमानैर्यथेच्छतः ॥२४॥

लोचना आदि महाविद्यापिसं नं नित्य कामया निम्तिं तत्पर जुया: थ:गु इच्छा अनुसारं कामोपभोग सेवन याना: बोधिया साधन यानाच्वन ॥२४॥

टीका :

रागजां बोधिं न केवलं पुरुषा एव साधयन्ति । किन्तु स्त्रियोऽपीत्याह । लोचनेत्यादि । लोचनाद्याः पद्ममित्यादयः महाविद्यासु शिक्षिता मुद्राः कामरूपादयः तेषामर्थस्तद्विशुद्धिः तत्पराः तद्भावनैकनिष्ठाः गथेच्छतः यथासुखं सेव्यमानैरभ्यस्यमानैः कामभोगैर्विषयैः सिध्यन्ति वज्रधर पदमासादयन्ति । यथारुतम् ॥

रागज बोधि केवल मिजंतय्सं जक मखु, किन्तु मिसातय्सं नं साधन यायेफु धैगु कनेत मूलय् लोचनाद्या: इत्यादि श्लोक कनाच्वन । लोचनाद्या: धैगु पद्मनी इत्यादि महाविद्यायागु शिक्षा कयात:पिं मुद्रा धा:गु खः । काम धैगु रूपादि विषय खः । वयागु अर्थ धैगु कामविशुद्धि धा:गु खः । उकिं तत्पुर जुया: अर्थात् वयात भावना यायेत तम्से जुया:, थः य:थे सुखपूर्वक सेवन याना: (अभ्यास याना:) कामभोगै धैगु विषययात उपभोग याना:, सिद्धान्ति धैगु वज्रधर पद लाभ यायेफइ ॥२४॥ थ्व यथारुत कथं व्याख्या जुल ।

मूल :

मोहसमयसम्भूता विद्याराजानो वज्रिणः ।
नपुंसकपदे सिद्धाः ददन्ति सिद्धिमुत्तमम् ॥२५॥
क्रोधा द्वेषालये जाता नित्यं मारणतत्पराः ।
सिद्धयन्ति मारणार्थेन सेव्यामानैर्यथेच्छतः ॥२६॥

इत्याह भगवान् महापुरुषसमयः ।

मोहसमय धैम्ह वैरोचन जुल । वसपोल पाखें उत्पन्न जुयाबिज्या:पिं 'विद्याराज' धैपिं उष्णीष आदि जुल । 'वज्रिण:' धैपिं क्षितिगर्भ आदि जुल । अनपिं 'नपुंसक पदे' धैगु औंकारं, सिद्धा धैगु उत्पन्न जुयाबिज्या:पिं खः । अनपिसं उत्तमगु सिद्धि बियाबिज्यानाच्वन ॥२५॥

द्वेषालये धैगु हूँकारं उत्पन्न जुयाबिज्या:पिं क्रोधराजापिं सदानं मारण यायेत तत्परपिं जुल । अनपिन्त सेवा यानागुलिं थ:गु इच्छानुसारं मारणकर्मद्वारा सिद्ध जुइ ॥२६॥

टीका :

मोहसमयसंभूता इत्यादि। मोहसमयो वैरोचनः तत्संभूतास्तत्प्रादुर्भूता विद्याराजान उष्णीषादयः वज्रिणः क्षितिगर्भादयः नपुंसकपदे सिद्धाः नपुंसकपदमोङ्कारः ततो निष्पन्नं उत्तमां सिद्धिं बोधिं ददन्ति प्रयच्छन्ति।

क्रोधाः यमान्तकादयः द्वेषालयो हूङ्कारः तस्मिन् जाता तस्मिन्निष्पन्नाः मारणतत्पराः दुष्टदमनकर्माणः मारणार्थेन रौद्रकर्मणा सिद्ध्यन्ति अभिप्रेतार्थं साधयन्त्यग्रधर्मिणि अभ्युद्धतस्वभावस्य साधकस्य। नेयार्थ॥

मोहसमयोऽविद्या ततः संभूताः गृहीतोपादानस्कन्धाः विद्याराजानो वज्रिणः स्त्रीपुरुषाः नपुंसकमविद्या तस्याः पदं प्रभास्वरं तस्मिन् तत्साक्ष्यकरणेन सिद्धा निष्पन्नाः उत्तमां विशिष्टां सिद्धिं महामुद्रासिद्धिं ददन्ति साधकेभ्यः प्रयच्छन्ति।

क्रोधा उपायप्रकृतयः द्वेषालयः प्रज्ञा तस्मिन् जाताः तदुद्भवा नित्यं सर्वकालं मारणतत्पराः विहेठनात्मिका एवंविधाः प्रकृतयः मारणार्थाः मारणं स्कन्धादीनां निःस्वभावीकरणं तस्यार्थः सत्यद्वयाद्वैधीभावेत। वज्रधरत्वोत्पत्तिः तेन मारणार्थेन स्वधर्मो वज्रोपमसमाधिः स यस्यास्ति तस्याग्रधर्मिणो रत्नपुद्गलस्य सिद्ध्यन्ते प्रकृतयः वशीभवन्ति।

महापुरुषसमयो महावज्रधर इत्याहेति संगीतिकारवचनम्। नीतार्थः॥

मोहसमयसंभूता धैगु मोहसमय वैरोचन जुल, वसपोल पाखें उत्पन्न जुयाबिज्याःपिं उष्णीष आदि जुल। वज्रिणः धैपिं क्षितिगर्भ आदि जुल। "नपुंसक पदे सिद्धा" धैगु नपुंसक पद ओँकार खः। उकिं उत्पन्न जुयाबिज्याःपिसं उत्तमगु सिद्धि धैगु बोधिज्ञान बियाबिज्यानाच्वन ॥२५॥

क्रोधाः धैपिं यमान्तक आदि खः। द्वेषालय धैगु हूँकार खः। उकिं उत्पन्न जुयाबिज्याःपिं मारण तत्पर पिं अर्थात् दुष्ट दमन यानाः बिज्याइपिं, मारणार्थेन धैगु रौद्रकर्म याना हे सिद्ध जुइ। अर्थात् थःगु मनंतुनागु खँ अग्रधर्मि जुयाबिज्याःम्ह अर्थात् उद्धत स्वभावम्ह साधकयात सिद्ध जुइ ॥२६॥ (च्वय् निपु श्लोकया टीका नेयार्थ कथं च्वयाः हानं क्वय् नीतार्थ कथं च्वयाच्वन धकाः सिइकेमाः।)

मोहसमय धैगु अविद्या खः। उकिं उत्पन्न जूपिं धैगु उपादानस्कन्ध ग्रहण यानाबिज्याःपिं विद्याराजपिं व वज्रिपिं धैगु स्त्री पुरुष धाःगु जुल। नपुंसक धैगु थन अविद्या खः। वयागु पद धैगु प्रभास्वर खः। व प्रभास्वर साक्षत्कार यानागुलिं सिद्ध जूपिं धैगु उत्पन्न जूपिसं उत्तमगु अर्थात् विशेष प्रकारगु सिद्धि धैगु महामुद्रासिद्धि, ददन्ति धैगु साधकपिन्त बियाच्वन धाःगु जुल ॥२५॥

क्रोधाः धैगु उपाय प्रकृतिपिं खः। द्वेषालय धैगु प्रज्ञा धाःगु खः। थ्व निगूलिं उत्पन्न जूपिं सदानं अर्थात् नित्य मारण तत्परिपिं, विनाश यायेगु स्वभावपिं जुइ। थुज्वःगु प्रकृतिपिसं मारण यायेगु धैगु पञ्चस्कन्ध निःस्वभाव यायेगु खः। वयागु अर्थ धैगु ज्या, संवृति व परमार्थया भेदभाव मयायेगु खः। अथे

यानागुलिं वज्रधरत्व उत्पत्ति जुइ। अथे जूगुलिं थुगु प्रकारं मारण यानागुलिं स्वधर्म धैगु वज्रोपम समाधि यानाबिज्याइपिं अग्र धर्मितय्, रत्नपुद्गलतय् सिद्धचान्ति धैगु प्रकृति थ:गु वशय् वइ धा:गु ख: ॥२६॥

महापुरुषसमय धैम्ह महावज्रधर ख:। वसपोलं धयाबिज्या:गु धका: संङ्गीतिकारं धा:गु जुल। थुलि नीतार्थ कथं व्याख्या जुल।

मूल :

हृदि मध्यगतं चक्रं भावयेत् ज्ञानवज्रिणाम्।
स्वच्छमण्डलमध्यस्थं चक्रमन्त्रार्थ भावना ॥२७॥
हृदि मध्यगतं वज्रं भावयेत् ज्ञानवज्रिण:।
वज्रमण्डलमध्यस्थं वज्रमन्त्रार्थभावना ॥२८॥

ज्ञानवज्रीयागु अर्थात् ज्ञानसत्त्वयागु नुगलय् दुने चक्र भावना याये माल। स्वच्छमण्डल अर्थात् चन्द्रमण्डलया दथुइच्वंगु व चक्रया दथुइ चक्रमन्त्रार्थ अर्थात् चक्र सिद्ध यायेमा:पिं साध्ययात भावना यायेमा: ॥२७॥

अथे हे ज्ञानवज्रि अर्थात् ज्ञानसत्त्वया नुगया दथुइच्वंगु वज्रमण्डल अर्थात् सूर्यमण्डलया दथुइच्वंगु वज्रमन्त्रार्थ अर्थात् वज्रसिद्ध यायेमा:पिं साध्ययात भावना यायेमा: ॥२८॥

टीका :

पुनरपि भावनान्तरमाह। हृदीत्यादि। ज्ञानवज्रिण: ज्ञानसत्त्वस्य हृदये मध्यगतं हृदयमध्यगतं चक्रं वैरोचनचिन्हम्। कीदृक्? स्वच्छमण्डलं चन्द्रमण्डलं तन्मध्यस्थं भावयेत्। मध्ये चक्रमध्ये। चक्रार्थभावनेति चक्रेणार्थ साध्यत इति चक्रार्थ: साध्य: तस्य भावना कर्तव्या।

एतदुक्तं भवति वैरोचनयोगवान् स्वकीयज्ञानसत्त्वस्य हृदये चन्द्रमण्डलोपरि चक्रं विभाव्य साध्यमाकृष्य तस्मिन् प्रवेश्य संस्थाप्य यथावच्छान्तिं कुर्यादिति। एवमक्षोभ्ययोगवान् ज्ञानवज्रिणो ज्ञानसत्त्वस्य हृदये यन्त्रमण्डलमध्यस्थं सूर्यमण्डलगतं वज्रं विभाव्य तस्मिन् वज्रमन्त्रार्थभावना। वज्रमन्त्रो हूङ्कार: तेनार्थ्यते पीडचत इति वज्रमन्त्रार्थ: साध्य: तस्य भावना कर्तव्या॥

हानं मेगु भावना कनेत मूलय् हृदीत्यादि श्लोकं कनाच्वन। "ज्ञानवज्रिणा:" धैम्ह ज्ञानसत्त्व धा:गु ख:। अनया हृदयय् मध्यगतं धैगु नुग:या दथुइच्वंगु, चक्र धैगु वैरोचनया चिन्ह ख:। व गुज्व:गु धा:सा स्वच्छमण्डल अर्थात् चन्द्रमण्डलया दथुइ च्वंगु धा:गु ख:, वयात भावना यायेमा:। हानं वहे चक्रया दथुइ चक्रार्थ भावना धैगु चक्रं सिद्ध यानाबिइगुयात चक्रार्थ धा:गु ख:। अर्थात् साध्य धा:गु ख:। वयात भावना यायेमा: धा:गु जुल।

थ्व थथे धा:गु जुल - वैरोचनयागु योग याइम्ह व्यक्तिं थ:गु नुगलय् च्वंम्ह ज्ञानसत्त्वया नुगलय् चन्द्रमण्डलया द्य:ने चक्र भावना याना: साध्ययात आकर्षण याना: चक्रय् दुतव्छया: फय्तुका: शान्तिकर्म

यायेमाः धैगु भाव खः ॥२७॥ थुगु हे प्रकारं अक्षोभ्ययागु योग याइम्ह व्यक्तिं ज्ञानवज्रीयागु (ज्ञानसत्त्वयागु) हृदयय् वज्रमण्डल (सूर्यमण्डल) या दथुइ च्वंगु वज्रयात भावना यानाः वयां द्यःने वज्रमन्त्रार्थ भावना अर्थात् वज्रमन्त्र धैगु हूँकार खः । व मन्त्रं अर्थ्यते धैगु पीडित याइम्ह धायेत वज्रमत्रार्थ धाःगु खः । अर्थात् साधक धाःगु खः । व साध्ययागु भावना यायेमाः ॥२८॥

मूल :

हृदि मध्यगतं रत्नं भावयेद्रत्नज्ञानिनः ।
रत्नमण्डलमध्यस्थं रत्नमन्त्रार्थभावना ॥२९॥

रत्नसंभवयागु योग याइम्हसिनं रत्नज्ञानियागु अर्थात् ज्ञानसत्त्वयागु नुगलय् रत्न भावना याये माल । व रत्नमण्डल दथुइ रत्नमन्त्रार्थ धैम्ह साध्ययात भावना याये माल ॥२९॥

टीका :

रत्नसंभवयोगवान् रत्नज्ञानिनः ज्ञानसत्त्वस्य हृदये रत्नमण्डलमध्यस्थं रत्नोपरि स्थितं रत्नं विभाव्य तस्मिन् रत्नमन्त्रार्थभावना । रत्नमन्त्रः स्वाकारः तेनार्थ्यते पुष्ण्यते इति रत्नमन्त्रार्थः साध्यः । तस्य भावना सा तथा ॥

रत्नसंभवयागु योग याइम्हं, रत्नज्ञानिनः धैम्ह ज्ञानसत्त्वया हृदयय् रत्नमण्डलया दथुइच्वंगु अर्थात् रत्नया द्यःनेच्वंगु रत्न भावना यानाः उकी द्यःने रत्नमन्त्रार्थ भावना धैगु रत्नमन्त्र स्वाकार जुल । व स्वाकार अर्थ्यते धैगु पुष्ट याइगु धैगु अर्थय् रत्नमन्त्रार्थ धाःगु खः । अर्थात् साध्य धाःगु खः । व साध्ययागु भावना यायेमाः धाःगु खः ॥२९॥

मूल :

हृदि मध्यगतं पद्मं भावयेत् पद्मज्ञानिनः ।
धर्ममण्डलमध्यस्थं पद्ममन्त्रार्थभावना ॥३०॥

नुगः दथुइ विज्यानाच्वंम्ह पद्मज्ञानियागु अर्थात् ज्ञानसत्त्वयागु नुगलय् धर्ममण्डलया दथुइ च्वंगु पद्मय् भावना याये माल । व पद्मय् पद्ममन्त्रार्थ भावना यायेमाः ॥३०॥

टीका :

अमिताभयोगवान् पद्मज्ञानिनः स्वहृद्गतज्ञानसत्त्वस्य हृदये धर्ममण्डलमध्यस्थं पद्मं विभाव्य तस्मिन् पद्मे मन्त्रार्थभावना पद्ममन्त्रः । आःकारः तेनार्थ्यते वशीक्रियत इति पद्ममन्त्रार्थः साध्यः तस्य भावना कर्तव्या ।

अमिताभया योग याइम्हं पद्मज्ञानियागु थःगु नुगलय् दथुइच्वंम्ह ज्ञानसत्त्वयागु नुगलय् धर्ममण्डलया दथुइ च्वंगु पद्म भावना यानाः व पद्मय् पद्ममन्त्रार्थ भावना यायेमाः । अर्थात् पद्ममन्त्र धैगु आःकार खः । व आःकारं अर्थ्यते धैगु वशय् तइम्ह धायेत पद्ममन्त्रार्थ धाःगु खः । अर्थात् साध्य धाःगु खः । वयागु भावना यायेमाः ॥३०॥

मूल :

हृदि मध्यगतं खड्गं भावयेत् खड्गज्ञानिनः ।
समयमण्डलमध्यस्थं खड्गमन्त्रार्थभावना ॥३१॥

थःगु नुगलय् च्वंम्ह ज्ञानसत्त्वया नुगलय् च्वंगु खड्ग भावना याये माल । अले समयमण्डलमध्यस्थ धैगु विश्ववज्रया दथुइ च्वंगु खड्ग भावना यानाः वया द्यःने खड्गमन्त्रार्थ धैम्ह साध्ययात भावना यायेमाः ॥३१॥

टीका :

अमोघसिद्धियोगवान् खड्गज्ञानिनः स्वज्ञानसत्त्वस्य हृदये समयमण्डलमध्यस्थं विश्ववज्रोपरिस्थितं खड्गं विभाव्य तस्मिन् खड्गमन्त्रार्थभावना खड्गमन्त्रः हाकारः तेनार्थ्यते सर्वाकारणेन साध्यते इति खड्गमन्त्रार्थः साध्यः तस्य भावना कर्तव्या ।

अमोघसिद्धियागु योग याइम्हं खड्गज्ञानियागु अर्थात् थःम्ह ज्ञानसत्त्वयागु नुगलय् समयमण्डल मध्यस्थं धैगु विश्ववज्रया द्यःनेच्वंगु खड्ग भावना यानाः वया द्यःने खड्गमन्त्रार्थ भावना यायेमाः । थन खड्गमन्त्र धैगु हाकार खः । उकिं अर्थ्यते धैगु सर्वाकार रूप साधना याइ धैगु अर्थय् खड्गमन्त्रार्थ धाःगु खः । अथात् साध्य धाःगु खः । व साध्ययागु भावना यायेमाः धाःगु खः ॥३१॥

मूल :

सर्वमण्डलपार्श्वेषु सर्वबुद्धान्निवेशयेत् ।
पञ्चरश्मिप्रभेदेन स्फारयन् बोधिमाप्नुते ॥३२॥

च्वय् कनावयागु फुक्क मण्डल साधन यायेबलय् नं फुक्क मण्डलया जवं खवं फुक्क बुद्धपिं नं बिज्याकेमाल । वसपोल पञ्चबुद्धपिनिगु पञ्चरश्मिया प्रभेदं रश्मि फिजय् यानागुलिं बोधि धैगु थन सिद्धि लाभ जुइ धाःगु जुल ॥३२॥

टीका :

अत्रैव विधानशेषमाह । सर्वमण्डलानि चक्रमण्डलादीनि तेषां पार्श्वेषु चतुर्षु पञ्चबुद्धान् वैरोचनादीन् यथाक्रमेण निवेश्य ध्यायात् । पञ्चरश्मिप्रभेदेन कर्मानुरूपवर्णेन स्फरन् ध्यायात् । ततः किमित्याह । बोधिराकाङ्क्षितफलसिद्धिरवाप्यते ।

थन हे विशेष विधि नं सर्वमण्डल इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । सर्वमण्डल धैगु च्वय् कनावयागु चक्रमण्डल आदि धाःगु खः । व मण्डलया प्यखेरं पञ्चबुद्ध अर्थात् वैरोचन आदि क्रमशः बिज्याकाः ध्यान यायेमाः । वसपोलपिनि पञ्चरश्मिया प्रयोग कर्मानुसार यानाः ध्यान यायेमाः । अथे यानागुलिं छु जुइ ? धाःसा बोधि धैगु थन थःगु मनंतुनागु फल सिद्धि धाःगु खः, व सिद्धि दइ ॥३२॥

मूल :

स्फुरणं सर्वमन्त्राणां द्विधा भेदेन कीर्तितम् ।
त्रिकायवज्रभेदेन संहारस्फरणं भवेत् ॥३३॥

फुक्क मन्त्र साधकतय्गु स्फरण यायेगु (देवता निर्माण यायेगु) निगू प्रकारया दु धका: वर्णन यानातल । त्रिकाय वज्रयागु भेदं (काय, वाक्, चित्तयागु भेद) संहार व स्फरण यायेगु जुइ ॥३३॥

टीका :

इदानीं क्रमभेदेन स्फरणमाह। स्फरणमित्यादि सर्वमन्त्राणां सर्वसाधकानां स्फरणं देवतानिर्माणं द्विविधभेदेन निष्पन्नानिष्पन्नभेदेन कीर्तितम्। उत्पत्तिक्रमसमाधि(म्) आह। त्रिकायेत्यादि। कायादिवज्रभेदेन संहारस्फरणं न्यसेत् देवता स्फरणसंहरणं कुर्यात् ।

आ: उत्पत्तिक्रम व उत्पन्नक्रमया भेदं स्फरण यायेगु कनाच्वन (स्फरणम् इत्यादि वाक्यं कनाच्वन)। सर्वमन्त्राणां धैगु फुक्क मन्त्र साधकपिनि, स्फरणं धैगु देवता निर्माण यायेगु खँ निगू प्रकार अर्थात् निष्पन्न व अनिष्पन्न निगू प्रकारं कनातल । थ्व निगू मध्यय् त्रिकाय इत्यादि श्लोकं उत्पत्तिक्रम समाधिया खँ कनाच्वन । कायादि वज्रयागु भेदं संहारस्फरणं न्यसेत् धैगु देवतायागु स्फरण व संहार या धा:गु जुल ।

मूल :

कायस्वभावं कायेन चित्तं चित्तस्वभावतः ।
वाचं वाचस्वभावेन पूज्य पूजामवाप्नुयात् ॥३४॥

काय स्वभावम्हसित कायं तथा चित्त स्वभावम्हसित चित्त स्वभावं व वाक् स्वभावम्हसित वाक् स्वभावं हे पूजा यानागुलिं पूजायागु फल प्राप्त जुइ ॥३४॥

टीका :

तदेव स्पष्टयन्नाह। कायस्वभावमित्यादि। कायस्वभावे कायेन विरोचनस्वरूपेण चित्तमात्मनः चित्तस्वरूपतः अक्षोभ्यस्वभावेन वाचमात्मनो वाक्समूहं वचः स्वरूपेण तत्स्वभावेन पूज्यं ज्ञात्वा पूजामिष्टार्थसंसिद्धिमाप्नुयात् अधिगच्छेत् ॥

वहे स्फरण व संहार यायेगु खँ स्पष्ट यायेत मूलय् कायस्वभावमित्यादि श्लाकं कनाच्वन । काय स्वभावम्ह देवतायात 'कायेन' धैगु वैरोचन स्वरूपं पूजा यायेमा: । अथे हे चित्त स्वभावम्हसित 'चित्त स्वरूपत' धैगु अक्षोभ्य स्वभावं पूजा यायेमा: । अथे हे वाचं धैगु थ:गु वाक्समूहय् 'वचः स्वरूपेण' धैगु वहे स्वभावं पूज्यं पूजा याये योग्यम्ह सिइका: पूजां धैगु थ: य:गु सिद्धि प्राप्त जुइ (लाभ जुइ) धा:गु ख: ॥३४॥

मूल :

महामण्डलचक्रेण पञ्चवज्रविभावना ।
मध्ये त्वधिपतिं ध्यात्वा स्वबिम्बं त्रिकायवज्रिणाम् ॥३५॥
बिम्बंस्वमन्त्रवज्रस्य मण्डलानां चतुष्टयम् ।
चतुर्वर्णेन संकल्प्य हृदि मन्त्रार्थभावना ॥३६॥

महामण्डलचक्रेण धैगु काय वाक् चित्तरूपी समूहं पञ्चवज्र अर्थात् महावज्रधरयागु भावना याये

माल । कायवज्रया नुगलय् च्वंम्ह अधिपति अर्थात् ज्ञानसत्त्वयात थ:गु मूर्ति ध्यान याना:, वसपोलया नुगलय् 'स्वमन्त्रवज्रस्य' धैगु समाधिसत्त्वया विम्बं धैगु मूर्ति ध्यान याना: वारुण आदि प्यंगू मण्डलया तूयुगु आदि प्यंगू वर्ण कल्पना याना: व मण्डलया हृदि धैगु दथुइ मन्त्रार्थ भावना यायेमा: । अर्थात् ओँकारं प्रवेश, आ:कारं स्थिति, हूँकार पिहाँव:गु ज्ञानपूर्वक भावना यायेमा: ॥३५॥३६॥

टीका :

महामण्डलानि कायवाक्चित्तमण्डलानि तेषां चक्रं समुदायः तेन महामण्डलचक्रेण पञ्चवज्रो महावज्रधरः तस्य विभावना कर्तव्या । मध्येत्यादि । अनन्तरोक्तस्य कायवज्रिणः समयसत्त्वस्य मध्ये हृदयेऽधिपतिं ज्ञानसत्त्वं स्वविम्बं प्रकृतिविम्बं ध्यात्वा ज्ञानसत्त्वहृदये स्वमन्त्रवज्रस्य समाधिसत्त्वस्य विम्बं मूर्तिं ध्यात्वा । पुनर्मण्डलानां चतुष्टयं वारुणादिमण्डलचतुष्टयं चतुर्वर्णेन सितादिवर्णेन संकल्प्य ध्यात्वा हृदि वारुणादिमण्डलमध्ये मन्त्रा ओङ्कारदयः तेषां प्रवेशादयः तेषां भावना परि ज्ञानं कर्तव्यम् ।

महामण्डल धैगु काय, वाक्, चित्तमण्डल धा:गु ख: । वयागु चक्र धैगु समूह धा:गु जुल । व महामण्डलचक्रं पञ्चवज्र धैम्ह महावज्रधरयात भावना याये माल । मध्येत्यादि श्लोक च्वय् कनावयाम्ह कायवज्रयागु अर्थात् समयसत्त्वया दथुइ हृदये अधिपति धैम्ह ज्ञानसत्त्वयात थ:गु विम्ब धैगु मूर्ति ध्यान याना: ज्ञानसत्त्वया हृदये स्वमन्त्रवज्रया अर्थात् समाधिसत्त्वया विम्ब मूर्तिइ ध्यान याना: अर्थात् हानं प्यंगू मण्डल अर्थात् वारुण आदि मण्डल प्यंगूया तुयू आदि वर्ण (रङ्ग) कल्पना याना: (ध्यान याना:) हृदि धैगु थन वारुण आदि मण्डलया दथुइ मन्त्रा धैगु ओँकार आदि स्वंगलं प्रवेश आदि जुल धका: भावना यायेमा: (चायेका च्वनेमा:) ॥३५॥३६॥

मूल :

वज्रचतुष्टयं कर्म करोति ध्यानवज्रिणः ।
एषो हि सर्वमन्त्राणां रहस्यं परमशाश्वतम् ॥३७॥

ध्यानवज्री जुयाबिज्या:म्ह साधकं वज्रचतुष्टयं कर्म धैगु वारुण आदि मण्डलं हे शान्तिक आदि कर्म यानाबिइगु ख:, सम्पन्न यानाबिइगु ख: । थ्व हे विधि फुक्क मन्त्राणं धैपिं योगीश्वरपिनिगु परम शाश्वतगु रहस्य ख: ॥३७॥

टीका :

ध्यानवज्रिणो योगिनः वज्रचतुष्टयं वारुणादिमण्डलचतुष्टयं कर्म शान्तिकादि करोति निष्पादयति । एष हि विधिः सर्वयोगीश्वराणां परमशाश्वतं सर्वतथागताम्नायगतं रहस्यम् आदिकर्मिकाणामसाधारणं तत्त्वम् ।

ज्ञानवज्री धैपिं योगीपिनि, वज्रचतुष्टयं धैगु वारुण, माहेन्द्रमण्डल, अग्निमण्डल, वायुमण्डल प्यंगू धा:गु ख: । थ्व मण्डलं शान्तिक पौष्टिक वश्यमारण आदि कर्म यानाच्वनी । थ्व विधि फुक्क योगीश्वर

पिनिगु परम शाश्वत धैगु फुक्क तथागतपिनिगु अम्नाय (तन्त्र) य् च्वंगु रहस्य खः । आदिकर्मिकपिसं मस्यूगु (असाधारणगु) तत्व खः ॥३७॥

मूल :

शान्तिके लोचनाकारं पौष्टिके पद्मवज्रिणम् ।
वश्ये वैरोचनपदं वज्रक्रोधोऽभिचारके ॥३८॥
इदन्तत् सर्वमन्त्राणां गुह्यं त्रिकायसम्भवम् ।
निर्मितं ज्ञानवज्रेण क्रियानाटकलक्षितम् ॥३९॥

शान्तिक कर्म यायेबलय् लोचनायागु आकारयात तथा पौष्टिक कर्म यायेबलय् पद्मवज्रीयात (अमिताभयात), वश्य कर्म यायेबलय् वैरोचनयात तथा अभिचार कर्म यायेबलय् वज्रक्रोधयात (अक्षोभ्ययात) यायेगु नियम, थ्व फुक्क तथागतपिनिगु त्रिकायं उत्पन्न जूगु गुह्यगु नियम खः । ज्ञानवज्रं निर्माण याना:त:गु नाटकयागु ज्याखँ थें जा:गु खः ॥३८॥३९॥

टीका :

एतदेव वज्रचतुष्टयं कर्मभेदेन निर्दिशन्नाह शान्तिक इत्यादि । शान्तिकेषु ज्वराद्यपहरणलक्षणे कर्मणि लोचनाकारं शुक्लवर्णं शुद्धस्वभावं वारुणमण्डलं ध्यायात् । पौष्टिके अर्थवृद्ध्यादिके वैरोचनपदमिति योगतः तप्तकाञ्चनवत् । विरोचते दीप्यते इति वैरोचनो रत्नकेतुः तस्य पदं पीताभासं द्वन्द्वात् विनिर्गतं माहेन्द्रमण्डलं तथा वश्ये पद्मवज्रिणमिति योगः । वश्ये अनवतीर्णानामनुरक्तिकरणलक्षणे पद्मवज्रिणं रक्तरश्मिस्वभावं दक्षिणद्वाराद् विनिर्गतमग्निमण्डलं ध्यायात् । अभिचारुके मारणादिरौद्रकर्मणि वज्रक्रोधं कृष्णरश्मिस्वभावं वामद्वाराद् विनिर्गतं मण्डलं ध्यायेत् ।

इदं तदित्यादि । यदनन्तरोक्तं मण्डलचतुष्टयं तत् सर्ववज्राणां सर्वसाधकानां त्रिकायसंभवं महावज्रधरप्रकाशितं गुह्यं रहस्यं सर्वमन्त्राणां सर्वदेवतानां संवन्धिभूतं क्रियानाटकं शान्तिकादिकर्मकलापः, तेन लक्षितं चिन्हितं गुह्यमिति योगः ।

थ्वहे वज्रचतुष्टययया कर्मयागु भेद कनेत मूलय् शान्तिके इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । शान्तिके धैगु ज्वर आदि शान्त यायेगु कर्मय् धा:गु खः । उकी लोचनाकारं धैगु तुयूगु वर्ण धा:गु जुल । अथे तुयूगु, शुद्ध स्वभावगु वारुणमण्डल (जल मण्डल) ध्यान यायेमा: । पौष्टिक धैगु धन सम्पत्ति वृद्धि आदि यायेगु कर्मय् वैरोचन पदं धैगु थ्व शब्दं हचाउँक छुयात:गु लुँ थें च्वंगु धा:गु जुल । विरोचने धैगु ज्वाल्लच्वंगु धैगु अर्थय् थन वैरोचन धैम्ह रत्नकेतु धा:गु जुल । वयागु पद धैगु म्हासुगु आभास खः । व द्वन्दं (निखें) पिहाँव:गु माहेन्द्र मण्डल (पृथ्वीमण्डल) जुल । अथे हे वश्ये पद्मवज्रीणम् धका: मिले यायेबलय्, थन वश्ये धैगु धर्मय् दुहाँमव:पिन्त अनुराग उत्पन्न याकेगु विधिइ पद्मवज्रिणं धैगु हचाउँगु रश्मि स्वभावगु दक्षिण द्वारं पिहाँव:गु अग्निमण्डल ध्यान याये माल । आभिचारके धैगु मारण आदि रौद्र (ग्यानापुगु) कर्मय् वज्रक्रोध धैगु कृष्ण रश्मि स्वभावगु देपा द्वारं पिहाँव:गु मण्डल ध्यान यायेमा: । (थन च्वय् फुक्कभनं न्हाय्प्वालं धायेत द्वारं धयात:गु धका: सिइकेमाल) ।

इदं तद इमादि वाक्यं च्वय् कनाव:गु प्यंगू मण्डल व फुक्कं थन, सर्ववज्रणां धैपिं फुक्क साधकतय्‌गु त्रिकाय संभव धैगु महावज्रधरं प्रकाश यानाबिज्या:गु गुहचं धैगु रहस्यगु सर्व मन्त्राणा धैपिं फुक्क देवतापिनि सम्बन्ध दुगु क्रिया नाटकं धैगु शान्तिक आदि क्रियाकलाप धा:गु ख: । थ्व खँ दुगु धायेत लक्षित धैगु चिं दुगु धका: धयात:गु गुहचगु योग ख: ॥३८॥३९॥

मूल :

अभक्तिवादिन: सत्त्वा निन्दकाचार्यवज्रिणे ।
अन्येषामपि दुष्टानामिदं कार्यं प्रचोदनम् ॥४०॥
इत्याह भगवान् महाज्ञानचक्रवज्र: ॥

वज्रयानयागु श्रद्धा भक्ति मदयेकाबिइपिं, आचार्य (वज्राचार्य) पिन्त निन्दा याइपिं मनुतय्‌त तथा मेमेपिं दुष्टतय्‌त नं थ्व च्वय् कनावयागु कर्म यायेमा: धका: प्रेरणा बियात:गु ख: धका: श्री भगवान् महाज्ञानचक्रवज्रं आज्ञा जुयाबिज्यात ॥४०॥

टीका

चतुर्णां कर्मणां मध्ये अभिचारस्य दुष्करत्वप्रदर्शनार्थं तद्विवक्षया तस्यैव विषयं दर्शयन्नाह । अभक्तिवादिन इति । अभक्तिरभजनं निन्दारत्नत्रयमधिकृत्य तद्वादिन: सत्त्वा अनास्तिका आचार्यगुरव: वज्रिण: वज्राचार्या: । तेषां निन्दकाश्च । अन्येषामपि पञ्चानन्तर्यादिकारिणामपि दृष्टानामिदं वक्ष्यमाणं प्रचोदनम् । अमुकं मारयेदिति प्रचोदनालक्षणं कर्म कार्यं करणीयम् ।

महाज्ञानचक्रवज्र: कुलद्वयात्मको महावज्रधर इत्याह एवभाषत ।

प्यंगू कर्म मध्यय् अभिचार कर्म यायेत योग्य मजूगु खँ क्यनेत अर्थात् वहे खँ कनेत, वहे अभिचारया विषयय् खँ क्यना: मूलय् अभक्तिवादिनं इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । अभक्तिया अर्थ भजन (सेवा) मयायेगु धा:गु जुल । रत्नत्रययात कया: निन्दा याइपिं धायेत थन अभक्तिवादिनं धा:गु ख: । उज्व:पिं प्राणीपिं, नास्तिकपिं, आचार्य गुरु वज्रिण: वज्राचार्यपिन्त निन्दा याइपिं तथा मेमेपिं पञ्चानन्तर्य आदि याइपिं दुष्टतय्‌त थ्व कनाच्वनागु कर्मय् प्रचोदनं धैगु अमुकयात मारण कर्म यायेमा: धका: प्रेरणा बियात:गु कर्म यायेमा: धा:गु जुल ।

महाज्ञानचक्रवज्र धैम्ह निगू कुलयागु नं स्वभाव दुम्ह महावज्रधरं थथे धयाबिज्यात । थथे आज्ञा जुयाबिज्यात ॥४०॥

मूल :

त्रैधातुकस्थितान् सर्वान् बुद्धकाये विभावयेत् ।
संपुटोद्घाटितान् कृत्वा: तत: कर्मप्रसाधनम् ॥४१॥

त्रिधातुइ च्वंपिं फुक्क प्राणीपिंके बुद्धकाय दु धका: भावना याये माल । अले संपुटोद्घाटन याना: कर्म साधन यायेमा: ॥४१॥

टीका :

त्रैधातुकेत्यादि । त्रैधातुकस्थितान् सत्त्वान् कामरूपारूप्यपर्यापन्नान् । अण्डजादिसत्त्वान् बुद्धकाये बुद्धकायान् तथागतगर्भान् विभावयेत् अधिमुञ्चेत् साधकः रिपूणां साध्यैः सप्तभिः घाटितान् सत्त्वान् कृत्वा ध्यात्वा ततः कर्म समारभेत् इति । अनन्तरोक्तक्रमेणोपचितकिल्विषान् कृत्वा संपुटोद्घाटनपूर्वकं निगृण्हीयात् ।

थ्व प्रकरणय् त्रैधातुकस्थितान् सत्वान् धैगु काम, रूप, अरुप धातुइ च्वंपिं अण्डज आदि प्राणीपिं बुद्धकाये धैगु बुद्धया शरीर हे खः । अर्थात् तथागत गर्भ खः धकाः विभावयेत् धैगु दृढ निश्चय या धाःगु जुल । साधकं शत्रुतय्त कायल यायेफइगु न्हय्गू कारणं युक्तपिं प्राणी यानाः अर्थात् ध्यान यानाः अले कर्म यायेमाः धैगु च्वय् कनावयागु अपुण्यं (पापं) युक्तपिं यानाः संपुटोद्घाटन पूर्वक निग्रह यायेमाः (दण्ड बियेमाः) ॥४१॥

मूल :

खधातुमध्यगं वज्रं पञ्चशूलं चतुर्मुखम् ।
सर्वाकारवरोपेतं वज्रसत्त्वं विभावयेत् ॥४२॥
त्राध्वसमयसम्भूतं बुद्धचक्रं विभावयेत् ।
दक्षपाणाविदं कार्यं बुद्धचक्रं महाबलम् ॥४३॥

आकाशधातुया दथुइ अर्थात् प्रभास्वर भावना यानाः वया दथुइ पञ्चशूकगु वज्र ध्यान यानाः वहे वज्रं चतुर्मुखम्ह सर्वाकारवरोपेतम्ह वज्रसत्त्व उत्पन्न जुल धकाः भावना यायेमाः ॥४२॥

अले वहे त्र्यध्वसमय जुयाबिज्याःम्ह वज्रसत्त्वं उत्पन्न यानाबिज्याःपिं बुद्धवज्रपिं अर्थात् वैरोचन आदि तथागतपिं भावना यायेमाल । वसपोल महावल जुयाबिज्याःपिं बुद्धचक्र अर्थात् बुद्धया समूह दक्षपाणौ धैगु वज्रसत्त्वया जव पाखे विज्याकेमाल ॥४३॥

टीका :

खधातुमध्यगतमित्यादि । आदौ तावन् साधकः आत्मानं खधातुमध्यगतं प्रभास्वरप्रविष्टं कृत्वा तदन्तरमात्मानं सूर्यमण्डलाकारेण परिणतं ध्यायात् । तदुपरि दीर्घहूङ्कारेण निष्पन्नं वज्रं पञ्चशूलं करालवज्रं ध्यात्वा तत्परावृत्त्या चतुर्मुखं दंष्ट्राकरालवदनं इन्द्रनीलप्रभं यद्भुजं सर्वाकार वरोपेत इति सर्वक्रोधाकारविशेषभूतं प्रत्यालीढस्थितं चक्रमध्यस्थं यथोपदेशं वज्रसत्त्वं विभावयेत् ।

त्र्यध्वसमयोऽनन्तरोक्तो वज्रधरः तत्संभूतं बुद्धवज्रं वैरोचनादिदेवताव्यूहं विभावयेत् । इदमनन्तरोक्तं बुद्धचक्रमहावज्रं वज्रसत्त्वस्य दक्षिणपाणौ दक्षिणपार्श्वे ध्येयमर्थायातत्वात् ।

थ्व प्रकरणय् न्हापां थन साधकं थःत खधातु मध्यगतं धैगु प्रभास्वरय् प्रवेश याकाः अनंलि थःत सूर्यमण्डलय् परिवर्तन यानाः धकाः भाःपेमाल । व सूर्यया द्यःने दीर्घगु हूँकारं उत्पन्न जुयाबिज्याःगु न्याचलः दुगु छुकिवुकिगु वज्र भाःपे माल । अले वहे वज्र परिवर्तन जुयाः प्यपाः ख्वाः दुम्ह, दष्ट्राकरालगु म्हुतु

जुयाबिज्या:म्ह, इन्द्रनील वर्णम्ह, गुम्हसिगु ल्हा:तिं सर्वाकारवरोपेतगु अर्थात् क्रोधाकारगु विशेष वस्तु ज्वनाच्वंगु जुल। प्रत्यालीढ पद यानाच्वनाबिज्या:म्ह, मा:मा:गु धयात:गु फुक्कं पूर्णम्ह वज्रसत्त्वयात भावना याये माल ॥४२॥

अले त्र्यध्वसमय नामं प्रसिद्धम्ह वसपोल वज्रधरं उत्पन्न यानाबिज्या:पिं बुद्धचक्र धैपिं वैरोचन आदि देवतापिनिगु समूह भावना यायेमाल। वसपोलपिं च्वय्‌कनावयापिं बुद्धचक्र महाबलपिं वज्रसत्त्वया दक्षपाणौ धैगु जव पाखे ध्यान या धैगु अर्थ ख: ॥४३॥

मूल :

सत्त्वान् दशदिक् संभूतान् बुद्धकायप्रभेदत:।
संहृत्य पिण्डयोगेन स्वकाये तान् प्रवेशयेत् ॥४४॥

झिगू दिशाय् च्वंपिं फुक्क प्राणीपिन्त बुद्धकाययागु भेदं भावना याना: इपिं फुक्कसित छथाय् तया: थ:गु शरीरय् प्रवेश याना: धका: भावना याये माल ॥४४॥

टीका :

देवीचक्रं पञ्चकुलात्मकं वामपार्श्वे कार्यमित्यास्नाय:। सत्त्वाद्दशदिग्व्यवस्थितसर्वतथागतान् बुद्धकायप्रभेदत: वैरोचनादिकुलभेदेन संहृत्य पिण्डयोगेन यथास्वं महामुद्रारूपेणैकीकृत्य तां देवताव्यूहं स्वकाये रूपस्कन्धादिस्वरूपेण प्रवेशयेत् संपुटयेत्।

देवीपिनि समूह पञ्चकुल स्वभावपिं फुक्क वज्रसत्त्वया देपा पाखे बिज्याकेमाल धैगु आम्नाय जुल। सत्त्वान् धैपिं झिगू दिशाय् बिज्यानाच्वंपिं फुक्क तथागतपिन्त बुद्धकाय प्रभेदत: धैगु वैरोचन आदि कुलयागु भेदं संहृत्य पिण्ड योगेन धैगु थ: थ:गु कुलय् महामुद्रा रूपं छगू हे याना: व देवतापिनिगु समूह थ:गु काय रूपस्कन्धादि स्वरूपं प्रवेशयेत् धैगु छप्व: याना ति धा:गु जुल ॥४४॥

मूल :

स्फुरणन्तु पुन: कार्यं बुद्धानां ज्ञानवज्रिणाम्।
क्रुद्धान् क्रोधाकुलान् ध्यात्वा विकटोत्कटभीषणान् ॥४५॥

हानं, शरीरय् प्रवेश यायेधुंकालि ज्ञानवज्रिणां धैगु ज्ञानदेहस च्वंपिं बुद्धपिन्त स्फरण याये (पिकायेमा:)। अर्थात् क्रुद्धपिं क्रोधं आकुल व्याकुलपिं ग्यानापुसेच्वंपिं, ध:वा पिहाँव:पिं बुद्धपिन्त स्फरण यायेमा: ॥४५॥

टीका :

पुन: प्रवेश्यानन्तरं ज्ञानवज्रिणां ज्ञानदेहस्थितानां स्फरणं निष्क्रमणं कार्यं करणीयम्। क्रीदृशमित्याह। क्रुद्धानित्यादि क्रुद्धादिस्वरूपान् विचिन्त्य स्फरेदिति योग:। क्रुद्धान् मनसा क्रोधाकुलान् कायैरत आह। विकटोत्कटभीषणानिति। विकटत्वं भ्रूभङ्गरक्तनेत्रदंष्ट्राकरालास्यसमन्वितत्वात्। उत्कटत्वं महाकायत्वात्। भीषणत्वं सर्पमेखलादिभूषितत्वात्।

पुनः धैगु प्रवेश यायेधुंकाः हानं धाःगु खः । ज्ञानवज्रिणां धैगु ज्ञानदेहस च्वंपिन्त स्फरण धैगु पिकायेमाः धाःगु खः । गुज्वःपिन्त पिकायेमाः धाःसा क्रुद्धान इत्यादि वाक्यं कनातःपिन्त पिकायेमाः धाःगु जुल । अर्थात् तंम्वः ख्वाःपिं विचाः यानाः पिकायेमाः धाःगु खः । क्रुद्धान धैगु मनंनिसें तंवःपिं धाःगु खः । क्रोधाकुलान् धैगु शरीर नं तंम्वः ख्वाःपिं धाःगु खः । विकटोत्कटभीषणम् धैगु विकट जूगुलिं मिखाफुसि कय्कुंकाः, हचाउँसे मिखा कनाः धःवा पिहाँवःगुलिं ग्यानापुसेच्वंपिन्त धाःगु खः । उत्कट धैगु महाकाय जूगुलिं धाःगु खः । भीषण धकाः सर्प क्वखाना जँय् मेखलां थें हिनाच्वंम्ह जूगुलिं धाःगु खः ॥४५॥

मूल :

नानाप्रहरणहस्ताग्रान् मारणार्थाग्रचचिन्तकान् ।
घातयन्तो महादुष्टान् वज्रसत्त्वमपि स्वयम् ॥४६॥

नाना प्रकारगु शस्त्रत ल्हाःतिं ज्वनाच्वंपिं, मारण यायेगु आम्नाय (आज्ञा) य् चिन्तन यानाच्वंपिं महादुष्टपिन्त घातयन्तः धैगु स्यायेगु धम्कि बियाच्वन । स्वयं वज्रसत्त्वयात नं मत्वःतू ॥४६॥

टीका :

नानाप्रहरणहस्ताग्रान् परशुमुद्गरादिव्यग्रहस्तत्वात् । मारणो महावज्रधरः तस्याम्नायः आज्ञाविशेषः । तच्चित्तकान् महादुष्टरत्नत्रयाद्युपकारभूषितान् । घातयन्तस्तर्जयन्तः वज्रसत्त्वमपि स्वयमिति ।

नानाप्रहरणहस्ताग्रान् धैगु पाः, मुगः आदि ल्हाःतं ज्वनाच्वंपिं मारण धैम्ह थन महावज्रधर धाःगु खः । वसपोलयागु आम्नाय धैगु विशेष आज्ञा चित्तय् तयाच्वंपिं महादुष्टान् धैपिं रत्नत्रय आदिपिन्त नं अपकार याइपिन्त घातयन्तः धैगु धम्कि बियाच्वन । स्वयं वज्रसत्त्वयात नं धम्कि बियाच्वन ॥४६॥

मूल :

बुद्धस्त्रिकायवरदाः त्रिवज्रालयमण्डले ।
ददाति सिद्धिं मोहात्मा म्रियते नात्र संशयः ॥

त्रिकाय वर बियाबिज्याइम्ह बुद्धं (महावज्रधरं) त्रिवज्रालय मण्डल धैगु त्रिधातु स्वभावगु मोहात्मा सिद्धि बियाबिज्यानाच्वन । थ्व विषयय् शङ्का यानाबिमज्याः ।

टीका :

यदि वज्रधरोऽपि एवं दुष्टाः स्यात् तमपि हिंसति किं पुनरन्यमिति मायोपमत्वासामर्थ्यं दर्शितम् । कौकृत्यनिरासार्थमाह । बुद्ध इत्यादि । बुद्धो महावज्रधरः धर्मादिकायधरोपदेशदानात् त्रिकायवरदः । त्रिवज्राः सत्त्वाः तेषामालयमण्डलं त्रैधातुकं तदात्मकत्वात् । त्रिवज्रालयमण्डलः । मोहात्मा प्रमादपरवशत्वात् । मूढ इति मोहात्मा सिद्धिमभिप्रेतार्थं साधकस्य ददाति । अन्यस्मिन् सिद्धिदाने संशयविरतिं न क्रियते ।

यदि वज्रधर नं थथे दुष्ट जुयाबिज्यासा, वसपोलयात नं हिंसा यानाच्वन धाःसा मेपिन्त छु धाये ।

मायोपम स्वभावगु असामर्थ्य क्यंगु जुल। कौकृत्य मजुइमा धका: मूलय् बुद्ध इत्यादि वाक्यं कनाच्वन। थन बुद्ध धर्म्ह महावज्रधर जुल। वसपोलं धर्मकाय आदि धारण यायेगु उपदेश बियाबिज्याइम्ह जूगुलिं त्रिकाय वरद धका: वसपोलयात धा:गु ख:। त्रिवज्रा धैपिं प्राणीपिं ख:। इमिगु आलयमण्डल (च्वनेगु थाय्) त्रैधातुक ख:। वसपोल त्रैधातुक स्वभावम्ह जूगुलिं त्रिवज्रालयमण्डल धा:गु ख:। मोहात्मा जुइगु प्रमादयागु वश ख:। मूढ धैगु हे मोहात्मा ख:। वसपोलं सिद्धि अर्थात् मा:गु, य:गु खँ साधकयात बियाबिज्यानाच्वन। मेपिन्त सिद्धि बिइगु ज्याय् संशय धैगु वैराग्य यानाबिमज्या:।

मूल :

दिनानि सप्तेदं कार्यं बुद्धस्यापि न सिध्यति ॥४७॥

॥ वज्रसमयज्ञाचक्रो नाम समाधिः ।

थ्व साधन न्हयन्हु यायेमा:। उलि मयायेकं बुद्धयात नं सिद्ध जुइमखु ॥४७॥ थ्वयात वज्रसमयाज्ञाचक्र नामगु समाधि धाइ।

टीका :

इदं रौद्रकर्म सप्तदिवसानि कर्तव्यम्। अन्यथा सप्तदिवसादवाग् बुद्धस्यापि न सिध्यति। अत्रायं प्रयोगः। अनन्तरोक्तक्रमेण महावज्रधरमात्मानं निष्पाद्य यथोक्तक्रोधदेवतास्फरणं कृत्वा तन्मध्यस्थितस्तम्भमाज्ञाप्य तेन पाशवद्धगलं अङ्कुशेनाकृष्यमाणं वायुमण्लोपरिस्थितागनेयमण्डले मुक्तकेशं तैलाभ्यक्तदेहं उद्घाटितसंपुटमशरणं संजानकौकृत्यं साध्यं पुरतो विचिन्त्य क्रोधदेवताभिर्नानाप्रकरणैर्भिद्यमानं निष्क्रान्तप्राणं बुद्धक्षेत्रोत्पन्नं विचिन्तयेदिति।

वज्रसमयाः क्रोधाः तेषां ज्ञानमेवं विहेठयतेति योजनं वज्रसमयज्ञानं तदेव (चक्रं) तदाख्यः समाधिरयम्।

थ्व रौद्रकर्म (ग्यानापुगु कर्म) न्हयन्हु यायेमा:। अथे मया:से न्हयन्हु न्हच: बुद्धयात नं सिद्धि दइमखु। थ्व यायेगु विधि थथे ख: - च्वय् कनात:गु कथं थ:त महावज्रधर भा:पा: च्वय् कनात:पिं क्रोध देवतापिं स्फरण याना: (पिकया:) इपिं मध्यय् दथुइ बिज्यानाच्वंम्हसित आज्ञा बिया: वं ग:पतय् पाशं चिना: अंकुशं क्यंका: सालाहया: वायुमण्डलया द्य:नेच्वंगु अग्निमण्डलय् च्वंम्ह, सँ फं फं तयाच्वंम्ह, म्हय् चिकनं बुलात:म्ह, पञ्चस्कन्ध उद्घात यानात:म्ह, शरण वनेथाय् मदुम्ह, पश्चाताप यानाच्वंम्ह साध्य थ:गु न्हच:ने च्वनाच्वन धका: भा:पा: वयात क्रोध देवतापिसं नाना प्रकारया प्रहार यायेगु वस्तुकं छ्या छ्या याना: प्राण हे पिहाँवने धुंकूम्ह, अले बुद्धक्षेत्रय् उत्पन्न जूवन धका: भा:पे माल।

वज्रसमया धैपिं क्रोध देवतापिं जुल। अनपिनिगु ज्ञान धैगु कष्ट ब्यू धायेगु जुल। अथे धायेत वज्रसमय ज्ञान धा:गु ख: ॥४७॥ वयागु समूह जुयाच्वंगु समाधि वज्रसमयज्ञानचक्र नामगु जुल।

मूल :

खधातुमध्यगं चक्रं वज्रज्वालाविभूषितम्।

सर्वाकारवरोपेतं वैरोचनं प्रभावयेत् ॥४८॥

त्र्यध्वसमयसम्भूतान् वज्रसत्त्वान् महायशान् ।
वज्रं स्फुलिङ्गगहनं पाणौ तस्य विभावयेत् ॥४९॥

आकाशधातुया दथुइ वज्रयागु ज्वाला थें भ्रः भ्रः धाःगु चक्रं परिवर्तन जुयाः सर्वाकारवरोपेतम्ह वैरोचन जि जुल धकाः थःत भाःपे माल ॥४८॥

अनंलि वहे वैरोचन त्र्यध्वसमयं उत्पन्न जुयाबिज्याःम्ह महायश दुम्ह वज्रसत्त्व परिवर्तन जुयाः मिंयागु कणं आकुल व्याकुल जुयाच्वंगु वज्र वसपोल वज्रसत्त्वं ल्हाःतिं ज्वना बिज्यानाच्वन धकाः भावना याये माल ॥४९॥

टीका :

एवमक्षोभ्ययोगिनस्तावदाज्ञाचक्रं संप्रदर्श्य वैरोचनयोगिनोऽपि दर्शयन्नाह । खधात्वित्यादि । यथोक्तक्रमेणात्मानं वैरोचनं निष्पाद्य तदनन्तरं त्र्यध्वसमयसंभूतं वैरोचनपरावृत्ति यं वज्रसत्त्वं महायशं क्रुद्धं विभाव्य तस्य हस्ते वज्रमग्निस्फुलिङ्गाकुलं करालवज्रं ध्यायात् ।

थथे हे अक्षोभ्ययागु योग याइम्हसिगु, न्हापां आज्ञाचक्र क्यनाः, वैरोचनयागु योग याइम्हसिगु नं क्यनेत मूलय् खधातु इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । च्वय् कनातःथें तुं थःत वैरोचन भाःपियाः अनंलि त्र्यध्वसमयं उत्पन्न जुयाविज्याःम्ह वैरोचन परिवर्तन जुयाः वज्रसत्त्व जुयाबिज्यात । वसपोल महायश दुम्ह, क्रुद्धम्ह धकाः भावना यानाः वसपोलया ल्हाःतिइ मिंयागु फुलिङ्ग (कणं) आकुलगु, करालगु (छुकिं बुकिंगु) वज्रया ध्यान याये माल ॥४८॥४९॥

मूल :

सत्त्वान् दशदिक्संभूतान् वज्रकायप्रभेदतः ।
संहृत्य रश्मियोगेन स्वकाये तान् प्रवेशयेत् ॥५०॥

झिगू दिशास जन्म जूपिं प्राणीपिन्त वज्रकाय प्रभेदत धैगु वज्रादि (स्त्री पुरुषया) कुलयागु भेदं यानाः रश्मियागु सम्बन्धं हयाः थःगु शरीरय् इमित प्रवेश याये माल ॥५०॥

टीका :

सत्त्वान् दशदिग्व्यवस्थिततथागतान् वज्रकायप्रभेदतः स्त्रीपुरुषभेदेन सम्पन्नान् स्वदेहविनिर्गतरश्मिपुञ्जेन सभाजयित्वा संहृत्याकृष्य स्वकाये तान् तथागतान् प्रवेशयेत् ॥

सत्वान धैपिं झिगू दिशाय् च्वंपिं तथागतपिन्त वज्रकाय प्रभेदतः धैगु स्त्री व पुरुषयागु भेदं सम्पन्न यानाः थःगु शरीरया रश्मि पुचलं सम्मान यानाः संहृत्य धैगु आकर्षण यानाः थःगु शरीरय् वसपोल तथागतपिन्त प्रवेश याये माल ॥५०॥

मूल :

स्फुरणं सर्ववज्राणां कार्यं ज्ञानाग्रबुद्धिना ।
श्रृण्वन्तु सर्वबुद्धात्मा कायवाक्चित्तयोगिनः ॥५१॥

अहं वज्रधरः श्रीमान् आज्ञाचक्रप्रभेदतः ।
वज्रेणादीप्तवपुषा स्फारयामि त्रिकायजान् ॥
लंघयेद्यदि समयं विशीर्यते न संशयः ॥५२॥
॥ चक्रसमयाज्ञावज्रो नाम समाधिः ॥

ज्ञानया अग्रवन्धु जुयाबिज्याःम्ह साधकं फुक्क तथागतपिन्त स्फरण याये माल (थःगु शरीरं पिकायेमाल) । हे फुक्क बुद्धपिनि पुत्रपिं ! कायवाक्चित्तवज्र जुयाबिज्याःपिं न्यनाबिज्याहुँ ॥५१॥

श्रीमानम्ह, वज्रधर जुयाबिज्याःम्ह, आज्ञाचक्र बियाबिज्याइम्ह जिं मिं थें च्वनाच्वंगु वज्रं त्रिकायं उत्पन्न जूपिं प्राणीपिन्त कयेका बिइ, यदि समययात उल्लंघन याःसा चूं चूं दयावनी, थुकि शंका मदु ॥५२॥

थ्व समाधियात चक्रसमययाज्ञावज्र धकाः धाइ ।

टीका :

सर्ववज्राणां स्वदेहस्थितमाण्डलेयानां स्फरणं निश्चारणं कार्यं ज्ञानाग्रवन्धुना साधकेन । ततस्तेषामाज्ञादानक्रमं दर्शयति । शृण्वन्त्वित्यादि । सर्वबुद्धात्मा सर्वतथागतसूनवः कायवाक्चित्तवज्रिणः त्रिवज्रात्मानः शृण्वन्तु ।

किमित्याह । अहमित्यादि । (आज्ञाचक्र)निर्वर्तकः सोऽहम् । अनेन स्वदेहस्थितेनादीप्तवपुषा ज्वालावलीढेन वज्रेण त्रिकायजान् कायत्रयैकसंभूतान् स्फालयामि चूर्णीकरोमि अतएव लंघयेद् यदि समयं यः कश्चिदत्र समाज्ञानं कुर्यात् स शीर्यते विनश्यति । नात्र संशय इति ।

स्वाधिपत्यं प्रकाशयति । वज्रसमयो वैरोचनः । तस्माद् भूतो ज्ञानवज्रः वज्रसत्त्वः तन्नामकोऽयं समाधिः ।

सर्ववज्राणां धैगु थःगु देहय् बिज्यानाच्वंपिं माण्डलये देवतापिन्त धाःगु खः । अनपिन्त स्फरण यायेमाः (पिकायेमाः) धाःगु जुल । ज्ञानाग्रवन्धु धैम्ह थन साधक धाःगु खः । अले वसपोलपिन्त थथे आज्ञा बिइमाः धैगु खँ कनेत मूलय् शृण्वन्तु इत्यादि वाक्य बियातःगु खः । सर्वबुद्धात्मा धैपिं फुक्क तथागतपिनि पुत्रपिं धाःगु खः । कायवाक्चित्तवज्रिणः धैगु त्रिवज्र स्वभावपिं धाःगु खः । अनपिसं न्यः धाःगु जुल ॥५१॥

वं छु न्यः धाःगु धैगु खँ मूलय् अहं इत्यादिं कनाच्वन । आज्ञा चक्रानिवर्तक जुयाच्वनाम्ह जिं थः हे थःगु शरीरय् च्वंगु आदीप्तवपुषा धैगु मिंया ज्वालां पिहाँवयाच्वंगु वज्रं त्रिकायजान् धैगु त्रिकायं उत्पन्न जूपिं प्राणीपिन्त स्फालयामि धैगु चूर्ण यानाबिइ । अथे जूगुलिं यदि सुनानं थ्व समय उल्लंघन यात धाःसा (आज्ञा मन्यन धाःसा) वशीर्यते धैगु विनाश जुइ । थ्व खँय् शंका मदु ॥५२॥

आः थःगु आधिपत्य प्रकाश यानाच्वन । चक्रसमय धैगु वैरोचन खः । वसपोल पाखें दुम्ह ज्ञानवज्र, वज्रसत्त्व खः । वहे नामं प्रसिद्धगु थ्व समाधि खः । अर्थात् चक्रसमयाज्ञावज्र नामगु समाधि खः ।

मूल :

खवज्रमध्यगं चिन्तेद्बुद्धमण्डलवज्रिणम् ।
यमान्तकं महाचक्रं खवज्राख्यं प्रकल्पयेत् ॥५३॥

खवज्रया दथुइ च्वंम्ह बुद्धमण्डलवज्रीयात लुमंका: महापरिवार दुम्ह खवज्र नामम्ह यमान्तकयात कल्पना याये माल ॥५३॥

टीका :

एवं रत्नसंभवादीनामपि परावृत्तिर्योज्या ।

तत्परिवाराणामप्याह । खवज्रेत्यादि । बुद्धमण्डलवज्रिणमात्मानं खवज्रमध्यगतं प्रभास्वर निविष्टं चिन्तयेत् । तस्मात् खवज्राख्यं स्वात्मानं यमान्तकं समयचक्रं सपरिवारं प्रकल्पयेत् ।

थ्वहे च्वय् कनावया कथं रत्नसंभव आदिपिनिगु नं परिवर्तन यायेगु खँ थन हंकाछ्वयेमा: । अनपिनिगु परीवारयागु नं थन खँ च्वयात:गु मूलय् खवज्र इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । बुद्धमण्डलवज्री जुयाच्वनाम्ह थ:त खवज्रया दथुइ च्वनाच्वनाम्ह अर्थात् प्रभास्वरय् च्वनाच्वनाम्ह धका: भा:पे माल । उकिं खवज्र जुयाच्वनाम्ह थ:त यमान्तक धका: भा:पे माल । अन समयचक्रं धैगु परीवार सहितम्ह यमान्तक भावना या धा:गु जुल ॥५३॥

मूल :

बुद्धांश्च त्र्यध्वसम्भूतान् प्रविष्टांस्त्रिकायमण्डले ।
पुन: संस्फारयेद्बुद्धान् यमान्तकाकारसन्निभान् ॥५४॥

बुद्धपिन्त व त्र्यध्वसत्त्व धैपिं बोधिसत्त्वपिन्त नं त्रिकायमण्डलय् प्रवेश याना: हानं बुद्धपिन्त यमान्तक याना: पिकायेमाल ॥५४॥

टीका :

बुद्धान् वैरोचनादीन् बोधिसत्त्वान् मैत्रेयादींश्च त्रिकायमण्डले कायवाक्चित्तेषु प्रविष्टान् प्रकल्पयेत् । पुनस्तु पुनरपि बुद्धान् सौम्यभावस्थितान् यमान्तकाकारसन्निभान् स्फारयेत् ।

बुद्धपिं अर्थात् वैरोचन आदि तथा मैत्रेय आदि बोधिसत्त्वपिन्त नं त्रिकायमण्डल धैगु काय वाक् चित्तय् दुहाँविज्यात धका: भा:पा: हानं वसपोल बुद्धपिन्त सौभ्यभावं बिज्यानाच्वंपिं यमान्तकयागु रूप कयाबिज्या:पिन्त हानं पिकाये माल ॥५४॥

मूल :

सत्त्वांश्च त्र्यध्वसम्भूतान् रिपूणां दुष्टचेतसाम् ।
घातितान् भावयेत् क्रुद्ध इदं वज्राज्ञामण्डलम् ॥५५॥

त्र्यध्वसंभूतपिं, वसपोल पिकयापिं बुद्धपिसं दुष्टचित्तपिं शत्रुतयत् स्यानाच्वन धका: भावना याये माल । थ्व वज्राज्ञामण्डल क्रुद्ध स्वभावगु ख: ॥५५॥

टीका

सत्त्वान् स्फरितांस्थतागतान् त्र्यध्वसंभूतान् त्रिकायात्मकान् पुनरेवं भावयेत् । रिपूणां रत्नत्रयाद्यपकारप्रवृतानां दुष्टचेतसां कुकृत्यकरणोपगतचित्तानां घातकानां भावयेत् । क्रुद्धः इदं वज्रास्तथागतास्तेषामाज्ञा दुष्टघातनं प्रपि चोदनं तदेव प्रधानत्वान्मण्डं सारं लाति गृण्हाति स्वीकरोतीति मण्डलम् । कि तत् ? मण्डलाधिपतिरेव ।

सत्वान् धैपिं पिकयापिं तथागतपिं धाःगु खः । त्र्यध्वसंभूत धैगु त्रिकाय स्वभावपिं धाःगु खः, अनपिन्त हानं थथे भावना या । रिपूणां धैपिं रत्नत्रययात अपकार याइपिं, दुष्टचेतसां धैपिं कुकृत्य यायेगु चित्त दुपिन्त घात यानाबिज्यानाच्वन धकाः भावना याये माल । थ्व क्रुद्धगु खः । वज्राः धैपिं तथागतपिं जुल । वसपोलपिनिगु आज्ञा दुष्टतय्त हत्या या धकाः च्वयेकेगु (प्रेरणा) यायेगु खः । व आज्ञा हे प्रधानगु जूगुलिं मण्ड खः (सार खः) । उज्वःगु मण्ड लाति अर्थात् ग्रहण यानाच्वन, स्वीकार यानाच्वन धैगु अर्थय् मण्डल धाःगु खः । व सु धाःसा मण्डलाधिपति हे खः ॥५५॥

मूल :

॥ सर्वसमयसम्भवयमान्तकस्मान्यं त्रिकायाज्ञावज्रो नाम समाधिः ॥

सर्वसमयं उत्पन्न जुयाबिज्याःम्ह यमान्तकया समानगु त्रिकायज्ञावज्र नामगु समाधि जुल ।

टीका :

सर्वसमयो महावज्रधरः तत्संभवो यमारिस्तेन समानां एकरूपा(णां) त्रिकायवज्राः परिवारक्रोधा यस्मिन् समाधौ स तथा ।

सर्वसमय धैम्ह महावज्रधर जुल । वसपोल पाखे उत्पन्न जूम्ह यमारि जुल । वसपोल यमारि नापं समानपिं, एकरूपपिं त्रिकायवज्र धैपिं क्रोध परीवारपिं जुल । उज्वःपिं फुक्कं दुगु समाधियात सर्वसमयसंभवयमान्तकसमान्यात्रिकायाज्ञावज्र नाम समाधि धाःगु खः ।

मूल :

कायवाक्चित्तवज्रैस्तु स्वमन्त्रार्थगुणेन वा ।
अथवा (पौष्प) समये आज्ञाचक्रप्रवर्तनम् ॥५६॥

रक्षार्थ सर्वमन्त्राणां कार्यं ज्ञानाग्रवज्रिणाम् ।
इदं तत् सर्वबुद्धानां बोधिरक्षार्थमुच्यते ॥५७॥

इत्याह भगवान् बोधिचित्तः ।

कायवाक्चित्तवज्र धैपिं वैरोचन आदिपिसं व स्वमन्त्रार्थ गुण धैगु थःगु कुलया सम्बन्ध दुपिं मैत्रेय आदिपिं परिवर्तन जुयाः उत्पन्न जूपिं क्रोधराजपिसं धाःगु खः । अथवा उष्णीषसमयपिसं आज्ञाचक्र प्रयोग यायेमाः ॥५६॥

सर्वमन्त्र धैपिं इन्द्रादि विघ्न याइपिनिगु पाखें रक्षा यायेमा:गुलिं ज्ञानाग्रवज्री जुयाबिज्या:पिं साधकपिसं आज्ञाचक्र प्रयोग यायेमा:गु ख: । थ्व फुक्क सर्वबुद्धानां धैपिं साधकपिनिगु बोधिरक्षा यायेत धयात:गु ख: ॥५७॥ धका: श्री भगवान् बोधिचित्तं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

आज्ञाचक्रस्य सर्वदेवतासाधारणत्वं कथयन्नाह । कायेत्यादि । कायवाक्चित्तैः वैरोचनादिभिः पञ्चभिः तद्देवीभिश्च आज्ञाचक्रं प्रयोजनीयम् । स्वमन्त्राः स्वकुल प्रतिवद्धाः मैत्रेयादयः तेषामर्थो यथावत्सम्पादितमहामुद्रारूपः तस्य गुणः तत्परावृत्तिनिष्पन्नक्रोधरूपेण दुष्टदमनं (स)मय उष्णीष उच्चभागस्थितक्रोधराजः तेन समं समतां यान्तीति उष्णीषसमयाः सर्वक्रोधा तैरप्याज्ञानचक्रं प्रयोजयेत् ।

आज्ञाचक्रस्य प्रयोजनानन्तरं दर्शयन्नाह । सक्षार्थमित्यादि । सर्वमन्त्राणां इन्द्रादिदिक्कालानां विघ्नकारिणां रक्षार्थं निवारणार्थं ज्ञानाग्रवज्रिणा साधकेन कार्यमिदमाज्ञाचक्रम् । इदं यदनन्तरोक्तं विघ्ननिरसनं किमर्थं क्रियत इत्याह । तत्सर्ववज्राणां सर्वसाधकानां बोधिरक्षार्थं चित्तविक्षेपकारिभ्यः तद्रक्षार्थमित्याज्ञाचक्रस्येव प्रयोजनं दर्शितम् । यथारुतम् ॥

आज्ञाचक्रया नियम फुक्क देवतापिन्त नं समान ख: धैगु खँ कनेत मूलय् 'काय' इत्यादि श्लोक कनाच्वन । कायवाक्चित्तैः धैगु वैरोचन आदि न्याम्ह व वसपोलपिनि देवीपिसं नं आज्ञाचक्र प्रयोग यायेमा: । स्वमन्त्रा धैगु थ:गु कुल नाप सम्बन्ध दुपिं मैत्रेय आदि धा:गु ख: । अनपिनि अर्थ धैगु यथार्थ रूपं सम्पन्न याना:पिं महामुद्रा स्वरूपपिं धा:गु ख: । अनपिनि गुण धैगु व परिवर्तन जुया: उत्पन्न जूगु क्रोधरूप दुष्टतय्त दमन यायेगु धा:गु जुल । उष्णीषसमय धैगु उच्च भागय् च्वंम्ह क्रोधराज धा:गु ख: । थन अन नाप समता जुइ धैगु अर्थय् उष्णीषसमया धा:गु ख: । अर्थात् फुक्क क्रोधत धा:गु जुल । इमिसं नं आज्ञाचक्र (प्रयोग) यायेमा: धा:गु ख: ॥५६॥

आज्ञाचक्रया ज्या कनेत मूलय् रक्षार्थ इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । सर्वमन्त्राणां धैगु इन्द्रादि दिक् काल आदि विघ्न याइपिं पाखें रक्षा यायेत, निवारण यायेत ज्ञानाग्रवज्री जुयाबिज्या:पिं साधकं थ्व आज्ञाचक्र प्रयोग यायेमा: । थ्व च्वय् कनावयागु विघ्न निवारण यायेगु खँ छुया नितिं यायेमा:गु धैगु खँ कनेत मूलय् तत्सर्ववज्राणाम् फुक्क साधकपिनिगु बोधिरक्षा यायेत अर्थात् चित्त विक्षेप यानाबिइपिनि पाखें रक्षा यायेत आज्ञाचक्रयागु प्रयोजन क्यनात:गु ख: ॥५७॥ थ्व व्याख्या यथारुत कथं ख: ।

मूल :

खवज्रमध्यमं धर्मं वैरोचनाग्रसम्भवम् ।
ध्यात्वा त्रिकायवज्राग्रं आसनन्तु प्रकल्पयेत् ॥५८॥

वैरोचनयागु कायाग्रं उत्पन्न जूगु धर्मय् खवज्रया दथुइ च्वंगु ध्यान याना: त्रिकायवज्रया अग्र जुयाच्वंगुलिइ आसन कल्पना याये माल ॥५८॥

टीका :

इदानीं निष्पन्नक्रमस्थानामपि दुष्टग्रहोपायमाह । खवज्रेत्यादि । दुष्टस्य निरोधात् दीप्यत इति वैरोचनः साध्यः । तस्य कायाग्रसंभवं त्रिकायसमयं कायवाक्चित्तात्मकं धर्मं खवज्रमध्यगतं शून्यीभूतं ध्यात्वा आसनं साध्यमाधारभूतं प्रकल्पयेत् ।

आः निष्पन्नक्रम याइपिन्त नं दुष्टग्रहया उपाय कनेत मूलय् खवज्र इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । दुष्टनिरोध यायेत विरोचने धैगु दीप्त जुइम्ह (उज्वल जुइम्ह) धैगु अर्थय् वैरोचन धाःगु खः । अर्थात् साधक धाःगु खः । वयागु कायाग्रसंभव धैगु त्रिकायसमय जुयाच्वंगु काय वाक् चित्त स्वरूपगु धर्मयात खवज्र मध्यगं धैगु शून्य जुइगु ध्यान यानाः (भाःपाः) आसनं धैगु साध्य जुयाच्वंगु आधारया कल्पना याये माल (लुमंकेमाल) ॥५८॥

मूल :

खधातुं सर्वबुद्धैस्तु परिपूर्णं विभावयेत् ।
मन्त्राक्षरपदं ज्ञानं चित्ताकारं प्रकल्पयेत् ॥५९॥

आकाश छगूलिं फुक्क बुद्धपिसं परिपूर्ण जुयाच्वंगु कल्पना याये माल । मन्त्राक्षर पद स्वरूपगु शरीर व ज्ञान नं चित्तयागु आकार खः धकाः कल्पना याये माल ॥५९॥

टीका :

तमेवाकाशधातुं सर्वबुद्धैः पञ्चरश्मिभिः परिपूर्णं व्याप्यं विभावयेत् । आत्मना तु स्वमन्त्राक्षरं वचनं पदं देहं ज्ञानं चित्ताकारं मायोपमं प्रभावयेत् ।

वहे आकाशधातुयात 'सर्वबुद्धैः' धैगु थन पञ्चरश्मि धाःगु खः । परिपूर्णगु धैगु व्याप्तगु भावना याये माल । थःम्हसिनं ला 'स्वमन्त्राक्षर' धैगु वचन जुल, 'पदं' धैगु शरीर जुल, 'ज्ञानं' धैगु चित्तया आकार अर्थात् मायोपम जुल धकाः भावना याये माल ॥५९॥

मूल :

पुनस्तु संस्फरेद्बुद्धान् चित्तवज्रप्रभावितान् ।
चित्तवज्रमिति कृत्वा त्रिकाये तान् प्रवेशयेत् ॥६०॥

इत्याह भगवान् खवज्रसमयः ॥

॥ वज्रमन्त्ररत्नप्रद्योतकरो नाम समाधिः ॥

आः हानं चित्तवज्रं प्रभावितगु महामुद्राय् बुद्धपिन्त संस्फरण याये माल (प्रवेश यायेमाल) । व महामुद्रा नं चित्तवज्र जक हे खः धकाः कायवाक्चित्तरूपी त्रिकायय् प्रवेश याये माल ॥६०॥ थुलि खँ श्री भगवान् खवज्रसमयं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

थ्व समाधियात वज्रमन्त्ररत्नपद्योतनकर नामगु समाधि धकाः धाइ ।

टीका :

पुनस्तदनन्तरं बुद्धाननन्तरोक्तान् पञ्चरश्मीन् चित्तमात्रे प्रभाविताां स्वमहामुद्रां संहरेत् प्रवेशयेत् । एतत् समस्तं चित्तवज्रमिति कृत्वा वज्रज्ञानमपि ज्ञात्वा त्रिकाये स्वकायवाक्चित्ते प्रवेशयेत् । अनेनाभिप्रेतार्थः संपद्यते ।

वज्रः दुर्भेद्यः साध्यः तत्प्रभेदको रत्नमन्त्रः प्रयोगविशेषः तस्य प्रद्योतनकर(:) प्रकाशकरो नाम समाधिः । सन्ध्याभाषा ।

पुनः धैगु हानं, बुद्ध धैगु च्वय् कनातःथें पञ्चरश्मित चित्तमात्रे प्रभावितगु धैगु महामुद्रास संहरेत् धैगु प्रवेश यायेमाल धाःगु खः । थ्व फुक्कं चित्तवज्र खः धकाः व वज्रज्ञान नं सिइकाः त्रिकाये धैगु काय वाक् चित्तय् प्रवेश याये माल । थथे यानागुलिं थःत माःगु सिद्ध जुइ ॥६०॥

वज्रया अर्थ दुर्भेद्यगु साध्य धाःगु खः । वयात नं भेदन यायेफुगु रत्नमन्त्र जुल (प्रयोग विशेष जुल) । वहे प्रयोग प्रद्योतनकर धैगु प्रकट यानाबिइगु (स्पष्ट यानाबिइगु) समाधि धैगु नाम जुल । सन्ध्याभाषा ।

मूल :

सर्वाकारवरोपेतं वज्रसत्त्वं विभावयेत् ।
बुद्धांस्तु क्रमशः स्थाप्य जलस्योपरि चंक्रमेत् ॥
समयोदकप्रयोगेण मूर्ध्नि पादविभावनम् ॥६१॥
इत्याह भगवान् स्वभावशुद्धः ॥ वज्रोदधिपदाक्रान्तो नाम समाधिः ॥

सर्वाकारवरोपेतहा वज्रसत्त्वयात भावना याये माल, अले अक्षोभ्य आदि बुद्धपिन्त क्रमशः तयेमाल, अले लखय् द्यःने पलाछिना वनेमाल । समयोदकप्रयोग धैगु (निगू सत्य नं छगू यानाः) छचनय् तुति भावना याये माल ॥६१॥ धकाः श्री स्वभाव शुद्धम्ह भगवानं आज्ञा दयेकाबिज्यात । थ्व समाधियात वज्रोदधिपदाक्रान्त नामगु समाधि धाइ ।

टीका :

स्तम्भनप्रयोगमाह । प्रथमं तावदात्मानं मायामयं निष्पाद्य गगनमध्ये स्थापयेत् । बुद्धान् आकाशपवनाग्निजलोर्वीस्वभावानक्षोभ्यादीनि उपर्युपरि अ(ा)नुपूर्व्या स्थापयित्वा जलस्योपरि चङ्क्रमेत् । यथारुतम् ।

निष्पन्नक्रमसमाधिस्थस्य समयादकप्रयोगः सत्यद्वयैकीकरणं तेन ज्ञानमयदेहेन मूर्ध्नि जलपूर्णपादप्रभावनं चंक्रमणं कर्तव्यम् ।

इत्याह भगवान् स्वभावशुद्धः षष्ठः । वज्रा द्विविधयोगिनः तैरुदधौ समुद्रादौ पादक्रान्तं चंक्रमणं यस्मिन् समाधौ स तथोक्तः । सन्ध्याभाषा ।

आः थन स्तम्भन प्रयोगया खँ कनाच्वन । न्हापां थःत मायामय धकाः भाःपाः आकाशया दथुइ

तयेमाल । बुद्धानं धैपिं आकाश, पवन, अग्नि जुल । पृथ्वी स्वभावपिं अक्षोभ्य आदि बुद्धापिन्त वयां द्य:ने व, वयां द्य:ने व कथहं तया: ल:या द्य:ने न्यासि वनेमाल । थ्व अर्थ यथारुत कथं ख: ।

निष्पन्नक्रम समाधि याइपिसं धा:सा समयोदक प्रयोग धैगु संवृत्ति सत्य व परमार्थ सत्य निगूलिं छगू याना: वहे ज्ञानमयदेहं मूघ्नि धैगु द्य:ने ल:खं जा:गुलिं तुति भा:पेगु याना: चंक्रमण यायेमा: ।

भगवान स्वभाव शुद्ध धैम्ह षष्ठ तथागतं अर्थात् वज्रसत्त्वं आज्ञा जुयाबिज्यात । वज्रा: धैगु थन उत्पत्ति व उत्पन्न क्रम योग याइपिं निम्हं धा:गु ख: । इमिसं समुद्रे आदि पादाक्रान्त धैगु चंक्रमण यायेगु थ्व समाधि ख: धयातल । (थ्व) सन्ध्याभाषा कथं धयात:गु जुल ।

मूल :

माहेन्द्रमण्डलं ध्यात्वा मध्ये क्रोधकुलं न्यसेत् ।
कर्मवज्रपदाक्रान्तं मूर्ध्नि तस्य विभावयेत् ॥
इत्याह च ॥ सर्वतीर्थप्रवादिस्तम्भनवज्रो नाम समाधिः ॥६२॥

मध्ये धैगु म्हुतुप्वा: दुने माहेन्द्रमण्डल ध्यान याना: वया द्य:ने क्रोधकुलया देवता बिज्याकेमाल । व साध्यया छचँने कर्मवज्र (विश्ववज्र) रूपी पदं (तुतिं) न्हुयातल धका: भावना याये माल । थ्व समाधियात सर्वतीर्थप्रवादिस्तम्भनवज्र नामगु समाधि धका: धयातल ॥६२॥

टीका :

मध्ये वदनकुहरे माहेन्द्रं मण्डलं लङ्कारोद्भवं पीतवर्णं वज्रपदाङ्कितं ध्यात्वा तदुपरि क्रोधं दीर्घहूङ्कारजनितं ज्वालावज्रं न्यसेत् । मूर्ध्नि साध्यशिरसि कर्मवज्रं विश्ववज्रं तदेव पदं तदाक्रान्तं तस्मिन् स्थितममृतकुण्डलिं प्रभावयेत् ।

सर्वतीर्थ्याः क्षपणकादयः परप्रवादिनः प्रत्यर्थिकाः तेषां यन्त्रः कायादिस्तम्भनं तस्य संभवो यस्मिन् समाधौ स तथा ।

मध्ये धैगु थन म्हुतुप्वालय् लं वीज माहेन्द्रमण्डल उत्पन्न जुल । वया वर्ण म्हासु तथा वज्रपद दुगु धका: ध्यान याना: वया द्य:ने क्रोध धैगु दीर्घगु हूँकार जुल । उकिं ज्वालावज्र पिहाँवल । अले मूर्घ्नि धैगु साध्यया छचँने कर्मवज्र धैगु विश्ववज्र, वया पद धैगु तुतिं न्हुयाच्वंम्ह मृतकुण्डलीयात भावना याये माल ॥६२॥

सर्वतीर्थ्या धैगु क्षपणक (जैन) आदि परप्रवादिपिनिगु यन्त्र धैगु शरीर आदि स्तम्भन जुइगु समाधि थ्व जुल ।

मूल :

क्रोधाकारं त्रिवज्राग्रान् पीतकिंजल्कसन्निभान् ।
गिरिराज इव सर्वान् ध्यात्वा मूर्ध्नि प्रभावयेत् ।
बुद्धसैन्यमपि स्तम्भे म्रियते नात्र संशयः ॥६३॥

इत्याह भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तसम्भवः ॥ सर्वसैन्यस्तम्भनो नाम समाधिः ॥

पलेस्वांया केशर थें म्हासुसे च्वंगु चित्तवज्राग्र धैपिं (परिवारपिं) सुमेरु पर्वतराज थें फुक्कसित व क्रोधाकारम्ह नं मूर्ध्नि धैगु परसैन्यया छचने (क्वत्यलाच्वंगु) भावना यायेमाल । थथे यानागुलिं बुद्धसैन्य नं स्तम्भन जुइ । थ्व खँय् शङ्का मया:सां ज्यू ॥६३॥

थुलि खँ सर्वतथागत कायवाक्चित्तसंभव जुयाबिज्या:म्ह श्री भगवानं आज्ञा जुयाबिज्यात । थ्व समाधियात सर्वसैन्यस्तम्भन नामगु समाधि धका: धाइ ।

टीका :

क्रोधेत्यादि । साधकः स्वयं महावज्रधरः पररूपपरावृत्त्या गृहीतान्यतमक्रोधरूपः त्रिवज्राग्रान् स्वपार्षदा पीतकिञ्जल्कसन्निभान् पद्मराजपिञ्जरां गिरिराजमिव सुमेरुसदृशप्रमाणं चतुरङ्गसेनोपरि ध्यात्वा चिन्तयित्वा प्रभावयेत् सर्वसैन्यं पातालगतं पश्येत् । बुद्धाः स्तम्भनकुशलाः तेषामपि सैन्यं स्तम्भयेत् । किमन्यत् ? अत्र सन्देहो न क्रियते ।

इत्याह भगवान् सर्वतथागतः कायावाक्चित्तसंभवः षष्ठ । सर्वसैन्यं बुद्धसैन्यं तस्य स्तम्भनं यस्मिन् स तथोक्तम् ।

थन साधक स्वयं थः महावज्रधरया रूपय् परिवर्तन याना: स्वच्छम्ह क्रोध रूपम्ह जुया: त्रिवज्राग्र धैपिं थः सभागणपिं म्हासुगु पलेस्वांया केशर थें च्वंपिं गिरीराजमिव धैगु सुमेरु पर्वत पायेधिक:पिं चतुरङ्ग सेनाया छचँने न्हुयाच्वन धका: भा:पिया: अले व सैन्यत फुक्कं पातालय् तुनावन धका: लुमंकी । बुद्धा: धैपिं स्तम्भन यायेत कुशलपिनिगु सैन्य नं स्तम्भन जुइ धा:सा मेपिनिगु ला छु खँ । थ्व विषयय् शंका यायेम्वाल धका: श्री भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तसंभव धैम्ह षष्ठ तथागतं आज्ञा जुयाबिज्यात । सर्वसैन्य धैगु बुद्धसैन्य धा:गु ख: । वयात नं स्तम्भन जुइगु थ्व समाधि ख: धा:गु जुल ॥६३॥

मूल :

रिपुसन्त्रासनसमये इदं ध्यानं प्रकल्पयेत् ।
अतिक्रमेद्यदि बुद्धः स्फुटते नात्र संशयः ॥६४॥

इत्याह भगवान् त्रिवज्रसमयः ।

हूँकारकीलकं ध्यात्वा पञ्च शूलप्रमाणतः ।
वज्रकीलं कृतं तेन हृदये तद्विभावयेत् ।
बुद्धसैन्यमपि क्रुद्धं नाशं गच्छेन्न संशयः ॥६५॥
॥ रिपुमहापहारो नाम समाधिः ॥

शत्रुसंत्रास यायेमा:गु समयय् थ्व क्वय् कनेत्यनागु ध्यान यायेमाल । यदि थ्व नियम बुद्धं अतिक्रमण या:सां विनाश जुइ । थ्व विषयय् शङ्का मदु ॥६४॥ थथे धका: त्रिवज्रसमय श्री भगवानं आज्ञा जुयाविज्यात ।

न्यागू शूलया प्रमाणगु हूँकाररूपी वज्रकीला ध्यान याना: साध्ययागु नुगलय् व वज्रकीला तानाबिया धका: भावना यायेमाल। थथे यानागुलिं क्रुद्धपिं बुद्धसैन्य नं नाश जुयावनी। थ्व खँय् शङ्का मदु ॥६५॥ थ्व समाधियात रिपुमोहापहार नामगु समाधि धका: धाइ।

टीका :

रिपुसंत्रासनेत्यादि। रिपूणां सद्धर्मप्रतिक्षेपकादीनां संत्रासनसमये संत्रासनकाले इदमुच्यमानं ध्यानं प्रकल्पयेत् कुर्वीत। बुद्धोऽप्यादिकर्मिकोऽपि यदि चेदिमं प्रयोगमतिक्रामेत् अभ्यसेत् स्फुटति लोके प्रकाशते। नात्र सन्देहः।

आहेति प्रयोगसन्दर्शनम्।

हूङ्कारपरावृत्तिनिष्पन्नं करालवज्रं प्रमाणतः संस्थानतः पञ्चशूलं वज्रकीलकृतमुपरिष्टात् चक्षुराद्यवयवोपेतं नाभेरधस्तादेकसूचिकमृतकुण्डलिरूपं ध्यात्वासाधकः हृदये साध्यहृदये तेन कीलेनेदं खण्डनं निकृन्तनं प्रकल्पयेत् निष्पादयेत्। नबुद्धास्तन्त्रमन्त्रकुशलाः तेषां सैन्यं वृद्धं क्रुद्धं प्रत्यर्थिभूतं नाशयेदनुशासयेत्। नात्र संशयः।

रिपुः शत्रुः तस्य मोहः कल्याणाध्याशयेऽपि समतायां प्रवृत्तः। तस्यापकारो निरसनं यस्मिन् स तथोक्तः समाधिः।

थ्व प्रकरणय् रिपु धैपिं सद्धर्मय् आक्षेप याइपिन्त संत्रासन यायेगु समयय् (बखतय्) थ्व क्वय् कनेत्यनागु ध्यान यायेमाल, लुमंकेमाल। थन बुद्धोकपि धैम्ह आदिकर्मिक नं धा:गु ख:। वं नं यदि थ्व प्रयोगयात अतिक्रमेत धैगु अभ्यास यात धा:सा थ्व लोकय् स्फुटति धैगु प्रसिद्ध जुइ दइ धा:गु ख:। थ्व खँय् शङ्का मदु (टीकाकारं थन अद्भुतगु अर्थ यानातल) ॥६४॥

मूलय् आह धका: प्रयोग क्यनाच्वंगु जुल। हूँ वीजाक्षर परिवर्तन जुया: उत्पन्न जूगु करालवज्रया प्रमाण आकारया ल्याखं पञ्चशूल दुगु वज्रकीला जुल। वया च्व:ने मिखा आदि अङ्ग प्रत्यङ्ग दुगु नाभिं क्वय् च्वामुसे च्वंम्ह अमृतकुण्डलियागु रूप ध्यान याना: साधकं साध्ययागु हृदयस (नुगलय्) व वज्रकीला ताना: नुग:स्यें कुचा कुचा यानाबिया: धका: कल्पना यायेमाल। थथे यानागुलिं बुद्ध धैपिं तन्त्र मन्त्र स:पिनि नं, क्रुद्धगु सैन्य नं, विरोधित नं नाश जुइ धैगु अनुशासन यायेमा: धा:गु जुल। थ्व खँय् शंका मदु ॥६५॥

रिपु धैम्ह शत्रु ख:। मोहः धैगु कल्याणगु अध्याशयम्ह जूसां उचित मार्गय् अप्रवृत्ति (लगे मजुइगु) अपहार धैगु मदयेका बिइगु थ्व समाधि जुल।

मूल :

नगरे वाऽप्यथवा ग्रामे विषये वा प्रयोजयेत्।
अनेन नित्यं भवेच्छान्तिः सर्वरोगविवर्जिता ॥६६॥
अन्तरिक्षगतं वज्रं पञ्चशूलं प्रभावयेत्।
कल्पोद्दाहमिव ध्यात्वा पुनः संहारमादिशेत् ॥६७॥

स्फुरणं च पुनः कार्य रत्नचिन्तामणिप्रभैः ।
भावयेद्धर्ममेघान्वै अभिषेकं समादिशेत् ॥६८॥
अनेन ध्यानवज्रेण दुष्पूरोऽपि प्रपूर्यते ।
स भवेच्चिन्तामणिः श्रीमान् दानवज्रप्रसाधकः ॥
बुद्धमेधैर्महाधर्मैर्वज्रसत्त्वैश्च तत् स्फुरेत् ॥६९॥
त्रिकल्पासंख्येयस्थानं सर्वबुद्धैरधिष्ठ्यते ।
इदं तत् सर्बबुद्धानां कायगुह्यमनाविलम् ॥७०॥
॥ सर्वसत्त्वरोगापनयनवज्रसम्भवो नाम समाधिः ॥

थ्व आः कनाच्वनागु प्रयोग नगरय्, ग्रामय् वा मुलुकय् प्रयोग यायेमाः । थ्व यानागुलिं फुक्क रोग मदया शान्ति जुयावइ ॥६६॥

आकाशय् पञ्चशूकवज्र भावना याये माल । व वज्र कल्पाग्निं भष्म याये थें यायेफुगु ध्यान यानाः हानं संहार याये माल (मदयेका छ्वयेमाल) ॥६७॥ हानं वहे वज्र रत्नचिन्तामणियागु थें समर्थ दुगु भाःपाः स्फुरण याये माल (फिजय् यायेमाल) । धर्ममेघ भावना यानाः अभिषेक बिइमाल ॥६८॥

थ्व ध्यानया प्रभावं पूर्ण याये मफइगु नं पूर्ण यायेफइ । व साधक श्रीमान जुयाः चिन्तामणि थें माः माःपिन्त माःमाःगु बियाः दानवज्र धकाः प्रसिद्धम्ह जुइ । बुद्धमेघं थें, महाधर्ममेघं थें, बोधिसत्त्वमेघं थें फिजय् जुयावनी (सू. - थ्व बापु श्लोक टीकां व्याख्या मयाः) ॥६९॥

थ्व समाधि यानागुलिं फुक्क बुद्धपिसं असंख्यय व स्वंगू कल्पतक अधिष्ठान यानाबिज्याइ । थ्व निर्मलगु फुक्क बुद्धपिनिगु कायगुह्य खः ॥७०॥

थ्व समाधियात सर्वसत्त्वरोगापनयनवज्रसंभव नामगु समाधि धाइ ।

टीका :

व्याध्याद्युपद्रुतानां शान्तिप्रयोगमाह । नगर इत्यादि । नगरे राजधान्यां ग्रामे जनपदैकदेशे विषये च जनपदे प्रयोजयेत् । वक्ष्यमाणकं प्रयोगं कुर्यात् अनेनेत्यादिना प्रयोगसामर्थ्यं दर्शयति । प्रथमं तावत् साधकाः सत्त्वेषु महाकरुणामालम्ब्य नगराद्युपर्यन्तरीक्षगतं तालस्कन्धप्रमाणं महावज्रं पञ्चरश्म्युपेतं भावयेत् । तन्निम्नतो रश्मिनिवहं कल्पोद्दाहमिव युगान्ताग्निमिव सत्त्वानां सर्वकिल्विषदाहकं ध्यात्वा पुनः पश्चात् संहारं तस्मिन् वज्रे सत्त्वानां प्रवेशमादिशेत् कुर्यात् ।

स्फरणं तस्माद् वज्रात् निर्गमनं कार्यमनुष्ठेयम् । कथं रत्नं पद्मरागादि चिन्तामणिः मनोरथमणिः प्रभा स्फटिकमणेरिव स्वच्छो देहवर्णः तै रत्नचिन्तामणिप्रभैः उपलक्षितान् धर्ममेघान् अनन्तरोक्तक्रमेण शोधितदेहान् सत्त्वराशीन् प्रभावयेत् स्वस्थाने निवेशयेत् वै पश्चात् अभिषेकं समादिशेत् ।

अनेन क्रमेण गगनोपरि वैरोचननव्यूहं स्वमुद्रासमापन्नं ध्यात्वा तद्विनिर्गतबोधिचित्तधाराप्रवाहैः सत्त्वानभिषिञ्चेदित्याम्नायः । अनेनानन्तरोक्तेन शान्त्यर्थमुद्दिष्टेन ध्यानवज्रेण दुष्पुरोऽपि प्रपूर्यते पूर्णाङ्गो भवति । स एवं ध्यानफलेन पुष्टकायाश्चिन्तमणिः रत्नसंभवः तस्य श्री(:)सम्पत् स यस्यास्ति स चिन्तामणिश्रीमान् दानवज्र (:) दानातिशयस्तं प्रभावयति प्रकटयतीति दानवज्रप्रभावकः । तां सत्त्वाधारभूतां पृथिवी वैरोचनानि ता अक्षोभ्यवृन्द स्वाधिष्ठितां स्फरेत् ध्यायात् ।

तत् किमित्याह । त्रिकल्पासंख्येयमधिकालं तन्नगरादिस्थानं सर्वबुद्धैरधिष्ठचते परिपाल्यते इदमनन्तरोक्तं सर्वबुद्धानामनाविलमविसंवादितं कायगुह्य कायरक्षणम् ॥

सर्वरोगाः ज्वरादयः । तेषामपनयनं प्रशमनं तदनन्तरं वज्रवत् कायस्य संभवो यस्मिन् तन्नामकः समाधिः ।

रोग आदि उपद्रव जुयाच्वंगु शान्ति यायेगु प्रयोग मूलय् नगरे इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । नगरे धैगु राजधानी धाःगु खः । ग्रामे धैगु मुलुक वस्तिया छगू थासय् धाःगु खः । विषय धैगु मुलुकय् नं प्रयोग यायेमाः ॥६६॥ अर्थात् क्वय् कनाच्वंगु प्रयोग यायेमाः धाःगु खः । अनेन इत्यादि वाक्यं प्रयोगयागु समर्थ (शक्ति) कनाच्वंगु जुल । साधकं दक्वसिबे न्हापां प्राणीपिन्त महाकरुणा भावना यानाः नगरया च्वय् आकाशय् ताइबःसी पायेहाकःगु महावज्रं पञ्चरश्मि पिहाँवयाच्वंगु भावना याये माल । वयां क्वय् रश्मियागु पुचः, प्रलय कालयागु अग्नि थें, युगया अन्त्यय् पिहाँवइगु अग्नि थें प्राणीपिनिगु पाप फुक्क भस्म यानाच्वन धकाः बारंबार भावना यानाः हानं वहे वज्रय् प्राणीपिं दुहाँवन धकाः संहार याये माल ॥६७॥

हानं वहे वज्रं प्राणीपिं पिहाँवल धकाः स्फरण याये माल । गथे धाःसा रत्न धैगु माणिक आदि, चिन्तामणि धैगु मनंतुनागु बिइगु मणि, प्रभा धैगु स्फटिक मणि थें यच्चुसे पिच्चुसे च्वंगु शरीरयागु वर्ण जुयाच्वंपिं धायेत रत्नचिन्तामणि प्रभैः धाःगु खः । उज्वःगु धर्ममेघ थें च्वय् कनावया कथं शुद्धगु शरीर जुयाच्वंपिं प्राणीपिन्त लुमंकेमाल । अले इमित वहे नगर आदि थः थःगु थासय् तयाः अभिषेक बिइमाल ॥६८॥

थुगु कथं आकाशय् वैरोचनपिनिगु समूहं थः थःम्ह मुद्रा नाप समापत्ति यानाबिज्यात धकाः ध्यान यानाः वसपोलपिनिगु पाखें उत्पन्न जूगु बोधिचित्तयागु धारा न्हचानावःगुलिं प्राणीपिन्त अभिषेक बिया धकाः भावना यायेमाः धैगु आगमस वर्णन यानातल । थ्व च्वय् कनाथें शान्तिया निन्ति कनातःगु ध्यानवज्रया प्रभावं पूर्ण मजुइगु नं पूर्ण जुयाः पूर्णाङ्ग जुइ । व व्यक्ति थुगु कथं ध्यानया फलं शरीर हृष्टपुष्ट जुयाः चिन्तामणि धैम्ह रत्नसंभव, वसपोलयाथें जाःगु श्रीसम्पत्ति दुम्ह जुइगुलिं चिन्तामणि श्रीमान् जुयाः दानवज्र धैगु अतिशय दान याइम्ह जुयाः प्रभावयति धैगु प्रकट जुइ धैगु अर्थय् दानवज्र प्रभावक व प्राणीपिनिगु आधार जुयाच्वंगु पृथिवी वैरोचन अक्षोभ्य आदिपिनि समूहं स्वाधिष्ठान यानातल धकाः स्फरत् धैगु ध्यान या धाःगु खः ॥६९॥

अले छु जुइ धैगु कनाच्वन । त्रिकल्प असंख्येय कालतक व नगर आदि थाय् फुक्क बुद्धपिसं

अधिष्ठचते धैगु रक्षा यानातइ, पालन पोषण यानातइ । थ्व च्वय् कनावयागु ज्ञान फुक्क बुद्धपिनिगु अनाविल धैगु फरक मजुइगु कायगुह्य धैगु शरीर रक्षा यायेगु नियम खः ॥७०॥

सर्वरोगाः धैगु ज्वरादिरोग धाःगु जुल । वया अपनयन धैगु शान्त यायेगु धाःगु खः । अले वज्र थें शरीर जुइगु थ्व समाधि खः । अथे जूगुलिं थ्व समाधियात सर्वरोगापनयनवज्रसंभव धकाः नां छुनातःगु खः ।

मूल :

ध्यानवज्रेण समादानं यत्र स्थाने समाचरेत् ।
अनेन ध्यानयोगेन तिष्ठन् बुद्धैरधिष्ठचते ॥७१॥
ध्वजामृतमहाराजं वज्रकीलं प्रभावयेत् ।
निखनेद्दशदिक्चक्रं स्फुलिङ्गज्वालसन्निभम् ॥७२॥
इत्याह च ॥ जगद्विजयशान्तिवज्रो नाम समाधिः ॥

गुगु थासय् ध्यानद्वारा समाहित जुइ, अन थ्व ध्यान योग यानागुलिं बुद्धपिसं अधिष्ठान यानाबिज्याइ ॥७१॥

वज्रअमृतराज धैम्ह अमृतकुण्डलि देवतायात वज्रकीला भाःपाः, वयात झिगू दिशाय् मियागु कण व ज्वाला थें च्वंगु भाःपाः वज्रकीला तायेमाल ॥७२॥ धकाः आज्ञा जुयाबिज्यात । थ्वयात जगद्विजयशान्तिवज्र नामगु समाधि धाइ ।

टीका :

ध्यानवज्रेणेत्यादिना आदिकर्मिकाणां कुशलक्रियाङ्गभूतं रक्षाविधानमाह । ध्यानजेन दुष्टकीलेन समादानं चतुःसन्ध्याधिष्ठानं यत्र स्थाने यत्र तत्र मनोऽनुकूलस्थाने समारभेदनेन वक्ष्यमाणेन ध्यानं रक्षाविधानं तत्पूर्वको योगः समाधिः तेन ध्यानयोगेन तिष्ठान् वज्रसत्त्वादियोगमभ्यस्यन् बुद्धैः स्वदेवताभिरधिष्ठचते एकतामापद्यते ।

तद्धचानकीलं दर्शयन्नाह । वज्रेत्यादि । वज्रः अमृतमहाराजोऽमृतकुण्डलिस्तं वज्रकीलं नाभेरूर्ध्वं क्रोधरूपमधस्तात् शूलरूपं प्रभावयेत् दशदिशः पूर्वादयः तासां मण्डलाग्राः अधिपाः लोकपालाः तैः सार्धमन्येषामपि विघ्नानां शिरसि स्फुलिङ्गं ज्वालासन्निभं कीलं निखनेत् आरोपयेत् ।

जगत् साधकादयः तां विकृतिं चित्तविक्षेपादिना नयन्ति प्रापयन्तीति जगद्विनया विघ्नाः तेषां शान्तिर्निरसनं तदेवाभेद्यत्वात् वज्रं तद् यस्मिन् समाधौ स तथा ।

ध्यानवज्रेण इत्यादि श्लोकं आदिकर्मिकतय्गु कुशल कर्मया अङ्ग जुयाच्वंगु रक्षा यायेगु विधि कनाच्वंगु जुल । ध्यानरूपी वज्रकीलां दुष्टतयृत (नकिं) तानाः चतुसन्ध्याय् अधिष्ठान याये माल । यत्र स्थाने धैगु गन गन मन अनुकुल जुइ अन थासय् धाःगु जुल । मारयागु भेद क्वय् कनीगु ध्यान अर्थात् रक्षा विधि न्हापां यानागु योग धैगु समाधिइ ध्यान योग यानाच्वन धाःसा अर्थात् वज्रसत्त्व आदि योगयागु अभ्यास यानाच्वन धाःसा बुद्धै धैगु थः इष्ट देवतां अधिष्ठान याइ । अर्थात् देवता नाप समान जुइ ॥७१॥

आ: व ध्यानरूपी वज्रकीलाया खँ कनेत मूलय् वज्र इत्यादि श्लोक कनाच्वन । वज्रामृतमहाराजः धैम्ह अमृतकुण्डलि धा:गु खः । वसपोलयात नाभिं च्वय् क्रोध रूपम्ह, अनं क्वय् शूल थें (नकिं थें च्वामुम्ह) वज्रकीला भा:पा: पूर्वादि भिगू दिशाय् च्वंपिं इन्द्रादि लोकपालपिं सहित मेमेपिं विघ्न याइपिनिगु छ्यँने मियागु कण ज्वाला थें च्वंगु वज्रकीला तायेमाल ॥७२॥

जगतया फुक्क साधकतय्गु विकृति धैगु चित्त विक्षेप धा:गु जुल । नयन्ति धैगु यानाविइपिं विघ्न धायेत जगद्विनय धा:गु खः । व विघ्नयागु शान्ति धैगु विघ्न मदयेकेगु धा:गु जुल । उज्वःगु अभेद्यगु धायेत वज्र धा:गु खः । अर्थात् जगद्विनयशान्तिवज्र नामगु समाधि जुल ।

मूल :

खधातुमध्यगं चिन्तेच्छन्तिमण्डलमुत्तमम् ।
बिम्बंवैरोचनं ध्यात्वा हृदयेऽथ प्रविन्यसेत् ॥७३॥
खधातुं लोचनाग्रैश्च परिपूर्णं विभावयेत् ।
संहृत्य रश्मिपिण्डेन आरम्भस्य निपातने ॥७४॥
रोमकूपाग्रविवरैर्बुद्धमेघान् स्फरेद्व्रती ।
अभिषेकं तदा तस्य बुद्धमेघा ददन्ति हि ॥
अनेन वज्रसमयः श्रीमान् भवति तत्क्षणात् ॥७५॥
॥ बुद्धसमयमेघव्यूहो नाम समाधिः ॥

खधातुया दथुइ उत्तमगु शान्तिमण्डल दु धकाः लुमंकि । व शान्तिमण्डलय् वैरोचनयागु विम्बय् ध्यान याना: वसपोलया हृदये अर्थिनं धैगु साध्य तयेमाल ॥७३॥

अले खधातु छगूलिं लोचनाग्र धैपिं वैरोचनपिसं परिपूर्णगु धकाः भावना याये माल । फुक्क मुनाहयाः रश्मिपिण्डेन धैगु अमृत समूहं रोगीयात अभिषेक बिइमाल ॥७४॥

अले (रोगीयात रोग मदुम्ह भा:पा:) रोमकूपया व्हतं बुद्धमेघ पिकयाः साधकं बुद्धमेघद्वारा अभिषेक बियाच्वन धकाः भा:पेमाल । थथे यानागुलिं तत्क्षणय् हे श्रीमान्म्ह वज्रसमय जुइम्ह जुल ॥७५॥

थ्व समाधियात बुद्धसमयमेघव्यूह नामगु समाधि धकाः धाइ ।

टीका :

खवज्रमध्यगतं धर्मोदयस्थं उत्तमं शान्तमण्डलं चिन्तेत् ध्यायात् तस्मिन् ओङ्कारनिष्पन्नं वैरोचनविम्बं यथावद् ध्यात्वा तस्य हृदये अर्थिन साध्यं न्यसेत् स्थापयेत् ।

तदनन्तरं खधातुं गगनकुहरं लोचना(न्य)ग्रतः येषां ते लोचनाग्रा वैरोचन समूहाः तैर्लोचनाग्रैर्महासुखसमापन्नैः परिपूर्णं व्याप्तं विभावयेत् । सर्वान् समापत्तिसमापन्नान् संहृत्यैकीकृत्य तेन रश्मिपिण्डेनामृतौधेनातुरस्य शिरसि पातयित्वा सर्वकिल्विषाणि घातयेत् ।

ततः स्वहृदयादवतार्यातुरं विगतकल्मषं पुरतश्चन्द्रमण्डलेऽवस्थाप्य रोमकूपाग्रविवरैः स्वकुलिशविवरात् बुद्धमेघान् प्राग्रश्मिरूपेण स्वमूर्ध्नि विवरेण प्रविष्टान् स्फरेत् निश्चारयेद् व्रती। कथम् ? तैर्वैरोचनव्युहः पुनर्गगनकुहरमावृणोति छादयतीति निरुक्त्या व्रत इत्युक्तः। तदा तस्मिन् काले तस्य पुरो निषण्णस्याभिषेकं पूर्ववत्। स्वमुद्रासमापन्ना बुद्धमेघा बोधिचित्तधाराभिरभिषेकं ददन्ति।

अनेन ध्यानविशेषेण सं सुखम् अयः अतिक्रान्तः। समयो दुःखसमूहः अभेद्यो दुस्तरः समयः दुःखसमूहो यस्मिन् स वज्रसमयः। आतुरः क्षणादिचिरात् श्रीमान् कल्याङ्ग पुष्टशरीरश्च भवति जायते॥

बुद्धसमयो मेघाः वैरोचनलोचनासमूहाः तेषां व्यूहः समापत्तिर्यस्मिन् समाधौ तन्नामकः।

खवज्र मध्यगतं धैगु थन धर्मोदयय् च्वंगु धाःगु खः। उत्तमगु ज्ञानमण्डलया चिन्तन या, ध्यान या धाःगु जुल। उकिं ओँकारं उत्पन्नम्ह वैरोचनया मूर्ति बांलाक ध्यान याना: वसपोलया हृदये अर्थिनं धैगु साध्ययात न्यसेत् धैगु तयेमाल धाःगु जुल ॥७३॥

अनंलि खधातुं धैगु आकाशया व्हतय् लोचना अग्रे बिज्याकीम्ह धैगु वैरोचन खः। अनया समूहय् धैगु लोचनाग्र समूहे धाःगु खः। अर्थात् महासुख समापत्तिं परिपूर्णम्ह, व्याप्तम्ह धका: भावना याये माल। थुगु प्रकार समापत्तिं सम्पन्नपिं फुक्कसित संहृत्य धैगु छ्याय् तयाः रश्मिपिण्डेन धैगु अमृतया प्रवाह रोगीया शीरय् लाकाः फुक्क रोग पाप मदयेका छ्वयेमाल ॥७४॥

अले थःगु हृदयं रोगीयात क्वय् वया पाप मदुम्ह भाःपाः न्हचःने चन्द्रमण्डलय् तयाः रोमकूपविवर धैगु थःगु वज्रया व्हतं बुद्धमेघ धैगु न्हापाथें तुं रश्मि रूपं मेघ थःगु छ्यँने, व्हतं दुहाँवनाः हानं पिहाँवःगु व्रती (साधक) भावना याये माल। गथे धाःसा व वैरोचन समूह हानं आकाश छ्गूलिं त्वःपुयाच्वन धैगु निरुक्ति (अर्थ) कथं व्रती धाःगु खः। तदा धैगु उगु समयय् वया न्हचःने च्वनाच्वंम्ह रोगीयात न्हापाथें तुं अभिषेक बिइमाल। अर्थात् थःम्ह मुद्रा नाप समापत्तिइ च्वनाः बुद्धमेघपिसं बोधिचित्तधारा अभिषेक बियाच्वन धाःगु खः ॥७५॥

थ्व विशेष ध्यानं सं धैगु सुख, अयः, धैगु पुलावन धैगु अर्थय् समय (दुःख समूह) धाःगु खः। अभेद्यगु, दुस्तरगु समय (दुःख समूह) दुगुयात थन वज्रसमय धाःगु खः। उज्वःम्ह वज्रसमय जुयाच्वंम्ह रोगी नं क्षणात धैगु तुरन्त श्रीमान् जुइ, रोग मदुम्ह, पुष्ट शरीरम्ह जुइ धाःगु खः। बुद्धसमयमेघा धैगु वैरोचन व लोचनीया समूह धाःगु खः। व्यूह धैगु थन समापत्ति धाःगु खः। थुगु कथं जुयाच्वंगु समाधियात थन बुद्धसमयमेघव्यूह नामगु समाधि धयातल।

मूल :

खवज्रंमध्यमं चिन्तेन्माहेन्द्रमण्डलं शुभम्।
बिम्बं धर्मपरं ध्यात्वा हृदये वाऽथ विन्यसेत् ॥७६॥

खधातुभवनंरम्यं पाण्डराख्यैः प्रपूरयेत् ।
संहरेद्रश्मिपिण्डेन रत्नचिन्तामणिप्रभम् ॥७७॥
कायवाक्चित्तनिलयेऽर्थिने । तच्च निवेदयेत् ।
रोमकूपाग्रविवरे रत्नमेघान् स्फरेद्व्रती ॥७८॥
भावयेद्धर्ममेघान्वै अभिषेकं समादिशेत् ।
अनेन ध्यानवज्रेण दुष्पूरोऽपि प्रपूर्यते ।
स भवेच्चिन्तामणिः श्रीमान् दानवज्रप्रसाधकः ॥७९॥
॥ धर्मसमयमेघव्यूहो नाम समाधिः ॥

खवज्रया दथुइ शुभगु माहेन्द्रमण्डल लुमंकेमाल । धर्मधर धैम्ह रत्नसंभव विम्ब (मूर्ति), अले नुगलय् बिज्याकि ॥७६॥

रमणीयगु खधातुरूपी भवनय् पाण्डरा आदिपिसं परिपूर्ण याये माल । रत्नचिन्तामणियागु प्रभा थें च्वंगु रश्मिपिण्डद्वारा मुनाहयेमाल ॥७७॥

अले कायवाक्चित्तरूपी छेँय् अर्थिने धैगु साध्ययात तयेमाल । रोमकूपया व्हतं रत्नमेघयात व्रतीं फिजय् याये माल ॥७८॥

धर्ममेघ भावना याना: अले साध्ययात अभिषेक बिइमाल । थ्व ध्यानवज्रया प्रभावं पूर्ण याये थाकूगु नं पूर्ण जुइ । व साध्य चिन्तामणि थें श्रीमानम्ह जुया: दानवज्र धका: प्रसिद्धम्ह जुइ ॥७९॥

थ्व समाधियात धर्मसमयमेघव्यूह नामगु समाधि धाइ ।

टीका :

खवज्रेत्यादिना समाधिद्वयं वचनेन लेशतो दर्शयति । धर्मोदयान्तस्थमाहेन्द्रमण्डलं ध्यायात् । रत्नसंभवनिष्पत्तये विम्बं धर्मधरं ध्यात्वेति वचनात् । अमिताभनिष्पत्तये अग्निमण्डलं ध्यायात् । हृदये रत्नसंभवामिताभहृदये अर्थिनं यथासंभवं साध्यद्वयं न्यसेत् । खधातुभवनं रम्यं पाण्डराख्यैः प्रपूरयेत् । इत्येमिताभसमाधिमपेक्ष्य वचनम् । रत्नसंभवसमाधौ तु मामकीव्यूहैः पीतवर्णैरित्युक्तम् । रत्नं सुवर्णं चिन्तामणिः पद्मरागः तयोः प्रभा रत्नचिन्तामणिप्रभा तं रश्मिमण्डलेन रश्मिसारप्रभावेन संहरेदेकीकुर्यात् ।

इदं संहृतं बोधिचित्तद्वयं अर्थिना साधस्य कायवाक्चित्तनिलये देहे निपातयेत् । पूर्ववत् । रोमकूपाग्रविवरात् रत्नसंभवमेघान् स्फरेत् व्रती अमिताभयोगी ।

धर्ममेघान् भावयेत् स्फरेत् । अभिषेकं समादिशेदिति पूर्वनिषण्णस्य रत्नमेघैर्धर्ममेघैश्चाभिषेकं कारयेत् । अनेनान्तरोक्तेन ध्यानप्रपञ्चेन दुष्पूरोऽपि प्रपूर्यत इति पुष्टचर्थ वचनम् । स हीत्यादिरस्यार्थः । स हि साध्यः साधकस्याभिलषितार्थप्रदानात् चिन्तामणिप्रख्यः राजैश्वर्यादिसमन्वितत्वात् । श्रीमान्

दानवज्रमविच्छिन्नदानं तत्प्रभासयति द्योतयतीति दानवज्रप्रभासकः ।

धर्मोऽमिताभः तस्य मेघः समूहः तेषां व्यूहः समापत्तिः स यस्मिन् समाधौ स तथा ॥

खवज्र इत्यादि श्लोकं निगू समाधियागु खँ नं संक्षेपं क्यनाच्वन । धर्मोदयया दुनेच्वंगु माहेन्द्रमण्डल ध्यान याये माल । "रत्नसंभव निष्पत्तये विम्वं धर्मधरं ध्यात्वा इति वचनात्" अर्थात् रत्नसंभव उत्पत्ति यायेत धर्मधरयागु विम्बय् ध्यान याना धैगु वचनं अभिताभ उत्पत्ति यायेत अग्निमण्डल ध्यान यायेमाःगु जुल । हृदये धैगु थन रत्नसंभव व अमिताभया नुगलय् अर्थिनं धैगु निम्ह साध्ययात यथासंभव थः थःगु कुल अनुसार तयेमाल । "खधातुभवनं रम्यं पाण्डराख्यैः प्रपूरयेत्" धैगु वाक्यं अमिताभ समाधियागु अपेक्षां धयातःगु वचन खः । रत्नसंभव समाधि ला मामकीव्यूह पीत वर्णगु धकाः धयातःगु दु । रत्न धैगु सुवर्ण जुल, चिन्तामणि धैगु पद्मराग (माणिक) खः । व निगूयागु थें जाःगु प्रभा धायेत रत्नचिन्तामणि प्रभा धाःगु खः । वयात रश्मि मण्डलेन धैगु रश्मियागु सारया प्रभावं संहरेत् धैगु छगू या धाःगु जुल ॥७६॥७७॥

थ्व संहार यानाहयागु बोधिचित्त निगूलिं अर्थिनः धैगु साध्यया काय वाक् चित्त निलये धैगु शरीरय् धाःगु खः । अन प्वंका व्यू (लुना व्यू) आदि न्हापाथें तुं जुल । रोमकूपया व्हतं रत्नसंभवमेघ स्फरण याये माल । व्रती धैगु थन अमिताभ योगी धाःगु जुल ॥७८॥

धर्ममेघातया भावना या धैगु स्फरण या धाःगु खः । "अभिषेकं समादिशेत्" धैगु पूर्व न्हापां च्वनाच्वंम्हसित रत्नमेघं वा धर्ममेघं अभिषेक बिइमाल । थ्व च्वय् कनावयागु ध्यानयागु प्रयोगं दुष्पूरोकपि प्रपूर्यत्" धैगु हृष्ट पुष्ट जुइ धैगु वचन जुल । स हि इत्यादिया अर्थ व साध्यं साधकयात माःगु बिइगुलिं चिन्तामणिप्रख्य धैगु राजैश्वर्यादि दुम्ह जूगुलिं धाःगु खः । श्रीमान्म्ह दानवज्र धैगु अविच्छिन्न रूपं दान बिइम्ह जुयाः प्रभासयति धैगु प्रकाशमान जुइम्ह जूगुलिं दानवज्र प्रभासक धाःगु खः ॥७९॥

धर्म धैम्ह अमिताभ खः । वया मेघ धैगु समूह धाःगु जुल । व धर्ममेघया समूहया व्यूह धैगु थन समापत्ति खः । उज्वःगु समाधियात थनं धर्ममेघव्यूह समाधि धाःगु खः ।

मूल :

खधातुमध्यगं चिन्तेद्वज्रचन्द्रार्क मण्डलम् ।
बिम्बंवज्रधर्माग्रमर्थिनो हृदि विन्यसेत् ॥८०॥
बुद्धैश्च बोधिसत्त्वैश्च पूरिपूर्णं खमण्डलम् ।
पञ्चरश्मिप्रयोगेण तेजस्तत्र निपातयेत् ॥८१॥
स भवेत्तत्क्षणादेव सर्वबुद्धमनोज्ञकः ।
मञ्जुश्रीतुल्यसङ्काशः स भवेत्परकर्मकृत् ॥८२॥
ददाति च प्रहृष्टात्मा अभिषेकं महोत्सुकः ।
वशमानयति जनान् सर्वान् दर्शनैनैव चोदितान् ॥८३॥
॥ रत्नसमयमेघव्यूहो नाम समाधिः ॥

खधातुया दथुइ वज्रचन्द्रार्धमण्डलं धैगु वज्र दुगु, अर्धचन्द्र आकारगु अर्थात् वायव्य मण्डल लुमंके माल । अले वया द्यःने खवज्र धर्माग्रम् धैगु अक्षोभ्य व अमोघसिद्धिया महामुद्रा ध्यान याये माल । अले वसपोलपिनि हृदये अर्थिनं धैम्ह साध्ययात तयेमाल ॥८०॥

अले बुद्ध व बोधिसत्त्वपिसं परिपूर्णगु आकाशमण्डल भाःपाः अनपिनि तेज पञ्चरश्मिया भेदं भिन्ना भिन्नैगु भाःपाः व तेज साध्ययात प्वंका बिइमाल ॥८१॥

थथे ध्यान यानागुलिं तत्क्षणं हे व साध्य फुक्क बुद्धपिं थें सुन्दरम्ह मञ्जुश्री तुल्यम्ह जुयाः वं ततःधंगु पदया ज्या याइम्ह जुइ ॥८२॥

प्रहर्षितपिं उत्सुक जुयाः बुद्ध बोधिसत्त्वपिसं व साध्यया अभिषेक बियाबिज्याइ । अले व साध्यं (मिखां छक प्रेमपूर्वक) स्वयेमात्र नं प्रेरित जुयाः फुक्क मनूत वशय् च्वनीपिं जुइ ॥८३॥

थ्व समाधियात रत्नसमयमेघव्यूह नामगु समाधि धाइ ।

टीका :

रत्नमेघेत्याद्यप्यतो निष्कृष्य खधातुमध्यगतमिति गतार्थम् । वज्राङ्कितचन्द्रार्ध वायव्यमण्डलं ध्यात्वा तस्मिन् खवज्रः अक्षोभ्यः धर्मः अमिताभः स अग्रे पुरस्ताद् यस्य स धर्माग्रोऽमोघसिद्धिः विम्बखवज्रधर्माग्रमक्षोभ्यामोघसिद्धिमहामुद्रां ध्यात्वा तयोरमोघसिद्धिहृदये अर्थिनं सर्वजनवश्यताकामं न्यसेत् ।

बुद्धैर्वैरोचनादिभिः बोधिसत्त्वैश्च मैत्रेयादिभिश्च स्वकुलमुद्रासहितैश्च काममण्डलं परिपूर्णं ध्यायात् । पञ्चतथागतवर्णभेदेन तेजः पञ्चाकारबोधिचित्तधारां तत्र साध्ये निपातयेत् ।

स एवंविधः साध्यः तत्क्षणादेवाचिरादेव सर्वतथागतमनोज्ञो भवति । मञ्जुश्रीतुल्यः सदृशः सम्यक् काशते दीप्यत इति संकाशः पदं राज्यादिकम् । तत्र कर्मकृत् व्यापारकृत् । स साध्यो भवति । पूर्ववत् ।

पुरस्तात् निषण्णस्य प्रकृष्टात्मनः आत्तमनस्काः पञ्चकुलबुद्धबोधिसत्त्वा अभिषेकमहोत्सवं प्रयच्छन्ति । ततः किमित्याह । वशमानयतीति सर्वजगदुदित उदय प्राप्तो दर्शनेनैव दृष्टिमात्रेण वशीकरोति ।

रत्नसमयन्तीति रत्नसमयाः राजामात्याः तेषां मेघाः समूहाः तैः कृतो व्यूहः सैवार्थमार्गस्य पर्युपासनं यस्मिन् तन्नामकः समाधिः ।

रत्नमेघ इत्यादि निसें कयाः खधातु मध्यगत तक अर्थ च्वय् हे वने धुंकल । वज्राङ्कितं चन्द्रार्धम् धैगु वायुमण्डल ध्यान यानाः, उकी खवज्र धैम्ह अक्षोभ्य खः । धर्म धैम्ह अमिताभ खः । वसपोल न्हचःने तयाबिज्याःम्ह धर्माग्र धैम्ह अमोघसिद्धि खः । विम्ब खवज्र धर्माग्र धैगु अक्षोभ्य, अमोघसिद्धि महामुद्रा धाःगु

खः । अनपिन्त ध्यान यानाः व निम्ह मध्यय् अमोघसिद्धिया हृदये अर्थिनं धैगु साध्य जुयाच्वंम्ह, सकल जनपिन्त वशय् तयेगु इच्छा दुम्हसित तयेमाल ॥८०॥

बुद्धैः धैपिं वैरोचन आदिपिसं, बोधिसत्त्वे धैपिं मैत्रेय आदिपिसं थःगु कुलयापिं मुद्रासहित जुयाः काममण्डल पूर्ण यानाच्वन धकाः ध्यान याये माल । पञ्चतथागतयागु वर्णया भेदं पञ्चाकारगु बोधिचित्तधारा व साध्य लुना बिइमाल ॥८१॥

थथें जाःम्ह साध्य तत्क्षण हे अर्थात् याकनं हे सकल तथागतपिनि यःम्ह जुइ । मञ्जुश्री तुल्यम्ह जुयाः बांलाक दीप्यत धैगु प्रकाश जुइ धाःगु खः । पद धैगु राज्यादियागु दर्जा जुल । व दर्जा कर्मकृत धैगु ज्याखँ याइम्ह जुइ धाःगु खः । व साध्य थथे सफल जुइ इत्यादि फुक्क न्हापाथें तुं खः ॥८२॥

न्हचःने फ्चतुनाच्वंम्ह, उत्तमम्ह, प्रसन्न चित्तम्ह, पञ्चकुल बुद्ध बोधिसत्त्वपिसं उत्सव यानाः अभिषेक बियाबिज्याइ । अले छु जुइ धाःसा सकल जगतयात वशय् तयेफइ । अर्थात् उदय जुयावःम्ह व साध्यं स्वये मात्र नं वशय् तयेफइ ॥८३॥

रत्नं समयन्ति धैगु अर्थय् थन रत्नसमय प्रयोग यानातःगु खः । अर्थात् रत्नसमया धैगु थन राजामात्यत खः । इमिगु मेघाः धैगु समूह धाःगु खः । इमिसं व्यूह धैगु सेवा शुश्रुषा याके दइगु नामं प्रसिद्धगु समाधि धाःगु खः । अर्थात् रत्नसमयमेघव्यूह नामगु समाधि धाःगु खः ।

मूल :

खवज्रं राक्षसैः क्रूरैश्चण्डैः क्रोधसुदारुणैः ।
श्रृगालैर्विविधैः काकैर्गृध्रैः श्वानैः प्रभावयेत् ॥८४॥
आग्नेयमण्डलस्थं तु भावयेद् रिपवः सदा ।
अपकारी सर्वबुद्धानां ध्यात्वा योगं प्रयोजयेत् ॥८५॥
अन्त्रमज्जारुधिराद्यं सर्वाकृष्टं प्रभावयेत् ।
नानाप्रहरणधरैराक्रान्तो म्रियते रिपुः ॥८६॥
बुद्धो वज्रधरो वापि यद्यनेन प्रभाव्यते ।
पक्षाभ्यन्तरपूर्णेन म्रियते नात्र संशयः ॥८७॥
॥ वज्रमेघसमयव्यूहो नाम समाधिः ॥

खवज्र धैगु आकाश धाःगु जुल । अन राक्षसत तथा क्रुरपिं, चर्कोपिं, क्रोधिपिं, ग्यानापुसेच्वंपिं तथा जातं जातया ध्वं, क्वः, गृध्र, खिचा आदि व्याप्त जुयाच्वन धकाः भावना याये माल ॥८४॥

अले सदानं शत्रुत आग्नेय मण्डलय् च्वनाच्वंगु भावना याये माल । व शत्रुपिं फुक्क बुद्धपिनिगु अपकार याइपिं धकाः भाःपाः भोग यायेमाः ॥८५॥

व शत्रुयागु आन्द्रा, स्यः, हि आदि फुक्क लिकयाः नाना प्रहरण (शस्त्रत) ज्वनाच्वंपिंसं हमला

यानाच्वन धका: भावना याये माल । शत्रु सित धका: भा:पे माल ॥८६॥

यदि थ्व ध्यान बुद्धयात व वज्रधरयात हे प्रयोग याना: प्रभावित जुलधा:सा छगू पक्ष (भिंन्यान्हू) दयेवं हे मरण जुइ, थ्व खँय् संदेह मदु ॥८७॥

थ्व समाधियात वज्रमेघसमयव्यूह समाधि नामगु धका: धाइ ।

टीका :

खवज्रधर्माग्रमित्यत्र यः स्थापितोऽक्षोभ्यः समाधिः तस्य कर्मशेषमाह खवज्रेत्यादि । अक्षोभ्ययोगवान् खवज्रं गगनकुहरं राक्षसैर्यक्षादिभिः क्रूरैः परवधोत्सैवैः प्रचण्डैः अप्रतिहतपराक्रमैः क्रोधदारुणैः क्रोधवशगैः शृगालैः जम्बुकादिभिः विविधै पिशितासनैः सत्त्वैः काकैः गृधैः श्वानैः पूर्णं प्रभावयेत् ।

ततः आग्नेयमण्डलस्थं रिपुं शत्रुं उद्घाटितसंपुटं भावयेत् । सर्वबुद्धानां सर्वसत्त्वानां सोपकारीति ध्यात्वा योगमिमं प्रयोजयेत् ॥

साध्यस्यान्त्रादिकं सर्वे राक्षसादिभिराकृष्टं गृहीत्वा भक्षितं प्रभावयेत् । पुनः नानाप्रहरण-धरैराक्रान्तं खण्डशच्छिद्यमानं भावयेत् ।

ततः बुद्धो बुद्धयानी वज्रधरः आदिकर्मिकः यद्यनेन प्रयोगेण प्रभाव्यते चिन्त्यते पक्षाभ्यन्तरं पक्षादर्वाक् पूर्णेन पक्षेण वा म्रियते नश्यति । नात्र संशय ॥

वज्रमोघोऽक्षोभ्यः तस्य समया राक्षसादयः तेषां व्यूहो विजृम्भितं यस्मिन् समाधौ स तन्नामकः समाधिः ।

च्वय्यागु श्लोक खवज्रधर्माग्र इत्यादि श्लोकय् स्थापना यानात:गु अक्षोभ्य समाधियागु ल्यं दनिगु खँ आ: खवज्र इत्यादि लोकं कनाच्वंगु जुल । अक्षोभ्ययागु योग याइम्ह योगीं खवज्र धैगु आकाशय् राक्षस यक्ष आदि क्रुर धैपिं कत:पिन्त स्यायेद:सा न्हचाइपुताइपिं धा:गु ख: । प्रचण्ड धैपिं अति पराक्रम दुपिं धा:गु ख: । क्रोधदारुणै: धैपिं तंकालिपिं धा:गु ख: । उज्व:पिं राक्षस, ध्वं, फ्याकध्वं, आपालं प्रकारया प्राणीपिनिगु ला: नइपिं क्व:, खिचा आदि जायेक च्वनाच्वन धका: भावना याये माल ॥८४॥

अले आग्नेयमण्डलय् च्वनाच्वंम्ह रिपू धैम्ह शत्रुयागु लाख: पियातल धका: भावना याये माल । सर्वबुद्धानां धैपिं सकल सत्त्वपिं ख: । अनपिन्त अपकार याइपिं धका: भा:पा: थ्व योग यायेमा: ॥८५॥

साध्ययागु आन्द्रा आदि फुक्क राक्षस आदिपिसं सात्तु साला: नयाच्वन धका: भा:पेमा: । हानं नाना शस्त्र ज्वनाच्वंपिसं हमला याना पाला: कुच्चा कुच्चा यानाच्वन धका: भावना यायेमा: ॥८६॥

अथे जूगुलिं बुद्ध धैम्ह बुद्धयानि धा:गु ख: । वज्रधर धैम्ह आदिकर्मिक ख: । इपि नं यदि च्वय् कनातयागु योगं प्रभावित जुल धा:सा छगू पक्षया दुने वा पक्ष पूर्ण जुइ न्हच: हे म्रियते धैगु नाश जुइ धा:गु

जुल । थ्व खँय् शंका मदु ॥८७॥

वज्रमेघ धैम्ह अक्षोभ्य खः । वसपोलया समय धैगु राक्षस आदि धाःगु खः । इमिगु व्यूह धैगु ज्याखँ धाःगु जुल । थ्व दुगु समाधियात वज्रमेघसमयव्यूह नामगु समय धाइ ।

मूल :

त्रिमुखं वैरोचनं चिन्तेच्छरत्काण्डसमप्रभम् ।
सितकृष्णमहारक्तं जटामुकुटमण्डितम् ॥८८॥
त्रिमुखं वज्रिणं चिन्तेत्कृष्णरक्तसिताननम् ।
जटामुकुटधरं दीप्तं लोकधातुसमाकुलम् ॥८९॥
त्रिमुखं रागिणं चिन्तेद्रक्तकृष्णासिताननम् ।
जटामुकुटसंभोगं भावयन् सिध्यते ध्रुवम् ॥९०॥
चक्रं वज्रं महापद्मं सव्यपाणौ विभावयेत् ।
षड्भुजान् भावयेद्वज्रान्नानाप्रहरणधरान् शुभान् ॥९१॥

शरद ऋतुइ व्हइगु काण्डपुष्प थें तुयूगु वर्णम्ह, जटामुकुटय् भः भः धाःम्ह, स्वपाः ख्वाःम्ह, दथुइ तुयूगु, जवं खवं हाकुगु व हचाउँगु ख्वाःम्ह वैरोचन जुल ॥८८॥

अथे हे वज्रि धैम्ह अक्षोभ्य नं स्वपाः ख्वाः दुम्ह, कृष्ण वर्णम्ह, दथुयागु ख्वाः हाकुम्ह, जवं खवं हचाउँगु व तुयूगु ख्वाःम्ह, जटामुकुट धारण यानाबिज्याम्ह, उज्वलम्ह, लोकधातु समाकुलां धैगु यच्चुसे च्वंगु प्रभामण्डलं युक्तम्ह जुल ॥८९॥

रागी धैम्ह अमिताभ नं स्वपाः ख्वाः दुम्ह, दत्थुयागु ख्वाः हचाउँम्ह, जवं खवं हाकुगु व तुयूगु ख्वाःम्ह, रक्त वर्णम्ह, जटामुकुटं भः भः धाःम्ह जुल । थथें स्वम्ह देवतापिं भावना यानागुलिं निश्चय नं सिद्ध जुइ ॥९०॥

च्वय् कनावयापिं वैरोचन, अक्षोभ्य, अमिताभपिनिगु जव ल्हाःतिइ क्रमशः चक्र, वज्र, महापद्म दु धकाः भावना यायेमाः । वसपोलपिं स्वम्हसिया नं खुका खुका ल्हाः दुगु जुल । व ल्हाःतिइ वज्र आदि शुभगु नाना प्रकारया ज्वंसा ज्वनाच्वंगु जुल ॥९१॥

टीका :

पुनरप्युक्तानामेव देवतानां मुखभुजवर्णप्रहरणव्यवस्थामाह । त्रिमुखेत्यादिना वैरोचनभावमाह । कमुदकं तस्याण्डमभ्रं शरदि काण्डं शरत्काण्डं तत्समप्रभं ध्यायात् । सितं कृष्णं महारक्तं मुखत्रयं धारयन्तं तत्र सितं मध्यमुखं कृष्णं दक्षिणं महारक्तं कुसुम्भपुष्पं तद्वर्णं वाममुखं जटामकुटमण्डितमिति वैरोचनस्य मुखवर्णनियमः ।

तद्वद् वज्रिणं अक्षोभ्यं कृष्णरक्तसिताननं ध्यायात् । लोकधातुसमाकुलं स्वच्छमण्डलचक्रपरि

वृतं एवं रागिणममिताभं त्रिमुखं जटामुकुटभूषितम् । एवं देवतात्रयं भावयेत् । ध्रुवमुक्तकर्मसु सिध्यते ।

एषां वैरोचनादीनां दक्षिणमूलकरे वज्रचक्रपद्मानि भावयेत् । वज्रं मुद्रारूपं षड्भुजं भावयेत् । नानाप्रहरणमिति साधनोक्तक्रमेण यथास्वचिन्हधरम् । शुभमिष्टार्थसंपादनात् । एवं रत्नसंभवादीनामपि मूलस्वचिन्हं भाव्यम् ।

च्वय् कनावयेधुंकूपिं देवतापिनिगु ख्वा:, ल्हा:, वर्ण, ज्वंसायागु व्यवस्था (नियम) त्रिमुख इत्यादि श्लोकं वैरोचनयागु कनाच्वन । कं धैगु ल: ख: । ल:यागु अणु धैगु सुपाँय् ख: । अथे जूगुलिं शरद ऋतुया सुपाँय् थें तुयूम्ह धायेत शरदकाण्ड समप्रभं धा:गु ख: । उज्व:म्ह ध्यान या । तुयूगु, हाकुगु, हचाउँगु स्वपा: ख्वा: दुम्ह । उकी दत्थुइ तुयूगु, जवय् हाकुगु खवय् हचाउँगु कुसुम स्वां थें वर्णगु जटामुकुट भ्ह: भ्ह: धा:म्ह थ्व वैरोचनयागु मुखवर्ण जुल ॥८८॥८९॥

अथे हे वज्रिणं धैम्ह अक्षोभ्य, दथुइ हाकुम्ह, जवय् हचाउँम्ह, खवय् तुयूम्ह स्वपा: ख्वा: दुम्ह ध्यान याये माल । लोकधातु समाकुलं धैगु स्वच्छगु मण्डलया चक्का छ्चाखेरं दुम्ह नं जुल । अथेहे रागिणं धेम्ह अमिताभ नं स्वपा: ख्वा: दुम्ह जटामुकुटं भ्ह: भ्ह: धा:म्ह जुल । थुगु कथं स्वम्ह देवतायात भावना यात धा:सा निश्चय वं कनात:गु कर्म सिद्ध जुइ ॥९०॥

वसपोल वैरोचन आदिया जवगु ल्हा:तिइ क्रमश: वज्र, चक्र, पद्म दुगु भावना यायेमा: । वज्रयात मुद्रा स्वरुपम्ह, खुका ल्हा: दुम्ह भावना यायेमा: । नाना प्रहरण धैगु साधना या:गु कथं कनात:गु, थ: थ:गु चिन्ह ज्वंसा धारणा यानात:गु जुल । शुभं धैगु इष्टार्थ वस्तु सम्पन्न याइगु धा:गु जुल । थुगु हे कथं रत्नसंभव आदिपिनिगु नं मूलगु थ:गु चिन्ह (ज्वंसा) भावना याये माल ॥९१॥

मूल :

लोचनां त्रिमुखां चिन्तेत् सर्वसत्त्वहितैषिणीम् ।
सितकृष्णमहारक्तां चारुरूपां विभावयेत् ॥९२॥
खवज्रनेत्रीं महाराज्ञीं त्रिमुखां भावयेत्सदा ।
कृष्णरक्तसिताकारां चारुरूपां विभावयेत् ॥९३॥
वागवज्रीं च महाराज्ञीं त्रिमुखां भावयेत्सदा ।
रक्तसितकृष्णाकारां चारुवर्णां विभावयेत् ॥९४॥
वज्रोत्पलधरां विद्यां त्रिमुखां कान्तिसुप्रभाम् ।
पीतकृष्णसिताकारां भावयन् ज्ञानमाप्नुयात् ॥९५॥

लोचनादेवी नं स्वपा: ख्वा: दुम्ह जुल । सर्वसत्त्व हित यायेगु इच्छा यानाबिज्याम्ह, दथुइ तुयू, जवय् हाकु, खवय् हचाउँ ख्वा:म्ह बांलासे च्वनाबिज्याम्ह भावना याये माल ॥९२॥

खवज्रनेत्री धैम्ह मामकी महाराज्ञी नं स्वपा: ख्वा: दुम्ह, सदानं भावना यायेमा: । वसपोलया दथुइ

ख्वा: हाकु, जवय् हचाउँगु, खवय् तुयूगु बांलासे च्वनाबिज्याम्ह भावना यायेमा: ॥९३॥

महाराज्ञी जुयाबिज्या:म्ह वाग्वज्रनेत्रीं धैम्ह अमिताभयाम्ह पाण्डरवासिनी नं स्वपा: ख्वा: दुम्ह, सदानं भावना यायेमा: । दथुइ हचाउँगु जवय् तुयूगु, खवय् हाकुगु ख्वा:म्ह बांलासेच्वंम्ह भावना याये माल ॥९४॥

वज्र दुगु उफ्व:स्वां धारणा यानाबिज्याम्ह विद्यां धैम्ह अमोघसिद्धिया मुद्रायात नं, कान्ति व सुप्रभा दुम्ह, स्वपा: ख्वा:म्ह, दथुइ म्हासु जवय् हाकु, खवय् तुयूगु वर्णम्ह भावना यानागुलिं ज्ञान लाभ जुइ ॥९५॥

टीका :

लोचनां वैरोचनमुद्रां वैराचनवत् त्रिमुखां चिन्तेत् । सर्वसत्त्वहितैषिणीं सर्वसत्त्वशान्तिकारिणीम् ।

खवज्रः अक्षोभ्यः तं नयत्यात्मसमीपमिति खवज्रनेत्रीं मामकीं महाराज्ञीमग्रमहिषीं त्रिमुखां अक्षोभ्यवत् विभावयेत् ।

वाग्वज्रोऽमिताभः तं नयतीति वाग्वज्रनेत्रीं पाण्डरवासिनीममिताभवत् ध्यायात् । वज्राङ्कितमुत्पलं तद्धारयतीति वज्रोत्पलधरां विद्याममोघसिद्धिमुद्रां तारां मुखादिना अमोघसिद्धिवत् ध्यायात् ।

लोचना धैम्ह वैरोचनया मुद्रा ख: । वसपोलयात नं वैरोचनया थें स्वपा: ख्वा: दुम्ह भा:पेमा: । सर्वसत्त्व हितैषिणीं धैगु सर्वसत्त्वयात शान्ति यानाबिज्याइम्ह धा:गु ख: ॥९२॥

खवज्र धैम्ह अक्षोभ्य जुल । वसपोलयात थ:गु समीपय् यंकीम्ह धायेत खवज्रनेत्री धा:गु ख: । अर्थात् मामकी धा:गु जुल । महाराज्ञी धैम्ह अग्रमहिषी ख: । त्रिमुखा धका: अक्षोभ्यया थें स्वपा: ख्वा:म्ह भावना याये माल ॥९३॥

वाग्वज्र धैम्ह अमिताभ जुल । वसपोलयात यंकीम्ह धायेत वाग्वज्रनेत्री धा:गु ख: । अर्थात् पाण्डर वासिनी धा:गु ख: । वसपोल अमिताभ थें तुं ध्यान याये माल । वज्र दुगु उफ्व:स्वां धारणा याइम्ह धायेत वज्रोत्पलधरां धा:गु ख: । विद्यां धैम्ह अमोघसिद्धिया मुद्रा तारा धा:गु ख: । ख्वा: आदि फुक्कं अमोघसिद्धिया समान जुल धया ध्यान यायेमा: ॥९४॥९५॥ (सू. - तारायागु ध्यान दु, तर अमोघसिद्धिया ध्यान धा:सा छाय् मच्वल जुइ ?) ।

मूल :

यमान्तकं महाक्रोधं त्रिमुखं क्रुद्धसुप्रभम् ।
भयस्यापि भयं तीक्ष्णं कृष्णवर्ण विभावयेत् ॥९६॥
अपराजितं महाक्रोधमट्टाट्टहासनादिनम् ।
त्रिमुखं स्फुलिङ्गगहनं विस्फुरन्तं विचिन्तयेत् ॥९७॥
हयग्रीवं महाक्रोधं कल्पोद्दाहमिवोद्भवम् ।
त्रिमुखं दुष्टपदाक्रान्तं भावयेद्योगतः सदा ॥९८॥

वज्रामृतं महाक्रोधं स्फुलिङ्गाकुलचेतसम् ।
दीप्तवज्रनिभं क्रूरं भयस्यापि भयप्रदम् ॥९९॥
टक्किराजं महाक्रोधं त्रिमुखं त्रिभयप्रदम् ।
चतुर्भुजं भयस्याग्रं टक्किराजं प्रभावयेत् ॥१००॥
महाबलं महावज्रं त्रैलोक्यार्थार्थधारिणम् ।
नाशकं सर्वदुष्टानां त्रिमुखं भावयेत्सदा ॥१०१॥
नीलदण्डं महाक्रोधं त्रैलोक्यस्य भयप्रदम् ।
त्रिमुखं त्रिवज्रसम्भूतं तीक्ष्णज्वालां प्रभावयेत् ॥१०२॥
वज्राचलं महाक्रोधं केकरं वज्रसंभवम् ।
खड्गपाशधरं सौम्यं त्रिमुखं भावयेद्व्रती ॥१०३॥
एकाक्षरं महोष्णीषं विस्फुरन्तं समन्ततः ।
त्रिमुखं वज्रिणं दीप्तं भावयेद् ध्यानमण्डले ॥१०४॥

यमान्तक धैम्ह महाक्रोध रूपम्ह, स्वपाः ख्वाः दुम्ह, प्रभां युक्तम्ह, भययात नं भयंकरम्ह, तीक्ष्णम्ह, कृष्ण वर्णम्ह भावना यायेमाः ॥९६॥

अपराजित नं महाक्रोधीम्ह, अट्टहास याना च्वनाबिज्याइम्ह, स्वपाः ख्वाः दुम्ह, मिंयागु वर्ण व ज्वाला कुलम्ह, उज्वलम्ह ध्यान यायेमाः ॥९७॥

हयग्रीव नं महाक्रोधीम्ह, कल्पाग्नि भस्म याये थें यानाबिज्याइम्ह, स्वपाः ख्वाः दुम्ह, दुष्टतय्त तुतिं न्हुयाः क्वत्यलातइम्ह धकाः सदानं योगीं भावना यायेमाः ॥९८॥

वज्रामृत धैम्ह महाक्रोध नं मिंयागु कणं आकुल चित्त यानाबिज्याइम्ह, उज्वलगु च्यानाच्वंगु वज्र थें च्वंम्ह, क्रूरम्ह, भययात नं भय बिइम्ह जुल ॥९९॥

टक्किराज धैम्ह क्रोधराजा नं स्वपाः ख्वाःम्ह, स्वंगू प्रकारया भेद बिइम्ह, प्यका ल्हाः दुम्ह, भयया अग्रम्ह, टक्किराजयात भावना यायेमाः ॥१००॥

महाबल धैम्ह क्रोधराजा, महावज्र ज्वनाबिज्याःम्ह त्रिलोकयात माःगु खँ धारण यानाबिज्याम्ह, फुक्क दुष्टतय्त नाश यानाबिज्याइम्ह, स्वपाः ख्वाःम्ह सदानं भावना यायेमाः ॥१०१॥

नीलदण्ड धैम्ह क्रोधराजा, स्वंगू लोकयात नं ख्यायेफुम्ह, स्वपाः ख्वाःम्ह, त्रिवज्र उत्पन्न जुयाबिज्याःम्ह, कडागु मिंयागु ज्वालां युक्तम्ह भावना याये माल ॥१०२॥

वज्राचल महाक्रोध राजा, मिखा यालिंम्ह, वज्रं उत्पन्न जुयाबिज्याःम्ह, खड्ग व पाश धारणा यानाबिज्याःम्ह, स्वपाः ख्वाःम्हसित व्रतीम्ह साधकं भावना यायेमाः ॥१०३॥

एकाक्षर जुयाबिज्या:म्ह महोष्णीष धैम्ह क्रोधराज नं छ्चाखेरं प्रकाशमान जुयाबिज्या:म्ह, स्वपा: ख्वा:म्ह, वज्र ज्वनाबिज्या:म्ह, उद्दीप्तम्ह, ध्यान मण्डले धैगु आज्ञाचक्रय् बिज्यानाच्वंम्हसित भावना याये माल ॥१०४॥

टीका :

यमान्तकमित्यारभ्य यावद् ध्यानमण्डलमिति सुगमम् । ध्यानमण्डलमाज्ञाचक्रम् ।

च्वय् यमान्तक धैगु श्लोकं निसें ध्यानमण्डलं तकया अर्थ सुगम जुल (अपूगु जुल) । ध्यानमण्डलं धैगु थन आज्ञाचक्र धा:गु जुल ।

मूल :

सुम्भं ज्ञानाग्रधरं क्रूरं भयोदधिसमप्रभम् ।
त्रिमुखं ज्वालार्चिवपुषं भावयेद् ध्यानसुप्रभम् ॥१०५॥
तेजोराशिजयोष्णीषं ये चान्ये मन्त्रवज्रिणः ।
एभिः समयसम्भोगैर्भावनीयाः प्रति प्रति ॥१०६॥
अमितानि समाधीनि मन्त्राणां समुदाहृताः ।
एकैकस्य तु क्रोधस्य बहुत्वे तु विशिष्यते ॥१०७॥

सुम्भं धैम्ह क्रोधराजा नं अग्रगु ज्ञान धारणा यानाबिज्या:म्ह जुल । क्रूरम्ह तथा भयया सागर समान प्रभा दुम्ह, स्वपा: ख्वा:म्ह, मिंयागु ज्वाला म्हछम्हं पिहाँवयाच्वंम्ह, ध्यानं सुप्रभा दुम्हसित भावना याये माल । (सूथ्वया नं टीका मदुगुलिं थ्व टीका ज्ञान मण्डल तक मखु, ध्यान सुप्रभम् तक सुगम धा:गु जुइमा:) ॥१०५॥

तेजोराशि जुयाबिज्या:पिं जयोष्णीष आदिपिं व मेमेपिं नं मन्त्रचक्रपिं अर्थात् मैत्रेय आदिपिं दु । वसपोलपिं समय संभोगपिं धका: प्रत्येकसित भावना यायेमा: ॥१०६॥

मन्त्राणां धैपिं देवतापिनिगु अप्रमाण रूपं समाधित कनातल । छम्ह छम्ह क्रोधराजाया नं आपालं आपा: दैगु हे विशेषता ख: ॥१०७॥

टीका :

तेजोराशिः जयोष्णीपादयः क्रोधाः ये चान्ये मन्त्रचक्रिणः मैत्रेयादयः । एभिः समये कुले संभुज्यन्त इति समयसंभोगाः वज्रादिचिन्हानि तैर्भावनीयाः प्रति प्रति पृथक् पृथक् ।

मन्त्राणां देवतानां समाधीनि । अमृतान्यप्रमाणानि समुदाहृताः कथिताः ।

अतएवैकैकस्य तु क्रोधस्य यमान्तकादीनामेकैकस्य तु चेटचेटीभूतभूक्त्यादिप्रकारेण समाधयः । तत ऊर्ध्वं आकाशधातुरप्यधिकतरा भवतीति समाधेरसंख्येयता कथिता ।

तेजोराशि जुयाबिज्या:पिं जयोष्णीष आदि क्रोधराजापिं ख: । मेमेपिं नं मन्त्रचक्रिण धैपिं मैत्रेय आदि

धाःगु जुल। अनपिं नाप समय धैगु कुले संभुज्यन्ते धैगु उपभोग यात धायेत समयसंभोगा धाःगु खः। अर्थात् वज्रादि चिन्हत धाःगु जुल। व चिन्ह सहित प्रत्येक देवतापिनि अलग अलग चिन्ह भावना यायेमाः ॥१०६॥

अथे जूगुलिं छम्ह छम्ह क्रोधराजापिनि धैगु यमान्तक आदि छम्ह छम्हसिया चेट चेटी, भूत भूति आदि प्रकारं समाधि दुगु जुल। अनं च्वय्यागु खँ ल्हात धाःसा ला आकाशधातु सिबे आपाः दु। थुगु प्रकारं समाधियागु असंख्येयता कनातल ॥१०७॥

मूल :

खधातुमध्यगं चिन्तेत् स्वच्छमण्डलमुत्तमम्।
बुद्धबिम्बं प्रभावित्वा वैरोचनं प्रभावयेत् ॥१०८॥
स्वच्छं चन्द्रनिभं शान्तं नानारश्मिसमप्रभम्।
आदर्शमिव संभूतं त्रैधातुकस्य मण्डलम् ॥१०९॥
सर्वालङ्कारचितं ध्यात्वा बोधिं स पश्यति।
अनेन बुद्धमाहात्म्यं सर्वसत्त्ववशङ्करम् ॥११०॥
प्राप्यते जन्मनीहैव ध्यानवज्रप्रभावनैः।
वैरोचनसमयसंभवचारुवज्रो नाम समाधिः ॥१११॥

खधातुया दत्थुइ च्वंगु उत्तमगु स्वच्छमण्डल लुमंकि। वहे स्वच्छमण्डलं बुद्धविम्बं अर्थात् महावज्रधर उत्पन्न यानाः अले अनं वैरोचन उत्पन्न याये माल ॥१०८॥

वैरोचन, स्वच्छम्ह चन्द्रमा थें शान्तम्ह, नाना रश्मि समान प्रभा दुम्ह, त्रैधातुकया तिसा थें जाःम्ह, आदर्श (न्हायकं) थें जुयाच्वंगु ॥१०९॥

फुक्क तिसां तियाबिज्याःम्ह ध्यान यानागुलिं व साधकं बोधि लाभ याइ। थुकिं बुद्धयागु महात्म्य व फुक्क प्राणी वशय् तयेफुम्ह जुइ। ध्यानवज्र भावना यानागुलिं थ्वहे जन्मय् थ्व फल प्राप्त जुइ ॥११०॥१११॥

थ्व समाधियात वैरोचनसमयसंभवचारुवज्र नामगु समाधि धाइ।

टीका :

इदानीं निष्पन्नदेवतानिष्पत्ति दर्शयन्नाह खधात्वित्यादि। खधातुः प्रभास्वरः तद्वद्भूतं स्वच्छमण्डलमाभासत्रयं उत्तमं चन्द्रवज्राद्यनपेक्षत्वात्। तेन बुद्धविम्बं महावज्रधररूपं प्रभावित्वा निष्पाद्य ततो वैरोचनं प्रभावयेत् स्फरेत्।

कथम्? स्वच्छं चन्द्रनिभं नीहारादिदोषरहितत्वात्, शशिविम्बोपमं शान्तं सौम्यरसोपेतं नानारश्मिसमप्रभं पञ्चरश्मिकृतप्रभामण्डलं आदर्शो दर्पणः तत्संभूतं तद्गतं त्रिधातुकास्यमण्डनं त्रैधातुकं मण्डनमिव महापुरुषलक्षणोपेतत्वात्। सर्वालङ्कारचितं एवमात्मानं ध्यात्वा ज्ञात्वा बोधिमप्रतिष्ठितनिर्वाणं स पश्यति लभते।

अनेन ध्यानवज्रप्रभावनैरिति योगः । बुद्धमाहात्म्यं बुद्धैश्वर्यं सर्वलोकवशङ्करं श्रावकाद्यवनतिकरं इहैव जन्मनि अस्मिन्नेव देहे स्थित्वा प्राप्यते ॥

वैरोचनस्य निष्पन्नक्रमेण संभवो यस्मिन् समाधौ स तथा ।

आः निष्पन्न देवतापिं उत्पन्न यायेगु खँ कनेत मूलय् खधातु इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । थन खधातु धैगु प्रभास्वर धाःगु खः । उकिं उत्पन्न जूगु स्वच्छगु मण्डल धैगु आभास त्रय खः । व मण्डल उत्तमगु खः । छाय्धाःसा थ्व ध्यानय् चन्द्रवज्र आदिया अपेक्षा मदु (सम्बन्ध मदु) । व स्वच्छमण्डलं बुद्धविम्ब अर्थात् महावज्रधर उत्पन्न जुल । अनं वैरोचन पिकयाबिज्यात ॥१०८॥

वसपोल गथेच्वं धाःसा - स्वच्छगु चन्दमा थें च्वं । छाय्धाःसा उकी खसु आदि दोष छुं मदुगु जुल । चन्द्रमण्डल थें शान्तगु अर्थात् सौम्य रसं युक्तगु नाना रश्मि समप्रभगु अर्थात् पन्चरश्मि दुगु, प्रभामण्डल दुगु आदर्श धैगु न्हाय्कंने खनेदु थें दयावःगु त्रिधातु हे मण्डनं धैगु तिसा जुयाच्वंगु अर्थात् महापुरुष लक्षणं युक्तगु फुक्क तिसां तियातःम्ह धकाः थःत भाःपियागुलिं बोधि धैगु अप्रतिष्ठित निर्वाण वं खनी धैगु लाभ याये दइ धाःगु जुल ॥१०९॥ थ्व ध्यानं वज्रप्रभावन योगं बुद्धमाहात्म्य धैगु बुद्धयागु ऐश्वर्य जुयाच्वंगु फुक्क लोकयात वशय् तये फइगु, श्रावकतय्त क्वतिथुने फइगु, थ्वहे जन्मय् थ्वहे शरीरय् च्वनाः प्राप्त यायेफइ ॥११०॥१११॥ थ्व समाधि वैरोचन निष्पन्नक्रमं उत्पन्न जूम्ह धैगु क्यनीगु समाधि जूगुलिं वैरोचनसमयसंभवचारुवज्र समाधि धाःगु खः ।

मूल :

खधातुमध्यगं चिन्तेद्वज्रमण्डलमुत्तमम् ।
बुद्धबिम्बं प्रिभावित्वा वज्रसत्त्वं विभावयेत् ॥११२॥
स्वच्छकायनिभं क्रुद्धं नानाज्वालसमप्रभम् ।
सर्वाकारवरोपेतं सर्वालङ्कारभूषितम् ॥११३॥
ध्यात्वा ज्ञानपदं शान्तं लघुवज्रत्वमाप्नुयात् ।
अनेन वज्रमाहात्म्यं सर्वसत्त्ववशंकरम् ॥११४॥
प्राप्यते जन्मनीहैव ध्यानवज्रप्रयोगतः ।
सर्ववज्रसमयसंभवचारुवज्रो नाम समाधिः ॥११५॥

खधातुया दथुइ उत्तमगु वज्रमण्डल लुमंकेमाल । उकी बुद्धविम्ब उत्पन्न यानाः । अनं वज्रसत्त्व उत्पन्न यात धकाः भावना याये माल ॥११२॥

वसपोल स्वच्छकाय धैम्ह वज्रसत्त्व थें च्वंम्ह, क्रुद्धम्ह, नाना ज्वाला (रश्मि) दुगु प्रभा दुम्ह, सर्वाकार वरोपेतम्ह, फुक्क तिसां तियाच्वंम्ह ॥११३॥

शान्तम्ह, ज्ञानपद जुयाविज्याःम्हसित ध्यान यानागुलिं याकनं वज्रत्व धैगु बुद्धत्व प्राप्त जुइ । थ्व वज्रयागु महिमां सर्वसत्त्व वशय् तये फइ ॥११४॥

थुगु ध्यानवज्र प्रयोग यानागुलिं थ्वहे जन्मय् फल प्राप्त जुइ। थ्व समाधियात सर्ववज्रसमयसंभवचारुवज्र नामगु समाधि धाइ ॥११५॥

टीका :

खधात्वित्यादि । वज्रमण्डलमाभासत्रयं बुद्धविम्बमित्यादि पूर्ववत् ।

स्वच्छकायः षष्ठः तत्तुल्यः ईषदस्त्रान्वितत्वात् क्रूरम् । शान्तं वज्रत्वं बुद्धत्वं लघु क्षिप्रं प्राप्नुयात् ।

सर्वसमया माण्डलेयाः ते संभवन्ति यस्मिन् सर्वसमयसंभवः चारुवज्रोऽक्षोभ्यः यस्मिन् स तथोक्तः ।

थन नं वज्रमण्डल धैगु आभासत्रय धाःगु जुल। उकिं बुद्धविम्ब उत्पन्न जुल, आदि च्वय् थें ध्यान यायेमाः। स्वच्छकाय धैम्ह षष्ठः (वज्रसत्त्व) तुल्यम्ह धाःगु खः। छुं अस्त्र ज्वनाच्वंगुलिं क्रूर धाःगु खः। शान्त वज्रत्वं धैगु बुद्धत्व धाःगु जुल। लघु धैगु याकनं प्राप्त जुइ। सर्वसमया धैपिं मण्डलय् च्वनीपिं धाःगु खः। अनपिं नं उत्पन्न जुइगु धायेत सर्वसमयसंभव धाःगु जुल। चारुवज्र धैम्ह अक्षोभ्य खः। वसपोल दुगु समाधि धायेत सर्वसमयसंभवचारुवज्र नामगु समाधि धाःगु खः ॥११२॥११३॥११४॥११५॥

मूल :

खवज्रमध्यगं चिन्तेद्धर्ममण्डलमुत्तमम् ।
बुद्धबिम्बं प्रभावित्वा धर्मसत्त्वं विचिन्तयेत् ॥११६॥
स्वच्छकायधरं सौम्यं सर्वालङ्कारभूषितम् ।
रश्मिमेघमहावज्रं विस्फुरन्तं प्रभावयेत् ॥११७॥
अनेन धर्ममाहात्म्यं त्रिकायाभेद्यसम्भवम् ।
प्राप्यते जन्मनीहैव ज्ञानोदधिविभूषणम् ॥११८॥
॥ धर्मसत्त्वसमयसंभवचारुवज्रो नाम समाधिः ॥

खवज्रया दथुइ उत्तमगु धर्ममण्डल धैगु थन आभासत्रय खः। व लुमंकाः उकिं बुद्धविम्ब उत्पन्न यानाः अन धर्मसत्त्व धैम्ह अमिताभ उत्पन्न यानाबिज्यात धकाः लुमंकेमाल ॥११६॥

वसपोल स्वच्छकायम्ह, सौम्यम्ह, सर्वालङ्कारं तियाबिज्याःम्ह, रश्मिया समूह दुगु महावज्र थें थिनाः बिज्याःम्ह लुमंके माल ॥११७॥

थ्व धर्मयागु महिमां त्रिकायभेद्य सम्भवम् धैम्ह महावज्रधरयात थ्वहे जन्मय् प्राप्त यायेफइ। वसपोल ज्ञानसागरं विभूषितम्ह खः ॥११८॥

थ्व समाधियात धर्मसत्त्वसमयसंभवचारुवज्र नामगु समाधि धाइ।

टीका :

खवज्रेत्यादि । धर्ममण्डलमाभासत्रयम् । बुद्धविम्बमित्यादि पूर्ववत् । त्रिकायाभेद्यो महावज्रधरः । तत्संभवं तदुद्भूतं धर्ममाहात्म्यं वागीश्वरत्वं प्राप्यते लभते । ज्ञानोदधिविभूषणं निष्पन्नक्रमसमाधिस्थः । धर्मसत्त्वोऽमिताभः स संभवति यस्मा(त्) सद्धर्मसत्त्वसमुद्भवो महावज्रधरः । तस्य समयसंभवः परिनिष्पन्नक्रमं तदेव वज्रं यस्मिन् समाधौ स तथा ।

खवज्र इत्यादि प्रकरणय् धर्ममण्डल धैगु स्वंगू आभास धा:गु खः । बुद्धविम्बं तक्क ध्यान यायेगु न्हापाथें तुं खः । त्रिकायाभेद्य धैम्ह महावज्रधर धा:गु खः । वसपोलया समयसम्भव धैगु परिनिष्पन्नक्रम धा:गु जुल ॥११६॥११७॥११८॥ समयसंभव हे वज्र खः धका: भा:पेगु समाधि धायेत धर्मसत्त्वसमयसंभवचारुवज्र नामगु समाधि धा:गु जुल ।

मूल :

खवज्रमध्यगं चिन्तेच्चक्रमण्डलमुत्तमम् ।
बुद्धबिम्बं प्रभावित्वा लोचनाग्रीं विभावयेत् ॥११९॥
चारुवक्त्रां विशालाक्षीं नानाभरणभूषिताम् ।
सर्वलक्षणसम्पूर्णां त्रिकायाग्रधारिणीम् ॥१२०॥
पाणौ प्रभावयेच्चक्रं त्रैधातुकवशङ्करम् ।
सर्वसिद्धिकरं ज्ञानं चक्रं चिन्तामणिप्रदम् ॥१२१॥
॥ लोचनासमयाज्ञानहस्ताग्रवती नाम समाधिः ॥

खधातुया दथुइ च्वंगु उत्तमगु चन्द्रमण्डलं बुद्धविम्ब उत्पन्न याना: बुद्धविम्बं लोचनाग्री उत्पन्न यानाबिज्यात धका: भावना यायेमा: ॥११९॥

वसपोल ख्वा: वांला:म्ह, मिखा बाला बाला चिंम्ह, नाना प्रकारया तिसां तियाच्वंम्ह, फुक्क लक्षणं युक्तम्ह, त्रिकायाग्र धारणा यानाबिज्या:म्ह खः ॥१२०॥

वसपोलया ल्हा:तिइ त्रैधातुक वशय् तयेफूगु चक्र दु धका: भावना याये माल । व चक्र फुक्क सिद्धि बिइगु ज्ञान स्वरुपगु चिन्तामणि थें जा:गु जुल ॥१२१॥ थ्व समाधियात लोचनासमयज्ञानहस्ताग्रवती नामगु समाधि धाइ ।

टीका :

खधात्वित्यादि । चन्द्रोपलक्षितं मण्डलमाभासत्रयम् । बुद्धविम्बमित्यादि । पूर्ववत् । पाणौ दक्षिणप्रधानकरे रत्नं चक्रं रत्नं त्रैधातुकवशङ्करं तस्य स्वभावकथनम् । सर्वशुद्धिकरं ज्ञानमिति । चक्रस्य स्वसाधकजनस्य चिन्तामणिप्रभं चिन्तामणिप्रख्यम् ।

लोचनासमयः लोचना महामुद्रा तस्या हस्ताग्रं हस्तसारं चक्रं तद् यस्यां समाधौ विद्यते सा तथा ।

थ्व प्रकरणय् चन्द्र थें च्वंगु मण्डल धैगु स्वंगू आभास जुल । बुद्धविम्बं इत्यादि ध्यान फुक्कं न्हापाथें तुं खः । पाणौ धैगु जवगु मुख्यगु ल्हाःतिइ धाःगु खः । रत्न धैगु हे चक्र खः । व रत्न त्रैधातुकवशङ्कर खः धकाः वयागु स्वभाव कनातःगु जुल । फुक्क वस्तु शुद्ध याइगु ज्ञान खः । चक्रयागु साधना याइम्ह थः मनूयात व चक्र चिन्तामणि समान जुल धायेत चक्रचिन्तामणिप्रभम् धाःगु खः ।

लोचनसमया धैगु लोचना महामुद्रा खः । वसपोलयागु समय हस्ताग्र धैगु ल्हाःया नं सारगु चक्र धाःगु खः ॥११९॥१२०॥१२१॥ व चक्रयागु समाधि जूगुलिं वयात लोचनासमयहस्ताग्रवती नामगु समाधि धाःगु खः ।

मूल :

खवज्रमध्यगं चिन्तेच्चन्द्रमण्डलमुत्तमम् ।
बुद्धबिम्बं प्रभावित्वा खवज्रांग्रीं प्रभावयेत् ॥१२२॥
चारुवक्त्रां विशालाक्षीं नीलोत्पलसमप्रभाम् ।
सर्वलक्षणसम्पूर्णां खमायाग्रीं विभावयेत् ॥१२३॥
पाणौ नीलोत्पलं चक्रं त्रैधातुकनमस्कृतम् ।
बुद्धबोधिकरं दिव्यं रहस्यं सिद्धिवज्रिणाम् ॥१२४॥
॥ खभानुरश्मिमेघवज्राल्हादनवती नाम समाधिः ।

खवज्रया दथुइ च्वंगु उत्तमगु चन्द्रमण्डल लुमंकाः उकिं बुद्धविम्ब उत्पन्न यानाः उकिं नं खवज्राग्री (मामकी) उत्पन्न जुल धकाः भावना याये माल ॥१२२॥

वसपोल ख्वाः बांलाःम्ह, मिखा बाला बाला चिंम्ह, उफ्वःस्वां थें वर्णम्ह, फुक्क लक्षणं पूर्णम्ह मामकीयात ध्यान याये माल ॥१२३॥

वसपोलया जव ल्हाःतिं हचाउँ हचाउँ धाःगु उफ्वःस्वां ज्वनाबिज्याःगु जुल । सिद्धिवज्री अर्थात् साधकयात बुद्धबोधि बिइगु त्रिधातुं नमस्कार यानातःगु दिव्यगु उफ्वःस्वां खः । थ्व खँ रहस्यगु जुल ॥१२४॥ थ्व समाधियात खमातृरश्मिमेघवज्राल्हादनवती नाम समाधि धयातल ।

टीका :

खवज्रेत्यादि । चन्द्रमण्डलमिति शून्यतात्रयम् । बुद्धविम्बमिति पूर्ववत् । खवज्राग्री मामकी । खं अक्षोभ्यः तस्य समयाग्री भार्या । तस्या दक्षिणकरे रक्तानुविद्धनीलोत्पलम् । त्रैधातुकेत्यादि तस्यैव विशेषणम् । सिद्धिवज्रिणां साधकानां रहस्यभूतम् ।

खं प्रभास्वरः सा भा प्रभवो यस्या सा खमाता अक्षोभ्यः । रत्नरश्मिमेघा रत्नरश्मिसमूहः स वज्रस्वभावो यस्य रत्नरश्मिर्मेघवज्रो रत्नकेतुः तयोः ल्हादनं मामकी यस्मिन् समाधौ स तन्नामकः ।

थन चन्द्रमण्डलं धैगु शून्यतात्रय धाःगु खः । बुद्धविम्बं तक न्हापा थें अर्थ जुल । खं धैगु अक्षोभ्य खः । वसपोलया समयाग्री धैम्ह भार्या जुल । वसपोलया जव ल्हाःतिइ हचाउँगु उफ्वःस्वां दुगु जुल । व

उफ्वःस्वांया त्रैधातुकनमस्कृतं शब्द विशेषण खः । सिद्धिवज्रिणां धैम्ह साधकया रहस्यगु धाःगु खः ।

खं धैगु प्रभास्वर धाःगु खः । वहे माता धैगु उत्पत्ति स्थान धैगु अर्थय् खमाता अक्षोभ्य जुल । रत्नरश्मिमेघ धैगु रत्नयागु रश्मिया पुचः धाःगु खः । व वज्र स्वभाव खः धायेत रत्नरश्मिमेघवज्र धाःगु जुल । अथे धैम्ह रत्नकेतु खः । व अक्षोभ्य व रत्नकेतुया आल्हादन याइम्ह (लयेतायेकीम्ह) मामकी खः ॥१२२॥१२३॥१२४॥ अनयागु थ्व समाधि धायेत खमातृ रश्मिमेघवज्राल्हादनवती नामगु समाधि धाःगु खः ।

मूल :

खवज्रमध्यगं चिन्तेद्धर्ममण्डलमुत्तमम् ।
बुद्धबिम्बं प्रभावित्वा धर्मवज्रीं प्रभावयेत् ॥१२५॥
चारुवक्त्रां विशालाक्षीं पद्मरागेन्द्रसन्निभाम् ।
मायाजालाग्रसंभूतां रागरक्तवरप्रियाम् ॥१२६॥
सर्वलक्षणसपूर्णां सर्वालङ्कारभूषिताम् ।
पाणौ रक्तोत्पलं दिव्यं सर्वबुद्धप्रभावितम् ॥१२७॥
धर्मज्ञानाकरं दिव्यं गुह्यं समयवज्रिणाम् ।
धर्मसमयतत्त्वाभिसम्बोधिदर्शनवज्रो नाम समाधिः ॥

खवज्रया दथुइ च्वंगु उत्तमगु धर्ममण्डल अर्थात् आभासत्रय लुमंके माल । थ्व धर्ममण्डलं बुद्धविम्ब उत्पन्न यानाः हानं उकिं धर्मवज्री उत्पन्न याये माल ॥१२५॥

वसपोल नं ख्वाः हिसि दुम्ह, मिखा बाला बाला चिंम्ह, पद्मरागेन्द्र (माणिक) थें वर्णम्ह, मायालक्ष्य धैगु प्रभास्वरं उत्पन्न जुयाबिज्याःम्ह रागरक्तवर धैम्ह अमिताभ खः । वसपोलया प्रिया धैम्ह यःम्ह, फुक्क लक्षणं युक्तम्ह, फुक्क तिसा तियातःम्ह धकाः भावना यायेमाः ॥१२६॥

फुक्क बुद्धपिसं भावना यानावःगु समयवज्रियात (साधकयात) धर्म व ज्ञानया खानीगु, दिव्यगु हयाउँगु उफ्वःस्वां (पलेस्वां) जव ल्हातं ज्वनाबिज्याःम्ह भावना याये माल ॥१२७॥ थ्व समाधियात धर्मसमयतत्त्वाभिसम्बोधिदर्शनवज्र नामगु समाधि धाइ ।

टीका :

खवज्रेत्यादि। धर्ममण्डलं ज्ञानत्रयं बुद्धविम्बमित्यादि पूर्ववत्। मायया लक्ष्यत इति मायालक्ष्यः प्रभास्वरं तदेव प्रधानत्वादग्रम्। तस्मात् संभूतां मायालक्ष्याग्रसंभूताम्। नागरक्तधरोऽमिताभः तस्य प्रियामिष्टाम् । तस्य तत्त्वं परमार्थतत्त्वं तदेवाभिसंबोधिः तस्य दर्शनवज्रं पाण्डरवासिनी यस्मिन् समाधौ स तथा ।

थन धर्ममण्डल धैगु ज्ञानत्रय खः । बुद्धविम्ब तक फुक्क विधि न्हापाथें तुं जुल । माया (इन्द्रजाल थें) लक्ष्यते धैगु खने दइगु धैगु अर्थय् मायालक्ष्य धाःगु खः । अर्थात् प्रभास्वर धाःगु खः । प्रधानगु धैगु अग्र धाःगु खः। उकिं उत्पन्न जूगु धैगु अर्थय् मायालक्ष्याग्र सम्भूताम् धाःगु जुल । रागरक्तधर धैम्ह अभिताभ खः । वया

प्रिया धैम्ह य:म्ह धा:गु जुल ॥१२५॥१२६॥१२७॥

धर्मसमययातत्त्व धैगु परमार्थ सत्य जुल। वहे सम्बोधि ख:। व अभिसंबोधिया दर्शनवज्र धैम्ह पाण्डर वासिनी ख:। वयागु थ्व समाधि धायेत धर्मसमयतत्त्वाभिसम्बोधिदर्शनवज्र नामगु समाधि धा:गु ख:।

मूल :

खवज्रमध्यगं चिन्तेत् सिद्धिमण्डलमुत्तमम्।
बुद्धबिम्बं प्रभावित्वा तारागीं तु प्रभावयेत् ॥१२८॥
चारुवक्त्रां विशालाक्षीं नानाभरणभूषिताम्।
पीतवर्णनिभां ध्यात्वा स्त्रीशाठ्यमदनोत्सुकाम् ॥१२९॥
पाणौ प्रभावयेत् व्यक्तमुत्पलं पीतसन्निभम्।
वज्रसमाधिसम्भूतं सर्वसत्त्वनमस्कृतम् ॥१३०॥
॥ समयताराग्रवती नाम समाधिः ॥

खवज्रया दथुइ च्वंगु उत्तमगु सिद्धिमण्डलं बुद्धविम्ब उत्पन्न याना: उकिं ताराग्रीयात उत्पन्न याये माल ॥१२८॥

वसपोल तारा ख्वा: बांला:म्ह, मिखा त:ग्व:म्ह, नाना प्रकारया तिसां तियात:म्ह, पीत वर्णम्ह, मिसातय् थें शाठ्य व मदनया विषयय् उत्सुकम्हसित ध्यान याना: वसपोलया जवगु ल्हा:तिइ म्हासु म्हासु धा:गु उत्पल (उफ्व:स्वां) भावना याये माल। व स्वां वज्रसमाधिं उत्पन्न जूगु, सर्वसत्त्व प्राणीं नमस्कार याकाच्वंगु स्पष्ट ध्यान यायेमा: ॥१२९॥१३०॥

थ्व समयताराग्रवती नामगु समाधि ख:।

टीका :

खवज्रेत्यादि। सिद्धिमण्डलं प्रज्ञोपायोपलब्धकम्। बुद्धविम्बमित्यादि पूर्ववत्।

समयोऽमोघसिद्धिः। तारा तस्य भार्याग्रा प्रधानगुणोपेता सा यस्मिन् समाधौ स तथा।

थन सिद्धिमण्डल धैगु प्रज्ञोपायद्वारा उपलब्ध जूगु सिद्धि धा:गु जुल। बुद्धविम्बं इत्यादि फुक्क न्हापाथें तुं जुल। समय धैम्ह अमोघसिद्धि ख:। वसपोलया अग्रम्ह भार्या तारा जुल ॥१२८॥१२९॥१३०॥ प्रधानगु गुणं युक्तम्हसिगु थ्व समाधि ख:। अर्थात् समयताराग्रवती नामगु समाधि ख:।

मूल :

खवज्रमध्यगं चिन्तेत् सूर्यमण्डलमुत्तमम्।
बुद्धबिम्बं प्रभावित्वा यमान्तकाग्रं विभावयेत् ॥१३१॥
स्फुलिङ्गगहनं दीप्तं संक्रुद्धं भवमण्डलम् ॥

रक्ताक्षं दंष्ट्राविकटं खड्गपाणिं विभावयेत् ॥१३२॥
मुकुटे वैरोचनपदं ध्यात्वा तुष्यन्ति वज्रिणः ।
एषो हि सर्वक्रोधानां समयो ज्ञानवज्रिणाम् ॥१३३॥
॥ यमान्तकस्फुरणावभासव्यूहो नाम समाधिः ॥

खवज्रया दथुइ च्वंगु उत्तमगु सूर्यमण्डल लुमंका: उकिं बुद्धविम्ब उत्पन्न याना: अनं हानं यमान्तकाग्र उत्पन्न यात धका: भावना याये माल ॥१३१॥

मिंयागु कण थें च्यानाच्वंगु क्रुद्धगु भवमण्डल जुयाबिज्या:म्ह, मिखा हचाउँसेच्वंम्ह, ध:वा पिहाँव:म्ह, ल्हा:तिं खड्ग ज्वनाबिज्या:म्ह, भावना यायेमाल ॥१३२॥

वसपोलया मुकुटय् वैरोचन दुगु ध्यान यानागुलिं वज्रिपिं संतुष्ट जुयाबिज्याइगु जुल । ज्ञानवज्रि जुयाबिज्या:पिं फुक्क क्रोधराजपिनिगु थ्वहे समय ख: । अलंघनीय आज्ञा ख: ॥१३३॥

थ्व समाधियात यमान्तकस्फरणावभासव्यूह नामगु समाधि धाइ ।

टीका :

इदानीं क्रोधसमाधिमाह । खवज्रेत्यादि । सूर्यमण्डलोपलक्षितमालोकाभासादिकं बुद्धविम्बमित्यादि पूर्ववत् । भयस्य मण्डं सारः तान् लातीति भयमण्डलम् दक्षिणप्रधानकरेण गृहीतखड्गं तस्य मकुटे वैरोचनस्थितिं ध्यात्वा तुष्यन्ति नन्दन्ति वज्रिणः साधकः सर्वेषामनापकारिप्रभृतयः (?) । ते क्रोधा येषां सर्वक्रोधानां ज्ञानवज्रिणां साधकानां समयः अलक्षणीयो मार्गः । यमान्तकः स्फरणः महावज्रधरः तेन विश्राम्यते निष्पाद्यत इति ।

यमान्तकस्फरणावभासो यमान्तकः तस्य व्यूहः चिन्ता यस्मिन् समाधौ स तथा ।

आ: क्रोध समाधिया खँ खवज्रेत्यादि श्लोकं कनाच्वन । सूर्यमण्डलं नं आलोकाभास आदि खँ व्यक्त यानाच्वन । बुद्धविम्बं तक ध्यान न्हापा थें तुं जुल । भवया सार धायेत भवमण्ड धा:गु जुल । वयात लाति धैगु हयाविइगु धैगु अर्थय् भवमण्डलम् धा:गु ख: । जव ल्हा:तिं खड्ग ज्वनाबिज्या:म्ह, मुकुटय् वैरोचन विज्यानाच्वंगु ध्यान यानागुलिं तुष्यति धैगु संतुष्ट जुया: खुसी जुइ धा:गु जुल । वज्रिण: धैपिं साधकपिं फुक्कसित अपकार याइपिन्त क्रोधा धाइ । अथे जूगुलिं फुक्क क्रोध जुयाबिज्या:पिं ज्ञानवज्रिपिं धैगु साधकपिनिगु समय धैगु सिइके थाकुगु मार्ग धा:गु जुल । यमान्तकस्फरण धैम्ह महावज्रधर ख: । वसपोल यमान्तक उत्पन्न यानाविज्याइगु जुल ॥१३१॥१३२॥१३३॥

थ्व समाधि यमान्तकया व्यूह धैगु चिन्तन जुल । अथे यमान्तकयागु चिन्तन जुइगुलिं यमान्तकस्फरणावभासव्यूह नामगु समाधि धा:गु ख: ।

मूल :

खवज्रमध्यगं चिन्तेत् सूर्यमण्डलमुत्तमम् ।
बुद्धविम्बं प्रभावित्वाऽपराजिताख्यं प्रभावयेत् ॥१३४॥

स्फुलिङ्गगहनं दीप्तं सर्प मण्डितमेखलम् ।
विकरालं विकटवक्त्रं सितवर्ण प्रभावयत् ॥१३५॥
मुकुटेऽक्षोभ्यसमयं ध्यात्वा तुष्यन्ति वज्रिणः ।
एषो हि सर्वक्रोधानां समयो ज्ञानवज्रिणाम् ॥१३६॥
अपराजितवज्रव्यूहो नाम समाधिः ॥

खवज्रया दथुइ च्वंगु उत्तमगु सूर्यमण्डल लुमंकाः उकिं बुद्धविम्ब उत्पन्न यानाः बुद्धविम्बं अपराजित उत्पन्न याये माल । वसपोल मिंयागु कण थें गहन जुयाः च्यानाच्वंम्ह, सर्प दुगु मेखलां चिनाच्वंम्ह, धःवा पिहाँवःम्ह, ग्यानापुसेच्वंगु ख्वाःम्ह, तुयूगु वर्णम्ह भावना याये माल । मुकुटय् अक्षोभ्यसमयं चिन्तन यानागुलिं साधक खनाः संन्तुष्ट जुइ । सर्वक्रोधपिन्त साधना याइम्हसिगु थ्व हे समय खः ॥१३४॥१३५॥१३६॥

थ्वयात अपराजिवज्रव्यूह नामगु समाधि धाइ ।

टीका :

खवज्रेत्यादि पूर्ववत् । अपराजितवज्रव्यूहो निष्पत्तिः यस्मिन् समाधौ स तथा ।

खवज्र इत्यादि तक न्हापाथें तुं अर्थ जुल । अपराजित उत्पत्ति जुइगु समाधियात अपराजितवज्रव्यूह नामगु समाधि धाइ ॥१३४॥१३५॥१३६॥

मूल :

खवज्रमध्यगं चिन्तेत् सूर्यमण्डलमुत्तमम् ।
बुद्धबिम्बं प्रभावित्वा हयग्रीवं प्रभावयेत् ॥१३७॥
स्फुलिङ्गगहनं क्रुद्धं विस्फुरन्तं समन्ततः ।
सर्वदुष्टपदाक्रान्तं रक्तवर्ण विभावयेत् ॥१३८॥
मुकुटेऽमितसम्बुद्धं ध्यात्वा तुष्यन्ति वज्रिणः ।
एषो हि सर्वक्रोधानां समयो ज्ञानवज्रिणाम् ॥१३९॥
॥ हयग्रीवोत्पत्ति सम्भवव्यूहो नाम समाधिः ॥

खवज्रया दथुइ च्वंगु सूर्यमण्डल लुमंकाः उकिं बुद्धविम्ब उत्पन्न यानाः बुद्धविम्बं हयग्रीव उत्पन्न यात धकाः भावना याये माल ॥१३७॥

हयग्रीव मिंयागु कणं थें गहनम्ह, क्रुद्धम्ह, छचाखेरं प्रकाशमान यानाबिज्याःम्ह, फुक्क दुष्टतय्त तुतिं न्हुयाच्वनाबिज्याःम्ह, रक्त वर्णम्ह भावना याये माल ॥१३८॥ वसपोलया मुकुटय् अमिताभ बुद्ध ध्यान यानागुलिं साधक खनाः संतुष्ट जुयाबिज्याइगु जुल । फुक्क क्रोधपिं ज्ञानवज्र जुयाबिज्याःपिं साधकतय्गु थ्व समय खः ॥१३९॥

थ्वयात हयग्रीवोत्पत्तिसम्भवव्यूह नामगु समाधि धाइ ।

टीका :

खवज्रेत्यादि पूर्ववत् । हयः हयग्रीवः । तस्योत्पत्तिव्यूह उत्पत्तिरचना यस्मिन् समाधौ स तथा ॥

खवज्र इत्यादिं निसे अर्थ फुक्कं न्हापाथें तुं जुल । हय धैम्ह हयग्रीव खः । वसपोलयागु उत्पत्तिव्यूह धैगु उत्पत्ति रचना धाःगु खः । वयागु समाधि धायेत हयग्रीवोत्पत्तिव्यूह नामगु समाधि धाःगु जुल ॥१३७॥१३८॥१३९॥

मूल :

खवज्रमध्यगं चिन्तेत् सूर्यमण्डलमुत्तमम् ।
बुद्धबिम्बं प्रभावित्वा वज्रामृतं प्रभावयेत् ॥१४०॥
स्फुलिङ्गगहनं दीप्तं वज्रमेघसमाकुलम् ।
क्रुद्धं सरोषणं कृष्णं तीक्ष्णदंष्ट्रं प्रभावयेत् ॥१४१॥
मुकुटेऽक्षोभ्यसमयं ध्यात्वा तुष्यति क्रोधधृक् ।
एषो हि सर्वक्रोधानां समयो दुरतिक्रमः ॥१४२॥
॥ अमृतसमयसम्भववज्रो नाम समाधिः ॥

खवज्रया दथुइ च्वंगु उत्तमगु सूर्यमण्डल लुमंकाः उकि बुद्धविम्ब उत्पन्न यानाः अले बुद्धविम्बं वज्रामृत उत्पन्न याये माल ॥१४०॥ वसपोल वज्रामृत मिंयागु कण थें च्यानाच्वंम्ह, वज्रमेघं युक्तम्ह, तसकं क्रुद्धम्ह, कृष्ण वर्णम्ह, च्वामुसेच्वंगु धःवा दुम्ह भावना याये माल ॥१४१॥ मुकुटय् अक्षोभ्यसमय दुम्ह ध्यान यानागुलिं क्रोध धारण यानाविज्या:म्ह, संतुष्ट जुयाविज्या:म्ह, फुक्क क्रोधपिनिगु अतिक्रमण याये थाकुगु थ्व समय खः ॥१४२॥ थ्वयात अमृतसमयसंभववज्र नामगु समाधि धाइ ।

टीका :

खवज्रेत्यादि पूर्ववत् । अमृतमयः अमृतकुण्डलि वज्रमुत्पत्तिविशेषो यस्मिन् समाधौ स तथा ।

खवज्र इत्यादिया अर्थ न्हापाथें तु खः । अमृतसमय धैम्ह अमृतकुण्डलि खः । अमृतसमयवज्र धैम्ह उत्पत्ति जुइगु समाधि थ्व जुल ॥१४०॥१४१॥१४२॥

मूल :

खवज्रमध्यगं चिन्तेत्सूर्यमण्डलमुत्तमम् ।
बुद्धबिम्बं विभावित्वा टक्किसत्त्वं प्रभावयेत् ॥१४३॥
क्रूरं विकृतकेशाग्रं भयस्यापि भयङ्करम् ।
सर्वालङ्कारसम्पूर्णं भावयेद्वज्रसुप्रभम् ॥१४४॥
मकुटेऽक्षोभ्यसमयं ध्यात्वा तुष्टिप्रवर्धनम् ।
एषो हि सर्वक्रोधानां समयो दुरतिक्रमः ॥१४५॥
॥ ध्यानवज्रसम्बोधिरतिर्नाम समाधिः ॥

खवज्रया दथुइ च्वंगु उत्तमगु सूर्यमण्डल लुमंका: उकिं बुद्धविम्ब उत्पन्न याना: उकिं टक्किसत्व उत्पन्न याये माल ॥१४३॥

टक्किराज क्रुरम्ह, सँ छें छें च्वंम्ह, भययात नं भयङ्करम्ह, फुक्क प्रकारया तिसां तियात:म्ह, उज्वलगु वज्र दुम्ह भावना यायेमाल ॥१४४॥

मुकुटय् अक्षोभ्य धारणा यानाबिज्या:म्ह ध्यान यानागुलिं संतोष वृद्धि जुइगु जुल । फुक्क क्रोधपिनि दुरतिक्रमगु थ्व समय ख: ॥१४५॥

थ्वयात ध्यानवज्रसम्बोधिरति नामगु समाधि धाइ ।

टीका :

खवज्रेत्यादि पूर्ववत् । ध्यानवज्रसंबोधिरक्षोभ्यः तस्मिन् रतिः शिवसाधकत्वेन यस्मिन् समाधौ स तथा ॥

खवज्र इत्यादिया अर्थ न्हापाथें तुं जुल । ध्यानवज्रसंबोधि धैम्ह अक्षोभ्य ख: । वसपोलया उपरय् रति धैगु प्रेम धा:गु ख: । छाय्धा:सा उकिं कल्याण सिद्ध यानाबिइगु जुल । थ्व उज्व:गु समाधि ख: । अर्थात् ध्यानवज्रसंबोधिरति नामगु समाधि ख: ।

मूल :

खवज्रमध्यगं चिन्तेत् सूर्यमण्डलमुत्तमम् ।
बुद्धबिम्बं प्रभावित्वा महाबलं प्रभावयेत् ॥१४६॥
स्फुलिङ्गगहनं दीप्तं त्रिवज्रालयमण्डलम् ।
क्रूरं पाशधरं क्रुद्धं भावयेद्बलवज्रिणम् ॥१४७॥
मुकुटेऽक्षोभ्यसमयं ध्यात्वा तुष्टिप्रवर्धनम् ।
एषो हि सर्वक्रोधानां समयो दुरतिक्रमः ॥१४८॥

॥ त्रिबलवज्रो नाम समाधिः ॥

खवज्रया दथुइ च्वंगु उत्तमगु सूर्यमण्डल लुमंका: उकिं बुद्धविम्ब उत्पन्न याना: उकिं नं महावल उत्पन्न जुल धका: भावना याये माल ॥१४६॥

महावल मियागु कणं गहनम्ह, च्यानाच्वंम्ह, त्रिवज्रालय मण्डलम्ह (प्रभास्वरम्ह), क्रूरम्ह, पाश धारणा यानाबिज्या:म्ह, क्रुद्धम्ह बलवज्रि जुयाबिज्या:म्ह धका: भावना याये माल ॥१४७॥

वसपोलया मुकुटय् अक्षोभ्यसमय ध्यान यानागुलिं संतोष वृद्धि जुइगु जुल । फुक्क क्रोधया दुरतिक्रमगु थ्व समय ख: ॥१४८॥

थ्वयात त्रिबलवज्र नामगु समाधि धाइ ।

टीका :

खवज्रेत्यादि पूर्ववत्। त्रिवज्रालयः प्रभास्वरः। स एव मण्डं लातीति गृण्हतीति वज्रालयमण्डल। त्रिविधानि वज्रनेत्राणि यस्मिन् समाधौ स तथा।

खवज्र इत्यादिया अर्थय् न्हापाथें तुं जुल। त्रिवज्रालय धैगु प्रभास्वर धाःगु खः। वहे प्रभास्वर मण्डगु (सारगु) लाति धैगु ग्रहण याइम्ह धैगु अर्थय् त्रिवज्रालय मण्डलम् धाःगु खः। स्वंगू प्रकारया बलवज्र दुगु समाधि जूगुलिं त्रिबलवज्र नामगु समाधि धाःगु खः ॥१४६॥१४७॥१४८॥

मूल :

खवज्रमध्यगं चिन्तेत् सूर्यमण्डलमुत्तमम्।
बुद्धबिम्बं प्रभावित्वा नीलवज्रं प्रभावयेत् ॥१४९॥
कृष्णरूपधरं तीक्ष्णं कृष्णोदधिविवर्धनम्।
स्फुलिङ्गगहनं दीप्तं भावयेद्दण्डवज्रिणम् ॥१५०॥
मुकुटेऽक्षोभ्यसमयं ध्यात्वा तुष्टिप्रवर्धनम्।
एषो हि सर्वक्रोधानां समयो दुरतिक्रमः ॥१५१॥
॥ वज्रदण्डसमयाग्रवती नाम समाधिः ॥

खवज्रया दथुइ च्वंगु उत्तमगु सूर्यमण्डल लुमंकाः उकिं बुद्धविम्ब उत्पन्न यानाः, हानं बुद्धविम्बं नीलवज्र उत्पन्न याये माल ॥१४९॥ वसपोल हाकुगु वर्णम्ह, तीक्ष्ण स्वभावम्ह, कृष्णोदधि (क्रोध समुद्र) वृद्धि याइम्ह, मिंयागु कणं गहनम्ह, च्यानाच्वंम्ह, दण्डवज्रिणं धैगु दण्ड ज्वनाच्वंम्ह भावना याये माल ॥१५०॥

मुकुटय् अक्षोभ्यसमय दुम्ह ध्यान यानागुलिं संतोष वृद्धि जुइ। फुक्क क्रोधपिनि दुरतिक्रमगु थ्व हे समय खः ॥१५१॥

थ्वयात वज्रदण्डसमयाग्रवती नामगु समाधि धाइ।

टीका :

खवज्रेत्यादि पूर्ववत्। कृष्णोदधिः क्रोधसमुद्रः तस्य प्रहरणं दण्डवज्रस्वभावो यस्य तं दण्डवज्रिणम्। वज्राङ्कितो दण्डः दण्डवज्रः समयाग्रः अलंघनीयत्वात्। स यस्यां सा वज्रदण्डसमयाग्रवती तन्नामकः समाधिः।

खवज्र इत्यादि नं न्हापाथें तुं खः। कृष्णोदधि धैगु क्रोध समुद्र धाःगु खः। वसपोलया ज्वंसा दण्डवज्र जुल। दण्डवज्र दुम्ह दण्डवज्रि खः। वज्र दुगु दण्डयात थन वज्रदण्ड धाःगु खः। समयाग्र धैगु उलंघन यायेमज्यूगु नियम धाःगु खः। उज्वःगु दुगु समाधियात थन वज्रदण्डसमयाग्रवती नामगु समाधि धयातल ॥१४९॥१५०॥१५१॥

मूल :

खवज्रमध्यगं चिन्तेत्सूर्यमण्डलमुत्तमम् ।
बुद्धबिम्बं प्रभावित्वा अचलाग्रं विभावयेत् ॥१५२॥
केकरं विकृतं क्रुद्धं पाशखड्गधराकुलम् ।
स्फुलिङ्गगहनं दीप्तं भावयेदचलवज्रिणम् ॥१५३॥
मुकुटेऽक्षोभ्यसमयं ध्यात्वा तुष्टिप्रवर्धनम् ।
एषो हि सर्वक्रोधानां समयो दुरतिक्रमः ॥१५४॥

॥ खवज्रधातुसमयपदाक्रान्तो नाम समाधिः ॥

खवज्रया दथुइ च्वंगु उत्तमगु सूर्यमण्डल लुमंकेमाल । उकिं बुद्धविम्ब उत्पन्न याना:, हानं उकिं नं अचलाग्र उत्पन्न याये माल ॥१५२॥ वसपोल मिखा यालिंम्ह, विकृति दुम्ह, क्रुद्धम्ह, पाश व खड्ग धारणा यानाच्वंम्ह, मिंयागु कण थें गहन व दीप्तम्ह अचलवज्रियात भावना याये माल ॥१५३॥

वसपोलया मुकुटय् अक्षोभ्यसमय ध्यान यानागुलिं तुष्टिवर्धन जुइ । फुक्क क्रोधपिंगु दुरविक्रमगु थ्व समय खः ॥१५४॥

थ्वयात खवज्रधातुसमयपदाक्रान्त नामगु समाधि धाइ ।

टीका :

खवज्रमाभासत्रयम् । तस्य धातुः प्रभास्वरं तदेव पदमाक्रान्तं यस्मिन् समाधौ स तथा ।

खवज्र धैगु आभासत्रय खः । वयागु धातु धैगु प्रभास्वर खः । व प्रभास्वर हे पद जुया: क्वत्यलाच्वंगु समाधियात खवज्रधातुसमयपदाक्रान्त नामगु समाधि धा:गु खः ॥१५२॥१५३॥१५४॥

मूल :

खवज्रमध्यगं चिन्तेत्सूर्यमण्डलमुत्तमम् ।
बुद्धबिम्बं प्रभावित्वा विद्याचक्रं विभावयेत् ॥१५५॥
सर्वलक्षणसम्पूर्णं चक्रज्वालापरिवृतम् ।
उष्णीषचक्रसमयं विस्फुरन्तं प्रभावयेत् ॥१५६॥
मुकुटेऽक्षोभ्यसमयं ध्वात्वा तुष्टिप्रवर्धनम् ।
एषो हि सर्वक्रोधानां समयो दुरतिक्रमः ॥१५७॥

॥ उष्णीषविद्याचलचक्रो नाम समाधिः ॥

खवज्रया दथुइ च्वंगु उत्तमगु सूर्यमण्डल लुमंकेमाल । उकिं बुद्धविम्ब उत्पन्न याना: अनं विद्याचक्र उत्पन्न याकेमाल ॥१५५॥

वसपोल फुक्क लक्षणं पूर्णम्ह, वज्रयागु ज्वालां चा:हुयेकात:म्ह, उष्णीषचक्रसमय फिजय् यानाबिज्या:म्ह

भावना याये माल ॥१५६॥

मुकुटय् अक्षोभ्यसमय दु धका: ध्यान यानागुलिं सन्तुष्टि वृद्धि जुइगु जुल । सर्वक्रोधपिनिगु दुरतिक्रमगु थ्व समय खः ॥१५७॥

थ्वयात उष्णीषविद्याचलचक्र नामगु समाधि धाइ ।

टीका :

खवज्रेत्यादि । विद्या लौकिकसिद्धयः । तासां चक्रं समूहं यस्य तद्विद्याचक्रं प्रभावयेत् । वज्रज्वालापरिवृतं चक्ररश्म्यालिङ्गितदेहम् । उष्णीषाः गगनचराः तेषां चक्रं समूहः । तेन समागम्यते पूज्यत इति उष्णीषचक्रसमयः । विद्याधरसमयः तेन युक्तं चलचक्रं यस्मिन् समाधौ स तथा ॥ यथारुतम् ॥

थन विद्या धैगु लौकिक सिद्धि धा:गु खः । वयागु चक्र धैगु समूह धा:गु खः। उज्व:गु विद्याचक्र उत्पन्न याये माल । वज्रज्वाला परिवृतम् धैगु चक्रयागु रश्मि दुगु शरीर धा:गु खः । उष्णीष धैपिं आकाशय् जुइपिं धा:गु खः । इमिगु चक्र धैगु समूह धा:गु जुल । अनपिसं समागम्यते धैगु पूजा याइगु धैगु अर्थय् उष्णीषचक्रसमय धा:गु जुल । अर्थात् विद्याधरसमय धा:गु जुल । थ्व दुगु बलचक्र समाधि धायेत उष्णीषविद्याबलचक्र नामगु समाधि धा:गु खः ॥१५५॥१५६॥१५७॥

मूल :

खवज्रमध्यगं चिन्तेत्सूर्यमण्डलमुत्तमम् ।
बुद्धबिम्बं विभावित्वा वज्रसुम्भं प्रभावयेत् ॥१५८॥
तीक्ष्णज्वालार्चिर्वपुषं स्फुरन्तं मेघवज्रिणम् ।
वज्रहस्तं महाज्वालं भावयन् सिद्धिमाप्नुयात् ॥१५९॥
मुकुटेऽक्षोभ्यसमयं ध्यात्वा तुष्टिप्रवर्धनम् ।
एषो हि सर्वक्रोनां समयो दुरतिक्रमः ॥१६०॥
॥ वज्रसमयशुम्भवज्रो नाम समाधिः ॥

खवज्रया दथुइ च्वंगु उत्तमगु सूर्यमण्डल लुमंके माल । अले सूर्यमण्डलं बुद्धविम्ब उत्पन्न याना: वसपोल वज्रसुम्भ उत्पन्न याये माल ॥१५८॥

वसपोल वज्रसुम्भ, तीक्ष्णगु मिंयागु ज्वाला शरीरं पिहाँवयाच्वंम्ह, उज्वलम्ह, मेघवज्रि अर्थात् मेघ वर्णम्ह, ल्हा:तिं वज्र ज्वनाच्वंम्ह, मिंयागु महाज्वाला थें च्वंम्ह भावना यायां सिद्धि लाभ जुइ ॥१५९॥

अले वसपोलया मुकुटय् अक्षोभ्यसमय ध्यान यानागुलिं सन्तुष्टि वृद्धि जुइगु जुल । थ्वहे फुक्क क्रोधराजापिनिगु दुरतिक्रमगु समय खः ॥१६०॥

थ्वयात वज्रसमयसुम्भ नामगु समाधि धाइ ।

टीका :

खधाताविन्यादि । मेघवर्ण शरीरं यस्य स मेघवज्री । वज्रसुम्भः प्रभाव्यते निष्पाद्यते यस्मिन् समाधौ स तथा ।

मेघ वर्णगु शरीर दुम्हसित मेघवज्री धाइ । वज्रसुम्भ उत्पन्न यायेगु समाधियात वज्रसमयसुम्भवज्र नांगु समाधि धाइ ॥१५८॥१५९॥१६०॥

मुल :

निरोधक्रोधचक्रेण बुद्धचक्रनिषेविणा ।
समाधिवज्रज्ञानानि सिध्यन्ते वज्रमण्डलात् ॥१६१॥

इति श्रीसर्वतथागतकायवाक्चित्तरहस्यातिरहस्ये गुह्यसमाजे महागुह्यतन्त्रराजे समयव्यूहतत्त्वार्थभावनासम्बोधिपटलस्त्रयोदशोऽध्यायः ।

निरोध याइगु क्रोधचक्रं बुद्धचक्र भावना याइम्हं वज्रमण्डलं समाधिवज्र ज्ञान सिद्ध याइ ॥१६१॥

थुलि श्री सर्वतथागत कायवाक्चित्त रहस्यया नं अति रहस्यगु गुह्यसमाजय् महागुह्यतन्त्रराजसमयव्यूहतत्त्वार्थभावनासंबोधि पटल नामगु झिंस्वंगूगु अध्याय क्वचाल ।

टीका :

एवं द्विविधक्रमेण समाधिद्वयं निर्दिश्य तथैवोपसंहरन्नाह निरोध इत्यादि । निरोधो मरणादिकं क्रोधचक्रेन यमान्तकादिसमाधिना क्रियते, केन ? बुद्धचक्रनिषेविना । देवताचक्र आलम्वकेन । तदपि कथं कर्तव्यमित्याह समाधीत्यादि । तथतालम्वनपूर्वकं चन्द्रमण्डलालम्वनं वज्रं तदुपरि बीजविन्यासपूर्वं वज्राद्यालम्वनम् । तत्परावृत्त्या महावज्रधरादिदेवतालम्वनमित्येतानि समाधिवज्रज्ञानानि सिध्यन्ति फलन्ति । वज्रमण्डलात् आज्ञाचक्रालम्वनात् । नेयार्थः ।

बुद्धा वैरोचनादयः तेषां चक्रं समूहः । बुद्धचक्रमिति कल्पनां निषेवितुं स्वभावो येषां ते बुद्धचक्रनिषेविनो रूपस्कन्धादयः । तेषां निरोधः परमार्थसत्यानुप्रवेशः । क्रोधाः प्राकृतदेहावैमुख्यं तदेव चक्रमायुधं यस्य सः । क्रोधचक्रनिष्पन्नक्रमसमाधिस्थः । तेन कायव्युत्थानदर्शनं समाधिवज्रज्ञानानीति समाध्यात्मिकानि वज्रज्ञानानि वज्रमण्डलात् परमार्थमण्डलात् व्युत्थितस्य सिध्यन्ति । नीतार्थः ।

वज्रः तथागताः समयालोचनादयः व्यूहाः क्रोधाः तेषां निष्पत्त्यर्थं तत्त्वार्थभावना परमार्थसत्यालम्वनं तत्पूर्वकं संबोधिर्महामुद्रानिष्पत्तिः । तत्प्रतिपादको ग्रन्थसमूहः ॥

॥ प्रदीपोद्द्योतनटीकायां त्रयोदशपटले षट्कोटिव्याख्या ॥

थुगु प्रकारं निगू कथं निगू प्रकारया समाधि कनाः थ्वहे खँ क्वछीत निरोध इत्यादि श्लोकं कनाच्वन ।

निरोध धैगु मरण आदियात क्रोधचक्रं धैगु यमान्तक आदि समाधिद्वारा यायेमा:गु जुल । छुकिं धा:सा बुद्धचक्रनिषेविना धैगु देवताचक्र आलम्वन याना: धा:गु ख: । वनं गथे यायेमा: धैगु खँ कनेत समाधि इत्यादि कनाच्वन । न्हापां तथता आलम्वन याना: अले चन्द्रमण्डल आलम्वन यायेमा: । वज्र धैगु वया द्य:ने वीजन्यास याना: वज्र आदियागु आलम्वन यायेमा: धा:गु जुल । व वज्र आदि परिवर्तन जुया: महावज्रधरादि देवता जुल धका: आलम्वन यायेमा: । थ्व च्वय् कनागु फुक्क विधियात वज्रज्ञान धा:गु ख: । सिद्धयन्ति धैगु सफल जुइ धा:गु ख: । वज्रमण्डलात् धैगु आज्ञाचक्र आलम्वन याना: धा:गु ख: । थ्व अर्थ नेयार्थ कथं जुल ॥१६१॥

बुद्ध धैपिं वैरोचन आदि धा:गु ख: । अनपिनिगु चक्र धैगु समूह धा:गु ख: । बुद्धचक्र धका: कल्पना यायेगु स्वभावपिं धायते बुद्धचक्र निषेविन धा:गु ख: । अथे धैपिं रुपादि स्कन्धत धा:गु ख: । इमिगु निरोध धैगु परमार्थ सत्यय् मिले यायेगु धा:गु जुल । क्रोधा: धैगु प्राकृत देहं विमुख मजुइगुयात चक्र धाइ । वहे अस्त्र जुल । अर्थात् क्रोधचक्र निष्पन्नक्रम समाधिइ च्वनाच्वंपिं धा:गु जुल । व समाधि काम उत्पन्न यायेगु विचारं समाधिवज्रज्ञानत धैगु समाधि स्वभावगु वज्रज्ञानत वज्रमण्डलं सिद्ध जुइ । अर्थात् परमार्थ मण्डल उत्पन्न यायेफुपिनि सिद्ध जुइ धा:गु ख: । थ्व अर्थ नीतार्थ कथं जुल ।

वज्रा: धैगु तथागतपिं, समया धैपिं लोचनादि ख: । व्यूहा: धैपिं क्रोधत धा:गु ख: । इमित उत्पत्ति यायेत तत्त्वार्थ भावना धैगु परमार्थ सत्य आलम्वन धा:गु ख: । थ्व याना: सम्बोधि धैगु महामुद्राया उत्पत्ति धा:गु ख: । व उत्पन्न यानाबिइगु ग्रन्थसमूह थ्व पटल ख: धा:गु जुल ।

प्रदीपोद्योतन टीकाया भिंस्वंगूगु पटलय् षट्कोटि व्याख्या क्वचाल ।

◆◆◆

॥ चतुर्दशः पटल ॥

मूल :

अथ भगवान् सर्वतथागतसमयाधिपतिर्महावज्रधरः शान्तिसमयाग्रं नाम समाधिं समापद्येमां सर्वतथागतभार्यां कायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

॥ ओं रु रु स्फुरू ज्वल तिष्ठ सिद्धलोचने सर्वार्थसाधनि स्वाहा ॥

अथास्यां गीतमात्रायां सर्वसम्पन्मनीषिणः ।
तुष्टा हर्षं समापेदे बुद्धवज्रमनुस्मरन् ॥१॥
बुद्धानां शान्तिजननी सर्वकर्मप्रसाधिनी ।
मृतसञ्जीवनी प्रोक्ता वज्रसमयचोदनी ॥२॥

इत्याह च ॥

अले श्री भगवान् सर्वतथागतपिनि समयया अधिपति जुयाबिज्याःम्ह महावज्रधरं शान्तिसमयाग्र नामगु समाधिइ च्वनाबिज्यानाः सर्वतथागतया भार्या जुयाबिज्याम्हसित कायवाक्चित्तं पिकयाबिज्यात ।

ओँ रु रु स्फुरू ज्वल तिष्ठ सिद्धलोचने सर्वार्थसाधनि स्वाहा ॥

अले थ्व विद्या धयाबिज्याये मात्र नं फुक्क सम्पत्तियागु इच्छा दुपिं फुक्कं बुद्धवज्रयात स्मरण यानाः संन्तुष्ट जुल, हर्षित जुल । थ्व विद्यायात बुद्धपिन्त शान्ति बिइगु (फुक्क कर्म सिद्ध यानाबिइगु, वज्रसमययात प्रेरणा बिइगु, मृतसञ्जीवनी विद्या धकाः धयातल धकाः नं आज्ञा जुयाबिज्यात ॥१॥२॥

टीका :

इदानीं चतुर्विधमन्त्रवादानुसारेण शान्तिकादिकर्मप्रसरोऽनुष्ठेय इति दर्शनाय चतुर्दशपटल उपक्षिप्यते । तत्र तावत् कर्मप्रसरानुपूर्वी व्याख्या तन्त्रादवतार्यते ।

शान्तिकं पैष्टिकं चैव शुक्लपक्षे तु कारयेत् ।
वश्याभिचारकर्मादि कृष्णपक्षे समारभेत् ॥
उत्तराभिमुखः शान्तिं पौष्टिकं प्राङ्मुखस्तथा ।
याम्यां तु रौद्रकर्माणि वश्याकर्षण पश्चिमे ॥
आग्नेय्यां मारणं चैवमैशान्यां द्वेषणक्रियाम् ।
वायव्यां स्थानचलनमैशान्यां स्तम्भनं भवेत् ॥
शान्तिके शुक्लवर्णं तु पीतवर्णं तु पौष्टिके ।
वश्याकर्षणयो रक्तं कृष्णवर्णं तु मारणे ॥

शान्तिकं मैत्रचित्तेन हर्षचित्तेन पौष्टिकम् ।
रागचित्तेन वश्यं तु क्रोधचित्तेन मारणम् ॥
प्रदोषे शान्तिकं कुर्यात् प्रत्यूषे पौष्टिकं तथा ।
वश्याभिचारुकं कर्म मध्यान्हे चार्धरात्रिके ॥

निष्पन्नक्रमसंस्यस्तु मध्यान्हवेलामाश्रित्य शान्तिकादि कर्म कुर्यादिति विशेषः । यथोक्तं भगवता व्याख्यातन्त्रे । वज्रपाणिराह । अध्यात्मिका वेला इति भगवन् किमुच्यते ?

भगवानाह। अध्यात्मिका वेला नाम वज्रपाणे, महागुह्यातिगुह्यमिति सूक्ष्मं बोधिचित्ताधिष्ठतम्।

ज्ञानं मोक्षाय सत्त्वानां मन्त्राणां सिद्धिसाधने ।
शान्तिपौष्टिकार्ये च तथा वश्याभिचारुके ॥
अग्राह्यो भगवान् शान्त चित्रधातुस्तथागतः ॥
यथा पुष्पे भवेद् गन्धः तथा सत्त्वहृतिः स्थितः ।
विहरेदर्धयामिकां वेलां परिपाट्या यथाक्रमम् ॥
अग्निवायव्यमाहेन्द्रवारुणे प्रतिमण्डले ।
रक्तां कृष्णां तथा पीतां सितां चैव समासतः ॥ इति ॥

अनेनैतदुक्तं भवति। वारुणमण्डलं हृत्पद्मस्थम्। तस्योदयकाले श्वेतवर्णो रश्मि विनिर्गत्यार्धयामं तिष्ठति। तदा महाशान्तिं कुर्या(त्)। माहेन्द्रमण्डलं गुदपद्मस्थम्। तस्योदये पीतवर्णरश्मि विनिर्गत्यार्धयामं तिष्ठति । तदा पौष्टिकं कुर्यात् । अग्निमण्डलं कण्ठपद्मस्थम् । तस्योदये रक्तरश्मि निर्गत्यार्धयामं तिष्ठति । तदा वश्याकर्षणं कुर्यात् । वायव्यमण्डलं नाभिपद्मस्थम् । तस्योदये कृष्णश्यामवर्णरश्मि विनिर्गत्यार्धयामं तिष्ठति । तदा रौद्रकर्म कुर्यात् ।

इदानीं पटलोऽवतार्यते ॥ अथेत्यादि । सर्वतथागता अक्षोभ्यादयः । समयाः देव्यः । तेषामधिपतिर्महावज्रधरः । शान्तिः ज्वराद्युपशमनम् । तां समेतीति शान्तिसमयः । स एव विशिष्टत्वादयः । तन्नामकं समाधिमवस्थाविशेषं समापद्य गत्वा सर्वतथागताः साधकस्तैर्भार्यां धारयितव्यां धारणीं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यः समुदितेभ्यः निश्चारयामास आविश्चकार । ओमित्यादिको मन्त्रः सर्पसंज्ञकः । उक्तं च वज्रोष्णीषे

ओंकारसंयुक्तश्चादावन्ते स्वाहाभिसंयुतः ।
शान्तिकर्मणि सर्वोयं विज्ञेयो मन्त्रवादिभिः ॥

मन्त्रसंज्ञानिर्दिष्टो मन्त्रार्थो वक्तव्यः । तद्यथा । आकारोकारानुस्वाराणां त्रिवज्रात्मकत्वात् ओमिति पुण्यादाने । रुरु इति मन्त्रदेवतालयं रुशब्दः स्फुरु उद्योतय स्फुर स्फुरणे । ज्वल अत्यर्थं तेजस्विती भव । समाशामापूर्य तिष्ठ । सिद्धमप्रतिहतं लोचनं चक्षुर्यस्याः सा सिद्धलोचना । इदमामन्त्रणम् । हे सर्वार्थसाधनि स्वाहेति शान्त्युद्दीपकं बीजम् । अत्र शान्त्युद्दीपनार्थं मन्त्राविदर्भणं कर्तव्यम् । कथम् ? स्वाहापूर्वममुकस्य शान्तिं कुरुष्वेति । अत्र मन्त्राक्षराणि पुष्पगन्धादयश्च श्वेतवर्णा एव ध्यातव्या ।

अस्यां धारण्यां गीतमात्रायामुदीरितमात्रायां सत्यां सर्वसम्पन्मनीषिणः सर्वसत्त्वा आरोग्यकामा बुद्धवज्रं वैरोचनमनुस्मरन्तः सन्तुष्टाः आत्तमनस्का हर्षचित्तैकाग्रतामापेदे प्रपेदिरे प्राप्नुवन्ति स्म। बुद्धाः साधकाः संमताः तेषां शान्तिजननी। केवलं शान्तिजननी चोदनवर्णाशयभेदाश्च सर्वकर्मप्रसाधनी मृतसमुत्थापनात् मृतसंजीवनीति । मन्त्रसामर्थ्यमाह । वज्रसमयो वैरोचनः । तं चोदयनीति वज्रसमयचोदनी धारणी इत्याह च महावज्रधर इति संगीतिकारवचनम् ।

आः प्यंगू प्रकारया मन्त्रवाद अनुसारं शान्तिक आदि कर्म धायेमाः धैगु खँ क्यनेत थ्व चतुर्दश पटल न्हचब्वयाच्वंगु खः । थन न्हापां कर्म प्रसारयागु खँ व्याख्यातन्त्रकथं नि कनेत्यना ।

शान्तिककर्म व पौष्टिककर्म शुक्लपक्षय् यायेमाः । वश्य कर्म व अभिचार कर्म आदि कृष्णपक्षय् यायेमाः ।

शान्तिकर्म उत्तर (दिशा) स्वयाः यायेमाः । पौष्टिककर्म पूर्व पाखे स्वयाः यायेमाः । रौद्रकर्म दक्षिण पाखे स्वयाः यायेमाः । वश्यकर्म व आकर्षणकर्म पश्चिम स्वयाः यायेमाः ।

वायव्य कोणय् स्वयाः उच्चारणय् कर्म यायेमाः । ईशान कोणय् स्वयाः स्तम्भनकर्म यायेमाः ।

शान्तिककर्म यायेबलय् तुयूगु वस्तुकं यायेमाः । पौष्टितिकर्म म्हासुगु वस्तुकं यायेमाः । वश्य व आकर्षणकर्म हचाउँगु वस्तुकं यायेमाः । मारणकर्म हाकुगु वस्तुकं यायेमाः ।

सन्ध्या इलय् शान्तिककर्म यायेमाः । सुथ न्हापां पौष्टिककर्म यायेमाः । वश्य व अभिचारकर्म क्रमशः मध्यान्हय् व अर्धरात्रय् यायेमाः ।

निष्पन्नकर्म याइम्हं मध्यान्ह बेलाय् शान्तिक आदिकर्म यायेमाः धैगु व्याख्या तन्त्रय् भगवानं आज्ञा जूगु धकाः वज्रपाणिं धयातल । आध्यात्मिक बेला धैगु छु धकाः भगवानयाके न्यंसेलि -

भगवानं आज्ञा जुयाबिज्याःत । हे वज्रपाणि ! आध्यात्मिक बेला धैगु महागुहचगु, सूक्ष्मगु बोधिचित्तया अधिष्ठान खः ।

ज्ञान धैगु प्राणीपिन्त मोक्ष यायेत व मन्त्र सिद्ध यायेत तथा शान्तिक, पौष्टिक कार्य यायेत, व वश्य अभिचारकर्म यायेतमाःगु अग्राहचगु, शान्तगु भगवान् तथागत जुयाबिज्याःम्ह खः ।

व चित्तधातु, गथे स्वांनय् सुगन्ध च्वनाच्वनी, अथे हे प्राणीपिनि नुगलय् च्वनाच्वन । क्रमशः अर्धयामयागु बेलाया ल्याखं व चित्तधातु अग्निमण्डलय्, वायव्यमण्डलय्, महेन्द्रमण्डलय्, वारुणमण्डलय् पालंपाः च्वनच्वनी, उबलय् व मण्डल क्रमशः हचाउँ, हाकु, म्हासु, तुयू वर्ण जुइ । च्वय् कनावयागु खं थथे धाःगु खः । हृदयय् च्वंगु वारुणमण्डलय् चित्तधातु वइबलय् तुयूगु रश्मि पिहाँवयाः अर्धयाम तक च्वनाच्वनि । उबलय् शान्तिककर्म यायेमाः । माहेन्द्रमण्डल गुदद्वारय् च्वनाच्वन । अन उदय जुइबलय् म्हासुगु रश्मि

पिहाँवया: अर्धयाम च्वनाच्वनी । उबलय् पौष्टिककर्म यायेमा: । अग्निमण्डल कण्ठस्थानय् च्वनाच्वनी । वयागु उदय जुइबलय् हचाउँगु रश्मि पिहाँवया: अर्धयाम च्वनाच्वनी । उबलय् वश्य व आकर्षण यायेमा: । वायव्यमण्डलय् नाभि च्वनाच्वनी । अन उदय जुइबलय् हाकु हाकु धा:गु रश्मि पिहाँवया: अर्धयाम च्वनाच्वनी । उबलय् रौद्रकर्म यायेमा: धैगु भाव ख: ।

आ: भिंप्यंगूगु पटलया व्याख्या च्वय् अथ इत्यादि प्रकरणय् सर्वतथागता: धैपिं अक्षोभ्य आदि धा:गु ख: । समया धैपिं देवीपिं धा:गु ख: । इमि अधिपति महावज्रधर ख: । शान्ति धैगु ज्वर आदि शान्त यायेगु धा:गु ख: । शान्तियात समेति धैगु बांलाक यानाबिइगु अर्थय् शान्तिसमय धा:गु जुल । वहे थन विशेष रूपं मा:गुलिं न्हापां धा:गु ख: । व नामं प्रसिद्धगु समाधि (मनयागु अवस्था विशेष) यानाबिज्याना: (थन) सर्वतथागता धैपिं साधकतय्सं भार्या तयेमा: धैगु अर्थय् धारणी धा:गु ख: । उज्व:गु धारणी थ:गु कायवाक्चित्तवज्र स्वंगूलिं संयुक्त याना: धयाबिज्यात, आविस्कार यानाबिज्यात । ओँ आदि मन्त्रयात सर्व धका: धाइ । थ्व खँ वज्रोष्णीषे धयातल -

न्हापां ओँकार, अन्त्यय् स्वाहा दुगु शान्तिकर्मय् प्रयोग जुइगु मन्त्रयात "सर्व" धका: धाइगु मन्त्रवादिपिसं सिइकेमा: ।

मन्त्रयागु "सर्व" धैगु नां कनेधुन । आ: मन्त्रयागु अर्थ धायेमानी (कनेमानी) - गथे धा:सा अकार, उकार व अनुस्वार स्वंगू दुगुलिं त्रिवज्र स्वभावगु ओँ धैगु पुण्य बिइम्ह जुल । रु रु धैगु मन्त्रदेवतापिनिगु आलय (मन्दिर) जुल । स्फुरु धैगु प्रकाशमान यानाबिज्याहुँ धा:गु जुल । अर्थ, स्फुर स्फुरणे धैगु धातुया रूप ख: । ज्वल धैगुया अर्थ तेजस्वी जुयाबिज्या:हुँ धा:गु ख: । बांलाक आशा पूर्ण यानाबिज्याहुँ धायेत तिष्ठ धा:गु ख: । सिद्ध धैगु अनिवार्य रूपगु, लोचन धैगु मिखा दुम्ह हे देवी ! धका: संबोधन यायेत सिद्धलोचने धा:गु ख: । सर्वार्थ साधनि धैगु हे फुक्क खँ पूर्ण यानाबिज्याइम्ह धा:गु ख: । स्वाहा धैगु शान्ति उद्दीपन याइगु (प्रकाश याइगु) पुसा ख: (बीज ख:) । थन शान्ति उद्दीपन यायेत मन्त्रं युक्त जूगु यायेमा: । 'विदर्भण' गथे धा:सा मन्त्रय् अमुक नांम्ह व्यक्तिया शान्ति कुरुस्व धका: स्वाहा धायेधुंका: धायेमा: । थन शान्तिकर्मय् स्वां धूप गन्ध आदि फुक्कं तुयूगु धका: भा:पेमा: ।

थ्व धारणी मन्त्र उच्चारण याये मात्र नं सर्वसम्पन्नमनीषिन: धैगु फुक्क सम्पत्ति इच्छा याइपिं साधकतय्सं आरोग्य कामना याना: वैरोचनयात स्मरण याना:, मन सन्तुष्ट याना: (मन लुधंका:) गुलिं हर्ष चित्त जुया: एकाग्रता जुइ धा:गु जुल ।

थन वुद्धा: धैपिं साधकत धा:गु ख: । इमि शान्ति जुइ । केवल शान्ति जक मखु चोदन, वर्ण, आशयया भेदत फुक्क कर्मसिद्ध याना बिइ । सीधुंकूम्ह नं जीवित यानाविइगुलिं मृतसंजीवनी धा:गु ख: । थुलि मन्त्रया सामर्थ्य (शक्ति) क्यंगु जुल । वज्रसमय धैम्ह वैरोचन ख: । वैरोचनयात प्रेरणा बिइगु धारणी धायेत वज्रसमयचोदनी धारणी धा:गु जुल । थुलिं खँ महावज्रधरं हे आज्ञा जूगु धका: संगीतिकारयागु धापु जुल ॥१॥२॥

मूल :

अथ भगवांस्त्रिकायसमयक्रोधवज्रः भावाभावसमयवज्रं नाम समाधिं समापद्येमां सर्ववज्रधराग्रमहिषीं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

॥ ओं शङ्करे शान्तिकरे घुट्ट घुट्ट घुट्टनि घातय घातय घुट्टनि स्वाहा ॥

अथास्यां गीतमात्रायां त्रिवज्राभेद्यवज्रिणः ।
उत्फुल्लचारुनयना वज्रचित्तमनुस्मरन् ॥३॥
रक्षावज्रप्रयोगेषु नित्यं कर्मप्रसाधनी ।
महावज्रभयार्तानां नित्यं बलकरी स्मृता ॥४॥

अले श्री भगवान् त्रिकायसमयक्रोधवज्रं भाव व अभाव समयवज्र नामगु समाधिइ च्वनाः थ्व सर्ववज्रधरपिनि मध्यय् नं अग्रम्हया नं अग्रमहिषी जुयाच्वंगु विद्या थःगु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात ।

"ओं शङ्करे शान्तिकरे घुट्ट घुट्ट घुट्टनि घातय घातय घुट्टनि स्वाहा ॥"

थ्व विद्या उच्चारण यायेमात्र नं त्रिवज्राभेद्यवज्रिणः धैपिं साधकतय्सं ततःग्वःगु मिखा चक्कंक कनाः वज्रचित्तयात अर्थात् अक्षोभ्ययात लुमंकाच्वन । ॥३॥ रक्षावज्र प्रयोग यायेगु विषयय् सदानं कर्मसिद्ध यानाबिइगु महावज्रयागु भय खनाः ग्यानाच्वंपिनिगु बल वृद्धि यानाबिइगु थ्व विद्या खः ॥४॥

टीका :

अथेत्यादि भगवान् महावज्रधरः । त्रिकायः त्रैधातुकः । तं समेत्यनुयानीति त्रिकायसमयक्रोधः । स एव वज्रभेद्यं यस्य त्रिकायसमयक्रोधवज्रो भगवान् । भावा विघ्नाः तेषामभावो भावाभावः । तस्य समयः अनतिक्रमणं तदेव वज्रं यस्मिन् तन्नामकं समाधिं समापद्यालम्ब्य सर्वदुष्टप्रणाशको वज्रधरः सर्ववज्रधरः तस्याग्रमहिषीं अग्रमहिषीमिव सर्वधारणीनां प्रधानभूतां स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

ओमित्यादि सर्पः । ओं उक्तार्थम् । शङ्करे शान्तिकरे । घुट्टिनीत्यामन्त्रणम् । घुट्टि घातय प्रेरणम् । शम उपशमे दुष्टोपशमाच्छङ्करा । दुष्टोपशमनानन्तरं शान्तिकरा घुट्ट दुष्टान् नाशय । घुट्टि प्रतिघाते । घुट्टिनी दुष्टप्रणाशनि अत्यन्तप्रेरणाद् द्विरुक्तिः । घातय नाशय । हन हिंसायाम् । अत्र स्वाहापूर्वकममुकं रक्ष रक्षेति विदर्भयेत् ।

अथास्यामित्यादि । त्रिवज्राः सर्वसत्त्वाः तैरभिन्नं वज्रं शरीरं येषां ते त्रिवज्राभेद्यवज्रिणः साधकाः हर्षविकसितनयनेन्दीवराः वज्रचित्तमक्षोभ्यमनुस्मरन् ध्यायन्ति स्म ।

रक्षा मार्यादिभ्यः सैव वज्रमभेद्यत्वात् । तस्य प्रयोगेषु रक्षाप्रधानेषु नित्यं सदा । त्रिकायसिद्धिकरी । अपि च महावज्रभयं विघ्नविनायकभयं तेनार्तानां पीडितानां नित्यं बलकरी विघ्नपराजयवलकरी स्मृता । धारणी । रत्नकुलीनानामपीयमेव धारणी । उभयकुलसाधारणत्वान्मामक्याः ।

ओँ इत्यादि सर्व (मन्त्र) खः । ओँया अर्थ च्वय् कनेधुन । त्रिकायः धैगु त्रैधातुक धाःगु खः । त्रैधातुयात समेति धैगु अनुसरण याइ धैगु अर्थय् त्रिकायसमयक्रोध धाःगु खः । वहे अभेद्य जूगुलिं वज्र धाःगु खः । त्रिकायसमयक्रोधवज्र भगवान् धाःगु खः । भावा धैगु विघ्नतय्गु अभाव धैगु अर्थय् भावाभाव धाःगु खः । व भावाभावयागु अतिक्रमण मयाइगुलिं समय धाःगु खः । वहे वज्र नामगु समाधि यानाः (आलम्वन यानाः) सर्वदुष्टप्रणाशक धैम्ह वज्रधर खः । फुक्क वज्रधरया अग्रमहिषी थें फुक्क धारणी मध्यय् प्रधानगु धारणी थःगु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात ।

ओँ इत्यादि सर्वमन्त्र खः, ओँया अर्थ च्वय् वने कुंकल । 'शङ्करे' धैगु शान्ति याइगु धाःगु खः । घुट्टानि, थ्वं संबोधन याःगु खः । घुट्टि धातु स्या पा धकाः प्रेरणा याइगु अर्थय् च्वयातल । शम धातु शान्ति यायेगु अर्थय् दु । दुष्टतय्त उपशमन याइगुलिं शङ्करा धाःगु खः । दुष्ट शमन यायेधुंकाः शान्तिकरा जुल । घुट्ट धैगु दुष्टतय्त नाश या धाःगु खः । घुट्टि धातु प्रतिघात यायेगु अर्थय् दु । घुट्टनि धैगु दुष्टप्रणाशिनी धाःगु खः । अत्यन्त प्रेरणा व्यक्त यायेत घुट्टनि निकः प्रयोग यानातःगु खः । घातय धैगु नाश या धाःगु खः । 'हन हिंसायाम्' धैगु धातुया रूप घातय जुल । थन नं स्वाहा धाये धुंकाः अमुक रक्ष रक्ष धकाः नां कयाः मन्त्र ब्वनेमाः ॥३॥

अथास्यां इत्यादि प्रकरणय् नं त्रिवज्राः धैपिं सर्वसत्त्वपिं धाःगु खः । त्रिवज्रं अभिन्नगु वज्री धैगु शरीर दुपिं धायेत त्रिवज्राभेद्यवज्रिण धैपिं साधकत धाःगु खः । हर्षं कमल थें च्वंगु मिखा चक्कंकाः वज्रचित्तं धैगु अक्षोभ्ययात अनुस्मरन् लुमंकाः ध्यान यानाच्वन ॥४॥

रक्षा धैगु अनार्य आदिपाखें रक्षा । वहे वज्र खः छाय्धाःसा अभेद्य जूगुलिं खः । रक्षा प्रयोगेषु धैगु प्रधानगु रक्षाकर्म नित्य सदानं यायेमाः । त्रिकाय सिद्धि बिइगु खः । हानं, महावज्रधरमय धैगु थन विघ्न विनायक भय धाःगु खः । वयागु भयं आर्तपिं धैगु पीडितपिं धाःगु जुल, उज्वःपिन्त बल बिइगु (शक्ति बिइगु) विघ्न पराजित यायेफइगु बल बिइगु धारणी धाःगु खः । रत्नकुलीनापिनिगु नं थ्वहे धारणी खः । छाय्धाःसा मामकी धैम्ह निगू कुलया नं साधारणम्ह जुल ।

मूल :

अथ भगवान् महारागसमयावलोकनं नाम समाधिं समापद्येमां धर्मकायाग्रभार्यां स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

॥ ओँ कटे विकटे कटङ्कटे करोटवीर्ये स्वाहा ॥

अथास्यां गीतमात्रायां वज्रधर्माग्रधारिणः ।
तुष्टा ध्यानं समापेदे वज्रधर्ममनुस्मरन् ॥५॥
धर्मपुष्टिं बलं नित्यं महाकोशवती सदा ।
करोति जापमात्रेण वाग्वज्रस्य वचो यथा ॥६॥

अले श्री भगवान् महारागसमययात अवलोकन याइगु नामगु समाधि यानाः थ्व धर्मकायया अग्रभार्या थें जाःगु धारणी थःगु काय वाक् चित्तं पिकयाविज्यात ।

"ओँ कटे विकटे कटङ्कटे करोटवीर्ये स्वाहा ॥"

थ्व धारणी उच्चारण यायेमात्र नं वज्रधर्मया अग्रय् च्वनाबिज्याइपिं साधकपिं सन्तुष्ट जुयाः वज्रधर्मयात (अमिताभयात) लुमंकाः ध्यान यानाबिज्यात ॥५॥

महाकोशवती जुयाच्वंगु थ्व धारणी नित्य धर्म, पुष्टि, बल बियाच्वनी । जप यायेमात्र नं वाक्वज्रया वचन थें पूर्ण जुइ ॥६॥

टीका :

अथेत्यादि । भगवान् महावज्रधरः महारागसमयोऽमिताभः । स येन समाधिना अवलोक्य दशीक्रियते तन्महारागसमयावलोकनं नाम समाधिंसमापद्यामुखीकृत्य धर्मसमयकायाः पद्मकुलीना देव्यः तासां मध्ये अग्रभार्यां विशेषेण धारयितव्यां धारणीं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयेत् ।

ओमित्यादि । कटे अतितीक्ष्णपोषणोकढ(?) कृच्छ्रजीवने विकटे विशेषेण जीवने । निकटे साधकासन्ने कटंकटे अत्यर्थं जीवने । अत्र स्वाहाकारपूर्वकममुकस्य पुष्टिं कुरु वौषडिति मन्त्रविदर्भणम् ।

अथेत्यादि । वज्रधर्माग्रचारिणः पद्मकुलाधिमोक्षकः वज्रधर्ममनुस्मरन् अभिताभमालम्वयन्तः ध्यानं चित्तैकाग्रतां समापेदे प्राप्नुवन्ति स्म । महाधनधान्यवृद्धिकरी । धर्मो दानादिकः पुष्टिः कायपुष्टिः । बलं क्रियोत्साहः । एतत्सर्वं करोति जापमात्रेण पठितमात्रेण । किं पुनः साधितेति ? वाग्वज्रस्य वचनं यथाभिप्रेतसिद्धिमावहति, तथा साधकस्यापीति ।

थ्व प्रकरणय् भगवान् महावज्रधरमहारागसमय धैम्ह अमिताभ, वसपोलं गुगु समाधि याना स्वयेमात्र नं वशय् तये फइगु जुल, वयात हे महारागसमयावलोकन नामगु समाधि यानाः धैगु साक्षात्कार यानाः धर्मसमयकायाः धैपिं पद्मकुलयापिं देवीपिं मध्यय् अग्रभार्यायात विशेष यानाः धारणा यायेमाःगु धारणी थःगु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात ।

ओँ इत्यादि प्रकरणय् कटे धैगु (थन छुं वाक्य त्वःफित), कट कृच्छ्रजीवने धयातःगु खःसा दुःखं म्वानाच्वंम्ह धाःगु खः । विकटे धैगु विशेष प्रकारं म्वानाच्वंम्ह धाःगु खः । निकटे धैगु साधकया न्हचःने धाःगु खः । कटंकटे धैगु अति तःधंगु जुइत म्वानाच्वनेगु धाःगु खः । थन नं स्वाहा धाये धुंकाः "अमुकस्यपुष्टिंकुरुवौषड्" धकाः मन्त्रय् तनेमाः ।

अथेत्यादि प्रकरणय् वज्रधर्माग्र चारिणः धैगु पद्मकुलय् दृढ विश्वास याइम्ह वज्रधर्म धैम्ह अमिताभयात अनुस्मरन यानाः आलम्वन यानाः ध्यान धैगु चित्तयागु एकाग्रता समापेदे धैगु प्राप्त जुइ धाःगु खः ॥५॥ महाधनधान्य वृद्धि याइगु धर्म धैगु दानादि खः । पुष्टि धैगु शरीरयागु पुष्टि धाःगु जुल । बल धैगु ज्या यायेगु उत्साह धाःगु खः । थ्व फुक्कं जाप यायेमात्र नं (मन्त्र ब्वने मात्रं) पूर्ण यानाबिइ धाःगु जुल । छु साधन यानागुलिं थथे जुइ धाःसा वाग्वज्रस्य वचनं थें थम्हं मनय् तयागु पूर्ण जुइगु सिद्धि दइ । अथे हे साधकया नं सिद्ध जुइ ॥६॥

मूल :

अथ भगवान् समन्तसम्भववज्रं नाम समाधिं समापद्येमां समयसत्त्वाग्रभार्यां स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

॥ ओँ तारे तुत्तारे तुरे स्वाहा ॥
अथास्यां गीतमात्रायां सर्वबुद्धा महात्मजाः ।
हर्षिता ज्ञानमापेदे वज्रकायमनुस्मरन् ॥७॥
बुद्धवज्रमहासैन्यं सत्त्वधातुं समन्ततः ।
करोति दासवत् सर्वं निश्चेष्टं वशकृत् क्षणात् ॥८॥

इत्याह च ।

अले श्री भगवानं समन्तसमयसंभव नामगु समाधिइ च्वनाः समयसत्त्वया अग्रभार्या थें जाःगु धारणी थःगु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात ।

"ओँ तारे तुत्तारे तुरे स्वाहा ॥"

थ्व धारणी उच्चारण यायेमात्र नं फुक्क बुद्धपिं, महासत्त्वपिं हर्षित जुयाः ज्ञान प्राप्त यात, वज्रकाययात लुमंका बिज्यात ॥७॥

थ्व धारणीं बुद्धवज्रपिंगु महासैन्य नं सत्त्वधातुया छचाखेरं दास थें फुक्कसितं निष्क्रिय जुइक क्षणभर वशय् तयाबिइ ॥८॥ थुलि नं आज्ञा जुल ।

टीका :

अथेत्यादि । भगवान् वज्रधरः समन्तसमयोऽमोघसिद्धिः संभवति येन तन्नामकं समाधिं समापद्य इमां समयोऽमोघसिद्धिः तस्य सत्त्वाः अमोघकुलीना देवता तासां मध्येऽग्रभार्यां विशेषेण धारयितव्यां धारणीं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयेत् ।

ओं गतार्थः । दुःखार्णवात् तारयतीति तारा । व्यथां त्रायत इति तुत्तारा । तुदव्यथने । त्रैट् पालने । शीघ्रकरणे त्वरा । तुर त्वरणे । एतत् पदत्रयमामन्त्रणे । स्वाहापूर्वकममुकं वशमानय निर्गच्छेदिति मन्त्रविदर्भणं कार्यम् ।

अथेत्यादि । सर्वबुद्धोऽमोघसिद्धिः तदात्मजाः तदविमुक्ताः हर्षिताः सन्तुष्टमनस्काः वज्रकायममोघसिद्धिमनुस्मरन् ध्यायन्तः ज्ञानं चित्तैकाग्रता मापेदे प्राप्तवन्तः ।

बुद्धाः प्रधानपुरुषाः वज्राः कठिनहृदयाः महासैन्या राजानः सत्त्वधातुं सामान्यालोकं समन्ततः सर्वाकारेण दासवत् वशीकरोति । सर्वानुक्तान् साध्यावश्यत्वेन निश्चेष्टान् परमवशान् तत्क्षणात् सद्यः करोति । इत्याह भगवानिति संगीतिकारवचनम् ।

अले भगवान् वज्रधरं, समन्तसमय धैम्ह अमोघसिद्धि संभव जुइ (उत्पत्ति जुइ), थ्व नांगु समाधि यानाः समय धैगु अमोघसिद्धिया, सत्त्वाः धैगु अमोघकुलया देवतापिं, इपिं मध्यय् अग्रभार्या थें जाःगु धारणी विशेष रूपं धारणा यायेमाःगु विद्या थःगु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात ।

थन औँया अर्थ वने धुंकूगु जुल । दुःखरूपी समुद्रं तरय् याइम्ह जूगुलिं तारा धाःगु खः । व्यथा (रोगं) रक्षा याइम्ह धकाः तुत्तारा धाःगु खः । तुदव्यथने धातुया तुद खः । त्रैट् पालने धातुया तुरे जुल धयातल (थन थ्व व्याख्या द्वन थें च्वं) । तुर त्वरणे धातुं तुरा जूगु जुल, थ्व शब्दत फुक्क संबोधन यानातःगु खः । थन नं स्वाहा धयालि अमुकं वशमानयनिर्गच्छ धैगु वाक्य तनेमाः ।

अथ इत्यादि प्रकरणय् सर्वबुद्ध धैम्ह अमोघसिद्धि खः । तदात्मजा धैपिं वसपोलयात दृढ विश्वास याइपिं धाःगु खः । हर्षित जुयाः सन्तुष्ट मन यानाः वज्रकाय धैम्ह अमोघसिद्धियात अनुस्मरण, ध्यान यानाः ज्ञान धैगु चित्तयागु एकाग्रता जुल । प्राप्त यात ॥७॥

बुद्धाः धैपिं प्रधानपुरुषत, वज्रा धैपिं हृदय कठोरपिं, महासैन्य धैपिं राजापिं धाःगु खः । सत्त्वधातु धैगु सामान्य लोकया छ्चाखेरं, सर्वाकारेण धैगु हरतरह नं दास थें वशय् तयाबिइ । उल्लेख मजूगु फुक्क खँ नं साध्य वशय् च्वंगु क्यनेत निश्चेष्टान धैगु शब्दं क्यनाच्वन अर्थात् परम वशय् च्वंपिं तत्क्षण तुरुन्त जुइ ॥८॥ धकाः थुलि खँ नं भगवानं आज्ञा जुयाबिज्याःत धकाः संङ्गीतिकारयागु वचन जुल ।

मूल :

अथ भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रस्तथागतो विमलरश्मिमेघव्यूहवज्रं नाम समाधिं समापद्येमं वज्रयमान्तकमहाक्रोधं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

अले श्री भगवान् सर्वतथागतया कायवाक्चित्तवज्र जुयाबिज्याःम्ह तथागतं विमलरश्मिमेघव्यूहवज्र नामगु समाधिइ च्वनाः थ्व वज्र यमान्तक महाक्रोध विद्या थःगु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात ।

टीका :

अथेत्यादि । भगवानित्यादिना । महावज्रधरमाह । विमलरश्मिः शुक्लरश्मिः तत्समूहो विमलरश्मिमेघः स वज्रवत् अभेद्यो यस्मिन् विमलरश्मिमेघवज्रो वैरोचनः । भेदान् तन्निष्पादकं समाधिरपि तथोच्यते । तं समापद्येमं वज्रयमान्तकाख्यं वज्रक्रोधं मन्त्रात्मकं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयेत् ।

थन भगवान् इत्यादि शब्दं महावज्रधरयात क्यनाच्वन । विमलरश्मि धैगु तुयूगु रश्मि धाःगु खः । व रश्मिया समूह (पूचः) धायेत विमलरश्मिमेघ धाःगु खः । व रश्मि वज्र थें अभेद्य जुयाः च्वनाच्वंम्ह धायेत विमलरश्मिमेघवज्र धाःगु खः । अर्थात् वैरोचन धाःगु जुल । वसपोल उत्पन्न जुइगु समाधिया नां नं वहे जुल । व समाधिइ च्वनाः थ्व वज्र यमान्तक नामगु वज्रक्रोध मन्त्र थःगु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात ।

मूल :

॥ नमः समन्तकायवाक्चित्तवज्राणाम् । ओँ ख ख खाहि खाहि सर्वदुष्टदमक असिमुसलपरशुपाशहस्त चतुर्मुख चतुर्भुज षट्चरण आगच्छागच्छ सर्वदुष्टप्राणहारिणे महाविघ्नान्तक विकृतानन सर्वभूतभयङ्कर अट्टाट्टहासनादिने व्याघ्रचर्मनिवसने कुरु कुरु सर्वकर्माणि छिन्द छिन्द सर्वमन्त्रान् भिन्द भिन्द परमुद्राणाकर्षय आकर्षय सर्वभूतान् निर्मथ निर्मथ सर्वदुष्टान् प्रवेशय प्रवेशय मण्डलमध्ये वैवस्वतजीवितान्तकर कुरु कुरु मम कार्यं दह दह पच पच मा विलम्ब विलम्ब समयमनुस्मर हूँ हूँ फट् फट् स्फोटय स्फोटय सर्वाशापरिपूरक सर्वान् नाशय रिपून् कर कर हे हे भगवन् किं चिरायसि मम सर्वार्थान् साधय साधय स्वाहा ।

समन्तकायवाक्चित्तवज्रपिन्त नमस्कार । थ्व मन्त्रया अर्थ क्वय् टीकाय् वइतिनि ।

टीका :

नमः समन्तकायवाक्चित्तवज्राणामिति मन्त्रोच्चारणकाले मन्त्रिभिरुच्चारयितव्यम् । ओमित्यादिको मन्त्रः । ख ख खाहि खाहि यमान्तकस्य दुष्टभक्षणां प्रति प्रेरणं सर्वदुष्टसत्त्वदमक असिमुसलपरशुपाशहस्त चतुर्भुज चतुर्मुख षट्चरण (आ)गच्छागच्छ सर्वदुष्टप्राणापहारिणे महाविघ्नघातक विकृतानन सर्वभूतभयंकर अट्टाट्टहासनादिने व्याघ्रचर्मनिवसन् इत्यामन्त्रणम् । कुरु कुरु सर्वकर्माणि छिन्द छिन्द सर्वमन्त्रान् भिन्द भिन्द परमुद्राम् । आकर्ष(य)ाकर्ष(य) सर्वभूतानि मथ मथ निर्मथ निर्मथ सर्वदुष्टान् । प्रवेशय प्रवेशय मण्डलमध्य इति प्रेरणम् । वैवस्वतजीवितान्तकरेति । वैवस्वतो यमः । तस्य जीवितविनाशं करोतीति वैवस्वतजीवितान्तकर मम सर्वकार्यं कुरु कुरु साधय साधय दह दह सर्वपापान् भस्मीकुरु । पच पच सर्वपापान् । मा विलम्ब विलम्ब मा कालक्षयं कुरु । समयो वज्रसत्त्वाज्ञातमनुस्मर । हूँ हूँ तर्जय विघ्नान् फट् फट् भेदय विघ्नान् स्फोटय स्फोटय विदारय विघ्नान् सर्वान् नाशय रिपून् कर कर, विघ्नान् छित्वा दशदिशि विकर । सर्वाशापरिपूरक हे हे भगवन् इत्यामन्त्रणम् । किं चिरायसि ? किमर्थ विलम्वसे ? नम सर्वार्थात् सर्वकार्याणि साधय निष्पादय । स्वाहापूर्वममुकमाकर्षय हीरिति मन्त्रविदर्भणम् ।

नमः समन्तकायवाक्चित्तवज्राणाम् धकाः साधक मन्त्रिं मन्त्र उच्चारण यायेत ब्वनेमाः । ओँ इत्यादि मन्त्र खः । ख ख खाहि खाहि धाःगु यमान्तकयात, दुष्टतयत् नयाबिज्याहुँ धकाः प्रेरणा ब्यूगु जुल । हे सर्वदुष्टसत्त्व दमन यानाविज्याइम्ह ! हे ल्हाःतिं असि (तरवार), मुसल (मुसः), परशु (पाः), पाश ज्वनाविज्याःम्ह ! हे प्यका ल्हाः, प्यपाः ख्वाः दुम्ह ! हे खुपा तुति दुम्ह ! बिज्याहुँ बिज्याहुँ । हे सर्वदुष्टपिनिगु प्राण हरण यानाविज्याइम्ह ! हे महाविघ्नान्तक ! हे विकृतगु ख्वाःम्ह ! हे सर्वभूतं भयंकरम्ह ! हे अट्टाहास यानाः न्हिलाः गर्जे जुइम्ह ! हे व्याघ्रचर्म न्ययाविज्याःम्ह ! थुलि फुक्क संबोधन जुल । फुक्क कर्म यानाविज्याहुँ २, फुक्क मन्त्रच्छेदन यानाविज्याहुँ २, कतःपिनिगु मुद्रा तछ्यानाविज्याहुँ २, फुक्क प्राणीपिन्त आकर्षण यानाविज्याहुँ २, फुक्क दुष्टतयत् मथन यानाविज्याहुँ २, निर्मथन यानाविज्याहुँ २, मण्डलया दुने दुकयाविज्याहुँ २ । थुलि फुक्क वसपोलयात प्रेरणा ब्यूगु (च्वयेकूगु) जुल । वैवस्वतजीविनान्तकर धैगु यमराजयागु ज्यान हे नाश यानाविज्याइम्ह धायेत हे वैवस्वतजीवितान्तकर धाःगु खः । जिगु फुक्क कार्य

यानाबिज्याहुँ २, सिद्ध यानाबिज्याहुँ २, फुक्क पाप छुयाबिज्याहुँ २, भस्म यानाबिज्याहुँ २, फुक्क पाप दायेकाबिज़्याहुँ (पाक यानाबिज्याहुँ), ताउमायेका बिज्यायेमते, ई सितिं व्छया बिज्यायेमते, वज्रसत्त्वं आज्ञा जुयाबिज्या:गु समय (अलंघनीय आज्ञा) लुमंकाबिज्याहुँ । हूँ हूँकार याना: विघ्नयात खबरदार यानाबिज्याहुँ २, फट् फट्कारं विघ्नयात तछ्यानाबिज्याहुँ २, कुचा थलाबिज्याहुँ २, फुक्क विघ्न प्यदंक फायाबिज्याहुँ २, शत्रु नाश यानाबिज्याहुँ २, विघ्नयात कुचा कुचा थला: भिगू दिशाय् व्हलाबिज्याहुँ २ । हे फुक्क आशा परिपूर्ण यानाबिज्याइम्ह ! हे हे भगवन् ! धका: संबोधन या:गु जुल । छाय् ताउबिकाबिज्याना ? छाय् विलम्व यानाबिज्याना ? जिगु फुक्क स्वार्थं फुक्कं कार्य सिद्ध यानाबिज्याहुँ २, सम्पन्न यानाबिज्याहुँ २ । स्वाहा धाये धुंका: अमुकं आकर्षय ऱ्ही: धका: मन्त्रय् तनेमा: ।

मूल :

अथास्मिन् भाषितमात्रे सर्वे बुद्धा महायशाः ।
भीताः संत्रस्तमनसो वज्रचित्तमनुस्मरन् ॥९॥
कपालं निर्व्रणं प्राप्य चारुरूपं मनीषिणम् ।
पादाक्रान्तगतं कृत्वा मन्त्रमेनमनुस्मरन् ॥१०॥
लोचनां मामकीं चापि महावज्रकुलोच्चयाम् ।
द्वित्रीन् वारान् समुच्चार्य ध्रुवमाकृष्यते क्षणात् ॥११॥ ✓

इत्याह च भगवान् बोधिचित्तवज्रः ।

अले थ्व मन्त्रपद उच्चारण यायेमात्रं हे फुक्कं बुद्धपिं, महायश जुयाबिज्या:पिं नं ग्याना: तर्से जुया: (थारान्हुया:) वज्रचित्तयात (महावज्रधरयात) लुमंकाच्वन ॥९॥

खल्हुं मजूगु कपाल प्राप्त याना: व नं बांलासेच्वंगु, मनं तुना थें च्वंगु कपालयात तुतिं न्हुया: थ्व हे मन्त्र लुमंका च्वने माल ॥१०॥

थथे निक: स्वक: थ्व मन्त्र उच्चारण यायेमात्र नं निश्चय नं लोचना जूसां, मामकी जूसां, महावज्रकुलयाम्ह जूसां तत्क्षणय् आकर्षण यानाहइ ॥११॥

थथे धका: नं श्री भगवान् बोधिचित्तवज्रं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

अथास्मिन् मन्त्रराजे भाषितमात्रे सर्वबुद्धाः साधनत्वेन दम्यत्वेन ज्ञातत्वात् । बुद्धाः शक्रादयो लोकपालाः महायशाः भीताः भ्रान्ताः संत्रस्तमनसो व्याकुलचित्ता वज्रचित्तं महावज्रधरमनुस्मरन् शरणं गताः । वैरोचनयोगवान् निर्व्रणं स्त्रीकपालं चारुरूपं मनीषिणं मनोल्हादनकरमादाय तत्पृष्ठेऽलक्तकरसेन स्त्रीप्रतिकृतिमालिख्य हृत्प्रदेशे नामाक्षराणि विन्यसेत् । पादाक्रान्तगतं यमान्तकेन वामपादेन सूर्यमण्डलोपरि हूंकारोद्भूतवज्राङ्कुशाधिष्ठितेन तद्हृदि आलीढपदस्थेनाक्रम्य तेनाङ्कुशेन हृदि विध्वाभिप्रेतां स्त्रियमाकृष्यमाणां विचिन्त्य मन्त्रभेतदनुस्मरेत् क्रुद्ध उच्चारयेत् ।

ततः किमित्याह । लोचनामित्यादि । लोचनां ब्राम्हणकन्यां मामकीं क्षत्रियकन्यां महावज्रा राजामात्याः तेषां कुलोच्चयां कुलस्त्रियम् । त्रीन् वारान् त्रिसन्ध्यं नालामन्त्रं यथाशक्त्यावर्त्य क्षणात् सप्ताहाद् ध्रुवमाकृष्यते। पिण्डमाकर्षयति। पुरुषमाकर्षयितुकामः पुरुषकपालेऽनन्तरोक्तविधिना पुरुषप्रतिकृतिमालिख्य प्रत्यालीढपदेनाक्रम्याकर्षयेदिति विशेषः ।

इत्याह भगवान् चित्तवज्रो महावज्रधरः ॥

अले थ्व मन्त्रराजा नुवाये मात्र नं फुक्क बुद्धपिं नं साधन जूगुलिं व दमन यायेमाःपिं ज्ञात जूगुलिं थन बुद्धाः धैपिं शक्र आदि लोकपालत जुल । महायशपिं ग्याःपिं, थारान्हुपिं, व्याकुल चित्तपिसं महावज्रधरयात लुमंकाः शरणय् वनाच्वन । वैरोचनयागु योग याइम्ह निर्व्रणं धैगु गनं कुचादलाः ब्वलाः मवनीगु स्त्रीकपाल, व नं बांलासेच्वंगु, मनं तुना थें च्वंगु, मनय् आनन्द बिइगु कयाहया वया दुने अलः रङ्गं स्त्रीयागु चित्र च्वयाः व चित्रया नुगलय् वयागु नां च्वयातयेमाल । पादाक्रान्तगतं धैगु यमान्तकयागु देपा तुतिं सूर्यमण्डलया द्यःने हूँकारं उत्पन्न जूगु वज्रांकुश अधिष्ठान यानातःगु तुति वयागु नुगलय् आलीढपद यानाच्वंम्हं न्हुयाः वहे अंकुशं नुगलय् व्हःगंक क्यंकाः स्त्रीयात साला हये धका भाःपाः तमं तमं थ्व मन्त्र अनुस्मर याये माल (ब्वने माल) ॥९॥१०॥

अथे ब्वनागुलिं छु जुइ धाःसा धैगु खँ कनेत लोचनां इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । लोचनां धैम्ह ब्राम्हण कन्या धाःगु खः । मामकी धैम्ह क्षत्रीय कन्या धाःगु खः । महावज्रा धैपिं राजामात्यत खः । इमिगु कुलोच्चया धैगु कुलस्त्री धाःगु खः । स्वकः स्वंगू सन्ध्याय् नं मालामन्त्र यथा शक्ति ब्वने माल । क्षणात् धैगु थन सप्ताहया दुने निश्चय नं आकर्षण यानाहइ । प्वः चिनाहइ । अथे हे पुरुषयात आकर्षण यायेगु इच्छा जूम्हं पुरुषया कपालय् च्वय् कनाथे तुं अलः रङ्गं पुरुष चित्र च्वयाः प्रत्यालीढ पदं तुतिं न्हुयाः आकर्षण यायेमाः थ्व विशेष खँ जुल ॥११॥

थुलि खँ भगवान् चित्तवज्र महावज्रधरं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

मूल :

अथ भगवान् वैरोचनवज्रस्तथागतः समयरश्मिघनाग्रं नाम समाधिं समापद्येममृतसमयवज्रक्रोधं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

नमः समन्तकायवाक्चित्तवज्राणाम् । नमो वज्रक्रोधाय महादंष्ट्रोत्कटभैरवाय असिमुसलपरशुपाशगृहीतहस्ताय ओं अमृतकुण्डलि ख ख खाहि खाहि तिष्ठ तिष्ठ बन्ध बन्ध हन हन दह दह गर्ज गर्ज विस्फोटय विस्फोटय सर्वविघ्नविनायकान् महागणपतिजीवितान्तकराय स्वाहा ॥

अथास्मिन् भाषितमात्रे सर्वे बुद्धा महायशाः ।
मूर्च्छिता भयमापेदे वज्रकायमनुस्मरन् ॥१२॥
सर्वमन्त्रप्रयोगेषु वज्रोच्चाटनकर्मणि ।
उच्चाटयति विधिना बुद्धसैन्यमपि स्वयम् ॥१३॥

अले भगवान् श्री वैरोचनवज्र तथागतं समयरश्मिगहन नामगु समाधिइ बिज्याना: थ्व अमृतसमयसंभवक्रोधवज्र नामगु मन्त्रपद क्रोधं थ:गु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाविज्यात ।

थन नम:.... निसें ... स्वाहा तक्कया मन्त्रपदयागु अर्थ टीकाय् व्यक्त जुइतिनी ।

थ्व मन्त्र धयाबिज्यायेमात्र नं सर्वबुद्ध महायशपिं मूर्छित जुया: भयं कयाच्वन । वज्रकाययात (अमोघसिद्धियात) स्मरण यानाच्वन ॥१२॥

फुक्क मन्त्रयागु प्रयोग यायेबलय्, वज्रया उच्चाटन कर्म यायेबलय् विधिपूर्वक यातधा:सा बुद्धसैन्ययात नं स्वयं उच्चाटन यानाच्वनी (पितिनाच्वनी) ॥१३॥

टीका:

अथेत्यादि । वैरोचनस्तथागतः । महावज्रधरः समयोऽमोघसिद्धिः तस्य रश्मयः मरकतवर्णाः प्रभाः तैर्गमनं व्याप्तं महामुद्रारूपं समाधिरप्यभेदात् । तथा तं समापद्य अमृतसमयोऽमोघसिद्धिः तत्संभवक्रोधवज्रात्मकं क्रोधस्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयेत् ।

नमः समन्तेत्यादि विवृतार्थः । ओमित्यादिको मन्त्रः । अमृतकुण्डलीत्याममन्त्रणं ख ख खाहि खाहि तिष्ठ तिष्ठ वन्ध वन्ध हन हन दह दह गर्ज गर्ज विस्फोटय विस्फोटय सर्वविघ्नविनायकान् महावज्रक्रोध महादंष्ट्रौत्कट भैरवाय असिमुसलपरशुपाशहस्ताय महागणपतिजीवितान्तकरायेति पाठो गुह्यते । स्वाहापूर्वममुकमुच्चाटय हूंमिति मन्त्रविदर्भणम् ।

अथेत्यादि । गतार्थः । वज्रकायोऽमोघसिद्धिः । तं ध्यायन्ति स्म ।

सर्वमन्त्रा उच्चाटनाधिकृता मन्त्राः तेषां प्रयोगेषु सत्स्वपि वज्र(ा): दुःखसाध्याः तेषामुच्चाटनकर्मणि कर्तव्ये विधिना कल्पोक्तेन बुद्धाः कर्मप्रसरकुशलाः तेषां सैन्यं समुह स्वयममोघसिद्धियोगवानुच्चाटयेत् स्थानाद् भ्रंशयेत् । अनेन क्रमेण राजिकालवनं तैलं विषं धत्तूररसं तर्जनिकारुधिरमेकीकृत्य तेन श्मशानकर्पटे वायव्यमण्डलमर्धचन्द्राकृतिमुभयपार्श्वे वज्राङ्कितमालिख्य तन्मध्ये साध्यनामाक्षरं विदर्भ्यावाहनपूर्वकं तामाक्रम्य पूर्ववत् श्मशाने निखनेत् नियतमुच्चाटयेदिति ।

थन वैरोचन तथागत धैम्ह महावज्रधर धा:गु ख: । समय धैम्ह अमोघसिद्धि ख: । वसपोलया रश्मि पन्नायागु रङ्ग थें जा:गु प्रभा जुल । व रश्मि गहनं धैगु व्याप्तगु महामुद्रा स्वरुपगु व समाधि नं व थेंजा:गु भेद मदुगु जुल । उज्व:गु समाधिइ च्वना: अमृतसमय धैम्ह अमोघसिद्धि ख: । वया पाखें उत्पन्न जूगु क्रोधवज्र स्वभावगु मन्त्रपद क्रोध रूपगु थ:गु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात ।

नम: समन्त इत्यादिया व्याख्या जुइ धुंकल । ओँ इत्यादि मन्त्र जुल । अमृतकुण्डली धैगु विभक्ति संबोधन ख: । 'ख ख खाहि खाहि तिष्ठ तिष्ठ वन्ध वन्ध हन हन दह दह गर्ज गर्ज विस्फोटय विस्फोटय सर्वविघ्नविनायकान् महाक्रोध महादष्ट्रौत्कट भैरवाय असिमुसलपरशुपाशहस्ताय महागणपति जीवितान्तकराय' धैगु पाठ ग्रहण यायेमा: धैगु टीकाकारयागु भाव ख: । स्वाहा धाये धुंका थन नं अमुकमुच्चाटय हूँ धका: वाक्य तनेमा: ॥१२॥

अथ इत्यादिया अर्थ वने धुंकल । वज्रकाय धैम्ह अमोघसिद्धि खः । वसपोलयात ध्यान यानाच्वन ।

सर्वमन्त्रा धैगु उच्चाटन यायेगु मन्त्रत प्रयोग याःसा वज्राः धैपिं दुःसाध्यपिं (मन्त्रं थीमफुपिं) इमित नं उच्चाटन कर्म यायेमालीबलय् विधिपूर्वक कल्प ग्रन्थय् कनातःथें बुद्धाः धैपिं विधिविधानय् कुशलपिंगु सैन्य (समूह) यात स्वयं थः थम्हं अमोघसिद्धि भगवानं उच्चाटन यानाबिज्याइ (स्थान भ्रष्ट यानाबिज्याइ) । थुगु कथं पःका, चि, चिकं, विष, धत्तुरया रस, च्वलापतिया हि फुक्कं छथाय् तयाः श्मशानय् च्वंगु कापतय् अर्धचन्द्राकारगु वायुमण्डल च्वयाः निखें च्वकाय् वज्र च्वयाः व कापतय् साध्यया नां च्वयाः आव्हान यानाः वयात आक्रमण यानाः न्हापाथें तुं फुक्क यानाः श्मशानय् ल्हानाछ्वयेमाल । थथे यानागुलिं निश्चय नं उच्चाटन जुइ ॥१३॥

मूल :

अथ भगवान् रत्नकेतुस्तथागतो बुद्धरश्मिवज्रं नाम समाधिं समापद्येमं वज्रापराजितमहाक्रोधं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

॥ नमः समन्तकायवाक्चित्तवज्राणाम् । ओं हूँ जिनरिटि हे हूँ हूँ फट् फट् स्वाहा ॥

अथास्मिन् गीतमात्रे तु सर्वे बुद्धा महायशाः ।
भीताः सन्त्रस्तमनसो बोधिचित्तमनुस्मरन् ॥१४॥
राक्षसव्यालक्रूरेषु महाभयसमाकुले ।
करोति विधिवत्कर्म वज्रचित्तमनुस्मरन् ॥१५॥

अले भगवान् रत्नकेतु तथागतं बुद्धवज्ररश्मि नामगु समाधिइ च्वनाः वज्रअपराजितमहाक्रोध नामगु मन्त्रपद थःगु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात ।

नमस्कार समन्तकायवाक्चित्तवज्रपिन्त । ओँ हूँ जिन रिटिट हूँ हूँ फट् फट् स्वाहा । थ्व मन्त्रपद यागु अर्थ नं टिकाय् व्यक्त जुइ ।

थ्व मन्त्र उच्चारण याये मात्र नं महायशपिं फुक्कं बुद्धपिं ग्यानाः थारान्हुयाः बोधिचित्त लुमंकाच्वन ॥१४॥

राक्षसव्याल (हिंस्रक जन्तु), क्रूरपिनिगु महाभयं आकुल व्याकुल जुइबलय् विधिवत् कर्म यानाः वज्रचित्तयात अनुस्मरण यानागुलिं फुक्क शान्त जुयावनी ॥१५॥

टीका :

अथेत्यादि । भगवान् रत्नं तत्त्वरत्नं केतुर्ध्वजो यस्य रत्नकेतुर्महावज्रधरः तथागतः बुद्धरश्मिरत्नसंभवः स एवाभेद्यत्वाद् वज्रं तन्निष्पादकोऽपि समाधिरभेदान् । तन्नामकः तं समापद्यामुखीकृत्य वज्रापराजितं महाक्रोधं मन्त्रात्मकं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयेत् ।

नम इत्यादि गतार्थः । ओमित्यादि क्रोधमन्त्रः । तस्यायमर्थः । ओं उक्तार्थः । हूँ तर्जने जिन अजप्यः आमन्त्रणे रिटिटेति विघ्नान् चूर्णय हूँफडिति गतार्थः । स्वाहापूर्वकममुकं राक्षसादिभ्यो

विमोचय ह्रीरिति विदर्भणम् ।

अथेत्यादि । बुद्धाः साधकेन निषेध्यत्वेनाभिमतत्वात् । बुद्धाः वीर्योपेतत्वात् । महात्मजाः भीताः सन्त्रस्तमनसो बोधिचित्तं रत्नसंभवमनुस्मरन् ध्यायन्ति स्म ।

राक्षसाः पिशिताशनाः व्यालाः सिंहादयः क्रूराः प्रत्यर्थिकाः । एतेषु पीडकेषु महाभयसमाकुले अग्निसर्पादिभयसमाकुले स्थाने विधिवत् कल्पोक्तविधिना कर्म रक्षाकर्म करोति कुर्यात् । चित्तवज्रः महावज्रधरः तेन प्रयुज्यते प्रेर्यते इति चित्तवज्रप्रयोजितो रत्नसंभवः रत्नसंभवसमाधिमालम्ब्यापराजितमाज्ञापयेत्याभिप्रायः ।

अत्रायं विधिः । रत्नसंभवयोगवान् करतलद्वये दीर्घहूँकारपरावृत्त्या सूर्यमण्डलद्वयं ध्यात्वा राक्षसादिग्रस्तसाध्यदेहानुपराजितमाज्ञाप्य राक्षसादिकमाकृष्य द्विसूर्यमध्यगतं ध्यात्वा सूर्यरश्मिभिर्दग्ध्वा भस्मीकुर्वन् मन्त्रमुच्चारयेत् । स्वस्थो भवति ।

थन भगवान्, रत्नं धैगु तत्त्वरत्न धाःगु जुल । केतु धैगु ध्वाँय् जुल । रत्नकेतु धैम्ह थन महावज्रधर खः । वसपोल तथागत व बुद्धरश्मिरत्नसंभव छम्ह हे खः, भेदभाव मदु । वज्र धैगु अभेद्यगु धाःगु खः । वहे खँ सम्पन्न यानाबिइगु समाधि नं छगू हे खः । उज्वःगु नामं प्रसिद्धगु समाधि यानाः वज्रापराजित महाक्रोध नामगु मन्त्रपद थःगु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात ।

नम इत्यादियागु अर्थ वने हे धुंकल । आँ इत्यादि क्रोधमन्त्र जुल । व मन्त्रया अर्थ थथे खः - आँया अर्थय् वनेधुंकल, हूँ धैगु खबरदार धकाः हक्कूगु खः । हे जिन, हे अजेय धैगु संबोधन जुल । रिटिट्ट धैगु विघ्नतयत चूर्ण या धाःगु जुल । हूँ फट्या अर्थ च्वय् वने धुंकल । स्वाहा धाये धुंका अमुकं राक्षसादिभ्यः मोचय ऱ्हीः धकाः तनेमाः ।

अथेत्यादि प्रकरणय् बुद्धाः धैपिं साधकं दुःख बिइमते धकाः निषेध यानातःपिं अथवा बुद्धाः धैपिं वीर्य सम्पन्नपिं महात्मापिं ग्यानाः थारान्हुया बोधिचित्तयात (रत्नसंभवयात) लुमंकाः ध्यान यानाच्वन ॥१४॥

थन राक्षसा धैपिं मांसाहारीत; व्याला धैपिं धुं, भालु, सिंह आदि; क्रूरा धैपिं शत्रुत दुःख बिइपिनिगु महाभय वइबलय् वा अग्नि सर्प आदिया भयं आकुल जुइबलय् वा जुइगु थासय् विधिवत धैगु कल्प आदि ग्रन्थय् च्वयातःकथं कर्म धैगु रक्षा कर्म याये माल । चित्तवज्र धैम्ह महावज्रधर खः । वसपोलं अन्हेयानाः हःपिं धायेत चित्तवज्रप्रयोजित धाःगु खः । अथे धैम्ह रत्नसंभव खः । अर्थात् रत्नसंभवसमाधि यानाः अपराजित मन्त्र पद आज्ञा व्यू धैगु भाव खः ।

थन यायेमाःगु विधि थथे खः - रत्नसंभवयागु योग याइम्हं निपा ल्हापाय् हूँ वीजाक्षर परिवर्तन जुयाः निम्ह सूर्यमण्डल भाःपाः राक्षस आदिं दुःख सियाच्वंम्ह साध्यया शरीरं राक्षस आदि सालाहयाः निम्ह सूर्यया दथुइ तयेहची धकाः अराजितयात आज्ञा बियाः दथुइ तयेहःगु भाःपाः सूर्यरश्मिं व्छयेकाः भस्म यानाः मन्त्र ब्वनागुलिं स्वस्थ निरोगी जुइ ॥१५॥

मूल :

अथ भगवानमितायुस्तथागतोऽमितसम्भववज्रं नाम समाधिं समापद्येमं पद्मसम्भववज्रक्रोधं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

नमः समन्तकायवाक्चित्तवज्राणाम् । ओं हूँ हूँ हूँ तरुल विरुल सर्वविषघातक ज्वलितविस्फुलिङ्गाट्टाट्टहास केसरिसटाटोपटङ्कारवज्रखुरनिर्घातनच लितवसुघातल निश्वासमारुतोत्क्षिप्तधरणीधर भीषणाट्टाट्टहास अपरिमितबलपराक्रम आर्यगणभीतभूतगणाध्युषित बुद्ध बुद्ध हयग्रीव खाद खाद परमन्त्रान् छिन्द छिन्द सिद्धिं मे दिश आवेशय सर्वज्वरपिपासादीन् सर्वग्रहेष्वप्रतिहतो भव वज्रदंष्ट्र किं चिरायसि इमं सर्व दुष्टग्रहं दुष्टसंघं वा धुन धुन विधुन विधुन मथ मथ मट मट घातय घातय बन्ध बन्ध बुद्धधर्मसंघानुज्ञातकर्म कुरु शीघ्रम् । हयग्रीवाय फट् वज्रगात्राय फट् वज्रनेत्राय फट् वज्रदंष्ट्राय फट् वज्रखुराय फट् वज्रखुरनिर्घातनाय फट् परमन्त्रविनाशाय फट् त्रैलोक्यभयङ्कराय फट् सर्वकर्मेष्वप्रतिहताय फट् वज्रकुलसन्त्रासनाय फट् हूँ हूँ हूँ फट् फट् फट् स्वाहा ।

**अथास्मिन् विनिःसूत मात्रे धर्मवज्रा महाग्रजाः ।
भीताः संमूर्च्छमापेदे ज्ञानराजमनुस्मरन् ॥१६॥
खधातुं विषसम्पूर्णं वज्रहालाहलप्रभम् ।
करोति निर्विषं सर्वं क्रोधराजप्रचोदनैः ॥१७॥**

इत्याह च ।

अले श्री भगवान् अमितायु तथागतं अमितसंभववज्र नामगु समाधि साक्षात्कार यानाः थ्व पद्मसंभववज्रक्रोध नामगु मन्त्र पद थःगु कायवाक्चित्तवज्रं नं पिकयाबिज्यात ।

नमः निसें स्वाहा तक मन्त्र पद जुल । थ्वया व्याख्या टीकाय् व्यक्त जुइ ।

अले थ्व मन्त्र पद पिहाँवये मात्र नं पूजाय् अग्रज जुयाबिज्याःपिं धर्मवज्रत ग्यानाः मूर्च्छित जुल । अले ज्ञानराजायात अनुस्मरण यानाच्वन ॥१६॥

खधातु (आकाश) छगूलिं वज्र हालाहल थें जाःगु विषं परिपूर्णगु नं क्रोधवज्रयागु प्रेरणां फुक्क निर्विष यानाविइगु जुल ॥१७॥ धकाः आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

अथेत्यादि । अमितायुनिष्पादकत्वात् अमितायुर्महावज्रधरः अमितः अमिताभः स संभवति यस्मिन् समाधौ तम् अमितसंभववज्रं नाम समाधिमालम्व्य पद्मोऽमिताभः तत्संभवो हयग्रीवः तन्महाक्रोधं मन्त्रात्मकं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयेत् ।

नम इत्यादि विभक्तार्थः । ओमित्यादिको मन्त्रः । दुष्टसत्त्वानां कायवाक्चित्ततर्जनात् । त्रिहूँ

सर्वोपसर्गतरणं तरु तं लातीति तरुलः। वीति विकाराः तेषां रु भङ्गस्तदादानाद् विरुलः। स्थावर जङ्गमविषघातनात् सर्वविषघातकः। ज्वलितविस्फुलिङ्गप्रदीपाग्निकरसहित अट्टाट्टहासध्वनिसहित केसरि सटाटोपः केसरी मृगेन्द्रः। सटाः स्कन्धालम्बिनः केशाः तद्वदाटोपो यस्य स तथा। वज्रखुर निघातनचलितवसुधातल वज्रखुरप्रहारेण चलितवसुधातल चलितपृथिवीतल निःश्वासमारुतोत्क्षिप्त-धरणीधर निःश्वासमारुतः घ्राणवातः तेनोत्क्षिप्ताः ऊर्ध्वं गताः धरणीधराः पर्वता यस्य स तथा। भीषणाट्टाट्टहास अपरिमितबलपराक्रमेति सुगमम्। एतान्यामन्त्रणपदानि। आर्यगणभीतभूतगणः आर्यास्तथागताः तैर्गण्यत इत्यार्यगणः भीताः सन्त्रस्ता भूतगणा असुरादिगणा यस्मात् स भीतभूतगणः बुद्धचबुद्धचोऽभिप्रबोधनेन प्रेरणम्। हे हयग्रीव खाद सर्वदुष्टान् भक्षय परमन्त्रान् छिन्द छिन्द। सिद्धिं मे दिश आदेशय सर्वज्वरपिशाचान्। सर्वग्रहेष्वप्रतिहतो भव। वज्रदंष्ट्र किं चिरायसि ? इमं दुष्टग्रहं दुष्टसर्पं वा धुन धुन कम्पय। मथ मथ विलोठय। मर्द मर्द नाशय बुद्धधर्मसंघैरनुज्ञातः कर्म कुर्विति प्रेरयति। यदा न करोति तदा स्वरूपमुक्त्वा हयग्रीवाय फट् वज्राय फट् वज्रमात्राय फट् वज्रनेत्राय फट् वज्रदंष्ट्राय फट् वज्रखुराय फट् वज्रखुरनिर्घातनाय फट् त्रैलोक्यभयङ्कराय फट् सर्वकर्मेष्वप्रतिहताय फट्। वज्रकुलसंत्रासनाय फट्। हूँ हूँ हूँ इति हयग्रीवं तर्जयति भगवान्। एवं तर्जयित्वा अन्ते स्वाहाशब्देन आश्वासयति। स्वाहाकारस्तु मामक्याः सर्वसिद्धिप्रदायिकेति वज्रामृते वचनात्। अमुकस्य विषादिकमपहर हूँ इति मन्त्रविदर्भणम्।

अथेत्यादि। धर्मवज्रोऽमिताभः तस्य महाः पूजाः तत्राग्रजाः प्रधानाः हयग्रीवादयः तद्दमनीयविघ्ना वज्रराजोऽमिताभः तमनुस्मरन् ध्यायन्तः एकाग्रतां प्राप्नुवन्ति स्म।

खधातुं गगनकुहरं विषसम्पूर्णं कथं वज्रमभेद्यं हालाहलविषं विषविशेषः। तदपि चेत् ? तत्सर्वं निर्विषं करोति। क्रोधराजप्रचोदनैः प्रेरणैः। अत्रायमुपदेशः। साध्यं त्रिसत्यात्मकं निश्चित्य तस्य हृच्चन्द्रे स्थितस्य समाधिसत्त्वस्य रश्मिभिः साध्यदेहमापूर्य विषं प्रज्वालयेत्। ततो दक्षिणकर तले चन्द्रोपरि हंकारं सितवर्णं ध्यात्वा करपर्वाङ्गुलीषु ओं ह्रीं ख्रीं सः इति विन्यस्य मस्तकादारभ्य शुक्लरश्मिप्रेरितनिर्झरधाराकणेन नीलाकारं विषमधोगतं शून्यीभूतं ध्यायात्। मन्त्रोच्चारणपूर्वकं कररुहनिपातनापसर्जनात् विषमपनयति।

थन, अमितायुयात उत्पन्न याःम्ह जूगुलिं अमिताभया अर्थ थन महावज्रधर धाःगु जुल। अमित धैम्ह अमितायु खः। वसपोल 'संभवति' धैगु उत्पन्न जुइगु समाधियात अमितसंभववज्र नामगु समाधि धाइ। वहे समाधि आलम्वन यानाः (लुमंकाः), पद्मसंभव धैम्ह हयग्रीव खः, वसपोलयागु महाक्रोध नामगु मन्त्रपद थःगु कायवाक्चित्तवज्रं आविस्कार यानाबिज्यात।

नमः इत्यादिया व्याख्या जुइधुंकल। ओँ इत्यादि मन्त्र जुल। दुष्ट प्राणीपिनिगु काय वाक् चित्तयात हक्केत स्वंगः हूँ प्रयोग याःगु खः। फुक्क उपद्रव तरे यायेगु धैगु अर्थय् 'तरु' धाःगु खः। तरुयात लाति धैगु ग्रहण यानाच्वन धैगु अर्थय् तरुल धाःगु खः। 'वि'या अर्थ विकार धाःगु जुल। 'रु' धैगु नाश यायेगु धाःगु खः। 'विरुल' धैगु विकारयात नाश यायेगु स्वीकार यानाबिज्याःम्ह धाःगु जुल। सर्वविषघातक धैगु

स्थावर, जङ्गम विष नाश याइम्ह धा:गु ख: । च्यानाच्वंगु मिया कण थें उज्वलगु अट्टाट्टहासयागु ध्वनि सहितम्ह, केशरिसटाटोप धैगु सिंहयागु छचँनंनिसें गर्धनय् च्वंगु जटा फुलय् जूथें च्वंम्ह, वज्र थें च्वंगु पन्जां दा:गुलिं पृथ्वी हे कम्प जुयाच्वंकीम्ह, सास: ल्हाना पिहाँव:गु फसं पर्वत हे ब्वयेका व्छये फुम्ह, ग्यानापुक अट्टहास याना: न्हिलाबिज्या:म्ह, असंख्य बल पराक्रम दुम्ह । च्वय् वंगु पदत फुक्कं संबोधन ख: । आर्यगण धैपिं तथागतपिं खना:, भीता धैगु ग्यानाच्वंपिं, भूतगण धैपिं असुरादिगण धा:गु ख: । बुद्धच बुद्धचा धैगु खँ थुइका: प्रेरणा याना धा:गु ख: । हे हयग्रीव ! फुक्क दुष्टतय्त नयाबिज्याहुँ, कत:पिनिगु मन्त्र च:फुना छ्वयाबिज्याहुँ । जित: सिद्धि बियाबिज्याहुँ । फुक्क ज्वर, पिपासा आदियात आज्ञा बियाबिज्याहुँ । फुक्क ग्रहपिसं छुं याये मफयेमा । हे वज्र थें जा:गु धंवा दुम्ह ! छाय् ताउत बिकाबिज्याना । थ्व दुष्टग्रह दुष्टसंघपिन्त धुन धुन धैगु कम्पिन यानाबिज्याहुँ । मथ मथ धैगु मथय् यानाबिज्याहुँ । मर्द मर्द धैगु न्हाया: नाश यानाबिज्याहुँ । स्या, स्या, इत्यादि कर्म बुद्धधर्मसंघं आज्ञा जूगु अनुसार ज्या या धका: प्रेरणा ब्यूगु जुल । जब धयागु मयाइ, तब धयागु अले भगवान् थ:गु स्वरूप त्व:ता: 'हयग्रीवाय फट् निसें हूँ हूँ हूँ' तक हक्काबिज्या:गु जुल । थथे हक्के धुंका हानं स्वाहा धका: आश्वासन बियाबिज्यानाच्वन ।

"स्वाहाकारस्तु मामक्या: सर्वसिद्धि प्रदायिका" धका: वज्रामृत तन्त्रय् च्वयातल । अर्थात् फुक्क सिद्धि बिइगु स्वाहाकार मामकीयागु आज्ञा ख: । 'अमुकस्य विषादिकम् अपहर हूँ' धका: स्वाहा धुंका तनेमा: (स्वाकेमा:) ।

अथेत्यादि श्लोकय् धर्मवज्र धैम्ह अमिताभ ख: । वसपोलयागु महा: धैगु पूजा उत्सव धा:गु ख: । उर्की अग्रजा धैगु प्रधानपिं धा:गु ख: । अर्थात् हयग्रीव आदिपिं धा:गु जुल । वसपोलपिसं दमन यायेमा:गु विघ्नत धा:गु जुल । वज्रराज धैम्ह अमिताभ ख: । वसपोलयात अनुस्मरण याना: ध्यान यानाच्वन । एकाग्र यानाच्वन ॥१६॥

खधातु धैगु आकाशमण्डल धा:गु ख: । व आकाशय् जायेक विषं पूर्णगु, व नं अभेद्यगु जूगुलिं, वज्रसमानगु हालाहल विष समानगुलिं पूर्णगु जूसानं व फुक्क विष मदयावनी । क्रोधराजयात प्रचोदनै: धैगु प्रेरणा यानागुलिं धा:गु जुल । थन थ्व उपदेश दु । साध्ययात त्रिसत्त्व स्वभावम्ह निश्चय याना: वयागु नुगलय् च्वंगु चन्द्रमण्डलय् च्वंम्ह समाधिसत्त्वया रश्मिं साध्यया शरीरय्च्वंगु विष व्छयेका बिइमाल । अले जवगु ल्हा:पाय् चन्द्रमाया द्य:ने तूयुगु हंकार ध्यान याना: ल्हा:पतियां गौचाय् 'ओं न्हीं ख्रीं स:' तया: (न्यास याना:) छचँनं निसें तुयूगु रश्मि पिहाँव:गु छहरायागु धारं नील वर्णगु विष फुक्क क्वहाँवना: भ्या:हे मन्त धका: ध्यान याये माल । मन्त्र उच्चारणपूर्वक ल्हा:पति नं पित्तुपिया: विष फुक्क मदयेका व्छयेमाल ॥१७॥

मूल :

अथ भगवान् अमोघसिद्धिस्तथागत: अमोघसमयसम्भवकेतुवज्रं नाम समाधिं समापद्येमं नीलवज्रदण्डक्रोधराजं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

॥ नम: समन्तकायवाक्चित्तवज्राणाम् । ओं एह्येहि भगवन् नीलवज्रदण्ड तुरु तुरु हुलु हुलु हाहा गुलु गुलु गुलापय गुलापय क्रम क्रम भगवन् वायुवेगेन भूतान् शीघ्रं दह दह दर दर वह वह

पच पच मथ मथ पातय पातय मट्ट मट्ट मट्टापय मट्टापय सर्वकर्माणि छिन्द छिन्द भक्ष भक्ष मेदमांसरुधिरमत्स्यमेदमज्जाप्रिय एह्येहि भगवन् सर्वविघ्नानि सर्वमन्त्राणि सर्वमूलकर्माणि सर्वमूलग्रहान् हन हन भञ्ज भञ्ज मर्द मर्द इदं मे कार्यं साधय हूँ नीलाय नीलवज्रदण्डाय तुरु तुरु विघ्नविनायकनाशकाय हुरु हुरु दीप्तचण्डाय सर्वशत्रूणां हृदयानि पीडय छिन्द छिन्द विद्यानां छेदक हूँ विद्यानां शिष्टान् स्मर स्मर समयं वज्रधरवचनं कर्माणि निकृन्तय हूँ हूँ हन हन दह दह कुरु कुरु तुरु तुरु हुरु हुरु फट् फट् हूँ हूँ हूँ भक्षापय कृतान्ताय देवऋषिविद्रापकाय हन हन वज्रदण्डाय स्वाहा ॥

अथास्मिन् भाषितमात्रे सर्वदुष्टाग्रसम्भवाः ।
भीताः सन्त्रस्तमनसो वज्रसत्त्वमनुस्मरन् ॥१८॥
जपेनाष्टशतेनायं क्रोधराजो महायशः ।
घातकः सर्वदुष्टानां विधिचक्र प्रयोजनैः ॥१९॥

इत्याह च ।

अले श्रीभगवान् अमोघसिद्धि तथागतं अमोघसमसंभव नामगु समाधिइ च्वनाः थ्व नीलवज्रदण्ड क्रोधराज नामगु मन्त्र पदयात थःगु कायवाक्चित्तवज्र आविष्कार यानाबिज्यात ।

नमः निसें - स्वाहा तकयागु अर्थ टीकां च्वय् थें जुल ।

अले थ्व मन्त्र पद उच्चारण याये मात्र नं फुक्क प्रधानपिं दुष्टत ग्यानाः थारान्हुयाः वज्रसत्त्वयात लुमंकाच्वन ॥१८॥

सच्छि व च्याकः थ्व क्रोधराज मन्त्र महायश दुगु मन्त्र विधिवत् प्रयोग यानागुलिं फुक्क दुष्टतय्त नाश याइगु जुल ॥१९॥ धकाः नं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

अथेत्यादि । अवन्ध्यसिद्धिप्रदानादमोघसिद्धिः तथागतो महावज्रधरः । अमोघसमयोऽमोघसिद्धिः तस्य संभवः स एव केतुः ध्वजमभेद्यचिन्हं स यस्मिन् समाधौ तन्नामकं समाधिं समापद्य इमं नीलदण्डक्रोधराजं स्वकायादिभ्यो निश्चारयेत् ।

नम इत्यादि विभक्तार्थम् । ओमित्यादिको मन्त्रः । एह्येहीत्याव्हानम् । भगवन्नीलवज्रदण्डेत्यामन्त्रणम् । तूर तुरु हुलु हुलु इति त्वरेण । हाहा इति संबोधनम् । गुलु गुलु पीडय । गुलापय गुलापय परिवारेणापि पीडापय । क्रम क्रम इति प्रोत्साहनम् । क्रमु पदविक्षेपे भगवन्नित्यामन्त्रणम् । वायुवेगेन पवनवेगेन । भूतान् शीघ्रं दह दह भस्मीकुरु । दर दर पाटय । वह वह घातय । पच पच क्राथय । मथ मथ विलोठय । पातय पातय अधः कुरु । मट मट नाशय । मोटापय मोटापय परिवारान् नाशय । सर्वकर्माणि छिन्द छिन्द शत्रुप्रयुक्तान्युच्चाटनादीनि नाशय नाशय । भक्षय भक्षय मेदमस्य साध्यस्य रुधिरमस्य मेदमज्जावसारुधिरप्रिय एह्येहि भगवन्

सर्वविघ्नानि सर्वाविद्यादीनि सर्वमन्त्राणि सर्वमूलकर्माणि कृत्रिमविषादीनि सर्वग्रहान् दन दन हन हन भञ्ज भञ्ज मर्द मर्द । इदं यदीप्सितं तदिदमित्युच्यते । कार्यं साधय । हूमित्यनुकरणेन तर्जयति । नीलाय नीलवज्रदण्डाय तुरु तुरु त्वरितो भव विघ्नविनायक नाशय नाशय । हुरु हुरु सज्जीभव । दीप्तचण्डाय अधिकक्रोधार्थं सर्वशत्रूणां हृदयानि पीडय छिन्द छिन्द परविद्याछेदक परविद्यानां छिन्देति यावत् । हूँ तदुद्द्योतकं बीजम् । विद्यानां शिष्टक कारक समयं वज्रधरवचनं स्मर । मर्माणि निकृन्त । हूँ चोदना । हन हन दह दह तुरु तुरु हुरु हुरु फट् फट् हूँ हूँ कृतान्ताय यमाय देवर्षिविद्रापकाय हन हन वज्रदण्डेन स्वाहा । स्वाहापूर्वममुकं मान्य फट् फट् इति विदर्भणम् ।

अथेत्यादि । सर्वदुष्टाग्रसंभवा विघ्नरवाः । अन्यत् सुगमम् ।

जापेनाष्टशतेनाष्टशतजापेनायं क्रोधमन्त्रराजः सर्वदुष्टानां घातको भवति । विधिना कल्पोक्तविधिना । क्रम इति प्रयोगः चोदनम् मन्त्रार्थपरिज्ञानादिना देवनाप्रेरणम् । अत्रायं विधिः श्मशानकर्पटे षोडशारं चक्रं तदुपरि विश्ववज्रं तद्वरटके आग्नेयमण्डलमेभिर्द्रव्यैः लिखेत् । राजिकालवणतैलविषधत्तूरकरसैः साध्यनामविदर्भितमावाहनपूर्वकं पुत्तलिकाहृदये प्रक्षिपेत् । तां चोभयतटवल्मीकमृदा साध्यपादपांशुना पञ्चामृतसमन्वितेन घटितां कपालसंपुटे स्थापयेत् । ततो मध्यान्हे अर्धरात्रे वा वामपादेनाक्रम्याष्टशतं जपेत् । म्रियते । यदि न नश्यति तदा कपालत्रयेण चूर्णिकां कृत्वा तदुपरि यन्त्रं संस्थाप्य चितिकाष्ठाग्निना तापयेत् । दाहज्वरेण गृह्यते । तदेव यन्त्रमग्नौ प्रक्षिपेत् । तदा सद्य एव म्रियते ॥

थन सफलगु सिद्धि बिइम्ह जूगुलिं अमोघसिद्धि तथागत धैम्ह थन महावज्रधर खः । अमोघसमय धैम्ह अमोघसिद्धि हे खः । वसपोल उत्पन्न जुइगु केतुः धैगु ध्वाँय् जुल । अभेद्य जूगुलिं अमोघसंभवकेतुवज्र नामगु समाधि याना: थ्व नीलदण्ड क्रोधराज नामगु मन्त्र थःगु काय आदिं पिकयाबिज्यात ।

नमः इत्यादिया अर्थ च्वय् वने हे धुंकल । ओँ इत्यादि मन्त्र जुल । एहि एहिं धैगु वा वा, नु नु धकाः आव्हान याःगु जुल । हे भगवान् नीलवज्रदण्ड ! थ्व संवोधन जुल । तुरु तुरु, हुलु हुलु धैगु याकनं याकनं धाःगु जुल । हा हा धैगु नं संवोधन जुल । गुलु गुलु धैगु पीडित या २ धाःगु जुल । गुलापय गुलापय धैगु परिवारपिसं नं पीडित याकाबिज्याहुँ धाःगु जुल । क्रम, क्रम धैगु आक्रम या धकाः प्रोत्साहन ब्यूगु जुल । क्रम पादविक्षपे धातुं बने जूगु शब्द खः । हे भगवान्, थ्व संबोधन जुल । वायुयागु वेगं भूतगणपिन्त याकनं च्याकाव्छ २ भस्म यानाव्छ । दर, दर धैगु फायाब्यू २ धाःगु जुल । वह, वह धैगु स्या स्या धाःगु खः । पच पच धैगु ग्वारा ग्वारा दायेकी धाःगु खः । मथ मथ धैगु धौ मठे याये थें मठे या धाःगु जुल । पातय पातय धैगु क्वफ्वा क्वफ्वा धाःगु खः । मट मट धैगु नाश या नाश या धाःगु जुल । मोटापय मोटापय धैगु परिवारयात नं नाश या, याकि धाःगु जुल । सर्वकर्माणि छिन्द छिन्द धैगु शत्रुं प्रयोग यानातःगु उच्चाटन आदि कर्म चफुनाव्छ, नाश या २ धाःगु जुल । भक्ष भक्ष भेदं रुधिरं धैगु ला नः, हि त्वं धाःगु जुल । हे मेद मज्जावसारुधिरप्रिय ! एहि एहि (वा वा), हे भगवान् ! सर्व विघ्नानि धैगु फुक्क विद्या आदि सर्व मन्त्रत धाःगु खः । सर्वमूल कर्माणि धैगु कृत्रिम विपादि धाःगु जुल । सर्वग्रहान् दन दन (मूलय् दन दन मदु), हन हन, भञ्ज भञ्ज, मर्द मर्द धैगु (स्याये यःला, त्वःथुले यःला, न्हात्तुन्हाये यःला या, कार्यं या, सिद्धया, हूँ धकाः

अभिनय याना: हक्कूगु जुल । नीलाय नीलवज्रदण्डाय तुरु तुरु धैगु याकनं यायेमाल, हथाय् चायेमाल धा:गु ख: । विघ्न विनायक नाशय नाशय (नाशय नाशय मूलय् मदु), । हुरु हुरु धैगु तम्तयार जु धा:गु ख: । दीप्तचण्डाय सर्व शत्रुयागु हृदययात पीडित या वा त्वा:ल्हा २, कत:पिनिगु विद्यायात छेदन या अर्थात् त्वा:ल्हानाव्छ । च्वय् कनावयागु खँ प्रकट यायेत 'हूँ' तयात:गु ख: । विद्याया नं शिष्टक धैपिं दयेकीपिनिगु, समय धैगु वज्रधर वचन लुमंकि धा:गु ख: । मर्मयात चानाव्छ । हूँ हूँ धैगु प्रेरणा याइगु शब्द ख: । हन हन, दह दह, तुरु तुरु, हुरु हुरु, फट् फट्, हूँ हूँ अर्थात् स्या स्या, दाह या २, याकनं या, यमराजयात व देवर्षिपिन्त दु:ख बिइम्हसित स्या स्या वज्रदण्डं स्या । स्वाहा धाये धुंका 'अमुकं मारय फट् फट्' धका: तनेमा: (थथे यायेमा:) ।

अथेत्यादि थन सर्वदुष्टाग्रसंभवा: धैगु विघ्नया शब्दत धा:गु ख: । मेगु अर्थ सुगम हे जुल ।

जापेन अष्टशतेन धैगु सच्छि जपे यानागुलिं थ्व क्रोधराज मन्त्रं फुक्क दुष्टतयृत नाश याइगु जुल । विधिना धैगु कल्पय् च्वयात:थें याना: धा:गु ख: । क्रम धैगु प्रयोग जुल, चोदनम् धैगु मन्त्रयागु अर्थ थुइका: देवतापिन्त प्रेरणा यायेगु धा:गु ख: । थनं यायेगु विधि थथे ख: । श्मशानयागु कापतय् झिंखुगू आरा (दण्डि) दुगु चक्रया द्य:ने विश्ववज्र, वया दथुइ अग्निमण्डल च्वय् कनात:गु वस्तुकं च्वयेमाल अर्थात् प:का, चि, चिकं, विष, धत्तुरया रस तया: च्वयेमाल । साध्य यानां च्वया: आव्हान याना: कतांमरिया नुगलय् स्वचाका बिइमाल । खुसीया वारी पारीइ च्वंगु कुमिचा ग्वारायागु चा व साध्यं न्हुयात:गु चायात पञ्चामृत तया दयेकात:गु निग: भ्यगतय् दुने तयेमाल । अले मध्यान्ह व अर्धरात्रय् देपा तुतिं न्हुया: सच्छि च्याक: मन्त्र जपे याये माल । अथे यानागुलिं सीगु जुल । यदि मरण मजूसा, अले स्वंग: छचँक्वय्यागु भुतू दयेका: वया द्य:ने व भ्यग:चा देछुना: श्मशानयागु सिं दुयेमाल, अले दाह ज्वरं वइ, वहे यन्त्र मिं छुया: ब्यूसा तुरुन्त हे मरण जुइ ॥१८॥ ॥१९॥

मूल :

अथ भगवान् अक्षोभ्यवज्रस्तथागतः समन्तमेघश्रियं नाम समाधि समापद्येमं महाबलवज्रं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

॥ नमः समन्तकायवाक्चित्तवज्राणाम् । ओं हूँ हूँ हूँ फट् फट् फट् ओं ऊग्रशूलपाणि हूँ हूँ हूँ फट् फट् फट् ओं ज्योतिर्निर्णाद हूँ हूँ हूँ ओं फट् फट् फट् ओं महाबलाय स्वाहा ।

अथास्मिन् भाषितमात्रे सर्वे नागा महाबलाः ।
भीताः सन्त्रस्तमनसः त्रिकायवज्रमनुस्मरन् ॥२०॥
जापमात्रप्रयोगेण सर्वकर्माणि साधयेत् ।
अनावृष्टिसमये च पातयेद्वारिमण्डलम् ॥२१॥

अले भगवान् अक्षोभ्यवज्र तथागतं समन्तमेघश्री नामगु समाधिइ च्वना: थ्व महाबलवज्र नामगु मन्त्र पद थ:गु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात ।

नम: समन्त निसें स्वाहा तक मन्त्रया व्याख्या टीकाय् वइ ।

अले थ्व मन्त्र ब्वने मात्र नं महाबल दुपिं फुक्क नागत ग्याना: थारान्हुया: त्रिकायवज्रयात लुमंकाच्वन ॥२०॥

जप जक यानागुलिं नं फुक्क कर्म सिद्ध यानाबिइ। अनावृष्टिया समयय् थ्व मन्त्र पदं वा वयेकाबिइगु जुल ॥२१॥

टीका :

अथेत्यादि । वज्रधरपरावृत्त्या स्थितोऽक्षोभ्यस्तथागतः समन्तापतन्त्यो मेघश्रियो यस्य समन्तमेघश्रीम् । महाबलः तन्निष्पादकोऽपि समाधिरभेदात् तथोच्यते । तमामुखीकृत्य महाबलं स्वकायादिभ्यो निश्चारयेत् । नम इति गतार्थः । ओमित्यादिको मन्त्रः । उग्रं तीक्ष्णं शूलं यस्य पाणौ स तथा । ज्योतिरशनिः तद्वन्निनादो यस्य स तथा । स्वाहापूर्वं वर्षधारां पातय ऱ्हीरिति मन्त्रविदर्भणम् ।

अथेत्यादि गतार्थः ।

जपेत्यादि । अष्टशतजप्तेन प्रयोगेण तत्तत्प्रयोगेण वश्यादिकर्माणि साधयेत् । अनावृष्टिः (अति)वृष्टिः वृष्टचवग्रहं च शमयित्वा वर्षधारां पातयति । अत्रायं क्रमः । अभिचारुकद्रव्येण श्मशानकर्पटे अष्टदलपद्मदले नागाष्टकं संलिख्य तेषां हृदये मस्तके च हूँ नँ हूँ इति मन्त्रेण विदर्भ्य कर्णिकामध्ये ओं आः हूँ वज्रधर आज्ञापयति सर्वनागा वर्षधारामुत्सृजन्ति ह्रीः स्वाहेति विन्यसेत् । पुनस्तद्वत् द्वितीयं यन्त्रमालिख्य संपुटं कृत्वावाहनपूर्वकं प्रतिकृतिहृदये प्रक्षिपेत् । अनेन विधिना प्रतिकृतिं कारयेत् । न ह्युभयतटमृत्तिकया पञ्चामृतसमन्वितयाभिचारुकद्रव्योपलिप्ता श्मशानाग्नौ मन्त्रमावर्तयंस्तापयेत् । वर्षधारां पातयन्ति नागाः ॥

अथ इत्यादिया प्रकरणय् वज्रधर परिवर्तन जुयाच्वंम्ह अक्षोभ्य तथागतं छचाखेरं वा वयेकाबिइगु मेघश्री नामगु अर्थात् समन्तमेघश्री नामगु समाधि धा:गु जुल। महाबल उत्पन्न याइगु जूसानं भेद मदुगुलिं समाधियात नं वहे नामं कनातल। व समाधि साक्षात्कार याना: महाबल धैगु मन्त्र पदयात थ:गु काय आदि पिकायेमाल।

नम: आदियागु अर्थ च्वय् नं वने धुंकल। औं इत्यादि मन्त्र जुल। उग्र धैगु च्वामुसेच्वंगु शूल (गसू) ल्हा:ति दुम्ह धैगु अर्थय् उग्रशूलपाणि धा:गु ख:। ज्योति धैगु पल्पसा धा:गु ख:। व थें (नँ न्या:थें) हालीम्ह धायेत ज्योतिर्निवाद धा:गु ख:। थ्व मन्त्रय् स्वाहा धाये धुंका 'अपूर्व वर्षा धारां पातय ऱ्हीः' धका: तनेमा:।

अथेत्यादि श्लोकया अर्थ न्हापा हे वने धुंकल। जप इत्यादि श्लोकय् सच्छि व च्याक: जप याना: धैगु थ्व मन्त्र प्रयोग याना: वश्यादि कर्म नं साधना याये ज्यू। अनावृष्टि (वा मवइबलय्) सुक्खा मौसम शान्त याना: वर्षाया धारा वयेकाबिइगु जुल। थन थ्व कथं यायेमा:। अभिचार कर्म कनाव:गु वस्तुं श्मशानया कापतय् च्याह: पले च्वया: उकी अष्टनाग च्वयाबिज्याके माल। व नागया हृदय व छ्यूँनय् नं 'हूँ नँ हूँ' धैगु वीज च्वयेमाल। पलेस्वां दथुइच्वंगु कर्णिका (कमलगट्टा) य् 'ओं आ: हूँ वज्रधर आज्ञापयति सर्वनागा वर्षधारां उत्सृजन्ति ऱ्हीः स्वाहा' धका: च्वयेमाल। अले हानं उज्व:गु हे मेगु मन्त्र च्वया: निगूलिं

थपु क्वपु याना तया: आव्हान याना: प्रतिकृति (चित्र)या नुगलय् तयेमा: । थ्व विधिं प्रतिकृति दयेके बिइमा: । खुसिया वारी पारीइ च्वंगु चां पञ्चामृत तया: अभिचार कर्म कनावंगु वस्तुं इला: श्मशानयागु मिं पना: मन्त्र ब्वनेमा: थथे यानागुलिं नागतय्सं वर्षा यानाबिइगु जुल ॥२०॥ ॥२१॥

मूल :

अथ भगवान् समन्तनिर्घातवज्रं नाम समाधिं समापद्येमं सर्वतथागतटक्किराजमहाक्रोधं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

॥ नमः समन्तकायवाक्चित्तवज्राणाम् । ओं टक्कि हूँ जः ॥
अथास्मिन् भाषितमात्रे सर्वबुद्धा महात्मजाः ।
भीताः समयमापेदे त्रिवज्रकायमनुस्मरन् ॥२२॥
लिङ्ग दक्षिणपादेन वज्रसत्त्वप्रयोगतः ।
त्रिवज्रमन्त्रचक्रेण वज्रसत्त्वाकर्षणं भवेत् ॥२३॥

अले श्रीभगवान् समन्तनिर्घोषवज्र नांगु समाधिइ च्वना: थ्व सर्वतथागत टक्किराज महाक्रोध मन्त्र पद थ:गु कायवाक्चित्तं पिकयाबिज्यात ।

नम: समन्तकायवाक्चित्तवज्राणाम् । टक्कि हूँ ज: - थ्व मन्त्र पदयागु व्याख्या टीकाय् स्वयेमाल । अले थ्व मन्त्र उच्चारण यायेमात्र नं महात्माज जुयाबिज्या:पिं सर्व बुद्धपिं ग्याना: वज्रकाय (महावज्रधर) यात लुमंका: समयं आपेदे धैगु तक्किराजयात म्हसिइका काल ॥२२॥

जवगु तुतिं, लिङ्ग धैगु साध्य मूर्तियात न्हुया: वज्रसत्त्वयागु योग याना: त्रिवज्रमन्त्रचक्रेण धैगु टक्कि हूँ ज: धैगु टक्किराजयागु मन्त्र जपे यानागुलिं सर्वसत्त्व नं आकर्षण जुइ ॥२३॥

टीका :

अथेत्यादि । समन्ततो निर्घोषो वज्रगर्जनं यस्य स समन्तनिर्घोषवज्रः टक्किराजः तन्निष्पादकसमाधिरप्यभेदात् तथोक्तः । तमामुखीकृत्य सर्वतथागताः महर्धिकाः विघ्नाः तान् वघ्नातीति सर्वतथागतटक्किः । टक्किवन्धने धातुः । स एव प्रधानत्वाद् राजा । तं महाक्रोधं मन्त्रात्मकं स्वकायादिभ्यो निश्चारयामास । नम इत्यादि विभक्तार्थम् । टक्कि हूँ जः इति मन्त्रः उद्धारसंज्ञकः । तथा चोक्तम्

स्वाहा नास्ति न चौकारो यस्य स उद्धार उच्यते । इति ।

टक्कि दुष्टवन्धक इत्यामन्त्रणम् । हूँ दुष्टतर्जनम् । जः दुष्टानां निर्गमाय प्रेरणम् । अनुकमाकर्षय हीरिति मन्त्रविदर्भणम् ।

अथेत्यादि । सर्वबुद्धा विघ्नाः साध्यत्वेन जातत्वात् । महात्मजाः महर्द्धयः । भीताः संत्रस्ताः वज्रकायं महावज्रधरं ध्यायन्तः समयं टक्किराजाख्यम् आपेदे बुद्धया गतवन्तः ।

लिङ्गमित्यादि । लिङ्गं साध्यप्रतिकृतिं गिरिकया भूमावभिलिख्य हृद्देशे नाम विदर्भ्य विज्ञानावाहनपूर्वकं वज्रधरसमाधिस्थो योगी वज्राङ्कुशाधिष्ठितेन दक्षिणपादेनाक्रम्य त्रिवज्रमन्त्रचक्रं टक्किराजमन्त्रः । तेनाष्टशतादिजप्तेन सर्वे मन्त्रराजादयः तेषामाकर्षणं कार्यं भवेत् ।

थन समन्तत धैगु छ्चाखेरं, निर्घोष धैगु गर्जे जुइम्ह धैगु अर्थय् समन्तनिर्घोषवज्र धाःगु खः । अथे धैम्ह तक्किराज खः । तक्किराज उत्पन्न याइगु समाधियात नं भेदभाव मयाःसे समन्तनिर्घोषवज्र समाधि धाःगु खः । व समाधि साक्षात्कार यानाः सर्व तथागतपिं धैपिं महर्धिकपिं रूपी विघ्नयात, तक्किं धैगु चिनातइम्ह राजा धायेत सर्वतथागत तक्किराज धाःगु खः । थन टक्किवन्धने धैगु धातुं बने जूगु तक्कि शब्द खः, मन्त्ररूपी महाक्रोधयात थःगु कायादिं पिकयाबिज्यात । नमः इत्यादिया अर्थ च्वय् वने धुंकल । टक्कि हूँ जः धैगु उद्धार नामगु मन्त्र खः । थ्व खँ तन्त्रय् थथे धयातल -

'स्वाहा नास्ति न चौंकारो यस्य स उद्धार उच्यते' - स्वाहा नं मदुगु ओंकार नं मदुगु मन्त्रयात उद्धार मन्त्र धकाः धाइ ।

हे टक्कि । धैगु शब्द संबोधन यानातःगु जुल । हूँ धैगु शब्दं दुष्टतयत् "आसे छन्त" धकाः हक्कातःगु खः । जः धैगु शब्द दुष्टतयत प्यहाँ हूँ धकाः प्रेरणा यानाच्वंगु खः (अन्हे यानाच्वंगु खः) । च्वय् थें थन नं मन्त्र ब्वनेधुंका 'अमुकं आकर्षय न्हीः' धकाः मन्त्रय् तनेमाः ।

अथेत्यादि प्रकरणय् सर्वबुद्धा धैपिं विघ्नत खः । छाय्धाःसा साध्य स्वभावं उत्पन्न जूपिं जूगुलिं खः । महात्मजा धैगु महर्धिकपिं धाःगु खः । भीताः संत्रस्ताः धैगु ग्यानाः थारान्हुयाच्वंपिं धाःगु जुल । वज्रकायं धैम्ह महावज्रधरयात, ध्यायन्त ध्यान यानाः समयं धैम्ह टक्किराज हे आपेदे जुल धकाः भाःपाः च्वन ॥२२॥

लिङ्गम् इत्यादि । थन लिङ्गम् धैगु साध्यया चित्र धाःगु जुल । गेरु रंङ्ग चित्र बँय् च्वयाः वया नुगलय् नां च्वयाः विज्ञानयात आव्हान यानाः वज्रधरया समाधिइ च्वनाः योगीं दक्षिणपादयात वज्रांकुश अधिष्ठान यानाः न्हुयाः त्रिवज्रमन्त्रचक्र धैगु टक्कि हूँ जः धैगु टक्किराज मन्त्र सच्छि व च्याकः ब्वनाः फुक्क मन्त्रराजा आदियात आकर्षण यायेमाःगु जुल ॥२३॥

मूल :

अथ भगवान् ज्ञानमालाम्बुवज्रं नाम समाधिं समापद्येममचल वज्रचण्डसमयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

॥ नमः समन्तकायवाक्चित्तवज्राणाम् । ओं अचलकारण हूँ हूँ मोट्ट मोट्ट सट्ट सट्ट ह ह मोह मोह सह सह हन हन दह दह तट्ट तट्ट तिष्ठ तिष्ठ आविश आविश महापत्तपालक धुन धुन तिणि तिणि किणि किणि खाद खाद विघ्नान् मारय मारय दुष्टान् भक्ष भक्ष सर्वान् कुरु कुरु किरि किरि महाविषमवज्र स्फोटय स्फोटय हूँ हूँ हूँ नृबलितरंगनर्तक आँ आँ हाँ हाँ अचलचेत स्फोटय स्फोटय ओं असमन्तिक त्राट् महाबल सातय समयं मँ त्राँ हाँ माँ. शुध्यतु वज्री तुष्यतु वज्री नमोऽस्त्वप्रतिबलेभ्यः ज्वालय त्राट् असह नमः स्वाहा ॥

अथास्मिन् भाषितमात्रे सर्वे देवाः सकिङ्कराः ।
मूर्च्छितास्त्रस्तमनसो मन्त्रकायमनुस्मरन् ॥२४॥
अनेन क्रोधमन्त्रेण महादेवादयः सुराः ।
भीताः सम्पुटकायेन आकृष्यन्ति महर्धिकाः ॥२५॥

अले श्री भगवानं ज्ञानमालाम्वुवज्रं नामगु समाधिइ च्वनाः थ्व अचलवज्रचण्डसमय धैगु मन्त्र पद थःगु कायवाक्चित्तवज्र पिकयाबिज्यात ।

नमः निसें स्वाहा तकयागु मन्त्रया व्याख्या टीकाय् स्पष्ट जुइ ।

अले थ्व मन्त्र पद उच्चारण याये मात्र नं फुक्क नोकर चाकर सहित देवतापिं थारान्हुयाः मूर्च्छा जूपिं जुल । अले मन्त्रकाययात लुमंकाच्वन ॥२४॥

थ्व क्रोधमन्त्रं महादेव आदि ज्ञानय् च्वपिं महाऋद्धि दुपिं देवतापिन्त संपुटकाय याना सालाहयाच्वन ॥२५॥

टीका :

अथेत्यादि । ज्ञानमालाम्बुवज्रम् अचलः तन्निष्पादकोऽपि समाधिरभेदात् तथोक्तः । तमामुखीकृत्य इदमचलवज्रसमयं मन्त्रात्मकं स्वकायादिभ्यो भगवात् निश्चारयामास ।

नम इत्यादि गतार्थम् । अचलेत्यादिको मन्त्रः । कवन्धश्चायं मन्त्रः ।

स्वाहास्ति नास्ति प्रणवः कवन्ध इति संज्ञितः ।
सर्वकर्मविधौ चायं वज्रोष्णीषे च भाषितः ॥ इति ।

मन्त्रार्थः कथ्यते । विघ्नैर्न चाल्यत इत्यचलः विघ्नानामान्ध्योत्पादना काणः चण्डः क्रोधनः नट्टः शातनः छेदनः । नक्त सातने । वर्णाविपर्ययो द्रष्टव्यः । मट्टः मत्तः । मदि हर्षे । अत्रापि वर्णाविपर्यासः । मोट्टि बृहत्कायः । सट्टः अवसादको नाशकः । षड्ड अवसातने । तट्टः क्षयकरः । तमु उपक्षये । हन हन दह दह मोह मोह मोहकर हस हस वज्रहासं कुरु । सह सह मन्दरट् गर्ज गर्ज नह नह वन्ध वन्ध णह वन्धने । तिष्ठ तिष्ठ ममाज्ञाकरत्वे तिष्ठ । आविश याचकत्वेन साध्यदेहं प्रविश । महामन्त्रः अयमेव मालामन्त्रः । तस्यार्थसंपादनात् । महामन्त्रपालकोऽचलः । धुन धुन कम्पय कम्पय । तिणि तिणि तीक्ष्णकटुकं तन्नयति तिणिः । खाद खाद विघ्नान् मारय मारय । दुष्टान् भक्ष भक्ष । सर्वं कुरु कुरु । किरि किरि साध्यदेहं विक्षेपय । दुष्टानां काये महावि(षम)वज्रस्फोटं स्फोटय उत्पादय । हूँ हूँ हूँ चोदनापदं त्रिवलितं त्रैधातुकं तदेव रङ्गं नृत्यस्थानं तस्मिन् नर्तकः । आं आं आ(न)यने । हां हां आमन्त्रणे । अचलचेट वज्रधरप्रेष्य स्फोटय स्फोटय पाटनं कुरु कुरु । हूँ हूँ असमन्तिका अनासन्नाः तेषां त्राट् स्फोटनम् । महाबल शातय चच्छेदय परमन्त्रान् परविद्याः । आं आज्ञापने हां आमन्त्रणे प्राप्य शुध्यतु लोकः पवित्रीभवतु । वज्री वज्रिणः तुष्यतु तुष्यन्तु । अप्रतिबलेभ्यः दशबलेभ्यो नमः । ज्वालय उद्दीपय त्राट् । स्फोटय । असह सर्वक्लेशान् ।

(न) सहन्तीत्यसहाः तथागताः तेषां नमः स्वाहा ।

अथेत्यादि । सर्वदेवाः ब्रम्हादयः सकिंकराः सप्रेष्याः । मन्त्रकायो महावज्रधरः । तमनुस्मरन्ति स्म ।

अनेनानन्तरोक्ते(न) मालामन्त्रेण ईश्वरादयो देवाः समयोल्लङ्घनभयेन भीताः संपुटकायेन संपुटयन्त्रेणाकृष्यन्ते ।

अत्रायं प्रयागः । भूर्जपत्रादौ गोरोचनादिना साध्यस्य प्रतिकृतिं नामाङ्कितामालिख्य पुनरपरेण यन्त्रेणापिघाय वज्राङ्कुशाङ्कितप्रत्यालीढपदेनाक्रम्य त्रिसन्ध्यं जापेनाकर्षयति ।

ज्ञानमालाम्वुवज्रं धैगु अचल उत्पन्न याइगु समाधियात धाःगु खः । छाय्धाःसा समाधिया नां व अचलया नां नाप भेद मदु । उज्वःगु समाधियात लाभ यानाः थ्व अचलवज्रसमय नामगु मन्त्र पद थःगु कायवाक्चित्तं भगवानं पिकया बिज्यात ।

नमः इत्यादिया अर्थ च्वय् वनेधुंकल । अचल इत्यादि मन्त्र खः । थ्व मन्त्रयात कवन्धमन्त्र धाइ ।

स्वाहास्ति नास्ति प्रणवः कवन्ध इति संजितः ।

सर्वकर्मविधौ चायं वज्रोष्णीषे च भाषितः ॥इति ॥

स्वाहा दुगु ओँ मदुगु मन्त्रयात कवन्ध मन्त्र धकाः धाइ । थ्व मन्त्र फुक्क कर्मविधि नं वज्रोष्णीस तन्त्रय् कनातल । (सु. - मूल सफुति ला ओँ च्वयातगु दु । टीकाकारया बिचार अनुसारं थ्व मन्त्रय् न्हचःने ओँ तयेम्वाः ।)

आः मन्त्रया अर्थ कनेत्यना :- विघ्नं संकेमफइम्ह जूगुलिं अचल धाःगु खः । विघ्नयात मिखां मखंकीम्ह जूगुलिं काणः धाःगु खः । अथे हे चण्ड (ग्यानापुम्ह), क्रोधनः (तंकालिम्ह), नट्ट (चुलिम्ह) थ्व शब्द नक्त सातने धातुं बने जूगु नत्त शब्द खः । थन आखः हिलाच्वंगु दु धकाः सिइकेमाः । मट्टः - मत्तम्ह धाःगु खः । थ्व शब्द मदि हर्षे धातुं बने जूगु खः । थन नं वर्णविपर्यास जूगु दु ।

(सु- अर्थात् मत्तः च्वय् माथाय् मन्त्रय् महः हे च्वयातःगु दु । अथे हे च्वयेमा धैगु टीकाकारया भाव खः) । मोहिः धैगु म्ह तःग्वाराम्ह धाःगु खः । सट्टः धैगु नास याइम्ह धाःगु खः । थ्व शब्द षड्ड अवसातने धातुं बनेजूगु खः । तट्टः धैगु क्षय याइम्ह धाःगु खः । थ्व शब्द तमु उपक्षये धातुं बने जूगु खः । हन हन धैगु स्या स्या धाःगु जुल । दह दह धैगु छुयाव्छ धाःगु जुल । मोह मोह धैगु मोह या धाःगु जुल । हस हस धैगु वज्रहास यानाः न्हचू धाःगु खः । सह सह मन्दरट् गर्ज गर्ज नह नह धैगु च्यु च्यु धाःगु खः । थ्व शब्द णह वन्धने धातुं बने जूगु खः । तिष्ठ तिष्ठ धैगु जिगु आज्ञा पालना यानाच्वं धाःगु खः । आविश धैगु फ्वनिम्ह थें जुयाः साध्ययागु शरीरय् प्रवेश जु धाःगु खः । महामन्त्र पालक धैगु मालामन्त्रया अर्थ सम्पन्न याइम्ह अचल धाःगु खः । धुन धुन धैगु म्ह थर थर खाकि धाःगु खः । तिणि तिणि धैगु तसकं पालुगु यानाब्यू

धा:गु ख: । खाद खाद विघ्नान् मारय मारय दुष्टान् भक्ष यक्ष सर्वान् कुरु कुरु किरि किरि, थन किरि किरि धैगु साध्ययागु शरीर विक्षिप्त यानाब्यू । दुष्टतय्गु शरीरय् महाविषवज्रयात स्फोटय धैगु उत्पत्ति या धा:गु ख: । हूँ हूँ हूँ धैगु स्वंग: प्रेरणा बिइगु मन्त्र पद ख: । त्रिवलित धैगु त्रैधातुक धा:गु ख: । वहे रंङ्ग धैगु प्याखं हुलेगु थाय् ख: । अन नर्तक धैगु प्याखं हुलीम्ह धा:गु ख: । अर्थात् त्रिवलित रंग नर्तक धा:गु ख: । आं आं धैगु हचि हचि धा:गु ख: । हां हां धैगु हे हे धका: स:तूगु ख: । अचल चेट धैगु अचलया ज्या याइम्ह धा:गु ख: । स्फोटय स्फोटय धैगु तछ्या तछ्या धा:गु ख: । हूँ हूँ असमन्तिका धैगु न्ह्यने मदुपिं धा:गु ख: । इमित त्राट् धैगु तछ्या धा:गु ख: । महाबल शातय धैगु मेपिनिगु मन्त्रयात छेदन या धा:गु ख: । परमन्त्र धैगु मेपिनिगु विद्या धा:गु ख: । आं धैगु आज्ञा ब्यूगु, हां धैगु स:तीगु धा:गु ख: । प्राप्य शुध्यतु लोक धैगु पवित्र या धा:गु जुल । वज्रींपिं खुशि जुइब्यू । अप्रतिवलेभ्य: धैगु दशबलपिन्त नम (नमस्कार) धा:गु ख: । ज्वालय धैगु च्याकि धा:गु ख: । त्राट् धैगु तछ्या धा:गु ख: । असह धैगु फुक्क क्लेश सह मयाइपिं धा:गु ख: । अर्थात् तथागतपिं धा:गु ख: । अनपिन्त नम: स्वाहा धैगु नमस्कार धा:गु जुल ।

अथेत्यादि प्रकरणय् सर्वदेवा धैपिं ब्रम्हादि धा:गु ख: । सकिंकरा धैगु नोकर चारक सहित धा:गु ख: । मन्त्रकाय धैम्ह महावज्रधर धा:गु ख: । वयात लुमंकाच्वन । थ्व च्वय् कनावयागु मालामन्त्रया प्रभावं महादेय आदि देवतापिं नं समय उल्लंघन जुइगु भयं ग्याना: म्ह कयेकुंकाच्वन ॥२४॥

प्रयोग यायेगु विधा थथे ख: - भूर्जपत्रय् गोरोचना रंगं साध्ययागु मूर्ति च्वया:, नां नं च्वया:, हानं उज्व:गु हे मेगु यन्त्रं त्व:पुया: वज्र व अंकुशं युक्तगु प्रत्यालीढपदं न्ह्या: त्रिसंध्या जप यानागुलिं आकर्षण जुइ ॥२५॥

मूल :

अथ भगवान् समयविजृम्भितवज्रं नाम समाधिं समापद्येमं सर्ववज्रधरसमयं सुम्भ महाक्रोधं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

॥ ओं नम: समन्तकायवाक्चित्तवज्राणाम् । ओं सुम्भ निसुम्भ हूँ गृण्ह गृण्ह हूँ गृण्हापय गृण्हापय हूँ आनय हो भगवन् विद्याराज हूँ फट् ॥

अथास्मिन् भाषितमात्रे सर्वकन्या महर्धिका: ।
मुक्तकेशा विवस्त्राङ्गा वज्रसत्त्वमनुस्मरन् ॥२६॥
वज्रसत्त्वपदाक्रान्तं सर्वताथागताधिपम् ।
वज्राङ्कुशपाशेन वज्रकन्याकर्षणं परम् ॥२७॥

अले श्री भगवानं समयविजृम्भितवज्र नामगु समाधिइ बिज्याना: थ्व सर्ववज्रधरसमय जुयाच्वंगु सुम्भ महाक्रोध मन्त्र थ:गु कायवाक्चित्तवज्र पिकयाबिज्यात ।

ओँ नम: समन्त कायवाक्चित्तवज्रपिन्त 'ओँ सुम्भ निसुम्भ हूँ गृण्ह गृण्ह हूँ गृण्हापय गृण्हापय हूँ आनय हो भगवन् विद्याराज हूँ फट्' ॥

अले थ्व मन्त्र ब्वने मात्र नं महर्धिकापिं फुक्क कन्यापिं सँ फंफं तयाः, नाङ्गा च्वनाः वज्रसत्त्वयात लुमंकाच्वन ॥२६॥

वज्रसत्त्वयागु पदं क्वत्यलातःगु सर्वतथागतपिनि अधिपति जुयाच्वंगु वज्र व अंकुश तथा पाशं चिनाः वज्रकन्यापिन्त आकर्षण यायेगु थ्व उत्तमगु खः ॥२७॥

टीका :

अथेत्यादि । समयो वज्रधराज्ञा । तस्य विजृम्भितं प्रवृत्तिः तदेवाभेद्यत्वाद् वज्रम् तन्नामकं समाधिं समापद्य सर्वे वज्रधराः समया आज्ञास्वभावाः यस्य सर्ववज्रधरसमयः दुष्टनिसूदनात् सुम्भनं महाक्रोधं स्वकायादिभ्यो निश्चारयामास ।

ओमित्यादिको मन्त्र निरन्तसंज्ञकः ।

प्रणवोऽस्ति न च स्वाहा स निरन्तो निगद्यते । इति ॥

तत्रायमर्थः । सुम्भ निसूदक इत्यामन्त्रणम् । निसुम्भ निःशेषेण मारया हूँ इति दीपकं बीजम् । गृण्ह गृण्ह पीडकान् पालयतो गृहाणां । गृण्हापय गृण्हापय परिवारैः । हूँ चोदना । वज्रयोगेन वध्वा वज्राङ्कुशेन हृदि विद्धवानेयः होः भगवन् विद्याराज इति । सुम्भमाश्वासयति । हूँ फडिति मारणे चोदयति ।

अथेत्यादि ग(तार्थ)म् । वज्रसत्त्वः स्वज्ञानसत्त्वः तस्य पदं रश्मयः तेनाक्रान्तमालिङ्गितम् । सर्वताथागताधिपं साध्यज्ञानसत्त्वं वज्रपाशेन वैवद्ध्वा कन्याकर्षणं क्रियते । कन्येत्युपलक्षणम् ।

अथेत्यादि प्रकरणय् समय धैगु वज्रधरयागु आज्ञा खः । वयागु विजृम्भित धैगु जुइगु व अभेद्य जूगुलिं वज्र धाःगु खः । व नामगु समाधि अर्थात् समयविजृम्भितवज्र नामगु समाधिइ बिज्यानाः, सर्वेवज्रधराः धैपिं समय खः । अर्थात् आज्ञा स्वभावपिं खः धैगु अर्थय् सर्ववज्रधर समय धाःगु जुल । दुष्टतय्त नाश याइगुलिं सुम्भन धाःगु खः । वसपोल महाक्रोध मन्त्र खः । व मन्त्र थःगु कायवाक्चित्तं पिकया बिज्यात । थ्व ओँ इत्यादि मन्त्रयात निरन्त मन्त्र धाइ ।

'प्रणवोऽस्ति न च स्वाहा स निरन्तो निगद्यते' अर्थात् ओंकार दूगु, स्वाहा धाःसा मदुगु मन्त्रयात निरन्त मन्त्र धाइ ।

थन मन्त्रया थ्व अर्थ खः । हे सुम्भ ! धकाः संबोधन याःगु जुल (सःतूगु जुल) । निसुम्भ धैगु निःशेष जुइक स्यानाविज्याहुँ धाःगु खः । हूँ धैगु वीजाक्षरं व हे खँयात उद्दीपन याइगु (जोड ब्यूगु) खः । गृण्ह गृण्ह धैगु दुःख बिइपिं बिस्यूंवनाच्वंपिन्त ज्वं ज्वं धाःगु खः । गृण्हापय २ धैगु छिमि परिवारपिसं नं ज्वंकि धाःगु खः । हूँ धैगु चोदना (प्रेरणा, च्वयेकूगु) खः । वज्रयोगं चिनाः, वज्रांकुशं नुगलय् क्यंकाः आनय धैगु हिं धाःगु खः । हो भगवान् विद्याराज धकाः सःतूगु धाःगु जुल, आश्वासन ब्यूगु जुल । हूँ फट् धैगु स्यायेत च्वयेकूगु जुल ॥२६॥

अथेत्यादिया अर्थ च्वय् वनेधुंकूगु जुल । वज्रसत्त्व धैगु थःम्ह ज्ञानसत्त्व जुल । वसपोलयागु पद धैगु रश्मि खः । व रश्मि आक्रान्त धैगु युक्तगु धाःगु खः । सर्वतथागताधिपं धैगु साध्यया ज्ञानसत्त्वयात वज्रपाशं चिनाः कन्यायात आकर्षण यायेमाः । थन कन्या शब्द लाक्षणिक जूगुलिं मेपिंत नं आकर्षण यायेमाः धाःगु जुल ॥२७॥

मूल :

अथ भगवान् महासमयतत्त्वोत्पत्तिवज्रं नाम समाधिं समापद्येदं महासमयवज्रगुह्यवाक्समयतत्त्वपदं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

बुद्धवज्रत्रिकायेषु वज्रसत्त्वविभावना ।
पाशवज्रांकुशधरैर्बुद्धाकर्षणमुत्तमम् ॥२८॥
बुद्धवाक्काययोगेन महाचक्रप्रयोगतः ।
वज्रसत्त्वो महाराजो ध्रुवमाकृष्यते सदा ॥२९॥ ✓
चक्रपद्ममहावज्रैः त्रिवज्राभेद्यभावनैः ।
वज्राङ्कुशप्रभेदेन सर्वमन्त्राकर्षणं ध्रुवम् ॥३०॥ ✓
स्वमन्त्रपुरुषं ध्यात्वा सर्ववज्रमयं शिवम् ।
कन्यां तु मानुषीं श्रेष्ठां हृद्वज्राङ्कुश योगतः ॥३१॥
वातमण्डलसंयोगे ध्रुवमाकृष्यते सदा ।
वैरोचनमहाबिम्बं भावयेच्चन्द्रमण्डलम् ॥३२॥
शचीं तत्र स्थितां चिन्तेद्वज्रामृतप्रयोगतः ।
पञ्चाशवारानुच्चार्य ध्रुवमाकृष्यते सदा ॥३३॥
वज्राङ्कुशमहाबिम्बं तीक्ष्णज्वालासमप्रभम् ।
वज्रमण्डलकं ध्यात्वा खकन्याकर्षणमुत्तमम् ॥३४॥
स्वक्रोधवज्रसमयं वज्रपातालवासिनम् ।
शूलवज्राङ्कुशपाशैर्दैत्यकन्याकर्षणमुत्तमम् ॥३५॥ ✓
गौरिकां खटिकां वापि वज्राङ्कुसप्रयोगतः ।
चन्द्रोपरागसमये मुखे प्रक्षिप्य साधयेत् ॥३६॥
ब्रम्हेन्द्ररुद्रदेवानां यस्व नाम समालिखेत् ।
आगच्छन्ति भयत्रस्ताः वाक्यवज्रवचो यथा ॥३७॥
सर्वाकारवरोपेतं मञ्जुवज्रं विभावयेत् ।
यमान्तकं महाक्रोधं वज्राङ्कुशं विचिन्तयेत् ॥३८॥
कल्पोद्वाहमहाचक्रं ध्यात्वा यक्षींस्तु साधयेत् ।

इत्याह च ॥

मुद्राभेदेन सर्वेषां मन्त्रभेदेन सर्वथा ।

आकर्षणपदंप्रोक्तं न चेन्नाशमवाप्नुयात् ॥३९॥
वज्रसत्त्वो महाराजश्चोदनीयो मुहुर्मुहुः ।
स एव सर्वमन्त्राणां राजा परमशाश्वतः ॥४०॥

अले श्री भगवानं महासमयतत्त्वोत्पत्तिवज्र नामगु समाधिइ बिज्याना: थ्व महासमयवज्रगुह्य-वाक्समयतत्त्व पदयात थ:गु कायवाक्चित्तवज्रं पिकया बिज्यात ।

बुद्धवज्र धैपिं दुस्साध्यपिनिगु त्रिकाये वज्रसत्त्व धैगु थन साधकं विशेष भावना यायेमा: । वं पाश वज्रांकुश धारणा याना: साध्ययागु कायय् पाशवज्रांकुशं क्यंकाहया: धका: भावना यानागुलिं बुद्ध आकर्षण जुइ । थ्व उत्तमगु विधि ख: ॥२८॥

बुद्धयागु वाक्काय (वचन समूह) योग याना:लि महाचक्र आकर्षण यायेत नं वज्रांकुश प्रयोग यानागुलिं वज्रसत्त्व महाराजा नं निश्चय नं आकर्षण जुइ ॥२९॥

चक्र, पद्म, महावज्रद्वारा त्रिवज्रय् अभेद्य भावना याना: वज्रांकुशं भेदन यानागुलिं फुक्क मन्त्र धैगु साध्ययात निश्चय नं आकर्षण याइ ॥३०॥

स्वमन्त्रपुरुष धैम्ह थ:म्ह इष्टदेवतायात सर्व वज्रमयम्ह शिवम्ह (कल्याणम्ह) ध्यान याना: मनुष्य कन्या श्रेष्ठम्हयात हृदयवज्रांकुशयागु प्रयोगं याना: वातमण्डलं पुइकह:गु भावना यानागुलिं निश्चय नं तत्क्षणं आकर्षण जुइ ॥३१$^{१}/_{२}$॥

वैरोचनयागु महाविम्ब (परिवर्तन जुया:) चन्द्रमण्डल उत्पन्न जुल धका: भावना या ।

व चन्द्रमण्डलय् च्वनाच्वंम्ह शची (इन्द्रायणी) यात वज्रामृत (अमृत कुण्डली) यागु प्रयोगं याना: अनयागु मन्त्र न्ययक: ब्वनागुलिं निश्चय नं तत्क्षणय् आकर्षण याइ ॥३३॥

वज्रमण्डलकं धैगु टक्किराजयात लुमंका: वयात तीक्ष्णगु मिंया ज्वाला समान तेज दुगु त:धंगु वज्रांकुश भा:पा: उकिं क्यंका: खकन्या देवकन्यायात आकर्षण यायेगु विधि उत्तमगु ख: ॥३४॥

स्वक्रोधवज्रसमयं धैगु अक्षोभ्ययागु आज्ञा पालन याइपिं पातालय् च्वनीम्ह अर्थात् वज्रसुम्भराजयात शूलवज्रांकुश पाश प्रयोग यानागुलिं दैत्यकन्यायात आकर्षण यायेगु उत्तमगु विधि ख: ॥३५॥

गेरु रंग सलाङ्गयागु (वर्णक) पाउडर आदियात वज्रांकुश भा:पा: चन्द्रग्रहणया समयय् म्हुतिइ तया: साधना यायेमाल ॥३६॥ व गेरु व सलाङ्गं ब्रम्हा, इन्द्र, रुद्र आदि देवतापिनिगु नां च्वयेमाल । अथे यानागुलिं भयं थारान्हुया: इपिं वइगु जुल । थ्व वाक्यवज्रयागु अर्थात् अव्यर्थगु वचन समान ख: ॥३७॥

थ:त: सर्वकारवरोपेतम् फुक्क लक्षणं युक्तम्ह मंजुवज्र भा:पे माल । अले वसपोलं महाक्रोध जुयाविज्या:म्ह यमान्तक पिकयाविज्यात । व परिवर्तन जुया: वज्रांकुश जुल धका: भा:पे माल । व वज्रांकुश प्रलयकालयागु मिं ज्वाला थें च्वंगुलिं यक्षणीयात कयेका: आकर्षण यानाहल धका: साधना यायेमाल ॥३८॥

थुलि आज्ञा जुल - फुक्कसिगु मुद्रायागु भेदं व मन्त्रयागु भेदं आकर्षण यायेगु खँ च्वयातल। थ्व निगू विध प्रयोग यातधाःसा नाश जुइफु। अर्थात् सिद्ध मजुइफु। छगू जक विधि यायेमाः धैगु भाव खः।३९॥

आकर्षण यायेबलय् बारंबार वज्रसत्त्व महाराजायात चोदना यायेमाः (प्रेरणा बिइमाः)। छाय्धाःसा वसपोल हे फुक्क मन्त्रया परम शास्वतम्ह राजा खः ॥४०॥

टीका :

इदानीमध्यात्मपरायणानामप्याकर्षणादिक्रम(म)ाक्षिपन्नाह। अथेत्यादि। भगवान् महावज्रधरः महावज्रसमयाः साधकाः तेषां तत्त्वमाकर्षणादिना सत्त्वार्थ करणं तस्योत्पत्तिः प्रकाशनं तद् वज्रमभेद्यं यस्मिन् समाधौ तन्नामकं समाधिमालम्ब्य महासमयाः घटमानाः तेषां त्रिवज्रकायावाक्चित्तं तस्मिन् गुह्यं गोप्यमप्रकाश्यत्त्वात्। वाक्समयो प्रव्याहारस्तस्य तत्त्वमनन्यथात्वं तस्य पदं प्रतिष्ठाभूतम्। आकर्षणादि कर्म स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयेत्।

बुद्धवज्रा दुस्साध्याः तेषां त्रिकायेषु कायवाक्चित्तेषु वज्रसत्त्वाः स्थिरचित्तः साधकः तेन विभावना ध्यानविशेषः कर्तव्यः। पाशवज्राङ्कुशधरैः साध्यकायादिषु यथाक्रमं पाशाद्याकारैः रश्मिपुञ्जैः प्रविष्टैर्विभावना तदेतदुत्तमं प्रधानं बुद्धाकर्षणं पिण्डाकर्षणम्।

बुद्धः अध्येषकः तस्य वाक्कायो वचनसमूहः तेन महच्चक्रं मण्डलं यस्य स महाचक्रमण्डलाधिपतिः तस्य चित्ताकृष्टचर्थं वज्राङ्कुशस्य प्रयोगतः प्रेरणतः वज्रसत्त्वो महाराजा तस्मिन् चित्तवज्रः ध्रुवमेकान्तमाकृष्यते सदा सद्य एव।

चक्रपद्ममहावज्रैरिति मोहरागद्वेषरचितैः। त्रिवज्राभेद्यभावनैरिति वैरोचनादियोगिभिः। वज्राङ्कुशं वज्राद्यङ्कुशं तत्प्रभेदेन तेन साध्यस्य हृद्यासक्तेन सर्वमन्त्राकर्षणं सर्वसाध्याकर्षणमुत्तमम्। इदं स्वचिन्हेनाप्याकृष्टिः।

महावज्रसत्त्वयोगी स्वमन्त्रपुरुषं स्वदेवतां सर्ववज्रमयं शिवं शोभनं ध्यात्वा श्रेष्ठां मानुषीं तत्स्थितां ध्यात्वा हृद्वज्राङ्कुशयोगतः हृद्यासक्तवज्राङ्कुशेनाकृष्यमाणां वातमण्डलसंयोगात् वात्यया प्रेर्यमाणं ध्यात्वा ध्रुवमाकृष्यते। तेनैव वैरोचनयोगी वैरोचनमहाविधिं चन्द्रमण्डलाकारपरिणतं ध्यात्वा शक्रभवनादमृतकुण्डलिना शचीं शक्रभार्यामाच्छिद्य तत्रारोप्यानीयमानां ध्यात्वा (त)दमृतकुण्डलिमन्त्रं पञ्चाशद्वारानुच्चारयन्नानयेदिति।

वज्रमण्डलकं टक्किराजं वज्राङ्कुशं ध्यात्वा तदारूढां सुरकन्यां तेनैव हृद्याकृष्यमाणां वात्याप्रेरितामाकर्षयेदिति।

क्रोधवज्रः अक्षोभ्यस्तस्य समयः आज्ञा यस्मिन् तं क्रोधवज्रसमयं वज्रपातालवासिनं सुम्भराजं संचोद्य शूलवज्राङ्कुशपाशैः तेन शूलेन हृदि विघ्द्वा वज्राङ्कुशेनाकृष्य पाशेन वद्ध्वाकृष्यमाणं वातचक्रारूढां ध्यात्वा असुरकन्यामाकर्षयेदिति।

गैरिकादिकं वर्णकं वज्राङ्कुशप्रयोगतः वज्राङ्कुशाकारं चन्दग्रहणे मुखे वज्रे धर्मोदयें वा

प्रक्षिप्य यावद् ग्रहणान्मोक्षः तावत् साधयेत् समापत्तिं कुर्यात् ततः तदपनीय संरक्ष्य ब्रम्हादीनामन्यतमस्य नाम लिखेत् स नियतमागच्छति । वाग्वज्रस्याप्रतिहतवचनं तथा ।

सर्वाकारेत्यादि । आत्मानं सर्वाकारवचोपेतं सर्वलक्षणान्वितं मञ्जुश्रियं विभाव्य पुनर्यमान्तकं स्फरित्वा तत्परावृत्त्या वज्राङ्कुश विभावयेत् । ततः कल्पोद्दाहमहाचक्रमग्निमण्डलं ज्वलत्स्फुलिङ्गं ध्यात्वा तस्मि(न्) अभिमतयक्षीमङ्कुशेनाकृष्यारोप्य वायुनेर्यमाणामात्मसमीपमानीयोपभुंक्ते ।

इत्याह चेत्युपसंहरति ।

मुद्राभेदेन द्विविधमहामुद्राभेदेन सर्वेषां । देवतानां मन्त्रणं मन्त्रः जपः वाग्जापो वज्रजाप इति द्विविधजापभेदेन सर्वथा निरवशेषेण आकर्षणप्रयोगः प्रोक्तः कथितश्चेद् यदि द्विविधप्रकारेण न साधयेत् स नाशमाप्नुयात् नाशमसिद्धिमवाप्नुयादिति ।

वज्रेत्यादि । वज्रसत्त्वः षष्ठः स एष महाराजः पञ्चानामाश्रयत्वात् मुहुर्मुहुः पुनः पुनश्चोदनीयः आलम्वितव्यः । कस्मात् ? स एष सर्वमन्त्राणां सर्वतथागतानां ध्रुवः शाश्वतः राजा उद्दीपकः । तस्मात् सर्वकर्मसु सर्वावस्थासु आलम्वितव्यः?

आः अध्यात्मस तत्परपिन्त आकर्षणादि कर्म यायेगु खँ कनेत मूलय् अथ इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । श्री भगवान् महावज्रधरं महावज्रसमय धैपिं साधकत खः । इमिगु तत्त्व धैगु आकर्षण आदि याना: प्राणीपिन्त हित सुख या:गु खः । व खँ अभेद्य जूगुलिं वज्र खः । थुज्व:गु नामगु अर्थात् महावज्रसमयतत्त्वोत्पत्तिवज्र नामगु समाधि आलम्वन याना: महासमया धैगु जुयाच्वंगु त्रिवज्र धैगु कायवाक्चित्त, व नं गुहचगु प्रकाश याये मज्यूगु वाक्समय धैगु बोलि वचन, वयागु तत्त्व धैगु फरक मजुइगु, पद धैगु प्रतिस्था स्वरूपगु खँ अर्थात् आकर्षणादि कर्म थ:गु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात ।

बुद्धवज्रा धैपिं दुस्साध्यपिं धा:गु खः । इमिगु त्रिकाय धैगु कायवाक्चित्त धा:गु खः । उकिं वज्रसत्त्व धैम्ह स्थिरचित्तम्हं साधकं विभावना धैगु ध्यान विशेष यायेमा: धा:गु खः । पाशवज्रांकुश धरैः धैगु साध्ययागु शरीर आदि यथाक्रमं पाश आदि आकारगु रश्मिया समूहं प्रवेश यानाच्वन धका: भावना या:गु उत्तमगु, प्रधानगु बुद्धाकर्षण धैगु शरीरयात आकर्षण यायेगु खः ॥२८॥

बुद्ध धैम्ह थन प्रार्थना या:व:म्ह खः । वयागु वाक्काय धैगु वचन समूह धा:गु खः । उकिं महाचक्र धैगु मण्डल धैम्ह अधिपति खः । वयागु चित्त आकर्षण यायेत वज्रांकुश प्रयोग याना: वज्रसत्त्व महाराजा धैगु चित्तवज्रं निश्चय नं आकर्षण जुइ । सदा धैगु तत्क्षणं हे जुइ ॥२९॥

चक्रपद्म महावज्रैः धैगु थन मोह, राग, द्वेषं दयेकात:गु त्रिवज्राभेद्यभावनै धैगु वैरोचना आदिपिनिगु योग याइपिसं धा:गु खः । वज्रांकुश प्रभेदेन वज्रांकुश आदियागु भेदं साध्ययागु हृदय क्यंका:, सर्वमन्त्राकर्षणं धैगु फुक्क साधकपिन्त आकर्षण यायेगु उत्तमगु खः । ध्व थ:गु चिन्ह नं आकर्षण यायेज्यू ॥३०॥

महावज्रसत्त्वया योग याइम्ह व्यक्तिं स्वमन्त्रपुरुषम् धैगु थ:म्ह देवतायात सर्ववज्रमय व शिवम् धैगु

बांला:म्ह, ध्यान याना: श्रेष्ठम्ह मानुषी कन्यायात उकी च्वंम्ह ध्यान याना: हृद्वज्रांकुश योगत धैगु नुगलय् वज्रांकुशं क्यंका: सालाहया: वातमण्डल संयोगय धैगु फसं पुइकाहल धका: ध्यान यानागुलिं निश्चय नं आकर्षण जुइ। अथे हे वैरोचनयागु योग याइम्हं वैरोचनयागु महाविम्ब (मूर्ति) परिवर्तन जुया: चन्द्रमण्डलयागु आकारे परिवर्तन जुल धका: भावना याना: इन्द्रयागु भवनं अमृतकुण्डलि धैम्ह क्रोधराजां शची धैम्ह इन्द्रया भार्यायात हया: चन्द्रमण्डलय् तयाहयाच्वना धका: ध्यान याना: अमृतकुण्डलि मन्त्र न्ययक: उच्चारण यानाहयाच्वन धका: भावना यायेमाल ॥३१॥३२॥३३॥

वज्रमण्डलकम् धैम्ह तकिराज ख: । वसपोल वज्रांकुशय् परिवर्तन जुल धका: ध्यान याना: वया द्य:ने च्वनाच्वंम्ह देवकन्यायात वहे वज्रांकुशं नुगलय् क्यंका: सालाहया: फसं पुइकाहयाच्वन धका: भावना याना: आकर्षण यायेमा: ॥३४॥

क्रोधवज्र धैम्ह अक्षोभ्य ख: । वसपोलयागु समय धैगु आज्ञा ख: । थ्व आज्ञा मानय् याइम्ह धायेत क्रोधवज्रसमय धा:गु ख: । वज्रपातालवासिनं धैगु सुम्भराज धा:गु ख: । वयात प्रेरणा याना: शूलवज्रांकुशपाश थुकिं नुगलय् व्ह:खना वज्रांकुश क्यंका: पाशं चिना: सालाहया: फसं पुइकाहल धका: ध्यान यानागुलिं असुर कन्यायात आकर्षण यायेगु जुल ॥३५॥

गेरु आदि रङ्ग पाउडर (चुं) यात वज्रांकुश प्रयोगत: धैगु वज्रांकुशयागु आकार भावना याना: चन्द्रग्रहणय् म्हुतुइ वा वज्रय् वा धर्मोदयय् तया: ग्रहण मोक्ष मजूतले साधयते धैगु समापत्ति याये माल धा:गु ख: । अले व गेरु आदि लिकया: सुरक्षित याना: ब्रम्हा आदि सुं छम्हसिगु नां च्वयेमाल । व अवश्य नं वइ वाग्वज्रयागु धैगु अव्यर्थगु वचनयागु आज्ञा जुल ॥३६॥३७॥

सर्वाकार इत्यादि प्रकरणय् थ:त सर्वाकारवरोपेतम् धैगु फुक्क लक्षण युक्तम्ह धा:गु ख: । मन्जुश्री भावना याना: वसपोलं यमान्तक पिकया बिज्यात । यमान्तक नं परिवर्तन जुया: वज्रांकुश जुल धका: भावना याये माल। अले प्रलयकालया मिंयागु मण्डल च्यानाच्वंगु भावना याना: वयाद्य:ने अभिमतम्ह अर्थात् य:म्ह यक्षिणीयात अंकुशं क्यंका: उकिइ तया: फसं पुइका: थ:गु न्ह्य:ने हल धका: भावना याये माल ॥३८॥ थुलि खँ आज्ञा जुल ।

मुद्राभेदेन धैगु निगू प्रकारयागु महामुद्राया भेदं धा:गु ख: । सर्वेसां फुक्क देवतापिनिगु मन्त्र, भेदेन धैगु मन्त्र अर्थात् जप ख: । व जप नं वाक्जाप व वज्रजापया भेदं निगू प्रकारयागु दु । सर्वथा धैगु विशेषरूपं धा:गु ख: । आकर्षण पद धैगु आकर्षणयागु प्रयोग कनातल । यदि निगू प्रकारं नं सिद्ध मजूसा व नाशंआप्नुयात धैगु असिद्ध जुइमखु धा:गु ख: ॥३९॥

वज्रसत्त्व धैम्ह षष्ठ: तथागत ख: । वसपोल हे न्याम्ह तथागतपिनि आश्रय जूगुलिं महाराजा ख: । वसपोलयात बारंबार चोदना यायेमा: धैगु आलम्बन यायेमा:, लुमंकेमा: धा:गु ख: । छाय्धा:सा वसपोल हे सर्वमन्त्रानामं धैगु फुक्क तथागतपिनि निश्चय नं शाश्वतम्ह राजा ख: धैगु उद्दिपक ख: । अथे जूगुलिं सर्वकर्म धैगु फुक्क अवस्थाय् नं आलम्बन यायेमा: धा:गु ख: ।

मूल :

अथ भगवान् समन्तविजृम्भितज्ञानवज्रं नाम समाधिं समापद्येमां वज्रैकजटां नाम महासर्पापराजितवाग्वज्राग्रीं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास । ओँ शूलिनि स्वाहा ॥

अथास्यां भाषितमात्रायां नागकन्या महर्धिकाः ।
दह्यमाना विवस्त्राङ्गा बुद्धबोधिमनुस्मरन् ॥४१॥
अनया मन्त्रविद्यया सर्वे आकृष्यन्ति पन्नगाः ।
नागकन्यां विशालाक्षीं समाकृष्योपभुंजयेत् ॥४२॥

अले भगवानं समन्तविजृम्भितज्ञानवज्र नामगु समाधिइ बिज्याना: थ्व वज्रैकजटा नामगु महासमय अपराजित वागवज्री धैगु मन्त्र पदयात थ:गु कायवाक्चित्तवज्रं नं पिकयाबिज्यात ।

॥ ओँ शूलिनि स्वाहा ॥

अले थ्व मन्त्र पद उच्चारण यायेे मात्र नं महर्धिकपिं नागकन्यात दाह जुया: नाङ्गां च्वना: बुद्धबोधियात लुमंकाच्वन ॥४१॥

थ्व मन्त्र विद्यां फुक्क नागत आकर्षण जुइ । आकर्षण याना: मिखा बाला बालाचिपिं नागकन्यायात उपभोग यायेमा: ॥४२॥

टीका :

अथेत्यादि । भगवान् महावज्रधरः । गगनशाश्वतआकाशवदनादिनिधनः समन्तात् सर्वतो विजृम्भितं प्रस्फुरद्रूपं विश्ववज्रं यस्मिन् समन्तविजृम्भितवज्रोऽमोघसिद्धिः । तन्निष्पादकोऽपि समाधिरभेदात् तथोक्तः । तत्संज्ञकं समाधिमवस्थाविशेषं समापद्याकलय्येमां वक्ष्यमाणरूपां वज्रस्वभावामेकजटाम् एका वेणी यस्यास्तां वज्रैकजटा मन्त्रात्मिका महासमयापराजिता वागमोघसिद्धिः तस्य वज्रा तन्माण्डलेयाः तेषामग्रीं प्रधानां स्वकायादिभ्यो निश्चारयामास ।

ओमित्यादिको मन्त्रः । शूलिनी शूलवती । शूलिनि इत्यामन्त्रणम् ।

अथेत्यादि । अस्यां विद्यायां विनिसृतमात्रायां भगवन्मुखारविन्दात् निष्क्रान्तायां नागकन्या महर्धिकाः कामाग्निता दह्यमाना विवस्त्रात्मा परवशाः बुद्धबोधिममोघसिद्धि ध्यायन्ति ।

अनया मन्त्रविद्यया विधिप्रयुक्तया सर्वे पन्नगाः आगच्छन्ति । अत्रायं विधिः । गैरिकया पुरुषकपाले वायव्यमण्ड(लं) पूर्वोक्तक्रमेणालिख्य तन्मध्ये वासुकिप्रभृत्यन्यतमनागप्रतिमामालिख्य तद्वृत्तिनाम विदर्भ्य वज्राङ्कुशाङ्कितेन वामपादेनाक्रम्य विदर्भणसहितं मन्त्रमुच्चारयन्नाकर्षयति नागान्। अनेनैव विधानेन स्त्रीकपाले नागकन्यामालिख्याकर्षयति। अत आह। नागकन्यां विशालाक्षीं समाकृष्योपभुञ्जयेदिति ।

अथेत्यादि प्रकरणय् भगवान् धैम्ह महावज्रधर खः । (गगन शाश्वतः अर्थात् आकाश थें आदि अन्त मदुगु) धैगु थ्व पद मूलय् मदु । समन्तात् धैगु फुक्कभनं धाःगु खः । विजृम्भितं धैगु प्रकाशमान जुयाच्वंगु विश्ववज्र दुगु धायेत समन्तविजृम्भितवज्र धाःगु खः । अथे धैम्ह अमोघसिद्धि खः । अमोघसिद्धि उत्पन्न याइगु समाधियात नं अथे हे धाइगु जुल । छाय्धाःसा निगूलिं छगू हे खः, भेद मदु । व नामगु समाधिं धैगु अवस्था विशेषयात अनुभव यानाः थ्व क्वय् कनेत्यनागु वज्र स्वभावम्ह एकजटा अर्थात् छप्वः जक सँप्वः दुम्ह धायेत एकजटा धाःगु जुल । मन्त्रात्मिकाम्ह महासमयापराजितावाग धैम्ह अमोघसिद्धि जुल । वसपोलया वज्रा धैपिं मण्डलय् जुल । इपिं मध्यय् अग्रम्ह (प्रधानम्ह) यात थःगु कायवाक्चित्तवज्रं पिकया बिज्यात ।

ओँ इत्यादि मन्त्र जुल । हे शूलिनि ! धकाः सःतूगु जुल । शूल दुम्हसित शूलिनी धाइ ।

अथेत्यादि प्रकरणय् थ्व विद्या विनिसृतमात्रायां धैगु भगवानयागु मुखारविन्दं पिहाँवये मात्र नं धाःगु खः । महर्धिकपिं नागकन्यात कामाग्निं दाह जुयाः नाङ्गां च्वनाः परतन्त्र जुयाः बुद्धबोधियात धैगु थन अमोघसिद्धियात ध्यान यानाच्वंगु जुल ॥४१॥

थ्व मन्त्र विद्या विधिपूर्वक प्रयोग यानागुलिं फुक्क नागत वइगु जुल । विधि थ्व खः । गेरु रङ्गं पुरुष कपालय् वायुमण्डल आदि च्वय् कनातःथें क्रमशः च्वयाः वया दथुइ वासुकि आदि सुं छम्ह नागयागु मूर्ति च्वयाः वया नुगलय् नां नं च्वयाः वज्रांकुश युक्तगु वाम पादं न्हुयाः विदर्भण सहित मन्त्र उच्चारण यानागुलिं नागतय्त आकर्षण याइगु जुल । थ्वहे विधि स्त्री कपालय् साधन याःसा नागकन्या च्वयाः आकर्षण यायेमाः । अथे जुया धयातल - विशालाक्षीम्ह नागकन्यायात आकर्षण यानाः उपभोग यायेमाः ॥४२॥

मूल :

अथ भगवान् गगन समयसम्भवज्रं नाम समाधिं समापद्येमां महाधर्मसमयवज्रभृकुटीं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

ओँ भयनाशनि त्रासनि त्रासय भृकुटि तटि वेतटि वैतटि वैरटि वैरटि श्वेते श्वेतजटिनि स्वाहा ॥

अथास्यां गीतमात्रायां सर्वविद्याधरात्मजाः ।
कम्पिता भयमापेदे ज्ञानराजमनुस्मरन् ॥४३॥
विद्याधरमहाकन्यां चलत्कनककुण्डलाम् ।
आकृष्य समयाद्येन अनया मन्त्रविद्यया ॥४४॥
निरोधवज्रराजेन निष्पन्नेनाग्रचारुणा ।
त्रिवज्रज्ञानसम्भूताः क्षणात् कृष्यन्ति सर्वतः ॥४५॥

अले श्री भगवान् गगनसमयसम्भवज्र नामगु समाधिइ बिज्यानाः थ्व महाधर्मसमयवज्रभृकृटी नामगु मन्त्र पद थःगु कायवाक्चित्तवज्रं पिकया बिज्यात ।

ओँ भयनाशनि त्रासनि त्रासय भृकुटी तटि वेतटि वेतटि वैरटि वैरटि श्वेते श्वेतजटिनि स्वाहा ॥

अले थ्व मन्त्रपद धयाबिज्याये मात्र नं फुक्क विद्याधरया काय्मचात थरथर खाना: ग्या:गु जुल । ज्ञानराजयात लुमंकाच्वन ॥४३॥

चञ्चलगु लुँया कुण्डल न्हाय्पने सुयात:पिं विद्याधरया महाकन्यायात समयाग्रेन धैगु विशेष विधिं थ्व मन्त्र विद्यां आकर्षण याना हयेमाल ॥४४॥

निरोध याइगु वज्रराज मन्त्रं, वनं सदां उत्पन्न जुयाच्वनिगुलिं, अति सुन्दरगुलिं त्रिवज्रयागु ज्ञान उत्पन्न जूगु थुकिं क्षणभरं हे फुक्क पाखें आकर्षण यानाहइ ॥४५॥

टीका :

अथेत्यादिना । भगवान् महावज्रधरः गगनसमयोऽमिताभः संभवति यस्मिन् स गगन(समय)संभवः । तन्न(म)कं समाधिमामुखीकृत्य इमां महामहाधर्मोऽमिताभः तस्य समया तत्कुलीना तेषु वज्रभ्रुकुटिमभेद्यभ्रूभङ्गवर्ती स्वकायादिभ्यो निश्चारयामास ।

ओमित्यादिको मन्त्रः । सर्वभयं चौरादिकृतं नाशयतीति भयनाशनि शत्रून् वित्राशयतीति त्रासनि त्रासमूर्तिमन्त्रसरूपे त्रासयेत्याज्ञापयति विद्युद्वच्चञ्चलरूपत्वात् । भृकुटितटि मेघवद्गर्जनत्वात् । वैरटि सकलकलिमलापगतत्वात् श्वेते रागविशुद्धया विशुद्ध(त्व)ात् । श्वेतोऽमिताभः स यस्य जटायां शिरसि विद्यते सा श्वेतजटिनि । भयनाशनीत्यादीनि आमन्त्रणपदानि ।

अथेत्यादि । अस्यां विद्यायामुच्चरितमात्रायां सर्वविद्याधरात्मजाः विद्याधर्यः विद्याधरकन्याः कम्पिताः रागक्षोभिताः ज्ञानवज्रममिताभमनुस्मरन् ध्यायन्ति स्म । भयमुत्कण्ठामापेदे प्राप्ता ।

विद्याधरस्य महाकन्यां रूपादिगुणसमन्वितां चलत्कनककुण्डलां दोलायमानकर्णभूषणां समयाग्रेण विधिविशेषेणाकृष्यानीय मन्त्रविद्ययानन्तरोक्तयानयेत् ।

अत्रायं विधिः । स्त्रीकपाले वायव्यमण्डलं तन्मध्ये विद्याधरकन्यामालिख्य वज्राङ्कुशाधिष्ठितेन प्रत्यालीढेनाक्रम्य मन्त्रमुच्चारयन्नाकर्षयति ।

निरोधेत्यादि । सर्वमन्त्राः सर्पादयः स्त्रीपुनपुंसकभेदेन यस्मिन्निरुध्यन्ते संगृहयन्त इति निरोधः । वज्रराजः त्र्यक्षरमन्त्रः । निरोधश्च वज्रराजश्चासौ निरोधवज्रराजः तेन निष्पन्नेन प्रवेशादिरूपेणानवरतं प्रवर्तमानेनाग्रचारुणा ईप्सितार्थसाधनात् शोभनेन । त्रिवज्रज्ञानाः अक्षोभ्यादयः तेभ्यः संभूताः अनन्तरोक्ता लोचनादियमान्तकादिमन्त्राः क्षणादचिरात् कृष्यन्ति आकृष्यन्ते सिद्धिमुपगच्छन्ति सर्वतः सर्वे मन्त्राः । सन्ध्याभाषा ॥

थन भगवान्, श्री महावज्रधर खः । गगनसमय धैम्ह अमिताभ खः । वसपोल उत्पन्न जुइगु समाधि जूगुलिं गगनसमयसंभव समाधि धा:गु खः । थ्वया समाधियात प्रत्यक्ष याना: थ्व महाधर्म धैम्ह अमिताभ खः । वसपोलयागु समय धैगु वसपोलया कुलयापिं धा:गु खः । इपि मध्यय् वज्रभृकुटि धैम्ह अभेद्यगु भ्रूभङ्ग जुयाविज्या:म्ह जुल । स्वकायादिं पिकया विज्यात ।

औँ इत्यादि मन्त्र खः । सर्वभय धैगु चौरादि भय नाश यानाबिज्याइम्ह जूगुलिं हे भय नाशनिः धाःगु खः । शत्रुतय्त ख्याइम्ह जूगुलिं त्रासनि धाःगु खः । त्रासमूर्ति धैगु मन्त्र स्वरुपम्ह धाःगु खः (मूलय् त्रास मूर्ति शब्द मदु ।) त्रासय धकाः ख्या धकाः आज्ञा ब्यूगु जुल । पलपसा थें चञ्चलम्ह जूगुलिं आज्ञा ब्यूगु जुल । मेघ थें गर्जे जुइम्ह जूगुलिं भृकुटि तटि धाःगु खः । वैरटि धकाः फुक्क ल्वापु ख्यापुया मल मदुम्ह जूगुलिं धाःगु खः । रागं शुद्धम्ह जूगुलिं श्वेत धाःगु खः । श्वेत धैम्ह अमिताभ खः । वसपोल जटासँ तयाबिज्याइम्ह जूगुलिं श्वेतजटिनि धाःगु खः । भयनाशनि आदि पद फुक्कं सःतूगु आमन्त्रण याइगु पद खः ।

अथेत्यादि, थन थ्व विद्या उच्चारण याये मात्र नं सर्वविद्याधरात्मजा धैपिं विद्याधरया मिसात विद्याधर कन्या धाःगु खः । कम्पिता धैगु रागं कम्पित जुया धाःगु खः । ज्ञानवज्रं धैगु अमिताभयात अनुस्मरण यानाः लुमंकाच्वन । भय आपेद्ये धैगु उत्कण्ठित जुयाच्वन धाःगु खः ॥४३॥

विद्याधरया महाकन्या धैम्ह रूपादि गुणं युक्तम्ह धाःगु खः । चलत्कनककुण्डलां धैगु न्हाय्पनय् कुण्डल दोलायमानम्ह धाःगु खः । समयाग्रेण धैगु विधि विशेषं धाःगु खः । आकृष्य धैगु हया धाःगु जुल । मन्त्रविद्यया धैगु थन च्वसं कनावयागु मन्त्रं आनयेत् धैगु हति धाःगु खः ॥४४॥

थनयागु विधि थथे जुल । स्त्री कपालय् वायुमण्डलय् वया दथुइ विद्याधरकन्या च्वयाः वज्रांकुश धकाः अधिष्ठान यानातयागु प्रत्यालीढ पदं न्हुयाः मन्त्र उच्चारण यानागुलिं आकर्षण यानाहइ ।

निरोधेत्यादि प्रकरणय् सर्वमन्त्र धैगु सर्वादि धाःगु खः । व मन्त्र स्त्री, पुरुष, नपुंसक स्वभावगु खः । थ्व मन्त्रत निरुध्यन्ते धैगु रोकय् यानाच्वन धैगु अर्थय् निरोध धाःगु खः । वज्रराज धैगु अक्षरमन्त्र खः । निरोध वज्रराजेन निष्पन्नेन धैगु निरन्तर दुहाँवन, दित, पिहाँवल जुयाच्वंगुलिं बांलाःगु अर्थात् इच्छा यानागु वस्तु बिगुइलिं बांलाःगु । त्रिवज्रज्ञानाः धैगु अक्षोभ्य आदि द्वारा उत्पन्न जूगु च्वय् कनावयागु लोचना आदि व यमान्तक आदियागु मन्त्रत क्षणात् धैगु याकनं हे कृष्यन्ति धैगु सालाहइ । अर्थात् सिद्ध जुइ । सर्वतः धैगु थन फुक्क मन्त्रत धाःगु खः ॥४५॥ थ्व व्याख्या संन्ध्याभाषा कथं खः ।

मूल :

अथवा सर्वक्रोधानां लक्षजापेन मन्त्रिणः ।
सर्वकर्मकराः प्रोक्ताः विजनेषु महत्सु च ॥४६॥
आचार्यनिन्दनपरा महायानाग्रनिन्दकाः ।
मारणीयाः प्रयत्नेन अथवा स्थानचालनम् ॥४७॥
अनेन बोधिं परमां मन्त्रसिद्धिञ्च प्राप्नुयात् ।

इत्याह च ॥

फुक्क क्रोधराजपिनिगु मन्त्र लाखकः जपे यायेवं सिद्ध जुइ । मनू मदुगु थासय्, महाजङ्गल आदि थासय् फुक्क मन्त्रत सिद्ध जुइ धकाः धयातल ॥४६॥ तर आचार्यपिन्त निन्दा याइपिं, महायानया अग्रगु वज्रयानयात निन्दा याइपिन्त नं प्रयत्नपूर्वक मारणकर्म यायेमाः अथवा स्थानचालन यायेमाः उच्चाटन कर्म यायेमाः ॥४७॥

अथे या:सा जक परम बोधि लाभ याये फइ, मन्त्र सिद्धि नं जुइ धका: नं आज्ञा जुयाबिज्यात।

टीका :

मन्त्रपरायणानां विशेषविधिमाह । अथवेत्यादि । सर्वक्रोधा यमान्तकादयः तेषां मन्त्राः लक्षजापेन मन्त्रिणः साधकस्य कर्मकराः सर्वार्थसाधकाः प्रोक्ताः विजनेषु महाटव्यादिषु महत्सु पर्वतेषु ।

अभिचारुकविषयं दर्शयन्नाह । आचार्येत्यादि । आचार्यनिन्दनपराः गुरुनिन्दकाः वज्राचार्यनिन्दकाश्च महायानाग्रनिन्दकाः वज्रयानप्रतिक्षेपकाः एते चान्ये (च) पापकारिणः मारणीयाः प्रयत्नेनाशिथिलवीर्येण । अथवा तेषां स्थानचालनमुच्चाटनं कर्तव्यम् ।

अनेनैव कृतेन कर्मणा परमां बोधिमप्रतिष्ठितलक्षणां मन्त्रसिद्धिं चाप्नुयादिति । इत्याह च महावज्रधरः इति सङ्गतिकारवचनम् ।

मन्त्रयानय् तत्परपिनिगु विशेष विधि कनेत मूलय् अथेत्यादि श्लोकं कनाच्वन । सर्वक्रोधाः धैपिं यमान्तक आदि धाःगु खः । अनपिनिगु मन्त्र लखछि जपयातकि मन्त्री नं धैम्ह साधकया कर्मकरा धैगु फुक्क खँ सिद्ध यानाबिइपिं जुइ धकाः कनातल । विजन धैगु घोर जंगलय् धाःगु खः । महत्सु धैगु पर्वतय् धाःगु खः । ४६॥

अभिचार कर्म यायेमाःपिं मनूत क्यनेत मूलय् आचार्यत्यादि श्लोकं कनाच्वन । आचार्य निन्दनपरा धैगु गुरुयात निन्दा याइपिं धाःगु खः । महायानाग्रनिन्दका धाइपिं वज्राचार्यय्त निन्दा याइपिं धाःगु खः । अथवा वज्रयानयात निन्दा याइपिं धाःगु खः । थुपिं व मेमेपिं पाप याइपिं नं मारणीय खः । प्रयत्नेन धैगु उग्रवीर्य यानाः धाःगु खः । अथवा इमित स्थानचालनम् धैगु उच्चाटन यायेमाः धाःगु खः ॥४७॥

थथे यानागुलिं परमबोधि धैगु अप्रतिष्ठित लक्षणगु मन्त्र सिद्धि नं प्राप्त जुइ धकाः नं महावज्रधरं आज्ञा जुल धैगु संङ्गीतिकार वचन खः ।

मूल :

दशदिक्सर्वबुद्धानां कायवाक्चित्तघातनम् ॥४८॥
भावनीयं विधानेन रिपूणां दुष्टचेतसाम् ।
रुधिरार्द्रं सलिलार्द्रं विण्मूत्रार्द्रं वापि कारयेत् ॥४९॥
प्रावृत्य लिङ्गं चाक्रम्य क्रोधराजं प्रयोजयेत् ।
शताष्टेन तु पूर्णेन ध्रुवं बुद्धोऽपि शीर्य्यते ॥५०॥

इत्याह च ॥

झिगू दिशाय् च्वंपिं, फुक्क बुद्ध समानपिं जूसां दुष्टचित्तपिं शत्रुतय्गु कायवाक्चित्तयात घाटन याःगु (मारण याःगु) खँ विधिपूर्वकं भावना यायेमाः ॥४८॥

हिं प्या:गु, लखं प्या:गु अथवा विण्मूत्रं प्या:गु कापतं न्यया: साध्ययागु लिगम् धैगु चित्रयात न्हुया: क्रोधराज धैगु यमान्तक आदियागु मन्त्र प्रयोजयेत् धैगु जप यायेमा: धा:गु ख: । सच्छि च्याक: तक वनकि बुद्ध नं निश्चय नं मरण जुइ ॥४९॥ धका: नं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

तेषां वध्यानां संपुटोद्घाटनमाह । दशदिगित्यादि । दशदिक्पर्यापन्नसत्त्वराशीनां कायवाक्चित्तघातनं मारणीयं भावनीयं साधकेन भाव्यम् । केषामित्याह रिपूणां दुष्टचेतसामिति । दुष्टचित्तानामाचार्यनिन्दकानां भावनीयमित्यनेन संवन्धः ।

प्रयोगमाह । रुधिरेत्यादि । रक्तोष्णोदकविण्मूत्रैरेकीकृत्य तैर्वस्त्रं मार्जयित्वा तेनावगुण्ठितकायो भूत्वा । लिङ्गमाक्रम्येति । अभिचारुकद्रव्येण साध्यप्रतिकृतिं कृत्वा हृदये नाम विदर्भ्य विश्ववज्राङ्कित-दक्षिणचरणेन प्रतिकृतिमाक्रम्याक्षोभ्ययोगवान् क्रोधराजं यमान्तकाद्यन्यतमक्रोधमन्त्रमष्टशतं जपेत् । बुद्धोऽपि कर्मप्रसरनिपुणोऽपि शीर्यते म्रियते ।

वध याये योग्यपिनिगु सम्पुटोद्घाटनं धैगु लाख: पिइगु खँ दशदिग् इत्यादि श्लोकं मूलय् कनाच्वन । झिगू दिशाय् च्वनाच्वंपिं सत्त्व प्राणीपिन्त कायवाक्चित्त घाटन यायेत, मारण यायेत साधकं भावना यायेमा: । सुयात धा:सा शत्रुत, दुष्ट चित्तपिन्त धा:गु ख: । अर्थात् आचार्यपिनिगु निन्दा याइपिन्त घाटन यायेत भावना यायेमा: धैगु सम्बन्ध ख: ॥४८॥

प्रयोगयागु विधि मूलय् रुधिर इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । हि, क्वाल:, विण्मूत्र छथाय् तया: कापते प्याका: उकिं न्यया: लिङ्ग माक्रम्यति धैगु अभिचारक वस्तुं साध्ययागु चित्र च्वया: नुगलय् नां च्वया: विश्ववज्र अंकितगु जव तुतिं चित्र न्हुया: अक्षोभ्य योग याइम्हं क्रोधराजं धैगु यमान्तक आदि सुं छम्हसिनं क्रोधमन्त्र सच्छि च्याक: जप याये माल । बुद्ध नं अर्थात् कर्मप्रसर यायेस:म्ह नं शिर्यते मरण जुइ ॥४९॥५०॥ थुलि खँ नं आज्ञा जुल ।

मूल :

सलिलार्द्रगतं वस्त्रं कृत्वा क्रोधाग्रबन्धनात् ।
लिङ्गं पादेन चाक्रम्य ध्रुवं बुद्धोऽपि नश्यति ॥५१॥
विण्मूत्रार्द्रगतं वस्त्रं पूतिगन्धजुगुप्सितम् ।
प्रावृत्य मन्त्रमावर्तेत् शुष्यते म्रियते क्षणात् ॥५२॥
भस्मोदकार्द्रगतं वस्त्रं प्रावृत्य क्रोधसङ्कुलम् ।
शताष्टवारानुच्चार्य वज्रसत्त्वोऽपि शीर्य्यते ॥५३॥

इत्याह च ।

लखं प्या:गु वस्त्रं क्रोधराजयात लुमंका: न्ययमा: । च्वय् थें लिङ्गम् धैगु चित्र तुतिं न्हुया: निश्चय बुद्ध नं नाश जुइ ॥५१॥

विण्मूत्रं प्या:गु दुर्गन्धगु घच्याइपुगु वस्त्रं न्यया: मन्त्र ब्वनागुलिं याकनं गंसि जुया: मरण जुइ ॥५२॥ अथवा खा:लखं प्या:गु कापतं न्यया: तंचाया सच्छि च्याक मन्त्र उच्चारण यानागुलिं वज्रसत्त्व नं शीर्ण जुइ ॥५३॥ थुलि खँ नं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

सलिलार्द्रगतमिति । वस्त्रं केवलमुष्णोदकेनापि मापित्वा पूर्वोक्तविधिमाचरेत् । विण्मूत्रेणापि तेमयित्वा प्रयोगमारभेत् । तद्वत् भस्मोदकेन वस्त्रं रञ्जयित्वा मारणमारभेत् । दु:साध्योऽपि म्रियते ।

थन केवल क्वालखं प्याकात:गु काप: च्वय् कनावयागु विधिं या:सां ज्यू अथवा विण्मूत्रं प्याका: प्रयोग या:सां ज्यू । अथे हे खा:लखँ काप: प्याका: रङ्ग छिना: नं मारण कर्म याये ज्यू । दु:साध्यपिं नं मरण जुइ ॥५१॥ ५२॥५३॥

मूल :

सलिलार्द्रगतं वस्त्रं प्रावृत्य क्रुद्धचेतसा ।
नग्नो मुक्तशिखो भूत्वा विकटोत्कटसम्भ्रमः ॥५४॥
लिङ्गं पादेन चाक्रम्य खधातुमपि नाशयेत् ।

इत्याह च ।

लखं प्याकात:गु वस्त्र तमं तमं न्यया: सँ फं फं तया: नाङ्गां च्वना: विकटम्ह, उत्कटम्ह, संभ्रमम्ह जुया: चित्र तुतिं न्हुया: भावना यानागुलिं खधातु नं नाश जुयावनी धका: नं आज्ञा जुयाबिज्यात ॥५४॥

टीका :

नग्न इत्यादि । यमान्तकादिक्रोध(ा)हङ्कारमालम्ब्य दंष्ट्राकरालत्वाद्विकटः अत्युच्चदेहत्वात् । उत्कटो विनाशोद्यतत्वात् । संभ्रान्तः साधकः लिङ्गं पूर्ववन्निष्पन्नां प्रतिकृतिं पादेन विश्ववज्राङ्कितदक्षिणपादतलेनाक्रम्य खधातुमप्यमूर्तमाकाशमपि किं पुनर्मूर्तमित्यतिशयोक्त्या ध्यानमाहात्म्यमाविष्क्रियते ।

नग्न इत्यादि प्रकरणय् यमान्तक आदि क्रोधराजपिनिगु अहंकार भावना याना: धंवा प्याहाँव:गुलिं विकटम्ह, त:धिकगुलिं उत्कटम्ह, नाश यायेत उद्योग यानाच्वंम्ह जूगुलिं संभ्रान्तम्ह साधकं लिंगम् धैगु च्वय् कनात:थें दयेकात:गु चित्रयात पादेन धैगु विश्ववज्रं अंकितगु जवगु तुतिं न्हुया: खधातुंमपि धैगु रूप मदुगु आकाश नं नाश जुइ धा:सा हानं रूप दुगु नं नाश मजुइ धैगु अतिशयोक्तिपूर्वक ध्यानयागु महिमा कनाच्वंगु जुल ॥५४॥

मूल :

मातृगृहे श्मशाने शून्यवेश्मनि चतुष्पथे ॥५५॥
एकलिङ्गैकवृक्षे वा अभिचारं समारभेत् ।

मानुषास्थिमयं कीलं अष्टाङ्गुलप्रमाणतः ॥५६॥
शताष्टवारानुच्चार्य अरिद्वारेषु गोपयेत् ।
बुद्धस्त्रिकायवरदो ज्ञानाज्ञानविवर्जितः ॥५७॥
पक्षाभ्यन्तरपूर्णेन भ्रश्यते म्रियतेऽपि वा ।
कपालं परिपूर्णवा प्राप्य विज्ञो विशेषतः ॥५८॥
लिखेन्मन्त्रपदं तत्र जापया वज्रभाषया ।
अरिद्वारेऽथवा ग्रामे गोप्योच्चाटयते ध्रुवम् ॥५९॥
तालापत्रेऽथवाऽन्यत्र क्रोधमन्त्रं समालिखेत् ।
अरिगृहेऽथवा द्वारे गोप्य नश्यति शुष्यति ॥६०॥

इत्याह भगवान् महासमयकेतु वज्रः ।

ब्रम्हाणी आदि मातृपिनिगु मन्दिरय्, सुनसानगु थाय्, शून्यगु छेँय्, दुवातय्, छगू शिवलिङ्ग दुगु थासय्, याकः सिमा क्वय् अभिचारकर्म यायेमाः ॥५५॥

च्यालांगु दुगु मनूयागु क्वँय्यागु नकिं थें दयेकाः सच्छि च्याकः मन्त्र ब्वनाः शत्रुयागु लुखाय् गान्हे याना बिइमाल ॥५६॥

त्रिकाय वरदान बिइम्ह बुद्ध नं, ज्ञान व अज्ञानं रहितम्ह व्यक्ति नं छगू पक्षया दुने स्थानभ्रष्ट जुइ ॥५७॥

अथवा गनं खलुं मजूनिगु परिपूर्णगु, विशेष याना विद्वानयागु कपाल प्राप्त यानाः उकिइ मन्त्रपद च्वयेमाल, अले वज्रभाषा धैगु तमं मन्त्र जपे याये माल । अले शत्रुयागु लुखाय् अथवा गामय् मखंक गोप्य यानाः तयाबिइमाल । थथे यानागुलिं निश्चय नं उच्चाटन जुइ ॥५८॥५९॥

अथवा तालपत्रय्, मेगुलि जूसां क्रोधमन्त्र च्वयेमाल, व शत्रुयागु छेँय् लुखाय् मसिइक गान्हे याना बिइमाल । अथे यानागुलिं गंसि जुयाः नाश जुयावनि ॥६०॥

धकाः श्री भगवान् महासमयकेतुवज्रं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

मातृगृह इत्यादिना प्रस्तुतस्य कर्मणः स्थानमाह । ब्रम्हाणी वैष्णवी रुद्राणी इन्द्राणी कौवेरी वाराही चामुण्डा चेति सप्तलोकमातरः । तासां गृहे श्मशानशून्यागारचतुष्पथैकलिङ्गैकवृक्षेषु ।

मानुषास्थिमयमित्यादि । जंघाप्रदेशे अस्थि अष्टाङ्गुलप्रमाणं संगृह्य श्मशानकर्पटे अभिचारुकद्रव्येण विश्ववज्रमालिख्य तद्वरटके साध्यनामालिख्य तच्चक्रमस्थिसुशिरे प्रक्षिप्य साध्यपादपांशुना पिधाय अष्टशतवारक्रोधमन्त्रजप्तमरिद्वारे निखनेत् ।

बुद्धाः प्राज्ञाः सत्त्वाः त्रिकायाः हीनमध्योत्कृष्टशब्दराशयः तेषामीप्सितार्थप्रदानाद् वरदः । ज्ञानं प्रत्युपकारचिन्ता । अज्ञानं निरपेक्षता । ताभ्यां वर्जितः । एवंविधोऽपि सन्नाचार्यनिन्दकत्वेन दूषितः स्यात् पक्षाभ्यन्तरेण पूर्णेन पक्षेण वा भ्रस्यते स्थानात् म्रियते वा ।

कपालपरिपूर्णमव्रणमादाय विज्ञो विद्यान् तत्र कपाले मन्त्रपदं यथाभिप्रेतं कोपमन्त्रं साध्यनामसहितं लिखेत् । जपन् वा वज्रभाषयेति । वज्रभाषा क्रोधवाक् तथा जपन् वाग्जापं कुर्यात् । तत्कपालमरिद्वारे ग्रामे वा निखनेत् प्रोच्चाटयेद् ध्रुवमिति ।

तालपत्रेऽन्यत्र कर्पटादौ वा अभिचारुकद्रव्येण नामसहितं क्रोधमन्त्रमालिख्य अरिगृहनिकटे द्वारे वा गोप्य निखन्य तमेव मन्त्रं चतुःसन्ध्यं क्रोध वाचा पठेत् । एवं कृते शुष्यति पूर्वक्रमेण पश्चान्म्रियते । महासमयो मारणादिकं तस्य हेतुर्वज्रः । महावज्रधरः एवमाहेति संगीतिकारः ।

मातृगृह इत्यादि श्लोकं न्हचब्वयातःगु कर्मया थाय् कनातल । ब्रम्हाणी, वैष्णवी, रुद्राणी, इन्द्राणी, कौवेरी, वाराही, चामुण्डा थ्व न्हय्म्हसित सप्तलोकमातर धकाः धाइ । थ्व न्हय्म्हसिगु मन्दिर गृहय् वा श्मशान, शून्यगु छेँ, दुवाटय्, एकलिङ्गय्, याकः सिमाया क्वय् च्वनाः च्वय् कनावयागु कर्म यायेमाः ॥५५॥

मानुषास्थिमयं इत्यादि प्रकरणय् जंघा धैगु त्वांनायागु क्वँय् च्यालांगु प्रमाण दुगु हयाः श्मशानया कापतय् अभिचार यायेगु वस्तुं विश्ववज्र च्वयाः वया दथुइ च्वंगु ग्वाराय् साध्ययागु नां च्वयाः व चक्र क्वय्या व्हतय् स्वचाकाः साध्यं न्हुयातःगु चां प्वाः तिनाः सच्छि व च्याकः मन्त्र ब्वनाः, वहे क्रोध मन्त्र ब्वं ब्वं शत्रुयागु लुखा क्वय् गान्हे याना बिइमाल ॥५६॥

थन बुद्धा धैपिं विद्वानत, त्रिकाय धैपिं हीन मध्य उत्कृष्ट शब्द समूह, इमित यःगु बिइम्ह जूगुलिं वरद धाःगु खः । थन ज्ञानं धैगु प्रत्युपकार यायेगु विचार, अज्ञानं धैगु उपेक्षा, थ्व निगुलिं मदुम्ह, थुजोम्ह नं आचार्य निन्दक जुलधाःसा छगू पक्षया दुने स्थानभ्रष्ट जुइ वा मरण जुइ ॥५७॥

खलुं मजूगु परिपूर्णगु कपाल हयाः विद्वानम्हं व कपालय् थः यःगु क्रोधमन्त्र साध्य नामसहित च्वयाः वज्रभाषा ल्हानाः जप यानाः अर्थात् वज्रभाषा धैगु तमं तमं वाग् जाप यानाः व कपाल शत्रुया लुखा क्वय् वा गामय् गान्हे (थुनाबिये) यायेमाल । थथे यानागुलिं निश्चय नं उच्चाटन जुइ ॥५८॥५९॥

तालपत्र व मेगु कापः आदिस अभिचारक वस्तुं (थ्व वस्तु च्वय् कने धुंकल) नां सहित क्रोधमन्त्र च्वयाः शत्रुया छेँया न्हचःने वा लुखा क्वय् गान्हे यायेमाल, वहे मन्त्र चतुःसन्ध्यास तमं तमं ब्वनेमाल । थथे यानागुलिं गंसि जुयाः कथहं लिपा सिनावनी ॥६०॥

महासमय धैगु मारण आदि धाःगु खः । वयागु हेतु (कारण) जुयाच्वंगु वज्र धैम्ह महावज्रधर खः । वसपोलं थथे आज्ञा जुल धकाः संङ्गीतिकारं धाःगु जुल ।

मूल :

अथ भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तनिबन्धनवज्रं नाम समाधिं समापद्येदं सर्वत्रैधातुककायवाक्चित्तकीलनवज्रं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

॥ ओँ घ घ घातय घातय सर्वदुष्टान् फट् कीलय कीलय सर्वपापान् फट् हूँ हूँ हूँ वज्र कीलय वज्रधर आज्ञापयति कायवाक्चित्तवज्रं कीलय हूँ फट् ॥

अथास्मिन् भाषितमात्रे सर्वे वज्रा महर्धिकाः ।
मूर्च्छिता भयमापन्नाः खवज्रचित्तमनुस्मरन् ॥६१॥
मानुषास्थिमयं कीलं अथवा खदिराग्रजम् ।
अयोमयकृतं कीलं त्रिवज्रकायनाशनम् ॥६२॥
वज्रसत्त्वं समाधाय स्फुलिङ्गाकुलसुप्रभम् ।
त्रिवज्रकायपर्यन्तं बिम्बं ध्यात्वा प्रयोजयेत् ॥६३॥
वैरोचनमहामुद्रामथवा रागवज्रिणः ।
यमान्तकमहामुद्रां ध्यात्वा त्रिवज्रकीलनम् ॥६४॥
कुण्डलामृतवज्रेण दुष्टक्रूरनिकृन्तनम् ।
कर्तव्यं वज्रयोगेन बुद्धस्यापि महात्मनः ॥६५॥
हृदयं यावत् पादान्तं वज्रकीलविभावनम् ।
ऊर्ध्वन्तदेवसमयमिदं कीलविजृम्भितम् ॥६६॥
ध्यानवज्रप्रयोगेण ध्रुवं बुद्धोऽपि कील्यते ।
वज्रसत्त्वो महाराजा कीलयन् म्रियते लघु ॥६७॥

अले श्री भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तनिबन्धनवज्र नामगु समाधिइ बिज्याना: थ्व सर्वत्रैधातुकयागु कायवाक्चित्तयात कीलन यायेगु नंकिं तायेगु वज्र नामगु मन्त्रपद थ:गु कायवाक्चित्तवज्रं पिकया बिज्यात ।

ओँ घ घ निसें हूँ फट् तकया मन्त्रपदया अर्थ टीकाय् व्यक्त जुइ ।

अले थ्व मन्त्रपद ब्वनेमात्र नं महर्धिकपिं फुक्क वज्रा धैपिं दु:साध्यपिं साध्यत धा:गु ख:, ग्याना: मूर्च्छित जुया: खवज्रचित्तयात (महावज्रधरयात) लुमंकाच्वन ॥६१॥

मनूया क्वँय्यागु कील (नकिं) अथवा खयर सिंयागु नकिं वा नंयागु नकिं नं त्रिवज्रकाययात नं नाश याये फइगु जुल ॥६२॥

वज्रसत्त्वयागु समाधि याना: व की मिंयागु स्फुलिङ्ग (कणं) आकुलगु, उज्वलगु, त्रिवज्रकाय तक थ्यंगु विम्बगु (मूर्तिगु) की भा:पा: प्रयोग यायेमा: ॥६३॥

वैरोचनमहामुद्राया अथवा रागवज्रयागु मुद्राया वा यमान्तक महामुद्राया ध्यान याना: वज्र की तायेमा: ॥६४॥

कुण्डलामृत वज्र की तानागुलिं दुष्ट क्रूरपिं नं नाश जुइ। वज्रयोग याना तानागु कीलं बुद्ध थें जा:पिं महानपिनिगु हृदयं निसें पालि तक्क वज्रकिला ताना धका: भावना यायेमा:। वहे वज्रकीला च्वय् समय अर्थात् अमृतकुण्डली क्वय् नकिं भावना यायेमा: ॥६५॥६६॥

थुगु प्रकारं ध्यानवज्रयागु प्रयोगं बुद्ध थें जा:पिं नं निश्चय नं कीलन जुइफु। वज्रसत्त्व महाराजा थें जा:पिं नं थ्व विधिं कीलन यानागुलिं मरण जुइफू ॥६७॥

टीका :

अथेत्यादि। भगवान् महावज्रधरः। यथा यथा दुष्टभावं गताः तथा तथा निषेध्यत्वं गताः साध्याः तेषां कायवाक्चित्तनिवन्धनं निश्चलीकरणं वज्रमभेद्यस्वरूपं यस्मिन् तन्नामकं समाधिमामुखीकृत्य त्रैधातुकाः हीनमध्योत्कृष्टाः त्रिविधसाध्याः। तेषां कायादिपीडनार्थं वज्रमभेद्यकीलनं मन्त्रं स्वकायादिभ्यो निश्चारयामास।

ओमित्यादिको मन्त्रः निरन्तः घ घ घ घ घातकेत्यामन्त्रणम्। घातय सर्वदुष्टानिति प्रेरणम्। फट् फडिति तदीयकं बीजम्। कीलय कीलय निश्चली कुरु सर्वपापान् पापाध्याशयान् फट् भेदनम्। हूँ हूँ तत्त्वचोदनम्। वज्रकीलेति कृत्येनामन्त्रणम्। वज्रधर आज्ञापयतीति वज्रधर एवात्मानं निर्दिशति। कायवाक्चित्तवज्रमिति दुष्टानामित्यभिप्रायः:। हूँ फट् फट् पुनरपि चोदना।

अथेत्यादि। अस्मिन् कील(न)मन्त्रे निश्चारिते दुःसाध्यत्वात् वज्राः। महानुभावत्वान्महर्धिकाः शक्रादयः मन्त्रस्पर्शात् पूर्वं मूर्च्छिता भयमापन्नाः तदनन्तरं लब्धसंज्ञकाः भीताः खवज्रचित्तो महावज्रधर शरणं गताः।

मानुषास्थीत्यादिनात्र विधिमाह। अभिचारुकद्रव्यैः साध्यप्रतिकृतिं कृत्वा कर्पटे विषादिना नामालिख्य पुत्तलिकाहृदये निधाय मानुषास्थिखदिरसारादीनामन्यतमकीलमूर्ध्वतः क्रोधरूपमयः शूलाकृतिं निर्माय मस्तकादारभ्य यावत्पादान्तं मन्त्रमावर्तयन् वज्रमुद्गरेणाकोट्टयेत्। अनेन कायवाक्चित्तदुष्टानां विनाशनं भवति।

ध्यानेन कीलनविधिमाह। वज्रसत्त्वेत्यादि। साधनोक्तक्रमेण बोधिचित्तवज्रयोगवान् अक्षोभ्योत्सर्गानुप्रवेशेन स्फुलिङ्गाकुलसुप्रभमिति। ईषद्दंष्ट्राकरालवदनं रक्तप्रभामण्डलमध्यगमात्मानं ध्यात्वा दशक्रोधानुत्सार्य दिग्विदिक्षु स्थापयित्वा त्रिवज्रकायपर्यन्तं त्र्यात्मकं विम्बं सुम्भरूपं ध्यात्वा प्रयोजयेत्।

अनन्तरोक्तं कीलनविधिं ध्यानेन कुर्यात्। न केवलमक्षोभ्यरूपेणेत्याह। वैरोचनेत्यादि। वैरोचनाद्यालम्वनेनापीदं कीलनं कार्यमिति भूतार्थः।

कुण्डलेत्यादिना ध्यानेन ध्यानविधौ कीलनं दर्शयति। कुण्डलामृतवज्रेण अमृतकुण्डलिना कीलारूपमापन्नेन दुष्टक्रूरनिकृन्तनं दुष्टानां क्रूरनिकृन्तनं निष्ठुरघातनं कर्तव्यम्। वज्रयोगेनाक्षोभ्ययोगेन बुद्धस्यापि वैरोचनामिताभयोगिनोऽप्ययमेव विधिः ॥

महात्मनः यमान्तकस्याप्ययमेव कीलस्थानं दर्शयन्नाह । हृदयमित्यादि । अमृतकुण्डलिं हृदयादारभ्य यावत् पदतलं कीलरूपं ध्यायात् । तदेवं कीलनादूर्ध्वं समयममृतकुण्डलिरूपं ध्यायात् । इदं कीलविजृम्भितम् । इदमनन्तरोक्तं कीलाकृतिनिरूपणम् ।

अनेन ध्यानप्रयोगेण बुद्धोऽपि कीलविधिज्ञोऽपि साधकः कील्यते निश्चलीक्रियते । वज्रसत्त्वो महाराजा कीलयेत् म्रियते लध्विति । साधकः त्रैलोक्यधर्मराज्याभिषिक्तत्वान्महाराजा । दृढवीर्यत्वाद् वज्रसत्त्वः यद्यचेवं विधिना कीलयेत् तदा साध्यः लघु क्षिप्रं म्रियते ।

अथेत्यादि प्रकरणय् भगवान् महावज्रधर गुलि गुलि दुष्ट स्वभावम्ह जुइ, उलि उलि यायेमज्यूगु नं साध्ययागु कायवाक्चित्तयात निबन्धनम् धैगु निश्चल यायेगु (निष्क्रिय यायेगु) अभेद्य स्वभावगु जूगुलिं वज्र धकाः नां जुयाच्वंगु अर्थात् महावैरोचनकायविजृम्भितवज्र नामगु समाधियात साक्षात्कार यानाः त्रैधातुका धैगु हीन, मध्य, उत्कृष्ट, थुलि स्वंगू प्रकारया साध्यत धाःगु खः । इमिगु शरीर आदिं पिदा बिइगु वज्र धैगु अभेद्यगु कीलन मन्त्र थःगु काय आदिं पिकया बिज्यात । औँ इत्यादि निरन्त मन्त्र खः । 'घ घ घातक' थ्व संबोधन याःगु खः । 'धातय सर्वदुष्टां' धकाः प्रेरणा बिइगु खः । फट् फट् धैगु च्वय् कनावयागु खँय् उद्दीपन याइगु बीज खः । कीलय कीलय धैगु निष्क्रिय या धाःगु खः । सर्वपापाम् धैगु फुक्क पापयागु अध्याशय (विचार) फट् धैगु तछ्यानाव्छ । हूँ हूँ धैगु तत्त्व खँय् प्रेरणा याःगु खः । वज्रकील धैगु आमन्त्रण खः । सःतूगु खः । वज्रधर आज्ञापयति धैगु वज्रधरं हे थ्व आज्ञा बिइगु खः । दुष्टतय्गु कायवाक्चित्तवज्रयात कीलन या धाःगु खः । हूँ फट् धकाः हानं नं चोदना (प्रेरणा) याःगु जुल ।

अथ इत्यादि प्रकरणय् थ्व कीलनमन्त्र पिकाये मात्र नं दुःसाध्य जूगुलिं, वज्र थें जाःपिं महानुभाव जूगुलिं महर्धिकपिं इन्दादित मन्त्रं थिइ मात्र नं न्हापां मूर्छा जुल, अले ग्यात । अनंलिपा होस वयाः ग्यानाः खवज्रचित्त धैगु महावज्रधरयागु शरणय् वन ॥६१॥

मानुस्थाति इत्यादि श्लोकं थन कीलनविधि कनाच्वन । अभिचारक द्रव्यं साध्ययागु मूर्ति दयेकाः विष आदि कापतय् नां च्वयाः व मूर्तिया नुगलय् कापः स्वच्चाकाः मनूया क्वँय् अथवा खयसिं आदि मध्यय् छुं छ्गूया नकिं जुल, व नकिं बाम्हं च्वय् क्रोधरूप दुगु क्वय् नकि थें च्वामुक दयेकाः उकिं मस्तकं निसें पालितःलय् तक मन्त्र ब्वं ब्वं वज्रमुगलं ता तां यंकेमाल । थथे यानागुलिं कायवाक्चित्त दुषितपिं नाश जुइगु जुल ॥६२॥

वज्रसत्त्व इत्यादि श्लोकं ध्यान यानाः कीलन याःगु विधि कनाच्वन । साधना याःगु कथं बोधिचित्तवज्रयागु योग याइम्हं अक्षोभ्य उत्कर्ष याःगु व प्रवेश याःगु यानाः मिंयागु कण आकुलगु उज्वलम्ह, भतिचा धंवा म्हुतुं पिहाँवःम्ह, हचाउँसे च्वंगु प्रभामण्डलया दथुइ च्वनाच्वंम्ह थःतः भाःपाः दशक्रोधपिंत चिइकाव्छया दिग्विदिगय् तयाः त्रिवज्रकाय पर्यन्त त्र्यात्मकगु सुम्भयागु मूर्ति ध्यान यानाः प्रयोग यायेमाः ॥६३॥

च्वय् कनावयागु कीलनविधि ध्यानं यायेमाः, केवल अक्षोभ्य रूपं जक कीलन यायेगु मखु धैगु खँ वैरोचन इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । वैरोचन आदि आलम्वन यानाः नं कीलन यायेमाः धैगु खःगु खँ जुल ।

कुण्डल इत्यादि श्लोकं नं ध्यान यायेगु, कीलन यायेगु ध्यानविधि कनाच्वन । कुण्डलामृतवज्रेन धैगु अमृतकुण्डली नकिं (कील रूप धारणा यानाच्वंगु) नं दुष्ट क्रुरपिन्त मदयेकीगु अर्थात् दुष्टतय्गु दुष्ट स्वभाव मदेयेकेमा धा:गु ख: । वज्रयोगेन धैगु अक्षोभ्ययागु योग याना: कीलन यायेमा: । अथे हे बुद्धस्यापि धैगु वैरोचन, अमिताभ योग याइपिनिगु नं थ्व हे विधि ख: ॥६५॥ (सू.- मूलयागु अनुवाद थ्व अर्थ नापं पा:गु खनेदु ।)

महात्मा जुयाबिज्या:म्ह यमान्तकयागु नं कीलन यायेगु थाय् थ्व ख: धैगु खँ क्यनेत हृदयम् इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । अमृतकुण्डलयात नुगलं निसें पालित:ले तक नकिं थें च्वंम्ह भावना यायेमा: । अथे हे नकिं नं च्वय् समयम् धैगु अमृतकुण्डलीयागु रूप ध्यान यायेमा: । थ्व कीलविजृम्भित ख: । अर्थात् च्वय् कनावयागु तायेगु कीयागु आकार कंगु जुल । अर्थात् वज्रकिलायागु ध्यान कंगु जुल ॥६६॥

थ्व ध्यानयागु प्रयोग यानागुलिं "बुद्धोऽपि" धैगु कीलनविधि स:म्हं साधक नं कीलते धैगु निश्चल (निष्क्रिय) यानाबिइ धा:गु ख: । वज्रसत्त्व महाराजा "कीलयतेम्रियेतेलधु" धैगु स्वंगू लोकया धर्मराज्याभिषेक कयात:म्ह जूगुलिं साधक महाराजा ख: । दृढवीर्यम्ह जूगुलिं साधक वज्रसत्त्व ख: । वं यदि थ्व विधिं कीलन या:सा साध्य याकनं मरण जुइ । (सू. - अनुवादय् च्वय् छापा सफुतिइ कीलयन् तयात:गुलिं अर्थ द्वंगु दु) ॥६७॥

मूल :

अथ भगवान् महावैरोचनः कायविजृम्भितवज्रं नाम समाधिं समापद्येदं स्वकायसमयाक्षेपवज्रकीलनमन्त्रं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

॥ ओं छिन्द छिन्द भिन्द भिन्द हन हन दह दह दीप्तवज्रचक्र क्षुँ फट् ॥

अन्योन्यवेष्टनाकारमङ्गुष्ठपदमीलनम् ।
वैरोचनपदाक्रान्तं वज्रकीलनिपातनम् ॥६८॥
हतमात्रे महासत्त्वे त्रिकायवज्रसम्भवः ।
उत्तिष्ठेत् समयाग्रेण न चेन्नाशपदं भजेत् ॥६९॥

अले भगवान् महावज्रधरं महावैरोचन कायविजृम्भितवज्र नामगु समाधिइ च्वना: स्वकायसमयाक्षेप वज्रकीलन मन्त्रयात थ:गु कायवाक्चित्तवज्रं पिकया बिज्यात ।

॥ओं छिन्द छिन्द भिन्द भिन्द हन हन दह दह दीप्तवज्रचक्र हूँ फट् ॥

परस्परय् हिनात:थें च्वंक अंगुपतिं मिले याना: वैरोचनयात (साध्ययात) तुतिं न्हुया: वज्रकील तायेमा: ॥६८॥

वज्रप्रहार याये मात्र नं महासत्त्व जुयाबिज्या:म्ह त्रिकायवज्रं उत्पन्न जूम्ह समयया न्हच: हे यदि उत्थान या:सा नाश जुइमखु ॥६९॥

टीका :

वज्रपद्मसमागमेनापि कीलनविधिमाह । अथेत्यादि । भगवान् महावज्रधरः

महावैरोचनस्वभावः कायः महावैरोचनकायः साध्यदेहः । अस्मिन् विजृम्भितं कीलस्थविलसनं यस्मिन् समाधौ तं समापद्य (स्व)कायसमयः कायबलं तस्याक्षेपकं निकृन्तनं वजंकीलमन्त्रं स्वकायादिभ्यो निश्चारयामास ।

ओमित्यादिको निरन्तो मन्त्रः । छिन्द छिन्द साध्यकायम् । हन हन कायबलम् । दह दह काय(म्) दीप्तवज्रं च चक्रं च यस्या दीप्तवज्रचक्रेत्यामन्त्रणम् । हूँ फडिति चोदनम् ।

अन्योन्येत्यादिना कीलन प्रयोगमाह । अक्षोभ्ययोगवान् मामकीं पुरतः संस्थाप्य अन्योन्यवेष्टनाकारमालिङ्गनादिकं तत् कृत्वा अङ्गुष्ठपदमीलनमिति । अङ्गुष्ठं स्वसाधनं पदं मुद्रा गुह्यं रतिस्थानत्वात् । द्वयोर्न्मीलनम् एकीकरणम् । कथं वैरोचनपदाक्रान्तमिति । वैरोचनपदं साध्यकायः तदाक्रम्यते कील्यते येन तद् वैरोचनपदाक्रान्तम् । एतदङ्गुष्ठपदमीलनस्यापि विशेषणम् । एतन्मन्त्रमावर्तयन् कुर्यात् ।

हतमात्रे वज्रेण साध्यशिरसि प्रहतमात्रे महासत्त्वः महाबलः सन्नपि त्रिकायवज्रसंभवः त्र्यात्मकः । उत्तिष्टते स्थानाच्चलति चेत्, नाशपदं न भवेत् ।

वज्रपद्मया समागम याना: नं कीलन यायेगु विधि अथ इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । भगवान् महावज्रधरं महावैरोचन स्वभावगु काय धैगु साध्यया शरीरय् विजृम्भितं धैगु वज्रकीलाय् च्वना: विलास यानाच्वन धैगु समाधिइ बिज्याना:, स्वकायसमय धैगु थ:गु शरीरया बलयात आक्षेप धैगु मदयेकाबिइगु वज्रकीलमन्त्रयात थ:गु कायादिं पिकया बिज्यात ।

ओँ इत्यादि निरन्त मन्त्र ख: । साध्ययागु काय त्वा:ल्हा त्वा:ल्हा धायेत छिन्द छिन्द धा:गु ख: । शरीरयागु बल नाश या धायेत हन हन धा:गु ख: । शरीरयात छ्याव्छ धायेत दह दह धा:गु ख: । च्यानाच्वंगु वज्र व चक्र हे ज्वनाबिज्याम्ह धायेत दीप्तवज्रचक्र धका: संबोधन या:गु जुल । हूँ फट् धा:गु चोदना या:गु जुल, (च्वयेकूगु जुल), प्रेरणा या:गु जुल ।

अन्योन्य इत्यादि कीलनयात प्रयोग यायेगु खँ धयाच्वन । अक्षोभ्ययागु योग याइम्हं मामकी न्हच:ने तया: परस्पर हिनेथें आलिङ्गन आदि याना: अंगुष्ठ धैगु थ:गु साधन ख: । पद धैगु मुद्रा गुहच रतिस्थान धा:गु ख: । व निगू मिलन धैगु छगू यायेगु धा:गु ख: । गथे याना: धा:सा वैरोचन पदाक्रान्त धैगु थन वैरोचन पद साध्यया काय जुल । आक्रम्यत धैगु कीलन याइ धैगु अर्थय् वैरोचन पदाक्रान्त धा:गु ख: । थ्व पद नं अंगुष्ठ पद मिलनया विशेषण ख: । मन्त्र ब्वना: थ्व विधि यायेमा: ॥६८॥

साध्यया छचँनय् वज्रं प्रहार याये मात्र नं महासत्त्व धैम्ह महाबलम्ह नं त्रिकाय वज्रसंभव धैगु स्वंगू स्वभावम्ह (त्र्यात्मकम्ह) उत्तिष्टते थासं दनावंसा नाश जुइमखु ॥६९॥

मूल :

अथ भगवान् लोकेश्वरो वाग्विजृम्भितं नाम समाधिं समापद्येदं वाक्समयाक्षेपकीलनमन्त्रं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

॥ ओं हीः भूर्भुवः ॥

विकसितज्ञान पद्मे वज्राङ्गुलिनिवेशनम् ।
वाक्य वज्रपदाक्रान्तं वज्रकीलनिपातनम् ॥७०॥
हतमात्रे महावज्रे त्रिकायालयसम्भवः ।
उत्तिष्ठेत् हतमात्रेण न चेन्नाशपदं भजेत् ॥७१॥

अले भगवानं लोकेश्वर वाग्‌विजृम्भित नामगु समाधिइ बिज्याना: थ्व वाक्‌समयाक्षेप धैगु मन्त्र थःगु कायवाक्‌चित्तवज्र पिकयाबिज्यात ।

ओँ ऱ्हीः भूर्भुवः ॥

व्हयाच्वंगु ज्ञानरूपी पद्मय् वज्राङ्गुलि तयेगु, रागवज्रयात पदं आक्रमण यायेगु हे वज्रकीलां तायेगु खः ॥७०॥

थथे की ताये मात्र नं महाराज धैगु अमिताभ स्वभावगु साध्यया वचन त्रिकायालय संभव धैगु आकाशं उत्पन्न जूगु (व वचन) पिहाँवल धाःसा नाश जुइमखु ॥७१॥

टीका :

अथेत्यादि । लोकेश्वरस्वभाववाक् लोकेश्वरवाक् साध्यवचनं तस्य कीलने विजृम्भितं यस्मिन् समाधौ तं समापद्य वाक् साध्यवचनम् । तस्य समयः बलं तस्याक्षेपकं स्तम्भनं वज्रमभेद्यकीलनं मन्त्रं निश्चारयामास । ओमित्यादिको निरन्तो मन्त्रः । ऱ्हीरिति साध्यवागाकर्षणं वीजं भूर्भुव इत्यामन्त्रणे ।

विकसित इत्यादि । विकसितं प्रसारितं ज्ञानत्रयोदयकरं पद्मं ज्ञानपद्मं तेन विकसितज्ञानपद्मेन योषिद्भगेन भगे वज्रमेवाङ्गुलिः वज्राङ्गुलिः तस्य विशेषणं रागवज्रपदाक्रान्तमिति रागवज्रः साध्यवचनप्रवन्धः तस्य पदेन कुलिशाग्रेणाक्रान्तमाक्रमणं यथा भवति तथा । इदं वज्रकीलनिपातनम् ।

हतमात्रे योन्यन्तर्भावितसाध्यजिव्हाग्रे स्पृष्टमात्रे महाराजः अमिताभः स्वाभावः साध्यवाक्प्रपञ्चः त्रिकायालयसंभवः आकाशोद्भूत उत्तिष्ठते । साध्यरसनादपक्रामति । समयाग्रेणानन्तरोक्तप्रयोगविशेषेण यदि साध्यो न म्रियते ।

थ्व प्रकरणय् लोकेश्वर स्वभावगु वाक्यात लोकेश्वरवाक् धाःगु जुल । अर्थात् साध्यवचन धाःगु जुल । वयात कीलन यायेगुली विजृम्भित जुयाच्वंगु (प्रकाशमान जुयाच्वंगु) समाधिइ बिज्याना:, वाक् धैगु साध्य वचन जुल, वयागु समय धैगु बल जुल, व बलयात आक्षेप याइगु धैगु स्तम्भन यायेगु (निष्क्रिय यायेगु), व वज्र थें अभेद्य रूपं कीलन यायेगु मन्त्र धायेत वाक्‌समयाक्षेपकीलमन्त्र धाःगु खः । व मन्त्र पिकयाबिज्यात ।

ओँ इत्यादि मन्त्र निरन्त मन्त्र खः । अर्थात् स्वाहा मदुगु मन्त्र खः । न्हीः धैगु साध्ययागु वचनयात आकर्षण यायेगु वीजाक्षर खः । भूर्भव धैगु हे पृथिवीस उत्पन्न जूम्ह धकाः सःतूगु खः ।

विकसित इत्यादि श्लोकय् विकसित धैगु व्हःगु धाःगु जुल । स्वंगू ज्ञान उदय यानाबिइगु पद्म जूगुलिं विकसितज्ञानपद्मेन धाःगु खः। (थन स्त्रीभगे धैगु अर्थ नं पिहाँवः धैगु टीकाया धापु दु) । वज्र हे पतिं खः धायेत वज्रांगुलि धाःगु जुल । वयात निवेशन धैगु तयेगु खः । रागवज्रपदाक्रान्तम् धैगु च्वय्च्वंगु शब्दया विशेषण खः । थन रागवज्र धैगु साध्यया वचन प्रबन्ध खः । वयात पद धैगु वज्रया च्वकां आक्रान्तं धैगु गथे यानाः जिल अथे यानाः आक्रमण यायेगु धाःगु खः । थ्वयात हे वज्रकीलनिपातनम् धाइ । अर्थात् वज्रकीला तायेगु धाइ ॥७०॥

हतमात्रे धैगु योनिया दुने भावना यानाः तइगु साध्यया मैंया च्वकाय् थी मात्र नं महाराज धैगु अमिताभ स्वभावगु साध्ययागु वाक्य विस्तार धाःगु खः । त्रिकायालयसंभवः धैगु आकाशं उत्पन्न जूगु जुयाः उत्तिष्ठाते धैगु साध्यया मैं चिलावनी धाःगु जुल । समयाग्रेण धैगु च्वय् कनावयागु विशेष प्रकारया प्रयोगं यदि साध्य नम्रियते धैगु मरण मजूसा धाःगु खः ॥७१॥

मूल :

अथ भगवान् महावज्रधरः चित्तविजृम्भितवज्रं नाम समाधिं समापद्येदं चित्तसमयाक्षेपकीलनमन्त्रं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

॥ ओं वज्रराज हूँ ॥

पञ्चशूलनिवेशेन स्फुलिङ्गाकुलसाधनम् ।
चित्तवज्रपदाक्रान्तं वज्रकीलनिपातनम् ॥७२॥
हतमात्रे महावज्रे त्रिवज्रालयसम्भवः ।
उत्तिष्ठेत् हतमात्रेण न चेन्नाशपदं भजेत् ॥७३॥
सम्यग्विधानमार्गेण कायवाक्चित्तयोगतः ।
खधातुवज्रपर्यन्तं कीलयेन्नात्र संशयः ॥७४॥

इत्याह भगवान् महाकीलवज्रः ।

अले श्री भगवान् महावज्रधरं चित्तविजृम्भितवज्र नामगु समाधिइ च्वनाः थ्व चित्तसमयाक्षेपकीलनमन्त्रयात थःगु कायवाक्चित्तवज्रं पिकया बिज्यात ।

ओँ वज्रराज हूँ ॥

(टीकाय् ओँ वज्रराज ओँ चित्तवज्र हूँ धकाः च्वयातल ।)

पञ्चशूल निबन्धेन धैगु पञ्चशूलयागु स्वभावं धाःगु जुल । वज्रयात अग्निकणं आकुलगु, उज्वलगु भावना याये माल । चित्तवज्र धैगु मन जुल । वयागु पद धैगु हृदय कमल जुल । थ्वयात गथे याना जिल अथे याना आक्रमन यायेगु धायेत चित्तवज्रपदाक्रान्त धाःगु खः । थथे यायेगु हे वज्रकीला तायेगु खः ॥७२॥

थुगु प्रकारं महावज्र धैम्ह साध्ययागु चित्तयात वज्रकीलां ताये मात्र नं व त्रिवज्रालयसंभव धैम्ह आकाशं उत्पन्न जूम्ह दनावन धाःसा नाश जुइमखु मखुसा नाश जुइ ॥७३॥

उचितगु विधि विधान कथं कायवायक्चित्त व्छयाः आकाशधातु पर्यन्त तक नं कीलन यायेफइ। थुकिइ शङ्का मदु ॥७४॥ धकाः श्री भगवान् महाकीलवज्रं आज्ञा जुयाबिज्यात।

टीका :

अथेत्यादिना चित्तकीलनविधिमाह। साध्यस्य चित्ते कीलने विजृम्भितं यस्मिन् तं समापद्य चित्तसमयः। चित्तोत्साहः तस्याक्षेपः चित्तोत्साहाय नयनं प्रतिकीलनमन्त्रमुच्चारयामास।

ओं वज्रराज ओं चित्तवज्र हूँ इतः साध्यहृदयादपक्रामेति मन्त्रार्थः।

पञ्चशूल निबन्धेनेति। पञ्चशूलस्वभावेन स्फुलिङ्गाकुलभावनम् अग्निकणाकुलस्य वज्रस्य भावनं कर्तव्यम्। कथम्? चित्तवज्रं चित्तं तस्य पदं हृत्पद्ममेतदाक्रम्यते यथा तथा कर्तव्यमिदं वज्रकीलनिपातनम्।

हतमात्र इत्यादि। स्वमुद्राधर्मोदयान्तर्भूताग्नेयमण्डलस्थसाध्यहृत्पद्मे भास्वरेण स्वकुलिशेन हतमात्रे आकोटितमात्रे महावज्रं साध्यचित्तं तत्स्वभावं चित्तं वज्रसमयाग्रेण प्रयोगविशेषेण उत्तिष्ठते हृदयान्निर्गच्छति। यदि साध्य एवं पञ्चत्वं न याति, तदोत्तिष्ठते।

थन, चित्तयात कीलन यायेगु विधि अथ इत्यादि वाक्यं कनाच्वन। साध्ययागु चित्त कीलन यायेगु (निष्क्रिय यायेगु) विधि प्रकाश जुइ। समाधि धायेत चित्तविजृम्भितवज्र नाम समाधि धाःगु खः। व समाधिइ च्वनाः चित्तसमय धैगु चित्तयागु उत्साह धाःगु खः। वयात आक्षेप धैगु चीकाव्छयेगु कीलनमन्त्र उच्चारण यानाविज्यात।

'ओँ वज्रराज ओँ चित्तवज्र हूँ' धैगु थ्व मन्त्रं साध्ययागु हृदयं चिलाहुँ धकाः धयाच्वन। पञ्चशूल निवन्धेन धैगु पञ्चशूल स्वभावं, स्फुलिङ्गाकुलभावनं धैगु अग्निया कणं आकुलगु वज्रयात भावना यायेगु धाःगु खः ॥७२॥

गथेधाःसा चित्तवज्र धैगु मन जुल, वयागु पद धैगु हृत्पद्म जुल। थ्व हृत्पद्मयात गथे यानाः जिल अथे यानाः आक्रमण यायेगु हे वज्रकीला धाःगु खः ॥७३॥

हतमात्रे इत्यादि प्रकरणय् थःम्ह मुद्राया धर्मोदयया दुनेच्वंगु आग्नेय मण्डलय् च्वंम्ह साध्यया हृत्पद्मय् उज्वलगु थःगु वज्रं हतमात्रे धैगु की ताये मात्र नं (थिइ मात्र नं) महावज्र धैगु साध्यया चित्त अर्थात् महावज्र स्वभावगु चित्त, वज्रसमयाग्रेण धैगु विशेप प्रकारया प्रयोग यायेगु विधिं, उत्तिष्ठते धैगु हृदयं पिहाँवन धाःसा साध्यया मरण जुइमखु। अवलय् पिहाँवनेमाः धैगु भाव खः ॥७४॥

मूल :

अथ बुद्धास्त्रिकायाग्राः सत्त्वधातुहितैषिणः ।
तुष्टाः प्रामोद्यसंप्राप्ताः इदं घोषमकारयन् ॥७५॥
अहो गुह्यपदं श्रेष्ठमहो सारसमुच्चयम् ।
अहो धर्मपदं शान्तमहो वज्रविदारणम् ॥७६॥
कीलनं सर्वबुद्धानां बोधिसत्त्वा महायशाः ।
कायवाक्चित्तवज्राणां कीलनं समुदाहृतम् ॥७७॥
इदं तत् सर्वमन्त्राणां कीलनं तत्त्वसम्भवम् ।
कायवाक्चित्तवरदं मन्त्रतत्त्वसमुच्चयम् ॥ इति ॥७८॥

इति श्री सर्वतथागतकायवाक्चित्तरहस्यातिरहस्ये गुह्यसमाजे महागुह्यतन्त्रराजे कायवाक्चित्ताद्भुतमन्त्राकर्षणविजृम्भितराजो नाम समाधिपटल श्चतुर्दशोऽध्यायः ॥

अले प्राणीपिनिगु हित यायेगु इच्छा दुपिं त्रिकायपिनि अग्रपिं बुद्धपिं सन्तुष्ट जुयाः, प्रमुदित जुयाः थ्व घोषणा यानाबिज्यात ॥७५॥

अहो थ्व श्रेष्ठगु गुह्यपद ! अहो सारगु ज्ञानया पुचः ! अहो शान्तगु धर्मपद ! अहो वज्रविदारण ॥७६॥

फुक्क बुद्धपिन्त कीलन यायेगु नं अहो ! आश्चय खः । बोधिसत्त्व महायशपिन्त कीलन यायेगु नं अहो ! आश्चर्य खः । अथे हे काय, वाक्, चित्तयात अलग अलग कीलन यायेत कनातःगु नं आश्चर्ययागु खँ खः ॥७७॥

फुक्क मन्त्रयागु थ्व कीलन विधि तत्त्व ज्ञानं उत्पन्न जूगु खः । थ्व विधि काय, वाक्, चित्तयात माःगु वर बिइगु खः । थ्व मन्त्रयागु तत्वया संग्रह नं खः ॥७८॥ धकाः नं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

थुलि श्री सर्वतथागतकायवाक्चित्तया रहस्यय् नं अति रहस्यगु गुह्यसमाज नांगु महागुह्य तन्त्रराजय् कायवाक्चित्ताद्भुत मन्त्राकर्षणविजृम्भितराज नामगु समाधि पटल फिंप्यंगूगु अध्याय क्वचाल ॥

टीका :

अथेत्यादि । ते बुद्धा निष्पन्नक्रमस्था बोधिसत्त्वा महासत्त्वाः कीदृग्विधाः ? बुद्धयानीया अनर्घयानसंप्रस्थिताः आदिकर्मिकाः त्रिकायाः तेषामग्राः सत्त्वधातुहितैषिणः सत्त्वार्थकरणसमर्थाः ते तुष्टाः प्रथमं श्रुतिमात्रेण ततः प्रामोद्यमतिशयप्रीतिं संप्राप्ताः स्वधिगमे इदं वक्ष्यमाणं स्वानुभवप्रकाशकं घोषं अकार्षुः कृतवन्तः ।

अहो इत्याश्चर्ये गुह्यपदं मन्त्रपदं तत् श्रेष्ठम् । सारसमुच्चयः मन्त्राणांप्रयोगविशेषः धर्मपदं शान्तीमति तस्यैव पदस्य ध्यानेन संपादनम् । वज्रविदारणं दुष्टीवग्रहः ।

सर्वबुद्धानां कर्मप्रसरसमर्थानां कीलनं तदाप्याश्चर्यम्। बोधिसत्त्वा अन्ये सामान्यजनाः महायशाः दिक्पालाः तेषामपि कीलनं यत् तदप्याश्चर्यम् । पृथक् कायादीनां यद् ध्यानेन कीलनमुक्तं तदाप्याश्चर्यमित्याहू रत्नपुद्गलाः ।

यदनन्तरोक्तं तदिदं सर्वमन्त्राणां द्विप्रकारसाधकानामुपयोगितत्त्वसंभवं महावज्रधरप्रकाशितं कीलनं निश्चलीकरणम्। कायवाक्चित्ताः साधकाः तेषां वरदं इप्सितफलप्रदम्। मन्त्रतत्त्वसमुच्चयमिति । मन्त्राः सर्पादयः तेषां तत्त्वमर्यादिपरिज्ञानं समुच्चयं उद्धृत्यकथनमुक्तमिति संगीतिकारः ।

सर्वतथागतकायवाक्चित्तान्येवाद्भूतानि । एकोऽपि कायवाक्चित्तः स्वं स्वपरविभागमालम्ब्य निकृन्ततीति तैर्मन्त्राणामालिकालिजनितानां त्रिलिङ्गं स्वभावेषु त्र्यक्षरेषु प्रवेशनं तदाकर्षणं तेन विजृम्भितं विलसितं शान्तिकादि कर्मप्रसरसाधनं तेनैव राजते दीप्यत इत्यर्थः । कायवाक्चित्ताद्भुतमन्त्राकर्षणे विजृम्भितराजो नाम समाधिः । तद्द्योतकः शब्दसमूहस्तथोक्तः । सन्ध्याभाषा ॥

॥ प्रदीपोद्द्योतनटीकायां चतुर्दशपटले षट्कोटिव्याख्या ॥

थन बुद्धा धैपिं निष्पन्नक्रम यानाच्वंपिं धाःगु खः । बोधिसत्त्वा महासत्त्वा धैपिं गुजोपिं धाःसा, बुद्धयानीया धैपिं अनमोलगु यानय् च्वंपिं आदिकर्मिकत खः । त्रिकायतय् मध्यय् अग्रपिं प्राणीपिन्त हित याइपिं, प्राणीपिन्त माःगु याना बिइफुपिं इपिं न्हापां सन्तुष्ट जुयाबिज्यात, अले खँ न्यने मात्र नं प्रमुदित जुयाः अर्थात् अतिशय प्रीति उत्पन्न यानाः थःगु ज्ञानं थ्व क्वय् वइगु थःगु अनुभव प्रकट याइगु घोषणा यानाबिज्यात ॥७५॥

अहो धैगु आश्चर्य प्रकट याःगु खः, गुह्यपद धैगु मन्त्रपद धाःगु खः । व पद श्रेष्ठगु खः । सार समुच्चयः धैगु शान्तिं युक्तगु पद धाःगु खः । ध्यान याना व खँ सम्पन्न यायेमाः वज्रविदारण धैगु दुष्टतयत् दण्ड बिइगु खः ॥७६॥

सर्वबुद्धानां धैगु कर्म प्रसर यायेगु समर्थ दुपिं धाःगु जुल । इमित नं कीलन यायेगु आश्चर्यगु खँ खः । बोधिसत्त्वा धैपिं थन मेपिं साधारण मनूत धाःगु खः । महायशाः धैपिं दिक्पालत धाःगु खः । इमित कीलन यायेगु नं आश्चर्य हे खः । काम, वाक्, चित्तयात अलग प्रत्येकयात कीलन यायेगु खँ नं आश्चर्यगु खँ खः धकाः रत्नपुद्गलतय्सं धाःगु खः, आश्चर्य प्रकट याःगु खः ॥७७॥

च्वय् कनावयागु फुक्क मन्त्र निगू प्रकारयागु दु । व निगू प्रकारया साधकतय्त उपयोगिगु तत्त्वं उत्पन्न जूगु खँ महावज्रधरं प्रकाश यानाविज्याःगु खः । थन कीलन धैगु निश्चल यायेगु (निष्क्रिय यायेगु) धाःगु खः । कायवाक्चित्त दुपिं साधकत धाःगु खः । इमित वरद धैगु यःगु फल बिइगु धाःगु खः । मन्त्रतत्त्वसमुच्चयम् धैगु थन मन्त्र धैगु सर्वादिमन्त्र खः । अर्थात् सर्व मन्त्र, निरन्त मन्त्र, कबन्ध मन्त्र आदि धाःगु खः । इमिगु तत्त्व धैगु अर्थ आदि बांलाक सीकेगु धाःगु खः । समुच्चयम् धैगु उद्धरण यानाः कनेगु धाःगु खः धकाः सङ्गीतिकारया भाव खः ।

सर्वतथागतपिनिगु कायवाक्चित्त हे अद्भुत खः । कायवाक्चित्त छ्गू हे खःसा थः कतः धकाः भेदभाव यानातःगुलिं अद्भुतगु मन्त्र धैगु आलिकालि उत्पन्न जूगु, स्वंगू लिङ्गयागु स्वभाव दुगु, स्वंगः आखलय् प्रवेश यायेगुयात थन आकर्षण धाःगु खः । अथे यानागुलिं विजृम्भित धैगु प्रचारय् वःगु शान्तिक पौष्टिक आदि कर्म साधन यायेगुलिइ राजते धैगु प्रकट जुयाच्वन धायेत कायवाक्चित्ताद्भुतमन्त्राकर्षण विजृम्भितराज धाःगु खः । उज्वःगु नामं प्रसिद्धगु समाधि खः । थ्व हे अर्थ प्रकट याइगु शब्द समूह खः ॥७८॥ थ्व च्वय्यागु व्याख्या फुक्क सन्ध्याभाषा कथं खः ।

प्रदीपोद्योतन टीकाया भिंप्यंगूगु पटलय् षट्कोटि व्याख्या क्वचाल ॥

◆◆◆

॥ पञ्चदशः पटलः ॥

मूल :

अथ वज्रधरो राजा सर्वाकाशमहाक्षरः ।
सर्वाभिषेकसर्वज्ञो वाग्वज्रं समुदीरयत् ॥१॥
द्वादशाब्दिकां कन्यां तां चाण्डालस्य महात्मनः ।
साधयेत् साधको नित्यं विजनेषु विशेषतः ॥२॥
विण्मूत्रसमयाद्येन चतुरस्रं विधानतः ।
मण्डलं कारयेत् तत्र वज्रमण्डलसाधनैः ॥३॥
सर्वलक्षणसंशुद्धां चारुवक्त्रां सुशोभनाम् ।
सर्वालङ्कारसम्पूर्णामङ्के स्थाप्य विभावयेत् ॥४॥
पञ्चमण्डलचक्रेण बुद्धबिम्बविभावनम् ।
भावयेत्पूजापदं रम्यं रहस्यं मन्त्रवज्रिणाम् ॥५॥

आ: सर्वाकाश थें अविनाशी जुयाबिज्या:म्ह, फुक्क अभिषेक प्राप्त यानाबिज्या:म्ह, सर्वज्ञ जुयाबिज्या:म्ह वज्रधर राजा वाग्वज्रं उच्चारण यानाबिज्यात ॥१॥

महान् आत्माम्ह, चाण्डालया झिंनिदँ दुम्ह उम्ह कन्यायात साधकं नित्य साधना याये माल (शिक्षा बियेमाल), व नं विशेष याना मनू मदुथाय् शिक्षा बिइमा: ॥२॥

विण्मूत्रसमय आदिं विधिपूर्वक प्यकुंला:गु मण्डल दयेके बिइमा: । व वज्रमण्डल साधनापूर्वक दयेके बिइमा: ॥३॥

अनं फुक्क लक्षणं युक्तम्ह, ख्वा: बांला:म्ह, शोभा दुम्ह, फुक्क अलङ्कारं युक्तम्ह मुलय् तया भावना यायेमा: ॥४॥

पञ्चमण्डल (पञ्चकुल) या चक्र धैगु समूहं बुद्धविम्ब थ:त भावना यायेमाल । थ्व न्ह्याइपुसेच्वंगु पूजापद भावना यायेमा: । थ्व पूजा विधान मन्त्रवज्रितय्गु रहस्य ख: ॥५॥

टीका :

उक्तानुक्तशान्तिकादिकर्मणां सिद्धिः मायोपमसमाधिपरिज्ञानेन विना न भवति । पञ्चदशपटलमाक्षिपन्नाह अथेत्यादि । वज्रधरो राजा महावज्रधरः सर्वाकाशः चतुःशून्यात्मकः महाक्षरः अविनश्वरः सर्वाभिषेकः सर्वाभिषेकस्याप्यभिषेकत्वात् सर्वकुलात्मकत्वात् सर्वज्ञः वाग्वज्रमभेद्यवचनमुदीरयन् उदीरयामास ॥ नासन्ध्यम् ॥

निष्प्रपञ्चचर्यां दर्शयन्नाह । द्वादशब्दिकां द्वादशवर्षप्रमाण(ां) चण्डालस्य कन्यां दुहितरं श्रद्धादिगुणान्वितत्वात् महात्मा साधयेदिति तन्त्रमन्त्रसुशिक्षितां कारयेत् नित्यं सर्वकालं सुशिक्षयेत् । स्मृतिविलोपभयात् अत्यन्तजनसम्पातरहितेषु शिक्षयेत् ।

स्थानपरिकर्माह । विट् हरितगोमयं मूत्रं तदेव साधनाङ्गं तां सम्यगेतीति समयं तदाद्यं यस्य तेन विण्मूत्रसमयाद्येन । आद्यशब्देन चन्दनादयोऽपि परिगृह्यन्ते । चतुरस्रमित्युपलक्षणत्वात् चतुर्द्वारादिसमन्वितत्वात् स्वीक्रियते । विधानमत्र मण्डलविधानं तेन विधिना । कथम् ? वज्रमण्डलभावनैः वज्रमण्डलमक्षोभ्यमण्डलं तद्भावयन्ति प्रकटयन्तीति वज्रमण्डलभावनानि माण्डलेयदेवतारूपाणि तैर्मण्डितं मण्डलं कारयेदित्यभिप्रायः ॥

सर्वलक्षणं पादादिकेशान्तं यच्छुभलक्षणं तेन संशुद्धामुज्ज्वलां चारुवक्त्रां साधकोन्मुखां सुशोभनां अनन्यरक्तां सर्वालङ्काराः रतिकौशलं तेन संपूर्णामविकलां ईदृग्विधां सुशिक्षितमातङ्गकन्यकामङ्के आत्माना सह मण्डलमध्ये संस्थाप्य विभावयेदभिप्रेतमर्थं निष्पादयेत् ।

पञ्चमण्डलं पञ्चकुलानि तेषां चक्रेण पर्षदा बुद्धविम्बं साधकविग्रहः तस्य विभावनं निष्पादनं भावयेत् कारयेत् एतत्प्रजापदं रम्यमनुत्तरं पूजानिधानं मन्त्रचक्रिणां साधकानां रहस्यम् ।

तन्त्रय् कनातःगु, कनामतःनिगु शान्तिकर्म आदियागु सिद्धि मायोपमसमाधियागु फुक्क ज्ञान मदयेकं जुइमखु । पञ्चदश पटल (झिंन्यागू पटल) चुल्हनेत अथ इत्यादिं कनाच्वन । वज्रधर राजा धैम्ह महावज्रधर खः । सर्वाकाश धैगु चतुः शून्य स्वभावम्ह धाःगु खः । महाक्षर धैम्ह अविनाशीम्ह खः । सर्वाभिषेक धैम्ह फुक्क अभिषेकया नं अभिषेक जूगुलिं खः । सर्वज्ञ धैम्ह सर्व कुलात्मकम्ह धाःगु खः । वाग्वज्र धैगु अभेद्यगु वचन धाःगु खः । उदीरयन् धैगु धयाबिज्यात धाःगु खः । थ्व व्याख्या नासन्ध्य व्याख्या खः ॥१॥

निष्प्रपञ्च चर्यायागु खँ क्यनेत द्वादशाब्दिका इत्यादिं कनाच्वन । द्वादशाब्दिका धैगु झिंनिदँ दुम्ह धाःगु खः । चाण्डालस्य कन्यां धैगु म्हचाय्मचा धाःगु खः । महात्मा धैम्ह श्रद्धादि गुणं युक्तम्ह धाःगु खः । साधयेत् धैगु तन्त्र मन्त्रया शिक्षा बिउ धाःगु खः । अर्थात् सुशिक्षितम्ह या धाःगु खः । नित्यं धैगु सदानं शिक्षा बियाच्वं धाःगु खः । स्मृति मदयावनिगु भयं अत्यन्त, मनू मदुगु थासय् शिक्षा ब्यू धाःगु खः ॥२॥

योग यायेगु थाय् सफा यायेत विण्मूत्र इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । थन विट धैगु वाउँसे च्वंगु गोवर धाःगु खः । मूत्रं धैगु गोमूत्र जुल । थुलि वस्तुयात सम्यक् एति धैगु तालाकाः धैगु अर्थय् थन समय धाःगु खः । गोमूत्र आदि द्वारा धायेत विण्मूत्रसमयाद्येन धाःगु खः । आद्य धैगु शब्दचन्दन आदि माःमाःगु वस्तु नं धाःगु जुल । चतुरस्त्र धैगु शब्द लाक्षणिक खः । प्यंगू द्वार दुगुलिं पाय्छि हे खः । विधान धैगु थन मण्डल दयेकेगु विधान जुल । गथे दयेकेगु धाःसा, वज्रमण्डलभावनैः धैगु अक्षोभ्य मण्डल भावना द्वारा प्रकट यानाः वज्रमण्डल भावना यायेमाः । मण्डलय् च्वनीपिं मेपिं देवतापिं नं दुगुलिं व फुक्कं दयेके बिइमाः धैगु अभिप्रायः खः ॥३॥

सर्वलक्षणं धैगु तुतिं निसें छ्यँनय् च्वंगु सँ तक सुभलक्षणं शुद्धम्ह उजोम्ह धाःगु खः । चारवक्त्राय धैगु साधकया न्हचःने ख्वाः चक्कंका च्वनीम्ह धाःगु खः । सुशोभनां धैगु मेपिं नाप भुले मजूम्ह धाःगु खः । सर्वालङ्कार धैगु रतियागु कुशलता धाःगु खः । उजोगुलिं पूर्णम्ह, म्हो मजूम्ह, सुशिक्षितम्ह मातंङ्गकन्यका धैम्ह चाण्डालया म्हचाय्यात अंके अर्थात् मुलय् थः नापं मण्डलया दथुइ तयाः थःत यःगु खँ, विभावयेत धैगु उत्पन्न याये माल धाःगु खः ॥४॥

पञ्चमण्डल धैगु पंचकुल धाःगु खः । इमिगु चक्र धैगु संघ धाःगु खः । बुद्धविम्बम् धैगु साधकयागु शरीर धाःगु खः । वयात विभावनम् धैगु दयेकेत भावना यायेमाः । थ्व पूजापद रम्यय धैगु अनुत्तरगु पूजा विधि खः । मन्त्रचक्रिणाम् धैगु साधकतय्गु रहस्यम् धैगु अत्ति सिइकेमाःगु खँ खः ॥५॥

मूल :

वैरोचनमहाबिम्बं कायवाक्चित्तवज्रिणम् ।
ध्यानमन्त्रप्रयोगेण भवेद्बुद्धसमप्रभः ॥६॥

थुगु प्रकारं कायवाक्चित्तवज्रि जुयाच्वंम्हं थःतः वैरोचनयागु महाविम्ब भाःपाः ध्यान व मन्त्रयागु प्रयोगं बुद्ध समान जुइ ॥६॥

टीका :

एवं साधकः कायवाक्चित्तवज्रिणमात्मानं वैरोचनमहाविम्बं मण्डलमध्यस्थं ध्यात्वा कथं ध्यायमाना मन्त्रा अक्षोभ्यादयः तेषां प्रयोगः यथावस्योपमं तेन बुद्धसमप्रभः वैरोचनीभूय साधयेदिति ।

थुगु प्रकारं साधकं कायवाक्चित्तवज्रि थुयाबिज्याःम्ह थःत महावैरोचन महाविम्ब धैगु वैरोचनयागु मूर्ति मण्डलय् दथुइ च्वनाच्वंगु ध्यान यानाः, गथे ध्यान याना धाःसा मन्त्रा धैपिं अक्ष्योभ्य आदित जुल । इमिगु प्रयोग धैगु वसपोलपिं गथे च्वं अथे भावना यानागुलिं धाःगु खः । अर्थात् बुद्ध समप्रभ धैगु वैरोचन समान जुयाः साधना या धाःगु खः ॥६॥

मूल :

नीलोत्पलदलाकारां रजकस्य महात्मनः ।
कन्यां तु साधयेन्नित्यं वज्रसत्त्वप्रयोगतः ॥७॥
तदेव विधिसंयोगं कृत्वा कर्म समारभेत् ।
एषो हि सर्वमन्त्राणां समयो दुरतिक्रमः ॥८॥
स भवेत्तक्षणादेव वज्रसत्त्वसमप्रभः ।
सर्वधर्मधरो राजा काममोक्षप्रसाधकः ॥९॥

महानम्ह रजकस्य धोब्याया नीलोत्पल उफ्वःस्वांहःया वर्णम्ह कन्यायात सदानं वज्रसत्त्वयागु प्रयोगं साधयेत धैगु शिक्षा बिइमाः ॥७॥

/

तदेव धैगु च्वय् कनावयागु वहे विधि याना: कर्म आरम्भ यायेमा: । थ्व फुक्क मन्त्रयागु अतिक्रमण याये मज्यूगु समय ख: । (सिद्धान्त ख:) ॥८॥

थथे यानागुलिं व साधक तत्क्षण हे वज्रसत्त्व समान प्रभा दुम्ह, फुक्क धर्म धारणा यानाच्वंम्ह काममोक्ष निगूलिं सिद्ध याइम्ह राजा जुइ ॥९॥

टीका:

नीलोत्पलदलाकारामित्येतावत् सर्वलक्षणसंशुद्धां चारुवक्त्रामित्यनेन योज्यम् । अक्षोभ्यस्य रजकस्येत्याद्यवशिष्टमनन्तरोक्तवैरोचनसमाधिना योज्यम् । रजककन्यां गौरवर्णां साधयेत् शिक्षयेत् । वज्रसत्त्वप्रयोगतः वज्रसत्त्वसमाधाविति ।

तदेव वज्रसत्त्वयोगविधिः । अयं योगः । तमेव कृत्वा कर्म समारभेत् । तया सह यथेष्टं कर्म कुर्यात् । एषो हीत्यादि । सर्वमन्त्राणां रत्नसंभवामिताभामोघसिद्धिनां समयः साधनविधिः दुरतिक्रमोऽलंघनीयः ।

स साधकः तत्क्षणादेव भावनानन्तरमेव वज्रसत्त्वसमप्रभः रत्नकेतुतुल्यो भवति । तद्योगयुक्तः सर्वधर्मधरो राजा अमिताभतुल्यो भवति । तद्योगयुक्तः काममोक्षप्रसिद्धकोऽमोघसिद्धिस्तत्तुल्यो भवति कर्मकु(श)लयोगी ।

नीलोत्पलदलाकाराम् धैगु उफ्व:स्वांया ह:यागु वर्णम्ह धैगु शब्दं निसें च्वय् कनात:गु सर्वलक्षणसंशुद्धां चारुवक्त्ताम् इत्यादि थन नं घायेमा: । अक्ष्योभ्यस्य, रजकस्य इत्यादि ल्यँ दनिगु, च्वय् कनावयागु वैरोचन समाधि नं थन घायेमा: । रजककन्याम् गौरवर्णां धैगु तुयूगु वर्णम्ह साधयेत् धैगु शिक्षा बिइमा: धा:गु ख: । वज्रसत्त्व प्रयोगत धैगु वज्रसत्त्वयागु समाधि धा:गु ख: ॥७॥

वहे वज्रसत्त्वयागु योग विधि थ्व ख: । च्वय् धयात:गु हे याना: कर्म आरम्भ यायेमा:, व नाप थ:गु इच्छा दतले कर्म या धका: धा:गु जुल । थ्व हे फुक्क मन्त्रयागु धैगु रत्नसंभव, अमिताभ, अमोघसिद्धिपिनिगु समय धैगु साधन विधि दुरतिक्रम धैगु अलंङ्घनीयगु धा:गु ख: ॥८॥

व साधक लत्क्षणादेव धैगु भावना याये धुनेवं हे वज्रसत्त्वसमप्रभ धैगु रत्नकेतु समान जुइ । व योग यानाच्वंम्ह, फुक्क धर्मयात धारणा यानाच्वंम्ह राजा धैम्ह अमिताभ तुल्य जुइ धा:गु ख : । व योगं युक्तम्ह व्यक्ति काममोक्ष प्रसिद्धक धैगु अमोघसिद्धि धा:गु ख: । वसपोल समान जुइ । व कर्मकुलयोगी जुल ॥९॥

मूल :

चारुवक्त्रां विशालाक्षीं नटकन्यां सुशोभनाम् ।
साधयेत् साधको नित्यं वज्रधर्मविभावनैः ॥१०॥
स भवेद्वज्रधर्मात्मा दशभूमिप्रतिष्ठितः ।
वाक्समयधरो राजा सर्वाग्रः परमेश्वरः ॥११॥

शोभां युक्तम्ह, ख्वा: बांला:म्ह, मिखा तत:ग्व:म्ह नटकन्यायात साधकं नित्य वज्रधर्म भावना याना: साधयेत् धैगु शिक्षा बिइमा: धा:गु ख: ॥१०॥

व वज्रधर्म स्वभावम्ह, दशभूमिइ थ्यंम्ह, वाक्समय धारणा यानाच्वंम्ह राजा दक्कसिबे अग्रम्ह परमेश्वर जुइ ॥११॥

टीका:

चारुवक्त्रामित्यादिना अमिताभयोगिनो विशेषविधिं दर्शयति । चारुवक्त्रां साधकोन्मुखीं विशालाक्षीं प्रज्ञावतीं सुशोभनां रक्तगौरां साधयेत् साधको नित्यं वज्रधर्मविभावनैरमिताभप्रयोगैः । एवं प्रवृत्तः साधकः वज्रधर्मात्मा अमिताभस्वभावः दशभूमीश्वरो भवति । वाक्समयः वागैश्वर्यं तद्धारकः सर्वाग्रः सर्वसत्त्वविशिष्टः परमेश्वरो राजा चक्रवर्ती भवति । कल्पितयोगित्वात् ।

चारुवक्त्राम् इत्यादि श्लोकं अमिताभयागु योग याइम्हसिगु विशेष विधि क्यनाच्वन । चारुवक्त्राम् धैगु साधकयागु अनुकुलम्ह, विशालगु मिखा दुम्ह, प्रज्ञावानम्ह, शोभा दुम्ह, रक्तगौर वर्णम्हसित साधकं नित्य वज्रधर्मविभावनै धैगु अमिताभयागु प्रयोगं साधयेत् धैगु शिक्षा बिइमा: धा:गु ख: । थुगु प्रकारं साधना याइम्ह साधक वज्रधर्मात्मा धैगु अमिताभ स्वभावम्ह दशभूमिश्वर जुइ । वाक्समय धैगु वागऐश्वर्य धा:गु ख: । तद्धारक धैगु वयात धारणा याइम्ह, सर्वाग्रः धैगु सम्पूर्ण प्राणीपिनि सिबे अग्रम्ह धा:गु ख: । परमेस्वरो राजा धैम्ह चक्रवर्ती जुजु जुइ । छाय्धा:सा थ्व कल्पनां युक्तपिं योगीपिं जूगुलिं ख: ॥१०॥११॥

मूल :

ब्रम्हक्षत्रियवैश्यानां कन्यां शूद्रकुलोद्भवाम् ।
साधयेद्वज्रधर्मात्मा इदं गुह्यसमावहम् ॥१२॥
अस्तमिते तु वज्रार्के साधनं तु समारभेत् ।
अरुणोद्गमवेलायां सिध्यते भावनोत्तमैः ॥१३॥

ब्राम्हण, क्षेत्री, वैश्यपिनि कन्या वा शुद्र कन्यायात वज्रधर्म स्वभावम्हं साधना यायेमा: । थ्व गुहचगु ज्ञान उत्पन्न यायेगु साधना ख: ॥१२॥

सूर्य अस्त जुइ धुंका साधन आरम्भ यायेमा: । सूर्य उदय जुइबलय् उत्तमगु भावनां सिद्ध जुइ ॥१३॥

टीका :

एवं कल्पियोतगिनां मुद्राविभागं प्रदर्श्य निष्पन्नक्रमस्थानां मुद्रामाह । ब्रम्हेत्यादि । चतुर्वर्णानामन्यतमकन्यामादाय वज्रधर्मात्मा वज्रवदभेद्यो धर्मः निष्पन्नयोगः । तदात्मा तदधिगतवान् इदं गुह्यसमावहम् । गुह्यः महावज्रधरः तत्समावहम् तन्निष्पादनं साधयेत् कुर्यात् ।

तच्चाभिसंबोधिक्रमेण निष्पाद्यम् तदुपायं दर्शयन्नाह । अस्तंगत इत्यादि वज्रार्के सूर्ये अस्तं गते सन्ध्याकालमतिक्रम्य विनष्टे यथालब्धोपकरणेन गुरुमाराधयेत् । ततो गुरुप्रसादादर्धरात्रे प्राप्ताभिषेकः अरुणोद्गमवेलायां रात्रिभागापगमे सूर्योदयात् प्राक् भावनोत्तमैरभिसंबोधिक्रमोपदेशैः सिध्यते विशुद्धो

भवतीत्ययं बाह्याभिसंबोधिक्रमः ।

अध्यात्ममाह । वज्रेत्यादि । वज्रार्के उपायज्ञाने समापत्तिलक्षणे समु(द्)भूय भूयोऽस्तंगते प्रज्ञाभावमापद्य निरुद्धे साधनं प्रभास्वरं पूर्व(ा)गं मत्वा प्रभास्वरसाधकं आलोकोपलब्धकं समारभेत् प्रादुर्भवति । अरुणः अविद्या तस्योद्गमवेलायां अतिक्रमणाकाले साधको भावनोत्तमैः शून्यातिशून्यमहाशून्यैः हेतुप्रत्ययैः सिध्यते प्रभास्वरसाक्षात्करणेन महामुद्रासिद्धिर्भवति ।

थुगु कथं कल्पनायुक्तपिं योगीतय्गु मुद्राया भेद कनाः निष्पन्नक्रम (उत्पन्नक्रमं) युक्तम्ह योगीया मुद्रा कनेत ब्रम्हेत्यादि श्लोकं कनाच्वन । प्यंगू वर्ण मध्यय् छगू वर्णयाम्ह कन्या हयाः वज्रधर्मात्मा धैगु वज्र थें अभेद्यगु धर्म धैगु निष्पन्नक्रम योग खः । आत्मा धैगु व वज्रधर्म ज्ञान दुम्ह धाःगु खः । थ्व योग गुह्यसमावहम् धैगु थन गुह्य धैम्ह महावज्रधर खः, वयात समावहम् धैगु उत्पन्न यायेगु धाःगु खः । थ्वज्वःगु साधन याये माल धाःगु खः ॥१२॥

व उत्पन्न यायेगु अभिसंबोधिक्रम कथं यायेमाःगु खः । व यायेगु उपाय क्यनेत मूलय् अस्तंगत इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । वज्रार्क धैम्ह सूर्य खः । व अस्तंगत धैगु सन्ध्याकाल पुलावनेधुंका थःके दुगु उपकरणं (सामानं) गुरुयात सेवा यायेमाः । अले गुरुयागु प्रसादं अर्धरात्रय् अभिषेक प्राप्त याःम्हं सूर्य उदय जुइगु इलय् चा फःपुइ धुंका सूर्योदय जुइन्ह्चः भावनोत्तमै धैगु अभिसंबोधिक्रमयागु उपदेशानुसार सिध्यते धैगु विशुद्ध जुइ । थुलि वाह्याभिसंबोधिक्रम जुल । आः वहे वज्रार्के आदिया अर्थ अध्यात्मकथं कनाच्वन, वज्रार्के धैगु उपाय ज्ञान धाःगु खः । समापत्तिया लक्षण उत्पन्न जुयाः अले अस्तंगते धैगु प्रज्ञा स्वभाव जुयाः निरोध जुइबलय् साधन जुयाच्वंगु प्रभास्वरयात पूर्वाङ्ग भाःपाः प्रभास्वर साधकं आलोक प्राप्त यानाः समार भेत् धैगु उत्पन्न जुइ धाःगु खः । अरुण उदय जुइगु इलय् साधको भावनोत्तमै धैगु शून्य अतिशून्य महाशून्यरूपी हेतु प्रत्ययं सिध्यते धैगु प्रभास्वर साक्षात्कार यानाः महामुद्रासिद्धि दइ धाःगु खः ॥१३॥

मूल :

सर्वालङ्कारसम्पूर्ण गन्धपुष्पविभूषिताम् ।
ध्यात्वा तु वज्रसत्त्वाग्र्यां लघुसिद्धिमवाप्नुयात् ॥१४॥
स भवेत्त्रिकायवरदो बुद्धलक्षणलक्षितः ।
योजनशतविस्तारमवभासं करोत्यसौ ॥१५॥
द्वयेन्द्रिप्रयोगेण सर्वयोगान् समारभेत् ।
एषो हि सर्वसिद्धीनां समयो दुरतिक्रमः ॥१६॥
विण्मूत्रसमयं भक्षेत् यदीच्छेत् सिद्धिवज्रिणः ।
एषो हि सर्वसिद्धीनां समयो दुरतिक्रमः ॥१७॥
विण्मूत्रसमयाद्येन द्वयेन्द्रियप्रयोगतः ।
सिध्यतेऽनुत्तरं तत्त्वं बुद्धबोधिपदं शिवम् ॥१८॥

इत्याह भगवान् काममोक्षसमयवज्रः ।

फुक्क प्रकारयागु तिसां तियात:म्ह, सुगन्धगु स्वां छुनात:म्ह, वज्रसत्त्वया अग्रा धैगु न्हच:ने च्वनीम्ह ध्यान यानागुलिं याकनं सिद्धि लाभ जुइ ॥१४॥

व सिद्ध त्रिकाययात वर बिइम्ह तथा बुद्धयागु लक्षणं युक्तम्ह जुया सच्छिगु योजन तक थ:गु रश्मि (अवभास) चक्कंके फुम्ह जुइ ॥१५॥

न्हचागु योग या:सां द्वयेन्द्रिय प्रयोग याना: आरम्भ यायेमा:, सकल सिद्धिपिनिगु थ्व हे दुरतिक्रमगु समय ख:, (अलंघनीयगु आज्ञा) ख: ॥१६॥

यदि सिद्धवज्रीतय् थें जा:गु सिद्धि प्राप्त यायेगु इच्छा दुसा विण्मूत्रसमय नयेमा: । फुक्क सिद्धतय्गु थ्व हे दुरतिक्रमगु समय ख: ॥१७॥

छाय्धा:सा विण्मूत्रसमय आदिं व द्वयेन्द्रिय प्रयोगं हे अनुत्तरगु तत्त्व जुयाच्वंगु कल्याणमयगु बुद्ध बोधियागु पद सिद्ध जुइगु ख: ॥१८॥

थुलि खँ श्री भगवान् काममोक्षसमयवज्रं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका:

सा कीदृशीत्याह । सर्वेत्यादि । सर्वालङ्कारसम्पूर्णां सर्वलक्षणमण्डितां गन्धपुष्पविभूषितां दशबलवैशारद्योपेतां वज्रसत्त्वाः साधकाः तेषामग्रां सिद्धिं महामुद्रानिष्पत्तिं लघु क्षिप्रमवाप्नुयात् ।

एवं सिद्धः त्रिकायवरदः त्रैलोक्येप्सितवरप्रदः बुद्धलक्षणाति प्रसिद्धलक्षणानि तैर्लक्षितः तैरुपेतः योजनशतविस्तारस्योपलक्षणार्थत्वात् त्रिसाहस्रादौ लोकधातौ स प्रभयावभासं करोति ।

द्वयेन्द्रियप्रयोगः । सत्यद्वयाद्वैधीकरणेन महावज्रधरनिष्पादनं द्वयेन्द्रियप्रयोगः । तेन सर्वयोगशान्त्यादिकं समारभेत् । एषः अनन्तरोक्तनिष्पन्नसमाधिः सर्वसिद्धीनां लौकिक-लोकोत्तराणां दुरतिक्रमोदुर्लङ्घ्यःसमयो निष्पादकः ।

विण्मूत्रसमयं भक्षेदिति । विड् रूपादयो विषया मूत्रं चक्षुरादीन्द्रियाणि तयोः समयो विषयविषयीभावेन मीलनं तं भक्षेत् प्रत्याहारक्रमेणानुभूयात् वज्रिणः वज्रो साधकः सिद्धिं महामुद्रासिद्धिं यदि प्रार्थयेत् । एषो हि समयः सर्वसिद्धीनां दुरतिक्रमो मार्गः ।

विण्मूत्रसमय इत्यादि । अनन्तरोक्तविषयेन्द्रियपुरःसुरेण साधकेन द्वयेन्द्रियप्रयोगतः सत्यद्वयाद्वैधीकरणात् अनुत्तरं तत्त्वं बुद्धबोधिपदमप्रतिष्ठितनिर्वाणं शिवं कल्याणं तत्त्वमविसंवादि । अनुत्तरं सर्वसिद्धिविशिष्टं सिध्यते लभ्यते ॥

इत्याहेत्यादि संगीतिकारवचनम् । कामः संसारः मोक्षो निर्वाणं तौ सममेकीकृत्य एति जानातीति काममोक्षसमयवज्रो महावज्रधरः । सन्धाभाषा ।

थन व मुद्रा गुजोम्ह धैगु खँ कनेत सर्वेत्यादि श्लोकं कनाच्वन। फुक्कं तिसां तियात:म्ह, फुक्क लक्षणं युक्तम्ह, सुगन्धीतगु स्वां छुनात:म्ह, दशबल वैशारद्य आदि गुणं युक्तम्ह मुद्रायात वज्रसत्त्वा धैपिं साधकत ख:, इमिगु अग्रसिद्धि धैगु महामुद्राया उत्पत्ति याकन प्राप्त याइ ॥१४॥

थुगु प्रकारं सिद्ध जूम्हं त्रिकायवरद धैगु स्वंगू लोकय् च्वंगु, थ:त य:गु वर बिइगु तथा बुद्धलक्षणानि धैगु प्रसिद्धगु लक्षणं नं युक्त जुइ। योजनशत शब्द लाक्षणिक जूगुलिं थन त्रिसाहस्र आदि लोकधातुयात नं रश्मि प्रकाश यानाच्वनि ॥१५॥

द्वयेन्द्रियप्रयोग: धैगु संवृत्तिसत्य व परमार्थसत्ययात भेदभाव मया:से छगू हे भा:पेगु हे महावज्रधर उत्पन्न यायेगु ख:। थथे भा:पा: हे फुक्क योग शान्ति आदि कर्म आरम्भ यायेमा:। च्वय् कनावयागु थ्व निष्पन्नक्रम समाधि सर्वसिद्धिनां धैगु लौकिक लोकोत्तर सिद्धि या धा:गु ख:। दुरतिक्रम धैगु दुर्लंघ्यगु समय ख: (उत्पन्न यानाबिइगु ख:)।

विण्मूत्रं भक्षयेत् धैगु थन विट धैगु रूपादि विषय जुल। मूत्रं धैगु मिखा आदि इन्द्रिय जुल। थ्व निगूयागु समय धैगु विषय विषयी भावं मिले जुइगु धा:गु ख:। भक्षेद् धैगु प्रत्याहारक्रमं अनुभव या धा:गु ख:। वज्रिण धैगु साधकं, सिद्धिं धैगु महामुद्रासिद्धि धा:गु ख:। यदि प्रार्थयेत् धैगु प्रार्थना या:सा धा:गु जुल। थ्व समय हे फुक्क सिद्धियागु दुर्लंघनीय मार्ग ख: ॥१७॥

विण्मूत्रसमय इत्यादि च्वय् कनावयागु विषय इन्द्रिययात न्हचलुया: साधकं द्वयेन्द्रियप्रयोगत धैगु सत्य निगूलिं छगू याना: अनुत्तरगु तत्त्व बुद्ध बोधिपद धैगु अप्रतिष्ठित निर्वाण, शिवं धैगु कल्याणगु, तत्त्व धैगु अविसंवादिगु अर्थात् सच्चागु, अनुत्तरं धैगु फुक्क सिद्धि स्वयां विशेष प्रकारयागु सिध्यते धैगु लाभ जुइ धा:गु ख: ॥१८॥

इत्याह, थ्व थन तक्क सङ्गीतिकारया वचन ख:। काम: धैगु संसार व मोक्ष धैगु निर्वाण थ्व निगू समं धैगु छगू यायेगु एति धैगु स्यू स: धायेत काममोक्षसमयवज्र धा:गु ख:। अथे धैम्ह महावज्रधर हे ख:। थ्व व्याख्या संध्याभाषा ख:।

मूल :

अथ भगवान् महासमयवज्रक्रोधं नाम समाधिं समापद्येदं सर्वतथागतवज्रसन्त्रासनक्रोधं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

ओँ न्हीः ष्ट्रीः विकृतानन सर्वशत्रून्नाशय स्तम्भय हूँ हूँ फट् फट् स्वाहा ॥

विषरुधिरसंयुक्तं लवणं राजिकान्तथा।
कण्टकाग्नौ जुहेत् क्रुद्धः कन्यानामपदैः सह ॥१९॥
मध्याह्नेऽर्धरात्रे वा इदं शस्यति सर्वथा।
त्रिकोणे तु जुहेत् प्राज्ञोऽष्टसहस्रं विधानतः ॥२०॥
दिनत्रयमिदं कार्यं कन्यानां फलहेतुतः।

स्तम्भनं भवते तेन त्रिकल्पासंख्यमपि सदा ॥२१॥
बुद्धो धर्मधरो वापि वज्रसत्त्वोऽपि वा यदि ।
अतिक्रमेद्यदि मोहात्मा तदन्तं तस्य जीवितम् ॥२२॥

अले श्री भगवानं महासमयवज्रक्रोध नामगु समाधिइ च्वना: थ्व सर्वतथागतवज्रसन्त्रासनक्रोध नामगु मन्त्र उच्चारण यानाबिज्यात ।

ओँ ऱ्हीं: ष्ट्रीं: विकृतानन सर्वशत्रून् नाशय स्तम्भय हूँ हूँ फट् फट् स्वाहा ॥

थ्व मन्त्रयागु व्याख्या टीकाय् जुइ ।

विष, हि, चि, प:का छ्थाय् मिले याना: मदंफ्व: वा कंटकारीयागु मिंइ कन्यायागु नामसहित तमं तमं मन्त्र ब्वना होम यायेमाल ॥१९॥

मध्यान्हय्, अर्धरात्रय् थ्व होम यायेगु योग्य जू । यज्ञकुण्ड स्वकुंलूगु जुइमा: । थ्व खँ स्यूम्हं विधिपूर्वक च्याद्व: होम यायेमा: ॥२०॥

थथे स्वन्हू तक होम यायेमा: । थथे यानागुलिं कन्यां थ:त त्व:ता: स्वंगू असंख्यय् कल्पतक गनं वनीमखु, स्तम्भन जुइ । थ्व फल जुल ॥२१॥

वज्रधर्म धारणा यानाबिज्या:पिं बुद्ध जुइमा वा वज्रसत्त्व जुइमा । वसपोलपिसं नं अज्ञानं मोह स्वभाव जुया: थ्व नियमयात अतिक्रमण यात धा:सा वसपोलपिनिगु जीवनया अन्त जुइ ॥२२॥

टीका :

एवं महावज्रधरसाधनमुक्त्वा पुनरपि लौकिकसिद्धिमुपक्षिपन्नाह । अथेत्यादि । भगवान् महावज्रधरः महासमयाख्यो वज्रः क्रोधो यस्मिन् समये तन्नामकं समाधिं समापद्येमं सर्वतथागताः सर्वे साध्याः तेषां कायवाक्चित्तवज्राणां सन्त्रासनकरं क्रोधं मन्त्रात्मकं स्वकायादिभ्यो निश्चार यामास ।

ओमित्यादिको मन्त्रः सर्पः ओमिति मन्त्रदेवतामहामुद्रादर्शनं ह्रीरित्याव्हानं ष्ट्रीरिति विकृतवत्स्वरूपकथनम् । विकृतानन वीभत्समुख सर्वशत्रून् प्रत्यर्थिकान् नाशय स्तम्भय पलायतोऽप्यानीय विलयं प्रापयं हूँ हूँ इत्येतदर्थद्योतकं बीजम् । फडित मारणदचोतकं बीजम् । स्वाहेति मन्त्रदेवतासमाश्वासनम् । अस्य विदर्भणं दृढवदिति ।

विषमित्यादि । कर्मयन्त्रादि विषम् । कृत्रिमं रुधिरम् । यथालब्धं लवणं तैलं राजिका प्रसिद्धा । समस्तमेकीकृत्य कण्टकाग्नौ मदनादिकण्टकेन्धनप्रज्वालिते क्रुद्धो यमान्तकाद्यन्यतमक्रोधयोगवान् कन्यानामपदैः सहेति अभिप्रेतनामाक्षरैर्विदर्भितं मन्त्रं पठन् तिलतैलादिभिरामोदयित्वा वक्षमाणक्रमेण जुहूयात् ।

मध्यान्हेऽर्धरात्रे वा इदं स्तम्भनकर्म सर्वथा सैन्यादीनामपि गम्यते । त्रिकोणे त्र्यस्रे कुण्डे महासमयवज्रक्रोधं वज्रमुखविवृतं दंष्ट्राकरालं ललज्जिव्हं विभाव्याष्टसहस्रं जुहूयात् विधानतः सैन्यस्तम्भनादीनां स्वस्वविधानतः ।

इदं विधानं दिवसत्रयं प्रयोक्तव्यम् । कन्यानां संबन्धि महाभोगाप्तिहेतोः स्तम्भनं कन्यायाः साधकादन्यस्मादनन्तेन प्रयोगेण भवति । कियत्कालमित्याह त्रिकल्पो वाल्ययौवनमध्यानि तान्यतिक्रम्य यावदसंख्यमगण्यत्वं जराजर्जरितत्वं तावत् स्थास्यति । सदेति अन्तरालेऽपि ।

पुंसो योगाभावं दर्शयति । बुद्धो वैरोचनयोगी । वज्रधर्मः अमिताभयोगी । वज्रसत्त्वोऽक्षोभ्ययोगी । रत्नयोगी कर्मयोगी । अन्यतमक्रोधयोगी वा यः कश्चिदतिक्रमेदिति इदं स्तम्भनं संछेत्तुमिच्छेत्, तस्य साधकस्य जीवितं तदन्तमिति तत्कर्मारम्भात् प्रभृति अन्तमवसानं भवति ।

थुगु प्रकारं महावज्रधर साधन यायेगु खँ कनाः लौकिक सिद्धिया खँ चुल्व्हनेत अथेत्यादि वाक्यं कनाच्वन । श्री भगवान् महावज्रधरं महासमयवज्रक्रोध नामगु समाधिइ बिज्याना: थ्व सर्वतथागत धैपिं फुक्क साध्यपिं खः, इमिगु कायवाक्चित्तवज्रयात संत्रास उत्पन्न यानाबिइगु क्रोध नामगु मन्त्र थःगु कायवाक्चित्तं पिकया बिज्यात ।

ओँ इत्यादि सर्वमन्त्र खः । ओँ धैगुलिं मन्त्रदेवतायागु महामुद्रा प्रदर्शन यानाच्वंगु जुल । न्हीः धैगुलिं आव्हान यानाच्वन । ष्ट्रीः धैगुलिं विकृतं युक्तगु स्वरुप कनाच्वन, विकृतानन धैगु घःचाइपुसेच्वंगु ख्वाः धाःगु जुल । सर्वशत्रून् धैगु विरोधित धाःगु खः । नाशय स्तम्भय धैगु बिस्यूंवंम्हसित नं हयाः नाश या धाःगु खः । हूँ हूँ धैगु थ्वहे अर्थ प्रकट यानाच्वन । फट् धैगु स्या धैगु अर्थ प्रकट याइगु वीजाक्षर खः । स्वाहा धैगु मन्त्रदेवतायात आवश्वासन ब्यूगु खः । थन नं अमुकस्य धैगु शब्दत न्हापा थें विदर्भण यायेमाः (थपय् यायेमाः) ।

विषमित्यानि प्रकरणय् (कर्मयन्त्रादि ?) विष, कृत्रिम विष, हि (न्हचागुं हि जूसां प्राप्त जूगु), चि चिकं पःका फुक्क छ्थाय् तयाः कण्टकाग्नि धैगु मदंफ्वः आदि कं दुगु सिं च्याकातःगु मिं धाःगु खः । उकिइ तमं तमं यमान्तकादि मध्यय् छुं छगू क्रोधमन्त्र योगपूर्वक कन्यायागु नां सहित अर्थात् इच्छा यानाम्हसिगु नामाक्षर सहितगु मन्त्र ब्वनाः हाम्वःचिकं आदिं बुलाः ग्वाराचिनाः कनेत्यंगु कथं होम याये माल ॥१९॥

मध्यान्हय् वा अर्धरात्रय् थ्व स्तम्भन कर्म यायेमाः । कन्यायात जक मखु सैन्य आदि नं स्तम्भ यायेज्यू धैगु खँ बोध जू । त्रिकाणे धैगु स्वकुंलाःगु यज्ञशालाय् धाःगु खः । उकिइ महासमयवज्र क्रोधवज्र धैम्ह म्हुतु वांखायाच्वंम्ह, धंवा पिहाँवःम्ह, म्यँ चुलचुल पिकयाच्वंम्ह भावना यानाः च्याद्वः होम यायेमाः (दुइमाः) । विधानतः धैगु सैन्यस्तम्भन आदि थःथःगु विधि अनुसारं धाःगु खः ॥२०॥

थ्व विधि स्वन्हूतक याये माल । कन्या सम्बन्धी महाभोग यायेत कन्यास्तम्भन साधक त्वःताः मेमेगु अनन्त प्रकार प्रयोग यानाः″नं यायेज्यू । गुबलय् तक यायेगु धाःसा त्रिकल्प धैगु वाल्य, यौवन, मध्यगु उमेरय् थनं च्वय् असख्यय् धैगु बुढा बुढीतक नं च्वनाच्वनी, सदा धैगु दथुइ नं धैगु भाव खः ॥२१॥

मिजंतय्सं योग यायेगु खँ कनाच्वन । बुद्ध धैम्ह वैरोचन योग याइम्ह धा:गु ख: । वज्रधर धैम्ह अमिताभ योग याइम्ह जुल । वज्रसत्त्व धैम्ह अक्षोभ्य योग याइम्ह ख: । रत्न योगी, कर्म योगी मध्यय् सुं छम्ह योगी नं वा सुनानं थ्व स्तम्भनप्रयोग कण्ठ यायेगु इच्छा यातधा:सा व साधकया जीवन अन्त जुइगु जुल । कर्मया आरम्भं निसें अन्ततक जक जीवन दइ धा:गु ख: ॥२२॥

मूल :

चतुर्दश्यां तथाष्टम्यां गुह्याङ्गारं श्मशानत: ।
अभिमन्त्र्य विधानेन दासक: स भवेत् सदा ॥२३॥

चतुर्दशी कुन्हु अथे हे अष्टमी कुन्हु श्मशानयागु हचंग्वा: हया: मन्त्र याना: विधानपूर्वक मन्त्र यानागुलिं व साधक सकसितं धा:गु फल सदानं विइफुम्ह जुइ ॥२३॥

टीका :

अस्यैव मन्त्रस्य प्रयोगान्तरमाह । चतुर्दश्यामित्यादि । कृष्णपक्षस्याष्टमीचतुर्दश्यो: शस्त्रहतपुरुषचित्यङ्गारं गृहीत्वा अष्टोत्तरशतसहस्रं कपालसंपुटे संस्थाप्य जप्त्वा तेन वीरकर्पटके महासमयक्रोधवज्ररूपं यमान्तकवदालिख्यावाहय हृदि पाणिना स्पृष्ट्वा अनन्तरोक्तमन्त्रमावर्त्त्य फट्कारानन्तरममुष्मै इदं दापय ह्री: स्वाहेति मन्त्र: अर्द्धरात्रे मध्यान्हे वा अष्टोत्तरसहस्रं जपेत् । स साधक: सत्त्वानामभिमतफलदायको भवति सदा ।

थ्वहे मन्त्रयागु मेगु ज्या नं क्यनेत चतुर्दश्यां इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । कृष्णपक्षया अष्टमी व चतुर्दशी कुन्हु शस्त्र प्रहार याना: सीम्ह मनूयागु चित्तासय् च्वंगु हचंग्वा: हया: सच्छि व च्याक: सहित द्व:छि जपे याना: संपुते दुने कपाल तया: व हचंग्वा: हानं वीरपिनिगु कापतय् महासमयक्रोधवज्र स्वरूपम्ह यमान्तक थेंजा:म्ह च्वया: आव्हान याना: नुगलय् ल्हा:तिं थिया: च्वय् कनावयागु मन्त्र ब्वना: फट्कार धुंका "अमुष्मै इदम् दापये ऱ्ही: स्वाहा" धैगु मन्त्र अर्धरात्रय् मध्यान्हय् सच्छि च्याक: व द्व:च्छि जप याये माल । अथे यानागुलिं फुक्क प्राणीपिन्त सदानं फल विइफुम्ह व साधक जुयाच्वनि ॥२३॥

मूल :

रेखां ददाति ध्यात्वा तु मन्त्रज्ञो यस्य कस्यचित् ।
शत्रो: प्रतिकृतिं कृत्वा म्रियते नात्र संशय: ॥२४॥

मन्त्रयागु ज्ञान दुम्हं ध्यान याना: न्हचाम्ह हे शत्रुयागु चित्रय् नं ध्व: सालावियागुलिं मरण जुइ, थ्व खँय् शंका मदु ॥२४॥

टीका :

अनेनैव मन्त्रेण प्रयोगान्तरमाह । रेखामित्यादि । पूर्ववत् जप्त्वा अङ्गारेण श्मशानकर्पटे यस्य कस्यचित् शत्रो: प्रतिकृतिमालिख्य हृदये नाम विदर्भ्य कृष्णादिने अभिचारुकवेलायां यथेष्टक्रोधसमाधिस्थो योगी ओं ह्रीं: ष्ट्री: विकृतानन अमुकस्य हृदयं पाटय साधेत्युक्त्वा शेषं पठन् तदङ्गारं शस्त्राकारं ध्यात्वा मस्तकादारभ्य द्विधाकरणाशयेन मध्ये रेखां दद्यात् । रेखाक्षणादेव भिन्नहृदयो म्रियते ।

थ्वहे मन्त्रयागु मेगु प्रयोग नं रेखाम् इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । न्हापाथें तुं जपे याना: हचंग्वालं मसानय् च्वंगु कापतय् सुं शत्रुयागु चित्र च्वया: वयागु नुगलय् नां च्वया: कृष्णपक्ष अभिचार कर्म यायेगु इलय् थ: यतले क्रोध समाधिइ च्वना: योगिं "ओ न्हीं: ष्ट्री: विकृतानन अमुकस्य हृदयं पाटय साधे" थुलि धया: हानं ल्यं दुगु मन्त्र ब्व ब्वं हचंग्वा:यात शस्त्र भा:पा: छचँनंनिसें निकू यायेगु आशयं दथुइ ध्व: सालेमा: । अथे यानागुलिं ध्व: सासेंनिसें नुग: तज्याना: मरण जुइ ॥२४॥

मूल :

मुद्‌गरं ध्यानयोगेन पातयन् पतितं ध्रुवम् ।
हूँकारं ज्वालसंयुक्तं दीप्तवज्रं प्रभावयेत् ॥२५॥

च्वय् कनात:गु ध्यान याइम्ह योगीं मुगलं कयागुलिं निश्चयनं व मनू पतन जुइ। अथे हे ध्यान याना: मियागु ज्वाला थें च्यानाच्वंगु हुँकार विजं उत्पन्न जूगु उज्वलगु वज्रं कयेकागुलिं पतन जुल धका: भावना याये माल ॥२५॥

टीका :

मुद्‌गरमित्यादि । यमान्तकयोगवान् साध्यपादपांशुसहितनद्युभयतटमृदा शत्रोः प्रतिमां कृत्वावाहय विज्ञानमन्तर्भाव्यम् । क्रुद्धः सन् फट्‌कारमुच्चारयन् मस्तके घातयेत् । एवं कृते पतति । ध्रुवमिति साध्यशिरसि प्रत्यक्षेणैव मुद्‌गरं पतति । अथवा ध्यानेनापदं सर्वं संपादयेदिति । हूँकारमित्यादि । निसुम्भयोगवान् अनन्तरोक्तविधिना साध्यप्रतिकृतिं कृत्वा स्वहस्तस्थदीप्तवज्रं विकरालं हूँकारज्वालसंयुक्तं दीर्घहूँकारोद्‌भवकृष्णज्वालाभिरवलीढं ध्यात्वा साध्यशिरसि प्रभावयेत् । पतितं ध्यायेत् ॥

थन नं यमान्तकयागु योग याइम्ह साधकं साध्यं न्हुयात:गु धू सहितगु खुसिया वारिपारिइ च्वंगु चां शत्रुयागु मूर्ति दयेका: आव्हान याना: विज्ञान दुहाँवन धका: भावना याये माल । अले तमं तमं फट्‌कार उच्चारण याना: मस्तके घातयेत् धैगु छचने दायेमाल । थथे यानागुलिं व चतावा:वनीगु जुल । ध्रुवं धैगु साध्ययागु छचँने प्रत्यक्ष रूपं हे मुगलं कइगु जुल । अथवा ध्यान याना: फुक्क आपद जुल धका: सम्पन्न याये माल । हुँकारम् इत्यादि प्रकरणय् निसुम्भयागु योग याइम्ह साधकं च्वय् कनात:गु विधिं साध्ययागु मूर्ति दयेका: थ:गु ल्हा:तिइच्वंगु मिं च्यानाच्वंगु वज्र दुम्ह, ग्यानापुसे च्वंम्ह, हूँकारयागु ज्वालां युक्तम्ह अर्थात् दीर्घगु हूँकारं उत्पन्न जूम्ह, हाकूगु ज्वालां युक्तम्ह ध्यान याना: फट्‌कार उच्चारण याना: ग:प: त्वा:ल्हाना धका: भावना यायेमाल । साध्ययागु छचँनय् प्रभावयेत धैगु कयेका धका: ध्यान यायेमाल ॥२५॥

मूल :

नाशकः सर्वदुष्टानां वज्रपाणिकुलः स्मृतः ।
खटिकाङ्गारादिभिर्लेख्य पुरुषं वाऽथवा स्त्रियम् ॥२६॥
कुठारं पाणौ विभावित्वा ग्रीवां छिन्नां विभावयेत् ।
बुद्धास्त्रिवज्ररत्नाग्राः सर्वसत्त्वहितैषिणः ॥२७॥

थथे यानागुलिं व साधक फुक्क दुष्टतय्त नाश यायेफुम्ह वज्रपाणीयागु कुलय् च्वंम्ह जुल । सत्त्वाना धैगु प्राणीपिनिगु हचंग्वाल आदिं मिजंम्हसिगु वा मिसाम्हसिगु चित्र च्वया: थ:गु ल्हा:ते पा तया: उकिं वयागु ग:प: त्वा:ल्हा न्हां धका: भावना यायेे माल । बुद्ध धैम्ह थन साध्य त्रिवज्ररत्नाग्र जुया: सर्वसत्त्व हित याइम्ह ख: ॥२७॥

टीका :

एवं कृते साधकः सर्वदुष्टानां नाशकः पातयिता भवति । कस्मिन् योगे स्थित्वा इदं कर्म कुर्यादित्याह । वज्रपाणिकुले स्मृत इति । वज्रपाणिकुलं वज्रकुलं तस्मिन् कुले क्रोधो निसुम्भराजः निसुम्भयोगवान् अस्मिन् कर्मणि वज्रपाणिना स्मृतः अनुज्ञात इति यावत् । एतत् सर्वमध्यात्मपरायणो ध्यानेन संपादयेदिति । खटिकेत्यादि, येन केनचिद् वर्णकेन पुरुषं वा स्त्रियं वा श्मशानकर्पटादावालिख्य यमारिसमाधिस्थः स्वपाणौ दीर्घहूँकारपरावृत्तिजं कुठारं भावयित्वा फट्कार मुच्चारयन् तेन ग्रीवां छिन्नां विभावयेत् । बुद्धसाध्यत्वेन ज्ञातः त्रिकायरत्नाग्रः विशिष्टकाय-वाक्चित्तात्मकः सर्वसत्त्वा हीनोत्कृष्टमध्याः तेषामसाकल्पेनापि हितं संपादयतीति सर्वसत्त्वहितैषी राजा अतिप्रसादविहारी ।

थथे यानागुलिं (उम्ह) साधक फुक्क दुष्टतय्त नाश याइम्ह जुइ । पतन याइम्ह जुइ । छु योग याना थ्व ज्या यायेमा: धैगु खँ क्यनेत मूलय् वज्रपाणिकुलय् स्मृत इत्यादि कनाच्वन । वज्रपाणिकुल धैगु वज्रकुल धा:गु ख: । व कुलय् च्वंम्ह क्रोध धैम्ह निसुम्भराज जुल । थ्व कर्म यायेत निसुम्भयागु योग याना यायेमा: धका: वज्रपाणिं स्मृत धैगु आज्ञा जुया अनुमति बियाबिज्यात । थ्व फुक्क खँ अध्यात्मय् तत्पर जुया ध्यानं सम्पन्न याये माल । खटिका इत्यादि वाक्यं न्हचागु रङ्गं जूसां श्मशानयागु कापत पुरुष वा स्त्रीयागु चित्र च्वया: यमारियागु समाधिइ च्वना: थ:गु ल्हा:ते दीर्घ हूँकार परिवर्तन जूगु कुठार (पा) जुयावल धका: भा:पा: फट्कार उच्चारण याना: व पां ग:प: त्वा:ल्हाना धका: भावना याये माल । बुद्ध धैम्ह थन साध्य स्वभाव स्यूम्ह धा:गु ख: । त्रिकायरत्नाग्र धैम्ह विशेष प्रकारयागु कायवाक्चित्त स्वभावम्ह धा:गु ख: । सर्वसत्त्वा धैपिं हीन उत्कृष्ट मध्य स्वभावया प्राणीपिं धा:गु ख: । इपिं सकलसित हित याइम्ह धायेत सर्वसत्त्व हितैषी धा:गु ख: । राजा अति प्रसन्नपूर्वक जूम्ह जुइ ॥२७॥

मूल :

बुद्धास्त्रिवज्ररत्नाग्राः सर्वसत्त्वहितैषिः ॥२७॥
नाशकः सर्वदुष्टानां वज्रपाणिकुलः स्मृतः ॥

यदि च्वय् कनाथें प्रहार या:सा मरण जुइ, थ्व खँय् शङ्का मदु । (थ्व बापु श्लोक च्वय्च्वंगु नाप हंकेमा:) मिंया कणं आकुल व्याकुलगु, महाउज्वलगु कर्मवज्र सुपायँया दथुइ भावना यानागुलिं उत्तमगु वारि स्तम्भन जुइ (वा दिनावनी) ॥२८$^{१}/_{२}$॥

टीका :

अनेन प्रयोगेण हन्यते प्रहतो भवेत् । यदि वा म्रियते पञ्चत्वं याति नात्र संशयः । कर्मवज्रमित्यादि ।

अमृतकुण्डलिसमाधिस्थो योगी पीतं विश्ववज्रं महादीप्तमभिमतदेशस्थनं (?) ध्यात्वा तन्मध्ये स्फुलिङ्गगहनाकुलं कल्पाग्निनिभं करालवज्रमूर्ध्वशिखं ध्यात्वा तद्रश्मिनिवहैः वर्षद्वारिवृन्दं प्लुष्टं दग्धं ध्यायात् । वारिस्तम्भनं वर्षस्तम्भनमुत्तममुत्कृष्टम् ।

थ्व प्रयोगं 'हन्यत' धैगु प्रहारं कःम्ह जुइ । यदि वा मरण जुलधाःसा शङ्का यायेम्वाल । कर्मवज्र इत्यादि थन अमृतकुण्डलि समाधिइ च्वंम्ह योगीं म्हासुगु विश्ववज्र, महाउज्वलगु थः यःगु थासय्च्वंगु, ध्यान यानाः वया दथुइ मिंयागु कणं आकुलगु, कल्पाग्नि थें च्वंगु, छुकि बुकिंगु वज्र मिंया ज्वालां थहाँवयाच्वंगु ध्यान यानाः वज्रयागु रश्मिं पुचलं वा वःगु आपालं लः सुनावन, दाह जुयावन धकाः ध्यान याये माल । वारिस्तम्भन धैगु वा वःगु दिकेगु उत्तमगु, उत्कृष्टगु विधि खः ॥२८$^{१}/_{२}$॥

मूल :

मण्डले लिख्यमाने तु वाताद्यं यदि जायते ॥२९॥
दंष्ट्रामुद्रां ततो बद्ध्वा दुष्टसत्त्वमनुस्मरेत् ।
बुद्धैश्च बोधिसत्त्वैश्च निर्मितं वापि यद्भवेत् ॥३०॥
शीर्यते दृष्टिमात्रेण न चेन्नाशं समाप्नुयात् ।
बुद्धाश्च बोधिसत्त्वाश्च ये चान्ये दुष्टजन्तवः ।
त्रासितास्तेन मन्त्रेण म्रियन्ते नात्र संशयः ॥३१॥
तत्रेदं सर्वतथागतमन्त्ररहस्यहृदयम् ।

धर्मधातुमण्डल आदि च्वयाच्वनेबलय् हूरी (फय्) आदि विघ्न वलधाःसा ॥२९॥ दंष्ट्रामुद्रा ल्हाःतं ज्यानाः दुष्ट सत्त्वपिन्त लुमंकेमाल । थथे यानागुलिं बुद्धपिसं वा बोधिसत्त्वपिसं प्रयोग यानाहःगु विघ्न नं स्वयें मात्र नं नाश जुयावनी ॥३०॥ बुद्धपिं वा बोधिसत्त्वपिं हे जुइब्यू वा मेमेपिं जुइब्यू दुष्ट जन्तुपिं व मन्त्रं इमित ख्यानाः मरण यानाबिइ । थ्व खँय् शंङ्का मदु ॥३१॥ थन थ्व सर्वतथागत मन्त्र रहस्य हृदय जुल ।

टीका :

मण्डल इत्यादि । वज्रधातुमहामण्डलादौ आचार्येण लिख्यमाने वात्याद्यं वात्या वातसमूहः । आदिशब्देनाशनिपातपाषाणवृष्टिमण्डलाधस्तादुदकसर्पोद्गमादयोऽपि गृह्यन्ते । अनेन वात्याद्यं विघ्नं परप्रयुक्तं चौत्पातिकं वा यदि प्रमादात् जायते ततः दंष्ट्रामुद्रामिति दंष्ट्रा वासुकिप्रभृतयो नागाः उत्पीडनार्थं मुद्रा दंष्ट्रामुद्रा तं वद्ध्वा स्वीकृत्य दुष्टा विघ्नाः तेषां शत्रुः हयग्रीवः तमनुस्मरन् मनसा ध्यायन् स्वहस्तस्थप्रहरणैः विघ्नान् यथावत् निषेधयेत् ।

बुद्धाः स्वयूथ्या मन्त्रिणः बोधिसत्त्वाः परयूथ्याः तैरपि निर्मितं प्रयुक्तं विघ्नजातं यद्भवेत् दुष्टमात्रेण मुद्रादर्शनमात्रेण शीर्यते अन्तर्धत्ते । न चेत् यद्येवं प्रभृति क्रियते, नाशमवानुयात् प्रस्तुतकरणीयं न सिध्यति ॥

बुद्धश्चेत्यादि । ये स्वपरयूथ्या मन्त्रिणः ये चान्ये दुष्टजन्तवः प्राकृतसत्त्वाः त्रासितास्तर्जिताः । अनेन मन्त्रविजृम्भणेन म्रियन्ते नात्र संशयः ।

तत्र रौद्रकर्मणि इदं वक्ष्यमाणं सर्वमन्त्राः सर्वतथागताः तेषां रहस्यम् । अमुकस्य हृदयमिति । क्रूरमन्त्राणां जीवितम् । किं तत् ? फट् मारणे ॥

थन मण्डल धैगु वज्रधातुमण्डल आदि जुल । आचार्य व मण्डल च्वयाच्वंबलय् हुरी (फय्) आदि फय्या समूहयात वात्या धा:गु खः । आदि शब्दं मलः जुइगु, पाषण (ल्वँहं) आदि वर्षा जुइगु, अले लखं सर्प दु:ख विघ्नत धा:गु जुल । थ्व विधि वात्या आदि विघ्नं कत:पिसं प्रयोग यानाह:गु उत्पात जूगु अथवा प्रमाद (भूलचुकं) जूगु जुसां अले दंष्ट्रामुद्रा ज्याना: अर्थात् दंष्ट्रा धैपिं वासुकि आदि नागत, इमित क्वत्यलेगु, पीडित यायेगु मुद्रा ल्हा:तं ज्यानागुलिं दुष्टातय् विघ्नतय् शत्रु धैम्ह हयग्रीव खः, वसपोलयात अनुस्मरण याना: मनं लुमंका: थ:गु ल्हा:तेच्वंगु शस्त्रं विघ्न मदयेके माल ॥२९॥

बुद्धाः धैपिं थ:गु पक्षयापिं साधकत व बोधिसत्त्वा: धैपिं मेगु पक्षयापिंसं निर्मित धैगु प्रयोग यानाह:गु विघ्नत नं स्वये मात्र नं, मुद्रा खने मात्र नं शीर्यते धैगु अन्तर्धान जुयावनि (मदयावनि) । यदि व विघ्नत चिला: मवंसां अथे मुद्रा क्यंसेंनिसें नाश जुयावनि, इमिसं या:गु कर्म सफल जुइमखु ॥३०॥

बुद्धचेत्यादि प्रकरणय् गुलिनं थ: व कत: पक्षया मन्त्रित दु, अथे हे मेमेपिं दुष्ट प्राणीपिं दु, साधारण प्राणीपिं दु, इपिं फुक्क त्रासं युक्त जुया: तर्से जुया: थ्व मन्त्रयागु शक्तिं मरण जुइ । थुकिइ शङ्का मदु ॥३१॥

थन रौद्रकर्मय् कनेत्यनागु फुक्क मन्त्रत फुक्क तथागतपिनि रहस्य खः । अमुकया हृदय धैगु क्रुर मन्त्रया जीवित खः । व छु धा:सा फट् धैगु मारण अर्थय् दु ।

मूल :

ज्ञानसत्त्वप्रयोगेण मध्ये बिम्बं प्रभावयेत् ।
चतुःस्थानेषु मन्त्रज्ञो योषितं स्थापयेत्सदा ॥३२॥
सर्वालङ्कासम्पूर्णं सर्वलक्षणलक्षिताम् ।
पद्मं प्रसारितं कृत्वा इदं मन्त्रं विभावयेत् ॥३३॥
॥ हूँ ॥
पञ्चरश्मिप्रभं दीप्तं भावयेत् योगवज्रिणम् ।
कायवाक्चित्तवज्रेषु पातयन् बोधिमाप्नुयात् ॥३४॥
स भवेत्तत्क्षणादेव वैरोचनसमप्रभः ।
वज्रसत्त्वो महाराजः संबुद्धकायवज्रधृक् ॥३५॥
सर्वसत्त्वोत्पादनकरो नाम समाधिः ।

ज्ञानसत्त्वयागु प्रयोग याना: दथुइ विम्ब भावना यायेमाल, अले मन्त्रयागु ज्ञान दुम्ह साधकं प्यंगू थासय् मिसातय्त सदानं तयेमाल ॥३२॥

फुक्क तिसां तियात:पिं, फुक्क लक्षणं युक्तपिं मिसात तयेमाल धा:गु खः । पलेस्वां चकंका: थ्व मन्त्र भावना यायेमाल ॥३३॥

॥ हूँ ॥

योगवज्रि जुयाबिज्या:म्ह, न्यागू रश्मिया प्रभां उज्वलम्ह महावज्रधरयात भावना याये मांल । अले कायवाक्चित्तवज्रय् तयागुलिं बोधिज्ञान प्राप्त जुइगु जुल ॥३४॥

थथे यानागुलिं तत्क्षण हे वैरोचनया समानगु प्रभा दुम्ह जुइ । वसपोल वज्रसत्त्व महाराजा बुद्ध त्रिकाय वज्रधृक् समान नं जुइगु जुल । अर्थात् अक्ष्योभ्य रत्नसंभव अमिताभ अमोघसिद्धि समान नं जुइ धा:गु ख: ॥३५॥

थ्व समाधियात सर्वसत्त्वोत्पादनकरो नामगु समाधि धका: धाइ ।

टीका :

इदानीं पञ्चगुह्यमहातत्त्वस्वरूपं दर्शयन्नाह । ज्ञानसत्त्वेत्यादि । ज्ञानक्रमेण निष्पन्नसत्त्वः ज्ञानसत्त्वः तस्य प्रयोगः झटित्यालम्बनम् । तेनोपायेन मध्ये आसनचतुष्टये मध्यासने विम्बं महावज्रधर विम्बं प्रभावयेत् । चतुःस्थानेषु लोचनादिस्थानेषु मन्त्रज्ञो देवतातत्त्वज्ञो योषितो मन्त्रतन्त्रेष्वशिक्षिताः लोचनादिभावेन परिकल्पिताः चतस्रो योषितः सदा अहर्निशं संस्थापयेत् ।

कीदृग्विधाः ? सर्वालङ्कारसंपूर्णाः सर्वलक्षणलक्षिताः यथोक्तस्त्रीलक्षणोपेताः ततः पद्मं प्रसारितं कृत्वेति । स्वहृत्पद्मं मुखकमलं च प्रसारितं विकसितं कृत्वा इदं पञ्चात्मकं चक्रं मन्त्रं हूँकारं विभावयेत् जानीयात् चित्तमात्रमध्यवस्येदिति यावत् ।

पञ्चरश्मीत्यादि । योगवज्रिणं विषयाकारेण स्थितं महावज्रधरं पञ्चरश्मयः चक्षुरादयः । तेषां प्रभा त्रिविधविषयग्रहणं तेन दीप्तं प्रस्फुटं भावयेत् इत्यभ्यसेत् । एवमभ्यस्य स्वकायादिषु विषयस्वरूपं वज्रिणं पातयन् मीलयन् बोधिं परमानन्दसुखमवाप्नुयात् अधिगच्छेत् ।

एवं चरन् स योगी तत्क्षणादेवाचिरेणैव वैरोचनसमप्रभः कायवज्रतुल्यः वज्रसत्त्वोऽक्षोभ्यः महारागो रत्नसंभवः बुद्धोऽमिताभः त्रिकायवज्रधृक् अमोघसिद्धिः तैरपि तुल्यः स्यात् ।

सर्वसत्त्वाः वैरोचनादयः तद्भावोत्पादकं वज्रज्ञानं यस्मिन् समाधौ सर्वसत्त्वोत्पादनवज्रो नाम ॥

आ: पञ्चगुह्य महातत्त्वयागु स्वरूप क्यनेत मूलय् ज्ञानसत्त्व इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । ज्ञानयागु क्रमं उत्पन्न जूम्ह सत्त्वयात ज्ञानसत्त्व धाइ । वयागु प्रयोग धैगु झट्ट मनय् लुमंकीगु धा:गु ख: । थ्वहे उपायं प्यंगू आसनय् व दथुयागु आसनय् विम्ब धैगु वज्रधरयागु मूर्ति भावना यायेमाल । प्यंगू थासय्, लोचनादि च्वनीगु थासय् मन्त्रज्ञ धैम्ह देवतायागु तत्त्व स्यूम्ह योसित धैपिं मन्त्रतन्त्रया शिक्षा मदुपिं लोचनादि स्वभावं कल्पना याना: प्यम्ह मिसात सदानं, चानन्हिनं तयातयेमाल ॥३२॥

गुज्या:पिं मिसात धा:सा फुक्क तिसां तियात:पिं, फुक्क लक्षणं युक्तपिं अर्थात् मिसातय्गु ग्रन्थय् कनात:गु लक्षणं युक्तपिं धा:गु ख: । अले पद्मयात प्रसारण याना: धैगु थ:गु हृत्कमलय् व मुखकमलय् नं प्रशारित याना धैगु विकसित याना: (चकंका:) थ्व न्यागू पञ्चात्मक चक्रं जुयाच्वंगु मन्त्र हूँकार विभावयेत्

धैगु सिइकेमाल धा:गु ख: । अर्थात् चित्त छगू सिबे मेगु छुं नं मदु धका: सिइकेमाल धैगु भाव ख: ॥३३॥

पंचरश्मि इत्यादि प्रकरणय् योगवज्रि धैम्ह विषययागु आकारय् च्वनाबिज्या:म्ह महावज्रधर पंचरश्मि चक्षु आदि न्यागू धा:गु ख: । वयागु प्रभा धैगु स्वंगू प्रकारयागु विषय ग्रहण या:गु (ज्ञान या:गु) लिं दीप्तम् धैगु स्पष्ट रूपं भावयेत् धैगु अभ्यास या धा:गु ख: । थथे अभ्यास यानागुलिं थ:गु शरीरय् विषय स्वरूपम्ह वज्रियात पातयन धैगु मिले यानागुलिं बोधिम् धैगु परमानन्द सुखयात अवाप्तुयात धेगु प्राप्त याये फइगु धा:गु ख: ।३४॥

थथे चरिया यायां व योगीं तत्क्षणां देव धैगु याकनं हे धा:गु ख: । वैरोचन समप्रभ धैम्ह कामवज्र समानम्ह, वज्रसत्त्व धैम्ह अक्षोभ्य, महाराग धैम्ह रत्नसंभव, बुद्ध धैम्ह अमिताभ, त्रिकायवज्रधृक धैम्ह अमोघसिद्धि थुलि न्याम्हसिया तुल्यम्ह जुइ ॥३५॥

सर्वसत्त्वा धैपिं थन वैरोचन आदि धा:गु ख: । व वैरोचन स्वभाव उत्पन्न यानाबिइम्ह वज्रज्ञान दुगु समाधियात थन सर्वसत्त्वोत्पादनवज्र नामगु समाधि धाइ ।

मूल :

योषितं प्राप्य विधिना चारुवक्त्रां हितैषिणीम् ।
प्रच्छन्ने प्रारभेत् पूजा गुह्यागुह्यं विभक्षयेत् ॥३६॥
स भवेत्तत्क्षणादेव मञ्जुश्रीतुल्यतेजसः ।
अन्तर्द्धानाधिपः श्रीमान् जाम्बूनदसमप्रभः ॥३७॥

ख्वा: बांला:म्ह, हित या:गु इच्छा याइम्ह मिसामचायात विधिपूर्वकं प्राप्त याना: गुप्तगु थासय् पूजा प्रारम्भ यायेमाल । गृहच धैगु रागादि दोषयात निश्चय याना: विभक्षयेत् अर्थात् मदयेकाव्छ ॥३६॥ थथे यानागुलिं याकनं हे मन्जुश्री तुल्यगु तेज दुम्ह जुइ । अन्तरधानया अधिपति जुया: श्रीमानम्ह जाम्बूनद लुँ थें तेज दुम्ह जुइ ॥३७॥

टीका :

इदानीमेकमुद्रयापि सहचर्यामाह । योषितमित्यादि । योषितं ब्राम्हणाद्यन्यतमकुलोद्भूतकन्यकां प्राप्य लब्ध्वा विधिना अत्रोक्तेन विधिना । कीदृशीं चारुवक्त्रां प्रसन्नवदनां हितैषिणीं साधकहिताम् । प्रच्छन्ने विजने मनोऽनुकूले पूजां समापत्तिं प्रारभेत् । गुह्यं रा।गादित्रयं गृह्य निश्चित्य विभक्षयेत् प्रभास्वरेण विशोधयेत् निराभासीकुर्यात् ।

स एवमभ्यसन् योगी तत्क्षणादचिरेणैव मञ्जुश्रीमहावज्रधरः तुल्यतेजसा तत्तुल्यप्रभावेण युक्तः अन्तर्धानं प्राकृतात्मभावपरित्यागः ततः पतिः प्रभुः मुद्राया सह सिद्धत्वात् । श्रीमान् जाम्बूनदसमप्रभः रत्नकेतुसदृशो भवति । गगनगञ्जसमाधिना सत्त्वार्थसंपादनात् ।

आ: एकमुद्रा नाप नं चर्या यायेगु खँ योषितम् इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । योषितम् धैगु ब्राम्हण आदिपिं मध्यय् सुं छगू कुलय् जन्म जूम्ह कन्या प्राप्य धैगु हया: विधिपूर्वकं थन कनात:गु कथं भावना

यायेमा: । व कन्या गजा:म्ह धा:सा चारुवक्त्राम् धैगु प्रसन्न ख्वा:म्ह, हितैषिणीं धैम्ह साधकयात हित याइम्ह धा:गु ख: । प्रच्छन्ने धैगु मनू मदुगु थासय्, मनयात अनुकूल दइगु थासय् पूजाम् धैगु समापत्ति आरम्भ यायेमाल । गुहचम् धैगु रागादि स्वंगू दोषयात गृहच धैगु निश्चय याना: विभक्षेयत् धैगु प्रभास्वर याना: शुद्ध या । निराभास या धा:गु ख: ॥३६॥

व साधकं थथे अभ्यास यायां तत्क्षणात् धैगु याकनं हे मञ्जुश्री धैम्ह महावज्रधरया तुल्य तेज दुम्ह समान प्रभा दुम्ह अन्तरधानम् धैगु प्राकृत शरीरयागु स्वभाव त्व:ता: अधिपति धैगु मालिक जुया: मुद्रा नाप सिद्ध जूम्ह जूगुलिं श्रीमान् जुया: जाम्बूनदसमप्रभ धैम्ह रत्नकेतु समान भवति अर्थात् जुइ । गगनगञ्ज समाधि याना प्राणीपिन्त मा:गु खँ सम्पादन यानाबिइम्ह जुइ ॥२७॥

थथे नं आज्ञा जुल ।

मूल :

भक्ष्यं वा अथवा विष्ठं मांसं वापि प्रवेशयेत् ।
अभिमन्त्य विधानेन भक्ष्यं बुद्धैर्न दृश्यते ॥३८॥

इत्याह च ।

अक्ष्यं धैगु नयेगु वस्तु अथवा विष्टं धैगु गोवर, मांस धैगु ला:य् नं मन्त्र ब्वना: दुत व्छयेमा:, विधिपूर्वक नयेमा: । थथे यानागुलिं बुद्धं नं खनिमखु ॥३८॥

टीका :

इदानीं साधकस्याहारकृत्यं दर्शयन्नाह । भक्ष्यं लोकसाधारणमन्नादिकं विष्ठं गोमयादिकं मांसं यथालब्धमन्यद् वा किंचित् अभिमन्त्य साधनादिक्रमेण संस्कृत्य हृत्कण्ठे च संशोध्य प्रवेशयेत् । अस्य विधानतः विधिना बुधैः पण्डितमन्यैः दुर्गतैर्न दृश्यते न ज्ञायते अयं क्रमः ।

इत्याह च महावज्रधर इति वक्ष्यमाणापेक्षया ॥

आ: साधकयागु आहारया ज्या क्यनेत भक्ष्यं इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । भक्ष्य धैगु लोकं नइगु साधारण अन्नादि धा:गु ख: । विष्टं धैगु गोवर आदि धा:गु ख: । मांसं छु दत, व ला: वा मेगु छुं वस्तु अभिमन्त्य धैगु साधनाया कथं संस्कार याना: हृदय व कण्ठ संशोधन याना: प्रवेश यायेमा: । अस्य विधानत: धैगु विधिं, बुधै: धैगु स:स्यू धका: धाइपिं दुर्गतिपिसं नदृश्यते धैगु थ्व क्रम सिइमखु धा:गु ख: ॥३८॥

थुलि खँ नं महावज्रधरं आज्ञा जुयाबिज्यात धका: क्वय् कनेमा:गुया अपेक्षां धा:गु जुल ।

मूल :

विष्ठं संगृह्य विधिना शरावसम्पुटे न्यसेत् ।
शताष्टवारान् सञ्चोद्य बुद्धसूर्यैर्न दृश्यते ॥३९॥

विष्ठायात विधिपूर्वक हया: भ्यग:चा छ्गलय् तया: उकी मेगु भ्यग:चां त्व:पुया: सच्छि च्याक: मन्त्र चोदना याना (प्रेरणा याना) गुलिं बुद्धसूर्यपिसं नं खनीमखु ।

टीका :

विष्ठं तदहतिर्भकस्य चर्चः (?) । विधानेनेति अमृष्टभूमिकं गृह्य शरावसंपुटे कपालसंपुटे न्यसेत् स्थापयेत् । ततः शताष्टवारान् अष्टोरशतं संचोद्य त्र्यक्षरेणाभिमन्त्य गुलिकां कृत्वा त्रिलोहेनावेष्टयित्वा मुखे प्रक्षिपन् बुद्धसूर्यैः सिद्धविद्याधरैरपि न दृश्यते इति प्रयोगानुशंसः ।

विष्ठं धैगु उखुनु हे बूम्ह मचायागु विष्ठा धा:गु खः । विधानेन धैगु बँय् मला:निगु धा:गु खः । व कया: भ्यग:चाय् तया: मेगु भ्यग:चां त्व:पुया: तयेमाल । अले सच्छि च्याक: मन्त्र चोदना याना: अर्थात् त्र्यक्षर मन्त्रं पुया: गुलिचिना: त्रिलोहं हिना: म्हुतुइ तये मात्र नं बुद्धसूर्य धैपिं सिद्ध विद्याधरपिसं नं वयात खनीमखु । थुलि थ्वयागु प्रशंसा जुल ॥३९॥

मूल :

श्वानमांसं हयमांसं महामांसं विधानतः ।
गृह्य सम्पुटयोगेन भक्षयंस्तैर्न दृश्यते ॥४०॥

खिचाया ला, सलया ला, महामांस नं विधिपूर्वक हया: सम्पुटयोगं नलधा:सा तैः अर्थात् इमिसं खनीमखु ।

टीका :

श्वानेत्यादि । श्वहयमनुष्याणां पिशितं गतायुषा विधानतोऽनन्तरोक्तविधिना गृह्य कपालसंपुटयोगेन तथैवाभिमन्त्य गुलिकां कृत्वा भक्षयन् मुखे निक्षिपन् तैः सिद्धादिभिः न दृश्यते ।

थन खिचा, सल, मनूयागु ला (सीपिनिगु ला) विधिपूर्वक च्वय् कनावयागु कथं हया: कपालसंपुटे तया: (च्वय् थें भ्यग:चाय् तया:) अथे हे मन्त्र पुया: गुलिचिना भक्षयन् धैगु म्हुतिइ तयातयागुलिं सिद्धतय्सं नं खनीमखु ॥४०॥

मूल :

विष्ठेन सह संयुक्तां गुलिकां त्रिलोहवेष्टिताम् ।
द्वयेन्द्रियप्रयोगेण सर्वबुद्धैर्न दृश्यते ।।४१॥
महामांसेन संयुक्तां गुलिकां त्रिलोहवेष्टिताम् ।
द्वयेन्द्रियप्रयोगेण सर्वबुद्धैर्न दृश्यते ॥४२॥
श्वानमांसेन संयुक्तां गुलिकां त्रिलोहवेष्टिताम् ।
द्वयेन्द्रियप्रयोगेण सर्वबुद्धैर्न दृश्यते ॥४३॥
गोमांसेन च संयुक्तां गुलिकां त्रिलोहवेष्टिताम् ।
द्वयेन्द्रिप्रयोगेण सर्वबुद्धैर्न दृश्यते ॥४४॥

विष्ठां युक्तगु गोलिइ त्रिलोहं भुना: द्वयेन्द्रिय प्रयोग यानागुलिं फुक्क बुद्धपिसं नं खनीमखु ॥४१॥

महामांसं युक्तगु गोलिइ त्रिलोहं भुना: (प्व:चिना:) द्वयेन्द्रिय प्रयोग यानागुलिं फुक्क बुद्धपिसं खनीमखु ॥४२॥

अथे हे खिचायागु लां युक्तगु गोलिइ त्रिलोहं भुना: द्वयेन्द्रिय प्रयोग यानागुलिं सर्वबुद्धं नं खनीमखु ॥४३॥

गोमांस युक्तगु गोलिइ त्रिलोहं भुना: द्वयेन्द्रिय प्रयोग यानागुलिं सर्वबुद्धं खनीमखु ॥४४॥

टीका :

विष्टेन सह संयुक्ताममृतचतुष्टयघटितां गुलिकां विलोहवेष्टितां सुतरुवेष्टितां द्वयेन्द्रियप्रयोगेणेति राहुग्रहणे स्पर्शादारभ्य योनौ प्रक्षिप्य यावन्मोक्षस्तावत् समापत्तिं कृत्वा ततोऽपनीय निमित्तमवलोक्य धूमायते तदा सिद्धिरिति ज्ञात्वा मुखे प्रक्षिपेत्। तदा सर्वबुद्धैर्न दृश्यते।

तथैव महामांसेन पञ्चामृतेन सहितां गुलिकां त्रिलोहवेष्टितामनन्तरोक्तद्वयेन्द्रियप्रयोगेण साधयित्वा मुखगतां कृत्वा सर्वबुद्धैर्न दृश्यते।

विष्ठा सहितगु अमृत चतुष्टययागु गोलियात त्रिलोहवेष्टिता धैगु सुतरुवेष्टित धका: धयातल (थन आख: द्वन जुइमा:)। द्वयेन्द्रिय प्रयोग धैगु थन सूर्य वा चन्द्र ग्रहणय् स्पर्श जुसेंनिसें योनि तया: मोक्ष मजूतले समापत्ति याना: अले समापत्ति त्व:ता: निमित्त स्वयाच्वनेबलय् कुं व:थें जुल कि सिद्ध जुल धका: म्हुतुइ तयेमाल। अले वयात फुक्क बुद्धपिसं नं खनीमखु ॥४१॥

अथे हे महामांस नं पञ्चामृत सहित याना: गुलिचिना:, त्रिलोहं (भुना:, हिना:) द्वयेन्द्रिय प्रयोगं सिद्ध याना: म्हुतुइ तयेबलय् सर्वबुद्धं नं खनीमखु ॥४२॥४३॥४४॥

मूल :

प्राणकैर्विष्ठसंभूतैर्गुलिकां कारयेद्व्रती।
द्वयेन्द्रियप्रयोगेण सर्वबुद्धैर्न दृश्यते ॥४५॥
कर्पूरचन्दनैर्युक्तां गुलिकां त्रिलोहवेष्टिताम्।
द्वयेन्द्रियप्रयोगेण सर्वबुद्धैर्न दृश्यते ॥४६॥
रोचनागुरुसंयुक्तां गुलिकां त्रिलोहवेष्टिताम्।
द्वयेन्द्रियप्रयोगेण भवेद्वज्रमहाबल: ॥४७॥
कर्पूरकुङ्कुमैर्युक्तां गुलिकां त्रिलोहवेष्टिताम्।
द्वयेन्द्रियप्रयोगेण सर्वबुद्धैर्न दृश्यते ॥४८॥

इत्याह च।

विष्टाय् दा:पिं तुंचात वा किमितव्रतीं गुलिचिनेमाल। द्वयेन्द्रिय प्रयोग यानागुलिं फुक्क बुद्धपिसं खनीमखु।४५॥

कपूर व चन्दनं युक्तगु गोलिइ त्रिलोहं हिनाः द्वयेन्द्रिय प्रयोग यानाः नं फुक्क बुद्धपिसं खनीमखु ॥४६॥

गोरोचन अगुरं युक्तगु गोलिइ त्रिलोहं हिनाः (भुनाः) द्वयेन्द्रिय प्रयोग यानागुलिं वज्र महाबलम्ह जुइ ॥४७॥

कपूर कुंकुमं युक्तगु गोलिइ त्रिलोहं हिनाः द्वयेन्द्रिय प्रयोग यानागुलिं सर्वबुद्धपिसं खनीमखु ॥४८॥

टीका :

गोमांसेनश्वानमांसेनेत्याद्यनन्तरोक्तोपदेशेन नेयं प्राणकैर्विष्टेन सह वहिर्गतैः सत्त्वैः सह गुलिकां परामृतेन कारयेद् व्रती चीर्णव्रतः द्वयेन्द्रियप्रयोगेण पूर्ववते साधयेत् कर्पूरचन्दनैः रक्तचन्दनैः सह पञ्चमृतेन गुलिकां कृत्वा पूर्ववत् साधयेत् । रोचनाकृष्णागुरुभ्यां सह गुलिकां कृत्वा पूर्ववत् साधयित्वा मुखे प्रक्षिप्य पर्यटन् महावलोऽप्रतिहतवीर्यो भवति ।

कर्पूरकुङ्कुमैर्युक्तां पञ्चामृतेन तथैव साधयेत् । इत्याह च ।

गोमांसं, श्वानमांसं इत्यादि शब्द च्वय् कनावयागु उपदेशं 'प्राणकैर्विष्टेन सह' धैगु पिनेच्वंपिं म्वाःपिं प्राणीपिं नाप गुलिचिनेगु मखु । परन्तु सीधुंकूपिंगु गुलिचिनेमाः । व्रती धैम्ह चर्या पालन यानाच्वंम्ह धाःगु खः । द्वयेन्द्रिय प्रयोग न्हापाथेंतु यायेमाः । कर्पूरचन्दनै धैगु कपू व रक्तचन्दन धाःगु खः । पञ्चामृत नाप गुलिचिनाः न्हापाथेंतु साधन यायेमाः । गोरोचन व कृष्णागुर नाप गुलिचिनाः न्हापाथेंतु सिद्ध यानाः म्हुतुइ तयाजुयागुलिं महावल धैगु सुनानं पने मफुगु बल दुम्ह जुइ । कर्पूर कुंकुम नाप पञ्चामृत तयाः नं अथे हे फल दइ धकाः नं आज्ञा जुयाबिज्यात ॥४५॥४६॥४७॥४८॥

मूल :

**अधिष्ठाय महामुद्रां यस्य कस्यापि वज्रिणः ।
स भवेत् तादृशः श्रीमान् महाबलपराक्रमः ॥४९॥
योजनकोटि सम्पूर्णमूद्र्ध्वं वज्रगतिर्भवेत् ।
त्रिसाहस्रगतिः श्रीमान् भवेद्बुद्धसमप्रभः ॥५०॥
कामधातुस्थितां कन्यां सुरभोगां कुलव्रताम् ।
रूपधातुस्थिताञ्चापि कामयेत महाबलः ॥५१॥
इत्याह भगवान् समयान्तर्द्धानमहावज्रः ।**

सुं छम्ह वज्रियागु महामुद्रायात अधिष्ठान यानाः साधन यानागुलिं वसपोल वज्रि थें हे श्रीमान् जुयाः महावल पराक्रम दुम्ह जुइ ॥४९॥

पृथिवीइ नं च्वय् कोटि योजन तक फुक्कभनं वज्रगतिम्ह मलः थें गतिमानम्ह जुइ । त्रिसाहस्र तक गतिमानम्ह तथा श्रीमानम्ह बुद्धया समान प्रभा दुम्ह नं जुइ ॥५०॥

कामधातुइ च्वनाः देवतापिनि थें सुखभोग यानाच्वंम्ह कन्या तथा कुलप्रभा थेंजाःम्ह तथा रूपधातुइ च्वंम्ह कन्यायात नं व महावलवानम्ह साधकं उपभोग यायेफइ ॥५१॥

थुलि धकाः नं श्री भगवान् समयान्तर्धानमहावज्रं आज्ञा जुयाबिज्यात।

टीका :

वक्ष्यमाणकमिदानीं लोकेत्तरसिद्धिप्रदर्शनार्थमाह। अधिष्ठायेत्यादि। माण्डलेयदेवतानां मध्ये यमान्तकादेर्यस्यापि महामुद्रां रौद्रां शान्तां वा अधिष्ठाय निष्पाद्य विनेयजनावर्जनार्थं शान्त्यादिकर्म साधयित्वा तादृग्भवतीत्येतदेव न। केवलं तु स योगी यादृशो महावज्रधरः तादृशः संजायते अष्टगुणैश्वर्ययोगात्। श्रीमान् त्रैलोक्यशासकत्वात्। महाबलपराक्रमः। एकक्षणेन संपूर्णयोजनकोटिप्रमाणं भूमेरुपरिष्टात् गतिर्भवेत्। भूमेरधस्तादपि तावत्प्रमाणमेव वज्र(स्य)।शनेरि व गतिः। तथैव पूर्वासु दिग्विदिक्षु क्षणेन त्रिसाहस्रलोकधातावप्रतिहतगतिर्भवति, अनेक मुद्रागणपरि वृतत्वात्। श्रीमान् दशबलवैशारद्यादिगुणसमन्वितो बुद्धः। अयमपि तथाविधत्वात् तत्सदृश इत्यभिप्रायः। एवमनावरणगतिः यथारुचिगतित्वात्।

कामधात्वित्यादि। चातुर्महाराजकायिकाः त्रयस्त्रिंशत् यामतुषितनिर्माणरतिपरनिर्मितवशवर्तीति षड्विधः कामधातुः। तत्र स्थितां कन्यां सुरभोगां सुराणामिव भोगो यस्यास्तां सुरभोगां चक्रवर्त्यादीनां कन्यां किलानीय कुलानि नागासुरकुलानि तेषु प्रभां तत्प्रतिवद्धां कन्याम्, न केबलं कामधातुस्थितां कामयति, यदि सन्ति रूपधातौ स्त्रियस्ताश्च कामयति इत्यतिशयोक्तिं दर्शयति।

समयसत्त्वाख्यः प्राकृतकायः सोऽन्तर्धीयते येन महावज्राख्येन सत्त्वेन स समयान्तर्धानमहावज्रो वज्रधरः एवमाहेति संगीतिकृत्।

आः क्वय् लोकोत्तरसिद्धिया खँ कनेत अधिष्ठाय इत्यादि श्लोकं कनाच्वन। माण्डलेय देवतापिं मध्यय् यमान्तका आदि सुं छम्हया रौद्रम्ह जुइ ब्यू, शान्तम्ह महामुद्रायात अधिष्ठाय धैगु सम्पन्न यानाः विनेयजनपिन्त आवर्जन यायेत शान्त्यादि कर्म साधन यानागुलिं वथें जाःम्ह जुइ, वहे जुइगु मखु। केवल व योगी महावज्रधर गुजोम्ह खः, उजोम्ह जुइ। अष्टऐश्वर्य सिद्धियागु गुणं युक्तम्ह जुइ। श्रीमानम्ह अर्थात् त्रैलोक्य शासक जुइ। महाबल पराक्रम दुम्ह जुइ। छगू क्षणं हे सम्पूर्ण योजन कोटि प्रमाणं पृथिवीया च्वय् गति दुम्ह जुइ। भूमिया क्वय् नं उलिहे प्रमाणं वज्रया (मलःया, पल्पसाया) थेंजाःगु गति दुम्ह जुइ। अथे पूर्व आदि दिग् विदिगय् नं तत्क्षणं त्रिसाहस्र लोकधातुइ सुनां नं पने मफइगु गति दुम्ह जुइ। अनेक मुद्रागण छचाखेरं तयाच्वने दइ। श्रीमानम्ह दशबल व वैशारद्य गुणं युक्तम्ह बुद्ध जुइदइ। थ्व साधक नं वसपोल थें जूगुलिं व थें जाःम्ह जुइ धैगु अभिप्रायः खः। थुगु प्रकारं अनावरण गति दुम्ह, थः यःथाय् वने फुम्ह जुइ ॥४९॥५०॥

कामधातु धैगु चातुर्महाराजकायिक, त्रयस्त्रिंशत्, याम, तुषित, निर्माणरति, परनिर्मितवशवर्ती थुलि खुगू लोकयात कामधातु धाइ। अनच्वंपिनि कन्या व सुरभोगां धैगु द्यःपिनि थें सुखभोग यानाच्वंपिं अर्थात् चक्रवर्ति जुजुपिनि कन्यायात हयाः कुलानि धैगु नाग असुर कुल धाःगु खः, इमि प्रभा धैगु कुलय् उत्पन्न जूपिं कन्या नं हयाः, उलि जक मखु रूपधातुइ च्वंपिं कन्यायात नं उपभोग यायेफइ धकाः अतिशयोक्ति प्रकट याःगु जुल ॥५१॥

समयसत्त्व धैगु प्राकृतकाय जुल, व तनावना वंकीम्ह महावज्र नामं प्रसिद्धम्ह सत्त्व धायेत समयान्तर्धान महावज्र धाःगु खः । अर्थात् वज्रधर धाःगु खः । वसपोलं धयाबिज्यागु धकाः संङ्गीतिकारं धयाच्वन ।

मूल :

अथ बुद्धाः प्रहृष्टात्माऽभ्रान्तचित्ता मनीषिणः ।
विस्मयोत्फुल्लनयना इदं घोषमुदीरयन् ॥५२॥
अहो सुविस्मयमिदमहो गुह्यमहाक्षरम् ।
अहो स्वभावसंशुद्धमहो धर्मं सुनिर्मलम् ॥ इति ॥५३॥
अथ वज्रधरः शास्ता स्रष्टा कर्त्ता महाक्षरः ।
शुद्धवज्रो महाधर्मो वज्रघोषमकारयत् ॥५४॥
सर्व वज्रप्रयोगेण तोषणं बुद्धवज्रिणाम् ।
बुद्धबोधि प्रभेदेन तोषणं वज्रचारिणाम् ॥५५॥
वज्रलोचनबिम्बाद्यैः उष्णीषाराधनं स्मृतम् ।
क्रोधानामपि तच्छ्रेष्ठं बुद्धवज्रप्रभावनम् ॥५६॥
विद्याराजाग्रधर्माणां रत्नकेतुविभावनम् ।
विद्याराज्ञीप्रयोगेषु अमितायुर्विभावनम् ॥५७॥
सर्वकर्मिकमन्त्राणां अमोघज्ञानभावनम् ।
सर्वेषामेव मन्त्राणां वज्रसत्त्वविभावनम् ॥५८॥

इत्याह च ।

यक्षिणीमन्त्रतन्त्राणां यमान्तकस्य कल्पनम् ।
सर्वेषां योगमन्त्राणां सस्तम्भं विप्रयोदनम् ॥५९॥

इत्याह च भगवान् महासमयवज्रः ।

अले मनय् हर्ष यानाः, मन उखे थुखे मव्छःसे बुद्धिमानपिं बुद्धपिसं आश्चर्यं मिखा चक्कंका थ्व घोषणा यानाबिज्यात ॥५२॥

थ्व अति आश्चर्यगु खः । थ्व गुह्यगु महाक्षर नं आश्चर्यगु खः । स्वभाव हे शुद्धगु खँ नं अहो आश्चर्य खः । थ्व सुनिर्मलगु धर्म नं आश्चर्य खः ॥५३॥ तका घोषणा यानाबिज्यात ।

अले शास्ता तथा स्रष्टा व कर्ता जुयाबिज्याःम्ह महाक्षर तथा शुद्धवज्र व महाधर्म जुयाबिज्याःम्हं थथे वज्रघोषणा यानाबिज्यात ॥५४॥

बुद्धवज्रीपिन्त वज्रप्रयोग यानाः सन्तोष यायेमाः । वज्रचर्या याइपिन्त बुद्धबोधियागु प्रभेदं सन्तोष यायेमाः ॥५५॥

वज्रलोचनापिनि मूर्ति आदिं उष्णीषपिन्त आराधना यायेमाः ।

बुद्धवज्रयागु भावना यायेगु क्रोधराजपिन्त नं श्रेष्ठगु जुल ॥५६॥

विद्याराजाग्रधर्मपिन्त रत्नकेतुया भावना तथा विद्याराज्ञीपिन्त अमिताभया भावना यायेमा: ॥५७॥

सर्वकर्मिकमन्त्रपिन्त अमोघज्ञान भावना यायेमा: । थुगु प्रकारं फुक्क मन्त्रया निम्तिं वज्रसत्त्व भावना यायेमा: ॥५८॥

यक्षणीतय् मन्त्र तन्त्रयात यमान्तक साधना यायेमा: । फुक्क योगमन्त्रयागु स्तम्भन सहित चोदना यायेमा: ॥५९॥

टीका :

अथेत्यादि । बुद्धा रत्नपुद्गला: पूर्वं श्रवणमात्रेण भ्रान्तिचित्ता: अर्थस्यात्यद्भुतत्वात् पश्चा(च्)चित्ता भावनामयेनाधिगतत्वात्। मनीषिण: उदितज्ञाना: तदनन्तरं प्रहृष्टात्मा: देशकप्रसादेन तेनैव विस्मयेन विकसितनयना: इदं वक्ष्यमाणं प्रहर्षसूचकं वचनमुदीरयन् कृतवन्त: ।

अहो इत्यादि । एकेनैव मन्त्रेणानेककर्मप्रसाधनं यत् तदिदं अहो सुविस्मयमित्याश्चर्यम् । स्त्रीभि: सह क्रीडनं लौकिकलोकोत्तरसिद्धिं साधयेदिति । यद् गुह्यपदाक्षरं तदप्याश्चर्यम् । तत्पञ्चामृतप्रदीपादिगुलिकाभि: यत: सिद्धिसम्पत् तद्धर्माणां स्वभावशुद्धत्वम् । एतदप्याश्चर्यम् । यां कांचन महामुद्रामालम्ब्य कर्म संसाध्यते महावज्रधरपदं यत् प्राप्यते तत्रालिप्तता सुनिर्मलत्वं तदप्याश्चर्यम् । सन्ध्याभाषा ।

इदानीं कुलभेदेन स्वाधिदेवताभिषेकमाक्षिपन्नाह। अथेत्यादि। वज्रधर: शास्ता सर्वदुष्टनिग्रहात् शास्ता लौकिकादिसिद्धिसंपादनात् कर्ता वैरोचनादीनामुत्पादकत्वात् स्रष्टा। अथ च षष्ठस्वभावत्वात् महाक्षर: बुद्धो वैरोचन: वज्रोऽक्षोभ्य: । महाधर्मोऽमिताभ: त्रिवज्रात्मक: वज्रघोषमकार्षीत् कृतवान् ।

सत्त्ववज्रोऽक्षोभ्य: तस्य प्रयोगत: मूर्ध्नि धारणं तेन सत्त्ववज्रमक्षोभ्यं कुलीनानां तोषमभिषेक: बुद्धबोधि: वैरोचन: तस्य प्रभेद:। सुकुलीनानां मूर्द्धसु पृथक् स्थित्वा तोषणमुद्दीपनं तेषां बुद्धवज्रिणां वैरोचनकुलीनानाम् ।

वज्रलोचनेति । वज्रलोचनादीनामिति ग्राह्यम् । विम्बाद्यैर्विरोचनादिरूपै: उष्णीषाराधनं शेखरीकरणं स्मृतं ज्ञातव्यम्। क्रोधानामपि तत्कुलप्रतिबद्धानां बुद्धवज्रा वैरोचनादय: तै: प्रभावनं तैर्मकुटे स्थित्वोज्ज्वलीकरणं श्रेष्ठमिष्टतरम् ।

विद्या मामकी तस्या राजाग्र(:) रत्नसंभव: सोऽग्रधर्मा प्रभुर्येषां ते विद्याराजाग्रधर्माण: तेषां रत्नकुलीनानां रत्नकेतुविभावना मकुटे रत्नकेत्वभिषेचनं कर्तव्यम् । विद्याराज्ञी पाण्डरवासिनी तया प्रयोग: संबन्धसंबन्धात् येषां ते विद्याराज्ञीप्रयोगा: तेषां पद्मकुलीनानाममितायुर्विभावना मकुटेष्वमिताभस्थापना कर्तव्या ।

सर्वकर्मिकमन्त्राः कर्मकुलीनाः तेषाममोघा ज्ञानविभावना मकुटेषु सर्वेषामेव मन्त्राणां कुलाधिपानां वैरोचनादीनां वज्रसत्त्वविभावना मकुटेऽक्षोभ्यविभावना कर्तव्या ।

यक्षिण्यो वज्रवेतालिप्रभृतयः तेषां मन्त्रा(णा)मुत्पत्तिबीजादयः ते तन्त्यन्ते साध्यन्ते यैर्मुद्रारूपैस्तेषां यक्षिणीमन्त्रतन्त्राणामभिषेकस्थाने यमान्तकस्यैव कल्पनं स्थापनं कर्तव्यम् । सर्वेषामनन्तरोक्तानामभिषेके युज्यन्त इति योगाः तेषां योगमन्त्राणाम् ऊर्ध्वस्थितानां प्रचोदनं स्वस्वमुद्राभिः सह महासुखानुभवनं शस्तं समाप्यायनम् ।

इत्याह भगवान् महासमयवज्रो वज्रधरः ॥

थन बुद्धाः धैपिं रत्नपुद्गलपिं धाःगु खः । अनपिसं न्हापां न्यने मात्र नं चित्तय् भ्रम उत्पन्न जूसां अर्थ अद्भूतगु जूगुलिं लिपा भ्रम मदुपिं जुल । छायधाःसा भावनां युक्त जूबलय् ज्ञान जूगुलिं भ्रम मन्त । मनीषिणः धैपिं ज्ञानोदय जूपिं धाःगु खः । अनंलि हर्षित जूपिं जुल । अथे धर्म देशना याम्हसिगु प्रसादं आश्चर्य जूगुलिं मिखा चक्कंगु जुल । थ्व क्वय् कनेत्यंगु हर्ष सूचित याइगु वचन आज्ञा जुल धाःगु खः ॥५२॥

अहो इत्यादि थन छगू जक मन्त्रं नं अनेक कर्म सिद्ध यानाबिइगुलिं थ्व खँ अहो आश्चर्य खः । मिसात नाप न्ह्यइपुकेगु याना नं लौकिक लोकोत्तरसिद्धि सिद्ध यानाबिइगु थ्व गुह्यपदयागु आखः नं आश्चर्य हे खः । पञ्चामृत, पञ्चप्रदीप आदियागु टिकाद्वारा सिद्धि सम्पन्न जुइगु खं फुक्क धर्म (वस्तुत) स्वभावं हे शुद्ध धैगु व्यक्त यानाच्वन । थ्व नं आश्चर्य हे खः । सुं छम्ह मुद्रायात आलम्वन यानाः कर्म सिद्ध जुइ । अर्थात् महावज्रधर पद प्राप्त जुइगुलिं व कर्म आसक्त जुयाः प्यय्मपुंक च्वनाच्वनीगुलिं सुनिर्मल खः । थ्व खँ नं आश्चर्य खः । थ्व व्याख्या सन्ध्याभाषा कथं जुल ॥५३॥

आः कुलयागु भेदं स्वाधिदेवतायागु अभिषेकया खँ चुल्ह्नेत अथेत्यादि श्लोकं कनाच्वन । वज्रधरं फुक्क दुष्टतय्त दण्ड बिइम्ह जूगुलिं शास्ता खः । लौकिक आदि सिद्धि सम्पन्न यानाबिइम्ह जूगुलिं कर्ता खः । वैरोचन आदिपिन्त उत्पन्न यानाबिज्याःम्ह जूगुलिं स्रष्टा (सृष्टियाःम्ह) धाःगु खः । अले हानं खुमम्ह तथागतयागु स्वभाव (लक्षण) दुगुलिं महाक्षर धाःगु खः । बुद्ध धैम्ह वैरोचन, वज्र धैम्ह अक्षोभ्य, महाधर्म धैम्ह अमिताभ, थुलि स्वंगू स्वभावम्ह जूगुलिं वज्रघोप उच्चारण यानाबिज्यात ॥५४॥

सत्त्ववज्र धैम्ह अक्षोभ्य जुल । वसपोलया प्रयोग धैगु छ्यँनय् तयेगु खः । अथे तइपिं अक्षोभ्य कुलयापिं खः । इमिगु तोषणं धैगु अभिषेक धाःगु खः । बुद्धबोधि धैम्ह वैरोचन खः । वसपोलया प्रभेद धैगु वैरोचन कुलयापिं धाःगु जुल । इमिगु छ्यँनय् अलग्ग च्वनाः तोषणं धैगु उद्दीपन यायेगु खः । बुद्धवज्रि धैपिं वैरोचन कुलयापिं धाःगु खः । इमित उद्दीप याइगु धाःगु खः ॥५५॥

वज्रलोचना आदिपिं मध्यय् सुं छम्ह ग्रहण यायेमाः । विम्वाद्यैः धैगु वैरोचना आदि रूपद्वारा उष्णीषाराधनम् धैगु छ्यँनय् तयेमाः धकाः सिइकेमाल । क्राधोनामपि धैगु क्रोध कुलयापिनि नं बुद्धवज्रा धैपिं वैरोचना आदित प्रभावनम् धैगु मुकुटय् तयाः उज्ज्वल यानाबिइगु श्रेष्ठ खः, उत्तम खः ॥५६॥

विद्या धैम्ह मामकी खः । वया राजा धैम्ह रत्नसंभव खः । रत्नसंभव हे अग्रधर्म (स्वामी) धका: धा:पिं जूगुलिं विद्याराजाग्रधर्माण: धा:गु खः । इमिगु धैगु रत्नकुलयापिनि रत्नकेतुयात विभावनम् धैगु मुकुटय् रत्नकेतुयागु अभिषेक यायेमाः धा:गु खः । विद्याराज्ञी धैम्ह पाण्डरवासिनी खः । वयागु प्रयोग धैगु व नाप सम्बन्ध दुपिं धा:गु खः । इमि अर्थात् पद्मकुलयापिनि अमितायुर्विभावनम् धैगु मुकुटय् अमिताभ तयेमाः धा:गु खः ॥५७॥

सर्वकर्मिक मन्त्रा धैगु कर्मकुलयापिं धा:गु खः । इमिसं अमोघज्ञान विभावना धैगु अमोघसिद्धि मुकुटय् तयेमाः धा:गु खः । फुक्क मन्त्रानाम् धैगु कुलया अधिपति जुयाच्वंपिं वैरोचना आदिया वज्रसत्त्व विभावना धैगु मुकुटय् अक्षोभ्य तयेमाः धा:गु खः ॥५८॥

यक्षिणी धैपिं वज्रवेतालि धा:गु खः । इमिगु मन्त्रयात अर्थात् उत्पत्ति याइगु वीजाक्षरयात तन्त्र्यन्ते धैगु सिद्ध याये माल धैगु अर्थय् यक्षिणीमन्त्रतन्त्राणाम् धा:गु खः । इमिगु अभिषेक अवस्थान धैगु छ्याचँनय् यमान्तक हे कल्पनम् धैगु तयेमाः धा:गु खः । च्वय् कनावयापिं फुक्कसिगु अभिषेक यायेमाः, इमिगु योगमन्त्राणां धैगु च्वय् च्वंपिन्त प्रचोदनम् धैगु थः थम्हं मुद्रा नाप महासुख अनुभव यायेगु धा:गु खः । शस्तम् धैगु सन्तोष यायेगु असल धा:गु खः ॥५९॥

थुलि खँ भगवान् महासमयवज्र धैम्ह वज्रधरं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

मूल :

अनेन ध्यानवज्रेण मन्त्राराधनमण्डलम्
साधकानां हितं प्रोक्तं महासमयसाधनम् ॥६०॥
अथ वज्रधरः शास्ता सर्वधर्मेश्वरः प्रभुः ।
कायवाक्चित्तसंशुद्धो ज्ञानवज्रमुदीरयत् ॥६१॥
पर्वताग्रेषु रम्येषु विजनेषु वनेषु च ।
ध्यानवज्रं प्रकुर्वीत जपमन्त्रप्रयोगतः ॥६२॥ ✓
वज्रसत्त्वादयः सर्वे मन्त्रध्यानप्रचोदिताः ।
कुर्वन्ति चित्रकर्माणि वाक्यवज्रवचो यथा ॥६३॥
वज्रधर्ममहाबिम्बं पद्मरागसमप्रभम् ।
कायवाक्चित्तमहावज्र तत्स्थाने कुलकल्पनम् ॥६४॥
आवेशनविधिं सर्व कारयन् सिद्धयति ध्रुवम् ।
स्तोभस्तम्भं महाबिम्बमार्यभौमं चतुर्थकम् ॥६५॥
कर्तव्यं सिद्धिवज्रेण एवं सिद्धयति शाश्वतम् ।
द्वादशवार्षिकां कन्यां पुरुषं द्वादशाब्दिकम् ॥६६॥
सर्वलक्षणसम्पूर्णं गृह्यावेशं प्रकल्पयेत् ॥
विधानानि तु सर्वाणि कृत्वा कर्मप्रसाधनम् ।
अन्यथा हास्यमाप्नोति त्रैधातुकेषु जन्तुषु ॥६७॥

थ्व ध्यान मन्त्रयात आराधनायागु मण्डल खः (समूह खः), साधकतय्त हित याइगु थ्व महासमय साधन धकाः कनातल ॥६०॥

अले शास्ता जुयाबिज्याःम्ह, फुक्क धर्मया ईश्वर जुयाबिज्याःम्ह कायवाक्चित्त शुद्धम्ह वज्रधर प्रभुं ज्ञानवज्रयात आज्ञा जुयाबिज्यात ॥६१॥

पर्वत च्वकाय् न्हचाइपुसेच्वंगु शून्यगु वनय् जप व मन्त्र यानाः ध्यान यायेमाः ॥६२॥

मन्त्र व ध्यानं प्रेरणा बियागुलिं फुक्क वज्रसत्त्व आदिपिसं अद्भुतगु कर्म नं सिद्ध यानाच्वन। थ्व वाक्य ज्ञानवज्रयागु वचन खः ॥६३॥

पद्मराग (माणिक) थें च्वंम्ह वज्रधर्मयागु मूर्तियात ध्यान यानाः कायवाक्चित्तय् महावज्र धैगु त्र्यक्षर मन्त्र तयाः कुलयागु कल्पना यायेमाः ॥६४॥

स्तोभ, स्तम्भ, महादिव्य, आर्यभ्रम थ्व प्यंगू फुक्कं आवेशनयागु विधि यानागुलिं निश्चय नं सिद्ध जुइ ॥६५॥

सिद्धवज्र जुयाबिज्याःम्हं थुगु प्रकारं यानागुलिं नित्य सिद्ध जुइ। झिंनिदँ दुम्ह कन्या वा झिंनिदँ दुम्ह मिजंमचा, फुक्क लक्षणं युक्तम्ह हयाः आवेश यायेमाः। थ्व फुक्क विधि यानाः कर्म साधन यायेमाः, मखुसा स्वंगू लोकधातुइ च्वंपिं प्राणीपिसं गिजेयाकाः च्वनेमालि ॥६६॥६७॥

टीका :

अनेनान्तरोक्ताभिषेकध्यानविस्तरेण मन्त्रा देवताः तेषामाराधनमण्डलम् आराधने मण्डाः साराः तान् लाति गृण्हातीति मन्त्राराधनमण्डलं महासमयसाधनम्। साधकानां घटमानानां हितं हितावाहकं प्रोक्तं महासमयो महामुद्रा तत्साधनं निष्पादकमिति।

इदानीं पात्रावेषविधिमाक्षिपन्नाह। अथेत्यादि। सर्वविघ्नोपशमकरत्वात् शास्ता सर्वधर्मा रूपस्कन्धादयः तेषु नायकः सर्वधर्मेश्वरः त्रैधातुकाधिपत्वात्। प्रभुः त्रिवज्राभेद्यस्वभावात्मकत्वात्। कायवाक्चित्तसंशुद्धः ज्ञानवज्रमतीतादिज्ञानविधिरभेदात् ज्ञानवज्रं तमुदीरयन् कथयामास।

पर्वताग्रेष्वित्यादि। पर्वता इव पर्वताः महाप्रासादाः तेषामग्रेषूपरिभूमिषु रम्येष्वपि विजनेषु जनसंपातरहितेषु वनेषूद्यानादिषु एषामन्यतमे स्थाने मनोऽनुकूले साधकः शक्त्या समाधानार्थं ध्यानवज्रं द्विविधमहामुद्रालम्बनं कुर्वीत जपमन्त्रप्रयोगतः जपो वज्रजापः मन्त्रो वाग्जापः उभयोः प्रयोगो ऽनुष्ठानम्।

कस्मादेवं क्रियत इत्याह। वज्रेत्यादि। वज्रसत्त्वादयः अक्षोभ्यप्रमुखाः मन्त्रध्यानप्रचोदिताः स्वमन्त्रेण स्वमुद्रालम्बनेन च प्रचोदिताः प्रेरिताः चित्रकर्माणि विविधकर्मपथानि कुर्वन्ति निष्पादयन्ति। वाचः कर्म क्रिया यस्य यत्प्रतिवद्धा स वाक्कर्मामिताभः तस्य वचो यथावद् द्वयं नानाविधं कर्म करोति।

एवं कृतपुरश्चरणः साधकः स्वयमक्षोभ्ययोगवान् पात्रं तथता चन्द्रवीजचिन्हक्रमेण वज्रधर्ममहाविम्बं पद्मरागप्रभं ध्यात्वा शिरःकण्ठहृद्देशेषु त्र्यक्षरं विन्य(स्य) तस्मिन् कायवाक्चित्तवज्रं त्विति व्यूहत्रयमन्तर्भावयेत् । एतत्त्रिस्थाने कुलकल्पनमुच्यते ।

एवं पात्रसंस्कारं कृत्वा आवेशनविधीन् सर्वात् वक्ष्यमाणकान् कारयन् संपादयन् ध्रुवमेक्रान्तेन सिध्यते प्रसिद्धिमुपगच्छति । स्तोभस्तम्भेत्यादि । स्तोभमुत्पतनकम्पनभ्रमणम् । स्तम्भो नाम देवतावेशात् पूर्वं पात्रस्य प्राकृताहङ्कारमपनीय स्तिमितभावेन काष्ठवत् स्थित्यवस्था स्तम्भनम् । महान्तो लोकोत्तरा वज्रसत्त्वादयो दिव्याः प्रविश्य यस्मिन्नावेशक्षणे तिष्ठन्ति तन्महादिव्यम् अतीताद्यर्थानां यथावत् प्रकाशनमार्यपथं एतदावेशचतुष्टयं सिद्धिः वज्रस्वभावा यस्य तेन सिद्धिवज्रेण चीर्णव्रतेन कर्तव्यम् । एवं कृते शाश्वतं सर्वदा सिध्यति प्रसिद्धिमुपगच्छति ।

पात्रलक्षणं निर्दिशन्नाह । द्वादशेत्यादि ।द्वादशवर्षप्रमाणामक्षतयोनिं कन्यां तावद्वार्षिकमेव कुमारमज्ञातस्त्रीविषयं सर्वलक्षणसंपूर्णमित्याविकलाङ्गोपाङ्गं गृह्य पूर्वोक्तक्रमेण संस्कृत्यावेशं चतुर्विधं चतुष्प्रकारं प्रकल्पयेत् कुर्यादिति । विधानानि तु सर्वाणि पात्रसंस्कारादीनि कृत्वा पूर्वन्निष्पाद्य तदनन्तरमावेशकर्मप्रसाधनं कर्तव्यम् । अन्यथा नो चेत् । त्रैधातुकेषु जन्तुषु हीनमध्योत्कृष्टेषु जन्तुषु निन्दितो भवति ।

च्वय् कनावयागु अभिषेक व ज्ञानया विस्तृत वर्णन मन्त्रा धैपिं देवतापिं धाःगु जुल । इमिगु आराधनमण्डलं धैगु आराधना यायेगुली मण्डाः धैगु सारगुयात लाति धैगु ग्रहण यायेगु धायेत मन्त्राराधनमण्डलम् धाःगु खः । अर्थात् महासमय साधन यायेगु धाःगु जुल । साधकानां धैगु उद्योग यानाच्वंपिन्त हित जुइगु खँ कनातल । थन महासमय धैगु महामुद्रा धाःगु खः । वयात साधन यायेगु धैगु महामुद्रा उत्पन्न यायेगु धाःगु खः ॥६०॥

आः सत्पात्रपिं व्यक्तिपिन्त आवेश यायेगु विधियात अथेत्यादि श्लोकं कनाच्वन । थन फुक्क विघ्न शान्त याइगुलिं शान्ता धाःगु खः । सर्वधर्माः धैगु रूपादि स्कन्ध धाःगु खः । व पञ्चस्कन्ध मध्यय् नायःम्ह (मुख्यम्ह) धायेत सर्वधर्मेश्वर धाःगु खः, छाय्धाःसा वसपोल त्रैधातुकया अधिपति खः । त्रिवज्र धैगु कायवाक्चित्त परस्परय् भेद याये मज्यूगुलिं प्रभु धाःगु खः । कायवाक्चित्त शुद्धम्ह ज्ञानवज्र धैगु अतीतादि ज्ञान यायेगु विधि अभेद्य जूगुलिं ज्ञानवज्र धाःगु खः । उज्वःगु ज्ञानवज्र आज्ञा जुयाबिज्यात ॥६१॥

पर्वताग्रेषु इत्यादि प्रकरणय् पर्वता धैगु थन तःजाःगु दरबार धाःगु जुल । वया अग्रे धैगु दक्वसिबे च्वय्च्वंगु तलाय् धाःगु खः । व रम्यगु, मनूतय्गु खलबल मदुगु वने धैगु उद्यानय् धाःगु खः । थुलि मध्यय् छथाय् धाःगु जुल । मन अनुकुलगु थासय् साधकं शक्तिपूर्वक एकचित्त यायेत ध्यानवज्र धैगु निगू प्रकार या महामुद्रायात प्रत्यक्ष अनुभव यायेमाः । जपमन्त्रप्रयोगतः धैगु जप अर्थात् वज्रजाप, मन्त्र अर्थात् वागजाप निगूलिं प्रयोग धैगु यायेगु धाःगु जुल ॥६२॥

थथे छाय् यायेमाःगु धैगु खँ व्यक्त यायेत वज्र इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । वज्रसत्त्वादयाः धैपिं अक्षोभ्य

आदि खः । मन्त्रध्यानप्रचोदिताः धैगु थःगु मन्त्र व थःम्ह मुद्रा आलम्बन यानाः प्रचोदित धैगु प्रेरित जुयाः अनपिसं चित्रकर्माणि धैगु आपालं ज्याखँ सम्पन्न यानाच्वन । वाचः कर्म धैगु वचनयागु ज्या नाप सम्बन्ध दुगु धैगु अर्थय् वाक्कर्म धैम्ह अमिताभ खः । वसपोलयागु वचन थें यथार्थ रूपं निगुलिं वचन व कर्म नाना प्रकार यानाच्वन ॥६३॥

थुगु प्रकारं पुरश्चरण याये धुंकूम्ह साधकं अक्षोभभ्ययागु योग याइम्ह जुयाः पात्रयात तथता, चन्द्र, वीज, चिन्हया कथं वज्रधर्ममहाविम्बयात माणिकयागु वर्णम्ह ध्यान यानाः छचँनय्, कथुइ, नुगलय्, त्र्यक्षर मन्त्र न्यास यानाः उकी काय, वाक्, चित्त दुथ्याकेमाल । थ्व स्वंगू थासय् कुल नं कल्पना याये माल धकाः धयातल ॥६४॥

थुगु प्रकारं पात्रसंस्कार यानाः फुक्क आवेश विधि क्वय् कनातःथें सम्पन्न यानाः ध्रुवं धैगु निश्चय नं सिध्यते धैगु सफल जुइ धाःगु खः । स्तोत्रस्तम्भ इत्यादि प्रकरणय् थन स्तोत्र धैगु तिंन्हुयेगु, खायेगु, चाचा हिलेगु धाःगु खः । स्तम्भ धैगु द्यः दुबिइ न्हचः स्वभाविक अहङ्कार मदयेकाः निश्चल जुयाः सिं थें थिंग्रींक च्वनेगुयात स्तम्भन धाइ । महान्त धैपिं लोकोत्तरपिं वज्रसत्त्व आदि दिव्यपिं शरीरय् दुहाँवनाः दुबिइबलय् च्वनाच्वनि वयात थन महादिव्यं धैगु अतीतादि स्वंगू कालयागु खँ यथार्थ रूपं कनाहयेगु खः । आर्यपथ (सू. मूलय् आर्य भौम च्वयातल) । (थुलि) प्यंगू प्रकारया आवेश सिद्धि वज्र स्वभावगु जूगुलिं सिद्धिवज्रेण धैगु ब्रम्हचर्या यानाच्वंम्ह धाःगु खः, व यायेमाः । थथे यानागुलिं शाश्वत धैगु सदानं सिद्ध जुइ, सफल जुइ ॥६५$^{१}/_{२}$॥

सत्पात्रयागु लक्षण क्यनेत मूलय् द्वादश इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । भिंनिदँ दुम्ह अक्षत योनिम्ह कन्या व उलि हे दँ दुम्ह कुमार, स्त्रीयागु विषय मस्यूनिम्ह, सम्पूर्ण लक्षणं युक्तम्ह, अपाङ्ग मखुम्ह हयाः च्वय् कनावयागु विधिं संस्कार (शुद्ध) यानाः प्यंगू प्रकारयागु आवेश यायेमाः । पात्रसंस्कार आदि फुक्क विधि यानाः न्हापाथेंतुं सम्पन्न यानाः अनंलि आवेश कर्म यायेमाः । अथे मयाःसा त्रैधातुक जन्तु (प्राणीपिनि) न्हचःने व निन्दित जुइ ॥६७॥

मूल :

तत्रेमानि हृदयमन्त्राक्षरपदानि

हूँ हः आः ऐः

खधातुमपि निश्चेष्टं सर्वकल्पविवर्जितम् ।
आवेशयति विधिना वज्रसत्त्वमप्रि स्वयम् ॥६८॥
हूँकारे वज्रसत्त्वात्मा हःकारे कायवज्रिणः ।
आःकारे धर्मधरो राजा इदं गुह्यपदं दृढम् ॥६९॥
ऐःकारं स्तोभनं प्रेक्तं भ्रमणं कम्पनं स्मृतम् ।
एषो हि सर्वस्तोभानां रहस्योऽयं प्रगीयते ॥७०॥

इत्याह च ।

थन थ्व हृदय मन्त्राक्षर पद खः ।

॥ हूँ हः आः ऐः ॥

फुक्क कल्पना रहितगु, निष्क्रियगु आकाशयात वं विधि विधानं स्वयं वज्रसत्त्वयात नं आवेश यानाच्वन ॥६८॥

हूँकारय् वज्रसत्त्व स्वभाव च्वनाच्वन । हःकारय् कायवज्र च्वनाच्वन । आःकारय् धर्मधर राजा बिज्यानाच्वन । अथे जूगुलिं थ्व दृढगु, गुह्यगु मन्त्रपद खः ॥६९॥ ऐःकारं स्तोभन कनातल । अथे धैगु भ्रमण, कम्पन धाःगु खः । थ्वहे फुक्क स्तोभन कर्मया रहस्य कनातल । (थथे) धकाः नं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

तत्रावेशनविधाने इमानि हृदयमन्त्राक्षरपदानि हृदयानि हृत्संभूतत्वात् । मन्त्राणि रहस्यत्वात् । अक्षराणि हूँकारादीनि चत्वारि तान्येव पदानि आवेशप्रतिष्ठाभूतत्वात् ।

अनेन क्रमेणावेशयन् साधकः विज्ञानविगमात् खधातुवत् शून्यीभूतं निश्चेष्टं मृतकायं आवेशयति विधिना आवेशविधिना तं सर्वकल्पविवर्जितं कलपनारहितं वज्रसत्त्वमपि स्वयम् साक्षादावेशयतीति भावनामाहात्म्यं प्रकटितम् ।

अक्षरचतुष्टयस्य प्रयोजनमाह । हूँकार इत्यादि । हूँकारे वज्रसत्त्वात्मा चित्तवज्रः स्थितः । हःकारे कायवज्रः स्थितः । आ(ः)कारे धर्मधरो राजा अमिताभः स्थितः । इदं गुह्यपदं दृढं पदं दृढमावेशविषये ।

सैःकारे स्तोभनमुत्पन्नं प्रोक्तम् भ्रमणं चक्रवत् परिभ्रमणं कम्पनं चलनमपि सैःकारेणैव स्मृतं ज्ञायते । एषो ह्ययं सैःकारः सर्वस्तोभानां स्तम्भादित्रयाणामपि रहस्यः हृदयभूतः प्रगीयते कथ्यते ।

थन आवेशयागु विधिइ इमानि हृदयमन्त्राक्षरपदानि धैगु हृदयं निसे पिहाँवःगु, रहस्यगु अक्षर धैगु हूँकारादि प्यंगः पद खः, आवेशया आधार जुयाच्वंगु खः ।

थुगु कथं साधकं आवेश यातधाःसा चैतन्य मदुगु आकाश थें शून्य निष्क्रियगु मृतकाय (सीम्ह मनू) यात नं विधि विधानं आवेश याःसा फुक्क कल्पना मदुम्ह वज्रसत्त्वयात नं स्वयं धैगु साक्षत् आवेश जुइ । थ्व भावनायागु महात्मा कंगु जुल ॥६८॥

हूँकार इत्यादि श्लोकं प्यंगः आखःया प्रयोजन कनाच्वन । हूँकारे वज्रसत्त्वात्मा धैगु चित्तवज्र च्वनाच्वन । हःकारे कायवज्र च्वनाच्वन । आःकारे धर्मधरराजा अमिताभ च्वनाच्वन । थ्व गुह्यगु पद आवेश कर्मय् दृढगु खः ॥६९॥

ऐःकारं स्तोभन उत्पन्न जुइ धकाः कनातल । थन भ्रमण धैगु कुमाया घःचाः थें चाःहिलीगु धाःगु

खः । कम्पन धैगु सनेगु, खायेगु धाःगु खः । थ्व आवेश ऐःकार जुइ धकाः सिइकेमाल । थ्व हे ऐःकार सर्वस्तोभानां धैगु स्तम्भ आदि स्वंगू यानं रहस्य खः । अथे धैगु हृदय खः धकाः धयातल ॥७०॥

मूल :

हस्तमात्रं द्विहस्तं वा यावद्धस्ताष्टपञ्चकम् ।
उत्तिष्ठन्ति भयत्रस्ता वज्रराजप्रचोदिताः ॥
तथैव सर्वं यथापूर्वमिदं गुह्यसमावहम् ॥ इति ॥७१॥

कुछि, निकु, न्याकु, च्याकु तक वज्रराज (अक्षोभ्य) प्रेरित जुयाः ग्यानाः तिंन्हुयाच्वनी । न्हापांयागु वीजाक्षरं गुलि गुहचसमावहं धैगु आवेश जुइ, उलिहे फुक्क वीजाक्षरं नं आवेश जुइगु जुल ॥७१$^{१}/_{२}$॥ (सूचना - मूलय् 'ऐः' वीजाक्षर तयातल, टीकाय् 'सैं' तयातल, हस्तलिखित सफुतिइ 'हैं' तयातल । थ्व खँ परंपरा त्वःफचूगुया उदाहरण खः) ।

टीका :

एवमुक्तविधिना आवेशे सति भूतलाद्धस्तमात्रादिकमाकाशमुत्पतन्ति । वज्रराजेनाक्षोभ्यसमाधिना हूँकारादिमन्त्रेण प्रचोदिता उद्दीपिताः वज्रसत्त्वाज्ञालंघनभयात् त्रस्ताः भ्रान्ता उत्तिष्ठन्ति ॥ तथैवेत्यादि । इदमन्तिमं बीजं यथा येन प्रकारेण गुह्यसमाबहम् आवेशकृत् तथा परिशिष्टमपि बीजत्रयं यथापूर्वमन्त्यात् प्रभृति यावदादि बीजं तथैवावेशकृदिति ।

एतदत्रमीलनम् । प्रथमं तावत् साधकः पर्वतादिमनोनुकूलस्थाने कृतपुरश्चरणः स्थिरचित्तः पात्रवेशचिकीर्षया यथावदक्षोभ्यसमाधिमालम्ब्य लक्षणोपेतं पात्रमधिवास्य यथावदमिताभीकृत्य शिरःकष्ठहृद्देशेषु त्र्यक्षरं विन्यस्य तत्र व्यूहत्रयमन्तर्भाव्य पात्रमापादतलात् सुशिराकारं ध्यात्वा अधस्तादनिलमण्डलोपरि स्थितः रक्तरौःकारविनिर्गतोर्द्धमुखरश्मिनिवहैः पादतलमध्यप्रविष्टैः यावदामस्तकप्राप्तैः शरीरं संशोध्य ज्ञानसत्त्वं प्रभास्वरं प्रवेशयेत् । ततः स्तम्भो भवति । पुनर्व्युत्कालार्थं पात्रहृत्पद्मोपरि हूँकारं ध्यात्वा ततः परावृत्तिजं वज्रसत्त्वं ध्यायात् । तथैव शिरसि हःकारपरावृत्तिजं कायवज्रं पुनः कण्ठपद्मे आःकारजममिताभं ध्यात्वा । पुनः सैःकाररश्मिभिः संचोद्योपायज्ञानोदयं कृत्वा महादिव्यावस्थां प्रापयेत् । पात्रमाविष्टं ज्ञात्वा स्तोभाद्यर्थं बीजचतुष्टयं घण्टावादनेन सहोच्चारयन् ध्याये(दि)च्छेतत् । त्रोद्भ्रमणादिना पात्रस्यावेशदाढर्चमधिगम्यार्ययथावस्थाप्रापणार्थं कण्ठदेशस्थितं वाग्वज्रिणं हृद्देशमतिक्रम्योद्गतैः रश्मिपुञ्जैः संचोद्यमानं ध्यात्वा ब्रूहि वज्रेति ब्रूयात् । यत् सत्यं तत् कथयति । एवं कृत्वा पुष्पपातनादिप्रयोजनं निर्वर्त्य हूँः हः आः मृरित्युदीरयन् पात्रं स्वस्थाने स्थापयित्वा कवचादिना रक्षयेदिति ।

थुगु प्रकार च्वय् कनातःगु विधिं आवेश जुलकि वँ कुछिति आदि आकाशय् तिंन्हुइगु जुल । वज्रराजेन धैगु अक्षोभ्य समाधि यानाः हूँकारादि मन्त्रं चोदना यानाः (प्रेरणा यानाः) वज्रसत्त्वयागु आज्ञा उलंघन जुइगु भयं थारान्हुयाः भ्रान्तचित्तं तिंन्हुइ धाःगु जुल । तथैवेत्यादि प्रकरणय् थ्व अन्तिमगु वीजाक्षरं गुलि गुहचसमावह अर्थात् आवेश याइगु खः, उलिहे मेगु ल्यं दनिगु स्वंगः वीजाक्षरं नं (क्वंनिसें क्रमशः न्हापायागु वीजं नं) अथे हे आवेश याइ ॥७१॥ थन थुलि खँ नं हंकेमाः ।

न्हापां साधक पर्वतादि मनोनुकूलगु थासय् पुरश्चरण याना: चित्त स्थिर जुइधुंका पात्रावेश यायेगु इच्छां विधिपूर्वक अक्षोभ्य समाधिइ च्वना: लक्षणं युक्तम्ह पात्रयात अधिवासन याना: व पात्रयात बांलाक अमिताभ भा:पा: छचँनय्, कथुइ, नुगलय् त्र्यक्षर न्यास याना: उकी व्यूह स्वंगू भावना याना: (कायवाक्चित्त भावना याना:) पालित:लंनिसे शून्यगु, खालिगु व्हः भा:पा:, क्वय् वायुमण्डल, वया च्वय् हचाउँसे च्वंगु रौ:कारं पिहाँव:गु च्वय् थहाँवनाच्वंगु रश्मिया समूहं पालित:लंनिसे थहाँवना: मस्तक शरीर शुद्ध याना: ज्ञानसत्त्वयात प्रभास्वरय् प्रवेश यायेमाल। अले स्तम्भ जुइ (थां थें थिंग्रींक च्वनि)। हानं, वयात होस वयेकेत पात्रया नुगलय्च्वंगु हृत्पद्मया द्यः‌ने हूँकार ध्यान याना: अले व हूँकार परिवर्तन जुया: वज्रसत्त्व जुल धका: ध्यान याये माल। अथे हे छचँनं ह:कार परिवर्तन जुया: कायवज्र जुल। हानं, कण्ठय् आकारं अमिताभ जुल धका: ध्यान यानालि सै:कार (?) या रश्मिं प्रेरणा याना: उपाय ज्ञानोदय याना: महादिव्यावस्थाय् थ्यंकेमाल। पात्र आवेश जूगु सिइका: स्तोभादि यायेत वीजाक्षर प्यंग: गं थाना: उच्चारण याये माल तथा ध्यान याये माल। व उद्भ्रमण आदि पात्रयात क्वातुक आवेश जूगु सिइका: आचार्यं स्वाभाविकगु अवस्थाय् लितहयेत कण्ठय् च्वंगु वाग्वज्रयात व हृदयय् च्वंगुयात नं पुला: थहाँव:गु रश्मि समूहं प्रेरणा बियाच्वन धका: ध्यान याना: 'हे वज्र धयाहति' धका: धायेमाल। व सत्यगु खँ कनाह:गुलिइ थथे याये धुंका:, पुष्पातन आदि यायेधुंका: 'हूँ ह: आ: मू:' धका: उच्चारण याना: पात्रयात थ:गु थासय् फचतुकेमाल। कवच आदि रक्षा याये माल।

मूल :

अथ वज्रधरो राजा सर्वतथागताधिपः।
त्रिकायपदसंघोषमिदं घोषमुदीरयत् ॥७२॥
अनेकाग्रगतेनापि इदं कार्यं दृढव्रतैः।
कर्तव्यं वान्ययोगेन सर्वदुष्टविदारणम् ॥७३॥
शत्रोः प्रतिकृतिं कृत्वा चिताङ्गारतुषादिभिः।
नग्नो मुक्तशिखो भूत्वा त्रैलोक्यमपि नाशयेत् ॥७४॥
शत्रोः प्रतिकृतिं कृत्वा श्मशानचितिभस्मना।
सहस्राष्टशतेनापि म्रियते नात्र संशयः ॥७५॥
गोमांसहयमांसेन श्वानमांसेन चित्रिणा।
त्रिकोणमण्डले कार्यं ध्रुवं वज्रोऽपि नश्यति ॥७६॥
महामांसेन सर्वेषां नाशनं वज्रजं स्मृतम्।
एषो हि सर्वक्रूराणां नाशको दारुणः स्मृतः ॥७७॥
शत्रोः प्रतिकृतिं कृत्वा विण्मूत्रेणाग्रधर्मिणा।
कण्टकाग्नौ जुहेत् क्रुद्धो ध्रुवं बुद्धोऽपि नश्यति ॥७८॥

इत्याह च।

अले सर्वतथागतपिनि नं अधिपति जुयाबिज्या:म्ह वज्रधर राजां त्रिकाय पदं संशुद्धगु थ्व शब्द उच्चारण यानाबिज्यात ॥७२॥

अनेक विषयस दुबिनाच्वंम्ह नं, दृढव्रतपिसं थ्व कार्य याये हे माः । अथवा मेपिं छ्यचला नं फुक्क दुष्टतय्‌गु नाश याये हे माः ॥७३॥

नाङ्गा च्वनाः, सँ फं फं तयाः शत्रुयागु मूर्ति श्मशानयागु हचंग्वाः व मों दयेकागुलिं त्रैलोकयात नं नाश यायेफइ ॥७४॥

श्मशानयागु खरानीं शत्रुयागु मूर्ति दयेकाः द्वःछि व सच्छि च्याकः मन्त्र ब्वनागुलिं मरण जुइ । थ्व खँय् शङ्का मदु ॥७५॥

गोमांस, अश्वमांस, श्वानमांस मूर्तियात त्रिकोण मण्डलय् (आग्नेय मण्डलय्) होम यायेमाल । निश्चय नं बुद्ध नं नाश जुइ ॥७६॥

महामांसयागु प्रयोग ला च्वय् कनावयागु प्रयोग सिबे वज्रज खः (क्रूतरगु खः) । थ्व हे प्रयोग फुक्क क्रूरतय्‌त नाश याइगु ग्यानापुगु प्रयोग खः ॥७७॥

अग्रधर्मितय्‌गु विण्मूत्रं शत्रुयागु मूर्ति दयेकाः कण्टकया मिं तमं तमं होम याये माल । थथे यानागुलिं निश्चय बुद्ध नं नाश जुइ ॥७८॥ धकाः नं आज्ञा जुल ।

टीका :

एवं पात्रावतारेण स्वकृत्यं परकृत्यं (च) निश्चित्य दुष्टदमनप्रवृत्तस्य साधनमाह । अथेत्यादि । सर्वतथागता लोचनादयः । तेषामधिपः त्रिकायवाक्चित्तस्तस्य पदं प्रभास्वरं तेन संशुद्धः इदं वचनमब्रवीत् ।

अनेकाग्र(ग)तेनापि कृषिवानिज्योत्सवादी प्रवृत्तेनापि दृढव्रतैः शत्रुनिग्रहतत्परेण नान्ययोगेनेति । अधिपतेरन्यो वैरोचनादिसुम्भपर्यन्तास्तेषां योगोऽन्ययोगः तस्मादक्षोभ्ययोगेनेदं दुष्टविदारणं कर्तव्यमिति यावत् ।

शत्रोः प्रतिमां श्मशानाङ्गारविषधत्तूरकराजिकालवणतैलादिभिः कृत्वा संस्थाप्याभिचारुकद्रव्येणैव श्मशानकर्पटे साध्यनाम लिखित्वा प्रतिमाहृदये गोपयित्वा आवाहनपूर्वकं दक्षिणाभिमुखो भूत्वा दिगम्वरः मुक्तकेशः यमान्तकाद्यन्यतमक्रोधमन्त्रं पठेत् । त्रौलोक्यमपि नाशयेदित्यतिशयोक्तिः ।

शत्रोरित्यादि । चित्तिभस्मना कटुतैलमर्दितेन शत्रुप्रतिकृति(ँ) कृत्वा तद्विज्ञानमन्तर्भाव्य तद्वदक्षोभ्यसमाधिस्थो योगी सहस्रमष्टोत्तरशतं वा क्रोधमन्त्रं पठन् अवश्यं मारयति ।

गोमांसेत्यादि । चितिभस्मना त्रिकोणमाग्नेयमण्डलं श्मशाने संलिख्य तस्मिन् कटुकेन्धनेनाग्निं समाधाय गोमांसादिना शत्रोः प्रतिकृतिं कृत्वा आवाहनपूर्वकं पूर्ववज्जपन् छित्वा छित्वाग्नौ जुहूयात् । बुद्धोऽपि नश्यतीति कर्ममाहात्म्यम् ।

महामांसेत्यादि महामांसेन पूर्ववत् कृतं यन्नाशनं कर्म। सवेषां गोमांसादिकृतानां मध्यवज्रजं क्रूरतरं स्मृतम्। अतएवाह। एषो हि सर्वशत्रूणां नाशको दारुणः स्मृत इति।

शत्रोरित्यादि। अग्रधर्मिणां चण्डालादीनां विण्मूत्रेण शत्रुप्रतिकृतिं कृत्वा आवाहनपूर्वकं मन्त्रमुच्चारयन् त्रिकोणकुण्डे कण्टकाग्नौ छित्वा क्षिपेत्। बुद्धोऽपि नश्यति।

इत्याह च॥

थुगु प्रकारं पात्रयात शुद्धधर्मय् तयाः थःगु ज्या व कतःपिनिगु ज्या नं निश्चय यानाः दुष्टतय्त दमन यायेत च्वनाच्वंम्हं साधन यायेगु खँ अथ इत्यादि श्लोकं कनाच्वना। सर्वतथागता धैपिं लोचना आदि धाःगु खः। इमि अधिप धैम्ह अधिपति धाःगु खः। त्रिकायपद संशोधनं धैगु कायवाक्चित्तया, पद धैगु प्रभास्वर' उकिं शुद्धगु थ्व वचन धयाबिज्यात ॥७५॥

अनेकाग्रगतेनापि धैगु खेतिपाति व्यापार उत्सव आदि यानाच्वंम्ह व्यक्तिं नं दृढव्रत यानाःच्वंम्ह शत्रुयात दण्ड बिइगुली तत्परम्हं, अन्य योगेन धैगु अधिपतिं भिन्नैम्ह, वैरोचनादि निसें सुम्भ तकयागु योग याइम्ह धायेत अन्य योग धाःगु खः। अथे जूगुलिं अक्षोभ्य योग याइम्हं थ्व दुष्टतय्त विनाश यायेगु ज्या यायेमाः धैगु भाव खः ॥७३॥

शत्रुयागु प्रतिमा श्मशानयागु हचंग्वाः, विष, धतुर, पःका, चि, चिकं नं दयेकाः अभिचारक वस्तुं हे श्मशानयागु कापतय् साध्ययागु नां च्वयाः प्रतिमाया नुगलय् स्वचाकाः आव्हानपूर्वक दक्षिणपत्ति स्वयाः नांगां च्वनाः सँ फं फं तयाः यमान्तक क्रोधपिं मध्यय् छम्हेसिगु मन्त्र ब्वनेमाल। थथे यानागुलिं त्रैलोक्य नं नाश जुइफु धकाः अतिशयोक्ति यानातल ॥७४॥

मसानयागु खरानीइ पःका चिकं नं ग्वाराचिनाः शत्रुयागु मूर्ति दयेकाः उकी वयागु विज्ञान दुबिकाः अथे हे अक्षोभ्य समाधिइ च्वंम्ह योगिं द्वःछि व सच्छि च्याकः क्रोधमन्त्र ब्वनागुलिं अवश्यनं मरण जुइ ॥७५॥

गोमांस इत्यादि प्रकरणय् श्मशानयागु खरानी, त्रिकोणमण्डले धैगु आग्नेयमण्डल, श्मशानय् च्वयाः उकी कटुकयागु सिं मिं च्याकाः गोमांस आदिं शत्रुयागु मूर्ति दयेकाः आव्हान यानाः न्हापाथें जपे यानाः कुचा कुचा यानाः मिं होम याये माल। थथे यानागुलिं बुद्ध नं नाश जुइ धकाः कर्मयागु माहत्म्य कनातल ॥७६॥

महामांस इत्यादि प्रकरणय् महामांसयागु न्हापाथें यानाः नाश यायेगु कर्म, मेगु फुक्क गोमांस आदि कर्म सिबे वज्रजं धैगु क्रुरतरगु (अति ग्यानापुगु), अथे जूगुलिं थ्वहे प्रयोग फुक्क शत्रुयात नाश यायेगु ग्यानापुगु विधि धकाः कनातल ॥७७॥

शत्रु इत्यादि प्रकरणय् अग्रधर्मिणां धैगु चाण्डालतय्गु विण्मूत्रद्वारा शत्रुयागु मूर्ति दयेकाः आव्हानपूर्वक मन्त्र उच्चारण यानाः त्रिकोण कुण्डय् कण्टकारीया मिंइ होम यानागुलिं बुद्ध नं नाश जुइ। थुलि खँ नं आज्ञा जुयाबिज्यात ॥७८॥

मूल :

शत्रोः प्रतिकृतिं कृत्वा नदीस्रोतोगयोरपि ।
तिलमात्रमपि सर्वाङ्गं कण्ठकैर्विषसम्भवैः ।
पूरयेच्चोदनपदैर्ध्रुवं बुद्धोऽपि नश्यति ॥७९॥

इत्याह च ।

खुसिया वारिपारिइ च्वंगु चां शत्रुया मूर्ति दयेकाः म्ह छम्हं हाम्वःग्वःछि नं मत्वःतुसे विषयागु व मदनफ्वःयागु कं नं सुइमाल । चोदन यायेगु मन्त्र ब्वनाः थ्व विधि यानागुलिं निश्चय बुद्ध नं नाश जुइ ॥७९॥ धकाः नं आज्ञा जुल ।

टीका :

शत्रोरित्यादि । नदीस्रोत इति । पश्चिमसमुद्रगामिनी नदी तस्य उभयतटमृत्तिकां संगुह्य शत्रुप्रतिकृतिं कृत्वा शृङ्गीविषादिकैर्मदनकण्टकैः संकोचादिविषसर्पकण्टकैर्वा तिलबीजमात्रमन्तरीकृत्य प्रतिदेहं पूरयन् निखनेत् अमुकं मारय फडिति चोदयन् । ध्रुवं बुद्धोऽपि नश्यति ।

इत्याह च ॥

थन नदीस्रोत धैगु पश्चिमपाखेया समुद्रय् न्हचानाच्वंगु खुसि धाःगु खः । व खुसिया वारिपारिइ च्वंगु चाः हयाः शत्रुयागु मूर्ति दयेकाः शृङ्गिविष आदिं व मदंफ्वःयागु कथं, संकोचादि विषं, सर्पयागु कंथं जूसां हाम्वःग्वःछिति पाक म्ह छम्हं सुयेमाल । 'अमुकं मारय फट्' धकाः प्रेरणा यायां कंथं सुइमाल । थथे यानागुलिं निश्चय नं बुद्ध नं नाश जुइ धकाः आज्ञा जुल ॥७९॥

मूल :

राजिकां लवणं तैलं विषं धत्तूरकं तथा ।
मारणं सर्वबुद्धानां इदं श्रेष्ठतमं स्मृतम् ॥८०॥
अङ्गारार्द्रगतं वस्त्रं प्रावृत्य क्रोधचेतसा ।
लिङ्गं पादेन चाक्रम्य राक्षसैर्गृह्यते ध्रुवम् ॥८१॥
प्रतिकृतिमस्थिचूर्णेन विषेणः रुधिरेण च ।
कृत्वा तु गृह्यते शीघ्रं वज्रसत्त्वोऽपि दारुणः ॥८२॥
लिङ्गराजिकसंयुक्तं विण्मूत्रेणापि पूरितम् ।
पदाक्रान्तगतं कृत्वा महामेघेन गृह्यते ॥८३॥

इत्याह च ।

पःका, चि, चिकं, विष, धतुर थुलि वस्तुकं फुक्क बुद्धपिन्त नं मारण याइगु जुल । थ्व श्रेष्ठतम् धकाः धयातल ॥८०॥ हचंग्वालं छिनातःगु प्याःगु कापः न्ययाः तमं तमं शत्रुयागु मूर्तिइ तुतिं न्हुयाः तयागुलिं वयात राक्षसं ज्वनीगु जुल ॥८१॥

क्वँय्यागु धुलय् विष, हि, मिलेयानाः मूर्ति दयेकातयागुलिं वज्रसत्त्वयात नं राक्षसं ज्वनि ॥८२॥

लिंगम् इत्यादिइ थन पःका, विण्मूत्रयागु मूर्ति दयेकाः तुतिं न्हुयातयागुलिं महादाह जुइगु जुल ॥८३॥ धकाः नं आज्ञा जुल ।

टीका :

राजिकेत्यादि । राजिकादिद्रव्यैः शत्रुप्रतिकृतिं कृत्वा तथैव कण्टकाग्नौ जुहूयात् । इदं मारणकर्म सर्वबुद्धानां साध्यत्वेनाभिसंमतानामिदं प्रधानतमं मारणं कर्म ।

रत्नत्रयापकारिणां निषेधनाय उत्पत्तिक्रमिणामुक्तम् । निष्पन्नक्रमस्थानां तु पुनर्मारणं नवमपटलोक्तन्यायेन ज्ञातव्यमिति ।

अङ्गारेत्यादि । श्मशानाङ्गारोदकेनार्द्रोकृतं प्रावृत्य क्रुद्धचित्तः लिङ्गं राजिकादिघटितं शत्रुप्रतिकृतिमक्षोभ्ययोगवान् पादेनाक्रम्यामुकं राक्षसैः गृण्हापयेति चोनदापदान्वितं सुम्भराजं मन्त्रं पठेत् । राक्षसैर्गृह्यते ।

प्रतिकृतिरित्यादि । नरास्थिचूर्णेन विषरुधिरसमन्वितां शत्रुप्रतिमां कृत्वा अनन्तरोक्तक्रमेणाक्रम्य जपेत् । एवं कृते प्रयोगसामर्थ्यं दर्शयति । वज्रसत्त्वोऽपि राक्षसैर्गृह्यत इति ।

लिङ्गमित्यादि । राजिकाविण्मूत्रेण शत्रुप्रतिमां कृत्वा तथैव पादेनाक्रम्य महादाघेनामुकं गृण्हापयेति अमृतकुण्डलिमन्त्रं पठन् दाहज्वरमुत्पादयति साध्यस्य ।

थन पःका आदि वस्तुलिं शत्रुयागु मूर्ति दयेकाः च्वय् थें कण्टकाग्नौ धैगु मदंफ्वःया सिं च्याकातःगु मिंइ होम याये माल । थ्व मारणकर्म फुक्क बुद्धपिंत धैगु थन थ्वयात मारण यायेज्यू धकाः धयातःपिंत धाःगु खः । थ्व अतिशय प्रधानगु कर्म खः ।

रत्नत्रययात उपकार याइपिन्त मारण कर्म यायेमज्यू धकाः निषेध यायेत उत्पत्तिक्रम कथं ज्या याइपिन्त कनातःगु जुल । आः निष्पन्नक्रम याइपिंत ला हानं मारण कर्म नवम पटलय् कनातःगु कथं हे सिइकेमाः ।

अङ्गार इत्यादिइ, थन श्मशानयागु हचंगवालं छिनाः प्याःगु कापतं न्ययाः क्रुद्धचित्तं पःका आदिं दयेकातःगु शत्रुया मूर्तिइ अक्षोभ्ययागु योग यानाः तुतिं न्हुयाः अमुकयात 'राक्षसं गृण्हापय' धकाः चोदना पदं युक्तगु सुम्भराजयागु मन्त्र ब्वनेमाल । राक्षसपिसं ज्वनी ॥८१॥

प्रतिकृतिरित्यादि, थन मनूयागु क्वँय्चुनय् विष, हि ल्वाकछ्यानाः शत्रुयागु मूर्ति दयेकाः च्वय् कनातःथें तुं तुतिं न्हुयाः जप याये माल । थथे यानागुलिं थ्व प्रयोगया समर्थ क्यनातल - वज्रसत्त्वयात नं राक्षसं ज्वनी ॥८२॥

लिङ्गमित्यादि, थन प:का व मूत्रं शत्रुयागु मूर्ति दयेका: च्वय् कनात:थें तुं तुतिं न्हुया: 'महादाहेन अमुकं गृण्हापय' धका: तना: अमृतकुण्डलि मन्त्र ब्वनागुलिं दाहज्वर उत्पन्न जुइ ॥८३॥

मूल :

तत्रेदं सर्वतथागतवज्रमहाक्रोधसमयहृदयम् ।

॥ नमः समन्तकायवाक्चित्तवज्राणाम् । ओं हूलू हूलू तिष्ठ तिष्ठ बन्ध बन्ध हन हन दह दह गर्ज गर्ज विस्फोटय विस्फोटय सर्वविघ्नविनायका न्महागणपतिजीवितान्तकराय हूँ फट् ॥

होमं वाऽप्यथवा ध्यानं कायवाक्चित्तभेदनम् ।
कर्तव्यं नान्यचित्तेन इदं मारणमुत्तमम् ॥८४॥

थन सर्वतथागतवज्रमहाक्रोधयागु समय हृदय जुल ।

नम: इत्यादि मन्त्रया अर्थ टीकास जुइ । होम या:सां अथवा ध्यान या:सां कायवाक्चित्तयात भेदन यायेगु, नाश यायेगु मतिइ तया यायेमा: । मेमेगु मनय् तया: यायेमज्यू । थ्व उत्तमगु मारण यायेगु नियम ख: ॥८४॥

टीका :

तत्रेत्यादि । यावन्त्यनन्तरोक्तानि रौद्रकर्माणि तेषु इदमुद्दिश्यमानं सर्वतथागतमहावज्रक्रोधोऽमृतकुण्डलिः तस्य हृदयम् । मारणविषये महत्तरो मालामन्त्रः ।

नम इत्यादि व्याख्यातपूर्वम् ।

होमं चेत्यादि । होम उक्तप्रकारः । ध्यानं वक्ष्यमाणलक्षणम् । तं होमं तद्ध्यानं वा कायवाक्चित्ताभिनन्दनं शत्रोः कायादिविनाशनं नान्यचित्तेनाग्रमनसा इदमुत्तरं मारणं कर्तव्यम् ।

गुलि नं च्वय् कनावयागु ग्यानापुगु रौद्र कर्मत दु, उपिं मध्यय् थ्व क्वय् कनेत्यनागु सर्वतथागतमहाक्रोध धैम्ह अमृतकुण्डलि ख:, वयागु हृदय धैगु मारण विषयय् तसकं त:धंगु थ्व मालामन्त्र ख: ।

नम: इत्यादि मन्त्रया अर्थ च्वय् हे व्याख्या जुइधुंकल ।

होमं चेत्यादि, थन होम धैगु च्वय् कनाथें जा:गु जुल । ध्यान धैगु क्वय् कनेत्यनागु जुल । थ्व होम व ध्यान नं कायवाक्चित्तयात भेदन धैगु शत्रुयागु काय आदि विनाश यायेगु मनय् तया: यायेमा: । नान्यचित्तेन धैगु मेगु चित्त मखु, श्रेष्ठगु चित्त धा:गु ख: । थ्व उत्तमगु मारण यायेगु कर्म ख: ॥८४॥

मूल :

वज्रसत्त्वं महाक्रूरं विकटोत्कटभीषणम् ।
कुठारमुद्गरहस्तं ध्यात्वा ध्यानं प्रकल्पयेत् ॥८५॥
॥ तत्रेदं महाक्रूरक्रोधसमयम् ॥

धंवा पिहांवःम्ह, तःधिसेच्वंम्ह, ग्यानापुम्ह, महाक्रूरम्ह, ल्हाःतिं पा व मुगः ज्वनाच्वंम्ह वज्रसत्त्वयात ध्यान यानाः मारण कर्मयागु ध्यान यायेमाः ॥८५॥ थन थ्व महाक्रूर क्रोधयागु समय खः ।

टीका :

वज्रसत्त्वमित्यादि । वज्रसत्त्वं महाबलपराक्रमं विकटोत्कटभीषणं भ्रूभङ्गादिसमन्वितं हिंसापरं कुठारमुद्गरगृहीतं हस्तं साध्यमीदृग्विधं तावद् ध्यात्वा इदं प्रस्तुतं ध्यानं प्रकल्पयेत् ।

तत्र मारणविधौ इदं महाक्रोधोऽक्षोभ्यः तस्य समयलंघनीयं वचनम् ।

थन वज्रसत्त्व महाबल पराक्रम दुम्ह, विकटोत्करभीषणं धैगु मिखाफुसि आदि कयेकुंकाच्वंम्ह जूगुलिं ग्यानापुम्ह धाःगु खः । हिंसापर धैगु स्यायेत तत्परम्ह; पा, मुगः ल्हाःतिं ज्वनाच्वंम्ह साध्य, थुजोम्ह ध्यान यानाः थ्व क्वय् कनेत्यंगु ध्यान यायेमाः ॥८५॥

थन मारण यायेगु विधिइ थ्व महाक्रोध धैम्ह अक्षोभ्य खः । वसपोलया समय धैगु अलंघनीय वचन धाःगु जुल ।

मूल :

श्वधातुं परिपूर्णं तु सर्वबुद्धैः प्रभावयेत् ।
घातितं तेन दुष्टेन ध्यात्वा म्रियेत तत्क्षणात् ॥८६॥
बुद्धैश्च बोधिसत्त्वैश्च परिपूर्णं विभावयेत् ।
घातितं सर्वदुष्टेन म्रियते वज्रधरः स्वयम् ॥८७॥
चिन्तयेत्पुरतो मन्त्री रिपुं बुद्धापकारिणम् ।
भीतं भयाकुलं चिन्तेत् म्रियते नात्र संशयः ॥८८॥
राक्षसैर्विविधैः क्रूरैः प्रचण्डैः क्रोधदारुणैः ।
त्रासितं भावयेत्तेन म्रियते वज्रधरः स्वयम् ॥८९॥
उलूकै काकगृध्रैश्च श्रृगालैर्दीर्घतुण्डकैः ।
भक्षितं भावयंस्तेन ध्रुवं बुद्धोऽपि नश्यति ।
कृष्णसर्प महाक्रूरं भयस्यापि भयप्रदम् ॥९०॥
ध्यात्वा विषाग्रसमयं ललाटे तं विशिष्यते ।
भक्षितं तेन सर्पेण ध्रुवं बुद्धोऽपि नश्यति ॥९१॥
दशदिक्सर्वसत्त्वानामीतेश्चोपद्रवस्य वा ।
निपातनं रिपवे श्रेष्ठमिदं चोदनमुत्तमम् ॥९२॥
मुद्गरेण प्रचण्डेन उरसि ताडयेद्व्रती ।
नश्यति जीविताच्छक्रः वज्रधर्मवचो यथा ॥९३॥
स्फालनं कुट्टनं चिन्तेत् कुठाराद्याद्धि वज्रिणः ।
म्रियते त्रिकायवरदो वज्रसत्त्वोपि दारुणः ॥९४॥

रक्षाद्यानि तु मन्त्राणिं देवतानि च कीलयेत् ।
एषो हि मारणाग्राग्रः समयो दुरतिक्रमः ॥९५॥
स्कन्धवज्रेण यावन्तः सत्त्वास्तिष्ठन्तिमण्डले ।
द्योतनात्मगतां चिन्तेदेवं तुष्यन्ति नान्यथा ॥९६॥
बुद्धो वज्रधरः शास्ता वज्रधर्मोऽपि चक्रिणः ।
म्रियते व्याडयोगेन चित्तवज्रवचो यथा ॥९७॥

इत्याह भगवान् महाक्रूरसमयवज्रक्रोधः ।

आकाश छगूलिं फुक्क बुद्धपिसं परिपूर्ण जुयाच्वन धकाः भावना याये माल । व दुष्टं अनपिन्त स्यानाबिल । अथे जूगुलिं व दुष्टयात च्वय् कनातःगु विधिं मारण यायेमाल । अले तत्क्षणं सिनावनी ॥८६॥

थ्व लोक बुद्ध व बोधिसत्त्वपिसं पूर्णगु भावना यानाः अनपिन्त फुक्क दुष्टतय्सं स्यानाच्वन धकाः ध्यान यानाः अले व दुष्टतय्त मारण विधि याये माल । अथे यानागुलिं स्वयं वज्रधर जूसां मरण जुइ ॥८७॥

साधकं बुद्धयात अपकार याइम्ह शत्रुयात न्हचःने लुमंकेमाल । अले वयात मारण कर्म याये माल । अथे यानागुलिं ग्यानाः भयं आकुल जुयाः मरण जुइ । (थुकी) शङ्का मदु ॥८८॥

आपालं क्रूरपिं, प्रचण्डपिं, क्रोध अर्थात् ग्यानापुसेच्वंपिं राक्षसतय्सं ख्यानातःम्ह भावना याये माल । अले वयात मारण कर्म यातधाःसा स्वयं वज्रधर नं मरण जुइ ॥८९॥

भुलुखा, क्वः, गृद्ध, ध्वं, त्वाः ताःहाकःपिं प्राणीपिसं स्यानाः ला नयाच्वन धकाः भावना यानागुलिं निश्चय बुद्ध नं विनाश जुइ ॥९०॥

भययात वनं भय बीफुम्ह, महाक्रूरम्ह कृष्णसर्प ध्यान यानाः साध्यया कपालय् व विषया अग्र समय जुयाच्वंगु दुहाँवन धकाः भाःपियाः व सर्पं वयात नल धकाः ध्यान यानागुलिं निश्चय नं बुद्ध नं विनाश जुइ ॥९१$^{१}/_{२}$॥

झिगू दिशाय् च्वंपिं प्राणीपिनिगु नाना ईति (महामारी) उपद्रव फुक्क हयाः शत्रुयात तयाबिया धकाः भावना यायेगु श्रेष्ठगु उत्तमगु चोदना खः । मारण यायेत प्रेरणा खः ॥९२॥

साध्ययात नियम पालन यानाच्वंम्हं मुगलं प्रचण्ड रूपं छाती दाया धका ध्यान यायेमाल । थथे भावना यानागुलिं शक्र (इन्द्र) नं मरण जुइ । थ्व वज्रधर्मयागु वचन खः ॥९३॥

साधकं पां फाया, दाया धकाः ध्यान यानागुलिं दारुणम्ह, त्रिकाय वर बिइम्ह वज्रसत्त्व नं मरण जुइ ॥९४॥

दुष्टतय्सं थःत रक्षा आदि यायेगु विधि तथा मन्त्र व देवतापिन्त निं न्हापां कीलन यायेमाः, निष्क्रिय यायेमाः । थ्व नियम मारण यायेन्हचः यायेमाःगु अलंघनीयगु समय खः । वज्रधरयागु आज्ञा खः ॥९५॥

थ्व लोकधातुइ पञ्चस्कन्ध धारणा यानाच्वंपिं गुलिनं प्राणीपिं दु, इमित मारण कर्म याना: सीपिं फुक्कं आत्मगतान् धैगु वज्रसत्त्वय् लीन जूवन धका: भापेमा: । थथे यानागुलिं इपिं खुसी जुइ ॥९६॥

थन बुद्ध धैम्ह कायवज्र ख: । वज्रधर धैम्ह चित्तवज्र ख:। वज्रधर्म धैम्ह वाग्वज्र ख: । थुपिं स्वम्ह वज्रीत ध्यान योगं मरण जुइ । थ्व चित्तवज्रयागु आज्ञा ख: ॥९७॥ धका: श्री भगवान् महाक्रूरसमयवज्रक्रोधं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

खधातुं गगनकुहरं श्रावकप्रत्येकसम्यक्संबुद्धैः परिपूर्णं प्रभावयेत् । तेन दुष्टेन साध्येन मुद्गरेण प्रहृत्य कुठारेण छित्वा खादितं मारितं ध्यात्वा अतीतमनागतं वा कर्म कुर्यात् । एवं कृते तत्क्षणात् म्रियते ।

बुद्धाः शासनसंस्थाः शीलादिगुणसंपन्नाः । बोधिसत्वाः तत्प्रतिवद्धाः पञ्चशिक्षादिसमन्विताः तत्परिपूर्णं मर्त्यलोकं भावयित्वा तेन दुष्टेन घातितं ध्यात्वा कर्म कुर्यात् । म्रियते वज्रधरः स्वयमित्यतिशयोक्तिः ।

चिन्तयेदित्यादि । अनन्तरोक्तप्रकारेणोपार्जितकल्मषं कौकृत्येन भीतमत एव भयाकुलं निःशरणं चिन्तयित्वा कर्म कुर्यात् । म्रियते नात्र संशयः ।

ध्यानेन भारणमाह । राक्षसैरित्यादि । विविधैर्मांसमेदोमज्जाहारादिभिः क्रूरैः हिसात्मकैः प्रचण्डैरिति भयानकैः क्रोधदारुणैः क्रोधधूमानलदुर्निरीक्ष्यैः त्रासितं साध्यं ध्यायात् । तेन ध्यानेन म्रियते वज्रधरः स्वयमित्यतिशयोक्तिः ।

उलूकैरित्यादि सुगमम् ॥

कृष्णसर्पमित्यादि । विषसंसृष्टतया कृष्णवर्णं कृष्णसर्पं महाक्रूरं अतिभयानकं भयस्यामि भयजननं पञ्चफणं द्विजिव्हं दंष्ट्राकरालमालिख्य विषाग्रसमयं स्थावरजङ्गमं विषं ऱ्हीकाररश्मिभिः कृष्णैराकृष्य ललाटे खकारगर्भे मुखे ध्यायात् । तत इदं सर्परूपं विशिष्यते प्रसर्पयति । ततस्तं चोदयेत् अमुकं भक्षयेति । भक्षितस्तेन सर्पेण ध्रुवं सोऽपि नश्यतीति ।

वृश्चिकादीनामप्येष विधिरिति ।

दशदिगित्यादि । दशदिग्लोकधातुव्यवस्थितसर्वसत्त्वानां सम्बन्धिन्या ईतेः सर्पज्वालाख्यादिकृतस्य भयस्य धातुक्षोभजनितविकारस्य तेभ्य आकृष्य कृष्णभूतरूपेण ध्यात्वा रिपवे शत्रुसन्ताने निपातनं स्थापनं कर्तव्यम् । इदं चोदनं भावनं श्रेष्ठं दुष्टदमने बलवत्तरमुत्तममन्यचोदककर्मापेक्षया ।

एवमुपचितकल्मषं साध्यं पुरतः संस्थाप्य यमान्तकयोगेन मुद्गरेणो(र)सि ताडयेत् साधकः । एवं कृते शत्रुः जीवितात् वियुक्तो भवति । महावज्रधरवचनमिदम् ।

तस्यैव साध्यस्यास्फालनं उक्तेन भिण्डिपालादिना कुट्टनं वज्रिणा साधकेन चिन्त्यते । एवं

कृते त्रिकायवरदः त्रिविधसत्त्वेषु फलदः वज्रसत्त्वः स्थिरवीर्यो दारुणः उपचितकल्मषः साध्यो म्रियते ।

साध्यस्यारोग्यपुष्ट्यर्थं जपहोमादिभिः तद्धिताकांक्षिभिः प्रयुज्यमानाः क्रिया रक्षादि तस्याप्यादि तत्कारणको मन्त्रो मन्त्राणि साध्यजाप्यमानानि मालामन्त्रादीनि देवतानि च साध्याराध्यमानानि कीलयेत् छिन्दयात् । परविद्याच्छेदकविधिविधानात् स्तम्भयेच्च । एष क्रमो मारणविषये अग्राग्रः विशिष्टतरः दुरतिक्रमः अलंघनीयः समयः वज्रसत्त्वप्रज्ञप्तिः ।

अत्र मारणविषये विशुद्धिमाह । स्कन्धेत्यादि । स्कन्धवज्रेण पञ्चस्कन्धात्मकत्वेन अस्मिन् त्रैधातुकोत्तरे यावन्तः सत्त्वाः अण्डजादयः तिष्ठन्ति तान् सर्वान् घातनेन मारणेनात्मगतान् स्वात्मगतान् वज्रसत्त्वत्वमापन्नान् चिन्तेत् जानीयात् । एवं तुष्यन्तीति । ते मारिताः सत्त्वाः मन्त्रिणा अनेन प्रकारेण साधिताः तुष्यन्ति, अक्षोभ्यभवने रमन्ते । अन्यथा शस्त्राद्युपघातेन नाशिता न एवं भवन्ति ।

तामेव विशुद्धिं प्रकटयन्नाह । बुद्धेत्यादि । बुद्धः कायवज्रः वज्रधरः चित्तवज्रः वज्रधर्मो वाग्वज्रः वज्रिण एते त्रयः कायवज्रादयः पिण्डग्राहं न भेदाभ्यां तथातालम्वनेन म्रियते । यथा परसन्तानवर्तिनो नश्यन्ति तथा स्वसन्तानवर्तिनोऽपीति मारणव्यपदेशेन परमार्थसत्यालम्वनमेव सूचितम् । निष्पन्नक्रमसमाधिसमापन्नस्यायं मारणविधिः । महावज्रधरवचनमिदम् ।

महाक्रूरसमयो महावज्रधरः तस्मात् निर्गत्यैकीभावमापन्नो द्वेषवज्रः वज्रक्रोधः एवमाहेति संगीतिकारकः ।

आकाशया फुक्क खालीगु थासय् श्रावक प्रत्येकबुद्ध सम्यक्संबुद्धपिं जायेक बिज्यानाच्वन धकाः भावना यानाः अनपिन्त व दुष्टम्ह साध्यं मुगलं दायाः, पां पालाः ला ध्यना नयाः स्यात धकाः ध्यान यानाः व सास्यं अतीतय् वा भविष्यय् पापकर्म यात, याइतिनी धकाः च्वय्यागु मारण कर्म यायेमाः । थथे यानागुलिं तत्क्षणं हे मरण जुइ ॥८६॥

बुद्धाः धैपिं बुद्ध शासनय् च्वंपिं शीलादि गुणं युक्तपिं धाःगु खः । बोधिसत्त्वाः धैपिं बुद्ध नाप सम्बन्ध दुपिं, पञ्च शिक्षा पालन यानाच्वंपिं धाःगु जुल । उज्वःपिंसं परिपूर्णगु मनुष्यलोक भावना यानाः व दुष्टं इमित स्यात धकाः ध्यान यानाः लिपा मारण कर्म यायेमाः । स्वयं वज्रधर नं मरण जुइ धैगु अतिशयोक्ति कथं धयातल ॥८७॥

चित्तये इत्यादि प्रकरणय् च्वय् कनातःगु थें पाप यानावःम्ह, पश्चातापं ग्याःम्ह, थथे हे भयं आकुलम्ह, अशरणम्ह ध्यान यानालि मारण कर्म यानागुलिं मरण जुइगु खँय् शङ्का मदु ॥८८॥

ध्यानं मारण यायेगु खँ राक्षसैरित्यादि श्लोकं कनाच्वन । ला, हि, स्यः आदि नइपिं क्रूरपिं, हिंसा याइपिं, प्रचण्डपिं (ग्यानापुपिं) क्रोधदारुणैः धैपिं क्रोधानल च्यानाच्वंगुलिं स्वयाच्वने हे थाकुगुलिं थारान्हुल धकाः साध्ययात लुमंकागुलिं स्वयं वज्रधर नं मरण जुइ धैगु नं अतिशयोक्ति जुल ॥८९॥

उलूकै इत्यादि श्लोक सुगम जुल धयातल ॥९०॥

कृष्णसर्प इत्यादि प्रकरणय् विष आपालं दुम्ह जूगुलिं हाकूम्ह सर्पयात कृष्णसर्प महाक्रूरम्ह, अति भयानकम्ह, भययात ख्यायेफुम्ह, न्यागू फणा दुम्ह, निपू म्यैँ दुम्ह, धंवा ग्यानापुसेच्वंम्ह छम्ह च्वया: विषाग्रसमय धैगु स्थावर जङ्गम विषयात हाकुगु ऱ्हीकारया रश्मिं सालाहया: व विषत कपालय् व खंकार दुनेया म्हुतुइ दुगु ध्यान यायेमाल । अले थ्व सर्प रूपं विशिष्यते धैगु फिंजय् जुयावन । अले वयात नयेमाल धका: चोयेकेमाल । व सर्पं नया: निश्चय नं मरण जुइ ॥९१॥

थ्व थें विच्छ आदि नां नं विधि जुल । दशदिग् इत्यादि, थन झिगू दिशाय् च्वंगु लोकधातुइ च्वनाच्वंपिं फुक्क प्राणीपिनि ईति धैगु नाना उपद्रव धा:गु जुल, वयात सर्पया ज्वाला आदियागु भय व र सरक्तादि धातु क्षय जुयाजूगु रोग आदि नं फुक्कभनं हया: हाकुम्ह भूत भा:पा: शत्रुयात तयाबियेमाल । थ्व चोदन व भावना नं श्रेष्ठगु दुष्ट दमन यायेत बलवान्गु, उत्तमगु ख: । मेमेगु चोदन सिबे थ्व उत्तमगु ख: ॥९२॥

थुगु प्रकार पाप यक्व मुनात:म्ह साध्ययात न्हचोने तया: यमान्तकयागु योगं साधकं मुगलं (गदां) छातिइ दायेमाल । थथे यानागुलिं शत्रुया ज्यान वनी । थ्व महावज्रधरयागु वचन ख: ॥९३॥

वहे साध्ययात स्फालन धैगु च्वय् थें भावना याना: भाला आदि छायेगु वज्रिणा धैगु साधक भा:पेमाल । थथे यानागुलिं त्रिकायवरद् धैगु स्वंगू प्रकारया मनुतय्त फल बिइम्ह वज्रसत्त्व स्थिर वीर्यम्ह, ग्यानापुम्ह, आपालं पाप यानाच्वंम्ह साध्य मरण जुइ ॥९४॥

(दुष्ट) साध्यं थ:त हित जूगु आयु आरोग्य पुष्टि जुइगु जप, होम, मन्त्र अप्व: यानाच्वंगु द:सा, मालामन्त्र आदि व देवता आदि आराधना यानाच्वंगु द:सा व यानाच्वंगु फुक्क कर्मनिं कीलन यायेमा:, छेदन यायेमा:, परविद्या छेदन यायगु विधि स्तम्भन यायेमा: । अले जक च्वय् कनावयागु मारण विधि यायेमा: । थ्व खँ अग्राग्र अति विशेष प्रकारयागु दुरतिक्रमगु अलंघनीयगु समय ख:, वज्रसत्त्वयागु विज्ञप्ति ख: ॥९५॥

थन मारण विषयय् विशुद्धिया खँ कनेत स्कन्ध इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । स्कन्धवज्रेण धैगु पञ्चस्कन्ध स्वभावं थ्व त्रिधातुइ गुलि प्राणीपिं अण्डज आदिइ च्वनाच्वंगु दु, इपिं फुक्कसित स्याना: थ:केच्वंम्ह वज्रसत्त्वस मिले यानाबिया: धका: ध्यान यायेमा: धका: नं सिइकेमा: । एवं तुष्यति धैगु अक्षोभ्य भुवनय् न्हचाइपुके दइ । अथे मया:सा शस्त्र आदिं नाश जुया: थथे जुइमखु ॥९६॥

वहे विशुद्धियात अझ स्पष्ट यायेत बुद्ध इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । बुद्ध धैम्ह कायवज्र जुल । वज्रधर धैम्ह चित्तवज्र जुल । वज्रधर्म धैम्ह वाग्वज्र जुल । थ्व स्वम्हं कायवज्रादियात वज्रिण धा:गु ख: । अलग्ग अलग्ग भेदभाव याना:, तथता आलम्वन याना: मरण जुइमखु । गथे मेपिं नाश जुल, अथे हे थ: नं नाश जुल धका: भा:पा: परमार्थ सत्य आलम्वन यायेमा: धका: सूचना यानात:गु जुल । निष्पन्नक्रम समाधिइ च्वंम्हसिन यायेगु थ्व मारण विधि ख: । थ्व श्री महावज्रधरयागु वचन ख: ॥९७॥

महाक्रूरसमय धैम्ह महावज्रधर धा:गु खः । वसपोल पाखें पिहाँबिज्याना: छम्ह हे जूबिज्या:म्ह द्वेषवज्र हे क्रोधवज्र खः । थथे आज्ञा जुयाबिज्यात धका: संङ्गीतिकारं धा:गु जुल ।

मूल :

अथ वज्रधरो राजा सर्वाकाशो महामुनिः ॥
सर्वाभिषेकसम्बुद्धो ज्ञानवज्रमुदीरयत् ॥९८॥
अहो स्वभावसंशुद्धं वज्रयानमनुत्तमम् ॥
अनुत्पन्नेषु धर्मेषु उत्पत्तिः कथिता जिनैः ॥९९॥

अले फुक्क आकाश स्वभावम्ह, महामुनि जुयाबिज्या:म्ह, फुक्क अभिषेक प्राप्तयासे संबुद्ध जुयाबिज्या:म्ह वज्रधर राजां ज्ञानवज्रयात आज्ञा जुयाबिज्यात ॥९८॥

थ्व स्वभावं हे शुद्धगु, अनुत्तरगु वज्रयान, अहो आश्चर्यगु खः ! अनुत्पाद स्वभावगु धर्मय् जूसां बुद्धपिसं उत्पत्तियागु खँ कनाबिज्यात ॥९९॥

टीका :

अथेत्यादि । वज्रधरो द्वेषवज्रः राजा दीप्यमानः सर्वाकाशः सर्वशून्यात्मकः अतएव महामुनिः सर्वेषामभिषेकः क्षर(णं) तं संबुद्धः ज्ञातवान् ज्ञानवज्रं चिन्तामणिप्रख्यमीप्सितफलप्रदम् अविनश्वर प्रभावमुदीरयन् वक्ष्माणोदानगाथया प्रकटयामास ।

अहो इत्याश्चर्ये । स्वभावसंशुद्धं सर्वविकल्पापगतत्वात् स्वभावरहितं वज्रयानं प्रभास्वरमनुत्तरं यस्य प्रभावात् अनुत्पन्नेषु कारणरहितत्वात् अजातेषु धर्मेषु उपात्तानुपात्तभूतेषु शान्त्यादिकर्मप्रसरणानुत्पतिः संभवः तैस्त्रैकाल्यवर्तिभिस्तथागतैः कथिताः ।

थन वज्रधर धैम्ह द्वेषवज्र जुल । राजा धैगु प्रकाशमानम्ह धा:गु खः । सर्वाकाश धैगु फुक्क शून्य स्वभावम्ह धा:गु खः । अथे जूगुलिं वसपोल महामुनि खः । फुक्कसिगुं अभिषेक (क्षरण) स्यूम्ह धायेत सर्वाभिषेकसंबुद्ध धा:गु जुल । ज्ञानवज्रं धैगु चिन्तामणि समान मनं तुनागु फल बिइगु अविनाशि प्रभाव दुगु ज्ञान क्वय् कना बिज्यात । थ्व उदान गाथा खः, प्रकट यानाबिज्यात ॥९८॥

अहो शब्दं आश्चर्य प्रकट या:गु जुल । स्वभाव संशुद्धं धैगु फुक्क विकल्प मदुगुलिं स्वभाव मदुगु वज्रयान प्रभास्वर तथा अनुत्तर खः । वहे वज्रयानयागु प्रभावं अनुत्पन्नेषु धैगु कारण मदुगुलिं उत्पन्न मजूगु धा:गु खः । उज्व:गु धर्मय् नं उपात्त, अनुपात्त धैगु सजीव वस्तु, निर्जीव वस्तुइ नं धा:गु खः । शान्त्यादि कर्मप्रसर जुइगुलिं उत्पत्ति जुल । (जन्म जुल इत्यादि खँ) स्वंगू कालयापिं तथागतपिसं नं कनाबिज्यात ॥९९॥

मूल :

तत्रेदं क्षुद्रकर्मरहस्यम् ।
खटिकाङ्गारेण लिखेत्सर्पं विकृतं तु भयप्रदम् ।

कृष्णज्वालाकुलं क्रुद्धं द्विजिव्हं दंष्ट्रमालिनम् ॥१००॥
तत्रेदं क्रूरनागचोदनहृदयम् ।

॥ खँ ॥

वक्त्रमध्यगतं चिन्तेद्विषं हालाहलप्रभम् ।
तत्रेदं सर्वविषाकर्षणहृदयम् ।

॥ ह्वीः ॥

त्रैधातुकस्थितं सर्व विषं विविधसम्भवम् ।
हृतं तु भावयेत्तेन पतमानं विचिन्तयेत् ॥१०१॥
स भवेत्तत्क्षणादेव विषोदधिसुदारुणः ।
स्पृष्टमात्रे जगत्सर्वं नाशयेन्नात्र संशयः ॥१०२॥

इत्याह च ।

मण्डूकवृश्चिकादीनि सर्पाणि विविधानि च ।
कर्तव्यानि विधानेन यागोत्पत्तिकलक्षणैः ॥१०३॥

आः थन क्षुद्रकर्म (चिचीधंगु विधि) या रहस्यगु (गुहचगु) खँ कने ।

सलां वा हचंग्वालं ग्यानापुसे गरखेसे च्वंम्ह सर्प छम्ह च्वयेमाल । व सर्प हाकुसेच्वंगु ज्वालां आकुलम्ह, तंपिकयाच्वंम्ह, निपु चंम्ये दुम्ह, धंवा ब्वःलाक दुम्ह जुल ॥१००॥

आः थन क्रूरम्ह (उम्ह) नागयात प्रेरणा बिइगु हृदय वीजाक्षर 'खँ' जुल । व वीजाक्षर हलाहल थें जाःगु विष सर्पया म्हुतुइ दथुइ च्वनाच्वन धकाः ध्यान याये माल ।

हानं, थन फुक्क विष सालाहयेगु आकर्षणगु हृदय वीजाक्षर मन्त्र 'ह्वीः' जुल ।

स्थावर तथा जङ्गमय् फुक्क प्रकारया विष त्रिधातुइ गुलिनं दु व फुक्कं विष सालाहयाः सर्पया म्हय् प्वंका तयाः धकाः ध्यान यायेमाल । व विष फुक्क तत्क्षण हे विषया समुद्र जुल धकाः भाःपे । व विषं थी मात्र नं फुक्क जगत हे नाश जुयावनी । थ्व खँय् शङ्का मदु॥१०१॥१०२॥ धकाः नं आज्ञा जुल ।

थुगु प्रकारं हे विषालु ब्यांचा, वृश्चिक, जातं जातया सर्पयागु नं योगं उत्पन्न यानाः विधिपूर्वक यायेमाल ॥१०३॥

टीका :

तत्त्वेत्यादि । धर्मनैरात्म्ये स्थितस्येदं वक्ष्यमाणं क्षुद्ररल्पकैरुपकरणैः साध्यत इति क्षुद्रसाधनकर्म । तथापि सारभूतत्वात् वज्रं तस्मादेव गोप्यत्वात् रहस्यम् ॥

खटिकेत्यादि । खटिकयाङ्गारेण येन केनचिद् वा वर्णकेण सर्पमेकफणं त्रिफणादियुक्तं वा

विकृतं विरूपं भयङ्करं कृष्णप्रभोत्कटं कु(द्धं) द्विजिव्हं स्फरज्जिव्हाद्वयं एकैकस्मिन् मुखे दंष्ट्रामालाकुलं चिन्तयेत् ।

तत्र तस्मिन्निदं प्रस्तूयमानं क्रूरनागचोदनाहृदयं बीजं चिन्तयेत् ॥खं॥ नागवक्त्रोदरेषु कृष्णं खंकारं विन्यस्य तत्परावृत्तिजं विषं हालाहलवत् कृष्णं दहन्तमग्निवत् दुःसहं भावयेत् । चकारात् वासुकिप्रमुखानामन्यतमस्य विज्ञानन्हीःकारङ्कुशेनाकृष्य प्रवेश्य सर्पं स्फुरन्तं चिन्तयेत् । चलते ध्रुवम् । तत्र तस्मिन् सर्पे सर्वस्थावरजङ्गमेभ्यो विषाकृष्टो हृदयं किं तत् ? न्हीः ।

त्रैधातुकस्थितं हीनमध्योत्कृष्टभाजनगतं विविधसंभवं स्थावरजङ्गमात्मकं सर्वं निःशेषम् तेन न्हीःकारेण हृतमाकृष्टं भावयेत् । ततः सर्पविग्रहे पतमानं प्रविशन् चिन्तयेत् स्मर्यः ॥

तत्क्षणादेव ध्यानमात्रे विषसमुद्रवत् सुदारुणो भवति । स्पृष्टमात्रे अनेन मन्त्रप्रेरितेन दष्टमात्रे स्पृष्टमात्रेण वा जगत् सर्वं विषोद्गमनेन मृतं भवति । नात्र संशयः ॥

मण्डूकेत्यादि । अनन्तरोक्तेनैव विधिना कच्छपादयः सत्त्वविशेषाः कर्तव्याः कैः ? योगोत्पत्तिकलक्षणैः । योगो विषम् । चित्रितमण्डूकादौ करणं तस्मिन् लक्षणैः कुशलैः तत्र इत्यादिना ॥

थन धर्मनैरात्म्य भावना यानाच्वंम्हसिनं थन क्वय् वयेत्यंगु छुद्र धैगु चिचीधंगु उपकरण सिद्ध यायेगु कर्म धायेत छुद्र साधन कर्म धकाः धाइ । अथे छुद्र जूसां सारगु जूगुलिं वज्र धाःगु खः । थ्व विधि गोप्य जूगुलिं रहस्य धाःगु खः ।

खटिका इत्यादि निसें थन सलां वा हचंग्वाः छु दु व रङ्गं छम्ह, छगू जक फणा दुम्ह वा स्वंगू आदि फणा दुम्ह विकृतम्ह अर्थात् विरूपम्ह, ग्यानापुसेच्वंम्ह, अत्यन्त हाकुम्ह, तंचायाच्वंम्ह, निपु म्ये दुम्ह, निपुं म्ये फर फर संकाच्वंम्ह, छप्वाः म्हुतुइ धंवायागु माःहे दुम्ह, ध्यान याये माल ॥१००॥

व म्हुतुइ क्वय् कनेत्यंगु वीजाक्षर 'खँ' नागया म्हुतुइ दुने ध्यान यायेमाल । वं खंकार परिवर्तन जुयाः हलाहल थेंजाःगु हाकुसेच्वंगु, मिं पुःथें पुइगु, सह हे याये मफइगु धकाः भावना याये माल । मूलय् चकार शब्दं वासुकि आदि सुं छम्ह नागयागु विज्ञान (मन) यात 'न्हीः' धैगु वीजाक्षररूप अंकुशं सालाहयाः व चित्रय् प्रवेश यानाः फिर् फिर् सनाच्वन धकाः ध्यान याये माल । व निश्चय नं सना नं हइ । अनंलि व सर्पय् फुक्क स्थावर जङ्गम विष सालाहयाः तइ । हृदय मन्त्र छु धाःसा व 'न्हीः' हे खः ।

स्वंगू धातुइ च्वंगु हीन, मध्य, उत्कृष्टगु थाय् थासय् उत्पन्न जूगु स्थावर जङ्गम फुक्क निशेष जुइक वहे न्हीः धैगु मन्त्रं सालाहल धकाः भावना याये माल । अले सर्पया म्हय् (व साला हयागु फुक्क विष) तये मात्र नं दुहाँवन धका ध्यान यायेमाल, लुमंकेमाल ।

अले तुरुन्त ध्यान याये मात्र नं विषयागु समुद्र थें ग्यानापुसेच्वनीगु जुल । थ्व मन्त्रं प्रेरणा यानाः थिये मात्र नं, न्याये मात्र नं वा जगत फुक्कं हे विषं युक्त जुयाः मरण जुइ । थुकिइ शङ्का मदु ॥१०१॥१०२॥

मण्डूकेत्यादि, थन च्वय् कनावयागु विधिं विषालु कापले आदि प्राणीपिनिगु चित्र च्वयेमाल । योग अनुसार धैगु थन विषं छिरेबिरेम्ह ब्यांचा आदि नं च्वये माल धाःगु जुल । तत्र इत्यादि, च्वय् कनाथें भावना नं याये माल धाःगु जुल ॥१०३॥

मूल :

तत्रेदं सर्वविषमहासंक्रमणहृदयम् ।
॥ ऑं ॥
दुष्टवज्रविषादीनि ये चान्ये विषदारुणाः ।
आकृष्य ज्ञानचक्रेण प्रेरणं खवज्रमण्डले ॥१०४॥

इत्याह भगवान् महाविषसमयवज्रः ।

आः थन थ्व फुक्क विष छ्थासं मेगु थासय् चीकायंकेगु हृदय मन्त्र 'ऑं' जुल ।

गुलि नं दुष्टगु, वज्र समानगु विष आदि दु, अथे हे ग्यानापुगु विष नं दु, व फुक्क विष ज्ञानवज्रं सालाहयाः आकाश मण्डलय् चीकाव्छयेमाल ॥१०४॥

धकाः श्री भगवान् महाविषसमयवज्रं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

विषस्य स्थानान्तरात् स्थानान्तरसंक्रान्तिमाह । दृष्टिवज्रेत्यादि । दृष्टिविषं दंष्ट्राविषादीनां विषं ये चान्ये सत्त्वा विषदारुणाः तेषां च विषं पात्रशरीरमत ऊर्ध्वस्थितसितप्रणवरश्मिप्रेरितं पादतलस्थं कृष्णं विस्फुरद्रुपं ध्यात्वा खवज्रमण्डलस्य पात्रं हृद्गतं खंकारोपरि ज्ञानवज्रेण ह्रीःकार ाङ्कुशेनाकृष्य प्रवेशयन्ति मन्त्रिणा ।

इत्याह भगवान् महाविषमयवज्रो महावज्रधरः ॥

विषयात मेगु थासय् संक्रान्ति धैगु चीकेगु खँ दृष्टिवज्रेत्यादि श्लोकं कनाच्वन । दृष्टिविषं, मिखां स्वये मात्रं विषं कइगु विष, दंष्ट्राविष आदि विष । हानं, गुलिनं मेपिं ग्यानापुसे च्वंपिं विषप्राणी दु, उजोपिं फुक्कसिगु विष पात्रया शरीरय् दु । च्वय् शिरय् च्वंगु ऑं वीजाक्षरया रश्मिं व फुक्क विष पालितःले व्छयाः हाकुसे स्पष्ट खने दुगु जुल धकाः ध्यान यानाः खवज्र मण्डलस्य धैगु आकाशमण्डलय् च्वंम्ह पात्रया हृदयय् च्वंगु खंकारया द्यःने च्वंगु ज्ञानवज्ररूपी ह्रीःकारया अंकुशं क्यंकाः सालाहयाः साधक प्रवेश याकाच्वन धकाः नं भगवान् महाविषसमयवज्र धैम्ह महावज्रधरं आज्ञा जुयाबिज्यात ॥१०४॥

मूल :

तत्रेदं विषचिकित्सनवज्रहृदयम् ।
॥ हूँ ॥
हृदये तं महावज्रं सितवर्णं विचिन्तयेत् ।
रश्मिमेघं महादीप्तं चन्द्रांशुमिव निर्मलम् ॥१०५॥

चतुः स्थानप्रयोगेण संहरन् तत्र तिष्ठते ।
द्वित्रिवारान् प्रभावित्वा छेदयन्तं विचिन्तयेत् ॥१०६॥
खधातुं विषसम्पूर्णं निर्विषं कुरुते क्षणात् ।

इत्याह च ।

आः थन ध्व विषचिकित्सनवज्र हृदय मन्त्र पद खः । हूँ वीजाक्षर मन्त्र जुल ।

साधकं नुगलय् तुयूसेच्वंगु महावज्र लुमंकेमाल । व वज्रं चन्दमायागु किरण थेंच्वंगु निर्मलगु, अति उज्वलगु रश्मिया समूह दुगु वज्र लुमंकेमाल ॥१०५॥

प्यंगू थासय् प्रयोग याना: हानं वया: वहे थासय् च्वनाच्वन धका: नं मतिइ तयेमाल । निकः स्वकः अथे भावना यायेधुंका: विष फुक्क छेदन याना धका: नं लुमंकेमाल । थथे लुमंकागुलिं विषं पूर्णगु आकाश नं तत्क्षणं निर्विष जुइ धका: नं आज्ञा जुयाबिज्यात ॥१०६$^{१}/_{२}$॥

टीका :

तत्रेदमित्यादिना विषापहरणमारभते विषचिकित्साहृदयम् ।

किं तत् ? हूँ ॥

हृदये पादतलहृदये इदं हूङ्कारं शुक्लवर्णं महावज्रं रश्मिपुञ्जात्मकं चन्द्रांशुवद् देदीप्यमानं विभावयेत् ।

चतुःस्थानप्रयोगेणेति । पादतलसुशिरेणोद्गत्य विषं स्वरश्मिनिवहेन ऊर्ध्वं क्षिप्त्वा गुदपद्ममागम्य तस्मिन् छित्वा ततो विनिर्गत्य तथैव नाभिपद्मगतं ध्यात्वा तस्मादपि हृत्पद्मगतं विचिन्त्य ततोऽपि कण्ठपद्मगतं ध्यायात् । एवं संहरणत्यागेन उत्तिष्ठत्यूर्ध्वं गच्छति विषम् । एवं द्वित्रिर्वारान् ध्यात्वा विषं कृष्णरूपं छन्दयन्तमातुरं ध्यायात् । स्वस्थो भवति ।

अनेनैव क्रमेण मस्तकादारभ्य यावत्पादतलं गत्वा तद्द्विवरान्निर्गतं विषं ध्यायादिति केचित् । खधातुमाकाशकुहरं विषेण भरितमपि अनेन प्रयोगेण सद्यो निर्विषं कुरुते ।

इत्याह चेति प्रस्तूयमाणापेक्षः ।

थन विषचिकित्साहृदय नामगु विषया वासः यायेगु खँ आरम्भ यानाच्वन । व छु धा:सा - हूँ धैगु वीजाक्षर खः ।

न्हापां हृदये धैगु पालितःले ध्व हूँकार, तुयूगु वर्णगु, महावज्र स्वरूपगु, रश्मिया पुचः स्वरूपगु, चन्द्रमाया रश्मि थें देदीप्यमानगु भावना यायेमाल ॥१०५॥

अले चतु:स्थान प्रयोगेन धैगु पालितःया क्वतं च्वय् थहाँवया: थ:गु रश्मिया पुचलं विष थ:तिनाहया: गुदद्वारय् थ्यंका: विप त्वा:ल्हानाहया: अथे हे च्वय् नाभि (त्यफुइ) हल धका: ध्यान याना: अनं नं हया:,

कथुइ थ्यन धका: ध्यान यायेमाल। थथे हया: हाकुसेच्वंगु व विष ल्व्हयाव्छत धका: रोगीयात लुमंकेमाल। थुगु प्रकारं पालित:लं निसें कथुइ तक हया: विष ल्व्हयाव्छ:गु निक: स्वक: ध्यान यायेमाल। अले निरोगी (स्वस्थ) जुइ। च्वय् कना थें मस्तकं निसें हया: क्वय् पालित:या व्हतं विष पिहाँवन धका: ध्यान यायेमा: धका: छम्ह निम्हसिनं धयाच्वन। थथे यानागुलिं आकाश छगूलिं विषं बिलिबिलिं जायाच्वंगु जूसां याकनं विष मदयावनी धका:, क्वय्यागु नं अपेक्षा याना आज्ञा जुयाबिज्यात ॥१०६॥

मूल :

तत्रेदं सर्वविषाकर्षणहृदयम्।

॥ आः ॥

गण्डपिटकलूताश्च ये चान्ये व्याधयः स्मृताः।
नश्यन्ति ध्यानमात्रेण वज्रपाणिवचो यथा ॥१०७॥
अष्टपत्रं महापद्मं शशाङ्कमिव निर्मलम्।
तत्र मध्यगतं चिन्तेत्पञ्चरश्मिप्रपूरितम् ॥१०८॥
संहरेत्कृष्णसमयं चोदने सितसन्निभम्।
इदं ध्यानपदं गुह्यं रहस्यं ज्ञाननिर्मलम् ॥इति॥१०९॥

गल:, कै, माकचां छा:गु आदि मेमेगु गुलिं नं रोग दु, ध्यान याये मात्र नं नाश जुया: लनावनी। वज्रपाणियागु थ्व वचन जुल ॥१०७॥

त:फ्व:गु अष्टदल पलेस्वां चन्द्रमा थें निर्मल धका: ध्यान याना: वया दथुइ पञ्चरश्मिपूर्णगु भावना यायेमाल। व पद्मय् विष किना: हाकुल धका: भा:पेमाल। थुगु प्रकारं विष हरण यायेधुंका हाकुगु विष हुयाव्छये न्हच: तुयूगु धका: ध्यान यायेगु। थ्व ध्यानपद गुह्यगु, रहस्यगु ज्ञानं निर्मलगु धका: धयातल ॥१०८॥१०९॥

टीका :

तत्र विषापहरणे उपविषाणि धत्तूरलाङ्गलिप्रभृतीनि कृत्रिमविषाणि च तेषां सर्वविषा(णा)मपकर्षणहृदयम्।

किं तत्? आः।

न केवलमुपविषस्यैव प्रतीकारः गण्डादीनामपीति दर्शयति। गण्डेत्यादि। गण्डाः व्यालगर्दभादयः। पिटका मसूरिकादयः। लूता वणीपद्यादयः। तेषां यद् वीर्य येचान्ये व्याधयो ज्वरवैसर्पादयः ध्यानमात्रेण वक्ष्यमाणेन ध्यानेन भ्रश्यन्त्यातुरदेहात् दूरी भवन्ति। वज्रपाणिवचनमेतद् दर्शयति। यथेति।

अष्टेत्यादि। अष्टदलं महापद्मं श्वेतं वामकरतले ध्यात्वा तत्र कर्णिकायां पञ्चरश्मिप्रपूरितम् आःकारं दलेषु च ह्रीःकारं ध्यात्वा ह्रीङ्कारमुच्चारयन् उपमर्द्य (?) विषादिकमाकृष्य आःकारेण प्रवेश्य मुष्टिसंहारेण भूमिगतं कुर्यात्।

तदेवाःकारबीजं ध्यानविशेषेण विशेषयन्नाह । संहरेत् सितसन्निभमिति योज्यम् । विषापहरणे सितं ध्यातव्यम् । चोदने विषोत्थापने कृष्णवर्णं ध्येयम् । इदमुक्तप्रकारं ध्यानपदबीजं गुह्यं दुर्भगेभ्यो गोपनीयम् । तस्माद् रहस्यम् बुद्धरहस्यं ज्ञाननिर्मलं प्रभास्वरपरिशोधितत्वात् ।

विषापहरण धैगु थन उपविष धकाः प्रसिद्धगु धत्तूर लाङ्गलि (न्यकूधुलि स्वांमाँ) आदि खः । कृत्रिम विष नं फुक्कं विष अपकर्षण यायेगु (लिकायेगु) या थ्व नुगः (हृदय) खः । व छु धाःसा 'आः' धैगु वीजाक्षर खः ।

केवल उपविषयागु जक वासः यायेगु मखु, गण्ड आदियागु नं वासः यायेज्यू धैगु क्यनेत गण्ड इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । गण्ड धैगुलिं गलः, हलिचा वःगु नं धाःगु खः । पिटकाः धैगु कैः, तःकै आदि जुल । लूता धैगु माकचा आदिं छाःगु धाःगु खः (थुथाय् वणीपदी आदि धयातल । थन आखः द्वंगु थें च्वं) । थुमिगु विष आदि व मेमेगु गुलिनं ज्वर, विसर्प आदि ल्वय् दु, व नं ध्यान याये मात्र नं (क्वसं कनातःगु ध्यान) रोग व्याधि रोगीया शरीरं चिलावनी । थ्व वज्रपाणियागु वचन खः धकाः यथा धाःगुलिं क्यनाच्वन ॥१०७॥

अष्टेत्यादि, थन च्याहः दुगु तुयूगु तःफ्वःगु पलेस्वां देपागु ल्हाःपाय् ध्यान याये माल । व पलेस्वांया कर्णिका (कमल गट्टा) पञ्चरश्मिं पूर्णगु आःकार भाःपियाः, हलय् ऱ्हीःकार ध्यान यानाः, ऱ्हींकारं उच्चारण यायां विषादि सालाहयाः न्हापां आकारय् दुव्छयाः ल्हाःतिइ म्हुछिनातःगु विष वांव्छयाः बँय् तया धकाः भाःपेमाल ॥१०८॥

आः वहे आःकार ध्यान विशेष वइगु विशेषता क्यनेत मूलय् संहरत् इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । अन्वय यायेबलय् 'संहरत् सितसन्निभम्' धकाः धायेमाः । अर्थात् विष अपहरण यायेबलय् पलेस्वां तुयूगु वर्णगु भाःपेमाः । चोदन धैगु विष उत्थापन धुंकाः (लिकयाहये धुंकाः) कृष्णवर्ण ध्यान यायेमाः । थ्व च्वय् कनातःगु ध्यानपदवीज गुह्यगु, दुर्भाग्यपिन्त गुप्त यानातयेमाःगु खः । अथे जूगुलिं रहस्य धैगु बुद्धपिनि रहस्य खः । ज्ञाननिर्मलं धैगु प्रभास्वर शुद्धगु धाःगु खः ॥१०९॥

मूल :

तत्रेमानि बाह्याध्यात्मिकव्याधिचिकित्सावज्रहृदयमन्त्राक्षरपदानि ।
॥ जिनजिक् ॥ आरोलिक् । वज्रधृक् ॥
यदेवाक्षरपदमिष्टं भवेद्भक्तिगुणावहम् ।
भावयेत्तादृशं व्याधिं विश्ववज्रप्रचोदनैः ॥११०॥
वानराकारसमयमथवा श्वानसम्भवम् ।
स्वकायवाक्चित्तपदे निश्चरन्तं विचिन्तयेत् ॥१११॥
चक्रं वाऽप्यथवा वज्रं ध्यात्वा वज्रपदे स्थितः ।
कायवाक्चित्तसमयं चूर्णितं तेन भावयेत् ॥११२॥
ततः प्रभृति संबुद्धा बोधिसत्त्वा महायशाः ।
अधिष्ठानपदं रम्यं ददन्ति हृष्टचक्षुषः ॥११३॥

इत्याह च ।

आः थन थ्व वाहच, आध्यात्मिक रोगयागु चिकित्सा यायेगु वज्रहृदयमन्त्राक्षर पदत जुल ।

जिनजिक्, आरोलिक्, वज्रधृक् थ्व स्वंगू मन्त्रपदया अर्थ टीकाय् वने धुंकल ।

गुबलय् अक्षर मन्त्रपद यःगु भक्तिया गुणं युक्त जुइ, उबलय् विश्ववज्र प्रेरणा (चोदना) यानाः उज्वःगु ल्वय् लंकेत भावना यायेमाः ॥११०॥

माकः वा खिचाया आकारगु समयगु (रोग) थःगु काय, वाक्, चित्तं पिहाँवनाच्वंगु लुमंकेमाल ॥१११॥

चक्र अथवा वज्रयात लुमंकाः (थः) वज्रपदय् (ल्हाःतय्) च्वनाच्वंगु व वज्रं वा चक्रं कायवाक्चित्तसमय रोगयात चुं चुं दंकाः धकाः भावना यायेमाल ॥११२॥

अनंलि बुद्ध, बोधिसत्त्व, महायशपिसं प्रसन्न दृष्टिं स्वयाः न्हचाइपुसे च्वंगु अधिष्ठान पद बियाबिज्याइ ॥११३॥ धकाः नं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

पूर्वमुपविषप्रसङ्गेनोक्त्वा विशेषेण व्याधिचिकित्सामाक्षिपन्नाह । तत्रेत्यादि । तत्र विशेषविधाने शस्त्राद्यागन्तुकनिमित्ता अभिचारनिमित्ताश्च वाहचाः दोषधातुमलाहारवैषम्यनिमित्ताः आध्यात्मिकास्तेषां वाहचाध्यात्मिकव्याधीनां चिकित्सा प्रतीकारः तदर्थं वज्रवदभेद्यहृदयभूतमन्त्राक्षर पदानि जिनजिगित्यादीनि त्रीणि ।

यदित्यादि । एषु यन्मन्त्रपदमिष्टमभिप्रेतं भक्तिरभ्यासः तया गुणावहः फलवाहकं भवति, तादृशं तदनुरूपं विम्बं देवतारूपं भावयेत् । व्याधिवज्रं दुःसाध्यो व्याधिः तत्प्रचोदनैः तन्निश्चारकैर ध्याशयैः ध्यायात् ।

कथम् ? वानराकारसमयं वानराकाररोगं श्वानसंभवं कुक्कुराकारं वा । ईदृग्रूपं व्याधिं कायवाक्चित्तपदैः कायवाक्चित्तावष्टम्भनैः स्थितं निश्चरन्तं साध्यदेशात् निष्कान्तं विकल्पयेत् ध्यायात् ।

तत् चक्रं वा विकरालवज्रं वा वज्रपदे दक्षिणकरे स्थितं ध्यात्वा तेन मुक्तेन कायवाक्चित्तसमयकायादिसाधकं रोगं चूर्णितं भस्मीभूतं भावयेत् ।

ततः प्रभृति तत्कालमारभ्य संबुद्धा अक्षोभ्यादयः बोधिसत्त्वाः मैत्रेयादयः महायशाः स्वदेहस्याः तस्यान्तरस्याधिष्ठानपदं रोगनिर्जये प्रतिष्ठां ददन्ति प्रयच्छन्ति हृष्टचक्षुषः प्रोज्वलनयनाः ।

इत्याह चेति वक्ष्यमाणापेक्षया संगीतिकारकः ।

न्हापां उपविषयागु चिकित्सा कनाः, विशेष यानाः आरोगयागु वासः कनेत तत्र इत्यादि कथं कनाच्वन । तत्र धैगु विशेष विधिया रूपय् शस्त्र आदिं पिने जुइगु रोग, अभिचार आदि रोगयात वाहच

रोग (आदन्तकं रोग) धाइ । शरीरय् दुनेच्वंगु वात पित्त आदि दोष थलाक्वला: जुया जूगु रोगयात आध्यात्मिक रोग (शारीरिक रोग) धाइ । थ्व निगू वाहच व आध्यात्मिक रोगयागु चिकित्साया निमित्ते वज्र थें अभेद्यगु (अव्यर्थगु) दुनुगलय् च्वंगु मन्त्राक्षर पद जिनजिग् इत्यादि स्वंगू ख: ।

यदित्यादि, थन थ्व स्वंगू मध्यय् गुगु मन्त्रपद थ:त: ल्व:, भक्ति धैगु अभ्यास तथा गुण बिइगु अर्थात् फल बिइगु जुइ, उजोगु थ:त ल्व:गु मन्त्रपदयात विम्वं धैगु देवता रूपं भावना याये माल । व्याधिवज्रं धैगु लायेके थाकूगु रोगत प्रचोदनै धैगु व रोग पिहाँहूँ धैगु आशयं ध्यान या: ॥११०॥

गथे ध्यान यायेगु धा:सा ल्वगियागु ल्वय्यात माक:यागु रूप भा:पा: अथवा खिचायागु रूप भा:पा: व थुजोगु ल्वय् ल्वगिया कायवाक्चित्तय् प्यपुनाच्वन । वहे रोग साध्यया शरीरं पिहाँवन धका: कल्पना यायेमाल, ध्यान यायेमाल ॥१११॥

अनंलि चक्र वा ग्यानापुसेच्वंगु वज्र, वज्रपदे धैगु जव ल्हा:तिइ तयातया: धका: ध्यान याना: वहे वज्रं काय, वाक्, चित्त समय आदियात वाधा बिइगु ल्वय् चुं चुं दंकाबिया:, भस्म यानाबिया: धका: भावना यायेमाल ॥११२॥

उबलय्निसें आरम्भ याना:, संबुद्धा धैपिं अक्षोभ्य आदि जुल, बोधिसत्त्वा धैपिं मैत्रेय आदि जुल, महायशा धैपिं थ:गु शरीरय् बिज्यानाच्वंपिं आपालं यश दुपिंसं व रोगीया शरीरय् दुनेच्वंगु रोग नि:शेष जुइक मदयेकेत अधिष्ठान यानाबिज्याइ, प्रसन्नगु दृष्टिं स्वयाबिज्याइ, उज्वलगु मिखां स्वयाबिज्याइ ॥११३॥

थुलि आज्ञा जुयाबिज्यात धका: क्वय्या अपेक्षां संङ्गीतिकारं धा:गु जुल ।

मूल :

स्वकायचित्तवज्रेषु बुद्धमेघान् विचिन्तयेत् ।
वज्ररागमहामेघं भावयेद्व्याधिमोक्षणम् ॥इति॥११४॥
दशदिक्सर्वबुद्धानां वज्रसत्त्वसुधीमताम् ।
क्रुद्धोभावयतस्तस्य मारणं पारमार्थिकम् ॥११५॥
अनेन ध्यानमात्रेण कर्मजं वापि यत्स्मृतम् ।
शताष्टजपयोगेन सप्तदिनैर्विनश्यति ॥११६॥
अथवा स्वमन्त्रराजेन वज्रध्यानविधि: स्मृत: ।
एषो हि सर्वव्याधीनां समयो दुरतिक्रम: ॥११७॥
अथ वज्रधरो राजा ज्ञानाङ्कुशमहाद्युति: ।
काममोक्षमहावज्र इदं वचनमब्रवीत् ॥११८॥
स्वप्नोपमेषु धर्मेषु अनुत्पादस्वभाविषु ।
स्वभावशुद्धतत्त्वेषु भ्रान्तिवज्र: प्रगीयते ॥११९॥

पश्यन्ति साधका नित्यं जपध्यानार्थतत्पराः ।
बुद्धांश्च बोधिसत्त्वांश्च द्विधाभेदेन दर्शनम् ॥१२०॥

थ:गु शरीरय् व मनय् बुद्धपिनिगु समूह बिज्यानाच्वन धका: ध्यान याये माल । अथे वज्रराजमहामेघ धैगु संभवत अक्षोभ्य समूह व अमिताभ समूह नं बिज्यानाच्वन धका: भावना याये माल । अथे यानागुलिं रोगं त्व:तावनीगु जुल ॥११४॥

झिगू दिशाय् बिज्यानाच्वंपिं फुक्क बुद्धपिं, धीमान जुयाबिज्या:पिं बोधिसत्त्वपिं यदि क्रुद्ध जुलधा:सा अनपिन्त पारमार्थिक मारण यायेमा: (शून्यता भावना यायेमा:) ॥११५॥

थ्व ध्यान याये मात्र नं कर्मज हे व्याधि जूसां सच्छि व च्याक: जप यानागुलिं न्हयन्हु दयेवं रोग नाश जुयावनी ॥११६॥

अथवा थ:गु मन्त्रराजं, वज्रध्यानया विधिं फुक्क व्याधि नाश जुइ । थ्व दुरतिक्रमगु समय ख: ॥११७॥

अले ज्ञानांकुश स्वभावम्ह, महातेज दुम्ह, काम मोक्षया महावज्र जुयाबिज्या:म्ह महावज्रधर राजां थ्व वाक्य आज्ञा जुयाबिज्यात ॥११८॥

थ्व संसारय् गुलिनं वस्तु दु, व फुक्क वस्तु अनुत्पाद स्वभावगु ख: । स्वप्न समानगु ख: । स्वभावं हे शुद्धगु तत्त्व रूपगु वस्तुयात भ्रान्तिं, वज्र थें दृढ रूप मदुसां, दु धयाच्वन ॥११९॥

नित्य जप ध्यानया निमित्तय् तत्परपिं साधकतय्सं बुद्धयात व बोधिसत्त्वयात नं निगू प्रकारं स्वयाच्वन ॥१२०॥

टीका :

कथम् ? आतुरस्य कायवाक्चित्तवज्रेषु बुद्धमेघान् लोचनासमापन्नान् वैरोचनव्यूहान् तथैव वज्रराजमहामेघान् यथासंभवमक्षोभ्यमेघान् अमिताभमेघांश्च स्थापयेत् । एवं कृते व्याधिमोक्षणं भवति ।

निष्पन्नक्रमस्थस्य व्याधिनिग्रहमाह । दशदिगित्यादि । सर्वबुद्धानां रूपस्कन्धादिस्वभावानां बोधिसत्त्वानां चक्षुरादीनां धीमतांश्च विज्ञानसंप्रयुक्तानां क्रुद्धान् दोषक्षोभेण क्रुद्धानां तस्यातुरस्य एतेषां पारमार्थिकं मारणं प्रभास्वरं प्रवेशलक्षणं कर्तव्यम् ।

अनेन ध्यानयोगेन प्रभास्वरालम्बनेन यद् व्याधिजातं कर्मजं वापि कर्मजमपि यत् स्मृतं ज्ञातं तत् सप्तदिवसैर्विनश्यति । अथवा येन वज्रजापेनानुस्मरणेन विनश्यति तदुक्तम् । शताष्टजापयोगेनेति । शतयुक्त्वानामष्टशतानां चतुर्मण्डलेषु नवशतानां जपः शताष्टजपः तत्प्रयोगेण वा नश्यति व्याधिः ।

अथवा स्वमन्त्रराजेन स्वाधिष्ठानदेहेन वज्रध्यानं व्याधिविध्वंसनं ध्यानं तस्य विधिः विधानं स्मृतं स्मर्तव्यम् । एषो हि उक्तः सर्वविधिः सर्वव्याधीनां वाह्याध्यात्मिकानां दुरतिक्रमः अलङ्घ्यनीयः समयो वज्रसत्त्व प्रज्ञप्तिरिति ।

एवं कर्मप्रसरं निर्दिश्येदानीं मायोपमसमाधिसमापन्नानां महामुद्रासाधनप्रवृत्तानामिष्ट-स्वप्नसंदर्शनायाह । अथेत्यादि । ज्ञानाङ्कुशा वैरोचनादयः तेषां मध्ये महाद्युतिः प्रभुः कामेन मोक्षप्रदत्वात् काममोक्षः महावज्रो महापर्षत्कः इदं वचनमब्रवीत् ।

स्वप्नोपमेषु स्वप्नसंदर्शनेषु धर्मेषु भावेषु अनुत्पन्नस्वभाविषूत्पादकारणाभावात् स्वभावः प्रभास्वरः तेन शुद्धं व्यपगतकलुषं तत्त्वं देवतारूपं येषु ते स्वभावशुद्धतत्त्वात् तेषु भ्रान्तिवज्रं प्रगीयते। भ्रान्तिः (चित्त)विभ्रमः तस्य वज्रमुपगमनम्। स्वप्नदृष्टान्तेन सर्वधर्माणामपि स्वप्नोपमत्वपरिज्ञानात् शाश्वतोच्छेदभ्रान्तिः प्रगीयते प्रहीयत इत्यभिप्रायः ।

पश्यन्तीत्यादि ॥ साधकाः द्विविधाः नित्यं सततमभ्यस्यन्तः जपध्यानार्थतत्पराः बुद्धाः अध्यात्म-परायणाः बोधिसत्त्वाः मन्त्रपरायणा द्विविधा भेदेन सनिमित्तानिमित्तभेदेन दर्शनं स्वप्नं पश्यन्ति ।

रोगीं शरीर, वचन व मनं बुद्धमेघ गथे लुमंकिगु धाःसा वैरोचनपिनिगु समूहं लोचनापिं नाप समापत्ति यानाः अथे हे वज्रराजमहामेघान् धैगु संभवत अक्षोभ्यपिनि व अमिताभपिनि समूह यानाः च्वय् थें समापत्ति यानाच्वनाविज्याःपिं लुमंकेमाल । थथे यानागुलिं ल्वचं (रोगं) त्वनावनीगु जुल ॥११४॥

आः निष्पन्नक्रम योग याइम्हसिगु ल्वय् लंकेगु विधि दशदिग् इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । सर्वबुद्धानां धैगु रूप, स्कन्ध आदि स्वभावपिं धाःगु खः । बोधिसत्त्वानां धैपिं चक्षु आदि इन्द्रियत धाःगु खः । धीमतां धैगु विज्ञान युक्तपिं, क्रुद्धान् धैगु वात पित्त कफ कुपित जुयाः ल्वय् जूपिनिगु पञ्चस्कन्ध व विज्ञान सहित चक्षु आदि इन्द्रिययात पारमार्थिक मारण यायेमाः (प्रभास्वरय् प्रवेश यायेमाः) ॥११५॥

थ्व ध्यान व जापं प्रभास्वर साक्षात्कार यानागुलिं कर्मजरोग नं न्हयन्हु दयेव लनावनी । अथवा वज्रजाप धैगु अनुस्मर जक याःसां रोग नाश जुइ धकाः शताष्ट जाप योगेन इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । थन सच्छि सहित अष्टशत धाःगु खः । अर्थात् प्यंगू मण्डलय् गुसः गुसः जप धायेत 'शताष्टजपः' धयातःगु जुल । थ्व संख्या प्रयोग यानागुलिं व्याधि लनावनी (ल्वय् लाइ) धाःगु खः ॥११६॥

अथवा थःगु मन्त्रराजं धैगु स्वाधिष्ठान यानातयागु शरीरं वज्र ध्यान यायेमाः । अर्थात् रोग नाश जुइगु ध्यान यायेमाः । वयागु विधि धैगु विधान स्मरण यायेमाः, लुमंकेमाः । थ्व कनातःगु फुक्क विधिइ रोग धैगु वाहच व आध्यात्मिक रोगं दुरतिक्रम धैगु उल्लंघन याये मफइगु समय खः (वज्रसत्त्वया आज्ञा खः) ॥११७॥

थुगु प्रकारं कर्मप्रसरया खँ कनाः, आः मायोपमसमाधिइ च्वनीपिं धैगु महामुद्रा साधन यायेगुली न्हचलुवा जुया च्वनीपिंसं खनीगु इष्टगु सपनाया खँ कनेत अथेत्यादि श्लोकं कनाच्वन । ज्ञानाकुंशा धैपिं वैरोचन आदि धाःगु खः । अनपिं मध्यय् महातेजस्वी जुयाविज्याःम्ह प्रभुं काम (सुखभोग हे) मोक्ष बियाविज्याःम्ह धायेत काममोक्ष धाःगु खः । महावज्र धैगु स्वप्नोपमेषु धैगु म्हगसय् थें खनेदुगु, धर्मेषु धैगु वस्तुस, अनुत्पन्नस्वभावेषु धैगु उत्पन्न याइगु कारण मदुगुलिं, स्वभाव धैगु प्रभास्वरं शुद्धगु धैगु मल मदुगु, तत्वं धैगु देवता स्वरूपगु स्वभावं हे शुद्धगु जूगुलिं उकी भ्रान्तिवज्रंप्रगीयते धैगु भ्रान्ति अर्थात् चित्तयागु भ्रम

जुल । उकी वज्र थें जुया: शाश्वतदृष्टि व उच्छेददृष्टि न्हचने वल । थ्व दृष्टिभ्रम ख: । थ्व भ्रमप्रगीयते धैगु मदयावनी । यदि स्वप्नयागु दृष्टान्त बिया: फुक्क धर्म नं स्वप्न समान ख: धका: परिज्ञान (व्याप्त रूपगु ज्ञान) द:सा धैगु अभिप्राय: ख: ॥११९॥

पश्यन्तित्यादि प्रकरणय् साधक निगू प्रकारया दु । इमिसं नित्यं धैगु सदानं अभ्यास याना: जप व ध्यानया अर्थय् तत्पर जुयाच्वंपिं बुद्धा: धैपिं अध्यात्मय् तत्परपिं, बोधिसत्त्व धैपिं मन्त्रय् तत्परपिसं, निगू प्रकारं धैगु सनिमित्त व अनिमित्तया भेद, दर्शनं धैगु स्वप्नदर्शन पश्यन्ति अर्थात् खनाच्वनी धा:गु ख: ॥१२०॥

मूल :

तत्रेदं महास्वप्नसमयपदम् ।

बोधिज्ञानाग्रसम्प्राप्तं पश्यति ज्ञान सुप्रभम् ।
बुद्धसम्भोगकायं वा आत्मानं लघु पश्यति ॥१२१॥
त्रैधातुकमहासत्त्वैः पूज्यमानं स पश्यति ।
बुद्धैश्च बोधिसत्त्वैश्च पञ्चकामगुणैरपि ॥
पूजितं पश्यते बिम्बं महाज्ञानसमप्रभम् ॥१२२॥
वज्रसत्त्वं महाबिम्बं वज्रधर्मं महाशयम् ।
स्वबिम्बं पश्यते स्वप्ने गुह्यवज्रमहायशाः ॥१२३॥
प्रणमन्ति महाबुद्धाः बोधिसत्त्वाश्च वज्रिणः ।
द्रक्ष्यते ईदृशं स्वप्नं कायवाक्चित्तसिद्धिदम् ॥१२४॥
सर्वालङ्कारसम्पूर्णां सुरकन्यां मनोरमाम् ।
दारकं दारिकां पश्यन स सिद्धिमधिगच्छति ॥१२५॥
दशदिक्सर्वबुद्धानां क्षेत्रस्थं पश्यति ध्रुवम् ।
ददन्ति हृष्टचित्तात्मा धर्मगञ्ज मनोरमम् ॥१२६॥
धर्मचक्रगतं कायं सर्वबुद्धैः परिवृतम् ।
पश्यते योगसमये ध्यानवज्रप्रतिष्ठितः ॥१२७॥
आरामोद्यानविविधान् सुरकन्याद्यलङ्कृतान्ः ।
पश्यति ध्यानसमये सर्वबुद्धैरधिष्ठितान् ॥१२८॥
बुद्धैश्च बोधिसत्त्वैश्च अभिषिक्तं स पश्यति ।
विद्याधरमहाराजैः पूज्यमानं स पश्यति ॥१२९॥

इत्याह च ॥

विविधान् वज्रसम्भूतान् स्वप्नान् पश्यति निर्मलान् ।
सिध्यतेऽनुत्तरं तस्य कायवाक्चित्तवज्रनम् ॥१३०॥
चण्डालश्चानयोगादीन् पश्यति यदि वज्रधीः ।
सिध्यते चित्तनिलयं वज्रसत्त्वस्य धीमतः ॥१३१॥

/

आः थन थ्व महास्वप्नसमयपद धैगु सपनात (म्हगसय् म्हनीगु खँ) खः ।

थःत बोधिज्ञान प्राप्त जुयाः ज्ञान व प्रभां युक्तम्ह जुल धकाः अथवा थः बुद्धया संभोगकाय धकाः म्हनाः वा खनाच्वनी ॥१२१॥

त्रैधातुकय् महासत्त्वपिसं थःतः पूजा यात धकाः म्हगसय् खनाच्वनी । अथवा बुद्धपिसं, बोधिसत्त्वपिसं नं पञ्चकाम गुणं सहितगुलिं थःतः पूजा यात धकाः म्हनाच्वनी । अथवा थःगु शरीरयात (विम्वयात) महाज्ञान समानम्ह धकाः बुद्ध बोधिसत्त्वपिसं पूजा याःगु म्हनाच्वनी ॥१२२॥

अथवा साधकं थःत वज्रसत्त्व (अक्षोभ्य) धका, महाविम्व (वैरोचन) धका, वज्रधर्म (अमिताभ) धकाः, महायश (रत्नकेतु) धकाः वा गुहचवज्र (अमोघसिद्धि) धका म्हगसय् म्हनी ॥१२३॥

महाबुद्धपिसं, बोधिसत्त्वपिसं, वज्रयोग याइपिसं थःत प्रणाम यात, नमस्कार यात धकाः थुजोगु म्हगसय् खनधाःसा व म्हगसं काय वाक् चित्तयागु सिद्धि बिइगु जुल ॥१२४॥

फुक्क तिसां तियातःम्ह, यइपुस्येच्वंम्ह देवकन्या म्हगसय् खन वा फुक्क तिसां तियातःम्ह मनुष्यकन्या वा कुमार म्हगसय् खनधाःसा नं सिद्धि लाभ जुइ ॥१२५॥

थः थःगु बुद्धक्षेत्र बिज्यानाच्वंपिं फुक्क बुद्धपिन्त म्हगसय् खनाः मन प्रशन्न यानाः बांलासेच्वंगु धर्मगञ्ज सद्धर्मराज सफु बियाबिज्यात ॥१२६॥

अथवा योगसमय धैम्ह साधकं ध्यानवज्र प्रतिष्ठित धैगु निस्पन्नकर्म योग यानाः धर्मचक्रगतं धैगु धर्मासनय् च्वनाः छ्चाखेरं फुक्क बुद्ध बोधिसत्त्वपिं तयाच्वना धकाः म्हन धाःसा नं सिद्धि लाभ जुइ ॥१२७॥

देवकन्यापिं दुगु आराम (फूलवारी), उद्यान (बगैंचा) आदि तःगु प्रकारयागु रमणीय स्थानत, ध्यानसमय धैम्ह साधकं फुक्क बुद्धपिसं अधिष्ठान यानातःगु थाय्त म्हगसय् खनाच्वन धाःसा ॥१२८॥

अथवा बुद्ध बोधिसत्त्वपिसं थःत अभिषेक बिल धकाः म्हन अथवा विद्याधर महाराजापिसं थःत पूजा यात धकाः म्हगसय् म्हन धाःसां ॥१२९॥

श्री वज्रधरं आज्ञा जुल -

थुगु प्रकारं तःगु प्रकारयागु निर्मलगु (स्पष्ट जुइक) वज्रसम्भूतान् धैगु तथागतपिसं आज्ञा जुयातःगु म्हगसय् खन धाःसा व साधकयात कायवाक्चित्तवज्रजं धैगु प्राकृतिक कायवाक्चित्तं उत्पन्न जूगु अनुत्तरगु सिद्धि लाभ जुइ ॥१३०॥

यदि चण्डाल, खिचा आदि नापलात धकाः म्हगसय् म्हन धाःसा वज्रधृक धैम्ह साधक नं धीमतः धैगु धीमानम्ह तथा वज्रसत्त्व धैगु दृढ वीर्यम्हसिया नं चित्तनिलयं धैगु शरीर, सिध्यते धैगु थन पापं युक्त जुइ धाःगु खः ॥१३१॥

टीका :

तत्र द्विविधसाधकेषु इदमुच्यमानं महतां फलानां सूचकं स्वप्नं महास्वप्नं तदेवाविसंवादकत्वात् समयं साधकम् ॥

बोधिज्ञानाग्रं प्रभास्वरं तत्प्रविष्टमात्मानं पश्यति स बुद्धसुप्रभं ज्ञानमूर्ति पश्यति कदाचित् स योगी आत्मानं बुद्धानां संभोगकायं प्राप्तं लघु पश्यति अचिरात् साक्षात् करोति ।

त्रैधातुकमहासत्त्वैः शक्रब्रम्हादिभिर्महानुभावैः पूज्यमानमात्मानं स साधकः पश्यति । स्वविम्बमात्मदेहं महाज्ञानसमप्रभं महावज्रधरतुल्यकान्तिं विशष्टैः पूज्यमानमात्मानं स साधकः पश्यति । स्वविम्बमात्मदेकहं महाज्ञानसमप्रभं महावज्रधरतुल्यकान्तिं विशिष्टैः रूपादिविषयैः बुद्धबोधिसत्त्वैः पूज्यमानं ध्रुवमेकान्तेन पश्यति । अचिरेणैव महामुद्रासिद्धिं साक्षात्करोतीति यावत् ।

साधकः स्वविम्बमात्मानं वज्रसत्त्वरूपमक्षोभ्यरूपं महाविम्बं वैरोचनरूपं वज्रधर्ममभिताभरूपं वा महायशं रत्नकेतुं वा । गुह्यवज्रममोघसिद्धिरूपं वा पश्यति ।

तं साधकं महाबुद्धाः श्रावकप्रत्येकबुद्धाः बोधिसत्त्वाः समानज्ञानरूपाः वज्रिणो घटमानयोगिनः । तथैव साधकस्य ईदृग्विधं वज्रसत्त्वादिविम्बान् परेषां कायवाक्चित्तसिद्धिदान् महामुद्रासिद्धिदान् अचिरेण द्रक्ष्यति स्वप्नफलम् ।

सर्वालङ्कारसम्पूर्णां सुरकन्यां उर्वशीप्रभृतिदिव्यनारीः पश्यति । अथ वा मनुष्यकन्यां वा दारकं सर्वलक्षणोपेतं तदैव दारिकां बालां यः पश्यति स सिद्धिं लौकिकीमपि गच्छति प्राप्नोति ।

दशदिग्व्यवस्थितान् सर्वतथागतान् स्वबुद्धक्षेत्रव्यवस्थितान् बुद्धान् ध्रुवं निश्चयेन यः साधकः पश्यति यथा यस्मै हृष्टचित्ताः तथागता मनोरमं प्रीतिकरं धर्मगञ्जं सद्धर्मराजं पुस्तकगतं ददति ।

यः धर्मचक्रगतं धर्मासनारूढं कायमात्मदेहं सर्वबुद्धैर्बोधिसत्त्वैः परिवृतं योगसमयः साधकः ध्यान(वज्र) प्रतिष्ठितः निष्पन्नक्रमस्थः पश्यति, स लोकोत्तरसिद्धिं साधयतीति दर्शनफलम् ।

आरामं तपोवनमुद्यानं राजक्रीडावनं एवमादि विविधान् मनोरमप्रदेशान् देवनागकन्यादिभिरलङ्कृतान् ध्यानसमयः परिकल्पितयोगस्थो यः पश्यति स सर्वबुद्धैरधिष्ठितैः सर्वतथागतनिष्ठां लभते । तस्मादेवेप्सितलौकिकं सुखं लभत इति स्वप्नपाकः ।

बुद्धबोधिसत्त्वैरभिषिच्यमानं आत्मानं यः पश्यति स्वप्ने स विद्याधरमहाराजैः विद्याधरनायकैः पूज्यमानमात्मानं पश्यति लभते स्वप्नपाकः ।

इत्याह चेति ॥

इष्टस्वप्नोपसंहारार्थमाह विविधानुक्तानेवंभूताननुक्तांश्च वज्रसंभूतान् तथागतदर्शितान् निर्मलान् शुभान् स्वप्नान् पश्यति यत् तेनानुत्तरं तत्त्वं कायवाक्चित्तवज्रजं प्राकृतकायवाक्चित्तान् जातं निष्पन्नमनुत्तरं तत्त्वं परिशुद्धदेवतारूपं सिध्यते प्राप्यते ।

चण्डालेत्यादि । समयभ्रष्टस्याशुस्वप्नं दर्शयति । चण्डालश्वानादिभिर्योगः । आदिशब्देन वानरप्रेतादयो विरूपा गृह्यन्ते । वज्रधृक् साधकः यदि चेत् पश्यति तस्य धीमतः दृष्टसत्त्वस्यापि वज्रसत्त्वस्य दृढवीर्यस्य चित्तनिलयं शरीरं सिध्यते पापमुपगच्छति । समयोल्लङ्घनं कृत्वा समयं परिपूज्य लौकिकलोकोत्तरसाधनेषु प्रवृत्तः सन् विषमापरिहारण कालं करोतीति यावत् ।

थन निगू प्रकारया साधकतयृत थ्व क्वय् कनेत्यंगु महानगु फल सूचना यानाच्वंगु स्वप्न जूगुलिं महास्वप्न धाःगु खः । व फल साधकयात व्यर्थ मवनीगुलिं समय धाःगु खः ।

बोधिज्ञानाग्र धैगु प्रभास्वर धाःगु खः । प्रभास्वर साक्षात्कार यानाच्वना धकाः म्हनाच्वनी । अथवा वं गुबलें बुद्ध सुप्रभं धैम्ह ज्ञानमूर्ति जुयाबिज्याःम्ह म्हनाच्वनी वा गुबलें थःत बुद्धपिनिगु संभोगकाय (जीवित् बुद्धया शरीर) प्राप्त जुल धकाः म्हनाच्वनी । लघु पश्यति धैगु याकनं साक्षात्कार याइ धाःगु खः ॥१२१॥

त्रैधातुक महासत्त्वैः धैपिं इन्द्र ब्रम्हा आदि महानुभावपिसं थःत पूजा यात धकाः साधकं म्हगसय् खनी । स्वविम्वं धैगु थःगु शरीरयात महाज्ञानसमप्रभम् धैगु महावज्रधर समान कान्ति दुम्हसित विशेष प्रकारयागु रूपादि विषयं बुद्ध बोधिसत्त्वपिसं पूजा यात धकाः निश्चय नं पकां खनी । थथे म्हन धाःसा याकनं हे महामुद्रा सिद्धि साक्षात्कार याये दइ । धैगु भाव खः ॥१२२॥

साधकं, स्वविम्वं धैगु थःगु शरीरयात वज्रसत्त्व स्वरूपं धैगु अक्षोभ्य रूपम्ह, महाविम्व धैगु वैरोचन स्वरूपम्ह, वज्रधर्मं धैगु अमिताभ स्वरूपम्ह, वा महायशं धैम्ह रत्नकेतु स्वरूपम्ह वा गुह्यवज्रं धैम्ह अमोघसिद्धि स्वरूपम्ह म्हगसय् खनी ॥१२२॥

व साधकयात महाबुद्धाः धैपिं श्रावक प्रत्येक बुद्धपिं, बोधिसत्त्वाः धैपिं समान ज्ञानपिं, वज्रीत अर्थात् साधन यायेगुलिं तत्परपिं धाःगु खः । अथे हे साधकयात थुजोगु हे वज्रसत्त्वादि विम्वं मेपिन्त कायवाक्चित्त सिद्धि बिइगु अर्थात् महामुद्रा सिद्धि बिइगु जुइ । याकनं स्वप्नया फल खनी ॥१२४॥

फुक्क प्रकारया तिसां तियातःपिं सुरकन्या धैपिं उर्वशी आदि मिसात खनी । अथवा मनुष्यकन्या व फुक्क लक्षणं युक्तपिं कुमार वा कुमारीत म्हगसय् खनधाःसा व साधकं लौकिक सिद्धि लाभ याइ ॥१२५॥

झिगू दिशाय् च्वंपिं फुक्क तथागतपिं थः थःगु बुद्धक्षेत्रय् बिज्यानाच्वंगु साधकं खनधाःसा निश्चय नं वयात प्रसन्न जुयाबिज्याःपिं तथागतपिसं यइपुस्येच्वंगु धर्मगञ्ज धैगु सद्धर्मराज सफू बियाबिज्याइ ॥१२६॥

धर्मचक्रगतं धैगु धर्मासनय् च्वनाच्वनाम्ह, कायं धैगु थःगु शरीरया फुक्क बुद्ध व बोधिसत्त्वपिं छचाखेरं बिज्यानाच्वंगु योगसमय धैम्ह साधकं ध्यानवज्र प्रतिष्ठित धैगु निष्पन्नक्रम योग याइम्हं पश्यति धैगु लोकोत्तर सिद्धि लाभ जूगु स्वये दइ ॥१२७॥

आराम धैगु तपोवन जुल । उद्यान धैगु राजक्रीडा वन जुल । थुगु प्रकारयागु मेमेगु तःगु प्रकारया मनोरमगु प्रदेशय् देवकन्या, नागकन्या आदिपिं नं वयाच्वंगुयात ध्यानसमय धैम्ह परिकल्पित योग याइम्ह

योगीं म्हगसय् खन धाःसा फुक्क बुद्धपिसं अधिष्ठान यानाः प्रतिष्ठा लाभ याइम्ह जुइ। उकिं थःत यःगु लौकिक सुख लाभ जुइ धैगु स्वप्नया फल जुल ॥१२८॥

बुद्ध बोधिसत्त्वपिसं थःतः अभिषेक बियाबिज्यात धकाः म्हगसय् म्हन धाःसा अथवा विद्याधर महाराज धैपिं विद्याधरपिनि नायःपिसं थःत पूजा यात धकाः म्हन धाःसा भिंगु स्वप्नया फल दइ ॥१२९॥ धकाः नं आज्ञा जुयाबिज्यात।

भिंगु म्हगसया खँ क्वःछिइत विविधान् इत्यादि श्लोक कनाच्वन। विविधान्, थन कनामतःगु थुजोगु हे व कनातःगु नं वज्रसंभूतान् धैगु तथागतपिसं कनातःगु निर्मलगु, शुभगु म्हगस खनधाःसा व अनुत्तरगु तत्त्व कायवाक्चित्तवज्र उत्पन्न जूगु धैगु प्राकृतिक कायवाक्चित्तं उत्पन्न जूगु अनुत्तरगु तत्त्व धैगु परिशुद्ध देवता रूप सिध्यति धैगु प्राप्त जुइ ॥१३०॥

चण्डाल इत्यादि श्लोकं समयभ्रष्टम्हसित अशुभ स्वप्न जुइ धकाः कनाच्वन। चण्डाल व खिचा आदि नापलात धकाः म्हनिं धाःगु जुल। आदि शब्दं वानर, प्रेत आदि विरूपपिं धाःगु जुल। वज्रधृक धैम्ह साधक खः। यदि वं च्वय् कनापिं म्हन धाःसा धीमत् धैम्ह तत्त्व स्यूम्ह, वज्रसत्त्व धैम्ह दृढ वीर्यम्हसिया नं चित्तनिलयं धैगु शरीर सिध्यते पाप (अशुभ) जुइ। समय उलंघन यानाः, समय त्वःताः लौकिक लोकोत्तर साधनय् न्हचज्यात धाःसा विघ्न चीके मफयाः मरण जुइ धैगु भाव खः ॥१३१॥

मूल :

तत्रेदं स्वप्नविचारणसमयहृदयम्।
स्वचित्तं चित्तनिध्यप्तौ सर्वधर्माः प्रतिष्ठिताः।
खवज्रस्था ह्यमी धर्मा न धर्मा न च धर्मता ॥१३२॥

आः थन थ्व स्वप्नविचारणसमय हृदय जुल।

चित्तनिध्यप्तौ धैगु चित्तय् विचाः यायेबलय्, चित्तयात म्हसीकेबलय् फुक्क धर्म (वस्तुत) स्वचित्तं थःगु चित्तय् हे च्वनाच्वन। थ्व धर्मत (वस्तुत) खवज्रय् अथवा आकाशय् च्वनाच्वन। धात्थें धायेधाःसा धर्म धैगु (वस्तु) नं मदु धर्मता धैगु वस्तुया स्वभाव नं मदु ॥१३२॥

टीका :

तत्त्वसाधकेनेदं प्रस्तूयमानं स्वप्नविचारणसमयः तत्प्रत्यवेक्षणाकालः तस्मिन् हृदयं सन्देहच्छेदकं सारवचनम् ॥

चित्तनिध्यप्तौ चित्तविचारणे चित्तस्वभावपरिज्ञाने सर्वधर्माः स्वप्नदर्शनकालचित्तात् वाह्यभावेन प्रतिष्ठिताः प्रतिभाससमापन्नाः ये ते सर्वे स्वचित्तमेव नान्यत् किञ्चिदस्ति। तच्चित्तं कुत्र स्थितमित्याह खवज्रचित्तस्थ इति। खवज्रं प्रभास्वरं तस्मिन् स्थितं चित्तं खवज्रचित्तं तस्मिन् स्थिता एते भावाः सुप्तावस्थायां जाग्रदवस्थायां तु चित्तात् पृथग्भावाः सन्तीति चेदाह न धर्मा इति। भावानामभावः धर्मधातुः कदाचिद् विद्यते इति चेदाह। न च धर्मतेति। अत्राह

तथैव धात्वायतनेन्द्रियादौ ज्ञानद्वये तत्र सुसंहतेऽस्मिन् ।
शून्ये महत्त्वे सति यः प्रसुप्तः स्वप्नं प्रपश्येत् खलु वातसंश्रयात् ॥
सुप्ते प्रबुद्धे च न च नान्यभेदः संकल्पयेत् स्वप्नफलाभिलाषी ।
स्वप्नोपमास्ते खलु सर्वधर्मा मृषामृषाश्चापि तयोरभावः ॥

चित्तनिध्यप्तौ धैगु चित्तय् विचाः याना स्वयेबलय् अर्थात् चित्तयागु स्वभाव सिलकि फुक्क वस्तुत म्हगस खंगु इलय्या चित्तं खंगु वाहच पदार्थ रूपं खनाच्वंगु अर्थात् खंगु थें आभास वयाच्वंगु व फुक्क थःगु चित्त जक हे खः, मेगु छुं नं दुगु मखु । व चित्त गन च्वनाच्वन धैगु खवज्रस्था इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । खवज्रचित्तस्य धैगु, खवज्र धैगु प्रभास्वर खः, उकिइ च्वनाच्वंगु चित्त खवज्रचित्त जुल । उज्वःगु चित्तय् थ्व फुक्क भाव पदार्थत (वस्तुत) च्वनाच्वन । सुप्तावस्थाय् च्वनाच्वंगु जाग्रदवस्थाय् चित्तं अलग जुल धाये धाःसां धर्म (वस्तु) धैगु नं मदु । भाव पदार्थ (वस्तु) यागु भाव हे धर्मधातु खः । व ला दु धाये धाःसां धर्मता नं मदु । थ्व विषयय् थथे धयातल -

धातु, आयतन, इन्द्रिय आदि विषयय् ग्राहच धैगु व ग्राहक धैगु निगू ज्ञान अर्थात् जि जिगु धैगु भाव मिले जुयाच्वनीबलय् महाशून्यय् द्यनाच्वंम्ह मनू जूसां वात नाडीयागु आधारय् म्हगस खनीगु खः ।

अथे जूगुलिं द्यनेवलय् खंगु व न्हचलंचाःबलय् खंगुया भेद मदु । स्वप्नयागु फलया चाहना दुपिसं संकल्प यायेफु । सर्वधर्मा धैगु थ्व फुक्क संसार स्वप्न समान खः । थ्व मृषा (भूठ), थ्व अमृषा (सत्य) धैगु निगूलिं दुगु मखु (कल्पना जक खः) ॥१३२॥

मूल :

अथ भगवन्तः सर्वतथागता आश्चर्यप्राप्ता अद्भुतप्राप्ताः सर्वतथागत कायवाक्चित्तसंशयच्छेत्तारं वज्रसत्त्वं पप्रच्छुः । किमिदं भगवन्

निःस्वभावेषु धर्मेषु धर्मतत्त्वमुदाहृतम् ।
अहो विस्मयसम्भूतमाकाशाकाशभावनम् ॥ इति ॥१३३॥

अले सकलें श्री भगवान् तथागतपिं आश्चर्य जुयाः, अद्भुत जुयाः अनपिसं फुक्क तथागतपिनिगु काय वाक् चित्तयागु शङ्का समाधान यानाबिज्याइम्ह वज्रसत्त्वयात थथे न्यनाबिज्यात - हे भगवान् थ्व छु खँ ख ?

निःस्वभावगु धर्मय्, धर्मयागु अस्तित्वया खँ कनाबिज्यात । शून्य नं अशून्य नं धकाः भावना यायेगु आश्चर्य उन्पन्न याइगु खँ खः धकाः न्यनाबिज्यात ॥१३३॥

टीका :

अथेत्यादि । सर्वतथागता अक्षोभ्यादयः आश्चर्यप्राप्ताः स्वप्नदर्शने स्वप्नफलावाप्तावद्भुतप्राप्तः सर्वतथागतसमयः वज्रसत्त्वसमाधिः । तस्मिन् संशयच्छेत्तारं वज्रसत्त्वं पृष्टवन्तः किमिदमिति प्रश्नः । एतद् दुष्करमित्यभिप्रायः ।

निःस्वभावेषु विद्यमानेषु फलसूचकेषु धर्मेषु धर्मतत्त्वं प्राप्य फलतत्त्वमुदाहृतम्। तस्मादाकाशे आधारभूते आकाशभावनमाधेयं कृतमिति। यावदाश्चर्यसंभूतम्। आश्चर्य प्रकाशितम्।

थ्व प्रकरणय् सर्वतथागता धैपिं अक्षोभ्य आदि खः। अनपिं आश्चर्य प्राप्ता धैगु स्वप्ना खः। निगू विषयय्, व स्वप्नयागु फल प्राप्त जुइगु विषयय् आश्चर्य जुयाबिज्यानाः सर्वतथागतपिनि समय जुयाबिज्याःपिं धैगु वज्रसत्त्व समाधिया विषयय् शङ्का निवारण यानाबिज्याइम्ह वज्रसत्त्वयात थ्व प्रश्न यानाबिज्यात। अर्थात् थ्व याये थाकु धैगु अभिप्रायः खः।

फल सूचं बिइगु धर्म (म्हगस) निःस्वभाव जूसेंलि व विषयय् धर्मतत्त्व धैगु फलयागु अस्तित्व दु धकाः कनाबिज्यात। अथे जूगुलिं आकाशय् (शून्यय्) आधार यानाः आकाश भावनं शून्ययागु भावना यात आधेय कल्पना यायेगु जुल। थ्व खँ आश्चर्य जक संभव दु। थुजोगु आश्चर्यगु खँ छःपिसं प्रकाश यानाबिज्यात ॥१३३॥

मूल :

अथ भगवान् कायवाक्चित्तवज्रपाणिस्तथागतः सर्वतथागतानेवमाह। भगवन्तः सर्वतथागता आकाशं न केनचिद्धर्मेण संयुक्तं नाप्यसंयुक्तम् न चाकाशस्यैवं भवति। सर्वगतोऽयं सर्वत्रानुदर्शी च। एवमेव भगवन्तः सर्वतथागताः सर्वधर्माः स्वप्नाः स्वप्नसमयसम्भूताश्चानुगन्तव्याः। तद्यथापि नाम भगवन्तः सर्वतथागता आकाशमनिरूप्यमनिदर्शनमप्रतिपाद्यम्। एवमेव भगवन्तः सर्वतथागताः सर्वधर्मा अनुगन्तव्याः।

तद्यथापि नाम भगवन्तः सर्वतथागताः सर्वधर्मकायवाक्चित्तवज्रपदसमयं सर्वत्रानुगतमेकस्वभावं यदुत चित्तस्वभावम्। यश्च कायवाक्चित्तधातुराकाशधातुश्चाद्वयमेतदद्वैधीकरम्।

तद्यथापि नाम भगवन्तः सर्वतथागता आकाशधातुस्थिताः सर्वधर्माः, स चाकाशधातुर्न कामधातुस्थितो न रूपधातुस्थितो नारूपधातुस्थितः। यश्च धर्मधातुस्त्रैधातुके न स्थितः तस्योत्पादो नास्ति, यस्तोत्पादो नास्ति नासौ केनचित् धर्मेण सम्भाव्यते। तस्मात्तर्हि भगवन्तः सर्वतथागता निःस्वभावाः सर्वधर्मा इति।

तद्यथापि नाम भगवन्तः सर्वतथागता बोधिचित्तं सर्वतथागतज्ञानोत्पादनवज्रपदकरम्। तच्च बोधिचित्तं न कायस्थितं न वाक्स्थितं न चित्तस्थितम्। यश्चधर्मस्त्रैधातुके न स्थितः तस्योत्पादो नास्ति। इदं सर्वतथागतज्ञानोत्पादनवज्रपदम्।

न च भगवन्तः सर्वतथागताः स्वप्नस्यैवं भवति अहं त्रैधातुके स्वप्नपदं दर्शयेयम्। न च पुरुषस्यैवं भवति अहं स्वप्नं पश्येयमिति। सा च त्रैधातुकक्रिया स्वप्नोपमा स्वप्नसदृशी स्वप्नसम्भूता। एवमेव भगवन्तः सर्वतथागता यावन्तो दशदिक्सर्वलोकधातुषु बुद्धाश्च बोधिसत्त्वाश्च यावन्तः सर्वसत्त्वाः सर्वे ते स्वप्ननैरात्म्यपदेनानुगन्तव्याः।

तद्यथापि नाम भगवन्तः सर्वतथागताः चिन्तामणिरत्नं सर्वरत्नप्रधानं सर्वगुणोपेतम् । ये च सत्त्वाः प्रार्थयन्ति सुवर्णं वा रत्नं वा रौप्यं वा तत् सर्व चिन्तामात्रेणैव सम्पादयन्ति । तच्च रत्नाद्यं च चित्तस्थितं न चिन्तामणिस्थितम् । एवमेव भगवन्तः सर्वतथागताः सर्वधर्मा अनुगन्तव्याः ।

अले श्री भगवान् कायवाक्चित्तवज्र वज्रपाणि तथागतं फुक्क तथागतपिन्त थथे आज्ञा जुल - हे भगवान् फुक्क तथागतपिं ! आकाश धैगु छुं धर्म (वस्तु) नापं संयोग जुयाच्वंगु नं मदु । संयोग मजूसे च्वंगु नं मदु । हानं, आकाशया थथे मनय् वइ धैगु नं मखु । अर्थात् थ्व सर्वगत (सर्वव्यापि), फुक्कभनं खंम्ह धैगु नं मखु । थथे हे भगवान् सर्वतथागतपिं ! फुक्क धर्मत (वस्तुत) स्वप्ना हे खः । स्वप्नायागु सिद्धान्त जक दु धायेगु संभवगु धकाः अनुसरण यायेमाः (मानय् यायेमाः) । गथे धाःसा नि, हे भगवान् सर्वतथागतपिं ! आकाश धैगु अनिरूप्यं (निरूपण याये मज्यूगु), अनिदर्शनम् (हुं का धकाः क्यने मज्यूगु), अप्रतिधं (छुयात नं प्रतिघात मयाइगु, मपनीगु) वस्तु खः । थुगु हे कथं, हे भगवान् सर्वतथागतपिं ! सर्व धर्मत (वस्तुत नं) अथे हे खः धकाः अनुसरण यायेमाः । गथे धाःसा नि हे भगवन् सर्वतथागतपिं ! सर्वधर्मरूपि कायवाक्चित्तधातु व आकाशधातु निगू मखु अद्वय खः । थ्व निगूया भेदभाव मदु ।

हानं गथे धाःसा नि, हे भगवन् सर्वतथागतपिं ! सर्व धर्मत (वस्तुत) आकाशय् च्वनाच्वन । तर व आकाशधातु कामधातुस च्वनाच्वंगु नं मदु । रूपधातुस च्वनाच्वंगु नं मदु । अरूपधातुस च्वनाच्वंगु नं मदु । गुगु वस्तु (धर्म) त्रैधातुकस च्वनाच्वंगु मदु व वस्तुया उत्पत्ति नं मदु धायेमाः । गुगु वस्तुया उत्पाद मदु व वस्तुकं छुं वस्तु उत्पन्न जुइगु संभव मदु । अथे जूसा हे भगवन् सर्वतथागतपिं ! सर्व धर्मत (वस्तुत) निःस्वभाव (उत्पाद) धकाः धायेमाः ।

हानं गथे धाःसा नि, हे भगवान् सर्वतथागतपिं ! बोधिचित्त धैगु सर्वतथागतपिनिगु ज्ञान उत्पन्न यानाबिइगु वज्रपद खः । व बोधिचित्त हानं शरीरय् च्वनाच्वंगु नं मदु, वाक्स च्वनाच्वंगु नं मदु, चित्तय् च्वनाच्वंगु नं मदु । गुगु धर्म त्रैधातुकय् च्वनाच्वंगु मदु । व वस्तुयागु उत्पाद नं मदु । थ्वहे खँ सर्वतथागतज्ञानोत्पादनवज्रपद खः ।

हानं, हे भगवन् सर्वतथागतपिं ! म्हगसया मनय् थथे वइमखु - जिं त्रैधातुकय् म्हगस क्यनाच्वना (वयेका च्वना) । मनूया नं मनय् जितः म्हनी धकाः नं वइमखु । त्रैधातुकया गुलि नं ज्या (क्रिया जुयाच्वन) व फुक्कं स्वप्नोपम खः, स्वप्ना समान खः । स्वप्नं हे उत्पन्न जूगु खः । थुगु कथं हे, हे भगवन् सर्वतथागतपिं ! दशदिक् सर्वलोकधातुइ गुलि बुद्धपिं, बोधिसत्त्वपिं व फुक्कं प्राणीपिं दु, इपिं फुक्क स्वप्ननैरात्म्यपद थें (शून्य थें) अनुसरण यायेमाः ।

गथे धाःसा नि, हे भगवन् सर्वतथागतपिं ! गथे चिन्तामणिरत्न फुक्क रत्नसिबे प्रधानगु खः, फुक्क गुणं युक्तगु खः । सुं प्राणीपिसं लुँ, रत्न, वहःया लागी प्रार्थना यातधाःसा फुक्क वस्तु मनय् तयेमात्र नं पूर्ण यानाबिइगु जुल । तर व रत्न आदि न चित्तय् च्वनाच्वंगु दु, न चिन्तामणिस च्वनाच्वंगु दु । थुगु कथं हे, हे भगवन् सर्वतथागतपिं ! सर्वधर्मत नं सिइकेमाः, अनुसरण यायेमाः ।

टीका :

तथागतानामभिप्रायमेवाविष्कुर्वन्नाह । अथेत्यादि । महावज्रधरः तथागतानेवमाह । भगवन्तः सर्वतथागता इत्यामन्त्रणम् । आकाशं केनचिद् धर्मेण घटपटादिना न संयुक्तम्, पृथक्त्वादर्शनात् । नाप्यसंयुक्तं भावस्य सर्वस्य तदात्मकत्वात् । सर्वगत्वं सत्स्वपि भावेषु व्यापित्वं तेषु भावेषु सन्निधानमनुदर्शित्वम् । एतद् द्वयं समस्तीत्यभिमानश्चास्य नास्ति । एतदाह । न चैवाकाशस्यैवं भवति, सर्वगतोऽकम्, सर्वत्रानुदर्शी चेति । एवं दृष्टान्तमुक्त्वा तेन संयोजयन्नाह । एवमेवेति । यथाकाशं न केनचिद् धर्मेण संयुक्तं नाप्यसंयुक्तम्, तथा स्वप्नफलयोः संयोगवियोगौ द्रष्टव्यौ । यथा नाकाशस्य सर्वगतत्वसर्वत्रानुदर्शित्वमन्यना नास्ति तथा स्वप्नतत्फलयोरपीति । तदाह स्वप्नाः स्वप्नसंभूताश्चानुगन्तव्या इति । तस्यैव विशुद्धिं दर्शयन्नाह । तद्यथेत्यादि । यथाकाशमनिरूप्यमेवमेवंस्वभावमिति । अनिदर्शनं चक्षुरादिभिर्यन्न विषयीक्रियते । अप्रतिघं कुडचादिभिर्न वार्यते । एवमेव तद्वत् सर्वधर्माः स्कन्धादयः परिज्ञेयाः । किमुत स्वप्नाः स्वप्नफलानि चेत्यभिप्रायः ॥

पुनरप्याह । तद्यथेत्यादि । सर्वधर्माः भाजनलोकाः कायवाक्चित्तं सत्त्वलोकः वज्रपदसमयशेषधात्मायं सर्वत्रानुगतमनन्तापर्यन्तलोकधातुगतमेकस्वभावमेकलक्षणं परिज्ञेयम् । यदुत कथं चित्तस्वभावं चित्तमयं यश्च कायवाक्चित्तधातुरिति सर्वधर्माः आकाशधातुश्चैतत् अद्वयमभिन्नमद्वैधीकारमभिन्नलक्षणम् ॥

तद्यथेत्यादिना अमुमर्थमेव विवृणोति । सर्वसत्त्वा अण्डजादयः आकाशधातुस्थिताः । स चाकाशधातुः न कामधात्वादिषु स्थितः । एवमेव यो धर्मः त्रैधातुके न स्थितः तस्योत्पादो नास्ति । यस्योत्पादो नास्ति असौ धर्मः केनचिद् धर्मेण येन केनचित् स्वभावेन न संभाव्यते, न व्यवस्थाप्यते । स च धर्मश्च नैःस्वाभाव्यान्नातिवर्तते तस्मात् तर्हि इत्थं कृत्वा सर्वधर्माः निःस्वभावाः प्रभास्वर स्वभावाः ।

तद्यथेत्यादि । सर्वतथागताः त्र्यध्ववर्तिनः तेषां ज्ञानं ज्ञानदेहः तस्योत्पादने वज्रपदाकारं वज्रपदस्वभावं बोधिचित्तमेव । तच्च बोधिचित्तं न कायस्थितं न कामधातौ स्थितं न वाक्स्थित् न रूपधातौ स्थितं न चित्तस्थितं अरूपधातावपि न स्थितम् । एवं यो धर्मः त्रैधातुके न स्थितः तस्योत्पादो नास्ति । यत् त्रैधातुकलक्षणपरिज्ञानं तत् सर्वतथागतज्ञानोत्पादने वज्रपदमभेद्यमविसंवादकं कारणम् ।

एवं स्वप्ननैःस्वाभाव्येन वस्तुनैःस्वाभाव्यं निरूप्य पुनरपि स्वप्ननिध्यप्तिमेवाक्षिपन्नाह । न चेत्यादि । अहं त्रैधातुके त्रिविधसत्त्वानां स्वप्नपदं स्वप्नेन फलं दर्शयामीति । एवं संकल्पना न भवति स्वप्नस्य । स्वप्नस्तु मया द्रष्टव्य इति प्रार्थना न भवति पुरुषस्य । अथ च त्रैधातुकक्रिया त्रिविधसत्त्वराशीनां जाग्रदवस्थायां शुभाशुभात्मिका क्रिया स्वप्नोपमाः स्वप्नवद्धि तथा च स्वप्नसदृशी स्वप्नवत् विचित्रा सा स्वप्नसंभूताः स्वप्नसूचिता भवति । यथा एवमेवानेन प्रकारेण दशदिग्लोकधातुषु बुद्धाः निष्पन्नाः बोधिसत्त्वाः प्रमुदितादिभूमिः प्राप्ताः यावन्तः सर्वसत्त्वाश्चाण्डजजरायुजसंस्वेदजाः उपपादुकाः सर्वे ते स्वप्ननैरात्म्यपदेनानुगन्तव्याः स्वप्नेष्विव मायोपमसमाधिस्थेन बोद्धव्याः ।

एवं मनोमयदेवतामूर्तेर्व्याप्तिं प्रदर्श्य तत्स्वरूपं दर्शयन्नाह। तद्यथेत्यादि। चिन्तामणिरत्नं सर्वलौकिकरत्नानां विशिष्टतरमीप्सितप्रदानात् दिव्यमानुष्यं मानुष्यकैर्गुणैरूपेतं सत्त्वैः प्रार्थितम्। सुवर्णादिकं चिन्तितमात्रेणाभिलषितमात्रेण यत् संपादयति तद्रत्नादिकं सत्त्वानां न चित्ताद्विनिर्गतं न चिन्तामणिरत्नादागतं यथा एवमेव सर्वधर्मा मायालक्षणाः बुद्धाः निष्पन्ना निष्पन्नसत्त्वराशयः तेषां धर्माः कारणं षष्ठः तस्मात् सर्वसिद्धयः अनुज्ञातव्याः।

थन तथागतपिनिगु अभिप्रायः थथे प्रकट यायेत अथ इत्यादि वाक्यं कनाच्वन। महावज्रधरं तथागतपिन्त थथे आज्ञा जुल। भगवन्तः सर्वतथाः धकाः संबोधन यानातःगु खः। आकाश, छुं वस्तु घः, कापः आदि नाप संयोग जुयाच्वंगु मदु। अलग्ग खने दुगुलिं थ्व खँ सिइ दु संयोग मजूसे च्वंगु नं मदु। छाय्धाःसा फुक्क भाव पदार्थ आकाश स्वभावगु खः। सर्वग खः, छाय्धाःसा फुक्क भाव पदार्थ दःसानं व व पदार्थया नापं च्वनाच्वंगु खने दु। थ्व निगू पदार्थ समस्ति धैगु भाव नं वया मदु। थ्वहे खँ धयाच्वन। आकाशया जि सर्वगत खः धैगु व फुक्कभनं खनेदुम्ह धैगु नं मनय् मवः। थः थःकथं दृष्टान्त बियाः व खँ नाप मिलय् यायेगु एवंमेव इत्यादि वाक्यं कनाच्वन। गथे आकाश मेगु छुं वस्तु नाप संयुक्तगु मखु। असंयुक्तगु नं मखु। अथे हे स्वप्न व फलया नं संयोग व वियोग धैगु मदु धकाः सिइकेमाः। गथे आकाशया जि सर्वग सर्वत्रानुदर्शि धैगु भाव मदु, अथे हे स्वप्न व स्वप्नफलया नं सिइकेमाः। वहे खँ धयाच्वन। स्वप्नात, सपना थें उत्पन्न जूगु धकाः सिइकेमाः। वयागु विशुद्धया खँ क्यनेत इत्यादि वाक्यं धयाच्वन। गथे आकाश धयागु स्वभावगु धकाः निरूपण याये मज्यूगु अनिरूप्य खः। हानं, मिखा आदि इन्द्रियं ज्ञान याये मफइगु, क्यने मफइगु अनिदर्शन खः। अङ्ग आदिं पने मफइगु धक्का मनइगु अप्रतिघ खः। अथेहे सर्वधर्मतः (फुक्क वस्तुत) स्कन्ध आदि नं खः धकाः सिइकेमाः। अथे हे स्वप्न व स्वप्नफल नं खः धकाः छाय् मधायेगु धैगु अभिप्रायः खः।

हानं नं तद्यथा इत्यादि वाक्यं धयाच्वन। सर्वधर्मा धैगु भाजनलोक खः। कायवाक्चित्त धैगु सत्यलोक खः। वज्रपदसमय धैगु ल्यं दनिगु धातु धाःगु जुल। थ्व सर्वत्रानुगत, अनन्त अपर्यन्त लोकधातुइ च्वंगु, छगू हे स्वभावगु, छगू हे लक्षणगु खः धकाः नं सिइकेमाः। गथेधाःसा नि चित्त स्वभावगु, चित्तमयगु कायवाक्चित्त धातु धायेबलय् नं सर्वधातु धाःगु हे खः। सर्वधातु धायेगु व आकाशधातु धायेगु छगू हे खः, निगू मखु। अद्वय खः। अभिन्न हे खः। निगू प्रकारयागु मखु। अभिन्न लक्षण दुगु खः।

तथेत्यादि वाक्यं नं थ्वहे खँ व्यक्त यानाच्वन। सर्वसत्त्वा धैगु अण्डज आदि प्राणी धाःगु खः। इपिं आकाशधातुइ च्वनाच्वन। तर व आकाशधातु कामधातु आदिस च्वनाच्वंगु मदु। एवं प्रकारं गुगु धर्म त्रैधातुकय् च्वनाच्वंगु मदु, वयागु उत्पाद (उत्पत्ति) जुल धायेमज्यू। उज्वःगु धर्म (वस्तु) सुंनापं, छुं स्वभावं नापं दु धैगु संभव मदु धकाः व्यवस्था यानातल। व धर्म निःस्वभाव मजूसें मगाः। अथे खःसा थुगु प्रकारं सर्वधर्म हे निःस्वभाव प्रभास्वर स्वभावगु धकाः धायेमाः।

हानं, गथेधाःसा निं फुक्क तथागतपिं, स्वंगू कालयापिं नं ज्ञानदेहया उत्पत्ति वज्रपदाकर वज्रपद स्वभावगु बोधिचित्त हे खः। व हानं बोधिचित्त कायय् च्वनाच्वंगु मदु, कामधातुस च्वनाच्वंगु नं मदु,

रूपधातुस च्वनाच्वंगु नं मदु, अरूपधातुस च्वनाच्वंगु नं मदु, चित्तय् च्वनाच्वंगु नं मदु। थुगु प्रकारं गुगु धर्म (वस्तु) त्रैधातुकय् मदु, वया उत्पाद (उत्पत्ति) हे मदु। त्रैधातुकया लक्षण गुगु खः, व सर्वतथागतपिनिगु ज्ञानोत्पादने वज्रपद खः। अभेद्य खः। अव्यर्थगु, दोष मदुगु कारण खः।

थुगु प्रकारं स्वप्न निःस्वभाव सिद्ध यानाः, हान नं स्वप्ननिष्पत्ति (स्वप्न निरुपण) हे चुल्ह्नाः 'न चेत्यादि' वाक्यं कनाच्वना। स्वप्नां जिं त्रैधातुस स्वंगू प्रकारया प्राणीपिन्त स्वप्नपद, स्वप्नया फल क्यने धकाः बिचाः यानाच्वंगु मदु। थुगु प्रकारया संकल्प स्वप्नाया मदु। जिं स्वप्ना खनेमा धका मनूतय्सं प्रार्थना यानाच्वंगु नं मदु। अथे जूसानं त्रैधातुकया थ्व छगू क्रिया खः। स्वंगू प्रकारया प्राणीपिनिगु समूहया जाग्रद अवस्था जुइगु शुभ अशुभ स्वभावगु क्रिया स्वप्नोपम खः। स्वप्ना थें हे खनाच्वंगु, विचित्रगु सपनाय् उत्पन्न जूगु खनाः सूचित याःगु क्रिया खः। थुगु हे प्रकारं झिगू दिशाय् च्वंगु लोकधातुइ च्वंपिं बुद्धपिसं, प्रमुदिता भुमिइ च्वंपिं बोधिसत्त्वपिसं प्राप्त यानातःगु व सर्वसत्त्वा धैपिं अण्डज, जरायुज, संस्वेदज, उपपादुक थुपिं फुक्क स्वप्न नैरात्म्य थें अर्थात् शून्य थें सिइकेमाः। सपनाय् थें मायोपम समाधि याना च्वनेमाः धकाः सिइकेमाः।

थुगु प्रकारं मनोमय देवतापिं फुक्कभनं व्यापक धकाः क्यनाः वसपोलपिनिगु स्वरूप क्यनेत तद्यथा इत्यादि वाक्यं कनाच्वन। चिन्तामणि रत्नं फुक्क मेगु लौकिक रत्नसिबे विशेष प्रकारयागु खः। छाय्धाःसा व चिन्तामणिं मनय् च्वंगु खँ पूर्ण यानाबिइगु जुल। दिव्यपिं मनुष्य अथवा मनुष्ययागु गुणं युक्तपिं प्राणीपिसं प्रार्थना याःगु लुँ, वहः आदि वस्तुत मनंतुने मात्र नं यःगु वस्तु तयार यानाबिइ। व चिन्तामणिं प्यहाँवइगु रत्ना आदि वस्तुत प्राणीयागु मनं प्यहाँवःगु मखु। चिन्तामणि रत्नं प्यहाँवःगु नं मखु। अथेहे फुक्क धर्मत माया स्वभावपिं बुद्धपिं थें उत्पन्न जूगु खः। प्राणीपिनिगु समूह नं अथे हे मायां थें अर्थात् इन्द्रजाल यानाः प्यहाँवःगु थें उत्पन्न जूगु खः। इमिगु धर्मतया कारण षष्ठ तथागत खः। अथेहे फुक्कं सिद्धित नं माया थें खः धकाः सिइकेमाः।

मूल :

अथ भगवन्तः सर्वतथागताः प्रहर्षोत्फुल्ललोचनाः सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रं तथागतमेवमाहुः। आश्चर्यं भगवन् यत्र हि नाम आकाशधातु समवसरेषु सर्वधर्मेषु बुद्धधर्माः समवसरणं गच्छन्ति।

अथ ते सर्वबुद्धबोधिसत्त्वा भगवन्तो वज्रपाणेस्तथागतस्य पादयोः प्रणिपत्यैवमाहुः। यद्भगवता सर्वमन्त्रवज्रसिद्धिसमुच्चयं भाषितं तानि च सर्वमन्त्रवज्रसमुच्चयसिद्धीनि कुत्र स्थितानि।

अथ वज्रपाणिस्तेषां तथागतानां बोधिसत्त्वानां च साधुकारं दत्त्वा तान् सर्वतथागतानेवमाह। न च भगवन्तः सर्वतथागताः सर्वमन्त्रसिद्धीनि सर्वमन्त्रकायवाक्चित्तवज्रस्थितानि। तत्कस्य हेतोः। परमार्थतः कायवाक्चित्तमन्त्रसिद्धीनामसम्भवात्। किन्तु भगवन्तः सर्वतथागताः सर्वमन्त्रसिद्धीनि सर्वबुद्धधर्माणि स्वकायवाक्चित्तवज्रस्थितानि। तच्च कायवाक्चित्तं न कामधातुस्थितं न रूप धातुस्थितं ना रूपधातुस्थितम्। न चित्तं कायस्थितं न कायाश्चित्तस्थितः न वाक् चित्तस्थिता न चित्तं वाक्स्थितम्। तत्कस्य हेतोः ? आकाशवत् स्वभावशुद्धत्वात्।

अले व फुक्क बुद्ध बोधिसत्त्वपिं भगवानपिसं वज्रपाणि तथागतया चरणकमलय् प्रणाम यानाः थथे विन्ति यात - छलपोलं गुलि नं फुक्क मन्त्र व वज्रसिद्धिया समूहत कनाबिज्यात व फुक्क मन्त्र व वज्रसमुचय सिद्धित गन च्वनाच्वंगु दु ?

अले वज्रपाणि भगवानं वसपोल तथागतपिं, बोधिसत्त्वपिन्त साधुकार बियाः व फुक्क तथागतपिन्त थथे आज्ञा जुयाबिज्यात - हे भगवन् तथागतपिं ! फुक्क मन्त्रसिद्धित व फुक्क मन्त्र कायवाक्‌चित्तवज्रय् च्वनाच्वंगु मखु । छाय्धाःसा परमार्थ सत्ययागु अनुसारं कायवाक्‌चित्तमन्त्र व सिद्धि धैगु दुगु मखु । अथे नं, हे भगवान् सर्वतथागतपिं ! सर्वमन्त्र व सिद्धित तथा फुक्क बुद्धधर्मत थःगु कायवाक्‌चित्तवज्रय् च्वनाच्वंगु दु । व कायवाक्‌चित्त धाःसा कामधातुइ च्वनाच्वंगु नं मदु, रूपधातुइ च्वनाच्वंगु नं मदु । अरूपधातुइ च्वनाच्वंगु नं मदु । हानं, चित्त धैगु शरीरय् च्वनाच्वंगु नं मदु । शरीरचित्तय् च्वनाच्वंगु नं मखु । अथेहे वाक्‌चित्तय् च्वनाच्वंगु नं मखु । वचनचित्तय् च्वनाच्वंगु नं मखु । छाय्धाःसा थ्व कायवाक्‌चित्त धैगु आकाश थें स्वभावं शुद्धगु वस्तु खः ।

टीका :

अथेत्यादि । भगवन्तः सर्वतथागताः अक्षोभ्यादयः प्रहर्षोत्फुल्ललोचनाः पञ्चप्रीतिसमन्वितत्वाद् विस्फारितनयनाः सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रं महावज्रधरमेवमाहुः । आश्चर्य भगवन्नेतदद्‌भुतं आकाशसमवसरणेषु आकाशव्याप्तेषु सर्वधर्मेषु अनवस्थितेषु बुद्धधर्माः ज्ञानदेहः समवसरणं संग्रहं गच्छन्ति यान्ति इति यत्र हि नाम यत् तदद्‌भूतम् ।

एवं प्रोत्साह्य ततः किं कृतवन्त इत्याह । अथेत्यादि । सर्वबुद्धाः बोधिसत्त्वाः वज्रपाणेर्महावज्रधरस्य पादयोर्निपत्य प्रणम्य एवमाहुः । भगवता त्वया मन्त्रवज्रसिद्धिसमुच्चयमिति । मन्त्रमाला मन्त्रादयः । वज्राणि ध्यानानि । तैः कृताः सिद्धयो लौकिकाः लोकोत्तराश्च तासां समुच्चयं वृन्दं यद्‌भाषितं भाषितानि सर्वमन्त्रसमुच्चयसिद्धीनि कुत्र स्थितानीति प्रश्नः ।

अथेत्यादि प्रतिवचनम् । वज्रपाणिर्महावज्रपाणिर्महावज्रधरः । तेषां साधुकारं दत्वा तानेवमाह । भगवन्त इत्यादि । सर्वमन्त्रवज्रसमुच्चयसिद्धीनि सर्वमन्त्राः साधकाः तेषां कायवाक्चित्तस्थितानि न भवन्ति तावत् । तस्मात् न क्वचित् स्थितानि । तत् कस्य हेतोः कस्मात् कारणात् ? परमार्थतः कायादीनां मन्त्रादिसिद्धीनां च परमार्थतोऽभावादिति । सर्वमन्त्रसिद्धिसाधनानि तर्हि सर्वथा नश्यन्तीत्याह । किं त्वित्यादि । सवंवृतिसत्त्वेन सर्वसिद्धीनि सर्वबुद्धधर्माणि दशबलवैशारद्यादयः स्वकायवाक्चित्तवज्रस्वभावाः सन्ति । तर्हि कायादीनामस्तित्वेन तदाधार(ा)णां सिद्धीनामुपलम्भः । तन्निराकुर्वन्नाह । तच्चेत्यादि । तत् कायादिकं न कामधात्वादिस्थितम् । त्रैधातुकस्थितत्वमुक्त्वा अन्योन्याधाराधेयभावमपि निराकुर्वन्नाह । न चित्तं कायस्थितमित्यादि । चित्तं तावत् न काये स्थितम् । कायमपि न चित्ते स्थितम्, द्वयोराधाराधेयभावविरोधात् । तथा वागपि न चित्ते स्थितम् । चित्तमपि न वाचि स्थितम् । तथा वागपि न काये स्थिता, कायोऽपि न वाचि स्थित इति द्रष्टव्यम् । तत् कस्य हेतोः आकाशवत् स्वभावशुद्धत्वात् न त्रयाणामप्यन्योन्याधाराधेयभावः ।

थन भगवन्तः सर्वतथागता धैपिं अक्षोभ्य आदिपिं धाःगु खः । प्रहर्षोत्फुल्ललोचना धैगु न्यागू प्रकार यागु प्रीतिं युक्त जूगुलिं अथे तग्वयेक मिखा कनाच्वंपिं धाःगु खः । सर्वतथागत कायवाक्चित्तवज्रं धैम्ह महावज्रधरयात धाःगु खः । थुगु प्रकारं विन्ति यात - हे भगवन् ! थ्व खँ अद्‌भुतगु, आश्चर्यगु खः । आकाश शमवसरणेषु धैगु आकाशय् व्याप्त जुइक च्वनाच्वंगु फुक्क धर्म हे मदुसा बुद्धधर्मत ज्ञानदेहय् समवसरणं धैगु मुनाच्वंवइ धाःगु खः । थ्व हे खँ अद्‌भूत धकाः धाःगु खः । थुगु प्रकारं उत्साहित जुयाः अले छुयात धैगु खँ कनेत अथेत्यादि वाक्यं कनाच्वन । अले फुक्क बुद्धपिं व बोधिसत्त्वपिसं वज्रपाणि धैम्ह महावज्रधरया चरणकमलय् प्रणाम यानाः थथे विन्ति यात - छलपोलं मन्त्रवज्रसिद्धिया समूह धैगु थन मालामन्त्र आदि तथा वज्राणि धैगु ध्यानत धाःगु खः, व यायेबलय् दइगु सिद्धित लौकिक सिद्धि व लोकोत्तर सिद्धियागु समूह पुचः धाःगु खः । व छलपोलं कनाबिज्याःगु फुक्क मन्त्रया समुच्चय सिद्धित गन च्वनाच्वंगु दु धकाः वज्रधरयात प्रश्न याःगु जुल ।

अथेत्यादि वाक्यं प्रत्युत्तर ब्यूगु जुल । वज्रपाणि, महावज्रपाणि, महावज्रधर धैम्ह छम्ह हे खः । वसपोलं वसपोल तथागतपिन्त साधुकार बियाः अनपिन्त "भगवन्त" इत्यादि वाक्यं थथे आज्ञा जुल- 'सर्वमन्त्रवज्रसमुच्चयसिद्धिनी' धैगु थन सर्वमन्त्रया अर्थ साधकपिं खः । इमिगु कायवाक्चित्त गनं च्वनाच्वंगु उबलय् तक जुइफइमखु (सू- थन छत्वाः व्याख्या त्वःफित), अथे जूगुलिं गनं च्वनाच्वंगु मदु । छु कारणय् धाःसा परमार्थ सत्यया कथं कायादि व मन्त्रसिद्धि आदि धैगु मदु । अथे खःसा फुक्क मन्त्रसिद्धि साधनत फुक्कं नाश जुइगु जुल धैगु बारे मूलय् किन्तु इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । संवृतिसत्य कथं सर्वसिद्धि धैगु फुक्क बुद्धधर्म दशबल वैशारद्य आदि फुक्कं थःगु कायवाक्चित्त स्वभावगु खः । अथे खःसा कायादि दुगुलिं वया आधारय् च्वनाच्वंगु सिद्धि नं दइगु जुल । थ्व खँ मखु धैगु कनेत तच्च इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । व कायादि कामधातुस च्वनाच्वंगु मदु । त्रिधातुस च्वनाच्वंगु मदु धकाः धाये धुंकाः परस्परय् आधार व आधेय भाव नं मदु धकाः निषेध यायेत नं 'चित्तं कायस्तिम् इत्यादि' वाक्यं कनाच्वन । न्हापां चित्त धैगु कायस च्वनाच्वंगु मदु । काय चित्तय् च्वनाच्वंगु नं मदु । छाय्धाःसा निगूया नं आधार व आधेय भाव विरोधी स्वभाव जूगुलिं खः । अथेहे वाक् (बोलि वचन) नं कायस च्वनाच्वंगु मदु । चित्त वाक्स च्वनाच्वंगु मदु । अथेहे हानं, वाक् कायस च्वनाच्वंगु मदु । काय नं वाक्स च्वनाच्वंगु मदु धकाः खँ क्यनेमाः । छु कारणंले धाःसा फुक्क आकाश थें स्वभाव शुद्धगुलिं खः । कायवाक्चित्त स्वंगूया परस्परय् आधार व आधेय भाव मदु ।

मूल :

अथ ते सर्वतथागताः सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रं तथागतमेवमाहुः । सर्वतथागतधर्मा भगवन् कुत्र स्थिताः क्व वा सम्भूताः । वज्रसत्त्व आह । स्वकायवाक्चित्तसंस्थिताः स्वकायवाक्चित्तसम्भूताः । भगवन्तः सर्वतथागता आहुः । स्वकायवाक्चित्तवज्रं कुत्र स्थितम् ? आकाशस्थितम् । आकाशं कुत्र स्थितम् ? न क्वचित् ।

अथ ते सर्वबुद्धबोधिसत्त्वा आश्चर्यप्राप्ता अद्‌भुतप्राप्ताः स्वचित्तधर्मताविहारं ध्यायंस्तूष्णो स्थिता अभूवन्निति ।

इति श्रीसर्वतथागतकायवाक्चित्तरहस्यातिरहस्ये गुह्यसमाजे महागुह्यतन्त्रराजे सर्वचित्तसमयसारवज्रसम्भूतिर्नाम पटलः पञ्चदशोऽध्यायः ।

अले वसपोल फुक्क तथागतपिसं सर्वतथागत कायवाक्चित्तवज्र तथागतयात थथे विन्ति यात - हे भगवन् ! फुक्क तथागत धर्मत गन च्वनाच्वन, गनं उत्पत्ति जुल ? थथे विन्ति यासेलिं श्री वज्रसत्त्वं आज्ञा जुल - थःगु हे कायवाक्चित्तय् च्वनाच्वन, थःगु कायवाक्चित्तं हे उत्पत्ति जुल । अले भगवान् सर्वतथागतपिसं थःगु कायवाक्चित्त गन च्वनाच्वन ले ? धकाः प्रश्न यासेलिं आकाशय् च्वनाच्वन धकाः आज्ञा जुल । आकाश गन च्वनाच्वन धैगु प्रश्नया उत्तरय् गनं नं च्वनाच्वंगु मदु धकाः आज्ञा जुल ।

अले वसपोल सर्वबुद्ध बोधिसत्त्वपिं आश्चर्य जुयाः, अद्भुत जुयाः थःगु चित्तधर्मता विहार यानाः ध्यानय् च्वनाः न्वंमवाःसे सुमुकच्वंगु जुल ।

थुलि श्री सर्वतथागत कायवाक्चित्त रहस्य नं रहस्यगु गुह्यसमाज धैगु महागुह्यगु तन्त्रराजय् सर्वचित्त समयसारवज्रसम्भूति नामगु पटलय् झिंन्यागूगु अध्याय क्वचाल ॥

टीका :

अथेत्यादि । ते वज्रधरमाहुः । सर्वतथागता अक्षोभ्यादयः । तान् वारयतीति सर्वतथागतधर्माः षष्ठः । स कुत्र स्थितः कुतो वा संभूत इति प्रश्नः । आह वज्रधरः स्वकायवाक्चित्तस्थितः स्वकायवाक्चित्तसंभूतः । आहुः तथागताः प्रश्नयन्ति । चित्तं कुत्र स्थितम् ? चित्तवज्रः कुत्र स्थितः ? आह वज्रधरो विसर्जयति । आकाशस्थितम् । प्रभास्वरस्थितम् । आहुस्तथागताः आकाशं प्रभास्वरं कुत्र स्थितमिति ? आह भगवान् न क्वचित् स्थितम् । तत् प्रभास्वरं न क्वचित् स्थितम्, आत्मन्येव स्थितमिति यावत् ।

अथेत्यादि संगीतिकृद्वाक्यम् । ते बुद्धबोधिसत्त्वा आश्चर्यप्राप्ताः हेतोः अद्भुतप्राप्ताः फलैः स्वचित्तधर्मताविहारं स्वचित्तविलसितं ध्यायन्तः आलम्वयन्तः विगतसन्देहत्वात् तूष्णीं स्थिताः मौनमापन्नाः अभुवन् वभूवुः ।

स्थिरचलात्मकं चित्तं सर्वचित्तं तदात्मकः समयः सर्वचित्तसमयो महावज्रधरः तस्य सारः लौकिकलोकोत्तराः सिद्धयः ता एव वावन्ध्यत्वाद् वज्राणि तेषां संभूतिः प्रकाशनं येन ग्रन्थसमूहेन । स तन्नामकः । सन्ध्याभाषा ॥

॥ प्रदीपोद्द्योतनटीकायां पञ्चदशपटले षट्कोटिव्याख्या ॥

थ्व प्रकरणय् इमिसं वज्रधरयात विन्ति यात । सर्व तथागत धैपिं अक्षोभ्य आदि धाःगु खः । अनपिन्त धारणा यानातःम्ह सर्वतथागत धर्मा धैम्ह षष्ठ तथागत खः । व गन च्वनाच्वन ? गनं उत्पन्न जुल ? धैगु प्रश्न जुल । वसपोल वज्रधरं थःगु कायवाक्चित्तय् च्वनाच्वन, थःगु कायवाक्चित्तं उत्पन्न जुल धका आज्ञा जुल । अले तथागतपिसं प्रश्न यानाविज्यात - चित्त गन च्वनाच्वन ? अर्थात् चित्तवज्र गन च्वनाच्वन ? वज्रधरं उत्तर वियाविज्यात - आकाशय् अर्थात् प्रभास्वरय् च्वनाच्वन । व आकाश (प्रभास्वर) गन

च्वनाच्वन धका: तथागतपिसं प्रश्न यासेंलि गनं नं च्वनाच्वंगु मदु धका: श्री भगवान् वज्रधरं आज्ञा जुल। व प्रभास्वरं गनं नं च्वनाच्वंगु मदु अर्थात् थ:याके हे च्वनाच्वन धैगु भाव ख:।

अथेत्यादि संगीतिकारयागु वाक्य ख:। वसपोल बुद्धबोधिसत्त्वपिं आश्चर्य तथा अद्भुत चायाबिज्यात। फ़लद्वारा स्वचित्तधर्मताविहार धैगु थ:गु चित्तयागु विलासयात चिन्तन (आलम्वन) याना:, नि:संदेह जुया: सुमुक च्वनाबिज्यात। मौन धारणा य़ानाबिज्यात।

स्थिर तथा चल स्वभावगु फुक्क चित्तयात सर्वचित्त धा:गु जुल। व स्वभाव समय (सिद्धान्त) यात सर्वचित्तसमय धा:गु ख:। अथे धैम्ह वज्रधर जुल। वसपोलयागु सार धैगु लौकिक लोकोत्तर सिद्धित ख:। व सिद्धित व्यर्थ मजूगुलिं वज्र धा:गु ख:। उज्व:गुयात संभूति धैगु प्रकट याइगु, प्रकाश याइगु ग्रन्थयात सर्वचित्तसमयंसारवज्र सम्भूति नामगु थ्व अध्याय धैगु थ्व व्याख्या सन्ध्याभाषा ख:।

प्रदीपोद्द्योतन नामगु टीकास पञ्चदशपटलया षटकोटि व्याख्या क्वचाल।

◆◆◆

॥ षोडशः पटलः ॥

मूल :

अथ भगवन्तः सर्वतथागताः पुनः समाजमागम्य भगवन्तं सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रं तथागतं सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रपदैरध्येष्य सर्वतथागतरत्नवज्रपूजाव्यूहैः पूजयामासुः । अथ भगवान् वज्रपाणिस्तथागतः सर्ववज्रमण्डलसिद्धिसमयराजव्यूहं नाम समाधिं समापद्येदं वज्रकायमण्डलं सर्वबुद्धानां स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

अले भगवान् सर्वतथागतपिं हानं छ्थास मुनावया: भगवान् सर्वतथागत कायवाक्चित्तवज्र तथागतयात (वज्रधरयात) फुक्क तथागतपिसं कायवाक्चित्तवज्र पदं अध्येषणा याना: फुक्क तथागतपिनिगु रत्नवज्रयागु पूजा समूहं पूजा यानाबिज्यात। अले श्री भगवान् वज्रपाणि तथागतं सर्ववज्रमण्डलसिद्धिसमयराजव्यूह नामगु समाधिइ च्वना: थ्व वज्रकायमण्डल फुक्क बुद्धपिनिगु थ:गु कायवाक्चित्तवज्रं पिकायेकाबिज्यात ।

टीका :

उक्तलक्षणाः सर्वसिद्धयः मण्डलाभिषिक्तस्यैव निष्पद्यन्त इति शिष्यपात्रीकरणार्थं मण्डलविधानोपयोगिकं षोडशपटलमुपक्षिपन्नाह । अथेत्यादि । पुनः (समाज)मागम्येति । पुनरप्येकाभिप्रायो भूत्वा महावज्रधरं सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रपदैः अनन्तापर्यन्तलोकधातुस्थिततथागत-कायवाक्चित्तवज्रप्रतिष्ठितैः स्तोत्रैः सर्वतथागतसान्तमित्येवं (?) प्रकारैः अध्येष्याभिमुखीकृत्य सर्वतथागतरत्नवज्रपूजाव्यूहैः दिव्यैः विषयमेघैः पूजायामासुः । मण्डलविधिश्रवणाभिप्रायेणेति शेषः । सर्ववज्राः तथागताः तेषां मण्डलं कायमण्डलं तदेव सिंहः क्लेशमृगविध्वंसनात् समयराजः तस्मिन् कृतोऽध्यवसा(य)विशेषः तेनाविष्कृतो व्यूहो मण्डलपरिकरो यस्मिन् समाधौ तं समापद्य वज्रकायो वैरोचनः । तस्य मण्डलं तदाधिपतेयं सर्वबुद्धानां सर्वसाधकानां प्रयोजनभूतं स्वकायादिभ्यो निश्चारयामास ।

च्वय् कनावयागु फुक्क सिद्धित मण्डलय् अभिषेक कयात:म्हसिनं जक सम्पन्न याये फइ धका: शिष्ययात सत्पात्रम्ह यायेत मण्डलया विधि: उपयोगीगु षोडश पटलयात अथेत्यादि वाक्यं चुल्हनेत कनाच्वन । 'पुन: समाज मागम्य' धैगु हानं नं फुक्कसियां छगू हे अभिप्राय: जुया: महावज्रधरयात फुक्क तथागतपिनिगु कायवाक्चित्तरूपी वज्रपदं अनन्त असीम लोकधातुस बिज्यानाच्वंपिं तथागतपिनि कायवाक्चित्तवज्रं प्रतिष्ठा यानात:गु स्तोत्र ब्वना: अर्थात् "सर्वतथागत शान्तं" इत्यादि क्वय् कनात:गु स्तोत्रं अध्येषणा न्हचब्वया: फुक्क तथागतपिनिगु रत्नवज्र पूजाया समूह दिव्यगु विषय तया: पूजा यानाबिज्यात । मण्डलया विधियागु खँ न्यनेगु अभिप्रायं पूजा या:गु धैगु पद छगू शेष दु धका: सिइकेमा: । सर्ववज्रा धैपिं तथागतपिं ख: । अनपिनिगु मण्डल धैगु कायमण्डल धा:गु ख: । व मण्डल हे सिंहसमान

खः । छाय्धाःसा फुक्क क्लेश फुक्कीम्ह खः । समयराज खः । व मण्डल सम्पन्न यायेत यानागु उद्योग आदि ज्याखँया व्यूह धैगु समूह खः । मण्डलयागु उपकरणत नं खः । उज्वःगु दुगु समाधिइ च्वनाबिज्यानाः, वज्रकाय धैम्ह वैरोचन खः, वसपोलयागु मण्डल फुक्क बुद्धपिनि तथा फुक्क साधकतयूत नं आवश्यक जुयाच्वंगु थःगु शरीरं पिकयाबिज्यात ।

मूल :

अथातः संप्रवक्ष्यामि कायमण्डलमुत्तमम् ।
चित्तवज्रप्रतीकाशं सर्वमण्डलमुत्तमम् ॥१॥
षोडशहस्तं प्रकुर्वीत चतुरस्रं सुशोभनम् ।
मण्डलं सर्वबुद्धानां कायवज्रप्रतिष्ठितम् ॥२॥
तस्याभ्यन्तरतश्चक्रमालिखेद्विधिवज्रया ।
मुद्रावज्रपदं कुर्यान्मन्त्राणां गुह्यमुत्तमम् ॥३॥
मध्ये वैरोचनपदमक्षोभ्यादीन् समालिखेत् ।
कायवाक्चित्तवज्राग्रीन् सर्वकोणे निवेशयेत् ॥४॥
क्रोधान् समालिखेद्द्वारि महाबलपराक्रमान् ।
पूजां कुर्वीत मन्त्रज्ञो गुह्यवज्रप्रभाविताम् ॥५॥
एषो हि सर्वक्रोधानां समयो दुरतिक्रमः ।
अवश्यमेव दातव्यं विण्मूत्राद्यं विशेषतः ॥६॥
एषो हि सर्वमन्त्राणां समयः कायवज्रिणाम् ।
॥ सर्वतथागतकायमण्डलम् ॥

आः थन चित्तवज्रयागु मण्डल समानगु, फुक्क मण्डलसिबे उत्तमगु कायमण्डलया विधि कनेत्यना ॥१॥

झिंखुकु हाकःगु बांलासेच्वंगु, प्यकुंलाःगु, फुक्क बुद्धपिं दुगु, कायवज्रं प्रतिष्ठा यानातःगु अर्थात् वैरोचनमण्डल दयेकेमाः ॥२॥

व प्यंकुंलाःगुया दुने 'विधिवज्रया' धैगु विधिपूर्वकं चक्र (चाकःलाक) च्वये । अन मन्त्र मध्यय् गुह्यगु, उत्तमगु मुद्रा वज्रपदं धैगु थःथःगु मुद्रासहितपिं देवतापिं च्वये । दथुइ वैरोचन, प्यंगू दिशाय् अक्षोभ्य आदि च्वयेमाल । फुक्क कुनय् कायवाक्चित्तवज्राग्रीन् धैपिं लोचना आदि देवीपिं बिज्याकेमाल ॥३॥४॥

महाबल व पराक्रमवानपिं क्रोधराजपिं प्यंगू द्वारय् च्वयेमाल । साधकं गुह्यवज्र प्रभावितगु पूजा मन्त्रज्ञ याये माल ॥५॥

थ्व फुक्क क्रोधराजपिनि दुरतिक्रमणगु समय (सिद्धान्त) खः । थ्व पूजास विशेष यानाः विण्मूत्रादि अवश्य प्रदान याये माल ॥६॥

थ्व समय कायवज्रया साधना याइपिं सर्वमन्त्राणां धैपिं साधकतय्गु जुल ।

टीका :

अथेति वाक्योपादाने । अतःशब्दो हेतौ । मण्डलश्रवणकुतूहलाः यतः ततः सम्यक् प्रवितत्य वक्ष्यामि । कायमण्डलं वैरोचनमण्डलमुत्तमम् सर्वसिद्धिदम् । तत् कथमित्याह चित्तेत्यादि । चित्तवज्रप्रतीकाशमक्षोभ्यमण्डलसदृशं चतुरस्रादिगुणेन यत् सर्वमण्डलं तदुत्तमम् ।

षोडशहस्तमिति । चतुःपार्श्वापेक्षया एकैकपार्श्वेन चतुर्हस्तं ज्ञेयं तच्चतुरस्रमिवर्तुलम् । तच्चतुरस्रमित्युपलक्षणत्वात् चतुर्द्वारादीनि गृह्यन्ते । सुशोभनं रङ्गैर्नैर्म्यल्यात् । कीदृग्विधम् ? मण्डलं सर्वबुद्धानां सर्वतथागतैः प्रशस्तं कायवज्रो वैरोचनः तेन प्रतिष्ठितमधिपतित्वेन शोभितम् ।

तस्य चतुरस्रमण्डलस्याभ्यन्तरतः चक्रं वर्तुलं चक्रमालालङ्कृतम् । कथमित्याह विधिवज्रयेति । विधिस्तत्त्वसंग्रहाद्युक्तं मण्डलसूत्रं विधानं तदेव वज्रं सुनिश्चितं यस्यां बुद्धौ तयालिखेत् ।

एवं मण्डलमालिख्य मन्त्राणां देवतानां मध्ये वैरोचनपदं मुद्रावज्रपदं स्वमुद्रासंयुक्तदेवताविम्बं कुर्यात् । अक्षोभ्यादीतांश्च पूर्वादिस्थितान् लिखेत् । केवलं स्थापयेत् । कायवाक्चित्तवज्राग्रीन् लोचनाद्यान् सर्वकोणेषु आग्नेय्यादिकोणेषु यथासंभवं लिखेत् निवेशयेत् ।

क्रोधो यमारिरादिर्येषामपराजितहयग्रीवामृतकण्डलीनां तांश्चतुर्षु द्वारेषु निवेदयेत् महाबलपराक्रमान् अचलादीनां कोणे निवेशयेत् रूपादीन् मैत्रेयादींश्च यथास्थानं निवेशयेत् मन्त्रज्ञः आचार्यः गुह्यवज्रप्रभाविता पद्मवज्रसंयोगकृतां पूजां मण्डलमध्ये स्वमुद्रासहितो विदध्यात् ।

एष विधिः सर्वमन्त्राणां साधकानां समयः योगतन्त्रव्यवस्था दुरतिक्रमः । अलंघनीयः विण्मूत्राद्यं पञ्चामृतम् विशेषतः अस्मिन् कायमण्डले अवश्यमेव एकान्तेन दातव्यं प्रासितव्यम् ।

एष पञ्चामुतप्राशः कायवज्रिणां कायमण्डलाभियुक्तानां सर्वमन्त्राणां सर्वसाधकानां समयः अलंघनीयः सर्वतथागताभिमतमेतत् कायमण्डलम् ।

अथ धैगु वाक्यं आरम्भ यायेत अले धाःगु खः । अतः धैगु थ्व कारणं धाःगु खः । मण्डलया खँ न्यनेत उत्सुकपिं जुयाच्वंगुलिं सम्यक् धैगु विस्तृत रूपं धाःगु खः । वक्ष्यामि धैगु कनेत्यना धाःगु जुल । कायमण्डलं धैगु वैरोचनमण्डल जुल । उत्तमं धैगु सर्वसिद्धि बिइगुलिं उत्तम धाःगु खः । व मण्डल गथे च्वं धैगु कनेत चित्तेत्यादिं कनाच्वन । चित्तवज्र प्रतीकाशम् धैगु अक्षोभ्यमण्डल थें च्वंगु धाःगु खः । प्यकुंलाःगु आदि गुणं युक्तगु फुक्क मण्डल उत्तम खः ॥१॥

षोडशहस्तम् धैगु प्यखेरं प्यकुं प्यकुं यानाः झिंखुकुं धाःगु खः । थ्व खँ सिइकेमाः । व प्यकुंलाः, स्वःलाःगु मखु । तच्चतुरस्रम् धैगु शब्द लाक्षणिक खः । अथे जूगुलिं प्यंगू द्वार दुगु धकाः सिइकेमाः । सुशोभनं धैगु रङ्ग निर्मलगु जूगुलिं बांलाःगु धाःगु जुल । गुजोगु धाःसा फुक्क बुद्धपिनिगु मण्डलयात फुक्क तथागतपिसं प्रशंसा यानातःगु खः । कायवज्र धैम्ह वैरोचन जुल । वसपोल प्रधान जुयाबिज्याना च्वंगुलिं शोभायमानगु धाःगु खः ॥२॥

व प्यकुंला:गुया दुने चक्रं धैगु चाक:ला:गु, ग्व:ला:गु व चक्रया मालां भ्र: भ्र: धा:गु जुल । गथे धा:सा 'विधिवज्रया' धैगु (थन) विधि धैगु तत्वसंग्रहादिसं कनात:गु मण्डल सूत्रया विधि जुल । व विधि वज्र ख:, सुनिश्चितगु ख: । वहे सुनिश्चितगु विधि च्वयेमाल धा:गु जुल ॥३॥

थुगुकथं मण्डल च्वये धुंका मन्त्राणां धैपिं देवतापिनि दथुइ वैरोचनपदं धैगु मुद्रावज्रपद धा:गु ख: । अर्थात् स्वमुद्रां संयुक्तपिं देवताया मूर्ति दयेकी (च्व) धा:गु जुल । अक्षोभ्य आदिपिं पूर्व आदि दिशास बिज्याका: च्वयेमाल । केवल तयेमाल । कायवाक्चित्तवज्राग्रीन् धैगु लोचना आदिपिं धा:गु ख: । सर्वकोणेषु धैगु आग्नेय आदि कोणय् यथाक्रम च्वयेमाल । अर्थात् बिज्याकेमाल ॥४॥

क्रोध धैपिं यमारी आदि धा:गु ख:, अथेहे अपराजित, हयग्रीव, अमृतकुण्डलि थुपिं प्यंगू द्वारय् बिज्याके माल । महाबल व पराक्रम दुपिं अचल आदिपिन्त कुनय् कुनय् बिज्याकेमाल । रूपादिन् धैपिं व मैत्रिय आदि यथाक्रमं बिज्याके माल । मन्त्रज्ञ धैम्ह आचार्यं गुहचवज्रप्रभाविता धैगु पद्मवज्र संयोगपूर्वक पूजामण्डलया दथुइ थ: मुद्रासहितं पूजा याये माल ॥५॥

थ्व विधि सर्वमन्त्रानाम धैपिं साधकतय्गु, समय धैगु योगतन्त्रया नियम, दुरतिक्रम धैगु उल्लंघन याये मजूगु ख: । विण्मूत्राद्य: धैगु पञ्चामृत तया: विशेष याना: थ्व कायमण्डलय् अवश्य नं निश्चय नं प्रदान यायेमा: (नयेमा:) ॥६॥

थ्व पञ्चामृत पान यायेगु विधि कायवज्रीनाम धैपिं कायमण्डल पूजा यायेगुली न्हचज्यानाच्वंपिं सर्वमन्त्रानाम धैपिं फुक्क साधकतय्गु समय धैगु अल्लंङ्घनीय नियम ख: । अर्थात् फुक्क तथागतपिसं मानय् यानात:गु थ्व कायमण्डल ख: । अर्थात् सर्वतथागत कायमण्डल ख: ।

मूल :

अथ भगवान् वज्रपाणिस्तथागत: सर्ववागवज्रसमयमेघव्यूहं नाम समाधिं समापद्येदं वागवज्रमण्डलं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्य उदाजहार ।

अथात: संप्रवक्ष्यामि वाङ्मण्डलमुत्तमम् ।
चित्तवज्रप्रतीकाशं सर्वमण्डलमुत्तमम् ॥७॥
विंशतिहस्तं प्रकुर्वीत चतुरस्रं विधानत: ।
चतुष्कोणं चतुर्द्वारं सूत्रयेद्वज्रभावनै: ॥८॥
स्ववाङ्मण्डलपदं वाक्यवज्रगुणावहम् ।
वज्रधर्ममहाराजं विद्वेषमवतारयेत् ॥९॥
तस्य मध्ये महाचक्रमालिखेत्परिमण्डलम् ।
सर्वमुद्रां समासेन आलिखेद्विधितत्पर: ॥१०॥
अमितायुर्महामुद्रां तस्य मध्ये निवेशयेत् ।
तदेव वज्रपदं रम्यं सर्वेषां परिकल्पयेत् ॥११॥
परिस्फुटं विधानेन कृत्वा मण्डलमुत्तमम् ।

गुह्यपूजां ततः कुर्यादेवं तुष्यन्ति वज्रिणः ॥१२॥
विण्मूत्रशुक्रसमयैः पूज्य सिद्धिरवाप्यते ।
एषो हि सर्वबुद्धानां समयो दुरतिक्रमः ॥१३॥

॥ सर्वतथागतवाङ्मण्डलम् ॥

अले श्री भगवान् वज्रपाणि तथागतं सर्ववाग्वज्रसमयमेघव्यूह नामगु समाधिइ च्वनाबिज्याना: थ्व वाग्वज्रमण्डल थ:गु कायवाक्चित्तवज्रं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

आ: थन उत्तमगु चित्तवज्र थें जा:गु वाह्यमण्डल कनेत्यना । थ्व मण्डल फुक्क मण्डल सिबे उत्तमगु ख: ॥७॥

नीकु हाक:गु, प्यकुंला:गु, प्यंगू कुं दुगु, प्यंगू द्वार दुगु मण्डल विधिपूर्वकं वज्रभावनै धैगु पंचतथागतयागु वर्ण दुगु सूत्रं सूत्रयत धैगु सूत्रपातन याये माल । अर्थात् चिं तयेमाल ॥८॥

थ:गु वाग्मण्डल वाग्वज्रयागु गुण युक्तगु, वज्रधर्म महाराज जुयाच्वंगु थ्व विद्या बिज्याकेमाल ॥९॥

वया दथुइ चाक:ला:गु महाचक्र च्वयेमाल । विधिइ तत्परम्ह साधकं संक्षेपं फुक्क मुद्रा नं च्वयेमाल । व मण्डलया दथुइ अमितायु महामुद्रा विज्याकेमाल । वहे रमणीयगु वज्रपद सकसिनं तयार यायेमाल ॥१०॥११॥

थुगु प्रकारं विधिपूर्वक स्पष्ट जुइक उत्तमगु मण्डल च्वया: अनंलि गुह्यपूजा यायेमाल । थथे यानागुलिं वज्रिपिं सन्तुष्ट जुइ ॥१२॥

विण्मूत्रशुक्रसमयद्वारा पूजा यानागुलिं सिद्धि लाभ जुइ । थ्व फुक्क बुद्धपिनिगु उल्लंघन यायेमज्यूगु समय ख: ॥१३॥ थुकीयात सर्वतथागत वाङ्मण्डल धका: धाइ ।

टीका :

अथेत्यादिना वाङ्मण्डलविधानमहावज्रधरः सर्ववाग्वज्रसमयाः अमिताभमाण्डलेयाः । तेषां मेघः समूहः तस्य व्यूहो यथास्थानसन्निवेशो यस्मिन् तन्नामकं समाधिं समापद्य इमं वाग्वज्रमण्डलं तदर्थं वचनसमूहः स्वयं कायादिभ्यो निश्चारयेत् । तद्दर्शयति ।

अथात इत्यादि विभक्तार्थः ।

विंशतिहस्तं प्रकुर्वीत एकैकपार्श्वतः । पञ्चहस्तं सूत्रयेत् वज्रभावनैः पञ्चतथागतवर्णैः सूत्रैः चतुरस्रमण्डलस्य मध्ये महच्चक्रं प्रधानभूतं परिमण्डलं पद्मालङ्कृतमालिखेत् । तस्मिन् मण्डले सर्वमुद्रापरिपूर्णाम् आलिखेद् विधितत्परः विधिकुशलः ।

कथम् ? अमितायुमहामुद्रां स्वमुद्रासंयुक्तां तस्य मध्ये निवेशयेत् । यत् कायचित्तमण्डलयोर्वज्रपदं तथागतविन्यसनं सर्वेषामपि कल्पयेत् कुर्यात् ।

विधानेन तन्त्रोक्तविधिना मण्डलं परिस्फुटं सम्यक् कृत्वा गुह्यपूजां द्वयेन्द्रियसमापत्तिलक्षणं तथागतपूजां निष्पादयेत् । वज्रिणो दशदिग्व्यवस्थिताः बुद्धाः एवं कृते तुष्यन्ति साधकस्य प्रसीदन्ति ।

विण्मूत्रशुक्रमयैः पञ्चामृतैः पूज्यशिष्यानात्मानं च पूजयित्वा अभिप्रेतार्थसिद्धिरवाप्यते । एषो हीति विवृतार्थः ।

सर्वतथागतप्रशस्तममिताभमण्डलम् ।

थन वाङ्मण्डलयागु विधि महावज्रधरं कनाच्वन । थन वाङ्मण्डलसमया धैपिं अमिताभया मण्डलय् च्वनीपिं धाःगु जुल । थुमिगु मेघ धैगु समूह खः । वयागु व्यूह धैगु रचना खः । अर्थात् गन गन बिज्याकेमाःपिं खः अन अन बिज्याकेगु नामं प्रसिद्धगु समाधिइ च्वनाबिज्यानाः थ्व वाग्वज्रमण्डलया खँ अर्थात् वयागु विषययागु वाक्यसमूह स्वयं कायादिपिं कयाबिज्यात । व खँ थन क्यनाच्वना ।

अर्थात् आदियागु अर्थ च्वय् व्याख्या जुइधुंकल ।

नीकु हाकःगु दयेकी धैगु छचाखेरं न्याकुया ल्याखं प्यख्यरं यायेबलय् नीकु धाःगु खः । सूत्रयेत् धैगु सूत्रपातन या (चिं ति) धाःगु खः । वज्रभावनै धैगु पञ्चतथागतपिनि रङ्गं सूत्रै धैगु पञ्चसूत्रं (कां) धाःगु खः । प्यकुंलाःगु मण्डलया दथुइ तःचाःगु चक्र मुख्यगु जुल । व ग्वःलाःगु पलेस्वां नं छाय्पियातःगु च्वयेमाः । व मण्डल, फुक्क मुद्रापिसं परिपूर्ण याना च्वयेमाः । विधितत्पर धैम्ह विधिविधान स्यूम्ह, सःम्ह धाःगु खः ॥८॥९॥१०॥

गथे धाःसा अमितायुमहामुद्रा धैगु थःम्ह मुद्रासहितम्ह मण्डलय् दथुइ बिज्याकेमाल । काय व चित्तमण्डलयागु वज्रपद धैगु तथागतपि बिज्याकेगु धाःगु खः । फुक्कसित नं कल्पयेत् यायेमाः धाःगु खः । अर्थात् फुक्क तथागतपिं बिज्याकेमाः धाःगु जुल । विधानेन धैगु तन्त्रोक्त विधिं स्पष्ट बांलाक मण्डल दयेकाः, गुह्यपूजा धैगु द्वयेन्द्रिय समापत्ति स्वभावं तथागत पूजा सम्पन्न याये माल । वज्रिणः धैपिं झिगू दिशाय् बिज्यानाच्वंपिं बुद्धपिं थथे यानागुलिं तुष्यन्ति धैगु साधक खनाः प्रसन्न जुइ धाःगु जुल ॥११॥१२॥

विण्मूत्रशुक्रसमयैः धैगु पञ्चामृतं पुज्यपिं शिष्यतय्त व थःत नं पूजा यानागुलिं इष्ट सिद्धि लाभ जुइ । थ्व हे पूवंगु (स्पष्टगु) अर्थ खः ॥१३॥

सर्वतथागतप्रशस्तं धैगु फुक्क तथागतपिसं प्रशंसा यानातःगु अमिताभमण्डल जुल ।

मूल :

अथ भगवान् वज्रपाणिस्तथागतः समन्तमेघव्यूहं नाम समाधिं समापद्येदं परमगुह्यमण्डलरहस्यं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

यस्य वज्रधराग्रस्य मध्ये बिम्बं समालिखेत् ॥
भवेन्मण्डलपदं तस्य कायवाक्चित्तगुह्यजम् ॥१४॥
इति सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रज्ञानरहस्योऽयं परमगुह्यः ।

अले श्री भगवान् वज्रपाणि तथागतं समन्तमेघव्यूह नामगु समाधिइ च्वना: परम गुह्यगु मण्डलया रहस्य थ:गु कायवाक्चित्तं पिकयाबिज्यात ।

मण्डलय् दथुइ वज्रधरयागु मूर्ति च्वयात:गु मण्डलपदयात कायवाक्चित्त गुह्ययागु मण्डल धाइ । अर्थात् गुम्ह दथुइ बिज्याकल व मण्डल वयागु धका: सिइकेमाल ॥१४॥

थुलि सर्वतथागतपिनिगु कायवाक्चित्तवज्रया ज्ञानयागु रहस्यगु मण्डल ख: । थ्व परम गुह्यगु जुल ।

टीका :

एवं कायवाक्चित्तवज्राणां मण्डलत्रितयमुक्त्वा अथशिष्टतथागदद्वयस्य अन्येषां माण्डलेयानामपि मध्ये यस्य प्राधान्यं विवक्ष्यते तस्य ... नं दर्शयन्नाह । अथेत्यादि । समन्ततो नानामुखा: मेघवत् सर्वार्थसिद्धिं कुर्वन्तीति समन्तमेघास्तथागता: तेषां व्यूहं वृन्दं तस्य वज्रं पृथङ्मण्डलं यस्मिन् समाधौ निर्दिश्यते तं समन्तमेघव्यूहवज्राख्यं समाधिं चित्तैकाग्रतामामुखीकृत्य इदं बुद्धिस्थं परमगुह्यमत्यन्तगोपनीयं मण्डलरहस्यमप्रकटं स्वकायादिभ्यो निश्चारयामास ।

यस्येत्यादि । वज्रधराग्रस्य वज्रधरप्रभृतीनां माण्डलेयानां मध्ये यस्य बिम्बं मण्डलं मध्ये स्थाप्यते तस्य देवताविशेषस्थ मण्डलचक्रं भवेत् । कायवाक्चित्तगुह्यजं त्रिगुह्यात्मकं रत्नकर्मकुलयोस्तदन्तर्भावात् ।

सर्वतथागता अक्षोभ्यादय: तेषां कायवाक्चित्तवज्रपदं कायादिमण्डलं तस्मिन् ज्ञानं सूत्रपातनादिविधानं तस्य रहस्यं मण्डलपरावृत्तिलक्षणं यस्मिन् परमगुह्ये परमोपदेशे स तथा ।

थुगु प्रकारं कायवाक्चित्तवज्रयागु मण्डलया खँ कना: ल्यं दनिपिं तथागत निम्हसिगु मण्डल व मेमेपिं मण्डलय् दुने बिज्यानाच्वंपिनिगु मध्यय् मुख्य मुख्यपिनिगु नं कनेमा:गु मण्डल क्यनेत अथेत्यादि वाक्यं कनाच्वन । छ्चाखेरं नाना रूप कया: मेघं थें फुक्क सिद्धि सम्पन्न यानाबिइगु धायेत समन्तमेघ थेंजा:पिं तथागतपिं धयात:गु ख: । वया समूहयागु वज्र थेंजा:गु अलग अलग मण्डल दुगु समाधि धायेत समन्तमेघव्यूहवज्र समाधियात धैगु चित्त एकाग्र यायेगु यात साक्षात्कार याना: बुद्धिस च्वंगु थ्व परम गुह्यगु, अत्यन्त गुप्त यानातयेमा:गु मण्डलया रहस्य स्पष्ट रूपं थ:गु कायादि पाखें पिकयाबिज्यात ।

यस्य इत्यादि प्रकरणय् वज्रधराग्र धैगु वज्रधर आदि मेमेपिं मण्डलय् बिज्याइपिं मध्यय् गुम्हसिगु मण्डलय् दथुइ बिज्याकेमा:गु ख:, व देवतायागु विशेष याना: मण्डलचक्र तयात:गु जुल । कायवाक्चित्तगुह्यजं धैगु त्रिगुह्यात्मक धा:गु ख: । अर्थात् रत्नकुल व कर्मकुलयात व त्रिगुह्यय् अन्तर्भाव यानात:गुलिं उकिं उत्पन्न जूम्ह धयागु अर्थय् कायवाक्चित्तगुह्यज धा:गु ख: ।

सर्वतथागता धैपिं अक्षोभ्य आदि ख: । अनपिनिगु कायवाक्चित्तवज्रपद धैगु कायादि मण्डल धा:गु जुल । व विषयय् ज्ञान धैगु सूत्रपातन आदि विधिया ज्ञान धा:गु ख: । व ज्ञानया रहस्य धैगु मण्डलयात परिवर्तन यायेगु थ्व परम गुह्य धैगु परम उपदेश धैगु भाव ख: ।

मूल :

अथ भगवान् वज्रपाणिस्तथागतः सर्वमण्डलचक्रसम्भवं नाम समाधिं समापद्येदं सर्वमण्डलकायवाक्चित्तगुह्यजं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्य उदाजहार। ततो मण्डलमन्त्रः॥ मन्त्राक्षर हृदयसूत्राक्षरपदानि॥

॥ हूँ ओं आः॥

अले श्री भगवान् वज्रपाणि तथागतं सर्वमण्डलचक्रसम्भव नामगु समाधिइ बिज्याना: थ्व सर्वमण्डल कायवाक्चित्तगुह्यं उत्पन्न जूगु, थःगु कायवाक्चित्तवज्रं उत्पन्न जूगु मण्डलमन्त्र आज्ञा जुयाबिज्यात। थ्वयात मन्त्राक्षर हृदय सूत्राक्षर पद धकाः धाइ।

॥ हूँ ओँ आः॥

टीका :

अथेत्यादि। सर्वेषामक्षोभ्यादीनां मण्डलचक्रमाधारमण्डलं तत्संभवति यस्मिंस्तन्नामकं समाधिं चित्तैकाग्रतां समापद्य तेषामेव सर्वमण्डलानां कायवाक्चित्तवज्रस्वभावं गुह्यं स्वकायादिवज्रेभ्यः उदाजहार आविश्चकार।

तत्रेत्यादि। तत्र कायादिगुह्ये इमानि प्रस्तुयमानानि वज्रमण्डलानि तथागतचक्राणि तेषामनस्त्राणि चित्ताराधनस्वभावानि, तान्येव दैवतत्वात् हृदयानि मण्डलसूत्रणो(प)योगित्वात् सूत्राणि अविनश्वर त्वादक्षराणि। सर्वमन्त्राणां प्रतिष्ठाभूतत्वात् पदानि। कानीत्याह।

ओं आः हूँ इति॥

थन सर्वषा धैपिं अक्षोभ्यपिनिगु धाःगु जुल। मण्डलचक्रम् धैगु आधार जुयाच्वंगु मण्डल धाःगु खः। थ्व मण्डल उत्पन्न जुइगु समाधि (चित्त एकाग्रता) यानाबिज्याना अनपिनिगु हे फुक्क मण्डलयागु कायवाक्चित्तवज्र स्वभावगु गुह्यगु खँ थःगु कायवाक्चित्तवज्रं आज्ञा जुयाबिज्यात, आविष्कार यानाबिज्यात। तत्र धैगु कायादिगुह्यय् थ्व कनेत्यनागु वज्रमण्डल धैगु तथागतपिनिगु चक्र धाःगु खः। वयागु मन्त्र धैगु मन रक्षा याइगु धाःगु जुल। अर्थात् चित्तयात आराधन यायेगु स्वभावगु हे दैवीतत्त्व जूगुलिं हृदय थेंजाःगु मण्डल सूत्रयात उपयोगिगु सूत्र अर्थात् अविनश्वर स्वभावगु आखःत धाःगु खः। फुक्क मन्त्रया प्रतिष्ठा थें जूगुलिं पदानि धयातःगु 'ओँ आः हूँ' धाःगु खः।

मूल :

पातनं वज्रसूत्रस्य रजस्यापि निपातनम्।
न कार्यं मन्त्रसत्त्वेन कारयन् बोधिदुर्ल्लभः॥१५॥
तस्मात्समयविधानज्ञोऽवतार्य्य मन्त्रदेवतान्।
अधिष्ठानपदं ध्यात्वा मण्डलानां विकल्पनम्॥१६॥
वैरोचनमहाराजं लोचनां चावतारयेत्।
कायमण्डलपदं रम्यं कायवज्रगुणावहम्॥१७॥

वज्रधर्ममहाराजं सधर्म चावतारयेत् ।
इदं तत्सर्वमन्त्राणां रहस्यं परमाशाश्वतम् ॥१८॥
वज्रसत्त्वमहाराजं मामकीं चावतारयेत् ।
इदं तत्सर्वमन्त्राणां रहस्यं परमाद्भुतम् ॥१९॥
एवं कृतेन सान्निध्यं स्वयमेव मनीषिणः ।
आगत्य गुह्यपरमं लिखन्ति हरिषान्विताः ॥२०॥

इत्याह च ।

वज्रसूत्र पातन यायेगु, रजःपातन यायेगु यायेमाः । तर, मन्त्रसत्त्वेन धैगु मन्त्रयानय् च्वंम्ह प्राणीं सूत्र तथा रजःपातन यायेमज्यू । यानाच्वन धाःसा वयात बोधिज्ञान दुर्लभ जुइ ॥१५॥

अथे जूगुलिं समययागु विधि स्यूम्ह मन्त्रदेवतायात अवतरण यानाः (हयाः) अधिष्ठानं लुमंकाः ध्यान यानाः मण्डलयागु कल्पना यायेमाः ॥१६॥

महाराजा जुयाबिज्याःम्ह वैरोचन व लोचनायात (अधिष्ठानं) बिज्याकेमाल । थथे यानागुलिं कायवज्रयागु गुण विइगु रमणीयगु कायमण्डल पद सिद्ध जुइ ॥१७॥

अथे हे वज्रधर्म महाराज व सद्धर्मयात बिज्याका (अवतरण याना) गुलिं परम शाश्वतगु फुक्क मन्त्रया रहस्य जुयाच्वंगु थ्व आदेश खः ॥१८॥

अथे हे वज्रसत्त्व महाराज व मामकी नं अवतरण याना (बिज्याका) गुलिं फुक्क मन्त्रया रहस्य जुयाच्वंगु परमाद्भुतगु थ्व नं सिद्ध जुइ ॥१९॥

थथे यानागुलिं ज्ञानं युक्तपिं थः थम्हंतुं बिज्यानाः न्हचःने वयाः हर्ष युक्त जुयाः गुहचगु परम मण्डल च्वयाबिज्याइ ॥२०॥ थुलि नं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

पातनमित्यादि । वज्रा अक्षोभ्यादयः तद्वर्णैः रक्तं सूत्रं वज्रसूत्रम् । तस्य तेन पातनं मण्डलसूत्रणं रजसोऽपि पञ्चरङ्गिकस्य पातनं विकीरणं ओमित्यादिभिर्मन्त्रैः कार्यमिति शेषः । न कार्यमित्यादि । मन्त्रसत्त्वे(न) परायणेन द्वयज्ञानयुक्तेन उक्तप्रकारमण्डललेखनं न कार्यम् । इदि कुर्यात् तस्य बोधि वज्रधरत्वं दुर्लभा दूरे भवति । यदि तत्त्वसंग्रहाद्युक्तविधानेन कुर्यादिति भावः ।

तस्मादित्यादि । निष्पन्नक्रमस्थातव्यः उत्पत्तिक्रमस्थः तीर्णविद्याव्रतः यदि मण्डलालेखनं कुर्यात् तस्य विधानं समयाः कुलभेदेनोक्तमुद्राः तासां विधानं समाजोक्तविधानेन विरचनं तज्ज्ञो मन्त्री । अवतार्येति । मन्त्रः साधकः तस्य देवता स्वमुद्रा तामवतार्य पुरतोऽवस्थाप्य अधिष्ठानं पञ्चकुलीकरणं तस्य पदं स्थानं ध्यात्वा निष्पाद्य मण्डलानां कायादिमण्डलानां सूत्रपातादिक्रमेण विरचनं कुर्यादिति ।

एवं सामान्यविधानमुक्त्वा कुलभेदेन विधिमाह । तत्र कायमण्डलं लिखितुकामो मन्त्री स्वयं वैरोचनयोगवान् स्वमुद्रां लोचनां साक्षात् लोचनामिव निष्पाद्य तया सह मण्डलसूत्राणादिकं कुर्यात् । अस्य करणस्यानुशंसां दर्शयति । कायो वैरोचनः तस्य मण्डलपदं तदधीनं चक्रं रम्यमीषत्फलप्रदानान्मनोहरं कायवज्रो वज्रकायः तस्य गुण अनन्तापर्यन्तलोकधातुषु सत्त्वानां नानारूपेण धर्मदेशना प्रवर्तनं तदावाहकं भवति साधकानाम् ।

वज्रधर्मेत्यादि । मन्त्री वजंधर्ममहाराजमात्मानं ध्यात्वा स्वधर्मं च स्वमुद्रां पाण्डरवासिनीं ध्यात्वा अवतारयेत् । वाग्मण्डलं लिखेत् । एष क्रमः । सर्वमन्त्राणां पद्मकुलीनानां परमशाश्वतं अनादिकालिकतथागतानां गुह्य रहस्यम् ।

वज्रसत्त्वेत्यादि । आत्मनामक्षोभ्यरूपं ध्यात्वा स्वमुद्रां मामकीमधिष्ठायावतारयेत् चित्तमण्डलं लिखेत् । इदं तत् सर्वमन्त्राणां वज्रकुलीनानां साधकानां परमाद्भुतमुत्तरोत्तरं रहस्यम् ।

एवं कृतेन मण्डलविधानेन प्रसन्ना मनीषिणः बुद्धबोधिसत्त्वाः सान्निध्यमागम्य सन्निपातं कृत्वा हर्षान्विताः अतितुष्टाः परमगुह्यमतिरहस्यभूतं मण्डलं लिखन्ति निष्पादयन्ति । मुद्रासहितस्य साधकस्य कायवाक्चित्तमधिष्ठाय मण्डलं ताभ्यां संपादयन्तीति यावत् ॥

इत्याह चेति संगीतिकृद्वचनम् ॥

थन वज्रा धैपिं अक्षोभ्या आदि जुल । वसपोलपिनिगु वर्णया रङ्ग छिनातःगु का वज्रसूत्र (पञ्चसूत्र का - पसूकाः) व पञ्चसूत्र का पात यायेगु मण्डलय् सूत्रपात यायेगु (चिं तयेगु) अले न्यागू रङ्गया रजःपोतासं च्वयेगुयात रजःपातन धाइ । व रजःपातन यायेबलय् 'ओँ आः हूँ' मन्त्र ब्वनाः यायेमाः । थुलि खँ श्लोकयागु शेष खँ जुल । न कार्यमित्यादि, थन मन्त्रसत्त्व धैम्ह मन्त्रयानय् तत्परम्ह, अद्वयज्ञान युक्तम्ह व्यक्तिं च्वय् कनातःथें मण्डल च्वयेगु ज्या यायेमज्यू । यदि यातधाःसा वयात बोधिज्ञान (वज्रधरत्व) दुर्लभा धैगु तापानावनी । यदि तत्त्वसंग्रहलय् कनातःगु विधिं मण्डल च्वल धाःसा बोधि दुर्लभ जुइ धैगु भाव खः (धकाः टीकाया बिचाः जुल) ॥१५॥

तस्मादित्यादि प्रकरणय् निष्पन्नक्रम योग याइम्हं उत्पत्तिक्रमय् च्वनाः विद्याव्रतं उत्तीर्ण जुयाः यदि मण्डल च्वयेगु यातसा वयागु विधियात थन समय धाःगु खः । अर्थात् कुलयागु ल्याखय् कनातःम्ह मुद्रा धाःगु जुल । इमिगु विध धैगु समाजय् कनातःगु विधिं कल्पना यायेगु स्यूम्ह मन्त्रीं धाःगु खः । अवतार्य धैगु, मन्त्र धैगु साधकं वया देवता धैगु थःम्ह मुद्रायात न्हचःने तया धाःगु खः । अधिष्ठान धैगु पञ्चकुलयाम्ह भाःपाः वयागु पद धैगु स्थानयात ध्यात्वा धैगु सम्पन्न यानाः मण्डलानां धैगु कायादि मण्डलयागु सूत्रपात यायेगु क्रमं विकल्पनं कुर्यात धैगु कल्पना यायेमाः ॥१६॥

थुगु प्रकारं सामान्य विधि कनेधुंकाः कुलयागु भेदं यायेगु विधि कनाच्वन । थन कायमण्डल च्वयेगु इच्छा दुम्ह मन्त्रीं स्वयं थःत वैरोचन भाःपाः थःम्ह मुद्रा लोचनायात साक्षात्म्ह लोचना धकाः भाःपाः व नाप मण्डल सूत्रपात, रजःपात आदि यायेमाल । थथे यानागुया अनुशंसा (प्रशंसा) कनाच्वन । काय धैम्ह वैरोचन खः । वसपोलया मण्डलपद धैगु वसपोलया अधीने च्वंगु चक्र धाःगु खः । रम्यं धैगु भःचा फल

बिइगुलिं मनोहरगु कायवज्र धैगु वज्रकाय खः । वयागु गुण अनन्त, अपर्यन्त (असीमगु) लोकधातुइ च्वंपिं प्राणीपिन्त नाना रूप कयाः धर्म देशना यायेगु गुण, च्वय्च्वंगु साधना याइपिन्त दइ धाःगु खः ॥१७॥

वज्रधर्मेत्यादि, थन थःत अक्षोभ्य स्वरूप भाःपाः थःम्ह मुद्रायात मामकि अधिष्ठान यानाः अवतारयेत् धैगु चित्त मण्डल च्वयेमाल । थ्व सर्वमन्त्रानाम् धैगु फुक्क वज्रकुलया साधकपिनिगु पद्म अद्भुतगु रहस्य खः ॥१९॥

थथे यानागुलिं अर्थात् थ्व मण्डलयागु विधिं प्रशन्न जुयाबिज्याःपिं मणीषिणः धैपिं बुद्ध बोधिसत्त्वपिं न्हचःने बिज्यानाः नापं च्वनाः, हर्षित जुयाः, अतिकं सन्तुष्ट जुयाः, पद्मगुहचगु अर्थात् अति रहस्यगु मण्डल च्वयाः सम्पन्न यानाबिज्याइ । मुद्रासहित साधकयागु कायवाक्चित्तयात अधिष्ठान यानाः इपिं निम्हद्वारा मण्डल सम्पन्न यानाविइ धैगु भाव खः । थुलि खँ नं आज्ञा जुयाबिज्यात धकाः संगितिकारयागु धापु जुल ॥२०॥ ✓

मूल :

कर्तव्यं मन्त्रसिद्धे च वज्रगुह्यं महाद्भुतम् ।
आकृष्य क्रोधराजेन सर्वबुद्धांस्तु पूजयेत् ॥२१॥
त्रिकालसमये पूजा त्रिवज्रामलवज्रिणः ।
कर्तव्यं त्रिवज्रयोगेन मन्त्रसिद्धिप्रवर्तनम् ॥इति॥ २२॥

इत्याह च ।

मन्त्रसिद्ध जुइ धुनेवं महा अद्भुतगु वज्रगुहच यायेमाः । अले क्रोधराजद्वारा फुक्क बुद्धपिन्त आकर्षण यानाः पूजा यायेमाः ॥२१॥

त्रिकालय् नं त्रिवज्र अमलवज्रितय्गु पूजा यायेमाः । त्रिवज्रयोगं थन मन्त्र सिद्धि सम्पन्न जुइगु जुल ॥२२॥ थुलि खँ नं आज्ञा जुल ।

टीका :

कर्तव्यमित्यादि । मन्त्रसिद्धेन अनन्तरोक्तविधिना समापितमण्डलेन मन्त्रिणा वज्रगुह्यं तथागतरहस्यमत्यद्भुतमतिशयोपेतं कार्यम् । तत् किमित्याह । आकृष्येत्यादि । क्रोधराजेन निसुम्भेन सर्वबुद्धान् निष्पन्नान् समाजेनाकाशमण्डलस्थितान् आकृष्य यथास्वं संपुटयित्वा पूजयेत् ।

त्रिष्कालं सन्ध्यात्रये समया रूपवद्राजादयः ताभिः कृता पूजा समयपूजा त्रिवज्रामलवज्रिणो माण्डलेयं कर्तव्यम् । कथम् ? त्रिवज्रयोगेन त्रिवज्राः त्र्यध्ववर्तिनो बुद्धाः तैर्योगेन त्र्यध्ववर्तितथागतैरेकीकरणेनापूजयेदिति यावत् । एतद् विधानं किं करोतीत्याह । मन्त्रसिद्धिप्रवर्तनमिति । मन्त्रास्तथागताः तेभ्यः सिद्धिः लौकिकलोकोत्तरलक्षण(1) तस्याः प्रवर्तनं निष्पादनमित्याह ।

थन मन्त्रसिद्धेन धैगु च्वय् कनावयागु विधिं मण्डल सम्पन्न याये धुंकूम्ह साधकं वज्रगुहचम् धैगु तथागतपिनिगु रहस्य जुयाच्वंगु अति अद्भुतगु अतिशयं युक्तगु यायेमाः । व छु खँ धैगु आकृष्यं इत्यादि

वाक्यं कनाच्वन । क्रोधराजान धैगु निसुम्भ फुक्क बुद्धपिन्त अर्थात् उत्पन्न जुयाबिज्याःपिं मुनाः आकाश मण्डलय् च्वनाच्वंपिंत आकर्षण यानाः थःथःगु ल्याखं संपुष्ट योग यानाः पूजा यायेमाल ॥२१॥

स्वंगू कालय् नं सन्ध्याकालय् समया धैपिं रूपवज्रादिपिं नाप जूगु पूजायात थन समय पूजा धाःगु खः । त्रिवज्रामल वज्रिणो धैपिं मण्डलय् बिज्याइपिं फुक्कं दयेकेमाल । गथे दयेकेगु धाःसा त्रिवज्र योगेन धैगु स्वंगू कालय् नं बिज्यानाच्वंपिं बुद्धपिं फुक्कं छगू यानाः धायेत त्रिवज्र योगेन धाःगु खः । अर्थात् स्वंगू कालयापिं फुक्क बुद्धपिं छम्ह यानाः पूजा यायेमाल धैगु भाव खः । थ्व विधान छाय् यानाच्वन धैगु खँ कनेत मन्त्रसिद्धि प्रवर्तनम् धकाः धयातःगु खः । मन्त्रा धैपिं तथागतपिं खः । अनपिनिगु लौकिक व लोकोत्तर सिद्धि प्रवर्तनम् धैगु सम्पन्न यानाबिइगु धाःगु खः । थुलि खँ नं आज्ञा जुयाबिज्यात ॥२२॥

मूल :

सर्वेषामेव मन्त्राणां बलिं दद्यान्महाद्भुतम् ।
विण्मूत्रमांसतैलं च पञ्चमं चित्तसम्भवम् ॥२३॥
शुक्रेण सर्वमन्त्राणां प्राणनं समुदाहृतम् ।
एषो हि समयश्रेष्ठो बुद्धबोधिप्रपूरकः ॥२४॥

विण्मूत्र, मांस, चिकं व चित्तसंभव समेत न्यागू वस्तु तयाः फुक्क उपस्थित जुयाच्वंपिं मन्त्र अर्थात् बुद्धपिन्त महा अद्भुतगु बलि अर्थात् सन्तर्पण यायेमाः ॥२३॥

शुक्रद्वारा फुक्क मन्त्रतय्त अर्थात् साधकतय्त प्रीणनं धैगु सन्तर्पण यायेमाः धकाः कनातल । थ्वहे विधि बुद्धबोधियात पूर्ण यायेगु श्रेष्ठगु समय खः ॥२४॥

टीका :

सर्वेषामित्यादिना सन्निपतति मन्त्राणां वलिं सन्तर्पणं दंद्यात् प्रयच्छेत् । महाद्भुतमत्युदारम् । अयमेवाध्यात्मिको वलिः । तद्दर्शयन्नाह विडादयः पञ्च विषयाः निरुक्तेनाभिप्रेताः ।

अथ पञ्च विषयाः न संभवति तदा किमित्याह शुक्रेणेति । शुचं शोकं क्रकचवत् पाटयति नाशयतीति शुक्रं मद्यं तेन सर्वमन्त्राणां साधकानां प्रीणनं तर्पणं समुदाहृतं कथितम् । एष हि विधिः समयः अलंघनीयः । श्रेष्ठः प्रधानभूतः । बुद्धा मन्त्रिणः । तेषां बोधिः चित्तं तत्प्रपूरकः आप्यायकः । मन्त्रितर्पणमेव तथागतसन्तर्पणमित्यभिप्रायः ।

थन मुनाच्वंपिं फुक्क मन्त्रतय्गु अर्थात साधकतय्गु बलि धैगु सन्तर्पण यायेगु बिइमाः, महाद्भुतम् धैगु अति उदारगु धाःगु खः । थ्वहे अध्यात्मिक बलि जुल । थ्व खँ कनेत विण्मूत्र न्यागू धैगु न्यागू विषय धैगु खः । थ्व खँ निरुक्तियागु अभिप्रायः खः ॥२३॥

अले छुं जुया पञ्च विषय मदुसा उबलय् छु यायेगु धाःसा धैगु खँ शुक्रेण शब्दं क्यनाच्वन । शुचं धैगु शोकयात कःतिं थें चानाव्छइगु, नाश यानाबिइगु धैगु अर्थं शुक्र धाःगु खः । अर्थात् मद्य धाःगु जुल । व मद्यं सर्व मन्त्राणां धैपिं साधकतय्त प्रीणनं धैगु तर्पण यायेमाः, तृप्त यायेमाः धकाः कनातल (धयातल) । थ्व

विधि समय खः (अलंघनीयगु आज्ञा खः)। श्रेष्ठ धैगु प्रधान जुयाच्वंगु धाःगु खः। बुद्धाः धैपिं मन्त्रित (साधकत) इमिगु बोधि धैगु चित्त खः। तत्प्रपूरक धैगु इमित लुधंकीगु वस्तु खः ॥२४॥

मूल :

सूत्रस्य पातनमिदं स्वयमेव समाचरेत्।
वैरोचनं प्रभावित्वा वज्रसत्त्वं विभावयेत् ॥२५॥
अथवाऽमृतवज्राख्यं शिष्यं वज्रमहाद्युतिम्।
विभावयेत्कर्मपदं सर्वबुद्धनिषेवितम् ॥२६॥
पञ्चबुद्धमहाराजं सूत्रं वज्रगतं न्यसेत्।
एषो हि सर्वबुद्धानां रहस्यं परमाद्भुतम् ॥२७॥

थ्व सूत्रया पातन यायेगु विधि याकचां अर्थात् थः थमंतुं नं यायेज्यू। न्हापां थःत वैरोचन भावना यानाः अले वज्रसत्त्व भावना यायेमाः ॥२५॥

अथवा अमृतवज्र नामम्ह वज्रमहाद्युति दुम्ह शिष्ययात कर्मपद भावना यायेमाः। थ्व विधि फुक्क बुद्धपिसं सेवन यानावःगु विधि खः ॥२६॥

पञ्चबुद्ध महाराज स्वभावगु सूत्रयात वज्रय् तयेमाः। फुक्क बुद्धपिनिगु थ्व परम अद्भुतगु विधि खः ॥२७॥

टीका :

एवं सुशिक्षितमुद्रासहितस्य मण्डलालेखनविधिमुक्त्वा तद्विरहितस्य विधिमाह सूत्रस्येत्यादि। इदं मण्डलसूत्रपातनं स्वयमेव प्रज्ञाविरहितत्वात् एकाकी यदाचरेत् तदा कायमण्डले वैरोचनमात्मानं प्रभावित्वा शिष्यवज्रसत्त्वं प्रभावयेत्।

अथवा शिष्यं वज्रमहाद्युतिं अमृतकुण्डलिं वा कल्पयेत् तदनन्तरोक्तं कर्मपदं मण्डलकरणीयं सर्वबुद्धनिषेवितं प्रशस्तम्।

एवं चित्तमण्डले अक्षोभ्यमात्मानं ध्यात्वा शिष्यं वैरोचनममृतकुण्डलिं वा प्रकल्पयेत्। एवं वाङ्मण्डलेऽपि यथासंभवं ज्ञेयम्। पञ्चबुद्धमहाराजान् अक्षोभ्यादीन् सूत्रवज्रगतान् कृष्णादिसूत्रगतान् हूङ्कारादिरूपेण प्रविष्टान् न्यसेत् ध्यायात्। एष सूत्रपातनविधिः सर्वबुद्धानां परमाद्भुतं विशिष्टं रहस्यम्।

थुगु प्रकारं सुशिक्षित मुद्रासहित मण्डल च्वयेगु विधि कनाः, मुद्रा रहितगु विधि कनेत सूत्रस्य इत्यादि श्लोकं कनाच्वन। थ्व मण्डल सूत्रपातन यायेगु विधि थः थमंतुं हे प्रज्ञारहित जुयाः, यदि याकःचां यायेमाःसां यायेज्यू। अले कायमण्डलय् थःत वैरोचन भावना यानाः शिष्यं वज्रसत्त्वयात भावना यायेमाः ॥२५॥

अथवा वज्रमहाद्युति दुम्ह शिष्ययात अमृतकुण्डली कल्पना याना: अनं लिपा कनात:गु कर्मपदयात मण्डलयागु कर्म यायेमा: । थ्व फुक्क बुद्धपिसं सेवन यानाव:गु असलगु विधि ख: ॥२६॥

थुगु प्रकारं चित्तमण्डलय् थ:त अक्षोभ्य भा:पा: व शिष्ययात वैरोचन अमृतकुण्डली कल्पना यायेमा: । थुगु प्रकारं यथासंभव कथं वाङ्मण्डलय् नं यायेमा: धका: सिइकेमाल । पञ्चबुद्ध महाराजा धैपिं अक्षोभ्य आदि धा:गु ख: । सूत्रवज्रगत धैगु कृष्णादि सूत्रय् हूँकार आदि स्वरूपं प्रवेश जुल धका: धैगु भावना या धा:गु ख: । थ्व सूत्रपातन विधि फुक्क बुद्धपिनिगु परम अद्भुतगु, विशिष्ट प्रकारयागु रहस्य ख: ॥२७॥

मूल :

पञ्चविंशतिभेदेन रजस्यापि निपातनम् ॥२८॥
इदं तत्सर्ववज्राणां रहस्यं बोधिमुत्तमम् ॥२८॥
सर्वेषामेव मन्त्राणां वज्रहूँकारभावना ।
कायवाक्चित्तसमयं पञ्चस्थानेषु भावयेत् ॥२९॥
एवं कृतेन सान्निध्यं त्रिवज्राभेद्यवज्रजा: ।
कुर्वन्ति भयसंत्रस्ता वज्रसत्त्वस्य धीमत: ॥३०॥

रज: धैगु पोताय्यागु नीन्यागू भेद दुगुलिं अथे निपातनम धैगु च्वयेमा: धा:गु ख: । थ्व फुक्क वज्रयागु रहस्यगु, उत्तमगु बोधि ख: ॥२८॥

अथे हे फुक्क मन्त्र वज्रहूँकार भावना यायेमा: । अले न्यागू थासय् कायवाक्चित्त समययात भावना यायेमा: ॥२९॥

थथे यानागुलिं त्रिवज्रयात आभेद्य रूपं भावना यानापिं, वज्रं उत्पन्न जूपिं भयं थारान्हुया धीमानम्ह वज्रसत्त्वया समिपय् वइमखु ॥३०॥

टीका :

पञ्चविंशतीत्यादि । एकैकस्यापि रजस: पञ्चात्मकत्वात् पञ्चविंशतिभेदेन भिन्नस्य पञ्चरज:स्कन्धस्य निपातनं कार्यम् । एकैकस्मिन् रजसि प्रधानगौणरूपेण तथागतपञ्चकं भावयेदित्येतद् दर्शितम् । सर्वमन्त्राणां सर्वतथागतानां रहस्यमुत्तमं बोधिविशिष्टं सम्प्रदायम् ।

मण्डललिखनकाले विघ्नोपशमनविधिमाह । सर्वमन्त्रा मण्डलेया: तेषां बाह्योपद्रवेभ्यो रक्षणार्थ वज्रहुङ्कारोऽत्र यमारि: तस्य भावना कार्या । कथमित्याह कायेत्यादि । दिव्यमसाधारणं कायवाक्समयं कायवाक्चित्तविकुर्वितं पृथिव्यादिकृतोपद्रवेषु यमारियोगवान् भावयेत् दर्शयेत् ॥

तत्रालीढादिना विघ्नचूर्णनं कायविकुर्वणम् । प्रलयमेघनिनादेन मन्त्रोच्चारणं वाग्विकुर्वणम् । सर्वविघ्नेषु शून्यतालम्वनं चित्तविकुर्वणम् । तत्तु काष्ठलोष्टमन्त्रादिकृतपृथिव्युपद्रव: । उदकोद्गमनवर्षादिन(ा)म्वुकृतोपद्रव: । असह्य(ा)ग्निकृतस्तेजस: । वात्याकृतो वायव्य: । अतीन्द्रियकृत आकाशोपद्रव: । एतेषु पञ्चस्थानेषु वज्रहुङ्कारभावना कार्या ।

एवं कृते त्रिवज्राभेद्यवज्रो महावज्रधरः तस्मात् संभूता विघ्नगणाः भयसंत्रस्ता स्वविनाशभयग्रस्ता धीमतो ज्ञानिनो वज्रसत्त्वस्य साधकस्य मण्डलविधाने सान्निध्यमुपसर्पणं सन्निधानं न कुर्वन्ति । कर्तुमसमर्थाः ।

थन छगू रजःया नं न्यागू स्वभाव दुगुलिं नीन्यागू प्रकारं भिन्नगु धाःगु खः । अर्थात् पञ्चरजः स्कन्धस्य धैगु छगू रजःस्कन्धय् पञ्चस्कन्ध दुगु धाःगु खः, उज्वःगु रजःपातन यायेमाः । छगू छगू रजकणय् प्रधान व गौण रूपयापिं न्याम्ह तथागतपिं भावना यायेमाः धकाः क्यनातःगु जुल । थन सर्वमन्त्राम् धैगु फुक्क तथागतपिनिगु रहस्यगु, उत्तमगु, विशेष प्रकारगु बोधियागु संप्रदाय खः ॥२८॥

मण्डल च्वयेगु समय, विघ्न शान्ति यायेगु विधि थन कनाच्वन । सर्वमन्त्रा धैगु मण्डलय् च्वनीपिं सकलें धाःगु खः । इमित पिनेयागु विघ्न उपद्रवयागु भयं रक्षा यायेत वज्रहूँकार धैम्ह थन यमारि खः । वयागु भावना यायेमाः । गथे यायेगु धैगु खँ क्यनेत काय इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । दिव्यम् धैगु असाधारणगु धाःगु खः । कायवाक्समयं धैगु कायवाक्चित्तयागु विकुर्वित (ऋद्धि) धाःगु खः । (सू- छापा सफूतिइ कायवाक्चित्तसमयं पाठ बियातल, टीकां दिव्यम् कायवाक्समयं धकाः च्वयातल) । पृथ्वी आदि विकृति जुयाः उपद्र जुयावल धाःसा यमारियागु योग भावना यायेमाः धाःगु खः । थन आलीढपद आदि यानाः विघ्न नाश यायेगु कायविकुर्वण खः । प्रलयकालय् नँन्याइ थें मन्त्र उच्चारण यायेगु वाक्विकुर्वण खः । फुक्क विघ्नयात शून्यता भावना यायेगु चित्तविकुर्वण खः । थन सिं, ल्वहँ, मन्त्र आदिद्वारा जूगु उपद्रवयात पृथ्वी उपद्रव धाइ । अथे हे लखं चुइकायंकीगु, अति वर्षा जुइगु लःयागु उपद्रव जुल । अथे हे ग्यानपुसे च्वंक, सहयाये मफयेक मिं नइगु अग्नियागु उपद्रव जुल । हुरि वयाः फसं पुइकीगु वायुयागु उपद्रव जुल । मिखां खनेमदुगु उपद्रव आकाशयागु उपद्रव जुल । थुगु प्रकारं न्यागू उपद्रवयात वज्रहूँकार भावना या धाःगु खः ॥२९॥

थथे यायेवलय् त्रिवज्राभेद्यवज्र धैम्ह महावज्रधर खः, वसपोल पाखें उत्पन्न जूगु विघ्नगणत भयं थारान्हुया अर्थात् थः नाश जुइगु भयं युक्त जुयाः धीमत धैगु ज्ञान दुम्ह वज्रसत्त्वस्य धैम्ह साधकयागु मण्डल च्वयेगु विधि सानिध्यम् धैगु न्हचःने वये फइमखु । समर्थ दइ हे मखु धाःगु खः ॥३०॥

मूल :

न्यासं कलशवज्राणां मन्त्रतन्त्रान्वितैः स्मृतम् ।
वज्रसत्त्वं समाधिस्थं कल्पयेत् दृढबुद्धिमान् ॥३१॥
होमं कुर्वीत मन्त्रज्ञः सर्वसिद्धिफलार्थिनः ।
विण्मूत्रमांसतैलाद्यैराहुतिं प्रतिपादयेत् ॥३२॥
पूर्णां वज्राहुति दद्यात् त्रिवज्राद्यं समाचरेत् ।
शुक्रं वा अथवा विष्ठामभिमन्त्य विधानतः ॥३३॥
भक्षयेद्वज्रयोगेन एवं सिद्धिर्न दुर्लभा ।
कृत्वा वज्रमहागुह्यं रहस्यं सर्ववज्रिणाम् ॥३४॥
स्त्रीरूपमन्त्रचक्रेण स्थिताः सत्त्वार्थचर्यया ।

मन्त्र व तन्त्रय् च्वयात:कथं वज्रकलशयागु न्यास यायेमा: । दृढ बुद्धि दुम्ह साधकं अले समाधिइ च्वनाच्वंम्ह वज्रसत्त्वयात लुमंकेमाल ॥३१॥

अले मन्त्रयागु खँ स्यूम्ह साधकं फुक्क सिद्धियागु फल प्राप्त यायेत होम यायेमा: । विण्, मूत्र, मांस, तेल आदिद्वारा आहुति बिइमा: ॥३२॥

अले वज्राहुति नामं प्रसिद्धगु पूर्णाहूति यायेमा: । अनंलि त्रिवज्राभेद्य वज्रद्य यासे महावज्रधर अथवा शुक्र वा विष्ठा विधानपूर्वक मन्त्र याना: पूर्णाहुति यायेमा: ॥३३॥

थुगु प्रकारं वज्रयोग याना: भक्षण या:सा सिद्धि दुर्लभ जुइमखु, फुक्क वज्रितय्गु रहस्यगु वज्रमहागुहचगु कर्म याना: सत्त्व प्राणीपिनिगु नितिं चरिया यायेत बिज्यानाच्वंपिसं स्त्रीरूपं मन्त्रचक्रय् च्वनाच्वन धका: सिइकेमा: ॥३४^{1}/$_{2}$॥

टीका :

न्यासं कलशवज्राणामिति ॥ प्रोक्षणविजयकलशादीनां न्यासं किंविशिष्टं मन्त्रसंग्राहक: तन्त्रो मन्त्रतन्त्र: तमभियन्ति यथोक्तविधिना पालयन्तीति मन्त्रतन्त्राधिपा: तत्त्वसंग्रहाद्यभियुक्ता: तै: स्मृतम् । स्थानौषधिवीजलिङ्गादिन्यासै: कल्पितं सज्जीकृतं कलशं वज्रसत्त्वसमाधिस्थो मण्डलाचार्य: दृढबुद्धिमान् अविक्षिप्तस्मृति: कल्पयेत् । यथास्नानं स्थापयेत् ।

एवं मण्डलं परिसमाप्य तत: होमं हवनं कुर्वीत मन्त्रज्ञ: साधक: सर्वसिद्धिफलार्थिक: लौकिकलोकोत्तरसिद्धिकाम: । उभयतन्त्रोक्तविधानैरिरिति शेष: । विण्मूत्रेत्यादिना आध्यात्मिकहोममाह । तत्र विडन्नं मूत्रं व्यज्जनं मत्स्यं भक्ष्याणि तैलं सुरा इत्येवमाद्यैरन्नपानै: आहुतिं कायमण्डलस्य देवतानिवेद्यं प्रतिपादयेत् ।

पूर्णेत्यादि । त्रिवज्राभेद्यचक्रिणां योगिनां भुक्त्वा विशेषेण एकीकृतेन कर्मभेदेन यथालब्धकुण्डेन्धने वन्हौ पूर्णां वज्राहुतिं दद्यात् । कथम् ? मध्ये कुण्डमध्ये स्वदेवताविम्बमिति शान्त्यादिप्रकारभिन्नदेवताविम्बं ध्यात्वा चक्रे तस्य मुखे पूर्णाहुतिं दद्यात् ।

एवं गणचक्रस्थेन होमं निष्पाद्य पुन: द्वयेन्द्रियप्रयोगेण दैवतीसमापत्ति: स्थितेनाप्यष्टोत्तर शतवारम् उच्छिष्टान्नादिकं कर्मभेदेन जुहुयात् होमयेदिति ॥

एषो हीत्यादि सुगमा नरुतव्याख्या ।

'न्यासं वज्रधलशाणां' थन प्रोक्षण, विजय, कलश आदि तयेगु अर्थात् न्यास यायेगु गथे याना: यायेगु धा:सा, मन्त्र संग्रह यानात:गु तन्त्र यथार्थ रूपं पालना याइम्ह धायेत मन्त्रतन्त्राधिप धा:गु ख: । अर्थात् तत्वसंग्रह आदि ग्रन्थ अध्ययन यानात:म्हसिनं कलशयात न्यास यायेमा: धा:गु जुल । कलश तयेगु स्थान, कलशय् तयेगु वास: जडीवुटी, वीजाक्षर, चिन्ह आदिं तयार यानात:गु कलश वज्रसत्त्वयागु समाधिइ च्वनाच्वंम्ह मण्डलाचार्य दृढ बुद्धि दुम्हं अर्थात् अविक्षिप्त स्मृति दुम्हं कल्पयेत् धैगु गन कलश तयेमा:गु ख: अन तयेमाल धा:गु जुल ॥३१॥

थुगु प्रकारं मण्डलया ज्या सम्पन्न याना:, अले होमं धैगु हवन यायेगु अर्थात् दुयेगु ज्या यायेमा: । मन्त्रज्ञ धैगु मन्त्र स्यूम्ह साधकं फुक्क सिद्धि फल इच्छा याना: अर्थात् लौकिक लोकोत्तर सिद्धियागु इच्छा याना: होम यायेमा: । निगू प्रकारया तन्त्रय् कनात:गु विधि यायेमा: धैगु खँ शेषार्थ जुल । विण्मूत्र इत्यादि श्लोकं आध्यात्मिक होमया खँ कनाच्वन । थन विड् धैगु अन्न जुल । मूत्र धैगु व्यञ्जन:, न्या, आदि भक्षत जुल । तैल धैगु सुरा जुल । थथे हे मेमेगु अन्नपानद्वारा आहुति यानागुलिं कायमण्डलया देवतापिन्त छायेगु अर्थात् दोहलपेगु जुल ॥३२॥

पूर्णेत्यादि प्रकरणय् त्रिवज्राभेद्य वज्रिणां धैगु योगि तय्सं नया: ल्यंदुगु मुना: कर्मयागु भेदं यथालब्ध कुण्डय् मिंइ पुर्णाहुति, वज्राहुति यायेमा: । गथे यायेगु धा:सा मध्ये धैगु कुण्डया दथुइ फुक्कं देवताया विम्बयात अर्थात् शान्ति आदि प्रकारया भिन्ना भिन्नै देवतापिनिगु मूर्ति ध्यान याना: चक्रे धैगु व देवताया म्हुतिइ पूर्णाहुति बिइमा: ॥३३॥ (सू- थनंनिसे क्वय् टीका मदु अर्थात् ४८ (मूल) श्लोक तकयागु टीका मदु) ।

थुगु प्रकारं गणचक्र यानाच्वंम्ह साधकं होम सम्पन्न याना:, हानं द्वयेन्द्रिय प्रयोग याना: दैवतीसमापतिस च्वना: सच्छि व च्याक: मन्त्र जाप याना: उच्छिष्ट अन्न आदि कर्मया भेदं होम यायेमाल । एषहि इत्यादि च्वय् कनावयागु श्लोकत सुगम जूसां नरुत व्याख्या ख: । थुलि खँ टीका च्वयातल । (सू- आ: थन केवल मूलयागु अर्थ जक क्वय् च्वये । ३५ निसें ४८ तकया टीकाया व्याख्या लिपा च्वयातल) ।

मूल :

॥ तत्रेदं सर्ववज्रमण्डलमन्त्राराधनरहस्यम् ॥३५॥
हस्तिमांसं हयमांसं महामासं च भक्षयेत् ।
दद्याद्वै सर्वमन्त्राणामेवं तुष्यन्ति नायका: ॥३६॥
प्रत्यहं वज्रशिष्यस्य दर्शयेत् मण्डलं बुध: ।
विण्मूत्रमांसकृत्येन वज्रगुह्यपदेन च ॥३७॥
ऑंकारं सर्वमन्त्राणां ध्यात्वा ज्वलति तत्क्षणात् ।

इत्याह च भगवान् महामन्त्रवज्रविद्यापुरुषवज्र: ।

साधनं सर्वसिद्धीनां महासमयसाधनम् ।
साधनीयं प्रयत्नेन बुद्धबोधिमपि स्वयम् ॥३८॥
अन्तर्द्धानं बलं वीर्यं वज्राकर्षणमुत्तमम् ।
सिध्यते मण्डले सर्वं कायवज्रवचो यथा ॥३९॥
विण्मूत्रं च महामांसं समभागं तु कारयेत् ।
शरावसम्पुटे स्थाप्य बुद्धै: सह च संवसेत् ॥४०॥

इत्याह च । तत्रेदं सर्वगुह्यवज्रकिङ्करमहासाधनपदं वरम् ।

खवज्रमध्यगतं चिन्तेत् ह्री:कारं ज्वालसुप्रभम् ।
खधातुं सर्वबुद्धैस्तु परिपूर्णं विभावयेत् ।

कायवाक्चित्तपदं तेषां तत्र मन्त्रे निपातयेत् ॥४१॥

तत्रेदं कायवाक्चित्तमन्त्रवज्राधिष्ठानपदम् ।

॥ आः खँ वीः ॥

वज्रपाणिमहाबिम्बं पद्मपाणिमहाद्युतिम् ।
अपराजितमहाबिम्बं ध्यात्वा गुह्यपदं न्यसेत् ॥४२॥

तत्रेदं वज्रगुह्यपदम् ।

सूर्यमण्डलमध्यस्थमक्षोभ्यं वा प्रकल्पयेत् ।
अमितायुर्महाबिम्बं वज्रवैरोचनं तथा ।
चोदयेद् हृदये सर्वान् तीव्रदुःखमहाद्युतीन् ॥४३॥
तत्रेदं सर्ववज्रहृदयवज्रसंचोदनम् ।

॥ आँ ॥

महाशूलैर्महावज्रैरङ्कुशैर्विविधैर्बलैः ।
चोदयेद्विधिवद्वज्रं बुद्धबोधिः प्रसिध्यति ॥४४॥

इत्याह च ।

पर्वतेषु च रम्येषु द्वीपेषु विविधेषु च ।
पक्षाभ्यन्तरपूर्णेन ध्रुवं बुद्धत्वमाप्नुयात् ॥४५॥
षट्त्रिंशत्सुमेरूणां यावन्तः परमाणवः ।
परिवारगणास्तस्य सिध्यन्ते बोधिवज्रिणः ॥४६॥
दशदिक्सर्वबुद्धानां बुद्धक्षेत्राणि कारयेत् ।
मध्ये स्वदेवताबिम्बं ध्यात्वा वज्रेण पातयेत् ॥४७॥

इत्याह च ।

द्वयेन्द्रियप्रयोगेण जुहुयाद्युतं बुधः ।
एषो हि सर्वबुद्धानां समयो दुरतिक्रमः ॥४८॥

आः थन थ्व सर्ववज्रमण्डलमन्त्राराधनाया रहस्य खः ॥३५॥ हस्तिमांस, हयमांस, महामांसयात भक्षण यायेमाः फुक्क मन्त्रतय्‌त नं बिइमाः । थथे यानागुलिं नायकपिं, स्वामिपिं सन्तुष्ट जुइ ॥३६॥

ज्ञान दुम्ह आचार्यं न्हिं न्हिं वज्रशिष्ययात मण्डल दर्शन बिइमाः । नापं विण्मूत्रमांस व वज्रगुह्य पद नं बिइमाः ॥३७॥

फुक्क मन्त्रयागु ओँकारयात ध्यान यानागुलिं तत्क्षण हे च्यानावइ धकाः भगवान् महामन्त्रवज्र विद्यापुरुषवज्रं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

फुक्क सिद्धियागु महासमय साधन यायेगु प्रयत्नपूर्वक साधना यायेमाः । थः थमंतु बुद्धबोधि नं साधना यायेमाः ॥३८॥

अन्तर्धान जुइगु बल, वीर्य, वज्राकर्षण यायेगु नं उत्तम खः । थ्व फुक्क खँ मण्डलय् हे सिद्ध जुइ । थ्व कायवज्रयागु वचन खः ॥३९॥

विण्मूत्र व महामांस समभाग यायेमाः । अले भ्यगःचा छगलय् तयाः मेगु भ्यगःचां त्वःपुया तयेमाः । अले बुद्धपिं नापं च्वनाच्वनेमाः ॥४०॥ थुलि खँ आज्ञा जुल । थन, थ्व सर्वगुह्यवज्रकिङ्कर महासाधनपद नामगु उत्तमगु साधन खः ।

खवज्रया दथुइ च्वंगु मिं च्यानाच्वंगु थें उज्वलगु ऱ्हीःकारयात लुमंकेमाल । अले खधातु छगूलिं फुक्क बुद्धपिसं परिपूर्णगु भावना याये माल । अले वसपोलपिनिगु कायवाक्चित्तपदयात वहे मन्त्रय् तयेमाल ॥४१॥

थन, थ्व कायवाक्चित्तमन्त्रवज्रअधिस्थानपद खः ।

॥ आः खँ वी ॥

वज्रपाणिया थें महाविम्बगु, पद्मपाणिया थें महाद्युति दुगु, अपराजितमहाविम्ब थें ध्यान यानाः गुह्यपदयागु न्यास याये माल ॥४२॥

आः थन थ्व वज्रगुह्यपद खः ।

सूर्यमण्डलया दथुइ बिज्यानाच्वंम्ह अक्ष्योभ्ययात लुमंकेमाल । अथे हे अमितायुयागु महाविम्ब व वज्रवैरोचनयात नं लुमंकेमाल । फुक्क तच्वःगु दुःखया महातेज दुपिं फुक्कसितं नुगलय् चोदना (प्रेरणा) यायेमाः ॥४३॥

आः थन सर्ववज्रहृदयवज्रसंचोदन जुल ।

॥ आँः ॥

महाशूल, महावज्र, अंकुश व तःगु प्रकारयागु बलं विधिपूर्वकं वज्रयात चोदना यायेमाः । अले बुद्धबोधि सिद्ध जुइ ॥४४॥ धकाः नं आज्ञा जुल । न्हचाइपुसेच्वंगु पर्वतय्, थाय् थासय् च्वंगु टापुतिइ साधना यानागुलिं छगू पक्षया दुने पूर्ण जुलकि निश्चय नं बुद्धत्व प्राप्त जुइ ॥४५॥

स्वीखुगू सुमेरु पर्वतया गुलि परमाणु दइ, उलि हे संख्यां व बोधिवज्र साधकया परिवारगण दइ ॥४६॥

फुक्क दिशाय् फुक्क बुद्धपिनिगु बुद्धक्षेत्र लुमंकेमाल । वया दथुइ थःम्ह देवतायागु विम्ब ध्यान यानाः वज्रपातन यायेमाल ॥४७॥ धकाः नं आज्ञा जुल ।

ज्ञान दुम्ह साधकं द्वयेन्द्रिय प्रयोग यानाः भिंद्वः होम याये माल । थ्व फुक्क बुद्धपिनिगु उल्लंघन यायेमज्यूगु समय खः ॥४८॥

मूल :

वैरोचनप्रयोगेण शिष्यं त्रिवज्रसम्भवम् ।
आःकारं कायवाक्चित्ते ध्यात्वा वज्रेण गृह्यते ॥४९॥

वज्रसत्त्वो महाराजो वैरोचनो महायशाः ।
कायवाक्चित्तसमयमधिष्ठानं ददाति हि ॥५०॥

तत्रेदं महामण्डलप्रवेशनवज्रपदम् ।
॥ आः खँ वीर हूँ ॥

सर्वसमयकायवाक्चित्तहृदयमन्त्रवज्रोऽयम् । तत्रेदं महावज्राभिषेकगुह्यज्ञानरहस्यम् ।

त्रिवज्रसंभव जुयाच्वंम्ह शिष्ययात वैरोचन भाःपाः वयागु कायवाक्चित्त आःकार भावना यानागुलिं वज्रं अर्थात् आवेश जुइ ॥४९॥

अले वज्रसत्त्व, अक्षोभ्य महाराज, अमिताभ, वैरोचन धैपिं थुपिं महायश दुपिसं कायवाक्चित्तसमययात अधिस्थान यानाबिइ ॥५०॥

आः थन महामण्डल प्रवेश यायेगु वज्रपद कनेत्यन ।

॥ आः खँ वीर हूँ ॥

थ्व मन्त्रयात सर्वसमयकायवाक्चित्तमन्त्रवज्र धकाः धाइ । आः थनं क्वय् महावज्राभिषेक गुह्यज्ञान रहस्य खँ वइ ।

टीका :

वैरोचनेत्यादिना आवेशपूर्वकं प्रवेशविधिं दर्शयति । विविधप्रकरेण दीप्यत इति वैरोचनो महावज्रधरः तं प्रयोगः तत्परावृत्त्या द्वेषवज्रीकरणं तेन त्रिवज्रं प्रणवादित्रयं तस्मात् संभवो यस्य तं त्रिवज्रसंभवं शिष्यं कृत्वा रक्तवर्णमाःकारमरश्मिकं कायवाक्चित्तसर्वाङ्गे ध्यात्वा आवेशविधाने कृते वज्रेणावेशवज्रेण गृह्यते स्वीक्रियते ।

तदेवाह वज्रसत्त्वोऽक्षोभ्यः । महाराजोऽमिताभः । वैरोचनो महायशाः । वैरोचनः कायवाक्चित्तसमयं कायादिविषयमधिष्ठानं ददन्ति ।

तत्रावशेषेण कर्तव्ये इदं तदङ्गभूतं महामण्डलप्रवेशार्थ वज्रपदम् । किं तत् ?

आः खं वीर हूं इति ।

सर्वसमया एषा कायवाक्चित्तात्मकं हृदयं कायवाक्चित्तहृदयम् । तद्द्योतकाक्षरात्मको मन्त्रवज्रोऽयम् । तत्र मण्डलविधौ महावज्रः अभिषेकार्य शिष्यः तस्याभिषेकः महावज्राभिषेकः तदेव गोप्यत्वात् गुह्यं ज्ञानरहस्यम् ॥

वैरोचन इत्यादि शब्दं आवेश यानाः मण्डल प्रवेश विधि क्यनाच्वन । तःगु प्रकारं प्रकाशमान जुयाबिज्याइम्ह धायेत वैरोचन धाःगु खः । अर्थात् महावज्रधर धाःगु खः । वयागु प्रयोग धैगु वैरोचन परिवर्तन जुयाः द्वेषवज्र उत्पन्न यायेगु धाःगु खः । अले त्रिवज्र धैगु प्रणव आदि स्वंगः आखलं उत्पन्न जूम्ह

वयात त्रिवज्रसंभव धा:गु ख: । उजोम्ह शिष्य भा:पा: हयांगु वर्णगु आ:कार रस्मिसहितगुयात कायवाक्चित्तसर्वाङ्गे भा:पा: आवेश यानागुलिं वज्रेण धैगु आवेशवज्र उत्पन्न जुइ ॥४९॥

अले वहे वज्रसत्त्व धैम्ह, अक्षोभ्य महाराज धैम्ह, अमिताभ वैरोचन महायशा धैम्ह वैरोचन थुमिसं कायवाक्चित्तसमय धैगु कायवाक्चित्त आदि विषययात अधिस्थान यानाच्वनि ॥५०॥

आ: थन आवेश यायबलय् थ्व आवेशया अङ्ग जुयाच्वंगु महामण्डलय् प्रवेश यायेत वज्रपद च्वयाच्वन । व छु धा:सा 'आ: खँ वीर हूँ इति' थुलि जुल । कायवाक्चित्त स्वभावगु हृदय जुयाच्वंगु थ्व सर्वसमय ख: । वहे खँ व्यक्ति याइगु आख:यात मन्त्रवज्र धका: धाइ । आ: मण्डलयागु विधिं महावज्रयागु अभिषेक बिइत मा:म्ह शिष्य धायेत महावज्राभिषेक धा:गु ख: । थ्व अभिषेक गुह्यगु, गोप्यगु, ज्ञानयागु र हस्य जुयाच्वंगु धका: धाइ ।

मूल :

खधातुं सर्वबुद्धैस्तु परिपूर्णं विभावयेत् । ✓
वाद्यगन्धमहामेघैर्भावयेद्वज्रश्रोत्रधीः ॥५१॥

इत्याह च ।

आकाश छगूलिं फुक्क बुद्धपिसं पूर्ण जुयाच्वन धका: भावना याये माल । वज्रश्रोत्रधी: जुयाबिज्या:म्ह साधकं बाजं व सुगन्धया महामेघं युक्त जुयाच्वन धका: नं भावना याये माल ॥५१॥ धका: नं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

खधातुं आकाशकुहरं सर्वबुद्धैः वैरोचनादिभिः परिपूर्णं विभावयेत् ध्यायात् । वाद्यगन्धैर्महामेघैरिति दिशेच्छादिभिः पञ्चकामगुणैः तत्र स्थितान् पूजयित्वा वज्रधीः आचार्यः भावयेत् । स्वयंलिखितवज्रो मण्डले भावयेत् यथाक्रमेण संपुटीकुर्यात् ॥

इत्याह च ॥

खधातुं धैगु आकाश धा:गु ख: । सर्वबुद्धैः धैगु वैरोचनादिपिसं धा:गु ख: । अनपिसं परिपूर्ण जुयाच्वन धका: ध्यान या, भावना या धा:गु जुल । वाद्य, गन्धै, महामेघै धैगु इच्छा आदि भिम्ह देवीपिसं अर्थात् पञ्चकाम गुणं अन विज्यानाच्वंपिन्त पुजा याना: वज्रधी: धैम्ह आचार्य भावना या धा:गु जुल । थ:म्ह हे च्वयातयागु मण्डलय् भावना या ॥५१॥ क्रमश: संपुटयोग या धका: नं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

मूल :

त्रिवज्रकायमन्त्रैस्तु सर्षपैस्ताडयेत् व्रती ।
अभिषेकं तदा तस्य स्वयमेव ददन्ति हि ॥५२॥
अथवा भावयेत् बुद्धान् वज्रसत्त्वसमाधिना ।
कलशान् समयाग्रैस्तु धारितान् भावयेद्बुधः ॥५३॥

वज्रवैरोचनं चिन्तेत् शिष्यो दृढमतिस्तदा ।
न्यासं कुर्वीत मन्त्रज्ञः कायवाक्चित्तवज्रिणः ॥५४॥

त्रिवज्रकाययागु मन्त्र नामगु जुयाच्वंगु सर्षपं व्रत धारणा यानाच्वंम्ह आचार्य ताडना यायेमाल, प्रेरणा यायेमाल । उबलय् व शिष्ययात स्वयं तथागतपिसं अभिषेक बियाबिज्याइ, अधिष्ठान यानाबिज्याइ ॥५२॥

अथवा वज्रसत्त्व समाधि याना: बुद्धपिन्त भावना याये माल । अले समयाग्रपिसं धारणा यानात:गु कलशयात बुध: धैम्ह आचार्य भावना याये माल ॥५३॥

दृढ बुद्धिम्ह आचार्य उबलय् शिष्ययात वैरोचन भा:पा: मन्त्रज्ञम्ह आचार्य कायवाक्चित्तवज्र जुयाच्वंम्ह शिष्यया शरीरय् उचित रूपं मन्त्रन्यास याये माल ॥५४॥

टीका :

त्रिवज्रेत्यादि । त्रिवज्रसमयवज्रैः आत्मस्वमुद्राकायवाक्चित्तैकीकरणसंभूतैः सर्षपैर्बोधिचित्तविन्दुभिः तथागतान् व्रती आचार्यः भावयेत् । शिष्याभिषेकदानार्थं ताडयेत् चोदयेत् । तदा तस्मिन् काले चोदिताः तथागताः स्वयमेवोपेत्याभिषेकमधिष्ठानं ददन्ति ।

अथवा बुद्धान् वैरोचनादीन् वज्रसत्त्वसमाधिना भावयेत् ध्यायात् । एवं ध्यात्वा तान् कलशान् सुलोचनादिभिर्धारितान् भावयेत् । बुध आचार्यः ।

ततः किमित्याह । दृढमतिः एकाग्रबुद्धिः । शिष्यं वज्रवैरोचनं चिन्तेत् । तदनन्तरं मन्त्रज्ञः देवतानिष्पत्तिबीजज्ञं कायवाक्चित्तवज्रिणः शिष्यस्य कायमण्डले यथावत् न्यासं कुर्वीत ।

थन त्रिवज्रसमयवज्रैः धैगु थ: व थ:म्ह मुद्राया कायवाक्चित्त छगू याना: उत्पन्न जूगु सर्षप धैगु बोधिचित्तया विन्दुद्वारा तथागतपिन्त व्रती धैम्ह आचार्य भावना यायेमाल । शिष्ययात अभिषेक बिइत ताडयेत धैगु प्रेरणा याये माल । उबलय् उगु समयय् प्रेरित जुयाबिज्या:पिं तथागतपिं स्वयं हे बिज्याना: अभिषेक धैगु अधिष्ठान बियाबिज्याइ ॥५२॥

अथवा बुद्ध धैपिं वैरोचन आदिपिन्त वज्रसत्त्व समाधि याना: भावयेत धैगु ध्यान या धा:गु ख: । थुगु कथं ध्यान यायेधुंका: व कलशत सुलोचना आदिपिसं धारणा यानाच्वंगु भावना यायेमाल । थन बुध: धैम्ह आचार्य धा:गु ख: ॥५३॥

अले छु धा:सा धैगु खँ कनाच्वन । दृढमति धैम्ह एकाग्र बुद्धिम्ह धा:गु ख: । शिष्ययात वज्रवैरोचन भा:पा:, अनंलि मन्त्रज्ञ धैम्ह देवतापिं उत्पत्ति याइगु वीजाक्षर स्यूम्ह धा:गु ख: । कायवाक्चित्तवज्रिण धैम्ह शिष्ययागु कायमण्डलय् (शरीरय्) यथा स्थान मन्त्र न्यास यायेमाल ॥५४॥

मूल :

तत्रेदं सर्वाभिषेकरहस्यं सर्वाचार्यवागवज्रोदीरणम् ।
अभिषेकं महावज्रं त्रैधातुकनमस्कृतम् ।
ददामि सर्वबुद्धानां त्रिगुह्यालयसम्भवम् ॥५५॥

आः थन थ्व सर्वाभिषेकयागु रहस्यया खँ सर्वाचार्यं वाग्वज्र आज्ञा जूगु जुल ।

स्वंगू लोकधातुं नं नमस्कार यायेबहःगु, महावज्र स्वरूपगु (अभेद्यगु) फुक्क बुद्धपिन्त (कनाबिज्याःगु) त्रिगुह्या धैम्ह महावज्रधर उत्पन्न यानाबिज्याःगु अभिषेक बियाच्वना धकाः आज्ञा जुल ॥५५॥

टीका :

एवं विन्यासे कृते इदं वक्ष्यमाणकं सर्वस्मिन् मण्डले अभिषेकः सर्वाभिषेकः तत्र रहस्यं गोप्यभूतं सर्वाचार्याः चित्तमण्डलादावभिषेकदातारः । तेषां शिष्यं प्रति वाग्वज्रोदीरणं वाग्वज्राविष्करणम् ॥

किं तदित्याह । अभिषेकमित्यादि । अभिषेकं त्रैधातुकराज्यप्रतिष्ठापनं महावज्रमपरिहार्यं त्रैधातुकनमस्कृतं सर्वबुद्धानां सर्वतथागतानां पुरतः त्रिगुह्यवज्रो महावज्रधरः तत्संभवं तदन्वयागतम् अहमद्य ददामि त्वयात्र किं प्रतिपत्तव्यमिति शिष्यसमाश्वासनम् ।

थुगु प्रकारं मन्त्र न्यास यायेधुंकाः थ्व क्वय् कनेत्यंगु श्लोक फुक्क मण्डल बिइगु अभिषेकयात सर्वाभिषेक धाःगु खः । वया रहस्य धैगु गोप्यगु धाःगु जुल । सर्वाचार्य धैगु चित्तमण्डल आदि फुक्कभनं अभिषेक बिइम्ह धाःगु खः । वसपोलपिसं शिष्यपिन्त वाग्वज्रोदीरणम् धैगु वचन रूप अभेद्यगु खँ उच्चारण यायेगु (धायेगु) धाःगु खः ।

छु धायेगु धैगु खँ अभिषेकमित्यादि श्लोकं कनाच्वन । अभिषेक धैगु त्रिधातुया राज्यय् प्रतिष्ठित यायेगु धाःगु खः । महावज्रं धैगु अपरिहार्यगु (सुनानं पने मफइगु) धाःगु जुल । स्वंगू धातुं संस्कार यानातःगु, फुक्क बुद्ध, फुक्क तथागतपिनि न्हचःने त्रिगुह्यवज्र धैम्ह महावज्रधर पाखें उत्पन्न जूगु अर्थात् वसपोलया परम्परां वयाच्वंगु अभिषेक थौं जिं बियाच्वना । छं आः छु यायेमाः, छु सिइकेमाः धकाः शिष्ययात आश्वासन बियाबिज्याःगु जुल ॥५५॥

मूल :

तत्रेदं सर्वाभिषेक महावज्रप्रार्थनाविधिरहस्यम् ।
बोधिवज्रेण बुद्धानां यथा दत्तो महामहः ।
ममापि त्राणनार्थाय खवज्राद्यं ददाहि मे ॥५६॥
अभिषेकं दता तस्य दद्यात् प्रहृष्टचेतसः ।
देवताबिम्बयोगेन हृदयेऽधिपतिं न्यसेत् ॥५७॥
मन्त्राक्षरपदं दत्त्वा समयं च विधानतः ।
दर्शयेन्मण्डलं तस्य वज्रशिष्यस्य धीमतः ॥५८॥
समयं श्रावयेद्गुह्यं सर्वबुद्धैरुदाहृतम् ।
प्राणिनश्च त्वया घात्या वक्तव्यं च मृषा वचः ॥५९॥
अदत्तं च त्वया ग्राह्यं सेवनं योषितामपि ।

अनेन वज्रमार्गेण वज्रसत्त्वान् प्रचोदयेत् ॥६०॥
एषो हि सर्वबुद्धानां समयः परमशाश्वतः ॥

इत्याह च ।

आः थ्व थन गुरुयाके अभिषेक प्रार्थना यायेगु विधिया रहस्य खः । बोधिवज्र धैम्ह महावज्रधरं फुक्क बुद्धपिन्त गथे महामह धैगु महाअभिषेक बियाबिज्यात, अथे हे जितः नं रक्षा यायेत हे खवज्रः (महावज्र तुल्यम्ह) बियाबिज्याहुँ ॥५६॥

व प्रसन्न चित्तम्ह शिष्ययात अले अभिषेक व्यू । देवतायागु विम्ब धैगु मण्डलयोग धैगु तयाः वयागु हृदयय् अधिपतियात न्यास याये माल ॥५७॥

मन्त्रया अक्षर व पद नं बियाः समय नं बियाः धीमानम्ह वज्रशिष्ययात विधिपूर्वक मण्डल नं दर्शन याकेमाल ॥५८॥

फुक्क बुद्धपिसं आज्ञा जुयातःगु गुहचगु समय नं न्यनेमाल । छं प्राणीपिन्त घात यायेमाः, मृषा वचन ल्हायेमाः ॥५९॥ अदत्तादान नं यायेमाः । फुक्क मिसातय्त सेवन नं यायेमाः । थ्व वज्रमार्गद्वारा वज्रसत्त्वपिन्त प्रेरणा बिइमाः ॥६०॥

परमशाश्वतगु फुक्क बुद्धपिनिगु थ्व हे समय खः । धकाः नं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

तत्रैवमुक्तवति वज्रगुरौ इदं वक्ष्यमाणं सर्वशिष्याः कुलभेदेन व्यवस्थिताः तैः महावज्रो वज्रगुरुः तस्य प्रार्थना अध्येषणा तत्र विधिः विधानं तदेव रहस्यं भवति ।

किं तत् ? बोधिवज्रेणेत्यादि । बोधिवज्रो महावज्रधरः बुद्धानां अक्षोभ्यादीनां महमहो महाभिषेकः यथा येन प्रकारेण दत्तः तारणार्थाय मां संसारसागरोत्तरणाय खवज्रमहावज्रधरतुल्य अद्य इदानीं मे त्वत्शरणं गताय ददाहि प्रयच्छेति प्रार्थना ।

तदा तस्मिन् काले प्रहृष्टचेतसः अध्येषणाभिप्रसन्नमनाः गुरुः अभिषेकं दद्यात् । देवताविम्बं बाह्यमण्डलं तेन योगः शिष्यकायमण्डले यावद्विन्यासः तेन हेतुना हृदये तस्यैव हृत्पद्मे अधिपतिं मण्डलाधिपतिं न्यसेत् स्थापयेत् ।

एवं कृतात्मकस्य शिष्यस्य धीमतः प्रज्ञासंप्रयुक्तस्य मण्डलं यथाक्रमेण तत्त्वतो दर्शयेत् ।

समयमित्यादि । सर्वबुद्धैः निष्पन्नतथागतैः उदाहृतं कथितं समयमलंघनीयं करणीयं श्रावयेत् वज्रशिष्याय प्रकाशयेत् । प्राणिनश्च त्वया घात्या इत्यादि समयचतुष्टयं पञ्चमपटलोक्तसन्ध्याभाषाव्याख्यानेन ज्ञेयम् । अनेनानन्तरोक्तेन च वज्रमार्गेणाभेद्यसमाधिना सर्वसत्त्वान् वज्रशिष्यान् प्रचोदयेत् अनुशिष्यात् । एष मार्गः सर्वबुद्धानां दुरतिक्रमः समयसंवरः । कीदृक् ? परमशाश्वतः अनादिनिधनः । इत्याह च ।

थन थथे वज्रगुरुं आज्ञा जूसेलिं फुक्क शिष्यपिं कुलया भेदं च्वनाच्वंपिसं महावज्र धैम्ह वज्रगुरुयागु प्रार्थना धैगु अध्येषणाया विधियागु रहस्य जुल ।

व छु धा:सा धैगु खँ बोधिवज्रेण इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । थन बोधिवज्र धैम्ह महावज्रधर धा:गु खः । बुद्धानां धैगु अक्षोभ्यपिं धा:गु खः । महामह धैगु महाभिषेक धा:गु खः । उजोगु अभिषेक गुगु प्रकारं तरे यायेत ब्यूगु खः, अथेहे जितः नं संसार सागरं तरे यायेत खवज्र धैम्ह महावज्रधर तुल्यम्ह छ:पिसं थौं आ: छ:पिनिगु शरणय् वयाम्ह जितः नं बियाबिज्याहुँ, प्रदान यानाबिज्याहुँ धका: प्रार्थना या:गु जुल ॥५६॥

उबलय्, उगु समयय् प्रहृष्टचेतसः धैगु अध्येषणा या:गुलिं प्रसन्न मनम्ह गुरुं अभिषेक बियेमाल । देवताविम्बं धैगु वाहचमण्डलयात शिष्यया कायमण्डलय् न्यास या:गुयात योग धा:गु खः । अथे जूगुलिं वयागु नुगलय् हृपद्मे अधिपति धैम्ह मण्डलया मुख्यम्ह न्यास या धैगु बिज्याका धका: भा:पेमाल ॥५७॥

थुगु प्रकारं भावना याये धुंम्ह शिष्ययात धीमत धैगु प्रज्ञां सहितम्हसित मण्डल क्रमशः यथार्थ रूपं दर्शन बियेमाल (सू- थन मन्त्राक्षर पदं इत्यादि बापु श्लोकया व्याख्या मदु) ॥५८॥

समयमित्यादि प्रकरणय् सर्वबुद्ध धैपिं उत्पन्न जुयाबिज्या:पिं तथागतपिसं उदाहृतम् धैगु कनाबिज्या:गु, समयं धैगु अलंघनीय ज्या, श्रावयेत धैगु वज्रशिष्ययात न्यंकेमाल (प्रकाश यायेमाल) । 'प्राणिनश्च त्वया घात्या इत्यादि समय' प्यंगू पन्चम पटलय् कनात:कथं सन्ध्याभाषाया व्याख्या नं सिइकेमाल । थ्व व लिपा कनीगु खँ नं वज्रमार्गेण धैगु अभेद्य समाधिकथं सर्वसत्त्वान् धैपिं वज्रशिष्यपिन्त प्रचोदयेत् धैगु स्यनेकने यायेमा: धा:गु खः ॥५९॥६०॥

थ्व मार्ग सर्वबुद्धपिनिगु दुरतिक्रमगु समयसंवर खः । थ्व गुजोगु धा:सा परम शाश्वतगु (आदि अन्त मदुगु) खः धका: नं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

मूल :

मन्त्रं दद्यात् तदा तस्य मन्त्रचोदनभाषितैः ॥६१॥
समाधिं मन्त्रराजस्य दत्त्वा गुह्यं समारभेत् ।
धर्मं श्रृणोति गाम्भीर्य्यं बुद्धभूमिं च प्राप्नुयात् ॥६२॥

इत्याह च भगवान् महासमयवज्रहासः ।

गुजोगु मन्त्र यः धकाः न्यनाः व शिष्यं धा:गु (अले वयात) मन्त्र नं बियेमाल । मन्त्रराजयागु समाधि नं विया: अले गुह्याभिषेक नं वियेमा: । अले वं गम्भीरगु धर्म नं न्यनाच्वनि । बुद्धभूमि नं प्राप्त यायेफइ ॥६१॥६२॥ धकाः थुलि खँ नं श्री भगवान् महासमयवज्रहासं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

मन्त्रं दद्यादित्यादि । गृहीतसमयसंवरः गुरुणा स्प्रष्टव्यः का सिद्धिस्तव रोचत इति ? स सदा ब्रूयात् इदं मे रोचत इति तदा तस्य तत्कार्यसाधनमन्त्रं दद्यात् । कथम् ? मन्त्रचोदनभाषितैरिति ।

मन्त्रार्थचोदना गुरुणा तत्र भाषितानि कथनानि तैर्मन्त्रचोदनभाषितैः शिष्यवचनैः तस्याभिप्रायं ज्ञात्वा दद्यादिति योगः । मन्त्रराजस्य समाधिं तदनुरूपं देवतायोगं दत्त्वा गुह्यं गुह्याभिषेकं प्रस्तुतसिद्ध्यर्थं समारभेत् कुर्यात् ।

थन गृहीतसमयसंवर धैम्ह संवरशील काये धुंकूम्ह शिष्ययात - "हानं गुजोगु सिद्धि यः?" धकाः गुरुं न्यनेमाः । अले वं गुबलय् जितः थुजोगु सिद्धि यः धकाः धाइ उबले वयात व सिद्धि साधन यायेगु मन्त्र बिइमाल । थथे बिइगु धैगु खँ कनेत मूलय् मन्त्रचोदनभाषितै इत्यादि श्लोक कनाच्वन । अर्थात् शिष्ययागु खँया अभिप्रायः सिइकाः बियेमाः धाःगु जुल । मन्त्रराजयागु समाधि धैगु वयात ल्वःगु देवतायागु ध्यान बियाः गुहचं धैगु गुहचाभिषेक प्रस्तुतसिद्धिया निम्ति आरम्भ यायेमाल ।

(सू- आः थनं क्वय् न्हापा व्याख्या याये ल्यंदनीगु ३५ श्लोकंनिसें ४८ श्लोकया व्याख्या टीकां च्वयातल ।)

टीका :

तद्दर्शयन्नाह शुक्रं वेत्यादि । वशित्वात् परिशिष्टामृतत्रयं गृह्यते । एतदमृतपञ्चकमभिमन्त्र्य त्र्यक्षरेण विधानतः शोधनादिविधिनामृतीकृत्य वज्राधिपो वज्राचार्यो वज्रशिष्यं भक्षयेत् प्राशयेत् । एवमभिमतसिद्धिर्न दुर्लभा ।

एवं गुह्यं बाह्याभिषेकेनाभिषिक्तस्य दर्शयन्नाह । चत्वार्येत इत्यादि । सर्वमन्त्रिणो नवयानसंप्रस्थितानां रहस्यमप्रकाश्यम् । ये पृथिव्यादयः त एते चत्वारो महागुह्याः परमरहस्याः । स्त्रीरूपमन्त्रचक्रेणेति । परिगृहीतस्त्रीरूपा(:) तथागतस्वभावेन स्थिताः । किमर्थम् ? सत्त्वार्थचर्यया सत्त्वानां शान्त्याद्यर्थचर्याहेतोः वैरोचनादिरूपाः पृथिव्यादयः पुनः पुरुषपरिग्रहं प्रच्छाद्य लोचनादिरूपमापन्ना इति यावत् ॥

तत्र समयदानकाले वज्रमण्डलं चित्तमण्डलं तत्र मन्त्राः देवताः तासां सर्वासामाराधनं वशीकरणं तत्र रहस्यम् । कि तत् ? हस्तिमांसमित्यादि । एतं विम्बं स्वमभ्यसेत् । मन्त्राणां देवतानां होमबलिरूपेण दद्यात् । एवं तुष्यन्ति नायकाः ईप्सितार्थप्रदानेन तुष्टिमुपयन्ति ॥

प्रत्यहमित्यादिः । वज्रशिष्यस्य प्राप्ताभिषेकस्य मण्डलं गणचक्रविधानं बुद्धोपमवज्रगुरुः प्रत्यहं प्रतिभासं प्रतिसंवत्सरं वा कर्तव्यरूपं दर्शयेदुपदिशेत् । कथम् ? विण्मूत्रमांसकृत्येनेति । तत्र विण्मूत्रग्रहणेन पञ्चामृतपरिग्रहः मांसग्रहणेन पञ्चप्रदीपपरिग्रहः । कृत्यग्रहणेनाभक्ष्यपेयादिग्रहणम् । एतेन विडादिना वज्रगुह्यपदेन च द्वयेन्द्रियप्रयोगेण नृत्यगेयादिना च सर्वं प्रियं समादर्शयेदिति भावः ॥

पञ्चामृताहारोपयोगकाले प्रत्ययसंदर्शनमाह । ओंकारमित्यादि । सर्वमन्त्राणामादिभूतं प्रणवं पूर्वशोधिते प्रबोधिते चाहारे ध्यात्वा तत्क्षणात् सद्य एव ज्वलति ज्वलयति भगवान् महामन्त्रविद्यापुरुषः महावज्रधरः एवमाह ॥

एवं लोकातिक्रान्तं कदाचित् साध्यमप्यस्ति इत्यह आह साधनमित्यादि । सर्वसिद्धीनां शान्त्यादिक्षुद्रसिद्धीनां साधकमनेनैव मार्गेण भवति । महासमयसाधनं गुलिकाद्यष्टविधमहासिद्धिसाधनम्

अनेनैव प्रयत्नेन पारमितानयेनातिप्रयत्नसाध्यं बुद्धबोधिमपि महामुद्रासिद्धिलक्षणं बुद्धत्वं स्वयमप्यनेनैवोपायेन साध्यते। नान्योपायेनेति यावत् ॥

अमुमेवार्थं द्योतयति। अन्तर्द्धानमित्यादि सुगमम् ॥

विण्मूत्रेत्यादि। विण्मूत्रं पञ्चामृतं महामांसं पञ्चप्रदीपं एतद्द्वयं समभागं कृत्वाकृष्याष्टम्यां चतुर्दश्यां वा गुलिकां कृत्वा छायायां विशोध्य शरावसंपुटे पद्मभाण्डे संपुटे स्थापयित्वा प्रतिदिनमेकैकं भक्षयेत्। ततः किमित्याह बुद्धैः सह संवसेदिति बुद्धाः सिद्धाः तैः सह संवसेत्। इत्याह च ॥

तत्रेत्यादि। तत्र सिद्धिप्रस्तावे इदं वक्ष्यमाणं सर्वगुह्यवज्राः यक्षप्रधानाः त एवाज्ञामार्गणतया किंकराः तेषां साधनपदं साधनोपायमिदम् ॥

खवज्रमध्यगतम् आकाशमध्यगतं ऱ्हीःकारं रक्तवर्णं ज्वालासुप्रभं पञ्चरश्मिसमाकीर्णं चिन्तेत् ध्यायात्। एवं कृत्वा खधातुः आकाशकुहरं दशदिग्व्याप्तं सर्वबुद्धैरक्षोभ्यादिभिः क्रोधपर्यन्तैः परिपूर्णं विभावयेत्। तेषां बुद्धानां कायवाक्चित्तपदं कायादिबीजं आः खं वीः एतत्त्रयं तत्र मन्त्रे ऱ्हीःकारे निपातयेत् ॥

तत्रेदमित्यादि। तत्र किङ्करनिष्पादने कायवाक्चित्तानां मन्त्रवज्रं रहस्यभूतम् अधिष्ठानपदं निष्पादनपदम्। किं तत्? आः खं वीः एवमक्षरत्रयात्मकं किंकरं साधयित्वा यथाभिमतकर्मणि नियोजयेदिति ॥

पुनरपि किंकरविशेषं दर्शयन्नाह वज्रपाणिरित्यादि। वज्रपाणिरक्षोभ्यः तद्वत् तत्सदृशं महाविम्बमुग्रशरीरं यस्य तं वज्रपाणिमहाविम्बं निसुम्भराजं ध्यात्वा तथा पद्मपाणिरमिताभः तत्सदृशं महाद्युतिं महाप्रभावं हयग्रीवं तथा परिचिन्त्य प्रभाव्यूहैरसमैरजप्यत्वात् अपराजितो वैरोचनः तन्निष्पन्नं महाविम्बं महाप्रभाख्यं यमान्तकाख्यं च कुलभेदेन ध्यात्वा तेषु गुह्यपदं गुह्यधरं न्यसेत् स्थापयेत्।

तत्र तेषु एवं प्रसूयमानं वज्रगुह्याः क्रोधाः तेषां पदम् आज्ञानियोजनम्।

किं तत्? सूर्यमण्डलमित्यादि। अचाल्यत्वाद् वज्रधरनिर्माणत्वात् अक्षोभ्यो निसुम्भराजः तं सूर्यमण्डलस्थं कृत्वा वज्रगुह्यपदमाज्ञायां नियोज्य प्रकल्पयेत् कुर्यात्। अमितायुमहाचक्रं हयग्रीवं किंकरं तथा पद्मसूर्यमण्डलस्थं कृत्वा तस्मै गुह्यपदं नियोजयेत्। तथा वैरोचनकिङ्करं चन्द्रसूर्योपरि स्थितं कृत्वा दद्यात्। चोदयेदित्यादि। एतान् वज्रकिङ्करान् सर्वानेव महाद्युतीन् महाप्रभान् तीव्रदुःखैर्जगदुद्धरणदुःखेन दुःखितत्वात् तीव्रदुःखा अक्षोभ्यादयः तैः तीव्रदुःखै चोदयेत् सिद्धिदानं प्रति प्रेरयेत् ॥

तत्र संचोदन इदं बीजम्। सर्ववज्रा वैरोचनादयः। तेषां हृदये चित्ते संचोदनं क्रोधाज्ञादानं प्रति प्रेरणम्। आँ हूँ इति क्रोधप्रेरणार्थं प्रत्य(ा)ज्ञादानवचनम् ॥

एवमधिपतिभिः क्रोधान् संचोदयित्वा तत्परिवारैरपि तामेव कारयितु काम आह महाशूलैरित्यादि । महाशूलैः शूलधरैः महावज्रैः वज्रधरैः अङ्कुशैरङ्कुशधरैः विविधैरन्यदन्य प्रहरणधरैः वरैरभेद्यपरिवारगणैः विधिवदुक्तक्रमेण चोदयेत् । एवं कृते किमित्याह बुद्धबोधिः प्रसिध्यतीति । बुद्ध(ः)साधकः तस्य बोधिरभिप्रेतार्थः सिध्यति निष्ठां गच्छति ।

इत्याह च । एवमप्यभाषत महावज्रधरः ॥

पर्वतेत्यादि विवृतार्थः ।

अत्र बुद्धत्वं प्रस्तुतं साधनमेव । षट्त्रिंशतामित्यादिना साधनफलमाह । षट्विंशत्संख्यानामेकपर्वतानां परमाणवो रजांसि यावन्तो भवन्ति तावत्प्रमाणाः चेटादिभेदभिन्नाः । तस्य वज्रसत्त्वादिकिङ्करस्य ये भवन्ति ते सर्वे बोधिवज्रिणः साधकस्य सिध्यन्ति परिवाररूपेणाज्ञां मृगयन्तः तिष्ठन्ति । षट्विंशद्ग्रहणमितो न्यूना न भवन्तीति दर्शनायोक्तम् ।

पुनरप्यनुशंसामाह दशदिगित्यादि । पूर्वादिदशसु दिक्षु सर्वबुद्धानां गङ्गानदीवालुकोपमानां बुद्धक्षेत्राणि यावन्ति सन्ति तानि सर्वाणि क्रामयेत् गच्छेत् । तत्र गत्वा धर्मं महाधर्मधरत्वप्राप्तिहेतुभूतं शृणोति तथागतसकाशात् । ततः किमित्याह बुद्धभूमिं च प्राप्नुयादिति ।

एतदुक्तं भवति । उत्पत्तिक्रमसमाधिस्थोऽनन्तरोक्तक्रमेण किङ्करसिद्धिं प्राप्य तथागताराधनेन निष्पन्नक्रमसमाधिमागम्य महावज्रधरपदमाप्नुयादिति ।

इत्याह भगवान् महासमयवज्रहासो महावज्रधरः ॥

थ्व हे खँ कनेत मूलय् शुक्र वा इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । शुक्र शब्दया अधीनय् च्वंगुलिं शेष दुगु अमृत स्वंगू नं ग्रहण यायेमाः । थ्व अमृतपञ्चकयात मन्त्र यानाः अर्थात् त्र्येक्षर मन्त्रं विधिपूर्वक शोधनविधिं शुद्ध यानाः (अमृत यानाः) वज्राधिप जुयाच्वंम्ह वज्राचार्य वज्रशिष्ययात नकेमाल । थथे यानागुलिं सिद्धि दुर्लभ जुइमखु ॥३५॥

थुगु प्रकारं गुहचाभिषक धैगु बाहचाभिषककथं क्यनाः 'चत्त्वायेतानि इत्यादि' श्लोकं कनाच्वन । सर्वमन्त्रिणां धैपिं वज्रयानय् दुहाँवःपिं न्हुगुपिंत, रहस्य धैगु प्रकाश याये मज्यूगुलिं धाःगु खः । थ्व पृथिवी आदि चतुर्महाभूत महागुहचाः धैगु परम रहस्यगु धाःगु खः । स्त्रीरूपमन्त्रचक्रेण धैगु स्त्रीयागु रूप कयाः तथागतयागु स्वभाव जुयाः च्वनाच्वन । छाय्धाःसा सत्वार्थचर्यया धैगु प्राणीपिनिगु शान्ति स्वस्ति आदि यायेत वैरोचनादि रूप कयाः वहे हानं पृथिव्यादि पुरुष रूप त्वःताः लोचना आदि रूप काइगु जुल धैगु भाव खः ।

अन समयदान बिइगु ईलय् वज्रमण्डल धैगु चित्तमण्डलय् मन्त्राः धैपिं देवतापिं फुक्कसिगुं खः । व छु धाःसा हस्तिमांसं इत्यादि खः । थ्व विम्ब धैगु थम्हंतुं अभ्यास यायेमाः । मन्त्राः धैपिं देवतापिन्त होमबलि रूपं छायेमाः । थथे यानागुलिं नायक जुयाबिज्याःपिसं इच्छा याःगु वरदान बियाः सन्तुष्ट जुयाबिज्याइ ॥३६॥

प्रत्यहं इत्यादि प्रकरणय् अभिषक प्राप्त यायेधुंकूपिं वज्रशिष्यपिन्त मण्डलं धैगु गणचक्र विधियात

बुद्ध समानम्ह वज्रगुरुं न्हिं न्हिं, लय् लय् पत्तिकं, दँय् दसं यायेमाः वा थ्व कर्तव्य खः धकाः दर्शयत् धैगु उपदेश बिइमाः धाःगु खः । गथे धाःसा विण्मूत्रमांस कृत्येन धैगु थन विण्मूत्र शब्दं पञ्चामृत व मांस शब्दं पञ्चप्रदीपयात ग्रहण यायेमाः । कृत्य शब्दं अभक्षगु त्वनेगु आदि ग्रहण यायेमाः । थ्व विड् आदि वज्रगुह्यचपदं धाःसा द्वयेन्द्रिय प्रयोग नृत्यगेय आदि नं फुक्कं यः यःगु खँ यानाः क्यनेमाः धैगु भाव खः ॥३७॥

पञ्चामृत भोजन यायेगु समयय् पत्यायाये माःगु खँ कनेत मूलय् ओंकारमित्यादि श्लोकं कनाच्वन । फुक्क मन्त्रया आदि जुयाच्वंगु प्रणव (ओंकार), न्हापा शोधन यानातयागु व प्रबुद्ध यानातयागु आहार ध्यान यानागुलिं उबलय् हे श्री भगवान् महामन्त्रविद्यापुरुष महावज्रधरं थथे आज्ञा जुयाबिज्यात ॥३८॥

थुगु प्रकारं अलौकिक वस्तु नं साहेद सिद्ध यायेमाःगु दु धैगु खँ साधनं इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । सर्वसिद्धीनां धैगु शान्ति आदि साधारण सिद्धि धाःगु खः । उज्वःगु साधन यायेगु मार्ग थ्वहे जुयाच्वन । महासमय साधन धैगु गुटिका आदि अष्टमहासिद्धि साधन धाःगु खः । थ्वहे प्रयत्नं ततःधंगु पारमितानययागु सिद्धि नं अर्थात् बुद्धबोधि नं, महामुद्रासिद्धि नामं प्रसिद्धगु बुद्धत्त्व नं थः थम्हंहे थुगु हे उपायं सिद्ध यायेज्यू । थ्व त्वःताः मेगु उपायं सिद्धि याये फइमखु धैगु भाव खः ॥३९॥

थ्वहे खँ व्यक्त यायेत अन्तर्द्धान इत्यादि श्लोक कनाच्वन । थ्वया अर्थ सुगम जू ।

विण्मूत्र इत्यादि प्रकरणय् विण्मूत्रं धैगु पञ्चामृत धाःगु खः । महामांसं धैगु पञ्चप्रदीप धाःगु खः । थ्व निगूलिं समभाग यानाः कृष्णष्टमी व चतुर्दशी कुन्हु गुलिचिनाः फसं जक गंकाः शरावसंपुटे वा पद्मभाण्डे तयाः न्हिं न्हिं छगुलि छगुलि नयेमाल । अले छु यायेगु धाःसा बुद्ध धैपिं सिद्धत नाप च्वनेमाः धाःगु खः धकाः नं आज्ञा जुयाबिज्यात ॥४०॥

तत्र इत्यादि प्रकरणय् तत्र धैगु सिद्धियागु प्रकरणय् थ्व क्वय् कनेत्यनागु सर्वगुह्यचवज्रा धैपिं प्रधानपिं यक्षत हे, आज्ञा जूगु याइपिं जूगुलिं इपिं हे किङ्कर खः । व यक्षपिन्त साधन यायेगु उपाय थ्व खः ।

खवज्रमध्यगतम् धैगु आकाशया दथुइ च्वंगु धाःगु खः । उज्वःगु न्हीःकार रक्त वर्णगु, मिंयागु ज्वाला थें उज्वलगु, पञ्चरश्मि पिहाँवयाच्वंगु चिन्तन याये माल, ध्यान याये माल । थथे यायेधुंका खधातु अर्थात् आकाश छगूलिं भिगू दिशाय् फुक्क बुद्धपिसं धैगु अक्षोभ्य आदिपिं व क्रोधराजपिसं नं परिपूर्णगु धकाः भावना याये माल । वसपोल बुद्धपिसं कायवाक्चित्त शब्दयात बोध याइगु 'आः खं वीः' थ्व स्वंगः वीजाक्षर खः, थ्व स्वंगलं वहे न्हीःकारय् दुतव्छये माल ॥४१॥

तत्रेदमित्यादि प्रकरणय् तत्र धैगु किङ्कर सम्पन्न यायेगु ज्याय् कायवाक्चित्तया मन्त्रवज्र धैगु रहस्य जुयाच्वंगु अधिष्ठान यायेगु शब्दयात निष्पादनपद धाइ, व छु धाःसा 'आः खं वीः' थ्व स्वंगः आखःरूपी किङ्कर (नोकर) साधना यानाः माःमाःगु ज्या ब्वइ ।

हानं नं विशेष किङ्करया खँ क्यनेत मूलय् वज्रपाणि इत्यादि श्लोकं कनाच्वना । वज्रपाणि धैम्ह अक्षोभ्य खः । व थें ज्याःम्ह, वथें च्वंम्ह महाविम्ब धैगु उग्रगु शरीरम्ह धाःगु खः । अर्थात् वज्रपाणि

महाविम्बं धैम्ह सुम्भराजयात ध्यान याना:, अथे हे पद्मपाणि धैम्ह अमिताभ, वसपोल थें च्वंम्ह, महाद्युति तेज दुम्ह, महाप्रभाव दुम्ह हयग्रीवयात अथेहे चिन्तन याना: प्रभा समूहं अतुल्य दुम्ह जूगुलिं अजेप्यम्ह, अपराजित धैम्ह वैरोचन वसपोल पाखें उत्पन्न जूम्ह महाविम्बम्ह, महाप्रभा दुम्ह यमान्तकयात नं कुल भेदं ध्यान याना: इमित नं गुह्यपद धैगु गुह्यधर न्यसेत् धैगु तयेमाल धा:गु जुल ॥४२॥

तत्र धैगु इमित, थुगु कथं कनेत्यंगु वज्रगुह्य अर्थात् क्रोधराजपिनिगु पद धैगु इमित आज्ञा बिइगु धा:गु ख: । व छु धा:सा धैगु खँ सूर्यमण्डलं इत्यादि शब्दं कनाच्वन । देग: संके मफइम्ह जूगुलिं व वज्रधरं निर्माण यानात:म्ह जूगुलिं नं अक्षोभ्य धैम्ह निसुम्भराज ख: । वसपोलयात सूर्यमण्डलय् बिज्याका: वज्रगुह्यपद धैगु आज्ञा बिइगु शब्द प्रयोग यायेमा: । अमितायु महाचक्रं धैगु हयग्रीव धैम्ह किङ्कर अथे हे पद्मसूर्यमण्डलय् बिज्याका: अनयात वज्रपदय् लगे यायेमा: । अथे हे वैरोचनकिङ्करयात नं चन्द्र व सूर्य द्व:ने बिज्याका: वज्रपदय् नियोजन यायेमा: । चोदयेत् इत्यादि प्रकरणय् अनपिं वज्रकिङ्करत फुक्कं हे महाद्युति दुपिं, महाप्रभाव दुपिं तीव्र दु:खै: धैगु जगदुद्धार यायेत दु:खसिया बिज्यानाच्वंपिं जूगुलिं धा:गु ख: । तीव्र दु:खा: धैपिं अक्षोभ्यपिं जुल, अनपिसं चोदना याकेमा: (प्रेरणा याकेमा:) अर्थात् सिद्धि बिइकेत प्रेरणा बिइमा: ।

अन संचोदन यायेगु वीजाक्षर थ्व ख: । सर्ववज्रा धैपिं वैरोचन आदि ख: । इमिगु हृदये धैगु मनय्, संचोदन धैगु क्रोधपूर्वक आज्ञा बिइगुलिं प्रेरणा यायेगु 'आं हूँ' थ्व क्रोध प्रेरणा बिइत बिइगु आज्ञा वचन ख: ॥४३॥

थुगु प्रकार अधिपतिपिसं क्रोधराजपिन्त संचोदना याना:, वया परिवारपिसं नं अथे हे याकेत इच्छा याना: महाशूलै: इति वाक्यं कनाच्वन । महाशूलै: धैगु शूल ज्वनाच्वंपिं महावज्रै: धैपिं वज्रधरपिसं, अथेहे अंकुशै: धैगु अंकुश ज्वनाच्वंपिं धा:गु ख : । अथे हे त:गु प्रहारया शस्त्र ज्वनाच्वंपिं, वरै: धैगु अभेद्यपिं परीवारगणपिसं धा:गु जुल । विधिवत् धैगु च्वय् कनात:गु कथं चोदना याये माल । थथे यायेबलय् छु जुइ धैगु खँ कनेत बुद्धबोधि नं सिद्ध जुइ । बुद्ध: धैम्ह साधकया य:गु बोधि नं सिद्ध जुइ, पूर्ण जुइ (क्व:जी) धका: नं आज्ञा जुयाबिज्यात । थथे नं महावज्रधरं धयाबिज्यात ॥४४॥

पर्वतेत्यादि श्लोकया अर्थ न्हापा नं वर्णन याये धुन ॥४५॥

थन बुद्धत्त्व धैगु मा:गु साधन हे ख: । षट्त्रिंशताम् इत्यादिद्वारा साधनाया फल कनाच्वन । स्वीखुगू पर्वतया छगू छगू परमाणुत गुलि दइ, उलि हे ल्याखं चेदादि परिवारत भिन्ना भिन्नै दु । वज्रसत्त्वया किङ्कर या गुलि संख्या दु, इपिं फुक्क बोधिवज्र धैम्ह साधकया नं उलिहे परीवार किङ्करत दइ । आज्ञा पालन यायेत तत्पर जुया च्वनाच्वनी । षट्त्रिशत् शब्दं वयासिबे म्हो परीवार जुइमखु धैगु क्यनेत ख: ॥४६॥

हानं, अनुशंसायात दशदिग् इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । पूर्व आदि झिगू दिशाय् फुक्क बुद्धपिं गङ्गानदी वालुका प्रमाणं गुलि बुद्धक्षेत्रत दु, व फुक्कं थासय् वनेफइ । अन वना: महाधर्मधर जुइत मा:गु धर्म तथागतपिनि पाखे न्यनाच्वनी । अले छु जुइ धैगु कनेत बुद्धभूमि नं प्राप्त यानाच्वनी धका: धयात:गु ख: ॥४७॥

थ्व थथे धा:गु जुल । उत्पत्तिक्रम समाधिइ च्वनाच्वंम्ह साधकं च्वय् कनात:गु कथं किङ्कर सिद्धि प्राप्त याना: अले तथागतपिनि सेवा याना: निष्पन्नक्रम समाधिइ च्वना: महावज्रधरत्त्व पद प्राप्त यायेदइ धका: भगवान् महासमयवज्रहास महावज्रधरं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

तत्रेदं इत्यादि प्रकरणय् फुक्क किङ्करत धैपिं लौकिक व लोकोत्तर किङ्कर धा:गु ख: । इपिं गोप्य जूगुलिं गुहच धा:गु ख: । इमित स:तेत मा:गु वज्ररहस्य ख: ॥४८॥

मूल :

तत्रेदं सर्वकिङ्करगुह्यवज्ररहस्यम् ।

वज्रसत्त्वमहाज्ञानं वाक्यवज्रधरं तथा ।
कायवज्रमहान्यासैः किङ्करं चोदयेत्सदा ॥६३॥

आ: थन सर्वकिङ्करपिनिगु गुहचगु वज्र रहस्यया खँ वइ ।

थन वज्रसत्त्व धैम्ह अक्षोभ्य, वसपोलया महाज्ञान धैगु हूँकार ख: । अथे हे वाग्वज्र धैम्ह अमिताभ ख: । वसपोलयात धारणा याइम्ह आ:कार जुल । कायवज्र धैम्ह वैरोचन जुल । वसपोलयागु महान्यास धैगु ओँकार ख: । थ्व स्वंग: वीजाक्षरं किङ्करयात सदानं चोदना (प्रेरणा) यायेमा: ॥६३॥

टीका :

तत्रेदमित्यादि । सर्वे किङ्करा लोकिकलोकोत्तरा: । त एव गोप्यत्वात् गुह्याः तेषां संबोधनार्थं वज्ररहस्यम् ।

वज्रसत्त्वोपदेशभूतं रहस्यं कर्म प्रस्तूयते वज्रसत्त्वेत्यादि । वज्रसत्त्वोऽक्षोभ्यः तस्य महाज्ञानं चिस्वरूपं हूङ्कारं वाग्वज्रोऽमिताभः तं धारयति निष्पादयतीति वाग्वज्रधरः । कायवज्रो वैरोचनः तस्य महान्यासनिष्पादकमोङ्कारः एतैरक्षरैः किङ्करं चोदयेत् अधितिष्ठेत् सदा निष्पादनात् प्रभृति सर्वकालेषु ।

थन सर्वेकिङ्करा धैगु लौकिक लोकोत्तर फुक्क किङ्करत धा:गु ख: । थ्व किङ्करपिं गोप्य जूगुलिं गुहच धा:गु ख: । इमित स:तेत मा:गु खँयात वज्ररहस्य धा:गु ख: ।

वज्रसत्त्वयागु उपदेश जुयाच्वंगु रहस्यगु कर्म शुरु यायेत वज्रसत्त्व इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । वज्रसत्त्व धैम्ह थन अक्षोभ्य ख: । वसपोलयागु महाज्ञान धैगु चित्त स्वरूप हूँकार ख: । वाग्वज्र धैम्ह अमिताभ ख: । वसपोलयात धारणा याइम्ह धैगु उत्पन्न याइम्ह धायते वाग्वज्रधर धा:गु ख: । अर्थात् आ:कार धा:गु जुल । कायवज्र धैम्ह वैरोचन ख: । वसपोलया महान्यास धैगु उत्पन्न याइम्ह ओँकार ख: । थ्व स्वंग आखलं किङ्करयात चोदना (प्रेरणा) यायेमा:, च्वयेकेमा: । अधिष्ठान यायेमा: । सदा धैगु उत्पन्न जूसेनिसें सदानं धा:गु ख: ।

मूल :

तत्रेदं वज्रज्ञानचक्रं चतुःसमयपदम्। समयचोदनं समयप्रेरणं समयमन्त्रणं समयबन्धनं चेति।

खधातुं विमलं शुद्धं सर्वधर्मविवर्जितम्।
कुर्वन्ति पिण्डरूपेण त्रिवज्राद्भुतरूपिणः ॥६४॥
इत्याह भगवान् सर्वबुद्धैकपुत्रो महावज्रधरः।

आः थन, वज्र ज्ञान मन्त्र चक्र धैगु प्यंगू समय पद खः। अर्थात् समय चोदन, समय प्रेरण, समय मन्त्रण, समय बन्धन थुलि प्यंगू प्रकारया समय पद दु।

निर्मलगु, शुद्धगु, रूप रस आदि छुं नं विषय मदुगु खधातु (आकाश) यात नं त्रिवज्रया अद्भुत रूपपिं किङ्करपिसं ग्वाराचिनाः छधी छपाँय् यानाच्वन धाःसा मेगु छु यायेमफइ धैगु भाव खः ॥६४॥ धकाः श्री भगवानं, फुक्क बुद्धपिन्त याकः काय् थें भाःपियाबिज्याइम्ह महावज्रधरं आज्ञा जुयाबिज्यात।

टीका :

तत्र किङ्करसाधनविषये इदं प्रस्तूयमानं वज्रज्ञानास्तथागताः तेषां चक्रं वृन्दं तेन कृतं मन्त्रा वचनानि तेषां समयपदं अलंघनीया व्यवस्था। तच्च समयाचोदनादिभेदेन चतुर्विधम्। समयो महावज्रधराज्ञातेन चोदनं विज्ञापनं समयप्रेरणं तेनैव समयेन कार्य प्रयोजनं समयः साध्योऽर्थ तस्मिन् आमन्त्रणं संज्ञानियोजनं समयः कृत्यं तस्मिन् वन्धः हठान्नियोजनम्।

एवं सिद्धाः किं कुर्वन्तीत्याह खाधात्वित्यादि। आकाशधातुं विपुलमनन्तं शुद्धमनावरणं सर्वधर्मविवर्जितं दर्शनाद्यतीतम्। एवंविधमाकाशधातुं पिण्डरूपेण वज्रवत् कठिनरूपं साधकचोदिताः किङ्कराः कुर्वन्ति। किं पुनस्तैरसाध्यमित्यतिशयोक्तिः।

इत्याह भगवान् सर्वबुद्धैकपुत्रः सर्वबुद्धा एकपुत्रा यस्य स महावज्रधर एवमाह।

आः थन किङ्कर साधन यायेगु विषयय् थ्व आरम्भ यायेत्यनागु खँ खः। वज्रज्ञाना धैपिं तथागतपिं जुल। अनपिनिगु चक्र धैगु समूह धाःगु खः। अनपिं दयेकाबिज्याःगु मन्त्राः धैगु वचनत जुल। व वचनयागु समय पद धैगु अलंघनीय व्यवस्था खः। व समय पद प्यंगू प्रकारयागु दु। समय धैगु महावज्रधरयागु आज्ञां चोदन यायेगु (च्वयेकेगु), विज्ञापन यायेगु खः। समय प्रेरणं धैगु वहे समयं यायेगु ज्या यायेत लगे यायेगु। समयं सिद्ध यायेमाःगु ज्या यायेत आमन्त्रणा यायेगु तथा समयं यायेगु ज्याय् वन्धन धैगु जवर्जस्तीपूर्वक ज्या याकेगु धाःगु खः।

थथे यानागुलिं सिद्धपिसं छु यानाच्वन धैगु खँ कनेत मुलय् खधातु इत्यादि श्लोकं कनाच्वन। आकाशधातु धैगु विशालगु, अनन्तगु, शुद्धगु आवरण मदुगु, छुं नं धर्म विषय मदुगु स्वयेगु आदि ज्ञान यायेमज्यूगु खः। थुजोगु आकाशयात नं ग्वाराचिनाः वज्र थें छाःगु यानाच्वन। यदि साधकं किङ्करतय्त चोदना आदि याःसा धाःगु खः ॥६४॥ अथे जूगुलिं इमिसं यायेमफुगु छुं नं मदु धकाः अतिशयोक्तिं जुल धकाः

श्री भगवानं, सर्वबुद्धपिन्त एक पुत्र थें यानाबिज्याइम्ह महावज्रधरं थथे नं आज्ञा जुयाबिज्यात धाःगु जुल ।

मूल :

बुद्धं वा वज्रसत्त्वं वा यदीच्छेद् वशमानितुम् ।
चिन्तयेदिदं महागुह्यं त्रिवज्राग्रधरं महत् ॥६५॥
खवज्रमध्यगतं चिन्तेन्मञ्जुवज्रं महाबलम् ।
पञ्चबाणप्रयोगेण मुकुटाग्रं तु संस्मरेत् ॥६६॥
पञ्चस्थानेषु मन्त्रज्ञः क्रूरवज्रेण पातयेत् ।
मूर्च्छितं भावयेत् त्रस्तं बालबुद्धिं महायशाः ॥६७॥
पक्षमेकमिदं ध्यानं कर्तव्यं गुह्यचोदनैः ।
रहस्यं सर्वमन्त्राणां गीतं वज्रार्थबुद्धिना ॥६८॥ ✓
खवज्रमध्यगतं चिन्तेद्बुद्धमण्डलमुत्तमम् ।
हूँकारवज्रमन्त्राद्यैः त्रिवज्रादीन् प्रभावयेत् ॥६९॥
ओँकारं चक्षुर्गतं ध्यात्वा दर्शयेत विधानतः ।
पश्येत सर्वमन्त्राणां बिम्बं त्रिकायवज्रिणाम् ॥७०॥
क्षुत्तृषाद्यैर्महाक्लेशैरिदं योगं विचिन्तयेत् ।
नश्यन्ति सर्वदुःखानि चित्तवज्रवचो यथा ॥७१॥
वैरोचनमहाबिम्बं ध्यात्वा सर्वार्थसम्पदम् ।
वंकारं वक्त्रगतं ध्यात्वा आँकारं जिव्हागं न्यसेत् ॥७२॥
आलयं सर्वभक्ष्याणां चिन्तामणिविभूषितम् ।
सर्वदुःखहरं शान्तं ज्ञानवज्रप्रभावितम् ॥७३॥

इत्याह भगवान् चिन्तामणिवज्रः । अथ भगवान् वज्रपाणिस्तथागतः महावीरवज्रतथागतं वज्रभावनावज्रपदाग्रं वाग्वज्रेभ्यो निश्चारयामास । ✓

बुद्धं धैगु शास्त्र सःम्ह विद्वानयात तथा वज्रसत्त्वं धैगु धीरम्हयात नं "वशं मानेतु" धैगु थःगु विचार अनुकुल याना तयेत यदि इच्छा दुसा क्वय् कनेत्यनागु महागुह्यं धैगु रहस्यमयगु, त्रिवज्राग्रधर धैगु कायादि स्वभावम्ह महामञ्जुश्रीयागु रूपयात चिन्तन या, ध्यान या ॥६५॥

गथे ध्यान या धाःसा धैगु खँ खवज्र इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । झट्ट थःत, मञ्जुवज्र महाबलयात आकाशया दथुइ विज्यानाच्वंम्ह ध्यान याये माल । न्यागू प्रकारया वाणयागु प्रयोग साध्ययागु मुकुटया अग्र भागय् लानाच्वन धकाः लुमंकेमाल ॥६६॥

अले व न्यागू वाण न्यागू थासय् मन्त्रज्ञ साधकं क्रुरगु वज्रथें कयेकेमाल । बालबुद्धि धैम्ह मञ्जुश्री कुमारयात लुमंकाच्वंम्ह महायश दुम्ह साधकं व साध्य थारान्हुया मूर्छित जुल धकाः भावना याये माल ॥६७॥

थ्व ध्यान गुहच चोदन याना: छगू पक्षतक यायेमाल । वज्रार्थबुद्धि धैम्ह महावज्रधरं सर्वमन्त्राणां धैगु फुक्क बुद्धपिनिगु रहस्य कनाबिज्यात ॥६८॥

खवज्र धैगु आकाशया दथुइ हूँकारं उत्तमगु बुद्धमण्डल बिज्यानाच्वंगु लुमंकेमाल, ध्यान यायेमाल । अले वज्रमन्त्र आदिं धैगु ओँकार आदि न्याग: वीजाक्षरं त्रिवज्रादि धैगु साधकयात प्रभावित यायेमाल ॥६९॥

अर्थात् साध्ययागु मिखाय् च्वंगु ओँकारयात विधिपूर्वक ध्यान याना: वयात क्यनेमाल । अले सर्वमन्त्राणां धैगु तथागतपिनि विम्बं धैगु मूर्तियात साध्यं खनी धा:गु ख: ॥७०॥

नये त्वने पित्याइबलय्, महाकष्ट जुइबलय् थ्व योग लुमंकेमाल । थथे लुमंकागुलिं फुक्क दु:ख नाश जुयावनी । चित्तवज्रयागु थ्व वचन ख: ॥७१॥

सर्वार्थ सम्पत्तिं युक्तम्ह महावैरोचनयागु मूर्ति ध्यान याना: म्हुतुइ वंकार व म्यें च्वकाय् ओँकार न्यास यायेमाल ॥७२॥

थ्व ध्यान फुक्क भक्ष्ययागु आलय ख: । चिन्तामणि थें धा:धा:गु बिइगु गुण युक्तगु ख: । फुक्क दु:ख हरण याइगु शान्तगु ज्ञानवज्र प्रभावितगु ख: ॥७३॥

धका: श्री भगवान् चिन्तामणिवज्रं आज्ञा जुयाबिज्यात । अले भगवन् वज्रपाणि तथागतं महावीर वज्रतथागत जुयाच्वंगु वज्र भावनाया वज्रपदाग्रयात वागवज्र पिकयाबिज्यात (आज्ञा जुयाबिज्यात) ।

टीका :

इदानीं राजादीनां वशीकरणमाह बुद्धं वेत्यादि । बुद्धप्राज्ञं शास्त्रकुलं वज्रसत्त्वो धीर:तमपि वशमानेतुं स्वाभिप्राये स्थापयितुं यदीच्छेत् इदं प्रस्तूयमानं महागुहचं रहस्यभूतं त्रिवज्राग्रधरं कायादिस्वभावं महामञ्जुश्रीरूपं चिन्तेत् ध्यायात् ॥

कथमित्याह खवज्रेत्यादि । झटित्यात्मानं मञ्जुवज्रं महाबलं दु:साध्यसाधनं खवज्रमध्यगतं प्रभास्वरनिष्पन्नं भावयेत् । पञ्चवाणप्रयोगेणेति । पञ्चवाणा: मदनमोहननिर्मोहनमूर्च्छननिश्चेष्टीकरणमिति पञ्चशरा: तेषां प्रयोगेण प्रेरणेन मकुटाग्रे साध्यवरे संस्फरेत् ध्यायात् चेत् ।

कथं तत् । मूर्द्धनाभिगुहचचरणेषु पञ्चस्थानेषु मन्त्रज्ञ: बीजज्ञो मन्त्री क्रूरवज्रेण दृढाध्याशयेन पातयेत् । पञ्चावाण(ान) निक्षिपेत् बाल: मञ्जुघोष: तस्मिन् बुद्धिश्चिन्ता यस्य स बालबुद्धि: साधक: महायशैर्महाशक्तिभि: मदनादिवाणै: साध्यं मूर्छितं मूढं त्रस्तमशरणं भावयेत् ध्यायात् ॥

इदं वशीकरणध्यानम् । गहचचोदनेन अध्यात्मपरायणै: एकं पक्षमर्धमासं ध्यातव्यम् । सर्वमन्त्राणां सर्वतथागतानां रहस्यं वज्रार्थबुद्धिना महावज्रधरेण गीतं कथितम् ॥

विनयार्थप्रयोगमाह खवज्रेत्यादि । आकाशकुहरगतं हूङ्कारं ध्यात्वा तत्परावृत्त्या बुद्धमण्डलं सर्वतथागतव्यूहमुत्तमं चिन्तयेत् । वज्रमन्त्र ओङ्कार: । तदाद्यै: पञ्चभिर्बीजै: त्रिवज्रादीनसाध्यभूतान् दुष्टान् प्रभावयेत् ॥

तेषां चक्षुर्गतं चक्षुगोलकगतं ओङ्कारं प्रस्फुरद्रूपं ध्यात्वा गगनकुहरवर्तिबुद्धमण्डलमेते पश्यन्तीत्यधिष्ठानविधानादर्शयेत्। एवं कृते सर्वमन्त्राणां सर्वतथागतानां विम्बं महामुद्रारूपं पश्यते साध्याः पश्यन्ति ॥

क्षुत्तुपाद्यैरित्यादि। जिघत्सापिपासादाहादिभिरमिभूतः साधकः इदं योगं विचिन्तयेत्। भ्रश्यति विनश्यति सर्वदुःखानि कायिकमानसिकदुःखानि चित्तवज्रधरो यथा ॥

महावज्रधरवचनमेवं दर्शयन्नाह । वैरोचनेत्यादि । वैरोचनरूपं सर्वार्थसंपदं ध्यात्वा वंकारं पूर्णचन्द्रमण्डलाकारम् अमृतविन्दुवर्षिणं वक्त्रगतं तालुमध्यगतं ओङ्कारं सितवर्णं वङ्कार स्रवदमृतविन्दुमन्तः प्रवेशयन्तं न्यसेत् ॥

तद्ध्यानम् । सर्वभक्ष्याणां यथायथभोजिनामालयमारोग्यनिलयं चिन्तामणिविभूषितं यौवनारोग्यसत्सुखप्रदत्वात् चिन्तामणिवत् पूज्यं सर्वदुःखहरं विषगरभूतादिसर्वोपद्रवनिवारणं शान्तं सर्वक्लेशशमनं च ज्ञानवज्रप्रचोदितं भावनं महावज्रधरत्वापादानम् ।

इत्याह भगवान् चिन्तामणिवज्रः रत्नकेतुस्वभावो महावज्रधरः । अथेत्यादि । महावज्रधरः महावीरवज्रः तथागत इति कश्चित् समाधिविशेषः। वज्रभावना तन्निष्पादिका चित्तैकाग्र(ता) तथा आविष्कृतं पदाग्रं बीजविशेषः नं वाग्वज्रेभ्यो निश्चारयेत् ।

आः जुजु आदिपिन्त वशीकरण यायेगु खँ कनेत बुद्धं इत्यादि श्लोकं कनाच्वन। बुद्धं धैम्ह स्यूसःम्ह, शास्त्रय् कुशलम्ह धाःगु खः। वज्रसत्त्वः धैम्ह धीरम्ह धाःगु खः। अनपिन्त नं वशय् तयेत, थःगु अभिप्रायः तयातयेत इच्छा दुसा थ्व कनाच्वनागु महागुह्यगु, रहस्यमयगु त्रिवज्राग्रधरं धैगु कायादियागु उत्तम स्वभाव दुम्ह महामञ्जुश्रीयागु रूप चिन्तन यायेमाः, ध्यान यायेमाः ॥६५॥

गथे ध्यान यायेमाः धैगु खँ कनेत मूलय् खवज्र इत्यादि श्लोकं कनाच्वन। भट्ट थःत मञ्जुश्री (मञ्जुवज्र) महावल दुःसाध्यम्हसित नं सिद्ध याइम्हयात खवज्रमध्यगतं धैगु प्रभास्वर उत्पन्न जूम्ह धकाः भावना याये माल। पञ्चवाण प्रयोगेण धैगु थन मदन, मोहन, निर्मोहन, मूर्च्छन निश्चेष्टीकरण, थुलि न्यागू पञ्चशरा धाःगु खः। थ्व न्यागूया प्रयोग धैगु प्रेरणा यानाः साध्ययागु मुकुटय् लाःवन धकाः संस्फरेत् धैगु ध्यान या धाःगु खः ॥६६॥

गथे ध्यान यायेगु धाःसा छ्यनय्, नुगलय्, नाभिइ, गुह्यय्, तुतिइ दृढ चित्त यानाः वाण प्रयोग यायेमाल। वाल धैम्ह मञ्जुघोष धाःगु खः। वसपोलयात बुद्धि धैगु चिन्तन यायेगु धाःगु जुल। अथे धायेत वालबुद्धिं अर्थात् साधकं महायशैः धैगु महाशक्ति दुगु मदन आदि न्यागू वाणं साध्य मूर्च्छित जुल, मूढ जुल, तरसे जुयाः शरण वनेथाय् मदुम्ह जुल धकाः भावना याये माल ॥६७॥

थ्व वशीकरण ध्यान गुह्ययात चोदन यानाः अध्यात्मय् तत्पर जुयाः छ्गू पक्ष धैगु बाःछितक ध्यान यायेमाः । सर्व मन्त्राणां धैगु फुक्क तथागतपिनिगु रहस्यगु वज्रार्थबुद्धिना धैम्ह महावज्रधरं गीतं धैगु धयाविज्यागु खः ॥६८॥

विनीत शिक्षित यायेगु प्रयोग क्यनेत मूलय् खवज्र इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । आकाशया व्हतय् हूँकार ध्यान याना: व हूँकार परिवर्तन जुया: बुद्धमण्डल धैगु फुक्क तथागतपिनिगु समूह उत्तम रूप चिन्तन यायेमाल । वज्र मन्त्र धैगु ओँकार आदि न्याग: वीजाक्षरं साधन याये थाकुपिं त्रिवज्रादीन् धैपिं दुष्टतय्त प्रभावित यायेमाल ॥६९॥

इमिगु मिखाय्च्वंगु ओँकार उज्वल जुयावल धका: ध्यान याना: आकाशय्च्वंपिं बुद्धपिनिगु मण्डलयात इमिसं खनेमा धका: अधिष्ठान यानागुलिं इमिसं बुद्धमण्डल खनीगु जुल । थथे यानागुलिं फुक्क मन्त्राणां धैपिं तथागतपिं निगूलिं विम्बं धैगु महामुद्रा स्वरूपयात साध्यं खनीगु जुल ॥७०॥

क्षुत्तृषाद्यै धैगु पित्या:गु, प्या:चा:गु, छटपटी जूगुयात अनुभव यानाच्वंम्ह साधकं थ्व योग याये माल । अथे यानागुलिं फुक्क दु:ख धैगु शरीरयागु दु:ख व मनयागु दु:ख नं भ्रश्यति धैगु नाश जुइ धा:गु ख: । थ्व चित्तवज्रधरयागु आज्ञा ख: ॥७१॥

थुगु प्रकारं महावज्रधरयागु वचन कनेत वैरोचन इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । वैरोचनया स्वरूपयात फुक्क खँ सम्पन्नम्ह भा:पा: वंकारयात पूर्ण चन्द्रयागु मण्डल थें अमृतविन्दुयागु वर्षा यानाच्वंगु वक्रगतं धैगु थ: क्वय् च्वनाच्वंगुलिं स्यें च्वनाच्वंगु ओँकार तुयूगुयात वंकार तिकिदनाव:गु अमृतविन्दु (सवा कया:) दुने घुटुकाव्छत धका: थ्व ध्यानं फुक्क भक्ष्य वस्तुयात भोजन याना: गथे आरोग्यया आलय जुयाच्वंगु चिन्तमणिं विभूषितगु थ्व ध्यान ख: । छाय्धा:सा थ्व ध्यान यौवन आरोग्य सत्सुख बिइगु जूगुलिं चिन्तामणि थें पूज्य सर्व दु:ख हरण याइगु तथा विष, कृत्रिम विष आदिं व भूत दोष फुक्क उपद्रवं निवारण याइगु शान्तगु फुक्क रागादि क्लेश शमन याइगु ख: । ज्ञानवज्र प्रचोदित धैगु महावज्रधरत्व प्राप्त जुइगु थ्व भावना ख: धका: नं श्री भगवानं चिन्तामणिवज्र धैम्ह रत्नकेतु स्वभावम्ह महावज्रधरं धा:गु ख: । अनं आज्ञा जुयाबिज्यात ॥७२॥७३॥

अथेत्यादि प्रकरणय् महावज्रधर धैम्ह महावीरवज्र तथागत धैगु छगू प्रकारयागु समाधि विशेष ख: । वज्र भावना धैगु व समाधि उत्पन्न यानाबिइगु चित्तयागु एकाग्रता धा:गु ख: । उकिं आविष्कार जूगु पदाग्र धैगु वीजाक्षर विशेषयात वाग्वज्रं धैगु बोलि वचनं पिकयाबिज्यात ।

मूल :

॥ वी: ॥

खवज्रमध्यगतं चिन्तेद्बुद्धमण्डलसुप्रभम् ।
त्रिवज्रकाययोगेन निष्पाद्येदं विचिन्तयेत् ॥७४॥
सर्वालङ्कारसम्पूर्णं पीतं वज्रविजृम्भितम् ।
जटामुकुटधरं शान्तं ध्यात्वा सर्वं समारभेत् ॥७५॥

॥ वीरवज्रोर्मिमाला नाम समाधिः ॥

'वी:' धैगु थ्व वीजाक्षर, खवज्र धैगु आकाश वा प्रभास्वरया दथुइ च्वनाच्वंगु बुद्धपिनिगु मण्डल, उज्वलगु त्रिवज्रकाय धैगु कायवाक्चित्तया समूहयात योगेन धैगु स्वाना: छगू याना: थ्व 'वी:' यात लुमंकेमाल ॥७४॥

अले वहे 'वीः' वीजं फुक्क तिसां तियातःम्ह पीतवज्र धैम्ह, रत्नसम्भवयागु प्रभां युक्तगु जटा मुकुट धारणा यानाबिज्याःम्ह, शान्तम्ह ध्यान या, फुक्क कर्म आरम्भ यायेे माल ॥७५॥ थ्व समाधि वीरवज्रोर्मिमाला धैगु समाधि खः ।

टीका :

वीः । तद्वीजं खवज्रमध्यगतं बुद्धमण्डलसुप्रभमक्षोभ्यादिबुद्धचक्रपरिवृतं त्रिवज्रकाययोगेन कायवाक्चित्तैकीकरणेन वज्रंनिष्पाद्य इदं विचिन्तयेत् ॥

सर्वालङ्कारजं पुष्टं महापुरुषलक्षणोपेतत्वात् । पीतवज्रः रत्नसंभवः तस्यैव विजृम्भितं विलसितं यस्य स तथा जटामकुटधरं शान्तं ध्यात्वा सर्वं शान्त्यादिकं समारभेत् कुर्यात् ।

वीरवज्रः महावज्रधरः तस्योर्मिमाला स्फरणकल्लोलमाला यस्मिन् समाधौ स तथा ॥

वीः धैगु वीज, खवज्रया मध्यय् च्वंगु बुद्धमण्डल सुप्रभम् धैगु अक्षोभ्य आदि बुद्धपिनिगु चक्र छचाखेर दुगु, त्रिवज्र काय योगेन धैगु कायवाक्चित्तयात छगू यानाः, वज्र उत्पन्न यानाः थ्व वीजक्षर लुमंकेमाल ॥७४॥

फुक्क अलंकारं पूर्णम्ह अर्थात् महापुरुष लक्षणं युक्तम्ह पीतवज्रः धैम्ह रत्नसंभव खः । वसपोलं हे विजृम्भित धैगु उज्वलगु जटा मकुट धारण याइम्ह, शान्तम्ह ध्यान यानाः फुक्क शान्तिक आदि कर्म आरम्भ यायेमाः ॥७५॥

वीरवज्र धैम्ह महावज्रधर खः । वसपोलयागु उर्मिमाला धैगु रश्मियागु प्रवाह वयाच्वनीगु समाधियात वीर वज्रार्मिमाला समाधि धाःगु जुल ।

मूल :

अथ भगवान् वज्रधरः समन्तनिर्घोषवज्रं नाम समाधिं समापद्येदं महावज्रभावनापदं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

॥ चुँ ॥

खवज्रमध्यगतं चिन्तेत्सूर्यमण्डलमुत्तमम् ।
बुद्धमेघान् विधानेन त्रिवज्रात्मा महायशाः ॥७६॥
पातनं कायवाक्चित्ते चुन्दवज्रीं विभावयेत् ।
सर्वालङ्कारसम्पूर्णां सितवर्णां विभावयेत् ॥७७॥
वज्रसत्त्वमहाराजं ध्यात्वा मन्त्रपदं न्यसेत् ।
वज्ररश्मिज्ञानसमयं नाम समाधिः ॥७८॥

अले श्री भगवान् वज्रधरं समन्तनिर्घोपवज्र नामगु समाधिइ विज्यानाः महावज्रभावनावृन्द पदयात थःगु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाविज्यात ।

'चुँ' थ्व वीजाक्षर खवज्रया दथुइ च्वंगु सूर्यमण्डलय् दु धकाः ध्यान यानाः उकिं विधिपूर्वक बुद्धमेघ

(समूह) पिकया: व बुद्धसमूह त्रिवज्र अधिष्ठान यानात:पिं महायश दुपिं नं जुल ॥७६॥

दुष्टतय्त कायवाक्चित्तं पतन यायेगु स्वयाबिज्याइम्ह चुन्दवज्रीयात भावना याये माल । वसपोल चुन्दवज्री फुक्क प्रकारया तिसां तियाबिज्या:म्ह, तुयूगु वर्णम्ह भावना याये माल ॥७७

अथे हे वज्रसत्त्व महाराजयात नं भावना याना: मन्त्रपद धैगु वज्रसत्त्वया चिन्ह तयेमाल । थ्व समाधियात वज्ररश्मिज्ञानसमय धका: धाइ ॥७८॥

टीका :

अथेत्यादि । महावज्रधरः महावीरवज्रः तथागता इति कश्चित् समाधिविशेषः, वज्रभावना तन्निष्पादिका चित्तैकाग्रत(ात)या आविष्कृतं पदाग्रं वीजविशेषः । तं वाग्वज्रेभ्यो निश्चारयेत् ।

अथेत्यादि । समन्तात् सर्वबुद्धैः विघुष्यते स्तूयते । वृन्दारूपं यस्मिन् समाधौ तन्नामकममेद्यं समाधिं चित्तैकाग्रतां समापद्य संस्कृत्याधिष्ठाय महावज्रा भाव्यते निष्पाद्यत इति महावज्रभावनावृन्दा तस्याः पदं निष्पादकं बीजं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयेत् ।

किं तत् ? चुँ खवज्रे सूर्यमण्डलं विभाव्य तत्रानन्तरोक्तं बीजं विन्यस्य विधानेन तथागतस्फरणसंहारेण बुद्धमेघान् स्वमाण्डलेयव्यवस्थितान् त्रिवज्रान् कायवज्रादिभिरधिष्ठितान् महायशान् सकलदु:खापनयनेन प्राप्तकीर्तिन् ॥

पातानां दुष्टानां कायवाक्चित्तवज्रेभ्यः पातनं ध्यायन्तीं चुन्दावज्रीं प्रभावयेत् । सर्वालङ्कार संपूर्णां वज्रसत्त्वं महासत्त्वं ध्यात्वा मन्त्रास्तथागताः तेषां पदं चिन्हं न्यसेत् ।

वज्रसत्त्वं तच्चिन्हं न्यसेदिति यावत् ।

वज्रोऽक्षोभ्यः समयत्यनुकरोति चिन्हेनेति वज्रसमयं चुन्दरूपं तस्मिन् ज्ञानरश्मिः ज्ञानालोको यस्मिन् समाधौ स तथा ।

अथ इत्यादि, थनंनिसें थुकथं कनात:गु थन न्हचथने । महावज्रधर, महावीरवज्र धैगु नां जुयाच्वंम्ह वसपोल तथागत ख: । धयातल । गुगु समाधि विशेषं वज्रभावना यानाच्वनेगु तन्निष्पादिका धैगु उकीया उपाय यायेगु चित्त एकाग्रता जुइगु ख: । अर्थात् चित्त पिमछुव:से बोधिचित्तय् चित्त लीन यायेगु, ध्यान न्हयाकाच्वनेगुयात पदाग्र धाइगु ख: । थ्व बुद्धविम्बवीजया विशेषता ख: धयात:गु जुल । थुजा:गुयात 'वाग्वज्रं निश्चारयेत्'-त्वा:मदयेक वाग्वज्रं अर्थात् प्राणीया उपरे प्रणिधान याना: चर्या यायेमा: धैगु वैरोचन महावज्रधरं आज्ञा जुयाबिज्या:गु जुल ।

(पं. दिव्यवज्र वज्राचार्यजुया अनुवाद यायेगु भ्वलय् 'अथेत्यादि महावज्रधरं.........निश्चारयेत्' तकया अनुवाद त्व:फ्यूवंगुयात थन दुथ्याकागु जुल ।- सं.)

थन छचाखेरं फुक्क बुद्धपिसं निर्घुष्यते धैगु स्तुति यानाच्वन धायेत समन्तनिर्घोष धा:गु ख: । वृन्दा

स्वरूपगु समाधि धैगु व नामं प्रसिद्धगु अभेद्यगु चित्तया एकाग्रतायात समापद्य धैगु संस्कार याना:, अधिष्ठान याना: महावज्रयात भाव्यते धैगु उत्पन्न याना: धायेत महावज्रभावनावृन्दा धा:गु ख: । वया पद धैगु उत्पन्न यानाबिइगु वीजाक्षर धा:गु जुल । व वीजाक्षर थ:गु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात ॥७६॥

व वीजाक्षर छु धा:सा 'चुँ' ख: । व 'चुँ' खवज्रय् अर्थात् सूर्यमण्डलय् भावना याना: उकिइ च्वय् कनागु चुँ वीज बिज्याका: विधिपूर्वक तथागतपिन्त स्फरण याना:, हानं संहार याना: बुद्धमेघ धैपिं थ:गु मण्डलय् च्वनाबिज्याइपिं त्रिवज्रान् धैपिं कायवज्रादिपिंसं अधिष्ठान यानात:पिं महायशान् धैगु फुक्क दु:ख चीकाव्छगुलीं नां दंपिंन्त लुमंकेमाल ॥७६॥

पापीपिं दुष्टपिन्त कायवाक्चित्तवज्रं पतन यायेत चिन्तित जुयाबिज्या:म्ह चुन्दावज्रीयात भावना याये माल । अले फुक्क अलङ्कारं पूर्णम्ह वज्रसत्त्व महासत्त्वयात ध्यान याना:, मन्त्रा: धैपिं तथागतपिं जुल, अनपिनिगु पद धैगु चिन्ह न्यसेत् धैगु तयेमाल धा:गु जुल ॥७७॥ अर्थात् वज्रसत्त्वं धैगु वसपोलया चिन्ह न्यास याये माल धैगु भाव ख: ।

वज्र धैम्ह अक्षोभ्य ख: । समयति धैगु चिन्हं अनुकरण यानाच्वन धायेत वज्रसमय धाइ । अथे धैगु चुन्दा स्वरूपगु ज्ञानरश्मिं (ज्ञानलोकं) पिहाँवइगु समाधि धायेत वज्ररश्मिज्ञानसमय समाधि धा:गु जुल ॥७८॥

मूल :

अथ भगवान् वज्रपाणिस्तथागत: सर्वाशावज्रसम्भोगं नाम समाधिं समापद्येदं समाधिवज्रनयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

॥ जँ ॥

खवज्रमध्यगतं चिन्तेद्बुद्धमण्डलमुत्तमम् ।
सर्वबुद्धान् विधानेन पातयेद्वज्रभावनै: ॥७९॥
निष्पादयेन्महायक्षं जम्भलं द्रव्यसाधकम् ।
यक्षरूपधरं शान्तं जटामुकुटवज्रिणम् ॥८०॥
पञ्चबुद्धान् विधानेन पञ्चस्थानेषु भावयेत् ।
वज्रामृतोदकं तस्य दद्याद्ध्यानपदे स्थित: ॥८१॥
वज्रसत्त्वं विधानेन मुकुटे तस्य चिन्तयेत् ।
एवं तुष्यति यक्षेन्द्रो जम्भलेन्द्रो महाद्युति: ॥८२॥
॥ वज्रसमयद्रव्याराधनकेतुश्रीर्नाम समाधि: ॥

अले श्री भगवान् वज्रपाणि तथागतं सर्वावज्रसंभोग धैगु नामं प्रसिद्धगु समाधिइ बिज्याना: थ्व समाधिवज्रनय धैगु समाधिचक्र नामगु जम्भलयागु वीजाक्षर 'जँ' धैगु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात ।

अले व 'जँ' वीजाक्षर खवज्रया दथुइ च्वंगु उत्तमगु बुद्धमण्डल रूपं विधिपूर्वकं फुक्क बुद्धपिं कायवज्र भावना द्वारा पातयेत् धैगु दुविकेमाल ॥७९॥

अले वहे वीजं धन द्रव्य सिद्ध यानाबिइम्ह महायक्ष जम्भलं उत्पन्न याये माल। वसपोल यक्ष रूप धारणा यानाबिज्या:म्ह, शान्तम्ह, जटा मुकुट वज्रं पुयाबिज्या:म्ह, विधिपूर्वक न्यागू थासय् पञ्चबुद्ध बिज्यानाच्वन धका: नं भावना याये माल। ध्यान पदय् बिज्यानाच्वंम्हं वयात वज्रामृतोदक नं बिइमाल ॥८०॥८१॥

अले वसपोलया मकुटय् वज्रसत्त्व बिज्यानाच्वन धका: ध्यान यानागुलिं महाद्युति दुम्ह यक्षेन्द्र जम्भलेन्द्र सन्तुष्ट जुयाबिज्याइ ॥८२॥ थ्व समाधियात वज्रसमयद्रव्याराधनकेतु श्री नाम धका: धाइ।

टीका :

अथेत्यादि। सर्वधनधान्येष्वाशा तां वज्रवद् भुनक्ति पालयतीति वज्रसंभोगः तन्नामकं समापद्येदं समाधिचक्रं जम्भलसमाधिविशेषं नीयत येन बीजेन तं स्वकायादिभ्यो निश्चारयेत्॥

जँ॥ खवज्रमध्यगतं बुद्धो जम्भलः स एव सारत्वान्मण्डः तं लाति निषपदयतीति बुद्धमण्डलबीजम्। तत्र सर्वबुद्धान् रत्नकुलीनान् विधानेन संहरणयोगेन पातयेदन्तर्भावयेत्॥

तद्बीजपरावृत्त्या महायक्षं जम्भलं कनकवर्णं बृहदुदरं वामनं त्रिमुखषड्भुजं दक्षिणभुजैः मातुलुङ्गाङ्कुशवाणधरं वामत एकेन स्वविद्यालिङ्गनं परमन्याभ्यां सपाशनकुलकार्मुकधरं जटामुकुटधरं इदंविधमात्मानं जम्भलं द्रव्यसाधनं भावयेत्॥

पञ्चबुद्धान् वैरोचनादीन् विधानेनानुक्रमेण शिरःकण्ठहृन्नाभिजंघासु ओङ्कारादिबीजैर्विभावयेत्। ततः स्वहृदयात् स्वसदृशं जम्भलं निश्चार्य पूर्ववत् सदृशं कृत्वा तस्य मुकुटे महासुखं स्वमुद्रासमायुक्तं जङ्कारोद्बोधिचित्तधारया सिञ्चन्तं ध्यात्वा तस्य शिरसि वज्रामृतोदकं ओं जम्भलजलेन्द्राय स्वाहेति मन्त्रोच्चारणपूर्वकं ध्यायन् एकं दद्यात्।

वज्रसत्त्वं विधानेन मुकुटे तस्य चिन्तयेदिति। एवं कृते तुष्टो हि साधकस्य आशां परिपूरयति।

वज्रमुद्रा अभेद्यजम्भलमुद्रा। सैवालङ्ध्यत्वात् समयः। तेन द्रव्याराधनं द्रव्यनिष्पादनं तदेव केतुरिव उच्छ्रिता श्रीः सामर्थ्यं यस्मिन् समाधौ स तथा।

थन फुक्क धन धान्य दयेमा धैगु आशायात वज्र थें अभेद्य रूपं भुनक्ति धैगु पालना यानाच्वनी धायेत सर्वाशावज्रसंभोग धा:गु खः। थ्वहे नामं प्रसिद्धगु समाधिइ च्वना: थ्व समाधिचक्रनय धैगु विशेष प्रकारयागु जम्भल समाधि उत्पन्न यानाबिइगु वीजाक्षर थ:गु कायवाक्‌चित्तं आविष्कार यानाबिज्यात।

थ्व जंकारं खवज्रया दथुइ बुद्ध धैम्ह थन जम्भलयात मण्डः धैगु सारगु रूपय् लाति धैगु उत्पन्न यानाच्वन धायेत बुद्धमण्डलवीजं धा:गु खः। उकिइ फुक्क बुद्धपिं धैगु रत्नकुलयापिं धा:गु खः। विधानेन धैगु संहार याना: पानयेत् धैगु अन्तर्भाव यायेमा: धा:गु खः ॥७९॥

वहे जं वीजाक्षर परिवर्तन जुया: महायक्ष जम्भल सुवर्ण वर्णम्ह, प्वा: त:ग्व:म्ह, बाग:चाम्ह, स्वपा: ख्वा: दुम्ह, खुका ल्हा: दुम्ह, जवगु स्वका ल्हा:तिं क्रमशः त:सी, अंकुश, वाण धारणा यानाच्वंम्ह; देपागु स्वका ल्हा:तिं थ:म्ह विद्यायात आलिङ्गन तथा पाश, नकुल (नवचा), धनु धारणा यानाच्वंम्ह, जटामकुटं

पुयाच्वंम्ह थुज्व:म्ह जम्भल जि हे ख: धका: द्रव्य साधन यायेत भावना याये माल ॥८०॥

पञ्चबुद्धान् धैपिं वैरोचन आदियात विधानेन धैगु क्रमश: शिर, कण्ठ, हृदय, नाभि, जंघा (पिलाक्वय्) ओँकार आदि वीजाक्षर भावना याये माल । अले थ:गु हृदयय् थ:हे ज्व:म्ह (समानम्ह) जम्भल उत्पन्न याना: (न्हापा थें जा:म्ह लुमंका:) वया मुकुटय् महासुखम्ह, स्वमुद्रा नाप च्वनाच्वंम्ह, जंकारं बोधिचित्तयागु धारां सेचन यानात:म्ह ध्यान याना: वया शिलय् वज्रामृतोदकयात "ओँ जम्भल जलेन्द्राय स्वाहा" धका: ब्वना: ध्यानपूर्वक ल: छ्क: हायेकेमाल ॥८१॥

वसपोलया मुकुटय् विधिपूर्वक वज्रसत्त्व बिज्यानाच्वन धका: लुमंकेमाल । थथे यानागुलिं वसपोल प्रसन्न सन्तुष्ट जुया: साधकयागु आशा परिपूर्ण यानाबिइ ॥८२॥

वज्रमुद्रा धैगु अभेद्य स्वभावगु जम्भलमुद्रा धा:गु ख: । व मुद्रा लंघन याये योग्य मजूगुलिं समय धा:गु ख: । व मुद्रां द्रव्याराधन धैगु धन द्रव्य दयेकेगु केतु धैगु ध्वाँय् (ध्वजा) थें ध:स्वाकात:गु श्री धैगु सामर्थ्य दुगु समाधि धा:गु ख: ।

मूल :

अथ भगवान् वज्रपाणिस्तथागतो वज्रकामोपभोगश्रियं नाम समाधिं समापद्येदं सर्वयक्षिणीसमयवज्रपदं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

॥ क्षिँ ॥

खवज्रधातुमध्यस्थं चतुरस्रं सुशोभनम् ।
चतूरत्नमयं सर्वं पुष्पगन्धसमाकुलम् ॥८३॥
खधातुं सर्वयक्षिण्यैः परिपूर्णं विचिन्तयेत् ।
हृदयमन्त्रपदं ध्यात्वा वज्रयोगं समारभेत् ॥८४॥
॥ सर्वयक्षिणीसमताविहारभावनवज्रो नाम समाधिः ॥

अले श्री भगवान् वज्रपाणि तथागतं वज्रकामोपभोग श्री नामगु समाधिइ बिज्याना: थ्व सर्वयक्षिणीसमयवज्र पद नामगु वीजाक्षर 'क्षिँ' थ:गु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात ।

खवज्रधातुया दथुइच्वंगु प्यकुंला:गु, बांलासेच्वंगु चतुरत्नमयगु पुष्पया सुगन्धं युक्तगु कूटागारय् क्षिँ धैगु वीजाक्षर उत्पन्न जुल धका: ध्यान याना: खधातु छगूलिं जायेक फुक्क यक्षिणीपिं च्वनाबिज्यात धका: लुमंकेमाल । उपिं फुक्क यक्षणीपिं त्रिवज्रयोगं छम्ह जुया: कुटागारय् दुने बिज्याकेमाल । त्रिकर्मवज्रयोग याना: यक्षणीयागु ध्यान याये माल । मञ्जुवज्र समाधिइ च्वनाबिज्या:म्ह मुकुटय् क्रोध धैम्ह यमान्तक भावना याये माल । अले हृदयमन्त्र पद ध्यान याना: वज्रयोग यायेमाल ॥८३॥८४॥

थ्व समाधियात सर्वयक्षणीसमताविहारभावनावज्र धका: धाइ ।

टीका :

अथेत्यादिना यक्षिणीसाधनमाह। कामरूपादयो विषयाः। तेषामुपभोगे श्रीः विलासो यस्मिन् तन्नामकं समाधिं समापद्य इदं प्रस्तूयमानं सर्वयक्षिणीनां समयनिष्पादकं वज्रपदं बीजाक्षरं स्वकायादिभ्यो निश्चारयामास ॥

क्षिं ॥ खधातावित्यादि । क्षधातौ क्षिङ्कारजं चतुरस्रादिगुणोपेतं कूटागारं ध्यात्वा पुष्पागन्धसमाकुलमिति । बाह्याध्यात्मिकपूजाभिः संपूज्य खधातुं गगनं सर्वयक्षिण्यैः यक्षिणीवृन्दैः परिपूर्णं ध्यायात् त्रिवज्रयोगेन पातयेत् कूटागारोदरेषु प्रवेशयेत्। तदनन्तरं विम्बं सवलं यक्षिणीवृन्दमेकं यक्षिणीरूपं विचिन्तयेत् ।

त्रिवज्रेत्यादि । त्रिवज्रकर्मभेदेनेति कामाद्यधिष्ठानेन तस्य यक्षिणीरूपस्य ध्यानं पञ्चकुलीकरणं विचिन्तयेत्। मञ्जुवज्रसमाधिस्यः साधकः मकुटे यक्षिणीमस्तके क्रोधं यमान्तकाद्यन्यतमं स्तम्भनार्थं प्रभावयेत् ॥

हृदये यक्षिणी हृत्पद्मकर्णिकायां मन्त्रपदं क्षिङ्कारं ध्यात्वा वज्रयोगं समापत्तिमारभेत् ॥

सर्वयक्षिणीनां समता एकीकरणं सैव विहरणं क्रीडा तस्य भावना । पुनः पुनरभ्यस्यमानं तद्वज्रपदभेद्यं यस्मिन् समाधौ स तथा ॥

थ्व प्रकरणय् यक्षणी साधन यायेगु कनाच्वन । कामरूप आदि विषय (देश) खः । व देशतय्गु उपयोग यायेगुली श्री धैगु विलास (लहड बहड) धाःगु खः । उज्वःगु श्री दुगु समाधि यानाः थ्व प्रस्तुत यानाच्वनागु फुक्क यक्षणीपिंगु समय उत्पन्न याइगु वज्रपद धैगु वीजाक्षर थःगु काय आदिं पिकयाबिज्यात । अर्थात् क्षिँ धैगु वीजाक्षर आविष्कार यानाबिज्यात ।

क्षिं खधातु इत्यादि प्रकरणय् खधातुस क्षिङ्कारं उत्पन्न जूगु प्यकुंलाःगु कूटागारया ध्यान यानाः उकिइ पुष्पयागु सुगन्ध वयाच्वन धकाः लुमंकाः, वाहच व अध्यात्मिक पूजा यानाः खधातु धैगु आकाश छगूलिं फुक्क यक्षणीपिगु खसमूह परिपूर्ण जुयाच्वन धकाः ध्यान यानालि इमित त्रिवज्रयोग यानाः पातयेत् धैगु व कूटागारय् प्रवेश याकेमाल । अनंलि व फुक्क यक्षणीतय्गु समूह फुक्कं मिलय् जुयाः छम्ह यक्षणी जुल धकाः भाःपे माल ॥८३॥

त्रिवज्रकर्मभेदेन धैगु कायादिं अधिष्ठान यानाः व छम्ह यक्षणीयागु रूपय् ध्यान यायेमाल । व साधकं मञ्जुवज्रयागु समाधि यानाः मकुटय् धैगु यक्षणीयागु मुकुटय् क्रोध धैम्ह यमान्तक आदि मध्यय् छम्ह स्तम्भन यायेया नितिं भावना यायेमाल । यक्षणीया हृदये धैगु हृदयय् च्वंगु पलेस्वां दथुइ मन्त्रपद धैगु क्षिंकार ध्यान यानाः वज्रयोग धैगु समापत्ति यायेमाल ॥८४॥

फुक्क यक्षणीतय्त समता धैगु छम्ह यायेगु, विहार धैगु क्रीडाया भावना यायेगु धैगु वारंवार अभ्यास यायेगु धाःगु खः । थ्व ज्यायात वज्रपद धैगु अभेद्यगु समाधि धाःगु जुल ।

मूल :

अथ भगवान् वज्रपाणिस्तथागतः सर्वबुद्धमन्त्रसिद्धिविजृम्भितवज्रं नाम समाधिं समापद्येमां हीनसिद्धिं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

कायवाक्चित्तसंसिद्धा बुद्धरूपधरप्रभाः ।
जाम्बूनदप्रभाकारा हीनसिद्धिसमाश्रिताः ॥८५॥
अन्तर्द्धानादिसंसिद्धौ भवेद्वज्रधरः प्रभुः ।
यक्षराजादिसंसिद्धौ भवेद्विद्याधरः प्रभुः ॥८६॥
तत्रेमानि सर्ववज्रसिद्धिरूपगुह्यमन्त्रसिद्धीनि ।
सर्वाणि चारुरूपाणि मन्त्रसिद्धिमनीषितैः ।
प्रीणयन्ति दर्शनेन लोकधातुं समन्ततः ॥८७॥
उष्णीषः सर्वसिद्धीनां भवेच्चिन्तामणिप्रभुः ।
बुद्धबोधिकरं श्रेष्ठं बुद्धवज्रप्रभावितम् ॥८८॥

इत्याह भगवान् सर्वाशापरिपूरकवज्रः ।

अले श्री भगवान् वज्रपाणि तथागतं फुक्क वज्रमन्त्र धैपिं तथागतपिं व सिद्धि धैपिं देवीपिंगु समापत्तियागु ज्याखँ धैगु नामं प्रसिद्धगु अर्थात् सर्ववज्रमन्त्रसिद्धिविजृम्भितवज्र नामगु समाधिइ च्वनाः थ्व हीनसिद्धि नामं प्रसिद्धगु अर्थात् लौकिक सिद्धियात थ:गु कायवाक्चित्तं पिकयाबिज्यात ।

कायवाक्चित्तं बांलाक सिद्ध जुयाबिज्या:पिं, बुद्ध रूप धारणा यानात:पिं थें प्रभा दुपिं, सुवर्ण वर्णपिं, हीनसिद्धिपिं जुयाबिज्यात ॥८५॥

अन्तर्धानादि सिद्ध यायेमा:सा साधकं वज्रधरप्रभयागु भाव यायेमा: । यक्षराज आदिपिनिगु सिद्ध यायेमा:सा विद्याधरप्रभुयागु भाव यायेमा: ॥८६॥

आ: थन फुक्क वज्रसिद्धि रूपगु गुह्यमन्त्र सिद्ध यायेगु खँ कने ।

अनपिं सकलें बांलासेच्वंपिं, लोकधातुइ छ्चाखेरं स्वये मात्र नं सन्तुष्ट यानाबिज्याइपिं धका: मन्त्रसिद्धियात अभिलाषा याइपिसं सिइकेमा: ॥८७॥

सम्पूर्ण सिद्धि बिइगु चिन्तामणिप्रभु थेंजा:गु उष्णीष चक्रवर्तिपिं ख: । वसपोलपिसं बुद्धबोधि नं बियाबिज्याइ, श्रेष्ठगु बुद्धत्व वा वज्रधरत्व नं बियाबिज्याइ ॥८८॥ धका: श्री भगवान् सर्वाशापरिपूरकवज्रं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

क्षुद्रसिद्धिं दर्शयन्नाह । अथेत्यादि । वज्रमन्त्राः तथागताः । सिद्धयो देव्यः । तेषां विजृम्भितं समापत्तिव्यापारः । स यस्मिन् तं समाधिं समापद्य हीनाः लौकिकडाकिन्यः तासां सिद्धिं प्राप्त्युपायं

स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यः तासामेव कायवाक्चित्तर्द्धिप्रदर्शनेन निश्चारयेदुक्तवान् ॥

कथम् ? कायवाक्चित्तेत्यादि । नानारूपग्रहणेन कायसंसिद्धया नानारुतेन वाक्सिद्धया यथाभिलषितार्थप्राप्त्या चित्तसंसिद्धया प्रोक्ताः वज्रडाकिन्यः । तासां रूपचराः तत्सदृशाः प्रकर्षेण भान्तीति प्रभा देव्यः जाम्बूनदप्रभाकाराः उपलक्षणाश्रयत्वात् कनकादिप्रभाः हीनसिद्धिं स्वरूपपरिवर्तनादिलक्षणे समाश्रिताः ।

वज्रडाकिनीनां लौकिकडाकिनीनां च समापत्तिं फलभेदं दर्शयन्नाह अन्तर्धानेत्यादि । अन्तर्धानं निःस्वभावीकरणं तदादिः उच्चाटनादिकं यासां ताः अन्तर्धानादयः वज्रडाकिन्यः तासां संसिद्धौ समापत्तौ साधकः भवेद् वज्रधरः प्रभुः । यक्षराज्ये लोकिकडाकिन्यः ताभिः समापत्तौ मन्त्रपरायणो विद्याधरः प्रभुर्भवतीति विशेष ॥

तत्रेत्यादिना आसां साधनं दर्शयति । वज्रसिद्धयो देव्यः । तासां च पशुरूपसंपत् तत्र मन्त्रसिद्धीनि ॥

पाठसिद्धानि मन्त्रपदानि किं रूपाणीत्याह । सर्वाणीत्यादि । चारुरूपाणि प्रभास्वराणि प्रीणयन्ति आप्यायन्ति दर्शनेनैव ॥

तानि दर्शयन्ति । उष्णीष इत्यादि उष्णीष उष्णीषचक्रवर्तिमन्त्री सर्वसिद्धीनां सर्वदेवीनां साधने भवेच्चिन्तामणिप्रभुराशुकारित्वेन चिन्तामणिवदभिलषितार्थसाधको भवति । किमेतावदेव साधयति इत्याह बुद्धबोधीत्यादि । बुद्धबोधयो वज्रडाकिन्यः ताश्च साधयति । न केवलमेतदेव करोति किं तु बुद्धबोधिप्रभावनमिति । बुद्धत्वं वज्रधरत्वं च साधयति ॥

इत्याह भगवान् सर्वाशापरिपूरकः ॥

आः क्षुद्रसिद्धि धैगु मामुलिगु सिद्धिया खँ कनाच्वन । अथ इत्यादिं कनाच्वन । वज्रमन्त्राः धैपिं तथागतपिं खः । सिद्धयः धैपिं देवीपिं खः । अनपिनिगु विजृम्भित धैगु समापत्तिया खँ धाःगु जुल । उज्वःगु खँ दुगु समाधिइ बिज्यानाः हीनसिद्धि धैगु लौकिक डाकिनीतय्गु सिद्धि धैगु प्राप्त यायेगु उपाययात थःगु कायवाक्चित्तवज्रं इमिगु कायवाक्चित्तवज्रयागु ऋद्धि क्यनेगु खँ निश्चारयामास धैगु आज्ञा जुयाबिज्यात धाःगु जुल ।

गथे पिकयाबिज्यात धैगु खँ कायवाक्चित्त इत्यादि श्लोक कनाच्वन । नाना रूप कयाः कायसिद्धि, नाना बोलि कयाः वाक्सिद्धि, थःम्हं मनं तुनागु खँ प्राप्त यानाः चित्तसिद्धि दुगुलिं वज्रडाकिनीत धाःगु जुल । अनपिनिगु रूप धारणा यानाबिज्याःपिं वसपोलपिं थें च्वंपिं प्रकृष्ट रूपं भान्ति धैगु प्रकाश जुयाच्वन धैगु अर्थय् प्रभा धैपिं देवीपिं जाम्बूनद लुँया थें प्रभा दुपिं, थ्व जाम्बूनद शब्द लाक्षणिक जूगुलिं लुँ आदियागु थें प्रभा दुपिं धैगु अर्थ खः । हीनसिद्धि धैगु थःगु रूप आदि परिवर्तन यायेगु आदि लक्षणं युक्तगु सिद्धि धाःगु खः ॥८५॥

वज्रडाकिनीपिं व लौकिक डाकिनीपिनिगु नं समापत्ति व फलयागु भेद क्यनेत अन्तर्धान इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । अन्तर्धान धैगु निःस्वभाव यायेगु आदि, उच्चाटन आदि गुम्हसिनं यायेफु वयात अन्तर्धानादि धाःगु खः । अर्थात् वज्रडाकिनी धाःगु खः । वसपोलपिन्त संसिद्धौ धैगु समापत्ति यायेगुली साधक

वज्रधर जक प्रभु धैगु समर्थवान जुइ । यक्षराज्यय् लौकिक डाकिनीपिं नाप समापत्ति यायेत मन्त्रपरायण विद्याधर प्रभुजक समर्थवान् जुइ धैगु विशेषता क्यंगु जुल ॥८६॥

तत्रेत्यादि वाक्यं अनपिन्त साधन यायेगु खँ क्यनाच्वन । वज्रसिद्धच धैपिं देवीपिं धाःगु खः । अनपिनिगु पशु रूप सम्पत्तिस मन्त्र सिद्धत खः ।

पाठ यायेमात्र नं सिद्ध जुइगु मन्त्रपदत गुजोगु जुइ धैगु खँ सर्वाणि इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । चारुरूपाणी धैगु प्रभास्वरगु प्रीणयन्ति धैगु तृप्त यानाबिइगु, सन्तुष्ट यानाबिइगु धाःगु खः, व नं स्वयेमात्र नं धाःगु जुल ॥८७॥

वहे खँ कनाच्वन । उष्णीष इत्यादि श्लोकं उष्णीषे धैगु उष्णीष चक्रवर्तिम्ह मन्त्रीं, सर्वसिद्धिनां धैगु फुक्क देवीपिन्त, साधने धैगु साधन यायेबलय् तुरुन्त माःगु बिइम्ह जूगुलिं चिन्तामणि थें, प्रभु धैगु समर्थ दुम्ह इच्छा यानागु पूवंकाबिइम्ह साधक जुइ । थुकिं थुलि हे जक सिद्ध यानाबिइगु ला धैगु शङ्का निवारण यायेत बुद्धबोधि इत्यादि श्लोक कनाच्वन । बुद्धबोधि धैगु थन वज्रडाकिनीत नं सिद्ध यानाबिइ । केवल थुलिजक मखु किन्तु बुद्धबोधिप्रभावनम् धैगु बुद्धत्व व वज्रधरत्व नं सिद्ध यानाबिइ धाःगु खः ॥८८॥

थुलि खँ नं श्री भगवान् सर्वाशापरिपूरकं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

मूल :

अथ भगवान् वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रविद्याव्रतसमादानचर्यं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

कायवाक्चित्तवज्राणां कायवाक्चित्तभावनम् ।
स्वरूपेणैव तत्कार्यमेव सिद्धिरवाप्यते ॥८९॥

अले श्री भगवान् वज्रपाणि सर्वतथागतपिनि नं अधिपति जुयाबिज्याःम्हं सर्वतथागतपिनिगु कायवाक्चित्तवज्रयागु विद्याव्रत समादान (कायेगु) चर्यायात थःगु कायवाक्चित्तवज्रं आविष्कार यानाबिज्यात ।

कायवाक्चित्तवज्रपिनिगु कायवाक्चित्तयात भावना यायेगु खँ स्वभावं हे ज्या यायेगुलिं हे सिद्धि लाभ जुइ ॥८९॥

टीका :

एवं कृतकृत्यस्य योगिनो मुद्राप्राप्त्युपायमुक्त्वा ताभिः सहचरणक्रममुपक्षिपन्नाह । अथेत्यादि । सर्वतथागताः कायवज्रादयः । तेषां कायादिवज्रैः व्रतं वेषविशेषः तस्य समादाने चर्याभ्यासिनं तेषामेव कायादिस्वरूपकथनेन निश्चारयेदुक्तवान् ॥

कायेत्यादि । वैरोचनादियोगिनां कायवाक्चित्तभावनं स्वरूपेणैव नेपथ्येनैव कर्तव्यम्, न भावनामात्रेण । एवं महामुद्रासिद्धिरवाप्यते ॥

थुगु प्रकारं कृत कृत्यम्ह योगीया मुद्रा प्राप्त यायेगु उपाय कनेधुंका: इपिं नाप जुइगु चर्याया क्रमया खँ चुल्हना: अथेत्यादि वाक्यं कनाच्वन । सर्वतथागता: धैपिं कायवज्रादिपिं ख: । इमिगु व्रत धैगु वेषभूषा धारणा यायेगु चर्या अभ्यास यानाच्वंपिंगु काय आदि यागु स्वरूप वर्णन यायेगु ख: । निश्चारयामास धैगु आज्ञा जुयाबिज्यात धा:गु ख: ।

काय इत्यादि श्लोकय् वैरोचनादि योगीपिनिगु कायवाक्चित्तयागु भावनं धैगु अभ्यास यायेगु, स्वरूपं हे धैगु लं वस: हे स्वया: आचारण यायेमा: धा:गु ख: । थथे यानागुलिं महामुद्रा सिद्धि लाभ जुइ, भावना जक याना: सिद्धि दइमखु ॥८९॥

मूल :

तत्रेदं स्वकायवाक्चित्तविद्याव्रतम् ।
जटामुकुटधरं बिम्बं सितवर्णनिभं महत् ।
कारयेत् विधिवत् सर्वं मन्त्रसंवरसंवृतम् ॥९०॥
षोडशाब्दिकां गृह्य सर्वालङ्कारभूषिताम् ।
चारुवक्त्रां विशालाक्षीं प्राप्य विद्याव्रतं चरेत् ॥९१॥
लोचनापदसंभोगी वज्रचिह्नं तु भावयेत् ।
मुद्रामन्त्रविधानज्ञो मन्त्रतन्त्रसुशिक्षिताम् ॥९२॥
कारयेत्ताथागतीं भार्यां बुद्धबोधिप्रतिष्ठिताम् ।
गुह्यपूजां प्रकुर्वीत चतु:संध्यं महाव्रती ॥९३॥
कन्दमुलफलैः सर्वं भोज्यं भक्ष्यं समाचरेत् ।
एवं बुद्धो भवेच्छीघ्रं महाज्ञानोदधिः प्रभुः ॥९४॥ ✓
षण्मासेनैव तत्सर्वं प्राप्नुयात् नात्र संशयः ॥इति॥

आ: थन थ:गु कायवाक्चित्तसंवरया विद्याव्रतया खँ वइ । जटामुकुट धारणा यानात:म्ह, तुयूगु वर्णम्ह, त:धिक:म्ह विम्ब (मूर्ति) दयेके बिइमाल । विधिपूर्वक मन्त्रं युक्त याना: दयेके बियेमा: ॥९०॥

फुक्क तिसां तियात:म्ह, ख्वा: बांला:म्ह, मिखा तत:ग्व:म्ह, भिंखुदँ दुम्हं हया: वा प्राप्त याना: विद्याव्रत यायेमाल ॥९१॥

वैरोचन कुलयाम्ह योगीं लोचनायागु थें वेशभुषा याकूसा, अक्षोभ्य कुलयाम्ह योगीं वज्र चिन्ह दुम्ह याये माल । अर्थात् मुद्रां धैगु मामकीयात अक्षोभ्य थें हे वेशभूषा याकेमा: । मन्त्रया विधान स्यूम्हं मन्त्र तन्त्रया खँ स्यनात:म्ह प्राप्त यायेमा: धा:गु ख: ॥९२॥

तथागत धैम्ह अमिताभ कुलयाम्ह योगीं बुद्धबोधि जुयाबिज्या:म्ह भार्यायात प्राप्त याना: प्यंगू सन्ध्यास गुह्यपूजायात महाव्रत याइम्ह योगी यायेमा: ॥९३॥

भोजन व भक्षण कर्म कन्दमूल तथा फलफूलं यायेमा: । थथे यानागुलिं याकनं बुद्धत्व लाभ यायेफइ,

याकनं हे महाज्ञानया सागरयात सयेकेगु समर्थ दुम्ह जुइ ॥९४॥ अर्थात् खुलां हे व फुक्क फल प्राप्त जुइ । थ्व खँय् शङ्का मदु धका: आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

तत्रेत्यादिना कुलत्रयसंवरं दर्शयति ॥

जटामुकुटेत्यादि । विम्बं देवतारूपं जटामकुटमण्डितं शुक्लवस्त्रं महत्प्रासादिकं विधिवत् दार्वादिमयं कारयेत् । मन्त्रः कायवज्रः तस्य संवरं वक्ष्यमाणकं तेन संवृतं युक्तं कारयेत् ॥

षोडशाब्दिकया मुद्रया सह वैरोचनयोगिचर्यां चरेत् । तस्या नेपथ्यकथनम् लोचनापद-संभोगैरिति । लोच(न)ावन्मुखवर्णं प्रहरणादियुक्तं कारयेत् । वज्रचिन्हैस्तु कारयेदिति वज्राक्षोभ्यः तच्चिन्हैः तदीयमुखवर्णभुजप्रहरणयुक्तोऽक्षोभ्ययोगी च तं चरेत् । मुद्रां मामकीरूपधारिणीन् । विद्यामन्त्रो योगी । तस्य विधानज्ञामिङ्गितज्ञां मन्त्रतन्त्रसुशिक्षितां कर्मप्रसरकुशलामासाद्य व्रतं चरेत् कारयेत् इत्यादिना अमिताभयोगिनो धर्मचारिणीं दर्शयति ॥

तथागतोऽमिताभोऽभिप्रेतः । तस्य भार्या बुद्धबोधिः । मुद्राकथनेनैव तत्सहचरोऽपि कथितो भवति । एवं कुलत्रयसमयसंवरसंवृतः विद्याव्रती ताभिः सार्द्धं गुह्यपूजां समापत्तिं चतुःसन्ध्यं कुर्यात् ।

कर्मेत्यादिना साधकस्याहारविधिमाह । धान्यैरभ्यवहार्यैः शरीरस्थितिं कृत्वा व्रतचर्यां चरेदिति दैन्यवृत्तिं परिहरति एवमित्यादिनानुशंसां दर्शयति ।

तत्रेत्यादि वाक्यं स्वंगू कुलयागु संवरया खँ क्यनाच्वंगु जुल ।

जटामुकुट इत्यादि प्रकरणय् विम्बं धैगु देवता रूप (मूर्ति) धा:गु ख: । जटामुकुटं पुयाबिज्या:म्ह, तुयूगु वस्त्रं पुनाबिज्या:म्ह, त:ग्व:गु देगलय् बिज्यानाच्वंम्ह विधिपूर्वक सिं आदियाम्ह (मूर्ति) दयेके बियेमाल । मन्त्र धैगु कायवज्र ख: । वयागु संवर क्वय् कनेत्यंगु संवरं युक्त जूम्ह दयेके बियेमाल ॥९०॥

झिंखुदँ दुम्ह मुद्रा नाप वैरोचन योगीयागु चर्या न्हचाकेमाल । वयागु वेशभूषायात "लोचनापद संभोगै" धैगु शव्दं कनाच्वन । लोचनायागु थें मुखवर्ण जुयाच्वंम्ह, ज्वंसा आदिं युक्तम्ह याकेमाल । "वज्र चिन्हैस्तु कारयेद्" धैगु थन वज्र धैम्ह अक्षोभ्य जुल, वसपोलया चिन्ह ख्वा:यागु वर्ण, ल्हापाय् ज्वंसा युक्तम्ह अक्षोभ्य योगीं व थेंजा:गु हे चर्या यायेमा: । मुद्रां धैगु मामकीयागु रूप धारणा यानाच्वंम्ह धा:गु ख: । विद्यामन्त्र धैम्ह योगी धा:गु जुल । वयागु विधानज्ञां धैगु इशारा आदि स्यूम्ह (थूम्ह) धा:गु ख: । मन्त्रतन्त्र सुशिक्षितां धैगु कर्मप्रसरय् कुशलम्ह धा:गु ख: । उजोम्ह मुद्रा प्राप्त याना: व्रत यायेमा: । चर्या चले यायेमा: । इत्यादि वाक्यं अमिताभ योगीया धर्मचारिणी मुद्राया खँ क्यनाच्वन ॥९१॥९२॥

तथागत धैम्ह अमिताभ धा:गु धका: मतिइ तयेमा: । वसपोलया मुद्रा भार्या बुद्धबोधि ख: । मुद्रा कनात:गुलिं हे वया सहचापिं नं अथे हे जुइ धका: कनात:गु जुल । थुगु प्रकारं स्वंगू कुलयागु समयसंवरं युक्तम्ह, विद्याव्रत यानाच्वंम्ह योगीं इपिं नाप च्वना: गुह्यपूजा धैगु समापत्ति, प्यंगू सन्ध्याय् नं यायेमाल ॥९३॥

कर्म इत्यादि वाक्यं साधकया नयेगु विधि कनाच्वन । जा आदि नया: शरीर रक्षा यायेगु, व्रत चर्या यायेगु दैन्यवृत्ति खः । वयात त्व:ता: कन्दमूल फल आहार यायेमा:॥९४॥ थथे यानागुया अनुशंसा 'एवं इत्यादि' श्लोकं क्यनाच्वन ।

मूल :

परस्वहरणं नित्यं घातनं च महाद्भुतम् ॥९५॥
रागवज्रपदं गुप्तं इदं संवरसंवृतम् ।
रागवज्राङ्कुशीं भार्यां मामकीं गुणमेखलाम् ॥९६॥
वाग्वज्राग्रचित्तेभ्य इदं पूजयति सर्वथा ।
स्वमुद्रां वाऽथवा चिन्तेद्ध्यानं त्र्यक्षरवज्रिणाम् ॥९७॥
पञ्चबुद्धाश्च सर्वज्ञाः प्रीणन्ते नात्र संशयः ।
वने भिक्षां भ्रमेन्नित्यं साधको दृढनिश्चयः ॥९८॥
ददन्ति भयसंत्रस्ता भोजनं दिव्यमण्डितम् ।
अतिक्रमेद्यदि वज्रात्मा नाशं वज्राक्षरं भवेत् ॥९९॥
सुरीं नागीं महायक्षीमसुरीं मानुषीमपि ।
प्राप्य विद्याव्रतं कार्यं त्रिवज्रज्ञानसेवितम् ॥१००॥
इदं तत्सर्वमन्त्राणां गुह्यं तत्त्वं महानयम् ।
त्रिवज्रज्ञानसम्भूतं बुद्धबोधिप्रवेशकम् ॥१०१॥
इत्याह भगवान् सर्वतथागतविद्याव्रतसमयतत्त्ववज्रः ।

इति श्रीसर्वतथागतकायवाक्चित्तरहस्यातिरहस्ये गुह्यसमाजे महागुह्यतन्त्रराजे सर्वसिद्धिमण्डल-वज्राभिसम्बोधिर्नाम पटलः षोडशोऽध्यायः ॥

नित्य परस्वहरण यायेगु, घातन यायेगु थ्व अद्भुतगु, गुप्तगु रागवज्र पद खः । थ्व हे संवरं युक्त जुइमा: रागवज्रया अंकुश थेंजा:म्ह, गुणयागु मेखलां चिनात:म्ह (कमरपेटी चिनात:म्ह) भार्या मामकीयात सदानं वाग्वज्रं व अग्रगु चित्तं पूजा याये माल । थ:म्ह मुद्रायात वा त्र्यक्षरवज्रियागु ध्यान कल्पना याना: पूजा यायेमा: ॥९५॥९६॥९७॥

थथे यानागुलिं पञ्चबुद्धपिं व सर्वज्ञपिं तृप्त जुयाबिज्याइ । थ्व खँय् शङ्का मदु । थथे यानागुलिं वनय् वना: भिक्षा कायेत नित्य चा:हचु वनेमा: । साधकं थ्व ज्याय् दृढ निश्चय नं यायेमा: ॥९८॥

भयसंत्रस्त जुया: (देवतापिसं) दिव्यगु भोजन बियाहइ । यदि वज्रात्मां थ्व नियमयात अतिक्रमण यातसा वज्राक्षरयागु नाश जुयावनी ॥९९॥

देवीयात, नागिनीयात, महायक्षणीयात, असुरनीयात, मानुषीयात जूसां प्राप्त याना: त्रिवज्र ज्ञानं सेवा यानाव:गु विद्याव्रत पालन यायेमा: ॥१००॥

थ्व फुक्क मन्त्रयागु गुह्यगु तत्त्व खः । महानय खः । बुद्धबोधिइ दुथ्याकाबिइगु थ्व तत्त्व त्रिवज्रयागु ज्ञानं उत्पन्न जूगु खः ॥१०१॥

थुलि खँ सर्वतथागत विद्याव्रतसमयतत्त्वज्ञ श्री भगवानं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

॥थुलि श्रीसर्वतथागत कायवाक्चित्त रहस्याातिरहस्यगु, गुहचसमाज नामगु, महागुहचगु, तन्त्रराजय् सर्वसिद्धिमण्डलवज्राभिसंबोधि नामगु झिंखुगूगु अध्याय वा पटल क्वचाल ॥

टीका :

तथा परस्वहरणमित्यादिसंवरं नवमपटले सन्ध्याभाषया विवृतम्। तथात्रापि रागवज्राङ्कुशीमित्यादिना मामकीं विशेषयति । तां वाग्वज्राग्रचित्तेभ्यः अमिताभवैरोचनाक्षोभ्ययोगिभ्यो विभजेत्। इदं विधानं युज्यति प्रशस्यति ।

स्वमुद्रामित्यादिना ज्ञानमुद्रया सहचर्या दर्शयति । स्वमुद्रां हृदयस्थां वज्रधात्वीश्वरीं त्र्यक्षर वज्रीणां वैरोचनादियोगीनां बाह्याङ्गनानिचये ह्यादद्यात्। अत आह एवमित्यादि ।

वन इत्यादि । वने महाटव्यां भिक्षामन्वेषणं चरेत्। साधको दृढ निश्चयः उत्तप्तवीर्यः । अस्मै दिव्यभोजनं मनुष्यासाधारणमन्नम्। दिव्यमण्डितं दिव्यपरिवारोपनीतं भोजनं प्रयच्छन्ति । यथारुतम् ॥

अतिक्रमेदित्यादिना चर्याफलमाह। त्रिवज्रात्मा योगी अतिक्रमेत् मानुष्यमावमभिभवति नश्यतीति नाशं प्राकृतं शरीरं तत्परावृत्त्य वज्रवदभेद्यमक्षरमविनश्वरं भवेत् ॥

असुरीमित्यादि सुगमम् । त्रिवज्रज्ञानं योगिनः तैः सेवितं विद्याव्रतं चरेदिति सामान्योऽयं विधिः ॥

इदं तदनन्तरोक्तं चर्याव्रतं सर्वमन्त्राणां सर्वसाधकानां महायानं महार्थवाहकं गुह्यतत्त्वमतिर हस्यं त्रिवज्रसंभूतं कायादिवज्रैः वज्रकायनिष्पादकं बुद्धबोधिः परमार्थसत्यं तत्प्रवेशकं प्रापकं प्रभास्वर विशुद्धि ज्ञानकायाबाहकमिति यावत् ।

इत्यादिना सङ्गीतिकारः पटलमुपसंहरति । सर्वसिद्धीनां मण्डलं वृन्दं तस्मिन् वज्राणां साधकानामभिसंबोधिः ज्ञानोत्पत्तिः । तदर्थ्यो ग्रन्थसंदर्भः पटलः षोडशः । यथारुतम् ॥

॥ प्रदीपोद्द्योतनटीकायां षोडशपटले षट्कोटिव्याख्या ॥

परस्वहरणं इत्यादि संवरयागु अर्थ नवम पटलय् (गुंगूगु पटलय्) सन्ध्याभाषा कथं व्याख्या यायेधुन । अथेहे थन नं रागवज्रांकुशी इत्यादि शब्दं मामकीयागु विशेषता क्यनाच्वन । वसपोलयात वाग्वज्राग्रचित्तेभ्यः धैगु अमिताभ वैरोचन अक्षोभ्य योगीपिसं (माःमाःपिं कल्पना यानाः) विभाजन याये माल । थ्व विधि युज्यति धैगु योग्य खः, असल खः धाःगु जुल ।

स्वमुद्रां इत्यादि वाक्यं ज्ञान मुद्रा नाप चर्या यायेगु नं क्यनाच्वन। स्वमुद्रां धैगु थ:गु हृदयय् च्वंम्ह (मनय् च्वंम्ह) वज्रधात्वीश्वरीयात त्र्यक्षरवज्रिणाम् धैगु वैरोचन, अक्षोभ्य, अमिताभ योगीपिसं वाहच, अङ्गना (मुद्रा) मदुसा ग्रहण याये माल। अथे जूगुलिं हे एवमित्यादि वाक्यं कनाच्वंगु ख: ॥९५॥९६॥९७॥

वन इत्यादि प्रकरणय्, वन धैगु महाजङ्गलय् धा:गु ख:, अन वना: भिक्षा मा: वनेमा:। साधकं दृढ निश्चय याना: उत्तप्त वीर्यम्ह जुयाच्वनेमाल। अले वयात दिव्य भोजन धैगु साधारण मनुष्यतय्त मदइगु अन्न धा:गु ख:। दिव्यमण्डितं धैगु दिव्य परीवारपिसं ह:गु धा:गु ख:। उज्व:गु भोजन बिइहइ। थ्व यथारुत व्याख्या जुल ॥९८॥९९॥

अतिक्रमेत् इत्यादि वाक्यं चर्यायागु फल कनाच्वंगु जुल। त्रिवज्रात्मा धैम्ह योगीं अतिक्रमेत् धैगु मनुष्ययागु स्वभाव त्व:ताछ्वइ। वश्यति धैगु साधारण शरीर नाश जुइ। अले परिवर्तन जुया: वज्र थें अभेद्यगु, अक्षरगु, अविनश्वरगु शरीर जुइ।

असुरीं इत्यादि प्रकरणय् अर्थ सुगम जुल। त्रिवज्रज्ञान धैपिं योगीपिं ख:। अनपिसं सेवन यानाव:गु विद्याव्रत यायेमाल धैगु थ्व सामान्य विधि जुल ॥१००॥

थ्व च्वसं कनावयागु विद्याव्रत (चर्याव्रत) सर्वमन्त्राणां धैगु फुक्क साधकतय्गु महायानं धैगु महानगु उद्देश्ययात पूर्ण याइगु गुहचतत्त्वं धैगु अति रहस्यगु, त्रिवज्रपिसं उत्पन्न यानात:गु, कायादिवज्रै धैगु वज्रकाय उत्पन्न यानाबिइगु बुद्धबोधि धैगु परमार्थ सत्य ख:। उकिइ प्रवेश याकाबिइगु वा प्राप्त याकाबिइगु प्रभास्वर जूगुलिं विशुद्धगु धायेत ज्ञानकायावाहकम् धा:गु ख: धैगु भाव जुल ॥१०१॥

इत्यादि च्वय् कनावयागु वाक्यं सङ्गीतिकारं पटल क्वछिनाच्वन। सर्वसिद्धियागु मण्डल धैगु समूह धा:गु ख:। व विषयय् वज्राणां धैपिं साधकतय्त अभिसंबोधि: धैगु ज्ञानयागु उत्पत्ति धा:गु ख:। व प्राप्त जुइगु ग्रन्थया प्रकरणयात पटल धा:गु ख:। व भिंखुगूगु जुल। यथारुत व्याख्या।

प्रदीपोद्योतन टीकाया षट्कोटि व्याख्याया षोडश (भिंखुगू) पटल क्वचाल॥

◆◆◆

॥ सप्तदशः पटलः ॥

मूल :

अथ भगवन्त सर्वतथागताः पुनः समाजमागम्य भगवन्तं सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रं तथागतमनेन स्तोत्रराजेनाध्येषितवन्तः ।

अक्षोभ्यवज्र महाज्ञान वज्रधातु महाबुध ।
त्रिमण्डल त्रिवज्राग्र घोषवज्र नमोऽस्तु ते ॥१॥
वैरोचन महाशुद्ध वज्रशान्त महारत ।
प्रकृतिप्रभास्वरान् धर्मान् देश वज्र नमोऽस्तु ते ॥२॥
रत्नराजसुगाम्भीर्य खवज्राकाशनिर्मल ।
स्वभावशुद्धनिर्लेप कायवज्र नमोऽस्तु ते ॥३॥
वज्रामितमहाराज निर्विकल्प खवज्रधृक् ।
रागपारमिताप्राप्त भाष वज्र नमोऽस्तु ते॥४॥
अमोघवज्र सम्बुद्ध सर्वाशापरिपूरक ।
शुद्धस्वभावसंभूत वज्रसत्त्व नमोऽस्तु ते ॥५॥
एभिः स्तोत्रपदैः शान्तैः सर्वबुद्धप्रचोदितैः ।
संस्तूयाद्वज्रसंभोगात् सोऽपि वज्रसमो भवेत् ॥६॥

अले भगवान् सर्वतथागतपिसं हानं छ्थाय् मुनाः श्री भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्र तथागतयात थ्व क्वय् च्वंगु स्तोत्रराजद्वारा अध्येषणा यानाबिज्यात । हे अक्षोभ्यवज्र ! महाज्ञान जुयाबिज्याःम्ह, वज्रधातु स्वरूपम्ह, महावुध जुयाबिज्याःम्ह, त्रिमण्डल व त्रिवज्राग्र जुयाबिज्याःम्ह, हे घोषवज्र ! छलपोलयात जिगु नमस्कार जुल ॥१॥

हे वैरोचन ! महाशुद्धम्ह, वज्र थें शान्तम्ह, महारत्ति जुयाबिज्याःम्ह, प्रकृति प्रभास्वर धर्मदेशना यानाबिज्याइम्ह देशवज्र वज्रयानयागु देशना यानाबिज्याःहुँ । छलपोलयात जिगु नमस्कार जुल ॥२॥

हे रत्नराज ! सुगंभीरम्ह, खवज्र आकाश थें निर्मलम्ह, स्वभावं हे शुद्धम्ह, छुकिसं प्ययुमपुनीम्ह (निर्मलम्ह), हे कायवज्र ! छलपोलयात जिगु नमस्कार जुल ॥३॥

हे वज्र अमित महाराज ! निर्विकल्पम्ह, खवज्र धारणा यानाबिज्याइम्ह, रागपारमिता प्राप्त यानाबिज्याःम्ह हे भाप वज्र ! वज्रयानयागु देशना यानाबिज्याःहुँ । छलपोलयात जिगु नमस्कार जुल ॥४॥

हे अमोघवज्र ! संवुद्ध जुयाविज्याःम्ह, फुक्कसिगु आशा पूर्ण यानाबिज्याइम्ह, शुद्ध स्वभावं उत्पन्न जुयाविज्याःम्ह हे वज्रसत्त्व ! छलपोलयात जिगु नमस्कार ॥५॥

थ्व शान्तगु, फुक्क बुद्धपिसं आज्ञा जुयाबिज्या:गु स्तोत्रपदद्वारा वज्रसंभोगयात (वज्रसत्त्वयात) स्तुति या:सां वनं वज्रसम जुइ ॥६॥

टीका :

अधिगतक्रमद्वयस्यापि लौकिकलोकोत्तरसमयसंवरानुष्ठानेन विना सिद्धिः दूरीभवतीति तत्प्रतिपादकं सप्तदशपटलमुपक्षिप्य सर्वतथागताध्येषणां दर्शयन् संगीतिकृदाह अथेत्यादि । विभक्तार्थः ॥

अक्षोभ्येत्यादि । सर्वक्लेशव्यूहैरचाल्यमक्षोभ्यवज्रचित्तं यस्य चतुःशून्यात्मकत्वान्महाज्ञानजा वज्राः अक्षोभ्यादयः तान् धारयतीति वज्रधातुः सत्यद्वयविभागपरिज्ञानान्महाबुधः परमार्थ-मण्डलकायमण्डलोत्सर्गमण्डलस्वभावत्वात् त्रिमण्डलः । कायादिवज्राणां मध्ये प्रधानत्वात् त्रिवज्राग्र भाष गुह्यसमयतत्त्वमस्माकं प्रकाशय इत्यक्षोभ्यद्वारेण स्तुवन्ति ॥

प्रभास्वराग्नीनदीप्यत इति वैरोचनः । अतएव महाशुद्धः वज्रास्तथागताः । तेषां विशुद्धिभावेन षष्ठत्वा(त्) शान्तः । परमानन्दात्मकत्वात् महारतिः । प्रकृतिप्रभास्वरान् स्वभावविशुद्धान् धर्मान् प्रकाशय वज्रेत्यामन्त्रयति ।

रत्नाः रत्नकुलीनाः तान् रजयति द्योतयतीति रत्नराजः । समतात्मकत्वात् सुगाम्भीर्यः । अतएव खवज्राकाशनिर्मलः । आदिशुद्धत्वात् स्वभावशुद्धः । सर्वधर्मैरसंसृष्टत्वात् निर्लेपः । गुह्यं प्रकाशय ॥

वज्रामृताः पद्मकुलीनाः तेषामाधिपत्येन महाराजप्रत्यवेक्षणात्मकत्वात् निर्विकल्पः । अतएव खवज्रिणः । रागः संसारसक्तिलक्षणः तस्य पारः कोटिः ताम् गता बुद्धिः तां प्राप्त इति रागपारमिताप्राप्तः ॥

अमोघज्ञानप्रदानादमोघवज्रः अमोघकुलीनास्तैः संबुद्धः पुरस्कृत इत्यमोघवज्रसंबुद्धः साधकजन(न)नां शान्त्यादिकर्मभिः अभिप्रायनिष्पादनात् सर्वाशापरिपूरकः । शुद्धस्वभावः प्रभास्वरः तत्प्रभावत्वात् शुद्धस्वभावसंभूतः । एवंभूत हे वज्रसत्त्व तुभ्यं नमः इति स्तोत्रोपसंहारः । नासन्ध्यम् ॥

एभिरनन्तरोक्तैः पञ्चतथागतस्वभावसूचकैः शान्तैः प्रकृतिपरिशुद्धैः सर्वतथागतप्रचोदितैः त्र्यध्ववर्तितथागतभाषितैः स्तोत्रपदैः वज्रसंभोगं महावज्रधरं यः स्तुनूयात् पूजयेत् सोऽपि पूजकः बुद्धसमयः महावज्रधरतुल्यो भवेदिति स्तोत्रानुशंसा । यथारुतम् ॥

उत्पत्तिक्रम व उत्पन्नक्रम निगुलिं योग याइम्हसिनं लौकिक लोकोत्तर समयसंवरयागु अनुष्ठान मया:सें सिद्धि दइमखु, तापानाच्वनी । उगु सिद्धि सम्पन्न यानाबिइगु झिंन्हय्गू पटल आरम्भ याना: फुक्क तथागतपिनिगु अध्येषणा क्यना: संगीतिकारं अथ इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । थ्व वाक्ययागु अर्थ ला न्हापा नं व्याख्या यायेधुन ।

अक्षोभ्य इत्यादि प्रकरणय् फुक्क क्लेशया पुचलं संके मफइगु, क्षुब्ध याये मफइगु वज्रसमानगु

चित्तम्ह, गुम्हसिगु चतु:शून्यात्मक जूगुलिं, महाज्ञानं उत्पन्न जूगु वज्र धैगु अक्षोभ्य आदि धा:गु ख: । उज्व:गु वज्रयात धारणा यानाविज्याइम्ह धायेत वज्रधातु धा:गु ख: । संवृत्तिसत्य व परमार्थ सत्ययागु ज्ञान दुम्ह जूगुलिं महाबुध: धा:गु ख: । परमार्थमण्डल, कायमण्डल, उत्सर्गमण्डल स्वभावम्ह जूगुलिं त्रिमण्डल धा:गु ख: । कायादिवज्रपिं मध्यय् प्रधान जूगुलिं त्रिवज्राग्र धा:गु ख: । गुह्यसमयतत्त्व जिमित कनाबिज्याहुँ धका: अक्षोभ्यद्वारा स्तुति यानाच्वन ॥१॥

प्रभास्वररूपी मिं 'रोचने दीप्यते' धैगु प्रकाश यानाच्वन धायेत वैरोचन धा:गु ख: । अथे जूगुलिं महाशुद्धम्ह वज्रा: धैपिं तथागतपिं जुल । वसपोलपिनिगु विशुद्धगु भावं खुमम्ह जूगुलिं शान्त धा:गु ख: । परमानन्द स्वरूपम्ह जूगुलिं महारति धा:गु ख: । प्रकृति प्रभास्वरगु, स्वभावं हे शुद्धगु धर्म प्रकाश यानाबिज्याहुँ । हे वज्र धका: संबोधन यानाबिज्या:गु जुल ॥२॥

रत्ना: धैपिं रत्नकुलयापिंत रञ्जयति द्योतयति धैगु प्रकाश यानाबिज्यात धैगु अर्थय् रत्नराज धा:गु ख: । समता स्वभावम्ह जूगुलिं सुगाम्भीर्यम्ह धा:गु ख: । अथे जूगुलिं खवज्र आकाश थें निर्मलम्ह धा:गु जुल । आदिकालनिसें शुद्धम्ह जूगुलिं स्वभाव शुद्धम्ह धा:गु ख: । फुक्क धर्म नाप सम्पर्क मदुम्ह जूगुलिं निर्लेपम्ह धा:गु ख: । गुह्यगु खँ प्रकाश यानाबिज्याहुँ ॥३॥

वज्रामृता धैपिं पद्मकुलयापिं धा:गु ख: । इमिगु आधिपत्य कथं महाराज प्रत्यवेक्षणा स्वभावगु जूगुलिं निर्विकल्प धा:गु ख: । अथे जूगुलिं खवज्रिण धा:गु ख: (सू– मूलय् खवज्र धयातल) । राग धैगु संसारय् आशक्त जुयाच्वनीगु धा:गु ख: । रागया पार धैगु च्वका अन्त्य जुल । वयात प्राप्त यायेगु बुद्धि दुम्ह धायेत रागपारमिता प्राप्त धा:गु जुल ॥४॥

अमोघगु ज्ञान बियाबिज्याइम्ह जूगुलिं अमोघवज्र कुलयापिं धा:गु ख: । इमिसं संबुद्ध: धैगु न्ह्यलुयेकाच्वंगु धायेत अमोघवज्र संबुद्ध: धा:गु ख: । साधकजनपिनिगु शान्ति आदि कर्मद्वारा इच्छा पूर्ण यानाबिइम्ह जूगुलिं सर्वाशापरिपूरक धा:गु ख: । शुद्ध स्वभाव धैगु प्रभास्वर ख: । उकिं उत्पन्न जूम्ह जूगुलिं शुद्धस्वभावसंभूत धा:गु ख: । थुगु प्रकारयाम्ह हे वज्रसत्त्व छ:पिन्त नमस्कार धका: स्तोत्र क्व:छ्यूगु जुल । थ्व व्याख्या नासन्ध्यकथं ख: । थ्व च्वसं कनावयागु पञ्चतथागतयागु स्वभाव व्यक्त याइगु, शान्तगु, प्रकृति परिशुद्धगु, फुक्क तथागतपिसं ब्वनाव:गु अर्थात् स्वंगू कालयापिं तथागतपिसं नं कनाबिज्या:गु थ्व स्तोत्रपदं वज्रसंभोगम् धैम्ह महावज्रधरयात श्रद्धा दुम्हं स्तुति यात पूजा यात धा:सा व नं बुद्धसम धैगु महावज्रधर तुल्यम्ह जुइ धका: स्तोत्रयागु अनुशंसा कनात:गु जुल ॥५॥६॥ थ्व व्याख्या यथारुत कथं ख: ।

मूल :

अथ वज्रधर: शास्ता सर्वबुद्धानुकम्पक: ।
वज्रगुह्यपदं शुद्धं वाग्वज्रं समुदीरयत् ॥७॥
अहो हि सर्वबुद्धानां धर्मधातु महाक्षरम् ।
प्रकृतिप्रभास्वरं शुद्धं खधातुमिव निर्मलम् ॥इति॥८॥

अले शास्ता जुयाबिज्याःम्ह, फुक्क बुद्धपिन्त अनुकम्पा (दया) तयाबिज्याःम्ह श्रीवज्रधरं शुद्धगु वज्रगुह्यपद जुयाच्वंगु वाग्वज्रयात आज्ञा जुयाबिज्यात ॥७॥

अहो ! फुक्क बुद्धपिनि धर्मधातु स्वरूपगु, महाअक्षरगु, प्रकृतिं हे प्रभास्वरगु, शुद्धगु, आकाशधातु थें निर्मलगु वज्रगुह्यपद आज्ञा जुयाबिज्यात ॥८॥

टीका :

अथेत्यादिना महावज्रधरस्य प्रसादाभिमुख्यं दर्शयति । सर्वक्लेशोपक्लेशप्रशमनात् शास्ता । सर्वबुद्धाः पञ्चस्कन्धात्मकाः सर्वसत्त्वाः तेषां यथासंभवं स्वर्गापवर्गप्रापणात् अनुकम्पकः । वज्रगुह्यं समयचतुष्टयम् । तस्य पदं प्रतिष्ठाभूतं शुद्धमनाविलं वाग्वज्रमुदीरयन् ॥

अहो हीत्यादि । सर्वबुद्धानाम् अक्षोभ्यादीनां धर्मधातुस्वभावं महाक्षरं वचनप्रवन्धम् । अहो आश्चर्यम् । यस्मात् प्रकृतिप्रभास्वरं शुद्धं खधातुमिव निर्मलम् । नासन्ध्यम् ॥

थन महावज्रधरयागु प्रसन्नतागु खँ अथ इत्यादि श्लोकं क्यनाच्वन । क्लेश व उपक्लेश शमन यानाबिज्याइम्ह जूगुलिं शास्ता धाःगु खः । सर्वबुद्धाः धैगु पञ्चस्कन्ध स्वभावपिं फुक्क प्राणीपिन्त यथा संभव स्वर्ग व मोक्ष प्राप्त याकाबिज्याइम्ह जूगुलिं अनुकम्पक (दयालु) धाःगु खः । वज्रगुह्य धैगु चतुःसमय धाःगु खः । वयागु पद धैगु प्रतिष्ठा जुयाच्वंगु (आधार जुयाच्वंगु), शुद्ध धैगु निर्मलगु वाग्वज्र आज्ञा जुयाबिज्यात ॥७॥

अहो हि इत्यादि प्रकरणय् सर्वबुद्धानां धैपिं अक्षोभ्य आदिपिनि धर्मधातु स्वभावगु, महाक्षर धैगु बोलिवचनयागु संग्रह, अहो आश्चर्य खः ! छाय्धाःसा व वचन प्रकृति प्रभास्वरगु, शुद्धगु, खधातु थें निर्मलगु खः । थ्व व्याख्या नासन्ध्य कथं खः ॥८॥

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिरिदं सर्वबुद्धकायवज्रसमयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

समयचतुष्टयं रक्ष्यं बुद्धैर्ज्ञानोदधिप्रभैः ।
महामांस सदा भक्ष्यमिदं समयमुत्तमम् ॥९॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिरिदं सर्वबुद्धवाग्वज्रसमयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

समयचतुष्टयं रक्ष्यं वाक्यवज्रमहाक्षरैः ।
विण्मूत्रं च सदा भक्ष्यामिदं गुह्यं महाद्भुतम् ॥१०॥

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिरिदं वज्रधरचित्तवज्रसमयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

समयतुष्टयं रक्ष्यं वज्रसत्त्वैर्महर्द्धिकैः ।
रुधिरं शुक्रसंयुक्तं सदा भक्ष्यं दृढव्रतैः ॥११॥

कायवाक्चित्तवज्राणाम् समयोऽयं महाद्भुतः ।
शाश्वतं सर्वबुद्धानां संरक्ष्यो वज्रधारिभिः ॥१२॥
यश्चेमं समयं रक्षेद्वज्रसत्त्वो महाद्युतिः ।
कायवाक्चित्तगतं तस्य बुद्धो भवति तत्क्षणात् ॥१३॥

अले सर्वतथागतपिनि अधिपति जुयाबिज्याःम्ह वज्रपाणिं थ्व फुक्क बुद्धकायवज्रपिनिगु समयं थःगु कायवाक्चित्तवज्र पिकयाबिज्यात ।

ज्ञानया सागर समानपिं बुद्धपिसं थ्व प्यंगू समय (चतुःसमय) रक्षा यानातयेमाः । सदानं महामांस नये योग्य जू । थ्व उत्तमगु समय खः ॥९॥

अले हानं सर्वतथागताधिपति जुयाबिज्याःम्ह वज्रपाणिं थ्व सर्वबुद्धपिनिगु वाग्वज्रसमययात थःगु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात ।

वाग्वज्र महाक्षर जुयाबिज्याःपिसं चतुष्टय रक्षा यायेमाः । विण्मूत्र सदानं भक्षण याये योग्यजू । थ्व गुह्यगु महाअद्भूतगु समय खः ॥१०॥

अले हानं, सर्वतथागताधिपति जुयाबिज्याःम्ह वज्रपाणिं थ्व वज्रधरयागु चित्तवज्रसमय थःगु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात ।

महाऋद्धिवानपिं वज्रसत्त्वपिसं समयचतुष्टय रक्षा यायेमाः । दृढव्रत जुयाबिज्याःपिसं सदानं शुक्रसहितगु रजः सेवन यायेमाः । कायवाक्चित्तवज्रपिनिगु थ्व महाअद्भुतगु समय खः । फुक्क बुद्धपिनिगु शाश्वतगु समय वज्रधरपिसं रक्षा यायेमाः ॥११॥१२॥

गुह्य महाद्युति (महातेजस्वीम्ह) वज्रसत्त्वं थ्व समययात रक्षा याइ । व व्यक्तियागु कायवाक्चित्तया दुने बुद्ध, तत्क्षणं प्रवेश याइ ॥१३॥

टीका :

एवं तथागतस्तुतिप्रशंसामङ्गीकृत्य यथा समयं प्रकाशयति तं दर्शयितुमाह । अथेत्यादि ।

समयचतुष्टयं प्राणातिपातादिकं बुद्धैर्वैरोचनयोगिभिः कायवाक्चित्तवज्राणां वैरोचनादियोगिनां उक्तो योऽयमद्भुतः समयः सर्वबुद्धानां सर्वयोगिनां शाश्वतो नित्यः वज्रधारिणो महावज्रधरप्राप्तये रक्ष्यः परिपाल्यः ।

न केवलं वैरोचनयोगिनामयं समयः किं तु महावज्रधरयोगिनोऽपि अयमेवेति दर्शयन्नाह यश्चेत्यादि सुगमम् ।

थुगु प्रकारं स्तुति प्रशंसा स्वीकार यानाः समययात प्रकाश यायेत अथ इत्यादि वाक्यं कनाच्वन ।

समय चतुष्टय धैगु प्राणातिपात आदि धाःगु खः । बुधैः धैगु वैरोचन योगीपिसं धाःगु खः । कायवाक्चित्तवज्राणाम् धैगु वैरोचन आदि योगीपिनि नं धाःगु खः । कनातःगु थ्व अद्‌भुतगु समय फुक्क बुद्धपिनिगु धैगु फुक्क योगीपिनि नं शाश्वत धैगु नित्यगु धाःगु खः । महावज्रधर जुइत वज्रधारीपिसं थ्व समययात रक्षा यानातयेमाः, पालन यानातयेमाः ॥९॥१०॥११॥१२॥

वैरोचन योगीपिनिगु मात्र जक थ्व समय मखु, किन्तु महावज्रधर योगीपिनिगु नं थ्व हे समय खः धैगु खँ क्यनेत यश्च इत्यादि श्लोकं कनाच्वन ॥१३॥ थ्व श्लोकयागु अर्थ सुगम जुल ।

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः प्रत्येकबुद्धसमयवज्रं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

देशना कायिकी तेषां कायवज्रप्रतिष्ठिता ।
सत्त्वावतारणं शीलसमयः परमशाश्वतः ॥१४॥

अले सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं प्रत्येक बुद्धपिनिगु समयवज्रयात थःगु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात ।

वसपोल प्रत्येक बुद्धपिनिगु देशना 'कायिकी' धैगु शरीरं जुइगु खः । अथे जूगुलिं कायवज्रय् च्वनाच्वंगु देशनां सत्त्व प्राणीपिन्त धर्मय् हयेत शीलसमय जुल । व समय परमशाश्वत खः ॥१४॥

टीका :

एवं सम्यक्संबुद्धयानिनां समयमुक्त्वा प्रत्येकबोध्यधिमुक्तानां समयमवतारयन्नाह अथेत्यादि । रत्नत्रयप्रसादोत्पादनेन सत्त्वार्थकारणं देशना सा पुनः प्राधान्येन वाक्काया । सा च प्रत्येकबुद्धानां परोपदेशरहितत्वात् न विद्यते । अथ च यमकप्रातिहार्याद्यद्भुतसन्दर्शनेन तद्विनेयानामर्थक्रिया विद्यत इति । तेन देशना कायिकी । अतएवोच्यते कायवज्रप्रतिष्ठितेति । वाक्प्रवृत्तेरभावात् । सत्त्वावतारणाहेतुभूते यः कायसंवरः सोऽपि देशना एष परमशाश्वतः अनादिकालिकः समयः प्रत्येकबुद्धगोत्रात् प्रतियोगिनः संवरः ॥

थुगु प्रकारं सम्यक् संबुद्धयानय् च्वंपिंगु समय कने धुंकाः प्रत्येकबोधियात, दृढ विश्वास याइपिंत सद्धर्मय् दुकायेत अथ इत्यादि वाक्यं समय कनाच्वन । त्रिरत्नया उपरय् प्रशन्नता उत्पन्न यायेत प्राणीपिनिगु निंतिं देशना याइगु खः । व देशना प्रायः मुख्य याना वचनं व शरीरं यानाच्वनी । व देशना प्रत्येकबुद्धपिनिगु, करपिन्त उपदेश मबिइपिं जूगुलिं मदु धायेमाल । अथे खःसां यमक प्रातिहार्य आदि अद्‌भुत खँ क्यनाः विनीत यायेमाःपिं प्राणीपिन्त ज्या ख्यल्य दु धकाः शरीरयागु देशना अनपिसं यानाच्वन । अथे जूगुलिं हे कायवज्र प्रतिष्ठिता धकाः धयातःगु खः । छायधाःसा प्रत्येकबुद्धपिनि वचनं उपदेश बिइगु प्रवृत्ति मदु । प्राणीपिन्त धर्मय् दुकायेत माःगु कायसंवर नं देशना हे खः । थ्व देशना परमशास्वत नं खः । अर्थात् अनादि कालंनिसें वयाच्वंगु समय खः । अर्थात् प्रत्येकबुद्धयागु गोत्रय् च्वंपिन्त माःगु शीलसंवर खः ॥१४॥

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः श्रावकशिक्षासमयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

दशकुशलान् कर्मपथान् कुर्वन्ति ज्ञानवर्जिताः ।
हीनाधिमुक्तिकास्सर्वे समयोऽयं महाद्भुतः ॥१५॥

अले सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं श्रावकशिक्षासमययात थःगु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात ।

ज्ञानवज्रिताः धैगु अप्रतिष्ठित निर्वाणयागु ज्ञान मदुपिं, हीनाधिमुक्तिका चिकिधंगु खँय् जक विश्वास याइपिसं फुक्क श्रावकपिनिगु भिगू कुशल कर्मपथ पालना यानाच्वनी । थ्वहे इमिगु महाअद्भूतगु समय खः ॥१५॥

टीका :

श्रावकसमयं दर्शयन्नाह अथेत्यादि । पुद्गलनैरात्म्यावरोधेनार्हत्त्वं प्राप्नुवन्ति ये ते श्रावकाः । श्रावकत्वप्राप्तये अभियोगः शिक्षा सैव समयः तं श्रावकाधिमुक्तिकान् प्रतियोगिनामुपदेशत्वेन स्वकायादिभ्यो निश्चारयेत् ।

दशकुशलानित्यादि । प्राणातिपातादिविरतिलक्षणान् दशकुशलकर्मपथान् ज्ञानवर्जिताः अप्रतिष्ठितनिर्वाणविमुखाः हीनाधिमुक्तिकाः आत्मैकनिर्वृतिपरायणाः तेषां समयोऽयं महाद्भुतः ॥

श्रावकसमययात क्यनेत अथ इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । पुद्गल नैरात्म्य निरोध यानाः अरहत प्राप्त याइपिं प्राणीपिन्त श्रावक धकाः धाइ । श्रावक जुइत यायेमाःगु शिक्षा हे इमिगु समय खः । व समय, श्रावकपिसं दृढ निश्चय यानाः अभ्यास याइपिनिगु उपदेशयात थःगु कायादिवज्रं पिकयाबिज्यात ।

दशकुशल इत्यादि प्रकरणय् प्राणातिपात आदि मयायेगुयात दशकुशल कर्मपथ धकाः धाइ । ज्ञानवर्जिता धैपिं अप्रतिष्ठित निर्वाणया खँ मस्यूपिं धाःगु खः । हीनाधिमुक्तिका धैपिं थः छम्हजक निर्वाण जुइत तत्परपिं धाःगु खः । इपिं श्रावकपिनिगु थ्व महाअद्भुतगु समय खः ॥१५॥

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिब्रम्हसमयं स्वकायवाक्चित्तेभ्यो निश्चारयामास ।

मोहमात्रेण यत्कर्म करोति भयभैरवम् ।
बुद्धबोधिप्रणेतारं भवते कायवज्रता ॥१६॥

अले सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं ब्रम्हसमययात थःगु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात । मोह अज्ञानं जक ग्यानाः ग्यानापुगु कर्म यानाच्वनीगु बुद्धबोधि प्रणेतारं धैगु ब्रम्हपद हे बोधिज्ञान धकाः कनीपिनिगु कायवज्रता धैगु समय जुल ॥१६॥

टीका :

ब्रम्हभूयाधिमुक्तानां ब्रम्हसमयं दर्शयन्नाह अथेत्यादि । ब्रम्हभावे मोक्षबुद्धेः मोहः तस्य प्रचारो मार्गः । तेन कर्म उपवासादिलक्षणं भयभैरवम्, सुखकामानां संत्रासजननं बुद्धा ब्रम्हपदाधिमुक्ताः बोधि तेषां ज्ञानं तस्य प्रणेतारं प्रापकं समयात्मक्लमथलक्षणं तदविमुक्तानां देशयेत् । अत आह भवते कायवज्रतेति ॥

ब्रम्हत्वय् दृढ विश्वास याइपिनिगु ब्रम्हसमय क्यनेत अथ इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । ब्रम्हत्व लाभ यायेगु हे मोक्ष जुल धैगु मोह बुद्धि इमिगु प्रचार मार्ग जुल । अथे जूगुलिं उपवासादिं ग्याना: ग्यानापुगु कर्म सुखयागु इच्छा दुपिनि नितिं त्रास उत्पन्न याइगु जुल । बुधा धैगु थन ब्रम्हपदय् दृढ निश्चय याइपिं धा:गु खः । बोधि धैगु इमिगु ज्ञान जुल । व ज्ञानयात प्रणेतारं धैगु प्राप्त याकाबिइगु, यंकाबिइगु समय थःत दुःख जुइगु ज्याखँ खः । उज्वःगु विश्वास याइपिन्त वहे नियम कनेमाः । अथे जूगुलिं भवते कायेवज्रता धा:गु खः । अर्थात् वहे कायवज्र जुल ॥१६॥

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः रुद्रसमयं स्वकायवाक्चित्तेभ्यो निश्चारयामास ।

त्रैधातुकस्थितां सर्वामङ्गनां सुरतविव्हलाम् ।
कामयेद्विविधैर्भावैः समयः परमाद्भुतः ॥१७॥

अले सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं रुद्रसमययात थःगु कायवाक्चित्तं पिकयाबिज्यात ॥

त्रिधातुइ च्वंपिं फुक्क सुरतं विव्हलपिं मिसातय्त तःगु प्रकारयागु भावं उपभोग याये माल । थ्व परम अदभुतगु रुद्रसमय खः ॥१७॥

टीका :

महेश्वररूपविनेयानां तत्समयं दर्शयन्नाह अथेत्यादि । सुगमम् ।

महेश्वर रूपं विनीत यायेमा:पिन्त अथेत्यादि वाक्यं वयागु समय कनाच्वन । थ्व श्लोक सुगम हे जुल ॥१७॥

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः विष्णुसमयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

यावन्तः सत्त्वसंभूताः त्रिवज्राभेद्यसंस्थिताः ।
मारयेद्ध्यानवज्रेण वज्रधातुमपि स्वयम् ॥१८॥

अले सर्वतथागताधिपतिं विष्णुसमययात थःगु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात । गुलिनं उत्पन्न जूपिं प्राणीपिं दु, त्रिवज्रं अभेद्य जुया च्वनाच्वन । इमित ध्यानवज्रं मारयेत् धैगु शून्य यानाव्छ धा:गु खः । स्वयं वज्रधातुन धैगु थः नं आकाशधातु नं शून्य यानाव्छ ॥१८॥

टीका :

विष्णुसमयं दर्शयन्नाह अथेत्यादि ।

यावन्तोऽण्डजादयः सत्त्वाः तान् सर्वान् ध्यानवज्रेण शून्यीकरणेन मारयेत् । खवज्रमाकाशधातुः भाजनलोकः स्वयमात्मा । एतदपि शून्यीकुर्यात् । अयं विष्णुसमयः ।

विष्णुसमयया खँ क्यनेत अथ इत्यादि वाक्यं कनाच्वन ।

गुलि अण्डज आदि प्राणीपिं दु, इपिं फुक्कसितं ध्यानवज्रेण धैगु शून्य याना: मारयेत् धैगु मदयेकाव्छ । वज्रधातु धैगु आकाशधातु व भाजनलोक व स्वयं थ:त नं शून्य यायेमाल । थ्व विष्णुसमय ख: ॥१८॥

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः त्रिवज्रसमयं स्वकायवाक्चित्तेभ्यो निश्चारयामास ॥

कायवज्रो भवेद् ब्रम्हा वाग्वज्रस्तु महेश्वरः ।
चित्तवज्रधरो राजा सैव विष्णुर्महर्धिकः ॥१९॥

अले सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं त्रिवज्रसमययात थ:गु कायवाक्चित्तं पिकयाबिज्यात । कायवज्र धैम्ह ब्रम्हा ख: । वाग्वज्र धैम्ह ला महेश्वर ख: । सकसियां जुजु जुयाच्वंम्ह चित्तवज्रधर ला महाऋद्धि दुम्ह विष्णु ख: ॥१९॥

टीका :

एवं ब्रम्हाद्यधिमुक्तानां तेषां समयमुक्त्वा कायवज्रादिष्वन्तर्भावनेन समयविभ्रान्त्यपनयनार्थमाह अथेत्यादि । त्रिवज्रसमयः कायवज्रादिस्वभावः ।

कायवज्रेत्यादि सुगमम् ।

थुगु प्रकारं ब्रम्हा आदिपिनिगु दृढनिश्चय याइपिनिगु समय कना: इमित हानं कायवज्र आदिइ अन्तर्भाव याना: समययागु भ्रम मदयेकेत अथ इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । त्रिवज्रसमय धैगु कायवज्र आदि स्वभावपिं धा:गु ख: । कायवज्र इत्यादिया अर्थ ला सुगम हे जुल ॥१९॥

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः सर्वयक्षयक्षिणी समयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

असृक्पिशिताहारा नित्यं कामपराः स्त्रियः ।
आराधयेन्महावज्रसमयैरेभिर्दुरासदैः ॥२०॥

अले हानं, सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं फुक्क यक्षिणीपिनिगु समययात थ:गु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात ।

ला हि नइपिं, नित्य कामरागय् भुलय् जुयाच्वंपिं यक्षस्त्रीपिंत दुरासद्गु (दुर्लभगु) महावज्रसमयं सेवा यायेमाल ॥२०॥

टीका :

एवं प्रधानदेवतासमयमुक्त्वा अल्पविकानां (?) यक्षिण्यादीनां समयमाक्षिपन्नाह अथेत्यादि । मांसमद्यरूधिराद्याहाराः यक्षिण्यः मैथुनपराः ताः महावज्राः क्रूरस्वभावाः एभिर्मांसादिदानलक्षणैः समयैः दुरासदैराराधयेत् ॥

थुगु प्रकारं मुख्यपिं देवतापिनिगु समयया खँ कनाः भचा जक विकार दुपिं यक्षिणी आदि पिनिगु समयया खँ चुल्ह्वनाः अथेत्यादि वाक्यं कनाच्वन । ला नइपिं; थ्वँ, हि त्वनीपिं यक्षिणीत मैथुनय् तत्परपिं जुयाच्वन । इपिं महावज्राः धैपिं क्रूर स्वभावपिं नं खः । इमित थ्व ला, हि, थ्वँ छ्वानाः दुरासद्गु दुर्लभगु समयं आराधना यायेमाः ॥२०॥

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः सर्वभुजगेन्दराज्ञीसमयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

पैशुन्यक्षीरिताहाराः कामगन्धपराश्च ताः ।
साधयेत्समयैरेभिरन्यथा क्लिश्यते ध्रुवम् ॥२१॥

अले सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं फुक्क भुजगेन्द्र राजाया नागिनीपिंगु समय थःगु कायवाक्चित्तवज्रं पिकया बिज्यात ।

पैशुन्य वचन, दुरु त्वनेगु, कामभोग, सुगन्ध वस्तुइ तत्पर जुइगु आदि व नागिनीपिनि जुइगु जुल । इमित थ्वहे पैशुन्य वचन आदि समय प्रयोग यानाः साधना यायेमाः । अथे मयाःसा साधकयात निश्चयनं दुःख जुइ ॥२१॥

टीका :

भुजगकन्यासमयमुपक्षिपन्नाह अथेत्यादि । भुजगेन्द्राः वासुकिप्रभृतयः तेषां राज्ञो भार्याः तासां समयोऽभिप्रेतार्थः पैशुन्यं विद्वेषणवचनं ता नागिन्यः एभिः पैशुन्यादिभिः समयैः अनुष्ठानैः साधयेत् वशीकुर्यात् मन्त्री । अन्यथा विधेया न भवन्तीति यावत् ।

नागकन्यापिनिगु समयया खँ चुल्ह्वनाः अथ इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । भुजगेन्द्राः धैपिं वासुकि आदि नागराजापिं धाःगु खः । इमि भार्याया समय धैगु यःगु खँ पैशुन्य चुक्लि यायेगु खः । व नागिनीपिन्त चुक्लि यायेगु, दुरु छ्वायेगु, सुगन्ध वस्तु आदि समयद्वारा सेवा यानाः सिद्ध यायेमाः । मन्त्रीं थःगु वशय् तयेमाः । अथे मयाःसा इमिसं धैगु खँ न्यनीमखु धैगु भाव खः ॥२१॥

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिरसुरकन्यासमयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

क्रूरो मानभराकान्ता गन्धपुष्पोपभोगजाः ।
समयो वज्रपात्रालिः दुर्दान्ता वज्रभैरवाः ॥२२॥

अले सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं असुरकन्यापिनिगु समययात थ:गु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात ।

छा:गु स्वभावपिं, अभिमानं चूरपिं, सुगन्धगु स्वां, उपभोगय वस्तुइ आशक्तपिं असुरकन्या जुयाच्वन धकाः असुरकन्यापिनिगु संक्षेपं समय कनातल । वज्र पातालतन्त्रय् ला वज्रभैरवं इमिगु समय दुर्दान्त (याये थाकुगु) समय धकाः कनातल ॥२२॥

टीका :

यद्यसुरीभिः सह चर्यामिच्छेत् तत्साधनोपायं दर्शयन्नाह अथेत्यादि । क्रूराः विहिंसात्मकाः मानभारेणैवाभिभूताः गन्धाद्युपभोगासक्ताः । अयं तासां समयैकदेशः । विस्तरस्तु समयः दुर्दान्तो दुरनुष्ठेयः अतएव वज्रभैरवो वज्रपातालतन्त्रे कथितः ।

यदि असुरकन्यापिं नाप चरिया यायेगु इच्छा दुसा इमित साधना यायेगु उपाय क्यनेत अथ इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । क्रूरा धैपिं विहिंसा यायेगु स्वभावपिं धा:गु खः । मानभराक्रान्ता धैगु अभिमानं चूरपिं धा:गु खः । सुगन्ध आदि उपभोग यायेगुली आशक्तपिं इपिं जुल । थ्वहे असुरकन्यातय्गु संक्षेपं समय जुल । विस्तृत समय ला दुर्दान्त धैगु याये थाकुगु जुल । अथे जूगुलिं वज्रभैरवं थ्व खँ वज्रपातालतन्त्रय् कनाबिज्यात ॥२२॥

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः राक्षसस्त्रीसमयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

कपालास्थिधूपतैलवसया प्रीणनं महत् ।
समयः सर्वभूतानां पवित्रोऽयं महार्थकृत् ॥२३॥

अले सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं राक्षेसस्त्रीपिनिगु समययात थ:गु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात ।

कपालास्थि धैगु कपा:क्वँय्यागु धूप थनेगु अथवा चिकं, दा:यागु धूप थनेगु महान सन्तोष यायेगु, प्रीणन यायेगु समय खः । थथे यानागुलिं सर्वभूतानां धैगु पिशाचादिपिनिगु नं महाउपकार जुइगु पवित्रगु अर्थात् विघ्न नाश यायेगु समय खः ॥२३॥

टीका :

राक्षसीसमयमुपक्षिपन्नाह अथेत्यादि । शिरःकपालास्थिचूर्णेन तैलवसाभ्यां मांसाद्यं धूपं ताभ्यो दद्यात् । एवं तासां प्रीणनम् । सर्वभुतानां पिशाचादीनामप्ययमेव समयः पवित्रो विघ्ननाशकः वज्राः

साधकाः तेषां महार्थकृत् प्रभूतार्थसाधनत्वात् ।

राक्षेसीयागु समयया खँ चुल्ह्नेत अथ इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । कपाःयागु क्वँय् चुं, चिकं, दाः, ला आदियागु धूप इमित थनेमाः । थथे यानागुलिं राक्षसीत प्रीणन जुइ (तृप्त जुइ) । सर्वभूतानाम् धैगु पिशाच आदिपिनिगु नं थ्वहे समय खः । पवित्र धैगु विघ्न नाशकगु धाःगु खः । वज्राः धैपिं साधकतय्त महार्थकृत धैगु आपालं ज्याखँ यानाबिइगु धाःगु खः ॥२३॥

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः सर्ववज्रडाकिनीसमयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

विण्मूत्ररुधिरं भक्षेत् मद्यादीश्च पिवेत् सदा ।
वज्रडाकिनीयोगेन मारयेत् पदलक्षणैः ॥२४॥
स्वभावेनैव संभूता विचरन्ति त्रिधातुके ।
आचरेत्समयं कृत्स्नं सर्वसत्त्वहितैषिणा ॥२५॥

सर्वत्रैधातुकसमयसमवसरणो नाम समाधिः ।

अले सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं सर्ववज्रडाकिनीपिनिगु समययात थःगु कायवाक्चित्तवज्रं आज्ञा जुयाबिज्यात । सदानं विण्मूत्र रुधिर सेवन यायेगु, मद्यपान यायेगु, वज्रडाकिनीपिनिगु योग यानाः दुष्टतय्त पदलक्षणद्वारा अर्थात् छचँयागु हि आकर्षण यायेगु आदि प्रयोगद्वारा मारण यायेमाः ॥२४॥ थुगु प्रकारं च्वय् कनावयापिं ब्रम्हा आदिपिं स्वभावं हे त्रिधातुइ उत्पन्न जुयाः चाहिलाच्वन । फुक्क प्राणीपिनिगु हित यायेगु इच्छा दुम्ह साधकं फुक्क समय यायेमाः ॥२५॥ थ्व समाधियात फुक्क त्रैधातुकसमयसमवसरण नामगु समाधि धकाः धाइ ।

टीका :

वज्रडाकिनीतोषणार्थ तत्समयमाह अथेत्यादि । सर्ववज्रडाकिन्यो गौर्यादयः । तासां समयं स्वकायादिभ्यो निश्चारयेत् ।

विडादिकं मन्त्राभिसंस्कृतं भक्षयेत् । मद्यं मैरेयादिकं पिबेत् । ताभ्यः प्रयच्छेत् । वज्रडाकिनीयोगेन गौर्यादियोगेन पदलक्षणैः दुष्टानामुडचरक्ताकुष्टचादि(?) प्रयोगैः मारयेत् । अयं वज्रडाकिनीसमयः ।

एवं ब्रम्हादिडाकिनीपर्यन्तं समयमुक्त्वा तत्कथनेऽभिसन्धिं दर्शयन्नाह स्वभावेनेत्यादि । एते ब्रम्हादयः स्वभावेनैव स्वाधिपत्येनैवानादिकालिकाः भाजनलोकेनैव संभूताः महानृद्धिकाः त्रिधातुके सत्त्वानुग्रहनिग्रहं कुर्वन्तो विविधवेशरूपाभरणेन विचरन्ति । तस्मात् तेषां कृत्स्नं सकलं समयं सर्वसिद्ध्यावाहकमाचरेत् सामाजिकः ॥

सर्वेत्यादिना प्रकरणमुपसंहरति । त्रिधातौ भवाः त्रैधातुका सर्वत्रैकधातुकाः ब्रम्हादयः सत्त्वविशेषाः तेषां वज्रसमयः अलङ्घ्योऽनुष्ठेयः वज्रधराज्ञा तस्य समवसरणोऽवतारो यस्मिन् समाधौ त तथा ।

उक्तं चात्र

परवादानिश्चये केचिल्लिङ्गभेदैर्व्यवस्थिताः ।
तेऽप्यत्र नावमन्तव्याः वज्रसत्त्व कुर्वित (?) इति ॥

वज्रडाकिनीपिन्त सन्तोष यायेत अनपिनिगु समय अथ इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । सर्ववज्रडाकिन्यो धैपिं गौर्यादिपि खः । अनपिनिगु समययात थःगु कायादिं पिकयाबिज्यात ।

विड् आदियात मन्त्रं अभिसंस्कार यानाः सेवन यायेमाः । मद्य धैगु भैरय आदि नं त्वनेमाः । अनपिन्त छायेमाः । वज्रडाकिनीपिनिगु योग याना धैगु गौर्यादिपिनिगु योग यानाः पदलक्षणैः धैगु दुष्टतय्गु छचँयागु हि आकर्षण यायेगु आदि प्रयोग यानाः मारण यायेमाः ॥२४॥ थ्व वज्रडाकिनीसमय खः ।

थुगु प्रकारं ब्रम्हादिं निसें वज्रडाकिनीपिनि तकयागु समय कनाः व कनेगुया सम्बन्ध क्यनेत मूलय् स्वभाव इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । थुपिं ब्रम्हा आदिपिं, स्वभावं हे अर्थात् थःगु आधिपत्यं हे अनादिकालं निसें थ्व भाजनलोक नापं उत्पन्न जूपिं, महात्रृद्धि दुपिं त्रिधातुकया प्राणीपिन्त अनुग्रह व निग्रह यायेत तःगु प्रकारयागु वेश, रूप, तिसा धारणा यानाः जुयाच्वनाबिज्यात । अथे जूगुलिं अनपिं सकसिगुं फुक्क सकल समयं सर्वसिद्धि विइगुलिं यायेमाः धैगु समाजया भाव खः ॥२५॥

सर्व इत्यादि वाक्यं प्रकरण क्वछिनाच्वन । त्रिधातुं उत्पन्न जूपिन्त त्रैधातुका धाइ । सर्वत्रैधातुका धैगु ब्रम्हा आदि विशेष प्राणीपिं धाःगु खः । अनपिनिगु वज्रसमय धैगु उल्लंघन याये मज्यूगु, याये बहःगु वज्रधर यागु आज्ञा खः । व समययागु समवसरण धैगु छथाय् तयेगु, संग्रह यायेगु समाधि धाःगु खः । थ्व खँ थन थथे धैतल -

मेपिनिगु मत निश्चय मजूसां नाना लक्षणं युक्तपिं सुं देवतापिं दयेफु । अनपिं नं वज्रसत्त्वयागु अवतार खः धकाः सिइकाः थ्व वज्रयानय् अनपिन्त निन्दा यायेमज्यू ।

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः कायसिद्धिसमयवज्रं कायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

कायिकं त्रिविधं सर्वं कारयेद्वज्रसम्भवम् ।
बुद्धकार्यकरं नित्यं सत्त्वधातोः समन्ततः ॥२६॥

अले सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं कायसिद्धिसमययात थःगु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात । प्राणातिपात आदि स्वंगू प्रकारया कायिक (शरीरं याइगु) फुक्क पापयात वज्रसंभव धैगु प्रभास्वर याके विइमाः । थथे नित्य फुक्कभन याके व्यूसा बुद्धयागु ज्या याःम्ह जुइ ॥२६॥

टीका :

इदानीं कर्मपथविशुद्धिमाह अथेत्यादि । कायसिद्धिः कायिकी क्रिया । सैव समयवज्रं स्वकायादिभ्यो निश्चारयेत् ॥

कायिकं त्रिविधमिति। प्राणातिपातादत्तादानपरदाराभिमर्षणलक्षणं वज्रसंभवं प्रभास्वरं सर्वं कारयेत् धर्माधर्मपालनापक्षोऽनुतिष्ठेत्। सत्त्वधातौ त्रैधातुके बुद्धकायकरमविनश्वरवज्राकायकरं संपद्यते। सुगतिदुर्गतिगमनहेतोरभावात्।

आ: कर्मपथ (दशअकुशल) विशेष शुद्ध यायेगु खँ अथ इत्यादि वाक्यं कनाच्वन। कार्यसिद्धि धैगु शरीरं याइगु क्रिया धा:गु ख:। व क्रिया हे थन समयवज्र ख:। वयात थ:गु कायादिं पिकायेमाल।

कायिकं त्रिविध धैगु प्राणातिपात, अदत्तादान, परदाराभिमर्षण थ्व स्वंगूयात वज्रसंभव धैगु फुक्क प्रभास्वर याकेमा:। धर्म व अधर्म पालन यायेगु अपेक्षां याकेमा:। सत्त्वधातौ धैगु त्रिधातुस बुद्धकायकरं धैगु अविनाशीगु वज्रकाय तयार यानाच्वंम्ह जुइ। छाय्धा:सानि वया आ: सुगति दुर्गति वनेमा:गु कारण हे मदये धुंकल ॥२७॥ (मूलय् काये तयातल, टीकाय् धा:सा काय तयातल)।

मूल :

अथ वज्रपाणि: सर्वतथागताधिपतिर्वाक्सिद्धसमयवज्रं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

वाक्यकर्मकृतं कृत्स्नं त्रैलोक्यामलमण्डलम्।
वाक्सिद्धिपदरस्योऽयं समयो दुरतिक्रम: ॥२७॥

अले सर्वतथागताधिपति जुयाबिज्या:म्ह वज्रपाणिं वाक्सिद्धिसमयवज्रयात थ:गु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात।

वाक्कर्मपद धैगु मृषावाद (फता: खँ ल्हायेगु), पैशुन्य (चुक्लि यायेगु), परुष वचन (ब्व:बिइगु) संभिन्नप्रलाप (ज्या ख्यले मदुगु, क्लेश वृद्धि जुइगु खँ ल्हायेगु) थुलि फुक्कसित त्रैलोक्यामलमण्डल धैगु वज्रधरया स्थान अर्थात् प्रभास्वर याकेमा:। थ्व दुरतिक्रम धैगु पुलावनेमज्यूगु, उल्लंघन याये मज्यूगु, वाक्सिद्धिया स्थान जुयाच्वंगु, रमणीयगु थ्व समय ख: ॥२७॥

टीका :

तथा वाचां सिद्धि: वाक्क्रिया वाक्कर्मपदमिति मृषावादपैशुन्यपरुषवचनसंभिन्नप्रलापलक्षणं कृत्स्नं चतुर्विधं त्रैलोक्यामलो महावज्रधर: तस्य मण्डलं स्थानम्। किं तत्? प्रभास्वरस्य त्रैलोक्यामलस्य मण्डलं प्रभास्वरविशुद्धि: यस्य वाक्कर्मपथस्य तदनुतिष्ठेत्। तत: किमित्याह वाक्सिद्धीत्यादि। वाक्सिद्धिपदं वागैश्वर्यम्। तेन रम्योऽत्यन्तमनोहर: अयं दुरतिक्रम: समय:।

च्वय् थें हे वचनयागु सिद्धि धैगु वाक्क्रिया ख:। वाक्कर्मपद धैगु मृषावाद, पैशुन्य, परुष, संभिन्नप्रलाप थुलि प्यंगू फुक्कसितं त्रैलोक्यामल धैम्ह महावज्रधर जुल। वसपोलया मण्डल धैगु थाय् जुल। अर्थात् त्रैलोक्यामलमण्डल धैगु वज्रधरया थाय् जुयाच्वंगु प्रभास्वर फुक्कसितं यायेमा: धा:गु जुल। थथे प्रभास्वर जुयाबिज्या:म्ह त्रैलोक्यामलयागु मण्डलं शुद्ध जुयाच्वंगु वाक्कर्मपथयात यायेमा:। अले छु जुइ धा:सा धैगु खँ वाक्सिद्धि इत्यादि वाक्यं कनाच्वन। वाक्सिद्धिपद धैगु वागैश्वर्य ख:। थ्व अति मनोहरगु, रम्यगु, दुरतिक्रमगु समय ख: ॥२७॥

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः चित्तसिद्धिवज्रसमयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

मनोवज्रमयं सर्वं भावयेद् दृढवज्रधृक् ।
एषो हि समयः प्रोक्तः त्रिवज्राभेद्यवज्रिणाम् ॥२८॥

अले सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं चित्तसिद्धिवज्रसमययात थ:गु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात ।

मनोवज्रमयं धैगु अभिध्या, व्यापाद, मिथ्यादृष्टि थुलि स्वंगू कर्म धा:गु ख: । थ्वयात दृढवज्रधी: धैगु प्रभास्वरय् बुद्धि ब्यूम्ह जुया: भावना यायेमा: । अर्थात् थ्व स्वंगूयात नं प्रभास्वर भावना यायेमा: । त्रिवज्राभेद्यवज्रिणाम् धैगु निष्पन्नक्रम कथं योग याइम्हसिगु (विपश्यना याइम्ह धा:गु ख:) थ्व समय कनात:गु जुल ॥२८॥

थुलि खँ श्री भगवान् समन्तभद्रवज्रं आज्ञा जुयाबिज्यात । (मूलय् समन्तभद्र वज्रसत्त्व तयातल) ।

टीका :

तथा चित्तविशुद्धिः चित्तक्रिया । मनोवज्रमयं सर्वमिति अभिध्याव्यापादमिथ्यादृष्टिलक्षणं त्रिविधं कर्म । तन्त्राभिध्या परद्रव्याभिलापः । व्यापादः सत्त्वविश्लेषः, मिथ्यादृष्टिः नास्ति दत्तमित्यादि । एतत्त्रिविधं मानसं कर्म । दृढवज्रधीः प्रभास्वरावनतबुद्धिः भावयन् प्रत्यवेक्षमाणः प्रवर्तयेत् । एषो हीत्यादिना प्रकरणमुपसंहरति । एषः अनन्तरोक्तः त्रिविधः समयोऽलङ्घ्यप्रतिपत्तिः त्रिवज्राभेद्यवज्रिणां निष्पन्नक्रमसमाधिस्थानामयं समयो नान्येषामित्याह भगवान् समन्तभद्रवज्रः ॥

थन नं अथेहे चित्तसिद्धि धैगु चित्तयागु क्रिया धा:गु ख: । मनोवज्रमयं सर्वम् धैगु अभिद्या, व्यापाद, मिथ्यादृष्टि थ्व स्वंगू प्रकारयागु कर्म धा:गु ख: । थन अभिध्या धैगु कत:पिनिगु धन सम्पत्ति लोभ यायेगु ख: । व्यापाद धैगु प्राणीपिन्त स्यंकेत स्वयेगु ख: । अर्थात् सत्त्वप्राणीपिन्त द्वेष यायेगु धा:गु ख: । मिथ्यादृष्टि धैगु दान यानागुया पुण्य मदु, स्वर्ग नर्क मदु धैगु विचा: धा:गु ख: । थ्व स्वंगू प्रकारगु मनयागु अकुशल कर्म ख: । दृढवज्रधी: धैगु प्रभास्वरय् बुद्धि छ्यलाच्वंम्ह धा:गु ख: । अथे प्रभास्वरय् भावना याना: प्रत्यवेक्षण यानाच्वनेमा: धा:गु ख: । एषोहि धैगु इत्यादि वाक्यं थ्व प्रकरणयागु खँ क्वछिनाच्वन । थ्व च्वय् कनावयागु स्वंगू प्रकारयागु समय धैगु उल्लंघन यायेमज्यूगु प्रतिपति (शिक्षा) ख: । त्रिवज्राभेद्यवज्रिणाम् धैगु निष्पन्नक्रम समाधि याइम्ह योगीं थ्व समय यायेमा:, मेपिसं मखु धका: भगवान् समन्तभद्रवज्रं आज्ञा जुयाबिज्यात ॥२८॥

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः सर्वमन्त्रवज्रसारसमयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

बुद्धांश्च बोधिसत्त्वाश्च प्रत्येकश्रावकांस्तथा ।
कायवाक्चित्तसंयोगैर्वन्दयन् नाशमाप्नुयात् ॥२९॥

अले सर्वतथागताधिपति बज्रपाणिं सर्वमन्त्रवज्रसारसमययात थःगु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात । बुद्धपिन्त, वोधिसत्त्वपिन्त, प्रत्येक बुद्धपिन्त, अथेहे श्रावकपिन्त कायवाक्चित्तं वन्दना यानागुलिं नाश जुइमखु ॥२९॥

टीका :

इदानीमारब्धसाधनस्य मन्त्रिणः प्रतिपत्तिमाह अथेत्यादि । सर्वमन्त्रवज्रमन्त्रपरायणाः तेषां समयं स्वकायादिभ्यो निश्चारयेत् । बुद्धान् इत्यादि । कायवाक्चित्तसंयोगैरिति कायादिभिरेकीभूतेन प्रणमेत् । प्रयोजनवशात् कायेन वचसा कायवचोभ्यां वा प्रणमने कृते न दोषः । मनोऽयुक्तकायेन वचसा वा प्रणमन्नभिमतसिद्धिभ्रंशमाप्नुयात् ।

आः साधना यानाच्वंम्ह मन्त्रीयागु अर्थात् साधकयागु प्रतिपति धैगु शिक्षा अथ इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । सर्वमन्त्रवज्र धैगु मन्त्रयानय् तत्परपिं धाःगु खः । इमिगु समय थःगु कायवाक्चित्तं पिकयाबिज्यात । बुद्धान् इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । कायवाक्चित्तसंयोग धैगु शरीर मन वचन स्वंगूलिं छथाय् तयाः प्रणाम यायेगु धाःगु खः । प्रयोजनयागु ल्याखं शरीर व वचन जक मिलेयानाः वा नमस्कार यानागुलिं दोष मदु । मन मतःसे शरीरं व वचनं जक प्रणाम यानागुलिं इच्छा सिद्ध जुइमखु धैगु भाव खः ॥२९॥

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रध्यानसमयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

वज्रसत्त्वस्य सर्वत्र कायवाक्चित्तमण्डले ।
ध्यानं त्रिवज्रयोगेन ध्यातव्यं मन्त्रजापिना ॥३०॥

अले सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रध्यानसमययात थःगु कायवाक्चित्तवज्र पिकयाबिज्यात । फुक्क प्राणीपिनिगु कायवाक्चित्तमण्डलय् वज्रसत्त्वयागु त्रिवज्र योग यानाः मन्त्र जाप याइपिसं ध्यान यायेमाः ॥३०॥

टीका :

उत्पत्तिक्रमारूढस्य परवन्दने विधानमुक्त्वा निष्पन्नक्रमाधिगतस्याह अथेत्यादि । सर्वतथागताः सर्वसत्त्वाः तेषां कायादिवज्रेषु ध्यानसमयमालम्बनप्रकारं स्वकायादिभ्यो निश्चारयेत् । वज्रसत्त्वस्येत्यादि । सर्वत्र सर्वसत्त्वानां कायावाक्चित्तमण्डलं कायादिसमूहं वज्रसत्त्वस्येत्यादि नाथस्य त्रिवज्रयोगेन त्रिवज्राभेद्यस्वरूपेण ध्यानमालम्ब्यं ध्यानं चरितव्यं मन्त्रजापिनैः वज्रजापनिरतैः अध्यात्मपरायणैरिति ।

उत्पत्तिक्रम कथं ध्यान याइम्ह साधकं मेपिन्त वन्दना यायेबलय् यायेमाःगु विधि कनाः निष्पन्नक्रम कथं ध्यान याइम्हसिनं यायेमाःगु नियम अथ इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । सर्वतथागता धयापिं सकलसत्त्वपिं धाःगु खः । इमिगु कायवाक्चित्तवज्रयात, ध्यानसमययात आलम्वन यायेगु प्रकार थःगु कायवाक्चित्तवज्र पिकयाबिज्यात । वज्रसत्त्वस्य इत्यादि प्रकरणय् सर्वत्र धैगु फुक्कभनं सर्वसत्त्वानाम धैगु फुक्क प्राणीपिनिगु

कायवाक्चित्तमण्डलम् धैगु कायवाक्चित्तयागु समूह धा:गु ख: । इमित वज्रसत्त्वस्य धैगु वज्रधर नाथयागु त्रिवज्रयोगेन धैगु त्रिवज्रयात अभेद्य स्वरुपं धा:गु ख: । ध्यानम् आलम्व्यम् धैगु ध्यान यायेमा: धा:गु ख: । अथे सुनां यायेगु धा:सा मन्त्रजापिना धैगु वज्रजाप याइपिं अर्थात् अध्यात्म ध्यान यायेगु तत्परपिसं यायेमा: धा:गु ख: ॥३०॥

मूल :

अथ वज्रपाणि: सर्वतथागताधिपति: सर्वमन्त्रवज्रसाधनसमयसम्बरं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

सत्त्वधातुं समासेन ध्यानवज्रेण चोदयेत् ।
त्रिवज्रवन्दनाग्राग्रय: समयो वज्रसम्भव: ॥३१॥

अले सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं सर्वमन्त्रवज्रसाधनसमयसंवरयात थ:गु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात । सत्त्वधातुयात अर्थात् फुक्क प्राणीपिन्त संक्षेपं ध्यानवज्रं चोदयेत् धैगु अभ्यास यायेमा: । थथे अभ्यास यानागु तथागतपिन्त त्रिवज्र वन्दना यायेगु ख: । वयासिबे नं अग्राग्र धैगु भन् विशेष प्रकारयागु वज्रसंभव धैगु महावज्रधरत्त्व उत्पन्न यानाबिइगु समय ख: ॥३१॥

टीका :

एषां वन्दना कथमित्याह अथेत्यादि । सर्वमन्त्रवज्रा: युगनद्धक्रमस्था: तेषां संवरं स्वकायादिभ्यो निश्चारयेत् । सत्त्वधातून् निष्पन्नान् निष्पन्नसत्त्वराशीन् समासेनैकभावेन ध्यानवज्रेणानन्तरोक्तत्रिवज्रध्यानेन चोदयेदभ्यसेत् त्रिवज्रवन्दना तथागदादीनां कायादिप्रणाम: तस्या अग्राग्रं विशष्टितरं वज्रं निष्पन्नयोग: । संभवत्यस्मादिति संभव: महावज्रधरत्वनिष्पादिका चर्येति यावत् ।

वसपोलपिन्त गथे वन्दना यायेगु धैगु खँ अथ इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । सर्वमन्त्रवज्रा: धैपिं युगनद्ध क्रम भावना याइगु संवर धैगु नियम थ:गु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात । सत्त्वधातुम् धैपिं उत्पन्न जुयाच्वंपिं प्राणीपिनिगु समूह धा:गु ख: । समासेन धैगु संक्षेप याना: अर्थात् फुक्कसितं छम्ह याना: ध्यानवज्र धैगु च्वय् कनावयागु त्रिवज्र ध्यानद्वारा चोदयेत् धैगु अभ्यास यायेमा: धा:गु ख: । त्रिवज्र वन्दना धैगु तथागत आदिपिन्त कायवाक्चित्तवज्रं प्रणाम यायेगु धा:गु ख: । व वन्दनाया सिबे नं अग्राग्रम् धैगु विशेष प्रकारयागु वज्रम् धैगु निष्पन्न योग धा:गु ख: । थ्व ध्यानं महावज्रधरत्व उत्पन्न यानाबिइगु चर्या धायेत वज्रसंभवसमय धा:गु ख: धैगु भा:पा: जुल ॥३१॥

मूल :

अथ वज्रपाणि: सर्वतथागताधिपति: सेवासाधनोपसाधन महासाधनसमयसम्बरं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

खधातुं विण्मूत्रवज्रेण परिपूर्णं विचिन्तयेत् ।
दद्यात् त्रियध्वबुद्धेभ्य: समय: परमशाश्वत: ॥३२॥

अले सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं सेवासाधनमहासाधनसमयसम्वरयात थ:गु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात। खधातु (आकाश) छगुलिं विण्मूत्रं (विषय व इन्द्रियं) परिपूर्ण जुयाच्वन धका: लुमंकेमाल। थथे परिपूर्ण जुयाच्वंगु व स्वंगू कालयापिं बुद्धपिन्त इनाबिइमाल। थ्व परमशाश्वतगु समय ख: ॥३२॥

टीका :

सेवादिचतुर्योगप्रवृत्तानां साधनकाले संवरमाह सेवेत्यादि गतार्थम्। खधातुमनन्ताकाशं विण्मूत्रवज्रेण विषयेन्द्रियेण परिपूर्णं संच्छन्नं विभावयेत्। ततः त्र्यध्ववज्रेभ्यः त्रिकायेभ्यो दद्यात् विभजेत्। कालत्रयेऽपि त्रैधातुककुहरं विषयेन्द्रियस्वभावैः प्रज्ञोपायैर्व्याप्तं भावयेदिति यावत्। अयं समयः शाश्वतः अनादिकालिकः॥

सेवा आदि प्यंगू योग याइपिं साधकतय् साधन यायेबलय्सिगु संवरयात "सेवा इत्यादि" वाक्यं कनाच्वन। सेवा, साधन, उपसाधन, महासाधनया अर्थ च्वय् नं च्वयेधुन।

खधातु धैगु अनन्त आकाश धा:गु ख:। विण्मूत्रवज्रेण धैगु विषयेन्द्रियं परिपूर्णगु, व्याप्तगु धका: भावना यायेमाल। अनंलि त्र्यध्ववज्रपिन्त धैगु स्वंगू काययापिं त्रिकायपिन्त धा:गु ख:। दद्यात् धैगु इनाब्यू धा:गु जुल। स्वंगू कालय् नं त्रैधातुकया आकाश विषय व इन्द्रिय स्वभाव जुयाच्वंगु प्रज्ञा व उपायं व्याप्त जुयाच्वन धका: भावना याये माल (अभ्यास यायेमाल)। थ्व समय शाश्वतगु अर्थात् अनादिकालं निसेंयागु ख: ॥३२॥

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः सर्ववज्रान्तर्धानसमयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास॥

कामयेत्प्रतिदिनं वज्री चतुःसन्ध्यं यथोत्तमम्।
द्रव्यं चोपहरेन्नित्यं समयो वज्रपूरकः॥३३॥

अले सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं सर्वावज्रान्तर्धानसमययात थ:गु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात।

वज्री जुयाबिज्या:म्ह साधकं चतु:सन्ध्यास प्रतिदिन (न्हिंया न्हिथं) कामभोग याये माल। अले द्रव्य नित्य (सकसितं) द्वहलपे माल। थ्व समययात वज्रपूरकसमय धाइ ॥३३॥

टीका :

एवमधिगततत्त्वस्य प्राकृतकायमपहायाविनश्वरकायग्रहणोपायं संदर्शयन्नाह अथेत्यादि। सर्ववज्रान्तर्धानसमयमिति सर्ववज्रसामान्यकायवाक्चित्तं तस्यान्तर्धानं प्रभास्वरप्रवेशः। समेत्यस्माद् वज्रकाय इति समयः। सर्वत्र वज्रधात्वन्तर्धानं समयं चैतद्द्वयं स्वकायादिभ्यो निश्चारयेत्। प्रतिदिनं सततं चतुःसन्ध्यं चतुःशून्यं कामयेत् भावयेत् उत्तममनुत्तरम्। पुनर्द्रव्यं देहं चापहरेत् गृह्णीयात् नित्यं सर्वकालं प्रवेशं कायवशात् व्युत्थानं च कुर्यादिति भावः। वज्रपूरकः तथागतप्रसादकरः समयः॥

थुगु प्रकारं तत्वयात प्राप्त यायेधुंकूम्ह साधकं साधारणगु (प्राकृतगु) काय त्व:ता: अविनश्वरगु काय ग्रहण यायेगु उपाय क्यनेत "अथेत्यादि" वाक्यं कनाच्वन । सर्ववज्रान्तर्धानसमय धैगु फुक्क वज्रया सामान्यगु कायवाक्चित्तयात अन्तर्धान धैगु प्रभास्वर यायेगु धा:गु ख: । थ्व योगं समेति धैगु वज्रकाय प्राप्त याकाबिइ धैगु अर्थय् थन समय धा:गु जुल । फुकभनं वज्रधातुयात अन्तर्धान यायेगु समय थ्व निगूलिं ख: । थ्वयात थ:गु कायादिं पिकायेमाल । प्रतिदिन धैगु सदानं, चतु:सन्ध्यं धैगु चतु: शून्ययात कामयेत् धैगु भावयेत् धा:गु जुल । थ्व निगू विधि उत्तम धैगु अनुत्तरगु धा:गु ख: । पुन: द्रव्यं धैगु शरीर अपहरेत् धैगु ग्रहण या धा:गु जुल (सू. - थन मूलय् उपहरेत् पाठ तयातल) । नित्यं धैगु सदानं प्रवेश धैगु ज्याखँ स्वया: व्युत्थानं धैगु ध्यानं दने नं मा: धैगु भाव ख: । वज्रपूरक धैगु तथागतपिं प्रसन्न यानाबिइगु थ्व समय ख: धा:गु जुल ॥३३॥

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः खविद्याधरसमयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

कायवाक्चित्तवज्राणां मुकुटे ध्यानं विचिन्तयेत् ।
त्रिवज्रसमयैः सर्वैः क्रुद्धैर्जेतुं न शक्यते ॥३४॥

अले सर्वतथागताधिपति जुयाबिज्या:म्ह वज्रपाणिं खविद्याधरसमययात थ:गु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात ।

कायवाक्चित्तयात वज्र थें यायेत मुकुटे धैगु छ्यँनय् ध्यानं धैगु अमृताख्य ध्यान याये माल । त्रिवज्र धैगु शरीर धा:गु ख: । वयागु समय धैगु नापं वइगु धा:गु ख: । अर्थात् वात पित्त कफ धा:गु ख: । थुपिं फुक्कं क्रुद्ध जुया: धैगु कुपित जुया: साधकयात क्वत्यले फइमखु, त्याके फइमखु ॥३४॥

टीका :

अधिगततत्त्वस्य सत्त्वान् प्रति चिरस्थितये बाह्यावशायेनान्यानपेक्षस्य स्वशरीरस्थापनविधिमाह अथेत्यादि । खविद्या तथता तां धारयतीति आलम्वत इति खविद्याधरो योगी तस्य, समेत्यस्माद् देहपुष्टिरिति समयः आप्यायनविधिः । तं स्वकायादिभ्यो निश्चारयेत् । साधक आत्मनः कायावाक्चित्तवज्राणां सौस्थित्यर्थं मकुटे ध्यानममृताख्यं न्यसेत् कुर्यात् । तस्यानुशंसा । विवज्रेत्यादि । त्रिवज्रं शरीरं तमुत्पादात् प्रभृति समयेत्यनुगच्छतीति त्रिवज्रसमया वातादयो दोषाः तैः सर्वैः क्रुद्धैः प्रकुपितैः जेतुमभिभवितुमिदं शरीरं न शक्यते ।

यथोक्तं भगवता प्रज्ञासुत्रे

धारामृतमयी नित्यं या मूर्ध्नि वर्षते ध्रुवम् ।
पीत्वा (भवति) योगीन्द्रो जरामृत्युविनाशकः ॥
यथैवोत्पलनालेन तोयमाकर्षते नरः ।
एवमुपजीवयेत् जीवेद् योगी महाबलः ॥इति ॥

मूलतन्त्रेऽप्याह

जिव्हां तालुगतां कृत्वा नासिकाग्रं तु चिन्तयेत् ।
सूक्ष्मवज्रसुखस्पर्शात् भवेच्चितं समाहितम् ॥इति॥

वज्रयानयागु तत्त्व प्राप्त जूम्हसिया सत्त्व प्राणीपिनिगु निम्तिं चिरञ्जीवि जुइत वाहचवस्तुयागु अपेक्षा मया:से थ:गु शरीर स्थिर यानातयेत "अथ इत्यादि" वाक्यं कनाच्वन। खविद्या धैगु तथता धा:गु ख: । वयात धारयति धैगु धारण यानाच्वन, आलम्वन यानाच्वन धैगु अर्थय् खविद्याधर धा:गु ख: । उजोम्ह योगीयात समेति धैगु शरीर पोषण यानाच्वन धायेत खविद्याधरसमय धा:गु ख: । अर्थात् आप्यायन (हृष्टपुष्ट यायेगु क्रिया) यात थ:गु कायवाक्चित्तं पिकयाबिज्यात ।

साधकं थ:गु कायवाक्चित्तवज्रयात बांलाक स्थिर यानातयेत मुकुटे ध्यानम् धैगु अमृताख्य ध्यान न्यसेत् धैगु यायेमा: धा:गु ख: । थथे यानागुया अनुशंसा (प्रसंशा) त्रिवज्रेत्यादि वाक्यं कनाच्वन। थन त्रिवज्र धैगु शरीर ख: । व उत्पन्न जूसेंनिसें समेति धैगु ल्यु ल्यु वयाच्वन धायेत त्रिवज्रसमया धा:गु ख: । अर्थात् वात, पित्त, कफ थ्व दोषत शरीर उत्पन्न जुसेंनिसें ल्यु ल्यु वइच्वंगु दु धा:गु ख: । व दोषत क्रुद्ध जुलधा:सा अर्थात् प्रकुपित जुलधा:सा वयात जेतुम् धैगु त्याके, क्वत्यलाव्छये फइमखु ॥३४॥ थ्वहे खँ श्री भगवानं प्रज्ञासूत्रय् नं आज्ञा जुयाबिज्या:गु दु ।

अमृतमयगु धारा सदानं भ्फीगु छ्यँनय् निश्चय नं वर्षा जुयाच्वंगु दु। हायाच्वंगु दु। व अमृतधारा त्वना: योगिन्द्रपिं जरामृत्यु विनाश यानाच्वनाबिज्यात। गथे पलेस्वांया दँ नं (नलिं) मनुखं पुखुलिइच्वंगु ल: साला: त्वनाच्वन, अथेहे महाबल जुयाबिज्या:पिं योगीपिसं अमृत त्वना: म्वानाच्वनि ।

हानं मूल तन्त्रय् नं थथे धैतल - म्यें च्वकां तालुइ थिया: न्हाय् च्वका लुमंकाच्वनेमाल । अथे यानागुलिं सूक्ष्मगु वज्रसुख स्पर्श जुया: चित्त समाहित जुइ ।

मूल :

अथवज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः सर्वमन्त्रधरादिकर्मिकसमयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

भोजने कायवज्रस्य बहिर्वज्रधरस्य च ।
वज्रधर्मैः सदा कार्या सूत्रोद्घाटविधिक्रिया ॥३५॥
इत्याह भगवान् स्वभावशुद्धवज्रः ।

अले सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं सर्वमन्त्रधरादिकर्मिकसमययात थ:गु कायवाक्चित्तवज्रं पिक्याबिज्यात ।

भोजन यायेगु समयय् कायवज्रयात अर्थात् थ:गु शरीरयात व बहि धैगु पिनेच्वंगु वस्तुयात नं वज्रधर धका: अधिष्ठान यायेमा: । सूत्रयात उद्घाटन धैगु पाठ यायेबलय् व मेमेगु विधि आदि ज्यायात नं सदां वज्रधर्म धैगु अमिताभद्वारा अधिष्ठान यायेमा: । अर्थात् भा:पीमा: ॥३५॥ थुलि खँ श्री भगवान् शुद्धस्वभाववज्रं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

एवमध्यात्मपरायणस्याप्यायनविधिमुक्त्वा मन्त्रपरायणस्याह अथेत्यादि । सर्ववज्रधराः आदिकर्मिकाः वैरोचनादिजापिनः तेषां संयमं स्वकायादिभ्यो निश्चारयेत् । भोजन इत्यादि । भक्ष्यद्याहारकाल कायवज्रधरस्याधिष्ठानं कुर्यात् । बहिर्वज्रधरस्य चेति अभ्यवहारादन्यत्र विषये वज्रधराधिष्ठानं कुर्यात् । वज्रधर्मे सदा कुर्यादिति । वज्रधर्मस्य वाग्वज्रस्याधिष्ठानं सदा कार्यम् । कुत्र ? सूत्रं प्रवचनादिकं तस्योद्घाटलं पठनं विधिक्रियेति एहि याहीत्यादि प्रेषणं तदादि वा वशीक्रिया विधिक्रिया सद्धर्मपाठप्रव्याहारगेयादिषु चामिताभाधिष्ठानं कुर्यात् । इत्याह भगवान् स्वभावशुद्धवज्रः ।

थुगुकथं च्वय् आध्यात्म कर्मय् तत्परपिन्त आप्यायन यायेगु विधि कनाः आः मन्त्रपरायणपिन्त नं अथ इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । सर्ववज्राधरा धैपिं आदिकर्मिक वैरोचनादि कुलयापिं धा:गु खः । इमिगु समय थ:गु कायादिं पिकयाबिज्यात ।

भोजने इत्यादि प्रकरणय् नयेगु वस्तु आदि नयेगु इलय् कायवज्रधरस्य अर्थात् शरीरयात वज्रधर धकाः अधिष्ठान यायेमाः । बहिवज्रधरस्य धैगु नयेगु वस्तु बाहेक मेगु वस्तुयात नं वज्रधर धकाः अधिष्ठान यायेमाः । अर्थात् वज्रधर धकाः भा:पेमाः । वज्रधर्मय् सदाकुर्यात् धैगु वज्रधर्मयागु अर्थात् वाग्वज्रयागु सदानं अधिष्ठान यायेमाः । गन यायेमाः धा:सा सूत्र, प्रवचन आदि उद्घाटन यायेबलय् अर्थात् ब्वनेबलय् विधिक्रिया धैगु हुँ, वा धकाः अन्हे यायेबलय् नं अर्थात् पूजाकर्म, सद्धर्म पाठ व्याख्यान आदि यायेबलय् नं अमिताभयात अधिष्ठान यायेमाः । अर्थात् भा:पेमाः ॥३५॥ थुलि खँ श्री भगवान् स्वभावशुद्धवज्रं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः सर्ववज्रधरस्वकायवाक्चित्तहृदयवज्रसमतां विचिन्त्य तूष्णीमभूत् ॥

अथ खल्वनभिलाप्यानभिलाप्यबुद्धक्षेत्रसुमेरुपरमाणुरजःसमा बोधिसत्त्वा महासत्त्वाः सर्वतथागतान् प्रणिपत्यैवमाहुः । किमयं भगवान् सर्वतथागताधिपतिर्वज्रधरः सर्वतथागतबोधिसत्त्व-पर्षन्मण्डलमध्ये तूष्णीम्भावेनाधिवासयति ।

अथ भगवान् सर्वतथागताधिपतिस्तान् सर्वबोधिसत्त्वानेवमाह । कायवाक्चित्त-वज्रानुपलब्धिस्वभावाक्षरपदं कुलपुत्रा अयं सर्वतथागतकाय वाक्चित्तवज्राधिपतिः निःस्वभावाक्षर पदं विचार्य तुष्णीं व्यवस्थितः ॥

अले सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं सर्ववज्रधरपिनिगु व थ:गु कायवाक्चित्तहृदयवज्र नं समता भा:पाः सुमुक च्वनाविज्यात ।

अले अनभिलाप्यानभिलाप्य वुद्धक्षेत्रया सुमेरुयागु परमाणुरजः समान बोधिसत्त्व महासत्त्वपिसं

सर्वतथागतपिन्त वन्दना याना: थथे विन्ति यात - छाय् जुइ ? वसपोल भगवान् सर्वतथागताधिपति वज्रधर फुक्क तथागत बोधिसत्त्वपिनिगु थ्व सभामण्डलया दथुइ सुमुक च्वना: छु यानाबिज्यानाच्वन ? अले सर्वतथागताधिपति श्री भगवानं व फुक्क बोधिसत्त्वपिन्त थथे आज्ञा जुल - हे कुलपुत्रपिं ! कायवाक्चित्तवज्र धैगु उपलब्ध यायेफइगु, कायेफइगु स्वभावयागु अक्षरपद मखु । अर्थात् अनुपलब्धि स्वभावगु अक्षरपद ख: । हे कुलपुत्रपिं ! अथे जूगुलिं वसपोल सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्राधिपतिं नि:स्वभावाक्षरपद विचा: याना: सुमुका च्वनाबिज्यागु ख: ।

टीका :

यदतिक्रान्तं वक्ष्यमाणं च कर्मप्रसरादिकं विकुर्वि तं विशुद्धया योजयन् तत्प्रदर्शनाय समाधिमामुखीकृतवानिति दर्शयन्नाह अथेत्यादि। सर्ववज्रधरा निष्पन्नास्तथांगता: कायवाक्चित्तवज्रा: अनिष्पन्ना: सत्त्वा: तेषां हृदयवज्राणि चित्तानि तेषां समतां प्रभास्वरैकनिष्ठतां विचिन्त्य ध्यात्वा तूष्णीमभूत् ।

अथ खल्वित्यादि सुगमम् ।

भगवन्त इत्यादि । कायवाक्चित्तवज्राणां यानुपलब्धि: प्रभास्वरतास्वभावाक्षरपदमिति । स्वभावेन तत्त्वत: । अक्षरपदमविनश्वरपदं कुलपुत्रा: अयं महावज्रधर: नि:स्वभावाक्षर पदमनभिलाप्यमविनश्वरस्थानं विचार्यान्वेष्याधिगम्यास्माकं तत्प्रदर्शनार्थं तूष्णीं स्थित: प्रभास्वरं प्रविष्टवानित्यर्थ: ।

च्वय् कनावयेधुंगु व क्वय् कनेमानिगु कर्मप्रसर आदि विकुर्वित ऋद्धि विशुद्ध रूपं प्रयोग यायेगु क्यनेत समाधि यानाबिज्यात धैगु खँ क्यनेत मूलय् अथ इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । सर्ववज्रधरा धैपिं निष्पन्न जुयाबिज्या:पिं तथागतपिं धा:गु ख: । कायवाक्चित्तवज्र धैपिं अनिष्पन्नपिं प्राणीपिं ख: । इमिगु हृदयवज्र धैगु चित्तयागु, समता धैगु प्रभास्वर छगू जक जूगु बिचा: याना:, ध्यान याना: सुमुक च्वनाबिज्या:गु ख: ।

अथ खलु इत्यादि वाक्यया अर्थ ला सुगम जुल । भगवन्त इत्यादि प्रकरणय् कायवाक्चित्तवज्राणाम् धैगु कायवाक्चित्त स्वंगूलिं अनुपलब्धि ख: । अर्थात् प्रभास्वर ख:, स्वभावाक्षरपद ख: । अर्थात् स्वभावेन धैगु परमार्थ सत्यकथं तत्वकथं, अक्षरपदम् धैगु विनास मजुइगु पद धा:गु ख: । हे कुलपुत्रपिं ! वसपोल महावज्रधर नि:स्वभावाक्षरपदयात अनभिलाप्य, म्हुतुं वर्णन याये मफइगु व गुबलें विनाश मजुइगु थ्वहे खँ विचा: याना:, अन्वेषण याना:, ज्ञान याना: भ्रीत: व खँ क्यनेत सुमुक च्वनाबिज्यात । व सुमुक च्वंगु ला प्रभास्वरय् प्रवेश जूगु ख: ।

मूल :

अस्य च कुलपुत्रा: सर्वतथागताधिपते: चिन्तया एतदभूत् ॥
कायाक्षरमनुत्पन्नं वाक्चित्तपदलक्षणम् ।
खवज्रकल्पनाभूतं मिथ्यासंग्रहसंग्रहम् ॥ इति ॥३६॥

हे कुलपुत्रपिं ! वसपोल सर्वतथागताधिपतिया थ्व चिन्ताया ज्या जुल ।

अविनश्वर स्वभावगु थ्व काय धायेत कायाक्षर धा:गु ख: । व अनुत्पन्न स्वभावगु ख: । वाक् व चित्त धैगु पद नं लक्षण मदुगु जुल । थ्व खँ खवज्र कल्पना जुयाच्वन । अर्थात् तथता स्वभावगु जुयाच्वन । थ्व खँ मिथ्या संग्रह धैगु मायोपम, स्वप्नोपम धा:गु ख: । थ्वयागु नं संग्रह धैगु मुनात:गु धायेत मिथ्यासंग्रह संग्रहम् धा:गु जुल ॥३६॥

टीका :

अस्य चेत्यादिना अमुमर्थ विवृणोति । कायाक्षरमित्यादि । काय एव कायाक्षरं तदनुत्पन्नमतीतादिषु सत्त्वान् । लक्ष्यतेऽनेनेति लक्षणं वर्णसंस्थानात्मकं तद् यस्य नास्ति तदलक्षणम् । एतत्कायादिकं खवज्रकल्पना तथता । तं भूतं प्राप्तमिति खवज्रकल्पनाभूतं त्रैधातुकं कथं देवताचक्रमिति चेत् ? आह मिथ्यासंग्रहसंग्रहमिति । मिथ्या माया तां संगृण्हात्युपादत्त इति मिथ्यासंग्रहो मायोपमसूक्तिः तेन संगृहयते इति संग्रहः । उक्तं चैतत्

सर्वयोगो हि भगवान् वज्रसत्त्वस्तथागतः ।
तस्योपभोगं सर्वं वै त्रैधातुकमशेषतः ॥ इति ।

अस्य च इत्यादि वाक्यं थ्वहे अर्थ वर्णन यानाच्वन । कायाक्षर इत्यादि प्रकरणय् काय हे अक्षर धैगु अर्थय् कायाक्षर धा:गु ख: । व कायाक्षर अनुत्पन्न ख: । छाय्धा:सा अतीत आदि काल नं व कायाक्षर दुगुमखु । लक्ष्यते अनेन धैगु थुकी म्हसिकेगु धैगु अर्थय् अक्षण धा:गु ख: । अर्थात् रूप, रङ्ग, आकार, प्रकारया स्वभावयात लक्षण धाइ । व लक्षण मदुगुयात अलक्षण धाइ (वाक् व चित्तय् अथे जूगुलिं लक्षण मदु धा:गु ख:) ।

थ्व कायवाक्‌चित्त धैगु खवज्र कल्पना ख: । अर्थात् तथता ख: । व फुक्कं तथता जुइधुंकल धायेत खवज्र कल्पनाभूत धा:गु ख: । त्रैधातुक गथे देवताचक्र जुइ धैगु खँ कनेत मिथ्यासंग्रह संग्रहम् धा:गु ख: । अर्थात् मिथ्या धैगु माया ख: । वयात संगृण्हाति धैगु कयाच्वन धायेत मिथ्यासंग्रह धा:गु ख: । अर्थात् मायोपम धैगु वचन ख: । वहे मायोपम धैगु वचनं फुक्क वस्तुयात संग्रह यायेगुयात संग्रह धा:गु ख: ॥३६॥

थ्व हे खं थथे नं धयातल - गुलि नं संसारय् योगत दु (वस्तुत दु) व फुक्कं भगवान् वज्रसत्त्व तथागत ख: । वसपोलयागु उपभोग यायेगु वस्तु थ्व फुक्क विशेष रूपं त्रैधातुक हे ख: ।

मूल :

अथ मञ्जुश्रीप्रमुखा महाबोधिसत्त्वाः तान्सर्वतथागतानेवमाहुः । मा भगवन्तः सर्वतथागता वाग्वज्रपदं मिथ्यासमुदयेन कल्पयथ । तत्कस्माद्धेतोः । सर्वतथागतवज्रधातुष्ववचरितगतानुगतिकोऽयं सर्वतथागतकायवाक् चित्तवज्राधिपतिः । तत्कस्माद्धेतोः । सन्ति ब्रम्हाद्या महाबोधिसत्त्वा महाभिज्ञाज्ञानसंप्राप्ताः सर्वधर्मलक्षणास्वभावमजानन्त एवं विकल्पयन्ति ॥ किमयं सर्वतथागतमहावज्रात्मा सर्वतथागतधर्मवज्रतत्त्वमनभिज्ञाय गुह्याक्षरं निर्दिशतीति ।

अले मञ्जुश्री प्रमुख महाबोधिसत्त्वपिसं वसपोलपिं फुक्क तथागतपिन्त थथे विन्ति यात - हे सकल

तथागतपिं ! छलपोलपिसं वाग्वज्रपद मिथ्या वचनं उत्पन्न जूगु धका: कल्पना यानाबिज्यायेमते । अथे छाये धैगु धा:सा वसपोल सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्राधिपति ला न्हापायापिं फुक्क तथागतपिनिगु निर्वाणधातुस प्रवेश जुयाबिज्या:गु प्राकृतिक स्वभाव दुम्ह ख: । अथे छाय् हानं धैगु धा:सा ब्रम्हा आदि महाअभिज्ञा प्राप्त यानात:पिं महाबोधिसत्त्वपिसं सर्वधर्मयागु लक्षण स्वभाव मसिया: हे, थथे कल्पना यानाच्वंपिं हे दुगुलिं ख: । सर्वतथागत महावज्र स्वभावम्ह वसपोलं सर्वतथागतवज्रतत्वयात मसिइकं मसयेकं गुहचाक्षर गथे वर्णन यानाबिज्याइ ?

टीका :

मिथ्यासंग्रहमित्यस्य वज्रपदस्याभिप्रायमजानाना इव बोधिसत्त्वास्तत्राविष्करणाभिप्रायेण तथागताश्चोदयन्तीति दर्शयन्नाह अथ मञ्जुश्रीरित्यादि । वाग्वज्रपदं धर्मदेशना मिथ्या मृषा सा समुदेत्यस्मादिति मिथ्यासमुदयः हेतुः अज्ञानं हेतुभावेन मा गृण्हत । एतत् कथमित्याह तदित्यादि । सर्वतथागताः अतीताः तेषां वज्रधातौ निर्वाणधातौ स्वभावेन प्रकृत्या चरिता चीर्णा गतागतिः प्रभास्वरप्रवेशव्यञ्जनं यस्य स सर्वतथागतवज्रधातुस्वभावचरितगतागतिकः सर्वतथागतधिपतिः । तस्माद् वाग्वज्रपदं समा मिथ्या कल्पत इति योज्यम् ।

अनन्तरोक्तप्रकारेण गाम्भीर्यौदार्यदर्शनं तस्य किं प्रयोजनमित्याशङ्कायामाह तत् कस्मादित्यादि । ब्रम्हाद्या हिरण्यगर्भादयः महाबोधिः ज्ञेयावरणलक्षणा अक्लिष्टा विद्या तस्यां सत्त्वं चित्तं येषां ते महाबोधिसत्त्वाः महाभिज्ञाः अणिमामहिमादयः ज्ञानं लौकिकसर्वज्ञता एतत्प्राप्ताः तथापि सर्वधर्मलक्षणस्वभावमजानन्त इति सर्वधर्मा रूपादयः तेषां लक्षणं मायोपमं संवृतिसत्यं स्वभावः प्रभास्वरत्वं एतद्द्वयं विभागतो न जानन्तः एवं परिकल्पयन्ति वितर्कयन्ति ॥

किमिति सन्देहे । अयं महावज्रात्मा देशकः सर्वधर्माः स्थिरचलस्वभावा ये तेषां वज्रं तत्त्वं निष्ठारूपं तदनभिज्ञाय अनधिगम्य गुह्याक्षरं सर्वसत्त्वासाधारणं रहस्यं निर्दिशति, उत विज्ञायेति येषां सन्देहाऽभूत् तेषां सन्देहनिरसनार्थमात्मनः सत्यद्वयाधिगमप्रदर्शनाय प्रभास्वरप्रवेशव्युत्थानं दर्शितवानित्यभिसन्धिः ।

मिथ्यासंग्रहं धैगु थ्व वज्रपदयागु अर्थ मथुइला (अभिप्राय: मथुइला) धैथें ताया: बोधिसत्त्वपिसं थुकीयागु अर्थ व्यक्त याकेबिइत: अर्थात् अभिप्राय: स्पष्ट याकेबिइत:, तथागतपिन्त प्रश्न यानाच्वन धैगु खँ क्यनेत मूलय् "अथ मञ्जुश्री इत्यादि" वाक्यं कनाच्वन । वाग्वज्रपद धैगु धर्मदिशना ख: । व देशना मिथ्या ख:, असत्य ख: धैगुयात समुदेति उत्पन्न यानाबिइगु धैगु अर्थय् मिथ्या समुदय धा:गु ख: । अर्थात् अज्ञानया हेतु ख: धका: विचा: यायेमते धा:गु जुल । थ्व गथे सिल धैगु खँ कनेत मूलय् "तद इत्यादि" वाक्यं कनाच्वन । अतीतयापिं फुक्क तथागतपिंगु वज्रधातु धैगु निर्वाणधातुइ स्वभावं हे (प्रकृतिं हे) चर्या यानाबिज्या:गु गतागति धैगु वये वनेगु अर्थात् प्रभास्वर प्रवेश जूगुया लक्षण दुम्ह धायेत "सर्वतथागतवज्रधातु स्वभावचरितगतागतिक" धा:गु ख: । वजोम्ह सर्वतथागताधिपति ख: । अथे जूगुलिं वाग्वज्रपदयात थ्व सभां मिथ्या कल्पना यानाच्वन धैगु वाक्य छगू तनेमा: धका: टीकां धयातल ।

च्वय् कनात:गु प्रकारं वसपोलयागु गाम्भीर्य व औदार्य प्रकट यायेमा:गु छु कारण ख: धैगु व्यक्त यायेत हानं तत: कस्मात् इत्यादि प्रश्न या:गु कनाच्वन। ब्रम्हाद्या धैपिं हिरण्यगर्भादि धा:गु ख: । महाबोधि धैगु ज्ञेयावरण दनिगु, क्लेश मदुगु विद्या धा:गु ख: । व महाबोधिसत्त्व धैगु मनय् तयाच्वंपिं धायेत थन महाबोधिसत्त्वा: धा:गु ख: । महाभिज्ञा धैगु अणिमा महिमा आदि ज्ञान अर्थात् लौकिक सर्वज्ञता प्राप्त यानात:पिं जूसां सर्वधर्म लक्षण व स्वभाव मस्यूपिं धा:गु ख: । थन सर्वधर्मा धैगु रूपादि विषय धा:गु ख: । इमिगु लक्षण धैगु मायोपम जुयाच्वंगु संवृत्तिसत्य स्वभाव धैगु प्रभास्वर थ्व निगूलिं विभाजन यायेगु मस्यूपिसं थथे कल्पना याना: वितर्क यानाच्वन ?

किं धैगु थथे ला अथे ला धैगु शङ्का धा:गु ख: । वसपोल महावज्रात्मा तथा धर्मदेशक जुयाबिज्या:म्ह सर्वधर्मा धैगु स्थिर चल स्वभावगु, फुक्कं वस्तुयागु वज्र धैगु तत्त्व अर्थात् यथार्थ ज्ञान मसिइकं मथुइकं गुह्याक्षर धैगु फुक्क प्राणीपिन्त असाधारणगु रहस्य निर्दिशति धैगु कनाबिज्याइ ला ? अथवा थुइक कनाबिज्याइ धैगु शङ्का इमित जुल। वहे शङ्का मदयेकेत व थ:के निगू सत्यया नं खँ स्यूगु व्यक्त यायेत व प्रभास्वरय् प्रवेश जुया: नं हानं लिहाँवयेगु खँ क्यनाबिज्यानाच्वन धका: थन खँ हंकेमा: ।

मूल :

अथ भगवन्तः सर्वतथागतास्तान् बोधिसत्त्वानेवमाहुः । तिष्ठन्तु तावत् भवन्तो महाबोधिसत्त्वा वयमपि सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रगुह्याक्षरं प्राप्य कायवाक्चित्तबोधिं न जानीमहे । तत्कस्माद्धेतोः । निःस्वभावाक्षरसम्भूत अनुत्पादवज्राभिसंबोधिर्यावन्तः कुलपुत्राः सत्त्वाः सत्त्वसंग्रहेण संगृहीताः सर्वे ते बोधिप्रतिष्ठिताः बुद्धवज्राः । तत्कस्माद्धेतोः । कायवाक्चित्तवज्रज्ञानप्राप्ता बतास्मी सत्त्वास्त्रिकायवज्रधर्मतामुपादाय ।

अले फुक्क तथागत जुयाबिज्या:पिं भगवान्पिसं बोधिसत्त्वपिन्त थथे आज्ञा जुल - छलपोलपिं महाबोधिसत्त्वपिंगु खँ ला त्व:ताव्छ। जिपिं (तथागतपिंगु) नं सर्वतथागतकायवाक्चित्तयागु गुह्याक्षरया खँ वइबलय् कायवाक्चित्तयागु बोधियात मसिया: मसयाच्वन । अथे छ्राय् जूगु धा:सा अनुत्पादवज्रयागु अभिसंबोधि नि:स्वभावक अक्षर (अविनीशी) जुया: उत्पन्न जूगु ख: । हे कुलपुत्रपिं ! गुलिखे प्राणीपिं प्राणी धैगु नामं व्यवहार जुयाच्वन व फुक्क प्राणीपिं बोधिइ प्रतिष्ठित जुयाच्वंपिं बुद्धवज्रत ख: । छ्राय्धा:सा इपिं निश्चय नं कायवाक्चित्तवज्रयागु ज्ञान प्राप्त जुइ धुंकूपिं ख: । इपिं प्राणीपिं निश्चय नं त्रिकायवज्र धर्मताया आधार प्राप्त यानात:पिं ख: ।

टीका :

अथेत्यादि । सर्वतथागता अक्षोभ्यादयः तान् मञ्जुश्रीप्रमुखान् बोधिसत्त्वान् एवमाहुः । तिष्ठन्तु तावद् भवन्तो महाबोधिसत्त्वा इति ब्रम्हादीन् निर्दिशन्ति । कायवाक्चित्तवज्रगुह्याक्षरमिति । कायवाक्चित्तगुह्योद्द्योतकमक्षरं वज्रपदं प्राप्य महावज्रधरसकाशत् साक्षात् श्रुत्वापि कायवाक्चित्तबोधिमिति । कायवाक्चित्तो महावज्रधरः तस्य बोधिं फलाधिगमं वयं तावत् न साक्षात्कुर्मः । किं पुनर्ब्रम्हादय इत्यक्षोभ्यादय ऊचुः तत् कस्मादित्यादिना । स्वानधिगमकारणं दर्शयति सर्वकल्पनास्वभावनिःसृतत्वात् निःस्वभावाः अतएव अक्षरं परमार्थसत्यं तस्मात् संभूतः

प्रसूतः अनुत्पादवज्रो महावज्रधरः तस्यापि संबोधिः हेतुफलाद्वैधीभावः। एवं वज्रधराभिसंबोधिदुर्लभतां प्रदर्श्य पुनः सकलसत्वसाधारणत्वेन सुलभतां प्रदर्शयन्त आहुः यावन्त इत्यादि। कुलपुत्रां इति बोधिसत्त्वानाव्हयन्ति सत्त्वसंग्रहेण संगृहीताः अण्डजादयः सर्वे ये सत्त्वाः ते बोधिप्रतिष्ठिताः बोधिस्तत्त्वाधिगमः तस्मिन् प्रतिष्ठिताः श्रुतचिन्ताभावनाक्रमेण प्रतिपन्नाश्चेत् संबुद्धवज्राः तथागता एव। तत् कस्मादित्यादिनात्र हेतुमाह। वत निश्चये। इमे सत्त्वाः त्रैधातुकपर्यापन्नाः। कायवाक्चित्तवज्रो महावज्रधरः तस्य ज्ञानमद्वयज्ञानं तत्प्राप्ताः प्राप्तभाजनस्थिताः भूतवदुपचारात्। त्रिकायवज्रः धर्मादिकायत्रयं तद् धारयतीति त्रिकायवज्रधरः षष्ठः तस्य भावः त्रिकायवज्रधरता तामुपादाय कारणं कृत्वा सर्वसत्त्वा बुद्धवज्रा इति योज्यम्।

थ्व प्रकरणय् सर्वतथागता धैपिं अक्षोभ्य आदि धाःगु खः। वसपोलपिसं मञ्जुश्री प्रमुख बोधिसत्त्वपिन्त थथे आज्ञा जुयाबिज्यात- न्हापां वसपोल महाबोधिसत्त्वपिं अर्थात् ब्रम्हा आदिपिं सुमुक च्वनाबिज्याहुँ धकाः निर्देशन यानाबिज्यानाच्वन। "कायवाक्चित्तवज्र गुहचाक्षरम्" धैगु कायवाक्चित्तगुहच खः धैगु व्यक्त याइगु अक्षर अर्थात् वज्रपद खः। वयात प्राप्य धैगु महावज्रधर पाखें न्हचनेसं च्वनाः त्यना नं कायवाक्चित्तबोधि धैगु कायवाक्चित्त धैम्ह महावज्रधर जुल, वसपोलयागु बोधि धैगु फलाधिगम खः। अर्थात् फल प्राप्त जुइगु खः। व बोधि जिमिसं नं साक्षात्कार याये मफयाच्वन धाःसा हानं ब्रम्हा आदिपिसं गथे याये फइ धकाः अक्षोभ्य आदिपिसं आज्ञा जुयाबिज्यात। अथे छाय् आज्ञा जुयाबिज्याःगु जुइ धैगु खँ व्यक्त यायेत "तत्कस्मादित्यादिना" वाक्यं कनाच्वन। थःपिसं ज्ञान याये मफुगुया कारण क्यनाच्वन। फुक्क कल्पना, स्वभावया खँ मदुगुयात निःस्वभाव धाइ। अथे जूगुलिं अक्षर धैगु परमार्थसत्य धाःगु खः। व परमार्थसत्यं उत्पन्न जूगु धायेत निःस्वभावाक्षरसंभूत धाःगु खः। अथे धैम्ह अनुत्पादवज्र खः। अर्थात् महावज्रधर खः। वसपोलया नं संबोधि धैगु हेतु व फल अर्थात् कारण व कार्य छगू हे खः धैगु ज्ञान जुल। थुगु प्रकारं वज्रधरयागु अभिसंबोधि प्राप्त यायेत दुर्लभ धैगु खँ क्यनाः हानं सकल प्राणीपिनि नं साधारणगु जूगुलिं सुलभ धकाः नं क्यनेत 'यावन्त इत्यादि' वाक्यं कनाच्वन। हे कुलपुत्रपिं धकाः बोधिसत्त्वपिन्त सःताच्वन। सत्त्वसंग्रहेण संगृहीताः धैगु अण्डज आदिया फुक्क प्राणीपिं गुलि नं दु व फुक्कं "बोधिप्रतिष्ठिताः" धैगु तत्वज्ञानय् च्वनाच्वन। अर्थात् श्रुत, चिन्ता, भावनाकथं प्राप्त यायेगु स्वल धाःसा इपिं प्राणीपिं फुक्कं बुद्धवज्र हे खः, तथागत हे खः। थथे छाय् धैगु खँ व्यक्त यायेत मूलय् "तत्कस्मात्" इत्यादि वाक्यं थन हेतु (कारण) कनाच्वन। 'वत' धैगु निश्चय नं धाःगु खः। 'इमे सत्त्वाः' धैपिं थ्व त्रिधातुइ च्वंपिं प्राणीपिं धाःगु खः। कायवाक्चित्तवज्र धैम्ह महावज्रधर धाःगु खः। वसपोलया ज्ञान अद्वयज्ञान खः। व ज्ञानयात प्राप्त यानातःपिं धाःगु खः। अर्थात् थन हचि धकाः धायेबलय् थलय् च्वंगु वस्तु नं हचि धैगु लक्षणिक अर्थ बोध जुइथें धाःगु खः। त्रिकायवज्र धैगु धर्मकाय, निर्माणकाय, संभोगकाय स्वंगूयात नं धारण यानाबिज्याःम्ह जूगुलिं त्रिकाय वज्रधर अर्थात् खुमम्ह तथागत (वज्रसत्त्व) वसपोलया भाव दुम्ह धायेत त्रिकायवज्रधरता धाःगु जुल। तामुपादाय धैगु थ्वहे कारणं यानाः धाःगु खः। फुक्क प्राणीपिं बुद्धवज्र धाःगु जुल धकाः खँ हंकेमाल।

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्राधिपतिस्तान् सर्वतथागतबोधिसत्त्वांश्चैवमाह ॥

स्वभावशुद्धनैरात्म्ये धर्मधातुनिरालये ।
कल्पना वज्रसम्भूता गीयते न च गीयते ॥३७॥

अले सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्राधिपति जुयाबिज्या:म्ह वज्रपाणिं फुक्क तथागतपिन्त व बोधिसत्त्वपिन्त थथे आज्ञा जुयाबिज्यात - चल अचल फुक्क वस्तुत स्वभावं हे शुद्ध व नैरात्म्य ख: (प्रभास्वर ख:, शून्य ख:)। धर्मधातु धैगु बोधिचित्तवज्र थें निरालय (निराधार) ख: । अथे ख:सां वज्रसंभूता धैगु कायवाक्चित्तवज्रं उत्पन्न जूगु कल्पना दु धका: धयाच्वन, अथे नं दुगु मखु ॥३७॥

टीका :

एवं बोधिसत्त्वतथागतसंस्पन्दनाय प्रसन्नो भगवान् तमेवार्थं स्ववचनेन द्योतयनीति दर्शयन्नाह अथेत्यादि । स्वभावशुद्धाः स्थिरचला भावाः तेषां नैरात्म्यं प्रभास्वरतां धर्मधातुः बोधिचित्तवज्रः । तन्निरिति । निःशेषेणालये उत्पत्तिस्थाने सति वज्रसंभूताः कायवाक्चित्तवज्रसंभूताः । कल्पना बुद्धिविकुर्वणादिक्रिया गीयते इन्द्रायुधवत् दृश्यमानत्वात् । न च गीयते, विचारतोऽलभ्यमानत्वात् ।

थुगु प्रकारं बोधिसत्त्वपिन्त व तथागतपिन्त नं निस्यन्द फल बिइत प्रसन्नम्ह भगवानं वहे खँ थ:गु वचनं नं स्पष्ट यानाबिइत "अथेत्यादि" वाक्यं कनाच्वन । स्वभावं शुद्धपिं, स्थिर अचल वस्तुयागु स्वभाव नैरात्म्य ख:, प्रभास्वर ख: । धर्मधातु धैगु बोधिचित्तवज्र ख: । नि: धैगु विशेष रूपं, आलय धैगु उत्पत्ति स्थान धा:गु ख: । उकिं वज्रसंभूता धैगु कायवाक्चित्तवज्रं उत्पन्न जूगु धा:गु ख: । उज्व:गु कल्पना धैगु बुद्धियागु खेलं जक दु धका: धयाच्वन । गथे आकाशय् इन्द्रधनु खने दुगुलिं दु धयाच्वना धात्थें नच गीयते धैगु दुगु मखु धा:गु ख: ॥३७॥

मूल :

अथ भगवन्तः सर्वतथागता भगवन्तं महावज्रपाणिं सर्वतथागतस्वामिनं नमस्कृत्यैवमाहुः । कुत इमानि भगवन् सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रसिद्धीनि समवसरन्ति ? क्व वा प्रतिष्ठितानि ?

अले भगवान् सर्वतथागतपिसं श्री भगवान् महावज्रपाणि सर्वतथागतपिनि नं स्वामी जुयाबिज्या:म्हसित नमस्कार याना: थथे विन्ति यात - हे भगवान् ! थ्व सर्वतथागतपिनिगु कायवाक्चित्तवज्रया सिद्धित गन वया मुंवइ ? गन च्वनाच्वन धका: न्यनाबिज्यात ।

टीका :

एवं महावज्रधरसमाधिं निश्चित्य घटमानयोगिनां बुद्धत्वसिद्धिहेतुं चोद्यपरिहारमुखेन दर्शयितुमाह अथेत्यादि । सर्वतथागताः तेषां कायादिसिद्धयः कुतः समवसरन्ति उत्पद्यन्ते क्व वा स्थिताः क्व लीना इति ।

थुगु प्रकारं महावज्रधरयागु समाधि (समाधान) यात निश्चय याना: मेहनत यानाच्वनाबिज्या:पिं योगीपिनि बुद्धत्वया सिद्धियागु हेतु छु ? धैगु न्हचस:या लिस:या रूपय् क्यनेत मूलय् अथ इत्यादि वाक्यं

कनाच्वन । सर्वतथागतपिनि कायादि सिद्धित गन समवसरन्ति धैगु उत्पन्न जुयाच्वन अथवा गन च्वनाच्वन ? गन लीन जुयावन ?

मूल :

सर्वतथागताधिपतिर्वज्रधरः प्राह। स्वकायवाक्चित्तवज्रसमतासन्तान वज्रप्रतिष्ठितानि भगवन्तः सर्वतथागताः सर्वसिद्धीनि सर्ववज्रज्ञानानि सर्वं यावत् त्रैधातुकमिति ।

अले व न्हचसःया लिसः श्री सर्वतथागताधिपति वज्रधरं आज्ञा जुयाबिज्यात । व सिद्धितः थःगु कायवाक्चित्तवज्र सन्तान वज्रय् (प्रवाहय्) च्वनाच्वन । उकिजक मखु, हे भगवानपिं ! सर्वतथागतपिनि फुक्क सिद्धि, फुक्कं वज्रज्ञान व फुक्क त्रैधातुक नं कायवाक्चित्तयागु प्रवाहय् च्वनाच्वन ।

टीका :

तथागतानां चोद्यवज्रधरः परिहारमाह स्वकायेत्यादि । स्वकायवाक्चित्तानां सन्तानः क्षणपरस्परयोत्पत्तिः। तदेव वज्रमप्रभास्वरप्रवेशात्। स्थितेः तत्र प्रतिष्ठिताः सर्वलौकिकलोकोत्तराः सिद्धयः तत एवोत्पद्यन्त इति ग्राहयम्। सर्वसिद्धीनामुत्पत्तिस्थितिप्रलयहेतुः कायत्रयमिति यावत्।

तथागतपिसं न्यंगु न्हचसः वज्रधरं लिसःया रूपय् "स्वकायेत्यादि" वाक्यं कनाच्वन । थःगु कायवाक्चित्तयागु सन्तान धैगु छगू क्षणय् उत्पन्न जुल मेगु क्षणय् स्थिति (च्वनाच्वन), हानं मेगु क्षणय् नाश जुल, थ्वहे क्रमया प्रवाहय्, परम्पराय् धाःगु खः । व परम्परा वज्र खः । छायधाःसा व प्रभास्वरय् प्रवेश जुसेंनिसें वज्र खः । स्थिता धैगु प्रतिष्ठित जुयाः च्वनाच्वन । फुक्क लौकिक लोकोत्तर सिद्धित नं वहे कायादियागु प्रवाह उत्पन्न जुयाच्वन धकाः सिइकेमाः । अर्थात् फुक्क सिद्धियागु उत्पत्ति, स्थिति, प्रलय (नाश) या नं कारण कायत्रय हे खः धैगु भाव जुल ।

मूल :

सर्वतथागताः प्रोचुः । सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रसिद्धीनि सर्वं त्रैधातुकं च भगवन् कुत्र स्थितम् ? सर्वतथागतज्ञानाधिपतिः प्राह । आकाशधातुप्रतिष्ठितानि भगवन्तः सर्वतथागताः सर्वतथागतकायवाक् चित्तवज्रसिद्धीनि सर्वं त्रैधातुकं च। सर्वतथागताः प्रोचुः। आकाशं भगवन् कुत्र स्थितम् ? वज्रधरः प्रोचु (प्रोवाच) । न क्वचित् ।

फुक्क तथागतपिसं न्यनाबिज्यात - फुक्क तथागतपिनि कायवाक्चित्तवज्र सिद्धित व फुक्क त्रैधातुक नं, हे भगवान् ! गन च्वनाच्वन । (थथे) धकाः न्यसेंलिं श्री सर्वतथागताधिपतिं आज्ञा जुल - हे भगवान् ! सर्वतथागतपिं फुक्क तथागतपिनिगु कायवाक्चित्तवज्रया सिद्धि व फुक्क त्रैधातुक नं आकाशधातुइ च्वनाच्वन धकाः आज्ञा जुसेलिं हानं सर्वतथागतपिसं विन्ति यानाबिज्यात - हे भगवान् ! आकाश गन च्वनाच्वन धैगु न्हचसलय् श्रीवज्रधरं गनं नं च्वनाच्वंगु मदु धकाः आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

सर्वेत्यादि। न केवलं लौकिकाः सिद्धयः कायादित्रयो भूताः किं तु दशबलवैशारद्यादिसर्वगुणाः

त्रैधातुकं च कायवाक्चित्तोद्भूतं कायवाक्चित्तप्रतिष्ठितमेवेति । परिहारः सर्वतथागता इत्यादि । सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रसिद्धीरिति लौकिकलोकोत्तरसिद्धिनिमित्तानि कायवाक्चित्तानि त्रैधातुकश्च पृथिव्यादिनी च । कुत्र स्थित इति तथागतानां प्रश्नः । आकाशधातुः भूतकोटिः तत्र प्रतिष्ठितमिति परिहारः । भूतकोटिः कुत्र स्थित इति पुनश्चोद्यम् । वज्रधरः प्राह न क्वचिदिति ।

थन, केवल लौकिक सिद्धित जक कायत्रयं उत्पन्न जूगुमखु किन्तु दशबल, वैशारद्य आदि फुक्क गुणत नं, त्रैधातुक नं कायवाक्चित्तं उत्पन्न जूगु खः । कायवाक्चित्तय् प्रतिष्ठित जुयाः च्वनाच्वंगु खः । लिसःया रूपय्, सर्वतथागता इत्यादि प्रकरणय् सर्वतथागत कायवाक्चित्तवज्रसिद्धि धैगु लौकिक लोकोत्तर सिद्धिया लक्षण धाःगु खः । अले व व कायवाक्चित्तत, त्रैधातुक, पृथिवी आदि नं गन च्वनाच्वन धैगु तथागतयात न्यंगु न्हचसः जुल । आकाशधातु धैगु भूतकोटि खः, उकिइ च्वनाच्वन धैगु लिसः जुल । भूतकोटि गन च्वनाच्वन धैगु हानं मेगु न्हचसः जुल । गन नं च्वनाच्वंगु मदु धकाः श्री वज्रधरं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

मूल :

अथ ते सर्वतथागता बोधिसत्त्वा आश्चर्यप्राप्ता अद्भुतप्राप्ता इमं धर्मघोषमकार्षुः ।

अहो वज्र अहो वज्र अहो वज्रस्य देशना ।
यत्र न कायवाक्चित्तं तत्र रूपं विभाव्यते ॥३८॥

अले वसपोल सर्वतथागतपिं व बोधिसत्त्वपिं आश्चर्य जुयाः, अद्भुत जुयाः थ्व धर्म शब्द पिकया बिज्यात ।

अहो आश्चर्य थ्व वज्र ! अहो अद्भुत थ्व वज्र !! अहो आश्चर्य वज्रयागु देशना !!! गुगु थासय् कायवाक्चित्त नं मदु, अन रूप दु धकाः भावना यानाच्वना ॥३८॥

टीका :

सर्वतथागतानामाश्चर्यप्रकारमाह अथेत्यादि । आश्चर्यप्राप्ताः विशुद्धौ अद्भुतप्राप्ता व्युत्थाने । अहो वज्र अहो वज्रेति प्रसादे आम्रेडितम् । अहो वज्रस्य देशनेति देशनादुर्लभत्वे आश्चर्यम् । वज्रस्य संवृत्तिः परमार्थसत्यस्य देशना यत्र यस्मिन् परमार्थसत्येन कायवाक्चित्तं तत्र तस्मिन् देवतारूपं सर्वाकारवरोपेतात्मकं विभाव्यते निष्पाद्यत इत्याश्चार्यकारणम् ।

फुक्क तथागतपिं गथे आश्चर्य जुयाविज्यात धैगु खँ अथेत्यादिं कनाच्वन । आश्चर्य प्राप्ता, आश्चर्य जुल धैगु शब्द विशुद्धिया कारण च्वयातल । अथेहे प्रवेश जुयाः हानं लिहाँवयेगु कारणं अद्भुत जुल धयातःगु खः । अहो वज्र, अहो वज्र धकाः निकः धयातःगु प्रशन्नतायागु कारण खः । अहो वज्रस्य देशना धकाः देशनायागु दुर्लभताया कारणं आश्चर्य जूगु जुल । वज्रयागु देशना संवृत्तिसत्य व परमार्थसत्यकथं नं जुयाच्वन । परमार्थसत्यकथं कायवाक्चित्तयागु वर्णन यानातःसा संवृत्तिसत्यकथं देशना याःगु रूप सर्वाकार वरोपेत स्वरूपम्ह धकाः विभाव्यते धैगु उत्पन्न यानाच्वन । (थथे) धकाः नं आश्चर्यया कारण कनाच्वन

॥३८॥ (सू- च्वय्यागु वाक्यय् टीकाय् संवृत्तिसत्य जुइमा:थाय् परमार्थ लानाच्वन । परमार्थ लायेमा: थाय् संवृत्तिसत्य लानाच्वन । अथे जूगुलिं टीकाय् परमार्थ सत्येन कायवाक्चित्तेन धका: 'न' छग: तनेमाल धैगु जिगु विचा: ख:) ।

मूल :

अथ वज्रधरः शास्ता सर्वबुद्धनमस्कृतः ।
त्रिवज्राग्रचो महाग्राग्रयस्त्रिवज्रः परमेश्वरः ॥३९॥
भाषते सर्वसिद्धीनां विद्यापुरुषभावनाम् ।
खवज्रधातुमध्यस्थं भावयेद्बुद्धमण्डलम् ॥४०॥
कायवज्रं प्रभावित्वा वज्रं मुर्ध्नि प्रभावयेत् ।
त्रिमुखं त्रिकायसम्भूतं विस्फुरन्तं विचिन्तयेत् ॥४१॥
वज्रचक्रधरं ध्यात्वा शीघ्रं बोधिमवाप्नुयात् ।
कुलभेदेन सर्वेषामिदं गुहयं विचिन्तयेत् ।
अन्यथा भावना तेषां सिद्धिर्भवति नोत्तमा ॥४२॥
इत्याह च भगवान् विद्यापुरुषवज्रगुहयः ॥

अले शास्ता, फुक्क बुद्धपिसं नमस्कार याकाबिज्या:म्ह, त्रिवज्र धैपिं फुक्क प्राणी मध्यय् नं अग्रम्ह, ब्रम्हादि देवता, वयानं अग्रम्ह श्रावक प्रत्येक बुद्ध, वयानं अग्रम्ह महावज्रधर धायेत त्रिवज्रग्राग्यः धा:गु ख: । उज्व:म्ह परमेश्वर वज्रधरं फुक्क सिद्धिया विद्यापुरुष भावना यायेगु खँ आज्ञा जुयाबिज्यात । आकाशमण्डलया दथुइ बिज्यानाच्वंगु बुद्धमण्डल भावना यायेमाल ॥३९॥४०॥

अले कायमण्डल भावना याना: छ्यँनय् वज्र भावना यायेमाल । व वज्र परिवर्तन जुया: त्रिकाय उत्पन्न जूगु स्वपा: ख्वा: दुम्ह, उज्वलम्ह, वज्र व चक्र धारणा यानाबिज्या:म्ह ध्यान यायेमाल । थथे यानागुलिं याकनं बोधि प्राप्त जुइ ॥४१$^{१}/_{२}$॥

थुगु हे प्रकारं कुलयागु भेदं फुक्क बुद्धपिनिगु ध्यान यायेमाल । थ्व गुहचगु खँ ख: । थथे मया:सा व साधकतय्त उत्तमगु सिद्ध दइमखु ॥४२॥ धका श्री भगवान् विद्यापुरुषवज्रगुहचं आज्ञा जुल ।

टीका :

एवमनिमित्तसमाधिं निश्चित्य तदुपायदेवतामूर्तिर्यथा निष्पाद्यते तं दर्शयन्नाह अथेत्यादि । त्रिवज्राः सर्वसत्त्वाः तेषामग्रचाः हरिहरहिरण्यगर्भाः तेषामग्रचाः श्रावकप्रत्येकजिना तेषामग्रचो महावज्रधरः त्रिवज्रपरमेश्वर इति त्रिवज्रेषु कायवाक्चित्तवज्रेषु परममत्यर्थमैश्वर्येण प्रवर्तत इति त्रिवज्रपरमेश्वरः । तथा चोक्तम्,

कार्यश्वर्य वागैश्वर्य चित्तैश्वर्यं तथैव च ।
ऋद्धिः सर्वगतैश्वर्य इच्छा कर्ता गुणाष्टमः ॥ इति ।

सर्वसिद्धीनां लौकिकलोकोत्तराणां साधनभूतो विद्यामयः पुरुषो विद्यापुरुषः तस्य भावनां निष्पादनक्रमं भाषते कथयति। खवज्रेत्यादि। बुद्धमण्डलनिष्पन्नानिष्पन्नं सत्त्वराशिं खधातुवज्रमध्यस्थं प्रभास्वरगतं ध्यायात्। ततः सकलसत्त्वराशिं कायवज्रहेतुभूतं चन्द्रविम्बं ध्यात्वा वज्रं मूर्ध्नि प्रभावयेदिति। मूर्ध्नि चन्द्रमण्डलोपरि वज्रं पञ्चशूकं प्रभावयेत्। तत्परावृत्त्या अक्षोभ्यं त्रिमुखं त्रिकायसंभूतं त्रिकायात्मकं विस्फुरन्तं पञ्चरश्मिस्फरणसंहरणोपेतं चिन्तयेत्।

चक्रं वज्रं माण्डलेयदेवतावृन्दं तदात्मनः परिवाररूवेण धारयति स्फरतीति चक्रवज्रधरः। एवंविधं देवतारूपं ध्यात्वा योगी बोधिमक्षोभ्यतामवाप्नुयात्।

अनेनैव क्रमेण वैरोचनादियोगी चक्रादिपरावृत्त्या सर्वेषां वैरोचनादीनामिदं गुह्यं कुलभेदेन देवतारूपग्रहणरहस्यं विचिन्तयेत्। तेषां वैरोचनादीनामन्यथा प्रकारान्तरेण भावनं सिद्धिः सिद्धिकारणं न भवतीत्याह भगवान्॥

थुगु प्रकारं अनिमित्त समाधिइ निश्चय याना: व समाधियागु उपायं देवताया मूर्ति गथे या:सा उत्पन्न यायेफइ, व खँ क्यनेत अथ इत्यादि वाक्यं कनाच्वन। त्रिवज्र धैपिं सकल प्राणीपिं ख:। इपिं मध्यय् अग्रपिं हरिहर हिरण्यगर्भात ख:। इपिं स्वया अग्रपिं श्रावक प्रत्येक बुद्धपिं ख:। हानं, इपिं स्वया नं अग्रम्ह महावज्रधर ख:। वसपोल त्रिवज्र धैगु कायवाक्चित्तवज्र धा:गु ख:। उकिइ परम् धैगु अत्यन्त ऐश्वर्य बिइम्ह धायेत त्रिवज्र परमेश्वर धा:गु ख:। थ्व हे खं थथे नं धयातल - कामैश्वर्य, वागैश्वर्य तथा चित्तैश्वर्य व सर्वगत (सर्वव्यापि) ऐश्वर्य तथा ऋद्धि, इच्छा, कर्ता थ्व च्यागू गुण ख: ॥३९॥४०॥

सर्वसिद्धनां धैगु लौकिक लोकोत्तर सिद्धियात साधन स्वरुपम्ह विद्यामय पुरुषयात विद्यापुरुष धाइ। वसपोलयात भावना धैगु उत्पन्न यायेगु क्रम भाषते धैगु कनाच्वन। खवज्रेत्यादि। बुद्धमण्डल धैगु निष्पन्न व अनिष्पन्नपिं धैगु उत्पन्न जुइधुंकूपिं व उत्पन्न मजूपिं फुक्क प्राणीपिनिगु समूहयात खवज्रमध्यस्थं धैगु प्रभास्वरया दथुइ च्वनाच्वंगु ध्यान यायेमाल। अले सकल सत्त्व राशिपिनि कायवज्रय हेतु जुयाच्वंगु चन्द्रविम्ब ध्यान याना: वज्रं मूर्ध्नि प्रभावयत् धैगु मूर्ध्नि चन्द्रमण्डलया द्य:ने वज्र(पञ्चसूकवज्र) भावना यायेमाल। व वज्र परिवर्तन जुया: त्रिकायं उत्पन्न जूगु स्वपा: ख्वा: दुम्ह, उज्वलम्ह अर्थात् पञ्चरश्मि पिहाँवयाच्वंम्ह अर्थात् स्फरण संहरण जुयाच्वंम्ह अक्षोभ्ययात ध्यान यायेमाल ॥४१॥

चक्रं वज्रं धैगु मण्डलय् बिज्याइपिं देवतापिनि समूहयात थ:गु परिवार रुपं धारणा यानाबिज्याइम्ह धायेत चक्रवज्रधर धा:गु ख:। थुगु प्रकारं देवतापिनिगु रुप ध्यान याना: योगीं बोधिं धैगु अक्षोभ्य स्वभावयात प्राप्त यायेफइ।

थ्वहे कथं वैरोचन आदिपिनिगु साधना याइम्ह योगीपिसं चक्र आदि परिवर्तन जुया: फुक्क वैरोचन आदिपिनिगु साधन यायेमा:। थ्व गुह्यगु धैगु कुलभेदं देवता रुप ग्रहण यायेगु रहस्य चिन्तन याये वह: जू। वसपोलपिं वैरोचन आदिपिंगु साधन यायेगु खँ मेगु प्रकारं जुइमखु धका भगवानं आज्ञा जुयाविज्यात ॥४२॥

मूल :

धातुभूतां महाराज्ञीं प्रीणयन्तीं विचिन्तयेत् ।
एवं तुष्यन्ति ते वृषभाः वज्रकायत्रिलक्षणाः ॥४३॥
यश्चेदं भावयेत्कश्चिद्बोधिसत्त्वो महायशाः ।
त्रिकायसिद्धिमाप्नोनि सप्ताहेन महाद्युतिः ॥४४॥

त्रिकातु स्वभावम्ह, महाराज्ञि जुयाबिज्या:म्ह, वज्रधात्वीश्वरी जुयाबिज्याइम्ह, जगतयात प्रीणयन्तीं धैगु आनन्द सुख जुयाबिज्याम्हसित ध्यान यायेमाल । थथे ध्यान यानागुलिं वसपोल वृषभाः धैपिं उत्तमपिं, साधकपिं वज्रकायत्रिरक्षता धैपिं वज्रकायद्वारा अनुभव यानाच्वंपिं खुशि जुयाबिज्याइ, सन्तोष जुयाबिज्याइ ॥४३॥

सुं बोधिसत्त्व महासत्त्वं थथे भावना यातधा:सा न्हयन्हुया दुने महातेजश्वी जुयाः त्रिकाय सिद्ध प्राप्त जुइ ॥४४॥

टीका :

एवमात्मानं निष्पाद्य ततः किं कुर्यादित्याह त्रिधातुभूतामित्यादि । त्रिधातुः शरीरं तत्र भूतां स्थितां महाराज्ञीं देवीं वज्रधात्वीश्वरीं प्रीणयन्तीं आनन्दं सुखं जनयन्तीं विचिन्तयेत् पश्येत् । वृषभाः वज्रोपमसमाधिस्था योगिनः । कथंभूता इत्याह वज्रकायत्रिलक्षिता इति । वज्रकायाभ्यां पुंस्त्रीन्द्रियाभ्यां लक्षिताः अनुभूताः । त्रयः रागविरागमध्यरागाः तेन वज्रकायत्रिलक्षिताः ।

अनुशंसामाह यश्चेदमित्यादि । यः कश्चिद् दृष्टसत्यो बोधिः ज्ञानमुद्रा तस्यां सत्त्वं चित्तं यस्य स बोधिसत्त्वंः उत्पत्तिक्रमानुपूर्वेणारूढनिष्पन्नक्रमत्वात् महायशाः । त्रिकायो महावज्रधरः तदीयां सिद्धिमवाप्नोति । महाद्युतिः उत्तप्तवीर्यः सप्ताहेनाचिरेणैव ॥

थुगु प्रकारं थ:त सम्पन्न याना: अले छु यायेमाः धैगु खँ कनेत त्रिधातुभूताम् इत्यादि शब्दं कनाच्वन । त्रिधातु धैगु काय वाक् चित्त स्वंगूलिं दुगुलिं शरीर धा:गु खः । उकिं भुताम् धैगु बिज्यानाच्वंम्ह धा:गु खः । महाराज्ञीम् धैगु देवी वज्रधात्वीश्वरी धा:गु खः । प्रीणयन्ती धैगु आनन्द सुख उत्पन्न यानाबिज्यानाच्वंम्हसित विचिन्तयत् धैगु स्वयेमाल धा:गु खः । वृषभाः धैपिं वज्रोपम समाधि यानाबिज्याइपिं योगीपिं धा:गु खः । वसपोलपिं गुजा:पिं धा:सा धैगु खँ व्यक्त यायेत वज्रकायत्रिलक्षित ध्यात:गु खः । वज्रकाय धैगु स्त्री पुरुष इन्द्रिय धा:गु खः । व निगूलिं लक्षिता धैगु अनुभव यानाच्वंम्ह धा:गु खः । अर्थात् मिसा व मिजंयागु इन्द्रिययागु अनुभव दुम्ह धा:गु खः । त्रयः धैगु राग, विराग, मध्यराग धा:गु खः । थ्व स्वंगूलिं अनुभव यानाच्वंम्ह धायेत वज्रकायत्रिलक्षिता धा:गु खः ॥४३॥

थ्व साधनयागु अनुशंसा यश्चेदम् इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । सुं छम्ह सत्यय् दृष्टिगत याये धुंकूम्ह व्यक्तिं बोधि धैगु ज्ञानमुद्राया विषयय्, सत्क्ष धैगु चित्त दुम्ह धायेत बोधिसत्त्व धा:गु खः । अर्थात् ज्ञान मुद्राय् मन तयाच्वंम्हसित बोधिसत्त्व धाइ धा:गु खः । उत्पत्तिक्रम कथं भावना याना: लिपा उत्पन्नक्रम लाभ याइम्ह जूगुलिं महायशाः आपालं किर्ति दुम्ह धा:गु खः । त्रिकाय धैम्ह महावज्रधर खः । वसपोलयागु सिद्धि प्राप्त याइ । अथे जूगुलिं महाद्युति धैगु उत्तप्त वीर्यम्ह मनूखं न्हयन्हुं हे धैगु याकनं हे सिद्धि दइ धा:गु खः ॥४४॥

मूल :

अथ भगवान् वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः पुनरपि कायवाक् चित्तवज्रसमुच्चयगुह्यरहस्यं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

कायवाक्चित्तसमयं महामुद्रार्थकल्पनाम् ।
भावयेद्विधिवत्सर्वान् क्षणाद्बुद्धत्वमाप्नुयात् ॥४५॥

अले सर्वतथागताधिपति भगवान् वज्रपाणिं हानं नं कायवाक्चित्तसमुचयगुहचरहस्ययात थःगु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात ।

कायवाक्चित्तयागु साधन अनुकुलगु धायेत कायवाक्चित्तसमयम् धाःगु खः । अर्थात् कायवाक्चित्तसमययात धैगु महामुद्रायात धाःगु खः । व महामुद्रां साधकयागु स्वार्थ सम्पन्न यानाबिइगु धायेत महामुद्रार्थ कल्पनाम् धाःगु खः । वयात विधिवत फुक्क भावना याःसा क्षणभरं हे बुद्धत्व प्राप्त यायेफइ ॥४५॥

टीका :

ज्ञानमुद्रासमापत्त्या च दृढचित्तानां बाह्याङ्गनासमापत्त्या परमानन्दसुखानुभवः कर्तव्य इति दर्शयन्नाह अथेत्यादि । कायवाक्चित्तवज्राणां रागानलद्रुतानां विन्दुरूपेण समुदयेनैकीभावो यस्मिन् स कायवाक्चित्तवज्रसमुच्चयः । किं तत् ? गुह्यं धर्मोदयं तस्य साधनाङ्गत्वेन विधानं रहस्यं तत् स्वकायादिभ्यो निश्चारयेत् ।

कायेत्यादि । कायवाक्चित्तैः साधनं समेत्यनुयातीति कायवाक्चित्तसमया महामुद्रा । साधकस्यार्थ आनन्दः । तमालिङ्गनादिभिः कल्पयति संपादयतीति महामुद्रार्थकल्पना । कायवाक्चित्तसमया च महामुद्रार्थकल्पना च तां सहधर्मचारिणीं सर्वरागविरागमध्यरागाणां लक्षणैः लक्षणपरिज्ञानहेतोः विधिवत् मुद्रासंस्कारादिविधिपूर्वकं भावयेदुपचरेत् यः सर्वबुद्धत्वमाप्नुयात् ॥

ज्ञानमुद्रायागु समापत्ति नं दृढ चित्तपिसं वाहयमुद्रा नाम समापत्ति याना परमानन्द सुखानुभव यायेमाः धैगु क्यनेत अथेत्यादि वाक्यं कनाच्वन । कायवाक्चित्तवज्रत रागाग्निं नायाः विन्दु रुपं उत्पन्न जुयाः छगू जुयाच्वन धायेत कायवाक्चित्तवज्रसमुच्चय धाःगु खः । व समुच्चयगुह्य धैगु धर्मोदय खः । वयात साधनाया अङ्गया रुपय् प्रयोग यायेगु रहस्यगु खँ खः । थ्व रहस्य थःगु कायादिं पिकयाबिज्यात धाःगु जुल ।

काय इत्यादि प्रकरणय् कायवाक्चित्तं साधनयागु अनुशरण यात धायेत कायवाक्चित्तसमय धाःगु खः । अथे धैगु महामुद्रा धाःगु जुल । साधकयागु स्वार्थ आनन्द खः । व आनन्दय् आलिङ्गन आदि यानाः कल्पयति धैगु तयार यानाविइ धैगु अर्थय् महामुद्रार्थ कल्पना धाःगु जुल । कायवाक्चित्तसमय व महामुद्रार्थ कल्पना नं सहधर्मचारिणी हे खः । वयात फुक्क राग, विराग, मध्यरागयागु लक्षणद्वारा लक्षणयागु ज्ञान यायेत विधिपूर्वक मुद्रा संस्कारादि, विधिपूर्वक भावयेत् धैगु सेवा या धाःगु खः ॥४५॥

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः पुनरपि सर्वसाधककायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

हस्तमुद्रां न बध्नीयात् यदीच्छेत्सिद्धिमुत्तमाम् ।
समयः सर्वमन्त्राणां नातिक्रम्यो जिनैरपि ॥४६॥

अले सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं हानं नं फुक्क साधकतय्गु कायवाक्चित्तयागु रहस्य थ:गु कायवाक्चित्तं पिकयाबिज्यात ।

यदि उत्तमगु सिद्धि इच्छा दु धैगु जूसा हस्तमुद्रा धारणा यायेमते । थ्व फुक्क साधकपिनि थ्व सम (नियम) जिन धैपिं तथागतपिसं नं उल्लंघन यायेमज्यू ॥४६॥

टीका :

अथेत्यादिना समाहितयोगीनां चर्याप्रकारमाह अथेत्यादि । सर्वसाधकाः कल्पितयोगिनः तेषां कायवाक्चित्तानामविषयत्वाद् रहस्यं वचनं तत् स्वकायादिभ्यो निश्चारयेत् ।

हस्तमुद्रामित्यादि । उत्तमां बोधिं वज्रधरत्वं तादात्म्यभावेनेच्छेत् भावयेत् हस्तमुद्रां बाहृयदेवताभिनिवेशकरीं न वध्नीयात् ।

वज्रसत्त्वः स्वयं साक्षत् किमन्यत् तु गवेषते इति

वचनात् । सर्वेत्यादि । सर्वार्थसाधकं मन्त्ररहस्यं येषां ते सर्वे मन्त्राः तेषां समाजयोगिनामयं समयः जिनैरपि तथागतैरपि समाजाभियुक्तेन हस्तमुद्रा बद्धव्येति योऽयं समयः स नातिक्रम्यो धारयितुं न शक्यते इति ।

थन समाधि लाभ जूम्ह योगीपिनिगु चर्याया खँ अथेत्यादि वाक्यं कनाच्वन । सर्वसाधका धैपिं कल्पना यानात:गु साधन याइपिं योगीपिनिगु कायवाक्चित्त सिइके मफइगु, थुइके मफइगु जूगुलिं थ्व वचन रहस्य जुल । व रहस्य थ:गु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात ।

हस्तमुद्रामित्यादि श्लोकय् उत्तमगु बोधि धैगु वज्रधरत्त्व प्राप्त यायेगु अर्थात् वसपोलयागु स्वभाव प्राप्त यायेगु इच्छा द:सा वाहच देवतापिनिगु रुपय् आशक्ति उत्पन्न जुइगु हस्तमुद्रा नं वध्नीयात् धैगु ल्हा:तं मुद्रा ज्यायेमते धा:गु ख: ।

साक्षात् वज्रसत्त्व स्वयंम्ह ला हस्तमुद्रा ज्यायेमज्यू धा:सा मेपिसं ज्याये ज्यूला धका: छु माला स्वयेगु धैगु वचनं सर्वमन्त्राणां धैगु फुक्कं खँ सिद्ध यानाबिइगु मन्त्रयागु रहस्य स्यू स:पिन्त सर्वमन्त्राणां धा:गु ख: । अर्थात् समाजयागु सिद्धान्तय् च्वंपिं योगीपिंगु धा:गु ख: । अनपिनिगु थ्व समययात जिनै धैपिं तथागतपिसं नं गुहचसमाजया नियमय् च्वंपिसं हस्तमुद्रा ज्यायेमते धैगु थ्व समययात अतिक्रमण याना: धारणा याये फइमखु ॥४६॥

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः पुनरपि सर्वबुद्धसमयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

विण्मूत्रशुक्ररक्तानां जुगुप्सां नैव कारयेत् ।
भक्षयेद्विधिना नित्यमिदं गुहयं त्रिवज्रजम् ॥४७॥

अले हानं नं सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं सर्वबुद्धपिनिगु समय थःगु कायवाक्चित्तं पिकयाबिज्यात ।

विण, मूत्र, शुक्र खनाः घःचायेमते, निन्दा यायेमते । विधिपूर्वक नित्य भक्षण या, थ्व त्रिवज्रं उत्पन्न जूगु गुहचगु समय खः ॥४७॥

टीका :

स(ा)माजिकेष्वपि कल्पियोगिनां समयामाह अथेत्यादि । सर्वबुद्धाः कायवज्रकुलीनाः तेषां समयमनुष्ठेयं स्वकायादिभ्यो निश्चारयामास । विडित्यादि विडादीनां जुगुप्सां प्रतिघं भावं नैव कारयेत् मन्त्री । तस्माद् विधिना आलिङ्गनचुम्बनादिप्रयोगेन (स)मुत्पादितं यदमृतं तत् नित्यं भक्षयेत् उपभुञ्जेत् । कस्मात् इत्याह इदं गुहयं त्रिवज्रजमिति । कायवाक्चित्तसौस्थित्यकरं रसायनमिति यावत् ।

समाजया अनुयायि कल्पित योगीपिंगु समय अथ इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । सर्वबुद्धाः धैगु थन फुक्क कायवज्र कुलयापिनिगु धाःगु खः । इमिगु समय धैगु मयासे मज्यूगु नियम थःगु कायादिं पिकयाबिज्यात ।

विड् इत्यादि श्लोकय् विडादियात जुगुप्सा धैगु द्वेषभाव मन्त्रीं (साधकं) यायेमज्यू । अथे जूगुलिं विधिपूर्वक आलिङ्गन चुम्वन आदि यायेबलय् उत्पन्न जूगु अमृत नित्य लक्षण यायेमाः । उपभोग यायेमाः । छाय्धाःसा धैगु लिसलय् 'इदं गुहचं त्रिवज्रम्' धयातल । अर्थात् त्रिवज्रं उत्पन्न जूगु थ्व गुहचगु (रहस्यमयगु) समय खः । थुकिं कायवाक्चित्तयात सौस्थित्य (स्थिर यानाबिइगु) रसायन खः धैगु भाव जुल ॥४७॥

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः पुनरति वागवज्रसमयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

त्रैधातुकपथे रम्ये यावन्त्यो योषितः स्मृताः ।
कामयेद्विधिवत् सर्वा वागवज्रैर्न जुगुप्स्यते ॥४८॥

अले सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं हानं नं वाक्वज्रसमय (म्हुतुं उल्लंघन यायेमज्यूगु नियम) थःगु कायादिं पिकयाबिज्यात । त्रैधातुया मार्गय्, न्हचाइपुसेच्वंगु थासय् गुलिनं योषित्पिं दु, इपिं फुकसितं विधिवत् कामना यायेमाः । इमित वागवज्र जुगुप्सा (निन्दा) यायेमज्यू ॥४८॥

टीका :

तदर्थमेवारभ्यवाग्वज्रसमयमाह त्रैधातुकेत्यादि । यावन्त्य उत्तमाधममध्यमयोषितः तासां त्रैधातुकपथे रम्ये त्रैधातुकाः सत्त्वा तेषां पन्था मार्गः त्रैधातुकपथः अपत्यमार्गः पद्मं तस्मिन् रम्ये सर्वजनाल्हादकरे विधिवत् अनुरागणादिविधिसहितः सर्वाः मदनातपत्रपूर्णशशाङ्ककूर्मकादिका नाडीः वाग्वज्रैः जिव्हाव्यापारैश्चालयेत् कामयेत् हर्षयेत् आसृष्टि न जुगुप्सयेत् व्यापारोत्पन्नं यत् तन्न वा परित्यजेत् आस्वादयेदिति यावत् ।

वया निम्तिं हे आरम्भ याना: वाग्वज्रसमययात त्रैधातुकेत्यादि वाक्यं कनाच्वन । गुलिनं उत्तमपिं, मध्यमपिं, अधमपिं योषित्पिं दु, इमित न्हचाइपुसेच्वंगु त्रैधातकया मार्गय् धैगु त्रैधातुसच्वंपिं प्राणीपिंगु पन्था धैगु मार्ग, सन्तानपिनिगु मार्ग अर्थात् पद्म धा:गु जुल । व रम्यगु ख: धैगु सकल सत्त्वयात लय् लय्तायेकीगु वस्तु ख: । विधिंवत् धैगु अनुराग आदि विधिसहितं सर्वा: धैगु मदन नाडी, आतपत्र नाडी, पूर्णशशांक नाडी, कूर्मक नाडी आदि फुकसितं वाग्वज्रै धैगु म्यें संका: कामयेत् हर्षित या, आसृष्टियात घ:चायेमते, अथे याना: उत्पन्न जूगुयात परित्याग यायेमते, आस्वाद या धैगु भाव ख: ॥४८॥

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः पुनरपि चित्तवज्रसमयं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ॥

यावन्तः सर्वसमयास्त्रिवज्रकायसंस्थिताः ।
प्रीणयन्ति वज्रसमयैः चित्तवज्रं न जुगुप्सयेत् ॥४९॥
इत्याह भगवान् त्रिवज्रसमयः ।

अले सर्वतथागताधिपति वज्रापाणिं हानं नं चित्तवज्रसमययात थ:गु कायवाक्चित्तवज्र पिकयाबिज्यात । गुलिनं त्रिवज्रपिनिगु कायय् च्वनाच्वंगु फुक्क समयत दु, व वज्रसमयद्वारा थ: प्रीणन या (तृप्ति या) । चित्तवज्रयातं जुगुप्सा यायेमते (निन्दा यायेमते) ॥४९॥ धका थुलि खँ त्रिवज्रसमय जुयाबिज्या:म्ह भगवानं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

अथेत्यादिना चित्तवज्रसमयमाह यावन्त इत्यादि । सर्वसमयाः पद्मिन्यादिस्त्रियः त्रिवज्रकायसंस्थिताः वैरोचनादिस्वभावास्ताः । त्रिवज्रसमयैरात्मानं कायवाक्चित्तव्यापारैः प्रीणयेत् हर्षयेत् । चित्तवज्रं न जुगुप्सयेदिति । तासां चित्तं न विरागयेत् चित्तमूलत्वाद् देहस्य देहमूलत्वाद् बोधिचित्तस्येति भावः । महान्त असाधारणा त्रिवज्रसमयाः कायवाक्चित्तसमयेन देशिताः स महावज्रधर एवमाहेति संगीतिकारवचनम् ॥

थन चित्तवज्रसमय कनेत यावन्त इत्यादि श्लोकं कनाच्वन । सर्वसमया धैपिं पद्मनी आदि स्त्रीपिन्त त्रिवज्रकायसंस्थित धका धाइ । अर्थात् वैरोचन आदि स्वभावपिं धाइ । त्रिवज्रसमयैः धैगु कायवाक्चित्तया व्यवहारं थ:त प्रीणयेत् धैगु हर्षिनत या धा:गु ख: । चित्तवज्रयात जुगुप्सा यायेमते । इमिगु चित्तयात वैराग

वयेकेमते । छाय्धा:सा चित्तयागु कारणं देह दुगु खः । देहया कारणं बोधिचित्त खः धैगु भाव जुल । महान् जुयाच्वंगु असाधारणगु त्रिवज्रसमययात कायवाक्चित्तं देशना यानाबिज्यात ॥४९॥ थथे वसपोल महावज्रधरं थथे आज्ञा जुयाबिज्यात धका सङ्गीतिकारं धयाच्वंगु खः ।

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः पुनरपि सर्वतथागतगुह्यवज्रं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

पञ्चस्कन्धाः समासेन पञ्चबुद्धाः प्रकीर्तिताः ।
वज्र-आयतनान्येव बोधिसत्त्वाग्र्यमण्डलमिति ॥५०॥

अले सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं हानं नं सर्वतथागत गुह्यवज्रयात थःगु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात । संक्षेपं धायेधा:सा पञ्चस्कन्ध धैगु हे पञ्चबुद्ध खः धका कनातल । भिंनिगू वज्रायतनत हे बोधिसत्त्वपिनिगु अग्रगु मण्डल खः ॥५०॥

टीका :

त्रिविधचर्यारूढयोगिनां बाह्यबुद्धबोधिसत्त्वाभिनिवेशापनयनार्थमात्मनश्चाधिदेवत्वख्यापनार्थमाह अथेत्यादि । सर्वतथागताः त्रैयध्विका जिनाः तैर्देशितं गुह्यवज्रं हीनाधिमुक्तिकेभ्यो गोप्यत्वात् तद्दर्शितवान् समासेन कुलशतं संक्षिप्य वैरोचनादयः पञ्च बुद्धा प्रकीर्तिताः । ते पञ्चस्कन्धाः । ते रूपस्कन्धादयो नान्ये तद्व्यतिरिक्ता इति ग्राह्याः । बाह्याः क्षितिगर्भादयो बोधिसत्त्वाः सन्तीति चेत् ? तद्दृष्टयपकर्षणायाह वज्रेत्यादि । विषयग्रहणविभुत्वात् वज्रमिन्द्रियं तस्यायतनानि स्थानानि चक्षुरादीनि योनिः । बोधिसत्त्वाग्र्यमण्डलं क्षितिगर्भादिजिनौरसचक्रं यत्तदिन्द्रियाण्येव नान्यत् बोधिसत्त्ववृन्ददर्मिति ।

स्वंगू प्रकारया चर्या याइपिं योगीतय्गु वाह्य बुद्ध बोधिसत्त्वपिनिगु आशक्ति मदयेकेत थःगु शरीर हे अधिदेवत्व व्यक्त यायेत अथेत्यादि वाक्यं कनाच्वन । सर्वतथागता धैपिं स्वंगू कालयापिं बुद्धपिसं देशना यानात:गु गुह्यवज्रयात हीन अधिमुक्तिपिन्त (म्होति निश्चय दुपिंत) गोप्य जूगुलिं व खँ हानं क्यनाबिज्या:गु जुल । समासेन धैगु सच्छिगु कुलयात संक्षेप याना: वैरोचन आदि न्याम्ह बुद्ध जुल धका कनातल । व न्याम्ह बुद्धपिं पञ्चस्कन्ध खः । अर्थात् रुपादि स्कन्ध खः मेपिं मखु, मदु धका सिइकेमा: । वाह्या: धैपिं क्षितिगर्भादि बोधिसत्त्वपिं दहे दुनि धैगु जूसा (व) विचार नं मदयेकेत विषय ग्रहण यायेगुली समर्थ दुगुलिं वज्र धैगु इन्द्रिय जुल । इन्द्रिय आयतन धैगु स्थान जुल । व स्थान चक्षु आदि गुलि दु, व बोधिसत्त्वपिनिगु अग्र्य मण्डल जुल । क्षितिगर्भादि बुद्धपुत्रपिनिगु चक्र हे इन्द्रियत खः, मेपिं मखु । बोधिसत्त्वपिनिगु समूह खः ॥५०॥

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः पुनरपि त्रैधातुक समुच्चय वज्रस्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

पृथिवी लोचना ख्याता अब्धातुर्मामकी स्मृता ।
पाण्डराख्या भवेत्तेजो वायुस्तारा प्रकीर्तिता ॥५१॥

खवज्रधातुसमयः सैव वज्रधरः स्मृतः ।

इत्याह भगवान् सर्वतथागतभुनवेश्वरो महावज्रसत्त्वः ।

अले सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं हानं नं त्रैधातुकसमुच्चयवज्रयात थःगु कायवाक्चित्तं पिकयाबिज्यात । पृथिवी लोचनादेवी खः । आपधातु मामकी खः । पाण्डरा अग्नि जुल । वायु तारादेवी धका धयातल । खवज्रधातु समय (आकाश) वसपोल वज्रधर हे धयातल ॥५१॥

थुलि खँ श्री भगवान् सर्वतथागत भुवनेश्वर जुयाबिज्याःम्ह महावज्रसत्त्वं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

योलोचनादिविद्यास्वदेवताभिनिवेशः तदपनयनोपायमाक्षिपन्नाह अथेत्यादि । त्रैधातुकं सत्त्वभाजनाख्यं भवत्रयं समुच्चीयते निष्पद्यते येन स त्रैधातुकसमुच्चयः पृथिव्यादिः स आप्रभास्वर प्रवेशात् स्थितेर्वज्रं तन्निश्चारितवान्। पृथिव्यादि। या लोचनादयो देव्यः परिकल्पिताः उपात्तानुपात्ताः पृथिव्यादयो चत्वारो धातवो नान्या लोचनादयः ।

खवज्रेत्यादि। खवज्रधातुः स आकाशधातुः सर्व स्थावरं जङ्गमं समेत्यनुगच्छतीति समयः स एव वज्रधर इत्याह। सर्वतथागताः पञ्चस्कन्धस्वभावाः वैरोचनादयः भुवनं लोचनादिस्वभावाः पृथिव्यादयः पञ्चधातवः तेषामीश्वरो महावज्रसत्त्व इत्याह ॥

लोचनादि विद्या स्वभावपिं देवता धैगु भावनाया आशक्ति (अभिनिवेश)) मदयेकेत माःगु उपाय चुल्ह्नाः अथ इत्यादि वाक्यं कनाच्वन। त्रैधातुक धैगु सत्त्व व भाजनलोक धयातःगु भवत्रययात छगू यानाः मुनेगु धायेत समुच्चीयते धैगु उत्पन्न याइ धैगु अर्थय् त्रैधातुक समुच्चय धाःगु खः । अथे धैगु पृथिव्यादि जुल । प्रभास्वरय् प्रवेश जुसेंनिसें व पृथिव्यादियात वज्र धाइ । व खँ पिकयाबिज्यात । पृथिव्यादियात लोचनादि देवीपिं धका परिकल्पना यानातल। व उपात्त, अनुपात्त (सजीव, निर्जीव) स्वरुपगु पृथिव्यादि प्यंगू धातु जक खः, मेगु मखु । लोचनादि मखु ।

खवज्रेत्यादि प्रकरणय् खवज्रधातु धैगु आकाशधातु खः। व आकाशधातुं फुक्क स्थावर जङ्गमपिनि समेति धैगु ल्यू ल्यु वनाच्वन धैगु अर्थय् समय धाःगु खः । अर्थात् खवज्रधातुसमय धाःगु खः । व ला वज्रधर हे खः धका आज्ञा जुल । सर्वतथागताः धैपिं पञ्चस्कन्ध स्वभावपिं वैरोचनादि जुल । भुवनं धैगु लोचनादि स्वभावगु पृथिव्यादि न्यागू धातुत जुल । व फुक्कंया ईश्वर महावज्रधरत्त्व खः धका आज्ञा जुयाबिज्यात ॥५१॥

मूल :

अथ भगवान् सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रस्तथागतः सर्वतथागतसमताविहारं नाम समाधिं समापन्नः । समापद्य च सर्वतथागत पर्षन्मण्डलमवलोक्य तुष्णीमभूत् ।

अले सर्वतथागत कायवाक्चित्तवज्र जुयाबिज्याःम्ह तथागत सर्वतथागतसमताविहार नामगु समाधिइ च्वनाबिज्यात। समाधिइ च्वनाबिज्याये धुंकाः हानं फुक्क तथागतपिनि धर्मसभा मण्डलयात स्वयाबिज्यानाः न्वंमवाःसे सुमुक च्वनाबिज्यात ।

टीका :

एवं वैरोचनादीनां पञ्चस्कन्धादिस्वभावं निर्दिश्य पर्षदि प्रश्नावसरदानाय स्थितवानि(ति) दर्शयन्नाह अथेत्यादि। सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रः तथागतो महावज्रधरः। सर्वतथागतानां समताविहार मिति। सर्वतथागता वैरोचनादयः क्षितिगर्भादयो लोचनादयश्च तेषां समता पञ्चस्कन्धादिभिरद्वयता तस्य विहारो व्याकरणं तन्नामधेयः समाधिः एकाग्रेण चेतसाविष्करणं तां समापन्नः कृतवान्। समापद्य च एवमुक्त्वा संहृत्य सर्वतथागतपर्षन्मण्डलं पञ्चस्कन्धादिस्वभावान् वैरोचनादीन् यथास्थानस्थितानवलोक तूष्णीमभूत्। प्रश्नावकाशं कृत्वा परमार्थसत्यं प्रविष्टवानिति यावत्।

थुगु प्रकारं वैरोचनादिपिं पञ्चस्कन्ध आदि स्वभावपिं खः धैगु आज्ञा जुयाः सभाय् न्हचसः तयेगु अवसर बियाबिज्यायेत सुमुक च्वनाबिज्यात धैगु क्यनेत मूलय् अथ इत्यादि वाक्यं कनाच्वन। सर्वतथागत कायवाक्चित्तवज्र तथागत धैम्ह महावज्रधर खः। फुक्क तथागतपिं समान भाःपेगु विहार धैगु, सर्वतथागत धैपिं वैरोचन आदि जुल, क्षितिगर्भ आदि, लोचना आदिपिं नं जुल। इपिं फुकसितं समता धैगु पञ्चस्कन्ध भिन्नै मखु छगू हे खः, समान खः धका विहार धैगु व्याकरण यायेगु नामं प्रसिद्धगु समाधि धैगु एकाग्रता चित्त यायेगु ज्या यानाबिज्यात धाःगु जुल। समापद्य धैगु अथे एकाग्रता यायेधुंकाः फुक्क पर्षमण्डल धैगु पञ्चस्कन्धादि स्वभावपिं वैरोचनादि थः थःगु थासय् च्वनाच्वंगु खनाः न्वंमवाःसे च्वनाबिज्यात। अर्थात् छुं न्हचसः यायेमाःपिन्त मौका बियाबिज्याना परमार्थसत्यय् प्रवेश यानाबिज्यात धैगु धापु खः।

मूल :

अथ खलु मैत्रेयो बोधिसत्त्वो महासत्त्वः सर्वतथागतान् प्रणिपत्यैवमाह। सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रगुह्यसमाजाभिषिक्तो भगवान् वज्राचार्यः सर्वतथागतैः सर्वबोधिसत्त्वैश्च कथं द्रष्टव्यः ? सर्वतथागताः प्राहुः। बोधिचित्तो वज्र इव कुलपुत्र सर्वतथागतैः सर्वबोधिसत्त्वैश्च द्रष्टव्यः। तत्कस्माद्धेतोः ? बोधिचित्तश्चाचार्यश्चाद्वयमेतदद्वैधीकारम्। यावत् कुलपुत्र संक्षेपेण कथयामः। यावन्तो दशदिग्लोकधातुषु बुद्धाश्च बोधिसत्त्वाश्च तिष्ठन्ति ध्रियन्ति यापयन्ति च, सर्वे ते त्रिष्कालमागत्य तमाचार्यं सर्वतथागतपूजाभिः संपूज्य स्वस्वबुद्धक्षेत्रं पुनरपि प्रकामन्ति, एवं च वागवज्राक्षरपदं निश्चारयन्ति। पितास्माकं सर्वतथागतानां मातास्माकं सर्वतथागतानाम्। तद्यथापि नाम कुलपुत्र यावन्तो बुद्धा भगवन्तो दशसु दिक्षु विहरन्ति तेषां च बुद्धानां भगवतां यावत् कायवाक्चित्तवज्रजः पुण्यस्कन्धः स च पुण्यस्कन्ध आचार्यस्यैव रोमकूपाग्रविवरे विशिष्यते। तत्कस्य हेतोः ? बोधिचित्तं कूलपुत्र सर्वबुद्धज्ञानानां सारभूतमुत्पत्तिभूतं यावत् सर्वज्ञज्ञानाकरमिति।

अथ खलु मैत्रेयो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो भीतः सन्त्रस्तमानसस्तूष्णीमभूत्।

अले मैत्रेय बोधिसत्त्व महासत्त्वं फुक्क तथागतपिनि कायवाक्चित्तवज्रगुह्यसमाजाभिषिक्त जुयाबिज्याःम्ह भगवान् वज्राचार्ययात सर्वतथागतपिसं व फुक्क बोधिसत्त्वपिसं गथे स्वयेमाः ?, छु दृष्टिं स्वयेमाः (गथे भाःपेमाः) ? धकाः फुक्क तथागतपिन्त प्रणाम यानाः न्यनाबिज्यात। अले फुक्क तथागतपिसं थथे

आज्ञा जुल - बोधिचित्त धैगुयात, हे कुलपुत्र ! फुक्क तथागतपिसं व फुक्क बोधिसत्त्वपिसं वज्र थें भा:पेमा: । छाय्धा:सा बोधिचित्त व वज्राचार्य धैगु निगू मखु, छगू हे ख: । थ्वयात निगू धका भेदभाव यायेमज्यू । हे कुलपुत्र ! छुं संक्षेपं जिमिसं कने । गुलिनं झिगु दिशाय् च्वंगु लोकधातुइ बिज्यानाच्वंपिं बुद्धपिं व बोधिसत्त्वपिं दु, जीवित जुया च्वनाबिज्या:पिं तथा शरीर यापना यानाबिज्यानाच्वंपिं दु, अनपिं फुकसिनं स्वंगू कालस वया: वसपोल वज्राचार्ययात फुक्क तथागतपिनिगु पूजा यायेगु पहलं पूजा याना: थ: थ:गु बुद्धक्षेत्रय् हानं नं लिहाँबिज्यानाच्वन । थुगु प्रकारं वाग्वज्राक्षर (बोलिवचन) नं तयाबिज्यानाच्वन । छलपोल जिपिं फुक्क तथागतपिनि पिता (अबुजु) ख: । जिपिं फुक्क तथागतपिनि छलपोल माता ख: । अथे हे हानं हे कुलपुत्र ! गुलिनं बुद्ध भगवान्पिं झिगू दिशाय् बिज्यानाच्वन, वसपोल बुद्ध भगवान्पिनि कायवाक्चित्तय् गुलि पुण्यस्कन्ध दु व पुण्यस्कन्ध ला वज्राचार्यया चिमिसं प्वालय् च्वंगु पुण्यति नं मग्यं । छु कारणं धा:सा हे कुलपुत्र ! बोधिचित्त धैगु फुक्क बुद्धज्ञानया नं सार जुयाच्वंगु ख: । तथा सर्वज्ञ ज्ञान उत्पन्न यानाबिइगु ख: । थथे आज्ञा जुसेंलि अले मैत्रेय बोधिसत्त्व महासत्त्व ग्याना: मनं नं थारान्हुया: न्वंमवा:से च्वनाबिज्यात ।

टीका :

भगवान् वैरोचनेन वैराचनादीनां स्वभावं परिज्ञाय देशकविषये स्वभावपरिज्ञानं प्रति जातसन्देहः । अदृश्यभूते भगवति प्रश्नासंभवात् । पार्षद्यान् तथागतान् यथा पृच्छति तद्दर्शयन्नाह अथेत्यादि । सर्वतथागताः निष्पन्नानिष्पन्नाः तेषां कायवाक्चित्तवज्रगुह्यं तत्त्वं तत्प्रकाशको ग्रन्थसन्दर्भः समाजः । तत्राभिषिक्तः सर्वतथागतैरनुज्ञातः अधिकृतः भगवन्त इत्यामन्त्रणम् । लौकिकलोकोत्तराचारं दर्शयतीत्याचार्यः अधिपति सर्वतथागतैः युष्माभिः सर्वबोधिसत्त्वैरस्माभिश्च कथं केन स्वरूपेण द्रष्टव्यः ज्ञातव्य इति मैत्रेयेणोदितास्तथागताः प्राहुः बोधिचित्त इत्यादि । योऽयं देशकः स बोधिचित्तवज्र एव महावज्रधरो द्रष्टव्यः ज्ञातव्यः । तत् कस्मात् हेतोः ? बोधिचित्तश्च महावज्रधरश्चाचार्यश्चाक्षोभ्यश्च, एतदद्वयमद्वैधीकारम् हेतुफलयोः पृथक्फलहेतुस्वभावेनाभिन्नत्वात् । यावदित्यादि । कुलपुत्रेति मैत्रेयामन्त्रणम् । यावत् संक्षेपेणेति अत्यन्तसंक्षेपेणेत्यर्थः । दशदिग्लोकधातुषु पूर्वादिदिङ्निविष्टेषु संख्येयेषु लोकधातुषु तथैवासंख्या बुद्धबोधिसत्त्वा ये तिष्ठन्ति धर्मकायेनाचलत्वात् ध्रियन्ते संभोगकायेनाकनिष्ठभवने देशनाभिधार्यमाणत्वात् । यापयन्ति निर्माणकायेन सत्त्वान् स्वर्गापवर्गप्रापणात् । ते त्रिष्कालं त्रिसन्ध्यमागम्य तमाचार्यं गुह्यसमाजदेशकं सर्वतथागतपूजाभिः कायवाक्चित्तपूजाभिः संपूज्य स्वबुद्धक्षेत्रं गच्छन्ति । एवं पितास्माकमित्यादिवाक्समूहं निश्चारयन्ति उद्गोरन्ति ।

यद् यथापि नामेत्यादि सुगमम् । भीतः संत्रासस्य च कारणं आचार्यः सर्वतथागतैः कथं द्रष्टव्य इति वितर्कवेदनम् पूज्यस्थाने आशङ्काया महादोषत्वात् । अतएव तूष्णींभावः ।

वैरोचन कुलयाम्ह साधकं वैरोचन आदिया स्वभाव सिइका: देशना यानाबिज्या:म्हसिया विषयय् स्वभाव ज्ञान यायेगु बारे शंका जुया: भगवान् अदृश्य जुयाबिज्या:सा ला न्हचस: न्यनीगु संभव मदुगुलिं गथे या:सा सभाय् च्वंपिं तथागतपिसं न्हचस: न्यनी अथे हे यानाबिज्या:गु धैगु खँ क्यनेत मूलय् अथेत्यादि वाक्यं कनाच्वन । उत्पन्न जुयाबिज्या:पिं तथा उत्पन्न हे जुया बिभज्या:निपिं फुक्क तथागतपिंगु कायवाक्चित्तवज्रगुह्यं

धैगु तत्त्वया खँ दुगु समाज धैगु वहे तत्त्वयात प्रकाश याइगु ग्रन्थ समूह धाःगु खः । व समाज कथं अभिषेक प्राप्तम्ह, फुक्क तथागतपिसं अनुज्ञानम्ह अर्थात् अधिकार प्राप्त यानातःम्ह धाःगु खः । हे भगवन्तः धका संबोधन यानातःगु जुल । लौकिक व लोकोत्तर आचार क्यनीम्हसित आचार्य धाइ । अन अधिपति खः । छलपोलपिं सर्वतथागतपिसं व जिपिं फुक्क बोधिपिसं नं वज्राचार्ययात कथं धैगु गुगु कथं धाःगु खः, द्रष्टव्यः धैगु सिइकेमाः धका मैत्रेयं न्यसेंलि तथागतपिसं बोधिचित्त इत्यादि वाक्यं आज्ञा जुयाबिज्यात । गुह्य, थ्व गुह्यसमाजयात देशना यानाबिज्याःम्ह खः । व बोधिचित्तवज्र हे खः । अर्थात् महावज्रधर हे खः धकाः द्रष्टव्य धैगु सिइकेमाः । छु कारण धाःसा बोधिचित्त धैम्ह महावज्रधर धाःगु खः । वसपोल व आचार्य धैम्ह अक्षोभ्य नं थ्व निगू मखु, निगू प्रकारणगु नं मखु । हेतु व फलया अलग स्वभाव मदुगुलिं भेद मदु । यावदित्यादि प्रकरणय् हे कुलपुत्र ! धकाः मैत्रेययात सःतूगु खः । यावत् संक्षेपेण धैगु अत्यन्त संक्षेपं धाःगु खः । दशदिग् लोकधातुषु धैगु पूर्वादि दिशाय् च्वंगु, संख्या यायेफुगु लोकधातुइ बिज्यानाच्वंपिं असंख्य बुद्ध व बोधिसत्त्वपिं तिष्ठन्ति धैगु बिज्यानाच्वन अर्थात् धर्मकाय अचल जूगुलिं स्थिर जुयाच्वन धाःगु खः । ध्रियन्ते धैगु संभोगकाय धारणा यानाः अकनिष्ठ भुवनय् देशना यानाः धारणा यानाच्वनाबिज्यात धाःगु जुल । यापयन्ति धैगु निर्माणकायं प्राणीपिन्त स्वर्ग व निर्माण बियाच्वनाबिज्यात धाःगु खः । वसपोलपिं बुद्ध नं त्रिष्कालं धैगु त्रिसन्ध्यास बिज्यानाः वसपोल आचार्ययात अर्थात् गुह्यसमाजयागु देशना याइम्हसित सर्वतथागत पूजाभिः धैग कायवाक्चित्त पूजाद्वारा पूजा यानाः थःगु बुद्धक्षेत्रय् बिज्यानाच्वन । थुगु कथं छलपोल जिम अबु खः इत्यादि वाक्यद्वारा उद्गार प्रकट यानाच्वनाबिज्यात ।

यद् यथापि नाम धैगु इत्यादि वाक्यला सुगम हे जुल । ग्यानाबिज्याःगु, थारान्हुगुया कारण आचार्ययात फुक्क तथागतपिसं सिइकेमाः धका न्हचसः याःगुलिं हनेमाःपिन्त शंका यायेगु महादोष यायेलात धैगु खः । अथे जूगुलिं न्वंमवाःसे च्वनाबिज्यात धाःगु खः ।

मूल :

अथ खलु अक्षोभ्यस्तथागतो रत्नकेतुस्तथागतोऽमितायुस्त थागतोऽमोघसिद्धिस्तथागतो वैरोचनस्तथागतः सर्वधर्मसिद्धिसमयालम्बनवज्रं नाम समाधिं समापद्यैतान् सर्वबोधिसत्त्वानामन्त्रयते स्म । श्रृण्वन्तु भगवन्तः सर्वबोधिसत्त्वाः येऽपि ते दशसु दिक्षु बुद्धा भगवन्तस्त्र्याध्ववज्रज्ञानसंभूतास्तेऽपि सर्वे गुह्यसमाजाभिषिक्तमाचार्यमागत्य पूजयन्ति नमस्कुर्वन्ति च । तत्कस्माद्धेतोः ? शास्ता सर्वबुद्धबोधिसत्त्वानां सर्वतथागतानां च स एव भगवान् महावज्रधरः सर्वबुद्धज्ञानाधिपतिरिति । अथ ते सर्वे महाबोधिसत्त्वाः तान् सर्वतथागतानेवमाहुः । सर्वतथागतकायवाक्चित्तसिद्धीनि भगवन्तः कुत्र स्थितानि क्व वा संभूतानि ? सर्वतथागताः प्राहुः । त्रिकायगुह्यं सर्वतथागतकायवाक्चित्तं वज्राचार्यस्य कायवाक्चित्तवज्रे स्थितम् । महाबोधिसत्त्वा आहुः । कायवाक्चित्तगुह्यवज्रं कुत्र स्थितम् ? सर्वतथागताः प्राहुः । आकाशे स्थितम् । महाबोधिसत्त्वाः प्राहुः । आकाशं कुत्र स्थितम् ? सर्वतथागताः प्राहुः । न क्वचित् । अथ ते महाबोधिसत्त्वा आश्चर्यप्राप्ता अद्भुतप्राप्ताः तूष्णींस्थिता अभूवन् ।

अले अक्षोभ्य तथागत, रत्नकेतु तथागत, अमितायु तथागत, अमोघसिद्धि तथागत, वैरोचन तथागतं नं सर्वधर्मसिद्धिसमयालम्बनवज्र नामगु समाधिइ बिज्यानालि वसपोलपिसं फुक्क बोधिसत्त्वपिन्त आमन्त्रण यानाबिज्यात (सःताबिज्यात) - छःपिं फुक्क वोधिसत्त्वपिसं न्यनाबिज्याःहुँ । गुलि नं भिगू दिशाय् बिज्यानाच्वंपिं

बुद्ध भगवान्पिं दु, स्वंगू कालयागु नं वज्रज्ञानं उत्पत्ति जुयाबिज्या:पिं दु, इपिं फुक्क गुहचसमाजयागु अभिषेक प्राप्त यानाबिज्या:म्ह आचार्यया थासय् बिज्याना: पूजा यानाच्वन, नमस्कार यानाच्वन। छु कारणं धा:सा फुक्क बुद्ध बोधिसत्त्वपिनि फुक्क तथागतपिनि नं वसपोल भगवान् महावज्रधर हे सर्वबुद्धज्ञानाधिपति ख:, शास्ता ख: धका धैबिज्यात। अले इपिं फुक्क महाबोधिसत्त्वपिसं वसपोल फुक्क तथागतपिन्त थथे विन्ति यानाबिज्यात - फुक्क तथागतपिनिगु कायवाक्चित्तया सिद्धित हे भगवानपिं ! गन च्वनाच्वन, गन उत्पन्न जुयाच्वन धका: न्हचस: त:गुली सर्वतथागतपिसं थथे आज्ञा जुयाबिज्यात - त्रिकायगुहच जुयाच्वंगु फुक्क तथागतपिनिगु कायवाक्चित्त वज्राचार्ययायगु कायवाक्चित्तवज्रय् च्वनाच्वन। थथे धयाबिज्यासेंलि महाबोधिसत्त्वपिसं थथे विन्ति यात - कायवाक्चित्तगुहचवज्र गन च्वनाच्वनले ? थथे विन्ति यासेंलि सर्वतथागतपिसं आज्ञा जुयाबिज्यात - आकाशय् च्वनाच्वन। थथे आज्ञा जूगु न्यना: महाबोधिसत्त्वपिसं हाकनं न्यनाबिज्यात - आकाश गन च्वनाच्वनले ? थथे न्यंगु न्हचस:या लिसलय् फुक्क तथागतपिसं आज्ञा जुयाबिज्यात - गन नं च्वनाच्वंगु मदु। थथे धयाबिज्यासेंलि अले वसपोलपिं फुक्क महाबोधिसत्त्वपिं आश्चर्य जुया:, अद्भुत चाया: न्वंमवा:से च्वनाबिज्यात।

टीका :

मैत्रेयस्य तूष्णींभावेन प्रतिवचनमलब्ध्वा पुनस्तद्वाचनार्थमेव तदन्यान् बोधिसत्त्वानामन्त्र्य पुनरपि महावज्रधरस्वरूपं यथा प्रकाशयन्ति तद् दर्शयन्नाह अथेत्यादि। सर्ववज्रधरसिद्धिसमयावलम्वनमिति वज्रमणिर्देश्यं षष्ठं तत्त्वम्। तदुत्सर्गप्रवेशभावेन धार्यत इति वज्रधरः मण्डलाधिपतिः तस्य सिद्धिसमयाः निर्माणकायाः। सर्वे च ते वज्रधरसिद्धिसमयाश्च सर्ववज्रधरसिद्धिसमयाः तेषामालम्वनमामुखीकरणं यस्मिन् तन्नामकमभेद्यं समाधिं समापद्य तान् सर्वबोधिसत्त्वा अक्षोभ्यादयः शृण्वन्त्वित्यादिना आमन्त्रयते स्म।

तथागतवचनमाकर्ण्य पुनर्बोधिसत्त्व यत् प्रश्नयन्ति तद् दर्शयन्नाह अथेत्यादि। सर्वतथागताः कायवाक्चित्तसिद्धिरिति। सर्वतथागतात्मकनिर्माणरूपाणि कुत्र स्थितानीति बोधिसत्त्वानां प्रश्नः। त्रिकायगुहचः कायवाक्चित्तवज्राचार्यकायवाक्चित्तस्थितानीति अक्षोभ्यकायवाक्चित्तस्थितानीति परिहारः। कायवाक्चित्तवज्रं कुत्र स्थितमिति प्रश्नः। न कुत्रचिदिति परिहारः। बोधिचित्तवज्रे स्थितानीति कायवाक्चित्तवज्रे स्थितानीति वक्तव्ये न कुत्रचिदिति वचनमिदं तदिति वक्तुमशक्यं गुरुपदेशगम्यत्वात्। एवं बोधिसत्त्वा विगतसन्देहाः यथा वभूवुः तद्दर्शयन्नाह अथेत्यादि। आश्चर्यप्राप्ता देशके अद्भूतप्राप्ताः तद्धेतौ। अथ खलु मैत्रेय इत्यारभ्य न क्वचित् स्थित इत्येतत्पर्यन्तेन ग्रन्थसमूहेन यथानिष्पन्नैर्बुद्धबोधिसत्त्वैर्मण्डलाधिपतिरक्षोभ्यः समाजदेशकत्वेन सत्कर्तव्यो गुरुकर्तव्यः पितास्माकमित्यादिभिर्मधुरवचनैरभिष्टुत्य बाह्याध्यात्मिकपूजाभिर्यथा पूजितः तथाग्रमद्वयं समाश्रित्य सप्तविधालङ्काराख्यायिकान्यायेत यः श्रीसमाजं विवृणोति सोऽप्यन(ा)गतैर्वज्रपाणिभिः साक्षात्महावज्रधर इत्यादरमुत्पाद्य पूज्य इत्ययमर्थो दर्शितः। अमुमेवार्थं द्योतयन्नाह श्रीमायाजालमहातन्त्रराजे

आचार्यः कथं द्रष्टव्यः सर्वबुद्धसमो गुरुः।
सर्ववज्रधरो राजां रत्नकेतुस्तथागतः॥

आचार्यस्य गुणा ग्राह्या दोषाश्च न कदाचन ।
गुणग्रहणं सिद्धिः स्याद् दोषाणां सिद्धिहानितः ॥
तस्मात् सर्वप्रयत्नेन बुद्धत्वफलकांक्षिभिः ।
पूज्योऽसौ भक्तिमता सर्वैरचिन्त्यफलदायकः ॥ इति ।

तथाह महामहायानरत्नराजसूत्रे

भगवान् वज्रपाणिः ओड्डियानपर्वते निषण्णः सर्वांश्च वज्रयानशिक्षितानामन्त्रयामास । शृणुत निखिलवज्रयानशिक्षिताः तथागतं परिनिर्वृत्तं न पश्यत शास्तारम् । अपि तु वज्राचार्ये वज्रगुरुः । सोऽयं शास्ता भवतीति ॥

अत आह लाक्षीभट्टारिकायां
कल्याणमित्रमुपनिसृत्य बुद्धबोधिमिति ॥

मैत्रेयं न्वंमवाःसे च्वंगुलिं, लिसः मब्यूगुलिं हानं वहे खँ धायेत मेमेपिं बोधिसत्त्वपिन्त सःताः हानं नं महावज्रधरयागु स्वरुप गथे याःसा स्पष्ट जुइ अथे यायेत अथ इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । सर्ववज्रधर सिद्धिसमयावलम्बन धैगु वज्रमणिद्वारा देशना यायेमाःगु खुगूगु तत्त्व धाःगु खः । व तत्त्व त्वःतेगु व प्रवेश यायेगु विधिं धारणा यानाः च्वंम्हसित वज्रधरमण्डलाधिपति धका धाइ । वसपोलयागु सिद्धिसमय धैगु निर्माणकाय धाःगु खः । फुक्क वज्रधरपिनिगु सिद्धिसमययागु आलम्बन यायेगु धैगु प्रत्यक्ष अनुभव यायेगु धाःगु खः । थथे अनुभव यायेगु अभेद्यगु नाम प्रसिद्धगु समाधि यायेधुंका व फुक्क बोधिसत्त्वपिं, अक्षोभ्य आदिपिसं न्यनाविज्याहुँ धका आमन्त्रण यानाबिज्याःगु जुल (सःताबिज्याःगु जुल) ।

थ्व तथागतयागु वचन न्यनाः हानं बोधिसत्त्वपिसं न्यंगु न्हचसः कनेत अथ इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । सर्वतथागताः कायवाक्चित्तसिद्धि धैगु फुक्क तथागतया स्वभावगु निर्माणकाय स्वरुप गन च्वनाच्वन धैगु बोधिसत्त्वपिनिगु न्हचसः खः । त्रिकायगुह्य धैम्ह कायवाक्चित्त वज्राचार्यया कायवाक्चित्तय् च्वनाच्वन धैगु अर्थात् अक्षोभ्यया कायवाक्चित्तय् च्वनाच्वन धैगु लिसः जुल । हानं कायवाक्चित्तवज्र गन च्वनाच्वन धैगु न्हचः जुल । गनं नं च्वनाच्वंगु मदु धैगु लिसः जुल । बोधिचित्तवज्रय् च्वनाच्वन धैगु कायवाक्चित्तवज्रय् च्वनाच्वन धायेमाःथाय् गनं नं च्वनामच्वं धका धायेगु थ्व वचनं धाये मफइगु जूगुलिं गुरुयागु उपदेशं जक सिइके फइगुलिं अथे धाःगु खः । थुगु प्रकारं बोधिसत्त्वपिं निशंका जुयाच्वनाविज्यात धैगु खँ कनेत अथ इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । आश्चर्य प्राप्त जुल धका धाःगु देशकयात कयाः धाःगु खः । अद्भुत प्राप्त जुल धैगु खँ वइगु हेतुयात कयाः धाःगु खः । अथ खलु मैत्रेय निसें कयाः नक्वचित् स्थित थन तकयागु ग्रन्थ समूहं उत्पन्न जुयाबिज्याःपिं बोधिसत्त्वपिसं मण्डलाधिपति अक्षोभ्यः समानदेशक धैगु भाःपाः सत्कार यायेमाः, गौरव तयेमाः, छलपोल जिमि पिता खः, इत्यादि मधुर वचनं स्तुति यायेमाः, वाह्य व आध्यात्मिक पूजाद्वारा पूजा यायेमाः । अथे अग्रम्ह,, अद्वयम्ह धका सप्तविध अलंकार आख्यायिकान्यायं श्रीसमाजयात वर्णन याइम्हसित नं भविष्यया वज्रपाणिपिं नं साक्षात् महावज्रधर खः धका आदर यानाः पूजा यायेमाः धैगु खँ क्यनातःगु थ्वहे खँ व्यक्त यायेत श्रीमायाजाल महातन्त्रराजय् नं थथे धयातल -

'आचार्य (गुरु) यात गथे भा:पेमा: धा:सा, फुक्क बुद्धसमान भा:पेमा: । फुक्क वज्रधर राजा धका:, रत्नकेतु तथागत धका: नं भा:पेमा: । आचार्ययागु गुण जक ग्रहण यायेमा: दोष गुबले नं ग्रहण यायेमज्यू । गुण ग्रहण यानागुलिं सिद्धि दइ । दोष ग्रहण यातधा:सा सिद्धि हानि जुइ ।'

अथे जूगुलिं न्हयाथेयाना नं बुद्धत्व फल इच्छा याइपिं, भक्ति दुपिं फुकसिनं वसपोल गुरुयात पूजा याये योग्य जू । वसपोल हे अचिन्त्यगु फल बियाबिज्याइम्ह ख: ।

अथे हे महामहायान रत्नराजसूत्रय् नं धयात:गु दु । छन्हुया दिनय् भगवान् वज्रपाणि ओडियान पर्वतय् बिज्याना: फुक्क वज्रयानयागु शिक्षा कयाच्वंपिन्त स:ताबिज्यात - हे वज्रया शिक्षा कयाच्वंपिं ! सकसिनं न्यनाच्वं । शास्ता जुयाबिज्या:म्ह तथागत परिनिर्वाण जुल धका मतिइ तयेमते । वसपोल तथागतला वज्राचार्य वज्रगुरु हे ख:नी, वसपोल गुरु हे जुल । अथे जुया: लाक्षीभट्टारिकाय् नं थथे धयातल - 'कल्याणमित्रया समीपय् वना:ला बुद्धबोधि दइ ।' इत्यादि ।

मूल :

अथ भगवान् वज्रपाणिस्तथागतः सर्वतथागतकायवाक्चित्त गुह्य वज्रसमाधेर्व्युत्थाय सर्वतथागतान् सर्वबोधिसत्त्वांश्चामन्त्रयते स्म । श्रृण्वन्तु भगवन्तः सर्वतथागताः सर्वबोधिसत्त्वाश्च सर्वतथागत बोधिसत्त्वसंभववज्रं नाम महामण्डलम् ।

अथ खलु सर्वतथागता बोधिसत्त्वाश्च कृताञ्जलिपुटा भगवन्तं वज्रधरमेवमाहुः । देशयतु भगवान् देशयतु सुगतो महामण्डलमिति ।

अले श्री भगवान् वज्रपाणि तथागतं सर्वतथागतकायवाक्चित्तगुहचवज्र समाधिं दना: फुक्क तथागतपिन्त व फुक्क बोधिसत्त्वपिन्त स:ताबिज्यात । हे भगवान् जुयाबिज्या:पिं फुक्क तथागतपिं व फुक्क बोधिसत्त्वपिं ! न्यनाबिज्याहुँ, सर्वतथागतबोधिसत्त्वसंभववज्र नामगु महामण्डलया खँ न्यनाबिज्याहुँ धका: आज्ञा जुयाबिज्यासेंलि अले फुक्क तथागतपिं व बोधिसत्त्वपिसं नं ल्हा: निपा विन्ति याना, श्री भगवान् वज्रधरयात थथे प्रार्थना यात - श्री भगवान्, देशना यानाबिज्याहुँ । हे सुगत ! महामण्डलया खँ आज्ञा जुयाबिज्याहुँ धका विन्ति यात ।

टीका :

अथेत्यादि । बोधिसत्त्वसंस्पन्दनकाले प्रभास्वरात्मको भूत्वा तदनन्तरं वज्रपाणिः तथागतोऽक्षोभ्यः गुह्यवज्र(ा)स्तथागताः ते समाधीयन्ते विलीयन्ते यस्मिन् गुह्यवज्रसमाधिः भूतकोटिः तस्माद् व्युत्थाय पुनः पूर्ववत् द्वेषवज्रो भूत्वा तथागतादीन् शृण्वन्त्वित्यादिना आमन्त्र्य समाधिमण्डलं देशितवान् । सर्वतथागतो निष्पन्नक्रमारुढो महायोगी । तस्य बोधिश्चित्तम् । स संभव उत्पत्तिस्थानं यस्य मण्डलस्य तन्नामकमविनश्वरं समाधिमण्डलं मानसमण्डलं श्रोतुमामन्त्रितवान् ॥

भगवद्वचनेन सन्तुष्टाः बुद्धबोधिसत्त्वाः यथा भगवन्तं वचनेनाध्येषितवन्तः तद्दर्शयन्नाह अथ खल्वित्यादि ।

थन बोधिसत्त्व स्पन्दन जुइगु इलय् प्रभास्वर स्वभाव जुयाः अनंलि वज्रपाणि तथागत अक्षोभ्य गुह्यवज्र तथागत जुयाः समाधीयन्ते धैगु विलीन जुयावनी धायेत गुह्यवज्र समाधि धाःगु खः । अर्थात् भूतकोटि धाःगु खः । व भूतकोटिं दनाः हानं न्हापाथेंतुं द्वेषवज्र जुयाः तथागत आदिपिन्त 'शृण्वन्त्वित्यादि धया सःताः समाधिमण्डलया खँ देशना यानाबिज्याःगु जुल । थन सर्वतथागतया अर्थ निष्पन्नक्रमया भावना याइम्ह योगी धाःगु खः । वयागु बोधि धैगु चित्त धाःगु खः । व चित्तयागु संभव धैगु उत्पत्ति जुइगु थाय् धाःगु खः । उज्वःगु नाम प्रसिद्धगु, अभेद्यगु, अविनाशीगु समाधिमण्डल धैगु चित्तमण्डल धाःगु खः । अथे धैगु बोधिसत्त्वसंभवमण्डल धाःगु जुल । थ्व मण्डलया खँ न्यनेत आमन्त्रण यानाबिज्यात (सःताबिज्यात) धाःगु खः ।

अले श्री भगवान्यागु वचन न्यनाः सन्तुष्टि जुयाः बुद्ध बोधिसत्त्वपिसं श्री भगवान्यात गथे धया अध्येषणा यानाबिज्यात धैगु खँ अथ खल्वित्यादि वाक्यं कनाच्वन ।

मूल :

खधातुमध्यगतं चिन्तेच्चतुरस्त्रं सुशोभनम् ।
बुद्धमण्डलयोगेन ध्यानवज्रं प्रचोदयेत् ॥५२॥
वज्रमण्डलध्यानेन आसनं सर्वचक्रिणाम् ।
पूजां तेनैव विधिना कुर्वीत मतिमान् सदा ॥५३॥
आचार्यं हृदये ध्यात्वा अभिषेकं समारभेत् ।
खधातुं सर्वबुद्धैस्तु परिपूर्णं विचिन्तयेत् ॥५४॥
पातयेद्विधिवत् सर्वान् अभिषेकपदैस्त्रिभिः ।
अनेन बोधिमाप्नोति सर्वत्त्वहितैषिणीम् ॥
सिद्धचयति कायवाक्चित्तं सर्वसिद्धिमहाद्भुतम् ॥५५॥
॥ सर्वबुद्धबोधिसत्त्वसमयचक्रं नाम ध्यानमण्डलम् ॥

आकाशधातुया दथुइच्वंगु प्यकुंलाःगु, शोभायमानगु बुद्धमण्डल लुमंकेमाल । थ्वहे बुद्धमण्डलयागु योगं ध्यानवज्रयात प्रेरणा यायेमाल ॥५२॥

वज्रमण्डलयागु ध्यानं फुक्क चक्रिणाम् धैगु मण्डलय् बिज्याइपिन्त आसन बिइमाल । उद्धिमानम्ह साधकं सदानं वहे विधिं पूजा यायेमाल ॥५३॥

अले आचार्ययात नुगलय् ध्यान यानाः अभिषेक कायेमाल । अले आकाश छगूलिं फुक्क बुद्धपिसं परि पूर्ण जुयाच्वन धका चिन्तन यायेमाल ॥५४॥

स्वंगू अभिषेक पदं फुकसितं विधिपूर्वक अभिषेक बिइमाल । थथे यानागुलिं सर्वसत्त्वपिन्त हीत जुइगु बोधि प्राप्त यायेफइ । महा अद्भुतगु कायवाक्चित्तयागु फुक्क सिद्धि नं प्राप्त जुइ ॥५५॥ थ्व ध्यानयात सर्वबुद्धबोधिसत्त्वसमयचक्र नामगु ध्यानमण्डल धाइ ।

टीका :

तत् श्रुत्वा महावज्रधरः प्राह खधात्वित्यादि । खधातुराकाशधातुः मध्यगतं यस्मिन् मण्डले चतुरस्रमिति चतस्रोऽस्राः पृथिव्यादिस्वभावा लोचनादयो यस्मिन् तं चतुरस्रं कायमण्डलं सुशोभनमप्राकृतं चिन्तेत् ध्यायात् । बुद्धमण्डलयोगेनेति बुद्धमण्डलं पञ्चगुह्यतत्त्वात्मकमेतत् शरीरमेव । तदात्मको योगः समाधिः ध्यानवज्रमिति ध्यायते चिन्त्यते योगिभिरिति ध्यानमक्षोभ्यः षष्ठेन योज्यमानत्वात् वज्रः तं प्रचोदयेत् । उत्सृज्यानुप्रवेश्यात्मना क्षीरोदकवदेकीकुर्यादिति यावत् ॥

वज्रमण्डलमक्षोभ्यमण्डलं तस्मिन् देवताविन्यासक्रमो ध्यानं तेन वज्रमण्डलध्यानेन सर्वचक्रिणां माण्डलेयानामासनस्थापनं कार्यम् । एवं साधारणकायमण्डलं विभाव्य करणीयमाह पूजामित्याद । तेनैव विधिना चित्तमण्डलविधिनैव मतिमान् स्वमुद्रासहिताः पूजां समापत्तिलक्षणां सदा कुर्वीत अनुतिष्ठेत् ।

समारब्धपूजा एवाभिषेकं शिष्यस्य कुर्यादित्याह आचार्यमित्यादि । स्वचर्याचारिणः स्वपदं पातयति प्रापयतीति आचार्यो महावज्रधरः तं हृदये हृत्पुण्डरीके यथावत् ध्यात्वाभिषेकं मानसं समाचरेत् कुर्यात् । खधातुमित्यादि । खधातुं धर्मोदयं सर्वबुद्धैश्चित्तमण्डलवत् संस्थितैः परिपूर्ण विभाव्य तन्मध्येऽभिषिच्यमानं शिष्यं विभावयेत् ध्यायात् ॥

तदनन्तरं सर्वान् वैरोचनादीन् बुद्धबोधिसत्त्वान् त्रिभिरभिषेकपदैः ओमित्याद्यक्षरत्रितयैः प्राणायामस्थितैः पातयेत् शिष्यशिरसि बोधिचित्तवज्रत्वमापन्नान् पातयेत् पतितान् ध्यायात् । अभिषेकानुशंसामाह अनेनेत्यादि । अनेनाभिषेककरणेनाभिषिक्तः शिष्यः सर्वसत्त्वानुग्रहयोग्यान् बोधिं प्रतिष्ठितनिर्वाणमेति परार्थे संपत् तस्यैव दृष्टधर्मे सर्वसिद्धिमहाद्भुतमिति । सर्वसिद्धयो दशबलादयो बुद्धगुणाः तैर्महाद्भुतमतिशयप्राप्तं कायवाक्चित्तं सिध्यते सिद्धिमुपगच्छतीति स्वार्थसंपत् ।

सर्वबुद्धबोधिसत्त्वाः वैरोचनादयः क्षितिगर्भादयश्च यथावत् समयमेकीभावं गच्छन्ति यस्मिन् ध्यानेनैव यन्निष्पाद्यते प्रबुद्धजनाभिषेकार्थं तदभेद्यं ध्यानमण्डलमिति ॥

देशना यानाबिज्याहुँ धाःगु न्यनाः महावज्रधरं खधात्वित्यादि श्लोकं आज्ञा जुयाबिज्यात । खधातु धैगु आकाशधातु खः । वया दथुइच्वंगु मण्डलय् प्यकुंलाःगु पृथिवी आदि स्वभावपिं लोचना आदिपिं दुगु प्यकुंलाःगु कायमण्डल, सुशोभन धैगु अप्राकृतगु, चिन्तेन धैगु ध्यान या धाःगु खः । बुद्धमण्डलयोगेन धैगु पञ्चगुहचतत्त्व स्वभावगु थ्व बुद्धमण्डल शरीर हे खः । उज्वःगु योग धैगु समाधि धाःगु जुल । ध्यानवज्रं धैगु ध्यायते धैगु लुमंकाच्वन, योगीपिसं धैगु भावय् ध्यानया अर्थ अक्षोभ्य खः । व अक्षोभ्य षष्ठगुलिं वज्र धाःगु खः । अर्थात् ध्यानवज्र धाःगु खः । वयात प्रेरणा या अर्थात् त्वःताः हानं प्रवेश यानाः थःनाप दुरु व लः मिलय् जूथें एकाकार या धैगु भाव खः ॥५२॥

वज्रमण्डलं धैगु अक्षोभ्यमण्डल धाःगु खः । व मण्डलय् माःमाःथाय् द्यःपिं बिज्याकेगु क्रमयात थन ध्यान धाःगु खः । वहे वज्रमण्डलयागु ध्यानं फुक्कं चक्रिणाम् धैगु मण्डलय् च्वंपिन्त आसनय् तयेगु यायेमाः । थुगु प्रकारं साधारण कायमण्डल भावना यानाः अले यायेमाःगु खँ पूजामित्यादि वाक्यं

कनाच्वन । वहे विधि धैगु चित्तमण्डलयागु विधि हे धाःगु खः । मतिमान् धैगु थःम्हं मुद्रासहित जुयाः पूजां धैगु समापत्ति पूजा यायेमाः धाःगु जुल ॥५३॥

पूजा याना हे शिष्ययात अभिषेक यायेमाः धैगु खँ आचार्यमित्यादि वाक्यं कनाच्वन । थुगु चर्या याइपिन्त थः समानगु पदय् थ्यंकाबिइम्हसित आचार्य महावज्रधर धाइ । वसपोलयात नुगलय् (हृदय कमलय्) यथार्थ रुपं ध्यान यानाः मानसिक अभिषेक बिइमाल । खधातु धैगु थन धर्मोदय सर्वबुद्धपिसं चित्तमण्डलय् थें बिज्यानाच्वंगु परिपूर्ण भावना यानाः वया दथुइ अभिषेक बियातःम्ह शिष्ययात विभावयेत् धैगु ध्यान या धाःगु खः ॥५४॥

अनंलि फुक्क वैरोचन आदि बुद्ध बोधिसत्त्वपिन्त स्वंगू अभिषेक पदं अर्थात् आँ इत्यादि स्वंगः आखलं प्राणायाम यानाः पातयेत् धैगु शिष्यया छचँनय् बोधिचित्तवज्र जुल धका भाःपाः लाःवन धका ध्यान यायेमाल । थथे अभिषेक यानागुया अनुशंसा अनेन इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । थ्व अभिषेक विधिं अभिषेक बियाम्ह शिष्य सकल प्राणीपिन्त अनुग्रह यायेत योग्यगु बोधि अर्थात् प्रतिष्ठित निर्वाण वनी । मेपिन्त उपकार यायेगु सम्पत्ति वयागु जीवनय् हे सर्वसिद्धि महाअद्भुत धैगु दशबलादि बुद्ध गुणं अद्भुत धैगु अत्यन्त कायवाक्चित्तया सिद्धि लाभ जुइ । थ्व स्वार्थ संपत जुल ॥५५॥

सर्वबुद्धबोधिसत्त्वाः धैगु वैरोचनादि व क्षितिगर्भादि यागु समयय् छगू जुइ । उज्वःगु थ्व ध्यान खः । थुकी हे प्रवुद्धजनपिन्त नं अभिषेक बिइत थ्व अभेद्यगु ध्यानमण्डल खः ।

मूल :

अथ खलु वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः पुनरपि सर्वतथागतवज्रयोगं नाम कायवाक्चित्तगुह्यं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

॥ हूँ ह्रीः खँ ॥

खधातुमध्यगतं चिन्तेदस्थिमांसादिमण्डलम् ।
त्रिकायवाक्चित्तहृदये वज्रसत्त्वं विभावयेत् ॥५६॥
क्रूरं विकृतं संक्रुद्धं नीलोत्पलसमप्रभम् ।
चतुर्भुजं विधानेन कपालहस्तं विभावयेत् ॥५७॥
पञ्चरश्मिप्रभोद्योतां स्वजिव्हां भावयेद्व्रती ।
ध्यानमन्त्रप्रयोगेण रुधिराकर्षणमुत्तमम् ॥५८॥
त्रिशूलं वज्रसमयं कीलकं दारुणोत्तमम् ।
पीडयेद्वज्रयोगेन बुद्धकायमपि स्वयम् ॥इति॥५९॥

अनंलि सर्वातथागताधिपतिं हानं नं सर्वतथागतवज्रयोग नामगु कायवाक्चित्तगुह्ययात थःगु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात ॥ हूँ ह्रीः खँ ॥

आकाशधातुया दथुइ अस्थि व मांसादियागु मण्डल अर्थात् समूह दुहाँवन धका लुमंकेमाल ।

त्रिकायवाक्चित्तहृदयम् धैगु स्वंगः कायवाक्चित्तयागु हृदयवीजय् वज्रसत्त्व बिज्यात धका लुमंकेमाल ॥५६॥

क्रूरम्ह, ग्यानापुसेच्वंम्ह, तंचायाच्वंम्ह, वँचुगु उफ्वःस्वांयागु वर्णम्ह, प्यका ल्हाः दुम्ह, विधिपूर्वक कपाल ल्हाःतं ज्वनाबिज्याःम्ह भावना यायेमाल ॥५७॥

न्याताजि रश्मिं उज्वलगु थःगु म्येयात साधकं भावना यायेमाल । अले ध्यान व मन्त्रयागु प्रयोगं रुधिर आकर्षण यायेगु थ्व उत्तमगु विधि खः ॥५८॥

अले वज्रसमय त्रिशूलं ग्यापुसेच्वंगु, उत्तमगु वज्रकीला व वज्रद्वारा बुद्धयागु शरीरय् नं पीडित यायेफइ धाःसा मेपिन्त वज्रयोग याये मफइला ॥५९॥ धकाः नं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

पुनरपि दुष्टनिग्रहपापप्रकारमाक्षिपन्नाह अथेत्यादि । वज्रपाणिर्देशकः पुनरपीति त्रयोदशचतुर्दशपटलोक्तक्रूरकर्माभिरतस्य संवन्ध दर्शयति सर्वतथागतयोगवज्रमिति सर्वे साधुजनाः तथतां पञ्चतां यैर्गच्छन्ति सर्वतथागताः क्रूराशयाः तेषां योगवज्रं निग्रहोपायो यस्मिन् तत् कायवाक्चित्तं गुह्यं कायादिनिष्पादकमक्षरत्रितयं स्वकायादिभ्यो निश्चारयेत् ॥

॥ हूँ ह्रीः खँ ॥

खधात्वित्यादि । तावत् साधकः स्वकायमस्थिमांसस्नायुमयं दृष्ट्वा खधातुमध्यगतं प्रभास्वर प्रविष्टं चिन्तेत् । ततस्त्रिकायवाक्चित्तहृदयमिति त्रिविधमनन्तरोक्तं कायवाक्चित्तबीजात्मकक्षर त्रितयं वज्रसत्त्वस्य महाबलपराक्रमस्य वज्रडाकस्य निष्पत्त्यर्थं भावयेत् ।

ततः क्रूरं दुष्टसृग्भक्षणतत्परं विकृतं संक्रुद्धनीलोत्पलसमप्रभं चतुर्भुजविधानेनेति वक्ष्यमाणे(न) प्रकरणविधिना भावयेत् ।

एवं विभावितडाकरूपो मन्त्री ततः(किं) कुर्यादित्याह पञ्चरश्मीत्यादि । पञ्चरश्मयः यर लवहा इति वाय्वनलादिपञ्चबीजाति तेषां प्रभाः कृष्णादिरश्मयः तैरुपद्योतितां देदीप्यमानां स्वजिव्हां पञ्चसूचिकवज्राकारां व्रती विभावयेत्। ध्यानवज्रप्रयोगेणेति। अनन्तरोक्तक्रमेण विभावितजिव्हावज्रं तद्ध्यानवज्रम् ॥

तस्य प्रयोगः ॥ बीजपञ्चकमुच्चार्य पञ्चरश्मीन् साध्यहृदयं प्रवेश्य ऊलूकवत् सर्वाङ्गगतरुधिर माकृष्य तं त्वगस्थिशेषं दृष्ट्वा रश्मीनुपहृत्य स्वदेहे प्रवेश्यात्मनि निषिक्तं ध्यायादिति रुधिराकर्षणमुत्तममिति ॥

अनेनैव वज्रयोगेन हस्तस्थप्रहरणकथनद्वारेण प्रयोगान्तरमाक्षिप्याह त्रिशूलमित्यादि। दक्षिणे प्रथमे त्रिशूलं द्वितीये दारुणोत्तममिति दारुणं कीलकमेकशूकवज्रं प्रथमे कपालमुक्तमेव वज्रयोगेन वज्रडाकयोगेनैव साधकः बुद्धकायमपि तथागतशरीरमपि एभिः प्रहरणैर्विध्वा पीडयेत्। किं पुनः प्राकृतशरीरमिति प्रयोगातिशयः ।

हानं नं दुष्टतयत् निग्रह यायेगु छगू प्रकारया पापया खँ चुल्हनाः अथ इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । देशक जुयाबिज्याःम्ह वज्रपाणिं हानं नं त्रयोदश चतुर्दश पटलय् कनातःगु क्रूरकर्म याइपिन्त सम्बन्ध क्यनाच्वन । सर्वतथागतयोगवज्र धैगु फुक्क साधुजनपिं तथागत धैगु मरण गथे याःसा जुइ, फुक्क तथागतपिं क्रूरगु आशयपिंगु योगवज्र धैगु निग्रह यायेगु उपाय दुगु कायवाक्चित्तयात गुह्य धाइ । व कायादियात उत्पन्न याइगु स्वंगः वीजाक्षर थःगु कायादिं पिकयाबिज्यात ॥ हूँ ह्रीः खँ ॥ धयाबिज्यात ।

खधातु इत्यादि प्रकरणय् न्हापां साधकं थःगु शरीरयागु ला, हि, क्वँय्, सँय् प्वायँ खधातुमध्यगतं धैगु प्रभास्वरय् प्रवेश जुल धका लुमंकेमाल । अले त्रिकायवाक्चित्तहृदय धैगु स्वंगः च्वय् कनावयागु कायादियागु वीजाक्षर वज्रसत्त्व महाबल पराक्रम दुम्ह वज्रडाक उत्पत्ति यायेत भावना यायेमाल ॥५६॥

अले क्रूरम्ह, दुष्टतय्गु हि त्वनेत तत्परम्ह, ग्यानापुसेच्वंम्ह, तंचायाच्वंम्ह, वँचुगु उफ्वःस्वांथें वर्णम्ह, प्यका ल्हाः दुम्ह, क्वय् कनातःगु विधिं भावना यायेमाल ॥५७॥

थुगु प्रकार डाकयागु रुपम्ह साधकं अले छु यायेगु धैगु खँ पञ्चरश्मि इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । पञ्चरश्मि धैगु थन य र ल व ह (थुलि) न्यागः वीजाक्षर वायु, अग्नि आदियागु खः । वयागु प्रभा धैगु हाकुगु आदि पञ्चरङ्ग खः । उज्वःगु रश्मिं उज्वलगु, देदीप्यमानगु थःगु म्ये पञ्चसूचिकवज्र थें च्वंगु धका साधकं भावना यायेमाल । ध्यानवज्रप्रयोगेन धैगु च्वय् कनाथें म्येयात भावना यानाच्वनेगु हे थन ध्यानवज्र धाःगु जुल ॥५८॥

वयागु प्रयोग थथे खः - न्यागः वीज उच्चारण यानाः पञ्चरश्मि पिकयाः साध्ययागु नुगलय् दुतछ्वयाः भुलूखां थें फुक्क शरीरय् च्वंगु हि सालाकयाः वयागु छ्यंगु व क्वँय् जक ल्यं दयेकाः रश्मि हानं थःगु शरीरतुं लितहयाः रश्मिइ च्वंगु हिं थःत लुनाबिल धका भावना यायेमाल । थ्व रुधिराकर्षण विधि उत्तमगु खः ।

थ्वहे वज्रयोगेन धैगु ल्हाःतिइच्वंगु शस्त्रयागु प्रयोगं मेमेगु नं प्रयोगया खँ त्रिशूलं इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । जवय् न्हापां त्रिशूल जुल, अले दारुणोत्तमम् धैगु ग्यानापुसेच्वंगु कीला जुल । देपाय् एकशूकवज्र न्हापां अले कपाल ला च्वय् कनेहे धुंकल । वज्रयोगेन धैगु वज्रडाकयागु योगं हे साधकं बुद्धकायय् नं तथागतपिनिगु शरीरय् नं थ्व हे शस्त्रं सुयाः पीडित यायेफइ धाःसा साधारणपिनिगु शरीरय् छाय् यायेमफइ धैगु अतिशयोक्ति जुल ॥५९॥

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः पुनरपि वज्राहारसमयकृत्यार्थं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

अन्नं वा अथवा पानं यत्किञ्चिद्भक्षयेद्व्रती ।
विण्मूत्रमांसयोगेन विधिवत्परिकल्पयेत् ॥६०॥

अले वज्रपाणि सर्वतथागताधिपतिं हानं नं वज्राहारसमयकृत्ययात थःगु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात ।

अन्न अर्थात् जा जूसां अथवा पानं त्वनेगु जूसां साधकं नयेबलय्, त्वनेबलय् विण्मूत्र मांसयागु योग याना: विधिपूर्वक कल्पना यायेमा: ॥६०॥

टीका :

अथेत्यादि । पुनरपीति पूर्वोक्तभक्षणसमयस्य पूर्वोक्तकान् स्मारयति । वज्राः साधकाः तेषामाहारसमयो भोजनकायः तस्मिन् कृत्यमनु(ति)ष्ठेत् । यत् तत् स्वकायादिभ्यो निश्चारयामास ।

अन्नं शाल्योदनादिकं पानं क्षीरादिकं व्रती त्रिविधोऽपि साधकः भक्षयेत् पिवेद् वा तत् सर्वं विण्मूमांसयोगेन विधिवत् आहारं हृत्कण्ठशोधनपूर्वकमुपयुक्तस्यान्नपानस्य रसमांसादिस्वभावेन परिणतं ध्यायात् । अवशिष्टं विण्मूत्राभावेन परिकल्पयेत् । अयमाध्यात्मिको होमः ।

थ्व प्रकरणय् हानं नं न्हापा कनावये धुंकूगु भक्षण समय (नयेगु अनुल्लंघनीय नियम) लुमंकाच्वन। वज्रा धैपिं साधकत, इमिगु आहार समय धैगु भोजन समूहयागु कृत्य (यायेमा:गु ज्या) यायेमा: । थ्वहे थ:गु कायादिं पिकयाबिज्यात ।

अन्नं धैगु मार्सी जाकीया जा आदि जुल । पानं धैगु दुरु आदि जुल । व्रती धैम्ह स्वंगू प्रकारया साधकं नं भोजन यायेमा:, त्वनेमा: । व फुक्क नयेगु त्वनेगु वस्तु विण्मूत्र मांसयागु योग याना: विधिपूर्वक हृदय, कथु, शुद्ध याना नयागु अन्नपानयात रसमांस आदि स्वभाव परिवर्तन जुल धका विचार यायेमा: । रसमांसादि बनेजुया: ल्यं दुगु विण्मूत्र बनेजुल धका नं कल्पना यायेमा: । थ्व आध्यात्मिक होम ख: ॥६०॥

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः पुनरपि सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रपूजाग्रं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

पञ्चोपचारपूजाग्रैः पूजनं च प्रकल्पयेत् ।
एषो हि सर्ववज्राणां समयो दुरतिक्रमः ॥६१॥

अले सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं हानं नं सर्वतथागत कायवाक्चित्तवज्रपूजाग्रयात थ:गु कायवाक्चित्तं पिकयाबिज्यात ।

अग्रगु (त:जिगु) पञ्चोपचार पूजाद्वारा पूजा यायेमा: । फुक्क वज्रतय् (साधकतय्) थ्व दुरतिक्रमगु समय ख: ॥६१॥

टीका :

अथेत्यादि । सर्वतथागता वैरोचनादिस्वभावाः सर्वसत्त्वाः पञ्चबुद्धात्म ..... सर्वजं .. यमिति वचनात् । तेषां कायवाक्चित्तपूजाग्रचं पूजाविशेषं स्वकायादिभ्यो निश्चारयेत् ।

पञ्चोपहाराः पञ्च विषयाः तेषां पूजाग्रैः मनोज्ञविषयैः पूज्यमात्मानं चैतांश्च परान् प्रपूजयेत् । एष अयं विधिः सर्ववज्राणां सर्वयोगिभिः दुरतिक्रमोऽलंघनीयः समयः ।

अथेत्यादि ज्वलय् सर्वतथागता धैगु वैरोचनादि कुलयापिं फुक्क प्राणीपिं धाःगु खः (फुक्क जगत हे पञ्चबुद्धात्मक खः) धैगु वचनं थ्व अर्थ याःगु जुल । इमिगु कायवाक्चित्तपूजाग्र्य धैगु विशेष पूजा धाःगु खः । थःगु कायादिं पिकयाबिज्यात ।

पञ्चोपहाराः धैगु पञ्चविषय धाःगु खः । इमिगु पूजाग्र्यैः धैगु मनोहरगु विषयं धाःगु जुल । पूज्यं धैम्ह थःत व मेपिन्त नं पूजा यायेमाः । थ्व विधि सर्ववज्राणां धैगु फुक्क साधकपिसं दुरतिक्रम धैगु उलंघन याये मज्यूगु समय खः ॥६१॥

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः पुनरपि सर्वतथागतकायवाक्‌चित्तपूजारहस्यं स्वकायवाक्-चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

द्वयेन्द्रियप्रयोगेण स्वशुक्रादिपरिग्रहैः ।
पूजयेद्विधिवत्सर्वान् बुद्धबोधिमवाप्नुयात् ॥६२॥

अले वज्रपाणि सर्वतथागताधिपतिं हानं नं सर्वतथागतपिनिगु कायवाक्चित्तया पूजायागु रहस्य थःगु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाविज्यात ।

द्वयेन्द्रिय प्रयोग यानाः थःगु शुक्र आदि वस्तुं फुकसितं विधिवत् पूजा यायेमाः । अथे यानागुलिं बुद्धवोधि प्राप्त जुइ ॥६२॥

टीका :

एवं साधारणपूजामुक्त्वा विशेषपूजामाक्षिप्याह अथेत्यादि । सर्वतथागता अनन्तरोक्ताः एषां कायादिपूजारहस्यं गुह्यं निश्चारयेत् ।

द्वयेन्द्रियप्रयोगेण वज्रपद्मसमायोगेन स्वशुक्रादिपरिग्रहैः स्वचेतोमहारजसा कललादिभावेन सन्तत्य पुत्रपौत्रप्रभृतीन् विधिवत् रक्षणपोषणादिविधिभिः पूजयेत् संगृणहीयात् । एवं कृत्वा बुद्धबोधिमवाप्नुयादिति ।

थुगु प्रकारं साधारण पूजाया खँ कनाः विशेष पूजाया खँ क्यनेत अथेत्यादि वाक्यं कनाच्वन । सर्वतथागता धैगु च्वय् कनाथें फुक्क प्राणीपिन्त कायादि पूजा यायेगुया रहस्य अर्थात् गुह्यगु खँ पिकयाविज्यात धाःगु जुल ।

द्वयेन्द्रियप्रयोगेन धैगु वज्रपद्मयागु प्रयोगं स्वशुक्रादिपरिग्रहैः धैगु थःगु रेत व महारजं कलल आदिया रुपय् परिवर्तन जुजुं पुत्र पौत्र प्रभृतिपिन्त विधिवत् रक्षण, पोषण आदि विधिं पूजयेत् धैगु संग्रह यायेमाल । थथे यानागुलिं बुद्धबोधि प्राप्त जुइ ॥६२॥

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः पुनरपि सर्वतथागतकायवाक्चित्तसम्बरं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

य
सत्त्वधातोरनन्तस्य मातां समाधारिणीम् ।
काये त्रिवज्रसमयैः सम्बरोऽयं महाद्भुतः ॥६३॥

अले सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं हानं नं सर्वतथागतकायवाक्चित्तयागु सम्वरयात थ:गु कायवाक्चित्तं पिकयाबिज्यात ।

अनन्त सत्त्व प्राणीपिनि माता जुयाबिज्या:म्ह, समययात धारणा यानाबिज्याम्हसित त्रिवज्रसमयं कायय् सम्वर यायेगु थ्व अद्भुतगु सम्वर ख: ॥६३॥

टीका :

एवं स्वपरपूजामुक्त्वा निरवशेषस्य सत्त्वधातोः पूजामाक्षिप्याह अथेत्यादि । यथा जन्मकाले आगताः विनाशे तथैव गता इति तथागताः सर्वसत्त्वाः । कायवाक्चित्तसंवरमिति । तेषां योगिनां संवरणमनुग्रहः । तं भगवान् स्वकायादिभिर्निश्चारितवान् ।

अनन्तस्य सत्त्वधातोः अण्डजादेः सत्त्वराशेः मातां लोचनाम् । कासौ ? पृथिवी । कीदृशीमित्याह सत्त्वानामुत्पादस्थितिभङ्गलक्षणास्तिस्रोऽवस्थाः समयः तां धारयतीति समयधारिणी तां समयधारिणीम् अशेषसत्त्वाधातुसहितां पृथिवीं कामयेत् । त्रिवज्रसमयैरिति । आत्मनः शुभैः कायवाक्चित्तव्यापारैः हितसुखोपसंहितैः कामयेत् रमयेत् अनुगृणहीयात् । अयं समयः सामाजिकानां महाद्भुतः महतः सत्त्वराशेः परिग्रहात् विशिष्टतरः ।

थुगु प्रकारं थ:गु व मेपिनिगु नं पूजा यायेगु खँ कना: फुक्क निशेष जुइक सत्त्व प्राणीपिन्त पूजा यायेगु खँ कनेत अथेत्यादि वाक्यं कनाच्वन । गथे जन्म कालय् वया: मरण कालय् वन धैगु अर्थ कथं प्राणीपिं नं तथागत ख: । कायवाक्चित्तसम्वरं धैगु व योगीपिनिगु रक्षा यायेगु, अनुग्रह यायेगु सम्वर ख: । थ्व संवरया खँ श्री भगवानं थ:गु कायादिं पिकयाबिज्यात ।

अनन्त सत्त्वप्राणीं धैगु अण्डज आदि फुक्क प्राणीपिनि माता धैम्ह लोचनादेवी ख: । व सु धा:सा पृथिवी माता ख: । वसपोल गुजोम्ह धा:सा प्राणीपिनिगु जन्म जुइगु, म्वाना च्वनेगु, मरण जुइगु स्वंगू अवस्था धैगु समय ख: । व समय धारणा यानाच्वनाबिज्या:म्ह जूगुलिं समयधारिणी धा:गु ख: । उजोम्ह अशेष प्राणीपिं सहितगु पृथिवीयात कामयेत् धैगु उपभोग या । त्रिवज्रसमयै धैगु थ:गु शुभगु कायवाक्चित्तयागु ज्याखँ अर्थात् हित सुख जुइगु ज्याखँ कामयेत् धैगु न्हचाइपुकेगु या, अनुग्रह या धा:गु ख: । थ्व समय समाजतन्त्रया अनुयायीतय्गु महाद्भुतगु महान् स्वत्वराशियात अनुग्रह जुइगुलिं विशेष प्रकारयागु ख: ॥६३॥

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः पुनरपि सर्वसाधकसम्बरवज्रं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

कायवाक्चित्तसंभोगं त्रिगुह्यालयवज्रजम् ।
साधयामि अहं भद्रं संशयो नात्र सर्वथा ॥६४॥

अले सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं हानं नं फुक्क साधकतय्गु सम्वरवज्रयात थ:गु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात । त्रिगुहचया आलयवज्रं उत्पन्न जूगु कायवाक्चित्तया संभोग जुयाच्वंगु भद्रं धैगु कल्याणगु बुद्धत्व साधना याये । थ्व विषयय् सर्वप्रकारं शंका मदु ॥६४॥

टीका :

एवं पूजाप्रकारमुक्त्वा तद्विशुद्धिं दर्शयन्नाह अथेत्यादि । बोध्युपकरणत्वादनन्तरोक्ताः पूजाविधयः सर्वसाधनानि तेषां समादानं संवरः तस्य सारः वज्रः तं निश्चारयेत् ।

पूजाविधिषु यः कायादिव्यापारः कायावाक्चित्तसंभोगः तं त्रिगुह्यालयवज्रजं प्रभास्वर समुत्थितमधिमुञ्चेदिति शेषः । एवमधिमुच्य किं कुर्यादित्याह साधयाम्यहमिति । भद्रं बुद्धत्वं वज्रधरत्वं साधयामि प्राप्नोमीति दार्ढ्यमुत्पादयेत् । यद्येवं न कुर्यात् । ततः किमित्याह नाशयेदित्यादि सर्वान् बोधिसंभारान् निष्फलीकुर्यात् सोपलम्भत्वात् ॥

थुगु प्रकारं पूजायागु विविधता कना: उकिया विशुद्धि कनेत अथेत्यादि वाक्यं धयाच्वन । च्वय् कनावयागु पूजाविधित बोधिया उपकरण जूगुलिं फुक्क साधनत ग्रहण यायेगु हे सम्वर खः । व सम्वर नं सार जुयाच्वंगुलिं वज्र खः । थ्व सारयात पिकयाबिज्यात ।

पूजाकर्म यायेबलय् कायादियागु ज्याखँयात कायवाक्चित्तसंभोग धाइ । वयात त्रिगुहचालयवज्रजं धैगु प्रभास्वरं उत्पन्न जूगु धका अधिमुच्यते दृढ निश्चय या धैगु तनेमा:गु खँ खः । थथे दृढ निश्चय यायेधुंका छु यायेगु ? धैगु क्यनेत साधयामि इत्यादिं कनाच्वन । भद्रं धैगु बुद्धत्व व वज्रधरत्वयात साधयामि धैगु प्राप्त याये धका दृढता उत्पन्न यायेमाल । यदि थथे मया:सा छु जुइ धैगु खँ नाशयेत् इत्यादिं कनाच्वन । फुक्क बोधिसंभारयात हे निष्फल यानाबिइगु जुल । छाय्धा:सा थ्व भावना उपलम्भं युक्त जूगुलिं धा:गु खः ॥६४॥

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः पुनरपि सर्वसाधकवज्रसत्त्वसम्बरं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

वितस्तिमात्रमतिक्रम्य मूर्ध्निं मण्डलकल्पना ।
ओंकारं मध्यगतं ध्यात्वा पञ्चामृतनिपातनम् ॥६५॥
अनेन वज्रयोगेन तेजस्वी भवति क्षणात् ।
कायवाक्चित्तसौस्थित्यं भवति नात्र संशयः ॥६६॥

अले सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं हानं नं सर्वसाधकवज्रसत्वसम्वरयात थःगु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात ।

छचँनं क्वलाछिति च्वय् छगू मण्डल दु धका कल्पना यायेमाल । व मण्डलया दथुइ ओँ दु । उकी पञ्चामृत तिकीननावल धका ध्यान यायेमाल ॥६५॥ थथे वज्रयोग यानागुलिं तत्क्षणं हे तेजस्वी जुइ । कायवाक्चित्त स्थिर जुइ । थ्व खँय् शंका मदु ॥६६॥

टीका :

एवं योगिनः सत्त्वविषये प्रवृत्तिं प्रदर्श्य पुनरप्यात्मनः शरीराप्यायनं दर्शयन्नाह अथेत्यादि । सर्वबुद्धत्वादिकं साधयत्यनेनेति सर्वसाधकस्वशरीरं तस्य वज्रसत्त्वसंवरं वज्रसत्त्वसंपादनोपायो वज्रसत्त्वसंवरः तं निश्चारयेत् ॥

वितस्तिमात्रमित्यादि । स्वशिरस्युपरिगगने वकारपरावृत्तिसंज्ञाजातस्य चन्द्रमण्डलस्य कल्पनां भावनां तावत् कुर्यात् । ततः ओङ्कारं प्रवेशात्मकं चन्द्रमण्डलमध्यगतं ध्यात्वा पञ्चामृतनिपातनं कार्यम् । न म्रियन्त इत्यमृताः पञ्चामृतास्तथागताः तेषां निपातनं पञ्चरश्मिस्वभावेन मूर्ध्न आपादतलादभिषेचनं कार्यम् ॥

अनेनोक्तलक्षणेन वज्रयोगेन तथागतालम्वनेन तेजस्वी वपुष्मान् जायते क्षणादचिरात् । कायादिसौस्थित्यं चाप्नोतीत्यनुशंसा ।

थुगु प्रकारं योगीपिसं प्राणीपिनि उपरे यायेमाःगु ज्या खँ क्यनाः, हानं नं थःगु शरीरयात आप्यायन धैगु तृप्त यायेगु खँ क्यनेत अथेत्यादि वाक्यं कनाच्वन । फुक्क बुद्धत्व आदि साधयति धैगु सिद्ध याइम्ह धैगु अर्थय् सर्वसाधक धाःगु खः । स्वशरीरयात वज्रसत्त्वय् परिवर्तन याये । उपाययात थन वज्रसत्त्व सम्वर धाःगु खः । थ्व खँ धयाबिज्यात - वितस्तिमात्रम् इत्यादि प्रकरणय् थःगु छचँच्वय् वकार परिवर्तन जुयाः उत्पन्न जूगु चन्द्रमण्डलयात कल्पना धैगु भावना यायेमाल । अले प्रवेश स्वभावगु ओँकार चन्द्रमण्डलया दथुइच्वंगु ध्यान यानाः पञ्चामृत निपान यायेमाः धैगु मरण मजुइगु धायेत अमृत धाःगु खः । पञ्चामृत धैगु पञ्चतथागत धाःगु खः । वयात निपातन धैगु वसपोलपिं पञ्चरश्मि जुया छचँनंनिसें पालि तःलय् तक अभिषेक यायेमाल अर्थात् रश्मि खयेकेमाल धाःगु जुल ॥६५॥

च्वय् कनाथेंजाःगु वज्रयोग धैगु तथागतपिन्त आलम्वन यानागुलिं तेजस्वी जुइ, शरीर हृष्टपुष्टम्ह जुइ । याकनं हे जुइ । काय आदियागु सुस्थिति नं जुइ धैगु अनुशंसा जुल ॥६६॥

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः पुनरपि सर्वमण्डलधरकायवाक्चित्तगुह्यं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

चैत्यकर्म न कुर्वीत न च पुस्तकवाचनम् ।
मण्डलं नैव कुर्वीत न त्रिवज्राग्रवन्दनम् ॥६७॥

अले सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं हानं नं सर्वमण्डलधरकायवाक्चित्तगुहचयात थ:गु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात ।

चैत्यकर्म नं यायेमते । सफूयागु पाठ नं यायेमते । मण्डल च्वयेगु, पूजा यायेगु नं यायेमते । त्रिवज्राग्रपिन्त वन्दना नं यायेमते ॥६७॥

टीका :

निष्पन्नक्रमाधिगतस्य महामुद्रासाधनप्रविष्टस्य प्रवृत्तिमाह अथेत्यादि । सर्वे मन्त्रा रहस्या यस्मिन् स सर्वमन्त्रः समाजः तं धारयतीति सर्वमन्त्रधरः सामाजिको महायोगी तस्य कायवाक्चित्तगुह्यं कायादिप्रवृत्तिरहस्यं स्वकायादिभ्यो निश्चारयेत् ।

चैत्यकर्म मृद्वालुकादिस्तूपपूजाक्रियां न कुर्वीत आत्मन एव सर्वतथागतात्मकस्य चैत्यपूजाभिनिवेशायोगात्(।) न च पुस्तकवाचनमिति अनाभोगेनैव वज्रजापं सततमेव प्रवर्तयतः अन्यस्मिन् स्वाध्यायादौ प्रवृत्तेर्न युक्तत्वात् । एवं बाहचं मण्डलं तन्न कुर्वीत । स्वकायमण्डलमुक्त्वा वहिर्मण्डलस्य तत्त्वतोऽभावात् । त्रिवज्राग्राः श्रावकप्रत्येकबुद्धसम्यक्संबुद्धाः तेषां कायादिना प्रशमनं वन्दनं तन्न कुर्यात् । आत्मनः सर्वतथागतभावस्य विरोधात् ।

निष्पन्नक्रमयागु ज्ञान दुम्हसिगु वा महामुद्रा साधन यायेगुली दुथ्या:म्हसिगु प्रवृत्ति (व्यवहार) अथेत्यादि वाक्यं कनाच्वन । फुक्क मन्त्र धैगु रहस्यगु धा:गु ख: । अर्थात् सर्वमन्त्र धैगु समाज धा:गु ख: । वयात धारणा यानाच्वनीम्ह धायेत सर्वमन्त्रधर धैगु सामाजिक महायोगी धा:गु जुल । वयागु कायवाक्चित्तगुहच धैगु कायादियागु प्रवृत्तिया रहस्य धा:गु जुल । व रहस्य थ:गु कायादिं पिकयाबिज्यात ।

चैत्यकर्म धैगु चायागु वा फियागु स्तुप, चैत्य पूजा यायेगु ज्या यायेमते । आत्मन एव धैगु थ: हे सर्वतथागत स्वभावम्ह व्यक्तिं चैत्य पूजा आदिं अभिनिवेश (आशक्ति) यायेगु योग्य मजूगुलिं धा:गु ख: । न च पुस्तक वाचनम् धैगु अनाभोगं (मन मव्यूसे) हे वज्रजाप ला सदानं हे यानाच्वंगु दु धा:सा मेमेगु स्वाध्याय, पाठ आदि यायेमा:गु आवश्यक मदुगुलिं धा:गु ख: । थुगु हे प्रकार वाहचमण्डल (रजोमण्डल) आदि नं च्वया: पूजा यायेमा:गु मदु । थ:गु कायमण्डल त्व:ता: वाहचमण्डलयागु पूजा धात्थें मा:गु मदु । त्रिवज्राग्रा: धैगु श्रावक, प्रत्येक बुद्ध, सम्यक्सम्वुद्धपिन्त नं शरीर आदिं प्रणाम, वन्दना यायेमते । थ:हे सर्वतथागत स्वभाव धका धैगु ला विरोध हे जुइगु जुल ॥६७॥

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः सर्वविषपरिहारस्तम्भना कर्षणगुहचं स्वकायवाक्-चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

॥ श्रूँ ॥

चक्रमध्यगतं स्थाप्य सितांशुज्वालमालिनम् ।
पीतांशुरश्मिगहनं भावयेत् पीतसन्निभम् ।
त्रिवज्ररश्मिसमयैर्बीजोऽयं गुहचसम्भवः ॥६८॥

अले सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं हानं नं फुक विषययात स्तम्भन (न्हचाकेमबिइगु), आकर्षण (सालाकायेगु) आदि परिहारया गुहचगु खँ थ:गु कायवाक्चित्तं पिकयाबिज्यात ।

॥ भ्रूँ ॥

चक्रया दथुइ चन्द्रमायागु ज्वालाथें दुम्ह साध्ययात तया: भावना यायेमाल । अले म्हासुगु रश्मि दुम्ह, म्हासुम्ह भावना यायेमाल । अथे हे फुक्क धूम्र वर्णम्ह ध्यान याना: विष सरे यायेमाल । त्रिवज्रयागु रश्मिया समयद्वारा गुहचं उत्पन्न जूगु थ्व भ्रूँ वीजाक्षर ख: ॥६८॥

टीका :

एतत् सर्वं लोकप्रज्ञप्तिमागम्य कर्तव्यम्, न विरुध्यत एवानभिनिवेशत इति पञ्चदशपटलोक्तं क्षुद्रकर्मशेषमाक्षिपन्नाह अथेत्यादि । सर्वविषं स्थावरजङ्गमं लघुप्रकारं तस्यापहरणादिकं कायादिभ्यो निश्चारयेत् । तद्यथा चक्रमध्यगतमित्यादि विषाभिभूतं चक्रमध्यगतं सितप्रणवोद्भवाष्टारचक्रनाभिस्थं शीतांशुरश्मिगहनं पीतवर्णैर्विषतेजोभिस्तावद् व्याप्तदेहं सितचक्रेणैव शिरसि स्थगितं तद्रश्मिनिवहैः शनैः शनैरपनीयमानपीतावभासं विचिन्त्य निर्विषं कुर्यादिति विषापहरणम् । पीतसन्निभमिति । एतत्सर्वं स्तम्भनाभिप्रायेण पीतवर्णं ध्यायादिति विषस्तम्भनम् । एतत् सर्वं धूम्रवर्णं ध्यात्वा यत्रेच्छति तत्र संक्रामयेदिति विषापकर्षणमुक्तं भवति ।

त्रिवज्ररश्मिसमयैः सितपीतधूम्ररश्मिप्रयोगैः बीजोऽयं ओङ्कारः गुहचसंभवः विषापहरणादितत्त्वस्थितो ध्येयः ।

थ्व साधन फुक्क लोकयागु प्रज्ञप्ति कथं सिइका यायेमा: । आशक्त जुयां विरोध जुइमखु । पञ्चदश पटलय् च्वयात:कथं क्षुद्रंकर्मतय्गु खँ हया: अथेत्यादि वाक्यं कनाच्वन । सर्वविषं धैगु स्थावर व जङ्गम विष धा:गु ख: । याउँक व विष अपहरण आदि यायेत कायादिं पिकयाबिज्यात । गथेधा:सा चक्रमध्यगतमित्यादि धैगु विषं लठ्ठम्ह चक्रया दथुइ तया:, तुयूगु ओँकारं उत्पन्न जूगु च्यापू आरा (आ:सिं) दुगु चक्रया दथुइ तया: चन्द्रमायागु रश्मिं खयेका: म्हासुगु वर्णगु विषया तेजं म्ह छम्हं युक्तम्हसित तुयूगु चक्रं हे छँचनय् रश्मिं खयेका: व रश्मिं बुलुहुँ म्हासुगु विष मदयावन धका भा:पा: निर्विष यायेमाल । थथे यायेगुयात विषापहण यायेगु धाइ । पीत संभवम् धैगु च्वय् कनात:थें फुकभनं स्तम्भन यायेगु अभिप्रायं पीतवर्ण ध्यान यायेमा: । थ्व विष स्तम्भन ख: । अथे फुकभनं धूम्रवर्ण भा:पा: गन य: अन विष सरे यायेगुयात विषापकर्षण धाइ । त्रिवज्ररश्मिसमयैः धैगु तुयूगु, म्हासुगु, धूम्र वर्णगु रश्मि प्रयोग याना धा:गु ख: । थ्व ओँकार वीज गुहचसंभव धैगु विषापहरणादि तत्त्वय् च्वनाच्वंगु ध्यान यायेमा: ॥६८॥

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः कायवाक्चित्तरक्षाचक्रमन्त्रं वज्रसंयुक्तं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

उँ हूलू हूलू तिष्ठ तिष्ठ बंध बंध हन हन दह दह अमृते हूँ फट् स्वाहा ।

भूर्जपत्रादिषु चक्रं कर्मवज्रप्रतिष्ठितम् ।

हकारमध्यगं कृत्वा नाममध्ये समालिखेत् ॥६९॥
मन्त्राक्षरपदैः सम्यक् मण्डितं स्थापयेत् सदा ।
एषो हि सर्वमन्त्राणां त्रिगुह्यालयसम्भवः ॥७०॥

अले सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं कायवाक्चित्तरक्षाचक्रमन्त्रयात वज्रं युक्त याना: थ:गु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाबिज्यात ।

ओँ हुलू हुलू तिष्ठ तिष्ठ बन्ध बन्ध हन हन दह दह अमृते हूँ फट् स्वाहा ॥

भुजापात आदि कर्मवज्रं प्रतिष्ठा याना: चक्र च्वयेमाल । हकार चक्रया दथुइ तया:, नांया नं दथुइ तया: च्वयेमाल ॥६९॥

मन्त्राक्षरत नं बांलाक, सदानं तयेमाल । थ्व फुक्क मन्त्रया, त्रिगुहचया आलयं उत्पन्न जूगु ख: ॥७०॥

टीका :

एवं विषापहरणादिप्रयुक्तमन्त्रिणो रक्षार्थमाह अथेत्यादि । कायवाक्चित्तरक्षार्थं चक्रं तस्य मन्त्रवज्रं मन्त्रसारं कायादिभ्यो निश्चारयेत् ।

ओङ्कारादिफट्कारावसानिको निरन्ताख्यो मन्त्रः । भूर्जपत्रादिषु चक्रमष्टारं कर्मवज्रप्रतिष्ठितं विश्ववज्रवरटकस्थितमालिख्य फटकारमध्यगतं कृत्वेति चक्रनाभिगतं फट्कारमालिख्य तन्मध्ये रक्ष्यनाम समालिखेत् ॥

मन्त्राक्षरपदैः ओमित्यादिकैः सम्यगानुपूर्व्या मण्डितमारसन्धिषु शोभितं सदा सर्वकालं करण्डकादौ संस्थाप्य पूजयेत् । ओं प्रथमारे । हुलु हुलु द्वितीये । तिष्ठ तिष्ठ तृतीये । वन्ध वन्ध चतुर्थे । हन हन पञ्चमे । दह दह षष्ठे । अमृते सप्तमे । (हूं) फट् अष्टमेऽरे इति मन्त्राक्षरविन्यासः । एवं रक्षाचक्रविन्यासः । सर्वमन्त्राणां साधकानां त्रिगुह्यं कायवाक्चित्तं तस्यालयः समुच्चयः रक्षासमूह इति ।

थुगु प्रकारं विष अपहरण यायेगु आदि प्रयोग याइम्ह मन्त्रिं (साधकं) थ:त नं रक्षा यायेमा: धैगु खँ अथेत्यादि वाक्यं कनाच्वन । कायवाक्चित्त रक्षा याइगु चक्रया मन्त्रवज्र धैगु मन्त्रया सारगु खँ कायादिं पिकयाविज्यात ।

ओँकार निसें फट्कार तकया मनत्रयात 'निरन्त' मन्त्र धाइ (मूलय् स्वाहा मतयेमा:) । भूर्जपत्र आदिइ च्यापु आरा दुगु कर्मवज्र प्रतिष्ठितं धैगु विश्ववज्रया दथुइच्वंगु याना: च्वया, फट्कारयात दथुइ तया धैगु चक्रया नाभिइ तया: फट्कार च्वयेमा: । वयानं दथुइ रक्षाया नाम च्वयेमा: ॥६९॥

मन्त्राक्षरपदैः धैगु ओँ इत्यादि आख: बांलाक कथहं मण्डितं धैगु आराया सन्धिइ शोभायमान जुइक धा:गु ख: । सदानं वत्ता आदि चक्र तया: पूजा यायेमाल । ओँ प्रथम आराय्, हलु हुलु द्वितीय आराय्, तिष्ठ

तिष्ठ तृतीयय्, वन्ध वन्ध चतुर्थय्, हन हन पञ्चमय्, दह दह षष्ठय्, अमेते सप्तमय्, हुँ फट् अष्टम आराय् मन्त्राक्षर तयेमाः । थुगु कथं रक्षाचक्र विन्यास जुल । सर्वमन्त्राणां धैगु साधकतय्गु त्रिगुह्यचं धैगु कायवाक्चित्त खः । वयागु आलय समुच्चय धाःगु खः । अर्थात् रक्षा समूह धाःगु खः ॥७०॥

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः वज्राञ्जनपदं स्वकायवाक्चित्तवज्रेभ्यो निश्चारयामास ।

चतुष्पथैकवृक्षे च मातृस्थाने शिवालये ।
वज्राञ्जनपदं तत्र कपाले पातयेत्सदा ॥७१॥

महातैलरुधिरं विष्ठं पद्मसूत्रमर्कतूलेन वर्तिं कृत्वा कृष्णचतुर्दश्यामर्द्धरात्रौ वज्राञ्जनं पातयेद्बुधः तत्रैवाष्टशताभिमन्त्रितं कृत्वा । त्रिविधा सिद्धिर्भवति इत्याह भगवान् समन्तभद्रः ।

अले सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं वज्राञ्जनपदयात थःगु कायवाक्चित्तवज्रं पिकयाविज्यात ।

चतुष्पथे धैगु दुवातय्, याकः सिमाक्वय्, मात्रिकापिनिगु मन्दिरय्, शिवालयय् मध्यय् छ्थाय् पाल्चाय् वज्राञ्जनपद फयेमाः ॥७१॥ महातैलहि विष्ठा पद्मसूत्र अथवा आंकमांया कपाय्यागु इताः दयेकाः चतुर्दशीया अर्धरात्रय् सच्छि च्याकः मन्त्र ब्वनाः बुद्धिमानम्ह मनूखं वज्राञ्जन फयेमाः । अर्थात् मोहनी फयेमाः । थथे यानागुलिं स्वंगू प्रकारयागु सिद्धि दइ धका भगवान् समन्तभद्रं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

टीका :

इदानीं कर्मावसाने वज्रज्ञानप्रयोगं दर्शयन्नाह अथेत्यादि । वज्राञ्जनं वश्यादिषु विसंवादकत्वात् तदेव सर्वसंपदामास्पदत्वात् पदं प्रतिष्ठा, तं निश्चारयेत् ।

साधकस्यानं चतुष्पथादिकं प्रसिद्धं वज्राञ्जनपदमित्यादिकस्यायमुपदेशः पञ्चामृतभावितार्कपद्मसूत्रेण वर्तितं कृत्वा कपालचुल्लीमध्यस्थवसापूर्णकपालमध्यगतं संस्थाप्य तदुपरि सुरापरिपूर्णकपालं संस्थाप्य अनन्तरोक्तचक्रमन्त्रमष्टोत्तरशतं जपेत् । भूतदिनेऽर्धरात्रौ कपालासनस्थः साधकः आज्ञाचक्रोक्तविधिना च रक्षां कृत्वा कज्जलं पातयेदिति वज्राञ्जनपदविधिः ।

ततः कज्जलमादाय करण्डके संस्थाप्य तमेव मन्त्रमष्टोत्तरशतवारानावर्त्य जपेत् । त्रिविधा सिद्धिरुत्तममध्यमाधमाः । तत्रान्तर्धानमुत्तमा । भूगतनिधानदर्शनं मध्यमा । वशीकरणं(अधमा) सिद्धिरित्याह भगवान् समन्तभद्रः ।

आः च्वय्यागु खँया अन्त्य वज्राञ्जन फयेगु खँ क्यनेत अथेत्यादि वाक्यं कनाच्वन । वज्राञ्जन धैगु वश्य आदि कर्मय् मिले मजूगुलिं वहे अञ्जन फुक्क सम्पत्तिया आधार जूगुलिं पद धैगु प्रतिस्था धाःगु खः । व खँ पिकयाबिज्यात । साधक च्वनेगु थाय् चतुस्पथ आदि प्रसिद्धगु खँ खः । वज्राञ्जनपद धैगु शब्दया व्याख्या थथे खः:- पञ्चामृतं भावना यानातयागु आंक वा पलेस्वांयागु सूत्र निलाः पाल्चा छ्पातय् तयाः अर्थात् दालं बुलाः च्याकाः उकी द्यःने पाल्चा छ्पाः तयाः च्वय् कनावयागु चक्रमन्त्र सच्छि व च्याकः

ब्वनेमाल । चतुर्दशीया अर्धरात्रय् साधकं आज्ञाचक्रया विधिकथं रक्षा याना: पाल्चाय् अंज: फयेमा: (मोहनी फयेमा:) । थ्व वज्राञ्जनपद विधि ख: ॥७१॥

अले व अज: कया: बत्ता छ्गलय् तया: वयात सच्छि च्याक: मन्त्र ब्वनेमाल । थथे यानागुलिं उत्तमगु, मध्यमगु, अधमगु स्वंगू प्रकारयागु सिद्धि लाभ जुइ । अन्तर्धान जुइगु उत्तमगु सिद्धि ख: । पृथिवीया दुनेच्वंगु लुँ आदियागु खनी खनीगु मध्यम सिद्धि जुल । वशीकरण यायेगु अधम सिद्धि जुल । धका श्री भगवान् समन्तभद्रं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

मूल :

अथ भगवन्तः सर्वतथागता वज्रपाणिं सर्वतथागताधिपतिमेवमाहुः । कतिभिर्भगवन् गुह्याक्षरैः समन्वागतास्ते बोधिसत्त्वा महासत्त्वा य इदं सर्वतथागतचर्यावज्रं सर्वतथागतगुह्यसमयं श्रद्धास्यन्ति भावयिष्यन्ति च ।

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः तान् सर्वतथागतानेवमाह । त्रिगुह्याक्षरैर्भगवन्तः सर्वतथागताः समन्वागतास्ते बोधिसत्त्वा महासत्त्वा य इदं सर्वतथागतबोधिचर्यावज्रं श्रद्धास्यन्ति भावयिष्यन्ति च । सर्वतथागताः प्राहुः । कतमैस्त्रिभिः ? वज्रधरः प्राह । यदुत सर्वतथागतकायवज्रेण, सर्वतथागतवाग्वज्रेण, सर्वतथागतचित्तवज्रेण, एभिस्त्रिभिः ।

अथ ते सर्वतथागता भगवतो वज्रपाणेः पादयोर्निपत्य तूष्णीस्थिता अभूवन् ।

अले भगवान् सर्वतथागतपिसं सर्वतथागताधिपति वज्रपाणियात थथे विन्ति यात - हे भगवन् ! गुलि गुह्याक्षरं युक्तपिं बोधिसत्त्व महासत्त्वपिसं थ्व सर्वतथागत वज्रचर्यायात, सर्वतथागत गुह्यसमययात श्रद्धा याइ तथा भावना याइ । अले सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं वसपोलपिं फुक्क तथागतपिन्त थथे आज्ञा जुल - त्रिगुह्याक्षरं युक्तपिं व बोधिसत्त्व महासत्त्वपिसं थ्व सर्वतथागतबोधिचर्यावज्रयात श्रद्धा नं याइ, भावना नं याइ, हे भगवान् सर्वतथागतपिं ! धका आज्ञा जुयाबिज्यात । अले फुक्क तथागतपिसं हानं छु छु स्वंगू गुह्याक्षर धैगु धका प्रार्थना यासेंलि वज्रधरं आज्ञा जुयाबिज्यात - सर्वतथागतकाय्वज्रं, अथेहे सर्वतथागतवाग्वज्रं, हानं सर्वतथागतचित्तवज्रं नं, थ्व स्वंगूलिं युक्त जूम्हसिनं श्रद्धा तया: भावना याइ । थथे आज्ञा जूसेलिं अले वसपोल फुक्क तथागतपिसं भगवान् वज्रपाणियागु तुति निपाय्स भोपुया: न्वंमवा:से च्वनाबिज्या:गु जुल ।

टीका :

अथ संगीतिकारस्तन्त्रमाहात्म्यमुद्भावयन्नाह । अथ भगवन्तः सर्वतथागताः वज्रपाणिं सर्वतथागताधिपतिमेवमाहुः । कतिभिर्भगवन् गुह्याक्षरैः समन्वागताः ते बोधिसत्त्वा महासत्त्वा(य) इदं सर्वतथागतगुह्यंसमयं श्रद्धास्यन्ति भावयिष्यन्ति चेति भगवन्तं पृष्टवन्तः ।

अथ वज्रपाणिः तान् सर्वतथागतानेवमाह त्रिगुह्याक्षरैः भगवन्तः सर्वतथागताः ते बोधिसत्त्वा य इदं सर्वतथागतबोधिचर्यावज्रं श्रद्धास्यन्ति भावयिष्यति चेति परिहारः ।

सर्वतथागताः प्राहुः कतमैस्त्रिभिरिति पुनश्चोद्यम् ।

वज्रधरः प्राह सर्वतथागतकायवज्रेण सर्वतथागतवाग्वज्रेण सर्वतथागतचित्तवज्रेण एभिस्त्रिभिरिति परिहारः।

अथ ते सर्वतथागता भगवतो वज्रपाणेः पादयोः प्रणिपत्य तूष्णीं स्थिता अभूवन्निति।

अले संगीतिकारं तन्त्रयागु महात्म्य क्यनेत अथ भगवन्त इत्यादि वाक्यं कनाच्वन। अले भगवान् सर्वतथागतपिसं वज्रपाणि सर्वतथागताधिपतियात थथे विन्ति यात - हे भगवान्! गुलि गुह्याक्षरं युक्तपिं वसपोल बोधिसत्त्व महासत्त्वपिं थ्व सर्वतथागतगुह्यसमययात श्रद्धा तइ, भावना याइ धका भगवान्यात न्यनाबिज्याःगु जुल।

अले वज्रपाणिं वसपोल सर्वतथागतपिन्त थथे धयाबिज्यात - स्वंगू गुह्याक्षरं वसपोल बोधिसत्त्वपिं युक्त जुयाच्वन। हे भगवन् सर्वतथागतपिं! थ्व सर्वतथागतबोधिचर्यावज्रयात श्रद्धा तयाच्वनि। भावना यानाच्वनि। फुक्क तथागतपिसं हानं - छु छु स्वंगू गुह्याक्षर धका न्हचसः तःगु जुल। अले वज्रधरं सर्वतथागतकायवज्रं, सर्वतथागतवाग्वज्रं, सर्वतथागतचित्तवज्रं नं थ्व स्वंगूलिं युक्त जुयाच्वन धका लिसः बियाबिज्याःगु जुल। अले वसपोल फुक्क तथागतपिं श्री भगवान् वज्रपाणियागु निपा तुतिइ प्रणाम यानाः न्वंमवाःसे च्वनाबिज्यात।

मूल :

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः तान् सर्वतथागतान् बोधिसत्त्वांश्चामन्त्रयते स्म। भूतपूर्वं भगवन्तः सर्वतथागता अनभिलाप्यानभिलाप्यबुद्धक्षेत्रसुमेरुपरमाणुरजःसमाः कल्पाः क्षीणा यावद् भगवतो दीपङ्करस्य तथागतस्यार्हतः सम्यक्सम्बुद्धस्यातिक्रान्तस्य काश्यपस्यापि महामुनेरभिसम्बुद्धस्य न भाषितम्। तत्कस्माद्धेतोः ? अभव्या भगवन्तः सत्त्वा अस्य महागुह्यपदार्थस्य तेन कालेन तेन समयेन मया न भाषितम्। अपि तु भगवन्तः सर्वतथागता अस्मिन् गुह्यसमाजे बुद्धबोधिं क्षणलवमुहूर्ते नैव निष्पादयन्ति। यदनेकैर्गङ्गानदीबालुकासमैः कल्पैः घटयन्तो व्यायच्छन्तो बोधिसत्त्वा बोधिं न प्राप्नुवन्ति। तदिहैव जन्मनि गुह्यसमाजाभिरतो बोधिसत्त्वः सर्वतथागतानां बुद्ध इति संख्यां गच्छति।

अले सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं वसपोल फुक्क तथागतपिं व बोधिसत्त्वपिन्त नं सःताबिज्यात। हे भगवान् सर्वतथागतपिं! न्हापा न्हापा अनभिलाप्य अनभिलाप्य बुद्धक्षेत्रया सुमेरु परमाणु रजःसमान कल्पत बिते जुयावनेंधुंकल, उबलय् भगवान् दीपंकर तथागत अरहत् सम्यक् संबुद्ध नं बिते जुयावनेंधुंकल। काश्यप महामुनिं नं अभिसंबोधि लाभ याना नं कनाबिमज्याः। छाय्धाःसा थ्व महागुह्य पदार्थयागु उगु समय, उगु कालय् जिं नं मकना। छाय्धाःसा उबलेया प्राणीपिं कने योग्यपिं मखु। अथे जूगुलिं जिं मकना। परन्तु हे भगवान् सर्वतथागतपिं! थ्व गुह्यसमाजतन्त्रय् बुद्धबोधि धैगु छगू क्षणं, छगू लवं, छगू मूहर्तं नं उत्पन्न यानाच्वन। अनेक गंगा नदीया बालुका प्रमाणं कल्पतक कुतः याःसां, प्रयत्न याःसां बोधिसत्त्वपिसं बोधि प्राप्त याये मफयाच्वन। आः थन थ्वहे जन्मय् गुह्यसमाजय् लगे जूम्ह बोधिसत्त्व फुक्क तथागतपिसं बुद्ध धका धायेका च्वनाच्वनि।

टीका :

एवं विगतसन्देहानां तथागतानां भूयोऽपि तन्त्रस्य दुष्प्राप्यत्वख्यापनेन प्रसादाभिवृद्ध्यर्थ तथागता अन्यथा मन्त्रयन्ति तद्दर्शयन्नाह अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः तान् सर्वतथागतान् बोधिसत्त्वांश्चामन्त्रयते स्म । भूतपूर्वं भगवन्तः सर्वतथागताः अनभिलाप्यानभिलाप्यबुद्धक्षेत्रपरमाणुरजःसमाः कल्पाः क्षीणा यावत् भगवतो दीपङ्करस्य तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्याप्यतिक्रान्तस्य काश्यपस्यापि महामुनेरभिसंबुद्धस्य न भाषितम् ।

तत् कस्मात् हेतोः ? अभव्या भगवन्तः सत्त्वाः अस्य महागुह्यपदार्थस्य तेन कालेन तेन समयेन न भाषितमिति भूतपूर्वमित्यादिना अतीतवृत्तकमाहृत्य काश्यपतथागते परिनिर्वृतेरप्रवृत्तिं प्रदर्शितवान् । तत् कस्मात् हेतोरित्यादिना । किमर्थं न भाषितम् ? अत्र कारणमाह तावति काले सत्त्वाः हीनाधिमुक्तिकाः दानशीलादिविरागधर्मविनेया गम्भीरदेशनायामुत्त्रस्तसंज्ञिनः इत्यतो भव्याः । तस्मिन् काले महागुह्यपदार्थ न प्रकाशितवान् । अस्मिन् काले रागचरितानां पञ्चकषायोद्धुतानां सत्त्वमधिमुक्तिमुपलक्ष्यागत्य तथागतेन केवलं देशितम्, अपितु बुद्धत्वमनेन प्राप्यत इति केषांचिदाशङ्का स्यात् । अतः तन्निरासायाह अपितु भगवन्तः सर्वतथागताः अस्मिन् गुह्यसमाजे बुद्धबोधिं क्षणलवमुहूर्तेणैव निष्पादयन्ति । यदनेकैः गङ्गानदीवालुकसमैः कल्पैः घटयन्तो व्यायच्छन्तो बोधिसत्त्वाः बोधिं न प्राप्नुवन्ति, तदिहैव जन्मनि गुह्यसमाजाभिरतो बोधिसत्त्वः सर्वतथागतानां बुद्ध इति संख्यां गच्छति । बुद्धबोधिः क्षणलवाः मुहूर्तेणैव निष्पादयतीत्ययमर्थः ।

थुगु कथं शंका मदयेवं तथागतपिनि हानं नं तन्त्रयागु दुर्लभगु खँ व्यक्त यायेत, अले प्रशन्नता वृद्धि यायेत नं तथागतपिसं मेगु प्रकारं सल्लाह यानाच्वन । वहे खँ क्यनेत अथ वज्रपाणि इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । अले सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं वसपोलपिं फुक्क तथागतपिन्त व बोधिसत्त्वपिन्त नं सःताबिज्यात । न्हापा न्हापा अनभिलाप्य अनभिलाप्य बुद्धक्षेत्रया परमाणु रजः समान कल्प पुलावनेधुंका भगवान् दीपंकर तथागत अरहत् सम्यक् संबुद्धयागु नं समय पुलावनेधुंका काश्यप महामुनि अरहत् सम्यक् संबुद्धं नं थ्व वज्रयानयागु खँ हे सर्वतथागतपिं ! सुनांनं कनामवं ।

छाय्धाःसा उबलय्यापिं प्राणीपिं थ्व महागुह्यगु पदार्थया खँ न्यनेत योग्य मजू । उगु समय, उगु कालय् अथे जुयाः हे भगवान्पिं !वज्रयानया खँ कनामवं । थुगुकथं न्हापायागु खँ कनाः काश्यप तथागत नं परिनिर्वाण जुयावंसेंलि थ्व वज्रयानयागु प्रवृत्ति मजूगु क्यनातल । अथे छाय्ले धाःसा, छुया निंतिं वज्रयान कनाबिमज्यात धाःसा थ्वया कारण उगु समय प्राणीपिं दृढ विश्वास मदुपिं, दानशील आदि विरागधर्मं विनित यायेवहःपिं थ्व गंभिरगु वज्रयानया देशना खनाः ग्याइपिं जुयाच्वन । अथे जूगुलिं इमित अयोग्य धाःगु खः । अथे जूगुलिं उगु समय महागुह्यगु पदार्थया खँ प्रकाश यानाबिमज्याःगु खः । थुगु समय धाःसा राग चरित्रपिं, पञ्चकषाय आपाः मदुपिं, मनयागु दृढ विश्वास दुगु सिइकाः तथागतं धर्मदेशना यानाबिज्याःगु खः । थ्व वज्रयानं नं बुद्धत्व प्राप्त जुइ ला धैगु छम्ह निम्हसिया शंका दयेफु । व शंका निवारण यायेत हे भगवान् सर्वतथागतपिं ! थ्व गुह्यसमाजय् बुद्धबोधि क्षण लव मूहुर्त हे प्राप्त जुयाच्वन । आपालं आपाः गंगा नदीया वालुका समान कल्प कोशिस यानाः उद्योग यानाच्वंपिं बोधिसत्त्वपिसं बोधिज्ञान प्राप्त याये मफयाच्वन । वहे

बोधिज्ञान थन थ्वहे जन्मय् गुह्यसमाजय् च्वनाः बोधिसत्त्वपिन्त फुक्क तथागतपिसं बुद्ध धका नां कायेकाच्वन। व बुद्धबोधि ला छगू क्षणं, छगू लवं, छगू मूहुर्तं हे सम्पन्न यानाच्वन धैगु अर्थ खः।

मूल :

अथ ते महाबोधिसत्त्वा इदं वाग्वज्राक्षरपदं श्रुत्वा प्ररोदयामासुः। अथ ते सर्वतथागतास्तान्बोधिसत्त्वानेवमाहुः। मा भगवन्तः महाबोधिसत्त्वाः प्ररोदयत मा च त्रिदुःखं समुत्पादयत। अथ ते महाबोधिसत्त्वास्तान् सर्वतथागतानेवमाहुः। कथं ते भगवन्तः सर्वतथागता न प्ररोदामहे ? कथं न दुःखमुत्पादयामहे ? तत्कस्मात् हेतोः ? अभव्या भगवन्तः त्रिगुह्याक्षरम्। अभव्या भगवन्तोऽन्तशो नाम श्रवणेनापि। सर्वतथागताः प्राहुः। सामान्याक्षरपदं कुलपुत्रा यथा भवद्भिर्न ज्ञातं न श्रुतं तथास्माभिरपि सर्वतथागतैः सर्वबुद्धबोधिसत्त्वैश्च कुलपुत्रास्ते गुह्याक्षरा न संभवा नाभिसम्बुद्धाश्च। तत्कस्माद्धेतोः ? त्रिगुह्याक्षरविशुद्धत्वात्।

अथ ते सर्वे बोधिसत्त्वाः तूष्णीं व्यवस्थिता अभूवन्। अथ भगवन्तः सर्वतथागताः सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रयोषिद्भगेषु विजहार।

अले वसपोल बोधिसत्त्वपिसं थुजाःगु वाग्वज्राक्षरपद न्यनाः ख्वयाबिज्यात। अले व फुक्क तथागतपिसं उपिं बोधिसत्त्वपिंत थथे आज्ञा जुल - हे महाबोधिसत्त्वपिं ! छलपोलपिं ख्वयाबिज्यायेमते। स्वंगू प्रकारया दुःख उत्पन्न यानाबिज्यायेमते। अले थथे आज्ञा जूगु न्यनाः वसपोल महाबोधिसत्त्वपिसं वसपोल सर्वतथागतपिन्त थथे विन्ति यात - हे भगवान् सर्वतथागतपिं ! जिपिं गथे मख्वये, जिमिसं गथे दुःख उत्पन्न मयाये ? छाय्धाःसा हे भगवान्पिं ! त्रिगुह्याक्षर प्राप्त यायेत जिपिं अयोग्यपिं जुल। हे भगवान् ! अन्त्यय् त्रिगुह्याक्षरयागु नां तक नं न्यनेत अयोग्यपिं जुल। थथे विन्ति याःगु न्यनाः फुक्क तथागतपिसं हानं आज्ञा जुल - हे कुलपुत्रपिं ! सामान्य अक्षरपद नं थुमिसं गथे मसियाच्वन, न्यने मखनाच्वन। अथे हे जिपिं फुक्क तथागतपिसं व फुक्क बोधिसत्त्वपिसं नं, अथे हे कुलपुत्रपिसं नं व गुह्याक्षर प्राप्त याये मफुगु खः। अले व फुक्क बोधिसत्त्वपिं न्वंमवाःसे च्वनाच्वन। अले फुक्क तथागतपिसं सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रयोषिद्भगय् विहार यानाबिज्यात।

टीका :

अध्यात्माभिसंबोधिक्रमेण परमार्थसत्यं प्रविश्य सकलकलिमलं प्रक्षाल्य क्षणलवमुहूर्त्तनिमेषमात्रेण स्वाधिष्ठानक्रमेण व्युत्थान सर्वसंपत्संबन्धागतो भवति। अस्मिन् श्रीगुह्यसमाजे अधिगततत्त्वानां दृष्टधर्म एवेह जन्मनि बुद्धत्वप्राप्तिं श्रुत्वा तन्त्रं ग्रन्थतः साकल्पेन श्रुत्वापि षट्कोटिपदविभागेन तन्त्रार्थे असंत्यक्तमोहाश्चन्दनादयः श्रोतारो न आत्तमनसो बभूवुः तद् दर्शयन्नाह अथ ते बोधिसत्त्वा इदं वाग्वज्राक्षरपदं श्रुत्वा प्ररोदयामासुरिति।

एवं दुःखितमनस्कान् मृद्विन्द्रियान् प्ररुदितान् दृष्ट्वा रत्नपुद्गला उभयत्र विशारदा यथाश्वासयामासुः तद् दर्शयन्नाह अथ ते सर्वतथागताः तान् बोधिसत्त्वानेवमाहुः। मा भगवन्तो बोधिसत्त्वाः प्ररोदत मा च त्रिदुःखं भावयत। एवं रत्नपुद्गलैः समाश्वस्ताश्चन्दनादय आत्मनो

दुःखकारणं यथा निवेदयन्ति, तद् दर्शयन्नाह अथ ते महाबोधिसत्त्वाः तान् सर्वतथागतानेवमाहुः । कथं भगवन्तः सर्वतथागताः न प्ररोदामहे ? कथं त्रिदुःखं न प्रभावयामहे ? तत् कस्य हेतो ? सु(?अ)भव्या भगवन्तः त्रिगुह्याक्षरेऽन्तगः तद्दर्शनमश्रवणेनापीति त्रिदुःखमिति । दुःखदुःखं विपरिणामदुःखं संस्कृतदुःखं च । अथ वा कायवाङ्मानसं दुःखं त्रिगुह्याक्षर इति कायवाक्चित्तं त्रिगुह्यं अक्षरार्थ त्र्यक्षरं त्रिगुह्यं समस्ताङ्गं त्वरितविवन्धवास्पकं त्रिगुह्यकम् । गर्भी । प्रज्ञोपायोपलब्धिं त्रिगुह्यम् कोलिकं । एतानि त्रिगुह्याक्षराणि ।

एवं विशुद्धिं द्योतयन्नाह सर्वतथागताः प्राहुः सामान्याक्षरं कुलपुत्राः यथा भवद्भिर्न ज्ञातं न श्रुतं तथास्माभिरपि सर्वतथागतैः सर्वबोधिसत्त्वैश्च कुलपुत्राः यते गुह्याक्षरं न प्राप्ताः नाभिसंबुद्धाः, तत् कस्य हेतो ? त्रिगुह्याक्षरविशुद्धत्वात् ।

अथ ते सर्वबोधिसत्त्वाः तूष्णीमभूवन्निति भवद्भिर्यथा न ज्ञानं श्रुतमिति यत् तदस्माकं सर्वतथागतबोधिसत्त्वानां च साधारणमेतत् । किमर्थ तद्गुह्याक्षरं न प्राप्ताः ग्राह्याभावेन नाभिसंबुद्धाः ग्राहकाभावेन । तत् कस्मात् हेतोः ? गुह्याक्षरविशुद्धत्वात् । गुह्याक्षरं प्रभास्वरः तेनः विशोधितत्वात् तथागतैः तत्त्वमुद्दिपितम् । एवमुद्घटितज्ञैः रत्नपुद्गलै अपनीतसन्देहाः स्तिमितप्रज्ञाश्चन्दनादयः तत्त्वमधिगम्य प्रस्रब्धाः यमवस्थाविशेषं प्राप्ताः तद् दर्शयन्नाह अथ ते बोधिसत्त्वाः तूष्णीमभूवन्निति । नासन्ध्यम् ॥

एवं तथागतवचनेन विगतसन्देहानां बोधिसत्त्वानां तत्फलप्रदर्शनाय पञ्चतथागताः षष्ठात्मकाः यथा बभूवुः तद्दर्शयन्नाह । अथ भगवन्तः सर्वतथागताः सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रयोषिद्भगेषु विजहारेति विभक्तार्थः ।

आध्यात्म व संबोधि कथं परमार्थसत्यय् दुहाँवनाः फुक्क ल्वापु-ख्यापु आदि मनया खिति सिलाछ्ववयाः क्षण, लव, मूहुर्तया निमेषमात्रं स्वाधिष्ठानक्रमं समाधिं दनाः फुक्क सम्पत्तियागु सम्बन्ध थःगु ल्हाःतय् वःथें जुइ । थुगु गुहचसमाज़यागु तत्त्व स्यूपिसं थ्व जन्मय् हे, थन हे बुद्धत्व प्राप्त याइ धाःगु खँ न्यना । तन्त्र फुक्क न्यंसां षट्कोटिपदविभाव मयाःसे तन्त्रयागु अर्थया मोहचन्दनादिं पुद्गलत श्रोतागणपिं मन प्रसन्नपिं जुइमखु धैगु खँ क्यनेत 'अथ ते बोधिसत्त्वा' इत्यादि वाक्यं कनाच्वंगु खः । अर्थात् अले वसपोल बोधिसत्त्वपिसं थ्व वाग्वज्राक्षरपद न्यनाः ख्वयाबिज्यात धका धयातःगु खः ।

थुगु प्रकारं दुःखित मन जुयाच्वंपिं, मृदु इन्द्रियपिं ख्वयाच्वंपिं खनाः रत्नपुद्गल जुयाबिज्याःपिं लौकिक लोकोत्तर निगूलिइ थुमिसं गथे आश्वासन बियाबिज्यात धैगु खँ क्यनेत 'अथ ते तथागता इत्यादि' वाक्यं कनाच्वन । अर्थात् अले वसपोल तथागतपिसं वसपोल बोधिसत्त्वपिन्त थथे आज्ञा जुल - छलपोल बोधिसत्त्वपिं आमथे ख्वयाबिज्यामते, त्रिदुःख भावना यायेमते । अले थथे रत्नपुद्गलपिसं, आश्वासित चन्दनादिपिसं थःगु दुःखया कारण गथे कन धैगु खँ 'अथ ते महाबोधिसत्त्वा इत्यादि' वाक्यं कनाच्वन । हे भगवान् तथागतपिं ! जिपिं गथे मख्वये, गथे त्रिदुःखयात लुममंके ? छाय्धाःसा, हे भगवान् ! जिपिं त्रिगुहचाक्षर जक नं अन्यय् दर्शन तथा श्रवण यायेत नं अयोग्यपिं जुल । थन त्रिदुःख धैगु दुःख, विपरिणाम

दु:ख, संस्कृत दु:ख धा:गु ख: । अथवा कायवाक्चित्त दुःख धा:गु ख: । त्रिगुहचाक्षर धायेबलय्, त्रिगुहच धैगु कायवाक्चित्त धा:गु ख: । अक्षर धैगु अर्थ धा:गु ख: । थ्व व्याख्या समस्ताङ्ग ख: । त्वरित, विवन्ध, वाष्पक थ्व स्वंगू अवस्थायात त्रिगुहच धा:गु ख: । थ्व व्याख्या गर्भी ख: । प्रज्ञा, उपाय, उपलब्धी थ्व स्वंगू त्रिगुहच ख: । थ्व व्याख्या कौलिक ख: । थुलि त्रिगुहचाक्षर जुल ।

थुगुकथं विशुद्धि यायेगु व्यक्त याना: फुक्क तथागतपिसं आज्ञा जुल - हे कुलपुत्रपिं ! गथे छलपोलपिसं मस्यू, अथे हे जिमिसं तथागत जुया नं, फुक्क महाबोधिसत्त्व जुया नं सामान्याक्षर नं मस्यू, मन्यनानि । हे कुलपुत्रपिं ! इमित गुहचाक्षर प्राप्त मजूगु, अभिसंबुद्ध मजूगु छाय्धा:सा त्रिगुहचाक्षर विशुद्ध जूगुलिं ख: । प्रभास्वर जूगुलिं ख: । अले वसपोल फुक्क बोधिसत्त्वपिं न्वंमवा:से च्वनाबिज्यात धैगु छलपोलपिसं मस्यू, मन्यनाथें धका गुगु धयाबिज्यात; फुक्क तथागत, बोधिसत्त्वपिनि नं समान जुल । छाय्धा:सा व गुहचाक्षर सुनानं प्राप्त मया: । ग्राह्य मखुगुलिं अभिसंबोधि नं प्राप्त मया:, ग्राहक मखुगुलिं धा:गु जुल । अले हानं छाय्धा:सा गुहचाक्षर विशुद्ध जूगुलिं धैगु गुहचाक्षर धैगु प्रभास्वर धा:गु ख:, व प्रभास्वर विशोधित जूगुलिं तथागतपिसं वयात तत्त्व (परमार्थसत्य) धका धयाबिज्यात ।

थुगु प्रकारं तत्त्व स्यूपिं रत्नपुद्गलपिसं संदेह मदयेकाब्यूगुलिं मन्दप्रज्ञापिं, चन्दनपुद्गलपिं तत्त्वया खँ सिया: शान्त जुया: गुगु अवस्था प्राप्त यात धैगु खँ क्यनेत 'अथ ते बोधिसत्त्वा इत्यादि' वाक्यं कनाच्वन धैगु खँ तुष्णीभावं च्वन धा:गु जुल । थ्व व्याख्या नासन्धकथं ख: ।

थुगु प्रकारं तथागत वचनं निसंदेहपिं बोधिसत्त्वपिंत उकीया फल क्यनेत, पञ्चतथागतपिं षष्ठतथागत स्वरुप गथे याना जुल धैगु नं क्यनेत अथ भगवान्पिं, फुक्क तथागतपिं सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रयोषित्भगे विजहार धका धा:गु ख: । थ्वया अर्थ च्वय् नं वने धुंकल ।

मूल :

अथा सा सर्वतथागतचित्तदयिता मामकी भगवन्तं सर्वतथागताधिपतिं महावज्रधरं एभिर्वज्रधरकामरतिपूजाग्राक्षरपदैः प्रीत्या संस्तूयामास ।

त्वं वज्रधिक भुवनेश्वर सत्त्वधातो
त्रायाहि मां रतिमनोज्ञ महार्थकामैः ॥
कामाहि मां जनक सत्त्वमहाग्रबन्धो ।
यदीच्छसे जीवितं मञ्जुनाथ ॥७२॥

अले सर्वतथागतचित्तदयिता जुयाबिज्या:म्ह मामकी श्री भगवान् सर्वतथागताधिपति महावज्रधर यात वज्रधरयागु कामरति पूजाया अग्राक्षरपद दुगु थ्व 'त्वं वज्र चित्त' इत्यादि श्लोकं प्रीतिपूर्वक स्तुति यानाबिज्यात ।

हे वज्रचित्त ! हे भुवनेश्वर ! हे सत्त्वधातु जुयाबिज्या:म्ह ! हे रतिमनोज्ञ ! छ:पिसं जित: रक्षा यानाबिज्याहुँ । महार्थकामं जित: कामोपभोग यानाबिज्याहुँ । हे जनक, प्राणीपिनि महाग्रवन्धु जुयाबिज्या:म्ह !

हे मञ्जुनाथ ! यदि जीवित जुइगु इच्छा दुसा जितः उपभोग यानाबिज्याहुँ ॥७२॥

टीका :

एवं प्रभास्वरात्मकं महावज्रधरं चतस्रो दयिताः तद्विरहोत्कण्ठितमनसः दर्शनकांक्षिण्यः सकरुणं यथा प्रलपन्ति तद् दर्शयन्नाह अथ सर्वतथागतकायवाक्चित्तदयिता भगवन्तं सर्वतथागताधिपतिं महावज्रधरं प्रीत्या स्तुनुयामासेति । सर्वतथागतो वैरोचनः । तस्य कायवाक्चित्तदयिता इष्टा लोचना प्रीत्या संगम(ा)भिलाषेण स्तुनुयामास आषढवाद्यैः काकलिललितमधुरस्वरैः स्तवपूर्वकं चोदयामास ।

त्वमिति । पुरोवर्तिनमिवोत्प्रेक्ष्याभिलपति वज्रचित्तेति चित्तवशिताप्राप्ते त्रैधातुकधर्मराज्यप्राप्तत्वात् भुवनेश्वरः सत्त्वधातुःसर्वभूतात्मकत्वात्। रतिः क्रीडा। तस्मात् मनोज्ञः आल्हादजननात् रतिमनोज्ञः महार्थः परमानन्दः तं कामयन्ति निष्पादयन्तीति महार्थकामाः ईद्वग्विधैः रतिमनोज्ञमहार्थकामैः आलिङ्गनादिभिर्मा त्रायाहि रमस्व । सर्वोत्पत्तिहेतुभूतत्वात् जनकः सत्त्वानां हितसुखकरणात् सत्त्वमहाग्रबन्धुः महचं मम जीवितं नाथ स्वामिन्, कामाहि रमस्व ।

थुगु प्रकारं प्रभास्वर स्वरुपम्ह महावज्रधरयात प्यम्ह दयितापिसं वसपोल मदुगुलिं उत्कण्ठितपिं दर्शन यायेगु इच्छा यानाच्वंपिं गथे विव्हल जुयाः हालाच्वन, व खँ क्यनेत 'अथ सर्वतथागत कायवाक्चित्तदयितां' (मूलय् सर्वतथागतचित्तदयिता) भगवान् सर्वतथागताधिपति महावज्रधरयात प्रीतिपूर्वक स्तूति यानाबिज्यात । थन सर्वतथागत धैम्ह वैरोचन खः । वसपोलया कायवाक्चित्तदयिता यःम्ह लोचनां प्रीत्या धैगु नापालायेगु अभिलाषां धाःगु खः । स्तुनुयामास धैगु आषाढव आदि राग काकलि प्रधानगु मधुर स्वरं स्तुति नापं प्रेरणा यानाबिज्यात ।

त्वमिति, थन न्हचनेसं बिज्यानाच्वंम्ह थें भाःपाः वज्रचित्त इत्यादिं धयाच्वन । हे वज्रचित्त ! चित्त वशिता प्राप्तम्ह, त्रैधातुकया धर्मराज्य प्राप्त यानाबिज्याःम्ह जूगुलिं भुवनेश्वर जुयाबिज्याःम्ह, फुक्क प्राणीयागु स्वभाव दुम्ह जूगुलिं हे सत्त्वधातु जुयाबिज्याःम्ह । रति धैगु क्रीडा खः, व क्रीडा यानाः मनोज्ञम्ह अर्थात् आल्हाद उत्पन्न यानाबिज्याइम्ह जूगुलिं रतिमनो धाःगु खः । महार्थ धैगु परमानन्द धाःगु खः । वयात कामयन्ति धैगु उत्पन्न यानाबिइम्ह धायेत महार्थकाम धाःगु जुल । थुगु प्रकारयागु रतिमनोज्ञ महार्थकामद्वारा धैगु आलिङ्गनादिं जितः त्रायाहि धैगु रमण या धाःगु जुल । फुक्क उत्पत्तिया हेतु जूगुलिं जनक धाःगु खः । प्राणीपिन्त हित सुख यानाबिइम्ह जूगुलिं सत्त्वमहाग्रवन्धु धाःगु खः । महचं धैगु जिगु, जीवितं जीवन जुयाबिज्याःम्ह हे नाथ ! कामहि धैगु रमण यानाबिज्याहुँ धाःगु खः ॥७२॥

मूल :

अथ सा बुद्धलोचना सर्वतथागतकायदयिता भगवन्तं सर्वतथागताधिपति महावज्रधरमेभिः सर्ववज्रकामरतिपूजाग्राक्षरपदैः सुखसौमनस्यप्रीत्या संस्तूयामास ।

"त्वं वज्रकाय बहुसत्त्वप्रियाङ्कचक्र
बुद्धार्थबोधिपरमार्थहितानुदर्शी ।

रागेण रागसमयं मम कामयस्व
यदीच्छसे जीवितं मञ्जुनाथ ॥७३॥

अले वसपोल बुद्धलोचनादेवी सर्वतथागतकायदयिता जुयाबिज्या:म्हं भगवान् सर्वतथागताधिपति महावज्रधरयात सर्ववज्रकामरतिपूजाग्र जुयाच्वंगु अक्षरपद दुगु थ्व श्लोकं सुख सौमनस्य प्रीतिपूर्वक स्तुति यानाबिज्यात । हे वज्रकाय जुयाबिज्या:म्ह, वहुसत्त्वपिनि प्रियगु आज्ञाचक्र जुयाबिज्या:म्ह, बुद्ध जुइगु बोधि परमार्थज्ञान हितपूर्वक क्यनाबिज्याइम्ह, रागं हे रागसमय जुयाबिज्या:म्ह ! जित: काम उपभोग यानाबिज्या:हुँ। हे नाथ ! जिगु जीवन यदि छ:पिनि य:सा उपभोग यानाबिज्याहुँ ॥७३॥

टीका :

पुनर्मामकीप्रबोधं दर्शयितुमाह । अथेत्यादि । सर्वतथागतचित्तमक्षोभ्यः तस्य दयिता आर्यमामकी । वज्रकामरतिपूजाग्रं अप्राकृतविशिष्टसुरतप्रवृत्तिः । तत्सूचकैरक्षरपदैः स्तुनुयामास ।

अविनश्वरकायत्वात् वज्रकायः बहुसत्त्वप्रियाज्ञचक्र इति त्वं बहुसत्त्वहितानुकारी आज्ञाचक्रप्रवर्तकत्वात् । बुद्धार्थबोधिपरमार्थहितानुदर्शीति । बुद्धाः पञ्चस्कन्धाः तेषामर्थः संवृतिसत्यं बोधिः परमार्थः तस्य सत्यन्तयोः संयोगजमहासुखमूर्तिः तत् सत्त्वानां हिताशयेन प्रकाशनात् हितानुदर्शी रागेण रागविशोधनाकारेण राग(स)मयां रागरचितस्वभावां मां कामयस्व रमयस्व ।

हानं, मामकीयागु प्रबोध दुगु क्यनेत अथ इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । सर्वतथागतचित्त धैम्ह अक्षोभ्य ख: । वसपोलयात दयिता धैम्ह आर्य मामकी ख: । वज्रकामरतिपूजाग्रम् धैगु अप्राकृत, विशेष प्रकारयागु सूरतय् प्रवृत्ति जुइगुयात व्यक्त याइगु अक्षरपद दुगु श्लोकं स्तुनुयामास धैगु स्तुति यानाबिज्यात धा:गु ख: । अविनस्वरकाय जूगुलिं वज्रकाय धा:गु ख: । प्राणीपिनि य:गु आज्ञाचक्र हिइकाबिज्याइम्ह जूगुलिं छ:पिं आपालं सत्त्वप्राणीपिनि हित यानाबिज्याइम्ह ख: । बुद्धा: धैपिं पञ्चस्कन्ध ख: । इमिगु अर्थ संवृत्तिसत्य ख: । बोधि परमार्थसत्य ख: । व निगू सत्ययागु संयोगं उत्पन्न जूगु महासुखमूर्ति ख: । व मूर्तियागु खँ प्राणीपिन्त हित जुइगु आशयं प्रकाश यानाबिज्याम्ह जूगुलिं हितानुदर्शी धा:गु ख: । अर्थात् बुद्धार्थ, बोधि परमार्थ, हितानुदर्शी धा:गु ख: । रागेन धैगु राग शुद्धि यायेगु ल्याखँ रागसमयाम् धैगु रागं उत्पन्न जूगु समय स्वभावम्ह जित: कामयस्व धैगु रमयस्व धा:गु ख: । उपभोग यानाबिज्याहुँ धा:गु ख: ॥७३॥ (सू. - थन च्वय् न्हापां लोचना लिपा मामकीयागु श्लोक धका टीकाकारं च्वयातल । छापा सफुतिइ धा:सा न्हापां मामकी लिपा लोचना धका च्वयातल ।)

मूल :

अथ सा लोकेश्वरदयिता कायावस्थितनेत्री भगवन्तं सर्वतथागताधिपतिं महावज्रधरं कामोपभोगसमयैः संस्तूयामास ॥

"त्वं वज्रवाच सकलस्य हितानुकम्पी
लोकार्थकार्यकरणे सद संप्रवृत्तः ।
कामाहि मां सुरतचर्य समन्तभद्र
यदीच्छते जीवितं मञ्जुनाथ ॥७४॥

अले वसपोल लोकेश्वरदयिता जुयाबिज्या:म्हं, कायवाक्चित्तयात मा:थाय् यंकीम्ह नेत्री जुयाबिज्या:म्हं भगवान् सर्वतथागताधिपति महावज्रधरयात कामोपभोग समयपूर्वक स्तुति यानाबिज्यात ।

छलपोल वज्रवाच ख: । छ:पिसं सकलसित हित तथा दया तयाबिज्यानाच्वन । लोकयात मा:गु ज्याखँ यायेत सदानं तत्पर जुयाबिज्यानाच्वन । यदि जिगु जीवन य:सा, हे नाथ ! हे सुरतचर्य ! हे समन्तभद्र ! जित: उपभोग यानाबिज्याहुँ ॥७४॥

टीका :

अथेत्यादि । लोकेश्वरोऽमिताभः तस्य कायवाक्चित्तनेत्री पाण्डरवासिनी महावज्रधरं चोदयति त्वं वज्रवाचेति । वागैश्वर्यप्राप्तत्वात् सकलस्य सत्त्वधातोः हितानुकम्पीत्यतिशयकृपात्मकः अतएव चतुर्ब्रम्हविहारेण सत्त्वानामर्थकरणाय सदा सर्वकालं सम्यक्प्रवृत्तः । कामाहि मां भज सुरतचर्यया । समन्तस्य सत्त्वधातोः भद्रं कल्याणमावहतीति समन्तभद्रः । अन्यद् विभक्तम् ।

थन लोकेश्वर धैम्ह अमिताभ ख: । वसपोलया कायवाक्चित्तनेत्री धैम्ह पाण्डरवासिनी ख: । 'त्वं वज्रावाच इत्यादि' वाक्यं महावज्रधरयात उद्दीपन यानाच्वन । वागैश्वर्य प्राप्त जुयाबिज्या:म्ह जूगुलिं सकल सत्त्व प्राणीपिनि हित व अनुकम्पिम्ह ख: । अर्थात् अतिशय दयालुम्ह ख: । अथे जूगुलिं चतुब्रम्हविहार द्वारा प्राणीपिन्त मा:गु यानाबिइगुलिइ सदा सर्वदा पूर्णरुपं लगेजुया न्हचज्यानाबिज्यात । जित: कामभोग या, सुरतचर्याद्वारा सेवन या । छ्चाखेरं च्वंपिं प्राणीपिन्त भद्र अर्थात् कल्याण याइम्ह जूगुलिं समन्तभद्र धा:गु ख: ।मेगु पदयागु अर्थला व्याख्या याये हे धुन ॥७४॥

मूल :

अथ सा सर्वतथागतकायवाक्चित्तसमयवज्रदयिता भगवन्तं सर्वतथागताधिपतिं महावज्रधरमनया सर्वतथागतसुखसौमनस्यप्रीत्या संस्तूयामास ।

"त्वं वज्रकाय समयाग्र महाहितार्थ
संबुद्धवंशतिलकः समतानुकम्पी ।
कामाहि मां गुणनिधिं बहुरत्नभूतं
यदीच्छसे जीवीतं मञ्जुनाथ ॥७५॥"

अले वसपोल सर्वतथागतकायवाक्चित्तसमयवज्रदयिता जुयाबिज्या:म्हं भगवान् सर्वतथागताधिपति महावज्रधरयात थुगु श्लोकं सर्वतथागतपिन्त सुख सौमनस्य प्रीतिपूर्वक स्तुति यानाबिज्यात ।

छलपोल, हे वज्रकाय जुयाविज्या:म्ह, समय मध्यय् अग्रम्ह, महान् हित यानाबिज्याइम्ह, संबुद्धपिनिगु वंशया तिलक जुयाबिज्या:म्ह, समान रुपं अनुकम्पा तयाबिज्याइम्ह ! हे नाथ ! जिगु जीवन यदि य:सा गुणया निधि जुयाच्वनाम्ह, आपालं रत्न स्वरुपम्ह जित: उपभोग यानाबिज्याहुँ ॥७५॥

टीका :

सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रोऽमोघसिद्धिः । तस्य दयिता भार्या तारा महावज्रधरं षष्ट्युत्तरशतप्रकृतिप्रचारं निरुद्धय ज्ञाननिद्रया सर्वशून्यगतं दृष्ट्वा प्रबोधयति त्वं वज्रकामेति । अमोघसिद्धिद्वारेण मन्त्रयति वज्रपद्मसमायोगात् । उत्सृष्टमाण्डलेयदेवताभिः द्वेषादिचरितसत्त्वाधातुविशोधनात् । वज्रकामः कर्मकुलाधिपतित्वात् । समयाग्रः रागचरितसत्त्वानां रागविशुद्ध्युपायेन मोक्षप्रदानात् महाहितार्थः । शाक्यवंशोत्पन्नानां तिलकभूतत्वात् संबुद्धवंशतिलकः । अथवा कृत्यानुष्ठानज्ञानस्वभावेन सकलजगदर्थकरणत्वात् संबुद्धवंशतिलकः । स्वपरविभागोपलम्भरहितत्वेऽपि सत्त्वेषु अनुकम्पकत्वात् समतानुकम्पी । एवंगुणविशिष्टो गुणनिधिं बहुरत्नभूतां मां कामाहि भजस्व । यस्मात् रागविरागमध्यरागप्रभास्वर ज्ञानोत्पादिकेयमिति आत्मानं प्रशंसयति यदीच्छसे जीवितं मञ्जुनाथेति । रागद्वेषमोहविशुद्ध्युपायेन वज्रसत्त्वायुर्जीवितदानैः विजयस्वेत्यभिप्रायः ।

सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्र धैम्ह अमोघसिद्धि खः । वसपोलया दयिता धैम्ह भार्या तारा खः । तारां महावज्रधर सच्छि व ख्वीगु प्रकारया चित्तयात निरोध याना: ज्ञाननिद्रां सर्वशून्यम्ह खंका: 'त्वं वज्रकाय' धका समाधिं थनाबिज्यानाच्वन । अमोघसिद्धिद्वारा वज्रपद्म संयोगं मन्त्रणा यानाबिज्यानाच्वन । द्वेषादि चरित सत्त्वधातुयात शुद्ध यानाबिज्या:गुलिं मण्डलेय देवतापिसं रहितम्ह कर्मकुलाधिपति जूगुलिं वज्रकाम धा:गु खः । रागचरितपिन्त रागं शुद्ध यानाबिज्या:म्ह जूगुलिं समयाग्र धा:गु खः । मोक्ष बिइम्ह जूगुलिं महाहितार्थः धा:गु खः । शाक्यवंशं उत्पन्न जूपिं मध्यय् तिलक थें जुयाबिज्या:म्ह जूगुलिं संबुद्धवंश तिलक धा:गु खः । अथवा कृत्यानुष्ठान ज्ञान स्वभावं सकल जगतयात मा:गु ज्याखँ पूर्ण यानाबिज्या:म्ह जूगुलिं संबुद्धवंशतिलक धा:गु खः । थ: कत: धैगु भेदभाव मदुम्ह, प्राणीपिन्त अनुकम्पा याइम्ह जूगुलिं समतानुकम्पी धा:गु खः । थुगु प्रकारया विशेष गुण दुम्ह छ:पिसं, गुणनिधि जुयाच्वंम्हं, वहुरत्न स्वरुपम्हं जित: कामाहि सेवन या । छाय्धा:सा राग, विराग, मध्यराग प्रभास्वर ज्ञान उत्पन्न यानाबिज्याइम्ह जि धका थ:त प्रशंसा यानाच्वंगु जुल । ददीच्छसे जीवित मञ्जुनाथ धैगु राग, द्वेष, मोह विशुद्धि जुइगु उपायं वज्रसत्त्वं आयु, जीवन दान याना विजय जुयाबिज्यायेमा: धैगु अभिप्राय: खः ॥७५॥

मूल :

अथ भगवान् वज्रपाणिस्थतागतः सर्वकामोपभोगवज्रश्रियं नाम समाधिं समापन्नस्तां सर्वतथागतदयितां समयचक्रेण कामयन् तूष्णीमभूत् ।

अथायं सर्वाकाशधातुः सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रसमयशुक्रेण परिपूर्णो वज्रोदकपरिपूर्णकुम्भइव संस्थितोऽभूत् ।

अथास्मिन्वज्राकाशधातौ ये सत्त्वांस्त्रिकायसमयसम्भूतास्त्रिवज्रश्रिया संस्पृष्टाः सर्वे ते तथागता अर्हन्तः सम्यक्सम्बुद्धास्त्रिवज्रज्ञानिनोऽभूवन् । ततः प्रभृति सर्वसत्त्वाः समन्तभद्र समन्तभद्र इति सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रेणाभिषिक्ता अभूवन् ।

अले भगवान् वज्रपाणि तथागतं सर्वकामोपभोगवज्रश्री नां जुयाच्वंगु समाधिइ च्वनाबिज्याना: व सर्वतथागतदयितायात समयचक्रपूर्वक उपभोग याना: न्वंमवा:से च्वनाबिज्यात ।

अले थ्व फुक्क आकाशधातु सर्वतथागत कायवाक्चित्तवज्रसमयशुक्रं परिपूर्णगु, वज्रोदकं परिपूर्णगु कुम्भ (घः) थें च्वनाच्वंगु जुल ।

अले थ्व आकाशधातुइ गुलि नं त्रिकाय समयं उत्पन्न जूपिं प्राणीपिं दु, इपिं फुक्कं त्रिवज्रयागु शोभां संस्पर्श जुयाः फुक्क इपिं तथागत अरहत् सम्यक् संबुद्धपिं नं त्रिवज्रज्ञान दुपिं जुल । उबलय् निसें फुक्क प्राणीपिं समन्तभद्र, समन्तभद्र धका सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रं अभिषेक बियातःपिं जुल ।

टीका :

एवं चतुर्ब्रम्हविहारस्वभावैर्देवीभिः संचोद्यमानः पूर्वप्रणिधानाप्रवन्धसामर्थ्यात् शून्यतायोगात् व्युत्थाय श्रीसुरतसुखरागचरितप्रदर्शनाय आलिङ्गनचुम्बनभूषणपुलकताडनदंशननखदान-मर्दनदोलासूचीग्राम्यादिकरणमोहनतया प्रचलितमुक्ताहारवलयकटककेयूरनूपुररवविषयेन्द्रियवज्रपद्म-समायोगप्रज्ञोपायसमापत्त्यालिकालिमदनात् यत्र कूर्मकण्ठपूर्णशशाङ्कनाडीत्रयत्र्यङ्गुलिचलनाप्रचोदनेन रतिमायाध्वनिना परमानन्दसुखमास्वाद्य स्कन्धधात्वायतनस्वभावान् सर्वतथागतान् मस्तकादारभ्य निर्झरधाराकारेण द्रावयित्वा स्रवति बोधिचित्तस्वभावेन धर्मोदयमध्ये संस्थाप्य तेन द्वेषादिचरितसत्त्वं विशोधनाय मण्डलचक्रमुत्सृज्य पुनरपि प्रभास्वरं प्रविश्य निर्विकल्पतां गतः ।

इममर्थमेव द्योतयन्नाह अथ भगवान् वज्रपाणिस्तथागतः सर्वकामोपभोगश्रियं नाम समाधिं समापन्नः तां सर्वतथागतदयितां समयचक्रेण कामयन् तूष्णीमभूदिति । सर्वकामा रूपादयो विषयाः तेषामुपभोगः स्वभावपरिज्ञानेन चक्षुरादिभिः संपुटीकरणं तस्य श्रीसमतानन्दसुखेनावस्थानं यस्मिन् तन्नामकं समाधिः समापन्नः प्राप्तः सन् तथागताधिपतिः तां सर्वतथागतदयितां लोचनादिस्वरूपां समयचक्रेण विरोचनादिस्वभावेन कामयन् रमयन् तूष्णीमभूत् देशनादिव्यापाररहितः ज्ञानमुद्रया सह समापत्त्या स्थितवानिति यावत् ।

अथ भगवन्तः ज्ञानमुद्रासमापत्त्यनन्तरम् अयं सर्वाकाशधातुः सर्वतथागतकायवाक्चित्तसमयचक्रेण परिपूर्णवज्रोदककुम्भ इव स्थितोऽभूदिति । अयं गगनकुहरः वज्रधारात्मकः त्रिवज्रसंयुक्तवैरोचनादितथागतसमूहेन परिपूर्णः तिलशिम्बिकावन्निरन्तर(ः) सन् वज्रोदकुम्भ इव परमानन्दकलशवत् स्थितः निश्चलोऽभूदित्यर्थः ।

एवं भगवति समापन्ने सत्त्वार्थकृत्यर्थ दर्शयन्नाह अथास्मिन् वज्राकाशधातौ ये सत्त्वाः त्रिकायसंभूताः ते वज्रश्रियेण स्पृष्टाः सर्वे ते तथागता अर्हन्तः सम्यक्संबुद्धाः त्रिवज्रज्ञानिनोऽभूवन्निति । अस्यायमर्थः । वज्राकाशधातौ त्रिभुवने ये सत्त्वाः त्रिकायसंभूताः त्रिवज्रस्वभावा वज्रश्रियेण महावज्रधरसौख्येन स्पृष्टा विषयीकृताः सर्वे तथागतत्वं प्राप्ताः त्रिवज्रो महावज्रधरः तस्य ज्ञानानि दशबलवैशारद्यादीनि अनुभवन्ति स्म ।

ततः प्रभृतीति । वज्ररश्म्यभिषेकादारभ्य सर्वतथागतकायवाक्चित्तैरभिषिक्ताः सन्तः समन्तभद्राः समन्त(तो) भद्रा इत्यभूतार्थनामका अभूवन् ।

थुगु प्रकारं चतुर्ब्रम्ह विहार स्वरुपपिं देवीपिसं प्रेरणा याना: न्हापा प्रणीधान या:गु ज्या सम्पन्न यानामत:गुलिं शून्यतायागु योगं दना: श्री सुरतसुख, राग, चरित क्यनेत आलिंगन, चुम्बन, भूषण, पुलक, ताडन, दंशन, नखदान, मर्दन, दोलासूची ग्राम्य आदि क्रिया याना: मोहित जुया: मोतिया माला, बाजु, चुरी, केयूर, नूपुर आदि तिसा संगुया शब्दं विषय इन्द्रिय, वज्र, पद्म, समायोग, प्रज्ञोपाय, समापति, आलिकालियात मर्दन याना: कुर्म, कण्ठ, पूर्ण शशांक आदि स्वंगू नाडि रुपि स्वपतिं संका: प्रेरणा याना: रतिमायायागु ध्वनिं परमानन्द सुख अनुभव याना: स्कन्ध, धातु, आयतन स्वभावपिं फुक्क तथागतपिन्त छचँनं निसें कया: झरणायागु ल:धा: थें नायाव:गु बोधिचित्त स्वभावं धर्मोदयया दथुइ तया: उकिं द्वेषादि चरितपिं प्राणीपिन्त विशुद्ध याना: मण्डलचक्रयात त्व:ता: प्रभास्वरय् दुहाँवना: निर्विकल्प जुयाबिज्यात ।

थ्वहे खँ व्यक्त यायेत अथ भगवान् इत्यादि वाक्यं कनाच्वंगु ख: । अले भगवान् वज्रपाणि तथागत सर्वकामोपभोग श्री नामगु समाधिइ च्वनाबिज्यात । वसपोल सर्वतथागतदयितायात समयचक्रद्वारा उपभोग याना: न्वंमवा:से च्वनाबिज्यात धा:गु ख: ।

सर्वकाम धैगु रुप आदि विषय धा:गु ख: । इमित उपभोग धैगु स्वभाव म्हसिकेगु मिखा आदि इन्द्रिय नाप मिले यायेगु धा:गु ख: । अथे यानागुया श्रीसमता आनन्द सुखं च्वनेगु नामं प्रसिद्धगु समाधिइ च्वनाबिज्यात धा:गु ख: । अथे च्वनाबिज्या:म्ह तथागताधिपतिं व सर्वतथागतदयिता लोचनादि स्वरुपपिन्त समयचक्रद्वारा धैगु वैरोचनादि स्वभावं कामयन् धैगु रमण याना: न्वंमवा:से च्वनाबिज्यात । अर्थात् धर्मदेशना आदि ज्या मया:से ज्ञानमुद्रा नाप समाधि यानाच्वनाबिज्यात धैगु भाव ख: ।

अले तथागतं ज्ञानमुद्रा समापति यायेधुंका थ्व फुक्क आकाशधातु फुक्क तथागत कायवाक्चित्तसमयचक्रं परिपूर्णगु वज्रोदक घ:थें च्वनाच्वंगु जुल । थ्व आकाशधातु वज्रधर स्वभावगु 'त्रिवज्रं संयुक्तगु' वैरोचनादि तथागत समूहं परिपूर्णगु, हाम्व:या क:छे थें, हाम्व: तम्म च्वनाच्वंगु वज्रोदककुम्भ थें धैगु परमानन्द कलश थें च्वना: निश्चल जुयाच्वन । थथे भगवान् समाधिइ च्वना: प्राणीपिन्त उपकार या:गु खँ क्यनेत अथ अस्मिन इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । अले व आकाशय् गुलि प्राणीपिं त्रिकायं उत्पन्न जूपिं दु, इपिं फुकसिनं वज्रश्री नं स्पर्श याना: इपिं फुक्कं तथागत अरहत् सम्यक् संबुद्ध त्रिवज्रज्ञानिपिं जुल । थथे धा:गुया अर्थ थ्व ख: - आकाशधातुइ त्रिभुवनय् गुलि नं त्रिकायं उत्पन्न जूपिं त्रिवज्र स्वभावपिं प्राणीपिं दु, इपिं फुक्कं वज्रश्री धैगु महावज्रधरयागु सुखं स्पर्श जुया: इपिं नं फुक्क तथागत जुइदत । त्रिवज्र धैगु महावज्रधर धा:गु ख: । वयागु ज्ञान धैगु दशबल वैशारद्य आदि अनुभव यानाच्वन । उबलय्निसें अर्थात वज्ररश्मियागु अभिषेक प्राप्त जुसेंनिसें आरम्भ याना: सर्वतथागत कायवाक्चित्तं अभिषेक बिल । समन्तभद्र जुल । अर्थात् छचाखेरं कल्याण जुल धैगु न्हापा गुबलें मन्यनागु नां लाभ जुल ।

मूल :

अथ वज्रपाणिस्तथागतस्तान्सर्वतथागतानेवमाह । दृष्टा भगवन्तः सर्वतथागताः सर्वबुद्धधर्मसमता । अथ ते सर्वतथागता वज्रपाणिं सर्वतथागताधिपतिमेवमाहुः । दृष्टा भगवन् दृष्टा सुगतवज्रज्ञानसमता वज्रज्ञानचर्येति । अथ भगवन्तः सर्वतथागताः सर्वतथागतयोषिद भगेष्वभिनिष्क्रम्य भगवन्तं महावज्रपाणिं

सर्वतथागताधिपतिं तथागतमेवमाहुः । आश्चर्यं भगवन्नाश्चर्यं सुगत यत्र हि नाम रागाक्षरपदैः बुद्धबोधिरनुगन्तव्येति ।

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिस्तान्सर्वतथागतानेवमाह । मा भगवन्तः सर्वतथागता एवं वदथ । तत्कस्माद्धेतोः ? खवज्रसमयतुल्यत्वात् सर्वधर्माणां न रूपस्कन्धो न वेदनास्कन्धो न संज्ञास्कन्धो न संस्कारस्कन्धो न विज्ञानस्कन्धो न धातुर्नायतनं न रागो न द्वेषो न मोहो न धर्मो नाधर्म इति ।

अथ ते सर्वतथागतास्तूष्णीमभूवनम् ।

अले श्री वज्रपाणि तथागतं वसपोल फुक्क तथागतपिन्त थथे आज्ञा जुयाबिज्यात - हे भगवान् सर्वतथागतपिं ! सर्वबुद्धधर्मसमता धैगु खनला ? धका न्यंसेलिं वसपोल फुक्क तथागतपिसं वज्रपाणि सवतथागताधिपतियात खन भगवन्, खन सुगत, वज्रज्ञानसमता धैगु वज्रज्ञानचर्या खन धका विन्ति यात । अले भगवान्, फुक्क तथागतपिं सर्वतथागतयोषित्भगं पिहाँबिज्याना: श्री भगवान् महावज्रपाणि सर्वतथागताधिपति तथागतयात थथे विन्ति यात - हे भगवान् आश्चर्य खः ! हे सुगत आश्चर्य खः ! गुगु, वज्रयानय् जुलसां रागक्षरपदं बुद्धबोधियात सिइकेमा:गु जुल ।

अले श्री वज्रपाणि सर्वतथागताधिपतिं वसपोल फुक्क तथागतपिन्त थथे आज्ञा जुल - हे भगवन् सर्वतथागतपिं ! थथे धयाविज्यायेमते । छाय्धा:सा फुक्क धर्म धैगु वस्तुत खवज्रसमय तुल्य धैगु आकाशसमय जूगुलिं रुपस्कन्ध धैगु नं मदु । वेदनास्कन्ध नं मदु । संज्ञास्कन्ध नं मदु । संस्कारस्कन्ध नं मदु । विज्ञानस्कन्ध नं मदु । अष्टाशधातु नं मदु । द्वादशायतन नं मदु । राग नं मदु । द्वेष नं मदु । मोह नं मदु । धर्म धैगु नं मदु । अधर्म धैगु नं मदुगुलिं रागाक्षरपदं बोधिज्ञानयागु अनुसरण यायेमा: धायेमज्यू धका आज्ञा जुसेलिं अले वसपोल सर्वतथागतपिं न्वंमवा:से सुमुक च्वनाबिज्यात ।

टीका :

एवं सर्वसत्त्वान् ज्ञानाभिषेकेणाभिषिच्य सत्त्वसमताप्रदर्शनेन यथाभिलषति तद् दर्शयन्नाह अथ वज्रपाणिस्तथागतः तान् सर्वतथागतानेवमाह दृष्टा भगवन्तः सर्वतथागताः सर्वधर्मसमताः । अथ ते सर्वतथागता वज्रपाणि सर्वतथागताधिपतिमेवमाहुः दृष्टा भगवन् दृष्टा सुगत सर्वतथागतवज्रज्ञानचर्येति ।

अत्र सर्वतथागतो महावज्रधरः तस्य वज्रज्ञानचर्या स्वसमापत्तिसुखानुभवनेनैव सर्वसत्त्वानां समापत्तिसुखाङ्गीकरणमिति ।

एवं भगवतो वज्रज्ञानचर्या अनुभूय पुनः समापत्तेर्व्युत्थाय यथा प्रहृष्टमनसो भगवन्तमभिलपन्ति तद्दर्शयन्नाह भगवन्तः सर्वतथागताः योषिद्भगेष्वभिनिष्क्रम्य भगवन्तं महावज्रपाणिं ... सर्वतथागताधिपतिमेवमाहुः आश्चर्यं भगवन्, आश्चर्यं सुगत यत्र हि नाम रागाक्षरपदैर्बुद्धबोधिरनुगन्तव्येति । यत्र हि नाम यस्मात् कारणात् रागाक्षरपदैः रागचरितैः सर्वैर्बुद्धबोधिः महावज्रधरतानुगन्तव्या प्राप्तव्येति ।

यदा तदाश्चर्यमिति .... नामश्चर्यवचनं श्रुत्वा तेषां रागादीनां विशुद्धिप्रदर्शनेन ..... संदेहं करोति, तत्प्रदर्शनायाह अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः तान् सर्वतथागतानेवमाह (मा) भगवन्तः सर्वतथागता एवं वदत । तत् कस्मात् हेतोः ? खवज्रसमयतुल्यत्वात् सर्वधर्माणां न रूपस्कन्धो न वेदनास्कन्धो न धातुर्नायतनं न रागो न द्वेषो न मोहो न धर्मो नाधर्म इति । खवज्रसमयः षष्ठः तथागतः तत्तुल्यत्वात् सर्वधर्माणाम् । मा एवं वदथ इति निःसंदेहकरणम् । न रूपस्कन्ध इत्यादिनामुमेवार्थ प्रपञ्चयति । अथ ते सर्वतथागताः तूष्णीमभूवन्निति । तथागतोक्तं सर्वधर्मप्रभास्वरत्वं वचनसमनन्तरमेव साक्षात् कृत्वा तामेवानभिलाप्यधर्मतां ध्यायन्तः स्थिता अभुवन्निति वज्रपदस्यार्थः ।

थुगु प्रकारं सर्वसत्त्व प्राणीपिन्त ज्ञानाभिषेक बियाः सत्त्वसमता प्रदर्शन यानाः आज्ञा जूगु खँ क्यनेत अथ वज्रपाणि इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । अले वज्रपाणि तथागतं वसपोल सर्वतथागतपिन्त थथे आज्ञा जुल - हे भगवन् सर्वतथागतपिं ! सर्वधर्मसमय धैगु सिल ला ? धका न्हचसः तयाबिज्यासेंलि वसपोल सर्वतथागतपिसं वज्रपाणि सर्वतथागताधिपतियात थथे विन्ति यात - खन भगवान् । खन सुगत । अर्थात् सिल भगवन् धाःगु खः । सर्वतथागतवज्रज्ञानचर्या सिल, खन ।

थन सर्वतथागत महावज्रधरं व वज्रज्ञानचर्या थःगु समापत्तिया सुख अनुभव हे सकल सत्त्वयागु समापत्ति सुख धका स्वीकार यायेमाः धाःगु जुल ।

थुगु प्रकारं भगवान्यागु वज्रज्ञानचर्या अनुभव यानाः हानं समापत्तिं दनाः प्रहर्षितगु मनं भगवान् नाप खँ ल्हानाबिज्याःगु क्यनेत भगवन्त इत्यादि वाक्यं कनाच्वन ।

भगवान् सर्वतथागतपिं योषिद्भगयात त्वःताः भगवान् महावज्रपाणि सर्वतथागताधिपतियात थथे विन्ति यात - आश्चर्य खः भगवान् । आश्चर्य खः सुगत । गुगु वज्रयानय् रागाक्षरपदं बुद्धबोधि अनुसरण यायेमाःगु जुल । यत्रहिनाम धैगु गुगु कारणं धाःगु खः । रागाक्षरपदैः धैगु राग चरितपिं फुकसिनं धाःगु खः । बुद्धबोधि धैगु महावज्रधरत्वयात अनुगन्तव्या धैगु प्राप्त यायेमाःगु जुल धाःगु खः ।

उबलय् थुबलय् मंदयेक आश्चर्यम् धैगु आश्चर्यगु शब्द न्यनाः इमिगु रागादि क्लेश विशुद्धि जुइगु खँ क्यनाः गथे याःसा संदेह मयाइ धैगु खँ कनेत अथ वज्रपाणि इत्यादि वाक्यं कनाच्वन । अले सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं वसपोल सर्वतथागतपिन्त थथे धायेमते धका आज्ञा जुल । छाय्धाःसा खवज्रसमय तुल्यत्वात् सर्वधर्माणाम् इत्यादि जूगुलिं खः । थन खवज्र समय धैम्ह षष्ठतथागत धाःगु खः । वसपोल तुल्य फुक्क धर्म धैगु वस्तुत खः । मा एवं वदत धैगु थथे धयाबिज्यायेमते धका शंका निवारण यायेत धाःगु जुल । न रुपस्कन्ध दु इत्यादि वाक्य वहे खँ विस्तृत रुपं कनाबिज्याःगु जुल । अले वसपोल फुक्क तथागतपिं न्वंमवाःसे च्वनाबिज्यात । अर्थात् तथागतं आज्ञा जूगु खँ फुक्क वस्तु प्रभास्वर धाःगु खः धका वयात साक्षात्कार यानाः वयात अनभिलाप्य स्वभावं ध्यान यानाच्वन धैगु वज्रपदयागु अर्थ खः ।

मूल :

अथ भगवान्वज्रपाणिः तान्सर्वतथागतान्बोधिसत्त्वांश्चामन्त्रयते स्म । आलोचयन्तु भगवन्तः सर्वतथागताः सर्वलोकधातुष्विदं सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रगुह्यम् । तत्कस्माद्धेतो ? भव्या बतामी दशदिक्संस्थिता बोधिसत्त्वा महासत्त्वा अस्य धर्मपर्यायस्य ।

अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः वज्रधर्ममामन्त्रयते स्म । उद्गृहाण कुलपुत्र इदं सर्वतथागतसमयतत्त्वं त्वं हि सर्वतथागतैर्धर्मेश्वर वज्रगज इत्यभिषिक्तः ।

अथ वज्रधर्मो बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तथास्त्विति कृत्वा तूष्णीमभूत् ।

अले भगवान् वज्रपाणिं वसपोल सर्वतथागतपिं व बोधिसत्त्वपिन्त सःताबिज्यात । हे भगवन् सर्वतथागतपिं ! फुक्कं लोकधातुइ थ्व सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रगुह्यचयागु खँ प्रकाश यानाबिज्याहुँ । छायधाःसा आः झिगू दिशाय् बिज्यानाच्वंपिं बोधिसत्त्व महासत्त्वपिं थ्व धर्मपर्याय न्यने योग्यपिं जुइधुंकल । थुलि आज्ञा जुयाः हानं सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं वज्रधर्मयात सःताबिज्यात । हे कुलपुत्र ! थ्व सर्वतथागतसमयतत्त्व जुयाच्वंगु तन्त्र छं ग्रहण यानाति । वयेकाति । छन्त हे फुक्क तथागतपिसं धर्मेश्वर वज्रगज धका अभिषेक बियातःगु खः धका आज्ञा जुल । अले वज्रधर्म बोधिसत्त्व महासत्त्वं तथास्तु धका स्वीकार यानाः न्वमवाःसे च्वनाबिज्यात ।

टीका :

एवं गुह्यदेशनां परिसमाप्य तद्विनेयसत्त्वान् तथागतेषु यथा परीन्दयति तद्दर्शयन्नाह अथ भगवान् वज्रपाणिः तान् सर्वतथागतान् बोधिसत्त्वांश्चामन्त्रयते स्म । आरोचयन्तु भगवन्तः सर्वलोकधातुष्विदं सर्वतथागतकायवाक्चित्तगुह्यम् । तत् कस्मात् हेतोः ? भव्या इमे दशदिक्संस्थिता बोधिसत्त्वा अस्य धर्मपर्यायस्येति । आरोचयन्तु प्रकाशयन्तु सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रगुह्याः । द्विविधमहावज्रधरसमाधिः तत्प्रकाशकः तन्त्रराजश्च अस्य धर्मपर्यायस्येदानीं भव्यत्वं रागजबोधिपदप्राप्तेर्भाजनत्वात् ।

एवं विषयासक्तानां सत्त्वानामस्य तन्त्रस्य पात्रत्वं प्रदर्श्य अनागतसत्त्वाना. संप्रकाशनार्थं वज्रधर्मे धर्मतन्त्रं समर्पयन्नाह अथ वज्रपाणिः सर्वतथागताधिपतिः वज्रधर्ममामन्त्रयते स्म । उद्गृहाण कुलपुत्र इमं सर्वतथागतसमयतत्त्वम् । त्वं हि सर्वतथागतैः सर्वधर्मेश्वर इत्यभिषिक्तः । अथ वज्रधर्मो बोधिसत्त्वो महासत्त्व एवमस्त्विति कृत्वा तूष्णीमभूदिति ।

अस्यायमर्थः । इमं समाजनयं सर्वतथागतसमयतत्त्वं सर्वतथागतपरम्परायातं समयमलङ्घनीयं तत्त्वं कायवाक्चित्तरहस्यम् इदानीं मया प्रकाशितं त्वमुद्गृहाण मनसि स्थापय, यतः सर्वतथागतैः वैरोचनादिभिः सर्वधर्मग्रन्थरूपापन्नाः देशनाः तेषां धर्माणामनन्तप्रतिभानत्वादीश्वरः प्रभुः अभिषिक्तः अनुज्ञातः । एतच्च देशनायां वाग्वज्रस्याधिकारात् ।

यथा भगवद्वचनमङ्गीकृतवान्, महासत्त्वस्तूष्णीमभूत् ।

थुगुकथं गुह्यधर्मयागु देशना समाप्त यानाः व धर्मय् विनीत याये योग्यपिन्त तथागतपिसं गथे परिन्दना याइगु खः अर्थात् ग्रन्थ लःल्हाइगु खः, व खँ क्यनेत अथ भगवान् इत्यादि वाक्यं कनाच्वंगु खः। अले भगवान् वज्रपाणिं वसपोल फुक्क तथागतपिन्त व बोधिसत्त्वपिन्त सःताबिज्यात। छलपोलपिसं फुक्क लोकधातुस थ्व सर्वतथागतकायवाक्चित्तगुह्यगु(गुह्यसमाजतन्त्र) यात प्रकाश यानाबिज्याहुँ। छाय्धाःसा आः भिंगू दिशाय् च्वनाच्वंपिं बोधिसत्त्वच्वपिं थ्व धर्मपरिर्याय न्यनेत योग्यपिं जुइधुंकल। आरोचयन्तु धैगु प्रकाश यानाबिज्याहुँ धाःगु खः। सर्वतथागतकायवाक्चित्तवज्रगुह्य धैगु गुह्यगुधर्म धाःगु खः। वज्रधरयागु निगू प्रकारगु समाधि प्रकाश यानाबिइगु थ्व तन्त्रराज खः। थ्वयागु धर्मपर्याययात आः रागजबोधिपद प्राप्त यायेत सत्पात्र जुइधुंकूगुलिं भव्य जुल धाःगु खः। अर्थात् योग्य जुल धाःगु खः।

थुगु प्रकारं आशक्तपिं प्राणीपिं नं थ्व तन्त्रया पात्र खः धैगु क्यनाः भविष्यय् जन्म जुइपिं प्राणीपिन्त प्रकाश याये निंतिं अर्थात् थ्व धर्म कनेया निंतिं वज्रधर्मयात थ्व धर्मतन्त्र लःल्हाःगु क्यनेत अथ वज्रपाणिं इत्यादि वाक्यं क्यनाच्वंगु खः। अले सर्वतथागताधिपति वज्रपाणिं वज्रधर्मयात सःताः, हे कुलपुत्र ! फुक्क तथागतपिनिगु समयतत्त्व जुयाच्वंगु थ्व गुह्यसमाजतन्त्र ग्रहण यानाति, वयेकाति, छन्त हे फुक्क तथागतपिसं सर्वधर्मेश्वर धका अभिषेक बियाबिज्याःगु खः। थथे आज्ञा जूसेंलि वज्रधर्म बोधिसत्त्व महासत्त्वं गथे आज्ञा जुल अथे हे जुइ धका स्वीकार यानाः न्वंमवाःसे च्वनाबिज्यात।

थ्वयागु अर्थ थथे खः - थ्व समाजयागु नियम सर्वतथागतपिनिगु समयतत्त्व जुयाच्वंगु अर्थात् फुक्क तथागतपिनिगु परंपरा कथं वयाच्वंगु समय धैगु अलंघनीयतत्व कायवाक्चित्तयागु रहस्य खः। आः जिं प्रकाश यानागु छं वयेकाः मनय् तयाति। छाय्धाःसा फुक्क तथागतपिं धैगु वैरोचन आदिपिसं फुक्क धर्मग्रन्थया रुपय् देशना यानातःगु थ्व धर्मयागु अनन्त प्रतिभान दुम्ह जूगुलिं छ ईश्वरप्रभ धका अभिषेक बियातल। अथे धैगु अनुमति बियातल धाःगु खः। थ्व देशनायागु अधिकार वाग्वज्रयागु खः। भगवानयागु वचन स्वीकार यानाः महासत्त्व न्वंमवाःसे च्वनाबिज्यात।

मूल :

अथ ते भगवन्तः सर्वतथागताः त्रिवज्रतत्त्वाक्षरेषु कायवाक्चित्तं प्रवेशयामासुः। अथ वैरोचनस्तथागतः सर्वत्रैधातुककायवज्रेषु विहरन् सर्वतथागतकायसमतामध्यालम्ब्य तूष्णीमभूत्। अथ वाग्वज्रः तथागतः सर्वत्रैधातुकवाग्वज्रेषु विहरन् सर्वतथागतवाक् समतामध्यालम्ब्य तूष्णीमभूत्। अथ वज्रपाणिस्तथागतः सर्वत्रैधातुकचित्तवज्रेषु विहरन् सर्वतथागतचित्त समतामध्यालम्ब्य तूष्णीमभूत्।

इदमवोचत् भगवान्।

इति सर्वतथागतकायवाक्चित्तगुह्यरहस्यातिरहस्ये श्रीगुह्ययसमाजे महागुह्यतन्त्रराजे सर्वतथागतसमयसम्बरवज्राधिष्ठानपटलः सप्तदशोऽध्यायः।

अले वसपोल फुक्क तथागतपिसं त्रिवज्रतत्त्वक्षरय् कायवाक्चित्त प्रवेश यानाबिज्यात। अले वैरोचन तथागत फुक्क त्रैधातुक कायवज्रय् विहार यानाः सर्वतथागतकायसमतायात आलम्वन यानाः न्वंमवाःसे

च्वनाबिज्यात । अले वागवज्रतथागतं फुक्क त्रैधातुकया वागवज्रय् विहार याना: सर्वतथागतवाक्समतायात आलम्वन याना: न्वंमवा:से च्वनाबिज्यात । अले वज्रपाणि तथागत फुक्क त्रैधातुकया चित्तवज्रय् विहार याना: सर्वतथागतचित्तसमता आलम्वन याना: न्वंमवा:से च्वनाबिज्यात । थुलि खँ भगवानं आज्ञा जुयाबिज्यात ।

थुलि सर्वतथागतकायवाक्चित्तगुहचरहस्यातिरहस्यगु गुहचसमाज नामगु तन्त्रराजय् सर्वतथागतसमयसम्वरवज्राधिष्ठान पटलया झिंन्हय्गू अध्याय क्वचाल ।

टीका :

तन्त्रसमर्पणानन्तरं सर्वतथागतैरनभिलाप्याबुद्धक्षेत्रपरमाणुरज:समैः किं कृतमित्याह अथ ते सर्वतथागताः त्रिवज्रसत्त्वाक्षरेषु कायवाक्चित्तं प्रवेशयामासुः ।

एतदुक्तं भवति । सर्वे पञ्चकुलीनाः नैर्माणिकरूपाः अनन्तापर्यन्तबुद्धबोधिसत्त्वक्रोधराजादयः वैरोचनामिताभाक्षोभ्यत्वं प्राप्ता इति यावत् ।

तत्र वैरोचनस्तथागतः त्रैधातुककायवज्रस्वभावो यथा तद्दर्शयन्नाह अथ भगवान् वैरोचनस्तथागत इत्यादि । अस्मिन् त्रिभवालये अण्डजादीनामुत्तममध्यमाधमसत्त्वराशीनां यः कायः स वैरोचन इत्ययमर्थः सर्वत्रैधातुककायवज्रेषु विजहारेत्यनेन दर्शितः । कायवैरोचनयोराधाराधेयत्वेनाभावात् ।

तथैव निष्पन्नानिष्पन्नकाययोरभिन्नतां प्रकाशयन्नाह सर्वतथागतकायसमतां मायोपमतामालम्ब्य तूष्णीमभूदिति । एवं त्रैधातुके सत्त्वानां या वाक् सोऽमिताभ इत्ययमर्थः । अथ वागवज्रस्तथागतः सर्वत्रैधातुकवागवज्रेषु विजहारेत्यनेन दर्शितः । एवमेव सर्वसत्त्वानां यच्चित्तं तदक्षोभ्य इत्ययमर्थः ।

अथ वज्रपाणिस्तथागतः सर्वत्रैधातुकचित्तवज्रेषु विजहारेत्यनेन वज्रपदेन दर्शितः । सर्वतथागतानां यच्चित्तं सर्वसत्त्वानां च यच्चित्तमेकमेवेति दर्शयन्नाह सर्वतथागतचित्तसमतां सत्यद्वयैकतामालम्ब्य तूष्णीमभूदिति पर्यन्तमाह गुरुपादप्रसादान् ।

तन्त्रे अर्थनयधर्मतायामपगतसंशय(:) अन्यतमः कश्चित् संशयो मे । षट्कोटिव्याख्यानबहिर्मुखामन्त्रिणो यथारुतदेशनापाठमाश्रित्यस्वकीयाचार्याम्नायेन पञ्चाकाराभिसंबोधिक्रमेण चन्द्रवज्रक्रमेण भवोत्पत्तिक्रमेण वा परिकल्पितदेवतायोगमभ्यस्यन्ति । परिशुद्धदेवतायोगस्तु सर्वकल्पनातीतः प्रत्यात्मवेद्यः बुद्धगोचरः स्कन्धरत्नकरण्डान्तर्गतः सदसत्पक्षरहितः व्यञ्जनानुसारिणां तार्किकाणां चाविषयः केवलगुरूपदेशगम्यः । इदृग्विधदेवतातत्त्वं तथागते परिनिर्वृते वज्रपाण्या(दि)संगीतिकार(ा)णामप्यभावे पश्चिमे काले बुद्धसंप्रदायकं कोऽसौ प्रवर्तयत्यविच्छेदेन विनेयजनसन्ताने कथं प्रवर्तते ? आह इममनागतार्थं मञ्जुश्रीभट्टारकोऽपि लङ्कावतारसूत्रे तथागतं परिपृष्टवान् । तदिहावतार्यते ।

प्रत्यात्मवेद्यं ज्ञानं ते तार्किकाणामगोचरम् ।
पश्चात्काले गते नाथ ब्रूहि को धारयिष्यति ॥
निर्वृते सुगने पश्चात् कालातीतो भविष्यति ।

महामति निबोध त्वं यो नेत्रीन् धारयिष्यति ॥
दक्षिणापथवैदल्यां भिक्षुः श्रीमान् महायशाः ।
(श्री)नागार्जुननामा च सदसत्पक्षदालकः ॥
प्रकाश्य लोके महद् यानं महायानमनुत्तरम् ।
आसाद्य भूमिं मुदितां यास्यतेऽसौ सुखावतीम् ।

इति ।

तदनेनानुक्रमेण तथागते परिनिवृतेऽपि यावल्लोके सद्धर्मो स्थाता तावद् वज्रयाने महायोगतन्त्रागममाश्रित्य उत्पत्तिक्रमानुपूर्वेण निष्पन्नक्रमाधिगमः श्रीनागार्जुनभट्टारकपादादारभ्य निधानमिव गुरुपर्वक्रमेण गुरुवक्त्रात् सामाजिकानामस्मिन् जन्मनि बुद्धत्वभाजनानां सन्ताने संक्रामति । एवं श्रीनागार्जुनपादभट्टारकानुप्राप्तस्वकार्थः । प्रत्यात्मवेद्यं महावज्रधरसमाधिं लोके प्रतिपाद्य देवमनुष्यसुखमतिक्रम्य तीर्थिकश्रावकप्रत्येकबुध्यानसमाधिसमापत्तिसुखमतिक्रम्य उत्पादभङ्गरहितं सर्वाकारवरोपेतमासेचनकविग्रहं दशबलवैशारद्यादिबुद्धालङ्कृतं तथागतकायं प्रतिलभ्य सुखावतीं गत्वाष्टगुणैश्वर्यान्वितो विहरति ।

एवं व्याकृताव्यकृतविकल्पमपनीय स्वभावज्ञस्येह परत्र पर्यवसानं निश्चित्येदानीं तन्त्रमुपसंहरति एवमित्यादिना । सकलतन्त्रं सप्तविधालङ्काराख्यायिकान्यायेन श्रुत्वा अर्थनयधर्मतामधिगम्य क्रमद्वयोपदेशादानपूर्वकं श्रोतृभ्यः संप्रकाश्यारक्षार्थं परिसमापयन्नात्मनः प्रतिज्ञाशयं संप्रकाशयन् संगीतिकृदाह इदमवोचदिति । इदं गुह्यसमाजतन्त्रनयमवोचत् प्रकाशितवान् महावज्रधरो महासुखः । सर्वतथागतानां कायवाक्चित्तरहस्यमुद्दिश्य प्रवृत्तो गुह्यानां समाजः समूहो यस्मिस्तस्मिन् गुह्यसमाजे तन्त्रराजे सर्वतथागतसमयसंवरवज्राधिष्ठानराजो नाम पटल इति । सर्वतथागताः वैरोचनादयः तेषां समयोऽनुष्ठेयार्थः रक्षणादिपञ्चसंवरः प्रतिपत्तिः तथागतकुलादिपञ्चकं तदद्वयमलंघनीयत्वाद् वज्रं तस्याधिष्ठानः राजो महावज्रधरः सर्वकुशलात्मकः अनादिनिधनः आदिबुद्धः महाविद्यापुरुषमूर्तिः ज्ञानमूर्तिः प्रकृतिप्रभास्वरात्मकः त्रिलोकात्मकः त्रियानात्मकः त्रिवज्रात्मकः सत्यद्वयात्मकः इत्यादि षष्ठतथागतस्थानन्तो नामपर्यायः । तत्प्रतिपादको शेषग्रन्थसन्दर्भः पूर्ववत् । पटलमिव पटलः ।

षट्कोटियुक्तिरहितः खलु योगतन्त्रे
वेद्योऽतिवक्ति सुगतस्य वचोऽतिसूक्ष्मम् ।
तत्त्वं न पश्यति हि सोऽक्षरमात्रदर्शी
चन्द्रं दिदृक्षुरिव चाङ्गुलिमीक्षमाणः ॥
भुयोभिर्जनपुङ्गवैर्विरचितं षट्कोटिमार्ग चिरात्
येनात्राखिलतन्त्रनीतिविवृतिर्व्याख्याय तन्त्रन्त्विमम् ।
यत्प्राप्तं कुशलं मया चिरमियं टीका प्रदीपोज्ज्वला
स्थेया तेन च सत्सुखं पदवरं भूयाज्जगच्चन्द्रधीः ॥

॥ इति प्रदीपोद्द्योतनटीकायां सप्तदशपटले षट्कोटिव्याख्या ॥

॥ समाप्ता चेयं प्रदीपोद्द्योटनटीका ॥

तन्त्र लःल्हायेधुंका फुक्क तथागतपिसं, अनभिलाप्य बुद्धक्षेत्र परमाणु रजः समान बुद्धपिसं छु यानाबिज्यात धैगु खँ क्यनेत मूलय् अथ इत्यादि वाक्य कनाच्वन । अले वसपोल फुक्क तथागतपिं त्रिवज्रत्त्वाक्षरय् कायवाक्चित्त प्रवेश यानाबिज्यात । थ्व थथे धाःगु खः - फुक्क पञ्चकुलयापिं, नैर्माणिक रुपयापिं अनन्त अपर्यन्त बुद्ध, बोधिसत्त्व क्रोधराज आदिपिं वैरोचन, अमिताभ, अक्षोभ्य स्वभावपिं जुल धैगु भाव खः । थ्व स्वम्ह मध्यय् वैरोचन तथागत त्रैधातुकया कायवज्र स्वभाव जुल धैगु खँ क्यनेत अथ भगवान् वैरोचन तथागत इत्यादि वाक्यं कनाच्वंगु खः । थ्व त्रिभवयागु मन्दिरय् अण्डज आदि प्राणीपिं- उत्तम, मध्यम, अधम प्राणीपिनिगु समूहया गुलि शरीर दु, व वैरोचन खः धैगु थ्वया अर्थ जुल । फुक्क त्रैधातुक कायवज्रय् विहार यात धैगु वाक्यं क्यनाच्वन । कायवैरोचनयागु आधाराधेय स्वभाव मदुगुलिं थथे धाःगु खः । अर्थात् काय धैगु व वैरोचन धैगु छगू हे खः ।

अथे हे निष्पन्न व अनिष्पन्न काययागु भेद मदु धैगु खँ व्यक्त यायेत सर्वतथागतकायसमता धैगु मायोपम स्वभावयात आलम्वन यानाः न्वमवाःसे च्वनाबिज्यात धाःगु खः । थुगु हे प्रकारं त्रैधातुकय् च्वंपिं प्राणीपिनिगु वाक् धैगु शब्दं अमिताभ खः धैगु अर्थ जुल । अले वाग्वज्र तथागतं फुक्क त्रैधातुक वागवज्रय् विहार यात धैगु वाक्यं क्यनाच्वन । अर्थात् वाक् धैगु अमिताभ खः धाःगु जुल । अथेहे फुक्क प्राणीपिनिगु चित्त अक्षोभ्य खः धका नं सिइकेमाः । अले वज्रपाणि तथागतं फुक्क त्रैधातुकया चित्तवज्रय् विहार यानाबिज्यात धैगु थ्व वाक्यं (वज्रपद) क्यंगु खः । फुक्क तथागतपिनिगु चित्त व फुक्क प्राणीपिनिगु चित्त छगू हे खः धैगु खँ व्यक्त यायेत सर्वतथागतचित्तसमताम् धैगु सत्यद्वय नं छगू हे खः धका आलम्वन यानाः न्वंमवाःसे च्वन धैगु खँ तक गुरुपादप्रसाद जुल ।

तन्त्रय् अर्थनयया स्वभावय् शंका मदयेधुंसेलि आः मेगु छुं शंका दनिला ? षटकोटि व्याख्या मस्यूपिं मन्त्रि(साधक) त पदपदार्थ जक यानाः देशना याःगु आधारय् थःगु आचार्यपिनिगु संप्रदाय कथं देवतायोग अभ्यास यानाच्वन । अर्थात् पञ्चाकाराभिसंबोधिकथं वा चन्द्रवज्रक्रमकथं वा भवोत्पत्तिक्रमकथं देवतायोग अभ्यास यानाच्वन । परिशुद्ध देवता योगला फुक्क कल्पनां रहितगु, प्रत्यात्मवेद्यगु, बुद्धयागु विषय जुयाच्वंगु स्कन्धरत्नयागु बत्ताय् दुने तयातःगु सद् व असद् धैगु मदुगु, आखः स्वयाः अर्थ याइपिं तार्किकतय्सं मथुइगु, केवल गुरूपदेशं जक थुइगु जुल । थुजोगु देवतातत्त्व तथागत परिनिर्वाण जुइधुंकाः वज्रपाणि आदि संथगीतिकारपिं नं मदयेधुंका भविष्यय् बुद्धयागु सम्प्रदाय सुनां न्हचाकिइ ? अटुट रुपं विनेयजनपिनिगु परम्पराय् गथे न्हचानावनी धैगु खँ भविष्यया निम्तिं मञ्जुश्री भट्टारकं लंकावतार सूत्रय् तथागतयात न्यनाबिज्यात । वहे लंकावतारया खँ क्वय् च्वयाच्वना ।

प्रत्यात्मवेद्यगु छःपिनिगु ज्ञान तार्किकतय्सं सिइकेफइगु मखु । छलपोल निर्वाण जुइधुंका लिपा थ्व ज्ञान सुनां धारणा यानातइ ?

भगवान् बुद्ध निर्वाण जुइधुनेव भविष्य कालय्, हे महामति ! छं बांलाक न्य । नेत्री धैगु

प्रज्ञापारमितायात सुनां धारणा यानातइ, न्यनाति ।

दक्षिणापथवैदल्य धैगु थासय् श्रीमान् महायश दुम्ह भिक्षु, सद् व असद् धैगु विचारयात खण्डन याइम्ह नागार्जुन जन्म जुइतिनि । वं लोकय् तःधंगु यान महायान प्रचार याइतिनि । लिपा मुदिताभूमि लाभ यानाः सुखावती भूमिइ व वनीतिनि धका च्वयातल ।

थ्वहे वचनानुसार तथागत परिनिर्वाण जुइधुंका नं छुं समय लोकय् सद्धर्म स्थिर जुयाच्वनी । उबलय् वज्रयानय् महायोगतन्त्रयागु आधारय् उत्पत्तिक्रम कथं हे उत्पन्नक्रम लाभ जुइ । श्री नागार्जुन भट्टारकं निसें लुँया खानी थें गुरुपरम्परासक्रमं थ्व गुह्यसमाजया ज्ञान वयाच्वन । थ्व ज्ञानं इपिं थ्वहे जन्मय् बुद्धत्व लाभ यायेफइपिं जुइगु जुल । थुगुकथं श्री नागार्जुनपादभट्टारकं थःगु अधिकार प्राप्त यानाबिज्यात । प्रत्यात्मवेद्यगु महावज्रधर समाधि लोकय् प्रचार यानाः देव मनुष्य सुखसिबे उत्तमगु तथा तीर्थिक, श्रावक, प्रत्येक बुद्धपिनिगु ध्यान, समाधि, समापत्तिया सुखसिबे उत्तमगु, च्वन्हचाःगु, उत्पाद व भङ्ग मजुइगु, सर्वाकारवरोपेतगु, स्वस्वं स्वये मगाःगु दशबल वैशारद्यं युक्तगु शरीर, बुद्धत्वं भ्रः भ्रः धाःगु तथागतकाय लाभ यानाः सुखावतीभूमिइ वनाः अष्टगुणैश्चर्य युक्त जुयाच्वनाबिज्यात ।

थुगुकथं व्याकृत व अव्याकृत धैगु कल्पना छखेव्छयाः स्वभावज्ञान दुम्हसिया हे थ्व लोकय् व पर लोकय् असल जुइगु निश्चय यानाः थ्व तन्त्रयागु उपसंहारयात मूलय् एवमित्यादि वाक्यं कनाच्वन । फुक्क छगूलिं तन्त्रया सप्तविधानालंकारकथं अर्थ न्यनाः अर्थयागु नियमया स्वभाव नं थुइकाः निगू प्रकारया क्रमकथं देशना यायेफइगुकथं न्यनाच्वंपिन्त अर्थ प्रकाश यानाः, थ्व ग्रन्थ रक्षा यायेगु खँ नं कनाः थःगु प्रज्ञायागु उत्तमता नं व्यक्त यानाः संङ्गीतिकारं थ्व खँ धयातल । अर्थात् थ्व गुह्यसमाजतन्त्रयागु नियम कनातल । महावज्रधर महासुखं आज्ञा जुयातल धकाः संगीतिकारं धयातल । फुक्क तथागतपिनिगु कायवाक्चित्तयागु रहस्य व्यक्त यायेत कनातःगु गुह्यसमाज तन्त्रराजय् सर्वतथागतसमयसम्वरवज्राधिष्ठानराज नामगु पटल खः । थन सर्वतथागत धैपिं वैरोचन आदि खः । अनपिनिगु समय धैगु मयाःसे मज्यूगु ज्या अर्थात् रक्षणादि पञ्चसम्वरया प्रतिपत्ति (शिक्षा) खः । तथागतकुलयापिं न्यागू कुल अद्वय खः । अलंघनीय खः । अथे जूगुलिं व वज्र जुल । थ्वयात अधिष्ठानयाःम्ह राजा महावज्रधर खः । वसपोल पञ्चकुलात्मक तथा अनादिनिधन (आदि अन्त मदुम्ह) आदिबुद्ध तथा महाविद्या पुरुषमूर्ति, ज्ञानमूर्ति तथा प्रकृतिं हे प्रभास्वरम्ह, त्रिलोक स्वरुपम्ह, त्रिवज्र स्वभावम्ह, निगू सत्यया स्वभावम्ह इत्यादि षष्ठतथागतया अनन्त नाम दुगु जुल । थ्वहे खँ समर्थन याइगु थ्व फुक्क गुह्यसमाजतन्त्र खः । थ्व खँ न्हापायागु पटलय् थेंतुं खः । पटल (पौथें) जूगुलिं ग्रन्थयागु नं पटल धायेगु चलन वल ।

षट्कोटियुक्ति मस्यूम्ह, सुनानं योगतन्त्रय् सुगतयागु अतिसूक्ष्मगु वचनयात अति व्याख्या यातधाःसा वं तत्त्वया ज्ञान खनीमखु । केवल आखः जक खंगु जुइ । सुं मचायात चन्द्रमा खंला धका पतिंचां सुयाः क्यनधाःसा व मचां पतिं च्वकाजक स्वयाच्वंथें जुइ ।

न्हापांनिसें आपालं बुद्धपिसं कनातःगु षट्कोटिव्याख्यामार्गयात थन नं फुक्क तन्त्रनीतिकथं थ्व तन्त्रयागु नं व्याख्या यानाः जितः गुगु पुण्य प्राप्त जुगु दइ, व पुण्य मत थें उज्वलगु (अति स्पष्टगु) थ्व टीका

स्थिर जुया च्वनेमा । उत्तमगु महासुखपद नं जगतयात प्राप्त जुइमा । चन्द्रकीर्तियागु थें बुद्धि विचार नं जुइमा ।

थुलि प्रदीपोद्योतन नामगु टीकाया सप्तदश पटलय् षट्कोटिव्याख्या जुल । थ्व प्रदीपोद्योतन टीका नं क्वचाल ।

टीका :

ये धर्मा हेतुप्रभवा हेतुं तेषां तथागतो ह्यवदत् ।
तेषां च यो निरोध एवंवादी महाश्रमणः ॥
देयधर्मोऽयं प्रवरमहायानयायिनः श्रामणेरकगुणाकरपालस्य ।

यदत्र पुण्यं तद् भवत्वाचार्योपाध्यायमातापितृपूर्वङ्गमं कृत्वा सकल सत्त्वराशेरनुत्तर-ज्ञानफलावाप्तय इति ।

॥ शुभमस्तु ॥

परमेस्वरपरमसौगतमहाराज ……………………………………………………………………
……………………………………………………………………………………………

॥ शुभमस्तु सर्वसत्त्वानाम् ॥

संसारय् गुलिनं धर्मा (वस्तुत) दु, व फुक्कं विना कारणं दुगु मखु, हेतु प्रभावा (कारणं हे दयावःगु) खः । व धर्मया हेतु (कारण) यात तथागतं आज्ञा जुयाबिज्यात । अथेहे व धर्मत निरोध यायेगु नं तथागतं हे कनाबिज्यात, थुज्वःगु विचार यानाबिज्याःम्ह महाश्रमण खः ।

थ्व पुण्यं आचार्य, माता पिता आदि सकल प्राणीपिनि अनुत्तरज्ञानफल लाभ जुइमा ॥ शुभमस्तु ॥

◆◆◆

✓

॥ अष्टादशः पटलः ॥

मूल :

अथ खलु मैत्रेयप्रभृतयो महाबोधिसत्त्वाः सर्वतथागताभिषेकका यवाक्चित्तगुह्यनिर्देशं सर्वभावेन यथावद् यथासमयं दृष्ट्वा श्रुत्वा चाधिगम्य तान् सर्वतथागतान् दृष्टधार्मिकानेवमाहुः ।

अहो समन्तभद्रस्य कायवाक्चित्तनिर्णयः ।
विहरन्ति त्रिवज्रेण त्रिवज्रेषु समन्ततः ॥१॥
सर्वसत्त्वाः समुत्पन्नास्त्र्यध्ववज्रस्वभावतः ।
बोधिवज्रपदं प्राप्ता बुद्धवज्रमहर्धिकाः ॥२॥
अहो सुविस्मयमिदमहो शान्तमतीन्द्रियम् ।
अहो परमनिर्वाणमहो संसारसन्ततिः ॥३॥

अनंलि मैत्रेय प्रभृति महाबोधिसत्त्वपिसं सर्वतथागताभिषेककायवाक्चित्तगुहचनिर्देशया खँ फुक्क प्रकारं, यथाथं रुपं समयया खँ दर्शन यानाः, न्यनाः, थुइकाः वसपोल सर्वतथागतपिं, थ्वहे जन्मय् फल प्राप्त यानाबिज्यापिन्त (दृष्ट धार्मिकपिन्त) थथे विन्ति यात -

समन्तभद्रया कायवाक्चित्तयागु निर्णय अहो आश्चर्य खः । वसपोल त्रिवज्रद्वारा छ्चाखेरं फुकभनं त्रिवज्रय् हे विहार यानाबिज्यानाच्वन (थन त्रिवज्र धैगु कायवज्र, वागवज्र, चित्तवज्र धाःगु खः) ॥१॥

थन सकल प्राणीपिं त्यध्ववज्र स्वभावं (स्वंगू कालया स्वभावं) उत्पन्न जूपिं जुल। इमिसं बोधिवज्रयागु पद प्राप्त यानाः बुद्धवज्रपिं जुयाः महाऋद्धिवानपिं नं जुयाबिज्यात ॥२॥

थ्व वज्रयान अतिकं विस्मय, आश्चर्यगु खः । थ्व ज्ञान शान्तगु खः । इन्द्रियं सिइके फइगु विषय मखु। अतीन्द्रिय खः । अर्थात् योगगम्य खः । परम निर्वाण जुयाच्वंगु थ्व ज्ञान नं, अहो आश्चर्य खः । संसार या भवचक्रयागु परम्परा नं, अहो आश्चर्य हे खः । ॥३॥

मूल :

ततस्ते सर्वतथागतास्तान् बोधिसत्त्वान् महासत्त्वानेवमाहुः । एवमेवबोधिसत्त्वा एवमेव महासत्त्वा इति ।

अथ ते सर्वे बोधिसत्त्वा महासत्त्वाः पुनः समाजमागम्य तान्सर्वतथागतान् गुहचेतरपूजाभिः संपूज्य प्रणिपत्यैककण्ठेनैवमाहुः ।

अहो सुदुर्लभमिदमुपायं बोधिसाधनम् ।
तन्त्रं गुहचसमाजाख्यं तन्त्राणामुत्तरोत्तरम् ॥४॥

अध्येषयामस्त्वां नाथ यदुक्तं भूतवादिना ।
तद्गूढावबोधनार्थाय सत्त्वानां हितकाम्यया ॥५॥

अले वसपोल फुक्क तथागतपिसं बोधिसत्त्व महासत्त्वपिन्त थथे आज्ञा जुल - हे बोधिसत्त्वपिं ! आमथे हे खः (अर्थात् छिमिसं च्वय् धाःथें हे खः) । हे महासत्त्वपिं ! आमथे हे खः धका आज्ञा जुल ।

अले वसपोल फुक्क बोधिसत्त्व महासत्त्वपिसं हानं छ्यासं मुनाः वसपोल फुक्क तथागतपिन्त गुह्यं इतरगु धैगु मेगु अर्थात् लौकिक पूजा सामानं पूजाभाव यानाः प्रणाम यानाः छगू हे स्वरं थथे विन्ति यात -

सुदुर्लभगु थ्व बोधि साधन यायेगु उपाय, अहो आश्चर्यगु खः ! गुह्यसमाज नामं प्रसिद्धगु तन्त्र खः । फुक्क तन्त्र मध्यय् नं उत्तमगु थ्व समाजोत्तर, तन्त्र अहो आश्चर्यगु खः ॥४॥

हे नाथ ! छलपोलयाके अध्येषणा यानाच्वना (प्रार्थना यानाच्वना) । भूतवादी जुयाबिज्याःम्ह छलपोलं कनाबिज्याःगु गुढगु खँ थुइकेया लागी प्राणीपिन्त हित यायेगु कामना यानाः गुढार्थ कनाबिज्याहुँ ॥५॥

मूल :

अथ ते सर्वतथागतास्तान् बोधिसत्त्वानेवमाहुः ।
साधु साधु महासत्त्वाः साधु साधु गुणाकराः ।
यत्सुगुढपदं तन्त्रे तत्सर्वं पृच्छतेच्छया ॥६॥

अले वसपोल फुक्क तथागतपिसं बोधिसत्त्वपिन्त थथे आज्ञा जुल -

हे महासत्त्वपिं, छिमित साधु साधु ! हे गुणाकारपिं, छिमित साधु साधु (स्यावास स्यावास)! तन्त्रय् च्वंगु अति गुप्तगु शब्दत फुक्क इच्छा अनुसार न्यंसां ज्यू ॥६॥

मूल :

अथ ते

सर्वे महाबोधिसत्त्वाः प्रहर्षोत्फुल्ललोचनाः ।
पृच्छन्तीह स्वसन्देहान् प्रणिपत्य मुहुर्मुहुः ॥७॥
गुह्येत्यत्र किमुच्येत समाजेति किमुच्यते ।
कीदृशस्तत्र सम्बन्धः योगेत्यत्र किमुच्यते ॥८॥
तत्त्वं कतिविधं प्रोक्तं गुह्यं कतिविधं तथा ।
रहस्येति किमुच्यते परमं कतिविधं भवेत् ॥९॥
बोधिचित्तेति किं ज्ञेयं विद्यापुरुषेति किं तथा ।
वज्रधृगिति किं ज्ञेयं जिनजिगिति किं तथा ॥१०॥
रत्नधृगिति किं तत्र आरोलिगिति किं तथा ।
प्रज्ञाधृगिति किं ज्ञेयं कुलमित्यत्र किं तथा ॥११॥

मोह इति किमुच्येत द्वेषेत्यत्र किमुच्यते ।
राग इति किमुच्येत वज्रमत्र किमुच्यते ॥१२॥
रतीत्यत्र किमुच्येत कथं सम्पदिति स्मृतम् ।
यमान्तकृत् किमर्थेन किन्तत् प्रज्ञान्तकृत्तथा ॥१३॥
पद्मान्तकृत्कथं नाम कथं विघ्नान्तकृत्तथा ।
समन्तचर्येति किं ज्ञेयं मन्त्रचर्येति किं तथा ॥१४॥
जपमित्यत्र किं ज्ञेयं किमामुद्रणमुच्यते ।
धर्मोदयं कथं भाव्यं सम्बरं कीदृशं तथा ॥१५॥
द्वेषमोहमहारागैः सत्त्वार्थं कुरुते कथम् ।
मण्डलेति किमुच्येत मुद्रान्यासं कथं भवेत् ॥१६॥
पुष्पमित्यत्र किं ज्ञेयं चैत्यं चेति किमुच्यते ।
ज्ञानचक्रं कथं ज्ञेयं पदमत्र किमुच्यते ॥१७॥
चोदनं च कथं नाथाः प्रेरणं च कथं भवेत् ।
आमन्त्रणं कथं तेषां वन्धनं कथमत्र वै ॥१८॥
अभिषेकं कथं देयं कथं विद्याव्रतं तथा ।
पञ्चामृतं कथं भक्ष्यं पञ्चवीर्यं कथं तथा ॥१९॥
कीदृशं सिद्धिसामान्यमुत्तमं कीदृशं तथा ।
उपायाः कतिविधास्तत्र उपेयः कीदृशस्तथा ॥२०॥
कथमाज्ञां प्रयच्छन्ति योगिनः सर्ववज्रिणाम् ।
कथं कुर्वन्ति नानात्वं तत्सर्वं कथयाशु च ॥२१॥

अले वसपोल फुक्क महाबोधिसत्त्वपिसं हर्ष मिखा चक्कंक कनाः, वारंवार प्रणाम यानाः थःत शंकावंगु खँ थन न्यनाच्वन ॥७॥

गुहच धकाः थन छुयात धाःगु खः ? समाज धैगु छु खः ? गुहच शब्द व समाज शब्दया थन छु सम्बन्ध दु ? योग धैगु छु ? ॥८॥

तत्त्व ग्वःगु प्रकारया दु ? गुहच ग्वःगु प्रकारया दु ? रहस्यया अर्थ छु खः ? परम धैगु ग्वःगु प्रकार या दु ? ॥९॥

बोधिचित्त धैगु छु ? विद्यापुरुष धैम्ह सु ? वज्रधृक धैम्ह सु ? जिनजिक धैम्ह सु ? ॥१०॥

रत्नधृक धैम्ह सु ? आरोलिक् धैम्ह सु ? प्रज्ञाधृक धैम्ह सु ? कुल धैगु छु ? ॥११॥

मोह धैगु छु ? द्वेष धैगु छु ? राग धैगु छु ? वज्र धैगु छु ? ॥१२॥

रति धैगु छु ? सम्पत् धैगु छु ? यमान्तकृत धैगुया अर्थ छु ? प्रज्ञान्तकृत् धैगु छु ? ॥१३॥

पद्मान्तकृत धैगु छु ? विघ्नान्तकृत् धैगु छु ? समन्तचर्या धैगु छु ? मन्त्रचर्या धैगु छु ? ॥१४॥

जप धैगु छु ? आमुद्रण धैगु छु ? धर्मोदययात गथे भावना यायेगु ? सम्वर धैगु छु ? ॥१५॥

द्वेष मोह महारागं प्राणीपिन्त गथे उपकार यायेगु ? मण्डल धैगु छु ? मुद्रान्यास धैगु दु ? ॥१६॥

पुष्प धैगु छु ? चैत्य धैगु छु ? ज्ञानचक्र धैगु छु ? पद धैगुया अर्थ थन छु खः ? ॥१७॥

हे नाथ ! चोदन गथे यायेगु ? प्रेरण गथे यायेगु ? आमन्त्रण गथे यायेगु ? थन वन्ध गथे याना यायेगु ? ॥१८॥

अभिषेक गथे बिइगु ? विद्याव्रत गथे यायेगु ? पञ्चामृत गथे नयेगु ? पञ्चवीर्य गथे यायेगु ? ॥१९॥

सामान्य सिद्धि गुजाःगु खः ? उत्तमसिद्धि गुजाःगु खः ? उपाय ग्वःगु प्रकारया दु ? उपेय धैगु छु ? ॥२०॥

योगीपिसं फुक्क वज्रीपिन्त आज्ञा गथे बिइगु ? नानात्व गथे यानाच्वन ? थ्व फुक्क खँ याकनं आज्ञा जुयाबिज्याहुँ ॥२१॥

मूल :

अथ ते सर्वतथागतास्तेषां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां प्रश्नवाक्यमुपश्रुत्य मुहूर्तं महाबोधिसत्त्वं महावज्रधरमालम्ब्य तूष्णीमभूवन्। अथ ते –

सर्वे महाबोधिसत्त्वाः प्रहृष्टाः करुणात्मनः।
सम्बुद्धान् सुगतान् नाथान् प्रचोदन्ति पुनः पुनः ॥२२॥
अथ ते सर्वतथागतास्तान् बोधिसत्त्वानेवमाहुः।
कायवाक्चित्तवज्रेण कायवाक्चित्तवज्रिणः।
सत्त्वार्थ बोधिसत्त्वेन्द्राः श्रृणवन्तु प्रश्नविस्तरान् ॥२३॥

अथ ते सर्वे महाबोधिसत्त्वास्तोषां सर्वतथागतानामनुग्रहवचनमुपगृह्य महाबोधिसत्त्वस्य महावज्रधरस्य कायवाक्चित्तवज्रं स्वकायवाक्चित्तवज्रैरालम्ब्य साधु साधु भगवन्तः साधु साधु सुगता इति तूष्णीमभूवन्।

अले वसपोल फुक्क तथागतपिं अन बोधिसत्त्वपिनिगु न्हचसः न्यनाः भतिचा महाबोधिसत्त्व महावज्रधर यात लुमंकाः न्वंमवाःसे च्वनाबिज्यात। अले वसपोल फुक्क महाबोधिसत्त्वपिं प्रहर्षित जुयाः, करुणा स्वभावपिं जुयाः, नाथ संबुद्ध सुगतपिन्त हानं हानं च्वयेकाबिज्यात ॥२२॥

अले वसपोल सर्वतथागतपिसं इमित (बोधिसत्त्वपिंत) थथे आज्ञा जुल –

कायवाक्चित्तवज्रयागु (वज्रधरयागु) कायवाक्चित्तवज्रं, हे बोधिसत्त्वेन्द्रपिं ! प्राणीपिनि नितिं न्हचसःयागु लिसः न्यनाबिज्याहुँ ॥२३॥ धका आज्ञा जुसेलिं

अले वसपोल फुक्क महाबोधिसत्त्वपिं वसपोल तथागतपिनिगु अनुग्रह युक्तगु वचन स्वीकार याना: महाबोधिसत्त्व महावज्रधरयागु कायवाक्चित्तयात थ:गु कायवाक्चित्तवज्रं लुमंका: साधु साधु भगवन्त साधु साधु सुगता धका साधुकार याना: न्वंमवा:से च्वनाबिज्यात ।

मूल :

ततस्ते सर्वतथागता महाकरुणात्मानः सहृद्यालम्ब्याधितिष्ठन् तेषां महाबोधिसत्त्वानामेककण्ठेनैव तान् प्रश्नान् निर्दिशन्ति स्म ।

त्रिविधं कायवाक्चित्तं गुह्यमित्यभिधीयते ।
समाजं मीलनं प्रोक्तं सर्वबुद्धाभिधानकम् ॥२४॥
पञ्चमं नवमं चैव दश सप्त त्रयोदशम् ।
बुद्धानां बोधिसत्त्वानां देशना साधनं महत् ॥२५॥
चतुर्थ षोडशं चैव अष्टमं द्वादशं तथा ।
आचार्यकर्मसामान्यं सिद्धिश्च व्रतसम्बरम् ॥२६॥
अष्टमं च द्वितीयं च दश पञ्च चतुर्दशम् ।
हठमनुरागणं चैव उपसाधनसम्बरम् ॥२७॥
सप्तमं च तृतीयं च दशैकादशपञ्चमम् ।
सिद्धिक्षेत्रनिमित्तं च सेवासाधनसम्बरम् ॥२८॥
सर्वतथागतकर्म निग्रहानुग्रहक्षमम् ।
दान्तदौर्दान्तसौम्यानां सत्त्वानामेव तारणम् ॥२९॥
उत्पत्तिक्रमसम्बन्धं सेवावज्रविधिश्चतुः ।
गुरूणां मन्त्रमार्गेण शिष्याणां परिपाचनम् ॥३०॥
सुव्रतस्याभिषिक्तस्य सुशिष्यस्य महात्मनः ।
बुद्धानां बोधिसत्त्वानां देशना परिमोचना ॥३१॥
प्रज्ञोपायसमापत्तिर्योग इत्यभिधीयते ।
योनिस्वभावतः प्रज्ञा उपायो भावलक्षणम् ॥३२॥
प्रबन्धं तन्त्रमाख्यातं तत् प्रबन्धं त्रिधा भवेत् ।
आधारः प्रकृतिश्चैव असंहार्य्यप्रभेदतः ॥३३॥
प्रकृतिश्चाकृतेर्हेतुरसंहार्यफलं तथा ।
आधारस्तदुपायश्च त्रिभिस्तन्त्रार्थसंग्रहः ॥३४॥
पञ्चकं त्रिकुलं चैव स्वभावैकशतं कुलम् ।
सहोक्तिर्बोधिवज्रस्य सोत्तरं तन्त्रमिष्यते ॥३५॥
तत्त्वं पञ्चकुलं प्रोक्तं त्रिकुलं गुह्यमुच्यते ।
अधिदेवो रहस्यं च परमं शतधा कुलम् ॥३६॥

अनादिनिधनं शान्तं भावाभावाक्षयं विभुम् ।
शून्यताकरुणाभिन्नं बोधिचित्तमिति स्मृतम् ॥३७॥
कायवाक्चित्तवज्रेण भेद्याभेद्यस्वभावतः ।
विद्यया सह संयुक्तो विद्यापुरुष उच्यते ॥३८॥
पञ्च हेतिश्च वेतिश्च वज्रमित्यभिधीयते ।
धारणं धृगिति ख्यातं विज्ञानं वज्रधृङ्मनः ॥३९॥
सदसन्मध्यमं ख्यातं भूतभौतिकसम्भवम् ।
विग्रहः सर्वसत्त्वानां जिनजिग्जननं जिनः ॥४०॥
चित्तं रत्नमिति ख्यातमर्थैः सर्वैः समुद्भवम् ।
वेदकेन ध्रुवं वेद्यं वेदना रत्नधृङ्मनः ॥४१॥
लक्ष्यलक्षणभावैस्तु सर्वं सर्वेण सर्वतः ।
रमणं लक्षणं लक्ष्यमारोलिगिति कथ्यते ॥४२॥
प्रकर्षकृतविज्ञानं यत् तत् प्रज्ञेति भण्यते ।
संस्कारचेतनां धार्यं प्रज्ञाधृगिति कथ्यते ॥४३॥
कुलमन्वयमाख्यातमन्वयैरादिरुच्यते ।
अविनाशमनुत्पन्नं यन्नाम तत् प्रकथ्यते ॥४४॥
विज्ञानं द्वेषमाख्यातं देति वेति द्वयैर्द्विषाम् ।
रूपं मोहमिति ख्यातं जडबन्धस्वभावतः ॥४५॥
वेदना घट्टमानाख्या अहङ्कारस्वभावतः ।
संज्ञा संरागमात्मानं वस्तुतः शक्तिलक्षणम् ॥४६॥
संस्कारस्तु सदा ईर्ष्या प्रतीत्य प्रेरणात्मनाम् ।
स्वभावं बोधिचित्तं तु सर्वत्र भवसम्भवम् ॥४७॥
कामं चित्तमिति प्रोक्तं रागद्वेषतमोऽन्वितम् ।
समयं विश्वसङ्काशाभिमुखं कर्मजं फलम् ॥४८॥
अद्वयज्ञानधर्मेर्ष्याऽहङ्कारो मोह उच्यते ।
अन्योन्यघट्टनं तत्र द्वेष इत्यभिधीयते ॥४९॥
लक्षणं रागमासक्तिः ज्ञानोऽयं वज्रमुच्यते ।
रतिरत्यन्तसंभोगं सम्पदः स्त्रीसुखं परम् ॥५०॥
मोह द्वेषस्तथा रागः सदा वज्रे रतिः स्थिता ।
उपायस्तेन बुद्धानां वज्रयानमिति स्मृतम् ॥५१॥
अविनाशात्मका धर्मा अनुत्पादस्वभावतः ।
समयः सर्वभावानां तेनैवान्तककृद्यमः ॥५२॥
अविज्ञानात्मका धर्माः परमार्थविशुद्धितः ।

समयः सर्वचित्तानां तेन प्रज्ञान्तकृज्जिनः ॥५३॥
अवाच्यात्मका धर्मा अभावनामरूपधीः ।
समयः सर्वधर्माणां तेन पद्ममान्तकृद्विभुः ॥५४॥
निर्विकल्पात्मका धर्माः प्रकृत्या शान्तभावतः ।
समयः सर्ववज्राणां तेन विघ्नान्तकृत् प्रभुः ॥५५॥
अविनाशमविज्ञेयमवाच्यमविकल्पितम् ।
बुद्धबोधिरिदं ज्ञानं ज्ञात्वा सुखमवाप्नुते ॥५६॥
मोहो मोहोपभोगेन क्षयमोहो यमान्तकृत् ।
कायान्तकृद्भवेत्तेन तथा ज्ञेयान्तकृद्भवेत् ॥५७॥ ✓
दोषो दोषोपभोगेन क्षयदोषः प्रज्ञान्तकृत् ।
चित्तान्तकृद्भवेत्तेन तथा क्लेशान्तकृद्भवेत् ॥५८॥
रागो रागोपभोगेन क्षयरागः पद्मान्तकृत् ।
वागन्तकृद्भवेत्तेन समापत्यन्तकृत्तथा ॥५९॥ ✓
सर्वक्लेशक्षयं यत्तत्सर्वकर्मक्षयन्तथा ।
सर्वावरणक्षयं ज्ञानं विघ्नान्तकृदिति स्मृतम् ॥६०॥
क्लेशवज्रावृते शुद्धे सर्वं कर्म विशुध्यते ।
सर्वकर्मविशुद्धत्वात् विशुद्धं कर्मजं फलम् ॥६१॥
ग्रहणं रागणं चैव आकारनिश्चलं तथा ।
हेतुत्वञ्च फलत्वञ्च षड्भिश्चित्तसमुद्भवः ॥६२॥
टक्किराजादयः षट्का क्रोधेन्द्रा इति विश्रुताः ।
भूतभौतिकविख्याता विद्याराजेति विश्रुताः ॥६३॥ ✓
रूपवज्रादयः षट्काः वज्राधिपतयः स्मृताः ।
समयवज्रादयः षट्काः पृथिव्यादिषु पञ्चकाः ॥६४॥
चित्तवाक्कायवज्रैस्तु सम्भवन्ति महात्मनः ।
प्राज्ञोपायोद्भवं स्कन्धधात्वायतनविग्रहम् ॥६५॥
निश्चित्य योगतो मन्त्री निष्पन्नक्रमयोगतः ।
सर्वशुद्ध्यधिमोक्षेण सर्वसन्त्रासवर्जितः ॥६६॥
सिंहवद्विचरेन्मन्त्री निर्विशङ्केन चेतसा ।
नाकार्य्यं विद्यते ह्यत्र नाभक्ष्यं विद्यते तथा ॥६७॥
नावाच्यं विद्यते किञ्चिन्नाचिन्त्यं विद्यते सदा ॥
असमाहितयोगेन नित्यमेव समाहितः ॥६८॥
सर्वचित्तेषु या चर्या समन्तचर्येति कथ्यते ॥
प्रतीत्योत्पद्यते यद्यदिन्द्रियैर्विषयैर्मनः ॥६९॥

✓

तन्मनो मननं ख्यातं कारकत्राणनार्थतः ॥
लोकाचारविनिर्मुक्तं यदुक्तं समयसम्बरम् ॥७०॥
पालनं सर्व वज्रैस्तु मन्त्रचर्येति कथ्यते ॥
स्वकस्वकस्वभावन्तु विचार्य मनसा हृदि ॥७१॥
जपं तु सृष्टिसंहारं मन्त्रमुच्चार्य भेदतः ।
विश्ववज्रात्मकान् बुद्धान् ज्ञानबीजेन संहरेत् ॥७२॥
बोधिनैरात्म्यबीजेन निरात्मां भावयेद्व्रती ॥
संस्फरेद् विश्ववद्विश्वं त्र्यध्वबीजेन तं जपेत् ॥७३॥
जपं जल्पनमाख्यातं सर्ववाङ्मन्त्रमुच्यते ॥
मन्त्रं मन्त्रमिति प्रोक्तं तत्त्वं चोदनभाषणम् ॥७४॥
यथैव हृद्यधिष्ठानं समाधिं च तथैव च ।
तेषां मूर्ध्न्यभिषेकं च तथा पूजां च सर्वतः ॥७५॥
विद्यया विद्यते योगं यस्य वज्रधरस्य च ।
तस्य भोगाश्चतुर्ज्ञेयाः स्वाधिष्ठानादिभिस्तथा ॥७६॥
वीराणामेकवक्त्राणामेकैकं मूर्ध्नि सेचनम् ।
हृन्मुद्रा मन्त्रमार्गेण मुद्र्यते स्वकुलक्रमैः ॥७७॥
फलेन हेतुमामुद्र्य फलमामुद्र्य हेतुना ।
विभाव्यमन्यथा सिद्धिः कल्पकोटिर्न जायते ॥७८॥
चतुर्भोगसमायुक्तं विद्यापुरुषवज्रिणम् ।
कायवाक्चित्तभेदेन त्रिकोणेषु विभावयेत् ॥७९॥
दशारं चक्रमापीतं तत्र मध्ये विभावयेत् ।
सर्वारेषु दशक्रोधान् दशज्ञानात्मकोदयान् ॥८०॥
भावयेन्निरोधचक्रेण निष्पन्नेनाग्रचारुणा ।
वज्रज्वालां स्फरेन्मेघैर्भ्रमन्तं निश्चलोपमम् ॥८१॥
इति धर्मोदयज्ञानं प्रकृत्या निर्मलं शिवम् ।
भावितेन क्षणेनैव बुद्धचक्षुः प्रजायते ॥८२॥
क्रमद्वयमुपाश्रित्य वज्रिणां तत्र देशना ।
क्रममौत्पत्तिकं चैव क्रममौत्पन्नकं तथा ॥८३॥
साधनं प्रतिपत्तिश्च समयसम्बरं तथा ।
सर्व तद्विस्तरं पूर्वं भिद्यते क्रमभेदतः ॥८४॥
रूपशब्दादयः कामाः सुखदुःखोभयात्मकाः ।
जनयन्ति हृदये नित्यं रागद्वेषतमोदयम् ॥८५॥
रागे रागमयं वज्रं वज्रवद्रत्नसम्भवम् ।

रत्नवज्जायते समयं कामास्ते समयोपमाः ॥८६॥
साकारं च निराकारं सर्वगं त्र्यक्षरात्मकम् ।
करणं हरणं चैव स्फारणं कुर्यात् स्वजापतः ॥८७॥
एवं द्वेषं च मोहं च निष्पाद्य भुवनत्रयम् ।
आमुद्र्य गुह्यसंशुद्धमर्थ कुर्वन्ति वज्रिणः ॥८८॥
निष्पाद्य द्वेषचक्रं तु द्वेषयोगेन योगिनाम् ।
विदाहृय क्रूरवज्रेण संहरेद्ज्ञानवज्रिणः ॥८९॥
तांस्तु संस्फार्य संबोध्य तद्वत्संहरणं पुनः ।
अभ्यसेद्योगमेवन्तु द्वेषवज्रः स्वयं भवेत् ॥९०॥
मारणं जीवनं चैव त्रैधातुकमशेषतः ।
करोति क्षणमात्रेण व्यक्तशक्तिर्न संशयः ॥९१॥
निष्पाद्य मोहचक्रं तु मोहयोगेन योगिना ।
भूषणाद्यानि यत्किञ्चित्तत्सर्वं चोदयेत्सदा ॥९२॥
मोहचित्तोदधिं भाव्यं सर्वरत्नैः प्रपूरितम् ।
दानवर्षं प्रवर्षेत सर्वेषां मोहचक्रिणाम् ॥९३॥
प्रदानं हरणं चैव सर्वद्रव्यमशेषतः ।
करोति क्षणमात्रेण चित्तवज्रस्थिरेण वै ॥९४॥
निष्पाद्य रागचक्रं तु रागयोगेन योगिना ।
अपहृत्य सर्वदेवेभ्यः कामयेत् कामयोगतः ॥९५॥
रतिप्रीतिसुखैर्हर्षैः कामक्रीडाविकुर्वितैः ।
प्रदातव्यं ततः पञ्चदेवेभ्यः सर्वचक्रिणा ॥९६॥
त्रैधातुकसमुत्पन्ना भार्या देवासुरा अपि ।
कामयन्ति क्षणेनैव मानुष्यः किं पुनः स्त्रियः ॥९७॥
मण्डलमभिषेकं च कर्माग्रप्रसराणि च ।
अनुष्ठानमधिष्ठानं सिद्धानां गतिरन्यथा ॥९८॥
भगं मण्डलमाख्यातं बोधिचित्तं च मण्डलम् ।
देहं मण्डलमित्युक्तं त्रिषु मण्डलकल्पना ॥९९॥
मुद्रितं मुद्रया सर्वं स्कन्धायतनधातुना ।
तेन मुद्रा सदा न्यस्ता मण्डलेति विनिर्दिशेत् ॥१००॥
अङ्कुशं दण्डशूलं च खड्गं कोणेषु विन्यसेत् ।
टक्किदण्डबलं बालं चक्रं सुम्भमधोद्र्ध्वतः ॥१०१॥
विद्याराजादिवज्राणां मुद्रा षट्चक्रवर्तिनाम् ।
पृथिव्यादिषु सत्त्वानां मुद्रामण्डलकं स्वकम् ॥१०२॥

आदर्शं वीणां शंखं च पात्रं बिम्बपटांस्तथा ।
धर्मोदयाख्या मुद्रैषा वज्राधिपतिवज्रिणाम् ॥१०३॥
बुद्धाश्च बोधिसत्त्वाश्च क्रोधराजाभिमुद्रिताः ।
ततोऽन्या एकवीरास्तु कुलवर्णेन कल्पिताः ॥१०४॥
पुष्पमित्यभिधीयन्ते नवयोषित्खधातवः ।
कायवाक्चित्तभेदेन न्यासं कुर्यात् कुलक्रमैः ॥१०५॥
चैत्यं च सर्वबुद्धानामालयस्थानमुच्यते ।
ज्ञानसत्त्वेन यत्सृष्टं ज्ञानचक्रमिति स्मृतम् ॥१०६॥
बीजाक्षरपदं प्रोक्तं त्रिवज्राक्षरमक्षरम् ।
चोदनं बोधनं प्रोक्तं कायवाक्चित्तभावतः ॥१०७॥
प्रेरणं रश्मिसञ्चारं दशदिग्लोकधातुषु ।
आमन्त्रणं सवज्राणां सर्ववज्रनिमन्त्रणम् ॥१०८॥
रश्मिना सर्ववज्राणां सर्ववज्राणि तत्पदे ।
संहृत्य पिण्डरूपेण बन्धो बन्धनमुच्यते ॥१०९॥
कायवाक्चित्तवज्रेण कायवाक्चित्तमण्डले ।
आमुद्र्य कायवाक्चित्तं कल्पयेल्लेख्यमण्डलम् ॥११०॥
अभिषेकं त्रिधा भेदमस्मिन्तन्त्रे प्रकल्पितम् ।
कलशाभिषेकं प्रथमं द्वितीयं गुह्याभिषेकतः ॥१११॥
प्रज्ञाज्ञानं तृतीयं तु चतुर्थं तत्पुनस्तथा ।
मन्त्रयोग्यां विशालाक्षीं सपुष्पां शुक्रसम्भवाम् ॥११२॥
गुह्यगुह्याभिषेकं तु दद्याच्छिष्यस्य मन्त्रिणः ।
खधातुमध्यगतं कृत्वा विण्मूत्रमज्जसंयुतम् ॥११३॥
वज्रपद्मप्रयोगेण सर्ववज्रान् समाजयेत् ।
सर्वांस्तान् हृदये पात्य कायवाक्चित्तवज्रतः ॥११४॥
उत्सृज्य वज्रमार्गेण शिष्यवक्त्रे निपातयेत् ।
इदन्तत्सर्ववज्राणामभिषेकपदं परम् ॥११५॥
सिद्ध्यन्ति सर्वमन्त्राणि कर्माग्रप्रसराणि च ।
अतिश्रद्धां महाप्राज्ञीं सुरूपां साधकप्रियाम् ॥११६॥
एकयोगक्रियाभ्यस्तां समर्यीं समपश्य वै ।
दक्षिणा च प्रदातव्या गुरवे साधकेन वै ॥११७॥
अध्येष्य गुरुणा तस्य दातव्या साधकस्यं तु ।
मूढे मोहात्मकं योगं मोहरत्या समन्वितम् ॥११८॥
निःसेकान्मोहधाराभिर्मोहवज्रः स्वयं भवेत् ।

द्विष्टे द्वेषात्मकं योगं द्वेषरत्या समन्वितम् ॥११९॥
निःसेकाद्द्वेषधाराभिर्द्वेषवज्रः स्वयं भवेत् ।
रक्ते रागात्मकं योगं रागरत्या समन्वितम् ॥१२०॥
निःसेकाद्रागधाराभी रागवज्रः स्वयं भवेत् ।
प्रज्ञाज्ञानात्मकं योगं वज्ररत्या समन्वितम् ॥१२१॥
निःसेकाद् ज्ञानधाराभिः प्रज्ञाज्ञानः स्वयं भवेत् ।
तामेव देवतां विद्यां गृह्य शिष्यस्य वज्रिणः ॥१२२॥
पाणौ पाणिः प्रदातव्यः साक्षीकृत्य तथागतान् ।
हस्तं दत्त्वा शिरे शिष्यमुच्यते गुरुवज्रिणा ॥१२३॥
नान्योपायेन बुद्धत्वं तस्माद् विद्यामिमां वराम् ।
अद्वयाः सर्वधर्मास्तु द्वयभावेन लक्षिताः ॥१२४॥
तस्माद् वियोगः संसारे न कार्यो भवता सदा ।
इदं तत्सर्वबुद्धानां विद्याव्रतमनुत्तमम् ॥१२५॥
अतिक्रमति यो मूढः सिद्धिस्तस्य न चोत्तमा ।
प्रकृत्या देहधर्मेषु भ्राजते मलपञ्चकम् ॥१२६॥
पञ्चज्ञानैरधिष्ठानात्पञ्चामृतमिति स्मृतम् ।
ज्वालनं तापनं चैवोद्योतनं रूपदर्शनम् ॥१२७॥
मन्त्रमूर्तिप्रयोगेणं भक्षेत्पञ्चामृतामृतम् ।
अन्तरिक्षगतं चिन्तेद्वज्रहूङ्कारसम्भवम् ॥१२८॥
अधस्तात्तु तत्र भागे पद्ममाकारसम्भवम् ।
ॐकाराङ्कितममृतं तत्र मध्ये निवेशयेत् ॥१२९॥
वज्रपद्मसमायोगाज्ज्वाल्य सन्ताप्य योगिना ।
उद्यते स्फटिकाकारं ज्ञानसूर्यमिवापरम् ॥१३०॥
आकृष्य परमास्त्रेण दशदिग्लोकधातुषु ।
अमृतं तत्र सम्पात्य भक्षेद् भक्षणयोगतः ॥१३१॥
पञ्चवीर्यं तथा भक्ष्यं साध्यसिद्धिविधानतः ।
निष्पाद्यत्र्यक्षरैर्बीजैरन्यथा नैव सिद्धिदाः ॥१३२॥
अन्तर्द्धानादयः सिद्धाः सामान्या इति कीर्तिताः ।
सिद्धिरुत्तममित्याहुर्बुद्धा बुद्धत्वसाधनम् ॥१३३॥
चतुर्विधमुपायन्तु बोधिवज्रेण वर्णितम् ।
योगतन्त्रेषु सर्वेषु शस्यते योगिता सदा ॥१३४॥
सेवाविधानं प्रथमं द्वितीयमुपसाधनम् ।
साधनं तु तृतीयं वै महासाधनं चतुर्थकम् ॥१३५॥

सामान्योत्तमभेदेन सेवा तु द्विविधा भवेत् ।
वज्रचतुष्केण सामान्यमुत्तमं ज्ञानामृतेन च ॥१३६॥
प्रथमं शून्यताबोधिं द्वितीयं बीजसंहृतम् ।
तृतीयं बिम्बनिष्पत्तिश्चतुर्थं न्यासमक्षरम् ॥१३७॥
एभिर्वज्रचतुष्केण सेवासामान्यसाधनम् ।
उत्तमे ज्ञानामृते चैव कार्यं योगषडङ्गतः ॥१३८॥
सेवाषडङ्गयोगेन कृत्वा साधनमुत्तमम् ।
साधयदेन्यथा नैव जायते सिद्धरुत्तमा ॥१३९॥
प्रत्याहारस्तथा ध्यानं प्राणायामोऽथ धारणा ।
अनुस्मृतिः समाधिश्च षडङ्गो योग उच्यते ॥१४०॥
दशानामिन्द्रियाणान्तु स्ववृत्तिस्थानान्तु सर्वतः ।
प्रत्याहारमिति प्रोक्तमाहार प्रतिपत्तये ॥१४१॥
पञ्चकामाः समासेन पञ्चबुद्धप्रयोगतः ।
कल्पनं ध्यानमुच्येत तद्ध्यानं पञ्चधा भवेत् ॥१४२॥
वितर्कं च विचारं च प्रीतिश्चैव सुखं तथा ।
चित्तस्यैकाग्रता चैव पञ्चैते ध्यानसंग्रहाः ॥१४३॥
गुह्यतन्त्रेषु सर्वेषु विविधाः परिकीर्तिताः ।
गुह्यं तर्कोदयं तर्कं विचारं तत् प्रयोगतः ॥१४४॥
तृतीयं प्रतिसङ्काशं चतुर्थं सुखसंग्रहम् ।
स्वचित्तं पञ्चमं ज्ञेयं ज्ञानं ज्ञेयो दयक्षमम् ॥१४५॥
सर्वबुद्धमयं शान्तं सर्वकामप्रतिष्ठितम् ।
पञ्चज्ञानमयं श्वासं पञ्चभूतस्वभावकम् ॥१४६॥
निश्चार्य पिण्डरूपेण नासिकाग्रे तु कल्पयेत् ।
पञ्चवर्णं महारत्नं प्राणायाममिति स्मृतम् ॥१४७॥
स्वमन्त्रं हृदये ध्यात्वा प्राणविन्दुगतं न्यसेत् ।
निरुध्य चेन्द्रियं रत्नं धारयन् धारणा स्मृतम् ॥१४८॥
निरोधवज्रगते चित्ते निमित्तमुपजायते ।
पञ्चधा तु निमित्तं तद् बोधिवज्रेण भाषितम् ॥१४९॥
प्रथमं मरीचिकाकारं धूम्राकारं द्वितीयकम् ।
तृतीयं स्वद्योताकारं चतुर्थं दीपवज्ज्वलम् ॥१५०॥
पञ्चमं तु सदालोकं निरभ्रं गगनसन्निभम् ।
स्थिरन्तु वज्रमार्गेण स्फारयीत खधातुषु ॥१५१॥
विभाव्य यदनुस्मृत्या तदाकारन्तु संस्मरेत् ।

अनुस्मृतिरिरिति ज्ञेया प्रतिभासोऽत्र जायते ॥१५२॥
प्रज्ञोपायसमापत्त्या सर्वभावान् समासतः ।
संहृत्य पिण्डयोगेन बिम्बमध्ये विभावनम् ॥१५३॥
झटिति ज्ञाननिष्पत्तिः समाधिरिति संज्ञितः ।
प्रत्याहारं समासाद्य सर्वमन्त्रैरधिष्ठ्यते ॥१५४॥
ध्यानज्ञानं समापद्य पञ्चाभिज्ञत्वमाप्नुयात् ।
प्राणायामेन नियतं बोधिसत्त्वैरधिष्ठ्यते ॥१५५॥
धारणानुबलान्नित्यं वज्रसत्त्वः समाविशेत् ।
अनुस्मृतिसमायोगात्प्रभामण्डल जायते ॥१५६॥
समाधिवसितामात्रे निरावरणवान्भवेत् ।
तच्चित्तं हृदये लक्ष्य चतुर्वज्रप्रयोगतः ॥१५७॥
आकृष्य परमास्त्रेण चित्तं मन्त्रमयीकृतम् ।
मन्त्रमूर्तिप्रयोगेण बोधिगाथामुदाहरेत् ॥१५८॥
खमण्डलसमारूढं बोधिसंयोगभावनैः ।
तच्चित्तं ज्ञानबिम्बेन भावनमुपसाधनम् ॥१५९॥
दर्शनं च द्विधा यावत् तावत् षणमासभावनम् ।
सर्वकामोपभोगैस्तु कर्तव्यं सर्वतः सदा ॥१६०॥
दर्शनं यदि षणमासैर्यदुक्तं नैव जायते ।
आरभेत त्रिभिर्वारैर्यथोक्तविधिसम्बरैः ॥१६१॥
दर्शनं तु कृतेऽप्येवं साधकस्य न जायते ।
यदा न सिद्ध्यते बोधिर्हठयोगेन साधयेत् ॥१६२॥
ज्ञानसिद्धिस्तदा तस्य योगेनैवोपजायते ।
कुलभेदप्रयोगेण वज्रकीलेन कीलयेत् ॥१६३॥
वशीकरणरक्षां च ततः कुर्यात्प्रयोगतः ।
महारागनयेनैव संहृत्य ज्ञानचक्रिणम् ॥१६४॥
योषितं स्फार्य नवधा साध्यायाया विग्रहे न्यसेत् ।
परिवर्त्य चतुर्मुद्रां मण्डलं तत्र कल्पयेत् ॥१६५॥
आत्ममध्यगतं कृत्वा संहरेत्सर्वचक्रिणम् ।
सर्ववज्रमयं कृत्वा तदा बोधिं विभावयेत् ॥१६६॥
चतुर्भिश्चोदनागीतैर्देवीभिश्चोदिते हृदि ।
त्र्यध्ववज्रमयं चिन्तेद् ज्ञानबद्देहभावनम् ॥१६७॥
मदेन भिद्यते वर्ण रसेन हृदयं तथा ।
स्वहेतुरभिषेकेण फलमाधारभेदतः ॥१६८॥

मन्त्रेण भिद्यते चर्म विद्यापि धर्ममुद्राया ।
षट्चक्रवर्तिनो राज्ञ उष्णीषात्तु विनिःसृता ॥१६९॥
विद्या राज्ञीति विख्याता चतुर्भोगा महर्धिका ।
सर्वकामेति विज्ञेया वज्राधिपतयस्तथा ॥१७०॥
ध्यानवज्रेण सर्वेषामभिषेकः प्रशस्यते ।
अनेन विधियोगेन ज्ञानेन सह विग्रहम् ॥१७१॥
कायवाक्चित्तवज्रेणाद्वयीकरणसाधनम् ।
पूर्वोक्तेनानुसारेण विद्यापुरुषवज्रिणः ॥१७२॥
आत्मवन्मण्डलसृष्टिर्महासाधनमुच्यते ।
सेवाकाले महोष्णीषं बिम्बमालम्ब्य योगतः ॥१७३॥
उपसाधनकाले तु बिम्बममृतकुण्डलम् ।
साधने देवतायोगं कुर्यान्मन्त्री विधानवित् ॥१७४॥
महासाधनकाले च बिम्बं बुद्धाधिपं विभुम् ।
इदं तत् सर्ववज्राणां रहस्यं परमयोगिनाम् ॥१७५॥
इति बुद्ध्वा विभागेन साधयेत्सिद्धिमुत्तमाम् ।
अन्यथा नैव संसिद्धिर्जायते उत्तमं शिवम् ॥१७६॥
कल्पकोटिसहस्रेऽपि बुद्धानामपि तायिनाम् ।
साध्यसाधनसंयोगं यत्तत् सेवति भण्यते ॥१७७॥
वज्रपद्मसमायोगमुपसाधनमुच्यते ।
साधनं चालनं प्रोक्तं हूँ फट्कारसमन्वितम् ॥१७८॥
खभावं खमुखं शान्तं महासाधनमुच्यते ।
सर्वबुद्धाधिपः श्रीमान् महावज्रधरैः पदम् ॥१७९॥
उपेयः सर्वबुद्धानां धर्माणां सैव धर्मता ।
यद्यत्कर्मानुरूपेण योगमालम्ब्य योगिनः ॥१८०॥
निष्पाद्य मण्डलं तत्र श्रावयेत्समयदारुणम् ।
समयं रक्षयेत्पूर्व कायवाक्चित्तवज्रिणः ॥१८१॥
अथवोष्णीषसमयी यथोक्तविधिसम्भवैः ।
तत्तत् कर्मानुरूपेण स्वचक्राज्ञां तु दीयते ॥१८२॥
साध्यमस्यापि यद्देहं मण्डलेन विभावयेत् ।
अपरं श्रावयेत्तस्य तेषां देहस्थचक्रिणाम् ॥१८३॥
तस्य पातं ततः कृत्वा निष्क्रान्तान् प्रविभावयेत् ।
आकृष्य सर्वभावेन स्वचक्रे तान् प्रवेशयेत् ॥१८४॥
कृत्वा प्रतिकृतिं तस्य यथोक्तद्रव्यसम्भवैः ।

लिङ्गमाक्रम्य पादेन क्रोधाविष्टेन चेतसा ॥१८५॥
गृहीताज्ञान् ततः क्रोधान् नानाभीतगणैर्वृतान् ।
प्रेषयेत् घातनार्थाय साध्यसाधकवज्रिणः ॥१८६॥
बन्धितं ताडितं तेन क्रोधराजेन वेष्टितम् ।
सन्तप्तं त्रास सम्भूतं साध्यमाकर्षयेत्ततः ॥१८७॥
पातयेप्रतिकृतौ तस्य त्रिवज्रस्य तु मन्त्रिणः ।
कीलयेत्कीलमन्त्रेण मूर्ध्नि कण्ठे तथा हृदि ॥१८८॥
ईतिश्चोपद्रवान् रोगान् नानाविषसमुद्भवान् ।
निपात्य तत्र बिम्बेषु तेषामपि सुकीलयेत् ॥१८९॥
ततः सर्वप्रयोगेण यथोक्तविधिसम्भवैः ।
यन्त्र मन्त्रप्रयोगादीन् योजयेत्कर्मभेदतः ॥१९०॥
जपं वा लिङ्गमाक्रम्य होमं वा क्रोधमण्डले ।
ध्यानं वा क्रूरसत्त्वैस्तु खाद्यमानं प्रकल्पयेत् ॥१९१॥
शान्तिके शान्तचित्तं तु पौष्टिके पुष्टिमानसम् ।
वश्ये रक्तं मनः कृत्वा क्रोधे क्रुद्धं प्रसाधयेत् ॥इति॥१९२॥

अले वसपोल फुक्क तथागतपिं महाकरुणा स्वभाव जुयाबिज्यापिसं थःगु नुगलय् न्हचसः लुमंकाः वसपोलं महाबोधिसत्त्वपिनिगु उगु न्हचसःया छ्गू हे स्वरं पाःलाक लिसः बियाबिज्यात ।

काय वाक् चित्त, थ्व स्वंगूयात त्रिगुहच धकाः धाइ । फुक्क बुद्धपिसं आज्ञा जूकथं फुक्क मुनाः सहलह व्याकाच्वनेगुयात समाज धका धयातल ॥२४॥

पञ्चम अले नवम अर्थात् न्यागूगु व गुंगूगु, हानं झिंगूगु, न्हय्गूगु, झिंस्वंगूगु प्रकारयागु देशना उपदेशयात बुद्ध बोधिसत्त्वपिनिगु महासाधन धाइ ॥२५॥

प्यंगूगु, झिंखुगूगु, च्यागूगु, झिंनिगूगु आचार्यपिनिगु सामान्यगु कर्मयात व सिद्धियात नं व्रतसम्वर धाइ ॥२६॥

च्यागूगु, निगूगु, झिगूगु, न्यागूगु, झिंप्यंगूगु हठयोग व अनुरागणयात नं उपसाधनसम्वर धका धाइ ॥२७॥

न्हय्गूगु, स्वंगूगु, झिगूगु, झिंछगूगु, न्यागूगु सिद्धिक्षेत्रयागु निमित्त (लक्षण) यात सेवासाधनसम्वर धाइ ॥२८॥

दमन यानातयेधुंपिं, दमन याये थाकुपिं, सौम्य (शान्त) पिं प्राणीपिन्त तरेयायेगु हे फुक्क तथागतपिनिगु निग्रह यायेगु व अनुग्रह यायेगु क्षमता दुगु कर्म खः ॥२९॥

उत्पत्तिक्रम नाप सम्बन्ध दुगु, प्यंगू प्रकारयागु सेवावज्रयागु विधि व गुरुयागु मन्त्रमार्गद्वारा शिष्यतयत् परिपक्व यायेमाः ॥३०॥

बांलाक व्रत पालन यानाच्वंम्ह, अभिषेक प्राप्त यायेधुंकूम्ह, महात्मा स्वभावम्ह शिष्ययात बुद्ध बोधिसत्त्वपिनिगु देशना बिइगुयात परिमोचना धाइ ॥३१॥

प्रज्ञा व उपाययागु समापत्ति (समाधि) यात योग धका धाइ । योनि स्वभावगुयात प्रज्ञा व भाव स्वभावगुयात उपाय धयातल ॥३२॥

प्रवन्ध (लेखं) यात तन्त्र धाइ । व तन्त्रयात स्वंगूगु भेद याना: आधार तन्त्र, प्रकृति तन्त्र तथा असंहार्य तन्त्र धका धयातल ॥३३॥

आकृति (लक्षण) या कारण हेतु प्रकृति ख: । फल असंहार्य ख: । आधार धैगु उपाय ख: । थुगु प्रकार तन्त्रयागु अर्थया संग्रह स्वंगू प्रकारं यानातल ॥३४॥

बोधिवज्रया पञ्चकुल, त्रिकुल, शतकुल, स्वभावकुल सहितगु तन्त्रयात उत्तरतन्त्र धाइ ॥३५॥

पञ्चकुलयात तत्त्व धका धयातल । त्रिकुलयात गुह्य धयातल । अधिदेवयात रहस्य धयातल । अथेहे शतकुलयात परम धयातल ॥३६॥

अनादिनिधनं (आदि अन्त मदुगु), शान्तगु, दु मदु धैगु मदुगु, शून्यतां व करुणां अभिन्नगुयात बोधिचित्त धका धयातल ॥३७॥

कायवाक्चित्तवज्र नाप अलगगगु नं मखुगु, छगू नं मखुगु विद्यासहितम्हसित विद्यापुरुष धाइ ॥३८॥

ह धैगु न्यागः, व धैगु न्यागःयात वज्र धका धयातल । धृग धैगु धारणा यायेगु ख: । विज्ञानयात वज्रधृक् व मन धका धयातल ॥३९॥

महाभूत व महाभूत नाप च्वनीगु भौतिक गुणं याना: सद् धैगु दु व असद् धैगु मदु धका धयाच्वन । सद् व असद्यात मध्यम धका नं धयातल । सकल प्राणीपिनिगु विग्रह धैगु शरीर उत्पन्न याइम्ह जूगुलिं जिनजिग् व जिन धका धयात:गु ख: ॥४०॥

फुक्क वस्तुं उत्पन्न जुइगुलिं चित्तयात रत्न धयातल । अनुभव याइम्ह वेदकं निश्चयनं अनुभव यायेमा:गु खँय् अनुभव यायेगु वेदनायात रत्नधृकमन धका धाइ ॥४१॥

थ्व लक्ष्यया (वस्तुया) थ्व लक्षण ख: धका फुक्क वस्तुयात फुकसिनं बांलाक रमण (उपभोग) यायेगु लक्षण ख: । लक्ष्ययात आरोलिक धाइ ॥४२॥

प्रकृष्टगु विज्ञानयात प्रज्ञा धाइ । मनयागु ज्या जुयाच्वंगु चेतना अर्थात् संस्कारयात धारणा यायेगु हे प्रज्ञाधृक् धा:गु ख: ॥४३॥

कूलयात अन्वय धाइ । अन्वय धैगु आदि धा:गु ख: । नाश मजुइगु, उत्पन्न नं मजूगुयात नाम धाइ ॥४४॥

विज्ञान धैगु छगू प्रकारया द्वेष ख: । द व, व व निग: आख: दुगु द्विष् ख: । द्विषां धैगु शत्रुयात विज्ञानं धैगु म्हसीकेगु द्वेष ख: धैगु भाव जुल ।

रुप धैगु मोह खः । रुपया जडता व वन्धनयागु स्वभाव दु । अथे जूगुलिं रुपयात मोह धाःगु जुल ॥४५॥

अहंकार स्वभाव दुगुलिं वेदनायात घट्टमाना अर्थात् नःगु धका धयातल । अथेहे वस्तुयागु शक्ति स्वरुपगु थःगु संज्ञान (परिचय-म्हसीकिगु) यात संज्ञा धयातल ॥४६॥

संस्कार धैगु ईर्ष्या खः । प्रतीत्य (प्रतीत याना) प्रेरण बिइगु स्वभाव सदानं दुगुलिं संस्कार धैगु ईर्ष्या धाःगु खः । फुकभनं भव उत्पन्न यायेगु स्वभाव दुगुयात बोधिचित्त धाइ ॥४७॥

राग द्वेष मोहं युक्तगु चित्तयात काम धाइ । विश्व स्वरुपगु कर्मज फल हे समय खः ॥४८॥

अदय ज्ञान व धर्मयात ईर्ष्या व अहंकार यायेगु हे मोह खः । परस्परय् संघर्ष स्वरुपगुयात हे थन द्वेष धयातल ॥४९॥

आसक्त जुइगु (छुं वस्तुकय् प्ययपुनाच्वनीगु) लक्षण हे राग खः । थन ज्ञानयात हे वज्र धाइ । सम्पत्तियागु अत्यन्त उपभोग व स्त्रीसुखयात रति धाइ ॥५०॥

सदानं वज्रय् रति, राग, द्वेष, मोह नं च्वनाच्वन । अथे जूगुलिं बुद्धपिनिगु उपाययात हे वज्रयान धयातल ॥५१॥

अनुत्पाद स्वभाव जूगुलिं धर्मत (वस्तुत) अविनाशी स्वभावगु खः । फुक्क वस्तुयागु समय जूगुलिं यम धैगुयात अन्तकृत् नाश याइम्ह धाःगु खः ॥५२॥

परमार्थ सत्ययागु ल्याखं फुक्क धर्मत (वस्तुत) विज्ञानं रहितगु खः । थ्व खँ फुक्क चित्तयागु समय जुल । अथे जूगुलिं जिन धैम्ह तथागत हे प्रज्ञान्तकृत खः ॥५३॥

धर्माः धैगु फुक्क वस्तुत मदुसां नाम व रुप दु धैगु बुद्धिं चायेकीगु, वचनं व्यक्त याये मफइगु जुल । फुक्क धर्मयागु थ्वहे समय खः । अथे जूगुलिं व्यापक जुयाबिज्याःम्ह हे पद्मान्तकृत् खः ॥५४॥

फुक्क धर्मत निर्विकल्प स्वभाव जुयाच्वंगु खः । व धर्म स्वभावं हे शान्तगु खः । फुक्क धर्मयागु थ्व समय खः । अथे जूगुलिं प्रभु विघ्नान्तकृत् खः ॥५५॥

थ्व बुद्ध बोधियागु ज्ञान अविनाशी, अविज्ञेय (सिइके मफइगु), म्हुतुं व्यक्त याये मफइगु (अवाच्यगु), अविकल्पितगु (काल्पनिक मखुगु) खः । थ्व ज्ञानयात सिलकि सुख प्राप्त जुइ ॥५६॥

मोह धैगु मोह धका उपभोग यानागुलिं क्षय जुयावनि । व क्षय जुइधुंकूगु मोह हे यमान्तकृत् खः । उकिं हे काययागु अन्त जुइ । अथेहे ज्ञेययागु नं अन्त जुइ, मदयावनी ॥५७॥

द्वेषयात द्वेष धका उपभोग यानागुलिं द्वेष क्षय जुइ । वहे क्षय जूगु द्वेष हे प्रज्ञान्तकृत् खः । उकिं चित्तयागु नं अन्त जुइ, क्लेशयागु नं अन्त जुइ ॥५९॥

फुक्क क्लेश क्षय जुइगु, फुक्क कर्म क्षय जुइगु, फुक्क आवरण क्षय जुइगु ज्ञान हे विघ्नान्तकृत् खः ॥६०॥

क्लेशयात वज्रं आवरण यातकि शुद्ध जुइ। अले फुक्क कर्म नं शुद्ध जुइ। अथे फुक्क कर्म विशुद्धि जुलकि कर्मयागु फल नं शुद्ध जुइ ॥६१॥

ग्रहण यानागुलिं, राग यानागुलिं (ययेकागुलिं), आकारं निश्चल जूगुलिं, हेतु स्वभावं थ्व खुगूलिं चित्त उत्पत्ति जुइ ॥६२॥

टक्किराज आदि खुम्ह क्रोधेन्द्र धका प्रसिद्ध जुयाच्वन। भूत व भौतिक वस्तुयात विद्याराज धका प्रसिद्ध जुयाच्वन ॥६३॥

रुपादि खुगूयात वज्राधिपति धाइ। समयवज्र आदि खुगूयात व पृथिवी आदि न्यागूयात नं चित्तवाक्कायवज्रं उत्पन्न याइगु जुल। इपिं फुक्क महात्मापिं खः तथा प्रज्ञा व उपायद्वारा स्कन्ध, धातु, आयतन नं युक्तगु शरीर उत्पन्न जुइगु जुल ॥६४॥६५॥

मन्त्री धैम्ह साधकं थ्व योग खः धका निश्चय यानाः थ्वयात निष्पन्नक्रम योग धका भाःपियाः फुक्क शुद्ध धका दृढ निश्चय यानाः फुक्क भय सन्त्रासं रहित जुइमाः ॥६६॥

थथे निःशङ्कगु चित्तं मन्त्री सिंह थें जुइमाः। वं यायेमज्यूगु छुं नं मदु। व नये मज्यूगु थन छुं नं मदु ॥६७॥

वं धाये मज्यूगु छु नं मदु। वं चिन्तन यायेमज्यूगु नं गुबले नं मदु। थुगु कथं असमाहित जूसां सदानं समाहित हे जुयाच्वंगु सिद्ध जुइ ॥६८॥

च्वय् कनाथेंजाःगु चर्या फुक्क चित्तय् नं यायेमाः। थथे यायेगु चर्यायात समन्तचर्या धाइ। इन्द्रिय व विषययागु संयोग जुयाः मन उत्पन्न जुइ। अथे जूगुलिं मनयात प्रतीत्य समुपन्न वस्तु धाइ। मनं नं याइगु वहे मनयात कारक, रक्षक धका नं धाइ। थ्व लोकाचारं रहितगु चर्यायात समयसम्वर धयातल ॥६९॥७०॥

च्वय् कनावयागु समयसंवर फुक्क वज्रयानीपिसं पालन यायेमाः। थथे पालन यायेगुयात मन्त्रचर्या धाइ। थ्व चर्या पालन यायेबलय् थः थःगु स्वभाव मनं विचाः यानाः नुगलय् तयातयेमाः ॥७१॥

सृष्टि व संहार स्वरुपगु मन्त्र उच्चारण यानाच्वनेगुयात जप धाइ। विश्ववज्र स्वभावपिं बुद्धपिन्त ज्ञानबीजं संहार यायेमाः ॥७२॥

बोधिनैरात्म्यबीजं साधकं नैरात्मायात भावना यायेमाः। त्र्यध्वबीजं विश्वयात विश्व थें स्फरण यानाः जप यायेमाः ॥७३॥

म्हुतुं न्ववायेगु हे जप धका धयातल। भ्वीसं न्ववानागु फुक्कं हे मन्त्र धका नं धयातल। मन्त्र धैगु गुप्तरुपं न्ववायेगु धाःगु खः। व मन्त्रं तत्त्वयात चोदना यायेत न्ववायेगु धाःगु खः ॥७४॥

नुगलय् गथे अधिष्ठान यायेगु खः, अथे हे समाधि नं यायेमाः। इमिगु छ्यचँनय् अभिषेक तथा पूजा नं फुकभनं यायेमाः ॥७५॥

गुम्ह वज्रधरया योगं विद्याद्वारा योग दु, वया प्यंगू प्रकारयागु भोग दइ। थन स्वाधिष्ठान आदि प्यंगू धाःगु खः ॥७६॥

छपाः जक ख्वाः दुपिं वीरतय्गु छचँनय् छम्ह छम्ह यानाः अभिषेक बिइमाः। थःगु कुल अनुसार मन्त्रमार्गयागु ल्याखं हृन्मुद्राद्वारा मुद्रण यायेमाः ॥७७॥

हेतुयात फलं मुद्रित यायेमाः। हेतुं फलयात मुद्रित यायेमाः। थथे यानागुलिं सिद्धि दइ। मेगु कथं मुद्रित यानाः कल्पकोटि तक नं सिद्धि दइमखु ॥७८॥

चतुर्भोगं युक्तम्ह विद्यापुरुषवज्रियात कायवाक्चित्तयागु भेदं स्वंगू कोणय् भावना यायेमाल ॥७९॥

म्हासुसे च्वंगु झिगू आरा दुगु चक्रया दथुइ भावाना यायेमाल। झिगू आरा प्रत्येकय् झिगू ज्ञान स्वभावं उदय जुयाच्वंपिं दशक्रोधत भावना यायेमाल। उत्पन्न जुयाच्वंगु, न्हापांनिसें बांलानाच्वंगु निरोधचक्रं दशक्रोधपिन्त भावना यायेमाल धाःगु खः। अले वज्रज्वालामेघ थें चा चा हचूहचुं निश्चल जुयाच्वंगु थें भावना यायेमाल। थ्वहे प्रकृतिं निर्मलगु मंगलमयगु धर्मोदय ज्ञान खः। थ्व ज्ञानयात भावना यानागुलिं क्षणभरं हे बुद्धचक्षु उत्पन्न जुइ ॥८०॥८१॥८२॥

भगवान् बुद्धपिसं अर्थात् वज्रिपिसं निगू क्रमयात आधार मानेयानाः देशना यानाबिज्याइगु खः। व निगू क्रम मध्यय् छगू उत्पत्तिक्रम खः। मेगु उत्पन्नक्रम खः ॥८३॥

वहे क्रमयागु भेदं साधन, प्रतिपत्ति, समयसंवर नं फुक्कं विस्तारपूर्वक भेद यानाः कनाच्वन ॥८४॥

सुख दुःख तथा सुख नं दुःख नं बिइगु रुप शब्दादियात काम धाइ। व कामं नुगलय् सदानं राग, द्वेष, मोह उत्पन्न यानाच्वनि ॥८५॥

रागं उत्पन्न जूसा रागमयवज्र भावना यायेमाः, वज्र थें हे रत्नसंभव खः। रत्नसंभव थें हे समय उत्पन्न जुइ। व कामा धैगु रुप आदि नं समय समान हे खः ॥८६॥

साकार व निराकारगु, फुकभनं व्याप्तगु स्वंगः आकार स्वभावगु मन्त्रयात थःगु जपं करण, हरण, स्फरण यायेमाः ॥८७॥

थुगु प्रकारं द्वेषयात व मोहयात नं स्वंगुलिं लोकय् उत्पन्न यानाः गुहचगु वस्तु शुचि यायेत वज्रि धैपिं साधकतय्सं मुद्रित यानाः कार्य सिद्ध यानाच्वनि ॥८८॥

अथेहे योगीपिसं द्वेषयागु योगं द्वेषचक्र उत्पन्न यानाः, क्रूरगु वज्रं दाह यानाः ज्ञानवज्रिपिसं संहार यायेमाः ॥८९॥

वहे राग, द्वेष, मोहयात संस्फरण, संबोधनं, संहरण वारंवार यानाः योग अभ्यास यायेमाः। थथे यानागुलिं थः द्वेषवज्रि जुइ ॥९०॥

थ्व अभ्यास यानागुलिं शक्तिपूर्ण जुलकि सम्पूर्ण त्रैधातुकयात क्षणमात्रं हे जीवन व मरण यायेफइ। थ्व खँय् शंका मदु ॥९१॥

योगीं मोहयागु योगं मोहचक्र उत्पन्न याना: तिसा आदि फुक्क वा छुं वस्तुयात सदानं चोदना यायेमा: । थुगु कथं मोहचित्तरुपी सागर भावना याना: फुक्क रत्नं परिपूर्णगु धका भावना यानागुलिं मोहचक्रपिं फुकसितं दानयागु वर्षा यायेफइ ॥९२॥९३॥

थुगु प्रकारं चित्तवज्र स्थिर जुलकि सम्पूर्ण द्रव्यत छुं हे शेष मदयेक बिइगु व हरण यायेगु शक्ति क्षणमात्रं हे उत्पन्न जुइ ॥९४॥

योगीं रागयागु योग याना:, रागचक्र उत्पन्न याना:, फुक्क देवतापिनिगु वस्तु हरण याना: कामयागु योगं उपभोग यायेमा: ॥९५॥

अले फुक्क चक्रि जुयाबिज्या:म्ह साधकं रति, प्रीति, सुख, हर्ष तथा कामक्रीडायागु विकुर्वण ऋद्धिं न्याम्ह देवतापिन्त ल:ल्हायेमा: ॥९६॥

त्रिधातुस उत्पन्न जूपिं गुलिनं देवतापिनि तथा असुरपिनि भार्यापिं दु, इमित क्षणभरं हे उपभोग यायेफइ धा:सा मनुष्यतय् मिसातय्त गथे उपभोग याये मफइ ॥९७॥

थुगु प्रकारं सिद्धपिनि व्यवहार मेगु हे किसिमगु जुइ । अथेहे मण्डल, अभिषेक, कर्माग्रप्रसर, अनुष्ठान, अधिष्ठान नं भिन्नै हे जुइ ॥९८॥

भगयात नं मण्डल धयातल । अथेहे बोधिचित्तयात नं मण्डल धयातल । देह (शरीर) यात नं मण्डल धयातल । थुगु प्रकारं स्वंगू वस्तुयात मण्डल कल्पना यानात:गु दु ॥९९॥

फुक्कं स्कन्ध, आयतन, धातुयात मुद्रां मुद्रित यानात:गु दु । अथे जूगुलिं सदानं मण्डल मुद्रा तयात:गु धका सिइकेमा: ॥१००॥

अंकुश, दण्ड, शूल, खड्ग कुंकुनय् तयेमा: । टक्कि, दण्ड, बल, बाल, चक्र, सुम्भयात क्वय् व च्वय् तयेमा: ॥१०१॥

विद्याराज आदिपिनिगु व षट्चक्रवर्तिपिनिगु नं मुद्रा तयेमा: । पृथिवीस च्वंपिं प्राणीपिनिगु मण्डल व मुद्रा नं थ: थ:गु हे अलग दु ॥१०२॥

आदर्श (न्हाय्कं), वीणा, शंख, पात्र, प्रतिविम्ब दूगु पताका (पता:) थुलियात वज्राधिपतिवज्रपिनि थ्व धर्मोदय नामगु मुद्रा ख: ॥१०३॥

बुद्धपिं, बोधिसत्त्वपिं नं क्रोधराजपिसं मुद्रित यानातल । अले ममेपिं एकवीरपिं धा:सा कुलयागु वर्णकथं कल्पना यानातल ॥१०४॥

न्हुपिं मिसातय्गु खधातुयात पुष्प धका धयातल । काय, वाक्, चित्तयागु भेदं कुल अनुसार न्यास यायेमा: ॥१०५॥

फुक्क बुद्धपिनिगु आलय (मन्दिर) स्थानयात चैत्य धका धाइ । ज्ञानसत्त्व उत्पन्न या:गुयात ज्ञानचक्र धाइ ॥१०६॥

त्रिवज्रयागु अक्षरयात वीजाक्षरपद धाइ । काय, वाक्, चित्तयागु स्वभावकथं चोदन व बोध नं यायेमाःगु खँ कनातल ॥१०७॥

भिगू दिशाय् च्वंगु लोकधातुइ रश्मि व्छयेगुयात प्रेरण धाइ । फुक्क वज्रपिन्त निमन्त्रणा बिइगुयात आमन्त्रणा धाइ ॥१०८॥

रश्मिद्वारा फुक्क वज्रतय्गु फुक्क वज्रयात वयागु थासय् हयाः ग्वाराचिनातयेगुयात वन्धन धाइ ॥१०९॥

कायवाक्चित्तवज्रं कायवाक्चित्तमण्डलय् कायवाक्चित्तयात मुद्रित यानाः लेख्यमण्डल तयार यायेमाल ॥११०॥

थ्व तन्त्रय् स्वंगू प्रकारयागु अभिषेक कल्पना यानातल । न्हापांगु कलशाभिषेक खः । निगूगु गुह्याभिषेक जुल । स्वंगूगु प्रज्ञाज्ञान अभिषेक खः । प्यंगूगु धैगुला हानं व थें हे खः । मन्त्रयानय् योग्यम्ह, मिखा ततःग्वःम्ह, सपुष्पम्ह, शुक्रं उत्पन्न जूम्ह हयाः मन्त्री जुयाबिज्याःम्ह आचार्य शिष्ययात गुह्याभिषेक बिइमाः ॥१११॥११२$^{१}/_{२}$॥

खधातुया दथुइच्वंगु विण्मूत्र मज्जायात वज्रपद्मयागु प्रयोग यानाः सर्ववज्रपिन्त मुनेमाल (छ्थाय् च्वनेमाल) । अनपिन्त हृदयय् कायवाक्वज्रचित्तवज्रं कयाः वज्रमार्गं पिकयाः शिष्ययागु म्हुतुइ तयाबिइमाल । सर्ववज्रपिनिगु थ्व अभिषेकपद परमोत्तम विधि खः । थ्व अभिषेकं फुक्क मन्त्र, कर्मप्रसर आदि नं सिद्धि जुइगु जुल ॥११३॥११४॥११५$^{१}/_{२}$॥

अति श्रद्धा दुम्ह, महाप्रज्ञा दुम्ह, सुरुपम्ह, साधकया यःम्ह निम्हसिनं नं छगू हे योग यानाच्वंम्ह, समय पालना यानाच्वंम्ह धका सिइकाः गुरुया साधकं दक्षिणाया रुपय् द्वहलपेमाः ॥११६॥११७॥

गुरुं नं अध्येषणा यानाः व साधकयाततुं लितबिइमाः । मूढम्ह जूसा मोहरति नाप मोह स्वरुपगु योग यानाः मोहयागु धारां अभिषेक बिइमाः । अले व स्वयं मोहवज्र जुइ ॥११८$^{१}/_{२}$॥

द्वेष दुम्हसित द्वेषरति नाप द्वेष स्वभावगु योग यानाः द्वेष धारां अभिषेक बिइमाः । थथे यानागुलिं स्वयं व द्वेषवज्र जुइ ॥११९॥$^{१}/_{२}$॥

अथेहे राग दुम्हसित रागरति नाप राग स्वभावगु योग यानाः रागया धारां अभिषेक बिइमाः । थथे यानागुलिं स्वयं रागवज्र जुइ ॥१२०$^{१}/_{२}$॥

प्रज्ञा दुम्हसित वज्ररति नाप ज्ञान स्वभावगु योग यानाः ज्ञानयागु धारां अभिषेक बिइमाः । थथे यानागुलिं स्वयं प्रज्ञाज्ञान जुइ ॥१२१$^{१}/_{२}$॥

थुगु प्रकारं देवता स्वरुपम्हं उगु विद्यायात ल्हाः ज्वनाः शिष्यवज्रयागु ल्हाःते विद्यायागु ल्हाः तयाबिइमाः । अले तथागतपिन्त साक्षी तयाः, शिष्ययागु शिरय् ल्हाः तयाः गुरु वज्रं थथे धयाबिज्यायेमाः ॥१२२$^{१}/_{२}$॥१२३॥

मेगु उपायं बुद्धत्व लाभ याये फइमखु । अथे जूगुलिं थ्व उत्तम विद्यायात ग्रहण या । फुक्क धर्मत अर्थात् वस्तुत अद्वय जूसां द्वय् थें जुयाः अर्थात् छगू जूसां निगू थें जुयाः खनेदयाच्वन ॥१२४॥

अथे जूगुलिं संसारय् छं सदानं वियोग जुइमज्यू । थ्व नियम फुक्क बुद्धपिनिगु उत्तमगु विद्याव्रत खः ॥१२५॥

थ्व नियमयात सुं मोह दुम्ह मनुखं अतिक्रमण यातधाःसा वयात सिद्धि दइमखु । थ्व शरीरय् स्वभावं हे मलपंचक प्रकट जुयाच्वंगु दु । व मलपंचकयात न्यागू ज्ञानं अधिष्ठान यानागुलिं पञ्चामृत जुल धका भाःपेमाः । मन्त्रमूर्तियागु प्रयोगं ज्वालन, तापन, उद्योतन, रुपसंदर्शन यानाः पंचामृतयात अमृत भाःपाः नयेमाः ॥१२६॥१२७$^{१}/_{२}$॥

आकाशय् हुँकार उत्पन्न जूगु वज्रयात लुमंकेमाल । वया क्वय् आकारं उत्पन्न जूगु पद्म लुमंकेमाल । वज्र व पद्मया दथुइ ओँकारं युक्तगु अमृत तयेमाल । अले वज्र व पद्मयागु संयोगं मिं च्याकाः, क्वाकाः फटिक थें च्वंगु मेम्ह ज्ञानरुपि सूर्य उदय जुल धका योगीं भावना यायेमाः ॥१२८॥१२९॥१३०॥

अले परमास्त्रं झिगू लोकधातुस च्वंगु अमृतयात सालाहयाः उकिइ तयाः भक्षणयोग यानाः नयेमाल ॥१३१॥

स्वंगू वीजाक्षरं न्यागू वीर्य दुगु उत्पन्न यानाः साध्य व सिद्धियागु विधिकथं नयेमाल । थथे मयाःसा गुबले नं सिद्धि दइमखु ॥१३२॥

अन्तरधान आदि सिद्धियात सामान्य सिद्धि धका धयातल । बुद्धत्व लाभ यायेगु सिद्धियात उत्तमगु सिद्धि धका बुद्धपिसं आज्ञा जुयाबिज्यात ॥१३३॥

फुक्क योगतन्त्रय् बोधिवज्रं प्यंगू प्रकारयागु उपाय वर्णन यानातल धका योगीपिसं सिइकेमाल ॥१३४॥

न्हापांगु उपाय सेवाविधान खः । निगूगु उपाय उपसाधन खः । स्वंगूगु उपाय साधन खः । प्यंगूगु उपाय महासाधन खः ॥१३५॥

सामान्य व उत्तमयागु भेदं सेवा निगू प्रकारयागु दु । अर्थात् सामान्य सेवा व उत्तम सेवा दु । वज्रचतुष्क प्रयोग यानाः सामान्य सेवा यायेमाः । वज्रामृत प्रयोग यानाः उत्तम सेवा यायेमाः ॥१३६॥

न्हापां शून्यताबोधि जुल । निगूगु वीजसंहार जुल । स्वंगूगु विम्वनिस्पति जुल । प्यंगूगु अक्षरन्यास जुल । थ्व प्यंगूयात वज्रचतुष्क धाइ । थ्वहे वज्रचतुष्कद्वारा सामान्य सेवा साधन यायेमाः । उत्तम सेवा यायेबलय् षडङ्ग योग यानाः ज्ञानामृत कथं सेवा यायेमाः ॥१३७॥१३८॥

षडङ्गयोग यानाः उत्तम सेवा साधन यायेमाः । नत्र उत्तमगु सिद्धि दइमखु ॥१३९॥

(सूचना - द्वादश पटलय् सेवा षडङ्गयोगेन श्लोक १३९ निसें संहृत्य पिण्डयोगेन श्लोक १५३ तक यागु व्याख्या टिकां च्वयातःगु दु ।)

प्रत्याहार, ध्यान, प्राणायाम, धारणा, अनुस्मृति, समाधि थुलि खुगू अंगयात षडङ्गयोग धका धाइ ॥१४०॥

न्यागू इन्द्रिय, न्यागू विषययात थन दशानाम, इन्द्रियानाम धाःगु खः । फुकभनं थः थःगु ज्या यानाच्वंगु धैगु मिखां रुप स्वयाच्वंगु, न्हाय्पनं शब्द न्यनाच्वंगु धाःगु खः । प्रत्येक इन्द्रियया प्रत्येक विषय ग्रहण यायेगुयात प्रत्याहार धका धाइ ॥१४१॥

महासाधन यायेगु समय ला व्यापकम्ह बुद्धाधिपयागु विम्बयात साधन यायेमाः । थ्व खँ फुक्क वज्र धैपिं साधक जुयाच्वंपि परम योगीपिनिगु रहस्ययागु खँ खः ॥१७५॥

च्वय् कनावयागु खँ थुइकाः साधन, उपसाधन, महासाधनयागु भेद यानाः सिद्ध यायेमाः । अले उत्तमगु सिद्धि लाभ जुइ । अथे मयाःसा उत्तमगु, कल्याणगु सिद्धि लाभ जुइ हे मखु ॥१७६॥

च्वय् कनातःथें मयाःसा कल्पकोटि सहस्रतक नं तायि जुयाबिज्याःपिं बुद्धपिनिगु उत्तमगु सिद्धि लाभ जुइमखु । साध्य व साधनयागु संयोगयात सेवा धका धयातल ॥१७७॥

वज्रपद्मयागु संयोगयात उपसाधन धाइ । चालन यायेगुयात साधन धाइ । व चालन यायेबलय् हुँ फट्कारं युक्त जुइमाः ॥१७८॥

आकाश स्वभावगु, आकाश थें च्वंगु शान्तगुयात महासाधन धाइ । व महासाधनयात हे सर्वबुद्धाधिप श्रीमान् महावज्रधरपद धका धाइ ॥१७९॥

फुक्क बुद्धपिसं प्राप्त यायेमाःगु अर्थात् उपेय जुयाच्वंगु फुक्क धर्मयागु (वस्तुयागु) व महासाधन हे धर्मता खः । अर्थात् स्वभाव खः । योगीपिसं गुगु गुगु कर्म अनुसारं योग यानाः मण्डल उत्पन्न यानाच्वनि, अन दारुणगु अर्थात् ग्यानापुगु समय (उल्लंघन यायेमज्यूगु नियम) न्यंकेमाः । कायवाक्चित्तवज्रिपिसं नं न्हापां व समययात रक्षा यायेमाः, पालन यायेमाः ॥१८०॥१८१॥

अथवा उष्णिष चक्रवर्तियागु समय पालना यानाच्वंम्हं कनातःगु विधिपूर्वकं माःमाःगु कर्म अनुसार थःगु आज्ञाचक्र बिइमाः ॥१८२॥

साध्ययागु शरीरयात नं मण्डल धका भावना यायेमाः । अले हानं देहय् च्वंम्ह चक्रियागु समय न्यंकेमाः ॥१८३॥

अनंलि वयात पतन यानाः प्यहाँवःगुयात भावना यायेमाः । फुक्क प्रकारं आकर्षण यानाः वयात थःगु चक्रय् प्रवेश यायेमाः ॥१८४॥

च्वय् कनावयागु द्रव्यद्वारा वयागु आकृति दयेकाः व आकृतियात तुतिं न्हुयाः क्रोधं युक्तगु चित्तं आज्ञापालन यानाच्वंपिं क्रोधराजपिन्त ग्यानापुसेच्वंपिं गणंयुक्तपिन्त साध्य साधकवज्रियात घातन यायेत अन्हे यायेमाः ॥१८५॥१८६॥

वसपोल क्रोधराजं व साध्ययात चिनाः, दायाः, हिनाः ज्वरवःम्ह, थारान्हुम्ह साध्ययात अले आकर्षण यायेमाः ॥१७८॥

व त्रिवज्रमन्त्रीयागु प्रतिमा हयाः तयेमाः । अले वयागु छँचनय्, कथुइ, नुगलय् कीलन यायेगु मन्त्रं तायेमाः ॥१८८॥

थुगु हे प्रकारं इमिगु मूर्ति, ईति, उपद्रव्य, रोग, नाना विषं उत्पन्न जूगु रोगयात तयाः इमित नं कीलन यायेमाः ॥१८९॥

अनंलि च्वय् कनातःगु विधि अनुसारं फुक्क प्रयोगं यन्त्र मन्त्र प्रयोग आदि कर्मभेदं यायेमाः ॥१९०॥

वहे चित्त नुगलय् लुमंका: चतुर्वज्रयागु प्रयोगद्वारा परमास्त्रं आकर्षण याना: चित्तयात मन्त्रमय यायेमाल । मन्त्रमूर्ति प्रयोग याना: बोधिगाथा नं ब्वनेमाल ॥१५७॥१५८॥

आकाशमण्डलय् च्वंगु बोधिसंयोगयात भावनाद्वारा व चित्तं ज्ञानविम्ब भावना यायेगुयात उपसाधन धाइ ॥१५९॥

निगू प्रकारं दर्शन मजूतले खुला तक भावना यायेमा: । फुकभनं सदानं उगु बखतय् फुक्क काय उपभोग यानाच्वनेमा: ॥१६०॥

यदि खुलातक नं धयात:कथं दर्शन लाभ मजूसा च्वय् कनात:गु विधिसम्वरद्वारा स्वक: तक साधना यायेमा: ॥१६१॥

थथे याना नं साधकयात दर्शन लाभ मजुल धा:सा हठयोग याना: बोधि साधना यायेमा: ॥१६२॥

अले हठयोगं हे ज्ञान सिद्धि लाभ जुइ । अले कुलयागु भेदं प्रयोग याना: वज्रकील्ला तायेमा: ॥१६३॥

अनंलि वहे प्रयोगद्वारा वशीकरण व रक्षा आदि कर्म यायेमा: । थुगु प्रकारं ज्ञानचक्रयात महारागद्वारा हया: मिसातय्त फिजे यानाबिइमा: । थुगु प्रकारं गुंगू प्रकारया साध्यया शरीरय् न्यास यायेमा: । चतुर्मुद्रायात परिवर्तन याना: अनं मण्डल कल्पना यायेमा: ॥१६४॥१६५॥

फुक्क चक्रितय्त थ:गु नुगलय् दथुइ तया: संहार यायेमा: । थुगु प्रकारं सर्ववज्रमय याना: बोधि भावना यायेमा: ॥१६६॥

प्यम्ह देवीपिसं चोदना गीतद्वारा नुगलय् प्रेरणा याना: त्यध्ववज्रमयगु ज्ञानदेह भावना यायेमा: ॥१६७॥

मदं वर्णयात भेदन याइ, रसं हृदययात भेदन याइ । अभिषेकद्वारा थ:गु हेतु जुइ । आधारयागु भेदं फ़ल जुइ ॥१६८॥

मन्त्रं चर्म भेदन याइ । धर्ममुद्रां विद्यायात नं भेदन याइ । थुगु प्रकारं खुम्ह चक्रवर्ति राजापिं उष्णीषं प्यहाँवयाच्वन ॥१६९॥

चतुरभोग जुयाबिज्या:पिं महर्धिकपिं विद्याराज्ञि धका प्रसिद्ध जुयाच्वन । अथेहे वज्राधिपतिपिं सर्वकाम धका सिइकेमा: ॥१७०॥

ध्यानवज्रद्वारा फुकसितं अभिषेक बिइगु बांला:गु ख: । थ्वहे विधियागु योगं ज्ञान नापं शरीरय् अभिषेक बिइमा: ॥१७१॥

विद्यापुरुपवज्रिपिसं न्हापा कनातयागु अनुसारं कायवाक्चित्तवज्रद्वारा अद्वययात साधना यायेमा: ॥१७२॥

थ: समानगु मण्डल सृष्टि यायेगुयात महासाधन धाइ । सेवायागु समय, महोष्णीषयागु विम्बयात योग याना: आलम्वन यायेमा: । थुगुकथं महासाधन यायेमा: ॥१७३॥

उपसाधनयागु समयय् अमृतकुण्डलयागु विम्बयात साधना यायेमा: । देवतायोग साधना यायेबलय् विधि स्यूम्ह मन्त्रीं थथे यायेमाल ॥१७४॥

महासाधन यायेगु समय ला व्यापकम्ह बुद्धाधिपयागु विम्बयात साधन यायेमाः । थ्व खँ फुक्क वज्र धैपिं साधक जुयाच्वंपि परम योगीपिनिगु रहस्ययागु खँ खः ॥१७५॥

च्वय् कनावयागु खँ थुइकाः साधन, उपसाधन, महासाधनयागु भेद यानाः सिद्ध यायेमाः । अले उत्तमगु सिद्धि लाभ जुइ । अथे मयाःसा उत्तमगु, कल्याणगु सिद्धि लाभ जुइ हे मखु ॥१७६॥

च्वय् कनातःथें मयाःसा कल्पकोटि सहस्रतक नं तायि जुयाबिज्याःपिं बुद्धपिनिगु उत्तमगु सिद्धि लाभ जुइमखु । साध्य व साधनयागु संयोगयात सेवा धका धयातल ॥१७७॥

वज्रपद्मयागु संयोगयात उपसाधन धाइ । चालन यायेगुयात साधन धाइ । व चालन यायेबलय् हुँ फट्कारं युक्त जुइमाः ॥१७८॥

आकाश स्वभावगु, आकाश थें च्वंगु शान्तगुयात महासाधन धाइ । व महासाधनयात हे सर्वबुद्धाधिप श्रीमान् महावज्रधरपद धका धाइ ॥१७९॥

फुक्क बुद्धपिसं प्राप्त यायेमाःगु अर्थात् उपेय जुयाच्वंगु फुक्क धर्मयागु (वस्तुयागु) व महासाधन हे धर्मता खः । अर्थात् स्वभाव खः । योगीपिसं गुगु गुगु कर्म अनुसारं योग यानाः मण्डल उत्पन्न यानाच्वनि, अन दारुणगु अर्थात् ग्यानापुगु समय (उल्लंघन यायेमज्यूगु नियम) न्यंकेमाः । कायवाक्चित्तवज्रिपिसं नं न्हापां व समययात रक्षा यायेमाः, पालन यायेमाः ॥१८०॥१८१॥

अथवा उष्णिष चक्रवर्तियागु समय पालना यानाच्वंम्हं कनातःगु विधिपूर्वकं माःमाःगु कर्म अनुसार थःगु आज्ञाचक्र बिइमाः ॥१८२॥

साध्ययागु शरीरयात नं मण्डल धका भावना यायेमाः । अले हानं देहय् च्वंम्ह चक्रियागु समय न्यंकेमाः ॥१८३॥

अनंलि वयात पतन यानाः प्यहाँवःगुयात भावना यायेमाः । फुक्क प्रकारं आकर्षण यानाः वयात थःगु चक्रय् प्रवेश यायेमाः ॥१८४॥

च्वय् कनावयागु द्रव्यद्वारा वयागु आकृति दयेकाः व आकृतियात तुतिं न्हुयाः क्रोधं युक्तगु चित्तं आज्ञापालन यानाच्वंपिं क्रोधराजपिन्त ग्यानापुसेच्वंपिं गणंयुक्तपिन्त साध्य साधकवज्रियात घातन यायेत अन्हे यायेमाः ॥१८५॥१८६॥

वसपोल क्रोधराजं व साध्ययात चिनाः, दायाः, हिनाः ज्वरवःम्ह, थारान्हुम्ह साध्ययात अले आकर्षण यायेमाः ॥१७८॥

व त्रिवज्रमन्त्रीयागु प्रतिमा हयाः तयेमाः । अले वयागु छँचनय्, कथुइ, नुगलय् कीलन यायेगु मन्त्र तायेमाः ॥१८८॥

थुगु हे प्रकारं इमिगु मूर्ति, ईति, उपद्रव्य, रोग, नाना विषं उत्पन्न जूगु रोगयात तयाः इमित नं कीलन यायेमाः ॥१८९॥

अनंलि च्वय् कनातःगु विधि अनुसारं फुक्क प्रयोगं यन्त्र मन्त्र प्रयोग आदि कर्मभेदं यायेमाः ॥१९०॥

मूर्तियात न्हुया: जप अथवा होम याना: क्रोधमण्डलय् क्रूरपिं प्राणीपिसं नयाच्वन धका ध्यान यायेमा: ॥१९१॥

च्वय् कनावयागु कर्म शान्तिक कर्म जूसा शान्तचित्तं, पौष्टिक कर्म जूसा पुष्टिं युक्तगु मनं वश्यकर्मय् अनुरागं युक्तगु मन, क्रोधय् क्रोधं युक्तगु मन याना: साधना यायेमा: ॥१९२॥

मूल :

अथ भगवन्तः सर्वतथागतास्तेषां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां संशयच्छेदं कृत्वा सर्वसंशयच्छेत्तारं कायवाक्चित्तवज्रं स्वकायवाक्चित्तवज्रेषु विहरन्तं स्वकायवाक्चित्तेनालम्ब्य तूष्णीमवस्थिता अभूवन् ।

अथ ते सर्वे बोधिसत्त्वा महासत्त्वास्तान्सर्वतथागतान् अनेन स्तोत्रराजेन स्तुवन्ति स्म ।

नमस्ते सर्वकायेभ्यः सर्ववाग्भ्यो नमो नमः ।
नमस्ते सर्वचित्तेभ्यः सत्त्वहृद्भ्यो नमो नमः ॥१९३॥
कायवाक्चित्तवज्राणां कायवाक्चित्तभावतः ।
सत्त्वासमसमा बुद्धाः कः साध्यः कश्च साधकः ॥१९४॥
सर्वबुद्धाविघातेन साधकस्य महात्मनः ।
कथं न लिप्यते पापैर्यदि लिप्तः फलं कथम् ॥१९५॥

अले भगवान् सर्वतथागतपिसं वसपोल बोधिसत्त्व महासत्त्वपिनिगु शंका निवारण यात्ह्म: शंका मदयेकाबिज्याइम्ह, कायवाक्चित्तवज्र जुयाबिज्या:म्हं थ:गु कायवाक्चित्तवज्रय् बिज्यानाच्वंम्हसित थ:गु कायवाक्चित्तं लुमंका: न्वंमवा:से च्वनाबिज्या:गु जुल । अले वसपोल फुक्क बोधिसत्त्व महासत्त्वपिसं वसपोल फुक्क तथागतपिन्त थ्व स्तोत्रराजद्वारा स्तुति यानाच्वन । छ:पिनिगु फुक्क काययात नमस्कार । छ:पिनिगु फुक्क वाक् वचनयात जिगु वारंवार नमस्कार । छ:पिनिगु फुक्क चित्तयात जिगु नमस्कार । प्राणीपिनिगु हृदय जुयाविज्या:म्ह छ:पिन्त वारंवार नमस्कार ॥१९३॥

कायवाक्चित्तवज्रपिनिगु कायवाक्चित्तयात भावना यानास्वयेबलय् बुद्धपिं नं फुक्क प्राणीपिं समान हे ख: । अथे जूगुलिं साध्य सु ख: ? साधक सु ख: ? छुं भेद मदु ॥१९४॥

फुक्क बुद्धपिन्त विघातन यानागुलिं महात्मा जुयाच्वंम्ह साधकयात गथे पाप मलाइ ? यदि पाप लाइगु जूसा वयागु फल गुजा:गु जुइ ? ॥१९५॥

मूल :

अथ ते सर्वतथागतास्तेषां महाबोधिसत्त्वानां साधुकारमददुः ।

साधु साधु महासत्त्वाः साधु साधु महामुने ।
साधु साधु महाघोषाः साधु साधु महामहाः ॥१९६॥
सर्वबुद्धाधिपः श्रीमानाचार्यो बोधिवज्रिणः ।
मायावत्सर्वभावान्वै सृष्टिसंहारकारकः ॥१९७॥

तेन तस्य न पापं स्यात्पुण्यं नैव तथैव च ।
यस्य न पुण्यं पापोऽस्ति तस्य बोधिः प्रगीयते ॥१९८॥
वञ्चनं तस्य नाथस्य नाशनं सर्वदेहिनाम् ।
दुर्गतिर्नैव जायेत बोधिश्चापि न दुर्लभा ॥१९९॥
पुर्वेण कृतकर्मेण घोरेण यदि नारकम् ।
जन्तूनां जायते तेषां नारकाणां महत्फलम् ॥२००॥
ज्ञानेन मुद्रिता भोन्ति साध्योऽयं बोधिवज्रिणाम् ।
परमानुग्रहो ज्ञेयः सत्त्वानां तेन योगिनाम् ॥२०१॥
निग्रहानुग्रहं कर्म तेन कृत्यं महात्मनाम् ।
महासाधनपर्यन्तं कृत्वा कर्म समारभेत् ॥२०२॥

अले वसपोल फुक्क तथागतपिसं वसपोल महाबोधिसत्त्वपिन्त साधुकार बियाबिज्यात ।

हे महासत्त्व, छिमित वारंवार साधु साधु ! हे महामुनि, साधु साधु ! हे महाघोष, साधु साधु ! हे महामह, साधु साधु ! ॥१९६॥

सर्वबुद्धाधिप जुयाबिज्याःम्ह श्रीमान् आचार्य बोधिवज्रयागु फुक्क खँ सृष्टि संहार यानाबिज्याम्हसिगु माया थें (जादु थें) खः ॥१९६॥

अथे जूगुलिं वसपोलयात पाप नं मदु । अथेहे पुण्य नं मदु । गुम्हेसिया पाप नं पुण्य नं मदु, वयात बोधि लाभ जुल धका धयातल ॥१९८॥

वसपोल नाथयात वञ्चन यानाः, छलकपट यानाः फुक्क प्राणीपिनिगु देहयात नाश यानाः दुर्गति जुइ हे मखु । बरु बोधिज्ञान दुर्लभ जुइमखु । सुलभ हे जुइ ॥१९९॥

यदि न्हापायागु जन्मय् तच्चोगु पाप यानावःगुलिं नरकय् वनधाःसा व नरकय्च्वंपिं प्राणीपिनिगु निर्तिं महाफल जुइ ॥२००।

थ्व साध्य व्यक्ति बोधिवज्रयागु ज्ञानं मुद्रित जुयाच्वंम्ह जुइ । प्राणीपिनिगु निर्तिं अथे जूगुलिं परम अनुग्रह जूगु धका सिइकेमाः । व महात्मायागु निग्रह यायेगु व अनुग्रह यायेगु ज्याहे कर्तव्य खः । अथे जूगुलिं महासाधन पर्यन्त कर्म यानाः फुक्क ज्या आरम्भ यायेमाः ॥२०१॥२०२॥

मूल :

अथ ते सर्वे बोधिसत्त्वा महासत्त्वाः सर्ववज्राणां महाकरुणानयधर्म श्रुत्वा तुष्टाः प्रतुष्टाः सन्तुष्टाः साधुकारमददुः ।

साधु साधु महानाथाः साधु साधु महामुने ।
साधु साधु महाधर्माः साधु साधु महाकृपाः ॥२०३॥

अहो समन्तभद्रस्य कृपापरमनिर्मला ।
क्रूरकर्मेऽपि दुष्टानां बुद्धत्वफलदायिका ॥२०४॥

अले वसपोल फुक्क बोधिसत्त्व महासत्त्वपिसं फुक्क वज्रपिनिगु महाकरुणामय धर्म न्यना: सन्तोष जुया:, अतिकं सन्तोष जुया: साधुकार बियाबिज्यात । हे महानाथ, साधु साधु ! हे महामुनि, साधु साधु ! हे महाधर्म, साधु साधु ! हे महाकरुणा, साधु साधु ॥२०३॥

समन्तभद्रयागु करुणा परम निर्मल जुयाच्वन । अहो आश्चर्य ! क्रुरकर्म याइपिं दुष्टतय्त नं फल बिइगु महाकरुणा आश्चर्य ख: ॥२०४॥

मूल :

अथ ते सर्वतथागतास्तेषां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानामेवमाहुः । तेन हि कुलपुत्रा आस्मिन्सर्वतथागताभिषेकगुह्यसमाजेऽभिषिक्तेन मन्त्रिणा न त्रसितव्यं न संत्रसितव्यं न संत्रासमाप्तव्यम् । तत्कस्य हेतोः ?

बोधिवज्राभिसम्भूता द्वेषवज्रादयो महाः ।
प्रतिक्षेपो न कर्तव्यः प्रबन्धे मन्त्रसंग्रहे ॥२०५॥

अले वसपोल सर्वतथागतपिसं वसपोल बोधिसत्त्व महासत्त्वपिन्त थथे आज्ञा जुयाबिज्यात् - हे कुलपुत्रपिं ! अथे जूगुलिं थ्व सर्वतथागत अभिषेकगुहचसमाजय् अभिषेक प्राप्त यानात:म्ह मन्त्री (साधक) ग्यायेमज्यू, तर्से जुइमज्यू, भ्रसंग वनेमज्यू । छु कारणं धा:सा - द्वेषवज्र आदि फुक्क महत बोधिवज्र पाखें हे उत्पन्न जूगु ख: । अथे जूगुलिं थ्व मन्त्रयानय्, मन्त्रग्रन्थय् आक्षेप यायेमज्यू ॥२०५॥

मूल :

अथ ते बोधिसत्त्वा महासत्त्वास्तान् सर्वतथागतानेककण्ठेना भिर्गाथाभिः स्तुवन्ति स्म ।
यं त्र्यध्ववज्रमुदयं भवमोक्षभूतं शान्तं निरावरण शुद्धखधातुभावम् ।
बुद्धादिबुद्धपरमेश्वरबोधिवज्रं तं कायचित्तवचनैः सततं नमामः ॥२०६॥
यद्रूपवेदनसंज्ञसुसंस्कृतं च विज्ञानमायतनषट्कषडिन्द्रियं च ।
अप्तेजवायुपृथिवीगगनं च सर्वान्तान् बोधिचित्तसदृशान् विपुलान् नमामः ॥२०७॥
यन्मोह द्वेष तथ राग सवज्रधर्मान् विद्याप्रयोगजनितान् सततं प्रधर्मान् ।
नानाविचित्ररति विव्हलभावभूतान् तान् बोधिचित्तसदृशान् विपुलान् नमामः ॥२०८॥
संग्राहणं रति तथ कृतिनिश्चलं च हेतुफलप्रकृतिचित्तगतानुधर्मान् ।
भ्रम दोष राग तथ आवरणान्च वज्रान् तान् बोधिवज्र सदृशान् विपुलान् नमामः ॥२०९॥
ध्यायन्ति ये इमु विशुद्धमनादिभावं प्रज्ञा-उपायजनितं विगतोपमं च ।
गुह्याभिषेकव्रतसम्बरयोगनित्यं तान् बोधिवज्र इव लक्ष्य सदा नमामः ॥२१०॥
ये भावयन्ति इमु उत्तमसिद्ध्युपायं सेवाविधानमुपसाधनसाधनेन ।
ये महासाधनमतिनिश्चित साधकेन्द्रास्तान् बोधिवज्र इव लक्ष्य सदा नमामः ॥२११॥

ये साधयन्ति कृतसन्ध्यचतुष्कवज्रै -रन्तर्हितादि विविधानिह हीनसिद्धीन् ।
अविनष्टमार्ग इमु बुद्धगुरुप्रसादै -स्तान् बोधिबज्र इव लक्ष्य सदा नमामः ॥२१२॥
श्रृण्वन्ति ये इमु समाजसुगुह्यतन्त्रं स्वाध्यां करोन्ति च पठन्ति च चिन्तयन्ति ।
पूजां करोन्ति च लिखन्ति च लेखयन्ति तान् बोधिवज्र इव लक्ष्य सदा नमामः ॥२१३॥
स्वाध्यां च ये इमु अभियुक्तसुसाधकेन्द्राःशान्त्यादिकर्मप्रसरेण सुकल्पितेन ।
यन्त्रेण मन्त्रविदितेन तथ मुद्रितेन तान् बोधिवज्र इव लक्ष्य सदा नमामः ॥२१४॥
ये देशयन्ति च स्पृशन्ति च संस्मरन्ति श्रृण्वन्ति साधकविभोः खलु नाममात्रम् ।
श्रद्धां करोन्ति च वसन्ति च एकदेशे तान् बोधिवज्र इव लक्ष्य सदा नमामः ॥२१५॥
एभिः स्तोत्रपदैः शान्तैस्तनुयात् सर्वनायकान् ।
अनुमोदयन्ति ते नाथा बोधिसत्त्वा महामहाः ॥२१६॥
सुभाषितमिदं तन्त्रं सर्वतन्त्राधिपं परम् ।
सर्वताथागतं गुह्यसमाजं गुह्यसम्भवम् ॥इति॥२१७॥

अले वसपोल बोधिसत्त्व महासत्त्वपिसं वसपोल फुक्क तथागतपिन्त छगू हे स्वरं थ्व गाथाद्वारा स्तुति यानाबिज्यात । स्वंगू कालयापिं वज्रपिनिगु उदय जुयाबिज्याःम्ह, भव व मोक्ष स्वभावम्ह, शान्तम्ह, ज्ञेयावरण व क्लेशावरण मदुम्ह, शुद्धम्ह, आकाश स्वभावम्ह, बुद्ध आदिबुद्ध परमेश्वर बोधिवज्रयात जिगु कायवाक्चित्तं सदानं नमस्कार ॥२०६॥

रुप, वेदना, संज्ञा, संस्कार, विज्ञान व आयतन; षड्इन्द्रिय, जल, अग्नि, वायु, पृथिवी, आकाश नं फुक्क बोधिचित्त समान खः । व फुक्क विशालगु पञ्चस्कन्ध आदियात जिगु नमस्कार ॥२०७॥

राग, द्वेष, मोह नं वज्रधर्म सहितगु खः । विद्यायागु प्रयोगं उत्पन्न जूगु फुक्क धर्मयात व नानाप्रकारगु, विचित्रगु, रति विव्हल स्वभावगु नं बोधिचित्त समानगु खः । व फुक्क रागादियात जिगु नमस्कार ॥२०८॥

संग्रहण, रति, कृति, निश्चल तथा हेतु, फल, प्रकृति आदि चित्तय् च्वंगु धर्मत व भ्रम, द्वेष, अथेहे आवरणत नं बोधिवज्र समानगु वज्रत खः । विशालगु इमित नं जिगु नमस्कार ॥२०९॥

गुम्हसिनं थ्व च्वय् कनावयागु खँ विशुद्धगु खः, अनादिगु खः, प्रज्ञा व उपायं उत्पन्न जूगु खः, उपमा रहितगु खः धका चिन्तन मनन याइ, वयात नं, गुह्याभिषेकव्रतसंवरयोग याइम्हसित नं नित्य बोधिवज्र थें खः धका भाःपाः जिं सदानं नमस्कार याना ॥२१०॥

हानं, गुम्हेसिनं उत्तमगु, सिद्धिया उपाय जुयाच्वंगु सेवा विधान, उपसाधन, साधन, महासाधनयात नं मन तयाः निश्चय यानाः साधन याइपिं साधकेन्द्रपिन्त नं बोधिवज्र थें भाःपाः सदानं जिं नमस्कार यानाच्वना ॥२११॥

हानं, वज्रचतुष्क प्रयोग यानाः प्यंगू संध्यास साधन यानाच्वंपिं, तःगु प्रकारयागु दुनेच्वंगु, थन गुलिनं

हीनसिद्धित दु, वयात साधन यानाच्वंपिं बुद्ध व गुरुप्रसादमार्ग विचलित मजूपिं फुक्कं बोधिवज्र समान भा:पा: जिं सदानं नमस्कार यानाच्वना ॥११२॥

हानं, गुम्हसिनं थ्व गुह्यसमाजतन्त्र न्यनाच्वन, स्वाध्याय यानाच्वन, ब्वनाच्वन, चिन्तन यानाच्वन, पूजा यानाच्वन, च्वयाच्वन, च्वकाच्वन अनपिं नं बोधिवज्र समान भा:पा: जिं सदानं नमस्कार यानाच्वना ॥११३॥

स्वाध्याय याना: थुकी हे लगे जुयाबिज्या:पिं साधकेन्द्रपिसं शान्त्यादि कर्म प्रसार बांलाक यानाबिज्यानाच्वन, तथा मन्त्र सिइका: मुद्रां युक्त जुया: यन्त्रद्वारा शान्त्यादि यानाबिज्यानाच्वन । अनपिं नं बोधिवज्र थें भा:पा: जिं सदानं नमस्कार यानाच्वना ॥२१४॥

साधक प्रभुयागु नां जक नं कनाच्वंम्ह, थियाच्वंम्ह, स्मरण यानाच्वंम्ह, न्यनाच्वंम्ह, श्रद्धा यानाच्वंम्ह, छगू हे देशय् च्वनाच्वंम्ह, अनपिन्त नं बोधिवज्र थें भा:पा: जिं सदानं नमस्कार यानाच्वना ॥२१५॥

थ्वहे शान्तगु स्तोत्रपदद्वारा सकल नायकपिन्त स्तुति यायेमाल । थथे यानागुलिं वसपोल बोधिसत्त्व महासत्त्वपिसं अनुमोदन यानाबिज्याइ ॥२१६॥

थ्व सुभाषितगु, फुक्क तन्त्रया अधिपति जुयाच्वंगु, परम उत्कृष्टगु, फुक्क तथागतपिनिगु गुह्यगु ज्ञानं उत्पन्न जूगु गुह्यसमाजतन्त्र ख: ॥२१७॥

मूल :

इदमुक्त्वा ते सर्वतथागतास्ते च बोधिसत्त्वा महासत्त्वाः स्वकायवाक्चित्तवज्रेषु विहरन्तं कायवाक्चित्तवज्रस्य कायवाक्चित्तं स्वकायवाक्चित्तेनालम्ब्य तूष्णीमभूवन् ॥इति॥

इति श्रीसर्वतथागतकायवाक्चित्तरहस्यातिरहस्ये गुह्यसमाजे महागुह्यतन्त्रराजे सर्वगुह्यनिर्देशवज्रज्ञानाधिष्ठानं नाम पटलोऽष्टादशः ॥

॥ समाप्तोऽयं श्रीगुह्यसमाजस्य तन्त्रराजस्य पूर्वार्द्धकायः ॥

थुलि आज्ञा जुया: वसपोल फुक्क तथागतपिं व वसपोल बोधिसत्त्व महासत्त्वपिं नं थ:गु कायवाक्चित्तय् विज्यानाच्वंम्ह कायवाक्चित्तवज्रयागु (महावज्रधरयागु) कायवाक्चित्तयात थ:गु कायवाक्चित्तं आलम्वन याना: (लुमंका:) न्वंमवा:से च्वनाबिज्यात ।

थुलि श्री सर्वतथागतकायवाक्चित्तया रहस्यया नं अति रहस्यगु, गुह्यसमाज नामगु महागुह्यगु तन्त्रराजय् सर्वगुह्यनिर्देशवज्रज्ञानाधिष्ठान नामगु भिंच्यागूगु पटल क्वचाल ।

॥ थुलि श्री गुह्यसमाजतन्त्रराजया पूर्वार्ध काय क्वचाल ॥

* * *

1
24204